LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐՍԻՆԻՆ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆԻՍ — VENDREDI 1 Juin 1934

ԺՈՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2510

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆԳՈՅՑԸ

»»»··«««

Ընկեր Վ. Փափազեան չորս յօդուածներ պարզեց Կովկասեան նոր ամսագրի մը, «Կավկազ»ի չորրորդ թիւին խմբագրականը եւ արդի գրութիւններ, միեւնոյն ատեն պարզելով իր տեսութիւնները («Յառաջ», մայիս 19, 24, 26 եւ 29):

«Յուսարեր»ն ալ, երեք խմբագրականներով ամփոփեց գրուած հարցերուն բովանդակութիւնը, որ կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.

Ա. Կովկասեան կոնֆետերասիոն, մասնակցութեամբ Լեռնականներու, Ազրպէյճանի, Վրաստանի եւ Հայաստանի:

Բ. Կոնֆետերասիոնը իրեն նպատակ կը դնէ թօթափել լուծը այն պետութեան — Ռուսիա — որ այսօր կ'իշխէ Կովկասի մէջ:

Գ. Կոնֆետերասիոնի բնական թշնամին է — Ռուսաստանը. անոր բարեկամներն են — Թուրքիան եւ Պարսկաստանը: Այս վերջին երկուքին նկատմամբ կոնֆետերասիոնը պիտի մնայ բարեկամական սերտ յարաբերութեանց մէջ:

Դ. Այսօրուան սահմանները, յատկապէս հարաւէն, կը մնան իբրեւ Կոնֆետերասիոնի վերջնական սահմանները:

Ե. Հայաստանի անդամակցութիւնը Կոնֆետերասիոնին հիմնական նախադրեալն է, որպէսզի այս մարմինը ըլլայ առողջ, կենսունակ ու զօրաւոր:

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար, ըսենք թէ «Կավկազ»ը կը հրատարակուի ռուսերէն, իբրեւ օրգանը Կովկասեան ժողովուրդներու «անկախ մտածողութեան»: Անոր շուրջը խմբուած են Տաղստանի, Ազրբէջանի եւ Վրաստանի տարագիրներու տարբեր հոսանքի մը ներկայացուցիչները: Անշուշտ «նոր» կամ «անկախ» բառեր բանալու համար:

Կարդալով կատարուած վերլուծումները, մենք չհանդիպեցանք ոչ նորութեան, ոչ ալ անկախութեան:

Ընդհակառակն, «Կավկազ»ը աւելի բացորոշ կ'ըսէ այն բաները որոնք տարիներէ ի վեր կ'արծարծուին կովկասեան միւս օրգանին, Փրանսերէն «Պրոմէթէ»ի մէջ եւ կը հետապնդուին անոր գլուխը կանգնած կոմիտէին կողմէ:

Այսպէս, «Կավկազ»ն ալ Հայաստանի Պամատի բերնով կը խոստովանի թէ՝ Կովկասեան համադաշնակցութիւնը չի կրնար իրականանալ առանց Հայերու մասնակցութեան:

Եւ բարեկամական զարմանալի կը փորձէ, միւս գրացիներուն բացատրելու համար Հայերու ձեռնպահութեան հոգեբանական, ազգային եւ քաղաքական պատճառները:

Ծիծաղը այն է որ, իր վերլուծումներէն յետոյ, երբ կարգը կուգայ գործնական եզրակացութեանց, «Կավկազ»ի խմբագիրն ու աշխատակիցները կը գտնուին եւ կ'իյնան միեւնոյն կախարդական շրջանակին մէջ:

Անոնք ալ, ինչպէս դիմակաւոր «Պրոմէթէ»ն, կովկասեան համադաշնակցութիւնը կը հիմնեն Թուրքիոյ բարեկամութեան վրայ, կը կապեն անոր շահերուն հետ եւ կը դնեն անոր հովանաւորութեան տակ:

Կը բաւէ կրկին արտատպել քանի մը նախադասութիւններ, համոզուելու համար անոնց իրականութեան.

— «Շատ աւելի կը բարդանայ խնդիրը, երբ հարցը կը դառնայ արտաքին ապահովութեան շուրջ: Հոս արդէն, այս հարցին մէջ, Կովկասի ժողովուրդները, տարաբախտաբար, այսօր անկարող են որեւէ երաշխիք տալ Հայերուն, ինչպէս որ Հայերը, Անդրկովկասի այլ ժողովուրդներու հետ միասին, անկարող են որ եւ է երաշխիք տալ այն մասին, թէ Հիւսիսային Կովկասը պիտի չենթարկուի յարձակումի, ըլլայ Ռուսիոյ, ըլլայ Նորատեղծ այլ պետութեան մը կողմէ: Մինչդեռ Լեռնականները Հայերէն նուազ շահագրգռուած չեն նման երաշխիքի մը մէջ»:

«Կավկազ»ի առաջին թիւին մէջ, նոր խմբակցութիւնը պարզելով իր առաջադրութիւնները, կը շեշտէր.

— «Մեր առաջադրութիւնը — Կովկասէն ստեղծել բուֆեր պետութիւն մը Թուրքիոյ եւ Ռուսաստանի միջեւ, առարկայօրէն լիովին կը համապատասխանէ թրքական պետութեան շահերուն»:

Իսկ 4րդ թիւին մէջ, ուրիշ յօդուածագիր մը, Թամպէյ Ելխոտի, կոպտօրէն կը դնէ հարցը.

— «Մենք պատճառ չունինք մեր անկախութեան դէմ հարուած սպասելու հարաւէն, եւ մեր վերաբերումը դէպի Թուրքիան եւ Պարսկաստանը, որոնց Կովկասը միացած է քաղաքական չափազանց յուրջ շահերով, դարաւոր մշակութային կապերով եւ ցեղային արենակցութեամբ, անկարող է այլ կերպ ըլլալ, քան հետեւողականօրէն անկեղծ եւ բարեկամական»:

Ու վերջապէս, նոյն թիւին խմբագրականը կ'ազդարարէ.

— «Հայերը այլ եւս անկարող են յետաձգել հարցին լուծումը. անոնք որոշապէս պիտի ըսեն, թէ որո՛ւ հետ են իրենք — Կովկասի՞ հետ, թէ Կովկասի դէմ» (ընդգծումները՝ իրմէ):

— «Հայերը պէտք չէ որ մոռնան, թէ կովկասեան ժողովուրդներու համար, որոնք հաստատապէս ու վերջնականօրէն ոտք դրած են անկախութեան հողի վրայ, անըմբռնելի է հողային ո եւ է վէճ Թուրքիոյ հետ: Ընդհակառակն, անոնց ձգտումը բնականաբար ուղղուած պիտի ըլլան աւելի խորացնելու եւ ամրապնդելու բարեկամական կապերը Թուրքիոյ հետ: Հայերը պէտք է որ ըմբռնեն, թէ կովկասցիները, որոնք տոգորուած են Ռուսիայէն անջատուելու անխուսափելի կամքով եւ իրենց սեփական ազատ պետութիւնը ստեղծելու անխուսափելի կամքով եւ իրենց սեփական ազատ պետութիւնը ստեղ—

Այս տեսութիւններէն յետոյ, անշուշտ զարմանալի չպիտի ըլլար «Կավկազ»ի եզրակացութիւնը.

— «Ժամանակ է որ Հայերը վերջ տան իրենց տատանումներուն եւ երկդիմի քաղաքականութեան»: Այլապէս, «իրենց ձեռնպահութիւնը պիտի նշանակէ թէ Հայերը նորէն Ռուսերուն կռթնած են»:

Ուրիշ վերլուծումներէ առաջ, հարցնենք, առ այժմ.—

«Կավկազ»ի քաղաքականութիւնը ինչո՞վ կը տարբերի «Պրոմէթէ»ի ուղեգծէն, իսկ երկուքին տեսակէտները միասին ինչո՞վ կը տարբերին քէմալականութեան կամ որ եւ է Թուրքիոյ գիծէն:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

»»»··«««

Մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ՝ Պարսկաստանի հայ դպրոցները մէկ ամիս փակ մնալէ յետոյ, վերաբացուած են, համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով կրթական ծրագրի մասին. (շաբաթական 93 դաս հայերէն, 123 դաս պարսկերէն):

⁂ Վերջին պահուն ստացանք «Յուսաբեր»ի մայիս 23 թիւը, ուր կը կարդանք.—

«Թամաշ» իր մայիս 15ի թիւին մէջ հրատարակած է Թէհրանէն ստացուած կարճ թղթակցութիւն մը, ուր կը յայտնուի, թէ փակուած են Թաւրիզի, Զուլֆայի եւ այլ վայրերու հայ դպրոցները, պետական ծրագրի գործադրութեան շուրջ եղած տարաձայնութեանց հետեւանքով: Երէկ Պարսկաստանէն ստացուած կարճ երկտողէ մը կը տեղեկանանք, որ դպրոցները վերաբացուած են արդէն եւ այժմ փոխադարձ համաձայնութեամբ վերջնապէս կը ճշդուին հայ եւ պարսիկ լեզուներով դասաւանդուելիք առարկաներն ու անոնց ժամերը:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Սպառազինութեանց կրճատման մասին

»»»··«««

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅՈՒՍԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՆԼ.ՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկեան եւ խորհրդային պատուիրակներէն վերջը, չորեքշաբթի օր իրենց տեսակէտները պարզեցին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները, Սըր Ճոն Սայմըն եւ Պ. Պարթու:

Այս ճառերը աւելորդ անգամ մը եւս հաստատեցին թէ կատարեալ թնճուկի մը վերածուած է զինաթափութեան խնդիրը: Մասնաւորապէս Պարթուի ճառը սաստկացուց յուսահատութիւնը: Այն աստիճան որ, ուրիշներ չուզեցին խօսք առնել, եւ նախագահը յարմար դատեց ընդհ. յանձնաժողովին նիստը յետաձգել այսօրուան (ուրբաթ):

Անգլիոյ արտաքին նախարարը խոստովանեցաւ թէ կացութիւնը ծանր է ոչ միայն զինաթափութեան խորհրդաժողովին, այլեւ միջազգային գործակցութեան ամբողջ դրութեան համար որ պետութեանց քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ պատերազմէն ի վեր: Անգլ. կառավարութիւնը մօտէն մասնակցեցաւ այն բոլոր ջանքերուն որոնք թափուեցան ամբողջ վեց ամիս, խորհրդաժողովը անկէ մը փրկելու համար: Այդ ջանքերու նպատակն էր վերցնել Գերմանիոյ բացակայութեանց պատճառները. որովհետեւ կարելի չէ որ եւ է միջազգային համաձայնութիւն կնքել սպառազինութեանց մասին, առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան: Կարելի է առարկել թէ Գերմանիոյ հրաժարումը անարդարանալի է եւ թէ անոր բռնած դիրքը՝ այդ հրաժարումէն ի վեր՝ ծանրացուցած է կացութիւնը: Բայց այդ պարագան չի փոխեր էէը: Էականը այն է թէ կրնա՞նք համաձայնութեան գետին մը գտնել: Անգլիոյ 1933ի ծրագիրը նորէն լաւագոյն լուծումն է կացութեան: Հինգ պետութիւններ, Տանըմարքա, Սպանիա, Նորվէկիա, Շուէտ եւ Զուիցերիա համաձայնեցան այդ ծրագրին, քիչ մը աւելի յառաջ երթալով ապահովութեան հարցի մասին: Աւելի գործնական արժէք չունի ապահովութեան սահմանափակ երաշխաւորութիւն մը, ինչպիսին է Լոքառնոյի դաշինքը, քան անսահման եւ տեսական երաշխաւորութիւն մը: Անգլ. կառավարութիւնը պիտի կատարէ ինչ որ խոստացաւ Լոքառնոյի դաշնագրով: Ան չի կրնար համակերպիլ քաղաքականութեան մը որ կը ձգտի չարունակել տարաձայնութիւնները: Այդպիսի քաղաքականութիւն մը հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան շահերուն եւ չի համապատասխաներ Եւրոպայի կացութեան որ լի է վտանգներով:

Եզրակացնելով, Անգլիոյ պատուիրակը թելադրեց քիչ մը իրատեսութիւն, գործնական ոգի խառնել ժընեւի վերացական մթնոլորտին:

Պ. Պարթու կը հեգնէ եւ կը պնդէ

—·—

Ֆրանսայի արտաքին նախարարին ճառը լեցուն էր հեգնութիւններով, դառնութիւններով եւ ազդարարութիւններով: Պ. Պարթու ալ խոստովանեցաւ թէ երկու տարուան տաժանելի աշխատանքներէ յետոյ, եկած է ժամանակը որոշում տալու: Պէտք է փրկել ոչ միայն խորհրդաժողովին հեղինակութիւնը, այլ եւ գոյութիւնը, ու թերեւս նոյնիսկ Ազգերու Դաշնակցութեան գոյութիւնը: «Արդ, Ֆրանսայի, իր կառավարութեան եւ ամբողջ ժողովուրդին համար Ազգերու Դաշնակցութիւնը մարդկային անհրաժեշտութիւն մըն է: Մենք սկիզբէն իսկ կապուած ենք անոր: Անցած է իրաւախոհութեանց ժամանակը. պէտք է բաց խօսիլ»:

Նախարարը բացատրեց թէ Ֆրանսայի դիրքը հիմնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 8րդ յօդուածին եւ Վերսայլի դաշնագրին Ե. գլուխին վրայ: Յետոյ յիշեց թէ Ֆրանսա չէ պահանջած որ դուռները փակուին, դուռները բաց են եւ պէտք է եկէք մը յանգիլ: «Բայց, ինչո՞ւ ընդհատեցինք մեր բանակցութիւնները Անգլիոյ հետ: Որովհետեւ, գերմանական կառավարութիւնը հրատարակեց նիւթացոյց մը որուն մէջ իր վերազինումը կը հաստատուի պաշտօնական թուանշաններով: Գերմանիան բանակ կ'ուզէ, անուղղակի այլ բացորոշ.— «Ի՞նչ կ'արժեն ձեր խոստացութիւնները, ձեր երաշխաւորութեանց գործադրութիւնը: 1933 հոկտ. 14էն ի վեր, յանկարծ հեռանալով Ազգերու Դաշնակցութենէն, ես վերադարձած եմ ամբողջ ազատութիւնս եւ կ'օգտագործեմ զայն: Վա՜յ ձեզի որ կը վիճիք եւ բանակցութիւններ կը կատարէք: Ես զօրաւոր եմ իմ ուժովս, իմ վերազինման ուժովս:

«Ահա կացութիւնը: Պէ՞տք է որ տեղի տանք: Պէ՞տք է մէկդի նետենք որ եւ է բանաձեւ որուն իր ջերմ հաւանութիւնը չի յայտներ Գերմանիան: Շատ յանդուգն պիտի համարինք այնպիսի կէտի մը ուր Գերմանիա իր կամքը պիտի պարտադրէ մեզի, պարզապէս անոր համար որ ոտքը քաշեց Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ խորհրդաժողովէն: Ո՞վ կը սպառնայ Գերմանիոյ: Ո՞վ մտքէն կ'անցընէ յարձակիլ անոր վրայ: Ինչո՞ւ հեռացաւ հրաժարման արժանի երկիր մը որ ամէնէն մեծ հանճարները պարգեւած է մարդկութեան, Քանթեր, Գէթէներ եւ Վակնէրներ: Մենք ոչ ոքի կը սպառնանք, ոչ ոքի վրայ յարձակիլ կ'ուզենք, ոչինչ կ'ուզենք: Դաշնագիրները մեզի տուած են ինչ որ մեզի կը պատկանէր: Աւելի բան չենք ուզեր: Մենք ունինք որոշ ծրագիր մը. չի բաւեր լաւութեան մասնել զայն, ոչնչացնելու համար անոր արժէքը: Ան գոյութիւն ունի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Ճիշդ այն պահուն որ կը գրէի թէ Բարեգործականի Կեդր. վարչութիւնը մերժած է օժանդակել Արաղի (Սուլթանապատ) շրջանի 16,000 հայ գիւղացիներու չորս հազար դպրոցական զաւակներուն, կարդացի Միութեան մայիս 22 զեկոյցը:

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ զեկոյցը:

— Կեդր. վարչական ժողովը որոշեց 10,000 ֆրանքի բացառիկ նպաստ մը յատկացնել Սեւրի Մուրատեան վարժարանին. «ինչպէս եւ 5000 ֆր.ի գումարով մը մասնակցիլ նախնական ծախքերուն Հայ Տնտեսական Կեդրոնի, որ կոչուած է օգտակար դեր մը կատարել»:

Ուրեմն, կարելի է դրամ գտնել եւ տրամադրել, երբ պահանջողները աչքիդ առջեւ են, երեւելի են կամ կռթնած՝ զօրաւոր միջամտութեանց:

Բայց ուրիշ քան մըն ալ կ'ըսէ զեկոյցը.—

Միութեան հովանաւորութեան տակ պիտի կազմուի Հայ Երիտասարդներու խմբակցութիւն մը՝ Գահիրէի մէջ:

Միեւնոյն ատեն պիտի հաստատուի «Բարեգործականի Տուն»ը: «Այս հիմնարկութեան տարեկան ծախքը պիտի ըլլայ 400 անգլ. ոսկի, որուն 300 ոսկին Միութեան սնտուկէն պիտի հոգացուի, Գահիրէի տեղական համոյթներու վրայէն»:

Նորութիւն մըն է այս,— Երիտասարդական Միութիւն՝ ընդ հովանեաւ Բարեգործականի:

Երկու ամիս առաջ ալ, Օրիորդներու Միութիւն մը կազմեցին Փարիզի մէջ:

Միեւնոյն ատեն, «երիտասարդական խմբակցութիւն» մը կազմուած է Սուրիոյ մէջ, 250 անգլ. ոսկի տրամադրելով «Տուն»ի մը շինութեան համար:

Ոչինչ. թող աշխատին եւ «երիտասարդանան»:

Միայն թէ, չէ՞ք փորձուիր հարցնել, իմանալով այս առատաձեռնութիւնները,— 10,000 ֆրանք, հինգ հազար ֆրանք, 400 եւ 250 անգլ. ոսկի.

— Եղբա՛յր Բարեգործական, այս նպաստները նախատեսուա՞ծ էին քու ելմտացոյցիդ մէջ: Կամ եթէ ծրագիրկանոնագիրը կը տրամադրէ, ինչո՞ւ պապուկի պէս կուլաս, հասարակ «չէրչի» կը դառնաս եւ երես կը դարձնես շատ աւելի կենսական եւ տարրական՝ համեստ պահանջներու առջեւ: Ինչո՞ւ, ամարդի եւ սպուշ հոգեբանութեամբ մը, պայման կը դնես որ, «նախ եւ առաջ», Բարեգործականին «համակրանք եւ օժանդակութիւն ցոյց տան» չքաւոր շրջաններ, փշրանք մը ընդունելու համար: Հայ չե՞ն Արաղի շրջանին 60 գիւղերու 16,000 շինականները եւ անոնց չորս հազար զաւակները եւ գեռ բազմաթիւ չորս հազարներ՝ ուրիշ գաղութներու մէջ:

Բարեգործութեան մէ՞ջ ալ երկու չափ, երկու կշիռ:

ՎԱՀԷ

Այդ ծրագիրը կազմեց նախկին պաշտօնակիցս, Պ. Փոլ Պոնքուր, 1934 յունուար 1ին եւ կը դնէ սպառազինութեանց, բոլոր սպառազինութեանց սահմանափակում: Ձեր սեղանին վրայ է այդ ծրագիրը. ինչո՞ւ լռութեան կը մատնէք զայն եւ կը դատապարտէք բանաձեւով մը որ կը ջնջէ զայն»:

Ինչպէս բաժինը, ծանր ապաւորութիւն գործեց այս ճառը: Կարծիքները այնքան բաժնուած են որ, կ'ըսուի թէ Ամերիկան ալ պիտի միանայ Խ. Միութեան, զինաթափութեան խորհրդաժողովը խաղաղութեան մնայուն ժողովի մը վերածելու համար, ինչպէս առաջարկած էր Պ. Լիթվինով:

Հունձքը նորէն ձախողած է Ռուսիոյ մէջ

—·—

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԱՄԲԱՏԱՆԵԱԼՆԵՐ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻՆ

Խորհրդային կառավարութիւնը մայիս 28ին երկար հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կը խոստովանի թէ հունձքը ձախողած է շատ մը վայրերու մէջ, իբրեւ հետեւանք երաշտութեան: Հրամանագիրը միջոցներ կ'առաջարկէ, արդիւնքի զեղծումները կանխելու համար: Յանձնումներ պիտի ըլլան աշխատավարձերու վրայ: Վերջերս անձրեւ տեղաց շատ մը շրջաններու մէջ, բայց անկարելի է հաւատալ թէ որքան հունձք պիտի փրկուի: Միեւնոյն ատեն ստուգուած է թէ 1933ին ամբարուած արմտիքին գումարը գերագնահատուած է վիճակագրական վարչութեան կողմէ: Այժմ երեւան կուգայ որ 89 միլիոն թոնի պաշտօնական թիւը հիմնուած է հաշուական նոր դրութեան մը վրայ: Հաշիւը կազմուած չէ քաղուած հունձքի իրական քանակին վրայ, ինչպէս ուրիշ տարիներ, այլ ցանուած տարածութեան եւ եղած հունձքին քանակութեան վրայ, հարիւրէն 10 զեղչելով իբրեւ վնասուած (այս համեմատութիւնը շատ վար է Ռուսիոյ համար): Պ. Օսինսքի, վիճակագրական վարչութեան տնօրէնը, աչքէ ինկած է եւ խստօրէն կը քննադատուի խորհրդային մամուլին կողմէ:

⁂ Քիէվի մէջ խոշոր դատ մը բացուեցաւ խափանարարներու դէմ: Ամբաստանեալները բոլորն ալ պատասխանատու վարիչներ են պարենաւորման կազմակերպութեան: Վերջին շաբաթներու միջոցին հարիւրաւոր մարդիկ ձերբակալուած են, իբրեւ վնասող, խաբեբայ կամ կաշառակեր: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ այս մարդիկը վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին 10 միլիոնէն 20 միլիոն րուբլի վնաս պատճառած են, միեւնոյն ատեն ծանրացնելով հացի պակասը Ուկրայնայի մէջ: Ամբաստանեալները խումբերու պիտի բաժնուին եւ պիտի դատուին զատ զատ: Առաջին խումբը կը բաղկանայ 29 հոգիէ, որոնց մէջ կան շատ մը համայնավարներ: Այս վերջիններէն մէկը՝ Շերեմեթեւ՝ քարտուղարն է Քիէվի կոմիտէին, ուրիշ մը՝ Զերնով՝ տնօրէն Տնտեսական բաժնի եւայլն: Երկրորդ խումբ մը կը բաղկանայ Քիէվի հացթուխներու թրեսթին անդամներէն, մէջն ըլլալով երկու տնօրէնները: Ասոնք ամբաստանուած են թէ հացի գիներու բարձրացում յառաջ բերած են, արմտիք գնելով ազատ շուկայէն եւ 14 միլիոն րուբլի պետական դրամ հասցնելով անհատ առեւտրականներու գրպանը եւ աչքերի տեղ ուրիշ բաներ գործածելով հացի համար:

Սիրային դաս մը՝ ընկերվարական «շէֆ»երու միջեւ

Չորեքշաբթի օր չանդալից դատավարութիւն մը տեղի ունեցաւ Սէնի 13րդ ատեանին առջեւ: Պ. Սապաթիէ, երբեմն գործօն ընկերվարական եւ քարտուղար՝ ծովային նախարարութեան մէջ, դատ բացած է կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Փոլ Ֆօռի դէմ, ամբաստանելով թէ ոչ միայն կինը ձեռքէն առած է, այլեւ զինքը յիմարանոց դնել տուած է, մեղսակցութեամբ կուսակցութեան վարիչին՝ Պ. Լէոն Պլումի: Ատեանը չլացուած, այր եւ կին դէմ դիմաց եկան: Պ. Սապաթիէ բարկեց, իսկ տիկինը իբրեւ պատասխան շատաչուն ապտակ մը իջեցուց անոր երեսին: (Այրը 32 տարեկան է, կինը՝ 30, Փոլ Ֆօռ՝ 50ը անց): Յաջորդով՝ մանրամասնութիւնները այս դատին, ուր պիտի երեւան օրուան կարեւոր դէմքերը, իբրեւ վկայ կամ մեղսակից:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

»»» · «««

30,000 հանդիսատեսներ առաջին օրը

ՄԻԼԱՆՕ, 27 մայիս.— Մարզական աշխարհը լարուած վիճակի մէջ է այս օր։ Միլիոններու բազմութիւն մը, ծեր, երիտասարդ, կին, տղամարդ, շարժման մէջ են, լաւագոյն պայմաններով կարենալ հետեւելու համար Ֆութպոլի մրցահանդէսին որ տեղի կ'ունենայ Իտալիոյ ութ քաղաքներու մէջ,— Հռոմ, Միլանօ, Թօրինօ, Ֆիրէնցէ, Թրիէսթէ, Պոլոնիա եւ Ճէնովա։

Տասնըվեց ազգեր իրենց ամենալաւ Ֆութպոլի խումբը ղրկած են, որպէսզի մասնակցի միջազգային Ֆութպոլի մրցաշարքին։ Իտալիոյ խաղի դաշտերուն վրայ է որ պիտի որոշուի աշխարհի լաւագոյն խումբը։ Յաղթականները պիտի տանին իրենց հայրենիքը կարեւոր յաղթութիւն մը եւ «Ցուլէյին» արժէքաւոր բաժակը։

Իտալական ութ կարեւոր քաղաքները լեցուն են օտարականներով, որոնք հոս եկած են քաջալերելու համար իրենց հայրենակիցները։ Մեծ է նաեւ օտար լրագրողներու թիւը։ Միլանոյի մէջ, ուր դաշտ պիտի իջնեն հոլանտական եւ զուիցերիական ազգային խումբերը, արդէն ներկայ են 10,000 Հոլանտացի եւ եօթը հազար Զուիցերիացի, առանց հաշուելու անոնք որ եկած են իրենց սեփական ինքնաշարժերով։

Պէտք է խոստովանինք որ սփորը ընդհանրապէս չէ հետաքրքրած մեզ, եւ նոյնիսկ որոշ չափազանցութիւններ մեզ հակառակորդներու պաշտպան գտած են։ Բայց այսօր անկեղծօրէն կ'ընդունինք որ սփորը, քաղաքակրթուած ազգերու մէջ մեծ դեր մը կը խաղայ, ու արժէք մը կը ներկայացնէ, քաղաքացիներու ֆիզիքական ու բարոյական կազմութեան ու դաստիարակութեան տեսակէտէն։ Ասոր համար է արդէն որ պետութիւնները այս օր մօտէն կը հետեւին մարզական ամէն շարժումի, եւ նոյնիսկ այս նեղ օրերուն, չեն զլանար նիւթական ամէն օժանդակութիւն։

Իտալիոյ համար այս օրերու մրցահանդէսները մեծ կարեւորութիւն ու նշանակութիւն ունին, որովհետեւ այս հաւաքոյթներու յաջողութիւնը կախուած է Իտալացիներու կազմակերպչական ոգիէն, եւ երկրին մէջ տիրող կարգապահութենէն։ Պ. Ռիմէ, Ֆութպոլի միջազգային դաշնակցութեան նախագահը, որ նախապատրաստական աշխատանքներու փուլերուն մօտէն հետեւած է, թերթերու միջոցաւ իր ամենաջերմ հիացումը յայտնեց։

Միլանոյի Սան Սիրօ կոչուած դաշտը կը խաղան զուիցերիական եւ հոլանտական ազգային խումբերը։ «Յառաջ» ալ հրաւիրուած է խաղերուն հետեւելու։ Կը փութանք ուստի խաղավայրը եւ կը գրաւենք մամուլին յատկացուած բաժնին մէջ մեր տեղը, զուարճանալու եւ չենք ծածկեր, քիչ մը երիտասարդանալու յոյսով։ Կազմակերպիչ մարմինը մեր տրամադրութեան տակ դրած է ամէն դիւրութիւն։

Լրագրողներու ամփոնը որ արդէն լեցուն է, մեզ կը յիշեցնէ Ազգերու Դաշնակցութեան կարեւոր ժողովի մը պատկերը։ Գրեթէ ամէն ազգ ունի իր ներկայացուցիչը։ Մեր բաժինէն դուրս ամէն տեղ շարժում ու եռուզեռ կը տեսնենք, իսկ մեր բաժնին մէջ, մեր պաշտօնակիցները պաղարիւնութեամբ նօթեր կ'առնեն, վերջին վճիռներ արձակելու համար։ Իգական սեռի մեր պաշտօնակիցները բացառութիւն կը կազմեն։ Անոնք ժամանակ կը գտնեն նօթեր առնելու, ծափահարելու, եւ երբեմն երբեմն ալ իրենց գրպանի հայելիին մէջ նայելու։ Երեսուն հազարի հասնող ուրախ բազմութիւն մը ներկայ է խաղին։ Ներկայ են նաեւ քաղաքային, պետական ու զինուորական իշխանութիւնները, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու հիւպատոսները։

Ահա երկու խումբերու կազմութիւնը։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ.— (Կարմիր շապիկով) — Շէհեայ, Մինելլի, Վէյլէր, Կինշար, Ժաքար, Հիւֆլէր, Ֆօնքէնէլ, Բասելլօ, Քիլհօց, Աբէկլին եւ Պօսսի։

ՀՈԼԱՆՏԱ.— (Նարնջագոյն շապիկով) — Վանտէր Մէուլէն, Վէպէր, Վան Ռուն, Բէլլիքան, Անտէրիէսէն, Վան Հէլ, Վէլս, Վէնթէ, Պաքհուէզ, Սմիթ, եւ Վաննէլլէն։

Ճիշդ ժամուն կը սկսի խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, զուիցերիացիներու խաղը։ Մենք կը տեսնենք գոյներ որ կը վազեն, իրար կը խառնուին ու ծափերու, հուրրաներու կ'արժանանան։

Երկու խումբերն ալ կը ներկայանան ուժեղ եւ լաւ պատրաստուած, սակայն հակառակ շատերու կարծիքին, զուիցերիական խումբը մեզի աւելի աշխոյժ կը թուի, գոնէ խաղին առաջին շրջանին։ Երկրորդ շրջանին Հոլանտացիներն ալ կ'աշխուժանան։ Վերջնական յաղթանակը սակայն ժպտեցաւ Զուիցերիացիներուն, որոնք երկուքի դէմ երեք նշանակէտով փակեցին խաղը։ Մեր կարծիքով Զուիցերիացիները իրենց յաղթութիւնը կը պարտին իրենց բերդապահին արթնութեան եւ խաղացողներու մէջ տիրող ներդաշնակութեան ու ձուլման։ Վերջապէս Զուիցերիացիները գիտցան տիրապետել դաշտին, եւ իրենց խաղը պարտադրել Հոլանտացիներուն։

Պատմութեան համար պէտք է յիշենք որ Զուիցերիացիներուն երկու նշանակէտը շահեցաւ Ֆրիկօզ, իսկ երրորդը՝ Աբէկլին։ Հոլանտացիներուն առաջին նշանակէտը շահեցաւ Սմիթ, իսկ երկրորդը Վէնթէ։ Խաղին արդիւնքը, հեռագիրը ու հեռաձայնը կ'իմացնէին բոլոր աշխարհին, իսկ խաղին մանրամասնութիւններու մասին արտայայտուելու պաշտօնը կը ձգենք մեր մարզական աշխատակիցներուն։

Չմոռնամ ըսել թէ խաղը վերջացաւ հուրրաներով՝ ուղղուած թէ Զուիցերիացիներուն եւ թէ Հոլանտացիներուն։ Խանդավառ բազմութիւնը առանց սեռի խտրութեան, խաղավայրէն բաժնուելէ առաջ ի նշան ուրախութեան համբոյրներ բաշխեց աջ ու ձախ։ Պէտք է ընդունինք, որ այսպիսի տեսարաններ կը խանդավառեն նաեւ անտարբերները։ Դժբախտաբար մենք անվարժ ըլլալով այս սովորութիւններուն, մեր դրացիները լաւ չէինք ընտրած։

Այս տողերը թող բաւական ըլլան անհաւատներն ալ համոզելու թէ մենք ալ խաղէն վերադարձանք քիչ մը երիտասարդացած։

Ա. ՍԱՐԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՁԱՅՆԸ

Ամէն մարդ գիտէ թէ հաւաքական ուժին արտայայտութիւնն անհամեմատ վեր է անհատական ուժէն։ Ամէն ոք գիտէ նաեւ թէ հայ ուսանողը, հայ վաճառականն ու հայ արուեստագէտը յետամնաց չեն բաղդատմամբ ուրիշ ազգի ուղեղներու։ Կարեւորը այս ճշմարտութիւններն հաստատել եւ ժխտական արդիւնքներու պատճառ մեր ազգային նկարագրին մէջ կազմող անհամերաշխութիւն բառը մէջտեղ ձգել չէ, այլ՝ այդ թունաւոր միքրոպին նախ ծագումը, յետոյ զայն ջնջելու եղանակ մը գտնելն մէջն է։

Անհամերաշխութիւնը կը ծնի փառասիրութենէ, շահասիրութենէ, իմաստակութենէ, թիւրիմացութենէ, անկրթութենէ, աղքատութենէ, անգիտակցութենէ։ Այս պատճառները բազմաթիւ անգամներ կուգան մեր Ազգ. Պատմութեան անկման շրջաններուն իբր անվիճելի բացատրութիւն, ինչպէս նաեւ անոնք կը յարմարին մեր ժամանակակից պատմութեան։ Մանաւանդ գաղթահայութեան ներկային վրայ արագ ակնարկ մը իսկ նետելով, դժբախտաբար կը հաստատուի որ, ոչ մեր անմիջական, նուիրականացած ազգային նահատակներուն աշխատանքը, ոչ անոնց յիշատակը, ոչ անհատական եւ հաւաքական արցունքն ու հոլածանքները, ոչ հին գրականութիւնը, ոչ մամուլի առօրեայ յորդորներ եւ ոչ ալ բանախօսութիւններ ու քարոզներ կրցած են անհամերաշխութեան միքրոպն չէզոքացնել կամ մեռցնել։

Բոլորովին ցաւալի է որ վերոյիշեալ հզօր միջոցներն ապարդիւն կը մնան միշտ նկատի ունենալով մեր ներկան, որմէ կախում ունի մեր ապագան, բառ հետեւութեան։ Համերաշխութեան օրինակն ու գաղափարը կրնայ սկսիլ ու ներմուծել ժողովրդին, իրենք զիրենք գիտակից, հեռատես ու իրմէ կարծող պատասխանատու վարիչներէ, համեստութեան, հասկացողութեան բարձր եւ ազնիւ շուքին տակ։ Մեր ժողովուրդը կոյր է, անհամերաշխ է, անիշխանական է ըսել առաջ՝ պէտք է որ մեր մեծերն ընդունին այդ ածականները, ամօթով մնալով ի տես կացութեան։ Պէտք չէ ժողովուրդը անիշխանական դարձնել վարչական խաղերով, եւ, անիշխանական անուանել։ Պէտք չէ նախ զայն խենթեցնել, յետոյ՝ խենթ անուանել։ Ահա Րաֆֆիի խօսքը. «Մեզ որ յանձն ենք առել ժողովուրդ կրթելու գործը, դեռեւս անկիրթ ենք. դեռ եւս շատ բան պիտի սովորենք նոյն ժողովրդից։» (ԽԵՆԴԸ, էջ 305)։

Հայ անհատին կենցաղը ամէն օր աւելի կը ծանրանայ, ամէն տեղ։ Զգայուն հայր ու մայրեր անքուն մտածումի են մատնուած, պաշարուած ըլլալով ընտանեկան հոգերէ։ Մեր ազգային հաւաքականութեան թղթէ շինուած հաստատութեանց պաշտօնէութեան կարծես առաջին հոգն է, նախ՝ իրենց պաշտօնին վրայ մնալ, ամէն միջոցով եւ ամէն գինով. երկրորդ կուգայ հայ անհատին անոնց վրայ դրած հոգը։ Անոնք կարծես թէ ըլլային դերակատարներ եւ ոչ թէ պաշտօնեաներ իրենց տեսակ տեսակ դիմակներով ու ձեւերով քան թէ հաւնելու, օգտակար ըլլալու փափաքողներ։ Այս տպաւորութիւնը կը ձգեն մեր եկեղեցական իշխանութիւններն իրենց պաշտօնէութեան մեծամասնութեամբ։ Ղեւոնդ երէցի, Ն. Շնորհալիի հոգին ցամքած է անոնց մէջ։ Այս տպաւորութիւնը կը ձգեն Բարեգործականի պաշտօնեաները մեծամասնութեամբ։ Այս տպաւորութիւնը կը ձգեն ու հասարակ մեր մամուլի ներկայացուցիչները, իրենց թերթ արբեցնելու ցնորքէն հիւանդացած կ'արծարծեն անկապ, անիմաստ ընթերցողը կրկոտ պահող հրապարակութիւններ։ Ֆրանսայի պէս մեծ ազգի մը անհամար թերթերուն տնօրէնները մասնաւոր զուսպ մտածումներով առօրեայ ուղղութիւն կը տան, գոնէ արտաքին ու ներքին կարեւոր լուրերու խմբագրութեանց համար։ Ի՞նչ է պատճառը մեր թերթերու վարիչներուն, խմբագիրներուն գոնէ տարին անգամ մը միասին ատեան մը չկարենալ խմբելուն։ Առաջին հասկացողութիւնը, համերաշխութեան զգացումը պէտք է գայ մամուլէն։ Եւրոպական ժողովուրդներ կը կառավարուին նախ մամուլի միջոցով, յետոյ՝ ոստիկանի, եթէ պէտք մնայ այս վերջին ուժին։

Ո՞րն են հայ անհատին, հայ ընտանիքին պէտքերն ու հոգերը։ Շատ պարզ։ Սնունդ, դաստիարակութիւն, գործ, առողջութիւն, հրճուանք ազգային մթնոլորտին մէջ։ Պէտք չէ՞ որ առաջին եւ առօրեայ նիւթ դառնան այս խնդիրները։ Հայ անհատը արագ եւ առօրեայ թելադրանքներու, առօրեայ բարոյական ուժի, անմիջական խորհրդակցութեան եւ օգնութեան պէտք ունի, ամէնուրեք։ Որո՞ւ պէտք է դիմէ, որմէ՞ ստանայ բարոյական ուժ, որո՞ւ հետ խորհրդակցի, որո՞ւ բանայ իր սիրտը, առանց ծաղրելի ըլլալու։

Եւրոպական մեծ երկիրներու մէջ անհատը կը կորսուի. ան կը ճանչցուի միութիւններու, խմբակցութեանց, միութիւններու մէջ եւ անոնց անունով։ Գ. Արծրունի ըսած է. «Եւրոպացիների կրթութիւնից մենք սեփականացրել ենք մեզ միայն արտաքին կողմը. իսկ մեր կրթութեան հիմունքը դարձեալ ասիականն են»։ Տգիտական եւ ծիծաղելի վիճակ մը ունին մեր հազարաւոր միութիւնները, իրենց աղուոր նամակի թուղթերով եւ «քառթօնէ» գանձանակներով։ Կարելի չէ՞ որ անոնք ամփոփուին գոնէ իրենց հիմնական նպատակներու շուրջ եւ շատեր լուծուին իրարու մէջ, մեծնան եւ ունենան լսուելու արժանի ձայն, ներկայացնեն ժողովրդին խղճի ձայնին գոնէ մէկ մասը։ Անհատական ձայնը անլսելի կը մնայ ամէն ազգի մէջ, իսկ հաւաքականութեան ձայնը միշտ լսուած է, անխուսափելիօրէն լսուած է ան, եւ անխուսափելիօրէն պիտի լսուի ան, երբ ժողովուրդին ձայնն է։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ղափանէն կը հեռագրեն «Խորհ. Հայաստան»ի թէ մայիս 13ին, գիշերուան ժամը 2ին զգալի եղան երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ։ Վնասներ չկան։ Նոյն գիշերը յորդ անձրեւ տեղաց։

ԿԵՍ · ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԿԱՐՄՐՈՒԿ

ՏԷՍԻՆ.— Կ'ուզէի ուշադրութեան յանձնել երեւոյթ մը, որուն յաճախ ականատես կ'ըլլամ, դժբախտութիւնը կ'ունենամ արուեստիս բերումով։

Անհանդուրժելի բան է, երբ մարդիկ բժիշկի հովեր կ'առնեն հիւանդի մը քով։ Ընդհանրապէս տգէտ եւ յաւակնոտ կիներն են որ այս տեսակ վնասակար դերեր կ'ուզեն կատարել, երբ հիւանդատեսի կ'երթան իրենց ծանօթներէն մէկուն քով։

Անոնք սխալ խորհուրդներ կուտան հիւանդին եւ իր շուրջիններուն, եւ այսպէսով պատճառ կ'ըլլան հիւանդին դժբախտութեան։ Որովհետեւ իրենց այս վնասակար խորհուրդներով պատճառ կը դառնան ժամանակ կորսնցնելու, փոխանակ ժամ առաջ բժիշկին յանձնելու հիւանդը, կրկնակի դժբախտութիւնը այն է որ հիւանդին տէրը կ'ազդուի այս տեսակ կիներու խորհուրդներէն, եւ երբեմն նոյնիսկ բժիշկ անգամ չի կանչեր իր հիւանդին համար եւ կը գոհանայ պառաւական դեղերով։

Այս խղճալի հոգեբանութեան զոհ կ'երթան շատ մը փոքրիկներ՝ որոնք վարակուած կ'ըլլան կարմրուկ հիւանդութենէն։ Վասնզի կը գտնուին ծնողքներ որոնք հաւատացած են թէ այս հիւանդութիւնը դարմանելու համար բժիշկը անհրաժեշտ չէ, այլ մի միայն կարգ մը պառաւական դեղեր բաւական են։ Երբեմն խեղճ հիւանդը կը լաւանայ ոչ թէ իրենց տարած դարմաններուն շնորհիւ, այլ անոր համար որ հիւանդութիւնը թեթեւ տեսակէն եղած կ'ըլլայ։

Սակայն, դժբախտաբար, ամէն հիւանդ ալ այսպէս լաւ վերջաւորութիւն մը չունենար։ Ընդհակառակն մէկ մասն ալ ծանր տեսակէն կը վարակուի, եւ երբեմն ալ բարդութիւններու ենթարկուելով՝ հիւանդին վիճակը լուրջ հանգամանք մը կը ստանայ։ Բնական է հիւանդին այս ծանր վիճակին մէջ բժիշկին տարած դարմանումները այնքան արդիւնաւոր չեն ըլլար, որքան պիտի ըլլար հիւանդութեան սկզբնաւորութեանը ժամանակ։

Զարիքը այսքանով չի վերջանար։ Կը գտնուին ծնողքներ ալ, որոնք չեն վարանիր նոյնիսկ իրենց փոքրիկները հիւանդին քով բերելու, եւ երբեմն ալ հիւանդին քովը պառկեցնելու, որպէսզի նոյն հիւանդութենէն վարակուին եւ ժամ առաջ անկէ ազատին, քանի որ օրին մէկը պիտի վարակուին...

Ահա, աններելի սխալ մը, որուն շատ փոքրիկներ զոհ գացեր են, եւ ասկէ վերջն ալ պիտի երթան, մինչեւ որ այս տեսակ կիներու նախապաշարումները չփարատուին։

Ամէն ծնողք պէտք է գիտնայ թէ փոքրիկ մը որքան ուշ վարակուի կարմրուկէն, այսինքն որքան տարիքով յառաջացած ըլլայ, այնքան ի վիճակի կ'ըլլայ դիմադրելու այս հիւանդութեան։ Որովհետեւ փոքրիկ մը ինչքան մեծցած ըլլայ, այնքան ալ իր մարմինը զօրացած կ'ըլլայ այս տեսակ վարակիչ հիւանդութեանց միքրոպներուն դիմադրելու բնականօրէն։

Հետեւաբար, փոքրիկ մը որքան քիչ տարիք կ'ունենայ, այնքան ալ նուազ դիմադրական ուժ ունեցած կ'ըլլայ իր կազմին մէջ, որով 100էն 90ը վտանգաւոր վերջաւորութիւն մը կը ստանայ իր հիւանդութիւնը, խոր սուգի մատնելով ծնողքը։

Մանաւանդ որ այս հիւանդութիւնը հակամէտ է թոքերու բորբոքում յառաջ բերելու, որմէ վարակուող փոքրիկները եթէ երկու տարեկանէն վար տարիք ունին, 100էն 95ը կը մահանան։

Արդ, ինչո՞ւ այս գիտական կէտերը նկատի չառնուին, եւ խեղճ փոքրիկները զոհ երթան իրենց ծնողքներուն եւ տգէտ կիներու վնասակար խորհուրդներուն։

Իմ կարծիքով, մեծ դեր մը կրնան խաղալ Հ. Կ. Խ. Միութիւնները, առողջապահական դասախօսութիւններ անպակաս ընելով իրենց անդամական ընդհանուր ժողովներուն մէջ, որով մասամբ կարելի կ'ըլլայ ծնողքներու գիտական պաշարը զօրացնել, եւ ազատել զանոնք իրենց վնասակար նախապաշարումներէն։

ՏՕՔԹ. Մ. ԹՕՓԱԹԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Զ. ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Կ. Խաչի Ֆրանսայի պատգ. ժողովը որ վեցերորդն էր իր կազմութենէն ի վեր, մեծ օգեւորութեամբ եւ ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ փակուեցաւ կիրակի օր, թէյասեղանով մը։

Շրջաններէն եկած էին 25 պատգամաւորուհիներ, մեծ մասով համեստ ընտանիքներու պատկանող Տիկիններ ու Օրիորդներ։ Անոնք ոչ միայն թողած էին իրենց տունը, սեփական գործը կամ հանգիստը, այլեւ մայր մը միասին բերած էր իր հինգ ամսու երախան։ Այս արտասովոր նուիրումը կիներու այդ մեծ կազմակերպութեան, կը տեսնուէր արդէն երեք օրուան ամբողջ ընթացքին՝ երբ գծուեցաւ յաջորդ շրջանի աշխատանքներու ուղեգիծը, քննուեցաւ մասնաճիւղերու եւ շրջանային վարչութեան բարոյական ու նիւթական գործունէութիւնը եւ ընտրուեցաւ նոր Շրջ. Վարչութիւնը։

Թողլով Կ. Խաչին իր տեղեկագիրը եւ հաշուեկշիռը հրապարակելու հոգը, պիտի ուզէի ամփոփ ու համառօտ կերպով հոս տալ տարուան այդ աշխատանքին պատկերը, որքան որ կրցայ հետեւիլ անոր ընթացքին։

Կազմակերպութիւնը, ինչպէս բոլ., հագիւ կապուած է Ամերիկայի մայր միութեան եւ կը կազմէ անոր տասը շրջաններէն մէկը։ Այդ եօթը տարուան ընթացքին մասնաւորապէս իրենց միութիւնը հիմնուելով են գրաւած եկող գացող Վարչութիւնները եւ այսօր արդիւնաւոր շրջաններ են բոլորած կազմակերպութեան տեսակէտով։ Ունի 690 անդամ, 18 մասնաճիւղերով, Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ գաւառական քաղաքներու մէջ, ինչպէս Մարսէյլ, Կարտան, Նիս, Վալանս, Վիէն, Սէն Թ'էթիէն, Սէն Շամոն, Կրընոպլ, Ռոման, Տէսին, Լիոն, Փարիզ, Անկէն, Ալֆորվիլ, Իսի, Առնուվիլ, Պուա Քոլոնպ եւ Քաշան։

Ուրեմն, իբրեւ բարենպատակ կազմակերպութիւն Ֆր. Կ. Խաչը ամէնէն բազմաճիւղը եւ բազմանդամն է Ֆրանսայի մէջ։ Իրենց գործունէութիւնը կեդրոնացած է հոս, հայ մանուկներու ազգ. դաստիարակութեան, անոնց ֆիզիքական փրկութեան եւ հիւանդներու ու բազմանդամ չքաւոր ընտանիքներու օգնութեան եւ թոքախտաւոր երիտասարդներու անմիջական աջակցութեան աշխատանքներուն վրայ։ Եւ, ինչպէս տեսայ իրենց տեղեկագիրներէն ու հաշուեկշիռներէն, ոչ միայն Մարսէյլը եւ Փարիզը գրաւած են այդ գործով, այլեւ ամէնէն յետին գաւառական գիւղաքաղաքը ունեցեր է իր բաժինը անոր մէջ, իր դպրոցով ինչպէս Վիէն, Ս. Էթիէն, Ալֆորվիլ եւն. կամ դարմանատուներով (Իսի, Վալանս կամ Լիոն)։ Հիւանդանոցներու մէջ տառապող մեր հայրենակիցները մեծ չափով վայելած են մեր Կ. Խաչի քոյրերուն նիւթական աջակցութիւնը ու մխիթարական անուշ խօսքին հմայքը։ Մասնաւորապէս Մարսէյլ այս վերջին երեք տարուան ընթացքին ժամանակ, տասնեակ հազարներով ֆրանք է ծախսած այդ գործին համար։ Այս տարուան Կ. Խաչի նիւթական գործունէութեան գումարը եղած է մօտ 70,000 ֆրանք, հայթայթուած կաթիլ կաթիլ մեր խոնարհ աշխատաւոր ժողովուրդէն, որ միշտ գիտցած է սանթիմներով հրաշքներ գործել։ Շրջանային վարչութիւնը իբրեւ արտաքին նպաստ միայն 5000 ֆր. ստացած է Նանսէնեան գրասենեակէն, Պ. Լ. Բաշալեանի աջակցութեամբ։

Նոր շրջանի համար ուղեգիծը նոյնպէս ոգեւորիչ է եւ մեր կիները կը մղէ աշխատանքի մը՝ որ ոչ միայն բարենպատակ է, այլեւ դաստիարակիչ ու մեծապէս նպաստաւոր հայ կիներու մտաւոր զարգացման անհրաժեշտ պահանջին, բան մը որ կենսական նշանակութիւն ունի մեր ցեղին ազնիւ ու մաքուր դիմագիծի պահպանման համար։ Շրջ. վարչութիւնը վերընտրուեցաւ նոյնութեամբ (Տիկիններ՝ Ա. Շահլամեան, Տիր. Միսաքեան եւ Օրիորդներ Սաթօ Ճակոբեան, Մ. Մեծատուրեան, Հ. Քօչեան)։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ— Աւելի քան խանդավառ էր։ Հարիւրէ աւելի անդամներ, համակիրներ ու բարեկամներ խմբուած էին Ֆլորիայի վերնայարկը, ճոխ թէյասեղանի մը շուրջ, որուն կը նախագահէր «Համազգային»ի նախագահ եւ Եգիպտոսի Կ. Խաչի գործօն անդամներէն բժիշկ Հ. Օհանջանեան։

Սեղանապետը, Պ. Ա. Զամալեան կարգով խօսք տուաւ տիկիններ Քիպրիթճեանի, Է. Բիւզանդի, Ա. Շահլամեանի, Զ. Շանթի եւ Տ. Միսաքեանի։ Նոյնպէս խօսեցան նախագահէն վերջ, Պ. Պ. Վ. Փափազեան, Ս. Վրացեան, Շ. Միսաքեան, Հ. Մաթէոսեան որոնք չեշտեցին ոչ միայն Կ. Խաչի բովանդակալից արժէքը մեր գաղթական ու քանիցս խաչուած ժողովուրդին համար, այլ եւ գնահատեցին բարոյական նշանակութիւնը իբրեւ կանացի կազմակերպութիւն։

Բանախօսութիւնները կ'ընդմիջուէին նուագով ու երգերով. Օր. Զ. Շահլամեան իր ջութակով յուզեց ներկաներու սիրտը, իսկ տիկիններ Զ. Տէր Թովմասեան, Տէրտէրեան եւ Ալիքպօլեան հայկական երգին համար քով անգամ մը եւս խանդավառեցին մեզ։ Օր. Ա. Առաքելեանի երգած երկու երգերուն, «Միրուն գարունըս» եւ «Զինչ ու ղինչը» յաջողութիւնը նոր գաղափար մը տուաւ մեզի իր ձայնի եւ երգելու եղանակի մասին։

Նախագահ բժ. Օհանջանեան փակեց հանդէսը քաջալերական սրտաբուխ խօսքերով։ Յետոյ հանդիսականները նկարուեցան Լիւքսէմպուրկի պարտէզին մէջ։ Բոլոր ներկաները մեծապէս խանդավառուած այս համեստ սկզբնաւորութեամբ սկսած գործին յարաճուն յաջողութենէն, կը շնորհաւորէին Կ. Խաչի անդամուհիները ու կը մաղթէին կորով՝ տանելու համար զայն նոր յաջողութիւններու։

ԱՍԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

Սէն Ժէրոմ Մարսէյլի այն արուարձանն է որ առանց աղմուկի 2-3 տարուան ընթացքին կատարեց շատ գնահատելի գործեր։

Գործադրկութեան տագնապալի օրերուն եթէ կրցաւ դիմանալ եւ կառուցանել ժառաու — մանկապարտէզի գեղեցիկ շէնքը, գաղութը իր աչքին առջեւ ունէր միայն այլասերման ահաւոր վտանգը որ կը սպառնար հարիւրէ աւելի մանուկներու ազգային դիմագիծը այլափոխել։

Գործը շատ աւելի արժէքաւոր կը դառնայ, երբ նկատի առնենք քաղաքին մեծահարուստներու անտարբերութիւնը, նաեւ Փարիզի եւ Նիսի միլիոնատէր Հայերու եղած դիմումներուն ձախողումը։ Միայն Պ. Գ. Կիւլպէնկեան հազար ֆրանք նուիրեց։

Ինչպէս գրած էի ժամանակին, կրնանք միշտ կրկնել թէ իր այդ ծանր աշխատանքներուն մէջ Սէն Ժէրոմի մեր հայրենակիցները երբեք սուր վէճեր չեն ունեցած, շնորհիւ ղեկավարներու յղկութեան եւ փորձառութեան։

Շէնքին շինութեան աւարտման հետ լրացած ըլլալով թաղականութեան ժամանակաշրջանը, ձեռնարկուեցաւ նոր ընտրութեան։

Ըստ նախապէս գումարուած ընդհ. ժողովի որոշման, ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք պիտի ունենային ամէն անոնք որ հոգի գնուած մինչեւ ընտրութեան օրը նուազագոյն յիսուն ֆրանքի նուէր մը բրած էին. որով 240 արձանագրուածներէն 180 քուէարկուներ խաղաղութեամբ ընտրեցին հետեւեալները.— Ատենապետ՝ Ց. Շալճեան, ատենադպիր՝ Ց. Փանոսեան, գանձապահ՝ Ն. Տ. Մինասեան, հաշուապահ՝ Ց. Պետրոսեան, խորհրդականներ՝ Ա. Վարդանեան, Ա. Կարմիրեան եւ Օ. Ժամկոչեան։

Նորընտիր թաղականութեան գործը բաւական ծանր էր, մանկապարտէզի բացը գոցելէ վերջ պարտաւոր էր նաեւ վճարել նախկին թաղականութենէն եւ շինութեան յանձնախումբէն փոխանցուած քանի հազար ֆրանքի պարտքը, որուն համար իր յոյսը կապած էր ընտրող ժողովուրդին։ Իր առաջին գործը եղաւ հիմնել «Կրթասիրաց Տիկնանց Միութիւն» անուն ընկերակցութիւն մը, կրթական գործին օժանդակելու համար։

Երեք յաջորդական ժողովներէ վերջ փոխադարձ համաձայնութեամբ մը շակուեցաւ ծրագիր մը եւ ընտրուեցաւ վարչութիւնը.— Ատենապետ՝ Տիկ. Է. Վարդանեան, ատենադպիր՝ Տիկ. Ա. Զորպաճեան, գանձապահ՝ Տիկ. Շալճեան, խորհրդականներ Տիկ. Բ. Ժամկոչեան, տիկ. Էլիզ Գա-

Նիթեան, տիկ. Միրարփի Մարտինեան եւ տիկ. Զ. Մակարեան: Այս ժրաջան տիկինները 3-4 ամսուան մէջ անդամուհիներու թիւը բազմացուցին ութանուն, գանձուած անդամավճարներուն վրայ աւելցնելով տօնական օրերու հասոյթներն ու նուէրները, գնեցին մանկապարտէզի յատուկ կարգ մը անհրաժեշտ առարկաներ զատ տասնըմէկ գեղեցիկ եւ արդիական գրատախտակներ, 2000 Ֆր.ի արժէքով:

Վերջերս Լոնտոնէն վաճառական Գ. Գրիգոր Աստուրեան այցելելով Սէն Ժէրոմի Նորաշէնը ու տեսնելով ժողովուրդին գոհունակութիւնն ու մանաւանդ նորակազմ տիկնանց Միութեան ջանքերը անոնց տրամադրեց հազար Ֆր. շէնքը օժտելու համար ելեկտրականութեամբ: Արդէն լոյսերը սկսած են վառիլ: Նոյն Միութիւնը իր հիմնադրութեան առթիւ կազմակերպած է գեղեցիկ ցերեկոյթ մը:

Արհեստաւորներու կապուած երիտասարդներու սատար բազմութիւն մը կայ նաեւ այս արուարձանին մէջ: Տիկնանց միութեան մը կազմութիւնը կարծես նախանձ շարժած ըլլալ խումբ մը գիտակից երիտասարդներու, որոնք հաւաքուելով կազմած են վկայարանական Միութիւն մը: Նպատակն է սատարել հոգեկան մշակոյթին, բանալով գրադարան-ընթերցարան մը եւ հայթայթելով ոչ միայն գրական, գիտական ու վիպական գիրքեր, այլ եւ ֆրանսահայ եւ խորհրդային Հայաստանի գրեթէ բոլոր թերթերը:

Միութիւնը առ այժմ արձանագրած է տասնը հինգ անդամներ եւ ընտրած է երեք հոգիէ բաղկացեալ մարմին մը որ կ'աշխատի մշակել կանոնագիր ծրագիր:

Սէն Ժէրոմ ունի նաեւ «Համազգային»ի մասնաճիւղ մը, 35 անդամներով:

❁ Ազգային կեանքի ստեղծումէն ի վեր ամէն տարի կանոնաւորութեամբ տօնուած է Մայիսեան սգատօնը, սակայն այս տարուանն եղաւ աւելի արտառոց: Առաւօտ կանուխէն մատուռի մեծ դուռը ծածկուած էր սեւ վարագոյրով մը, եւ ժողովուրդը խումբխումբերով երկիւղածութեամբ կ'անցնէր օրուան ժամերգութենէն: Հոգեհանգիստէն յետոյ Շաւարշ քհյ. Թէրզեանի յայտարարութեան համաձայն ժողովուրդը թափօր կազմած ուղղուեցաւ դէպի գերեզմանոց: Բացի Սէն Ժէրոմի զոյգ ազգային պարտէզներէն, կը մասնակցէին նաեւ «Նոթր Տամ»ի մանկապարտէզի աշակերտները: Անծանօթ զինուորի շիրմին առջեւ ժողովուրդը գլխաբաց յարգանքի կեցաւ եւ երեք ծաղկեպսակներ դրուեցան՝ Թաղականութեան, Տիկ. Միութեան եւ Հ.Յ.Դ. «Վրէժ» խումբի կողմէ:

Դպրապետ Հ. Համբարձումեանի յուզիչ «Տէր Ողորմեա»էն վերջ, խօսք առաւ Թաղականութեան ատենապետ Յ. Շաքեան, ուզեց բացատրել համազգային սուգի նշանակութիւնը, սակայն յուզումէն փղձկելով չկրցաւ շարունակել: Ընկեր Մ. Արզումանեան յարգանքի խօսքեր ըսաւ «Վրէժ» խումբին կողմէ:

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՐԱԿԱ, 28 մայիս (Յառաջ).— Երէկ Փրակայի Ռուս. Տան սրահներէն մէկուն Փրակայի փոքրաթիւ հայ գաղութը թէյասեղանով տօնեց Մայիս 28ը: Ներկայ էր գաղութի ճնշիչ մեծամասնութիւնը, նոյն իսկ Չեխոսլովաքիոյ գաւառական քաղաքներու ցրուած Հայերէն մի քանին յատկապէս եկած էին հանդէսին մասնակցելու, միւսները գրաւոր շնորհաւորականներ էին ղրկել: Նախագահեց Յ. Ղարիբեան: Օրուան առթիւ բանախօսեց Ն. Բաղալեան: Արտասանեցին Բ. Թաշմահեան (Ա. Իսահակեանի «Հայաստանին») եւ Ն. Բարսամեան՝ Սիամանթոյէն:

Պաշտօնական հանդէսէն յետոյ յուզեր եւ երգեր բաժինը սկսաւ եւ մեր գաղութը եւս դէթ մի քանի ժամ հաւաքականօրէն Հայաստանը եւ Մայիս 28ը ապրեց:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Յ. Գ. — Հանդէսի կէսին եկաւ հռչակաւոր տոքթ. Գարաբիկեանը, որ Մարսէյլէն Փրակա է եկել եւ իր ընկով կ'ուզէ Չեխոսլովաքիա հաստատել...

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

0000

Ամօ՜թ անարիներուն, նախատի՜ք անճանաչներուն, մենք համբուրելով մեր գլխուն դրինք այս շղթաները՝ որպէսզի հայրենիքին աչքերը ազատութեան առաւօտը ողջունեն...

Եւ ահա կը հայհոյեն հայրենիքի սրբազան ուխտին...

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 28 Մայիս (Յառաջ). — Տարագիր հայութիւնը, բաժ կորովի երիտասարդութիւնը, հայրենիքի եւ անկախութեան արշալոյսին համար տարիներէ ի վեր օտարութեան մէջ, պլպլուն ճրագը, Մայիս 28ը իր ձեռքը սեղմած, հպարտօրէն կ'ուզէ վառ պահել սրբազան յիշատակը:

Այսօրուան երիտասարդութիւնը, հակառակ բոլոր զրկանքներուն եւ տառապանքներուն դարձեալ պատրաստ է իր կարմիր արեան վերջին կաթիլը արեւին տակ թափել յանուն ազատութեան, արհամարհելով սա դաւաճան ճակատագիրը, իր բոլոր դժբախտութիւններով եւ վայելքներով:

Քանի դեռ արդարութիւնը ցեխերու եւ աղբանոցներու մէջ կը մնայ, տարագիր ժողովուրդը, աւելի խիզախ, աւելի վառվռուն, ազատութեան արեւին պիտի երկրպագէ, մանաւանդ յեղափոխական կրակ երիտասարդութիւնը, հրաշագործ երկաթագործի մը պէս անկախութեան մուրճը պիտի ծեծէ, մինչեւ որ սարկացած հողով փտտածները խելքի գան:

Մեր գաղութն ալ Հայաստանի անկախութեան 16րդ տարեդարձը տօնեց կիրակի կէս օրէ վերջ, Սալ Ժան տ'Արքի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբին, որ լուսագոյն սրահներէն մէկը վարձած էր:

Հակառակ զարնան գեղածիծաղ օդին, եւ կարմիր վարդերու անուշ հոտերուն, ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը:

Հանդէսին կը նախագահէր մեր երիտասարդ ընկերներէն Ս. Սահակեան, որ իր երկու խօսքով պատկերը տուաւ Մայիս 28ին: «Մայիս 28ը մեր մէկ միլիոն նահատակներուն կարմիր արիւնով վառուեցաւ, ուրեմն գուրգուրացէք այդ նուիրական տօնին վրայ»:

«Մեր Հայրենիք» խմբերգէն յետոյ, ներկայ ժողովուրդը մէկ վայրկեան ոտքի ելաւ, ի յարգանս ազատութեան դռներուն: Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին փոքրիկն Գ. Աբրահամեան, ընկ. Ս. Փիլիկեան (Ս. Էթիէնէն), մեներգեցին ընկերներ Ա. Խաչատրեան (Ս. Էթիէնէն) եւ Ա. Տէմիրճեան: Իսկ գրաւոր ուղերձներ կարդացին ընկերներ Ա. Գույումճեան, ողբացեալ Զարդարեանի «Բագինին փառաբանութիւնը» եւ Ս. Ընտրիկեան իրմէ:

Գեղարուեստական բաժնէն յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ վաստակաւոր ընկեր Ա. Գիւլխանդանեան, որ խօսեցաւ լման մէկ ժամ: Տուաւ պատմական թուականներ, անցեալի մեր պէսպէս յաղթանակներէն եւ պարտութիւններէն, վեր հանեց հայ ցեղին ընդունակութիւնը, արուեստ եւ գիտութեան մէջ: Ցոյց տուաւ թէ զինուորական ասպարէզին մէջ ալ մեր ցեղին ծոցէն դուրս ելած են հանճարներ, որպէսզի օտարին փառքը կերտեն: «Եւ վաշտեր, դաւաճաններ, օձի դրուժներով դաւաճանեցին մեր ցեղին, մինչեւ որ հրաշափառ ժողովուրդը տարագրութեան դաժան ցաւը ձեռք առաւ»:

Ընկերը խօսեցաւ այնքան փառալից եւ այնքան երիտասարդացած շունչով որ խանդավառութեան ծիծաղը կը լսուէին: Վեր հանեց սրբազան տօնին նշանակութիւնը, եւ թելադրեց որ երիտասարդութիւնը իբրեւ աչքերուն պահակ սէր կանգնի Մայիս 28ին եւ պաշտելի եռագոյնին: «Ամօթ նրանց որ չեն զգում նրա հզօր նշանակութիւնը, նրա խոր վէրքերը, եւ անամօթաբար կ'անպատուեն սրբազան եռագոյնը: Հաւատացէք, առաջակայ յաղթանակը մերն է»:

Բանախօսութենէն յետոյ Սէնթ Էթիէնի ընկերներու կողմէ ներկայացուեցաւ խորհրդաւոր տեսարան մը «Հայրենիքին համար»:

Երեկոյեան ուշ ատեն էր, երբ հանդէսը վերջացաւ:

Ներկաները մեկնեցան Մայիս 28ի վառ կրակով:

Սաքօ Մալաքիացի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅՈՑ ՄԱՍԻՆ

(Շաբաթ գիշեր, 9 յունիս)

Տիկ. Փրթի Տէր Ղազարեան, որ «Յառաջ»ի խմբագրատունը այցելեց երէկ, մեզի կը հաղորդէ թէ դասախօսութիւն մը պիտի տայ 9 յունիսին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Սալ տը Քօնֆէրանս տը Լ'Իւնիոն Ֆրէթէլէն, (14, ռիւ տը Թրէվիզ), հովանաւորութեամբ Կովկասցի Նախկին Զօրաբաժիններու Միութեան վարչութեան:

Դասախօսութեան նիւթն է.— «Հալածուած ժողովուրդներու ծառայելու առեղծ...»: Տիկինը Ֆրանսուհի մըն է, որ 1918ին կը գտնուէր Բագու, ականատես է այն եղերական դէպքերուն, որոնք տեղի ունեցան Բագուի շուրջ կատարուած ճակատամարտին ընթացքին:

Ձեռնհասութեամբ այդ օրերուն, Տիկին Տէր Ղազարեանց հերոսական համարձակութեամբ մը կը ներկայանայ Թրքական սպայակոյտին եւ կը յաջողի ազատել բազմաթիւ Հայեր:

Իր միջամտութիւնը կը կասեցնէ Թաթարները, որոնք կ'որոշեն սպաննել զինք, սակայն տիկինը կը յաջողի փախուստ տալ:

Ահա պատկերազարդ այս դրուագներն են, Հայ ժողովուրդին թշուառութիւնը, կրած հալածանքը, զորս պիտի պատմէ իր դասախօսութեան ընթացքին:

Տիկին Տէր Ղազարեանց իր այս դասախօսութիւնը կրկնած է Ֆրանսայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ, եւ մեծ յաջողութիւն գտած: Տիկինը Մարդկային կեանքի փրկութեան պատուոյ չքանշան ստացած է: Դասախօսութեան մուտքի գիներն են 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

Ցիշեցնե՞նք թէ տարրական պարտականութիւն մըն է ներկայ ըլլալ հոծ բազմութեամբ, թէ ազգային արժանապատուութեան տեսակէտով եւ թէ իբրեւ բարոյական խրախոյս:

Մշակութային շարժումը Խորհրդ. Միութեան մէջ

0000

Պետական Հրատարակչական Մարմինին կազմութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ, տնօրէնը Տոմսկի հրատարակութեան տուաւ տեղեկագիր մը այս մարմինին գործունէութեան մասին:

Պետական Հրատարակչական Մարմինը երկրին մշակութային քաղաքականութեան ամէնէն կարեւոր կազմակերպութիւնն է, որ իր մասնաճիւղերն ունի ամէն կողմ:

Ընդհ. տնօրէնը, Տոմսկի, 1928ին, պետն էր «աջ թեքումին» — ընդդիմադիրներուն: Ցետոյ սակայն միացաւ կուսակցութեան ընդհանուր ճակատին եւ երկու տարի առաջ ստանձնեց Պետական Հրատարակչական Մարմինին տնօրէնութիւնը:

Իր տեղեկագրին մէջ, Տոմսկի նախ կը յիշէ կառավարական հրովարտակը մայիս 1919 թուակիր, որ «երկրին հրատարակչական բոլոր ձեռնարկները միացուց եւ կեդրոնացուց պետութեան ձեռքին մէջ»: Ցետոյ թիւերով ցոյց կուտայ տպուած նիւթերու աճումը: Այս առթիւ կ'արձանագրէ որ գիրք, պարբերական, ազդ, այս բոլորը «կը ցոլացնեն դասակարգային պայքարի դժուարութիւնները, յաղթանակները եւ հանգրուանները երկրին մէջ»:

Հրատարակչութեան մենաշնորհն իրեն վերապահելով, պետութիւնը ուզեց հրատարակչութեան մէջ դնել քարոզչական ոգի:

Տոմսկի կուտայ նաեւ Պետական Հրատարակչական Մարմնին հասոյթներուն պատկերը: 1922ին նոյն մարմինը ունէր 767.000 րուբլի, 1934ին՝ 141 միլիոն րուբլի: Նոյն մարմինը ունի 30 հրատարակչական տուներ երկրին ամէն կողմը, մասնաճիւղեր, գրախանութներ, գիրքի մթերանոցներ եւն.: Դարձեալ, նոյն մարմինին հոգածութեամբ ստեղծուած են գիտական քննութեանց նուիրուած երկու հաստատութիւններ, որոնք կ'ուսումնասիրեն տպագրական արուեստը, ինչպէս նաեւ մատենագրական հաստատութիւն մը, որ ունի արտասահմանեան բաժին մըն ալ: 1933ին, կոմունիստ կուսակցութեան հրահանգով, Պետական Հրատարակչական Մարմինը, չորս ամսուան մէջ լոյս ընծայեց 45 միլիոն դասագիրքեր, — ամէն լեզուէ որ կը խօսուի Ռուսիոյ մէջ:

«Հակառակ բոլոր այս յաջողութիւններուն, կը գրէ Տոմսկի, մեզի կարելի չեղաւ տալ զանգուածին գիրքը, որ արժանի ըլլար մեր դարաշրջանին: Մեր հրատարակութիւններուն բովանդակութիւնը յաճախ չոր է եւ ձանձրալի, լեզուն՝ գրասենեակի լեզու, տպագրական վրիպակները անհաշիւ: Իսկ մենք կ'ուզենք բաբախուն, կենդանի գիրքեր, հետաքրքրական եւ մեր ժամանակին արժան»:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Մարսէյլի մեր այն հայրենակիցներուն որոնք մասնակից եղան մեր ողբացեալ ընկերոջ՝ Մ. Վարանդեանի յուղարկաւորութեան կամ ծաղկեպսակներ ղրկեցին (34 հատ).

— Գալաթեան սրբազանին, քահանայից եւ դպրաց դասերուն, Գոմոնի հոգաբարձութեան, Մարսէյլի Հայ Ուս. Միութեան, Հայ Արիներուն, Զ.Ո.Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ին, Կ. Խաչին, Թեմկ. Ազատական Մարսէյլի ակումբին, Գոմոնի եկեղեցին լուսաւորողներուն, Զպուքեան եւ Գ. Շահնազարեան բնակարաններուն, Թաղական կարգադիր յանձնախումբին եւ բոլոր այն հայրենակցական, ուսումնասիրաց եւ այլ միութիւններուն, որոնք ծաղկեպսակներով, նիւթական նուիրատուութեամբ, հեռագիրներով, նամակներով իրենց ցաւակցութիւններն յայտնեցին կամ ո եւ է կերպով իրենց յարգանքի բաժինը բերին մեր վեթերան եւ տարաբախտ ընկերոջ յուղարկաւորութեան օրը եւ անկէ վերջ:

❁ Սէն Լուի (Մարսէյլ) «Ակնունի» խումբը փոխան ծաղկեպսակի 85 Ֆր. կը նուիրէ Վէթերաններու Ֆոնտին:

ՄՈՐԻՍԹԷԼ.— Կուզեմ խոր կսկիծով ցաւակցութիւնս յայտնել հայ գաւառի պաշտպան, ազգային գործիչ եւ գրչի վաստակաւոր Մ. Վարանդեանի մահուան առթիւ:

Ցաւակցութիւնս իր բոլոր պարագաներուն եւ արագ ապաքինում հայ վէպի երգիչ Ա. Ահարոնեանին:

Վահան Պարտազեան

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐՔ.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փանսօ Քալանի շրջանին Բիւթանացիները սգահանդէս մը կազմակերպած էին իրենց սիրեցեալ առաջնորդ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի յիշատակին:

Ներկայ էին գրեթէ բոլոր Բիւթանացիները ինչպէս նաեւ ոչ Բիւթանացիներ, որոնց բոլորին դէմքերուն վրայ կը կարդացուէր վիշտը:

Բացումը կատարեց Գ. Գ. Յովհաննէսեան որ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել մեծ առաջնորդին յիշատակը: Ցետոյ խօսք առաւ Գ. Գ. Յարութիւնեան որ կէս ժամ խօսեցաւ յիշելով հանգուցեալ առաջնորդին կատարած գործերը որմէ կ'օգտուէին ոչ միայն Հայերը այլ եւ Թուրքերը: «Ան ճշմարիտ առաքեալ մըն էր ու գիտակից իր կոչումին: Ծնած էր իբրեւ գիւղացի, եւ ապրեցաւ շատ համեստօրէն, որ մեռ ալ մեռաւ օտար հողի վրայ թշուառ վիճակի մէջ»: Արտասանեց Օր. Է. Աբրահամեան: Խօսեցան նոյնպէս Գ. Զօրճեան, ներկայացնելով առաջնորդին արժանիքները, եւ Գ. Ա. Նըշանեան, պարզելով հանգուցեալին դերը Բիւթանիոյ շրջանի ժողովուրդին յառաջդիմութեան համար: Ցանկալի է որ Փարիզի մէջ կատարուի բուն սգահանդէսը այդ արժանաւոր հովիւին, ընդարձակ սրահ մը վարձելով:

Ա. Յովհաննէսեան

ՆՈՐԷՆ ՌՈՒՄԲ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Մայիս 22ի գիշերը երրորդ ռումբ մը պայթեցաւ մարզպան պաշտօնակալ Գ. Լափամթերի բնակարանին մօտ, Ազիզիէի թաղին մէջ: Այնքան սոսկալի եղաւ պայթումը որ, ամէն կողմէ ոստիկանական ուժեր հաւաքուեցան Ազիզիէ:

Կասկածի վրայ ձերբակալուեցան, երկու Հալէպցիներ, որոնք այդ միջոցին կը պտտէին նոյն թաղին մէջ: Ոստիկանութիւնը ամէն տեղ խիստ հսկողութիւն կը կատարէ: Օթէլ Պարոնի շրջակայքը, ուր իջեւանած են հիւրերը, բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկեն:

Երեք ռումբերն ալ ոչ մէկ վնաս պատճառեցին: Ինչպէս կը տեսնուի մասնաւոր կազմակերպութեան մը գործն է այս կարգադրութիւնը, լոկ վախ պատճառելու համար:

ՄԱՄՈՒԼ

Երիտասարդական շարժման մասին

«Թազմիկ», Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան կիսամսեայ պաշտօնաթերթը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (27 մայիս).

— «Հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածները անվիճելիօրէն կ'ընդունին, որ գաղթաշխարհի հայութեան վերանորոգման, կազմակերպման ու պահպանման գլխաւոր ազդակն է մարտական տարրը եւ անոր կողքին հասակ առած երիտասարդ սերունդը:

Երիտասարդները իրե՛նք կը զգան ու կ'ըմբռնեն այդ, ու իրենց եռուն արիւնով ու հայրենիքի սիրով բաբախուն սրտով կը նետուին հասարակական աշխատանքի ասպարէզը:

Եւ այն բոլոր կոչերն ու ազդակները, որ կը հնչեցնեն անոնք խօսքով ու մամուլով, իրենց բաղձանքներուն, մտադրութեան արտայայտութիւնն է վերահաս վտանգին ահազանգը հնչեցնող:

Մեր մէջ ալ, ուրեմն, հասունցած է Մարտական ու Երիտասարդական շարժումը. կը մնայ միայն որ ձեռք բերուի ան ու կեանք տրուի անոր՝ գործին մէջ:

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը իր գոյութեամբ արձանագրած է այդ փաստը եւ անոր կատարեալ իրականացման համար առած է գործնական քայլեր:

Ու այսօր, երբ մեր ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Զափ. Որբերու Միութեան վերակազմութեան ու զարգացման աղաղակը բարձրացնող կոչերուն վրայ, կը հրճուի մեր հոգին: Բայց թող ներուի մեզի, որ յայտարարենք, մինչեւ նոյն ատեն, թէ՝ այդ բոլոր կոչերը կը մնան «ձայն բարբառոյ յանապատի»՝ եթէ ուղիղ գծով չմօտենանք այդ խնդրին կենսական հարցին:

Մեր միտքերն ու տեսակէտները աւելի պարզ արտայայտած ըլլալու եւ այս խնդրի այժմէական ու կարեւոր նշանակութիւն ունեցող հարցը գործնական հողի վրայ դնելու նպատակով մենք կ'առաջարկենք.

1. Գաղութներու հայութեան Երիտասարդական — մարտական կազմակերպութիւնը պէտք է հիմնուի քաղաքական կազմակերպութիւններէ անջատ ու անկախ գիծի վրայ:

2. Այդպիսի կազմակերպութիւն մը՝ ստեղծող տարրերը, խարիսխը պէտք է ըլլան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Զափ. Որբերու Միութիւնը, Ֆրանս. Բանակի Կամաւորներու Ընկերակցութիւնը, Հայ Սկաուտ Միութիւնը, եւ «Թազմիկ»ի հրատարակիչ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը:

3. Խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել վերոյիշեալ Միութիւններու կեդր. Վարչութիւնները կամ անոնց լիազօր ներկայացուցիչները, ուր, նկատի առնելով անոնցմէ իւրաքանչիւրին կազմակերպական բնոյթը, անոնցմէ ստեղծել հայ բոլոր ուժերու միացեալ համադաշնակցութիւն մը:

4. Մենք պատրաստ ենք անվերապահօրէն մասնակցիլ այդպէս կազմուած խորհրդակցական ժողովի մը, երբ վերոյիշեալ Միութիւններէն ո եւ է մէկը նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ հրաւիրել զայն:

5. Ցիշեալ Միութիւններէն 3ը՝ իրենց սեփական պաշտօնաթերթերով — *Երկունք*, *Հայ Սկաուտ*, *Թազմիկ*, — միացեալ կազմակերպութիւն մը ստեղծելու գաղափարը փրոփականտ կ'ընեն՝ մինչեւ խորհրդակցական առաջին ժողովի գումարումը:

6. Ու եթէ խորհրդակցական ժողովը, բուն էութեան եւ ընդհանուր գիծերով կրցաւ համաձայնութեան եզր մը գտնել, անկէ կը ստեղծուի գործադիր մարմին մը, որ առանց ժամանակ կորսնցնելու՝ գաղութները կազմակերպելու եւ համագումարի հրաւիրելու պարտականութիւնները կը ստանձնէ»:

ԹԱՏՐՈՆ

Գ. Արմէն Աժէմեանի ներկայացումը

Հայ բեմի համեստ աշխատաւորներէն Գ. Ա. Աժէմեանը իր բեմական աշխատանքին 25ամեակին առթիւ սարքած էր ներկայացում մը, Շիլլերի «Աւազակները»:

Օդին լաւութիւնը եւ ուրիշ կազմակերպութեանց խաչաձեւումը դէմ զուգադիպած էին, բայց բաւականաչափ հանդիսականներ փութացած էին իրենց ներկայութեամբ համակրանքի արտայայտութիւն մը բերելու ձեռնարկին:

Անշուշտ Հայ Թատրոնին անխուսափելի դժուարութիւնները՝ տէքօրի պակաս, անյարմար բեմ, եւն. չէին կրնար թոյլ տալ որ ներկայացումը՝ անցնէր անթերի, մանաւանդ «Աւազակներ»ու նման թատերախաղի մը համար, որ կը պահանջէ ուժ արարներու ընթացքին «տէքօր»ի փոփոխութիւն եւ մեծ թուով փորձառու դերակատարներու մասնակցութիւն մը: Սակայն տրուած պայմաններուն մէջ կարելին եղած է ժողովուրդը գոհ ձգելու համար:

Արմէն Աժէմեան Ֆրանցի դերին մէջ ի յայտ բերաւ խոր ըմբռնում, ուսումնասիրուած խաղ եւ յստակ արտասանութիւն: Ինչ որ առ հասարակ կը պակսի մեր շատ մը դերասաններուն մօտ:

Ցաջող էին Տիկ. Լաթիֆեան Ամալիայի եւ Գմրէթեան Կարլոսի դերերուն մէջ: Գ. Վ. Սագմանեան (կոմս տը Մոօր), Գ. Լաթիֆեան (Ռէնիէ) Գ. Ե. Գրիգորեան (քահանայ եւ Հէրման) ապացուցին որ պէտք եղած լրջութեամբ մօտեցած էին իրենց դերերուն:

Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Տ.

Օրուան գիրքերը

1. ՄՂՂԴԻՆԵՐ, ՄՂՂԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ քանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.:

2. ԱՐԾԻ, ԱՐԾԻ, (Հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 ֆրանք:

Յ

Հ. Դ

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 121, Fbg. du Templeի հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կեդրոնէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահին մէջ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մշօ» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ *Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ*

եւ մասնակցութեամբ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ եւ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30էն *մինչեւ առաւօտ*

ՊՐԻՖԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ (146, Avenue des Chartreux)

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. ԱՐԾՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ եւ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն՝ *Զ. Ո. Մ. ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ* նուագախումբը, Օրիորդներ՝ *Մ. Մարտիրոսեան, Փ. Գէորգեան* եւ *Փ. Գասպարեան*: Կ'արտասանեն՝ պարոններ *Գարսամեան, Բօյաճեան եւ ընկ. Փէշտըմալճեան*:

Խախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք մուտք:

Առնել Թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48 *եւ* 53 *հանրակառքերը:*

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Լիոնի *ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ՌՈՍՏՈՄ* եւ *ԶԱՒԱՐԵԱՆ* խումբերուն կողմէ, եւ հովանաւորութեամբ՝ *Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ*

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

ԵՐՐՈՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 215, Rue Duguesclin

Կը նախագահէ Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. *Մով. Տէր Պետրոսեան*, Օր. *Մ. Օրէն* (դաշնակ), *ընկեր Ա. Մելքոնեան* (ջութակ), *Փ. Զ. Մուրաֆեան* (կիթառ), *Գ. Գ. Զանտեան* եւ *Կ. Գօլօմպեան* (երգ), *ընկեր Լ. Ալէմեան, Գ. Միսաք-Մերգէ, Մարտիկ Պետանեան* (արտասանութիւն)

Խախքերու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք:

Ծանօթ.— Հանդէսէն վերջ ընկերահամակրական խնջոյք:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Հ. Յ. Դ. Տան մէջ — *Գեղարուեստական ճոխ բաժին*

Կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 9.30ին **Cinema Palace** *ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ*

Կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Խախքերու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Հովանաւորութեամբ *Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի* Նախաձեռնութեամբ *Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտօի «Վռամեան» Ենթակոմիտէի* եւ մասնակցութեամբ *Գառ. Մխիթարեան* եւ *Քառթէլ տը Քասթի «Ձեռոյ» խումբի*

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գար Վէնտոնի մէջ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ, ԿՐԱՆ ՓԷՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

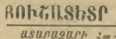

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, 40, rue de Bellevilleի սրահին մէջ, մէթրօ՝ Պէլվիլ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ համակիր բոլոր հայրենակիցները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ արուարձաններու բոլոր Ուրֆացիները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Beaumont La Rosiere, Bld. du Nord, No. 31, Պ. Դէորգ Եօթնեղբայրեանի բնակարանը:

ԵՐԱԽԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ վստահելի ընտանիք մը որ կը բնակի Փարիզի արուարձաններէն Plessis Robinsonի բարձունքին վրայ, անտառին մօտիկ, կը առաջարկէ իր քով խնամել փոքր երախաներ 3 տարեկանէն սկսեալ: Մայրական խնամք, կրթութիւն եւ մաքուր օդ: Չեռնտու պայմաններ: Մանրամասնութեանց համար նամակաւ մամդրուիլ Օր. Խանեանի հետ 26, rue Lucretelle, Paris (15):

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՂԸ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Gaveauի ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

45-47, Rue de la Boëtie, Métro: Miromesnil

Մասնակցութեամբ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆի, Պ. Պ. Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆի, Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆի, եւ ԿԻԼԻԿԻԱ երգչախումբին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ երգչախումբ (80 հոգի)

Քայլերգ «Սեդա» Օբերայի	*Ա. ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ*
Արեւելեան գիշերներ	*Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ*
Աւարայրի Պատերազմը	» » »
Հայ ժողովրդական Պարեր	*ԿՈՄԻՏԱՍ-ԱԼԷՄՇԱՀ*

Երգեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Ա) Փուխուրիկ Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Բ) Ծաղիկ էիր Գ) Ես սիրեցի ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ

Դ) Սիրելիս Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆ

Երկու պատմուածք «Հազարումէկ Գիշերներէն» Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Երեւանի էթիւտներ Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ՝ 5, 7, 10, 15, 20 *եւ* 25 *ֆրանք:*

Սրահին դուռները կը բացուին ժամը 20ին: Նուագահանդէսը կը վերջանայ ժամը 23ին:

ՓՕՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ *ՄՈՒՐԱՏ* խումբի, մասնակցութեամբ *ԱՆԴՐԱՆԻԿ* խումբի եւ հովանաւորութեամբ *ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ,*

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Կը խօսի՝ Ընկերուհի ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 17ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի կոմիտէի վիճակական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, փլաս տ'Իթալի:

«Կովկասեան Դաշնակցութեան» մասին թեր ու դէմ պիտի խօսին ընկերներ՝ *ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ* եւ *Ա. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ*:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ _ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի Վէշիկթաշլեան սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը ներկայացուի Մ. Տէր ՄԻՆԱՍԵԱՆի *«ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ»* սիրողներու կողմէ,

«ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆ» (զաւեշտ) դպրոցի աշակերտներու կողմէ:

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ, Յառաջի խմբագրատունը:

Մուտք՝ 7, 5 *եւ* 3 *ֆրանք:*

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՇԻԱ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուան ժամը 9

Պ. Կ. ԿԱՐԻՆԵԱՆի օդասուն պարտէզին մէջ

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Կը ներկայացուի «ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ» (զաւեշտ)

Դիւրամատչելի պիւֆէ: Խախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— *Առնել Փօրթ տ'Օրլէանէն 88 հանրակառքը եւ իջնել Գանէէօ, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՀԱԼԱԾ ՄԱՄԻՆ ՀԵՏԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԱՐ ՈՒՕԼԸՍ — *Թարգմ. Մ.*

Նախորդ շաբաթը մէկ անգամ փոխ կուգար. հիմա սկսաւ ամէն օր գալ: Սովորաբար ցերեկէն վերջը կուգար, բայց գիշեր մը քունէս արթնցուց զիս. լապտեր մը ունէր ձեռքը: Այդպիսիով մէջ այգային տարազով կը պտտէր ան. իր կարճ շրջազգեստն ու արարական բաճկոնը գիտական արտայայտութիւն մը կուտային իրեն. սիկարէթը անպակաս էր բերնէն:

Լապտերը վար դրաւ, պատին կռթնեցաւ եւ ըսաւ.

— Կարծեմ կնիկդ չպիտի գիմանայ, Էլքամըն. Անգլիոյ առկուն կիներուն չի նմանիր...

Պատասխան չտուի. փորձով գիտէի որ եթէ խօսակցութեան սկսէի, աւելի երկար պիտի տանջուէի:

— Տուրպացցոյէն բժիշկ մը բերել պիտի տամ, շարունակեց Գարա. բըռնակալաբար այսքան ծանրոյթ առնել չէ յետոյ, չեմ ուզեր որ մահը թէ ձեզ. չպիտի դիմանայ, կրնեց քաղցրութեամբ եւ յետոյ դժգոհ չեչտով մը ըսաւ.— Այս առտու երեք անգամ քեզ հարցուց...

Ինքզինքս զսպեցի զարմանալ:

— Գարա, ըսի իրեն հանդարտութեամբ, կինս ի՞նչ ըրած է քեզի որ այսպէս կը չարչարես զինքը...

— Ինչ ըրած է, հարցուց սիկարէթին մուխին նայելով, ամէն ինչ զոր կին մը կրնայ ընել ինծի պէս մարդու մը... զիս նուաստացուց. մինչեւ իր մեռնիլը, ամբողջ աշխարհը տարս կ'իյնար, Էլքամըն. բաւական էր որ ձեռքի մատս շարժէի եւ ամէն մարդ եւեւէս կուգար, բայց անիկա չեկաւ: Չկարծես թէ սիրահարած եմ, երբեք սիրած չէի զինքը, անցողական տարփանք մը ունեցած էի միայն. եւ սակայն ան մերժեց իմ ինքնամատուցութիւնս:

Այդ օրէն ասդին, ամէն անգամ որ իմ գործերուս մէջ տաղնապալի վայրկեան մը հասայ — այնպիսի վայրկեան մը ուր յաջողելու պայմանաւորութիւնը բացարձակօրէն անհրաժեշտ էր ծրագիրներուս իրագործման համար, ամէն անգամ որ վստահ էի իմ կարողութիւններուս վրայ, այդ գեանին տակէն անցնելիք աղջիկը դիմացս կ'ելլէր, ուժերս կը դաւաճանէին եւ կը յիշէի պարտութիւնս... կ'առնէի զինքը ու կ'առնեմ տակաւին. եթէ մեռնի աւելի բուռն կերպով պիտի առնեմ, որովհետեւ յաւիտենապէս անպարտելի պիտի մնայ, պիտի սպառնայ իմ խորհուրդներուս եւ պիտի քանդէ իմ ծրագիրներս:

Գարա ոտքի ծռեցաւ. արմուկները ծունկերուն վրայ դրաւ եւ կզակը հանգչեցուց իր բռունցքին վրայ:

— Ես կրնայի թագաւոր ըլլալ այս երկրին մէջ, շարունակեց. կրնայի այս ու այն կաշառելով Աւստրալիական գահը բարձրանալ. չէ՞ս հաւատար թէ այդ բանը ինչ կը նշանակէր ինծի պէս մարդու մը համար. տակաւին առիթ ունիմ. ու եթէ յաջողիմ ապրեցնել կինդ, եթէ քայքայեմ անոր խելքն ու առողջութիւնը ու զայն վերածեմ առջեւս ծունկի եկող կմախքի մը, այն ատեն պիտի վերստանամ այն խորհրդաւոր ուժը որ իմ մէջս կայ: Հաւատա խօսքիս, ամէնէն կարող բժիշկները բերել պիտի տամ զինքը խնամելու համար...

Գարա դուրս ելաւ ու յաջորդ առաւօտ լուր ղրկեց ինծի թէ կինս մեռած էր:

Էլքամըն ոտքի ելաւ եւ գլխիկոր պտտեցաւ սենեակին մէջ: Յետոյ շարունակեց.

Այդ վայրկեանէն սկսեալ մէկ նպատակի համար միայն ապրեցայ — Գարան սպաննել եւ... պատժեցի, պարոններ...

Ծոն Էլքամըն կանգ առաւ սենեակին մէջտեղը եւ ձեռքը կուրծքին զարնելով ըսաւ.

— Ես սպաննեցի Ռէմինկթըն Գարան...

Ներկաները զարմացան. միայն Թ. Ք.ն անտարբեր մնաց, որովհետեւ գիտէր արդէն:

ԳԼՈՒԽ 22

Էլքամըն շարունակեց իր պատմութիւնը.—

Ըսի ձեզի թէ պալատին մէջ Սալվօլիօ անունով մէկը կար. հարաւային Իտալիոյ բանտերէն փախչելով Անգլիա եկած էր ան. չեմ գիտեր թէ Գարան ինչպէս հանդիպած էր անոր: Դիւրահաւատ մարդ չէր երբեք. կամ Յոյն էր կամ Իտալացի. կրնամ ըսել թէ այնքան վայրագ էր ան որքան իր տէրը: Շատ վարպետ էր դաշոյն գործածելու արուեստին մէջ:

Կը յիշեմ որ անիկա իմ բանտապահներէս մէկը սպաննեց այնպիսի գիւրութեամբ ինչպէս մարդ մուկ մը կը սատկեցնէ:

Անիկա էր որ տուաւ ինծի այս վէրքը, ըսաւ Էլքամըն այտը ցոյց տալով: Գարայի բացակայութեան Սալվօլիօն էր որ կը ստանձնէր զիս չարչարելու աշխատանքը. իր միջոցով ականատես եղայ Կրէյսի տանջանքներուն: Կինս չուն չէր սիրեր. Գարան գիտէր այդ բանը. հետեւաբար անոր ննջարանին մէջ շղթայել տուած էր չորս կատաղած շուներ որոնք գրեթէ կը հասնէին Կրէյսին: Անդիմադրելի կատաղութիւն մը կը զգայի, ամէն անգամ որ այդ վայրենի մարդը կնոջս տառապանքները կը յիշեցնէր ինծի. օրին մէկը վրան խոյացայ, դաշոյնը ինծի նետեց երբ արդէն վար ինկած էի եւ հրաշքով ազատեցայ: Կը թուի թէ անիկա իրաւունք չունէր ինծի դպչելու, որովհետեւ երբ Գարան վերադարձաւ եւ տեսաւ ստացած վէրքս, քննութիւն կատարեց եւ գաւազանով ծեծել տուաւ Սալվօլիոն:

Կրնաք հասկնալ ուրեմն որ այս մարդն ալ կ'ատէր զիս այնքան բուռն որքան Գարան:

Կրէյսի մահէն ետք, Գարան ճամբորդութեան գնաց յանկարծ ու ես մնացի Սալվօլիոն հսկողութեան տակ: Անիկա, ինչպէս կ'երեւի, որոշ ազատութիւններ ունէր պալատին մէջ: Իր տանջութեան գլխաւոր առարկան մնացած ըլլալով, Գարան այլեւս չատ քիչ կը հետաքրքրուէր ինձմով եւ կամ թերեւս ծանրացած էր իմ չարչարանքներուս ավելի հաճոյքէն:

Սալվօլիօն տարբեր կերպով սկսաւ չարչարել զիս. ուտելիքիս քանակը հետզհետէ պակսեցուց. բարեբախտաբար շատ ուտող չէի:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 2 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2511 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՆ ՄԻՏՔԵՐԸ ՆՈՐ ԿԱՂԱՊԱՐՈՎ

»»»··«««

«Կովկաս»ի յօդուածագիրներէն Գ. Կէտիա (Վրացի) եւս իր կարգին ուշագրաւ դիտողութիւն մը կ'ընէ, միեւնոյն թիւին մէջ:

Անոր կարծիքով, կովկասեան համազգային կեդրոնական գաղափարին շուրջը համախմբուած են Վրացիները, Ազրպէյճանը, Լեռնականները եւ Հայերը: Սակայն տարագիր ղեկավարութեան մասին կարելի չէ ըսել այդ.

— «Այս տեսակէտէն բացառիկ դիրք գրաւած են հայ ղեկավարութեան որոշ շրջանակները: Անոնք անտարբեր եւ չէզոք դիրք բռնած են...: Անոնց այդ դիրքին զարնուելով կը փշրուի կովկասեան համերաշխութիւնը»:

Այն բոլոր վերլուծումներէն յետոյ զորս կատարած էր աշխատակից մը եւ որոնց գլխաւոր կէտերը արտատպեցինք երէկ, ի՞նչ կ'ունենանք իբրեւ եզրակացութիւն:

Ոչինչ փոխուած է կովկասեան հարեւաններու մտածողութեան եւ քաղաքականութեան մէջ: Աւելի ճիշդ՝ բացորոշ նահանջ մըն է որ կը շեշտուի 1921էն յունիս 10էն ի վեր, երբ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան հետ:

Անոնք բացէ ի բաց կ'ըսեն մեզի.

— Եկէք միանանք եւ թօթուենք ռուսական լուծը, վերահաստատենք մեր անկախութիւնը եւ կազմենք համադաշնակցութիւն: Գիտենք, դուք հաշիւ ունիք Թուրքիոյ հետ, ապահովութիւն եւ հող կը պահանջէք: Բայց մենք ի վիճակի չենք այդ պահանջները գոհացնելու: Ուրեմն, մէկդի դրէք այդ բաները, որպէսզի համերաշխութիւնը չխանգարուի:

Այս ամբողջ հարցին մէջ — կովկասեան հանգոյց — մեր հարեւաններու առաւելութիւնը հոն է որ, անոնք խելապէս, աշխարհագրական եւ ազգագրական տեսակէտով, ամփոփուած են Կովկասի մէջ: Ուրիշ խօսքով, ունին միայն կովկասեան դատ:

Մինչդեռ, բոլորովին տարբեր է մեր կացութիւնը:

Կովկասի հետ սերտօրէն կապ ունենալով հանդերձ, գիտականօրէն կամ իրաւարարօրէն կովկասեան հարց չէ Հայկական Դատը: Կովկասը անոր մէկ մասն է միայն, խարիսխ ունենալով այսօրուան Երեւանը:

Այս կացութեան մէջ, եթէ մեր «անտարբեր եւ չէզոք դիրքին զարնուելով կը փշրուի կովկասեան համերաշխութիւնը», ո՞վ է պատասխանատուն: «Հայ ղեկավարութեան որոշ շրջանակներուն բացառիկ դի՞րքը», թէ մեր դատին բացառիկ հանգամանքը, հետեւաբար եւ մեր շահերուն գիտակցութիւնը:

Հարեւաններու տարագիր ներկայացուցիչները բացորոշապէս կ'ըսեն.

— «Հայերը պէտք չէ մոռնան թէ՝ Կովկասեան ժողովուրդներու համար, որոնք հաստատապէս ու վերջնապէս ոտք դրած են անկախութեան գետնին վրայ, ԱՆԸՄԲՌՆԵԼԻ Է ՀՈՂԱՅԻՆ ՈՐ ԵՒ Է ՎԷՃ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ: Ընդհակառակը, անոնց նիգերը՝ բնականօրէն ուղղուած պիտի ըլլան աւելի խորացնելու եւ աւելի ամրապնդելու բարեկամական կապերը Թուրքիոյ հետ: Հայերը պէտք է որ ընդունին թէ Կովկասցիները, որոնք տոգորուած են Ռուսիայէն անջատուելու անխորտակելի կամքով եւ իրենց սեփական ազատ պետութիւնը ստեղծելու վճռական որոշումով, անկարող են այլ վերաբերում ունենալ»: («Կավկազ», թիւ 4: Այս նախադասութեան վերջին տողը վրիպած էր երէկ):

Միւս կողմէ, արտաքին ապահովութեան հարցին առթիւ, անոնք վճռապէս կը յայտարարեն թէ «կովկասեան ժողովուրդները այսօր անկարող են որ եւ է երաշխիք տալ Հայերուն»:

Եւ քայլ մըն ալ յառաջ երթալով, կը հաւատեն.— «Մենք պատճառ չունինք մեր անկախութեան դէմ հարուած սպասելու Թուրքիայէն»: Չէ՞ որ «մեր առաջադրութիւնը — Կովկասէն ստեղծել Թումբ պետութիւն մը — տարրկայօրէն լրիւ կը համապատասխանէ թրքական պետութեան շահերուն»: (Կավկազ, թ. 1):

Այս պատկերին առջեւ, չէ՞ք փորձուիր հարցնել.

— Կովկասի հարեւաններ, 1. Կը պահանջէք որ հողային հարց չյարուցանենք Թուրքիոյ դէմ. 2. Կը խոստովանիք թէ անկարող էք որ եւ է երաշխաւորութիւն տալ մեր ապահովութեան համար: Արդ, ի՞նչ տրամաբանութեամբ կ'ուզէք որ մեր ողջ գլուխը դնենք Աւետարանին (Գուրան) տակ, որպէսզի չխանգարուի «կովկասեան համերաշխութիւնը»:

Անցեալին մէջ, մենք շարունակ տուժեցինք բոլոր խարուսիկ համերաշխութիւններէն: Մեր բերանը շատոնց այրած է եւ այսօր ջուրն անգամ փչելով կը խմենք:

Կովկասի հարեւանները ինչո՞ւ չեն ուզեր ըմբռնել թէ՝ որ եւ է համադաշնակցութեան համար՝ անհրաժեշտ է որ նախ իւրաքանչիւր երկիր ապահոված ըլլայ իր հողային ամբողջութիւնը:

Վրացիները, Ազրպէյճանը եւ Տաղստանը կը վայելեն այդ բարիքը: Անոնք չունին ծախատական բաղձութիւններ՝ ի սփիւռս աշխարհի: Անոնք դատ չունին կամ չեն ուզեր ունենալ Թուրքիոյ հետ:

Այս պայմաններուն մէջ, առաջադրուած համադաշնակցութիւնը չի՞ նմանիր պալքանեան ուխտին, որ կ'ապահովէ յաղթականներուն ստացուածքն ու աւարը, բայց անգամ մըն ալ կը նուիրագործէ պարտեալին իրաւազրկումը:

Արդարեւ, այս ամբողջ հարցին մէջ, մեր պարագան շատ կը նմանի Պուլկարիոյ կացութեան:

Բարեացակամութիւնը կամ սպառազ հաւաստիքները չեն կրնար փոխել այս անողոք իրականութիւնը:

Մնաց որ, հարեւանները իրենք ալ, եւ մանաւանդ Վրացիները, նոյնքան ենթակայ են ծանր անակնկալներու, մանաւանդ եթէ պատերազմ ծագի:

Իրենց իսկ տեղեկութիւնները չե՞ն հաստատեր թէ պատերազմի պարագային Մոսկուա Կովկասի բարեկարգութեան եւ ապահովութեան հոգը պիտի յանձնէ «ընկեր» Քէմալի... Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

»»»··«««

Ֆրանսայի արտաքին նախարարին ճառէն յետոյ, որուն ամփոփումը տուած էինք երէկ, անախորժ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ Ժընեւի մէջ, անելի մատնելով զինաթափութեան խորհրդաժողովը: Մասնաւորապէս լարուած են Անգլիոյ արտաքին նախարարին եւ Պ. Պարթուի յարաբերութիւնները: Սըր Ճոն Սայմըն առաջարկեց փակել նիստերը: Պ. Պարթու յաջողեցաւ ամլութեան դատապարտել այս առաջարկը, համոզելով միւս պատուիրակութիւնները: Այս առթիւ երկարօրէն տեսակցեցաւ նաեւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ: Նախագահ Հէնտէրսըն թէյասեղան մը սարքեց, յարաբերութիւնները բարուոքելու համար, բայց ելքը անորոշ է տակաւին: Ֆրանսական կառավարութիւնը շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Պարթուի, անոր ճառին առթիւ: Անգլիացիները կատղած են ֆրանսիացոց մերժումին առթիւ: Միեւնոյն ատեն զարմանք կը յայտնեն որ Ֆրանսա ուժ կու տայ Թուրքիոյ առաջարկին, վերազինելու համար Տարտանէլը: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ Ֆրանսա եւ Ռուսիա չեն ուզեր որ Գերմանիա Ժընեւ վերադառնայ, իսկ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները այդ ուղղութեամբ կ'աշխատին: Մէկ խօսքով դիւանագիտական խաղեր՝ բոլոր հակառակներուն վրայ: Լոնտոնի թերթերը խստօրէն կը քննադատեն Ֆրանսան, գիտել տալով թէ Պ. Պարթու ճարտասանական թափէն բռնուած, արտասանեց այնպիսի խօսքեր որոնք անկարելի կը դարձնեն ոչ միայն խորհրդաժողովին փրկութիւնը, այլ եւ որ եւ է համաձայնութիւն՝ սպառազինութեանց կրճատման մասին:

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ Շիւքրի Գայա պէյ, որ փոխանորդաբար կը վարէ արտաքին նախարարութիւնը: Պարզելով Թուրքիոյ խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը, ներքին գործավարը շեշտեց.

— «Իր խաղաղասիրական քաղաքականութեան մէջ Թուրքիա ամէն բանէ առաջ ապաւինած է իր ժողովուրդին հայրենասիրութեան եւ բանակի ուժին: Անկէ զատ, մեր Անատոլուն ունի երկու մեծ դաշնակիցներ, Միջերկրականը եւ Սեւ Ծովը: Մեր ապահովութեան մէկ միջոցն է, թէ Միջերկրականի եւ թէ Սեւ ծովու մէջ, դաշնագիրներ կնքել ծովեզերեայ պետութեանց հետ, իսկ միւսը՝ ներսէն կազմակերպել իր պաշտպանութիւնը ամէն մօտաւոր կամ հեռաւոր հաւանականութեան դէմ: Բարեկամութիւնները մեծ արժէք ունին, բայց երկրին ապահովութեան ամէնէն կարեւոր երաշխիքն է զօրաւոր ըլլալ ներսէն»:

Թուրքիոյ նիւթական կացութիւնը

»»»··«««

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԿԸ ՑՈՒՑՆԵՆ

1934ի նիւտացոյցի քննութեան առթիւ, Թուրքիոյ նիւթական գործավար Ֆուատ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնները բրաւ.—

«Մեր արտաքին առեւտուրը 1930ին 3,903,000 ոսկիի առաւելութիւն մը ապահովեց, 1931ին՝ 615,000, 932ին՝ 15,317,000, 333ին՝ 21,485,000: Հակառակ ասոր, մեր արտածումը որ 299 միլիոն ոսկի էր 1930ին, 931ին իջաւ 253,934,000ի, 932ին՝ 187,285,000ի, 933ին՝ 170,831,000ի:

Հակառակ անոր որ 1933ի առեւտրական հաշուեկշիռը 21 միլիոն ոսկիէն աւելի առաւելութիւն մը ապահովեց, «ոսկի»ի խնդրին մէջ ստիպուած ենք մեծ աշալրջութեամբ շարժիլ, որովհետեւ անցեալ տարիներու գործերը եւ արտաքին պարտքերը «ոսկի»ի դժուարութիւն մը բեռցուցած են մեր վրայ: Մասնաւորապէս ուշադրութիւն կ'ընենք որ «ոսկի»ի մասին ձեռք առնուած միջոցները չվնասեն մեր տնտեսական կեանքին:

Թրքական դրամը այսօր այնքան ամուր է եւ անոր պահպանումը այնքան հաստատուն սկզբունք մըն է, որ հանգիստօրէն կ'ըսեմ թէ պետական վարկը անցեալէն անհամեմատ աւելի առողջ է: Թուրք պետական գանձատոմսեր եւ պարտաթուղթեր գինը՝ այսօր ամէնէն շահաբեր եւ ապահով դրամներէն մէկն է հրապարակին վրայ: Այս է պատճառը որ միշտ վճարումի երկարաձեւ պայմանաժամով փարկեր կ'առաջարկուին մեզի, գնումներու եւ կամ հանրօգուտ շինութեանց յառաջացուցելու համար:

Նախորդներու նման, այս տարուան պիւտճէն ալ ամբողջովին հաւասարակշռուած է: Նախապէս նոր պիւտճէն 173,780,727 ոսկի էր, ինչ որ մօտ 3ուկէս միլիոն ոսկի աւելի է 1933ի պիւտճէէն: Ցեռայ կարգ մը յաւելումներ եղան զանազան գործավարութեանց անհրաժեշտ պէտքերուն, ինչպէս նաեւ ազգային պաշտպանութեան պահանջներուն համար: Սվազ - Էրզրում երկաթուղին ալ պիտի շինուի մասամբ պիւտճէի հասոյթներով, մասամբ ալ ուրիշ օրէնքով մը, որուն մասին ալ բացատրութիւններ պիտի տամ, որովհետեւ ան ալ դժբախտաբար րախ բառերու պատրուակ հայթայթեց:

Տարեկան հասոյթը 173,800,000 ոսկի նախատեսուած է, ինչ որ 3,400,000 ոսկի աւելի է 1933ի պիւտճէէն:

Այս առթիւ կ'ուզեմ պարագայ մը շեշտել: 933ի պիւտճէին մէջ, 45 միլիոն ոսկի նշանակուած էր մաքսային հասոյթներուն համար: Բաժնեցուցակի եւայլ կարգադրութեանց հետեւանքով, այս հասոյթը 8 միլիոն ոսկի պակաս պիտի ըլլայ: Հետեւաբար, վերջացող տարուան հասոյթը 166.5 միլիոն ոսկի հաշուելու է: Այս թիւէն եւ 1934ի պիւտճէին միջեւ 7,300,000 ոսկիի տարբերութիւն մը կայ: Այս բացը պիտի գոցուի նոր հասոյթներով:

1932ին, պիւտճէի ծախքի մասը 169 միլիոն ոսկի էր, մինչդեռ 172 միլիոն ոսկի հասոյթ գոյացաւ, այսինքն 3 միլիոն աւելի: Միւս կողմէ խնայողութիւններ եղան, եւ կարելի դարձաւ 10 միլիոն ոսկի պարտք վճարել: 1933ի նիւթական տարին մտած ատեն, պետական գանձը 3,760,000 ոսկի ունէր, 3,680,000ը Արդնիի փոխառութեան դրամը ըլլալով: Ասոր փոխարէն 10 միլիոն ոսկի պարտք կար: 1933ին, ընդամէնը 12 միլիոն ոսկիի հասոյթի նուազում ունեցանք, 8ը մաքսէն, 4ը՝ մենաշնորհի հասոյթներէն: Այս հաշուով, փոխանցուած պարտքն ալ նկատի ունենալով, տարուան վերջը (31 մայիս) 21-22 միլիոն ոսկիի չափ պարտքի մը դիմաց պիտի գտնուինք: Բայց մեր պարտքը անցեալ տարուընէ շատ աւելի չպիտի ըլլայ, եթէ նկատի ունենանք որ մենաշնորհի հասոյթը աւելցած է վերջին ամսուան ընթացքին, իսկ մաքսային նուազումը կարելի պիտի ըլլայ փոխարինել հասոյթի նոր աղբիւրներով:

Անկեալ կառավարութեան թէ ազգային կառավարութեան օրերէն մնացած մասնաւոր պարտքերը 1934ին ամբողջովին պիտի հատուցուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎՐԻՊԱԿ...

»»»·«««

Շատ քիչ ընթերցողներ գաղափար ունին որ եւ է թերթի ներքին՝ արհեստագիտական կազմակերպութեան մասին:

Անոնք որ տպարան չեն տեսած, կրնա՞ն գիտնալ թէ ի՛նչպէս կը շարուի ձեռագիր մը, ի՛նչպէս կը սրբագրուի փորձը, կը բաղդատուի, նորէն կը կարդացուի եւ մեքենային կը յանձնուի:

Եւ հակառակ այս աշխատանքին, նորէն վրիպակներ կը սպրդին:

Վրիպակը միայն հայերէն թերթին մենաշնորհը չէ:

Աշխարհի որ եւ է թերթ, նոյնիսկ «Թայմզ»ն ու «Թան»ը որոնք հարիւրաւոր խմբագիրներ, լրաբերներ, թարգմանիչներ, սրբագրիչներ, քննիչներ եւ հսկիչներ ունին, պարբերաբար կ'ունենան վրիպակներ, բայց կարեւորները միայն կը սրբագրեն:

Ցանախ ծիծաղելի անակնկալներու կամ ծանր փորձանքներու կ'առաջնորդէ տպագրական վրիպակը:

Քանի մը շաբաթ առաջ, դադարման դատապարտուեցաւ գերմաներէն թերթ մը: Գրաշարը թերթը մամուլին յանձնելու աճապարանքին մէջ, նախագահ Հինտէնպուրկի անունին դիմաց, հարցական նշան էր դրած, փոխանակ զարմացականի:

Համիտեան շրջանին հայերէն թերթ մը, «Մանզումէ»ը փակուեցաւ, տնօրէն, խմբագիր եւ գրաշար բանտարկուեցան եւ հազիւ փրկուեցան աքսորէ, նշանաւոր վրիպակի մը պատճառաւ որ պատմական պիտի մնայ:

Պոլսոյ մէջ յիշատակարան մը շինուած էր ի պատիւ Վիլհելմ կայսեր: Թերթին խմբագիրը ուզելով նորութիւն մը մտցնել, «յիշատակարան»ը կոչած էր «յիշարձան»:

Գրաշարը կը շարէ, փորձը կը կարդացուի եւ թերթը կը յանձնուի մամուլին:

Ցաջորդ առտու, ոստիկաններ կը խուժեն տպարան: Ի՞նչ էր պատահած:

«Յիշարձան»ը դրուած էր տողին սկիզբը: Տպագրութեան ատեն, երբ էջերը կը յարմարցնեն մամուլին, «յ» գիրը կ'իյնայ, եւ բառը կը դառնայ... «իշարձան»:

Ուրիշ առիթով կը պատմեմ աւելի գեղարուեստական վրիպակներ:

Ուրկէ՞ ուր այս պատմութիւնը,— պիտի հարցնէք:

... Ճշդելու համար երկու վրիպակներ, որոնք սպրդած են երէկուան «Յառաջ»ի մէջ:

Առաջ, երբ գրաշարը ձեռքով կը շարէր, ՏԱՌԵՐՆ էին որ խաղեր կը խաղային: Հիմա՝ ՏՈՂԵՐՆ են որ անակնկալի կը բերեն մեզ:

Ստորակէտ մը կամ բառ մը կը սրբագրուի: Տողաշար մեքենան տառ չէ որ կը շարէ, այլ տող: Ուրեմն, հարկ է ամբողջութեամբ նետել տողը, որ եւ է սխալ սրբագրելու համար, եւ նորէն շարել:

Արդ, եթէ ուշադրութիւն չընես, նոր տողը տեղաւորուած ատեն, գրաշարը փոխանակ սխալ շարուած տողը հանելու, կը հանէ ուրիշ մը, թքուն գնելով դէմքդ:

Այդպիսի արկածի մը հանդիպած էր, երէկ, «Յառաջ»ի խմբագրականը:

Վարէն վեր 10 — 11րդ տողը տպեր էին երկու անգամ — թէ՛ սխալը եւ թէ ճիշդը — նետելով ուրիշ տող մը, որ ոչ մէկ յանցանք ունէր...

Նոյն թիւի երկրորդ էջին մէջ, Յ. Կ. Խաչի պատգամ. ժողովի նկարագրութեան ատեն, վարէն վար 31րդ տող, նորէն տող մը... «սահմանէն դուրս» կը նետուի, եւ կ'ունենանք հետեւեալ անիմաստ նախադասութիւնը.

«Կազմակերպութիւնը, ինչպէս բ - ար, ՀԱՅԻՆ կապուած է Ամերիկայի մայր միութեան » եւն.։

Մինչդեռ պիտի ըլլար.— «կազմակերպութիւնը, ինչպէս բոլ, ՈՐ ՀԱՅԻՆ ՆՈՐԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ ՈՒՆԻ, կապուած է » եւն.։

ՎԱՀԷ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, այսօր, Շաբաթ, իրիկուն ժամը 8.30ին:

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ, այսօր, Շաբաթ, ժամը 8.30ին:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ, վաղը, Կիրակի, ժամը 3ին:

Մանրամասնութիւնները տեսնել չորրորդ էջ:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

Սելանիկի նահանգապետը մայիս 19ին պաշտօնական գրութեամբ մը հաստատեց Սելանիկի նորընտիր Թաղ. խորհուրդը, որուն օրինականութեան դէմ գոհերկ պայքար մը բացեր էին ռամկավար թերթերը: Ահաւասիկ այդ գրութիւնը, որ ուղղուած է տաճ. փոխանորդին.—

Իբրեւ շարունակութիւն ընթացիկ տարւոյս 27248 թուակիր մեր պաշտօնագրին, կ'իմացնենք ձեզի, որ ստացած ենք 725 թուակիր ձեր տեղեկագիրը, որմէ տեղեկացանք այն անձերու մասին, որոնցմով կազմուած է ձեր եկեղեցին նոր վարչութիւնը եւ որոնց վրայ պիտի աւելցուին նաեւ Պ. Պ. Լեւոն Մեծիկեանն ու Ղազարոս Ճիվանեանը: Նկատի պիտի ունենանք նաեւ ատենապետ Պ. Վ. Պարծանքեանի, ինչպէս նաեւ ատենադպիր Պ. Յ. Վարժապետեանի ստորագրութիւնները:

Հացի գինը նուէն կը սայէ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ հացի գինը կրկնապատկուեցաւ, իբրեւ հետեւանք հունձքի ձախողման, որ մասնաւորապէս ծանր է հարաւային շրջաններուն մէջ: Ինչպէս յայտնի է, բանուորները տժան հաց կը ստանան մասնաւոր տոմսերով: Այժմ կրկին պիտի վճարեն: Այս նոր տագնապին առթիւ է որ աշխատավարձերու յաւելում կը կատարուի: Պաշտօնական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ՝ հակառակ վերջին շաբաթներու անձրեւներուն, երաշտութիւնը ծանրապէս վնասած է ցանքերուն:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Հինգշաբթի օր մրցեցան անցեալ կիրակի օրուան մրցումներուն ութ յաղթականները: Ահա արդիւնքները:

Պոլոնեայի մէջ.— Աւստրիա կը յաղթէ Հունգարիոյ 2—1ով: Թորինոյի մէջ.— Չեխոսլովաքիա կը յաղթէ Զուիցերիոյ 3—2ով: Միլանոյի մէջ.— Գերմանիա կը յաղթէ Շուէտի 2—1ով:

Իսկ Ֆիրէնցէի մէջ Իտալիա եւ Սպանիա հաւասար մնացած ըլլալով, հակառակ կէս ժամ յաւելուածական խաղի, կրկին մրցեցան երէկ (ուրբաթ):

Կիրակի օր տեղի կ'ունենան «դեմի - Ֆինալ» մրցումները հետեւեալ ձեւով.— Հռոմի մէջ.— Չեխոսլովաքիա ընդդէմ Գերմանիոյ: Միլանոյի մէջ.— Աւստրիա ընդդէմ Իտալիա կամ Սպանիոյ:

⁂ «Իտալիոյ շրջան»ը որ կը կատարուի այս միջոցին, շատ հետաքրքրական փուլի մէջ մտած է: Մինչեւ հիմա կատարուած է 10 հանգրուան, որոնց հօթը շահած է Իտալիոյ ախոյեան Կուէռա, պարտութեան մատնելով իր հակառակորդները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ՝

ՉՐՈՑՑ ԱՒԱՆԱԿԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

— Տօքթ. Պարոնիկեանի գիրքը կարդացի՞ք, կը հարցնէր ինծի բարեկամ մը, Մարսիլիոյ մէջ։

Եւ ինծի տուաւ կարմիր կողքով գիրք մը.

— Ծառայ մը... բայց թագաւոր է հոն... խորագրով։

Գաւառական վերջ, մեր ժամուլին մէջ շատ աղմկեց այս մարդը։ Մեր թերթերը յաճախ կը գրէին.— Տօքթ. Պարոնիկեան, խելօք կեցիր, տեղդ նստէ։ Բայց մարդը կը գործէր յամառութեամբ։ Ժամանակ մը պատարագներու եւ եպիսկոպոսներու հետ ալ պատմութիւն ունեցաւ, յաջողեցա՞ւ զանոնք ալ ժողովակից դարձնել իրեն։ Ինծի ծանօթ է նաեւ գաւառականութիւնը որքի մը,— իր տանկրէն։ Ձեռքի տակ ունիմ, տակաւին, այդ՝ որքին ամբաստանութիւնը Տօքթ. Պարոնիկեանի մասին։

Եւ սակայն ինծի անծանօթ կը մնար բուն մարդը։ Մարսիլիոյ մէջ, ուր կը գործէր վերջերս, ամէնուն բերանն է՝ այս անունը։ Տեսայ եւ հաստատեցի այնտեղ իր գործած աւերները։

Բայց կ՚ուզէի ճանչնալ իր ոտքը՝ ճշդել իր կարողութիւնները, չափել իր մտաւորական պաշարը,— յաւագոյն միջոցը մաւթ գործիչներու օճիքը ցնցելու։

Եւ գրեթէ խլեցի գիրքը, զոր բարեկամս կը նուիրէր ինծի։

Այս գիրքով զատեցի Տօքթ. Պարոնիկեանը։

Մամուլին հետ աղբու իր պայքարը, պատրիարքներու եւ եպիսկոպոսներու հետ իր համաձայնութիւններ կը մտաւորական քիչ թէ շատ ուժ մը կ՚ենթադրէին այս մարդուն մէջ։

Հիմա, իր գիրքը ձեռքիս մէջ, կը վկայեմ որ հասարակ պարուչ մըն է ան, յաւնի մտաւորական որ եւ է պաշար, որ եւ է զարգացում, որ եւ է հմտութիւն... նոյնիսկ կրօնական հարցերու մէջ։

Ասոկէ առաջ այն աւերներուն մասին, զորս կը գործէ, պիտի աշխատիմ ներկայացնել իր տգիտութիւնը։ Եւ որովհետեւ ոչ ոք կարծէ թէ, իբրեւ անկեղծ եւ համոզուած աշխարհիկ մտաւորական մը, որ դէմ է կրօնական քարոզչութեան՝ կը հալածեմ այս մարդը իր կրօնական քարոզչութեան համար միայն, կ՚ուզեմ քաշել Պարոնիկեանի ականջէն՝ իր իսկ ասպարէզին մէջ,— Աստուածաշունչի դաշտ խօսի իր յաւակնութիւններուն մէջ։

Նախ, ուրեմն, ցոյց պիտի տամ թէ բա՞ն չի հասկնար Աստուածաշունչէն։

×

Ներկայ գիրքը զարդարուած է Աւետման մը, զոր քարթի վրայ եւ տպել տալով կը ծախէ իր յաճախորդ... հաւատացեալներուն։ Գիրքին մէջ կան նաեւ խմբանկարներ,— պիտի խօսիմ ասոնց մասին եւս,— ինչպէս նաեւ հաւատագիրներ, հաւատացեալներու Միութեան ծրագիրներ, եւայլն։ Եւ վերջապէս իր լուսանկարը, Մոնկոլեան զիմանկիթրով,— տակը գրուած է « գերման հաւաքարանէ վկայեալ բժիշկ եւ աստուածաբան »։

Հիմա մենք ալ պիտի վկայենք թէ ո՞ր ատրճանի աստուածաբան է այս մարդը։

Քարոզ մըն է գիրքին բովանդակութիւնը,— բայց ոչ անմիտս քարոզներէն, տեսնե՞ք, ի՞նչ թոյն, ի՞նչ ակնարկներ այս կամ այն կազմակերպութեան մասին, կրօնական թէ քաղաքական։

Եւ այս քարոզը երեք էջերու պատմութիւն մըն է միայն։ Գրեթէ ամբողջ գիրքը պատկերազարդուած է «էջ» բառին անտեղի եւ անհամաչափ կրկնութիւններով, գրեթէ ամէ՞ն էջի վրայ։ Ցանախակի վկայութիւններ կը բերէ Աստուածաշունչէն, բայց սխա՛լ։

Այսպէս, գիրքը ձօնուած է, դպրոցական բանաստեղծի մը բառերով, իր ծնողքին, եւ տակը իբրեւ վկայութիւն՝ ՑՈՎՀ. Գլ. ԺԶ. 20։ Արդ, բացէք այս համարը եւ պիտի տեսնէք որ կապ չունի՛ ձօնին հետ։ Սխալ է նոյնպէս վկայութիւնը, որ կը բերէ Գոցոսի տուած « երկարդ Քրիստոս » անուանակոչութեան մասին։

Տօքթ. Պարոնիկեան ուզեր է էփաբէ ընել իր ունկնդիրները եւ ընթերցողները, Աստուածաշունչէն բերուած վկայութիւններով,— ո՞վ պիտի քննէ թէ սխալ են, խորհեր է։

Սակայն խորապատակ տգիտութեան պատկեր մը կը ներկայացնէ քարոզը, որ դէպք է Սաւուղիպատմութեան արուած իր մեկնութիւններով։ Եւ ի՜նչ մեկնութիւն։

Տօքթ. Պարոնիկեան իր ձեռքին տակ ունի աշխարհաբար Աստուածաշունչ մը, եւ կը խորհի թէ այդ գրքին քանի մը մէջբերում ընել՝ կը նշանակէ աստուածաբանութիւն ընել։

Մարդը չի գիտեր, որ աշխարհաբար Աստուածաշունչը.

1.— Սխալ է իր թարգմանութիւններով.

2.— Հայերէն չէ իր լեզուով։

Տօքթ. Պարոնիկեան, իր քարոզին իբրեւ նիւթ, կը քաղէ եւ գրքին առջեւը կը դնէ հետեւեալ համարները.—

Երբ անոնք Քաղաքին ծայրը կ՚իջնէին, Սամուէլ ըսաւ Սաւուղի. մանչուն ըսէ որ մեր առջեւ անցնի. (եւ անիկա անցաւ). ու հիմա դուն հոս կեցիր, որպէսզի Աստուծոյ պատգամը քեզի իմացնեմ (Ա. ԹԱԳ. Գլ. Թ. 27)։

Եւ Սամուէլ իւղին շիշը առաւ, ու անոր գլխուն վրայ թափեց, եւ զանիկա համբուրեց ու ըսաւ. Չէ՞ որ տէրը քեզ իր ժառանգութեանը վրայ իշխան օծեց (Ա. ԹԱԳ. Գլ. Ժ. 1)։

Այս երկրորդ համարը պակաս է։ Գրաբար Աստուածաշունչը կ՚աւելցնէ.

Եւ ի վերայ ժողովրդեան իւրոյ Իսրայէլի. եւ դու իշխեսցես ժողովրդեան Տեառն, եւ փրկեսցես զնա ի ձեռաց թշնամեաց իւրոց շուրջանակի. եւ այն եղիցի քեզ նշանակ՝ եթէ տէր օծ զքեզ։

Առաջին համարին մէջ սխալ է մեր առջեւ անցնի խօսքը։ Պէտք է գրել.— Թող մանչը (ծառան) չարու ճամբէ իր ճամբան։ Գէշ է լեզուն նաեւ Թ. գլուխին թիւ 2 համարին թարգմանութեան.— Գտնուեցան այն էշերը, զորոնք փնտռելու գացած էիր, եւ ահա քու հայրդ էշերուն հոգը թողուց, ու ձեզի համար կը հոգայ, ու կ՚ըսէ. տղուս համար ի՞նչ ընեմ։ Այս համարը պէտք էր թարգմանել. Գտնուեցան այն էշերը, զորս փնտռելու գացած էիր, եւ ահա հայրդ էշերուն հոգը մոռցաւ, սկսաւ քու մասին մտածել, ու կ՚ըսէ. ի՞նչ ընեմ՝ զաւակս գտնելու համար...։

Նոյն գլուխին մէջ թիւ 9,— Սամուէլի քովէն երթալ, պէտք է թարգմանել Սամուէլի քովէն հեռանալ։

Բայց կարեւոր չեն ասոնք։ Կարեւորը այն ահաւոր սխալներն են, զորս կը գործէ ինք, Տօքթ. Պարոնիկեան, իր պարզաբանումներուն եւ մեկնութիւններուն մէջ։

Յիշատակուած վերջին գլուխին մէջ, համար թիւ 5, գրուած է.—

Անկէ ետքը Աստուծոյ բլուրը պիտի երթաս, ուր փղշտացոց բերդապահ զօրքը կը կենայ. ու երբ հոն քաղաքը մտնես, բարձր տեղէն իջնող մարգարէներու գունդի մը պիտի հանդիպիս, որոնք իրենց առջեւէն տաւիղ, թմբուկ, սրինգ ու քնար ունենալով մարգարէութիւն պիտի ընեն։

Տօքթ. Պարոնիկեան սխալ է հասկցեր այս համարին կարգ մը բառերը, եւ իրական կատակերգութեան մը վերածեր է իր մեկնութիւնը։ Քարոզին մէջ (էջ 23, 54) չարունակ կը խօսի « բարձր տեղ » բացատրութեան մասին, եւ «վերէն վար իջնելու »,« վարէն վեր ելլելու » իր երկար պատմութիւններով կուշտ խնդուք մը կը պատճառէ։ Մարդը բացարձակապէս պէխասէր է, չի գիտեր թէ «հարցը ինչումն է»։ Եթէ գրաբար Աստուածաշունչը բանար, « բարձր տեղ » բացատրութեան տեղ պիտի գտնէր անուն մը,— Բամա։ Այսպէս.— Եւ ապա եկեսցես յԱստուածային բլուրն, ուր է բանակ այլազգեացն. եւ եղիցի յորժամ մտանիցես ի քաղաքն, դիպեսցիս պարու մարգարէից իջելոց ի Բամայ, եւ առաջի նոցա սրինգ եւ թմբուկ եւ փող եւ քնար, եւ նոքա մարգարէացեալք։ Զգենք աս «ինքեանք մարգարէացեալք» բացատրութիւնը, զոր երբեք պիտի չհասկնայ Պարոնիկեան, բայց ինչո՞ւ չհետաքրքրուեցաւ թէ աշխարհաբար Աստուածաշունչին յիշած «բարձր տեղը» գրաբարին մէջ դարձեր է «Բամա», եւ ի՞նչ կը նշանակէ։ « Վերէն վար իջնելու », «վարէն վեր ելլելու » ի՞նչ պատմութիւն է, որ կ՚ընէս մեզի, ա՛յ մարդ։

Աստուածաբա՞ն Պարոնիկեան յաւակնող էր գիտնար թէ հնգամատեանը եւ կամ ամբողջ հին կտակարանը շատ քիչ կապ ունի քրիստոնէութեան հետ, (Տօքթ. Պարոնիկեան յաճախ կը շփոթէ Աւետարանը հին կտակարանին հետ)։ Հին կտակարանի կարգ մը գիրքերը, մանաւանդ Թագաւորաց պատմութեան գրքին գլուխները, այլ մանաւանդ իր մէջբերումները կապուած են հրէական կռապաշտութեան աւանդութիւններուն հետ։ Եւ « բարձր տեղ »ը, զոր պիտի բացատրենք քիչ յետոյ, ամէնէն կարեւոր փաստն է այդ կռապաշտութեան, եւ որ եւ է կապ չունի « վար իջնելու », « վեր ելլելու » պատմութիւններու հետ։

Երրայեցիները սովորութիւն ունէին, իրենց բնակավայրերուն մօտիկ, ընտրել բլուր մը եւ վրան կանգնել զոհարան։

Այս զոհարանը բացօթեայ աղօթատուն մըն էր, այսինքն « տեղան » մը առանց յարկի եւ տանիքի։

Զոհարանին շուրջ յորդահոս աղբիւրներ եւ հոծ անտառներ։ Զոհարանը ունէր իր քուրմերը, աղօթասացները, գուշակները, մարգարէները։ Զոհարանին սեղանին վրայ, գիշեր ցերեկ, կը վառէր հրաշ մը։ Տարին 3 անգամ ժողովուրդը պարտաւոր էր զոհ մատուցանելու երկրին գլխաւոր զոհասեղաններուն վրայ, քուր մերուն տանելով զանազան նուէրներ։ Ակկէրները «բարձրաւանդակ» կը կոչուէր զոհարանները վայրը,— եբրայերէն՝ Բամա։ Ժամանակ մը՝ «գիտանոց» կամ « գիտարան »,— եբրայերէն՝ մասփա,— որովհետեւ զոհաբերութիւնները կը սկսէին արեւածագին, եւ արեւին ծագումը յաւեսելու ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէր ընտրուած բարձունքը։ Բնակավայրերէ զուրս հիմնուած այս զոհատուներէն զատ, Եբրայեցիները ունէին նաեւ միջքաղաքային զոհատուներ, ինչպէս Բեթէլ։ Այս պատճառով է անշուշտ, որ յաճախ տրտաքաղաքային զոհատուները չփախուած են իբրեւ քաղաք,— օրինակ Մասփան։ Դարձեալ, ժամանակ մը սովորութիւն դարձաւ բարձունք կամ բլուր բառերը, ինչպէս եւ լեռներու անունները փոխաբերաբար գործածել զոհատուներու տեղ։ Այսպէս առնենք Տօքթ. Պարոնիկեանի յիշատակած գլուխը.— « Ու երբ անկէ անդին երթաս եւ Թափորի կաղնին հասնիս... »։ (Այստեղ Թափոր սխալ գրուած է, այս բառը ոչ մէկ կապ ունի Հայերէն « Թափոր » բառին հետ, որ կը գրուի փով եւ ռով։ Պէտք է գրել Թաբոր, բով եւ ռով։ Թաբոր ծանօթ լեռ մըն է, առինքի ձեւով, ծածկուած կաղնիներով)։ Այս համարին մէջ Թաբոր գործածուած է իբրեւ զոհաբերութեան բարձունք, նուիրական վայր, որ, ինչպէս բսի, շրջապատուած կ՚ըլլար անտառներով, մանաւորաբար կաղնիներով։ Ըստ հաստատելու համար, կը յանձնարարեմ կարդալ նոյն համարին շարունակութիւնը.— Հոն երեք մարդ քեզի պիտի հանդիպին, որոնց մէկը երեք ուլ, մէկը երեք հացի նկանակ ու մէկն ալ տիկ մը գինի տանելով՝ Աստուծոյ կ՚ելլեն դէպի Բեթէլ։ Այստեղ Բեթէլ կը նշանակէ պարզապէս զոհաբերութեան բարձրաւանդակ, փոխաբերաբար գործածուած։

Վերջապէս զոհերը կը մատուցուէին յանուն Եհովային, որ պատերազմի աստուած մըն էր, կուռք մը պարզապէս։ Եւ որովհետեւ բարձր էր վայրը, երրայերէնի մէջ « Աստուծոյ ելլել» կը նշանակէր բարձրանալ Եհովայի զոհատան բլուրը։

Զոհատուներուն ընթացքին, ամբողջ ժողովուրդը կը հաւաքուէր նուիրական բլուրին վրայ, խրախճանքներ տեղի կ՚ունենային, երգ եւ պար, զուշակութիւններ եւ մարգարէութիւններ։ Քանի մը խօսք ալ այս վերջին երկու բառերուն մասին.—

Եբրայեցիները ունէին, իրենց բուն կրօնաւորներէն զատ, երկու դասակարգ՝ կէս - կրօնական պաշտամունքի նուիրեալներ,— « տեսանող » եւ « մարգարէ » կը կոչուին անոնք Աստուածաշունչին մէջ։ Առաջինները գուշակներ էին, որոնք, ըստ Եբրայեցւոց, օժտուած էին հասարակ մարդոց չտեսածը տեսնելու, գաղտնիքները լուծելու, կորսուածները գտնելու կարողութեամբ։ Ասոնց « արարողութեան» մէջ չկար զգայամոլութիւն եւ խանդավառութիւն։ Մարգարէները սրտեան բանաստեղծներն էին, որոնք, ըստ Եբրայեցւոց, օժտուած էին գերբնական կարողութիւններով։ Ասոնք ընդհանրապէս հիւանդ էին, եւ իրենց «արարողութիւնները» իրական հոգեկան տագնապներ։ Այնպէս որ մեր գրաբարին մէջ « ինքեանք մարգարէացեալք» բացատրութիւնով պէտք է հասկնալ թէ «délire» մէջ կը գտնուէին։

Այժմ դառնանք Տօքթ. Պարոնիկեանի « վեր վար իջնելու » պատմութեան։

Եթէ Պարոնիկեան ուշի ուշով կարդայ Թ. գլուխը, զոր կը յիշատակէ, պիտի կենայ հետեւեալ համարներուն վրայ.

... Քանզի ժողովուրդը այսօր բարձր տեղւոյն վրայ զոհ ընելու համար, անիկա այսօր քաղաքը եկաւ։

... Քանի որ անիկա բարձր տեղը ելած չէ՝ կերակուր ուտելու համար։

... Ահա Սամուէլ բարձր տեղը երթալով՝ անոնց դէմը ելաւ։

... Իմ առջեւէս բարձր տեղը ելիր, քանզի այսօր ինծի հետ կերակուր պիտի ուտէք։

Գրաբարը այս ամբողջ «բարձր տեղ»երը թարգմանած է Բամա։ Այլ սակայն ուրիշ էջերու մէջ գրաբար թարգմանիչներն ալ չփոթած են։ Այսպէս. Չի լինելով լինիցի բանն զոր խօսեցաւ բանիւ տեառն ի վերայ սեղանոյն ի Բեթէլ, եւ ի վերայ տանց բարձանց որ ի Սամարիա (Գ. ԹԱԳ. Գլ. ԺԳ. 32)։

Այստեղ մեր թարգմանիչները սխալը գործած են գրելով «տանց բարձանց », մինչդեռ կը բաւէր եւ ճիշդ էր կրկնել « եւ ի վերայ սեղանոյն Բամայի որ ի Սամարիա»։ Ցաջորդ համարին մէջ եւս սխալ է գրաբարը, երբ կը գրէ. Եւ դարձաւ եւ արար ի յետնոց ժողովրդեանն քուրմս բարձանց։ Գրողը կը զանգատի, որ ժողովուրդին մէջէն ամէնէն անարժանները եւ ինկածները անգամ քուրմ նշանակեց բլուրներու վրայ կանգնուած զոհատուներու։ Թէ բոլորովին կռապաշտական աւանդութիւն մըն էր այս, թէ ոչ մէկ կապ ունի քրիստոնէութեան հետ, կը հաստատուի այն վկայութեամբ որ քանդուեցան անոնք.—

Եւ զսեղանն որ ի Բեթէլ, զբարձունսն զոր արար Յերոբովամ որդի՛ Նաբատայ որ մեղուցն զԻսրայէլ, եւ զայն եւս սեղանն եւ զբարձունսն կործանեաց, եւ այրեաց զբարձունսն խորտակեաց զՔարինս նորա, եւ մանրեաց իբրեւ զփոշի, եւ այրեաց զանտառն (Դ. ԹԱԳ. Գլ. ԻԳ. 15)։

Ահա, վերջապէս, կռապաշտական այս հին աւանդութեան կոթնած, առանց հասկնալու, «մարգարէները վերէն վար իջան », «վարէն վեր գացին» պատմութիւններ հիւսելով, այն սխեղուկը որ Տօքթ. Պարոնիկեան կը կոչուի՝ կ՚աշխատի քանի մը եպիսկոպոսներու, խումբ մը քահանաներու, գիւղ մը պատանիներու առջեւ աստուածաբանութեան սխալեան հռչակել ինքզինք, Աստուածաշունչի վկայեա՛լ դասախօս, վերջապէս իրեն արհեստ ընել այս գործը, ապրուստի միջոց։

Ցաջորդով եւս ցոյց պիտի տանք յիմարութիւնը իր Սաւուղի պատմութեան, կատակերգութիւնը իր երեք էշերուն, եւ աւերները, զորս կը գործէ հայ խեղճ գաղթականներու մօտին մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԼՈՒԹ ՑԱՒԵՐ

Հարուստին կառքը կ՚անցնի ժխորէն սրարշաւ
Հէքին գագաղն ալ գերեզմանն յուռ իջաւ։
Գ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Եւ մէկիկ մէկիկ կ՚իյնան խորշակահար...

Ամէնէն հրատապ հարցն է այս որ կը զբաղեցնէ բոլոր երկիրներու ժողովուրդները։

Այսինքն Ֆիզիքական գոյութեան հարցը։

Բայց մենք Հայերս կ՚անտեսենք զայն. երբեք խնամել աշխատանք չենք տանիր Ֆիզիքական առողջութեան վրայ, երբեք չենք պահպաներ առողջապահական հրահանգները։ Մենք կեանքին կը նայինք հասարակ աչքով, իբրեւ թէ անպէտ ըլլար մեր կեանքը, Հայու կեանքը։ Եւ սակայն կը ճառենք խանդավառ ցեղին տեւականացման եւ անոր պահպանման աղդակներու մասին։ Երբեք չենք անդրադառնար թէ ցեղի մը, ազգի մը առանցքը քաջառողջ Ֆիզիքականն է։ Եթէ ցեղ մը ակար է Ֆիզիքապէս, չի կրնար ըլլալ առողջ բարոյապէս եւ հոգեպէս։ «Առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ»։

Ի՞նչն է պատճառը մեր այս թերացումին առողջապահական տեսակէտէն։

Ա.— Բժշկական դասախօսութիւններու, գիրքերու եւ պարբերական հրատարակութիւններու պակասը։ Ունինք բազմաթիւ ականաւոր բժիշկներ որոնք օր մը խեղճ չեն ըներ օգտակար ըլլալու այս թշուառ ժողովուրդին։ Անոնք տարուած են մրցակցութենէ եւ կ՚ուզեն մրցանիչ կոտրել, դիրք գրաւելու եւ տիտղոսներ ապահովելու համար։ Հիւանդներ կան որ հազիւ կը ճարեն բազմանդամ ընտանիքի մը չոր հացը, եւ սակայն պարտաւոր են նեղ ճար ընել, զաւակներուն բերնէն կտրել եւ այցեքին վճարել։ Բժիշկը իր պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ գեղագիր մը կուտայ եւ սակայն չի գիտեր թէ այդ իր դեղագիրը պիտի հալի հիւանդին թղթապանակին եւ կամ գզրոցներուն մէջ, որովհետեւ դեղերը շատ սուղ են։

Երբեմն բժշկական դասախօսութիւններ կը սարքուին, բայց կէս ճամբան կը մնան։ Եւ շատ քիչ բըշիկներ կան որ չարաթը մէկ օր կը սահմանեն ձրի նայելու համար հիւանդները։

Թերթերը յաճախ ձրի կը հրատարակեն բազմաթիւ կոչեր, ազդեր, յայտարարութիւններ եւն.։ Նոյնպէս կուսակցական կազմակերպութիւններ իրենց բաժինը կը կատարեն զանազան տեսակէտներով։ Ինչո՞ւ հայ բժիշկը չպիտի տրամադրուի խմբագրատուներուն, գրամանելու համար շատ մը չարիքներ։ Մանաւանդ երբեմն սարդ սերունդին շատ մը ցաւեր կրնան խնայուիլ, եթէ հայ բժիշկները քիչ մը աւելի մօտէն եւ սրտանց հետաքրքրուին։

Բ.— Ամենամեծ մեղքը կը կայանայ ժողովուրդին վրայ։ Մենք աւելի շատ տխուր բարքեր բերած ենք մեզի հետ։ Հակառակ անոր որ 10—12 տարիներէ ի վեր Եւրոպայի սրտին վրայ կ՚ապրինք, դեռ չկրցանք թօթափել Արեւելքի խաւար մտայնութիւնը որ շատ մը աւերներ գործեց մեր ժողովուրդին մէջ։

Մօտէք հայ հիւղակէն եւ խրճիթներէն ներս, պիտի տեսնէք ոսկրաթեք երախաներ եւ տժգոյն մանուկներ, լուսնոտներ եւ կազմախօսական թերութիւն ունեցողներու արբանեակներ։

Այս հիւանդութիւնները բուժելու համար ոչ մէկ գիտական միջոցի կը կը դիմեն մեր հայրենակիցները։ Անոնք այդ պարագաներուն կը դիմեն «Փայճին»։ Բախտագուշակ առաւփախաներուն. հմայող, թուղթ չի նող, բախտ բացող խաբեբաներուն, որոնք պանդուկի մը մութ եւ խոնաւ անկիւնը ընտրած են իրենց որջը, հէքլամներու տարափին տակ, բազմաթիւ միամիտներ կ՚երթան իրենց նիհար քսակը պարպել եւ փոխարէնը ստանկիւնաձեւ թուղթի քանի մը կտորներ, ժանգոտած բանալիներ եւ կղպանքներ եւ հետն ալ ասոնց գործածութիւնը բացատրող վկայագիր մը առնելով կը մեկնին։

Սակայն հիւանդը կը մնայ միշտ հիւանդ։

Այս անգամ ուրիշ մը կը դիմեն։

Ոշ թող մնայ հարիւրամեայ սարբի «ալէքօծք», Հրեայ ժազ Նամէրը եւ հայ մամիկը...

Այս ազիտութիւնը արգիլելու համար պէտք ունինք մարդոց եւ բըժիշկներու որ կարենան զգուշացնել ժողովուրդը։

Ծանօթ հայրենակիցներէս մէկը իր տասը տարեկան տղան բերած էր եւ կը խնդրէր որ ընկերանամ իրեն, երթալու համար հրաշագործ «փայճի»ին, թուղթ չինելու (հմայել) համար իր միակ զաւկին որ կը տառապի հիւանդութենէ։ Իր խօսքով «խուլ» կ՚իյնայ բերանը, կը փրփրի եւ դետին իյնալով կը մարի կը մնայ։«Ի՞նչ ընեմ, օգնէ, տանիմ Փայճին թող մէկ մը հայի, հոն չարս չեղաւ նէ առօրէ տէրպապային կը տանինք», կ՚ըսէր եւ կը հեծկլտար։

Ուրիշ մը զարմնալ, 20 տարեկան (50 տարեկան մօրը մէկ հատիկը) հինգ տարիէ ի վեր ենթակայ է հիւանդութեան մը։ Եւ հիմա բոլորովին անչարժ գամուած է մահիճին։ Այս խեղճ մօրը ուժն ու կորովը, ճիգն ու օրական 7—8 ֆրանքի վաստակը սպառեցան այդ ճամբուն մէջ (փայճի)։

Այս մռայլ եւ դաժան օրերուն ուր գաղթահայ կեանքը կատարեալ քաոսի մը վերածուած է, երբ կռիւը կը տիրապետէ ազգային կեանքէն ներս եւ «սուրբի» մը գլխէը կայ մէջտեղ, ո՞ւր հոգ երթայ խեղճ ժողովուրդին վիճակովը հետաքրքրուիլ, տեսնելու համար թէ տխրակէ հիւղակին մէջ հին փախթի մը վրայ քանի քանի սրբալոյս մանկիկներ կը հիւծին, կը ծիւրին եւ մոմի պէս կը մարին։ Այսքան «ղալմաղալ» Ղեւոնդի մը ետեւէն ... Հէ՞յ, աշխարհ... խեղ այն հարիւրաւոր մանուկները եւ ընտանիքները, երիտասարդները որ կը քամեն իրենց կեանքին մրուրը եւ լապտերին խելը ապառելով, ապառելով կը հիւծին։ Կարելի չէ՞ միթէ մըն ալ զումարել յանուն ազգին այս թշուառներուն եւ ազէտներուն, խեղճերուն եւ տարիներով մահիճի գամուածներուն ...։

Աղգասէ՞ր էք, բարեհաճեցէք անգամ մը այցելել թշուառութեան բանակատեղին, եւ պիտի տեսնէք թէ ի՞նչ Ղեւոնդներ կան անճար։

ՄԻՍԱՔ ՔՐԱՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԺԽՈՐՆ ՈՒ ԱՒԵՐԸ

0000

Անառարկելի իրականութիւն է այն եւս որ գաղթաշխարհի հայութիւնը նորանոր պառակտումներու թատերաբեմ դարձաւ։ Այս բաժանումներու թեան անասանձելի հեղինակները ուրիշ քրտինք մաւած մարդոցութեան ետեւէ են։

Ներկայ տնտեսական պայմանները, ինչող մէնոյարար մասնաւորապէս կը կասեցնեն մեր ժողովուրդի խենամփոփման եւ փոխադարձ հասկացողութեան գործը։ Այնպէս որ ոչ ոք կ՚ուզէ քննական ակնոցով խորազնին պեղումներ կատարել ու այս անորակելի յարիւրինթոսին մատնուած տարաբախտ ժողովուրդին վիճակը հասկնալ։

Ճակատագրական է այս ալ։ Թշնամին եկած հարուածը որ չարունակութեան մէջ է տակաւին, բաւական չենք սեպեր եւ մենք մեր մէջ կը զզուրոնք...

Տասնեակ տարիներու մեր հայրենադուրկ կեանքը օտար հողերու վրայ շատ բան սորվեցուց եւ սակայն ոչինչ ունինք այսօր գործնական գաւէն։ Համերաշխութիւնը անտուն է մեր մէջ ու մենք բոլորս հայկական զաւակները կը նկատենք իբրեւ մէկ մէկ ձիարձակարան... Այպացո՞յց կ՚ուզէք — ահա մեր այսօրուան անհախանձելի կեանքը, կուսակցական ազգակործան պայքարը, Կարապետին լեզուն, Մարկոս - Կիրակոսին խլացած ականջը եւն....

Ու դժբախտաբար այդ քանդիչ պայքարին հովը աստիկ կը փչէ, աւելի ուժգնօրէն, աւելի խելացնոր։ Ամէնէն վերջը աւեժողը նորէն հայ գաղութն է, եռ եմ, դուն եռ, ան է, հայ տառապական ժողովուրդն է։

Այս գռեհիկ պայքարը որ կը կազմակերպուի «մխացեալ» ճակատի կողմէ քանդելու եւ փշրելու համար Դաշնակցութեան տունը, հայ ժողովուրդի ամենամեծ ընտանիքը, հիմնովին սխալ է։ Ամենալաւ եւ յառաջադիմական խելացութիւնն այն է որ «մխացեալ» ճակատները միացնել եւ միաձոյլ ճակատ կազմել հայկական բազմաթիւ կորուստներէ վերջ վերապրող սերունդը Հայ պահելու, ապագայ զաւակուած ժողովուրդ հասցնելու համար մեր սիրելի հայրենիքին։

Ահա նուիրական գործ եւ հաւատքի անսպառ աղբիւր, ուրկէ միայն կարելի է գտնել փրկութիւնը նոր սերունդին։

Այս տողերը առօրեայ կուսակցական մը չէ, եւ միայն ու միայն Հայու հարազատ ըմբռնողութեամբ է որ կը մօտենայ ներկայ կացութեան։

Մարդ ինքնին երբեմն հարց կու տայ,— յանուն ինչի՞ այսքան թմբուկ եւ պոռչտուք աս հիւրընկալ հողին վրայ։ Եթէ իրապէս յանուն անխարդախ Հայասատանասիրութեան է, կրկին սխալ է արմատապէս, սխալ է, սխալներ։ Հայրենիք սիրող մը փոխանակ սերունդը ապազգայնացումէ փրկելու՝ օտար պողոտաներու վրայ ամբարտաւանութեան կծիկ չի քակէր, թոյն չի սրսկեր ուրիշներու ակքին ...։ Թոյնէն անուշ բան ակնկալել յիմարութիւն է։ Նոյնն է նաեւ օտար հորիզոններու տակ արհեստ ցած եղանակով Հայասատանասիրութիւնը...

Շատ տրամաբանական է որ այսքան չարիքի փոխարէն զեռ մարդիկ կան որ անյապաղ հաճոյք, հոգեկան հաճոյք կը զգան երբ խլրտում մը յառաջ կուգայ, պառակտում մը կը ծագի։ Անոնք կուրծք կը ծեծեն եւ վարագոյրին ետեւ հարոնիք ու խրախճանք կը կազմակերպեն վասն հայրենասիրութեան։ Որքա՜ն ամօթ բան եւ որքան փափուկ զգացում...

Համաշխարհային պատերազմին վերջ կարծես մարդոց զգալու եւ զործելու եղանակն ալ վերէ վայր շրջուեցաւ։ Ու այս պարագան ամէնէն շատ մեր ժողովուրդին մէջ աչքի կը զարնէ։

Տեսէք ընդհանուր եւ ծծմագրելի պատկերը այս տարաժամած ժողովուրդին, բաղդատեցէք պատերազմէն առաջ ունեցածին հետ, միեւնոյնն է շատ փոքր տարբերութեամբ։ Ժողովուրդներ հարուստ իրենց մշակոյթով կ՚աճին ու կը քաղաքակրթուին, իսկ մենք մեր մէջ իրար կը դզենք ու անվերջ կը վիճինք։ Մինչ մեր հանճարեղ նորութիւններու կը դիպինք, կը զարմանանք, քիչ մըն ալ կը աքանչանանք եւ յետոյ ի խորոց սրտի հառաչանք մը կ՚արձակենք։

Վերջերս յանձնհայ գաղութի հոգեւոր հովիւը, Մաղաքեան, գրեց երկար Նարուգդոնոսոր մը եւ բարկութեան հուրով քչեց մինչեւ Յու-

նասատանի վարչապետին ,պահանջելով զանգվածել հայութեան յարաճուն կեանք ունեցող Դաշնակցութիւնը ... Բայց «Տէր լուրցէ»ն յապաղեցաւ ...

Այսօրն եկէ՛ք, եկէ՛ք, ասքի եկէք, Թմրած զարկէք եւ օրուան անմահական տենդէն վարակուած այս վերջ -ի քարերն ալ ծափահարեցէք, ինչու որ նորոգիւթեան վարդապետութիւնը այդ կը պահանջէ — «Ալսամնա ի բարձունս» խաղաղութեան տեղ խառնակութիւն վասն մեղաց իւրեանց ...

Յառաջանքի անյուր ողբերգութիւնն էր վերապրող սերունդ մը կայ, որ վաճառական արծաթին եւ խորխոտ նայուածքով կը հետեւի այս բոլորին։

Գաղութներու խաղաղ կեանքը վրդովող որ եւ է տարր, ըլլայ ռամկավար, հնչակ, դաշնակ թէ Հօկ, Թող վայրկեան մը ամփոփուի ինքն իր մէջ եւ զննէ ընդհանուր խառնիճաղանճը, այդպէս բարոյական անկումի հետ - զննէ պիտի ծառայի իր աւերներով։

Ամէն Հայ պարտաւոր է պահ մը մտածել եւ գործակցիլ մեր խաղաղութեան հիմը անխախտ պահելու համար։

Ի սէր ուրիշներու բարգաւաճման — նոյն իսկ մեր յաւխնական Թշնամիին — պուտ մը մարդու, հարազատ Հայու, ցեղային սրբութիւններով օժտուած Հայու նախաձեռնութիւն, տխուր եւ տխեղծ ... Այսպէս քայքայումն է որ կը սպառնայ։

ՆԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Քանի մը ժամ Արենուշներու մէջ

»»»: «««

Մայոն 13էն ժամի մէջ կազմակերպած իրենց հանդէսը բնութեան բաղձալիքեան մը պատահութիւններ ուստու, քանի մը պահ Արենուշներու հետ ապրելու համար։

Ներկայ էին Մարսէյլի Ֆրանսացի սկաուտները իրենց խմբապետուհի Mlle. Rouxի հետ, որոնք եկած էին արտասանելու իրենց հայ տարագիր քոյրերը։ Ներկայ էին նաեւ Մարսէյլի հայ Արենները։

Հանդէսը բացուեցաւ « Մեր հայրենիքով »,երբ բեմին առջեւ կեցած Արենուշներու երկու խմբակներու կազմէ, որոնք անհնկայուածքէն աւելի կոկիկ ու ճաշակաւոր հագուած, գեղեցիկ էին, լուրջ եւ կարգապահ։

Վարագոյրը բացուելուն՝ բեմի վրայ պատրաստ էր Մարսէյլ քաղաքի եւ արուարձաններէն՝ Լէգօյիվի, Լավիսթի, Գուլվար Օտոսի եւ ուրիշ վայրերու Թեւիկներու եւ գայլուկներու չինակը, բոլորն ալ միօրինակ, մաքուր հագուած, աշխոյժ եւ կարգապահ վիճակի մէջ։ Հանդէսին առաջին մասն էր Թեւիկներու եւ գայլուկներու բաժինը, որուն մէջ մանուկներ երգեցին իրենց երգերով, արտասանութեամբ, «Պապն ուշոզգամ»ի, «Քաջ որսորդ»ի երգախառն խաղերով, ինչպէս նաեւ « Մրծնինակ »ի եւ « Թիթեռնիկ »ներու պարերով։ Աննկարագրելի էր ծնողներու հրճուանքը։ Ֆրանսուհիները ուշի ուշով եւ հրճուանքով կը դիտէին մեր մանուկներու այդ յաջողութիւնները եւ քանիցս շնորհաւորեցին անոնց առաջնորդները։

Այս բաժինէն վերջ դաշնակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց 8 տարեկան Թեւիկ Աղպանոսեանը։

Բ. բաժինը կը ներկայացնէր Արենուշներու բանակումը « կրակին շուրջ » տեսարանը, ուր 30 Արենուշներ կրակի շուրջ բոլորուած ,երգեցին պատմական երգեր, սկաուտական խաղեր խաղացին։

Այս տեսարանէն վերջ, արենուշ մը պարեց « Շամիլ »ի պարը։ Ապա բեմ եկան Օղակաւորները։ Մինչեւ տարիքի 12 արենուշներ, մարզաձոյն տարազներով կատարեցին Օղակներով մարզանքը, որ շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն ձգեց հանդիսատեսներուն վրայ։

Թեւիկներու ծնծղայով մարզանքը նոյնպէս գնահատուեցաւ ստորներէն։

« Հայկական պարերուն պիտի մասնակցին ֆրանսացի արենուշներ », գրուած էր յայտարարութեան մէջ։

Շատեր չէին հաւատար եւ անհամբեր հարկ համարեցին տեսնել անոնց ինքնութիւնը։

Արդարեւ հաճելի էր եւ ողջունելի հայ եւ Ֆրանսացի արենուշներու միատեղիկ այդ շրջանակը որուն մէջ անոնք ցոյց տուին իսկական սկաուտական ոգի եւ բարք։

« Հօյ Նազան իմ , Նազան իմ» մեծ յաջողութեամբ կ'երգէին նաեւ Ֆրանսուհիներ ու կը պարէին։

Խումբ մը հայ աղջիկներ իրենց Ֆրանսացի քոյրերուն սիրցնել տուած էին իրենց հայրենի երգերն ու պարերը, զանոնք սորվելու եւ հրապարակ բերելու չափ։

Եւ հանդիսականները չափազանց ուրախ էին ու կրկնել տուին այս պարը, ուրախացնելով նաեւ հիւրերը։

Գ. մասը ժողովրդական, գեղջկական պարերու բաժինն էր։ Ֆրանսացի արենուշները մեծ յաջողութեամբ պարեցին սպանիական պար մը, որ կրկնուեցաւ քանիցս։

Ֆրանսուհիներու պարէն վերջ, Հայ Արենները պարեցին հունգարական պարեր, որ սորված էին անցեալ տարի Հունգարիա գացած ատեն։

Այս պարն ալ սպանիականին հաւասար գուարթութիւն պատճառեց եւ նոյնպէս կրկնուեցաւ։

Ի վերջոյ արենուշները Համբարձման վիճակի արարողութիւնը կատարեցին, մեր հոգիները վերացնելով եւ հայրենիք տեղափոխելով։

Վիճակահանութեան դրուեցաւ բարձ մը Ընդհանուր տպաւորութենէն խանդավառուած, որուն տէրը(Ֆրանսացի) վիճակահանութեան նուէրներուն աւելցուց իր կողմէ նուիրուած շիշ մը Թակարժէք գինի, իսկ Գ. Աէթեան՝ մէկ քիլօ « լոգում »։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ արենուշ Mlle. Magali Gastonier, որ դաշնակի վրայ նուագեց ընտիր եղանակներ, տիրելով բոլոր հոգիներուն։

Օրուան հանդէսին առթիւ խօսելու հրաւիրուած էին Գ. Ց. Շաչճեանը եւ Mlle Roux, որոնք երկուքն ալ բացատրեցին սկաուտիզմի օգուտն ու արժէքները, գովաբանեցին արենուշներու աշխատանքները եւ յորդորեցին հանդիսականները Թեւ ու Թիկունք զանոնց լու համար սկաուտ շարժումին։

Վերջին մասին հայ արենները սինեմանման ցուցադրեց իրենց ճամբարի կեանքը Հունգարիոյ մէջ եւ ճանապարհին։

Ապա նոյն սինեմայով սկաուտ հանգուցեալ Մ. Վարանդեանի յուղարկաւորութեան ցուցադրութիւնը։

Ֆիլմը պատրաստած էին իրենց հայ արենները, որոնք Թաղման ատեն շրջապատած էին հանգուցեալին դագաղը։

Եւ արիական այդ փոքրիկ ժապաւէնը յիշատար ու խիստ գեղեցիկ կերպով ներկայացուց յուղարկաւորութիւնը, հանգուցեալի բնակարանէն մինչեւ գերեզման։

Սինեմայի մէջ ընդ մէջ կուտար զանազան հայերէն վերտառութիւններ եւ այլեր, որոնք կը բացատրէին անցքերը եւ տեսարանները։

Թէ՛ հանդէսի տեւողութեան եւ թէ սինեմայի ընթացքին կը նուագէր սկաուտներուն բարեկամ Գ. ժոզ Տէրալքեանի T. S. F.-ի գործիքը, զոր մեր երիտասարդ հայրենակիցը սիրայօժար տրամադրած էր Արենուշներուն։

Ժամը 2.30ին սկսուած հանդէսը վերջացաւ ժամը 7.15ին եւ սակայն հանդիսականները կը դժուարանային բաժնուիլ։75է աւելի արենուշներու եւ Թեւիկներու այս հանդէսը իր պէսպիսութեամբ եւ մարզական ու գեղարուեստական արժէքներով, ամբողջական յաջողութեամբ իրաւամբ «աննախընթաց » էր, զոր համեստօրէն յայտարարած չէին իրենք — Արենուշները։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

»»»: «««

Այս տարի Երեւանի մէջ բնակարանային շինարարութեան յատկացուած է 6,700,000 րուբլի։ Բնակարանային շինութեան յատկացուած տարածութիւնը, անցեալ տարուընէ կիսատ մնացած շէնքերու տարածութիւնն ալ միասին, 41,500 քառ.- քիլոմեթր կը հաշուուի։

1932ին սկսուած բնակելի տուներու շինութիւնը պէտք է աւարտի այս տարի։ Անցեալ տարուան շինութեանց որակը գոհացուցիչ չէր մեծ մասամբ։ Մինչեւ հիմա տուներուն կտուրները 60 առ հարիւր ներկուած չեն։ Ցախտակամածները այնպէս են շինուած, որ տախտակներուն մէջեւ լայն բացուածքներ կան։ Նոյն երեւոյթը պատուհաններու եւ դուռներու վրայ։ Ջայները կը Թափանցեն մէկ սենեակէն միւսը։ Այս տարի հաշուի առնուած են այս Թերութիւնները։ Նորաշէն տուները չունին պահարան կամ մթերանոց, այնպէս որ տան բնակիչները ստիպուած են իրենց փայտն ու այլ գոյքերը պահել խոհանոցին, նոյն իսկ իրենց սենեակներուն մէջ։

ՆՈՐ ԱՂԷՏ ՄԸ ԽԻՍ

»»»: «««

Ուշ ժամանակով տեղացած ձիւնէն յետոյ, որ բաւական վնաս պատճառեց Հայաստանի գիւղատնտեսութեան, ահա նոր աղէտ մը եւս — յորդառատ անձրեւը, որ կարգ մը շրջաններու մէջ մեծ վնաս հասցուցած է գիւղերուն։ Կուտանք խորհ. Հայաստանի առաջած հեռագիրները.—

ՂԱՓԱՆ, 16 մայիս.— Տեղացող երկարատեւ անձրեւներուն պատճառով, Ղափանի շրջանի Մազրա գիւղին մէջ տեղի ունեցաւ հսկայ հողաշերտի մը փլուզումը — 92 մեթր երկար, 27 մեթր լայն, 11 մեթր խորութեամբ հողաշերտ մը շարժեցաւ տեղէն։ Այս հողաշերտին վրայ կը գտնուէին չորս բնակարան (46 սենեակով) ,2 գրասենեակ (6 սենեակով), 4 մարագ, 4 ախոռ, հաւաքական գիւղատնտեսութեան մթերանոցը։ Հսկայ հողաշերտը տեղէն շարժելով՝ փճացուց 1243 քիլօ ցորեն, 3325 քիլօ գարի, 1300 քիլօ հաճար, 4500 քիլօ գետնախնձոր, 284 քիլօ այլ պարէններ, մէկ սերմազտիչ մեքենայ, զանազան տարբերաններ։ Կազմուեցաւ մասնաւոր յանձնախումբ մը տեղւոյն վրայ ճշդելու համար վնասները։

ԱՊԱՐԱՆ, 16 մայիս.— Երէկ եւ առջի օր յորդ անձրեւ տեղաց, ցանքը կանոն առաւ բոլոր գիւղերուն մէջ։ Ցուրտին պատճառով անասունները կը կերակրուին ախոռներուն մէջ։

ՂԱՓԱՆ, 17 մայիս.— Երկարատեւ անձրեւներու եւ ձիւնին պատճառով Ղափանի 59 գիւղերուն մէջ փլեցան 272 բնակելի տուներ, 5 դպրոց, 1 մանկապարտէզ, հաւաքական գիւղատնտեսութեան 3 մթերանոց, 145 ախոռ եւ մարագ, 1 ջրաղաց, 1 խոտի հոր։ Փլատակներուն տակ սատկեցան 13 եզ, 7 կով, 12 հորթիկ, 6 հորթ,35 ոչխար, 8 գառ, 13 այծ, 22 ուլ, 10 ձի, 7 էշ, 12 ջորի։

⁂ Երեւանի օդերեւութաբանական կայանին հրատարակած զեկոյցին համաձայն, Մայիս 18ին Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ հաւանական էր որ անձրեւ տեղար, կարկտահարութիւն տեղի ունենար սաստիկ քամի փչէր։

ՀԵԾԱՆՈՒՈՐԴՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

»»»: «««

Երեւանի հեծանուորդները մայիս 12ին մրցում մը կատարեցին Թիֆլիզի հեծանուորդներուն հետ։ Հայերը շահեցան յաղթանակը։

Յաղթական խումբը, որուն մէջ են Վ. Սմբատեան, Կ. Յովհաննիսեան, Մանուկեան, Քոչարեան, եւ ինքնաշարժ հեծանուորդ Ս. Հախվերդեան, մայիս 22ին մեկնեցաւ Մոսկուա, մրցելու Լէնինկրատի ,Տուլայի եւ Մոսկուայի հեծելանուորդներուն հետ։

Մրցումը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ 30 մայիսին։ Այս մրցման կը մասնակցին յաղթական քաղաքներու՝ Տուլայի, Լէնինկրատի ,Մոսկուայի եւ Երեւանի հեծելանուորդները։ Միջքաղաքային այս մրցումները տեւեցին երկու օր։ Յաղթական քաղաքներու հեծելանուորդները 4ական հոգինոց խումբեր կազմած են։

Մրցման ծրագրին մէջ վազք 1 քիլոմէթր, հրամանատարային մրցում 7.5 քիլոմէթր, առաջնութեան վազք՝ 20 քիլոմէթր։

Մեր լիբի՞ն կը խնդան

■■■

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ, 29 մայիս.— Մօտ մէկ տարիէ ի վեր սրտի կսկիծով կը դիտենք մեր շրջանի Հօկին պառակտիչ գործունէութիւնը։ Երբեք չխորհեցինք գործ ունենալ իրենց հետ, յուսալով թէ օր մը խելքի կուգան եւ կ'աշխատին պարկեշտօրէն։ Բայց ե՞րբ է տեսնուեր որ ծուռ քանակէն ուղիղ գիծ ելլէ։

Հայաստանի օգնութեան անունով հրապարակ իջած այս կազմակերպութիւնը իր կոչումին գլխովին հակառակ կը գործէ։ Ոչ թէ Հայաստանի օգնութեան կոմիտէ է, այլ հայ աշխատաւորութեան կազմալուծման օգնող կոմիտէ։ Նոր փա՞ստ կ'ուզէք.—

Մեր բոլոր սրբութիւնները անարգող Հօկը հիմակ ալ հայ բեմը պղծելու է ձեռնարկած, Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլը ընտրելով ասպարէզ։ Գրեթէ ամիսը անգամ մը ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ լեզուով ներկայացումներ կը հրամցնեն հասարակութեան. օրինակ «Նասրէտտին Հօճա», «Հիքմէթ աղա», «Մընովէլէվ» եւ ասոնց կարգին «կէօսէլ հավաաէն ու «գէյսլէկ»ը։ Ուրեմն պատկերը կատարելու համար, պիտի Թելադրէի առաջուր քանիան մը եւ զնելու պարուհիներ ալ վարձել...

Հօկը իր «դաշնակերդահայաշկէրժնե -րով ու գիտցեալներով դաղթաշխարհի մէջ սրով ցանելէ եւ եղբայր եղբօր դէմ լարելէ վերջ, այժմ ալ տարբեր միջոց մը ընտրած է, պառակտումը տեւական դարձնելու համար։ Ան կուզէր հաստատներ կու - տայ հայերէն լեզուին եւ բարքերու մաքրութեան։

Որպէսզի վրդովիչ է մանաւանդ երբ հայ բեմի մարդիկ փոր մը հացի համար կը սատարեն եւ անուղղակի կը ծառայեն Թրքախօսութեան եւ Թրքաբարոյ խաղերու տարածման։

Իրենց փորը կշտացնելու համար, Թող երթան բռնակցութիւն ընեն, ինչ որ շատ աւելի պատուաբեր է։

Երկու խօսք ալ Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի Թրքախօս ու հայախօս հայրենակիցներուն.— Մի՛ քաջալերէք եւ ձեր արդար քրտինքով վաստակած դրամները մի վատնէք Թրքական փորոփականներին։ Վստահ եմ թէ օր մը պիտի զղջաք, բայց շատ ուշ պիտի ըլլայ, ինչպէս յաճախ պատահած է մեր պատմութեան մէջ։ Ափսո՛ս որ չենք սորված օգտուիլ անցեալի դասերէն։

Օ. Կարապետեան

Ում տուէք ձեզի

»»»: «««

Երէ հաճիք մի թերթել տիեզերական ձգել «Յառաջ»ի ծանուցումների բաժինին՝ պիտի տեսնէք մի համեստ յայտարարութիւն Տր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի։ Այն մասնաճիւղը վաղը, կիրակի, 3 յունիս, Սեվրի Մուրատեան վարժարանի Պէշիքթաշլեան սրահում մի ներկայացում է տալիս։ Տեղւոյ սիրողների մասնակցութեամբ եւ մանուկների յատուկ բաժնով պիտի ներկայացուի Մ. Տէր Մինասեանի «Ճառանդորդը» առաւ 5 արար։ Ինչո՞ւ այս երեկոյ, մեծ ծախսերի հետ կապուած դժուարին ձեռնարկութիւնը։

Ալֆորվիլը, ուր կայ հոծ հայկական մի գաղութ, հինգ տարիէ ի վեր ունի Կ. Խաչի մասնաճիւղը, 100է աւելի անդամուհիներով։ Համեստ ընտանիքների աշխատաւոր տիկիններ փարած Կ. Խաչի մեծ գաղափարին՝ աշխատում են իրենց կարելին անել տարագիր հայութեան բազում կարիքներին օգտակար լինելու համար։

Մասնաճիւղը չորս տարիէ ի վեր պահում է հայերէնի դասընթացք, ուր հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն են սովորում 86 մանուկներ։ Ցաւանելի են այն պայմանները, ուր գործում է մասնաճիւղը, բայց նա երբեք չէ ընկրկած եւ յաղթելով շատ դժուարութիւնների միշտ կեցած է իր բարձր դիրքի վրայ։ Բացի դպրոցէն նա ամէն տարի օգնած է հիւանդների եւ չքաւորների, հոլուելով այլ գործեր, որ կապ ունին հայ կեանք ինքնազարգացման հետ։ Այս մասնաճիւղն իր գործով շատ քիչ է ծանօթ Փարիզի եւ արուարձանների հայութեան. մեկուսի է ընկած, դժուար են իր հաղորդակցութեան պայմանները քաղաքի հետ։

Այսօր ահա, ինչը մասնաճիւղն է ինջնում քաղաք մերձենալու իր հայ բնակիչներին։

Հինգ տարուան մէջ առաջին անգամն է որ այս մասնաճիւղը դիմում է ձեզ, գալու իր ներկայացման, բերելու ձեր համակրանքի եւ նիւթական օժանդակութեան բաժինը, ապացուցանելու համար, թէ հայութիւնը մի ամբողջութիւն է՝ սերտ կապերով միացած։ Մի բացառիկ հաճոյք վայելելու համար չէ, որ կանչում ենք ձեզ։ Ներկայացումներ, աւելի լաւերը դուք տեսնում էք ամէն օր։ Համեստ են մեր ուժերը։ Կանչում ենք ձեզ, մի պահ համախմբուելու կողք կողքի մի մեծ, ընդհանուր գաղափարի շուրջ մեր սրտերը Թրթռացնելու համար։ Տեղւոյ հայրենակիցներէն Գ. Գ. Աճօղլեան եւ Կ. Պետրոսեան 50ական ֆրանք են նուիրում, մասնաճիւղի ծախքերը Թեթեւցնելու համար, որովհետեւ ցանկանում են, որ իրականանայ այս գեղեցիկ գործը, որ մենք գանք ձեզ մօտ ու դուք գաք մեզ մօտ։

Ահա առիթը ապացուցանելու թէ, չէ մոռցուած Ալֆորվիլի բանուորական հայ գաղութը այլուր բնակող հայրենակիցների կողմէ։ Մենք պատրաստ պիտի լինենք կիրակի ձեզ ընդունելու։ Մեր առաջին կանչն է այս եւ վստահ ենք թէ անպատասխան չպիտի մնայ։

Ի դիմաց մասնաճիւղի վարչութեան
ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

ԶԳՍՏԱՑԱ՞Ն

»»»: «««

«Յուսաբեր» կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (21 մայիս)։

— «Սրիկայացած խումբը փողոց ելաւ եւ ամէնէն ծառմնիկ տեսարաններ պարզեց Նիւ Եորքի,Գոսթընի եւ Շիքակոյի մէջ՝ Դաշնակցութեան երբատարական ժողովները խանգարելու համար։

Հայրենիքէն, Պայքարէն եւ Եր.Հայաստանէն առնելով տուինք «Միացեալ»ի այդ սրիկայութեանց առաջ կայակաճ պատկերը։ Արինո՞ւ յուսահատները, որ յաջորդաբար կու տան մեր թերթի մէջ (զանոնք առնելով ամերիկեան թերթերէն), կու գան վկայելու խուժութիւնը այն նկարագրութեանց, որ տուած էր մասնաւորաբար «Հայրենիք»։

Իր փողոցային արարքներով խօսքի ազատութեան սիրահա՞ր «միացեալ»ը նպատակ ունէր բռնբռաելու Դաշնակցութիւնը՝ ազատօրէն հայ բեմը ու հայ կեանքը պարզելու համար։

«Միացեալ»ը իր նպատակին ... հասած կը թուի։

Գոսթընի եւ Շիքակոյի արիւնալի դէպքերէն վերջ՝ «Հայրենիք» օրաթերթի ընդամէնը չորս թիւ առած ենք, ապրիլ 24էն — 27։

Այդ չորս թիւերէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք.

1. Ապրիլ 8ին Ֆիլատէլֆիայի մէջ տեղի ունեցած է Դաշնակցութեան հանդէս - խնջոյքը 1000է աւելի բազմութեան ներկայութեան։
2. Ապրիլ 22ին Գոսթընի մէջ տեղի ունեցած է Հ. Կ. Խաչի հանդէսը, աւելի քան 1000 հոգիի մասնակցութեամբ։
3. Ապրիլ 15ին Նիւ Գրիթընի մէջ տեղի ունեցած Հ. Կ. Խաչի հանդէսը խուռներամ բազմութեան ներկայութեան։
4. Ապրիլ 22ին Ուստրի մէջ չեկօրէն տօնակատարուած է Ապրիլ 24ը, բերնէ բերան լեցուն սրահի մը մէջ։
5. Ապրիլ 14ին Տիթրոյիթի մէջ տեղի ունեցած է Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հացկերոյթը, 500 հոգիի մասնակցութեամբ եւ ընկ. Գ. Նժդեհի գլխաւորութեամբ։
6. Եւ վերջապէս, ապրիլ 24ին Տիթրոյիթի մէջ տօնակատարուած է «Օր ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ»Ը ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 3000 ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ։

Ինչպէս բսինք, այս լուրերը կը քաղենք «Հայրենիք»ի ընդամէնը չորս յաջորդական թիւերէն։ Չենք յիշատակեր ցանկը այն ժողովներու, որոնց մասնակցողներու թիւը 500է նուազ եղած է։

Դասը առած ըլլալով Նիւ Եորքի, Գոսթընի եւ Շիքակոյի մէջ, «միացեալ»ը այս անգամ արդէն յանդգնութիւնը ունեցած չէ մեր ժողովները խանգարելու։

Աւելին. նոր կոչէ մը դատելով՝ խամաճուծը մինչեւ իսկ բաւականաչափ խելօքցած է։

«Նուրեան արէ. կեդր. Յանձնաժողովը» — այլ անուամբ՝ «Միացեալ»ը — ապրիլ 20ին «կարեւոր գիտ կոյց» մը հրապարակած է, արժանի հանրութեան մասնաւոր ուշադրութեան։

Զեկոյցը կը սկսի այսպէս.

«Վերջին օրերու մէջ հրապարակային ժողովներու առթիւ Գոսթըն եւ Շիքակօ պատահած արիւնալի ընդհարումները յոռի տպաւորութիւն Թողած են թէ՛ հայկական եւ թէ օտար շրջանակներու վրայ»։

Զեկոյցը կը վկայէ.

«Փողոցային այդ կագ ու կռիւները չէ որ պիտի որոշեն արդարութեան յաղթանակը։

Հրապարակային խտանակութիւնը կը ծառայեն միայն ամերիկեան հասարակաց կարծիքը մոլորեցնելու, ինչ որ ոճիրը կազմակերպող խմբակին միակ նպատակն է։ Անոնք, առաջնորդ սրբազանի սպանութեան պատասխանատուութենէն խուսափելու համար, կը ջանան զանազան խարէութիւններով[?] իրականութիւնը ծածկել»։

Զեկոյցը կ'եզրափակէ.

«Դուրեան Ցանձնախումբս ջերմապէս կը յանձնարարէ, որ մեր ազգայինները ըլլան զուսպ ու համբերատար եւ արհամարհեն դաւաճանի խմբակին գրգռութիւնները»։

Ինչպէս կը նկատէք, «միացեալ»ը բաւական խելօքցած եւ զգաստացած է։ Այս ԴԱՂՑՆԻ մարմինը — մեր խօսքը Դուրեան անունը կրող «Կեդր. Յանձնախումբ»ի մասին է— որ ցարդ ամէն ձեւ կը սպառէր հայ կիներն իսկ փողոց հանելու, այժմ սկսած է պաշտօնական փողոցներէն ժողվելով դէպի տունները քաշել»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մարաշցիներու հանդէսը

»»»-«««

ՎԻԷՆ, 28 մայիս (Յառաջ) — Երէկ, կիրակի կէս օրէն վերջ Մարաշի Հայր. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Սէն Շամօնի համանուն միութեան Թատերախումբին, ներկայացուեցաւ «Ազատուած աղջիկը», յեղափոխական յուզիչ առամ մը։ Սրահը լեցուն էր։ Ներկայացումէն առաջ բժշկութեան ուսանող Գ. Մինաս Սանդուրեան բացատրեց Մարաշի Հայր. Միութեան նպատակը եւ պարզելով անցեալը, շեշտեց.— «Այսօր կ'ապրինք մայիսեան օրերը։ Ամբողջ աշխարհի մէջ դաշտերը զարդարուած են ծաղիկներով, բայց ո՞ւր են մեր դաշտերն ու ծաղիկները, ո՞ւր են մեր այնքան առատաբեր հողերը։ Հայ ժողովուրդը երբեք իր կամքով բաժնուած չէ իր դաշտերէն ու ծաղիկներէն։ Ան երբեք իր շահը փնտռած չէ օտար երկրի մէջ։ Հայ ժողովուրդի գաղթը եղած է միշտ բռնութեան տակ։ Կան շատեր որ գիտնալով մէկտեղ կը խեղաթիւրեն իրողութիւնը եւ յեղափոխութիւնը պատճառ կը բռնեն հայ ժողովուրդի գաղթերը եւ կոտորածները։ Յեղափոխութիւնը հազիւ կէս դարու պատմութիւն ունի, բայց հայ ժողովուրդի գաղթերը եւ կոտորածները վեց դարերու պատմութիւն ունին։ Յեղափոխութիւնը անհրաժեշտ էր մեզ համար եւ այն տուեց իր փայլուն արդիւնքը.— Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ահեղ ճակատամարտներով սահմանեց այսօրուան Հայաստանը, եռագոյնը պարզելով Արարատի ստորոտը»։

Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ բառերով.— Այս սրահին մէջ միայն երիտասարդներ կը տեսնեմ. ո՞ւր են մեր ծերերը, մեր հայրերն ու մայրերը։ Կա՞յ մէկը որ ըսէ թէ ես երբեք գոհ տեսած չեմ. մենք վրէժ ունինք մէկ միլիոն նահատակներու. դուք բոլորդ ալ այդ պարտքը պէտք է փոխանցէք ձեր փոքրիկներուն։ Վա՞յ անոր որ պիտի մոռնայ։

Բանախօսութենէն վերջ սկսաւ ներկայացումը։ Բոլոր դերակատարները յաջող էին։ Վերջին արարին քանի մը Քիւրտեր հայ աղջիկ մը առեւանգելով կը տանին։ Ժամրան հայ ֆէտայիները բոլորն ալ դէմին կը փռեն, երգելով « Բամ Փորոտան »ը, որուն մասնակցեցաւ սրահի ժողովուրդը յոտնկայս։ Ջութակի վրայ քանի մը ազգային յեղափոխական երգեր նըւագեց Գ. Մովսէս Քիթմանեան, Օր. Ինճէեան իր թրթռուն ձայնով երգեց երկու գեղջկական երգեր։ Ներկայացուեցաւ նաեւ «Երկու անվարտիքներ» զաւեշտը, որմէ յետոյ ներկաները մեկնեցան ուրախութեամբ։ Ապրի՛ Մարաշի Հայր. Միութիւնը որ իր այս յեղափոխական կեանքէ առնուած խաղով մեծ հետաքրքրութիւն պատճառեց ներկաներուն։

Գ. Մանուկեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿԸ ». Հրատ. Մարսէյլի Վասպուրականցիներու Հայր. Միութեան։ (Իր մահուան 25ամեակին առթիւ)։ Գաղափարական։ Գին 3 ֆրանք։ Դիմել՝ A. Mardirossian, 7 bld. Mourin, St Louis, Marseille.

Օրուան գիրքեր

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.։
2. ԱՐԵ՜Ի, ԱՐԵ՜Ի, (հեծախոսաւորի մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2։ Գին 10 ֆրանք։

Maison Madame Atdjian, Alimentation Générale

9, rue des Fêtes, Paris 19. Tél. Combat 12-02 *Մէթրօ՝ Փլաս տէ Ֆէթ:*

ՅՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ, ՄԻՄԻԱՅՆ 8 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

1.— *Ճերմակ պանիր լիվրը* 7 *ֆրանք*: 2.— *Քաշէր պանիր լիվրը* 10 *ֆրանք*: 3.— *Երշիկ լիվրը* 9 *ֆրանք*: 4.— *Ընտիր ապուխտ (փաստրմա) լիվր* 11 *ֆրանք*:
5.— *Յունական ընտիր ձիթապտուղ լիվրը* 3 *եւ* 3.75 *ֆրանք*: 6.— *Օղի (ամէն վաճառանիշէ) լիտրը* 20.50 *ֆրանք*:

Այցելեցէք անգամ մը տեղւոյն վրայ մեր բոլոր արժէքները տեսնելու եւ որակը գնահատելու համար: Կ'ընդունինք ապսպրանքները գաւառէն: Livraison à domicile:

ՍԱՐԻ փրանսական հանքային վարչութեան գրասենեակէն գողցուած փաստաթուղթերու մէկ մասը գտնուեցաւ գետին մէջ:

ՎԱՆՍ ՏԸ ՖՐԱՆՍ գետնի սակը հարիւրին 3էն իջեցուց 2ուկէսի, ինչ որ ապացոյց մը կը համարուի երապարակի բարւոքման:

ԼՈՆՏՈՆ - ՓԱՐԻԶ թղթատարական օդանաւ մը Քրոյտոնի մէջ (Անգլիա) ելեկտրական ձողի մը զարնուելով, ջախջախուեցաւ: Մեքենավարը եւ հեռագրիչը վայրկենապէս մեռան:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ 277ի դէմ 288 ձայնով մերժեց բանաձեւ մը, որ կը պահանջէր տնտեսական թշնամութեան վերջ տալու անմիջական կարգադրութիւն մը, փոխադարձ քննարկութեան հիման վրայ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈՒԶՎԷԼԹ առջի օր այցելեց 86 մեծ մարտանաւեր, որոնք ունին 700.000 թոն տարողութիւն եւ 35,000 նաւազ: Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ ամենամեծ նաւահանգէսն է այս, խաղաղութեան առեն: Անհամար բազմութիւն մը կը մասնակցէր հանդիսութեանց:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 300,000 - 400,000 բամպակի բանուորներ գործադուլի հրաւիրուած են երկուշաբթի օր: Հաւանական է որ 250,000 մետաղագործական բանուորներ ալ միանան շարժումին: Նոր խռովութիւններ կը ծախուին:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ *Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ*
եւ մասնակցութեամբ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ եւ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30էն *մինչեւ առաւօտ*
ԳՐԻԳԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ (146, Avenue des Chartreux)
Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. ԱՐԾՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ եւ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն՝ *Զ. Ռ. Մ. ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ* նուագախումբը, օրիորդներ՝ *Մ. Մարտիրոսեան, Գ. Գէորգեան եւ Գ. Գասէնեան*, կ'արտասանեն՝ պարոններ *Գարամեան, Բօյաճեան եւ ընկ. Քէնտիրեան*:

Տախիքներու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք մուտք:
Առնել Թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48 *եւ* 53 *հանրակառքերը*:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Լիոնի *ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ՌՈՍՏՈՄ եւ ԶԱՒԱՐԵԱՆ* խումբերուն կողմէ, եւ հովանաւորութեամբ՝ *Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ*
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին
ԵՐՐՈՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 215, Rue Duguesclin
Կը նախագահէ Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. *Ծով. Տէր Գէորգեան*, Օր. *Մ. Օքէն* (դաշնակ), *ընկեր Ա. Մելքոնեան* (ջութակ), *Գ. Զ. Մուշեղեան* (կիթառ), *Գ. Գ. Զանտեան* եւ *Կ. Գօլամանեան* (երգ), *ընկեր Լ. Ալէմեան*, *Գ. Միսաք - Միրզէ, Մարտիկ Գեւանեան* (արտասանութիւն):
Տախիքներու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք:
Ծանօթ.— Հանդէսէն վերջ ընկերա:ամակրական խնջոյք:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի «Քրիստափոր», «Ռոստոմ» եւ «Զաւարեան» խումբերու կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին *Հ. Յ. Դաշ. ՏԱՆ ՄԷՋ*
Կը նախագահէ ընկեր Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**
Կը նուագէ ընկ. ՔԸՐԸՔՃԵԱՆ իր ճազով:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ս. Տէր Գէորգեան (*ջութակ*) *եւ* Տէսինի «ԱՐԾԻՒ» ֆանֆառ խումբը ղեկավարութեամբ Գ. Ճ. Խթիկեանի, արտասանութիւն, երգ, եւն.: *Մուտք 2 ֆրանք:*
Հանդէսէն վերջ ընկերահամակրական խնջոյք երեկոյեան ժամը 6էն մինչեւ 1:

ՓՕՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ *ՄՈՒՐԱՏ* խումբի, մասնակցութեամբ *ԱՆԴՐԱՆԻԿ* խումբի եւ հովանաւորութեամբ *ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ*:
ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ
Կը խօսի՝ Ընկերուհի ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յետոյ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 9.30ին Cinema Palace *ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ*
Կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Տախիքներու մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Հովանաւորութեամբ *Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի* նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. *Պուլվար Օտտօյի «Վարդեան» Ենթակոմիտէի* եւ մասնակցութեամբ *Գաս. Միութեան եւ Քասթէլ տը Քոսթի «Նաւօ» խումբի*:
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գաֆ Վէնտոնի մէջ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ, ԿՐԱՆ ՓԷՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին
120 Շըմէն տը լա Մատրակ վիլ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 10ԻՆ

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, 40, rue de Belleville*ի սրահին մէջ. մեթրօ՝ Պէլվիլ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ համակիր բոլոր հայրենակիցները:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ արուարձաններու բոլոր Ուրֆացիները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին. Beaumont La Rosière, Bld. du Nord, No. 31, *Պ. Դէրոյ Սօթնեցրայեանի բնակարանը:*

ԵՐԱԽԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ վստահելի ընտանիք մը որ կը բնակի փարիզի արուարձաններէն *Plessis Robinson*ի բարձունքին վրայ, անտառին մօտիկ, կը ստանձնէ իր քով խնամել փոքր երախաներ 3 տարեկանէն սկսեալ: Մայրական խնամք, կրթութիւն եւ մաքուր օդ, ջերմ պայմաններ: Մանրամասնութեանց համար նամակաւ ժամադրուիլ Օր. Խանճեանի հետ 26, rue Lacretelle, Paris (15):

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ
Salle Gaveauի ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
45-47, Rue de la Boëtie, Métro: Miromesnil

Մասնակցութեամբ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆԻ, Գ. Գ. Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆԻ, Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ, եւ ԿԻԼԻԿԻԱ երգչախումբին,
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ երգչախումբ (80 հոգի)

Քայլերգ «Սեդա» Օբերայէն	Ա. ՏԷՐ - ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ
Արեւելեան գիշերներ	Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ
Աւարայրի Պատերազմը	» » »
Հայ ժողովրդական Պարեր	ԿՈՄԻՏԱՍ - ԱԼԷՄՇԱՀ

Երգեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ
Ա) Փուխուրիկ Ե. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Բ) Ծաղիկ էի: Գ) Ես սիրեցի ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ
Դ) Սիրելիս Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆ
Երկու պատմուածք «Հազարումէկ Գիշերներէն» Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ
Երեւանի էթիւտներ Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ՝ 5, 7, 10, 15, 20 *եւ* 25 *ֆրանք*:
Սրահին դուռները կը բացուին ժամը 20ին: Նուագահանդէսը կը վերջանայ ժամը 23ին:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի կոմիտէի վիճաբանական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի:
«Կովկասեան Դաշնակցութեան» մասին Թեր ու դէմ պիտի խօսին ընկերներ՝ *ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ* եւ *Ա. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ*:
Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐԾԻՒ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Վաղը կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուան ժամը 9
Պ. Կ. ԿԱՐԻՆԵԱՆի օդասուն պարտէզին մէջ
Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:
Կը ներկայացուի «ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ» (զաւեշտ)
Դիւրամատչելի պիւֆէ: Տախիքներու մասնակցութեան համար 3 ֆր.
Հայորդ. միջոց. — Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 *հանրակառքը եւ իջնել Գանեէօ, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն:*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին
Սեւրի Մուրատեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ
26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Կը ներկայացուի Մ. Տէր Մինասեանի «ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ» սիրողներու կողմէ
«ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆ» (զաւեշտ) գպրոցի աշակերտներու կողմէ:
Մուտք՝ 7, 5 *եւ* 3 *ֆրանք*:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Մարսէյլի Արտաշէս Ա. *եւ* «Մեծն Տիգրան» խումբերու կողմէ վաղը, կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, Salon St. Jacques-ի մէջ, 4, Rue St. Jacques: Սկաուտական ճոխ յայտագիր, խմբերգներ, պարեր եւյլն.: Շարժանկարով կը ցուցադրուի *Մ. Վարանդեանի* յուղարկաւորութիւնը: Տախերու մասնակցութեան համար 5 ֆրանք:

ՀԱՆԴԷՍ

Ի Նպաստ **Ա. Յ. ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՈՐԲԱՆՈՑ-ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ**
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԽՕՍՈՂ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ
Նախագահութեամբ՝ *Տիկ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ*
Կիրակի *10* Յունիս, ժամը Ճիշդ *15*ին
ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ — ՍԵՒՐԸ
Տոմսերու գին՝ 10 *ֆրանք*:

ՄԱՆՕԹ.— *Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն, ջութակահար Գ. Փ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ, ընկերակցութեամբ դաշնակահար* Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի. *Իտալիոյ նախկին երգչուհի* Օր. ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ *եւ երգիչ* Գ. Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆ:
Տոմսակները կը գտնուին Տիկ. Մ. Ճեօնեէեանի մօտ, 168, Bd. Haussmann, Paris (8). Tél. Carnot: 47-66: *Իսկ հանդէսին օրը վերոյիշեալ Թատերասրահը*

Կազմակերպուած Վաչանսի ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ *կողմէ*
10 *Յունիս Կիրակի առաւօտ ժամը 8էն մինչեւ իրիկուան* 9
ՄԱԼԻՍԱՐԻ Ծովասուն անտառին մէջ
Կը խօսի Գ. ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ (Լիոնէն)

ՀՐԱՏ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԻ
Գին *15* ֆրանք, փոստի ծախքով, միայն կանխիկ, Ֆրանսա՝ *16* ֆր. Արտասահման՝ *17* ֆրանք:
Դիմել.— H. Zartarian, 126, Ave. Simon Bolivar, Paris (19):
Կը ծախուի նաեւ *ՅԱՌԱՋ*ի խմբագրատունը:

FILMS RECOMMANDÉS

ՓԱԹԷ ՆԱԹԱՆԻ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ
Յայտագիր 1 — 7 Յունիս
ՓԱՐԻԶ

EMPIRE. — Boléro **(George Raft).** (Version originale, sous-titres français.)
MARIGNAN. — L'Or **(Brigitte Helm, Pierre Blanchar.)**
MARIVAUX. — Cessez le feu **(Jean Galland, Annie Ducaux).**
MOULIN-ROUGE. — Le Train de 8 h. 47 **(Bach, Fernandel).**
MAX LINDER. — Théodore et Cie. — Le Voleur.
IMPÉRIAL. — Le Grand Jeu **(Marie Bell, Pierre-Richard Willm).**
OMNIA - CINE - INFORMATION. — Actualités. — Les dernières opérations de pacification au Maroc : la conquête du Haut-Atlas.
VICTOR-HUGO. — L'Homme invisible. (Version originale, sous-titres français.) — Krakatoa (Documentaire sur les volcans du Pacifique).
ROYAL. — La jeune fille d'une nuit **(Kate de Nagy).** — Martini sec.
BARBÈS. — Fanny. — Mickey pompier.
BELLEVILLE. — Chanteuse de Cabaret. — La Pouponnière.
CAPITOLE. — Voilà Montmartre. — Coup manqué. — Sur scène : **Germaine Lix,** chanteuse.
DEMOURS. — L'Adieu au Drapeau. — Paquebot de Luxe.
EXCELSIOR. — Voilà Montmartre. — Fanatisme.
FÉERIQUE. — La Femme idéale. — Gonzagne.
LECOURBE. — La Femme idéale. — On demande un employé.
LOUXOR. — Voilà Montmartre. — Fanatisme.
LUTETIA. — Jennie Gerhardt. — Haute Pègre.
LYON. — Voilà Montmartre. — Fanatisme.
MAGIQUE. — Chanteuse de cabaret. — La Poule.
MAINE. — Chanteuse de cabaret. — Il est charmant.
MÉTROPOLE. — Voilà Montmartre. — Fanatisme.
MONTPARNASSE. — La Femme idéale. — Martini sec.
MOZART. — La jeune fille d'une nuit. — Ilha.
PALAIS DES GLACES. — La Femme idéale. — Matricule 33.
PATHÉ-ORLÉANS. — La Femme idéale. — Sur scène : **Madeleine Loye**, chanteuse ; les **Auers,** peintres en chiffons.
RÉCAMIER. — La Femme idéale. — Maison hantée.
ROCHECHOUART. — Voilà Montmartre. — Fanatisme.
SAINT-CHARLES. — La Femme idéale. — Maître chez soi.
SAINT-MARCEL. — Voilà Montmartre. — Fanatisme.
SÉLECT. — La jeune fille d'une nuit. — Martini sec.

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ALHAMBRA D'ASNIÈRES. — Miquette et sa Mère. — Le Détective amateur.
CASINO DE CLICHY. — Incognito. — Londres la nuit.
COLOMBES. — Voilà Montmartre. — Fanatisme.
KURSAAL - AUBERVILLIERS. — Miquette et sa Mère. — Le Détective amateur.
KURSAAL-BOULOGNE. — Les Surprises du Divorce. — Rex, cheval sauvage.
OLYMPIA DE CLICHY. — La Femme idéale. — Maison hantée.
PATHÉ - CINÉMA - PALACE (Boulogne). — Miquette et sa Mère. — Le Détective amateur.

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ *յիշատակին կազմակերպուած Սգահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Փարիզի մէջ այսօր, յետաձգուած է:*
Օրը կը յայտարարուի շուտով:

Le Gérant: H. STEPHAN
17, Rue Dameame, PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ DIMANCHE 3 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2512

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ս. Անդրանիկի առողջական վիճակը

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի 1 յունիս թուականով.—

Անտիֆի վիճակը հրթայով կը լաւանայ: Գիշերները հանգիստ կը ճնանայ, ախորժակը շատ լաւ է, սիրտը եւ բազկերակը կանոնաւոր են: Ամէն օր նոր նոր բաներ ու ծախսադասութիւններ կ'արտասանէ: Ջղային ցնցումները գրեթէ դադրած են: Տրամադրութիւնը աւելի լաւ է: 29 մայիսին առաջին անգամ բլլալով ոտքի ելաւ առանց օգնութեան: Երեւի քանի մը օրէն պիտի փորձէ քալել: Այս օրերս բազկաթոռի վրայ պիտի նստեցնենք պարտէզին մէջ:

Անգլ. դաշինքին տագնապը... աշնան

Ֆրանսական թերթ մը հաւանական կը գտնէ, որ անգլիական դահլիճը տագնապի մատնուի յառաջիկայ աշնան: Այդ տագնապին վախը գոյութիւն ունի արդէն: Հնդկաստանի սահմանադրութեան բարեփոխութեան հարցը վտանգ մը կը կազմէր դահլիճին հաւասարակշռութեան համար: Եւ երբ Չըրչիլ հրահանգ տուաւ մասնաւոր յանձնախումբի մը քննութիւն կատարել միջադէպի մը մասին, որ ծագեր էր սահմանադրութեան բարեփոխութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն ժամանակ, աւելի եւս ծանրացաւ վտանգը՝ զոր մատնանշեցինք: Այսուհանդերձ տագնապը դեռ հեռու է ծագելէ, — դահլիճը պիտի սպասէ այն ատեն՝ երբ Երեսփ. Ժողովի սեղանին վրայ գայ սահմանադրութեան բարեփոխութեան նախագիծը: Ապահովաբար աշնան:

Ընդդիմադիր թերթ մը, Նիւզ Քրոնիքլ, թերթին ճակատին վրայ ուրբաթ օր կը յայտարարէր թէ պահպանողականները պիտի տապալեն դահլիճը եւ, աշնան, նոր ընտրութիւններու պիտի ձեռնարկեն: Ըստ նոյն թերթին, Մաքտոնալտ ներկայիս կը գտնուի առեղծուածային կացութեան մը մէջ, երեքպատճառով.— Հակառակ է վերադինութեան քաղաքականութեան, բայց զայն ընդունած՝ պատերազմական նախարարին պարտադրութեան տակ: Անկարող է արգիլելու Չէմպըրլէյնը եւ միւս պահպանողական նախարարները, 1929—1931 աշխատաւորական դահլիճին տուած որոշումներուն ուղղութեամբ: Եւ վերջապէս խոստացած բլլալով փոփոխութեան ենթարկել դահլիճի կազմը յառաջիկայ աշնան:

Կը բողոքեն որ Թուրքիա կը մեծնայ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Ժընեւի բողոքական եկեղեցին բողոքագիր մը ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան, Թուրքիոյ հաւանական մուտքին առթիւ այդ արիոպագոսէն ներս:

« Կարելի՞ բան է, կ'ըսեն այս բողոքականները բոլորովին զայթակղած, որ մեր մարտիրոս եղբայրներուն արեան մէջ թաթխուած, կրօնական ամէն հաւատալիքի դէմ անողոք պայքարի լծուած կառավարութիւն մը գայ եւ նստի Ազգերու ժողովին մէջ, ուր իր ներկայութիւնը հեգնանք եւ արհամարհանք պիտի նկատուի: Մենք կը բարձրացնենք մեր ձայնը բողոքի նման որոշման մը, որ անարգանք մը պիտի բլլար քրիստոնէութեան համար: Մեզի չի վերաբերիր անշուշտ ցոյց տալ քաղաքական այն հետեւանքները, որ մեր երկրին պիտի պատճառէր սովետներու մուտքը Ազգերու Դաշնակցութենէն ներս: Դաշնակցային մեր կառավարութեան բարձր վարիչները կրնան տեսնել զանոնք: Սակայն մենք կը փափաքինք, որ Դաշնակցային խորհուրդը գիտնայ թէ բովանդակ Զուիցերիոյ քրիստոնեայ բնակչութիւնը, առանց համոզումի խտրութեան, սովետներու մուտքը Ժընեւի ժողովէն ներս կը համարի նախատինք մը քրիստոնէութեան դէմ »:

Թոյլ կը տրուի՞ մեզի դիտել տալ այս բարի քրիստոնեաներուն,— երբ Թուրքիան եւս, փաղաքուշ հրաւէրով մը եւ աննախընթաց հանդիսութիւններով, մտաւ Ժընեւի արիոպագոսէն ներս, ո՞ւր էիք, ինչո՞ւ բողոքի ձայն չբարձրացուցիք, Թուրքերը նուա՞զ արեամբ ծածկուած էին, եղբայրք ի Քրիստոս:

Ծուրյանտի նաւային պատերազմին տարեդարձը

Ուրբաթ օր, բովանդակ Գերմանիոյ մէջ, տեղի ունեցան հանդէսներ՝ տօնելու համար Եութլանտի նաւային պատերազմին տարեդարձը:

Պերլինի մէջ արարողութիւն մը կատարուեցաւ այն յուշարձանին առջեւ, որ կանգնուած է ի փառս Եութլանտի նաւամարտին ընթացքին մեռած նաւազներուն: Գերմանիոյ բողոքական եկեղեցիին պետը, պանծացուց անոնք որ ինկան նաւային այդ աննախընթաց եւ մեծ պատերազմին մէջ:

Այս հանդիսութիւններուն առթիւ, Նախագահ Հինտէնպուրկ իր ողջոյնը ղրկեց Պերլինի նաւային միութեանց, մաղթելով որ « յանուն հայրենիքի պաշտպանութեան մեռած այդ հերոսներուն քաջութիւնը օրինակ ծառայէ յաւիտեան, գալոց սերունդներուն »:

Անգլիացի թղթակից մը վտարուած

Գերման կառավարութիւնը իր երկրին սահմաններէն դուրս հանեց անգլիացի թղթակից մը, Ֆիլիփ Փիմպըրզ Սթէֆըրս:

« Տէյլի Էքսփրէս »ի այս թղթակիցը վերջերս ձերբակալուեցաւ, երբ, Մակտէպուրկի մէջ, երեւան հանեց սարքերիքեայ կայան մը օդանաւերու համար եւ հաստատեց Գերմանիոյ վերազինութեան գաղտնի աշխատանքները: Ձերբակալութենէն քանի մը օր վերջ ազատ արձակուեցաւ: Այս անգամ ուղղակի վտարուեցաւ երկրէն:

Գերմանական աղբիւր մը կը գրէ այս վտարման առթիւ.—

Այսօր Սթէֆըրս վտարուեցաւ Գերմանիայէն, որովհետեւ Գերմանիոյ մասին խեղաթիւրուած տեղեկութիւններ կուտար իր թերթին եւ այսպէս չարաչար կը գործածէր երկրին ասպնջականութիւնը: Թղթակցի իր պաշտօնը այսպիսի եղանակով մը կատարելը կը կարծենք թէ չի կրնար ծառայել ժողովուրդներու մերձեցման եւ խաղաղութեան, այլ ընդհակառակն կը թունաւորէ հանրային կարծիքը, ինչպէս եւ կը խանգարէ Գերմանիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները այլ երկիրներու հետ:

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԵՐԱՇՏ

Միացեալ Նահանգներու հիւսիսային արեւմտեան շրջաններուն մէջ երաշտը այնպիսի աստիճանի մը հասած է, որ կատարեալ աղէտ մը կը համարուի: Երբեք այսպիսի երաշտ տեսնուած չէր այս շրջաններուն մէջ: Ջերմութեան աստիճանը տեղ տեղ կը բարձրանայ մինչեւ 37 աստիճան 8 սանթիկրատ: Օդոսքին հովերն եւ կոտոր. Մինեսոթայի մէջ, Նեպրասքայի եւ Մոնթանայի մեծ լիճերուն շուրջ գարնանացանը վնասուած է բոլորովին, ցորենը փճացած գրեթէ: Եւ դեռ աղէտը կը ծաւալի դէպի Խաղաղականի հիւսիսային արեւմտեան եզերքները:

Միջադէպեր Թուրքիոյ արեւելեան սահմանին վրայ

Ժամանակէ մը ի վեր թերթերը արձանագրեց կուտան այն միջադէպերուն, որ պարբերաբար կը ծագին Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ, Մանչուրիոյ միջեւ:

Թոքիոյէն դարձեալ կը հեռագրեն թէ մայիս 28ին միջադէպ մը եւս ծագեցաւ Սունկարի գետին վրայ: Թուս սահմանապահ զինուորները կրակ բացին մանչուրիական նաւու մը վրայ, որ կը նաւարկէր գետին մէջ:

Մանչուրիոյ կառավարութիւնը սկսած է խմբագրել կարեւոր յայտարարութիւն մը, ծագած այսպիսի միջադէպերու առթիւ:

Հանրաքուէ Սարի մէջ

Հաւասի գործակալութիւնը կը հեռագրէ Ժընեւէն թէ բանակցութիւնները, որ կը շարունակուէին քանի մը շաբաթէ ի վեր Ժընեւի մէջ, Սարի հանրաքուէին մասին, յանգեցան համաձայնութեան մը:

Ըստ այս համաձայնութեան, Սարի հանրաքուէն տեղի պիտի ունենայ 13 յունուարին, գալ տարի:

Այս համաձայնութիւնը յաջողութիւն մըն է Ֆրանսական տեսակէտին համար, սակայն Ֆրանսական քաղաքական շրջանակները չեն ծածկեր իրենց կասկածամտութիւնը:

Ֆրանսացիները կը պահանջէին, որ, Հանրաքուէի ժամանակ, Գերմանացիները որ եւ է քարոզչութիւն չկատարեն Սարի մէջ: Պերլին կը մերժէր որեւէ յանձնառութիւն կամ երաշխիք:

Հիմա սակայն կը խոստանայ տալ ինչ որ կը մերժէր մայիսին,— որ եւ է ազդեցութիւն չբանեցնել Սարի բնակչութեան վրայ:

Հանրաքուէի կատարման ծախքերուն գալով, Գերմանիա եւ Ֆրանսա հաւասարապէս պիտի վճարեն 5ական միլիոն մարք, իսկ Սարի բնակչութիւնը 1 միլիոն: Եթէ ծախքերը աւելի կամ պակաս բլլան, նոյն համեմատութեամբ պիտի բաշխուին կողմերուն վրայ:

Հանրաքուէն գործադրելու համար կազմուած մարմինը ի՛նչ իրաւասութիւններ ունի, այնքան ալ յստակ չեն, կ'ըսեն Ֆրանսացիները, հետեւաբար վէճին վրայ... մութը է ցանուած միայն:

ՓՈԹՈՐԻԿ, ԿԱՅԾԱԿ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄ

Ուրբաթ օր սարսափելի փոթորիկ մը պայթեցաւ Ֆրանսայի հիւսիսային եզերքներուն վրայ: Փոթորիկը տարածուեցաւ մինչեւ Ուազի նահանգը:

Կէս օրէն յետոյ Քալվատոսի մէջ կարկուտ տեղաց, աւերելով Քուքանի, Լուրվոռնի, Պոմէզոնի, Քամփանտրի ցանքերը:

Ուրականը շարունակուելով մինչեւ գիշեր, Լիլի նահանգին մէջ Անիշի հանքերու գործարանին վրայ կայծակ ինկաւ: Գործարանին մէջ այդ պահուն կ'աշխատէին երկաստանեակ մը բանուորներ: Կայծակը հրդեհ ծագեց գործարանին մէջ: Բանուոր մը, 38 տարեկան, մեռաւ կայծակնահար: Իսկ չորս ուրիշ բանուորներ այրուեցան սաստիկ: Տասնեակ մը բանուորներ եւս շնչահեղձութեան մատնուեցան հրդեհին ծուխերուն մէջ:

Օէ - սիւր - Օատնի մէջ ջրհեղեղեան անձրեւ մը ողողեց ամէն կողմ: Անձրեւին հետ տեղաց պաղեղի մեծութեամբ կարկուտ, որ մերկացուց խնձորենիի անտառները: Ողողման հետեւանքով Սէն - Ժորժ - Օնէի խճուղին ծածկուեցաւ բոլորովին:

Օրիէ գետակը յորդեցաւ եւ ջուրի մէջ խեղդեց բուսականութիւնը: Օնէի մէջ ջուրը ողողեց գետեզերեայ տուները: Կառատուն մը քանդուեցաւ ամբողջովին:

Ուրականին սաստկութիւնը ճշդելու համար, կը բաւէ յիշել որ քամին մէկ հարուածով քանդեց փլցուց խաղախորդարանի մը հսկայ պատը, 30 մէթր երկար, 3 մէթր բարձր, 30 սանթիմէթր հաստ:

Աղէտը մեծ համեմատութիւններու կը հասնի մանաւանդ Օնէի մէջ: Հրշէջ գունդերը անմիջապէս լծուեցան գործի, եւ ազատեցին բազմաթիւ անձեր, որոնք խեղդուելու վտանգին մէջ կը գտնուէին: Ջուրը աւերակած եւ աւլած է գետափնեայ դաշտերը: Մրգենիները մերկացած են բոլորովին, ոչ ծաղիկ մնացած է ճիւղերուն վրայ, ոչ ալ տերեւ կամ պտուղ,— ճիւղերն իսկ խլած, կոտրած եւ գետին է նետած հովը:

Վնասը ճշդուած չէ տակաւին, բայց կը կարծուի որ միլիոններու կը հասնի:

Հունգարացի կղերական մը կ'ուզէր եպիսկոպոս ձեռնադրուիլ Կիլիկիոյ կաթող.էն

« Հասկ »ի Մայիսի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Մայիս 14 եւ 15ին երկիցս Կաթողիկոսարանս դիմեցին երկու հունգար եկեղեցականներ, մին Աւագերէց Ստեփան Նէմէթ, իսկ միւսը Ամերիկայի եւ Քանատայի Ընդհ. Փոխանորդ Հ. Գորոշ Վիկտոր, իբրեւ ներկայացուցիչներ Հունգարիոյ Ազգային Եօյն - Օրթոտոքս եկեղեցւոյն, խնդրելով որ Հ. Ստեփան Նէմէթ եպիսկոպոս ձեռնադրուի այդ եկեղեցւոյն համար:

Կատարուած հարցուփորձէն հասկցուեցաւ որ տանք կ'ուզեն անկախութիւն Սերպիոյ Աթոռէն եւ անկից անկախ Եկեղեցութիւն հաստատել Հունգարիոյ մէջ:

Մայիս 16ին, Ծերունազարդ Սահակ Հայրապետը եւ իր Աթոռակիցը վերջնական խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Պետրոս, Եղիշէ եւ Շահէ Սրբազաններու հետ, եւ խնդիրը քննելէ յետոյ կանոնագիտական տեսակէտով, ոչ բացեցին մերժողական պատասխան տալ Հունգար եկեղեցականներուն:

Չելիւսկինի հերոսը Փարիզի մէջ

Ուրբաթ երեկոյ Փարիզ հասաւ Փրոֆ. Շմիտ: Այս այն գիտնականն է, որ «Չելիւսկին» նաւուն վրայ, բեւեռային գօտիներուն մէջ, գիտական արշաւախումբի մը գլուխն էր անցած: Մեր ընթերցողները կը յիշեն որ նաւը խորտակուեցաւ Պէհրինկի նեղուցին մէջ, բախելով սառոյցներու: Արշաւախումբը, 104 հոգի, բարձրացաւ սառոյցներուն վրայ եւ հրաշքով ազատուեցաւ ռուս օդանաւորդներու կողմէ:

Փրոֆ. Շմիտ, յաղթանդամ, կապուտաչուի, նահապետական մօրուքով, խուռն խուռն մազերով աշխոյժ մէկն է, բայց հիւանդ: Կողատապ ունենալով, Ալասքայի հիւանդանոցը կը փոխադրուի, յետոյ իրեն յաջորդ Օշմէովի հետ կը վերադառնայ երկիր: Շէրպուրկի մէջ ցամաք կ'ելլէ եւ խանդավառ ցոյցերու մէջ, ռամկա հիւպատոսին առաջնորդութեամբ կը հասնի Փարիզ:

Կայարանին մէջ կին մը կարմիր ծաղիկներու գեղեցիկ փունջ մը նուիրեց ռուս գիտնականին, մինչ գիմաւորողները կը թնդացնէին «Միջազգային»ը: Միաժամանակ կը լսուին աղաղակներ. — Սովետները ամէ՜ն կողմ, ամէ՜ն կողմ սովետներ...:

Յետոյ Շմիտ եւ իր հետեւորդները մեկնեցան դէպի ռուսական դեսպանատունը: Դիմաւորողներէն մօտ 500 հոգի կը բաժնուին եւ «Միջազգային»ը երգելով, կը քալեն դէպի Մատըլէն: Յետոյ կը պոռան.

— Քալենք դէպի Երեսփ. Ժողով...

Ոստիկանութիւնը արգելք կ'ըլլայ, կը խափանէ անոնց ճամբան: Կը սկսի ընդհարում մը: Ոստիկանութիւնը կը յաջողի ցրուել ցուցարարները, ձերբակալելով քանի մը հոգի պարագլուխներէն:

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը

»»»· · «««

Սայմըն ընդունելով Պարթուի ճաշի հրաւէրը, պահ մը փորձեց մեղմացնել մթնոլորտին սառնութիւնը, որ առեղծուեցաւ Սայմըն - Պարթու ընդդիմախօսութենէն յետոյ, զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ: Սայմըն նոյնիսկ յայտարարեց թէ Ֆրանսա-անգլիական բարեկամութիւնը անհրաժեշտ է աւելի քան երբեք:

Եւ սակայն ոչ մէկ դիւրութիւն իր կողմէ: Նոյնիսկ Ժընեւէն իր մեկնումը ազդեցութիւն բանեցնելու փորձ մը կը համարուի ոմանց կողմէ:

Սրտառուչ կոչեր արտասանուեցան զանազան երկիրներու ներկայացուցիչներուն կողմէ, որպէսզի չվիժի խորհրդաժողովը: Հաւաստիքներ կուտային թէ ոչ մէկ ներկայացուցիչ կայ, որ ձախողութիւն մաղթէ զինաթափութեան այս խորհրդաժողովին:

«Չէզոք» պետութեանց ներկայացուցիչները (Շուէտ, Զուիցերիա, Սպանիա, Նորվեկիա, Տանըմարքա, Հոլանտա) խորհրդակցեցան եւ յետոյ ցանկութիւն յայտնեցին որ խորհրդաժողովը շարունակէ իր աշխատանքները առանց երբեք ընդհատելու:

Վերջին նիստին մէջ Պէք (Լեհաստան) կը յայտարարէր, որ իր կառավարութիւնը կ'ընդունի, ապահովութեանց կրճատման եւ սահմանափակման հարցին մէջ, ամէն կարգադրութիւն որ ընդհանուր է եւ կը վերաբերի բոլոր պետութիւններուն հաւասարապէս:

Վէլինկթըն Քօ (Չինաստան) յայտարարեց թէ զինաթափութեան խորհրդաժողովին ձախողութիւնը կրնայ ծանր անդրադառնալ Ծայր. Արեւելքի մէջ, ծանր կացութիւն մը ստեղծել մանաւանդ Չինաստանի ապահովութեան տեսակէտով:

« Չէզոք » պետութեանց կողմէ, Սանտլէր (Շուէտի արտաքին նախարարը) կ'առաջարկէ « զօրացնել ապահովութեան երաշխիքները », կազմել յանձնախումբ մը քննելու համար զինաթափութեան գործադրութեան երաշխիքները: Վերջապէս, ըստ Սանտլէրի, հարկ է վերաքննել նաեւ 27 հոկտեմբեր 1933 թուակիր համաձայնութիւնը, պայման դնելով.

1 — Արգիլել օդային ռմբակոծութիւնը:

2 — Քանդել, առաջին առթիւ, որոշ թիւով ռմբաձիգ օդանաւեր:

3 — Քննել հաղորդակցութեան յատուկ օդանաւերու սպառազինման դիւրութիւնները:

4 — Արգիլել շինութիւնը ամէն տեսակ թնդանօթներու եւ նաւերու, որոնց փողասպին ու տարողութիւնը բարձր է բոլոր պետութեանց համար ընդունուած չափէն:

5 — Քանդել հրասայլերը, ցամաքային թնդանօթները, համաձայնութեամբ ճշդուած երկրորդ ժամանակամիջոցին:

Յետոյ Սանտլէր կոչ կ'ընէր համերաշխութեան, վերջացնելով որ ի՞նչպէս կարելի է համաձայնիլ՝ երբ երկու կողմերը կը պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ:

Լիթվինով եւս խօսք կ'առնէ եւ կը յայտարարէ թէ համաշխարհային ներկայ ծանր պահուն մէջ անհրաժեշտ է նախ երաշխիքներ տալ ապահովութեան: Եւ կ'առաջարկէ որ քաղաքական յանձնախումբը զբաղի ապահովութեան հարցով, իսկ զինաթափութեան խորհրդաժողովը ինքզինք հռչակէ « խաղաղութեան մնայուն խորհրդաժողով »:

Պալքանեան երկիրներու կողմէ կը խօսի Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ՝ ապահովութեան հարցին տալով կարեւորութիւնը, զոր կուտայ Ֆրանսա: Եւ Պարթու, մինչ կը խօսի Թուրքիոյ ներկայացուցիչը, գլխով հաւանութեան նշան կ'ընէ:

Յետոյ խօսք կ'առնեն Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ ներկայացուցիչները, որոնք եւս, բոլորովին համաձայն Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տեսակէտին, կ'առաջարկէին ոչ-յարձակողական համերաշխական դաշնագրութիւն մը խմբագրել նախ:

Բոլոր այս ճառերուն դէմ, որոնք կը մեկուսացնէին Անգլիան,— Ֆրանսական թերթերը կը պնդեն թէ Սայմըն ինք կը ստեղծէր այդ մեկուսացումը,— Մեծն Բրիտանիա կը մնար անդրդուելի: Նոյնիսկ Սայմըն կ'ուզէր կարճ կապել, խորհրդաժողովը ձախողած համարելով այլեւս:

Այսուհանդերձ որոշուեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին աշխատանքները վերսկսիլ, կարճ ընդհատումէ մը վերջ, գալ Չորեքշաբթի: Սայմըն ուրբաթ երեկոյ մեկնեցաւ Լոնտոն:

Ֆրանսական շրջանակները կ'ըսեն թէ Պարթու, խուսափելու համար Անգլիոյ մեկուսացումին հետեւանքներէն, Լոնտոն պիտի երթայ Սայմընի ետեւէն:

Այսուհանդերձ որոշ է որ Պարթու յունիս 18ին պիտի մեկնի Պալքանները, — Ռումանիա: Անշուշտ շարունակելու համար առաքելութիւնը, որ սկսաւ՝ երբ արտաքին նախարարութիւնն ստանձնեց,— զինակիցներ գտնել, հին զինակցութիւնները նորոգել, զինակից երկիրներու հետ կապերը զօրացնել:

Ազգային պարգեւախաղը

Ֆրանսական Ազգ. Պարգեւախաղին նոր շարքը եւս յաջողութիւն գտաւ: Արդէն իսկ սպառած բլլալով առաջին շարքին թիւերը, կը կարծուի որ Յունիս 9ին պիտի փակուի տոմսակներու շրջաբերութիւնը, որպէսզի վիճակահանութիւնը տեղի ունենայ 26ին:

Իսկ յունիս 11ին շրջաբերութեան պիտի հանուին երկրորդ շարքին թիւերը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Իտալիա եւ Սպանիա որոնք հինգշաբթի օր հակառակ 120 վայրկեան խաղի հաւասար մնացած էին՝ կրկին մրցեցան ուրբաթ օր, դարձեալ Ֆիրէնզէի մէջ: Այս անգամ Իտալիա յաջողեցաւ յաղթական ելլել եւ այսօր կիրակի, Միլանոյի մէջ կը մրցի Աւստրիոյ դէմ: Երկրորդ մրցում մը Հռոմի մէջ դէմ առ դէմ կը հանէ այսօր Գերմանիան եւ Չեխոսլովաքիան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՓՈՐՁԵՆՔ ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ ԿԱԶՄԵԼ

Շ. Շահնուր անցեալները «Յառաջ»ի մէջ կը հեղինէր Փրանսացի կարգ մը մտաւորականներ, որոնք նախատական խօսքեր արտասաներ են մեր մասին։

Կասկած չկայ թէ մենք պիտի հետեւինք այն բոլոր օտար հրատարակութիւններուն որոնցմէջ մեր անունը կայ եւ պիտի պատասխանենք պատշաճ լրջութեամբ։ Այդ տեսակէտէն շահեկան էր Շահնուրի յօդուածը։

Այս առթիւ, քանի մը դիտողութիւններ, յանգելու համար գործնական առաջարկի մը։

Առաջին.— Մեր զայրոյթն ու ընդվզումը ամբաստանեալներուն ականջին չպիտի հասնին երբեք որքան ատեն որ մենք կը գոհանանք մեր յօդուածները տեղաւորելով այս կամ այն Հայերէն թերթին մէջ։ Գիտեմ որ դժուարութիւններ կան եւ օտար մամուլը փակուած է մեր առջեւ. ամէնէն չէզոք նիւթերն անգամ, որոնք հեռուէն մօտէն կապ ունին հայ ժողովուրդին շահերուն հետ, բրտօրէն կը մերժուին Փարիզի կամ Լոնտոնի խմբագրատուներէն։ Բարձր դիւանագիտութիւն կը խաղան նոյն իսկ բարեկամ նկատուած ազատական ու ձախակողմեան թերթերը.

— Կարելի՞ բան է վշտացնել Մուսթաֆա Քէմալն ու Ըսմէթը...

Ջուր ծեծած կ'ըլլանք եթէ մենք հայերէն թերթի մը սիւնակներուն մէջ իրարու պատմենք մեր առաքինութիւնները, մեր առաւելութիւնները։ Դուն եւ ես շատ լաւ գիտենք թէ «Հայը չի հոտիր», բայց Եւրոպացին գիտէ՞։ Եթէ ես Շահնուրի տեղն ըլլայի, կը խորհէի աւելի ջախջախիչ պատասխանի մը մասին. կը գտնէի այդ «հիւանդ» Փրանսացի մտաւորականը եւ ականջէն բռնելով կ'առաջնորդէի հայ աղքատ բնակարանի մը տունը — աղքատ՝ որովհետեւ հարուստին մաքրութիւնը փաստ չէ — հասկցնելու համար թէ հայ մայրիկին պահած տունը խունկ կը հոտի, հայ աղջիկը՝ վարդ, հայ տղան՝ արեւ։

Երկրորդ.— Չափէն աւելի զգայուն ենք երբեմն եւ կ'ազդուինք ամէնէն ռամկական ու անմիտ բամբասանքներէն։ Եւրոպացիին ամէն մէկ խօսքը, ամէն մէկ դիտողութիւնը մեր մատը կը փաթթենք։ Մեզի համար ամէնէն անհրաժեշտ հարցը այն է որ Եւրոպան սխալ չըմբռնէ մեր դատը եւ սխալ մեկնութիւն չտայ մեր պայքարին։ Թոյլ պէտք չէ տանք որ անիկա Թուրքը ներկայացնէ իբրեւ զոհ եւ Հայը՝ դահիճ։ Անկէ դուրս թող խօսին ինչպէս որ կ'ուզեն. վերջապէս չենք կրնար պահանջել որ Եւրոպացին հրապուրուի թէ մեր քաղաքական դատով, թէ մեր Փիզիքականով եւ թէ մեր տգեղութիւններով։

Երրորդ.— Ժամանակ է որ թօթափենք մեր կարգ մը յաւակնութիւնները եւ աշխատինք սրբագրուիլ։ Ոչ Հռոմի Պապին պէս անսխալական ենք ոչ ալ Աստուծոյ բոլոր բարիքներուն առանձնաշնորհեալը։ Շատ ուշիմ ենք եւ շատ թերլացի։ Եւրոպա ենք տասը կամ տասնըհինգ տարիէ ի վեր, ընդունակութիւն ունինք իւրացնելու եւրոպական մշակոյթի բոլոր երեւոյթները —, արուեստ, գրականութիւն, լեզու, եւն., բայց կարծես վճռեր ենք չօգտուիլ կարգ մը ձեւապաշտութիւններէ որոնք կապ ունին մեր առօրեայ կենցաղին հետ։ Մի՛ մեղադրէք երբ հայկական հանդէսի մը կարգապահութեան հսկող ոստիկանը «Հայերը կրթուած չեն» կ'ըսէ. մի՛ մեղադրէք, երբ մենք հանրակառքի մէջ կը խօսինք բարձրաձայն եւ տեղացին «օտարականներ» կը դառնայ մեր երեսին։ Հաւանաբար մենք ալ այդ բացատրութիւնը պիտի գործածէինք մեր Հայրենիքին մէջ, եթէ երկու Ջինացիներ մեր գլուխը արդուկէին իրենց պոռչտուքով։ Անգլիացին օրական յիսուն անգամ «please» եւ «thank you» բառերը կը գործածէ, իրաւունք ունի՞նք ըսելու որ այդ բառերը մեր լեզուին մէջ տարին քանի մը անգամ կ'արտասանենք, հետեւաբար...

Որ եւ է արդարացում չունինք այս տեսակէտէն։

— Եթէ անոնք ալ մեր ճամբէն անցած ըլլային ··· պիտի ըսէք։

Մեր սխալները արդիւնք են անհոգութեան, ոչ թէ մեր տառապանքին։ Մնաց որ Եւրոպացին պարտաւորութիւն չունի հայ ազգին պատմութիւնը ուսումնասիրելու, մեր թերութիւններուն աչք գոցելու համար։

Չորրորդ.— Իրաւունք չունինք մեզի դէմ ուղղուած ամէն խայթ չարամտութեան վերագրելու։ Աւելի լաւ՝ նախօր ըլլանք. ոչ ալ արդարացնելու միտք չունիմ. «Յառաջ»ի թերթօնին գլխաւոր հերոսը՝ Յոյն մը, հրէշային տիպար մըն է, իսկ Թուրքը՝ անմեղ-[illegible]. կարելի՞ է պնդել որ անգլիացի հեղինակը թրքասէր է եւ յունատեաց։

Երբ օտարը մեր սիրտը կ'արիւնէ, մեր հոգին կը վառէ, այն ատեն պիտի հարուածենք զինքը, բայց նախ իր բարբառով։

Ինչպէս ըսի, դժուարութիւններ շատ կան այդ ճամբուն վրայ, բայց եթէ ուզենք, կրնանք զանազան միջոցները գտնել մեր բողոքը Եւրոպացիին մատչելի ընելու համար։ Կարելի է նոյն իսկ մտածել վճարեալ յօդուածներու մասին, եթէ մեզի դէմ ուղղուած ամբաստանութիւնը շատ լուրջ ըլլար։ Երկիրներ կան ուր դրամը հրաշքներ կը գործէ։

Մեր երիտասարդ մտաւորականները — որոնք տեսակ մը արհամարհանքով կը նային «հիներուն» վրայ — կրնան կարեւոր դեր կատարել այդ ուղղութեամբ։ Խոչընդոտները անհաղթելի չեն։

X

Բայց ես պիտի առաջարկէի շատ աւելի հիմնական ու անհրաժեշտ աշխատանք մը մեր բոլոր մտաւորականներուն եւ մշակութային կազմակերպութեանց։

Ի՞նչ կրնանք ընել, որպէսզի օտարը չըսէ թէ «Հայը կը հոտի», «Հայը կիսավայրենի է», «Հայը քաղաքակրթութեան ազդակ չէ եւ համբաւաւոր է իր ջարդի պատմութիւններով»։

Անգլիացի լրագրող մը՝ թթու պահպանողական, քանի մը ամիս առաջ կը գրէր.— «Ասորիները աւելի համակրելի են քան Հայերը, այս վերջինները կը սիրուին երբ կը ջարդուին»։

Ուրիշ մը՝ «արժանիք» կը գտնէր Թուրքին քով, իսկ Հայուն մօտ՝ «ոչխարի պէս ջարդուելու ընդունակութիւն»։

Եւրոպան չի ճանչնար հայ ժողովուրդը ու երբեք չպիտի ճանչնայ, եթէ մենք չարունակենք մեր ներկայ անտարբերութիւնն ու անհոգութիւնը։ Այո՛, մենք իմացեր են մեր անունը եւ գիտեն թէ չարչարուած քրիստոնեաներ ենք, բայց չեն գիտեր թէ ի՞նչ պատմութիւն ունինք, ինչ մշակոյթ ունինք եւ քաղաքակրթական ի՞նչ արժէքներ։

Քանի մը փրոֆէսէօրներու եւ հայասէրներու հետաքրքրութիւնը բաւական չէ մեր համբաւը պահպանելու համար, որովհետեւ աշխարհը փրոֆէսէօրներով չի դառնար։

Մենք պիտի հասկցնենք Եւրոպացիներուն թէ հայ ժողովուրդը քաղաքակրթուած է, գրականութիւն ունի, արուեստ ունի, եւ ունի մանաւանդ հրաշալի լեզու մը։ Եւ պէտք է գործնականապէս ապացուցանենք որ ունինք այդ բոլորը։

Ամէնէն ջերմեռանդ հայասէրներն անգամ գաղափար չունին, օրինակ, մեր գրականութեան մասին։ Ո՛վ գիտէ, թերեւս անոնք ալ չեն հաւատար։ Կա՞յ Եւրոպացի մը որ կարդացած ըլլայ Րաֆֆին, Ալիշանը, Ահարոնեանը, Թումանեանը, Զօհրապը, Շանթը, Սիամանթօն, Վարուժանը, Զարդարեանը, Օտեանը, Մեծարենցը, Թլկատինցին, Օշականը, Համաստեղը, Նարդունին, Շահնուրը եւ ուրիշներ։ Դեռ չեմ յիշեր հին մատենագրութիւնը։ Ի՞նչպէս կարդան։

Սեղանիս վրայ ունիմ երկու, երեք հաստափոր հատորներ որոնց մէջ ամփոփուած են, անգլիերէն լեզուով, հազարի չափ հէքեաթներ ու պատմուածքներ բոլոր ժողովուրդներէն։ Այնտեղ են Անգլիան, Ֆրանսան, Ամերիկան, Գերմանիան եւ միւս մեծերը ու անոնց կողքին Պուլկարիան, Չեխոսլովաքիան, Տանըմարքան, Ռումանիան, Նիքարակուան, Քօսթարիքան, Փէրուն, Վենէցուելան եւն.։ Բայց — ո՛չ իսկ մէկ տող հայ գրականութենէն։ Ո՞րո՞ւն է յանցանքը։

Հայանպաստ քարոզութեան հին ձեւերը այլ եւս մաշեցան։

— Ջարդուեցա՛նք, կոտորուեցա՛նք։

Ընդհակառակն, պէտք է կարենանք ըսել.— Ջարդեցինք, կոտորեցինք։

Ժողովուրդներու արժէքը կը գնահատուի իրենց մշակոյթով։ Եթէ կը հաւատանք այս ճշմարտութեան, ամէն միջոցի պիտի դիմենք, որպէսզի մեր գրականութիւնն ու արուեստը մատչելի դառնան փողոցէն անցնող Եւրոպացիին։ Օտար լեզուներով հրատարակուած հայկական ամսագիրները այդ դերը չեն կրնար կատարել, որովհետեւ անոնք շատ - շատ ապարանէն մասնագէտներն ու խմբագրատուները կ'երթան. եւ քանի՛ հատ...

Կարճ։ Պիտի մտածենք մեր գրականութիւնը քանի մը օտար լեզուներու թարգմանելու միջոցներու մասին։ Բարեբախտաբար լեզուագէտները չեն պակսիր մեր մէջ, ոչ ալ գրական ընկերակցութիւնները։ Էական պայման է որ հիմնադրամ մը ստեղծուի այդ նպատակին համար։ Անկարելի չէ ձեռնարկը տնտեսական հիմերու վրայ դնել։

Մանրամասնութեանց մէջ չեմ մտներ առ այժմ. բայց եթէ սկզբունքին շուրջ համաձայնինք, կրնանք «հնգամեայ» ծրագիր մը կազմել այդ առաջադրութեամբ։ Շօշափելի արդիւնք կը ստանանք մեր վաղուան «անելիք»-ներուն տեսակէտէն իսկ։ Եւրոպան չի գրաւիր մեր քաղաքական դատով. գոնէ հետաքրքրենք զինքը մեր մշակոյթով։

Այլապէս, կը նմանինք այն ամբաստանեալին որ դատարան չերթար իր անմեղութիւնը ապացուցանելու համար եւ ի բացակայութեան կը դատապարտուի։

Կը բաւէ տասը տարուան ժամավաճառութիւնը որ իր գագաթնակէտին հասաւ Նիւ Եորքի դէպքէն ասդին։

Լուրջ աշխատանքի լծուինք, գոնէ մեր ազգային արժանապատուութիւնը փրկելու համար եւ չվազենք շուքին ետեւէն։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՇԽԻՈՐ ՊԱՏԻԺ

Թիպէթի մէջ, Տալայ - Լամայի մահէն յետոյ, Թագաւորին յաջորդութեան խնդիրը վէճի դուռ բացաւ։ Լունկ - Շար, Թիպէթեան բանակին նախկին հրամանատարը, կռիւի ելաւ թագաւորութեան համար։ Կառավարական ուժերը յաղթեցին եւ գերի բռնեցին Լունկ - Շարը։ Տեղական պատժական աւանդութիւններուն համաձայն, նախ փորեցին անոր աչքերը, յետոյ սպաննեցին։ Անգլիական իշխանութիւնը ի զուր աշխատեցաւ մահուընէ ազատել,— երկիրը անկախ ըլլալով մտիկ չըրին արտաքին բարեխօսութեանց։

1. Տողեր եւ խօսքեր

Per MARTHA EGGERTH

Ո՛վ ալ ըլլաս, ի՛նչ փոյթ ինծ, ազնիւ եւ բարձր հոգի,
Գիտցիր որ սիրտս անհանդարտ յեցած տըլլա՛փն իր ուժգին
Շիւպէրթեան խոր եւ թախծոտ հնչիւններու համերգին՝
Ապրեցաւ ցաւն անյատակ որ հոս լոկ Սէր կը կչուի։

Յուզեցիր զիս, ձօնելով մտքիս բեղո՛ւն խոհերուն
Սիրոյ երանգն, որ կուգար հոգւոյդ դալա՛ր դաշտերէն,
Որ կը հոսէր ծամերուդ ոսկիներուն ջինջ ալէն,
Որ կը կաթէր աչքերուդ անուրջներէ՛ն փայլփըլուն։

Ես՝ ձայնիդ մէջ ոլորուող դարձայ թախի՛ծն անմարմին,
Եւ կամ հրթիռը խինդին, երբ շրթներուդ բոցն յակինթ՝
Ցօրեաններուն մէջ յանկարծ յանձնեցիր պե՛րճ Շիւպէրին։

Բայց կը թնդայ դեռ նուագն, ու դեռ արցունքըդ կ'իյնայ
Այս անտեսուած աշխարհին վշտերուն վրայ շիթ առ շիթ...
Մինչ ընդունա՛յն Վիէննան ձեռքն իր կ'ուղղէ Հունգարիա։

2. Մենախօսութիւն Ֆ. Շիւպէրի

Մինա՛կ եմ արդ. ա՛լ չըկայ էսդերհացին գեղանի...
Որուն համար հանճարիս փորձեցի թիւր հերքել՝
Երկինքներուն խորիմաց, եւ տենչացի որ լոյսի
Շերտեր ներմակ եւ գեղուն գան ծաղկես դո՛ղն համբուրել։

Մընաս բարո՛վ, ո՛վ Մուսա, քո՛յրն իմ խորունկ տրտմութեան,
Անմա՛հ Մուսա, որ այլ եւս լքուած պերճանքն ես կեանքիս.
Տե՛ս սրտիս դէմ կը փշրի հացներգութիւնն հունգարեան,
Որուն ծոցին էր թառած չքնաղ աղջնակն հրագիս։

Մընաս բարո՛վ, ի՛մ Մուսա, թող լըռութիւնը իջնէ
Հոգւոյս ամպոտ վիհերուն ամփոփի յոյզին վըրայ մութ.
Ու թող կառի՛ առ յաւէտ ներշնչմանս թափը բոցէ։

Ո՛վ Մեռութիւն, ողջո՛յն քեզ, ողջո՛յն, ազա՛տ բըռնութիւն,
Ուր իմ հոգւոյն պիտ' յանձնէ զըւարթ ոգին վայրերուդ՝
Անզորրութի՛ւնն երկնային եւ մոռացօնքն անկայուն։

3. Զգացումի բեկբեկումներ

Կը տեսնէ՞ք սա լըռափին շիջող կարապն սպիտակ,
Ալեակներուն մէջ թափող երկչոտ բառուերն ուռին...
Ձայներու դողն անսովոր միջոցին մէջ սարսռացին.
Եւ լիլիկուան մէջ մաղուող քաղցրութիւններն անպարփակ։

Անոնք աղջկան մը սրտին աղբիւրներուն հե՛ւքն են զով,
Որ կը շիջին հեզութեամբ ջուրերուն դէմ յանդիման.
Կեանքի մը թափն են անոնք, եւ կամ վայրկեան մ'անսահման
Որ եզերուա՛ծ է արդէն անմահութեան համբոյրով։

Խաղաղ եւ ջինջ աչքերու արծաթ ցոլքովն օրօրուող
Անո՛յշ էակ, նայէ՛ ինծ, եթէ քընարըս ի զո՛ւր
Կը ջանայ թուլքն ընդգծել գեղեցկութեանըդ դիւթող։

Բայց քանի որ ամէն ինչ պէտք է որ վե՛րջ մ'ունենայ՝
Երգէ՛ ուրեմն, զի կեանքին կ'աւելնայ այժմ հեշտալուր
Երբ երգն բզինդ կը կապէ ջինջ աստղերուն սատափեայ։

4. Բանաստեղծի տենչանք

Օրիո՛րդ, եթէ օր մ' յանկարծ հասնի տենչով մը անհուն
Հնչիւնքներուս մեղամաղձ բզզայութիւնն անուրջի
Սրտի՛դ զարկին, եւ մտքիդ ազնուակա՛ն խոհերուն՝
Գիտցիր որ սիրտս լուսնի շողո՛վ պիտ' լեցուի։
Եւ եթէ ցոլք մը տարտամ եւ կամ ժպիտ մ'անսայակ
Շրթներուդ շուրջ բեկբեկի քըրօշական նազանքով՝
Գիտցի՛ր որ ես գիշերին բարտիներուն տակ մինակ
Պիտ' մոռնամ վիշտն, որ կեանքիս թա՛փն է խորունկ։
Եւ նուարկումն այս անվերջ եւ այս տխուր ձայնատ
Ուր եզան իմ դեռատի հոգւոյն յորձանքը հեռուն՝
Թող անհետի՛ն իրենց շառա՛չը կամչոտ։
Թո՛ղ որ օրիորդ, զանգըրահեր տըղուն բաղձանքն այս անմեղ
Ծաղկի՛ լըռին աչ ափին յուզումներուն մէջ ծըփուն.
Եւ տաղս խայտայ երգիդ հունչո՛վը լուսեղ։

ԱՐԱՄԱՑԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՇՈՒՐՋ

Շարժանկարի արուեստի մասին որքան գրուի, այնքան նորութիւն կարելի է տալ, որովհետեւ տակաւին իր հունը չէ գտած եւ անոր շուրջ կարծիքները կը տարբերին երկէ երկիր, մարդէ մարդ, արուեստագէտէ արուեստագէտ, մանաւանդ որ տարակարծութիւնները հիմնական կէտերու մասին են։

Շարժանկարը երբ խօսուն դարձաւ, շատեր կարծեցին թէ հին ձեւը (լուռ շարժանկարը) կատարելագործուեցաւ, մինչդեռ իրականին մէջ բոլորովին նոր արուեստ մը ստեղծուեցաւ տարբեր պահանջներով եւ տարբեր արդիւնքներով, թէեւ միեւնոյն նպատակը կը հետապնդեն երկուքն ալ. եւ Զարլի Չէփլինի կատաղի պայքարով լուռ շարժանկարը չյաջողեցաւ հանգստեան կոչուելէ։

Սկզբնական շրջանին այս երկու ձեւերը իրարմէ անմիջապէս չզատուեցան սակայն, ինչ որ Չէփլինի եւ շատերու վախվախն էր։ Այս է պատճառը, որ այս երկու արտայայտութեանց ձեւականութիւնը շարժանկարի արուեստին մէջ ստեղծեց սխալ մեկնութիւններ։

Եթէ խօսուն շարժանկարները բոլորէն տարբեր «սթիւտիօ»ներու մէջ շինուէին, բոլորովին ուրիշ արուեստագէտներու կողմէ եւ տարբեր «սէնարիօ»ներով, անտարակոյս արդիւնքը զգալի կ'ըլլար։ Սակայն սխալ պիտի ըլլար ըսել թէ շարժանկարը խօսուն ըլլալով եւ իր նախնական վիճակէն ապատագրուելով եղաւ թատերական արուեստին մեկնակէտը։ Հոս է արդէն թիւրիմացութեան ամենախոշոր պարագան որուն մասին քիչ վերջը պիտի անդրադառնամ։

Շարժանկարը համադրութիւնն է գիծերու, կշռոյթի եւ ճարտարապետ երգուած յաւաւորութեան մը, տեսակ մը առատուածացումը բաներու որ կը խօսին մարդուն պէս։ Ուրեմն շարժանկարը արուեստն է նշմարելու իրերու եւ կենդանի էակներու միջեւ եղած աննշմար գոյութիւնը, զոր ոչ նկարչութիւնը, ոչ արձանագործութիւնը, ոչ գրականութիւնը եւ ոչ ալ նուագը չեն կրցած զգալ եւ ապրեցնել.

Բանաստեղծութիւնը, նուագը, պարը կիրքերը կը հրահրեն, կ'ալեկոծեն, զանոնք աւելի խաղաղեցնելու համար, մինչդեռ շարժանկարի մը խաղարկութիւնը աչքերուն համար տեսիլքի մը ստեղծագործութիւնն է եւ տեսիլքը գործողութեան նայուածքն է։

Շարժանկարը կը վերածէ նիւթը բանաստեղծական եւ քնարական վիճակի մը, գործիական ճառագայթներու հպումին եւ փայփայանքին շնորհիւ։ Տեսակ մը միջազգային radiographie մը որ կը պատկերացնէ միայն մէջէն կմախքին շարժումները, կը մարմնաւորէ երեւոյթներուն մէջէն իրականութիւնը եւ կուտայ դիպուածին անհրաժեշտ եւ իրապաշտ գոյն ու երանգ։ Մինչդեռ թատրոնը ունի ըղձական մթնոլորտ մը որ իրեն յատուկ է։ Եւ արդէն շարժանկարին մեծագոյն կարողութիւնը եւ ուժը այն է որ կը շարժի ժամանակին եւ միջոցին հետ, մինչդեռ բեմին վրայ բառն է որ կը ստեղծէ պատկերը։

Շարժանկարին մէջ երեւակայութիւնը քիչ կը գործէ եւ ընդհակառակն պատկերն է որ կը հրաշակերտէ բառին եւ խօսակցութեան հիմքը։ Շարժանկարը ուրեմն կը ստեղծէ գերազանցապէս նոր լեզու մը, իր լեզուն եւ իր բառերը, պերճախօս եւ ինքնատիպ պատկերաւորում մը, որ թատերական տրամախօսութեանէն բոլորովին տարբեր է եւ որ կը մասնէ, դէմ դիմաց կը հանէ երազի եւ իրականութեան տիպարները։ Շարժանկարի ժապաւէն մը այն ատեն լաւագոյն արդիւնքը կուտայ, երբ իրականին կը խառնէ երեւակայականը, անկարելին, գերմարդկայինը, այն բոլորը զորս չենք տեսներ մեր շուրջը, մեր առօրեայ կեանքին մէջ։ Օրինակ Մամուլեանին «Տօքթոր Ճէքիլը եւ Մստր Հայտը», կամ Ուէլսի «Անտեսանելի մարդը»։ Եւ ճիշդ այս պատճառներով է որ վերջերս իրապաշտ վէպեր շատ անյաջող դուրս եկան շարժանկարին մէջ, ինչպէս Պալզաքի «Հայր Կորիօն» եւ Ֆլօպէրի «Տիկին Պովարին»։ Որովհետեւ վիպասանը իրական տպաւորութիւն մը կը գնէ իր արուեստին կենսունակ եւ կը ստեղծէ բնական եւ ճշգրիտ մթնոլորտ, պատկերներու բըգայական երանգներով կը կենդանացնէ իր հերոսները զորս լաւանկարչական գործիքով տալ անկարելի է։

Շարժանկարով կ'ուղենանք մեր շուրջը պատահած չոր ու ցամաք կեանքը զոր եթէ ուզենք վերապրիլ տասնեց գերագոյն անկարելիութիւններու, մեր երեւակայութեան դէմ մեղանչած կ'ըլլանք։ Մինչդեռ վիպասանը անհատին ինքնայատուկ եւ անձնական երեւակայութեան լարերը թրթռացուցած է, շնորհիւ իր արուեստագէտի կամ բանաստեղծի ճապուին։

Վէպին մէջ, կամ բեմին վրայ տարբեր ուղղութիւններով՝ լեզուն կամ բառը մոգական ալեծուփ նագանքներով կը գեղեցկացնեն, կը հարստացնեն եւ կը կախարդեն իրերն ու էակները, մինչդեռ շարժանկարին մէջ ուրիշ արուեստ մը, «շարժանկարի արուեստը», պէտք է գոհացնէ մեր աչքերուն զգայական պահանջները։

«Թօփազ»ի հեղինակը, Մարսէլ Փանյոլ իր «Ժանիֆէսթին» մէջ կը գրէ — «Թատրոնը մեռաւ, կեցցէ՛ շարժանկարը»։ Աւելի առաջ երթալով, կը պնդէ թէ լուռ շարժանկարը pantomimeը տպագրելու, կենդանացնելու եւ իրար կապելու արուեստն էր, եւ խօսուն շարժանկարը եկաւ յեղաշրջելու զայն՝ թէ այլ եւս աւելորդ է բեմը, բոլոր թատերգութիւնները կարելի է ժապաւէնի վրայ իրականացնել եւ աշխարհի ամենախոր անկիւնները ղրկել։ Փանյոլ սակայն չյաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ։ Թատրոնէն շահած մեկենասները հակեցան իր շինած ֆիլմերուն պատճառաւ եւ արդիւնքը եղաւ ձախող, որովհետեւ թատրոնը այնպիսի պահանջներ ունի որ շարժանկարը անկարող է իրականացնել։

Ճիշդ է որ լուռ շարժանկարին մէջ ձեւընկալ (plastique) արուեստը տիրապետող էր, եւ արդէն շարժանկարին բուն հոգին՝ համաշխարհային անվերջանալի շարժականութեան ձայն եւ լեզուական պատկերաւորում տալուն մէջ կը կայանայ։ Մինչդեռ խօսուն շարժանկարը բան մը աւելին կուտայ ներկայիս, սակայն շարժանկարին մէջ բառը միջոց մըն է ինչպէս «սէնարիօ»յին յարդարումը, խաղերուն կշռոյթը, ձեւընկալ երեւոյթները եւ պատկերներուն polyphonieն։ Եւ շարժանկարին մէջ խօսքը չի կրնար պայքարիլ պատկերաւորումի մը նուագային խորունկ յուզականութեան դէմ։

Մինչդեռ բեմին վրայ բառը եւ խօսակցութիւնը պատկեր եւ մթնոլորտ կը ստեղծեն. եւ կուտան տիպարներուն կենդանի բնականութիւն, որով թատերական արուեստը ստեղծագործ զարգացումով մը կը բազմապատկուի եւ կը խորանայ իր անմիջական շրջանակին մէջ, որ բացարձակապէս յատուկ է թատրոնին։

Ուրեմն խօսուն շարժանկարը անկարելի է որ թատրոնին տեղը բռնէ որ եւ է ատեն. որովհետեւ անոր մթնոլորտը շինուած է այնպիսի համադրական արուեստով մը որ եթէ բան մը պակսի՝ արդէն թատերական մթնոլորտը կը քանդուի, կ'այլափոխուի։

Անոնք երկու տարբեր արուեստներ են թէ իրենց արտայայտուելու ձեւով եւ թէ իրենց ձգած տպաւորութիւններով։ Մանաւանդ խաղարկութեան միջոցին այնպիսի ելեկտրականացած եւ մագնիսացած հաղորդականութիւն մը կը ստեղծուի դերասաններուն եւ ունկնդիրներուն միջեւ որ անկարելի է շարժանկարի գործիքին տալ, խաղացող դերասաններէն ստանալ միեւնոյն արուեստի կախարդանքը։

Շարժանկարը կը փրկուի ու իր գեղեցիկ ճամբան կը գտնէ այն ատեն երբ մասնագէտ մտաւորականներ կը հետաքրքրուին լրջօրէն անով իբրեւ ուրոյն արուեստ մը եւ երբ գործի մարդիկ կը քաշուին եւ հարուստ «աստղերը» կը ձգեն որ ճարտար բեմադրիչներ ստեղծեն իսկական շարժանկարի ժապաւէններ, օգտագործելով թէ բնութիւնը, թէ միջոցը եւ թէ մանաւանդ շարժանկարի յատուկ նիւթեր, առանց թատերական արուեստին պատուանդանը քանդելու, որովհետեւ շարժանկարը ունի ինքն իր մէջ շքեղ եւ սքանչելի հորիզոն, հարուստ խաղերու երազայարոյց համադրութիւն եւ մեր տեսողութիւնը այլեւայլող ընդհանուր աշխարհ մը...

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ԿՐՕՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Փարիզի մէջ քրիստոնէական ընկերակցութիւն մը, ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ բուռն պայքար կը մղեն բոլշեւիկները եկեղեցին ու կղերականներուն դէմ, ցուցահանդէս մը բացաւ Rue de l'Artois,— այնտեղ կը ներկայացուի ամբողջ պատմութիւնը Ռուսիոյ մէջ կատարուած հալածանքներուն, ինչպէս նաեւ կատարուած «աստուածանաս» քարոզչութիւնը։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Վանայ երգերէն

\>>> <<<

1 —

Աշխարհ ալան թալան էր,
Իմ հեր ճեղճից ալայ էր,
Փորի ծառեր պանցրր էր,
Միրած խարը ճաղցրր էր:

Աղջիկ կայնէ կարմրնջին,
Ոսկի կրնդէն ակընջին,
Մի օր ես ճեղ սիրեցի,
Նձօրի ծառի տակին:

Զանոյ աղջիկ սեւաւոր,
Խալխի դըռներուն սովոր,
Գընա մայրըդ կանչում ա,
Թող գիս չանի մեղաւոր:

Զանոյ աղջիկ մի' քըռնէ,
Ջիմ կիմիչէ ամիծէ,
Ալըր ճռ հար կը մեռնի,
Ոտճերն ճեռմէն կը պըռնէ:

Աննկել ա բութա, բութա,
Իմ կյրած կալմիր թութ ա,
Ես սիրեցի, ճէ առի,
Թող աշխարհին ասի ռութ ա:

2 —

Հոյ մարալ, հոյ մարալ ջան,
Հոյ մարալ, հոյ մարալ ջան,
Ոտանյ բալաճ սարեր,
Ջուր կ'արնար չախրակ մաներ:

Ձախերկի ոտն ուռ էր,
Ջախրակ մանող գեօ ծուռ էր:

Ձախըրկի ոտը պարտ էր,
Ջախրակ մանող նամարտ էր:

Ձախըրկի ոտը փուշ էր,
Ջախրակ մանողն պապաշ էր:

Ձախըրկի ոտր տանձի,
Ջախրակ մանող կուտան ծի:

Ձախըրկի ոտը Նուշի,
Ջախրակ մանողն անո՛ւշ ի:

3 —

Էս օր մեր տէրտէր գիկ ասաց.
— Ի՞նչ խորոտիկ ծեռներ մ'ունիս:
Ես էլ մեր տէրտրոջն ասացի.
— Ննանգըդ պէ տընեմ ինէ:

Էս օր մեր տէրտէր գիկ ասաց.
— Ի՞նչ խորոտիկ աչքեր մ'ունիս:
Ես էլ մեր տէրտրոջն ասացի.
— Տէրտէր մը պէ տընեմ ինէ:

ԽՄԲ. — Մեր ընթերցողներէն յատկապէս կը խնդրենք խմբագրութեանս գրել այս երգին շարունակութիւնը, որ կը թուի թէ դեռ երկար է:

Երգ մը Շապինէն

\>>>: <<<

Հըլէլույա՜, հըլէլույա՜...
Մամի՛կ, մամիկ, ես ճէ ծառայ.
Հըլէլույա՜, հըլէլույա՜...
Ի՞նչ կը մանես, ի՞նչ կը գըզես:
— Պուրթ կը մանեմ, պուրթ կը գզեմ,
Սարկաւագին շապիկ կ'անեմ,
Կարգաւորին փիլոն կ'անեմ,
Հըլէլույա՜, հըլէլույա՜...:

— Մամի՛կ, մամիկ. ես ճէ ծառայ,
Յոյերդ խաճի՛, թող ճըռվռայ.

Ջուր մտանի տար մէջլար կընա,
Թեասիմ կոճով մէկ տանձի չիր.
Քրիստոս ծընաւ եւ յայտնեցաւ,
Հըլէլույա՜, հըլէլույա՜.

Այս երգը Շատախցի պատանիները կ'երգեն Ննունդեան գիշերը երգիչին չուանով վար կը կախեն իրենց յատակը եւ կը սկսին երգել ճաւէախօսը: Դիւղացիները պատուղով կը լեցնեն լապտերին հետ իջեցուած ամանը:

Այս երգերը հաւաքած է Սպ. Մելիքեան, 1917—1918 թուականներուն, երբ Վանայ եւ Շատախի ժողովուրդը գաղթեր ու հասեր էր Թիֆլիս:

Ելլադայի պերճանքները

Le siècle médical*ի մէջ Տոքթ. Լէոն Պիւար կը խօսի Ելլադայի պերճանքներուն մասին, որոնք խորունկ ազդեցութիւն մը ձգած են Հելլէն քաղաքակրթութեան վրայ:*

Ըստ Դեմոսթենէսի, Աթէնքի քաղաքացիները կը վայելէին մտերմութիւնը երեք դասակարգի կիներու.— Պերճանքիներ, հարճեր եւ օրինաւոր կիներ:

Պերճանքիքը կը ծառայէր «զգայարանքի վաճառականութեան», հարճը կը մտնէր տունէն ներս՝ մարմնամ կատարելու, դեղ ու դարման ընելու, խնամք տանելու համար տիրոջը, — յաճախ բաժնելով նաեւ օրինաւոր կնոջ իրաւունքները: Օրինաւոր կինը միայն զաւակ բերելու կը ծառայէր: Այսպէս կինը ստրուկ մըն էր, ինչ իրաւունքներ ալ տրուէր իրեն:

Այս երեք դասակարգէն դուրս, ...

[illegible]

ՖՈՒԹՊՈԼԻ «ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ»ԻՆ

Ֆրանսա - Աւստրիա մրցումը

— •• —

ԹՈՐԻՆՕ, (Ցառաջ) — Թորինօ քաղաքը պատիւը ունեցաւ Թատր ըլլալու Ֆրանսա - Աւստրիա Ֆութպոլի միջազգային մեծ մրցումին, ութէն մէկը այն չարքէն՝ որ Իտալիոյ ութ մեծ քաղաքներու մէջ իրարու դէմ կը հանէր աշխարհի ախոյեանութեան մասին արձանագրուած տասնըվեց լաւագոյն խումբերը:

Այս եզական մրցաշարքի մասին պէտք եղած մանրամասնութիւնները արդէն «Ցառաջ»ի մարզական ճեռնահաս աշխատակիցը տուած ըլլալով, պիտի խօսիմ միայն Ֆրանսա - Աւստրիա մրցումին մասին որուն իբր այս թերթին մասնաւոր թղթակից ներկայ ըլլալու հաճոյքը ունեցայ:

Մրցումը տեղի ունեցաւ քաղաքիս «Սթատիօ Մուսոլինի»ին մէջ, ...

[illegible]

...տեսնները, որոնք Փարիզէն, Մոսանէն եւ Նիսէն եկած էին երեք մասնաւոր կառախումբերով՝ քաջալերելու համար իրենց հայրենակիցները: Ներկայ էին նաեւ բազմաթիւ Աւստրիացիներ, բայց նուազ թիւով:

Մրցումին սկզբնաւորութենէն առաջ, մասնաւոր ամպիոնի մէջ տեղ գրաւած էին կառավարական պաշտօնատարներ, Ֆրանս. եւ աւստրիական հիւպատոսները, մարզական ղեկավարները, եւն.: Լրագրողներուն յատկացուած բաժնին մէջ կային ամէն ազգէ թղթակիցներ՝ որոնք մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան խօսակական կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ:

Ժամը չորսէն քիչ առաջ երկու խումբերը միատեղ իրենց մուտքը ...

[illegible]

...թեան կողմէ որ արդէն սկսած էր քաջալերել Ֆրանսան: Ֆրանսացիները այս յաղթութենէն խրախուսուած աւելի յախուռն կը խաղան. Աւստրիացիները հազիւ կրնան հաւասարութեան կէտը չահիլ ընորհիւ Սինտելարի ուժեղ մէկ հարուածին որ Թէփօն անակնկալի կը բերէ: Անմիջապէս վերջ դատաւորը կը սուլէ առաջին խաղամասին վերջաւորութիւնը:

Ր դթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄՈՎՍԷՍԻ ՆԿԱՐԸ

(Հէքեար Թալմուտէն)

Մովսէս երբ Հրեաները ազատագրեց Եգիպտոսէն, իր փառքը տարածուեցաւ ամբողջ աշխարհի վրայ, ինչպէս իւղը կը կաթի ջուրին մէջ:

Բոլորը կը հիանային անոր քաջագործութիւններուն վրայ ու կ'ըսէին.

— Քանի որ այսպիսի հրաշքներ ...

[illegible]

...տրեց ամենայաւ նկարը եւ դաղանարէն թողուց պալատը:

Գնաց անապատ, հոն գտաւ Մովսէսը, ամենայն ուշադրութեամբ նկարեց անոր դէմքը ու բերաւ թագաւորին:

[illegible]

Ու Մովսէս հեզօրէն ներեց արքայական թագաւորին ինչ որ ...

Վ.Մ. ՏՈՐՈՇԵՒԻՉ

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՆ ՏԴԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

»»»··«««

ՑԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ցեսինի «Քրիստափոր», «Ռոստոմ» եւ «Զաւարեան» խումբերու կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Ցեսինի ԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին Հ. Յ. ԴԱՇ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ ընկեր Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ Հ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը ճառէ ընկ. ՊԵՐՃ ԲԵԳԵԹԾԵԱՆ եւ ուրիշ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—Օր. Ս. Ցէք գեղարուեստ (ծնհերգ) եւ Ցեսինի «ԱՐԻԻ» ֆանֆար խումբը ղեկավարութեամբ Զ. Փ. Թեթեկեանի, արտասանութիւն, երգ, եւն.: Մուտք 2 ֆրանք:

Համդէսէն վերջ ընկերաքաժակային խնջոյք երեկոյեան ժամը 8էն մինչ եւ 1:

ՓՕՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՄՈՒՐԱՑ խումբի, մասնակցութեամբ ԱՆԴՐԱՆԻԿ խումբի եւ ձովանաւորութեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ

Կը խօսի ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 9.30ին Cinema Palace ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Նախքնոր մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք:

ԳՈՒԼՎԱՐ ՕՑՏՕՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գուլվար Օտտոյի «Վասպեան» Ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Պատ. Միութեան եւ Բոմոնի ու Բոսիի «Ալաս» խումբերի

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Գոր Վէնսանի մէջ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՄԷՆ ԼՈՒ, ԿՐԸՆ ՓԷՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին

120 Շըմէն տը լա Մատրակ վի

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ԿԱՐՕ ԽՈՒՄԲԻ

9 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30էն մինչեւ առաւօտ

La Viste l'Ermitage-ի չքեղ սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մասնակցելու համար 3 ֆրանք կանանց եւ աղջիկներէն վեր փոքրիկներու համար 1 ֆրանք:

ԻՍԻԼԷՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 9ին, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ԴԵՐԱՍՈՒՄ ՓԱԼԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկերուհի՝ ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի կոմիտէի վիճարանական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, փլաս տ'Իթալի:

«Մշակութային Դաշնակցութիւն» մասին ձեր ու գէմ պիտի խօսին ընկերներ ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ եւ Ա. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՄԻՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուան ժամը 9

Փ. Կ. ԿԱՐՄԻՆԵԱՆի օգաստին պարտէզին մէջ

Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Կը ձեռնարկուի «ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ» (զաւեշտ)

Դիւրամատչելի պիտի մասնակցութեան համար 3 ֆր. Հասցէ. մերջ. — Ասնեէ Փորթ տ'Օրլէանէն 88 համարակառքը եւ իջնե Գանեէօ, ուր առաջնորդներ պիտի ըլլան:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ԱՃԱՌԱՆՎԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի գեղեցկագոյն սրահին մէջ

26, Rue Troyon (Métro: Pont de Sèvres)

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը ներկայացուի Մ. Տէր Յովհաննէսեանի «ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ» սիրողներու կողմէ «ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՀԱՄԲԱՐԱՆ» (զաւեշտ) դպրոցի աշակերտներու կողմէ:

Մուտք՝ 7, 5 եւ 3 ֆրանք:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 15 ՅՈՒԼԻՍԻՆ

ԺԱՄԸ 2էն ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺ. ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՓԱՐԿԻՆ ՄԷՋ

26, Rue de Troyon, Sèvres.

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար անուանի արուեստագէտներու:

Ճոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով:

Մուտք՝ 10 ֆրանք եւ 5 ֆրանք պզտիկներու:

Հաղորդակցութիւն.— Թրամուէյ Բիւ 1, եւ մէթրօ Pont de Sèvres.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

1ն ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ **Salle GAVEAU**ի ՄԷՋ

Կը մասնակցին Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ (փաշնակ), (Փարիզի Պետական չերաժշտանոցէն).

Mr Lucien QUATTROCCHI (Ա. ջութակ Փարիզի Օփերայէն).

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՇԱՆՕՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԷ

Տոմսերը կը վաճառուին ծանօթ վայրերը եւ Salle Gaveauի մէջ:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի պիտի ունենայ ՅՈՒԼԻՍ 29ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԻ

Գին՝ 15 ֆրանք, փոստի ծախքով, միայն կանխիկ ֆրանսա՝ 16 ֆր.

Արտասահման՝ 17 ֆրանք

Դիմել. H. Zartarian, 126. Ave. Simon Bolivar. Paris (19): Կը ծախուին նաեւ ՅԱՌԱՋԻ խմբագրատունը:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՊՈՒԱ-ԲՈԼՈՆԻ ՄԷՋ

ԴԻՕՆ ԱՍԼԱՆԲԷԼԵԱՆ

345, Ave. d'Argenteuil, Bois Colombes

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme. PARIS (13e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 28

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 5 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2 13

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՊԱՅԹԻ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

»»»· ·«««

Այլեւս բոլոր շրթունքներու վրայ այս հարցումը կայ միայն:

— Ե՞րբ պիտի պայթի փոթորիկը:

1918 նոյեմբեր 11ին վերջ գտաւ համաշխարհային կոչուած պատերազմը՝ աւելի քան չորս տարի անլուր աւերներ գործելէ ետք բոլոր ճակատներուն վրայ:

Եւ սակայն չորս անգամ չորս տարիներ բաւական չեղան վերահաստատելու խանգարուած խաղաղութիւնը:

Կնքուած դաշնագիրները յաղթականներուն ապահովեցին այնպիսի շահեր, որ մոռցնել տուին անոնց բոլոր զոհողութիւնները՝ մարդու եւ նիւթի: Մոռցնել տուին նաեւ այն բոլոր հանդիսաւոր խոստումներն ու յանձնառութիւնները՝ զորս ըրած էին իրենց «փոքրիկ դաշնակցին», որուն պէտք չունէին այլեւս: Իսկ յաղթուածները անմիջապէս ընդունեցին իրենց պարտադրուած ծանր պայմանները:

Սակայն դաշնագիրները յաւիտենական չեն, ինչպէս յաւիտենական չէ խաղաղութիւնը: Պետութիւններն ալ, ինչպէս մարդիկ, երբեք գոհ չեն իրենց վիճակէն:

1918էն ի վեր դժգոհութիւնները հետզհետէ շեշտուեցան մեծ պատերազմին մասնակից յաղթական թէ պարտուած զանազան պետութեանց մէջ: Եւ արդէն տարիներէ ի վեր ազգերը կը պատրաստուին նոր պատերազմի մը, որ եթէ պայթի, բոլորովին մոռցնել պիտի տայ 1914–1918ի արհաւիրքները: Այնքան զարգացած են մարդ սպաննելու գործիքները:

Պատերազմը միանգամընդմիշտ օրէնքէ դուրս հռչակելու համար, նոր օրերու երազատես մարգարէն՝ Ուիլսըն յղացած էր Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Բոլոր պետութիւնները պիտի դաշնակցէին: Իրենց ներկայացուցիչները Լէմանի գեղածիծաղ ափերուն վրայ եղբայրօրէն պիտի լուծէին միջազգային բոլոր վէճերը եւ այլեւս երբեք չպիտի խանգարուէր խաղաղութիւնը:

Եւ սակայն Ժընեւի արիստոկրատ յուսախաբ ըրաւ բոլոր յուսատեսները: Ամերիկա՝ որուն նախագահն էր եղած այս հիմնարկութեան կնքահայրը, մինչեւ այսօր հեռու կը մնայ անկէ եւ կը գոհանայ միայն «դիտող»ի աչքով մը: Ցետոյ առաջին անգամ բարկացող պետութիւնը կ'անէ ու կը քալէ: Վերջին օրինակները տուին Ճափոնը եւ Գերմանիան: Իտալիա՝ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան կարծիքը հարցնելու՝ ռմբակոծեց Քորֆուն՝ ուզելով առանց միջնորդի կարգադրել իր հաշիւը Յունաստանի հետ:

Դարձեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնն էր, որ իր անձեռնհասութեան ապացոյցը տուաւ 1920ի աշնան, երբ Հայաստան զոհ կ'երթար քեմալա-բոլշեւիկ դաւադրութեան.

Ազգերու Դաշնակցութիւնը բաւարար չեղաւ խաղաղութիւնը անսասանեցնելու եւ քաղաքական գոյավիճակը ընդմիշտ պահպանելու: Ուստի եւ անոր կողքին կնքուեցան զանազան դաշինքներ — Լոքառնօ, Պրիան-Քելլոկ, Փոքր Համաձայնութիւն, Պալքանեան Ուխտ եւայլն: Անոնք ալ չյաջողեցին: Գոհ թէ դժգոհ, յաղթական թէ պարտուած, բոլոր պետութիւնները սկսան արդէն արշաւ մը դէպի սպառազինութիւն: Ոչ ոք հաւատք ունի գոյութիւն ունեցող դաշինքներուն վրայ: Ճգնաժամային վայրկեանին անոնք կրնան «թուղթի կտորներ» դառնալ անմիջապէս: Մօտիկ անցեալին փաստերը վկայ:

Եւ ահա՛ Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը՝ որ տարիներէ ի վեր ջուր կը ծեծէ: Ոչ մէկ ազգ կ'ուզէ զիջիլ ու տեղի տալ: Ոչ մէկը կ'ուզէ փամփուշտ մը անգամ զոհել, ո՛ւր մնաց կրճատել բանակ, մարտանաւ, օդանաւ, թնդանօթ, գնդացիր, եւայլն:

Ինչի՞ կը ծառայեն բոլոր այս ժողովները, դաշինքներն ու խորհրդակցութիւնները: Պարզապէս իրար խաբելու, ժամանակ շահելու եւ ամէն մէկը իր սպառազինութիւնը միւսէն ծածկելու:

Դիմակները պատռուած են հիմա եւ մարդիկ սկսած՝ ճակատ առ ճակատ խօսելու իրարու հետ, առանց ծածկելու բառերը: Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պարթուի ճառը շատ յատկանշական երեւոյթ մըն է: Անիկա ռումբի մը պէս պայթեցաւ Ժընեւի մէջ, ուր մինչեւ հիմա դիւանագէտները կեղծ խօսքերով կը ճգնէին ծածկել իրենց իսկական նպատակները:

Մեծ պատերազմը, ինչպէս ուրիշ մարզերու մէջ, դիւանագիտական ճակատին վրայ եւս նոր զարգացում մը բացած էր: Գաղտնի դիւանագիտութիւն ուղղակի եւ գաղտնի բանակցութիւնները տեղի տուած էին հրապարակային խորհրդաժողովներու: Վերջին տարիներու փորձը ցոյց տուաւ այս ձեւին ալ անանկութիւնը: Ու վերադարձ մը տեղի ունեցաւ դէպի հին դիւանագիտական ձեւերը:

Շնորհիւ գաղտնի դիւանագիտութեան, այսօր ճակատները յարդարուած են արդէն եւ վաղուան պատերազմին համար պատրաստ են բոլորը: Մթնոլորտը ելեկտրականացած է եւ փոքրիկ կայծ մը կրնայ յանկարծական հրդեհ յառաջ բերել անմիջապէս՝ Արեւելքի թէ Արեւմուտքի մէջ:

Ե՞րբ պիտի պայթի փոթորիկը:

Օրերը յղի են եւ պէտք չէ զարմանալ անակնկալներէ:

Բայց երբ պատրաստ են բոլորը, ի՞նչ կը բանի հայ ժողովուրդը:

Սփիւռքի հայութիւնը ե՞րբ պիտի սթափի եւ հասկնայ կացութեան ծանրութիւնը: Դարձեա՞լ մեռելներու ժամուն պիտի արթննանք, երբ արդէն շատ ուշ պիտի ըլլայ:

Ամէն ազգ իրեն համար դաշնակիցներ կը փնտռէ՝ վտանգի պահուն կողերն ու թիկունքը ապահովելու համար: Իսկ մենք ո՛չ միայն ոեւէ դաշնակից կամ աջակից չունինք, այլ եւ հազար ճակատի բաժնուած ենք՝ ճղճիմ վէճերով իրար հարուածելու եւ մեր արդէն իսկ տկար ուժերը բոլորովին ջլատելու համար:

Ժամանակ է, որ սթափինք եւ մոռնալով ներքին վէճերը, ձեռք ձեռքի տանք՝ պատրաստ գտնուելու համար այն օրուան, երբ փոթորիկը պիտի պայթի:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ ամբողջ Միացեալ Նահանգներու մէջ ծնունդներու թիւը կը շարունակէ նուազիլ, եւ այս՝ 1915էն ի վեր, անընդհատ: Այդ թուականին, հազար հոգիի վրայ, ծնունդներու համեմատութիւնը կը հասնէր 25,1ի, իսկ 1932ին՝ 17,4ի: Ու դեռ կը կարծուի թէ Միացեալ Նահանգներու ծնունդներու թիւը, նուազումի տեսակէտով, մրցանիշը կոտրած է 1933ին:

ՆԱՒԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ամերիկեան կառավարութիւնը իր դեսպանին միջոցով հաղորդեց Մակտոնըլտի թէ համաձայն է որ գալ տարի նաւային խորհրդաժողովը գումարուի Լոնտոնի մէջ:

Այս խորհրդաժողովին օրակարգի նիւթերէն ամէնէն կարեւորն է առեւտուրի ապահովութեան հարցը ընդծովեայ պատերազմի ժամանակ:

ՈՒՐԱԿԱՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ուրականը, որ ուրբաթ օր պայթեցաւ Ֆրանսայի հիւսիսային եզերքներուն վրայ եւ Ռէնսը, կը շարունակուի տակաւին: Ռէնս եւս ենթարկուեցաւ, կիրակի օր, ուրականին կատաղութեան: Կայծակ ինկաւ կառատան մը վրայ, ուր մթերուած էր մեծ քանակութեամբ խոտ եւ դաշտային բերք: Վնասը կը հասնի 100,000ի: Ռիլլի — լա — Մոնթանեի մէջ կարկուտը աւերեց ամբողջ այգեստանները:

Փոթորիկը տարածուած է նոյնպէս Ֆրանսայի կեդրոնական շրջաններուն վրայ:

Փէրիկինեանի մէջ փոթորկաշունչ տեղատարափի մը ընթացքին, կայծակնահար եղաւ երիտասարդ հողագործ մը, որ ապաստանած էր ծառի մը տակ: Տարը ամբողջովին այրեցաւ: Երիտասարդ կին մը, որ կանգնած էր Լը հողագործին քովը, խոր այրուածքներ ստացաւ ձախ կուշտէն:

Կայծակ ինկաւ նաեւ Նիմի շրջանը, Լամբլուզի քաղաքապետին վրայ, երբ տեղատարափ անձրեւին տակ ներս կը մտնէր իր տանը սեմէն: Քաղաքապետը ածխացաւ դրան մէջ:

Սարի նահանգին մէջ, Ֆրանսացի հողատէր մը, Քոսթանթէն, ինքնաշարժով Պրէթման կը սուրար, երբ փոթորիկը բռնկեցաւ: Հովը այնքան ուժգին զարկաւ ինքնաշարժին, որ կառքը գնաց զարնուիլ հսկայ սոսիի մը բունին: Քոսթանթէն ջախջախուեցաւ ու մեռաւ: Կառքին մէջ քովը նստած էր իր ագարակապանը, որ ծանր վէրքեր ստացաւ:

Սավուայի մէջ կարկուտ տեղաց եւ աւերեց ցանքը: Շամպէրի ջրհեղեղեան անձրեւի մը տակ ողողուեցաւ ժամերով: Հովը փրցուց նետեց ելեկտրական լար մը, մթութեան մէջ թողլով Կրէզի քաղաքը: Այս շրջանին այգեստանները աւերուած են բոլորովին:

Գետակները յորդեցան յանկարծակի եւ ողողեցին Սէն — Փիէր — տ'Ալպինեի ճամբան:

Վօքլիւզի մէջ Վալրէաս ողողուեցաւ: Միլիոններու կը հասնի վնասը: Հեղեղը քանդեց բազմաթիւ կամուրջներ: Վալրէաս — Կրինեան երկաթուղին, 600 մեթր երկարութեան վրայ, ջուրին տակ կը մնայ: Քաղաքը զրկուեցաւ ոչ միայն ելեկտրականութենէ եւ հաղորդակցութենէ, այլեւ խմելու ջուրէ: Բազմաթիւ տուներ անբնակելի դարձան, նկուղները ջուրով լեցուեցան: Հեղեղին ազդեցութեան տակ բազմաթիւ պարտէզներու եւ տուներու շրջապատերը փլան: Կրինեանի, Ռիշրանտի, Մոնպրիզոնի, Թօլինեանի ցանքը փճացած է բոլորովին.

ԿԷՕՊԷԼՍ ՎԱՐՇԱՒԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Լեհ հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Կէօպէլս այս ամիս Լեհաստան պիտի այցելէ, շարք մը դասախօսութիւն տալու համար արդի Գերմանիոյ մասին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Փարիզի մէջ կազային յարձակման դէմ փորձեր պիտի ըլլան

»»»· ·«««

Փարիզի մէջ, 12 յունիսին, տեղի պիտի ունենան կազային յարձակման դէմ ինքնապաշտպանութեան փորձեր: Այդ օրը երկու հեռահարեան սուլիչներ ահազանգ պիտի հնչեցնեն, լուր տալու համար Փարիզի բնակչութեան թէ «թշնամին օդանաւերը յարձակելու կուգան մայրաքաղաքին վրայ»: Ելեկտ — հարեան սուլիչները հաստատուած են մէկը Փարիզի, միւսը Իսի — լէ — Մուլինոյի մէջ: Փորձերը պիտի կրկնուին ցերեկին եւ գիշերը:

Անմիջապէս որ լսուի սուլիչներու ահեղ ձայնը, կազի դիմակ հագնելու փորձեր պիտի կատարուին:

Այս առթիւ ըսենք որ ժամանակէ մը ի վեր կազային յարձակման դէմ դիմակ գործածելու փորձեր կը կատարուին Փարիզի կարգ մը թաղամասերու քաղաքապետարաններուն մէջ:

Մէնիլմոնթանի աւելի կարգ մը թերթեր քննութիւն կը կատարեն այս մահաշունչ դիմակներու վաճառականութեան մասին, որ կ'երեւի թէ տնտեսական տագնապէն զերծ միակ գործն է: Հիմա «Էնթրանսիժան» կը գրէ թէ Պրիւսէլի կարգ մը վաճառատուներու ցուցափեղկին մէջ կը կարդացուին այսպիսի ազդեր.—

Պէտք եղածին չափ կը մտածէ՞ք պատերազմի մասին...:

Ռմբակոծերը կազմ եւ պատրաստ են..., միայն քաղաքային բնակչութիւնն է որ անհոգ կը մնայ...

Եւ դիմակնե՜ր, գրեթէ ամէն ցուցափեղկի մէջ: Եւ դիմակներու ի՜նչ տեսակներ,— սեւ, կարմիր, գոյնզգոյն...

Պրիւսէլի մէջ մանաւանդ տուն մը «փախուստի դիմակներ» կը ծախէ,— ասոնք դիմակներ են, զորս կարելի է գործածել կազային յարձակման մը պահուն ապահով տեղ մը ապաստանելու համար միայն:

Այս ռազմական տրամադրութեան մէջ յիշենք նաեւ, որ քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանսայի հիւսիսային արեւմտեան ծովեզերքներուն մօտ կը կատարուին նաւային ռազմափորձեր

Իսկ յառաջիկայ Սեպտեմբերին, փորձի համար պահեստիներու մասնակի զօրաշարժ մը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի շրջանին մէջ: Պահեստիներու զօրաշարժի այս փորձը նորութիւն մըն է զինուորական կեանքի մէջ: Փարիզի շրջանին հրամանատարը, Զօր. Փրէթըլա, Լը Ժուր թերթին կը հաղորդէ թէ 15,000 պահեստիներ զօրաշարժի պիտի ենթարկուին փորձի մը համար, որմէ կարեւոր դասեր պիտի քաղուին: Պահեստիներու զօրաշարժի այս փորձը ծրագրուած էր կատարել առաջին անգամ 1926ին, սակայն վարկ չկար, ոչ ալ ... պատերազմի սպառնալիքը, զոր հիմա կը զգանք, կ'ըսէ զօրավարը: Հետեւաբար պահեստիներու ռազմափորձը կը կատարուի յարմար ժամանակին: Այս զօրաշարժը ցոյց պիտի տայ թէ բանակներու ընդհ. հրամանատարը ո՞րքան պիտի կրնայ օգտուիլ, պատերազմի ժամանակ, պահեստիներէն կազմելով մասնաւոր զօրաբաժին մը: 1914ին Ժոֆր շատ քիչ պահեստի ուժեր ունէր, մինչ գերման պահեստիները մարզուած, «խաղաղութեան ժանգը» թափած էին իրենց վրայէն:

Զօրավարը յետոյ յայտարարեց թէ այս զօրաշարժը պարզ քննութիւն մըն է տրամադրելի ուժերը ճանչնալու, ի հարկին անակնկալներէ խուսափելու, հետեւաբար հանրային կարծիքը ոչ մէկ պատճառ չունի խռովելու:

Սարի հանրաքուէն

»»»· ·«««

Սարի հանրաքուէն, որ տեղի պիտի ունենայ, ինչպէս գրեցինք, յառաջիկայ 13 յունուարին, կիրակի օր, տեղի տուաւ զանազան մեկնութիւններու, յաղթութեան մը ցոյցերուն եւ անխուսափելի միջադէպերու:

Ֆրանսական մամուլը, որ առաջին առթիւ իբրեւ յաղթանակ մը արձանագրեց հանրաքուէ կատարելու մասին տրուած որոշումը, հիմա կը հարցնէ թէ այս ի՞նչպիսի Ֆրանսական յաղթանակ է, որ... Գերմանացիները կը տօնեն ծաղիկներով եւ ուրախութեամբ: Արդարեւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ հանրաքուէի որոշումը ողջունուեցաւ իբրեւ յաղթանակ մը, դրօշազարդուեցան քաղաքները, ծաղիկներով դիմաւորուեցան գերման բանագնացները: Գերման երիտասարդութիւնը փողոցէ փողոց պտըտցուց պաստառներ, որոնց վրայ գրուած էին «Յաղթական ողջոյն 13 Յունուարին»:

Այս ուրախութիւններուն հետ հետադիրները բերին նաեւ յուզիչ կարգ մը միջադէպեր:

Սարի մայրաքաղաքին մէջ գերման ուսանողներու խումբ մը, որ հսկայ ինքնաշարժով մը Շթուտկարթէն կուգար, շրջան ըրաւ փողոցէ փողոց երգելով «Պիտի յաղթենք Ֆրանսային», ինչպէս նաեւ հայրենասիրական երգեր: Շուկային մէջ ուսանողներու խումբը կը միանայ Գերմանացիներէ կազմուած բազմութեան մը: Սրճարանի մը տէրը, որ Սարի դրօշն էր պարզած, յարձակման ենթարկուեցաւ եւ արիւնլուայ գետին փռուեցաւ: Սարի դրօշ մըն ալ կախուած էր հին զօրանոցի մը վրայ, այժմ բնակարան: Ուսանողները վրան մեկան եւ լիզոլ թափեցին: Այսպէս գերման ուսանողները յարձակեցան ամէն ուր որ Սարի ինքնավարութեան նշան մը տեսան: Ցոյցերը տեւեցին կիրակի ամբողջ օրը եւ գիշերը: Ոստիկանութիւնը չմիջամտեց կամ չուզեց միջամտել, համամիտ կատարուած ցոյցերուն կամ իր ուժերուն պակասին պատճառով

Վերջապէս, Գերմանիոյ մէջ եւս, կիրակի օրը ամբողջ, շարունակուեցան ցոյցերը եւ խանդավառութիւնները,— ամէնէն շատ կրկնուած խօսքն էր.— «Սարի գերութիւնը չի կրնար տեւել աւելի քան 235 օր, եւ յունուարին՝ անբաժան մաս կը դառնայ Գերմանիոյ»:

Աշխատանքի միջազգային համաժողովը

Երէկ, Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Աշխատանքի Միջազգային Համաժողովին 18րդ նստաշրջանը:

Կը մասնակցին 60 պետութիւններ: Եգիպտոս ու Միացեալ Նահանգները համաժողովին կը ներկայանան միայն «դիտողներով»:

Օրակարգը բաւական ծանրացած է, սակայն օրակարգի այդ բոլոր նիւթերուն մէջ մեծ վիճաբանութիւններու դուռ պիտի բանան շաբաթական 40 ժամու հարցը եւ ճափոնական վաճառամարտը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Իտալիոյ մէջ երկու կարեւոր ֆութպոլի մրցումներ, մին՝ Իտալիա ընդդէմ Աւստրիոյ, միւսը՝ Չեխօսլովաքիա ընդդէմ Գերմանիոյ: Իտալիա յաղթեց Աւստրիոյ 0ի դէմ 1 նշանակէտով, իսկ Չեխօսլովաքիա՝ յաղթեց Գերմանիոյ 3ի դէմ 1 նշանակէտով: Երկու յաղթականները պիտի մրցին յառաջիկայ կիրակի, առնելու համար աշխարհի ախոյեան տիտղոսը եւ Ռիմէի բաժակը:

⁂ Իսկ հեծելանիւով Իտալիոյ շրջանը կը շարունակուի նոր թափով: Մինչեւ հիմա անցած են 11 հանգրուան, որուն 8 հանգրուանը շահած է Իտալիոյ ախոյեան Կուէռա: Դասաւորման գլուխը ալ ինք կը գտնուի:

⁂ Փարի - Պէլֆոր հեծելանիւի մրցումն ալ շահեցաւ Պելճիքացի Ռոմէն Մէսի, 420 քիլոմեթր ճամբան կտրելով 13 ժամ 15 վայրկեանէն:

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՏԱՔԸ

Կիրակի օր գրած էինք թէ աննախընթաց երաշտ մը կը տիրէ Միացեալ Նահանգներու մէջ,— արեւը կը խանձէ ցանքը եւ անտառները: Վերջին հեռագիրները կը հաղորդեն թէ օդին ջերմութիւնը հասած է շատ բարձր աստիճանի մը,— Այօվա, Այլինոյզ, Քանսաս, Միսուրի նահանգներուն մէջ ջերմաչափը ցոյց կու տայ 40, տեղ տեղ 41:

Կեդրոնական եւ արեւմտեան բազմաթիւ նահանգներու մէջ երաշտը փճացուց բոլոր մշակութիւնները,— ցորեն, գարի, վարսակ, եգիպտացորեն, բանջարեղէն, մարգագետին: Տաքէն մեռած են 41 հոգի:

ՌՈՒՍԵՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Շաբաթ օր, Աթէնքի մէջ, առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքեցին Ռուսիոյ եւ Յունաստանի ներկայացուցիչները:

Առեւտրական այս համաձայնագիրը 9 ամսուան կեանք պիտի ունենայ, եթէ նորէն չվերանորոգուի:

ԿԸ ՁԻՒՆԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն 3 յունիս թուականով թէ առատ ձիւն տեղաց Պոլսոյ շրջանին մէջ, ուր սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ: 40 ոչխարներ եւ հովիւ մը սառած գտնուեցան Քըզըլճա-Համամի մէջ:

ՇԱՀԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԷՆԿԻՒՐԻ

Թէհրանէն կը հեռագրեն 3 յունիս թուականով թէ Պարսից Շահը մեկնեցաւ Էնկիւրի այցելելու համար, ընկերակցութեամբ իր արտաքին նախարարին եւ այլ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու:

Շահը իր ճամբորդութիւնը կը կատարէ Թէհրանէն Տրապիզոն՝ ինքնաշարժով: Հանգրուանէ հանգրուան, իր ճամբուն վրայ յատկապէս շինուած են տնակներ, ուր պիտի իջեւանի Շահը: Սպասները եւ կարասիները դրկուած են Էնկիւրիի կառավարութեան կողմէ:

Տրապիզոնէն Շահը շոգենաւ պիտի նստի դէպի Պոլիս, եւ Պոլսէն մասնաւոր շոգեկառքով մը անմիջապէս պիտի մեկնի Էնկիւրի:

Շահը, Էնկիւրիի մէջ Քէմալի հետ պիտի խորհրդակցի այն հարցերուն մասին, որոնք կը շահագրգռեն երկու երկիրները:

ՋՐՈՑՑ ԱԻԱՆԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախորդ յօդուածով ցոյց տուինք թէ որքա՛ն ազէտ է տոքթ. Գարոնիկեան, Աստուածաշունչի մեկնութեանց մէջ (Յառաջ, 2 յունիս

Կուսակցութեան անձնաւթեան մը կառարման առթիւ, երբ Սամուէլ վար կ'իջնէ նուիրական բարձրաւանդակէն, ուր ջոհ կը մատուցանէր, մեր խիկարը որ կոչէ տոքթ. Գարոնիկեան կը կարծէ թէ Երբայեցւոց այդ դատաւորը «վար է իջեր իր երեւակայական բարձունքէն» ,խոնարհեր է վերջնապէս, որպէսզի «վեր բարձրացնէ»։

Այսքան տգիտութիւն նաեւ Աստուածաշունչի իր միւս մեկնութիւններուն մէջ։ Շարունակ կը կրկնէ թէ Սաւուղ խելագար մըն էր, թայց թագաւոր եղաւ։

Ո՛չ, Սաւուղ խելագար չէր, պարոն աստուածաբան։ Սաւուղի հայրը, Կիս, կը պատկանէր Երբայական ազնուական մէկ ցեղին, Բենիամին-եանց տոհմին։ Եւ ինքնան հարուստ էր, որ բազմաթիւ ծառաներ, էշեր եւ էշեր ունէր, (Երբայեցիները հարստութիւնը կը հաշուէին իրենց անասուններուն եւ ծառաներուն քանակութեամբ, ՑՈՒ, Գլ ԽԲ 12) Սաւուղ իբրեւ միայն մերակուցու հեռացած է ծառաներուն, էշերը փնտռելու ժամանակ։

Այս առթիւ քանի մը խօսք Սաւուղի մասին. Այս զօրաւոր երիտասարդը, ինչպէս կը նկարագրուի Աստուածաշունչին մէջ, ենթակայ էր մասնաւոր հիւանդութեան մը (Ա. ԹԱԳ. Գլ. ԺԹ. 23—24) — cyclothymique էր(*) Այս ձեւով միայն կը բացատրուին Սաւուղի պարբերական միջոցները, խոր ու փոփոխական տխրութիւնները, հիւանդագին կասկածամտութիւնները...

խորհրդանշէ բարին,— այս պարագան կը հաստատուի երբ Ծննդոցի ԽԹ. գլխուն 14 համարին թարգմանութիւնները, գրաբարն ու աշխարհաբարը, բաղդատէք իրարու հետ

Գալով Սաւուղի թագաւորութեան.— Սամուէլ, որ իբրեւ գերագոյն դատաւոր, կը վարէր եւ կ'առաջնորդէր ժողովուրդը, ծերացած էր այլեւս (Ա. ԹԱԳ. Գլ ԺԲ. 2) միւս կողմէ ամբողջ երկիրը՝ թշնամիներով պաշարուած, այնպէս որ Սաւուղ, թագաւոր ընտրուելէ յետոյ, պատերազմեցաւ իր ամբողջ իշխանութեան օրերուն Գլ ԺԴ 52) Այս կացութեան մէջ, մաս նաւորաբար Փղշտացիներու աստատակութեան ազատնալիքին տակ, Սամուէլ ուզեց զինուորական առաջնորդ մը ընտրել իբրեւ յաջորդ իրեն։ Ցարեկան մեծ զոհատօնի մը առթիւ, կը տեսնէ Սաւուղը, ընտիր երիտասարդ, գեղեցկադէմ, բարձրահասակ եւ արիասիրտ։ Թագաւոր կ'ընտրէ զայն, սակայն ժողովուրդը կը մերժէ անոր հնազանդիլ, «ինչպէ՞ս սա պիտի ազատէ մեզ» (Ա. ԹԱԳ. Ժ. 27)։ Նոյնիսկ երգ մըն ալ կը յօրինեն Սաւուղի վրայ, հեգնելու համար զայն (Գլ. Ժ 12). Սամուէլի պնդումներուն վրայ,ի վերջոյ թագաւոր կ'ընտրուի Սաւուղ, որ Իսրայէլի ազնուական ցեղերէն մէկուն կը պատկանէր, Բենիամինեանց. Թէեւ քիչ քայց սակմանակ Թագաւոր ընտրուելէն ետքն ալ, ժողովուրդը ժամանակ մը եւս կ'արհամարհէ Սաւուղը (Գլ Ժ. 27 Սաւուղ կը մեկնի իրենց կայուածները, հողագործութեամբ զբաղելու Թշնամին զարձեալ կը յարձակի, Սաւուղ քանակի մը գլուխը կ'անցնի, կը յաղթէ եւ իր յաղթանակին զնով կը շահի թագաւորութիւնը

[…]

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ՓԱՌԱՒՈՐ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ — ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԶՕՐ ԳՈՆԱՏԻՍ ԱՆՁԱՄԲ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԵՒ ԿԸ ԽՕՍԻ — ՋՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ. ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԲԱՆԱԿԻ ԵՒ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻ ՁԱՅՆԸ ՀԵԼԼԷՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ՁՕՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ.— ԻՐԱԻԱԳԷՏ ՏԱՄԱՍԽՆԵՍԻ ԽՕՍՔԵՐԸ.— «ԵՐԲ ԱՆՁՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՎԱՐԸ...».— ՀԱՅԵՐԷՆ ՃԱՌԵՐԸ.— «ԿԵՑՑԷ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ».— ԲՈԼՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՓԱԿ ԲԱՑԻ ՄԷԿԷՆ.

1932էն ասդին, երբ խորհրդային գեսպանը իր ներգինակութիւնը փառ... [illegible]

[…]

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

բեմը ու կը մեկնի։

Քիչ մը վերջ կը սկսի հանդէսին Բ բաժինը։ Նրգչախումբը կը բանայ հանդէսը։ Օր. Աշըգեան կրկին կը գինէ հանդիսականները։

Եւ ահա բեմ կուգայ հիւլէն մեծա. նուն ռհրագէտ իրաւաբան, հանրածանօթ Գ. Դամասկինոս, որ միանգամայն Հելլէն-հայ Լիկային քարտուղարն է։ Պարթեւահասակ, առոյգ, տպաւորիչ ու պատկառազդու իրաւաբան մը, կը խօսի իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ մը, կը գրուատէ հայ ժողովուրդին արժանիքներն ու կ՚ըսէ.

.«Ազատութիւնը ոսկեթաշ երիվար մըն է, որ կուգայ ու ապագաբնամբ կ՚անցնի։ ՊԷՏՔ Է ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՍ ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՏՆՈՒԻՆ, ԻԲՐԵՒ ՄԷԿ ՄԻՈՒԹԻՒՆ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԵՐԲ ԱՆՑՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՎԱՐԸ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԷԿ ՁՆՈՒԹԳՎ ՍԱՆՁԵՆ ԶԱՅՆ»։

Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած է։ Բեմ կուգայ Արամ Կայծակ, քաջարի մարտիկը։ Կը խօսի բուռն ու խանդավառ։ Կը քննադատէ բոլոր անոնք որ չեն ուզեր յարգել այս մեծ տօնը։ Կը թելադրէ ժողովուրդին որպէսզի միշտ ալ գիտնայ յարգել իր ազգային սրբութիւնները։

Պէտք է ըսել որ պարբերաբար երգչախումբն ու նուագախումբը կը հաւմեմն ու հ..........ը գեղեցիկ երգերով եւ ընտիր եւրոպական կտորներով։

Վերջապէս բեմ կուգայ ընկեր Կառավարենց, որ նոր հայերէնով մը, բանասաեղծի եւ խօսողի վերլուծումներով կը խորհրդանշէ օրուան մեծ տօնը։

Ամէնէն վերջը փոխ-նախագահ ընկ. Գրիգոր Պըլըքեան կը հրաւիրէ Զօրավարը փակման խօսքը ընելու։

Զօրավարը նախ շնորհակալութիւն կը յայտնէ օրուան բարձր հիւրերուն որոնց մէջ կը գտնուէին նաեւ ընկ. Խանիոս (լիտր ընկերվարական կուսակցութեան) Արկէրոփուլոս (Աթոտական, պրակտ եւ նախկին երեսփոխանութեան փոխ-նախագահ), հաւանական եւ այլեւ դեսպանական փոխանորդներ, բարձրաստիճան զօրականներ եւ .... ներկայացուցիչներ։

Ետքը կը խօսի ժողովուրդին հայերէն լեզուով եւ կը յայտարարէ.

— Ուրախ եմ վայրկեանութեանց մասնակից ըլլալ որ...... ...... մը ամենէն այսօրուան հանդիսութիւններէն, եւ այլ .... անհանգիստ ըլլալ .... անոնք .... պէտք է .... այս յանձնակութեան .... չէ. որուն իր ական եւ արտաքին ներկայացուցիչն է 44 տարիներու պայքարով Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը։ Եղած եմ եւ պիտի ըլլամ այս կուսակցութեան կողքին, որովհետեւ համոզուած եմ, որ ան կը ծառայէ առանց դաւաճանելու հայ ժողովուրդի դատին եւ շահերուն։ Դուք ալ, բոլորդ ալ պէտք է գանուինք անոր կողքին։ Կեցցէ Դաշնակցութիւնը»։

Այլ եւս կարելի չէր սանձել խանդավառութիւնը, ներկաները մէկ մարդու նման կը կոչէին՝ «Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» ու ծափեր, նըւագախումբ եւ «Յառաջ նահատակ» կը լեցնեն ու կը յորդին սրահը։

Ժողովուրդը կատարեալ կարգապահութեամբ կը սկսի քակուիլ գէպի դուրս։ Մամուլի ներկայացուցիչներ կ՚առնեն բազմաթիւ նկարներ։ Մասնաւոր կերպով կը նկարեն երգչախումբը իր ղեկավարով։

Եւ հանդէսը վերջ կը գտնէ անհուն խրախճանութեամբ եւ խանդավառութեամբ։

Մուտքի պահուն բաժնուած դարդանիշներէ կը գոյանայ կոկիկ հասոյթ եւ ռամիկանպետոր ափրող կարգապահութեան համար կը յայտնէ շնոր հակալութիւն կարգադիր յանձնախումբին։

⁂ Նոյն օրուան «Նոր Օր»ը յոյս տեսած էր վեց էջով, պատկերազարդ եւ շարք մը յաճախ.......... Յունարէն բաժինին՝ օրուան հելլէն բանախօսներէն զատ, աշխատակցած էին՝ Գ. Գ. Արկիրոփուլոս, Ֆիլանթի Ֆէվոս, Խանիոս, «Էլ Վիմա» թերթին խմբագիր Միխայէլ Բոտսոս, եւ ուրիշ յայտնի գրողներ ու բանաստեղծ Փիթօքիս իր «Արմէնիա» քերթուածով։

⁂ Բոլոր ազգ. եւ յարանուանական դպրոցները փակուեցան երկուշաբթի (Մայիս 28), բացի Ֆիքսի ազգ. վարժարանէն, որուն տնօրէնը Պ. Մ. Ա.-դաեան խիղճը բրած էր հեռեւիլ իր հուշակաւոր եղբօրը խրատին, բայց ժողովուրդը իր դասը տուաւ գպրոց հրկելով տղաքը

ՓԱՅԼԱԿ ԱԴԱՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

»»» «««

Ընկերվարական շարժումը.— 1935ի Պրիւսէլի համաշխարհային ցուցահանդէսը.— Ռատիկանապետներու դատավարութիւնը.

Պելճիոյ ընկերվարական կուսակցութեան մէջ ալ սկսած է ծայր տալ նոր հոսանք մը «ընկերվարական շարժումն» անունին տակ, որ աւելի ձախ կը հակի եւ կողմնակից է բանուոր դասակարգին յեղափոխական գործունէութեան

Այս շարժման մասին, Պելճ ընկերվարական կուսակցութիւնը իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ մեծամասնութեամբ հետեւեալ որոշումը տուաւ։—

Կուսակցութիւնը հրապարակաւ կը պախարակէ «ընկերվարական շարժման» նոր պայքարը, որ հակառակ է եւ վնասաբեր կուսակցութեան գերագոյն շահերուն, կը յայտարարէ թէ կուսակցութեան բոլոր անդամներուն վրայ նուիրական պարտականութիւն կը ծանրանայ լռութեան դատապարտել նոր շարժման վերաբերեալ ամէն տեսակ վիճաբանութիւններ, մանաւանդ բանուորական կազմակերպութեանց ներկայ փափուկ ու դժուարին պայմաններուն մէջ։ Նոր միջազգային պարագային, կուսակցութիւնը պիտի ստիպուի կարգապահական խիստ միջոցներու դիմել։

Սակայն հակառակ այս որոշումին, շարժումը չէ կասած։ Ընդհակառակն, սկսած է օրէ օր տարածուիլ եւ մուտք գործել երիտասարդ տարրերու, մասնաւորապէս ընկերվարական պահակ խումբերուն մէջ։ Նոր շարժումին պարագլուխն է ընկերվ. երեսփոխան եւ քաջ հռետոր Սփաաք, որ յանդուգն գործիչ մըն է եւ կուսակից է հարկին միացեալ ճակատ կազմելու համայնավարներուն հետ, պայքարելու համար ֆաշականութեան եւ դրամատիրութեան դէմ։

Նկատի առնելով կուսակցութեան պահպանողական տարրերուն հետեւած չափաւոր քաղաքականութիւնը, եւ միւս կողմէ նոր հոսանքին մաս կազմող երիտասարդ ուժերուն խիզախ գործունէութիւնը, անխուսափելի անխուսափելի կը նկատուի.

Տեսնենք թէ կուսակցութեան համագումարը ի՞նչ ընթացք պիտի բռնէ յառաջիկային այս նոր շարժումին հանդէպ։

⁂ Այժմէն մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին 1935ին Պրիւսէլի մէջ կազմակերպելու համար համաշխարհային մեծ ու շքեղ ցուցահանդէս մը, որ իր տեսակին մէջ պիտի ըլլայ եզական։

Ամէն երկիր պիտի ունենայ իր մասնաւոր տաղաւարը, ուր պիտի ցուցադրուին տեղական ամէն տեսակ արտադրութիւններ։

Առ այժմ ցուցահանդէսին մասնակցելու համար դիմում կատարած են հետեւեալ երկիրները.— Ֆրանսա իր բոլոր գաղթավայրերով, Իտալիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Լիւքսեմպուրկ, Պրազիլիա, Հոլանդա, Գերմանիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Հոլանտա, Անգլիա, Չիլի, Աւստրիա, Լեհաստան, Մ. Նահանգներ, Զուիցերիա, Պոլիվիա.

Տարիէ մը ի վեր արդէն կառավարութիւնը ընտրած է մասնախումբ մը որ կը զբաղի ցուցահանդէսին յատկացուած ընդարձակ հողը հարթելու աշխատանքներով, ճամբաներու եւ ծառուղիներու շինութիւններով, ջուրի խողովակներու եւ ելեկտրական պարաններու պետեղման գործողութիւններով եւն.։ Ցուցահանդէսին կեդրոնը շինուած է ընդարձակ մարզարան մը, որ կրնայ հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ պարունակել.

Հիմակուընէ ապահովուած կը նկատուի ցուցահանդէսին յաջողութիւնը, որ տնտեսական, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական տեսակէտով փայլուն յաղթանակ մը պիտի ապահովէ Պելճիոյ։

⁂ Այս օրերս տեղի կ՚ունենայ կարգ մը ռատիկանապետներու եւ պետական պաշտօնատարներու դատավարութիւնը։ Ասոնք իրենց գիրքն ու ազդեցութիւնը շահագործած են ի նըպաստ դանազան ձեռնարկներու, մասնաւորապէս պէնզինի առեւտուրի, որուն հայթայթիչը եղած է Փարիզ .... անուն նախկին ռատիկանապետ մը։ Ցիշեալը իր երբեմնի պաշտօնակիցներուն միջոցաւ եւ անոնց որոշ շահ մը ապահովելով, կը ջանար ջնջել իր ապրանքը կառատէրերու եւ ինքնաշարժի վարիչներու, անհետեւանք ձգել տալով անոնց մասին ռատիկաններու կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրներն ու արձանագրութիւնները։ Ասկէ զատ, պետական կարգ մը պաշտօնատարներ, դրամական նուէրներու եւ պարգեւներու փոխարէն կը դիւրացնէին պատուանշաններու բաշխումը կարգ մը անարժան անհատներու համար, որոնք երբ լաւագոյն միջնորդներ կամ յաճախորդներ, կը վայելէին նախկին ռատիկանապետին պաշտպանութիւնը

Բազմաթիւ վկաներու յայտարարութիւնները կուգան հաստատել թէ եղած ամբաստանութիւնները հիմնուած են լուրջ ու անհերքելի իրողութեանց վրայ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մայիս 28ը

»»» «««

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ 1 յունիս (Յառաջ).— Ժան տ՚Արքի սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը՝ տօնելու համար Հայաստանի Հանրապետութեան 16րդ տարեդարձը։ Մուտքի դըրան վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Բեմին մէջտեղը զետեղուած էր Օհանջանեանի դահլիճին մեծադիր նկարը, որուն շուրջ կ՚երեւային հետեւեալ վերտառութիւնները. «Փառք նուիրական խորհրդանիշին», «Կեցցէ՛ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան», «Յարգանք Մայիս 28ի անմահ հերոսներուն»։

Նախագահ ընկ. Ս. Ստեփանեան օրուան խորհուրդին մասին քանի մը խօսք ըսելէ յետոյ «Մեր հայրենիք» խմբերգով հանդէսը բացուած յայտարարեց։ Յետոյ ի յարգանս անկախութեան բիւրաւոր նահատակներուն յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութեան հրաւիրեց ներկաները։ Ինքնագիր ուղերձ մը «Մայիսեան կանչեր» կարդաց ընկ. Ս. Ընտրիկեան։ Անմահ Վարուժանի «Բազինի փառաբանութիւն»ը կարդաց ընկ. Ա. Գույումճեան։ Ցաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ՝ Փիլիկեան «Հայաստանին», Կ. Յակոբեան՝ «Նեմէսիս» եւ փոքրիկներ Գասպար Աբրահամեան «Հայերի աղջիկը» (Գառօնէ), Քէնտիրեան՝ «Ես մէկ ծառ եմ», Վազգէն Պայընտրեան՝ «Փոքրիկ սնափառը»։ Երկու գեղեցիկ կտորներ մեներգեց ընկ. Արամ Խաչատուրեան։ Խոկ խումբը մէջ ընդ մէջ ռազմական երգերով կը թնդացնէր սրահը։

Նախագահ ընկերոջ հրաւէրին վրայ բեմ բարձրացաւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ընկ. Ա. Գիւլխանդանեան։ Ցարգելի ընկերը ակնարկ մը նետելով հայութեան անցեալին վրայ, ըսաւ.— Մեր ժողովուրդը արեւելեան քաղաքակրթութեան ջահակիր եղած է։ Այն ժամանակ երբ մենք մեր ոսկեդէն լեզուն հիմնեցինք, հոս Ֆրանսայի մէջ գալլերը կ՚ռռնային։ Երբ մեր գեղարուեստն ու ճարտարապետութեան կը յառաջդիմէր անխափանութեաց թափով մը, եւ կը զօդանջէին Անիի հազարումէկ զանգակները, վայրենիներու երկիր մըն էր Ռուսիան։

Ահա այսպիսի մեծ ժողովուրդ մը կը կազմեն Հայերը, որ դարեր շարունակ, զանազան պատճառներով, օտար տիրապետութեանց տակ մնացին հարստահարուած։ Մինչեւ այն օրը երբ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն մէջ իրենց իրական հերոսութեամբ կերտեցին անկախ հայրենիք մը։ Այդ է որ կը խորհրդանշէ Մայիս 28ը»։

Բուռն յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ յաւուր պատշաճի փոքրիկ թատերգութիւն մը «Հայրենիքին համար» եւ կենդանի պատկեր մը։ Ուշ ատեն հանդէսը վերջացած ըլլալով ներկաները մեկնեցան ազատութեան ու անկախութեան տենչով։ Ցաջորդ օրը խումբով մեկնեցանք Ս. Շամոն կրկնելու վերոյիշեալ թատերգութիւնը։ Երեկոյեան Սէնթ Էթիէնի եւ Ս. Շամոնի կողմը խառն ժողով մը ունեցանք ընկ. Գիւլխանդանեանի ներկայութեամբ, ուր ընկերը լայնօրէն լուսաբանութիւններ տուաւ քաղաքական եւ այլ զանազան հարցերու շուրջ։

Հորգանցի

ՓՈՆ Տ՚ՈՒՓՆԱ, (Յառաջ).— Հոս եւս տօնուեցաւ Հայաստանի հանրապետութեան 16րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ........................

Սրահին ճակատը կը ծփային զոյգ եռագոյնները, հայկական եւ ֆրանսական։ Պատերուն վրայ հերոսներու նկարներ

Նախագահ ընկեր Մ. Բարխեան օրուան նշանակութեան մասին կարճ բացատրութենէ մը յետոյ, «Մեր հայրենիք»ով հանդէսը բացուած յայտարարեց, որ լսուեցաւ յոտնկայս։

Արտասանեց փոքրիկ Մ. Բարխեան «Պզտիկ զինուորը»

Մեներգեց Օր. Արուսեակ Քիրէճեան՝ «Հայ գեղջկին», Գ. Ա. Աղաճեան՝ «Թալէշի անկումը»։

Մեներգեց տիկ. Նուարդ Կէկէզեան «Իմ սիրելի զաւակունքը»։ Արտասանեց Խաչատուր Աղոյեան՝ «Ձօն նահատակաց» (Ահարոնեան)։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Ա. Մելքոնեան։

— Ես եկած չեմ խօսելու Դաշնակցութեան որ եւ է տօնի մը առթիւ, այլ կը խօսիմ հայ ազգի դարերու երազին, եւ անոր ազատութիւնը աւետող Մայիս 28ի անմոռանալի տօնին առթիւ։

Ցետոյ պատկերացուց հայ հերոսամարտը, մեր յաղթական գնացքը դէպի հայրենի անկախութիւն։

Գ. Հայկ Քիրէճեան արտասանեց կտոր մը, մեներգեց Գ. Երուանդ Աճէմեան՝ «Հով արէք»։ Օր. Աղոյեան՝ «Հովիկ հայրենի», Մ. Բարխեան՝ «Թափեմ, կախաչիմ», ընկերուհի տիկին Լ. Կարապետեան՝ մեներգ մը։

«Մշակ բանուորով փակուեցաւ հանդէսը։ Ներկաները մեկնեցան իրենց սրտի մէջ ունենալով անկախութեան եւ հայրենիքի տենչը։

Հանդէսէն վերջ, Արաւէջի գեղածիծաղ ափին վրայ, ժայռերուն շուքին տակ, ղալար խոտերուն վրայ, ունեցանք ընկերահամակրական ժողով մը։ Եղան զանազան հարցեր, որոնց ընկ. Մելքոնեան պատասխանեց։

Սէն Փիէռէն եկող հայրենակիցներէն Թըքախօս մը, յանկարծ պայթեցաւ — «Լուսին չկար մութ գիշեր էր»։ Բոլորս հետեւեցանք։

Լրանալէն վերջ, Թուրքերէնով ըսաւ.— Ես հայերէն չեմ գիտեր, սակայն կը պահեմ սրտիս մէջ մաքուր Հայու հոգին.— Կեցցէ Դաշնակցութիւնը որ փառքն է Հայութեան եւ գիտէ ինքզինք արժեցնել։

Ուշ ատեն բաժնուեցանք ղալար դաշտէն, պահելով կարօտը մեր հայրենիքին

Մ. Բարխեան

Տարվանցի մրցանակը

»»» «««

ՊՈՒՑՕ, 1 յունիս (Յառաջ).— «Աբարատ Միութեան կազմակերպած հանդէսը ի նպաստ դպրոցին, տեղի ունեցաւ Մույէն — Պլէօր ընդարձակ սրահին մէջ։ Մեծ էր յաջողութիւնը նիւթապէս եւ բարոյապէս։

Գովելի է միութեան տարած աշխատանքը։ Նկատի ունենալ որ դուրսէն ոչ մէկ օգնութիւն կը ստանայ։ Ամդ կոցը կը պահուի իր սեփական միջոցներով։

Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, քաջալերելու Միութեան ձեռնարկը։ Հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով բեմը զարդարուած էր։ Ցայտագրի գերակատարները բոլորն ալ դպրոցի աշակերտներն էին։ Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Անկեղծ ի սէր Հայերով», զոր աշակերտները երգեցին խմբովին։ Օրուան նախագահ Գ. Ճ. Սուքիասեան քանի մը խօսքով պարզեց հանդէսին նպատակը եւ կոչ ուղղեց ներկաներուն բոլորովին միութեան շուրջ, գործին յաջողութեան համար։ Կ. Ցոնէքեան Միութեան գործունէութեան շուրջ ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ։ Պարապակեց այն ծնողները որ հինգ կամ տասը ֆր.ի զոհողութիւն չեն ուզեր յանձն առնել.— Եթէ մեր մատղաշ սերունդին յամառօրէն Մեսրոպեան տառերը չսորվեցնել, ուշ կամ կանուխ ուծացումի դատապարտուած են ձուլուելու։ Մեր լեզուն են եւ դպրոցներուն պէտք է հոգ տանինք, ազգային մշակոյթի դարգացման դարկ տալու համար։

Մէջ ընդ մէջ յաջող կերպով արտասանեցին Մ. Գասպարեան, Շ. Քէնտիրեան, Ե. Վարդանեան, Ա. Զօլաքեան, Վ. Վարդանեան, Գ. եւ Վ. Քէնտիրեան, Ղ. Եսայեան, Թ. Թադէոսեան, Զ. Եզիկեան, Հ. Խաչիկեան, Ժ. եւ Վ. Թուտիկեան, Կ. եւ Ա. Միքաեան Մ. Բարսեղեան եւ ուրիշներ։ Ներքեւին երգեցին «Հայրիկ, ասաց զաւակը հօրը», «Միծեռնակը բոյն էր շինում», «Ամպել ա ձին չի գալիս», «Բարձր հասակիդ» երգերը։ Մասնաւոր տաղանդով Շ. Քէնտիրեան (Սադիկ), Մ. Բարսեղեան (Կոկոն), Վ. Քէնտիրեան (Բոզրոզ) դիմախաղեցին։ Մէջ ընդ մէջ մեներգեց փոքրիկն օրիորդ Զ. Եզիկեան «Հովիւը սարում սրինգն» եւ «Թեպց ծաղիկս, ծափեր խլելով ներկաներէն։ Եղան արտասանութիւններ եւ պարեր։ Հանդէսի վերջաւորութեան՝ չափահաս աշակերտուհիները ներկայացուցին «Ֆնթի Սամուէլը», ներկաներուն խնդուք պատճառելով։

Միութիւնը կազմակերպած էր վիճակահանութիւն մը, որ տեղի ունեցաւ տեղւոյն վրայ։ Գ. Կ. Վարդանեան շամփանեա մը նուիրեց Միութեան, պայմանաւ որ աճուրդի դրուի։ Կարճ ժամանակուան մէջ կոկիկ գումարի մը բարձրացաւ։ Հանդէսէն ընդհ. հասոյթ գոյացաւ 465,50 Ֆր.։

Թղթակից

ՄԱՄՈՒԼ

Պայքար Բարեգործականի դէմ

ooooo

Սելանիկի «Հորիզոն» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (23 մայիս).

— «Բարեգործականը,ինչպէս Սուլթանապատի Հայոց Եկեղց. վարչութեան ուղղուած նամակէն ալ երեւան կուգայ, քանի մը տարիէ ի վեր, անշեղօրէն կը կիրարկէ իր նոր ու այլանդակօրէն նենգմիտ քաղաքականութիւնը.— Զօծանդակել այն ազգային մարմիններուն, որոնց անդամները Բարեգործականի ի նպաստ չեն աշխատիր եւ որոնք, մանաւանդ Դաշնակցական կամ Դաշնակցութեան համակիր ըլլալու «մե՛ղք»ը գործած են։ Անցեալ տարի, խղճի, զգացումի եւ իմքնասիրութեան տէր բոլոր Հայերը ցնցուեցան, երբ Բարեգործականի կեդրոնը, իրմէ նպաստընկալ բոլոր ազգային իշխանութեանց շրջաբերական - հարցարանններ դրկեց, անոնցմէ իւրաքանչիւրին եօթը պարտք քննութեան ենթարկելու համար։ Այդ հարցարաններով կ՚ուզէր ան իմանալ, թէ ազգային մարմնի անդամները եւ անոնց հրամանին ներքեւ աշխատող կրթական պաշտօնեաները Բարեգործականի անդա՞մ են, կ՚աշխատի՞ն անոր համար, քաջեւ կը կենա՞ն անոր աջեւ եւ կը լցե՞ն անոր ծնոնքեն ու ոտքերը, չա՞ն հաւատարմութեամբ։ Կեդրոնը, յստակօրէն կը հասկցնէր,թէ այսուհետեւ սանթիմ մը նպաստ չպիտի ստանան կրթական այն հաստատութիւնները, որոնց վարիչները չեն խնկարկեր ու գործեր ի նըպաստ Բարեգործականին։Այս պարագան, յետագային, կոշտ ու կոպիտ լրբութեամբ մը յայտարարեցին նաեւ Բարեգործականի վերաբեալ վարիչները, բոլոր գաղութներու մէջ։

Իր այս անլուր հաւատաքննութեան առաջին շանթահարիչ պատասխանը տուաւ Բարեգործականը բազմահայ Հալէպի թեմական իշխանութենէն, որ անմիջապէս հրաժարեցաւ իր տարեկան ազգային մարմիններուն կոյտեղ կերպով մերժել այսուհետեւ Բարեգործականէն որ եւ է նպաստ, այնքան ատեն որ այդ Միութիւնը, սանձարձակ հովանաւորութիւն կ՚ունենայ ակարկելու իր օժանդակութիւնը եւ պայմանաւորելու, փայն խղճերու ստրկացումով եւ անպայման անձնատուութեամբ։ Միեւնոյն շանթաժին ենթակայ դարձաւ եւ Սելանիկը, անցեալ տարի։ Եւ նոյն անհանդուրժելի կապտաբութեամբ կը դիմաւորուի Եաձւ Սուլթանապատի Հայոց Եկեղ. վարչութիւնը, որ Արաքի շրջանի 60 հայ գիւղերու 16,000նոց գիւղացիութեան տեսուր պատկերը Բարեգործականին պարզելու եւ անկէ օժանդակութիւն խնդրելու մտածումն էր ունեցեր։ «Ցաւոնց չէ՛ք ստանար, մինչեւ որ ձեր ամբողջական հպատակութիւնը չյայտնէք Բարեգործականին», եղեր է Փարիզի մեծապատիւ տղոտենին պատասխանը։ «Եկա՛ք առէ՛ք եւ երկրպագեցէք, յետոյ կը նայինք»։

Եւ այսուհետեւ այս միեւնոյն պատասխանը պիտի ստանան այն բոլոր ազգային - կրթական մարմինները եւ հաստատութիւնները, որոնք միամտութեան առաքինութիւն, պարկեշտութիւն, պարզապէս ինքնասիրութեան ու խղճմտութիւն պիտի ունենան անպայման կեղծ ու անխիղճ Բարեգործականին, որ բարեգործութիւնը — մարդկային մաքուր հոգիներու այս ձիրք ...... տակ առաքինութիւնը — լրբենց, ցեխերու մէջ թաթխեց եւ անկէ տեսակ անրիածուն ու ամբարտաւան սակարկութեանց առարկայ դարձուց։ Աշխարհի մէջ չէ՛ք կրնար գոյց տալ բարեսիրական պիտակը կրող որ եւ է կազմակերպութիւն, նոյն իսկ Բարեգործականը բազմապատիկ ունեւոր, որ այսքան սստոռնանայ եւ մերժէ իր օգնութիւնը համայնի այս կամ այն կորուստութեամբ, Իրենցմէ .... զարշելի նկատառմեմբէ առաջնորդուելով։ Նշմարիկէք տեղ մը, որ Սելանիկն ալ պիտի զրկուի այսուհետեւ այն նպաստէն, զոր ցարդ կը վճարէր Բարեգործականը, համայնիքի ազգային վարժարաններուն ի նպաստ։ Եւ պիտի զրկուին բոլոր նպաստառոնեալ մարմիները, եթէ երբէք գետնամած չեն առաջնորդ Մալէզեանի......... ոտքերու առջեւ ու Բարեգործականին կուռքին հաւատարմութիւն ..... չեն բերեր գործի գլուխ։

Բարեգործականը իր դրամին ուժով կ՚ուզէ իր այլասերած գոյութիւնը պարտադրել հայկական գաղութներուն։ Թող գիտնայ սակայն, որ չպիտի յաջողի։ Հայ ժողովուրդը չպիտի հանդուրժէ այդ նուաստացուցիչ անարգանքը։ Պիտի քննէ անոր երեսին, ինչ որ սատրել է .... ու .... անլուր վարդապետութեանց եւ .... ։ Կայ պատասխանատու...... որ ի վիճակի է գաղութներու մէջ պայքարելու այս ապարկեշտութեան դէմ։ Ու կայ կարելիութիւնը վստահելու՝ խիղճ գնելու եկած այդ Միութիւնը մեր համայնքներէն»։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

oooo

ՄԵՔՍԻԿԱ, 16 մայիս (Յառաջ).— Մեքսիկայի հայ գաղութը, որ տասներ մէկ տարուան կեանք ունի, կը բաղկանայ 303 հոգիէ, որոնց 124ը փոքր եւ 179 մեծ, հաստատուած մայրաքաղաքին մէջ։ Ասոնցմէ դուրս, շուրջ 40 հոգի ալ ցրուած են զանազան քաղաքներու մէջ։

Գաղութին նիւթական վիճակը կարելի է գոհացուցիչ համարել։ Կան բօտապներ զրեթէ չկան։ Ունինք կարեւոր դիրքերու տիրացած քանի մը առեւտրականներ, նաեւ միջակ դասակարգի խանութպաններ։ Կան 22 կօշիկի արհեստանոց - գործարաններ, որոնց 9ը մեքենաշարժ։ Կան նաեւ երկու գերձակ, երկու սափրիչներ, եւ հինգ կառք վարողներ։ Համաշխարհային տնտեսական տագնապը, անշուշտ, հոս ալ պատճառեց ծանր ցնցումներ, այնպէս գաղութը պիտի ներկայացնէր նախանձելի վիճակ մը։

Իբրեւ հանրային կազմակերպութիւն գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. կոմիտէ մը, որ տիրական է գաղութին մէջ.Կայ նաեւ Խարբերդցիներու Հայրենակց. Միութիւն մը, Հ.Բ.Ը.Միութեան մասնաճիւղ մը եւ քանի մը օր առաջ ալ հիմնուեցաւ Հ.Կ.Խաչի մասնաճիւղ մը, որ եռանդով գործի լծուած է։

Ունինք երկու գպրոց, մէկը անհատական, միւսը Բարեգործականի։ Վերջինը կը գտնուի ապիկար մարզոց ձեռքը։ Կը խորհուի հաստատել նոր գպրոց մը, լուրջ ու խնամուած ծրագրով եւ կանոնաւոր հիմերով։

Բարեգործականի .... , բաղկացած փոքրաթիւ եւ ցոյնազգոն խմբակէ մը, հետեւելով գոյութիւն մը կը քաշքշէ եւ բարեգործութենէ ու իր կոչումէն ծառայելէ աւելի կը զբաղի հատուածական հաշիւներով։

Ֆ. ԱՏՈՄ

ԽՈՍՏՈՒՄՆԱԼԻՑ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ՄԸ

»»» «««

ԿԻՊՐՈՍ, (Յառաջ).— Նիկոսիոյ հայ գաղութը արդար հպարտութեամբ փութաց ներկայ գտնուիլ Հըրաչ Գասպարեանի (ջութակահար) նուագահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ մայիս 5ի գիշերը, բարձր հովանաւորութեամբ Կիպրոսի տիրապետական կառավարիչին, սըր Հէրպըրթ Ռիչըր Փալմէրի, եւ ներկայութեամբ հիւր հիւրերու.........

Մանրամասն........ Գասպարեանի ...... յաջողութիւնը, զոր կրցաւ արժեցնել Պախի, Մոցարթի, Պէթհովէնի, Մոցարթի, ելեւի (Անգլիայ), Քրայսլէրի ու Սարասաթի կտորներն նուագումով։ Մասնաւորապէս յաջողութիւն գտաւ Պէթհովէնի «....», Մոցարթի «Մինուէթ» եւ Սարասաթի «......» գործերուն կատարումը եւ անթերի նուագումով։ Կ՚ընկերակցէր Կիպրոսի յայտնի դաշնակահար փրոֆ. Քարաօլը, իսկ Մ. Պէչէրեան ընկերակցեցաւ քանի մը քորտերուն իր թաւջութակով։

Հրաչ Գասպարեան կը հետեւի Լոնտոնի Թրինիթի գոլէճին։ Նախապէս աշակերտած է Բարսեղ Կանաչեանի։ Ունի նուրբ ճաշակ, կամք յարատեւելու եւ կատարելագործելու իր նախասիրած արուեստը, զոր կարելի է գտնել իր քաանին տարիներուն ցոյց տուած յաջողութեամբ։

Նիկոսիացի

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՎՐԷԺ խումբի դասախօսական ժողովը, այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆ ԺԻԻԼԻԷՆ (Գոմոն) Ջաւարեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ, Քրիստափոր, Աղբիւր Սերոբ եւ Իշխան ենթակոմիտէներու դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գաւ. Միութեան Գրադարանին մէջ։

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ խումբի ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Այս ժողովներուն կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 17ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ՊՈՒԱԼՕ-ՔԱՂԱՔԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Տարեկան Դաշտահանդէսը ՅՈՒԼԻՍ 8ին

Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

Չորրորդ թիւը, *հետեւեալ բովանդակութեամբ.—*

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ՝ Ապրիլեան եղեռնը, Յ. ՋԱՒՐԵԱՆ՝ Սայեաթ Նովա, Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ՝ Միսաք Մեծարենց, Յ. ՔԻՐՏԵԱՆ՝ Քուչակեան տաղաչափերու հնագոյն տպագրութիւններ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Հայկական բարենորոգումները (*վերջ*), ՊՐՈՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ Բաթումի խորհրդաժողովը, *Մուրատի յուշատետրը* (*վերջ*), Միր հարեւաններէ մօտ, ԱՆՑԵԱԼԷՆ, ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ, ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ, ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ, Արմէն Սեւան, Ն. Բաղալեան եւայլն։ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ՝ Վ. Եպ. Մանկունի, Դէորգ Դ. եւ իր ժամանակը։ ՆԿԱՐՆԵՐ՝ Ռոստոմ, Զաւարեան, Ակնունի, Գ. Բարսեղեան, Մ. Վարանդեան եւ այլն։

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն շուտով փակել հաշիւները։

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ։

ՁԵՐ ՇԱՀՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՔԱՆԻ ՈՒՇ ՉԷ

Ձեր ամբողջ ինայողութիւնը փոխ տուեր էք ծանօթի մը կամ բարեկամի մը եւ փոխարէն պարտամուրհակ մը ունիք գրպանիդ որուն վրայ կը հաշուէք։ Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ սակայն որ այդ պարտամուրհակներուն հարիւրին 45ը ինկած տոկոսը, խմբագրութեան, ձեւի, դրոշմաթուղթի կամ արձանագրութեան այն տեսակ օրինական թերութիւն մը ունին որ կամ այն է դատով անգործածելի կը դառնան, պէտք եղած պարագային, եւ կամ կ'ենթարկէ հարիւր ֆրանքի համար մինչեւ 10 ֆր. 80ի ծանր տուգանքի։

Բանի ուշ չէ, քննել տուէք ձեր ունեցած պարտամուրհակները ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻՆ, 179 Rue de Vaugirard, Métro: Pasteur։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Կիլիկիոյ Երապաքան (Սիսի շրջան) գիւղացի Ռուբէն եւ Հրանտ Զաքրեան եղբայրները։ 1923ին եկած են Ֆրանսա։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Նշանի Յարութիւնեանի, 129. Ave. de Boulogne, Clamart (Seine)։

— Քղիի Խուրս գիւղացի Գ. Մարտիրոս Թոսունեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վահրիճ Թոսունեանը։ 1915ի տեղահանութեան միջոցին մինչեւ Պոլիս եկած են միասին։ Պոլսի մէջ գիրենք աքսորած են տարբեր ուղղութեամբ։ Ծանօթներ որ Վահրիճը տեսած են Տէր Զօրի անապատներուն մէջ, կը հաւաստիացնեն թէ արաբ մը զինքը որդեգրած է կամ իր մօտ ծառայութեան առած։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր՝ Mardiros Tossounianի, 8. Place St. Barbe, St Etienne, Loire, France)։

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ սորվիլ փափաքող եւ սաֆուն ֆրանսերէն խօսող պատանի մը կ'ուզուի Ներկայացուած իր ծնողքին կողմէ։ Դիմել՝ Photo ARAX, 9 rue Papillon։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme PARIS (13e

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

»»»··«««

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 9ին, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկերուհի՝ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԽՈՒՄԲԻ

9 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30էն մինչեւ առաւօտ

La Viste l'Ermitageի շքեղ սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Ծայսքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք, եօթը տարեկանէն վեր փոքրիկներու համար 1 ֆրանք

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով

ԿԵՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՍՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով

ՊՕՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՍՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Կը խօսի՝ ընկ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ Salle GAVEAUի ՄԷՋ

Կը մասնակցին Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ (դաշնակ)

(Փարիզի Պետական Երաժշտանոցէն)։

Mr Lucien QUATTROCCHI (Ա. ջութակ Փարիզի Օբերայէն)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԾԱՆՕԹ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԷ

Տոմսերը կը վաճառուին ծանօթ վայրերը եւ Salle Gaveauի *մէջ*։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 15 ՅՈՒԼԻՍԻՆ

ԺԱՄԸ 2էն ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺ.ի ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՓԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

26, Rue de Troyon, Sèvres.

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար անուանի արուեստագէտներու։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք եւ 5 ֆրանք տղայոց։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Թրամուէյ Թիւ 1, եւ Մեթրօ՝ Pont de Sèvres.

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝* **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. Bicêtre, Metro: Porte d'Italie

---

"ԵՐԿՈՒՆՔ"
ՕՐԿԱՆ Ձ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

— oo —

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԳՐԱԿԱՆ, ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Երիտասարդութեան միակ պարբերաթերթը, որ կ'ապրի եւ կը տեւէ 4 տարիէ ի վեր։ Ապրիլեան սաներու, վաղանցնեան երիտասարդներու բեմը,— ԵՐԿՈՒՆՔ կը հրատարակէ Օրիւթեր հայ որբերու պատմութեան, յուշեր աքսորէ եւ ջարդէ ազատած բեկորներու կեանքէն, ուսումնասիրութիւններ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան մասին, յօդուածներ յեղափոխեալ երիտասարդ սերունդի մը նկարագրին կազմութեան համար, առողջապահական եւ մարզական հրահանգներ, վերագնահատութեան փորձեր մեր անցեալին ու ներկային վրայ, որբերու ծամակամի, որբերու ագարակի աշխատանքները։

Վերջապէս բեմ մը, ուր պէտք է հաւաքուին մեր գաղութներու բոլոր երիտասարդները։

Տարեկան բաժնեգին.— 15 *ֆրանք՝ Ֆրանսա,* 20 *ֆրանք՝ արտասահման։*

Դիմել՝ A. KAPIKIAN, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS։

Զ.Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

43, Rue Madame Curie, Bagneux (S.)

Բաց է ամէն Դշ. երեկոյ ժամը 8.30—9.30։

Ճոխ մթերք ազգային, գրական, մշակական եւ այլ գիրքերու եւ պարբերականներու։

Կարելի է նաեւ կիրակի առաւօտները, ժամը 11—12, *դիմել գրադարանապետ Ց. Աննասեանի բնակարանը (հասցէն տես վարը)։*

⁂ Նուէր կ'ընդունինք ամէն տեսակ գիրքեր եւ հանգէսներու հաւաքածոներ, նուիրատուներուն անունները կ'արձանագրուին մասնաւոր տետրակի մէջ եւ կը հրատարակուին ԵՐԿՈՒՆՔի մէջ։

⁂ Շատ մը պարբերականներու զանազան աւելորդ օրինակներ ունինք, զորս կրնանք փոխանակել մեզի պակսող թիւերու հետ կամ կը ղրկենք նուիրատուութեանց փոխարէն։

⁂ Կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ կը խնդրենք որ հաճին իրենց շրջանին մէջ տեղի ունեցող եւ հասարակական բնոյթ կրող որ եւ է մէկ ձեռնարկի (հանդէս, ներկայացում, ժողով եւն.) վերաբերեալ հին թէ նոր գրութիւններէն (յայտարարութիւն, թռուցիկ, քարթ, կոչ, հրաւիրագիր, պաշտօնական նամակաթուղթ) մէկ մէկ օրինակ մեզի ղրկել իբրեւ թանկագին աղբիւր գաղթահայ ժամանակակից պատմութեան։ Մեր մասնաճիւղերու վարիչները պէտք է հետամուտ ըլլան այս կարգի նիւթեր հաւաքելու եւ մեզի ղրկելու։

⁂ Կարգ մը կարեւոր գիրքեր ունինք (Ն. Գ. Բ.ի հատորներ, ԿԵԱՆՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ տարեգիրքեր, Ա. Չօպանեանի գործերէն եւն.), որոնցմէ կրնանք ղրկել մեր մասնաճիւղերու գրադարաններուն։ Այն մասնաճիւղերը որ կը փափաքին անոնցմէ ունենալ, պէտք է գրաւոր կերպով խնդրեն եւ ճանապարհածախսն ալ կանխավճար ղրկեն։ Ֆրանսայի համար 40 Ֆր. եւ արտասահմանի համար 50 Ֆրանք, emballageի եւ այլ ծախսերը միասին հաշուելով։

Թղթակցութիւն եւ դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.—

J. ANASSIAN, 17, Ave. des Carrières Bagneux (Seine)։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութիւնն ու Սկաուտական Մարմինը խառն նիստ կը գումարեն այս հինգշաբթի գիշեր, կեդրոնը։

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ Ընդհանուր Միութեան Ֆրանսայի Շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը որ վերջերս վերակազմուած էր, իր դիւանը ընտրած է հետեւեալ կերպով.— Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան ատենապետ, Գ. Առաքել Ջաքըրեան ատենադպիր, Գ. Ժ. Եազմաճեան ատենադպիր, Կ. Աչէմհաշ գանձապահ, անդամներ Գ. Գ. Վ. Արուլեան, Գ. Մերճանօֆ, Գ. Յակոբեան, Գ. Յովհաննէսեան եւ Գ. Ջաքըրճեան։

(Կայէֆ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԱՐ ՈՒՕԼԸՍ *Թարգմ. Մ.*

▪▪▪▪▪▪▪▪

Եւ սակայն սկսեր էր կամաց կամաց զգալ անօթութեան հետեւանքները, երբ յանկարծ պատահեցաւ դէպք մը որ կեանքին ընթացքը յեղաշրջեց եւ ճամբայ բացաւ դէպի ազատութիւն ու փրկ.։

Սալվօլիօն իր տխրօղը պէս խառնակ չէր. ընդհակառակն հաճոյքը սիրող մարդ էր։ Գարայի բացակայութեան աղջիկներ բերել կուտար պալատը, կարեւոր մարդիկ կը հրաւիրէր շրջակայ գիւղերէն եւ խրախճանութիւններ կը սարքէր։

Գիշեր մը այդ խրախճանութիւններէն մէկը տեւեցին մինչեւ առաւօտ. ժամը չորսին ատենները Սալվօլիօն պատուհանին բացաւ ննջարանի դուռը եւ ներս մտաւ կէս գինով վիճակի մէջ. միասին բերած էր աղջիկներէն մէկը, թերեւս անոր ցոյց տալու համար պալատին ծակն ու ծուկը։

Քանի մը վայրկեան կեցաւ դուռին մէջ եւ թուրքերէն լեզուով բաներ մը բսաւ աղջկան։

Այս վերջինը սարսափած երեւոյթ մը ունէր. Սալվօլիօ թեւը նետած էր անոր ուսին եւ յայտնի էր թէ աղջիկը ոտքի կենալու կարողութիւն անգամ չունէր։ Զարհուրանք կար անոր աչքերուն մէջ ու դէմքին վրայ։

Ետքոյ իմացայ իր պատմութիւնը։

Անիկա չէր պատկաներ այն դասակարգի աղջիկներուն որոնք պալատ կը կանչուէին Սալվօլիոյի եւ իր բարեկամներուն հաճոյքին համար։ Շրջապատի թուրք վաճառականի մը աղջիկն էր եւ ընդունուած էր կաթոլիկ եկեղեցին։

Գալքանեան առաջին պատերազմին անոր հայրը Տուրացցօ գացած էր. Սալվօլիօ աղջկան ծանօթացեր էր, ծնողքէն գաղտնի եւ կարճատեւ սիրաբանութենէ մը յետոյ երկուքը մէկ Գարայի պալատը եկած էին այդ օրը. այս մանրամասնութիւնները ձեզի կուտամ, որովհետեւ անոնք կապ ունին յետագային պատմելիքներուս հետ։

Ինչպէս ըսի, աղջիկը սարսափահար արտայայտութիւն մը ունէր, քանի որ իր առջեւ կեցած էին քշուաւ բանտարկեալ մը եւ գինով մարդ մը Ներս գալ չէր ուզեր. սակայն Սալվօլիօն ուզեց ցոյց տալ անոր իր հեղինակութիւնը։ Դաշոյնը քաշեց, եւ մօտեցաւ ինծի եւ սկսաւ սարսափելի հայհոյութիւններ թափել գլխուս. աքացի մը տուաւ ինծի եւ բռունցք մը իջեցուց կուրծքիս, վարժուած էի այդ բոլոր նախատինքներուն, այնպէս որ կարեւորութիւն անգամ չտուի։

Աղջիկը դուռին մէջ կեցուած՝ կարեկցութեամբ կը դիտէր այդ տեսարանը։ Յանկարծ անծանօթ մը երեւցաւ դուռնին սեմին վրայ։ Բարձրահասակ ու մօրուաւոր թուրք մըն էր։ Աղջիկը պոռչահար ետեւեցաւ անոր. ուզեց ճիչ մը արձակել, բայց մարդը թոյլ չտուաւ։ Նշան ըրաւ անոր որ պէտքը դուրս ելլայ։

Սալվօլիօն տակաւին կը հայհոյէր, բայց յանկարծօրէն ու ետին դարձաւ։

Թուրքը քայլ մը յառաջ եկաւ, խոյացաւ Սալվօլիօյին վրայ. աւելի բարձրահասակ էր քան այս վերջինը եւ հաւանաբար աւելի ուժով։

Իրարու նայեցան։ Սալվօլիօն սկսած էր սթափիլ. Այն ատեն թուրքը զօրաւոր հարուած մը իջեցուց անոր կզակին, Սալվօլիօն հազաց, ոտքերը կթոտեցան եւ գետին փռուեցաւ։ Թուրքը վար ծռեցաւ, գօտիին արցնը անոր բաճկոնին վրայ ու յետոյ պահպանակին մէջ դրաւ զայն։

Մինչեւ այդ ատեն սեմին վրայ կանգ առաւ, ինծի դարձաւ եւ թուրքերէն լեզուով բաներ մը բսաւ։ Չհասկցայ.

— Ո՞վ ես, հարցուց, այս անգամ ֆրանսերէն։

Քանի մը բառով բացատրեցի վիճակս։

Մօտեցաւ ինծի եւ շղթաներուս նայեցաւ։

– Անկարելի է քակել, բսաւ յուսահատ շեշտով մը։

Ետքոյ շղթան ձեռքին մէջ առաւ, թեւին վրայ փաթթեց եւ քաշեց. օղակները իրարմէ բաժնուեցան… Դրկելով վեր բարձրացուց զիս։

— Շղթան մէջքիդ փաթթէ, էֆէնտի բսաւ եւ գօտիէն ատրճանակ մը հանելով ինծի յանձնեց։

— Պէտք պիտի ունենաս, բսաւ։

Ինծի տուած ատրճանակէն զատ եւ երկու ատրճանակ եւս ունէր ան։

Միասին գնացինք դուրս ելանք։ Տանիքը ամսուան մէջ երկրորդ անգամն էր որ կը շնչէի ազատ օդը։ Յուզումէս եւ ազատութենէս ծունկերս սկսան դողդղալ։

Թուրքը գնացին դուռը փակեց. քալեցինք մինչեւ լճակին եզերքը ուր աղջիկը մեզի կը սպասէր։

— Աղջիկս ճամբան ցոյց պիտի տայ, այս կողմերուն ծանօթ չեմ, բսաւ թուրքը։

Ձերկարեմ. այդ օրը կէսօրէն վերջ Տուրացցօ հասանք։ Ոչ ոք հետեւեցաւ մեզի, որովհետեւ մարդ չէր գիտեր դէպ իմ փախուստս կամ Սալվօլիոյի սպաննուած ըլլալը. իսկ գաւառը երթալու իրաւունք ունեցող չկար եւ ոչ ոք կրնար քննութիւն կատարել այնտեղ։

Ծերունի թուրքը իր տունը հիւրասիրեց զիս. անունը Հիւսէյին էֆէնտի էր։

Նոյն գիշերը փոքրիկ կարաւանով մը ճամբայ ելանք, այցելութեան երթալու համար թուրքին ազգականներուն որոնք հեռուները կը բնակէին. Անիկա չէր գիտեր թէ ինչ հետեւանքներ պիտի ունենար իր արարքը եւ ապահով ըլլալու համար այս ճամբորդութիւնը սարքած էր. եթէ հետապնդուինք, կրնայինք ապաստանիլ թրքական գիւղերուն մէջ։

Երեք ամիս մնացի Ալպանիա եւ երկրին պէտք եղածին պէս ծանօթացայ։

Հիւսէյին էֆէնտիին չափ մեծ մարդ չեմ տեսած կեանքիս մէջ. ինծի գրամ տուաւ, խնդրեց իրեն որ ինծի տար նաեւ իր զաւակը Ըսաւ թէ Պարան Անգլիա էր այդ շրջանին եւ նոյն իսկ ինծի յայտնեց անոր գաղտնի գործունէութենէն մէկը որուն մասին գաղափար չունէի տակաւին։

Միլան հասայ. այնտեղ լսեցի որ իմ պանդոկիս մէջ կը բնակէր նաեւ հարաւային Ամերիկայէն վերջերս եկող Անգլիացի մը որ ծանրապէս հիւանդացած էր։

Պէտք չկայ ըսելու որ անծանօթ պանդոկ մը իջած էի. մեր երկուքէն զատ ուրիշ Անգլիացի չկար այնտեղ։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 289
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. -

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 6 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2514
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Շաբաթ օրուան թիւով, քաղելով հեռագիրներէն, համառօտակի տուեր էինք ճառը, զոր խօսեցաւ Թուրքիոյ արտաքին գործոց փոխանորդը՝ Շիւքրի Գայա պէյ։ Պոլսոյ թերթերէն հետ ճառին ամբողջութիւնը հասած ըլլալով, կու տանք այդ ճառին կարեւոր մասը աւելի ընդարձակ, մնացեալ մասը թողլով յաջորդ թիւին։ Պիտի տանք նոյնպէս Սըրրի պէյի ճառը, որուն ի պատասխան էր որ խօսեցաւ Շիւքրի Գայա պէյ։ Այդ ճառերը յստակ ցոյց կու տան թէ ի՛նչ խոր մտահոգութեան մատնուած են Թուրքիոյ արդի վարիչները, մասնաւորապէս Միջերկրականի նեղուցներու պաշտպանութեան համար, — թէեւ կ'աշխատին այդ մտահոգութիւնը ծածկել բանակին եւ Քէմալին բերած իրենց գովեստներով։

ՇԻՒՔՐԻ ԳԱՅԱ.— Թուրքիոյ Հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմեն, առաջին օրէն մինչեւ այսօր, խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն։ Մեր հետապնդած նպատակն է՝ ինչպէս ամէն ատեն եւ ամէն տեղ ըսած եմ, երկրին մէջ ու երկրէն դուրս խաղաղութիւն։ Մինչեւ հիմա Ազգ. Մեծ Ժողովի արտօնութեամբ եւ հաւանութեամբ մեր կնքած դաշնագիրները, համաձայնութիւնները եւ միւս փաստաթուղթերն ու պետական մուրհակները, առանց ամէնքը ատոր կենդանի ապացոյցներն են։

Ո՛ւր որ խաղաղութեան դատ մը տեսնուած է, Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը իր ամբողջ անկեղծութեամբ անոր զօրաւոր աջակիցը եղած է, եւ միշտ պիտի ըլլայ։

Մեր դրացիներուն հետ մեր ունեցած սերտ յարակցութիւնն է՝ բարեկամական ու մտերմական հիմերու վրայ՝ ապահովել հաւաքական վստահութիւնը։ Պալքանեան Ուխտին գործադրութեան մասին ի մօտոյ Ժընեւի մէջ խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին, չորս պետութեանց նախարարներուն կողմէ եւ այս Ուխտին տրամադրութիւնները ամբողջովին գործադրուիլ պիտի սկսին, յայտարարուած ձեւով, իրենց քաղաքական իմաստին համաձայն։ Միւս պետութեանց հետ մեր ունեցած յարաբերութիւնները, մասնաւորապէս Ռուսիոյ հետ, օր ըստ օրէ զարգանալու ընթացքին մէջ են։ Այս բարեկամութիւնը, շատ դժուարին ժամանակներու եւ երկար շրջանի մը գիրար մօտէն ճանչնալու արդիւնքն ըլլալով, ամէն տեսակ վտանգէ զերծ է։

Ուրիշ տէրութիւններու հետ մեր ունեցած յարաբերութիւններն ալ բարեկամական են։ Անոնց ամէնուն հետ ալ բարեկամական ու մտերմական պայմանագրութիւններ կնքած ենք։ Անոնք մեզի հանդէպ իրենց ունեցած բարեկամութիւնը ցոյց տուած են վերջին առեւտրական պայմանագրութեանց կնքման միջոցին, ընդունելով Թուրքիոյ Հանրապետութեան հետապնդած սկզբունքները։ Թուրքիա, ամէն բանէ առաջ, իր այս ամբողջ քաղաքականութիւնը յենած է իր ազգին նկարագրին տոկունութեան ու հայրենասիրութեան եւ իր բանակին ուժին վրայ։

Ասկէ զատ, մեր Անատոլուն երկու մեծ զինակիցներ ունի որ միշտ բարեկամ եւ հաւատարիմ եղած են մեզի։ Անոնցմէ մէկն է Միջերկրականը, իսկ միւսն ալ՝ Սեւ ծովը։ Թէ՛ Միջերկրականի եւ թէ Սեւ ծովու մեր ապահովութիւնը հաստատուած ենք երկու դրութեան վրայ։ Այս դրութեան առաջինն է՝ անոր ապահովութիւնը երաշխաւորել, եզերակից պետութեանց հետ կնքուած դաշնագիրներով, իսկ երկրորդ՝ երկրին մէջ պատրաստել անոր պաշտպանութիւնը, հեռաւոր կամ մօտաւոր որ եւ է հաւանականութեան հանդէպ։

Եւրոպայի ընդհ. կացութիւնը ինչպէս խառնակ է, ըլլա՛յ զինաթափութեան, ըլլայ Սարի եւ այլ խնդիրներու առթիւ։ Այսպիսի խառնակ ժամանակի մը մէջ, Թուրքիա երբեք խառնակութեան ազդակ չպիտի ըլլայ, այլ միշտ պիտի աշխատի ի նպաստ խաղաղութեան։

Սակայն, Թուրքիոյ այս մտադրութեան եւ որոշման դէմ, եթէ երբեք իր կամքէն անկախ պատճառներով եւ առանց իր ուզելուն, երկրէն դուրս դէպք մը ծագի, Թուրքիա պիտի գործադրէ իր կնքած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրներու տրամադրութիւնները։ Մասնաւորաբար, անշուշտ, ապահոված է իր սահմանագլուխներու պաշտպանութիւնը։

Բարեկամութիւնները շատ կարեւոր են։ Բայց երկրին համար ամէնէն մեծ բարեկամութիւնն է՝ ամէն բանէ առաջ զօրաւոր գտնուիլ երկրին մէջ։ Մեր հետապնդած քաղաքականութիւնն է երկրին մէջ ապահովել ազգ. խաղաղ միութիւնը եւ մեր ուժը աւելցնելով, Թուրքիան բերել այնպիսի վիճակի մը՝ որ ծուռ աչքով չնային անոր։

Հակառակ պարագային, եթէ երբեք որ եւ է յիմար որոշումի արդիւնքով, Թուրքիոյ վրայ յարձակող ըլլալ, այս յարձակումները Թուրքիոյ սահմանագլուխներուն վրայ կարծր եւ սուր ժայռերու ընդհարելով, պիտի փշրուին։ Կրնաք վստահ ըլլալ որ՝ այսօրուան Թուրքիան այնպիսի վիճակի մը բերելու զբաղած ենք եւ պիտի բերենք, որ ոչ միայն բաղձանքներ սնուցանելիք հող չըլլայ, այլ եւ ծուռ աչքով իսկ չնայուի անոր։

Թուրքիոյ նոր պիւտճէն վաւերացուած

ԷՆԳԻՒՐԻ.— Ազգ. ժողովը աւարտեց 1934ի պիւտճէին քննութիւնը։ Ծախքի բաժինն է 184,081,000 ոսկի, իսկ հասոյթինը՝ 184,075,630 ոսկի։ Նոր ծախքերու հասոյթէն 7,931,000 աւելցուեցաւ Ազգ. Պաշտպանութեան ցամաքային բանակին, 3,650,000 ալ՝ օդային ճիւղին վրայ։ Այս ձեւով ցամաքային բանակի պիւտճէն բարձրացաւ 41,053,957 ոսկիի, իսկ օդայինը՝ 4,585,470 ոսկիի։

Կարգ մը նիւթերու սպառման տուրքէն 4,800,000 ոսկի հասոյթ կ'ենթադրուի, դրոշմաթուղթի յաւելումէն՝ 100,000, գաւառական ծախքերէն՝ 700,000, ծխախոտի եւ ոգելից ըմպելիներու դրոշմաթուղթէն՝ 2 միլիոն, սաւառնակի տուրքէն 2 ու կէս միլիոն ոսկի։

Անգլիա չի վճարեր պատերազմի պարտքը

Յունիս 15էն առաջ, երբ պէտք է վճարուին Դաշնակիցներու պատերազմի պարտքերուն մասնավճարները, Միացեալ Նահանգներու նախագահը, Ռուզվէլթ հարկ տեսաւ պատգամով մը հաղորդել իր տեսակէտները,— ոչ մէկ զիջողութիւն.

Այս պատգամը ծանր տպաւորութիւն թողուց պարտապան պետութեանց վրայ։ Ֆրանսա, որ էրիոյի սպալման դէմ՝ առաջինն եղաւ որ անգամ մը մերժեց տալ յունիս 15ի մասնավճարը, դեռ չէ պատասխանած, այս տարի։ Առաջին պատասխանը տուաւ Անգլիա։

Այսպէս Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ անգլիական դեսպանին քարտուղարը գրով մը ծանոյց ամերիկեան կառավարութեան թէ իր կառավարութիւնը անհրաժեշտ նկատած է յետաձգել պատերազմի պարտքերու վճարումը։

Վերջ զինուորական խնայողութեանց ?

Գրեր էինք թէ անցեալ շաբթու Րուզվէլթ ներկայ եղաւ նաւային անձախմբաց տողանցքի մը, որուն կը մասնակցէին 110 զրահաւորներ։ Եւրոպական մամուլը, խօսելով այս դէպքի մասին, միաձայն կը յայտարարէր թէ Միացեալ-Նահանգները որոշած են վերջ դնել խաղաղասիրական քաղաքականութեան, որուն կը հետեւէին ժամանակէ մը ի վեր։

Ամերիկեան մամուլը, պատասխանելով այս մեկնութեանց, կը յայտնէ թէ եղածը պարզապէս փաստ մըն է, որ աւարտած է լայն խնայողութեանց շրջանը նաւային սպառազինութեանց ճակտին վրայ։ Առաջին անգամ նախագահ Քուլիճի օրով էր, որ նաւային շինութեանց մէջ հարկ տեսնուեցաւ խնայողութիւններ կատարել։ Եւ հիմա վերջացած է այդ կատարուելիք խնայողութեանց ծրագիրը։ Ճիշդ է թէ պատրաստուած է մասնաւոր ու նոր ծրագիր մը թափ տալու համար նաւային շինութեանց, օդանաւային կազմակերպութեան, եւ այս առթիւ աւելցուած է սպաներու թիւն ալ։ Սակայն այս կարգադրութիւնն ալ, միշտ ամերիկեան մամուլին բերնով, զուտ հայթայթելու համար է գործազուրկներուն

Ինչպէս կը տեսնուի, ամերիկեան մամուլը, ամենայն անմեղութեամբ սպառազինութեան որ եւ է նշան չի տեսներ իրենց երկրին մէջ։ Սակայն եւրոպական մամուլը իր կարգին կ'աւելցնէ թէ Միացեալ Նահանգներու «նաւային խնայողութիւնները վերջ գտնելէ» յետոյ, շուտով վերջ կը գտնեն նաեւ զինուորական վարկերու «խնայողութիւններն» ալ։

Աւելորդ է քննադատել անշուշտ Միացեալ Նահանգները,— թերթեր կան որ կ'աւելցնեն թէ ամերիկեան այս սպառազինութիւնը պարզ փորձ մըն է հետեւելու եւրոպական պետութեանց սպառազինութեանց օրինակին։

Եւ դեռ բողոքներ կան թէ, այս օրերուս, զինաթափութեան խորհրդաժողով մը տեղի կ'ունենայ աշխարհի մը վրայ, շատ ծանօթ անկիւն մը։

Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը

Երկուշաբթի նիստ մը գումարեց Զինաթափութեան խորհրդաժողովին դիւանը։ Նիստը տեւեց երկար, թէեւ չկրցաւ միութեան գիծ մը գտնել պարզուած տեսակէտներուն միջեւ.

Երկու հոսանքներ կը բախէին իրարու.— Մէկ կողմը կ'առաջարկէր բանաձեւ մը գտնել լուծելու համար Խորհրդաժողովը, միւս կողմը կ'աշխատէր ամէն գնով շարունակել խորհրդաժողովը։ Այս վերջին հոսանքին գլուխն է կանգնած Պարթու, իր նաեւ ունենալով Պալքանեան Խմբակցութիւնը, Փոքր Համաձայնութիւնը, Խորհրդային Միութիւնը։

Հէնտէրսըն կը պնդէր թէ կարելի չէ լուծում մը գտնել, այնքան ատեն որ գոյութիւն ունին պարզուած դժուարութիւնները եւ խոր տարակարծութիւնները։ Հէնտէրսընի յայտարարութեամբ կը պարզուի Սայմընի առեղծուածային դիրքը։ Պահ մը բուեցաւ թէ անգլիական դահլիճը շատ ալ համաձայն չէ Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչին, հետեւանք՝ Սայմընի ճառերուն, Ժընեւի մէջ։ Այնպէս որ Սայմըն կանչուեցաւ Լոնտոն, եւ Անգլիոյ թագաւորին ծննդեան տարեդարձին առթիւ պաշտօնի բարձրացում մը տրուելով իրեն, տարբեր ուղղութեամբ լիազօրութիւն մը կը տրուէր Ժընեւի անգլիական պատուիրակութեան։ Հետեւաբար կը յուսացուէր թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտներուն միջեւ շուտով պիտի նշմարուէր մերձեցում մը։

Հէնտէրսընի այս ճառով կը հաստատուի, որ ենթադրուած մեկուսացումը Սայմընի մեղքը չէ։ Հէնտէրսըն քանիցս խօսք կ'առնէ եւ կ'առաջարկէ կամ լուծել Խորհրդաժողովը, մինչեւ որ դժուարութիւնները մասամբ փարատին, կամ հրաւիրել նաեւ Գերմանիան, (եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց ինք անձամբ կատարելու այդ պաշտօնը)։ Պարթու կը պատասխանէ թէ դէմ չէ Գերմանիոյ մասնակցութեան, սակայն կ'ուզէ իմանալ թէ ի՛նչպէս պիտի կատարուի հրաւէրը։

— Դիւանը պէտք է Գերմանիա՞ երթայ, հասկնալու համար այդ երկրին մտադրութիւնը։ Աւելորդ է այդ ճամբորդութիւնը։ Արդէն փորձուեցաւ անգամ մը։ Էտըն կը վերադառնայ Գերմանիայէն, առանց յաջողութիւն գտնելու իր յոյսերուն մէջ։

Երկու տեսակէտներ կան,— ֆրանսական եւ գերմանական։ Իրապէս անհա՞շտ տեսակէտներ են այդ երկուքը։ Թերեւս ոչ։ Ֆրանսա բարեացակամութեամբ պիտի հետեւի, եթէ տեսնուի որ կարելի է համաձայնութիւն մը գոյացնել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ։ Սակայն նախ ուրիշ գործ ունինք այստեղ. 14 պետութիւններ կ'ընդունին, որ անհրաժեշտ է նախ խօսիլ ու վիճիլ ապահովութեան հարցին մասին, եւ վերջը սպառազինութեանց կրճատման մասին։ Խօսինք եւ վիճինք ուրեմն այս մասին։ Յետոյ կը խորհինք թէ ի՞նչ պիտի ընենք։

Խօսեցան նաեւ Հէնտէրսըն, Էտըն, Լիթվինով, Մատարիակա, Սանտլէր, սակայն կարելի չեղաւ եզրակացութեան մը գալ։ Կարծես քիչ թէ շատ համաձայն էին խմբագրական մարմին մը կազմելու մասին, բայց Անգլիոյ մերժեց մասնակցիլ այդ մարմնին, իսկ Պարթու պատրաստ չերեւեց իրեն մտնել մարմնի մը մէջ, որ օգտակար գործ մը պիտի չկարենայ տեսնել։

Նախագահը, այս պայմաններուն մէջ, տեսաւ որ աւելի լաւ է հրաժարիլ նոր մարմին մը ստեղծելէ եւ, փոխանակ խմբագրուած շօշափելի տեսակէտներ տանելու, վիճաբանութիւնները շարունակել Ժողովին մէջ։

Գերմանիա կը զինուի

Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդուի որ Գերմանիա կը պատրաստէ 300 հազարնոց բանակ մը բոլորովին նոր պայմաններու տակ, — Վերսայլի դաշնագրով Գերմանիա իրաւունք չունի պահելու աւելի քան 100,000նոց բանակ մը։

Գերմանական թերթերը եւս կը խօսին զինուորագրութեան նոր պայմաններու մասին։ Այսպէս ամէն երիտասարդ որ կ'ուզէ զինուորագրուիլ, պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.—

1.— Ամուրի ըլլալ, տարիքը՝ 18 — 22։
2.— Ապացուցանել մաքրարիւն արիական ցեղին։
3.— Տոգորուած գերման զգացումներով։
4.— Բարոյապէս անարատ նկարագրի վկայական։
5.— Ֆիզիքական խիստ քննութենէ մը անցնիլ, ի հարկին շողաքննութեամբ։
6.— Իմացական ընդունակութիւններու փաստ ցոյց տալ։

Պահանջուած հասակը՝ 1 մեթր 65էն վեր։ Ակնոց գործածողները հաւանական չէ որ ընդունուին։ Ակռաներու վիճակը եւս կարեւոր կը նկատուի։

Ահա այսպիսի զատումով, «ընտրուած» երիտասարդներէ պիտի կազմուի 300,000նոց բանակ մը, որ «ընդ հուր եւ ընդ ջուր» անցած ըլլայ, կազմ եւ պատրաստ։

Ֆրանսական թերթ մը դիտել կու տայ, որ Գերմանիոյ զինուորական ուժի այս աճումը կը զուգադիպի Ֆրանսայի «փոսացած» տարիներուն,— պատերազմի օրերու ծնունդները, որոնք շատ փոքրիկ թիւ մը կը կազմէին, այս շրջանին է որ զինուորական տարիքի կը հասնին։

Ուրիշ աղբիւր մը, անգլիացի օրագրող մը, որ վերջերս վերադարձաւ Գերմանիայէն,— կը հաստատէ նոյնպէս թէ ո՛րքան ճիշդ են լուրերը Գերմանիոյ սպառազինութեան մասին

Գերմանիա, կը գրէ Սթէֆըն, կը զինուի աւելի մեծ փութով եւ թափով քան ուրիշ որ եւ է երկիր։ Շարունակ օդանաւ կը շինէ։ Եթէ Ֆրանսա որ եւ է օր մը կռուի սպառնար կարդալ Գերմանիոյ, Գերմանները մէկ մարդու պէս զէնքի պիտի փարին, — այնքան պատրաստ են։ Եւ այն ատեն «Աստուած պահէ Ֆրանսան»։ Ներկայ դժնդակ կացութեան մէջ, ուր կը գտնուի Գերմանիա, ոչինչ կը կորսնցնէ պատերազմի մտնելով, ընդհակառակն կատարած կ'ըլլայ «մարզանք» մը, որ կրնայ զանազան յաջողութիւններ բերել իրեն։

Ուրիշ աղբիւր մը եւս կը հաստատէ, որ անցեալ տարի նախկին զինուորականներու տրուած օժանդակութիւնը 2էն բարձրացաւ 9 միլիոն մարքի։ Մինչդեռ պէտք էր որ նուազէր այդ վարկը, քանի որ մահեր կը պատահին հին զինուորականներուն մէջ։ Դարձեալ այս տարի 50 միլիոն մարք յատկացուեցաւ օդային ինքնապաշտպանութեան։

Սուրիոյ ֆրանսական հոգատարութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Յանձնախումբը, նիստ գումարելով Երկուշաբթի, քննեց Սուրիոյ հոգատարութեան հարցերը, մասնաւորաբար այն տեղեկագիրը, զոր կը բերէր Ֆրանսական կառավարութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի 1933ի վարչական կեանքին մասին։ Նիստին կը մասնակցէր Ռոպէր Տէ Քէ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութեան ֆրանսական նախկին մարզպանը։

Ռոպէր Տէ Քէ Յանձնախումբին ուշադրութեանը յանձնեց այն որ, Յանձնախումբին վերջին նիստէն ի վեր անցած ժամանակամիջոցին, կնքուած է ֆրանսա-սուրիական դաշնագիր մը, պահ մը լուծուած է Դամասկոսի Երեսփոխանական ժողովը, այս տարի յունուարին վերահաստատուած է Լիբանանի խորհրդարանական կեանքը։

Աշխատանքի միջազգային ժողովին մէջ

Աշխատանքի Միջազգային Համաժողովը, Երկուշաբթի առաւօտ, նախագահ ընտրեց Ժիւսթէն Կոտարը։

Յետոյ քննութեան առաւ Սարի բանուորութեան ապագան։

Ժուհօ, ֆրանսական ներկայացուցիչը, յայտարարեց թէ Սարի բնակչութեան հարիւրին 75ը բանուորներէ կազմուած է։ Երբ հանրաքուէն կատարուի, կրնայ պատահիլ որ մտաւորական եւ ձեռական աշխատանքի նուիրուած բնակչութիւնը նեղութիւն կրէ։ Պաշտպանելու համար Սարի բանուորութեան շահերը, կ'առաջարկէր կազմել մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնէ ի պաշտպանութիւն Սարի բանուորներուն։

Նիստին ներկայացաւ նաեւ Սարի բանուորներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը, որ հաստատեց վերը բանաձեւուած վախերը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լիբանանի քաղաքապետական ընտրութիւնները շատ մը շրջաններու մէջ վերջացան կռիւով եւ արիւնով։ Ընտրութեանց ընթացքին վիրաւորուած են 80 հոգի, 20ը ոստիկաններ, իսկ մեռած է 1 հոգի։

124 ընտրական շրջաններու բաժնուած էր Լիբանան։ Քաղաքապետական խորհուրդներու անդամներուն թիւը 798 պիտի ըլլայ, բաժնուած հետեւեալ կերպով.—

333 Մարոնի, 143 Յոյն - Օրթոտոքս, 85 Շիի իսլամ, 80 Տիւրզի, 68 Յոյն - Կաթոլիկ, 51 Սիւննի իսլամ, 25 փոքրամասնութիւն, 5 բողոքական, 7 Հայ եւ 1 Հայ կաթոլիկ։

Ընտրուած Հայերն են.— Պուրճ Համուտէն՝ Գ. Գ. Բիւզանդ Քէհեաեան, Վահան Տօնապետեան, Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեան եւ Սարգիս Գասապեան, Զահլէէն՝ Յարութիւն Յովակիմեան, Բայազէն՝ Արմենակ Հոմոնեան, Ճիւնիէն՝ Գրիգոր Մըխեեան, Ճիպէյլէն՝ Լեւոն, Ղազիրէն՝ Մովսէս Սարգիսեան, Անթիլիասէն՝ Յովսէփ Պալութեան։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԱՅՑԵԼԷ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ.—

Վարչապետ Շէյխ Թաճ իր հետ ունենալով Հալէպի կուսակալ Նէճիպ պէյը, ինչպէս նաեւ ներքին գործոց խորհրդական Ֆօնըռոն եւ հարիւրապետ Քօլէն փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Հալէպի երեսփոխան Գ. Գ. Հրաչ Փափազեանի եւ Նիկողոս Ճանճիկեանի։

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԴԻՄԱՒՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Շահը դիմաւորելու համար մասնաւոր մարմին մը կազմուած է Թուրքիոյ մէջ,— Հանրապետութեան նախագահին թիկնապահներէն հարիւրապետ Ճէվտէթ, արտաքին գործոց պաշտօնեաներէն Շէվքէթ Նուրի, արտաքին գործոց դիւանի պետերէն Թալէաթ, արտաքին գործոց պետոյթի դեր - տնօրէն Հիքմէթ պէյերէ բաղկացած։

Այս մարմինը *Քարաքէնիզ* շոգենաւով մեկնեցաւ Տրապիզոն։ Դիմաւորող մարմինը Տրապիզոնէն ինքնաշարժով սահմանագլուխ պիտի մեկնի եւ չորս օրէն հիւրին Օլաք վայրը հասնելով Շահին պիտի սպասէ։ Րիզա Շահ յունիս 10ին այդտեղը պիտի գայ եւ անկէ ալ ինքնաշարժով Տրապիզոն։ *Եավուզ* գրաւաւոր հիւրը, ընկերակցութեամբ երեք թորփիլահալածներու, Տրապիզոնէն Սամսոն պիտի տանի, ուրկէ մասնաւոր շոգեկառքով Էնկիւրի պիտի երթայ։ Այս այցելութեան առթիւ Էնկիւրի ամբողջութեամբ պիտի դրօշազարդուի։

Արտաքին գործավարը Ժընեւէն դարձին փոխանակ Էնկիւրի երթալու, ուղղակի Պոլսէն Տրապիզոն պիտի երթայ, Շահը ողջունելու։

Թօֆաթլեան հաստատութիւնը ստանձնած է Պարսից Շահ Փէհլէվիի եւ հետեւորդներուն ճաշի պատրաստութեան գործը, թէ ուղեւորութեան եւ թէ Պոլիս բնակութեան ընթացքին։ Ասոր համար Թօֆաթլեանի պաշտօնեաներէն 60 հոգի ճամբայ ելան դէպի Տրապիզոն, 70 սնտուկ գոյքերով։ Պաշտօնեաներուն հետ են առաջին եւ երկրորդ կարգի խոհարարապետներ, ինչպէս նաեւ նոյն սպասարկութեան մը անհրաժեշտ բոլոր կազմածները։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԳՐՈՂ ՄԸ ՄԵՌԱՒ ՎԱՆՔԻՆ

Կասպիէլ Պէրնար, 59 տարեկան, հեղինակն է բազմաթիւ վէպերու, ծանօթ է նաեւ իր երաժշտագրական գործերով։

Երկուշաբթի երեկոյ Մոնմարթրէն անցած պահուն, երիտասարդ մը, կատակ ընելու նպատակով, պզտիկ վրձին մը *թէնթիւր տ'իոտ*ի մէջ թաթխած, յանկարծ կը ցցէ գրողին քթին տակը։

Ֆրանսացի գրողը առանձնա՛կ կը կարծէ թէ *թէնթիւր տ'իոտ*ին հոտէն՝ յանկարծական նուաղում մը կ'ունենայ, գետին կ'իյնայ, եւ հիւանդանոց փոխադրուելու ատեն կը մեռնի։ Կատակաբանը, Մօրիս Քիւփիէրան, ոստիկանատուն կը տարուի, ինք ալ վախցած իր կատակէն։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԵՒ ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐԸ

Թուրքիա կրկին հրապարակ դրած է Նեղուցներու պաշտպանման խնդիրը։ Այդ կերպով, ան կ'ուզէ իրական զօրանալ իր իշխանութիւնը Վոսփորի եւ Տարտանէլի երկու անցքերուն վրայ. Անցքեր, որոնք ճակատագրական դեր խաղացած են եւ ունին իրենց վաւերական պատմութիւնը

Միջին դարերուն եւ մինչեւ 17րդ դարու վերջաւորութեան, Սեւ ծովը փակ աւազան մըն էր ու բացառապէս կը պատկանէր Պոլսոյ տէրերուն,— Թուրք սուլթաններուն, որոնք կ'իշխէին ամբողջ ծովեզերքին եւ թոյլ չէին տար որ հոն ծածանի մահիկէն տարբեր պատանի մը։ Սեւ ծովը, ըսած էր սուլթանը՝ Մեծն Պետրոսի պատուիրակ Եմիլիան Ուքրայինցովի, պարկեշտ աղջիկ մըն է որուն ոչ ոք պիտի իրաւունք ունի։ Եւ սակայն, երբ Մեծն Պետրոս ձեռքը դրաւ Ազովի եւ Սեւ ծովի եզերքներուն վրայ եւ հիմնեց ռուսական տորմիղը, Ռուսիոյ առջեւ ինքնին ցցուեցաւ հարցումը,— իր տորմիղը պիտի կարենա՞յ ազատօրէն նաւարկել Սեւ ծովուն եւ Նեղուցներուն մէջ՝ բաց ծով կարենալ ելլելու համար։ Բարձրագոյն Դուռը, որ տէրն էր երկու նեղուցներուն, մերժեց այդ իրաւունքը։ Ռուսիա, սակայն, ձգտեցաւ այդ ազատութիւնը ձեռք ձգելու եւ ազատօրէն Միջերկրական իջնել ցանկաց, որովհետեւ միայն անոր մէջ կը գտնէր իր առեւտուրին զարգացումը եւ իր պետական փոյութեան ապահովութիւնը։ Այս հարցը երկար դարեր զբաղեցուց Ռուսիան եւ Թուրքիան, եւ ռուս-թուրք յարաբերութեանց առանցքը դարձաւ՝ 18րդ դարէն սկսեալ։ Աւելին,— առանցքը եղաւ ամբողջ արեւելեան հարցին։

Ռուսական այդ ձգտումին տրամաբանական հետեւանքն էր որ «Մեծ արջը» սկսաւ հետզհետէ յառաջանալ ու տարածուիլ Սեւ ծովի եզերող հողամասերուն վրայ։ Այդ տարածումը կատարուեցաւ համեմատաբար արագ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին։ Այնպէս որ Սեւ ծովը իրաւականօրէն դադրեցաւ ներքին (Թրքական) ծով մը կամ փակ աւազան մը ըլլալէ։ Այսու հանդերձ, աշխարհագրական ու քաղաքական տեսակէտով ան շարունակեց փակ մնալ, քանի որ այդ աւազանին կամ ծովուն բանալիները Թուրքերը կը շարունակէին պահել իրենց ձեռքը։ Վոսփորն ու Տարտանէլը կը մնային փակ, ու Բ. Դրան տիրապետութեան տակ։

Ուրեմն, Ռուսիա պիտի ձգտէր նաեւ այս արգելքը վերցնել։ Այդ ձգտումին արդիւնքն էին ռուսական քաղաքականութիւնն ու այդ քաղաքականութեան այս կամ այն ձեռնարկները։

Այդ երկու նեղուցներէն ազատօրէն անցնելու խնդիրը անփոփոխ կերպով խրացուած է Փեթերպուրգի բոլոր դահակալներուն կողմէ։ Տավրիչեվսքի կ'ըսէ թէ «Սեւ ծովէն եւ Միջերկրականէն ազատօրէն անցնելու մեր իրաւունքը, արտաքին աշխարհի հետ շփման մէջ ըլլալու մեր իրաւունքը կը նշանակէ։ Իսկ օտար տորմիղներու Սեւ ծով մտնելու իրաւունքը կը նշանակէ՝ մեր բակը, մեր տունը մտնելու իրաւունք մը, որ կը ձգտի միայն եւ միայն մեզ կողոպտելու»։

Ուրեմն, Ռուսիա ոչ միայն իրաւունք մը կը նկատէ նեղուցներէն ազատօրէն դուրս գալ՝ իր ուզած ատեն, այլ եւ՝ նոյնքան իրաւունք կուտայ ինքզինքին իր բակը չմտցնելու օտար տորմիղներ։

Եթէ ակնարկ մը նետենք ռուս-թուրք յաջորդական դաշնագիրներուն վրայ, անմիջապէս պիտի նկատենք ռուսական այդ ձգտումը եւ ըմբռնումը։ Այսպէս, մինչ արեւելեան հարցը կը շարունակէր անլոյծ մնալ ու կը սպառնար Եւրոպայի կողմէ իր վերջնական լուծման, Ռուսիա 1798ին, 1805ին եւ 1833ին կնքուած դաշնագիրներով կը չօշափէր նեղուցներու խնդիրը։

18րդ դարու վերջաւորութեան, երբ Ռուսիան-Դանուբը կ'ողջունէր և 1774ին Քիւչիւք Քայնարճայի դաշնագիրը կը կնքէր, արդէն իսկ ձեռք կը ձգէր Վոսփորէն, Տարտանէլներէն, Դանուբէն եւ Սեւ ծովէն իր առեւտրական նաւերը ազատօրէն անցնելու իրաւունքը։ Տարիներ վերջ, Ռուսիա, աւելի զօրացած էր Սեւ ծովի մէջ, իսկ Թուրքիա աւելի տկարացած։ Այնպէս որ յաջողած էր ձեռք ձգել նաեւ պատերազմական նաւերու անցքի իրաւունքը՝ նեղուցներէն (11—24 Սեպտեմբեր 1805)։

Մինչեւ այդ, Թուրքիա մրցակից մը չունէր։ Իր զէնքին ու բազուկին ամէն էր որ պիտի չափուէր Թրքական զէնքին ու բազուկին հետ՝ անկէ կորզելու համար սա կամ նա հողն ու իրաւունքը։ Եւ սակայն, երբ ան իր հասակը սկսաւ ցցել Միջերկրականի ջուրերուն մէջ, երեւան եկաւ Անգլիան։ Մեծն Բրիտանիան անշուշտ ինչքան նոր, նոյնքան ալ վտանգաւոր մրցակից մըն էր, քանի որ ամենազօրաւոր ծովային պետութիւնն էր։ Այդ մրցակցութեան արդիւնքն էր որ Անգլիա 1805 յունուար 5ին Թուրքիան պարտադրեց Պոլսոյ Նեղուցները փակել օտար նաւերու առջեւ։ Այսինքն փակել Ռուսիոյ առջեւ։

1833ին, երբ Ռուսիա օգնութեան եկաւ Թուրքիոյ եւ զօրք հանեց Հիւնքեար Իսքէլէսի, յաջողեցաւ կնքել նոր դաշնագիր մը, որով իրաւունք կ'ունենար Վոսփորը ազատ անցք մը նկատելու իր նաւերուն համար, իսկ Տարտանէլը կը փակուէր բոլոր պատերազմական նաւերուն առջեւ։ Այս դաշնագրին յաջորդեցին ուրիշներ — 1841, 1856 եւ 1871 — եւ Ռուսիա կրկին զրկուեցաւ իր այդ իրաւունքէն, քանի որ նեղուցները դարձեալ փակուեցան բոլոր պետութեանց տորմիղներուն առջեւ, նոյն իսկ խաղաղութեան շրջանին։ Սուլթանը իրեն կը վերապահէր ֆէրմանով մը թեթեւ զինուորական նաւերու անցքը արտօնել նեղուցներէն, իսկ այդ նաւերը պիտի գային Պոլսոյ օտար դեսպանութեանց մէկ գործին համար։ Այս արգիլքին դէմ, սակայն, 1856ին Թուրքիոյ երկու զինակիցները, Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց տորմիղները անցուցին Սեւ ծով եւ հասան մինչեւ Սեւաստոփոլ։ Այս մուտքը, անշուշտ, հանգիստ յաղթանակ էր անգլիական քաղաքականութեան ու ձգտումին։ Ան կը ջանար արգելք ըլլալ երկու բանի,— Ա. Թուրքիոյ անդամահատման։ Ատոր համար ալ 1856ի Փարիզի դաշնագրով կ'ապահովուէր Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը։ Եւ, երկրորդ, պողպատեայ արգելք մը դնել դէպի Միջերկրական Ռուսիոյ յառաջխաղացման դէմ։ Աւելցնենք որ Փարիզի դաշնագիրը Ռուսիան կը զրկէր, փաստօրէն, ուրիշ իրաւունքէ մըն ալ — Սեւ ծովու մէջ ազատ ըլլալէ, քանի որ իր տորմիղը կը չէզոքացուէր։ Այս կերպով, ուրեմն, Ռուսիա կը վերադառնար հոն ուր կը գտնուէր այն օրերուն երբ Սուլթանը ըսած էր Մեծն Պետրոսի պատուիրակին թէ՝ «Սեւ ծովուն ոչ ոք պիտի իրաւունք ունի»։ Ռուսիա զրկուած էր իր դարու բաղձանքէն, քանի որ, հակառակ դաշնագրի մը գոյութեան, իր երկու զօրաւոր թշնամիները՝ Ֆրանսա եւ Անգլիա մէջտ կրնային մուտք գործել։ Անշուշտ, իր այս նուաստացումը կը նուազեցնէր նաեւ իր հեղինակութիւնը

Ղրիմի պատերազմէն վերջ, Ռուսիա կը նուիրուէր ներքին վերակազմութեան։ Եւ 1870ին, երբ Ֆրանսան կոկորդ կոկորդի կուգար Գերմանիոյ հետ, առիթը յարմար նկատեց կապանքը վերցնելու եւ Կորչաքով անմիջապէս եւրոպական պետութեանց հաղորդեց թէ՝ «Ն. Վսեմութիւնը — ցարը — այլեւս ինքզինքը ենթակայ չի զգար Փարիզի դաշնագրին պարտաւորութեանց, որոնք կը սահմանափակէին ռուսական գերիշխանութիւնը Սեւ ծովու մէջ»։ 1871ին, Լոնտոնի մէջ կը ձեւակերպուէր այդ փաստական նոր դրութիւնը։

Ինչպէս կ'երեւի, անվերջ շարունակած է անգլիական պայքարը նեղուցներու շուրջ։ Ու Թուրքիան միշտ ենթակայ եղած է անոր որ զօրաւոր է դուրս եկած։ Ընդունուած իրողութիւն է որ Սուլթանները միշտ գիտցած են խորամանկօրէն օգտուիլ եւրոպական տէրութեանց հակամարտութիւններէն եւ պահել հաւասարակշռութիւնը՝ իրենց երկրին պետական գոյութիւնը պահելու համար։

Նկատելի է որ Թուրքերը շատ անյողդողդ են մնացած իրենց քաղաքականութեան մէջ։ Անոնք համաձայն եղած չեն նոյնիսկ միջազգային հսկողութեան ենթարկել երկու նեղուցները։ Սեւ ծովը «բաց» նկատող Փեթերսբուրգը, անշուշտ կը խորհէր թէ երբ պէտք է ըլլայ եւ այդ «բաց» ծովն դուռը։ Թուրքիան, դարերէ ի վեր, հետեւեալը կ'ըսէ — Նեղուցներու առեւտրական ազատութեան սկզբունքը պէտք է համաձայնի Սեւ ծովու մէջ ռուսական գերիշխանութեան հետ։ Այդ գերիշխանութիւնը զիրենք կրնայ ազատ անցք ունենալ դէպի բաց ծով եւ ապահովել ինքզինքին Վոսփորէն եւ Տարտանէլէն՝ ուրիշ պետութեան մը հետ պատերազմի պարագային։

Ինչպէս կ'երեւի, Ռուսիա իր ծովային սահմանը կը տանի մինչեւ Տարտանէլի դուրսի եզերքը։ Մարմարան «իր տան ծոն «նրբանցքն» է. իսկ Տարտանէլը՝ «փողոցի դուռը»...։

Ռուսական այս ըմբռնումը որ արմատական քաղաքականութիւն մըն է, անփոփոխ մնաց ցարական իշխանութեան ամբողջ տեւողութեան

Անփոփոխ է եւ այսօր, սովետներու օրով։ Քէմալի տրուած օժանդակութիւնը՝ յունական բանակը ջնջելու մտօք, մինչեւ այժմ տեւող բարեկամութիւնը եւ նեղուցները պաշտպանելու մասին թրքական առաջարկին Մոսկուայի կողմէ խրախուսումը, ինչպէս նաեւ Վորոշիլովի Տարտանէլ ըրած այցելութիւնը անժխտելի ապացոյցներն են ատոր։ Ու երէկի սուլթաններուն տեղ, այսօր Քէմալն ու Ըսմէթն են որ նոյնքան խորամանկօրէն կը ջանան եւ առ այժմ կը յաջողին հաւասարակշռութիւնը պահել երկու մրցակից ուժերու միջեւ՝ այդ կերպով պահել ջանալով նաեւ իրենց երկրի պետական գոյութիւնը։

Ցաւօրդով կը խօսինք թէ ինչո՞ւ կը պահանջեն նեղուցները պաշտպանելու իրաւունքը։

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

"ՄՈՆԹԷ ՌՈՇ,, Ի ԿԱՏԱՐԷՆ...

Մոնթէ Ռոշ... Նեղ, գարձգարձիկ ճամբով կատարի մը, որ տիրաբար կ'իշխէ Ռոն գետի հովիտին։ Ինչպէս ամէն վայր, այս կատարն ալ իր պատմութիւնն ունի։

Տարիներ առաջ, օր մը բախտը ունեցայ այս կատարը բարձրանալու մէկու մը հետ, որ այլ եւս չկայ։ Նա չկա՞յ... ի՞նչը, այո՛, չկայ։ Ոչ եւս է ան, բայց իր հոգին կ'ապրի իմ մէջ, ինչպէս եւ բոլոր իր ծանօթներուն եւ ընկերներուն մէջ.

Ցի՞ւ, սա՞մ իր անունը։ Օ՛, ոչ խնայեմ այս մէկը, եւ ինծի եւ իր ծանօթներուն համար։ Այս օրերուս ցաւեր շատ տեսանք, նոր վերյիշումներ լաւ չեն։ Այրած սրտերու վրայ պղպեղ ցանելը լաւ բան չէ, բայց, միայն այսքանը բաւ որ անմոռանալի յիշատակը յարգելու համար.

— «Վե՛ր կաց, Օվէլ, քեզ մատաղ...»։

Ու տարիներ վերջ, գարնան այս արեւոտ օրին, քանի մը ընկերներու հետ բարձրացեր ենք այս բարձունքը, չեմ գիտեր վայելելո՞ւ համար բնութեան հրաշագեղ բարիքը թէ ապրելու համար յիշատակը մեր բազմազան կորուստներուն։ Անտարակոյս այս վերջինը։

— Ոը էս սարին կատարը խաչաւոր վանք մը չինեն եւ միւս կողմի ձորը փոխանակ ալ երկարելու դէպի ձախ երկարի, ճիշդ ու ճիշդ կը դառնայ մանրանկարը մեր Սուրբ Կարապետին

Տարօնցի տարէց ընկեր մըն է որ կը խօսի։

— Հէ՜յ... հէ՜յ... դուք փոքր էիք, դուք բան չտեսաք, դուք բան չզգացիք, էն սարերը, էն լեռները, էն ջուրերը, էն դաշտերը ու էն հովիտները չկան, էս տեղուանքը չկան։ Քիչ առաջ, էս փոքր սարը բարձրացած ատեն բոլորից էլ շունչը կտրուեցաւ, հապա եթէ Ս. Կարապետի սարը բարձրանալու լինէիք, էս կողմ դառնաս՝ անդունդ, էն կողմ դառնաս՝ անդունդ։

Ընկերը աչքերը յառած դէպի հեռուն, դէմքը թախծոտ, մտայղ կեցուածքով մը կը սկսի մեղմօրէն երգել իր շատ սիրած երգը.

Սուրբ Կարապետ բարձր է բոլոր,
Ճամբաները ոլոր մոլոր,
Ուխտի կուգան համարաւոր,
Թէ՛ ոտոտր, թէ՛ ձիաւոր,
Մուրատատուր Սուրբ Կարապետ։
Սուրբ Կարապետ խորան-խորան,
Մէջը կ'օրովի ոսկի օրան ...

Ընկերը կանգ կ'առնէ, չի կրնար շարունակել։ Կարծես կանակէն ջագացի քար մը կախած եռեւէն կը քաշէն։ Կոկորդը սեղմող մը կայ։ Անհերեւոյթ ձեռք մը կայ, որ մազերը կը քաշէ, ուսերը կը թօթվէ ու պոռալ, մորուաւոր «երախան» է, որ կը փչէ ինծի իր վրայ,— «Հէյ Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետ»....

— Ընկեր, ընկե՛ր, մեղքցիր մեզի, մենք այստեղ եկանք ոչ թէ լալու կամ ողբալու, այլ բնութեան հրաշալիքները դիտելու, այսօրուան արեւոտ օրը վայելելու, չէ՞ որ ամէն օր բանտարկուած ենք, մեղքցիր մեզի գոնէ այս օրերուն,— կը ձայնէ ընկերներէն մէկը։

Բայց կարելի՞ է յորդառատ ջրվէժին առջեւ սաւաշ պարիսպ կանգնել կամ սակայ ապարանքը լափլիզող հրդեհը զսպել մը ջուրով մարել։

Եւ ընկերը ուսը ծառին դրած, երեսը ափերուն մէջ, երախայի նման կը հեկեկայ։

Մենք ալ կը հետեւինք իրեն։ Լա՜ց, բայց ի՜նչ լաց...

Եթէ տեսէներէ վրայ դոյութիւն չունենար լացը, քաղցրութիւնը երբեք արժէք չպիտի ունենար։ Բոլոր տեսակի ծանր եւ հեղձուցիչ ցաւերն ու հոգերը, ի վերջոյ, երկու կաթիլ արցունքի կը սպառին։ Մարդ իր հոգեկան եւ աշխարհիկ տառապանքներուն մէջ եթէ չկարենայ երկու պուտ արցունք թափել իր աչքերէն, կը ճաթի անպայման։

Եւ արցունքը սփոփարար կը դառնայ նաեւ մեզի համար։ Քանի մը վայրկեան հեծկլտուք, քանի մը բոպէ իրարու քով, պար, սփոփանքի, հաւատքի եւ յոյսի, ապրելու եւ յարատեւելու խօսքեր։

Սրբազան պաշտամունքի եւ սուրբ գաղափարի, սուրբ գործին համար հաւատարմութեան երդում։

Հիմա հանգիստ ենք, հանդարտացանք, մեր սրտին հեւքը իջաւ, մեր շրթներուն վրայ ծամածռութիւն չկայ այլ եւս։ Կ'երգենք, կը խօսինք ամէն ու ձախէն, եւ հեռուէն։

— Հաւատացէք, այնքան կը ջղայնանամ, այնքան հոգիս թունդ կ'ելլէ որ քիչ կը մնայ, ես ալ օր մը իրենց կարմիր դրօշը «փաթթոց» ընեմ եւ իրենց խմբագրատունը դրկեմ, կ'ըսէ, ընկեր մը։

— Ի՞նչ, ի՞նչ ըսիր... յուա բերանդ, եթէ չարքային ընկեր ըլլայիր, ես ուրիշ ձեւով պիտի վարուէի քեզի հետ։ Կարմիր դրօ՞շը փաթթոց, օ՜, օ՜... գոսն դեռ այնչափ խա՞կ ես որ չես ճանչնար կարմիր դրօշը։

Մշեցի ընկերն է խօսողը, ծանր եւ զուսպ

— Կարմիր դրօշը ոչ թէ այսօրուան իրենց զիրենք «յեղափոխական» յորջորջող, բայց յեղափոխութեան դէմ դաւող խռովարարներունն է, այլ իրապէս յեղափոխական, ընկերվարական կուսակցութեան։ Անոնց պատառ մըն էր ան, երբ մեր կուսակցութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, վերցուց, գրեց անոր վրայ իր սրբազան նշանաբանը — Մահ կամ Ազատութիւն, կախեց զայն նեղուցների... Այն օրէն ասդին 44 երկար տարիներ են անցեր, անոր գոյնը խորհրդանշուեցաւ մեր հայ յեղափոխականի կարմիր արիւնով։ Քրիստափորէն, Հրայրներէն, Վազգէններէն, Անդրանիկներէն մինչեւ մեր օրերը, անոր վեհ գաղափարին համար զոհուողներու կարմիր արիւնով։

Կարմիր դրօշը մերն է, ընկեր, Հայ Յեղափոխութեան, հայ աշխատաւորութեան սուրբ դրօշն է ան, ներկուած եւ սրբագործուած մեր անմահ մեռելներուն արիւնով

Ի՞նչ փոյթ թէ այսօր, այդ դրօշը կը չահագործեն նորանոր բանակայներու ձեռքին մէջ։ Թող չահագործեն, թող փառաբանեն։ Երէկ, խաչով ու խաչվառով հրապարակ նետուած էին, չէ՞ որ այն օրերուն խաչն ու խաչվառը գեղ գործեր ունէին։ Այսօր խաչին տեղ դողցեր են մեր դրօշը, միամիտ ամբոխը մոլորեցնելու համար, բայց հաւատաց ունեցէք, կուգայ օրը, կուգայ ժամը, երբ այդ դրօշը իր բուն տիրոջը կը յանձնուի։ Վստահ եմ խոր հաւատք ունիմ, որ ամէն ինչ կարելի է զարտուղի ճամբաներով տանիլ, բայց ոչ պատմութիւնը, երբեք արդարութիւնը։

Այսպէ՜ս կը մտածէինք ազատ բնութեան ծոցին մէջ, արծիւներու բոյնին մէջ, Մոնթէ Ռոշի կատարէն։

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԻ

ՀԱՅՈՑ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ի խորոց սրտի խօսք ունիմ ձեզի, Հայոց որբերուդ։ Արցունքն աչքերուս, կսկիծը սրտիս, գառնացած հոգւով խօսք ունիմ ձեզի։

Հայ ժողովուրդի անհայր եւ անմայր ո՛վ հասուն որբեր, խօսք ունիմ ձեզի։

Անթաղ հայրերու, անյայտ մայրերու, պղծուած քոյրերու, քանդուած գիւղերու, անծուխ տուներու, թափուր դաշտերու վրէժով խարն, կապոտր հոգւոյս, ամպրոպէն պոկուած շանթի կտորէ խօսք ունիմ ձեզի։

Մարտիրոս ցեղիս յլուած զաւակներ, մի՞թէ դուք մոռցաք անապատը մեծ, Տէր Զօրն ահաւոր, դիակներն անթաղ, Եփրատն արիւնոտ, գիշերով յեցուած հօրերը դժնդ

Հայ ժողովուրդի անարեւ տղաք, հայ ժողովուրդի սգաւոր սերունդ, նահատակ ցեղի կրկին նահատակ չափահաս որբեր, մի՞թէ դուք մոռցաք ձեր ծնողներու, սիրելիներու, մահուան բոպէին ձեզի պատգամած՝ սրբազան վրէժի, կրակով գրուած կտակն արիւնոտ։

Մեր տխուր ցեղը, ահո՜ւնց Հայկազեան, տոհմ Աքթամարեան, մեծ պայքար բացաւ մեր վառ թշնամուն՝ Մոնկոլ-Թուրքին դէմ։ Մեծ պայքար բացին եւ մեր հերոսներ, փառքի տիտաններ, ջան ֆէտայիներ, եւ մեծ Մուրատներ, Գէորգ Չաւուշներ, Կայծակ Մարտոն, Մուշեղ-Աշաֆի, Հրայր-Դժոխքներ, զինւորն Անդրանիկ, Սերոբ Աղբիւրներ, միթար, Փարամազ, Արամ, Նազարբէկ, Համազ եւ Համազ, ասոնք հասակով, պողպատ թիկունքով, արծիւ աչքերով, հրաշք խոյանքով ճակատ հարթեցին։ Ճակատ հարթեցին եւ կռիւ տուին, հայ ազատութեան փառքը կերտեցին, հայ ապրելութեան շղթան քանդեցին։ Ամէնքն ալ ինկան գոհաբերութեան բագինին առջեւ, ամէնքն ալ եղան մեծ նահատակ։ Եւ մեր մոլեգնած թշնամին վառ ի՞նչ, սարսափն ապրեցաւ։ Մեր հերոսներու դիւցազն խոյանքէն սարսռաց հիմէն գահը արիւնոտ կարմիր սուլթանին։

Արիւնոտ ցեղիս արիւնոտ սերունդ, ինկողներու ցեղիս ողբալ պատուական, մի՞թէ դուք մոռցաք այն հերոսական դիւցազնամարտը, զոր հերոսաբար տարին ձեր հայրեր Սարդարապատի, Ղարաքիլիսի, Բաշ-Ապարանի ճակատին վրայ։ Եւ ահա օր մը Մայիս Քսանութ՝ Փարնան ծիծաղ որ՝ մեր հայրենիքի մէկ մասին վրայ, հըպարտ ու վսեմ ծփալ սկսաւ մեր անկախութեան, վսեմ, սրբազան խոյ-հրդանիշը,— Հայ եռագոյնը, Հայ անկախութեան սուրբ դրօշակը։

Որբացած ցեղիս կրկին որբացած պատանի տղաք, եթէ մոռցած էք դուք այս ամէնը, ես անէծք ունիմ Տէր Զօրէն բերած, ես նզովք ունիմ ձեր հօրմէն, մօրմէն, պղծուած քոյրերէն։ Ես թոյն եմ բերեր երկու միլիոն նահատակներու անէծքէն շինուած։

Անուկան ցեղիս տղամարդ սերունդ, սուգ անապատի կիզիչ արեւէն այրուած ճակատով։ Նամարտ թշնամին անարգ մարակի սպին թիկունքին՝ ման կուգաք շուար, օտար հողերու, ծովերու վրայ։ Օտար քաղաքի, օտար գիւղերու մայթերուն վրայ եթէ մոռցած էք դուք այս ամէնը — անպիտան սերունդը, անոր կասկը, հայ ժողովուրդը, իր տղայր պառտ, հունկ անէծք մը կայ շրթունքիս վրայ՝ ձեր մօրմէն առած, արիւնով ռնուած, կրակով թրծուած, անէծք մահուար, քար պայթեցնող, եւ բուրկէ սերունդ անմոռութ անէծք, մեծ անէծքներու գերագոյնն, Մեծ անէծքներուն էն սարսափելին՝ Խամկավա՞ր դառնալ։

Իմ հերոս ցեղիս հերոս զաւակունք, չափահա՞ս որբեր։ Ես շատ լաւ գիտեմ ձեր սրտերուն խորքերն, աշխարհն որ ահաւոր ու մեծ փոթորիկ մը կայ, կ'ուռի կը յորդի, ասորեւկրեայ սահանքի նման։ Մեր հերոս ցեղին, Ամրիկին տուհմին, Նահատակներուն, մեծ հերոսներուն, բիւրոց դժխեմ վրէժ ձայնն է։ Ազատ եւ անկախ մեծ հայրենիքին սուրբ ազատութեան զօրանչի ձայնն է։ Եւ աւելի մեծ ես օրհնէնք ունիմ՝ Հայր Արարչամու արդւոյն՝ Իսահի օրհնութեան նման։ Թեւերս բացած, ի խորոց սրտի այդ աստուածային օրհնութիւնը մեծ՝ ձեզի պիտի տամ — Յեղափոխական Հայ Դաշնակցական դառնալ յաղո՜րդ...

ԽՈՐԵՆԱՑԻ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԸ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ — ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԹՈՐԻՆՕ, 31 մայիս (Յառաջ).— Մֆատոր Մուսոլինի դաշտին վրայ, ուր անցեալ կիրակի Ֆրանսական ֆութպոլի խումբը պարտուեցաւ աւստրիական խումբէն, տեղի ունեցաւ այսօր (հինգշաբթի) Չեխոսլովաքիա-Զուիցերիա մրցումը։ Այս մրցումին համար Թորինօ եկած էին հազարաւոր Զուիցերիացիներ եւ բազմաթիւ Չեխոսլովաքներ։ Ներկայ էին նաեւ 500ի մօտ Հոլանտացիներ, որոնք առաւօտեան հասած էին Ճենովայէն մասնաւոր շոգեկառքով։ Հակառակ օդին անձրեւոտ ըլլալուն՝ 15,000ի մօտ հանդիսատեսներ ներկայ էին։ Դիմաւոր ամփիոնին մէջ կը նշմարուէին քաղաքապետը, բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, Զուիցերիացի եւ Չեխոսլովաք հիւպատոսները եւն.։ Մրցումը սկսելէն քանի մը վայրկեան առաջ իրենց մուտքը կատարեցին դաշտին մէջ նախ Չեխոսլովաքցիները եւ քիչ վերջ Զուիցերիացիք։ Երկու խումբերն ալ մեծ ծափերով ընդունուեցան։ Սակայն ծափահարութեան չափէն կը զգացուէր որ ներկաներուն համակրութիւնը աւելի Զուիցերիացւոց ուղղուած էր։

Չեխոսլովաքները կը շահին դաշտին ընտրութիւնը եւ կը խաղան հովին փչած ուղղութեամբ

Խաղը կը սկսի ճիշդ ժամը 16.30ին։ Զուիցերիացիք կը սկսին յարձակիլ եւ քիչ վերջ Փլանիքա կը միջամտէ։ Չեխերը սակայն կը կազմակերպեն իրենց խաղը եւ քանի մը անգամ կը հասնին Զուիցերիացւոց բերդին առջեւ եւ իրարու վրայ «քոռնէր» կը քաշեն։

Ցանկարծ 18րդ վայրկեանին Զուիցերիացիք կը շահին առաջին նշանակէտը։ Զուիցերիացի կեդրոնի յառաջապահը գնդակը կը ստանայ ընկերոջմէ, կը փախչի, կը մօտենայ Չեխերու բերդին եւ հակառակ արգելքին ուժեղ հարուածով մը կը նշանակէ կէտը։

Չեխերը առանց կորսնցնելու իրենց հանդարտութիւնը կը շարունակեն յարձակիլ եւ վերջապէս 24րդ վայրկեանին Սուպոտան Սաղատկայէն բաւական գնդակը իրեն խումբին համար կ'ընէ նշանակէտ մը։ Զուիցերիացիք խաղը իրենց ալ թեւին վրայ հիմնելով քանի մը անգամ կը մօտենան Չեխերուն բերդին։ Չեխերը սակայն լաւ խաղով մը կը պատասխանեն եւ քանի մը «քոռնէր» կ'ունենան ի նպաստ իրենց

Եւ առաջին խաղամասը կը վերջանայ այս արդիւնքով՝ 1—1։

Հանդիսատեսները, որ խաղի ընթացքին միշտ քաջալերած էին Զուիցերիացի խաղացողները՝ իրենց համակրութիւնը կը յայտնեն ծափահարելով անոնց ցոյց տուած դիմադրութեան համար։

Խաղամասը կը սկսի Չեխերու յարձակողականով, 4րդ վայրկեանին Սուպոտան գնդակը կը փոխանցէ Սոպոթին որ կը մօտենայ բերդին եւ բերդապահին դուրս ելած միջոցին՝ գնդակը բերդէն ներս կը նետէ։

Սակայն Զուիցերիացիք չեն վհատիր եւ կը յարձակին իրենց կարգին։ Վիրիշալէն 34րդ վայրկեանին ժէգէն ուժեղ հարուածով մը կը յաջողի հաւասարութիւնը հաստատել։

Չեխերը կը կազմակերպեն իրենց խաղը, կը յարձակին եւ 38րդ վայրկեանին կը նշանակեն իրենց 3րդ կէտը շնորհիւ Նէժէտլիին մէկ «կուլերին»

Զուիցերիացիք սակայն քաջալերուած հանդիսատեսներուն աղաղակներէն, քանի մը անգամ կը մօտենան Փլանիքայի բերդին, բայց ի զուր։ Դատաւորը կը սուլէ խաղին վերջը, մինչ Զուիցերիացիք յարձակելու վրայ են։

Չեխոսլովաքիա կը յաղթէ Զուիցերիոյ 3—2ով։

Ց. ԹԱՇՃԵԱՆ

Նոր ակումբին յաջողութիւնները

Ֆրանսական թերթ մը կը հաղորդէ, որ հայ երիտասարդ մը Անդրանիկ Մակարեան L'Heure de défilé շարժանկարին մէջ խաղացած է երկրորդ հերոսին դերը։ Ֆրանսացի այնքան արուեստագէտներու կողքին հայ երիտասարդին այս յաջողութիւնը իրապէս արժանի է գնահատութեան։

⁂ Կիպրոսի Մելգոնեան վարժարանէն շրջանաւարտ Մ. Կարեան, որ քանի մը տարիէ ի վեր Բան հաստատուած է, ցերեկները իր օրապահիկին համար աշխատելով, գիշերները՝ Բազմարուեստեան վարժարանի նկարչական ճիւղին հետեւելով 4րդ անգամ յաջողած է առաջին հանգիստանալ 15է աւելի դասընկերներու մէջ, եւ շահած առաջին մրցանակը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Ֆրանսայի «Համազգային»ի կեդրոնական Վարչութիւնը մայիս 23ին կատարեց նիւթական համեստ օժանդակութիւն մը Փէյրութի ճեմարանին, ղրկելով հազար (1000) ֆրանս. ֆրանք։

Կը յուսանք մօտ օրէն գումար մը եւս հասցնել նոյն հաստատութեան։

Ֆր. Կեդր. Վարչութիւն

Տպագրութիւնը Հին Ելլադայի մէջ

>>> <<<

Տպագրութիւնը եւս, բոլոր միւս գիւտերուն եւ արուեստներուն պէս, իր սկիզբը կ'առնէ հին հին դարերէն։

Անոր սկզբնաւորութիւնը կը գտնուի դրամներու վրայ։ Առաջին կրճատումները եղած են տպագրութեան առաջին քայլերը։ Ամէնէն առաջ, առնենք աւելի չափ խնայողական նկատումներով եղած են։ Հարկ կ'ըլլար փոքրիկ տեղ մը ամփոփել կամ խառնել — դրամներ, ծաղկամաններ — արձանագրութիւններ. Հաղուադիւտ սիւթերու վրայ այդ բոլորը կարելի էր գնել լոկ կրճատուած ձեւով։ Գաւազանները գիտեն որ՝ հին արձանագրութեանց վերծանութիւնները ամբողջովին աղաղակաւ էին։ Հին դրամներու, բոլորակներու եւ պայթոններու արձանագրութիւնները բազմաթիւ կրճատումներու չքմայ մըն են։ Այս կրճատումները, զորս հնագարեան մարդիկ ի գործ կը դնէին իրենց ամենօրեայ կեանքին մէջ, կը բացատրէին ... Հոգեբանական պատճառներով Մեգի համար եւս ձանձրացուցիչ է գրել կարգ մը բառեր մէկ քանի անգամ, որով, կը նախընտրենք ընտրել կարգ մը յատկանիշներ՝ արագ կրճատումը անոնց։ Մեր հայերէն իսկ, մինչեւ վերջերս, իրենց ձեռագիրներուն մէջ յաճախ կը գործածէին այդ ձեւի բառեր — Աստուած եւն.։ Տպագրութեան մէջ ալ գործածուած է այդ. Մեր եկեղեցական գիրքերը լի են նման կրճատումներով ու նշաններով։

Հին Յոյները փորձեր են բրած, քիչ ու չատ յաջող, տպագրական գործութիւն մը ստեղծելու համար։ Տպագրութեան փորձեր եւս կատարած են։ Քրիստոսէ առաջ 4րդ դարերուն Պերիկլէսի եւ Դեմոսթենէսի շրջանին, դեմոկրատութեան արուեստը բաւական բարձր աստիճանի մը հասած էր։ Ճիշդ այդ շրջանէն կը սկսին հին յունական տպագրութեան փաստաթուղթերը։ Անոնք երկու ձեռագիրներ են, որոնք կը ներկայացնեն այդ շրջանին հելլենական սովորական գիրի բարեփոխման ծրագիրները։

Այդ գրութիւններէն մին գտնուած է 1883ին, Ակրոպոլի մէջ, իսկ միւսը՝ 1895ին՝ Դելֆիի մէջ։ Տպագրական գրութեան այդ երկու ծրագիրներն ալ համարակալութեան առջեւ ցուցադրութեան դրուած են։ Գտնուած վայրերուն պատճառաւ, տպագրական այդ փորձ-գրութիւնները տպագրական պատմութեան մէջ կը կոչուին Դելֆեան եւ Ակրոպոլեան։

Առաջին գրութեամբ, որ միանգամայն առաջին դասագիրքն է տպագրութեան, գրուած են բազմաթիւ գիտուններ, քանի որ անոր պատճէնը իր ամբողջութեանը մէջ պահուած չէ ու հնարաւոր չէ զայն վերակազմել։ Դիտական ուսումնասիրութեանց իբրեւ արդիւնք, գոյութիւն ունին գրութեանց մէկ քանի վերակառուցումներ, որոնք իրարմէ կը տարբերին մանրամասնութիւններով։ Անծանօթ հեղինակը ձայնաւոր գիրերը առած է որպէս կմախք՝ իր նամակին։ Անոնք կը դրուին մեծ նշաններով, իսկ բաղաձայնները կ'աւելցուին անոնց վրայ, բայց աւելի մանր են, ու կը դրուին զանազան տեղեր ու զանազան դիրքերով՝ ձայնաւորներուն նկատմամբ։ Այս ձեւով կը կազմուին անհամար վանկերու կրճատումներ, որոնք բնաբար ... կը չարուին։

Ակրոպոլեան գրութեան հեղինակութեանը մասին զանազան կարծիքներ կան։ Ոմանք կ'ենթադրեն թէ այս դրութը ծնունդ կ'առնէ Քսենոփոնէն, իսկ ուրիշներ ... Մեծ իրաւամբ կը յիշուի նաեւ Արքիոր, աթենական պետական մարդը, որ ծանօթ է որպէս բարեկարգիչ գրերու, քանի որ գրութեան ոճը ու գրութեան կառուցման ձեւը կը համապատասխանեն անոր ոճին ու մտածումներուն։ Անկէ զատ, Արքին գրագած է նաեւ յունական քերականութեամբ եւ յոյն տառերու պատկերագրականութեամբ, եւ, իր առաջարկով, յոնիական այբուբենը ընդունուած է, պաշտօնապէս, Աթէնքի մէջ։

Միւսը, Դելֆեան տպագրական յիշատակարանը, կը ներկայացնէ փոքր քառակուսիներու աղիւսակ մը, ուր դրուած են կրճատումները։ Տպագրական այս երկրորդ փորձը ձայնաւոր գիրերը կ'առնէ գրերուն որպէս կը մախք։ Եւ կամ 3 ձայնաւորներու խումբեր ունին անհամար նշաններ։ Բառերուն մէջ կը նշմարուին միայն բաղաձայնները։ Ձայնաւորները ընդհանրապէս չեն գրուիր։

Յունական գիրը առնուած է Փիւնիկեցիներէն. Վերեւի երկու ձեռագիրները կը ներկայացնեն փորձեր՝ օտար փիւնիկեան փոխարինելու նոր գիրերով, որպէս տեղական կամ մայրենի ստեղծագործութիւն։ Այդ երկու փորձերու հեղինակները նպատակ են ունեցած յօրինել դրաւոր գրութիւն մը, որ, իր յօրինուածքով, համապատասխանէ գրերու մասին յունական իւղալին։

Ծրագիրներէն ի յայտ կուգայ որ նոր գրութիւնները երկու կամ երեք անգամ աւելի արագ կը գրուին քան սովորական գիրերը, — արագութիւն մը, որ անբաւարար է արագ հառեր արձանագրելու համար, բայց յարմար է սովորական պէտքերու։ Այդ մօտ, անոնք կը նկատուին տպագրութեան նախակիրը։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ooooo

ԱԹԱՍԱՆ, (Յառաջ), 20 մայիս.— Համակ վիշտ եւ տխրութիւն պատճառեց ընկ. Մ. Վարանդեանի մահը բոլորիս։

Ընկ. Վարանդեանի մահով հայ ժողովուրդը ընդհանրապէս եւ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը մասնաւորապէս՝ կորսնցուցինմէկը այն հայրենասէրներէն, որոնք իրենց գործով ու գրիչով քանի մը տասնեակ տարիներ անվհատ եւ յաման լծուած էին հայ ժողովուրդի զարատոր երազը իրականացնելու աշխատանքին։

Տարագիր հայութիւնը իր ճգնաժամային օրերուն կ'ուզէր լսել երկու մեծ հայրենասէրներու վերջին յուսադրիչ խօսքը, այս կամ այն դէպքին առթիւ։ Ո՞ւր են այդ անման հայրենասէրները, եթէ ոչ Վարանդեան եւ Ահարոնեան, Դաշնակցութեան երկու հսկայ կաղնիները՝ մէկը միւսէն անբաժան եւ գերագանց։

Այս երկու ընտրեալներէն ընկ. Մ. Վարանդեան յաւիտեան բաժնուեցաւ մեզմէ, իսկ միւսը՝ ընկ. Ահարոնեան անխնայ զամուած է մահճին։

Կրտսեր ընկերներուն եռանդի եւ ոգեւորութեան անսպառ աղբիւր հանդիսացող ընկերներու խօսքը չպիտի լսենք ու կարդանք այլեւս։

Երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք առաջինին թարմ շիրիմին առջեւ, իսկ վերջինին կը մաղթենք արագ ապաքինում։

Յ. Մուրատեան

ԱԹԱՍԱՆ, 17 մայիս (Յառաջ).— Խնդրեմ բարի եղէք իմ սրտագին ցաւակցութիւններս արձանագրել ձեր սիրելի թերթի համարներէն մէկում մեծ հայրենասէր Մ. Վարանդեանի մահուան առթիւ։

Արշաւիր Արզարեան

ԱԹԱՍԱՆ, 24 մայիս (Յառաջ).— Միութիւնս խոր ցաւ զգաց տեղեկանալով մեծ հայրենասէր Մ. Վարանդեանի մասը

Վարանդեանի մահով հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ իր հին ու կարկառուն մտաւորականներէն մէկը, որ երկար տարիներ իր գաղափարաշունչ գրուածքներով առաջնորդ հանդիսացաւ հայ երիտասարդութեան։ Կ'ողբանք այս մեծ կորուստին համար եւ կ'երդնունք հաւատարիմ մնալ իր վեհ գաղափարին։

Հայ Ազգասիրաց Միութեան վարչութեան Ատենապետ՝ Մ. Սարգիսեան, Քարտուղար՝ Բագդասար Աւետիսեան

Շէյխմահիցիներուն

>>> <<<

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 1925էն ի վեր Մարսիլիոյ մէջ գոյութիւն ունի Շէյխհաճիի Երիտ. Միութիւնը, որուն ծրագիրականոնագրին արտադրութիւնները ծանօթ են մեր բոլոր հայրենակիցներուն,— օգնել նիւթապէս եւ բարոյապէս մեր կարօտ հայրենակիցներուն։

Անցեալ գործունէութեան մասին հարկ չկայ խօսելու։ Ներկայիս Միութիւնը ցաւալի վիճակ մը կը պարզէ, անդամ հայրենակիցներու անտարբերութեան պատճառով։ Միութիւնը կանգուն կը մնայ շնորհիւ իր կարգ մը անձնազոհ անդամներուն։ Սակայն ամէն օր գիմում կը կատարուի, Միութեան աջակցութիւնը կը խնդրուի։

Հայրենակիցնե՛ր, բարձր պահենք մեր հայրենակցական սիրոյն, մեր բնագաւառին յատուկ իրերօգնութեան համբաւը։ Բոլորուինք Միութեան շուրջ։ Մեր գործունէութեան համար ունինք մէկհազարի աղբիւր,—անդամավճար։ Ընէք արձանագրուիլ եւ ուժ տալ, որպէսզի կարենայ գործել վարչութիւնը։

Մայիս 27ին անդամական ժողով մը ունեցանք եւ որոշեցինք Միութեան գանձով գնել Փրանս. Ազգ. Պարգեւախաղէն տոմսակ մը։ Տոմսը շահած պարագային, հարիւրին 25ը կը վերապահենք Միութեան, 75ը անդամներուն։ Ով որ կ'անդամակցի, բաժին կ'ունենայ այս տոմսէն։ Եւ այսպէս ուժ կուտայ նաեւ Միութեան։

Կոչ կ'ընենք Շէյխհաճիցիներուն, օգտուիլ պատեհութենէն եւ բոլորուիլ վարչութեան շուրջ, որ կը կազմեն Գ. Ալեքսեան, Մ. Սարգիսեան Մ. Մակարեան։ Հասցէ.— Camp Roseraie Les Pins, St. Antoine (Մարսէյլ)։

Ով որ անդամակցի, անմիջապէս կը ստանայ գնուած տոմսին թիւը։

ԿՈՒՐ

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐԸ ԺՈՐԺ ԹԱՈՒՆԻ ՄԷՋ

>>> <<<

Թորոնթոյի Հայ Երիտ. Միութիւնը, հետեւեալ նամակը ղրկելով Հայրենիքի, թերթ կը խնդրէ Ճորճ Թաունի հայ որբերուն համար.—

Քանատայի Ճորճ Թաուն անունով գիւղակին մէջ 110 հայ որբեր կային քանի մը տարիներ առաջ։ Անոնք բերուած էին Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի միջոցաւ Յունաստանէն եւ Սուրիայէն։

Այս որբերը ունէին դպրոց, կը սորվէին հայերէն եւ անգլիերէն՝ ունենալով հայ տնօրէն մը։ Կը կատարէին նաեւ երկրագործական թեթեւ աշխատանք։ Բայց վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին զանազան դժբախտ պարագաներու բերումով այս որբերը ցրուեցան, ոմանք ագարակներու մէջ դրուեցան, ոմանք առեւտուրի եւ ոմանք ալ դպրոցներու։

Ներկայիս այդ որբերը դարձած են երիտասարդներ՝ չունենալով Քանատայի երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու սիրտն ու հոգին իրենց գրաւիչ վարուելակերպով, անոնք միեւնոյն ժամանակ առիթը առած են որ մենք գիրենք կոչենք մեր եղբայրները։ Թորոնթոյի Հայ Երիտ. Միութիւնը մեծ յոյս ունի այս Հայորդիներուն վրայ եւ միշտ ալ ջանացած է անոնց հայերէն թերթեր ղրկել եւ գիրենք տեղեակ պահել հայ կեանքին հետ, որպէսզի անոնք չմոռնան իրենց մայրենի լեզուն։

Միութիւնս սակայն գիտէ, որ այս որբ երիտասարդներէն մօտաւորապէս 50ը իրենց հայերէնը մոռնալու վրայ են։

ՀԱՅԵՐԸ ՊԵՐՍԵՊՈԼԻՍԻ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

oooo

«The National Geographic Magazine»ի հոկտ. 1933 թիւին մէջ տպուած են Պերսեպոլիսի քանդակներուն պատկերները, ամենահետաքրքիր թիւով, որովհետեւ «The Illustrated London New's»ի ապրիլ 1ի թիւը կը պարունակէ աւելին։ Քրիստոսէ մօտ 600 տարիներ առաջ Պարսից Մեծն Դարեհի պալատներուն եւ կոթողներուն աւերակներն են որ կը ցուցադրուին անոնց։ Եւ Դարեհի հպատակ մօտ 30 ազգութիւններէն ներկայացուցիչները իրենց բերած նուէրներով՝ քանդակուած են սանդուղներուն վրայ, որոնցմէ առաջին ազգութիւնը՝ սանդուղէն սկսելով, Հայերն են՝ ներկայ եւրոպական տարազով։ Գլխարկները եւ բոլորակ, թէեւ ծոպեր ալ ունին եւ օրուեր, փոխանակ կազմէն երեւնալու ներկայ գլխարկներու կապոյներուն նման։ Դէմքերը կանոնաւոր, մազերն ու մօրուքները յարդարուած ու խոպոպուած։ Պարեգօտ մը ծունկէն 4—5 մատ վեր, ու բարակ գօտի մը վրան, շատ ճաշակաւոր ու հաշակաւոր կերպով կարուած։ Տաբատ մը արգի ճոլակով եւ կօշիկներ ոտքին։ Հայաստանի միջահասակ արդարակ ձի մը եւ երկիոթ կուժ մը, որպէս նուէր կը տանին Դարեհին։ Կապադովկիացիք նոյնպէս հագուած Հայերու ձեւով, առանց՝ լօջիկ մը եւս ունին կռնակնին, ներկայ պարեգօտներու ոճով փիլոյթ մը նորաձեւութեամբ։ Անոնք ալ կը տանին Հայաստանի ձին, առանց կիլիկեան նշանաւոր չալերէ կամ առուտէ շինուած հագուստներ։ Կիլիկիացիք եւս կան հոն, նոյն մազայարդարով, նոյն դիմագծով, սակայն տաք կլիմայի որպէս արդիւնք, հագած էօբարի (զգեստ) եւ կապած թանձր գօտի։ Կիլիկեցիք կը տանին զոյգ մը խոյ՝ թանձր դմակով եւ հագուստներ, ամաններ թանկագին։ Բաղդատելով Հայերու եւ Կապադովկիացիներու տարազները միւս ազգութեանց քանդակներու տարազներուն, նաեւ Յոյներու եւ Հռովմէացիներուն տարազներուն հետ, հեշտ պիտի ըլլայ զգալ այն եղբայրացութիւն թէ ներկայ քաղաքակիրթ ազգերու հագած պաշտօնական տարազը սկիզբ առած է Մեծ Հայքի եւ Փոքր Հայքի Հայերէն։

Զօր. Գոնտիլիսի տպաւորութիւնները

Բոցավառ հանդէսէն վերջ, որ տօնուեցաւ Աթէնքի մէջ «Մայիս 28»ի առթիւ, — այնպէս ինչպէս երէկ հրատարակեցինք մեր թղթակցին գրկած նկարագրութիւնը,— «Նոր Օր»էն կ'իմանանք որ Զօր. Գոնտիլիս անմոռանալի տպաւորութիւն մը կրած է հանդէսին բովանդակութենէն եւ կազմակերպութենէն։ Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ այս մասին Աթէնքի «Նոր Օր».—

Նախարարը հետաքրքրուած է ընդհ. հայութեան վիճակով եւ տեղեկութիւններ ուզած է իրեն ծանօթ Հայերու մասին, որոնց հետ գործակցած է 1920—22 Պոլսոյ մէջ։

Նախարարը հետաքրքրուած է նաեւ յունահայ գաղութով։ Այս առթիւ հպատակութեան հարցի մասին կարծիքներ կը փոխանակէ Յ. Պըլըճեանի եւ Ա. Կայծակի հետ։ Պ. Գոնտիլիս Հ.Յ. Դաշնակցութեան մասին եւս տեղեկութիւններ կ'ուզէր։ Երբ հարցուեցաւ իրեն հանդէսէն կրած տպաւորութիւնները, Զօր. Գոնտիլիս ըսաւ.

— Օր. Մ. Պէրպէրեանի արտասանութիւնը իմ վրաս շատ լաւ տպաւորութիւն թողուց։ Թէեւ նիւթը չհասկցայ, բայց օրիորդին շարժուձեւերը եւ դէմքի արտայայտութիւնը յուզեցին զիս։

Օր. Փափազեանի յունարէն արտասանութիւնը շատ լաւ է։ Յոյնի մը պէս արտասանեց։

(Նախարարին բացատրուեցաւ թէ Օր. Փափազեան փոքր տարիքէն Աթէնք գտնուած եւ դաստիարակութիւնը բնական է յունական վարժարաններու մէջ եւ հայերէն գրելէ չի գիտեր։ Պ. Գոնտիլիս գնահատելով մէկտեղ հելլենական դաստիարակութեան կարեւորութիւնը հասկցուց որ մայրենի լեզուն երբեք պէտք չէ մոռցուի, որովհետեւ հայրենասիրական զգացումներու աղբիւրը մայրենի լեզուն կը նկատուի։)

Երգչախումբին մէջ հայ ժողովուրդը տեսայ, չորսունեակէց պատերազմական նախարարը, հայկական գոյնզգոյն տարազները հաճելի էին։ Երգերէն շատ գոհ մնացի։ Գեղջկական զուարթ ու անմեղունակ երգեր, որոնք կը յիշեցնեն մեր գաւառներուն ու լեռներուն ժողովրդական երգերը։

Շատ լաւ տպաւորուեցայ ժողովուրդին կարգապահութենէն եւ օրինակելի կեցուածքէն։ Կարծեմ հաւաքուած բազմութիւնը հինգ հազարէն աւելի էր։ Դիտեցի որ բոլորը իրենց շունչը բռնած, անշշուկ կը հետեւէին հանդէսին։ Կարգապահութիւնը ժողովուրդներու լաւագոյն արժանիքներէն է։

Խօսակցութիւնը յետոյ կը դառնայ հելլէնահայ պատմական հին կապերուն մասին։

— Հայերը, ըսաւ նախարարը, խօսքը թէոդոսիոսին ուղղելով, թագաւորներ տուած են բիւզանդական գահին։ Յովհ. Չմշկիկը, որքան Հայոց, նոյնքան Յունաց փառքն ու պարծանքն է։

Այս առթիւ ըսենք որ Գոնտիլիս բիւզանդական պատմութիւնը ուսումնասիրած է մասնագիտօրէն։ Մասնաւորապէս հետաքրքրուած է Յովհաննէս Չմշկիկի կեանքով ու գործով եւ պատրաստելու վրայ է գասախօսութիւն մը Չմշկիկի մասին, եւ յառաջիկայ աշնան պիտի կարդայ նախարարներու, ազգերու եւ մտաւորականութեան ներկայութեան։

Պ. Գոնտիլիս հայ ազգը սիրած եւ անոր ընդունակութիւնները գնահատած է հին պատմութիւնը կարդալով։ Յաճախ բաւած է թէ բիւզանդական գահին կայսեր տուող ժողովուրդ մը չի մեռնիր եւ արժանի է ազատ ապրելու այս երկնքին տակ։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՎԻԵՏ ՄԷՋ

Ռուսիկական հրամանատար Իվանով հետեւեալ հրամանը տուաւ.—

«Հայրենիքի եւ ազգային ուրբ էութեան անունով կը խնդրուի մարտական քաղաքացիներէն, առանց ազգի, դաւանանքի, հպատակութեան, կուսակցութեան եւ հասուածական ու համոզումի խտրութեան, կատարել իշխանութեան կարգադրութիւնները եւ պահել կատարեալ հանդարտութիւն, որ այնքան անհրաժեշտ է ներկայ վայրկեանին համար։ Պէտք չէ տալ աւելորդ եւ անցանկալի զոհեր, որովհետեւ մենք բոլորս զաւակներն ենք մեր Հայրենիքին։ Եւ դիւրացնելու համար մայրաքաղաքին մէջ անդորրութիւնը պահպանելու կոչուած օրկաններու գործը, կը հրամայեմ.—

— Կ'արգիլեմ եզած չեղածի մասին սուտ լուրերու տեղեկումը եւ տարածումը։

— Կ'արգիլեմ հետաքրքիր քաղաքացիներու խմբուիլը այն տեղերուն մէջ, ուր զօրքը կամ ոստիկանութիւնը գործ կ'ունենայ կարգը խանգարողներու հետ։

— Կ'արգիլեմ զէնք կրելը բոլոր անոնց, որ մասնաւոր արտօնագիր չունին։

— Կ'արգիլեմ՝ գիշերները առանց արդարացուցիչ պատճառի, քաղաքացիներու շրջագայիլը փողոցներու մէջ եւ խորհուրդ կուտամ կանուխէն իրենց տուները երթալ։

Այս հրամանը խախտողները պիտի հետապնդուին օրէնքի բոլոր խստութեամբ։

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԵՒ Ի՞ՆՉ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

ooooo

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (19 մայիս).

— «Հետաքրքրական եւ խիստ բընորոշ հոգեբանական երեւոյթ մը կը ցուցադրեն Դաշնակցութեան հակառակորդները։

Իրենք՝ օրն ի բուն կ'ընեն ամէն ստորնութիւն, ամէն զրպարտութիւն, ամէն մատնութիւն, ամէն դաւ ու սադրանք Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցականներու դէմ ոչ միայն հայ, այլեւ օտար թերթերու մէջ, ոչ միայն հայ մարդոց, այլ եւ օտարներու առջեւ։ Իրենք չեն քաշուիր երբեք ոեւէ բռնութենէ՝ Դաշնակցութիւնը հալածելու, խեղդելու եւ ոչնչացնելու համար։ Իրենք անդադար կը փառաբանեն խորհրդային կարգերը, խորհրդային կառավարութիւնն ու ափիոնարբու Չեկան, կ'արդարացնեն բոլշեւիկեան բոլոր բարբարոսութիւնները ու ոճիրները։ Իրենք միանգամայն արդար կը գտնեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը Հայաստանի կամ խորհրդային Միութեան միւս նահանգներուն մէջ բանտարկէ, աքսորէ կամ գնդակահարէ Դաշնակցականները եւ ուրիշ ոչ-բոլշեւիկները, անխնայօրէն հալածէ բոլոր անոնք, որ Ստալինի հլու հնազանդ ծառաները չեն կամ անկէ տարբեր կը մտածեն։ Իրենք միանգամայն արդար կը գտնեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը առանց դատի ու դատաստանի հազարաւոր մտաւորականներ Քէ հիւսիսային ռուսնամաճիքները եւ հոն իբր տեցնէ զանոնք։ Իրենք ներելի կը գտնեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը յափշտակած է հայ ազգ. եւ եկեղեցական կալուածները, ոչնչացուցած է հսկայական ազգանուէր կտակները, մահուանդատապարտուած էղաքատոր հայ եկեղեցին եւ հոգեւորականութիւնը, քանդած է բոլոր ազգ. հիմնարկութիւնները ու կազմակերպութիւնները, կատաղի հալածանք կ'ընթարկէ հայ ազգային գրականութիւնն ու մշակոյթը, հայ ազգային արժէքները ու գաղափարները եւ հակազգային, աշխարհաքաղաքացիական կամ լրվաթերթական ոգիով կ'այլասերէ մեր նոր սերունդը Հայաստանի մէջ։

Իրենք, վերջապէս, բոլորովին եւ նոյնիսկ զովելի կը նկատեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը, Հայաստանի մէջ կատարած իր ազգաքանդ գործով ալ չբաւականանալով՝ իր քիւրատր եւ այլազան գործակալներու միջոցով արտասահմանի մէջ եւս առաջ կը տանի քանդումի, պառակտումի եւ ջլատումի իր ազգադաւ աշխատանքները։

Սակայն, վայնասունը անմիջապէս կը փրթի, երբ Դաշնակցականները կը մատնանշեն խորհրդային կառավարութեան եւ անոր գործակալներու այդ ազգաքանդ, այդ ազգադաւ գործունէութիւնը, վար կ'առնեն արտասահմանի մէջ զանազան անուններու տակ թաքնուող խորհրդային գործակալներու դիմակները եւ ձեռք կ'առնեն կուսակցական ու ազգային ինքնապաշտպանութեան միջոցներ միջազգային այդ խռովարարներու եւ անոնց ձեռքը գործիք եղող միամիտներու կամ ցնդաբաններու դէմ։

Դուրս կուգայ, որ խորհրդային կառավարութիւնը իր զանազան գոյն եւ զանազան դիմակ կրող գործակալներու միջոցով ինչ ալ որ ընէ, Դաշնակցականները պարտաւոր են համակերպիլ եւ նոյնիսկ ինքնապաշտպանութեան ալ չդիմել։ Այլապէս, եթէ, օրինակ, հրապարակով ըսեն, թէ Հօկի անուան տակ բոլշեւիկներ են թաքնուած, թէ Ռամկավար անուան տակ բոլշեւիկեան պրոպագանդի հող կը պատրաստուի, թէ Բարեգործականի հովանիին տակ բոլշեւիկեան խռովարար աշխատանք կը կատարուի, թէ նոյն իսկ շարք մը հայ քահանաներ, վարդապետներ եւ եպիսկոպոսներ բոլշեւիկեան գործակալներու դերեր ստանձնած են, համայնավարներն ու Ռամկավարները անմիջապէս աղմուկ կը հանեն՝ մեղադրելով Դաշնակցականները զիրենք կամ իրենց ընկերները «մատնելու» յանցանքին մէջ։

Մարդիկ չեն ուզեր ըմբռնել, թէ գիրենք մատնողը իրենց համայնավարական կամ խորհրդային պրոպագանդն է, իրենց ազգադաւ գրգռիչ ու ազգաքանդ գործերն են եւ թէ իրենք բարոյական ոչ մէկ իրաւունք ունին փափկանկատութիւն կամ իրենց յանցաւոր արարքները ծածկելու «հայրենասիրութիւն» սպասելու Դաշնակցականներէն, երբ իրենք ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ'առնեն Դաշնակցականները վարկաբեկելու, վնասելու, ոչնչացնելու համար»։

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ՓԱԽՉՈՂՆԵՐԸ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԿԸ ԴԻՄԵՆ

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ին մէջ կը կարդանք (25 մայիս).—

Պուլկարիայէն ներգաղթի վերջին կարաւանով Հայաստան մեկնած եւ ապա Պարսկաստան փախած գաղթականները կը շարունակեն նամակներ գրել Ֆիլիպէ, Սոֆիա, Պուրկազ եւ այլուր գտնուող իրենց ծանօթներուն միջա ալ մռայլ գոյներով ներկայացնելով Հայաստանի կացութիւնը եւ մանաւանդ ծանր խօսքեր ուղղելով գիրենք խաբող եւ չահագործող ու այժմ լքող պուլկարահայ պլոքֆնն-ներուն։

Վերջին գրութեամբ մը, ուղղուած Ֆիլիպէի իրենց մէկ ծանօթին, փախստականները կը յայտնեն թէ պաշտօնապէս դիմում կատարած են Պուլկարիոյ թագաւորին թախանձագին խնդրելով արտօնութիւն տալ իրենց կրկին Պուլկարիա վերադառնալու։

Դասախօսութիւններ

>>> <<<

Ազատ Արուեստագէտներու Միութիւնը ցուցահանդէսի տեւողութեան կազմակերպած է հետեւեալ հրապարակային դասախօսութիւնները ցուցահանդէսի սրահին մէջ, Immeuble Pleyel 252, Faub. St. Honoré (Մէթրօ Ternes)։

1.— Ճարտարապետ Թ. ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ, կեանքն ու գործը։ Տեղի կ'ունենայ 8 յունիս 1934 ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ (Կը խօսին՝ Կ. Բասմաճեան, Հ. Բալուեան, Վ. Յովհաննէսեան)։

2.— ԲՆԱՆԿԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ, (բանախօսութիւն-թէյասեղան) կը խօսի նկարիչ Ռ. Շիշմանեան։

Հինգշ. երեկոյ 14 յունիս ժամը 8.30ին։

3.— ԱՐԴԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ, (բանախօսութիւն-թէյասեղան) կը խօսի Ճարտարապետ Վ. Յովհաննէսեան։ Հինգշ. երեկոյ 21 յունիս ժամը 8.30ին։

Օրուան գիրքեր

>>> <<<

1. ՄՆՂԵԻՆՆԵՐ, ՄՆՂԵԻՆՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.։

2. ԱՐԵ՛Ն, ԱՐԵ՛Ն, (հեքիաթատիպ մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2։ Գին 10 Ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Հ. Յ. Դ.

ՓՕՐՑՕՑի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ (Գոմոն) Զաւարեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։

ՄԱՐՍԷՅԼի Թոստոմ, Քրիստափոր, Ագրիւր Սերոբ եւ Իշխան ենթակոմիտէներու դասախօսական ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գաս. Միութեան Գրադարանին մէջ։

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹի Համազասպ խումբի ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին.

Այս ժողովներուն կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

»»»··«««

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ *ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ*

9 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

2, Rue Alexandre Guilmant*ի սրահին մէջ, Մէտռոյի կայարանին դիմացը։*

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկերուհի՝ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Խմբական եւ սօլօ երգեր, հայկական սիրուած շուրջպարեր հայկական տարազներով ՍԻՓԱՆ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։

Կը մասնակցի Թառիստ ՌՈՒԲԷՆ

Ուշ գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, մասնակցութեամբ ԵՓՐԱՏ Նուագախումբի։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ տ'Օթէօյէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Ֆէրմ տը Մէտռօն ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ։ Շոգեկառք Մոնփառնասէն, իջնել կար Մէտռօն։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. *ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԽՈՒՄԲԻ*

9 *ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ* 8.30էն *մինչեւ առաւօտ*

La Viste l'Ermitage*ի շէնք սրահին մէջ*

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք։ Եօթը տարեկանէն վեր փոքրիկներու համար *1* ֆրանք։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30*ին*

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՊՕՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Կը խօսի՝ ընկ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ *Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ*

եւ մասնակցութեամբ *ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՄՈՒՐԱՏ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ*

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ին

ՎԻԷՆԻ ՍԷՐՔԼԸ ԿԱԹՈԼԻԿ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Օր. Նուվինար Տէր Պետրոսեան (մեներգ), ընկ. Աւետիս Մելքոնեան (ջութակ)։ Արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ խմբերգներ փոքրիկներու կողմէ։

Մախքերու մասնակցութեան համար մուտք 1 ֆրանք։

ԱԶԴ

Ի գիտութիւն քաղաքիս եւ արուարձաններու մեր հայրենակիցներուն կը ծանուցուի, որ յառաջիկայ կիրակի առաւօտ 10 յունիս, Սէն Ժիւլիէն-Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ ի հանգիստ հոգւոյ ողբացեալ Մ. Վարանդեանի մահուան քառասունքի առթիւ, նախագահութեամբ հրաժարեալ առաջնորդ Սրբազան Հօր։

Արդ կը հրաւիրուին սոյն տխուր սգահանդէսին, քաղաքիս եւ բոլոր արուարձաններու մեր հայրենակիցները եւ բոլոր ազգային եւ այլ ամէն կազմակերպութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչները, յարգելու համար անմոռաց յիշատակը հայ ազատագրութեան դատին անխոնջ վեթերանին, որ իր ամբողջ կեանքին, եւ գործով եւ գրչով անձնուիրաբար նուիրուեցաւ հայ հայրենիքի եւ հայ ազգին արդար դատին։ Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 9ին, քարոզ՝ 11ին, հոգեհանգիստ՝ 11.30ին

Թաղ. Խորհուրդ Գոմոնի

(Կնիք)

ՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ա. Յ. ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՈՐԲԱՆՈՑ-ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նախագահութեամբ՝ *Տիկ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆի*

կիրակի *10* յունիս. ժամը ճիշդ *15*ին

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ-ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ— ՍԵՒՐԸ

Տոմսերու գին՝ 10 *ֆրանք.*

ԾԱՆՕԹ.—*Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն, ծանօթ ջութակահար Պ. Ժ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ, ընկերակցութեամբ դաշնակահար* Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի, *ինչպէս նաեւ երգչուհի* Օր. ՊԻԼԻՊԻԼԵԱՆ *եւ երգիչ* Պ. Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆ.

Տոմսակները կը գտնուին՝ Տիկ. Մ. Յակոբեանի *մօտ*, 168, Bd. Haussmann Paris (8). Tél. Carnot: 47-66: *Իսկ հանդէսին օրը վերոյիշեալ թատերասրահը*

ՊԱՆԷԷՕ-ՔԱՂԱՔԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան Դաշտահանդէսը ՅՈՒԼԻՍ 8ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ-ԴՊՐՈՑԻՆ

կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ԴՐԱՄԻ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Դրամական փոխառութիւն՝ յուրջ անհատներու, նուազագոյն 3000 ֆրանքով 4 %։

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ.— Առեւտրականներու, գործատէրերու, եւ *մարշան ֆորէն*ներու, տուն շինողներու եւ գործի ձեռնարկել փափաքողներու։ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ.— Նոյնիսկ lotissementներու վրայ՝ ԱՌՈՒԾԱԽ.— Տուն եւ գետինի, հողի, տան եւ վիլլաներու։ Գործերու կարգադրութիւն 24 ժամէն։ Խորհրդակցութիւն եւ études ձրի։ Բացարձակ գաղտնապահութիւն

Դիմել կամ գրել. - **CRÉDIT FINANCIER LYONNAIS**

128, Route National Bron-Rhône

13 ՎԱՐԶՈՒ ԵՆ *Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օգտակար յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝* **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ՁԵՐ ՇԱՀՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՔԱՆԻ ՈՒՇ ՉԷ

Ձեր ամբողջ խնայողութիւնը փոխ տուեր էք ծանօթի մը կամ բարեկամի մը եւ փոխարէն պարտամուրհակ մը ունիք դրպանիդ որուն վրայ կը հանգչիք։ Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ սակայն որ այդ պարտամուրհակներուն հարիւրին գէթ յիսունը տոկոսը, խմբագրութեան, ձեւի, դրոշմաթուղթի կամ արձանագրութեան այն տեսակ օրինական թերութիւն մը ունին որ կամ այն է զանոնք անգործածելի կը դարձնէ, պէտք եղած պարագային, եւ կամ կ'ենթարկէ հարիւր ֆրանքի համար մինչեւ 10 ֆր. 80ի ծանր տուգանքի

Քանի ուշ չէ, քննել տուէք ձեր ունեցած պարտամուրհակները ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻՆ, 179 Rue de Vaugirard, Métro: Pasteur:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջանային Վարչութիւնն ու Սկաուտական Մարմինը խառն նիստ կը գումարեն վաղը հինգշաբթի գիշեր, կեդրոնը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Արտաշէս Վարդապետեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աւետիս կամ Արսէն Վարդապետեան ծնած 1911ին Սամսոն, հօր անուն Արտաշէս՝ մօր անուն՝ Սաթենիկ, տեղահանուած Սամսոնէն։ 1922 Թուականին Գառզ գիւղի Ազգ. Որբանոցը Արսէն Վարդապետեան անուն որբ մը տեսնողներ եղած են, որը՝ կը կարծենք թէ մեր փնտռած Աւետիս Վարդապետեանն է. յիշեալը անկէ ուրիշ որբերու հետ փոխադրուած է Գորֆու, իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Ardachès Vartabedian, Blv. Pache 113, Bucareste Roumanie.

— Բզէք Խուբա գիւղացի Պ. Մարտիրոս Թոսունեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վահրիճ Թոսունեանը 1915ի տեղահանութեան միջոցին մինչեւ Բալու եղած են միասին։ Բալուի մէջ գերենք աքսորած են տարբեր ուղղութեամբ։ Ծանօթներ որ Վահրիճը տեսած են Տէր Զօրի անապատներուն մէջ, կը հաւաստիացնեն թէ արաբ մը զինքը որդեգրած է կամ իր մօտ ծառայութեան առած։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր՝ Mardiros Tossounian, 8, Place St. Barbe, St Etienne, Loire, France).

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Ճշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք, մէկ տարեկան Յառաջ եւ ուրիշ օրաթերթ մը նուէր։

— Մելանիկէն Նշան Արրահամեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ ընկեր Գէորգ Արրահամեանը, որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր Լեհաստան կը բնակի։ Յիշեալին հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Ամերիկեան Բոյէճի հասցէով, Նարիլաօս, Սելանիկ։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ

ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

MONT ARARAT

ERIVAN RAKISI

VERITABLE RAKI D'ORIENT

Apéritif Tonique

Garanti pur jus de Raisins frais distillé au bain-marie, avec l'Anis choisi du Levant

DOUBLE RECTIFICATION

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Société PEUREUX

12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58—10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Յ. ԱՊՏԱԼԵԱՆԻ *ճաշարանի խանութը*

115, Route d'Orléans, Cachan (Seine).

Արդիական փուռ։ Մեծ խնամքով կը պատրաստուին զանազան տեսակի հացեր եւ անուշեղէններ։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական բուրդէ կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ։

ԶԱՆԳԻՍՏ ՔՆԱՑԷՔ, ՄԼՈՒԿՆԵՐԷ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐԷ ԶԵՐԾ

ԳՈՐԾԱԾԵՑԷՔ

Insectox

ՈՐ ՀԱԼԱԾԵԼ Կ'ՈՒՆԻ ԵՒ ԱՐԱԳ ՄԵՌՑՆԷ:

1 Լիդրը 26 ֆր.

½ Լիդրը 14 ֆր.

¼ Լիդրը 8 ֆր.

Dépôt M. BASMADJIAN

56, Rue Corvisart, Paris (13)

Ազգ. հաստատութեանց, միութեանց եւ պանդոկներու *100*ին *30* զեղչ։

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Dameme, PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ *Թարգմ. Մ.*

Առաջին գործս եղաւ ի հարկէ հիւանդին քովը երթալ. մահամերձ վիճակի մէջ էր ան։ Յարմար կերպով յիշեցի թէ իր դէմքը ծանօթ էր ինծի։ Երբ ինքնութիւնը ստուգելու համար անոր թուղթերը կը քննէինք, աչքիս զարկաւ անոր անունը եւ անմիջապէս միտքս եկաւ թէ ինչ պայմաններու տակ ճանչցած էի ողբացեալը։

Անիկա ծերուկ Կէյտըրքօյն էր եւ նոր վերադարձեր էր հարաւային Ամերիկայէն։ Ամբողջ շաբաթ մը խօսեցի բժիշկի մը հետ մեր անկարելին ըրինք զինքը դարմանելու համար։ Սիրտ-փոր հատցնող հիւանդ մըն էր չխօսելը — ձեն լէզուն խնդայ — սարսափելի լեզու մը ունէր, անհամբեր էր եւ դիւրագրգիռ նոյնիսկ իր բարեկամներուն հետ։ Շատ դիւրագրգած էր իր կորսուած թեւին համար, օրինակ, եւ թոյլ չէր տար որ իր սենեակը մտնէինք մինչեւ որ հագուած չըլլար. մեր ներկայութեան ոչ կ'ուտէր, ոչ կը խմէր։ Եւ սակայն չատ քաջ մարդ էր, իր մասին երբեք չէր խորհէր եւ մտահոգ էր որ տակաւին չէր աւարտած իր գիրքը։

Կէյտըրքօյ մեռաւ յունուար 17ին, այդ օրը իր խնդրանքով ձեռնովս զացած էի իր գոյքերը հաւաքելու համար վերադարձնելու արդէն իսկ թաղուած էր։ Իր թուղթերը քննելէս ետքն էր որ յղացայ Գարայի մտածելու ծրագիրս։

Թուղթերուն մէջ գտայ նամակ մը զոր Յօյնը ուղարկած էր Պուէնոս Այրէս։ Այդ վայրկեանին յանկարծ յիշեցի թէ Գարան էր որ Կէյտըրքօյը Ամերիկա ղրկած էր։ Վճռեցի պահել եւ պահել այնպիսի ձեւով մը որ մեղսակցութեան ամենաչնչին կասկած մը անգամ չըլլար վրաս։

Գիտէի թէ ով կը բնակէր. ծանօթ էի իր սովորութիւններուն. գիտէի նոյնպէս թէ ինչ միջաւանքի տակ կ'ապրէր ան թէ Անգլիոյ եւ թէ Այպանիոյ մէջ. գիտէի թէ գաղտնի փականք ունէր։

Կէյտըրքօյ 140 ոսկի ունէր իր դրպանը. 100 ոսկին վար դրի ինծի համար — որովհետեւ վստահ էի թէ Լոնտոն հասնելուս այդ գումարը կրնայի իր ժառանգորդներուն վերադարձնել — իսկ մնացեալ թուղթերն ու նամակները յանձնեցի անգլիական հիւպատոսին, բնականաբար բացի այն նամակներէն որոնք կ'ապացուցանէին իր յարաբերութիւնները Գարային հետ։

Արտաքնապէս Կէյտըրքօյին կը նմանէի. մօրուքս բաւական երկար էր եւ ողբացեալին կարգ մը առօրինակութիւններուն ալ քիչ շատ ծանօթ ըլլալով, պիտի կրնայի զերս կատարել։

Բաւական յաջող լրագրող մըն եմ եւ ընդհանուր զարգացում մը ունիմ։ Շնորհիւ իմ ծանօթութիւններուս եւ բրիտանական թանգարանին մատենադարանին, յօդուած մը պատրաստեցի որուն նիւթն էր Փաթակոնիան։

Յօդուածը Կէյտըրքօյի ստորագրով «Թայմզ»ին ուղարկեցի եւ ինչպէս գիտէք հրատարակուեցաւ։

Յարկաբաժին մը վարձեցի Սթրաւթըն Ճարաէն ոչ շատ հեռու թաղի մը մէջ։ Բարեբախտաբար կրցայ գտնել կահաւորուած յարկաբաժին մը որուն տէրը երեք ամսուան արձակուրդով հարաւային Ֆրանսա գացած էր։ Վարձքը կանխիկ վճարեցի եւ քանի որ առժամաբար հրաժարած էի Կէյտըրքօյի առօրինակութիւններէն, տանտէրս լաւ տպաւորութիւն կրեց ինձմէ եւ երկար բարեկ հարցուփորձ չըրաւ։

Գարայաս հագուստներ ունէի արդէն. ամէն բան կարգի դնելէս ետքը, օրը որոշեցի եւ առտու մը կանուխ երկու պայուսակներս կրելով Միտլըսպանտը ղրկեցի։

Կէսօրէն վերջը Թէտօկրն Սքուէր գացի եւ սպասեցի մինչեւ որ Գարան դուրս ելաւ։ Ալպանիայէն հեռանալէս յետոյ առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի զինքը. ինչպէս ուզեցի փողոցին մէջ վրան յարձակիլ եւ կոտր կոտր ընել զայն. բայց կրցայ ինքզինքս զսպել։

Երբ այլեւս հեռացած էր, անոր տունը գացի՝ կեղծելով Կէյտըրքօյի բոլոր շարժուձեւերը։ Ձեռնարկիս առաջին քայլը անյաջող անցաւ, որովհետեւ զարմանքով նկատեցի որ Գարայի ծառան՝ փախուստիս օրը բանտապահին տանն մէջ ինծի հետ աչխատող բանտարկեալն էր. կասկած չունէի այդ մասին, մանաւանդ երբ լսեցի անոր ձայնը, ճանչցա՞ւ զիս արդեօք, հակառակ մօրուքիս եւ ակնոցներուս, քանի որ չեմ գիտեր. բայց չեմ կարծեր որ ճանչցաւ, թէեւ ամէն տեսակ պատեհութիւն տուի իրեն. ուղղակի անոր երեսին նայեցայ եւ իմ երկրորդ այցելութեանս՝ Կէյտըրքօյի ալլանդակ ձեւերը ընդօրինակելով, հրաւիրեցի զինքը որ մօրուքս թել մը քաշէ։ Այդ փորձն յաջողած էր. տունս վերադարձայ եւ մինչեւ իրիկուն սպասեցի։

Երբ Գարայի մեկնումին կը սպասէի, նկատեցի որ հեռաձայնի երկու գիծեր հաղորդակցութեան մէջ էին անոր բնակարանին հետ։ Անմիջապէս կռահեցի — թէեւ վստահ չէի կրնար ըլլալ — որ այդ գիծերէն մէկը սեփական էր եւ կապուած էր մօտակայ ոստիկանատան մը հետ. գիտէի թէ անիկա վախկոտ մարդ էր։ Գարան այդ տեսակ կարգադրութիւն մը ըրած էր Ալպանիոյ մէջ ալ եւ իր պալատը յարաբերութեան մէջ էր Ալէսօյի ոստիկանատան հետ. Հիւսէյին էֆէնտին խօսած էր ինծի այդ մասին։

Այդ գիշերը լաւ մը քննեցի տանը չորս կողմը եւ տեսայ որ Գարայի սենեակը լոյս կար. ժամը տասը տասը անցած դուրս գացի եւ ներս մտայ։ Ծառան բսաւ թէ Յօյնը իր սենեակն էր եւ զիս վեր առաջնորդեց։ Ծիլէրը տունէն հեռացնելու մասին ալ խորհած էի առաջուց, քանի որ չէի ուզեր որ անիկա ստախօսութեան կողմէ հարցաքննուէր. թուղթի մը վրայ գրեցի անոր բանտարկեալի թիւը եւ հետեւեալ բառերը աւելցուցի տակը — «Քեզ կը ճանչնամ, անմիջապէս հեռացիր»։ Երբ առջեւս ինկաւ զիս վեր տանելու համար, թուղթը բակէն մէջ գտնուող սեղանին վրայ դրի։

Գրպանս երկու ժամ ունէի. որոշած էի թէ ինչպէս պիտի գործածէի զանոնք։

Ծառան զիս Յօյնին սենեակը հրամցուց. արդէն կեցած էի դիմացը այն մարդուն որ կեանս մեռցուցած էր եւ ինձմէ խլած էր այն բոլոր գեղեցկութիւնները զորս կեանքը վերապահած էր ինծի։

Լէքօմին պահ մը ընդհատեց իր խօսքը. ներկաները անհամբերութեամբ կը սպասէին իր եզրակացութեան։

Գարան, սկսաւ Լէքօմին, անմիջապէս անկողինէն դուրս ցատկեց եւ իր ծի մօտեցաւ այն վայրկեանին երբ սենեակին դուռը կը փակէի։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. — Seine 276.285

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ԻՋԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.-

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Պելճիքա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 7 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2515

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

»»»··«««

Մէկ օրէն միւսը կը ծաւալի եւ կը խորանայ անստուգութիւնը՝ քաղաքական հորիզոնին վրայ: Եւ քանի մը ճակատներու վրայ:

Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն,— կը հոլովեն մարդիկ:

Եւ փոքր թիւ մը չեն կազմեր անոնք որ բացէ ի բաց կը խօսին պատերազմի մասին:

Ահա վերջինը, Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպան Պ. Թրոյանովսկի:

Յունիս 5ին ճառ մը խօսելով Ֆիլատէլֆիայի մէջ, Պ. Թրոյանովսկի առանց վերապահութեան յայտարարեց թէ Եւրոպա եւ Ասիա պատերազմի կը պատրաստուին «բացէ ի բաց եւ գիտակցօրէն»: Եւ գիտել տուաւ թէ՝ անհրաժեշտ է համաձայնութիւն մը կնքել Ա. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, հարթելու համար ամբողջական կամ մասնակի զինաթափութեան ճամբան:

— «Ոչ մէկը գիտէ թէ ի՞նչ պատրուակ պիտի հնարուի սկսելու համար յաջորդ պատերազմը: Անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ շուտով եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ կարգադրել բոլոր երկրորդական խնդիրները, ինչպէս պարտքերու, առեւտրական մրցակցութեան եւ մաքսային սակացոյցերու վերաբերեալ հարցերը. որովհետեւ այդ բաղդատաբար աննշան խնդիրները կը թունաւորեն միջազգային մթնոլորտը եւ կը վիժեցնեն խաղաղութեան ամրապնդման համար թափուած ճիգերը: Երբ ես առաջին անգամ այս երկիրը եկայ, լաւատես էի ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց մասին, իսկ յատկապէս՝ Եւրոպայի եւ Ասիոյ ընդհանուր կացութեան հանդէպ: Սակայն կը կարծեմ թէ աշխարհի այսօրուան կացութիւնը շատ աւելի մութ է քան կ'ենթադրէի»:

Եթէ այս ճառը անձնական արտայայտութեան պիտի վերագրէք, այն ատեն բաղդատեցէք աչքի առջեւ բերել զինաթափութեան խորհրդաժողովին վիճակը: Մանաւանդ վերջին քանի մը օրերու պատկերը:

Երկու օրէ ի վեր, ճարտասանական մենամարտ մըն է որ տեղի կ'ունենայ նախագահ Հէնտէրսընի եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին միջեւ: Մենամարտ մը, որ անցաւ դիւանագիտութեան սահմանները, հետզհետէ կրքոտ հանգամանք առնելով եւ անելի մը մատնելով ընթացիկ աշխատանքները:

Ճիշդ է, Պ. Հէնտէրսըն Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակը չէ: Բայց իր տեսակէտները կը բխին բուն իսկ բրիտանական պատուիրակութեան, ուրիշ խօսքով՝ կառավարութեան քաղաքականութենէն:

Ուրեմն, Անգլիան եւ Ֆրանսան են որ կռուան — կ'առնեն երկու օրէ ի վեր, սպառազինութեանց կրճատման ամէնէն փշոտ հարցերուն առթիւ:

Երկու տարի է որ կը քաշքշուի սպառազինութեանց կրճատման խնդիրը: Այդ երկու տարուան ընթացքին, Ֆրանսան երբեք այնքան վճռական չէր եղած, որքան այսօր:

Այս կը նշանակէ թէ՝ Ֆրանսայի վարչական փոփոխութեան հետ, փոխուած են ոչ միայն արտայայտութիւնները, այլ եւ միջազգային կացութեան պահանջները:

Պ. Պարթու դեռ անցեալ շաբթու կը յայտարարէր թէ՝ այլ եւս չեն կրնար հետեւիլ միջին ճամբաներու, քանի որ Գերմանիոյ զինուորական ելմտացոյցն իսկ պաշտօնապէս կը հաստատէ վերազինումը:

Եւ կը տեսնէք թէ ի՛նչքան չոր են Ֆրանսայի արտաքին նախարարին արտայայտութիւնները:

Դեռ կան բազմաթիւ փաստեր, որոնք բացորոշապէս կը հաստատեն կացութեան ծանրութիւնն ու անստուգութեան թանձրացումը:

Այս տեսակէտէն, չափազանց պերճախօս են Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ եղած վիճաբանութիւնները, որոնց մէկ մասը հաղորդեր էինք երէկ, իսկ մնացեալը պիտի կարդաք այսօր:

Մայիս 28ին, արտաքին գործավարութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան վարկերուն քուէարկութեան առթիւ, հետեւեալ խօսքերը կ'արտասանէր Նեքքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, իբրեւ փոխանորդ արտաքին գործավարին.

—«Բարեկամութիւնները շատ կարեւոր են: Բայց երկրին համար ամէնէն մեծ բարեկամութիւնն է՝ ամէն բանէ առաջ զօրաւոր գտնուիլ երկրին մէջ: Մեր հետապնդած քաղաքականութիւնն է երկրին մէջ ապահովել ազգ. խուժալի միութիւնը եւ մեր ուժը աւելցնելով, Թուրքիան բերել այնպիսի վիճակի մը՝ որ ծուռ աչքով չնային անոր:

Հակառակ ասոր, եթէ երբեք որ եւ է յիմար որոշումի պատճառով, Թուրքիոյ վրայ յարձակում ըլլայ, այդ յարձակումներըԹուրքիոյ սահմանագլուխներուն վրայ կարծր եւ սուր ծայրերու բախելով, պիտի փշրուին: Կրնաք վստահ ըլլալ որ՝ այսօրուան Թուրքիան այնպիսի վիճակի մը բերելու գրաւած ենք եւ պիտի բերենք որ, ոչ միայն բաղձանքներ անուրանալիք հող չըլլայ, այլ եւ ծուռ աչքով իսկ չնային անոր»:

Այս խօսքերուն իմաստը լաւ ըմբռնելու համար, պէտք է ուշադրութեամբ կարդալ երեսփոխան Սըրրի պէյի ճառը:

Սըրրի պէյի կարծիքով, Թուրքիա պէտք է միշտ զգոյշ մնայ եւ արթուն: «Իր բախտը եւ զէնքը փորձել ուզող մէկը կրնայ զարնուիլ մեզի եւ ակամայ շարժման մղել մեզ... Չեմ կրնար ապահովութիւն գտնել Միջերկրականի վերաբերեալ գործերուն մէջ»:

Իր մտահոգութիւնը հիմնաւորելու համար, Թուրք երեսփոխանը կարգով կը յիշէ Ալժերիոյ, Թունուզի, Եգիպտոսի, Մարոքի, սուրիական Տրիպոլսոյ գլխուն պայթած փորձանքները: Եւ կ'առաջարկէ առանձին քաղաքականութիւն մշակել Միջերկրականի համար, քանի որ «բոլոր պետութիւնները խմբակցութիւններ կազմելու կ'աշխատին»:

Ապրիլ 5էն ի վեր, երրորդ անգամն է որ Էնկիւրի պաշտօնապէս կը յուզէ սպառազինութեանց յաւելման խնդիրը, դիմաւորելու համար վաղուան սարսափը:

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԵՐԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՂՈՒԹԻՒՆ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԵՒ ՆՈՐ ՀՈԳԵՐ

Մոսկուայէն եւ ուրիշ կարեւոր կեդրոններէ հասած լուրեր կը հաստատեն թէ երաշտութեան մասին կառավարութեան հրատարակած հրամանագիրը ծանր տպաւորութիւն գործեց բանուորութեան վրայ, վերակենդանացնելով 1933ի սովի ուրուականը: Մինչեւ մէկ շաբաթ առաջ, կառավարութիւնը շարունակ լաւատես լուրեր կը հաղորդէր 1934ի հունձքի մասին. յետոյ յանկարծ հաղորդեց թէ հունձքին մէկ մասը փճացած է եւ անհրաժեշտ է մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնել, թեթեւցնելու համար ապրուստի սղութիւնը եւ անոր հետ կապուած անախորժութիւնները: Արդէն իսկ լուրեր շրջան կ'ընէին հունձքերու ձախողման մասին, եւ ուտելիքներու գիները մեծապէս աւելցած էին վերջերս, ազատ շուկային մէջ, բայց պաշտօնական շրջանակները վճռապէս կը հերքէին այդ լուրերը, իբրեւ կուլակներու կողմէ յերիւրուած զրոյցներ: Արդ, կառավարութիւնը այժմ աւելցուցած է հացի պարէնը՝ բանուորներու եւ ուրիշ առանձնաշնորհեալ տարրերու համար:

Ճշմարիտն այն է որ, 1933ի հունձքը գերագնահատուած էր եւ երկրին մէջ մթերուած հացահատիկի քանակը երեւակայելէն շատ պակաս է: Ուստի կառավարութիւնը հարկադրուած է արմտիք գնել արտասահմանէն, թէեւ ժողովուրդը տեղեկութիւն չունի այդ գնումներէն: Այնպէս որ, կարելի չէ որոշ բան ըսել տրամադրելի արմտիքի եւ հունձքի փճացման տարածման մասին: Դատելով անկատար տեղեկութիւններէ, աղէտը շատ մութ է Ուկրայնայի մեծ մասին, Սեւ Ծովու շրջանին եւ հիւսիսային Կովկասի մէջ. մանաւանդ որ կանխահաս տաքը նոր աւերներ կը սպառնայ իր խորշակներով եւ հողմահարականներով:

Կառավարութիւնը հրամայած է 1934ի հողագործական ընդհ. տուրքը գանձել արդիւնքով, 1933ի համեմատութեամբ: Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ ամբողջական կամ մասնակի ազատութիւն պիտի վայելեն վնասուած շրջանները: Կառավարութեան հրահանգին համաձայն, ելմտական, ծանր եւ թեթեւ ճարտարագործութեան գործավարութիւնները աւելցուցած են գործարանային բանուորներու եւ պաշտօնեաներու ռոճիկները: Այս յաւելումը եւ զուգահեռ արմտիք գնելու կարգադրութիւնը մեծ դժուարութիւններ պիտի պատճառեն: Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ միայն ռոճիկներու յաւելումը ամսական 95 միլիոն րուբլիի ուղղակի ծախք պիտի պատճառէ:

Նոր հեռագրի մը համաձայն, անձրեւներ սկսած են տեղալ քանի օրէ ի վեր, ցորենաշատ շրջաններուն մէջ, ինչ որ պիտի օգնէ ծայրը ծայրին մեծ վնասէ փրկելու հունձքը:

...ԿՈՒՏԱՆ Կ'ԱՌՆԵՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

»»»··«««

Պ. Պ. ՀԷՆՏԸՐՍԸՆԻ ԵՒ ՊԱՐԹՈՒԻ ԿՐՔՈՏ ԲԱՆԱՎԷՃԸ

Երեքշաբթի օր աւելի թանձրացաւ մթնոլորտը՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովի դիւանին մէջ: Ուստի պայթեցաւ նախագահ Հէնտըրսըն, ներկայացնելով բանաձեւ մը որ ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ կը գտնէ վերսկսիլ անցեալ փետրուարին եւ մարտին Պերլինի մէջ կատարուած բանակցութիւնները եւ երեն յանձնել այդ պաշտօնը: Այս բանաձեւին հետեւանքը պիտի ըլլայ նորէն ձեռք առնել յունուար 29ի անգլիական յուշագիրը, որ ընդունուած է Գերմանիոյ կողմէ: (Այդ պարագային, օրինականացած պիտի ըլլայ Գերմանիոյ վերազինումը, ինչպէս կը կասկածին Փարիզի մէջ): Ուրեմն, երկրորդական դիծի վրայ կը մնայ ապահովութեան խնդիրը, որ կենսական է Ֆրանսայի համար:

Հէնտըրսընի առաջարկին դէմ ծառացաւ Պ. Պարթու, շեշտելով թէ ապահովութեան խնդիրը ամէն բանէ վեր կը մնայ: «Այս բանաձեւը նեղութիւն չի պատճառեր ինծի, բայց անօգուտ է: Արդ, ինչ որ անօգուտ է, կրնայ վտանգաւոր դառնալ: Պէտք է բացորոշապէս ըսել թէ ի՛նչ կ'ուզեն ընել գերմանական հարցի մասին: Իր բացման ճառին մէջ, նախագահը ամէն բանէ վեր դասած էր ապահովութիւնը: Այս բանաձեւով հարցին հանգամանքը փոխուած է: Ես չեմ կրնար ընդունիլ այդ ձեւափոխումը»:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը շարունակելով իր ճառը, գիտել տուաւ թէ իրենց համար ալ բաղձալի է Գերմանիոյ վերադարձը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, բայց չեն կրնար հանդուրժել որ Գերմանիա նախապայմաններ դնէ: Թող գայ իր տեղը գրաւէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, բայց թող չյաւակնի իր կամքը պարտադրել: «Կ'ուզէք բանակցի՞լ Գերմանիոյ հետ. շատ լաւ. բայց եթէ Գերմանիա պայմաններ դնէ, հետեւանքը պիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան նուաստացումը: Ես կ'ուզեմ որ Գերմանիան հոս վերադառնայ առանց ո՛ր եւ է բռնադատման: Աւելի լաւ է չունենալ որ եւ է պայմանագիր, փոխանակ ունենալու գէշ պայմանագիր մը: Ես ալ չեմ ուզեր որ ձախողի խորհրդաժողովը: Կարելի է կանխել այդ ձախողումը, յստակօրէն դնելով հարցերը: Հաճոյակատար բանաձեւ մը յառաջ պիտի բերէ պարտանք եւ յուսախաբութիւն: Վաղը աշխարհը իբրեւ յաջողութիւն մը պիտի ընդունի մեր որոշումը, բայց յաջորդ օրը յուսախաբութեան պիտի մատնուի: Ես համաձայն չեմ միաձայնութեան, երբ անկարելի է այդ: Ցաճախ միաձայնութիւններ գոյացած են թիւրիմացութիւններով եւ հակասական տեսակէտներով: Յաջորդ օրը իրականութիւնը մէջտեղ ելած է: Ես կը պնդեմ իմ տեսակէտիս վրայ եւ կը պահանջեմ որ խորհրդաժողովը վերադառնայ այս սկզբունքներուն: Գերմանիան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ հաւասար իրաւունքներով՝ կրնայ ստանձնել իր պատասխանատուութիւնները: Առանց ապահովութեան անկարելի է որ եւ է պայմանագիր: Ահա այսպէս յստակ է Ֆրանսական պատուիրակութեան դիրքը: Աշխարհի առջեւ իւրաքանչիւրը պարտաւոր է բացէ ի բաց յայտնել իր միտքը»:

Այս ճառը ջղագրգռութիւն պատճառեց Պ. Հէնտըրսընի, որ քանի մը գառն խօսքերէ յետոյ, առաջարկեց որ կա՛մ Պ. Պարթու ինք նոր ծրագիր մը ներկայացնէ 24 ժամէն, եւ կամ ժողովը փակուի եւ խնդիրը յղուի ընդհ. յանձնաժողովին: Այս առթիւ, Պ. Հէնտէրսըն յիշեց թէ իր անկողմնակալութիւնը կասկածի տակ դրուած ըլլալով, պատրաստ է հրաժարելու: Պ. Պարթու նորէն բռնկելով, յայտարարեց թէ ինք պարտականութիւն չունի նոր ծրագիր ներկայացնելու:

Կացութիւնը այնքան բարդացած է որ, շատեր արդէն ձախողած կը նկատեն խորհրդաժողովը: Թուրք պատուիրակն իսկ ըսեր է.

— Այլ եւս անելիք չունինք այստեղ...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

...ԴՈՒՐՍԸ ՄՆԱՑԱԾ ԷԻՆ

Մեծափառ հանդէսեն վերջ, Հայաստանի անկախութեան տօնին առթիւ, որ կատարուեցաւ Աթէնքի մէջ, փախե՞ր է քունը ըվըր-զըվըրներուն:

Աթէնքի բոցավառ այդ հանդէսին նկարագրութիւնը, որ երեւցաւ ՅԱՌԱՋի մէջ, հանելի ջերմութիւն մը անցուց, այստեղ, երիտասարդութեան երակներուն մէջէն: Փարիզի հայ ժողովուրդն իսկ խանդավառուեցաւ, հպարտացաւ, լեցա՛ւ յուզումով,— այնքա՛ն լաւ էր կազմակերպուած: Մեր պատմութեան հերոսական շրջաններէն ի վեր մեզի դրացի մեծ ժողովուրդի մը ներկայացուցիչները, իրենց անվերապահ համակրանքով, ողջունեցին մեզ եւ ոգեկոչեցին, մեր հոգւոյն մէջ, Արմէններու արիաբար պայքարները յանուն ազատութեան: Այս դառն օրերուն, երբ բոլոր մեծ պետութիւնները, իրենց պատիւովը ստորագրուած խոստումները մոռնալէ յետոյ՝ կը զլանան նոյնիսկ խրախոյսի պաշտօնական խօսք մը, տես առասպելական Ելլադայի պատմութեան ժառանգորդները իրենց նախարարներով եւ մեծամեծներով՝ մեր հանդէսին կուգան, կ'արհամարհեն պատասխանատու պաշտօնատարներու յատուկ ձեւակերպութիւնները եւ պատշաճութիւնները, կը խօսին մեզի ցեղակիցի մը ջերմութեամբ եւ անկեղծութեամբ:

Փակե՞ր են, հիմա, Եւրոպայի նախարարները իրենց բերանը, մոռցեր են նոյնիսկ մեզ,— Հին Աթէնքն է, լոյսի քաղաքը, որ ինչպէս երէկ մեզի լոյս տուաւ, լոյս կուտայ այսօր:

Հելլէն մեծ քաղաքացիներու այս կեցուածքին առջեւ, Աթէնքի մէջ գտնուեցաւ թերթ մը, հայերէ՞ն թերթ մը, որ յանդգնութիւնը ունեցաւ խնդակատակի, հեգնատակի, սատակի՛ իր ճեւովը մթնոլորտը խանգարելու:

Թերթին ճակատը, յուռթէն յօդուածով մը, յայտարարեց թէ «ինչո՞ւ իրենք չեն մասնակցեր Մայիս 28ի հանդէսին»:

Հասկնալի է նպատակը, չէ՞: Բացատրութիւնը աւելորդ է: Մարդ մը եղեր կը պոռայ թէ «մենք հոն չէինք»:

— Ըս ո՞վ:

Նոյն ժողովուրդին, յունական մամուլին, հելլէն կառավարութեան կ'ուզէ հասկցնել թէ հանդէսին կազմակերպիչները նոյն այն մարդիկն են, զորս իշխանաւոր Մոզլումեան «օրդրագործ» անուանեց:

Եւ դեռ — quel culot!— կ'աւելցնէ թէ հազիւ 400 — 500 հոգի ներկայ էին հանդէսին, երբ յունական մամուլն իսկ տեսաւ եւ արձանագրեց որ հանդիսականներուն բազմութիւնը կը հասնէր *չորս — հինգ հազարի*:

Մարդը կը պոռայ թէ «մենք հոն չէի՞նք, մենք չմասնակցեցա՞նք...»:

Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ ձեզմով: Ո՞վ էք դուք: Ի՞նչ կը ներկայացնէք:

— Մենք դուրսն էինք, մենք չմասնակցեցա՛նք.

Այս մարդիկը չե՞ն գիտեր աւանդութիւնը, որ պէտք էր հասկցնէր իրենց թէ ինչո՞ւ չեն մասնակցած, ինչո՞ւ դուրսն են մնացած.—

Տանուտէրը, երբ խնջոյք ունի իր ապարանքին մէջ ազնուական հրաւիրեալներու հետ, միշտ դուրսը կը ձգէ շուները:

Շուները չեն կրնար մասնակցիլ խնջոյքին, երբե՛ք:

ԱՐԱՋ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ՂՈՐՂԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մայիս 24ին Երեւանի մէջ մեռաւ երաժշտագէտ Վասիլի Ղորղանեան:

Ղորղանեան ծնած է Թիֆլիզ 1865ին: Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացաւ Լէնինկրատի Զին. ճարտարապետական վարժարանին մէջ, յետոյ հետեւեցաւ Պերլինի համալսարանին: Մտերմութիւն հաստատեց մեծ երաժշտագէտներու հետ,— Անտոն Ռուպինշտայն, Զայկովսկի, Պրամս, Վէբրի, Մասնէ, Թոմա, Սէն - Սանս, Հանսլիկ:

Ուսումնասիրելով Կովկասեան երաժշտութիւնը, Ղորղանեան, 1904ին, Պերլինի միջազգային երաժշտական համաժողովին մէջ կարդաց դեկոյց մը կովկասեան երաժշտութեան մասին: Երբ 1905ին Պերլինի մէջ կազմուեցաւ «Միջազգային երաժշտական ընկերութիւնը», Ղորղանեան ընտրուեցաւ այդ ընկերութեան կովկասեան ճիւղի վարիչ.

Ռուսական յեղափոխութենէն վերջ Ղորղանեան նշանակուեցաւ Թիֆլիսի Պետական Օփերայի վարիչ, քանի մը ամիս միայն:

Ղորղանեանի գլխաւոր աշխատութիւններն են բնդարձակ ուսումնասիրութիւն մը Պէթհովէնի մասին (1000 էջ), Մոցարտի մասին (500էջ):

Այս գործերէն զատ ունի նաեւ Երաժշտական կիթութիւնը Ռուսաստանում, Պուշկինը երաժշտութեան մէջ, Պլեխանովը բոլոր ռոմանները, Շիլլերը երաժշտութեան մէջ, Կովկասի երաժշտութիւնը

Ղորղանեան ունէր հարուստ գրադարան մը, որուն մէկ մասը նուիրեց Թիֆլիսի Երաժշտանոցին, մնացածը՝ Հայաստանի Հանրային մատենադարանին: Անոնց մէջ է Ղորղանեանի մէկ հսկայ աշխատութիւնը:

1925ին Ղորղանեան տեղափոխուեցաւ Երեւան, 5 տարի վարեց Հանրային մատենադարանի փոխ - տնօրէնի պաշտօնը:

Վերջին երկու տարիներուն, պաշտօնավարեց Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ, անցեալ տարի իրեն տրուեցաւ փրոֆէսորի տիտղոսը:

ՌՈՒԲԷՆ ԵՊՍԿ. ՄԱՆԱՍԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Պաղտատի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Իրաքի Գաւառ. Ժողովի ընտրութիւնները, որոնք տեղի ունեցած են կառավարութեան հսկողութեան տակ, վերջացած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջախջախիչ յաղթանակով:

Իրաքի առաջնորդը, Ռուբէն եպիսկ. Մանասեան, պաշտօնանկ եղած է, ինչպէս կառավարութեան պաշտօնաթերթն ալ կը հաստատէ: Գաւառականի ընտրութիւնները վաւերացուած են դատական նախարարութեան կողմէ:

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

Իսկ սպառազինութիւնը կը շարունակուի...

Իտալական թերթ մը կը գրէ թէ Ցունաստան թեթեւ յածանաւեր եւ սուզանաւեր, օդանաւեր, թնդանօթներ եւ սպառազինման նիւթեր պիտի ապսպրէ Նիփոնի: (Այսուհետեւ այսպէս պիտի կոչենք Ճափոնը, ինչպէս կ'ընեն եւրոպական թերթերը, հետեւելով պետական որոշման):

Թուրքիոյ սպառազինման պատրաստութիւնները եւս այս լուրը մեծ ուշադրութիւն գրաւած են Իտալիոյ մէջ:

Անգլիա ինչո՞ւ չի վճարեր պատերազմի պարտքերը

Գրած էինք թէ անգլիական կառավարութիւնը որոշած է որ եւ է վճարում չընել յունիս 15ին, պատերազմական պարտքերու հաշւոյն:

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա եւ ուրիշ կարգ մը պետութիւններ որ եւ է վճարում չեն կատարեր 1932էն ի վեր, իսկ Անգլիա, Իտալիա եւ ուրիշներ սա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ՝

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԷՆԿԻՒՐԻ ՄԻՋԵՒ

Ա.

Ճափոնիա եւ Թուրքիա

Չիք ինչ գաղտնի, որ ոչ յայտ լինի: Ղուկ.

Կեանքի մէջ, վերջին հաշւով, գաղտնիք չկայ. որքան էլ մարդիկ աշխատեն ծածկել փաստերը, այսօր չէ վաղը նրանք յայտնի կը դառնան.

Խիստ մեծ ճիգով ծածկւող մի գաղտնիք եւս ահա լոյս աշխարհ է հանում Լոնտոնի հին եւ ազդեցիկ «Գրըլիկ Լէջըր» թերթը, որ դրամատիրական եւ քաղաքական աշխարհում լուրջ ու հեղինակաւոր տեղեկատուի համբաւ է վայելում: Հիմնուած «ստոյգ աղբիւրի» վրայ, անգլիական թերթը հաղորդում է, թէ մի քանի ամիս առաջ Ճափոն ներկայացուցիչները փորձել են խախտել Թուրք-խորհրդային բարեկամութիւնը եւ Թուրքերին գրաւել իրենց կողմը: Մայիս 9ին, Թուրք զինուորական առաքելութեան պետ Խալիլ փաշան տեղեկացրել է Խորհ. Միութեան զինուորական գործավար Վորոշիլովի, թէ մարտի սկիզբին Թոքիոյի Թուրք դեսպանը կանչուել է արտաքին գործոց նախարարութիւն եւ ստացել է հետեւեալ առաջարկը.—

Ռուս-ճափոնական պատերազմը անխուսափելի է եւ տեղի կ'ունենայ ամենաուշը 1935ին: Ճափոն կառավարութեան յայտնի է, որ Մոսկուայի եւ Անգորայի միջեւ կայ մի գաղտնի դաշնագիր, որով Թուրքիան պարտաւորուել է, ի դէպս պատերազմի Խորհ. Միութեան մի երրորդ պետութեան հետ, ապահովել Կովկասի անձեռնմխելիութիւնը:

Արդ՝ Ճափոն կառավարութիւնը առաջարկում է Թուրքերին, որ, ռուս-ճափոնական պատերազմի պարագային, Թուրքերը չգործադրեն այդ գաղտնի դաշնագիրը: Նոյն իմաստով Թուրքերին առաջարկութիւն է արել և ծովակալ Մաթսուսիման, երբ վերջերս ճափոնական ռազմանաւերի գլուխն անցած այցելել էր Պոլիս եւ հետոյ եկել Անգորայում: Մաթսուսիման յայտնել է Մուսթաֆա Քէմալին, թէ Ճափոնիան պատրաստ է Թուրքիային տալ «ձեռքերի ազատութիւն Կովկասում», եթէ ռուս-ճափոնական ընդհարման դէպքում Թուրքերը անցնեն Ճափոնիայի կողմը: Բացի այդ, Ճափոնիան պատրաստակամութիւն է յայտնել խիստ ձեռնտու պայմաններով որոշ քանակութեամբ ռազմանաւեր տրամադրել Թուրքիային, տալ նրանց համար մասնագէտ հրահանգիչներ եւ ստանձնել ամրոցների կառուցման գործը Վոսփորի նեղուցին: Մաթսուսիման յայտնել է նաեւ, որ ինքը այդ իմաստով խօսակցութիւն է ունեցել Բերլինում ու Վարշաւայում եւ այնտեղ համակրանքով են վերաբերուել իր ծրագրին:

«Գրըլիկ Լէջըր»ը ասում է, թէ Խալիլ փաշայի պատմութիւնը ցնցող տպաւորութիւն է գործել Վորոշիլովի վրայ: Նրա պահանջով Ստալինն անմիջապէս նստել է հրաւիրել Քաղաքական Բիւրօն, որ շտապով Լիթվինովին ուղարկել է Ժընեւ՝ արագացնելու համար Խորհ. Միութեան մուտքը Ազգերի Լիգա, ինչպէս եւ «փոխադարձ օգնութեան դաշինք» կնքել Ֆրանսայի հետ:

Անգլիական թերթի մերկացումներից առանձնապէս ուշագրաւ է եւ մեզ համար մասնաւորապէս կարեւոր երկու հանգամանք.—

Ա. Գաղտնի դաշնագրի գոյութեան փաստը Մոսկուայի եւ Անգորայի միջեւ, որով Մոսկուան Թուրքերին ոստիկանի պաշտօն է տալիս Կովկասի վերաբերմամբ:

Բ. Թուրքերի երկդիմի դիրքը Մոսկուայի եւ Թոքիոյի միջեւ. Անգորան ամիսներ շարունակ գաղտնի բանակցութիւններ է վարում Ճափոնցիների հետ, գաղտնի առաջարկութիւններ է ստանում եւ, անշուշտ, գաղտնի առաջարկութիւններ է անում եւ միայն մետասաներորդ ժամին տեղեկութիւն է տալիս իր դաշնակցին.

Որքան եւ, շատերի համար, անակնկալ թւան այս փաստերը, ինչքան եւ յուզեն մասնաւորապէս հայ ընթերցողի միտքը, անհրաժեշտ է պաղարիւնութեամբ, առանց կրքի եւ յուզումի, խորանալ նրանց էութեան մէջ քննել նրանց ներքին իմաստը եւ պարզել նրանցից բխելիք հետեւանքները: Ինչ որ վերաբերում է մեզ պէտք է ասենք, որ անգլիական թերթի մերկացումները որ եւ է նորութիւն չեն պարունակում իրենց մէջ: Կովկասեան գործերին ծանօթ մարդիկ գիտեն նոյն իսկ աւելին: Յայտնի են, օրինակ, մանրամասնութիւնները, թէ ի՞նչ ձեւով է ներկայացուում «ապահովել Կովկասի անձեռնմխելիութիւնը». Ըստ բոլշեւիկ-քեմալական գաղտնի դաշնագրի, եթէ Մոսկուան ստիպուած լինի իր կովկասեան բանակը անդարձ պահել հեռաւոր Արեւելք կամ արեւմտեան ճակատ, եւ Կովկասում առաջանան բարդութիւններ, Թուրքիան պարտաւոր է զօրք մտցնել Կովկաս, գրաւել ռազմագիտական դիրքերը եւ հսկել հանրային անդորրութեան վրայ: Ուրիշ խօսքով, Թուրքիան ստանձնում է ժանտարմի դեր՝ արգիլելու համար կովկասեան ժողովուրդների անջատումը Մոսկուայից եւ անկախութեան վերականգնումը:

Այստեղից հետեւում են մի շարք խորհրդածութիւններ

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

Նիւթը կ'արժէ սպառած մեկնիլ:

Թէ անցեալի մէջ եւ թէ այսօր, ժողովուրդները ղեկավարողներու մեծագոյն մտահոգութիւնը կազմած է այս խնդիրը, եւ մեզի պէս թափառական ժողովուրդի մը համար մանաւանդ՝ կենսական է: Ճշմարտութիւն մը՝ որուն համոզուած էինք արդէն, եւ որուն կուգանք յանգիլ անգամ մը եւս, իբրեւ եզրակացութիւն վերջերս յայտնուած կարծիքներու:

Ուրեմն, խօսք չունինք այս մասին: Բայց ի՞նչ ձեւով կազմակերպել:

Թաղոյեան կ'առաջարկէ երիտասարդական համագումար մը, բաղկացած «հայրենասէր բոլոր հատուածներէն»:

ՅԱՌԱՋի խմբագրապետը կը թելադրէ երիտասարդական «ոլիմպոս» մը, իբրեւ կորիզ ընդունելով Զ.Ո.Մ.ը, Հ.Մ.Ը.Մ.ը եւ Ուսանողական Միութիւնները:

Գեղեցիկ ծրագիրներ երկուքն ալ, բայց հակառակ տարիքիս յատուկ խանդավառութեան, անիրականալի կը գտնեմ ես, առ այժմ:

Բացատրեմ թէ ինչո՛ւ:

Բարոյական ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ արդի հայ երիտասարդութիւնը: Ի՞նչ չափով կրնայ գործօն ազդակ դառնալ մեր կեանքին մէջ: Ստիպուած եմ նախ գծել պատկերը, պատրաստել առողջ եւ փտած տարրերու ցուցակագրութիւնը (inventaire):

Արդ, չորս դասակարգերու կը բաժնեմ ներկայ երիտասարդութիւնը:

Ա. Քիչ թէ շատ դպրոց տեսածներ: Նախակրթարանի եւ երկրորդական վարժարանի շրջանաւարտութիւն: Ասկէ եւ գրած (իրաւունք ունի Թաղոյեան) վխտալու ջերմէն բռնուած տղաք, «ազնիւ ծաղիկներ», ինչպէս կ'ըսէին ժամանակին: Շատ կը սիրեն առանց պարապ բառի մը ծագումին եւ իմաստին վրայ վիճաբանիլ երկու օր երկու գիշեր: Գրելու յաւակնութիւններ ալ ունին ոմանք, որ երկու ոտանաւորով եւ գիրքով մը, երբ գրական պարտէզին մէջ ցատկեն, այլ եւս կը կարծեն թէ փրկա՛ծ են ազգը:

Աչքիս առջեւ են Պէյրութեանցիներ: Մեր շրջանի չորս տարուան — տասնեակներով — շրջանաւարտներէն, հանրային աշխատանքի լծուածները ձեռքիս մատներուն վրայ կը համրուին: Իբրեւ նոյն վարժարանին սան՝ ցաւս աւելի մեծ է անշուշտ:

Աւելին չունին նաեւ Կեդրոնականը, Եսայեանը եւ «հայկական ոգի ջամբող» միւս վարժարանները:

2.— «Տունի տղաքը»: Իրենց մօրը եւ կնոջ քղանցքէն չեն կրնար զատուիլ ասոնք: Իւրաքանչիւր շարժումի համար հաշիւ պիտի տան իրենց կնոջ կամ մօրը: Ժամանակ կ'անցընեն փոխ-այցելութիւններով: Երբեմն թերթ ալ կը կարդան, նոյնիսկ գիրք: Տխրացու են, քծնող են: Քաղաքացիի ջիղը շատ տկար է իրենց մէջ:

3 — Շուկայիկ, արհեստաւոր, «չարչի» տարրը: Թերուս կամ բոլորովին դպրոց չտեսածները: Ասոնց միակ հոգն է արհեստանոցներուն մէջ թուղթ խաղալ, կամ գինի հետապնդել: Տաճկերէն գոռով կը հայհոյեն, եւ, թուրքերէն լեզուին մասին տկարութիւն մը ունին: Սուրճի պնակները դրամով կը լեցնեն, բայց մեզ կը սեղմեն թերթի մը համար 50 սանթիմ տալ: Երիտասարդութեան տականքը ասոնց մէջ է.

(Առաջին երկու դասակարգերէն մէկուն կամ միւսին մէջ կարելի է դասել Անկախութեան, Որբանոցներու եւ վարժարաններու երբեմնի պաշտօնեաները, որոնք, թէեւ դեռ երիտասարդ, իրենց պատեանին մէջ քաշուած են, բայց թունդ հայրենասէր կը դառնան՝ հասութաբեր պաշտօններու բաշխման ժամանակ:

Ծնունդով՝ Հայ, հոգիով՝ օտար, տղայի, էֆէնտիի, էքսէլանսի զաւակներ: Երբ կէս ժամ զոհեն իրենց քունէն, թուականով կ'արձանագրեն յուշատետրի մէջ):

4.— Հանրային կազմակերպութիւններու շուրջ խմբուածներ: Փոքրամասնութիւն մը, որ իր ուսերուն վրայ առած է գլխաւոր աշխատանքները: Ցեղին կրակով կը վառին: Կը զոհեն նիւթապէս եւ բարոյապէս: Կը քանդեն նոյնիսկ իրենց ընտանիքը: Փափաքներ, ընդունակութիւններ մէկ կողմ դրած, նուիրուած են սեւ աշխատանքի: Ցանցաւոր կը զգան իրենք զիրենք, երբ ժողով մը փախցնեն: Կազմակերպութիւններու սիւներն են: Մեղք որ, շատ քիչ են թիւով:

Ահա մեր երիտասարդութեան պատկերը:

Ողբալի՛ իրականութիւն::

Արդ, եթէ ուրիշներ կը կարծեն, թէ այս «քարացած» մեծամասնութեան մէկ մասը կարելի է հանրային գործի շուրջ բոլորել, երիտասարդական համագումարով կամ «ոլիմպոս արժէնիշներով», անկեղծ ըսեմ, զուր է բոլորովին:

Մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ, գուշակելու համար որ այս ափ մը տղաք իրարու քով պիտի գան, նոր անունով կազմակերպութիւն մը պիտի չինեն եւ սկզբնական խանդավառութենէն վերջ՝ պիտի մնան իրենք իրենց: Շատ շատ, մէկ քանի նորեր եւս, արդիւնք մը, որ պիտի չարդարացնէ թափուած աշխատանքը:

Այսպէս է կացութիւնը: Թէ ինչո՞ւ: Պատճառները ամէնքս ալ գիտենք: Սոքոլները, Բալիլլաները կազմող պետական կամ կէս-պետական միջոցներու մտրակը եւ խոյծը չունինք, այլապէս մենք եւս կրնանք այս «քարացած» երիտասարդութիւնը կակուղցնել եւ ծառայուն կազմակերպութիւն մը հանել մէջէն:

«Երթանք գն՞ալ նստինք» պիտի հարցնեն ուրիշներ:

Ոչ: Նման աշխատանքներ տանողին համար «յուսահատութիւն» բառը գոյութիւն չունի անշուշտ: Ընդհակառակն, կ'ընդունիմ որ թուած դասակարգերու մէջ դեռ կան անհատներ, որոնց մէջ Արմէններու արիւնը կայ: Կան նաեւ «ծփուն» տարրեր, որոնց տրամադրութիւնը խարխուլ նստած չէ տակաւին որ եւ է գաղափարի առջեւ:

Երիտասարդութիւնը կազմակերպելու աշխատանքները եւ հրաւէրները պէտք է շարունակել անշուշտ, հակառակ ամենայն անտարբերութեան, հեգնանքին եւ թշնամանքին: Օգտագործենք մամուլը եւ բեմը: Կազմակերպուած եւ իրենց ճամբան գտած երիտասարդները շատ բան կը պարտին դրագարաններուն եւ մասնաւորապար յեղափոխութեան փողահարներուն,— Րաֆֆիի, Ահարոնեանի, Նալբանդեանի, Պատկանեանի եւ ուրիշներու: Ասոնց ոգիով միօրինակ դաստիարակութիւն մը պէտք է դառնայ մեր գլխաւոր նպատակը: Իսկ ատոր համար, ահա ծրագիրս:

Ժամանակի մը համար, գոնէ 2 տարի, մէկ կողմ դնել, համագումարի եւ «ոլիմպոս»ի գաղափարները:

Զատ-զատ կորիզներ ընդունիլ Հ.Մ.Ը.Մ.ը եւ Զ.Ո.Մ.ը, եւ աշխատիլ ատոնց միացնել միւս կազմակերպութիւնները, որոնց կանոնագրի հիմնական կէտերը միեւնոյն են գրեթէ:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի դերը որոշ է արդէն: Անոր պէտք է տրուին բոլոր մարզական ճիւղերը, սկսեալ սկաուտներէն մինչեւ Ֆութպոլը:

Զ.Ո.Մ.ի անուան տակ միացնել Յառաջդիմասիրացները, Պատանեկան Միութիւնները, Հայորդիք, Ազբիեան սաները, եւ ինծի ատ անհասկնալի անունը կրող՝ Ցեղակրօնները: Միացնել ոչ թէ դաշնակցային կապով — Բաբելոն կը դառնանք, — այլ ընդլայնուած կանոնագրով մը,— այս ինչ ճիւղ, այն ինչ ճիւղ....:

(Ուրիշ առիթի մը կը ձգեմ քանի մը տող գրել Զ.Ո.Մ. անունին դէմ բացուած պայքարին մասին):

Ընդհանուր ծրագիր մը չինելը դժուար բան չէ երբեք, եթէ փոխադարձ զիջողութիւններով եւ համաձայնութեան փափաքով առաջնորդուած ըլլանք: Կը բաւէ որ համաձայնինք սա կէտին շուրջ.— Գաղթաշխարհը գաղթաշխարհին համար, եւ այս՝ յանուն ընդհանուր հայրենիքի գերագոյն շահերուն: Կսկծալի բան է անշուշտ ընդունիլ նման ուղեգիծ մը, բայց հարկադրուած ենք, լքուած ըլլալով հայրենիքի տէր ու տիրականներէն, եւ ստիպուած ենք մեր գլխուն ճարը նայիլ, նուազագոյն վնասով դուրս գալու համար տղմէն:

Երկու կազմակերպութիւններուն տեւականութեան գլխաւոր պայմանն է չէզոքութիւնը, միայն թէ մեր ներկայ կացութեան յարմարցուած չէզոքութիւն մը: Տեղին է յիշել, որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարիչներուն մէկ անխոհեմ քայլը անանկ փորձանք մը բացաւ, որմէ չկրցանք ազատիլ տակաւին, իրենք ալ, մենք ալ: Հեռու մնալու է մանաւանդ արտաքսուած մարդոց մէ: Փոքրածաւալ թերթի մը հոսեւ պահուըտած պղտոր մարդիկ արդէն շատ խառնեցին իրենք զիրենք կարաւանին:

Գիտեմ որ, համախմբման աշխատանքները այդքան ալ դիւրին չպիտի ըլլան: Անձնական փառասիրութիւններ, նեղմիտ հաշիւներ կ'ըլլան, բայց մեր պայքարը եւս պէտք է ըլլայ նոյն քան զօրաւոր:

Օգտագործենք մամուլ, անհատական ազդեցութիւններ, ընդհանուր պայքար, վերջապէս ձեռքի տակ եղած բոլոր միջոցները: Յամառները եւ փառասէրները, երբ անգամ մը համոզուին թէ «գործը ուրիշ գոյն առած է» եւ այս երկու կազմակերպութիւններէն դուրս, մրցակցի տեղ չկայ հայ կեանքի մէջ, խելօք մը պիտի կենան իրենց տեղը կամ հետեւին՝ կորսուելու համար գորշ զանգուածին մէջ:

Բաժան-բաժան եւ օր մը մեռնելու դատապարտուած այս փոքր Միութիւնները եթէ կրցանք, երկու գլխաւոր կազմակերպութիւններու անուանին տակ, մեր երիտասարդութեան դիմագիծը դուրս հանել մշուշէն, շատ կը դիւրանայ մեր գործը եւ կրնանք աստիճանաբար հասնիլ «ոլիմպոս» արժէնիշէն ու գեղեցիկ ծրագրին:

Մինչ այդ, կը կարծեմ թէ, օգտակար արդիւնք մը կրնայ տալ եթէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Զ.Ո.Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնները, գլուխ-գլխի եւ սիրտ-բաց խօսակցութիւն մը ունենան: Երկու կողմէ շարք մը ընկերներու փափաքը թարգմանած կ'ըլլամ այս ձեւով:

Յաջողելու վճռականութեամբ եւ առանց մեծ յոյսերու եթէ ճամբայ ելլենք, հաւանական է, աւելի լաւ արդիւնքի մը կը հասնինք:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Ռուսիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ

Մանչուրիոյ հիւպատոսը բողոք մը ներկայացուցած էր ռուս կառավարութեան, այն միջադէպերուն մասին, որոնք յաճախ կը պատահին երկու երկիրներու սահմաններուն վրայ: Ռուս հիւպատոսը, դիւանագիտական հիւանդութիւն մը կեղծելով, քանի մը օր անպատասխանի ձգեց բողոքը:

Ի վերջոյ Մոսկուայէն ստացած հրահանգներուն համաձայն, Մանչուրիոյ ներկայացուցչին պատասխանուեցաւ թէ Ամուր գետին վրայ նաւարկութեան ընթացքին պատահած միջադէպերու պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Մանչուրիոյ նաւերուն վրայ: Այսուհանդերձ, կ'աւելցուի որ հրահանգ տրուած է ռուսական սահմանապահ զինուորներուն չկրակել նաւերուն վրայ, միւս կողմէ հրաւիրելով որ հրահանգ տրուի մանչուրիական նաւերուն չանցնիլ ճշդուած գիծը:

Խեչափառի պահածոյ պատրաստող գործարան-նաւ մը, որ կը պատկանէր Ճափոնի, կորսուած էր վերջերս, երբ Քամչաթքայի դիմացը խեչափառ կ'որսար: Կը հաստատուի որ ռուս սահմանապահ նաւերը գերի տարած են ճափոնական նաւը, որուն մէջ կը գտնուէին ութ հոգի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՖՈՒԹՊՈԼԻ «ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ»Ը

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ ԿԸ ՄՐՑԻՆ

ՄԻԼԱՆՕ, 3 Յունիս (Յառաջ).— Ոչ մէկ բան կասկածիլ կուտար թէ իր կապոյտին թիւրեղութեամբ հռչակաւոր Իտալիոյ երկինքը այսօր մեր հոս հասնելուն պիտի վերապահէր տեղատարափ անձրեւ մը, մութ երկինքով եւ ամպերու ահռելի գոռում գոչումով: Բայց Իտալիա-Աւստրիա ֆութպոլի մրցումը որ քանի մը ժամէն պիտի սկսի հոս՝ Միլանոյի Ֆութպոլ Գլիւպին Սան Սիրօ մարզարանին մէջ, այնքան կը հետաքրքրէ Իտալացիները եւ համաշխարհային Բաժակին առիթով Իտալիա խուժող միջազգային բազմութիւնը, որ կարելի չէ ոչ իսկ խորհիլ զայն յետաձգելու մասին: Ժամը երեքին, յիսուն հազար հանդիսատես պարունակող մարզարանը ամբողջութեամբ լեցուն է եւ զինեալ «միլիս»ներ է որ կը պաշտպանեն մարզարանին մուտքը ներս մտնելու ցանկութիւնը ունեցողներուն դէմ: Իտալացիք կը թուին ըլլալ — ոչ թէ կը թուին այլ են — մարզասէրներ, քանի որ քիչ անգամ ձիարշաւարանն ալ լեցուն է իր բազմութեամբ:

Բայց անձրեւի աստուածը կը թուի ժողովուրդին հետ ըլլալ, քանի որ մրցումէն քիչ առաջ երկինքը կը պայծառանայ, եւ տասնեակ մը գործաւորներ կուգան դաշտին ջրոտ մասերը ցամքեցնելու, աւազ նետելով կամ աւլելով: Տասնեակ հազարաւոր հովանոցները, որոնք ինքնատիպ երեւոյթ մը կուտային գետնէն յիսուն մէթր բարձրութեամբ հասակ նետած մեր դէմի «թրիպիւն»ին, գոցուած են: Հիմա աւստրիական խոշոր դրօշակ մը մէջտեղ ելած է անկիւնէ մը, որ անտարակոյս գրաւուած է հայրենակիցներովը այդ երկրին, որուն հիանալի «վալս»երը նուագախումբը մերթ կը հրամցնէ առատօրէն:

Համաշխարհային Բաժակին սկիզբէն, այսինքն անցեալ կիրակիէն ի վեր առաջին անգամն է որ մրցում մը յիսուն հազար հանդիսատես կը հաւաքէ: Այս խուժումը բացատրելու համար կը բաւէ նկատի ունենալ թէ այսօր միայն չորս խումբեր միացած են անցեալ կիրակի օր մեծ յաջողութեամբ ասպարէզ նետուած տասնվեց խումբերէն, եւ այսօրուան երկու յաղթականներուն Միլանոյի եւ Հռոմի մրցումներուն միջեւ է որ կիրակի օր, 10 յունիսին Հռոմի մէջ տեղի կ'ունենայ վերջին մեծ մրցումը՝ աշխարհի ախոյեան ազգը որոշելու համար: Բախտը այնպէս բերաւ որ՝ արժանաւորագոյն խումբերուն երկու յաւակնորդները՝ Աւստրիա եւ Իտալիա իրարու դէմ ելան առջի Փինալին իսկ: Հետեւաբար պէտք է որ իրենցմէ մէկը անհետանայ: Իտալիա՝ իբր կազմակերպիչը այս մեծ մրցարշաւին, ըսենք թէ գաղտնի ցանկութիւնը ունի զայն շահելու, իսկ Աւստրիա՝ անցեալին մէջ իր տարած անհամար յաղթանակներուն պսակումը կը յուսայ ստանալ նոյնպէս այս մրցաշարքին մէջ առաջինը ըլլալով: Երեք ամիս առաջ Աւստրիա արդէն անգամ մը յաղթած էր Իտալիոյ՝ Թորինոյի մէջ: Ան կը յուսայ վերանորոգել իր յաղթանակը, իսկ Իտալիա կը յուսայ լուծել իր վրէժը — մարզական գետնի վրայ անշուշտ: Ցարդ երկու խումբերը իրարու դէմ մրցած են զանազան առիթներով 14 անգամ: Աւստրիա յաղթական ելած է ութ անգամ, Իտալիա՝ երկու, իսկ չորս մրցում ալ վերջացած է հաւասար արդիւնքով:

Ժամը կը մօտենայ, ներկաները անհամբեր են եւ աղաղակներ կը բարձրանան, ծափեր կը զարնուին, սուլումներ կը լսուին ոչինչ բաներու համար: Բարձրախօս գործիքը կը ծանուցանէ երկու խումբերուն կազմը՝ որ ահա.—

Իտալիա.— Գոմպի (բերդապահ) Մոնզէլիօ եւ Ալլեմանտի (վերջապահ) Ֆերարիս, Մոնթի եւ Պերթոլինի (միջնապահ), Կուայթա, Մէացա, Շիավիօ, Ֆերարի եւ Օրսի (յառաջապահ):

Աւստրիա.— Բլացէր, Սիզար, Սէգթա, Վակնէր, Սմիշթիք, Ուրպանէք, Զիւչէր, Պիքան, Սինտըլար, Հօլ եւ Վիէրթէլ:

Մրցումին դատաւորն է Շուէտացի Էքլինտ, որ մեծ անկողմնակալութիւն մը ցոյց պիտի տայ քիչ վերջ: Նախ խաղարան կը մտնեն Աւստրիոյ խաղացողները, որոնք դաշտին մէջտեղը կենալով կը բարեւեն իտալական ֆաշիստներու պէս եւ կը ծափահարուին. բայց ծափահարութիւնները խելայեղ աստիճանի կը հասնին, երբ կապոյտ շապիկով Իտալացիները կուգան, աւելորդ է ըսել թէ անոնք ալ կը բարեւեն նոյն ձեւով: Մրցումը կը սկսի եւ անմիջապէս յայտնի կ'ըլլայ թէ ներկաները եկած են իտալական յաղթանակ մը տեսնելու: Ֆրանսայի մէջ մենք վարժուած ենք տեսնելու ներկաները ծափահարել խաղին ամէնէն շահեկան կամ լաւ երեւոյթները, եթէ զայն մէջտեղ բերողները օտարներն իսկ ըլլան: Այսօր Աւստրիացիները շատ գեղեցիկ ելոյթներ պիտի ունենան խաղի ընթացքին, բայց ծափահարութիւնները խլացուցիչ հանգամանք մը պիտի ստանան այն ատեն միայն երբ Իտալացի մըն է գնդակին տէրը: Իտալացիները իրապէս կը սկսին այսպիսի նպաստաւոր մթնոլորտի մը մէջ, ինչ որ իրենց թեւեր կուտայ եւ կը սուրան, պէտք է ըսել, աւելի արագ քան Աւստրիացիները: Այս վերջիններուն բերդապահը շատ մեծ արժէքով Բլացէրը, հիանալի դիմադրութիւն մը ըրաւ, բայց պարտուեցաւ մէկ անգամ, առաջին խաղամասին՝ երբ Իտալիոյ աջ-մէջ յառաջապահ Մէացայի ուժով զարկած գնդակը բռնելէ վերջ վար ինկաւ եւ գնդակը ձեռքէն փախցուց: Այդ պայմաններուն տակ է որ շահեցան Իտալացիները նշանակէտ մը, որ մրցումին առաջինն ու վերջինն եղաւ, հակառակ Իտալացւոց բոլոր ճիգերուն եւ հանդիսատեսներուն «ասուէ, ասուէ» աղաղակներուն: Եթէ Աւստրիացւոց հռչակաւոր կեդրոնի յառաջապահ Սինտըլար այսօր իր բնական խաղը խաղար, հարկաւ Աւստրիացիները չէին պարտուեր, բայց հիւանդկախ երեւոյթով, նիհար կազմով ու խոշոր քիթով ֆութպոլի «հանճար»ը շատ դէշ օրուան մը մէջ կը գտնուէր:

Այսպէս այսօրուան մրցումը տեղի ունեցաւ մերթ աւստրիական մերթ իտալական գերակշռութեան տակ եւ հաստատուեցաւ թէ երկու խումբերուն ալ պաշտպանողական մասը աւելի զօրաւոր էր քան յարձակողականը:

Երբ մրցումը վերջացաւ, ժողովուրդը իր ուրախութեան մէջ, դաշտը ողողեց ամէն կարգի առարկաներով: Երկու խումբերը կրկին բարեւեցին «ֆաշականօրէն», գլխարկները օդը թռան եւ ճերմակ թաշկինակները շարժեցան օդին մէջ:

Իտալիա հսկայ քայլ մը առաւ դէպի վերջնական յաղթութիւն:

Ժ. ԽԱՉՄՈՒՐԵԱՆ

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԿԱՆԱՆՉ ՏԵՐԵՒ ՄԸ

Ֆրանսական սանաթորիոմի մը մէջ քանի մը օր առաջ, աչքերը փակեց երիտասարդ ընկեր մը, Արսէն Խոլէեան:

Բնիկ Տրապիզոնցի, համեստ եւ աշխատասէր ընկեր մը, Զ.Ո. Միութեան անդամներէն, անձնազոհութեան տիպար մը անկրկնելի:

Փարիզի մօտիկ արուարձանի մը մէջ, կահագործութեան նուիրուած էր եւ կ'աշխատէր անդադար: Ամբողջ հոգին տալու պատրաստ ընկերոջ մը, որը երիտասարդ մը իրեն պէս, կ'աշխատէր ու կ'աշխատէր: Եւ օր մըն ալ արիւն թքաւ,— սարսափելի հիւանդութիւնը անհապաղ կը հնչեցնէր: Ընկերը ձգեց գործը, գաւառ գնաց, սանաթորիոմ մը մտաւ բաւական դարմանուած եւ կազդուրուած վերադարձաւ Փարիզ, ձեռնարկեց «մարզճէթ»ութեան,— իբրեւ առողջարար գործ

Կը կարծէր փրկուած ըլլալ, եւ ոչ ոք կրնար պնդել թէ հիւանդ էր: Վառվռուն երեսներ, աշխոյժ տրամադրութիւն, յանկարծ օր մը հազ մը, ջերմութիւն, անքնութիւն, շնչահեղձութիւն, զինք կը նետեն հիւանդանոց: Դժգոհ հիւանդանոցէն, կը մեկնի գաւառ, սանաթորիոմը ուր դարմանուեր էր ժամանակ մը:

Շաբաթ մը վերջ կը հասնի իր մահուան գոյժը:

Որքա՛ն ցաւ պատճառեց Զ.Ո.Միութեան իր ընկերներուն, երիտասարդ շրջանակին, ուր այնքա՛ն սիրուած էր:

Տերեւ մը, վարզի կանանչ տերեւ մըն է, որ կ'իյնայ հողին:

Յիշատակդ, ընկե՛ր, թող անմահ մնայ:

Վահագնեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

»»»··«««

Երէկ գրեր էինք որ Թուրքիոյ վարիչները հասկնալի մտահոգութեան մը մատնուած են, ինչպէս կը Եշմար - ուի իրենց ճառերուն մէջ: Շատ բան կը հասկցուի հետեւեալ ճառէն, զոր փոխա - էլիի երեսփոխանը, Սըըրթ, րէյ, արտասանեց արտաքին գործո - վարութեան պիւտճէին վիճաբանու - թեան ընթացքին, մայիս 28ին, էն - կիւրիի մէջ.—

— «Այս տարի աւելի սրոշ եւ փաստացի տեղեկութիւններ ունինք պար - տաւոր ենք մեր կառավարութենէն՝ մեր արտաքին քաղաքականութեան մասին, որովհետեւ հետապնդուած քաղաքականութիւնը, համաշխարհա - յին կացութեան համաձայն, հաւա - նական է որ խիստ մերձաւոր ապա - գայի մէջ գործնականութեան վերած - ուի: Այս ճշմարտութեան կարեւորու - թիւնը ըմբռնելու համար, պարտա - ւոր եմ կանգ առնել անոր վրայ: Գի - տեմ նաեւ թէ երկրին հանրային կարծիքը միեւնոյն մտահոգութիւնը ունի եւ կը կարօտի հանդարտութեան: Ես խորհած էի խնդրել նոյն ինքն վար - չապետ փաշայէն որ խնդիրը պարզէ, ձեռնհաս կերպով.

Կը կարծէի թէ այս պահանջմանս ամենայարմար պահը՝ վարչապետու - թեան պիւտճէին վիճաբանութեան ըն - կալուած առթիւ պիտի ըլլար, բայց այդ միջոցին փաշային ներկայ չգտ - նուիլը արգիլեց փափաքիս իրագոր - ծումը: Կը ցաւիմ որ կորսնցուցի ա - ռիթն ու պատիւը խօսակցելու փաշա - յին հետ, ազգին բարձր ճակատագրին մասին:

Բայց կը մխիթարուիմ, մտածելով որ պիտի կրնամ միեւնոյն խնդիրը ծեծել Շիւքրի Գայա պէյի հետ, որ արժէքաւոր մէկ ներկայացուցիչն է Քեմէլ փաշայի քաղաքական դպրո - ցին:

Համոզուած եմ թէ կառավարու - թիւնը, արտաքին քաղաքականու - թեան մէջ, Թուրքիոյ հանրապետու - թեան վայել մեծ քաղաքականութիւն մը ցոյց կուտայ: Ըսեմ գնահատող մըն եմ: Միայն ընդհանուր շղթային մէկ օղակին մասին է որ բացատրու - թիւն պիտի ուզեմ:

Սովետներու հետ բարեկամութիւ - նը որ եւ է վիճաբանութիւն չի վեր - ցներ: Ֆրանսայի հետ սերակցորդու - թիւնը Թուրքիոյ համար բնական է: Յունաստանի հետ Միութիւնը կ'ըմ - բռնեմ պատմութեան սխալները սըր - բագրելու ձեւով: Նոյնպէս Պալքան - ներու բարեկամներուն հետ մեր ու - նեցած կապերը կը գտնեմ մարդասի - րական, որովհետեւ անոնք կը ծառա - յեն Եւրոպայի խաղաղութեան ամրա - պնդման:

Իթէ Պարսկաստանի, Միջագետքի եւ Սուրիոյ հետ մեր ունեցած յարա - բերութիւնները նկատի ունենամ իբր օտար տէրութեան մը հետ յարաբե - րութիւններ, ցաւ կը զգամ: Նոյնպէս մեր դառն օրերուն մէջ մեզի հետ լա - ցող եւ մեր ուրախ օրերուն մէջ մեզի հետ խնդացող սիրելի Աֆղանը, մի - եւնոյն սիրտը կրող եղբայր մը կ'ըն - դունիմ:

Անհա կէտը որու մասին բացատրու - թիւն կ'ուզեմ առնել: Կէտ մը որու մասին չեմ ծածկեր թէ մտահոգ եմ: Այո՛, գիտեմ թէ հայրենիքը ունի ի - րեն համար մեռնիլ եւ զարնուիլ գիտ - ցող բանակ մը, որու կը հրամայէ ա - մենաբարձր զինուորական մը, բանակ մը որ մեզի միշտ ապահովութիւն կը ներշնչէ: Բայց սակայն չի նշանակեր որ այս կացութիւնը արտաքին ո եւ է յարձակման չպիտի ենթարկուի: Իր բախտը եւ զէնքը փորձել ուզող մէկը կրնայ զարնուիլ մեզի եւ մեզ ակամայ չարժման մղել:

Հայրենիքը ունի իր զօրաւոր պա - հապանը, բայց միթէ անաարգե՞ր պէտք է մնանք, խորհելով որ ի հար - կին ան իր պարտականութիւնը կը կատարէ»:

Սըրրի պէյ յետոյ Քեմէլ փաշայի Էնկիւրիի յեղաշրջման կաճառին մէջ տուած դասէն կարգ մը հատուածներ կարդաց եւ շարունակեց.

— «Ճիշդ է որ մեծայարգ պետին ըսածին պէս, օտար յարձակման դէմ անվերջ պայքարելու որոշումը յեղա - շրջման հիմնաքարն է միշտ, բայց կա - ռավարութիւնները հայրենիքի պաշտ - պանութեան համար երկու ուժ ունին գործածելիք, մէկը քաղաքականու - թիւն, միւսը բանակ: Բանակը որքան ալ զօրաւոր ըլլայ, եթէ քաղաքակա - նութիւնը իմաստուն չըլլայ, բանակին բնոցուելիք պարտականութեան ծան - րութիւնը շատ կը մեծնայ:

Բանակին բեռը թեթեւցնելու հա - մար՝ եթէ քաղաքականութիւնը իր պաշտօնը կատարէ, բանակին պաշտ - պանողական ընդունակութիւնը երկա - րած կ'ըլլայ:

Պէտք է կարեւորութիւն ընծայել մեր քաղաքականութեան: Գիտի բուէք որ արդեօք կարեւորութիւն չե՞նք ըն - ծայեր: Հակառակը չըսի: Միայն ըսի որ Միջերկրականի վերաբերեալ գոր - ծերու մէջ չեմ կրնար ապահովութիւն մը գտնել:

Միջերկրականը ի վաղուց անտի գե - տին մըն է, ուր շատ մը շահեր կ'ընդ - հարին իրարու: Ինչիր է ապահով յե - նակէտ մը գտնել ապահովութեան: Շատ դժուար չէ սակայն պատասխա - նը գտնել: Պատմութիւնը կը պարզէ մեզի Միջերկրականի մէջ մէկ դարէ ի վեր եղած դրուումները, միացում - ները:

Միջերկրականի մէջ եղած աչառու - թիւնները, պատահած են որ, երբեմն կատարուած են Եւրոպայի հանգիստը չխանգարելու անունով: Թերեւս այ - սօր ալ ոմանք պիտի ուզեն որ իմ ը - սած այս վերջին քաղաքական ձեռնա - ծութեամբ իրենց խօսքը յաելի ըլլայ Միջերկրականի մէջ: Այսպէս եղած են ամէնէն առաջ Ալճերիա, Թունուզ, յետոյ Եօթը կղզիները, անկէ վերջ Եգիպտոս, Մարօք, եւ Արեւմտեան Տրիպոլիս, ամէնքն ալ խանգարուած հաւասարակշռութեան մը վերահաս - տատման տեսութեամբ: Անոնք կամ Միջերկրականի եզերքներու դէպքե - րուն եւ կամ ուրիշ տեղերու մէջ կա - տարուած իրողութեանց բացատրու - թիւնն էին: Երբ ուշադրութեամբ դիտուի, կը տեսնուի թէ Միջերկրա - կանն ալ հաւասարակշռութեան կշիռ - քը կը բռնէ եւ ազդեցութիւն ունի այս խանգարուած հաւասարակշռութիւ - նը ապահովելու եւ նոյնիսկ կազմաւո - րելու մէջ:

Միջերկրականի ամէնէն նոր գրաւ - ման դէպքը կը կազմէ՝ Իտալացիներ - րուն Քորֆու ելլելը: Հելլէնները չէին կրնար իրենց ուժերով դէմ դնել ու փոխադարձել իրենցմէ աւելի զինուո - րական ուժ ունեցող կառավարու - թեան դէմ: Հետեւաբար, դիմեցին Ժընեւի Ժողովին: Անկէ վերջ պարզը - ւած երեւոյթը ծանօթ է ձեզի: Իտա - լիա Քորֆուէն վերադարձաւ եւ այս - պէսով կրեց իր պատիժը: Ինչպէս խօսքի սկսած առթիս բացայայտ կեր - պով ըսի, բնաւ մտահոգ չեմ հայրե - նիքիս սա կամ նա կէտը վտանգի մէջ տեսնելու համար: Սակայն, այս կա - ցութիւնը երբեք չի կրնար մոռցնել տալ ինծի թէ այնպիսի ժամանակի մը մէջ, երբ բոլոր պետութիւնները խմ - բակցութիւններ կազմելու կ'աշխա - տին, պէտք է պատրաստենք մեր քա - ղաքականութեան զէնքը՝ որ ամէնէն ազդեցիկն է պաշտպանութեան ուժե - րուն:

Իմ լուսաբանել ուզած կէտս՝ Մի - ջերկրականի քաղաքականութիւնն է միայն: Եթէ կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութեան մէջ այս կէտն ալ ապահովուած եւ շղթային այս օ - ղակն ալ ամբողջացուած է, կառավա - րութիւնը շնորհաւորելէ եւ իմ կող - մէս անոր շնորհակալութիւն յայտնե - լէ զատ ուրիշ խօսք չունիմ»:

Հայ երիտասարդներու յաջողութիւնը

•••••

Եգիպտոսի Հայ Գիւղատնտեսակա - նը կը հաղորդէ որ Արմաշի Գիւղատն - տեսական Վարժարանի ուսանողնե - րէն Գ. Արշակ Սարգիսեան ստացած է Տոքթ. փիլիսոփայութեան վկայակա - նը: Արշակ՝ Սեբաստիոյ նահանգին Կեմէրէկ գաւառակին Գուրհան գիւ - ղին մէջ ծնած է 1905ին: Զաւակ երկ - րագործ ընտանիքի: 1922ին Պոլսէն, Գէյլէրպէյի որբանոցէն ղրկուած էր Ամերիկա ուսանելու: Նախապէս երկ - րորդական վարժարանի մը մէջ ուսա - նելէ ետքը, մտած էր Նիւ Եորքի Սի - րաքիւզէ համալսարանը, ուրկէ շրջա - նաւարտ եղաւ իբր քիմիաբան: Յետոյ յանախեց Իլլինոյզի համալսարանը, ուր հետեւեցաւ քաղաքական եւ պատ - մական ճիւղին, ուրկէ այս տարի շր - ջանաւարտ եղաւ՝ վարդապետ փիլի - սոփայութեան բարձր տիտղոսով: Եւ ստացաւ մրցանակ մը: Ամերիկայի մտաւորական ընկերութիւններուն Որ - հուրդը (Ըմէրիքըն Քաունսիլ ավ Լըրնըտ Սօսայթիս) ամէն տարի կարգ մը մրցանակներ կը բաշխէ վարդա - պետ փիլիսոփայութեան տիտղոսը կրող նորաւարտ տոքթէօրներու, ո - րոնք թէ իրենց անցեալի յաջողու - թիւններով եւ թէ ապագայի խոս - տումներով արժէքաւոր երիտասարդ - ներ են: Արշակ ալ մասնակցեցաւ այս մրցումին: Նոյն Խորհուրդը 480 մաս - նակցողներէն ընտրեց 12 երիտասարդ - ներ, որոնց մէջ է Արշակը: Այս 12 ե - րիտասարդները յառաջիկայ տարի ուսումնասիրութիւններ պիտի կատա - րեն զանազան երկիրներու մէջ: Արշա - կը Վէնետիկ, Վիէննա, Թուսիա, Հա - յաստան, Գերմանիա, Երուսաղէմ, Ֆրանսա եւ Պարսկաստան այցելելով, կարեւոր հաւաքածոներ պիտի պրպտէ եւ նիւթեր պիտի հաւաքէ «Հայ Ազ - գայնական շարժման մտաւորական հիմը 19րդ դարու ընթացքին» թէզի մասին: Տարի մը շարունակ պիտի ճամբորդէ եւ պիտի ուսումնասիրէ: Երկար պիտի մնայ Հայաստանի մէջ: Ասոր համար, իր ճամբորդութեան ծախքերէն զատ, իրեն յատկացուած է 1800 տոլար:

⁂ Եգիպտոս հասած են Հայ Գիւղա - տնտեսականի սաներէն քիմիագէտ Արթուր Աչեան՝ վկայեալ Քոլորա - տոյի համալսարանէն, Մանուկ Շա - հինեան (ճարտարագէտ ելեկտրա - գէտ) վկայեալ Ֆլօրիտայի համալ - սարանէն եւ Յակոբ Յակոբեան (բամ - պակի եւ ծխախոտի մշակութեանց մասնագէտ) վկայեալ Հիւս. Քարոլայ - նի համալսարանէն: Բոլորն ալ, ա - ռանց բացառութեան, փայլուն շրջա - նաւարտներ: Արթուր Աչեան՝ օժտը - ւած բանաստեղծ մըն է նոյնատեն: Ա - մերիկայի մէջ շահած է մրցանակներ անգլիերէն բանաստեղծութեանց մր - ցումներու մէջ: Մանուկ Շահինեան՝ շահած է դպրոցական պատուանշան - ներ եւ պատուանուններ: Ֆլօրիտայի համալսարանի կողմէ, ամէն տարի, համալսարանին մօտ 3000 ուսանող - ներու մէջէն յաջողագոյն աշակերտի մը տրուած ոսկի պատուանշանը շա - հած է նաեւ Շահինեան: Յակոբ Յա - կոբեան բամպակի եւ ծխախոտի մշա - կութեանց մէջ լուրջ մասնագիտու - թիւն մը ստացած, բամպակի նոր տե - սակներ ստեղծելու ճիւղին մէջ հմ - տութիւն ձեռք ձգած եւ աշխատակ - ցած է ամերիկեան հանդէսներու: Այս երեք երիտասարդներն ալ այժմ գետեղուած են Քոտտաք լուսանկարչա - կան ընկերութեան Գահիրէի գրասեն - եակներուն մէջ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ղրկել զանոնք Հայաստան, ո - րուն շինարարական աշխատանքնե - րուն նուիրուելու համար պատրաստ խօսք տուած են:

⁂ Եգիպտոս հասած են նաեւ Գիւ - ղատնտեսականի սաներէն, գիւղատն - տեսներ՝ Բիւզանդ Չէքիճեան եւ Կի - րակոս Սարգիսեան՝ շրջանաւարտներ Նիւ Եորք նահանգի երկրագործական վարժարաններէն

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ. ՈՒՍ. ՕԺՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Ազգայնականներուն ցոյցերը Հալէպի մէջ

»»» ·«««

Գրեր էինք թէ Մայիս 25ին (Ուր - բաթ) ռումբեր պայթեցան Հալէպի մէջ, Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին այցե - լութեան օրը: Այս մասին Պէյրութի «Ազգակ»ը կուտայ հետեւեալ ման - րամասնութիւնները.—

Սուրիոյ հանրապետութեան նախա - գահին ու վարչապետին Հալէպ այցե - լութենէն մէկ օր առաջ Օթէլ Պառո - նի պարտէզին մէջ պայթող ռումբը ենթադրել կուտար արդէն, որ ազ - գայնականներու կողմէ սարքուած ցոյցի մը նախափորձն էր եղածը:

Ռումբի պայթումները կրկնուեցան մայիս 25ին եւ 26ին, որոնցմով ժա - մերու մէջ (ժամը 9—10 երեկոյեան), ծանօթ տեղեր:

Ուրբաթ կէսօրին, հանրապետու - թեան նախագահ Մուհամէտ պէյ Ալի Ապտ եւ վարչապետ Շէյխ Թաճէտ - տին էֆէնտի աղօթեցին Ճամիի մեծ մզկիթին մէջ, ուր ներկայ էր հաղար - ներու հասնող բազմութիւն մը:

Առաւօտէ, թռուցիկ մը ցրուած էին քաղաքին մէջ, ստորագրուած «Պարզաւոր Յանձնախումբի» կողմէ, որով կը ծանուցուէր թէ աղօթքներ պիտի կատարուին ազգայնական լիտր Իպրահիմ պէյ Հանանօի երկարակե - ցութեան համար: Այս պարագան պատճառներէն մէկն եղած էր այնքան հոծ բազմութեան մը ներկայու - թեան մզկիթին մէջ:

Կառավարութիւնը կը վախնար հա - ւանական ցոյցէ մը, որ կրնար տեղի ունենալ աղօթքէն վերջ: Այդ պատ - ճառաւ ոստիկանական կարեւոր ու - ժեր տեղաւորուած էին մզկիթի դը - րան առջեւ եւ շուրջը: Ֆրանսական ուժեր եւ ժանտարմաներ նմանապէս գիրքագրաւած էին մզկիթին շուրջ: Իսկ ներսը, ժողովուրդին մէջ, հարիւրա - ւոր գաղտնի ոստիկաններ հսկողու - թիւն կը կատարէին:

Կառավարութիւնը մզկիթին մէջ մասնաւոր տեղ մը պատրաստած էր հանրապետութեան նախագահին ու վարչապետին եւ ոստիկաններ շրջա - պատած էին այդ աթոռները: Սակայն, նախագահներու ժամանումէն առաջ, երբ Իպրահիմ Հանանօ եւ անոր մար - դիկը ներս կը մտնեն, ժողովուրդը կը խուժէ ոստիկաններուն վրայ եւ նախագահներու յատկացուած աթոռ - ները կը տրամադրէ անոնց: Քիչ վերջ երբ հասան նախագահները, չկրցան մզկիթ մտնել եւ աղօթեցին ընդունե - լութեան սրահին մէջ:

Այդ միջոցին սակայն, մզկիթէն դուրս հաւաքուող ժողովուրդը սկսած էր ցոյցերուն եւ «կեցցեն ազգայնա - կանները» բացագանչութիւնները կը լսուէին ամէն կողմէ:

Աղօթքը լմննալուն պէս երկու նա - խագահները դուրս ելան եւ մեկնե - ցան: Իսկ բազմութիւնը կը դիմէր ծայրայեղութեանց եւ շարունակ կը պոռար. «Կեցցէ Հանանօ, անկցին դա - ւաճանները»: Սաատալլա պէյ Ճապրի խօսք առնելով ժողովուրդը կը հրա - ւիրէ հանդարտութեան եւ կ'ըսէ. — «Դուք եկած էք հոս՝ խնդրելու Աս - տուծմէ, որ ձեր մեծ ղեկավարին՝ Իպ - րահիմ պէյ Հանանօի կեանքը երկարէ եւ փորձութիւններէ ազատէ: Մենք մեր մարմինները պատնէշ կը կանգ - նենք՝ պաշտպանելու համար անոր կեանքը»: Ժողովուրդին ծափերուն մէջ շարունակելով իր խօսքերը, Սաա - տալլա պէյ Ճապրի յարձակումներ կը գործէ իշխանութեանց հասցէին:

Ժողովուրդը մզկիթէն կը սկսի դուրս ելլել Քափօրի ձեւով, սակայն ոստիկանութիւնը կ'ուզէ արգիլել. Ասոր վրայ կը սկսի բախումը ժողո - վուրդին եւ կառավարական ուժերուն միջեւ: Յանէ աւելի վիրաւորներ եր - կու կողմէ:

Ընդհ. Ապահովութեան պետը փա - կելով մզկիթին դռները, մի առ մի խուզարկութեան կ'ենթարկէ դուրս ելլողները, որոնցմէ մօտ 150 հոգի ձերբակալած եւ խումբ խումբ առաջ - նորդած է բանտ, վրանին գտնուած զէնքեր գրաւած ըլլալով: Ձերբակալ - ուածներուն մէջ կը գտնուին ազգայնա - կան պարագլուխներ, որոնցմէ Գ. Հա - նանօն ազատ ձգուած է նկատի առ - նելով իր վաստակոտ վիճակը եւ Տոք - թէօր Ապտիւրրահման Քէյալին՝ մաս - նաւոր երաշխաւորութեամբ մը:

Մզկիթին առջեւ կատարուած այս ձերբակալութիւններէն զատ, ցուցա - րարները ցրուելէ յետոյ ոստիկանա - կան ուժերը, իրենց առած հրահան - գին համաձայն, կը ձերբակալեն ազ - գայնական պետերէն Սաատալլա պէյ Ճապրին, Հէմիլ Իպրահիմ փաշան, Եուսուֆ Եազըճըը, Շըպըլ Խուրին, Սաատէտտին Ճապրին, Տոքթ. Հա - սան Ֆուատը, Ալի Հայանին, Թարեգ Հանանօն (Իպրահիմ պէյ Հանանօի զաւակը), Շէյխ Ապտիւլ Գատիր Սէլ - մինին եւ իր տղաքները, Նազըմ Ռուսօն եւ բազմաթիւ երիտասարդ - ներ եւ ուսանողներ:

Ուրբաթ մինչեւ կէս գիշեր կատար - ուած են հարցաքննութիւններ, որմէ վերջ 35 հոգի ազատ թողուած են, մնացեալները պիտի դատուին խառն դատարանին առջեւ:

Ժողովուրդը գրգռուած վիճակ մը ունի: Կառավարական ուժեր կը պաշտպանեն քաղաքը

Իբրեւ բողոքի նշան, Շաբաթ, ամ - բողջ օրը, փակ մնաց շուկան:

Ուրբաթ, կէս օրին, Ֆուատ պէյ Աուիլի բնակարանին առջեւ պայթե - ցաւ չորրորդ ռումբ մըն ալ: Ֆուատ Աուիլի պէյ նախկին նախարար մըն է:

Հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետը շաբաթ առաւօտ մեկնե - ցան Ալէքսանտրէթ: Ճամբան մինչեւ Գըրգ Խան արտակարգ պատիւներ եւ դիմաւորութիւններ եղան հիւրերուն: Բիհանիէի եւ Գըրգ Խանի մէջ ցոյց տրուած է բացառիկ ընդունելութիւն մը: Նախագահները գիշերը Ալէքսան - տրէթ մնացին եւ կիրակի մեկնեցան Անտիոք, ուր եւս ժողովուրդը պատ - րաստեր էր չքեղ ընդունելութիւն մը:

7000 ՅՈՅՆԵՐ ՊՈԼՍԷՆ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

ԱԹԷՆՔ.— Կ. Պոլսէն հասած հեռա - գիր մը համաձայն, արհեստաւորնե - րու վերաբերեալ օրէնքին կիրարկման հետեւանքով, Պոլիս բնակող 7000 Յոյներ պիտի չկրնան ի գործ դնել ի - րենց արհեստը եւ պիտի ստիպուին Յունաստան ապաստանիլ: Անոնք պի - տի հաստատուին Աթէնքի, Փիրէայի եւ Սելանիկի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

Պատմական օր

•••••

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրին տակ (30 մայիս).—

«Կիրակին Ազգային Տօնը կրկնա - պէս պատմական եղաւ: Ազգային Ար - մատական կուսակցութեան պետ եւ պատերազմական նախարար Զօր. Գոն - տիլիսի, Երեսփ. ժողովի փոխ նախա - գահ Աթինօեէնիսի, ժողովրդական կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ ե - րեսփոխան Ռալլիսի, Ազատական կու - սակցութեան ներկայացուցիչ Արկիրո - փուլոսի, դեսպանատուներու եւ հել - լէն բազմաթիւ կազմակերպութիւննե - րու գործակատարներուն եւ ներկա - յացուցիչներուն ներկայութիւնը Ազ - գային Տօնին տուին հելլէն եւ հայ եղ - բայրակցութեան ցոյցի բնոյթ, ա - ռանց քաղաքական նշանակութեան:

Բոլոր օտար բանախօսները զմայ - լանքով ոգեկոչեցին Հայոց պատմու - թենէն դրուագներ, հայ յեղափոխու - թիւնը, ազատագրական պայքարը եւ անոր արդիւնք մայիս 28ը, եզրակա - ցնելով որ անկախութիւնը նախապայ - ման է ժողովուրդի մը ազատ զար - գացման եւ յառաջդիմութեան եւ թէ ազատութիւնը ձեռք կը ձգուի մի - այն յամառ աշխատանքով, հոգեկան ուժով, հաւատքով եւ պայքարով:

Հայրենասիրութեան ի՛նչ վսեմ ար - տայայտութիւններու եղան բանախօս - ները, ի՛նչ չքեղ բացատրութիւններ տուին հայրենիքի եւ անկախութեան գաղափարին մասին, ի՛նչ սրտայոյզ թելադրանքներ ըրին մեզի՝ հայ ժո - ղովուրդին, ապրելու ձեռք ձեռքի տանք, շարքերը խտացնենք եւ ազգո - վին հետապնդենք մեր դարաւոր ի - տէալը, մեր պապերուն հողերուն վը - րայ անկախ Հայաստանի պալատը կա - ռուցանելու համար:

Խօսողները, հելլէն քաղաքական ու մտաւորական անձնաւորութեանց շար - քին առաջնակարգ դիրք գրաւած մեծ դէմքեր, մեզի խօսեցան հայ ղեկա - վարներու պէս, անկեղծ ու սրտաբուխ եղբայրական ու մտերմիկ թօնով: Որ - քան մեծ էր յուզումը Զօր. Գոնտիլիսին, երբ կը խօսէր օրհասէն ճողոպրած հայ կայսրերու մասին: Որքա՛ն գի - նովցած էր մեր պատուական բարեկա - մը Աթինօեէնիս, որ կրկնապէս շեշ - տեց թէ հանդիսութեան կը մասնակ - ցի Ազգ. Ժողովին անունով եւ իր խօս - քերը կ'արտայայտեն Ազգային Ժողո - վին զգացումները: Որքա՛ն յուզիչ էր ողջոյնը Ռալլիսի, որ մեզի բերաւ ժո - ղովրդական կուսակցութեան կողմէ:

Բառ չենք գտներ մեր հելլէն եղ - բայրներուն՝ Ազգային Տօնին բերած գործօն մասնակցութիւնը վեր հանե - լու: Ինչ որ տեղի ունեցաւ, երկպառ - տեւ աշխատանքի արդիւնք կամ ձեւա - կերպութիւն չէր: Գ. Աթինօեէնիսի աչքերէն միայն արցունքը կը պակ - սէր: Ան հանդէսին եկած էր ոչ թէ պարտականութիւն կատարելու, այլ հոգեկան ապրում մը ունենալու հա - մար: Շատ աւելի կարեւոր պարտա - կանութիւն մը ունենալու համար: Շատ աւելի կարեւոր պարտականու - թիւն մը զոհած էր, Հայոց Ազգային Տօնին մասնակցելու համար:

Զօր. Գոնտիլիս յետաձգել տուած էր նախարարաց խորհուրդի նիստը, իսկ Ռալլիս, որ պաշտօնապէս հրա - ւիրուած էր թագաւոր Կոստանդինի յիշատակին տեղի ունենալիք արարո - ղութեան, նախապատուութիւն տը - ուած էր մեր Ազգային Տօնին:

Կիրակին պատմական օր մը եղաւ: Արէւին հայութիւնը, բոլոր դասա - կարգերով, մեծով ու պզտիկով, զգաց Հայ ըլլալուն հպարտութիւնը: Ցեղա - յին ոգին արթնցաւ անոր մէջ: Բոլոր Հայերուն ներկայութիւնը ապացոյց էր թէ Մայիս 28ը դարձած է համա - ժողովրդական տօն ոչ միայն մեզի, այլեւ օտարներու համար ալ:

Կիրակի օր յունահայ գաղութին հա - մար նոր շրջան մը սկսաւ: Կառավա - րական շրջանակներուն վրայ ձգուած գէշ. տպաւորութեան վերջին հետքե - րը ջնջեցինք: Ուրիշներուն գործել ուզած չարիքին տպաւորութիւնը չէ - զոքացուցինք: Կառավարութիւնը, մա - մուլը եւ կուսակցութիւնները կիրա - կիէն ասդին տարբեր աչքով կը նային մեր վրայ: Մենք նոր ճամբաներ բա - ցինք այս գաղութին առջեւ: Թող ու - րիշներ, որոնք միշտ ձախաւերութիւն գործած են, աշխատին քանդել մեր աշ - խատանքին պատուը:

«Ներգործնելու կազմակերպու - թիւնը» Ազգային Տօնին համաժողո - վրդական եւ հելլէն եւ հայ եղբայրակ - ցութեան հանդիսաւոր ցոյցի գոյնաւո - րով, ուրիշ նպատակ չէր հետապնդեր, եթէ ոչ երկու ժողովուրդներու կապե - րը ամրապնդել, կառավարութիւնը շահագրգռել մեր գաղութով եւ ոստի - կանական իշխանութիւններու թիւրի - մացութեան վերջ տալ: Մենք յաջողե - ցանք մեր նպատակին մէջ:

Կառավարութիւնը այսօր շատ լաւ տրամադրուած է մեր ժողովուրդին հանդէպ: Հելլէն մամուլը, որ մեր թշ - րութիւնները յաճախ մեր երեսին կը զարնէր, կիրակիէն ի վեր լեզուն փո - խեց: Իսկ ոստիկանական իշխանու - թիւնները համոզուեցան թէ մենք ալ քաղաքակիրթ ազգ ենք, օրէնքները կը յարգենք եւ գիտենք առանց վէճի ու կռուի տօնել մեր Ազգային Տօնը:

Բոլոր նախապաշարումները ջնջե - ցինք: Բոլոր թիւրիմացութիւնները հալեցինք: Կը մնայ օգտուիլ տրա - մադրութիւններէն, ոչ թէ ժունտոյ - ներ տալով կամ քսութիւններ ընելով, այլ շփում ու յարաբերութիւն պահե - լով կառավարական շրջանակներուն հետ, պայմանաւ որ յարաբերութիւն պահողը չըլլայ ոչ առաջնորդը եւ ոչ ալ իր գործակիցները, որոնք աններե - լի յանդգնութիւնն ունեցան այս ժո - ղովուրդին մեծագոյն կուսակցութիւ - նը ներկայացնելու իբր «Ներգործնե - լու կազմակերպութիւն»:

Թող գիտնան որ կառավարութիւնը մոռցած չէ բնաւ այդ վատութիւնը, այլուն Թուրքերն անգամ ընդունակ չե - ղան »:

ՀԻՆ ՃԱՄԲՈՒ ՄԸ ՀԵՏՔԵՐԸ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ս. Բարխուդարեանի յօդուածէն.— Գորիսի շրջանի Եայջի գիւղէն 2 քիլոմէթր հիւսիս, հեղեղատի մը ա - փին, Ուչթափալար յանձերու ստորո - տին կը գտնուին աւերակ իջեւանի մը մնացորդները: Իջեւանը շինուած է մաքուր, սրբատաշ քարերէ եւ ճար - տարապետական մեծ արուեստով: Ներսէն ան երեք թեւանի է, գեղա - քանդակ սիւներով ու որմնասիւնե - րով: Հոյակապ մուտքը արեւելեան կողմէն է, որու ճակտին կայ մեծ արձանագրութիւն մը հայերէն եւ ա - րաբերէն: Ըստ արձանագրութեան, շինուած է 1346 թուականին, մուտ - քին՝ կայ զարդ մը, իսկ շուրջը՝ զանազան շէնքերու աւերակներ:

Այդ իջեւանին մօտէն այժմ եւս կ'անցնի Նախիջեւան - Ղարաբաղ խը - ճուղին:

Իջեւանին մօտէն անցնող եւ տեղ - տեղ նոր ճանապարհը խաչաձեւող հին ճանապարհը՝ երկու կողմը իրարմէ 150—180 մեթր հեռաւորութեամբ տնկը - ւած են մարդահասակ քարեր. քարե - րը տնտաշ են, բարակ ու երկար եւ ծայրերուն վրայ մեծ մասամբ ունին ծակեր, որոնց միջոցով հեռու տեղե - րէ քաշէ տրուած եւ բերուած են: Ա - նոնք, իրենց արուեստով աւելի հին են քան Իջեւանը եւ աւելի մօտ Ղո - չաց տապի մշակոյթին:

Այս քարերը տնկուեր են ճանապար - հի եզերքները այն կէտերուն վրայ, ուր ճանապարհը աւելի վտանգաւոր է ձմեռուան բուքի ու ձիւնի հետեւան - քով, որպէսզի կարաւանները եւ ճամ - բորդները ուղեցոյց հանդիսանան: Անոնց հետքերը երեւան եկան Ուչթա - փալարէն յետոյ նաեւ Բիչանագի լեռ - նանցքին մէջ:

Ճանապարհը հաւանօրէն իր սկիզբն է առած Նախիջեւանէն՝ որ հնագոյն դարերէն սկսած կը գտնուի առեւ - տրական մեծ ճանապարհներու վրայ: Նախիջեւանէն կը սկսէր նաեւ այն նշանաւոր ճանապարհը, որ Դալարա - գեաղի վրայով, Սելիմի կիրճով կը մտնէր Սեւանի աւազանը եւ այնտե - ղէն ալ Կուրի հովիտը, այդ ճանա - պարհի վրայ ալ 12—14րդ դարերէն մնացած են քանի մը հոյակապ իջե - ւաններու աւերակները:

Արշաւախումբին ճշդած ճանապար - հի հետքերը կ'ապացուցանեն, որ Նախիջեւանէն ուրիշ ճամբայ մըն ալ կ'երթար արեւելք ուղղուելով, Նախի - ջեւանի գետին հոսանքով, կտրած է Զանգեզուրը, անցած է Շուշի եւ այդ - տեղէն ալ մտած կրկին Կուրի հովի - տը:

հաշիւ վճարումներ կը կատարեն, սպասելով նոր քանակցութեանց: Այս անգամ Նախագահ Րուզվէլթ որոշեց պարտազանց հռչակել նաեւ այն պետութիւնները որոնք մասնակի վճարումներ կը կատարեն: Այս որոշման վրայ է որ Անգլիա վճռեց որ ան է գումար չվճարել եւ սպասել նոր քանակցութեանց: Ելմտական նախարարը այս առթիւ ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփոխանական ժողովին մէջ: Ըսաւ թէ Անգլիա պատրաստ էր յունիս 15ին ալ ահաւասիկ գումար մը վճարելու. բայց որովհետեւ Ամերիկա չընդունիր, առիթ ուժ էին կամ 50 միլիոն ոսկիին վճարել յունիսին եւ 20 միլիոն ալ դեկտեմբերին, եւ կամ որ եւ է գումար չվճարել: Այդ պարագային նորէն պիտի արծարծուէր պատերազմական պարտքերու խնդիրը, ուշացնելով աշխարհի տնտեսական վերականգնութիւնը: Մենք չէինք կրնար ստանձնել այդ պատասխանատուութիւնը: Ցետոյ բացատրեց թէ չափազանց ծանր եւ անարդարանալի է Անգլիոյ կռնակին գրուած բեռը: Այսպէս, կառավարութիւնը 2025 միլիոն տոլարը վճարած է ի հաշիւ Մ. Նահանգներու տուած 4267 միլիոն տոլարին. եւ սակայն պարտքին գումարը նորէն կը մնայ անուանապէս 4,713,785,000 տոլար: Միւս կողմէ, ուրիշ կառավարութեանց փոխ տրուած 5,773,300,000 տոլարին վրայ վճարուած է միայն 678,500,000 տոլար: Ուրեմն, ամէնէն ծանր բեռը կ'իյնայ Անգլիոյ վրայ: Ցետոյ պէտք չէ մոռնալ որ Անգլիա իր կարգին 1600 միլիոն տոլար փոխ տուած է դաշնակից պետութեանց, զանձելով իր հարկատուներէն:

Տասներեք պետութիւններ համագումար 35 միլիոն տոլար պէտք է վճարեն Մ. Նահանգներուն, յունիս 15ին.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

»»»··«««

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՁԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

9 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

2, Rue Alexandre Guilmantի սրահին մէջ, Մէթրոյի կայարանին դիմացը:

Կը խօսի ընկերուհի՝ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Խմբական եւ սոլօ երգեր, հայկական սիրուած շուրջպարեր հայկական տարազներով ՍԻՓԱՆ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի:

Կը մասնակցի Թատերախումբը

Նաեւ գիշերին վերջ եւրոպական պարեր, մասնակցութեամբ ՆՓՐԱՏ նուագախումբի:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ տ'Օթէօյէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել ձեռք մը Մէթրօն ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ: Շոգեկառք Մոնփառնասէն, իջնել կար Մէթրօն:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՍԷՆԹԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԽՈՒՄԲԻ

11 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30էն մինչեւ առաւօտ

La Viste l'Ermitageի չքեղ սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Տիկիններու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք: Եօթը տարեկանէն վեր փոքրիկներու համար 1 ֆրանք:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՊՕՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Կը խօսի՝ ընկ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

եւ մասնակցութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՄՈՒՐԱՏ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ին

ՎԻԷՆԻ ՍԷՐՔԼԸ ԿԱԹՈԼԻԿ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Օր. Տովինար Տէր Պետրոսեան (մեներգ). ընկ. Աւետիս Մելքոնեան (ջութակ): Արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ խմբերգներ փոքրիկներու կողմէ:

Տիկիններու մասնակցութեան համար մուտք 1 ֆրանք:

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 4.30ԻՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՐՏՕյի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Թոռոմ, Քրիստափոր, Աղբիւր Սերոբ եւ Իշխան ենթակոմիտէներու դասախօսական ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գաւ. Միութեան Գրադարանին մէջ:

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համագաղթ խումբի ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովներուն կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ երկրորդ վճռաբանական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի:

«Կովկասեան Դաշնակցութեան» մասին տեղի պիտի ունենայ միտքերու թեր ու դէմ փոխանակութիւն:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐԾԻՒ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը որ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Պ. Կ. ԿԱՐԻՆԵԱՆի պարտէզին մէջ, Պանեէօ:

Հաղորդ. միջոց.—Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօ:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան Դաշտահանդէսը ՅՈՒԼԻՍ 9ին,

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ-ԴՊՐՈՑԻՆ

կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ա. Յ. ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՈՐԲԱՆՈՑ-ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԽՕՍՈՂ ԵԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿ. ԼԵՒՈՆ ՓԷՅ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆի

Կիրակի 10 յունիս, ժամը ճիշդ 15ին

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ— ՍԵՒՐԸ

Տոմսերի գին՝ 10 ֆրանք.

ԾԱՆՕԹ.— Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն, ծանօթ ջութակահար Պ. Ժ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ, ընկերակցութեամբ դաշնակահար Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի, ինչպէս նաեւ երգչուհի Օր. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ եւ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆ՝

Տոմսակները կը գտնուին Տիկ. Մ. Ճեօհէրեանի մօտ, 168, Bd. Haussmann Paris (8). Tél. Carnot: 47-66: Իսկ հանդէսին օրը վերոյիշեալ թատերասրահը

Դաշտահանդէս Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած՝ Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ, Առնուվիլի Bois de Condosի անտառին մէջ Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի նուիրուի տեղւոյն մանկապարտէզին

ոգնեցէք Մանկապարտէզին, բացակայութիւնը աններելի է

Ճոխ եւ ընտիր պիւֆէ մատչելի գիներով: Տէօնէր քէպապ փիտէով եւ խմրիչ հէլվա պատրաստուած խոհարարապետ Պ. Կարապետ Փափազեանի կողմէ: Արեւել. նուագ՝ քէմանի Սարգիս, ուտի Բաբունակ և քանոնի Յակոբ:

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ ՍԷՎՐԱՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Salle Marronnierի մէջ 8 Ave. Livry

Կը նախագահէ՝ Տ. ՎԱՀԱՆ Ա ՔՀՆՅ. ԽՕՅԵԱՆ

Բանասէր եւ պատմագէտ Պ. Կ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ մոգական լապտերով ցոյց պիտի տայ Հայաստանի հին պատմական տեսարանները:

Սէվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի՝

«ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ» եւ «ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»

Երգ եւ արտասանութիւն դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ:

Հաղ. միջոց.— Կար տիւ Նորէն շոգեկառք 19,56 և 20,28 իջնել Սէվրան:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայ Մայրերու Միութեան կողմէ բացուած չորս դպրոցներու (Տէսին, Գռօն, Փուռ Լաֆայէթ եւ Մօնշա):

Կը նախագահէ՝ Տիկին Ա. ԷԼՄԱՍԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Երգ, մեներգ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւլն.: փոքրիկ Տիրուհի Թաթավլաճեան դաշնակի վրայ կը նուագէ ու կ'երգէ: Խումբ մը աղջիկներ եւ մանչեր ելեկտրական գոյնզգոյն լոյսերու տակ կը պարեն հայկական եւ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ դաշնակի:

Տիկիններու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութիւնն ու Սկաուտական Մարմինը խառն նիստ կը գումարեն այսօր հինգշաբթի գիշեր, կեդրոնը:

ԿԼԵՅՎԷՅԻ շրջանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԸՐ ՈՒՕԼԸՍ — Թարգ.Ժ. Մ.

— Օ՜հ, պարոն Կէյտրըքսլ, ըսաւ քաղցր ձայնով մը եւ ձեռքը ինծի երկարեց.

Ձիտեցայ, նայեցայ անոր աչքերուն մէջ եւ գիւտային հաճոյք մը զգացի:

Անիկա յանկարծ հասկցաւ իրականութիւնը եւ փորձեց հեռաձայնին մօտենալ: Վրան խոյացայ. տղու մը չափ ալ ուժ չունէր. զառնութիւնները գործ ինծի պատճառած էր, եւ տանջանքները որոնց ենթարկուած էի, ուժ տուած էին ինծի: «Կեղծ» թեւս կրնայի գործածել հիմա:

Անկողինին վրայ նետեցի զինքը:

— Գարա, պիտի մեռնիս, բսի իրեն. կինս անգութ մահ մը ունեցաւ, բայց քու մահդ պիտի ըլլայ աւելի տանջելի...

Խօսելու փորձ մը ըրաւ. ձեռքերը օդին մէջ սկսաւ շարժել, բայց բռնեցի. յետոյ ցած ձայնով ականջին փսփսացի.

— Մարդ չպիտի իմանայ թէ ով սպաննեց քեզ, Գարա, խորհէ անգամ մը. աղատ համարձակ պիտի պտտիմ եւ դուն խորհրդաւոր ոճիրի մը առանցքը պիտի ըլլաս...բոլոր նամակները պիտի կարդացուին, ամբողջ կեանքդ պիտի քննուի եւ աշխարհը պիտի ճանչնայ քեզ այնպէս ինչպէս որ ես...

Իր մէկ թեւը ազատ ձգեցի, ղաշույնը քաշեցի եւ զարկի. կարծեմ մահը վայրկենական եղաւ:

Անկողինին վրայ փռուած թողուցի զինքը եւ սենեակին դրան մօտեցայ: Ժամանակ չէի կրնար կորսնցնել. գրպանէս հանեցի մոմերը որոնք մարմինիս ջերմութենէն կակուղցեր էին:

Փականքին կապը վեր բարձրացուցի եւ մոմին չնորհիւ այդ դիրքին մէջ պահեցի զայն. գիտէի որ այդ տաք սենեակին մէջ մոմը աւելի եւս պիտի հալէր եւ քանի մը վայրկեանէն կապը փականքին մէջ պիտի իյնար:

Հեռաձայնին մասին ալ խորհած էի առաջուց, թէեւ չէի գիտեր թէ դիծը ուր կ'երկարէր. Թղթահատը գործս դիւրացուց: Լծակի մը պէս հաստատուած դրան սիկարէթի տուփին վրայ. մէկ ծայրը կը հասնէր հեռաձայնին «ականջ»ին ճիշդ տակը: Անոր միւս ծայրը հանգչեցուցի երկրորդ մոմին վրայ եւ վրայի կողմն ալ տեղաւորեցի երկու գիրքեր որոնք բաւականաչափ ծանր էին. ի հարկէ չէի կրնար գիտնալ թէ մոմը քանի վայրկեանէն պիտի հալէր: Հաշիւ ըրած էի, սակայն, որ անիկա այդ տաքութեան մէջ, վերջ ի վերջոյ տեղի պիտի տար գիրքերուն ծանրութեան տակ. Թղթահատը իր հաւասարակշռութիւնը պիտի կորսնցնէր եւ անոր մէկ ծայրը վեր պիտի բարձրացնէր հեռաձայնին «ականջ»ը:

Ցոյց ունէի որ Ծիշըր նամակս առած ըլլալով փախած պիտի ըլլար: Երբ սենեակէն դուրս ելայ, լսեցի անոր ոտնաձայնը. ալ եղածը եղած էր, պէտք է գործը լմնցնէի:

Ետեւ դարձայ եւ երեւակայական խօսակցութեան մը սկսայ Գարայի հետ: Սարսափելի էր այդ վայրկեանը եւ սակայն զուեշտական բան մը կար անոր մէջ եւ ուզեցի խնդալ, խնդալ, խնդալ... Ծիշըր սանդուղներէն վեր կը բարձրանար. դուռը զգուշութեամբ գոցեցի. մոմը որքան ատենէն պիտի հալէր.... Ո՞ր եւ է կասկածի տեղի տալու համար որոշեցի խօսքի բռնել Ծիշըրը որ, ինչպէս կ'երեւար, նամակը տեսած չէր: Երկար սպասելու պէտք չեղաւ, որովհետեւ փականքը թեթեւ աղմուկով մը գոցուեցաւ: Սենեակին տաքութիւնը իմ կարծածէս աւելի շուտ հալեցուցեր էր մոմը. Հարցուցի Ծիշըրին թէ ուրկէ կուգար այդ աղմուկը եւ անիկա բացատրեց. վար իջայ՝ խօսակցութիւնս շարունակելով. Թաքսի մը առի եւ տուն գացի: Վերարկուս տակէն երեկոյեան հագուստ հագած էի.

Տասը վայրկեան վերջը յարկաբաժինս դուրս ելայ առանց մօրուքի եւ թատրոն գացի: Բնականաբար ոչ ոք ճանչցաւ զիս բազմութեան մէջ: Ցետոյ Սկոտլընտ Եարտ գացի: Ջուգադիպութիւն մըն էր որ այնտեղ հասայ ճիշդ այն րոպէին երբ Թղթահատին տակ դրուած մոմը հալած ըլլալով, հեռաձայնը կը հնչէր ոստիկանատան գրասենեակին մէջ՝ ոճիրին աղդանշանը տալով:

Անհաւանիկ իմ պատմութիւնս, ըսաւ Լէյտըն, ըրէք ինչ որ կ'ուզէք: Գարան հարիւրաւորներու արիւնը մոռած ոճրագործ մըն էր. ես կատարեցի ինչ որ մտադրած էի, ոչ աւելի, ոչ պակաս: Որոշեցի Ամերիկա երթալ, բայց մեկնումիս օրը քանի մօտեցաւ, այնքան վառ կերպով յիշողութեանս մէջ արթնցան այն ծրագիրները որոնց մասին խորհած էինք ես ու իմ պաշտելի եւ նահատակուած կինս...

Լէյտըն նստաւ եւ գլուխը ձեռքերուն մէջ առաւ.

— Պատմութիւնս վերջացաւ, ըսաւ ցաւագին ժպիտով մը:

— Ոչ ամբողջ, պատասխանեց ձայն մը:

Թ. Ք. ալլած եւեւ դարձաւ. խօսողը Պէյլիսա Մէրին էր:

— Ես պիտի շարունակեմ հիմա, ըսաւ աղջիկը:

— Հրաշալիօրէն ինքնավստահ է եւ հանդարտ, մտածեց Թ. Ք.: Բայց իրեն համար Մէրին ամէն ատեն «Հրաշալի» էր...

— Ձեր պատմութեան մեծ մասը ճիշդ է, ըսաւ Մէրի, որուն ուղղուած էր ներկաներուն նայուածքը, բայց Գարան մէկ բանի մէջ սուտ...

— Ի՞նչ բսել կ'ուզէք, հարցուց Լէյտըն յանկարծ ոտքի բարձրանալով:

Աղջիկը փոխանակ պատասխանելու, տեղէն ելաւ եւ գնաց սրահին ետեւը ուր վարագոյրով գոցուած դուռ մը կար: Ցանկարծ քաշեց վարագոյրը եւ դրան սեմին վրայ երեւցաւ նիհարակազմ, գեղեցիկ ու ծանրակշիռ արտայայտութեամբ կին մը:

— Աստուած իմ, Կրէյսն է, փսփսաց Թ. Ք.:

ԳԼՈՒԽ 23

Ներկաները բոլորն ալ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին Լէյտընն ու իր կինը, որոնք այդ պահուն հազուագիւտ երջանկութեան մը տիրացած էին. Դուրսը՝ բազմութիւնը հաւաքուած էր Պէյլիսա Մէրիի շուրջը:

— Բնականաբար չմեռաւ, ըսաւ Մէրի. Գարան վախի մէջ կ'ապրէր շարունակ. Պ. Լէյտընին կարծածին պէս ալ չստանձեց զայն... Կրէյսին ըսած էր թէ իր ամուսինը մեռած էր, ինչպէս Պ. Լէյտընին հասկցուցեր էր որ իր կինը չկար այլեւս:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.285

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 8 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2516

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԿԵՐ...

Խելօքն է ի ծով նրման, որ քանի չափեն
Նա տանի.
Անզէտն է ի տիկ նըման, չափս յաւել
լըցեալ՝ կու պատռի:
Ն. ԲՈՒՉԱԿ

Դուռ մը բացառական տիպարներ գոյնզգոյն խմբակներ կազմած՝ կը շարունակեն արբեն պղտորել:

Մեր հանրային կեանքին թունաւոր տունկերն են անոնք, եւ կը բուսնին ամէն տեղ: Բայց միշտ խուսափելով արեւէն, եւ ամբոխով պատերու տակ:

Երբեմն բանի տեղ դնելով զանոնք, խելքի կը կանչես, կը բացատրես ինչ ու ինչը:

Անօգո՛ւտ: Անոնք իրենց խելքն ալ կղպանքի տակ առնելով, կը նախընտրեն տգէտի կամ խեղկատակի դեր կատարել: Եւ որպէսզի յաջողին ապուշութիւն գործել, իրենց վիզէն կը կախեն գոյնզգոյն «պոմճուխներ»,— ազգասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, խոհեմութիւն, հեռատեսութիւն, հայրենիքի շահը, կացութեան պահանջները... Շարեցէք ինչքան որ կ'ուզէք:

Ամէնէն անմեղ գործն ալ անոնց համար կը դառնայ... արեւելեան խնդիր: Եւ ամէնէն տարրական երեւոյթը՝ կուսախնձոր:

Գոնէ կարենային պարտկուիլ իրենց պատեանին մէջ, բանկալին վերապահելով երանութիւնը իրենց աննախընթա՛ց իմաստութեան:

Ո՛չ. անոնք այնքան ազնիւ են եւ անձնուէր, որ կ'ուզեն բոլորին — օտարին իսկ — բաժին հանել իրենց իմաստութենէն եւ երանութենէն...

Ձհաւկցա՞ք: Ուրեմն լսեցէք:

Իմացաք թէ այս տարի, Աթէնքի մէջ, Մայիս 28ը տօնուեցաւ իսկապէս աննախընթաց շուքով մը:

Տօնակատարութիւնը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան չորս հազար հոգի, մասնաւոր փայլ մը ստացած էր օտար հիւրերու մասնակցութեամբ:

Եւ սովորական մարդիկ չէին այդ հիւրերը, այլ հանրային դէմքեր,— Յունաստանի պատերազմական նախարար Զօր. Գոնտիլիս, իր դիւանապետին, թիկնապահին եւ քանի մը սպաներու հետ, Աթէնքի երեսփոխան Պ. Բալլիս, իրաւագէտ Պ. Տամասկինոս, Երեսփ. ժողովի փոխ-նախագահ Պ. Աթէնէոնիս, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ ուրիշներ:

Առաջին չորսը ճառեր ալ կը խօսին, տաք խօսքեր կ'արտասանեն, ոգեկոչելով հելլէնահայ բարեկամութիւնը դարերու ընթացքին, փառաբանելով հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, համերաշխութեան յորդոր ուղղելով եւ գոչելով.— «Կեցցէ՛ Հայաստանի ազատութիւնը»: (Բոլորն ալ գիտեն թէ ինչ էինք եւ ինչ եղանք):

Միեւնոյն հանդէսին առթիւ, յոյն բանաստեղծ մը, Պ. Փիթաքիս, ձօն մը կը գրէ, «Հայաստան», որ կ'արտասանուի հայ օրիորդի մը կողմէ եւ կ'արժանանայ ջերմ ծափերու: Իսկ պատերազմական նախարարութիւնը կը տրամադրէ Ա. զօրաբանակի նուագախումբը:

Եւ հանդէսին կանոնաւորութիւնն ու խանդավառութիւնը այնքան խոր տպաւորութիւն կը գործեն որ, Աթէնքի յունարէն թերթերն ալ կը փութան պատկերներ եւ նկարագրութիւններ հրատարակել: Տօնին արձագանգը շրջան կ'ընէ հիւրընկալ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ, եւ մասնակցող բարձրաստիճան հիւրերը պարտականութիւն կը սեպեն հրապարակաւ յայտնել իրենց գոհունակութիւնը: (Պիտի հրատարակենք առանձին):

Այս բոլորէն բարի՞ք պիտի վայելէ Յունաստանի հայ գաղութը թէ չարիք:

Այս բոլորը ո՛ր եւ է վնաս կրնա՞ն պատճառել մեր առօրեայ կեանքին եւ հայկական դատին:

— Աւելորդ հարցումներ, պիտի ըսէք:

Մի՛ աճապարէք: Աթէնքի մէջ կը հրատարակուի թերթ մը, ուսուցիկ անուանակոչութեամբ,— «Արամազդ», եւ իբրեւ թէ «անկախ»:

Այս թերթին խմբագրութիւնը չուներ-չի խմեր, եւ մայիս 30ին, սեւով ճերմակի վրայ կը տպէ ՅՈՒՆԱՐԷՆ խմբագրական մը, սեւցնելու համար թ'է Մայիս 28ը, թ'է Դաշնակցութիւնը, թ'է հանդէսը, թ'է մասնակցողները:

Բայց լաւ է որ ձեր աչքերով կարդաք անոր ամէնէն պերճախօս, այսինքն դարչելի մասը.

— «Այս կոմիտէն իր արարքներով եւ իր հակազինուորական արտայայտութիւններով պղծեց այս յիշատակը եւ հայ ժողովուրդը հիմա Մայիս 28ը եւ եռագոյն դրօշը կը համարէ որպէս եղբայրասպանութեան խորհրդանշան եւ այս պատճառով չի մասնակցիր նման ցոյցերու:

Քանի մը բացառիկ հեղլէն դէմքեր որ անգիտանալով Հայերու այս մասնաւոր խնդիրները մասնակցեցան անխղճաբար այդ կոմիտէներու կողմէ կազմակերպուած ցոյցերու, այսպէսով մեծ ցաւ կ'առթեն վարիչ եւ բարեխիղճ հայկական դասուն մէջ, որոնց ներկայացուցիչներն են Աթէնքի մէջ շատ ծանօթ վաճառականներ եւ ճարտարարուեստագէտներ, բժիշկներ, մտաւորականներ եւ վերջապէս մարդիկ, որոնք կրնան լաւ վատէն զանազանել եւ արեանով հայրենասէր ձեւանալ չեն կրնար ինչպէս միւսները:

Մայիս 28ի տօնը կազմակերպող կոմիտէն, ամէն տարի մեր խեղճ ժողովուրդին կը խոստանայ բոլորովին անկախ ու մեծատարած Հայաստան մը: Ձանոնք քաջալերող հեղլէն անձնաւորութիւնները, հարցուցած են երբեք անոնց թէ՝ կա՞յ եռաւոր ծրագիր մը կամ գոնէ փոքրիկ յոյս մը, այսպիսի ծրագիր մը իրագործելու համար»:

... Եթէ կրցաք պահել ձեր պաղարիւնը, փորձեցէք վերլուծել այս պղծութեան գաղտնիքը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՅԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔ ՈՒՆԻ

Գրած էինք թէ Պարսկաստանի Շահը ճամբայ ելած է դէպի Թուրքիա: Շահին կ'ընկերանան արտաքին նախարար Մէյիտ Գազըր խան, Թէհրանի թրքական դեսպանը եւ խումբ մը բարձրաստիճան սպաներ եւ երեւելիներ: Շաքաթ օր ինկիլիզի պարսիկ դեսպանը Մակուի մէջ դիմաւորեց Շահը եւ հանդիսաւոր ապարոզութիւն մը կատարուեցաւ կիրակի, երբ վեհապետը սահմանը անցաւ Պայազիտէն, դէպի Էրզրում եւ Տրապիզոն երթալու համար: Տրապիզոնէն թրքական մարտանաւ մը — թերեւս «Եաւուզ»ը — Շահը տարաւ Սամսոն, ուրկէ Շահը ինկիլիզի պիտի երթայ շոգեկառքով, եւ չորս օր մնալէ յետոյ պիտի անցնի Պոլիս:

Ուշագրաւ է որ Րիզա Շահ իր առաջին այցելութիւնը կուտայ Թուրքիոյ, որուն ազգային զարգացումը համակրութեամբ ողջունած, ուշադրութեամբ ուսումնասիրած եւ ի հարկին օրինակած են Պարսկաստանի մէջ:

«Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ շեշտելով այս այցելութեան կարեւորութիւնը, կը գրէ — Րիզա Շահ եւ Մ. Քէմալ շատ մը հասարակաց յատկութիւններ ունին,— թունդ հայրենասիրութիւն եւ եռանդ՝ վարչական եւ կրթական վերանորոգման համար: Այս պարագան մեծ զարմանք պատճառած է անոնց որ սովոր էին «անփոփոխելի» համարելու Արեւելքը: Երկուքն ալ զինուոր են առաջարկզով եւ վտանգներու ինչպէս եւ դժուարութեան հանդիպած՝ իրենց կենսունակ տարիքին մէջ: Սահմանային վերջին համաձայնութիւնը երկու երկիրներուն միջեւ՝ վերցուց վէճի տեւական պատճառ մը եւ երկու բարենորոգիչ վեհապետներուն հանդիպումը նոր բարեկամութեան մը յառաջ պիտի բերէ Թուրքիա-պարսիկ յարաբերութեանց մէջ: Երկու երկիրները հասարակաց շահեր եւ հասարակաց դժուարութիւններ ունին. քրտական հարցը կապ ունի երկուքին հետ. երկու պետութիւններն ալ գրաւցի են խորհրդային Ռուսիոյ եւ մասնաւորապէս Պարսիկները կ'ուզեն բարւոքել իրենց հիւսիսային նահանգներուն արտածման վաճառականութիւնը, որուն մեծ մասը կ'անցնի ռուսական հողէն: Անոնք կը յուսան համաձայնութեան յանգիլ Թուրքերուն հետ, որպէսզի աւելի քիչ կախում ունենան ռուսական բարեացակամութենէն: Թուրքեւպարսիկ համաձայնութիւն մը՝ քաջալերելու համար հիւսիսային Պարսկաստանի եւ Տրապիզոնի միջեւ եղած առեւտուրը՝ իրական արժէք պիտի ունենայ երկու երկիրներուն համար:

Նոր բանաձեւ՝ զինաթափութեան մասին

ԱՄԷՆ ՓՈՐՁ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երկու օրուան ճարտասանական մրցումներէն յետոյ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը չորեքշաբթի ներկայացուց նոր բանաձեւ մը, որպէսզի կարելի ըլլայ շարունակել աշխատանքները: Ժողովին բացումէն առաջ, Նախագահ Հէնտրրսըն աւետեց թէ փոթորիկը անցած է: Պ. Պառթու ալ իր կարգին կրկնեց այս աւետիսը, ըսելով.— «Երէկ Պ. Նախագահը եւ ես, որ միեւնոյն տարիքը ունինք, ուղեցինք զգրոցականներու պէս ապացուցանել մեր երիտասարդութեան ուժը: Այժմ կ'ուզենք որ գիւանը բարեփոխէ այդ եռանդը՝ մեր իմաստութենէն բխած զատով»: Ետքոյ հատուած առ հատուած կարդաց բանաձեւը եւ լրացուցիչ բացատրութիւններ տուաւ իւրաքանչիւրի մասին: Բանաձեւը, որ ամէն բանէ վեր կը դնէ ապահովութեան խնդիրը, կը բաղկանայ երեք հիմնական կէտերէ: Առաջինը կը տրամադրէ որ զինաթափութեան խորհրդաժողովին քաղաքական յանձնաժողովը անմիջապէս ձեռք առնէ շրջանային ապահովութեան դաշինքներու ուսումնասիրութիւնը, որպէսզի զանոնք յարմարցնէ ընդհ. պայմանագրի տրամադրութեանց: Երկրորդը կը տրամադրէ կազմել օդանաւային պայմանագիր մը, միջազգային կազմակերպութեան մը վերածելով քաղաքային օդանաւորդութիւնը, արգիլելով օդային ռմբակոծութիւնը եւ կրճատելով եղած ուժերը: Երրորդը կը յանձնարարէ նիւթի հրաւիրել մասնագիտական յանձնաժողովը, դրադելու համար բուն սպառազինութեանց պայմանագրով, համաձայն Մ. Նահանգներու պատուիրակին յայտարարութեանց: Այս երեք յանձնաժողովները պիտի աշխատին զուգրնթաց եւ խորհրդաժողովը պիտի յետաձգուի: Դիւանին կը մնայ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, վերջնական պայմանագիրը ներկայացնելու համար: Այս առթիւ, բանաձեւը ուշադրութեան կը յանձնէ նաեւ Խ. Միութեան պատուիրակին այն առաջարկը որ կը տրամադրէր զինաթափութեան խորհրդաժողովը վերածել խաղաղութեան մնայուն խորհրդաժողովի մը:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ակնարկելով Գերմանիոյ գործակցութեան, Պ. Պառթու յիշեց — Գերմանիոյ վերադարձի խնդիրը կը ճնշէ մեր վիճաբանութեանց վրայ: Ես իմ կարծիքս յայտնած եմ արդէն: Կը կրկնեմ թէ չկայ երկիր մը որ աւելի ուրախանայ այդ վերադարձին քան Ֆրանսան: Ոչ եւ է դուռ չէ փակուած: Սարի հարցին մէջ, Ֆրանսա ցոյց տուաւ իր բարեացակամութիւնը՝ յանձն առնելով մասնակցիլ միջազգային ժողովի մը: Բայց կարգ մը պատուիրակութիւններ հասկցուցին թէ խորհրդաժողովը չի կրնար շարունակել իր աշխատանքները, առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան: Ես այդ կարծիքէն չեմ: Մեր տեսակէտով, կարելի է մշակել աշխատանքի ծրագիր մը որու շրջանակին մէջ պետութիւնները կրնան ի գործ դնել իրենց դիւանագիտական ազդեցութիւնը, վերադարձնելու համար Գերմանիան

Զրոյցի մը համաձայն, հաւանական է որ Գերմանիա վերադառնայ Ժընեւ, եթէ զինաթափութեան խորհրդաժողովը չշարունակուի: Այն պարագային մէջ, յաջողութեամբ կը շարունակուին այս մասին կատարուած բանակցութիւնները: Եթէ ժողովը յետաձգուի, Գերմանիա միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի կարենայ ներկայ ըլլալ Ժընեւի մէջ, մանաւանդ որ հետզհետէ հաւանական կը համարուի Խ. Միութեան մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ.

Ո՛վ հրամայեց կրակել

Փետրուար 6ի դէպքին քննիչ յանձնաժողովը, որ լրացուցած է իր քննութիւնները, միաձայնութեամբ եզրակացուց թէ 1. կառավարութիւնը ոչ եւ է հրաման չէ տուած կրակ բանալու համար, 2. հրաման չեն տուած նաեւ ոստիկանութեան վերատեսուչը, անոր փոխանորդը, ոստիկանական տեսուչներ կամ ուրիշ ոչ եւ է իրաւասու պաշտօնատար: Բայց հաստատուած է որ քաղաքապետական եւ հանրապետական պահակները եւ ուրիշ զինուորներ կամ ոստիկաններ ինքնաբերաբար կրակ բացած են ցուցարարներուն վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԷԼ ԱՎԻՎ — ՆԻՒ ԵՈՐՔ,
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ - ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ

Անցեալ օր մեզը գործած եղայ Հայաստանի շինարարական աշխատութեանց մասին, ծրագիրներն ալ «գործին կէսը կատարուած» համարելով, շատաբանելու քանի մը հակահրեայ, այսինքն միայն իրենց ցեղը պաշտող մարդոց ներկայութեան:

Մեզ գործեցի կ'ըսեմ փոխաբերաբար, որովհետեւ անցեալ մէկը անկողմնակալութեան համար իմծի ներկայացուց փաստացի գրութիւն մը որմէ իմացայ Պաղեստինի ծաղկումը եւ ամօթով մնացի իմ պարծենկոտութեան համար, թելադրուած շարունակ «խորհրդային Հայաստան» չի — նարարակա` քաղուածքներէն:

Կը ներկայացնեմ ստորեւ քանի մը չոր իրողութիւններ զորս հիացումով կարդացի:

⁂ Ամերիկեան Թէմփօն Պաղեստին փոխադրուած է. մարդու եւ դրամի ներածում՝ եռկայ քանակութեամբ: 1920 — 1932 բարձրացած է Պաղեստինի հրեայ բնակչութեան թիւը 58 հազարէն 300,000ի: Թէլ Ավիվ որ քիչ տարիներ առաջ Եաֆայի փոքրիկ մէկ արուարձանն էր 2000 բնակչով, այժմ ունի 80,000 բնակիչ: 1932ին 133 նոր գործատուններ հիմնուած են որոնց 65ը Թէլ Ավիվի մէջ: Ընդամէնը կան 4000 գործարանային հիմնարկներ (ջաղացք, «շիմէնթօ», օճառ, իւղ, սիկառէթ, շաքարեղէն, կաշեղէն եւայլն): 1932ին 300 միլիոն ֆր.ի արժէքով շէնքեր եւ գործատուններ շինուած են: «Ձիմէնթօ»ն որ Պաղեստինէն կ'արտածուէր պատկառելի քանակութեամբ, այլեւս իր պէտքին հազիւ կը բաւէ: Գիւղատնտեսութեան մէջ միայն նարինջի մշակութիւնը Հրեաներուն մասնաւոր եզածութեան առարկայ է եւ վախ կայ որ քանի մը տարիէն արտադրութիւնը չափազանց շատ ըլլայ, առաջին 2 միլիոն սնտուկին տեղ, այժմ 4 եւ 6 միլիոն, 12-16 միլիոն սնտուկ նարինջ...: Հողի քառ. մեթրը կ'արժէ շատ տեղեր մինչեւ 240 ֆրանք: Բայց դրամ ալ շատ կայ, դրամատուներու մէջ 11 միլիոն անգլ. ոսկի կը սպասեն գործածութեան հարիւրին 7 տոկոսով. իսկ 1920էն ի վեր 6 միլիառ ֆրանք մտած է Պաղեստին:

Կ'ըսուի թէ՝ Թէլ Ավիվ Պաղեստինի Նիւ-Եորքը, իսկ Երուսաղէմ Պաղեստինի Ուաշինկթընը պիտի ըլլայ...:

Բաղդատեցէք մեր ծրագիրներուն եւ... ազգասիրութեան հետ:

Ա.Ա.Բ

«ԹԱՊԷԼԱՆԵՐԸ ՎԱՐ Կ'ԱՌՆԵՆ...

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ԽՈՒՃԱՊԻ ՄԱՏՆԱԾ ԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Մեծ իրարանցում կը տիրէ Պոլսոյ եւ անշուշտ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, նոր տուրքերու հաստատման առթիւ:

Վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (3 յունիս).

— Պոլսոյ մէջ երէկ բազմաթիւ վաճառատուններ եւ հաստատութիւններ վար առին իրենց նշանատախտակները (թապէլա), դրօշմաթուղթի (տամկա) օրէնքին բարեփոխումը սխալ հասկցած ըլլալով: Այսպէս, գրոյց տարածուեցաւ թէ նշանատախտակներու տուրքը տասնապատկուած է եւ տակա պատճառ դարձաւ որ նշանատախտակներէն բազմաթիւ առնուին: Այս շարժումը սկսաւ Մայիս 31ին եւ շարունակուեցաւ առջի օր ու երէկ: Անոնք որ չկրցան վար առնել, թուղթով ծածկեցին վերտառութիւնները եւ կամ ներկեցին:

Ինչպէս բնական էր սպասել, կարգ մը աչքբացներ ալ շահագործելու եկան առիթը, խանութէ խանութ պտտելով եւ առաջարկելով փոքր վարձքի մը փոխարէն վար առնել նշանատախտակները կամ ներկել: Մինչդեռ իրողութիւնը հետեւեալն է, ինչպէս կ'երեւի հրատարակուած նոր օրէնքէն.—

Քաղաքապետական ծանուցումի սակացոյցը չէ փոխուած, այլ միայն աւելցած է տամկայի սակը: Այսպէս, փողոցներու մէջ կախուած կամ ուրիշ վայրերու մէջ ցուցադրուած մասնաւոր նշանատախտակներէն կէս քառակուսի մեթր կամ աւելի պակաս եղողներէն 15 գրուշ տուրք կ'առնուէր: Նոր օրէնքով, 30 գրուշ պիտի առնուի: Մինչեւ մէկ քառակուսի մեթրէն 25, եւ աւելիէն 50 գրուշ կ'առնուէր, հիմա 50 եւ 300 գրուշ պիտի առնուի:

Կը տեսնուի թէ տուրքը կրկնապատկուած է եւ ոչ թէ տասնապատկուած կամ քսանապատկուած, ինչպէս գրոյց տարածուեցաւ: Մինչդեռ գտնուեցան վաճառականներ որ, 50 գրուշ տուրք չտալու համար 100 գրուշ վարձք տուին որպէսզի նշանատախտակները վար առնուին կամ ներկուին

⁂ Կարգ մը ապարանատէրներ կուսակալութեան դիմելով գանգատեցան թէ թղթավաճառներէն ամանք թուղթ չծախեցին, պատրւակելով թէ չունին: Անոր վրայ կուսակալութիւնը քննութիւն կատարեց Մաքսային տնօրէնութեան մօտ եւ հասկցաւ որ վերջին օրերս կարեւոր քանակութեամբ թուղթ ներածուած է: Միւս կողմէ հասկցուած է որ կարգ մը թղթավաճառներ պահած են իրենց մթերքը, որպէսզի սպառման տուրք չտան եւ աւելի գինով ծախեն իրենց թուղթերը:

Նոր օրէնքով, թուղթին քիլօյէն 3 գրուշ տուրք կ'առնուի: Այս պատճառով «Հապէր» թերթը որ մինչեւ հիմա 3 գրուշի կը ծախուէր, 4ի բարձրացուցած է իր գինը: Թուրքերէն միւս թերթերը տակաւին ո եւ է կարգադրութիւն չեն բրած:

Հայկական հաւաքոյթները կ'արգօնուին

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէն Պ. Պուշէ, պատասխանելով Կարօեան Սրբազանի դիմումին, յայտնած է թէ կ'արտօնուին հայկական հաւաքոյթները, պայմանաւ որ բարեկարգութիւնը պահպանուի:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, վերջերս հայ կարմրուկներ քարի բռնած ըլլալով ոստիկանները, արգիլուած էին հայկական հաւաքոյթները:

«ԹԻԶ ՄԸ ՀՈՂ ՁԵՆՔ ՏԱՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ»

Հալէպէն կը գրեն «Արդակ»ի.—

Անտիոքի մէջ, երկու նախագահներուն այցելութեան առթիւ տեղի երեւոյթներ պատրաստուած են: Թուրք երիտասարդութիւնը կանուխէն թուացիկ յայտարարութիւններ փակցուցած է պատերու վրայ, որոնց վրայ գրուած է «Անկախ Սուրիա, անկեղծ հովանաւորութիւնը, կեցցէ Թուրքիա, կեցցէ Մ. Քէմալ»:

Անտիոքի արաբ ժողովուրդը այս ցոյցէն չափազանց դէշ ազդուած, մասնաւորած է անկէ մը: Մեծ մասամբ ազգայնական Արաբներ, հակազդելու համար թուրք երիտասարդներու փրոփականտին թողած տպաւորութեանը, խարհած են միջոց մը եւ իսկոյն յայտարարութիւններ հրապարակ հանած, որոնց մէջ գրուած է «Կեցցէ՛ Սուրիան, կեցցէ միութիւնը եւ կեցէ Հանանօ»: Այս կերպով նախագահներու այցելութեան առթիւ, արաբ ժողովուրդը, ազգայնական թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԻՋԵՒ

Բ.

Գաղտնի դաշնագիրը

Խորհրդային իշխանութեան միջազգային քաղաքականութեան զօրաւոր զէնքերից մէկն էլ ընդմիշտ ընդվզումն էր գաղտնի դաշնագրերի դէմ-պատռե՛լ բուրժուական դաշնագրերը. լոյս աշխարհ հանել դիւանագիտական բոլոր գաղտնիքները.

Եւ հոկտեմբերեան յեղաշրջումից յետոյ այդպէս էլ արին: Տրոցկին իբար յետեւից հրատարակութեան տուեց ցարական եւ ժամանակաւոր կառավարութեանց գաղտնի դաշնագրերը: Ահա՛ լոյս տեսան սոսկալի հատորներ, ուր մերկացուած էին ռուսական եւ դաշնակից պետութեանց քաղաքական դաւերը:

Խորհրդային իշխանութեան այս գործելակերպը, անշուշտ, համակրանքով ընդունեց ճնշուած դասակարգերի եւ ժողովուրդների կողմից: Բայց խորհրդային իշխանութիւնը մի կողմից խարազանում ու քանդում էր գաղտնի դիւանագիտութիւնը, միւս կողմից ինքն էր հիմք դնում գաղտնի դիւանագիտութեան: Մասնաւորապէս, Թուրքիայի վերաբերմամբ, խորհրդային իշխանութիւնը նախ գաղտնի յարաբերութեան մէջ մտաւ Թալէաթ - Էնվէր - Ճէմալ փաշաների հետ, գաղտնի գործակցութիւն հաստատեց նրանց հետ, ապա՛ գաղտնի դաշնագիր կնքեց Մուսթաֆա Քեմալի հետ. յետոյ՝ գաղտնի կերպով իրականացրեց Թուրք - քեմալական զինակցութիւնը, որի ներքին ծալքերը չարունակւում են պահել խիստ գաղտնի, բայց որի արտաքին արտայայտութիւնները աւելի քան բաւական են ըմբռնելու համար նրա խոկական բնոյթը:

Թուրք - բոլշեւիկեան գաղտնի զինակցութիւնը, քաղաքական ու զինուորական համաձայնութիւնները իրենց բովանդակ ուժով եւ սրութեամբ ուղղուած են Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի դէմ: Ի հարկէ, Մոսկուան որ եւ է շահ չունի Հայերին վնասութիւն անելու եւ իր Թրքասէր քաղաքականութեան մէջ Հայերին վնասելը, բնականաբար, տեղ չունի, բայց Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը եւ հայ ժողովրդի ազգային - քաղաքական պայմաններն այնպէս են, որ Թուրք - բոլշեւիկեան գործակցութիւնը ատարկայօրէն չի կարող չշօշափել Հայաստանն ու հայ ժողովրդին:Մոսկուան շատ մեծ նպատակներ է հետապնդում իր Թրքական քաղաքականութեան մէջ եւ այդ նպատակների համեմատութեամբ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը այնքա՞ն չնչին են երեւում նրա աչքին, որ, ի հարկէ, չի կարող հաշուի առնել իր վարքագիծը արդարելու. Երկու երեք միլիոն Հա՞յ— յիշո՞ւմ էք Լէնինին վերագրուող խօսքը. 15 միլիոն մարդ կոտորուեց քաղաքացիական կռիւներում, եթէ պէտք լինի՝ 15 միլիոն եւս կը կոտորենք յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան: Այդ փիլիսոփայի Թուէրի առջեւ ի՞նչ է մի բուռը հայութիւնը:

Եւ որ հայ ժողովուրդը խորհրդային իշխանութեան համար առարկայօրէն որ եւ է արժէք չի ներկայացնում, ապացոյց՝ այս վերջին փաստը. Կովկասը հակողութիւնը Թուրքերին յանձնելու որոշումը: Մոսկուայի տեսակէտից առանձին անպատեհութիւն չկայ այդ ծրագրից. եթէ կարմիր բանակը ենթադրուող պատերազմից դուրս գայ յաղթական, Թուրքերը առանց տատարկութեան կը հեռանան Կովկասից՝ պատերազմի ընթացքին ապահովելով Բաղուի եւ Գրոզնիի նաւթահանքերի կանոնաւոր գործունէութիւնը բոլշեւիկների համար եւ, առ հասարակ, Սեւ եւ Կասպից ծովերի միջեւ ընկած երկրների անդորրութիւնը. եթէ, ընդհակառակն, կարմիր բանակը պարտուի, անյաջող պատերազմից յետոյ խորհրդային իշխանութեան անկումը կը դառնայ անխուսափելի, այդ դէպքում բոլշեւիկների համար միեւնոյնը չէ՞, կը հեռանան Թուրքերը Կովկասից թէ կը մնան:

Նմանապէս եւ Թուրքերի համար. եթէ բոլշեւիկները յաղթելու են պատերազմի դաշտում, Մոսկուան մեծապէս վարձահատոյց կը լինի Անգորայի մատուցած թանկագին ծառայութեան համար: Բոլշեւիկների պարտութեան եւ խորտակման պարագային քէմալական Թուրքիայի համաթուրքական քօղարկուած ծրագիրները նոր մղում կ'առնեն, մէջտեղ կը գան եւ կը ստանան իրենց տրամաբանական ընթացքը:

Երկու դէպքում էլ Մոսկուան կամ Անգորան շահաւոր դուրս կը գան: Անխուսափելի վնասուողը կը լինին կովկասեան ժողովուրդները եւ նրանց թւում, մանաւանդ, Հայերը. Ինչ եւ լինին Թուրքերի Կովկաս գալու ապագայ հետեւանքները, անմիջական արդիւնքը զարհուրելի կը լինի Հայերի համար: Թուրք բանակը ձեռքերի բացարձակ ազատութիւն կը ստանայ Կովկասում, եւ նրա առաջին հարուածը կ'իջնի Հայերի գլխին: Պատրուակներ չեն պակասի. արհեստական դէպքեր կը ստեղծուին, հայկական ապստամբութիւններ կը բեմադրուին եւ Թուրք բանակը ազատարար Մոսկուայի իշխանութեան տիրապետութիւնը պաշտպանողի դերով՝ աւեր ու կոտորած կը կատարէ ամէն կողմ Հայ մարդու համար երկարելու պէտք չկայ ցոյց տալու համար այն ահաւոր հետեւանքները, որ կ'ունենայ Թուրքերի մուտքը Կովկաս: Կը մնայ միայն ահազանգ հնչեցնել, հրաւիրել հայ ժողովուրդի ուշադրութիւնը գալիք արհաւիրքների վրայ: Պէտք է անդեղակ դարձնել Հայաստանի ժողովրդին լարուող դաւի մասին: Անգիտութիւնը աւելի զարհուրելի կը դարձնէ գալիքը

Չի կարելի լռութեամբ անցնել եւ Հայաստանի բոլշեւիկների ու բոլշեւիկեան թէրութը զարեող գաղութահայերի վրայից: Նրանք ի՞նչ են մտածում, ի՞նչ դարման են խորհում: Մինչեւ այժմ առում էին՝ Մոսկուան կը պաշտպանէ մեզ, բայց ահա Մոսկուան կարող է Հայաստանը յանձնել Թուրք բանակի «պաշտպանութեան» —ի՞նչ ապահովութիւն են ցոյց տալիս հայ ժողովրդին:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԵՒ ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընդհանուր պատերազմը կը վերջանար նեղուցներու — Տարտանէլի — պատմութիւնը անգամ մը եւս արեամբ ներկելով: Մինչ մենք եւ ուրիշներ միաժամօրէն կը կարծէինք թէ դաշնակից նաւատորմը կայ ընթերցելէս կը ծակէ ու կ'անցնի Տարտանէլը, տարիներ չարունակ տեւողութեան էդանք ահաւոր պայքարի մը ու հարիւր հազարաւոր զինուորներու մահուամբ: Ալպիոնը չկրցա՞ւ թէ չուզեց մտնել, կականը այդ չէ: Այլ այն որ զինադադարի հետեւապէս ի՛ պատերազմի գլխաւոր արդիւնքներէն մին կ'ըլլար նեղուցներէն ազատ անցքը: Վիճակ մը, որ, ինչպէս տեսանք, հաղուադէպ է եղած նեղուցներու պատմութեանմէջ: Այդ էր պատճառ, դոյզ, որ գրեթէ ընդհանուր էր այն կարծիքը թէ՝ «Անգլիա իր դարաւոր երազը իրականացուց»: Այդ «երազ»ը Պոլի՞սն էր թէ նոյնինքն նեղուցը: Թէեւ՝ աշխարհագրական թէ քաղաքականօրէն մէկը միւսէն անջատ չէ: Այսուհանդերձ, որոշ է որ առիթը երազն էր նաեւ Թուսիոյ, ինչպէս տեսանք նախորդ յօդուածով: Բայց, 1918ին Թուսիան չէր կար: Զկար ոչ իբրեւ «յաղթական» եւ ոչ ալ իբրեւ «դաշնակից» պետութիւն: Ընդհակառակն, դէպքերը այնպէս մը դասաւորուած էին որ ցարական Թուսիոյ «բակ»ին — Սեւ ծովու — մէջ՝ դարաւոր մրցակից բայց 1914 — 16ի դաշնակից Անգլիան իր նաւատորմն էր բերած Վէնիզելոսեան զօրագունդերու հետ՝ նախկին Թուսիան յեղափոխական Թուսիոյ դէմ պաշտպանելու համար:

Դեռեւս այս վերի վայր հրճուանքը երկար չտեւեց, սակայն: Պարտեալ Թուրքիան դարձաւ յաղթական, ու Վէրսայլի յաջորդեց Լօզանը: Համաձայն այդ վերջին դաշնագրին, նեղուցներու շուրջ որոշ հողամաս մը կը չէզոքացուիթրքականզիրիշխանութեան ներքեւ եւ կը մրուի միջազգային վերհսկողութեան տակ: Տարտանէլը կը դառնայ, ուրեմն, այս կերպով, ազատ անցք մը՝ Սեւ ծովու աւազանին եւ ազատ ծովու միջեւ:

Կը յիշուի որ Թուրքերը, ընդ կ'ուզէին Ըամէթն ու Իզմիր Նուրի, որպէս Էնկիւրիի պատուիրակներ, բաւական ճիգ թափեցին այդ կաշկանդումը վերցնելու համար, բայց դաշնակիցները եւ մասնաւորապէս Անգլիան, որ յանձն առած էին Պոլիսը պարպել, Կիլիկիան թողուլ, «Հայկական Հարցի խօսքն անգամ չընել», պարտքերը թեթեւցնել ու քափիթիւլասիոնները վերցնել, որ եւ է գնով չհամաձայնեցան նեղուցները ամբողջովին ու հին ձեւով Թուրքիոյ թողուլ, հակառակ անոր որ Չանաքքալէն ու Կէլիպօլուն արդէն իսկ Թրքական ժահիկին ներքեւ էին: Այնպէս որ Թուրքերը ի վերջոյ ստիպուեցան հաշտուիլ սահմանափակուած իրողութեան հետ եւ չատ բարակը չփնտռել:

Ու այդպէս անցաւ ամբողջ տասնամեակ մը:

Քանի մը տարիէ ի վեր, սակայն, Էնկիւրի յաջորդաբար կ'արծարծէ այս խնդիրը: Մտքերու մէջ դեռ թարմ է, անշուշտ, որ, Թուրքիա նեղուցներու ապառազինման պահանջը դրաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին առթիւ: Անկէ եւ այս հակառութիւնը անոնք բացատրեցին չատ վարպետ դարձուածքով մը եւ օգտագործեցին Միպրալթարի մասին Անգլիոյ տեսակէտն ու դիրքը: Այսպէս Էնկիւրի ու Թիֆլիս պաշտպանողի դերով՝ ունենալով բաւական թիւով զինուորականներ, Էնկիւրի գնաց: Նաեւ՝ Չանաքքալէ: Սոյդ տպաւրենք կը վկայեն որ Վորոշիլով իր այցելութեան օրերուն Էնկիւրիի առաջարկած է նեղուցները փակել եւ, տարր փոխարէն, խոստացած է զէնքով թէ դրամով իր պաշտպանութեան բաժինը բերել: Ինչպէս կ'երեւի, Թուրքիա բաւական յախուռն գտած է այդ «հարուածային» քայլը, գիտնալով, շատ լաւ, որ առիթը ոչ միայն Անգլիոյ հիմնական շահերուն կը վնասէ ու հետեւաբար ուշ կանուխ ստիպուած կ'ըլլար հատուցանել, այլեւ զրժումն էր այն դաշնագրին, որով իր «ազգային ուխտ»ի սահմանները ապահովուած է:

Այսուհանդերձ, դէպքերը տարակոյս չեն ձգեր որ Թուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կայ, անկախ այդ գաղտնի համաձայնագրէն որուն գոյութիւնը, ինչպէս ըսինք, հաւանական չի թուիր, որոշ համաձայնութիւն մը նեղուցներու ապագայ ըէժիմի մասին: Ու անվարան կարելի է ըսել որ նեղուցներու շուրջ հաւանական տարակարծութեան մը կամ նոյնիսկ վէճի մը պարագային առավօտները Թուրքիոյ կողմը պիտի ըլլան: Վասնզի, կասկած երբեք չի կրնար ըլլալ, որ Վորոշիլովէն առաջ թէ ետք, անդաւօրէն թէ գաղտնի ռազմամասագէտ - զինուորականներ իրենց «մասնակցութիւն»ը բերած են եւ կը շարունակեն բերել թաքուն ծրագիրներու եւ ձեռնարկներու:

1919էն ասդին, Էնկիւրի բազմաթիւ անգամներ վայելեց ռուսական օժանդակութիւնը: Թէվֆիք Րիւշտին անժամը յայտարարեց թէ՝ ընդհանուր շահերու, արտաքին քաղաքականութեան եւ կամ թրքական հողերու պաշտպանութեան խնդրին մէջ սովետ Թուսիոյ հետ համաձայնելուն մէջ որ եւ է վտանգ չի տեսներ:

Այդ համաձայնութեան ու գործակցութեան պտուղն է եւ նեղուցներու ըէժիմի փոփոխման առաջարկը: Այսուհանդերձ, հակառակ կարմիր հզօր բանակին ու Քէմալի «20 օրէն ասդին կենալու առանց մէկ միլիոնից» բանակին, Թուրքիա ու Թուսիա անկարող պիտի ըլլան նեղուցներու այժմու ըէժիմը փոխելու: Առիկա կարելի է անվարան բսել նկատի ունենալով քանի մը գլխաւոր կէտեր:

Առաջին այն որ՝ Թուրքիա ինքը չատ նպաստաւոր պիտի չնկատէ զիջելու այդ խնդիրը, որովհետեւ նեղուցներու այժմու ըէժիմը ուղղակի կապուած է Լօզանի դաշնագրին հետ, որով եւ առաջինին փոփոխումը կը նշանակէ երկրորդին փոփոխման կարելիութիւնը կամ նախընթացը:

Առոր բուռն կերպով դէմ պիտի ըլլայ եւ Անգլիան՝ չատ հասկնալի պատճառներով

Դէմ պիտի ըլլայ Ֆրանսան իսկ, հակառակ իր բարեկամական տրամադրութիւններուն դէպի Թուրքիան, որովհետեւ, Լօզանի դաշնագրին վերաքննման սկզբունքը, կը նշանակէ հաշտութեան դաշնագրերու վերաքննութեան սկզբունքը կիրարկելի ճամ, այլ խօսքով նախընթաց մը բանալ եւ Գերմանիոյ համար, մինչ ինք ամէն ճիգ կը թափէ որ Հիթլէրի հայրենիքը երբեւիցէ առիթն ու պատճառը չունենայ այդ խնդիրը պաշտօնապէս ոտքի բերելու եւ լուծելու...

Այս բոլորը ենթադրել չի տար, անշուշտ, թէ Թուրքիա, Թուսիոյ հետ գործակցաբար, ծրագիրներ չորոճար կամ պատրաստութիւններ չի տեսներ՝ «Կէօզէն ֆի նման հակադաշնագրային այլ ձեւի անակնկալներու առջեւ դնելու համար իր ապագայ թըշնամին .

Վ. ԻՆՃԵԱՆ

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՀԻՆ ԸՆԿԵՐ ՄԸ

Պրուքլինի մէջ, մայիս 15ին հողին յանձնուեցաւ Հ.Յ Դաշնակցութեան հին ընկերներէն Բենիամին Սանթոյեան, 52 տարեկան, Եալովայի Քարգիւղէն, զոհ սրտի հիւանդութեան: ժամանակ մը քաշուած էր շարքերէն, վերջին խայտառակ յարձակումներուն առթիւ՝ վերադարձաւ շարքերուն մէջ, կռուելու եւ հակադրելու համար վատորդիներուն դէմ. Կարգապահ զինուորն էր, որ կ'արթննար իր մէջ: Վատմեան կռիւէն մէջ մտնելով, ցոյց տուաւ երիտասարդներուն թէ ինչպէս Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը յանկարծ կը կանգնի, երբ թշնամին կը դառնայ այսքան անպատկառ:

Հանգիստ յիշատակիդ, սիրելի ընկեր:

Գիւղացի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԷՆ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

— o —

ՊԱՂՏԱՏ, 25 մայիս (Ցառաջ).—Ամօթահար եղան մեր դարաւոր հակառակորդները, որ խլրդային աշխատանքներ կատարելով, եօթը տարի չարունակ, ամէն տեսակ միջոցներ գործադրեցին գաւառականի ընտրութիւնը յետաձգելու համար: Ամօթահար եղան, երբ տեսան դատական նախարարութեան կողմէ եկած պաշտօնեաները, ոստիկաններու հետ նստած Առաջնորդարանի սրահին մէջ ընտրութիւն կատարելու համար: Մարդիկը որ միշտ գաղթականի եւ տեղացիի խնդիր կը յարուցանէին, ականջները կախած՝ նստած էին, մինչեւ որ ընտրութիւնը վերջացաւ: Երբ տեսան որ մենք չահեցանք, չափազանց վրդովուեցան: Ի՞նչ էր, եղա՞ւ թէ իրականութիւն:

Վերջապէս եօթը տարուան պայքարը ցոյց տուաւ մարդոց, որ ձայնը ժողովուրդինն է եւ ոչ թէ այս կամ այն շահախնդիր անհատներուն: Քուէտոմսերու ընդհ. թիւը 490էր, որմէ մենք ստացանք 287 ձայն եւ ընտրուեցան մեր թեկնածուները, երեք կղերական եւ 20 քաղաքացի. Պաղտատէն՝ Տոքթ. Ց. Զօպանեան, Քերովբէ Մովսէսեան, Խաչէնտէր Սէթեան, Կարապետ Մելքոնեան, Տոքթ. Սեդրակ Օհանէսով, Լեւոն Շիշմանեան, Նշան Յակոբեան, Լեւոն Մելքոնեան, Վահան Մարուքեան, Խաչէնտէր Մէնասր, Տիրան Գանթարճեան, Գառնիկ Գանթարճեան, Յովհաննէս Կիւրճեան, Միսակ Պապուքեան, Ճէորճ Գէօրգեան, Դանիէլ Շահինեան, Վարդան Մելքոնեան, Տոքթ. Գարեգին Փափազեան, Թորոս Գույումճեան, Զաւէն արք. Տէր Եղիայեան, Տէր Ղուկաս քհյ. Տէր Ղազարեան, Տէր Խաչատուր քհյ. Տարմանեան: Քերքիւքէն՝ Ա. Կիտուր եւ Յովհաննէս Սիմոնեան, որոնք մեր հակառակորդներուն ընտրելիներն են, եւ ընտրուած են միայն այս երկուքը:Քէրքիւքի մեր ընկերները աշխատանքի պատճառով այս կամ այն կողմն ըլլալով՝ հակառակորդները օգտուած են առիթէն:

Մուսուլէն՝ մերոնք Գարեգին Տէր Ղուկասեան, Գարեգին Սահակեան եւ Միհրդատ Քէնտիրեան

Պասրայէն՝ մերոնք Յակոբ Մանուկեան եւ Մարգար Սօսոյեան:

Գաւառականի այս ընտրութիւնը ցոյց տուաւ, որ Իրաքի գաղութը մեզի հետ է եւ կը գնահատէ իր քըւէով անոնք որ անկեղծ կ'աշխատին այս տանջուած ժողովրդի օգտին համար:

Գաւառականի այս ընտրութիւնը վաւերացուեցաւ դատական Նախարարութեան կողմէ, Մայիս 10ին, եւ ժողովի հրաւիրուեցան անդամները Մայիս 15ին: Ութ օրուան ընթացքին Գաւառ. Ժողովը ունեցաւ քանի մը նիստեր:

Թուրքէն եպիսկ. Մանասեան առաջին նիստին հրաժարական տալով հեռացաւ: Նորընտիր Գաւառականը իրեն նախագահ ընտրեց Զաւէն արք. Տէր Եղիայեան եւ անցաւ օրակարգի քննութեան: Նախ եւ առաջ ընտրեցին երկու հոգի, իբրեւ պատգամաւոր որ իրեն դատական նախարարութեան եւ պաշտօնապէս ժողովի կողմէն յայտնեն իրենց շնորհակալութիւնը որ կրցաւ համաձայնութեան բերել գաղութիս հայութիւնը եւ ընտրութիւն կատարելով վերջ տուաւ պայքարին:

Ցետոյ ժողովը ընտրեց Կրօնական եւ Քաղաքական Մարմիններ: Զաւէն արք. Տէր Եղիայեան եւ Տէր Ղազարեան եւ Տարմանեան քահանաները գաղտնի քուէով ընտրուեցան Կրօնական ժողովի անդամ:

Նոյնպէս գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան Տոքթ. Ց. Զօպանեան, Մ. Սօսոյեան, Տիրան Գանթարճեան, Վահան Մարուքեան, Նշան Յակոբեան, Խաչէնտէր Սէթեան եւ Կարապետ Մելքոնեան Քաղաքական Ժողովի անդամներ: Ժողովը պաշտօնական գրութեամբ մը պիտի յայտնէ դատական նախարարութեան այս ընտրութիւնները, առ ի գիտութիւն:

Գաւառական ժողովը ընտրեց նաեւ երեք հոգիէ բաղկացած Քննիչ Յանձնախումբ մը, որ անմիջապէս հաշիւները առնէ Թուրէն եպիսկ. Մանասեանէն եւ բերէ ժողովին ներկայացնէ: Կ'իմանանք որ արդէն 500 ոսկի (անգլիոյ) կլոր բաց մը ունին այս տարի: Մանրամասնութեան սպասելով ծանօթ չենք:

Որոշուեցաւ անմիջապէս գրել դատական նախարարութեան, որ ընդունելի Թուրքէն եպիսկ.ի հրաժարականը, որովհետեւ Իրաքի հայութեան վստահութիւնը չի վայելեր Միեւնոյն ատեն խնդրեց կառավարութենէն, որ թոյլ չտրուի Գաղտատէն հեռանալ մինչեւ որ հաշիւները յանձնէ Խորհրդոյն Ազգ. Մարմնին

Ամսոյս 26ին արդէն Իրաքի Թագաւոր Ղազիի կողմէ հրովարտակով յայտարարուեցաւ Թ. եպիսկ. Մանասեանի պաշտօն չունենալը Իրաքի հայոց առաջնորդական փոխանորդութեան մէջ:

Գաւառական ժողովը ցրուեցաւ Յաջորդ նիստը պիտի գումարուի ս. գրասենեակ ամառուան մէջ: Սպասենք, մինչեւ որ Հաշուեքննիչ Յանձնախումբը վերջացնէ իր աշխատանքը եւ հանէ տալ Քաղաքական Ժողովին. Այն ատեն յայտնի կ'ըլլայ մեզի թէ դեռ ի՞նչ մութ գործեր կատարած է, Պաղտատեցիներու գլխուն վերեւ, այս մութ եպիսկոպոսը:

ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ

Տարտանէլը եւ Պուլկարիա

>>> <<<

Սօֆիայի «Սլօվօ» թերթը հետեւեալ յօղուածը հրատարակած է (Վ. Իւրուգով).—

Քանիերորդ անգամն է որ մեր դրացիք, Թուրքերը, Տարտանէլը ապառազինելու հարցը կը բարձրացնեն Ինչպէս ծանօթ է, համաձայն Լօզանի դաշնագրին, անզէն գօտի կը մնայ 25 քիլօմէթր տեղ մը: «Թոյմէրօ» մէկ հեռագիրը, վերջերս, հաղորդեց թէ՝ Թուրք արտաքին նախարարը՝ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ուզած է հարցը տանիլ եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին:

Հարցը գնաց նաեւ անգլ. խորհրդարանը, ուր հարցումի մը պատասխանելով Գ. Իտըն ըսաւ թէ այդ խնդիրը իր ուշադրութիւնը գրաւած չէ եւ հետեւաբար չէ խորհած թէ պէտք է պատասխանել, ինչ որ կ'ընէ կառավարութիւնը՝ եթէ հարկ զատուի:

Այսուհանդերձ, Տարտանէլի զինման խնդիրը կը նախատեսէ Լօզանի դաշնագրին վերաքննութիւնը. այդ դաշնագիրը կը պատկանի այսպէս կոչուած «հաշտութեան» դաշնագիրներուն շարքին, որովհետեւ անոնք հաստատեցին «հաշտութիւն»ը՝ պատերազմէն յետոյ: Իսկ ծանօթ է Թուրքիոյ (իր զինակցին՝ Ցուխաստանի հետ) դիրքը՝ վերաքննութեան մասին: Թուրքիա վճռապէս դէմ արտայայտուեցաւ վերաքննութեան հեղյանից թէ զայն պիտի պաշտպանէ իր ամբողջ ուժովը, եւ այդ նպատակով ալ - յարձակման ուխտեր կնքեց իր մերձակայ թէ հեռակայ դրացիներուն հետ:

Թերեւս Գ. Իտըն Թուրքիոյ հետ այս հակասութիւնը նկատի ունեցած է, երբ ըսած է թէ Թուրքիոյ այդ փափաքին ուշադրութիւն դարձուցած չէ, կամ թերեւս նկատի ունեցած է Անգլիոյ քաղաքական ընդհանուր ոգութիւնը: Այս բոլորը, անշուշտ, չատ կը հետաքրքրեն մեզ՝ Պուլկարներս, բայց մեզի համար աւելի հետաքրքրական է բուն իսկ հարցը, ինչ վիճակի մէջ է եւ պիտի ըլլայ Տարտանէլը — վնա՞ս թէ զինաթափ: Այս պարագան չի կրնար անտարբեր թողուլ մեզ, քանի որ մենք դրացիներ ենք եւ մեր նոր ինչպէս եւ հին պատմութեան մէջ այդ նեղուցները ամենակարեւոր դերը կատարած են:

Փաստի պէտք կա՞յ: Մեր հին պատմութիւնը լեցուն է նեղուցներէն եկող յարձակումներով Բուլղարեան էր որ Պոլսոյ մէջ իշխել աշխարհակալական ձգտումներով մէկը, ինչպէս Զմէկիկը, Նիկոֆորը, Պուլկարապատ Վասիլը եւայլն, որպէսզի վասնդուած ըլլան Թըռնովօն, Սօֆիան, Օխրիտը Թուրքերու՝ Ասիայէ նուաճումը կը սկսի Կէլիպօլիէն անցնելով եւ Տարտանէլը գրաւելով՝ ամէնէն առաջ: Իսկ Պուլկարիոյ նորագոյն պատմութիւնը, աղատագրութենէն ասդին, սերտօրէն կապուած չէ՞ միթէ նեղուցներու մասին Թուսիոյ եւ Անգլիոյ մրցակցութեանը հետ:

Միւս կողմէ, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ վերջին զինակցութիւնը կարծես վերահաստատեց պատմական բիւզանդական կայսրութիւնը, որ Պոլսէն ու Սելանիկէն միջեւ գրաւումի ցանկութիւններ կ'ունենար դէպի Պալքանն ու Դանուբը:

Այս բոլորը մեզի հիմ կը ծառայեն ամենալուրջ զնահատման ենթարկելու

համար Թուրքերու ցանկութիւնը՝ արքայրելու մասին Լոզանի դաշնագրին այն մասը որ կը վերաբերի Տարտանէլի վերազինման։

Իրապէս, Տարտանէլի եւ Վոսփորի ազատ անցքը համաշխարհային նշանակութիւն ունի։ Անոնց համար կը մրցակցին, դարերէ ի վեր, երկու հսկայ կայսրութիւններ՝ Ռուսիա եւ Անգլիա։ Ու մինչ Ռուսիա ցանկացած է անոնց տիրել անմիջականօրէն, Անգլիա ձգտած է զանոնք դրսել ու Ռուսիոյ դրսւման արգելք ըլլալ՝ Թուրքիոյ գործունեայ համաձայնութեամբ։ Ու ճիշդ ասկէ ծնունդ կ՚առնէ մեր նորագոյն պատմութեան մէջ նեղուցներու նշանակութիւնը։ Մենք Ռուսիոյ կողմէ աղատագրուեցանք՝ անոր դէպի նեղուցները ձգտումին շնորհիւ։ Անգլիան, մեր ազատագրութեան ազդին, մեր ճակատագրումը այնքան հետաքրքրուած է, որքան կրցած է մեզ օգտագործել՝ Ռուսիոյ ձմեռուան արգելք ընելով։ Այս տեսակէտէն եւս մեր քաղաքականութիւնը մէկէ աւելի անգամներ անոր մեծ ծառայութիւններ ցոյց տուած է, բայց ամէնէն անդնահատելի ու ամէնէն անդնահատանալ ծառայութիւնը եղած է (այլապէս ինչպէս բացատրել Թրքական մեր ձեռքէն առնուելն ու Ցանկասանի տրուիլը) մեր ժամանակութիւնը ընդհ. պատերազմին՝ Թուրքիոյ կողմը եւ Ռուսիոյ դէմ։

Հեղի, ինչպէս և մեր դրացիներուն, ժամանակի ընթացքին կրնան ներկայանալ շատ մը հեռանկարներ՝ նեղուցներու ազատութեան եւ դրաւման մասին։

1.— Նեղուցները՝ դրաւուած Ռուսիայէն, ըլլայ անմիջականօրէն, ըլլայ լոկ մեր միջոցաւ, ըլլայ լոկ Թուրքերու միջոցաւ, ըլլայ մեր ու Թուրքերու միացեալ ուժերով։

2.— Նեղուցները՝ դրաւուած Անգլիայէն, ըլլայ մեր ու Թուրքերու միացեալ ուժերով, ըլլայ միայն Թուրքերու միջոցաւ։

3.— Նեղուցները՝ ազատ ու զինաթափ։

Առանց մտնելու այս երեք պարագաներու մանրամասն քննութեան մէջ, պարզ է որ մեզ համար ամենանպաստաւոր պարագան է՝ նեղուցներու զինաթափ վիճակը։ Այդատեն ոչ մէկ մեծ պետութիւն պիտի չգանուի հոն՝ առանձին թէ Թուրքիոյ միջոցաւ մեզ սպառնալու համար։ Իսկ զինաթափ նեղուցները՝ Թուրքիոյ համար նպաստաւոր մեկնակէտ չեն կրնար ըլլալ՝ դէպի հիւսիս քալելու համար։ Իսկ ամենանպաստաւոր պարագան անոնց զինուած ըլլալն է, որով Թուրքերու համար պիտի ըլլան աքշաւանքերկրաբան մը՝ որ եւ է մեծ պետութեան մը հովանաւորութեամբ, ըստ Նէօյիի դաշնագրին, զինեալ Տարտանէլը վտանգ մը պիտի ըլլայ մեզի, որ ոչ միայն պիտի սպառնայ մեր պետական գոյութեան, այլ եւ կրկին խնդրական պիտի դարձնէ մեր արտաքին վաճառականութիւնը։ Զայն կարելի է գինել՝ եթէ մեզի ալ տրուի զինուելու հաւասար իրաւունք եւ Եդէականի վրայ ծովային ուժը զօր խոստացեր էին։

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ
ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՁՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

»»» «««

Պաշտօնաթերթը 1934 մայիս 9ին հրատարակեց հետեւեալ օրէնքը, հայ եւ ռուս գաղթականներու սահմանուած անձնագիրներու (կամ անցագիր) մասին, համաձայն 1926 մայիս 12ի Ժընեւի համաձայնութեան, որ կը լրացնէ եւ կը փոփոխէ 1922 յուլիս 5ի եւ 1924ի մայիս 31ի համաձայնութիւնները։

Ծերակոյտը եւ Երեսփ. Ժողովը վաւերացուցին եւ Հանրապետութեան նախագահը հաստատեց հետեւեալ օրէնքը.—

ՅՕԴ. 1.— Հանրապետութեան նախագահը արտօնուած է վաւերացնելու, եւ եթէ հարկ ըլլայ, գործադրել տալու 12 մայիս 1926ին, Ժընեւ գոյացած համաձայնութիւնը, հայ եւ ռուս գաղթականներու տրուելիք «ինքնութեան վկայագրերու» մասին որ կը լրացնէ եւ կը փոփոխէ 5 յուլիս 1922ի եւ 31 մայիս 1924ի նախորդ համաձայնութիւնները

ՅՕԴ. 2.— Անկախաբար 26 մարտ 1927ի ելմտական օրէնքի 88րդ յօդուածով օտարականներու ինքնութեան թուղթերու համար հաստատուած տուրքին, յիշեալ թուղթերը ենթակայ են տուրքի մը, այնպէս ինչպէս որոշուած է կամ պիտի որոշուի, Ազգերու Ընկերութեան հովանաւորութեամբ գոյացած համաձայնութիւններուն մէջ եւ որ պիտի գանձուի Նանսէնեան դրոշմաթուղթերու միջոցաւ։

Փակցուելիք դրոշմաթուղթին արժէքը պիտի ըլլայ 12 մայիս 1926ի 9րդ յօդուածին մէջ որոշուածին հաւասար կամ անոր կրկինը. վերոյիշեալ 88րդ յօդուածը նախատեսած է քանի կամ հարիւր Ֆրանքի տուրք մը։ Նանսէնեան դրոշմաթուղթով գանձուելիք տուրքը կրնայ վճարուիլ երկու հաւասար մասնավճարով, մին ինքնութեան քարթին տրուած, երկարաձգուած կամ վերանորոգուած ժամանակ, իսկ միւս մասը, նոյն քարթին տեւողութեան երկրորդ տարուան ընթացքին։

ՅՕԴ. 3.— Կառավարութիւնը՝ արտ. գործոց, ներքին գործոց եւ ելմտական նախարարներու կողմէ ստորագրուած հրամանագրով պիտի կարենայ սահմանել Նանսէնեան ինքնութեան վկայագրերու (փասփոր) տրուած կամ երկարաձգուած ժամանակ անոր վրայ փակցուելիք Նանսէնեան դրոշմաթուղթին արժէքը, ըլլայ հաւասար 12 մայիս 1926ի համաձայնութեան 9րդ յօդուածով որոշածին եւ կամ անկէ նուազ։ Եւ այս, անկախաբար այն դրոշմաթուղթէն որուն են-թակայ է ան։

ՅՕԴ. 4.— Գաղթականները ազատ պիտի ըլլան Նանսէնեան դրոշմաթուղթի տուրքէն, ըստ այն սկզբունքներուն եւ կանոններուն որոնցմով օտարականներու վերաբերեալ քարթերը եւ անցագրերը գերծ կը կացուցուին իրենց պատկանեալ տուրքերէն։

Նոյնպէս այս տուրքէն ազատ պիտի ըլլան այն գաղթականները որոնք Ազգերու Ընկերութեան Ֆրանսայի գաղթականական ներկայացուցիչէն կամ անոր կողմէ արտօնուած փոխանորդներէ այս մասին տրուած վկայագիր մը կը ներկայացնեն։

ՅՕԴ. 5.— Արտ. գործոց նախարարը պիտի հսկէ որպէսզի Նանսէնեան դրոշմաթուղթի հասոյթին գոնէ կէսը գործածուի այն բարենպաստ հաստատութիւններուն որ Ֆրանսա բնակող գաղթականներու պէտքերով կը զբաղին։ Իր ստորագրութեամբ տրուած հրամանագիր մը պիտի սահմանէ ներկայ օրէնքին գործադրութեան եղանակը։

Ներկայ օրէնքը որ Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի խորհրդակցութենէ յետոյ ընդունուած է, պիտի գործադրուի, որպէս պետական օրէնք։

Գ. Գ. Ալեմշահի
Երգահանդէսը

ooooo

Քանի մը օր առաջ այս սիւնակներուն մէջ երեւցաւ թղթակցութիւն մը որ կը ծանրանար Հայը օտարին ծանօթացնելու միջոցներուն անբաւականութեան վրայ։

Գանգատը ճիշդ էր։ Հայը իբրեւ զոհ ներկայացնելու, եւ ողորմութիւն հայցելու ժամանակը անցած է այլ եւս, մանաւանդ այսօր, երբ նոր պայմաններու եւ նոր ազդակներու ստեղծումով, պարտաւոր ենք մեր նայուածքը դարձնել նոր հորիզոններու։

Ոչ մէկ վճարուած յօդուած կամ քանախօսութիւն կրնայ սակայն երաժշտութեան — այդ միջազգային լեզուին — դերը կատարել, ոչ թէ անհատի մը, այլ ազգի մը ծանօթացումի տեսակէտէն։

Հարկ չկայ յիշել անուններ որոնք արուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ—հայ ցեղի արժանիքներուն հաստատումին համար աւելի հիմնական եւ կարեւոր գեր կատարած են՝ քան ո եւ է գիւանագէտի ճառ կամ յօդուած։

Իմաստութեան ապացոյց մը պիտի ըլլար՝ գոնէ ասկէ յետոյ՝ քաջալերել, մղել, օժանդակել այն արուեստագէտները, որոնք լծուած են հայ մշակոյթը — իր բոլոր ձեւերէն հասկնալի ձեւերուն մէջ — ծանօթացնելու եւ սիրցնելու

Փրոֆեսէօռին համեստաբար եւ ձեւն է այսօր. այդ տեսակէտէն Ալեմշահի երգահանդէսը ապահովաբար՝ մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկայ օտարականներուն վրայ։ Սալ Կավոյի շքեղ սրահը տարողութեամբ լեցնող հայ հասարակութեան մէջ արդարեւ, կը նշմարուէին Ֆրանսացիներ, որոնք խոր տպաւորութեան մը տակ մեկնեցան, լսելով հայկական երաժշտութիւնը։

Ցայտնութիւն մըն էր մեզի համար «Աւարայրի պատերազմ»ին դիւցազներգութիւնը, ուր երկրաչափ երաժշտահանը յայտնագործեց արագ եւ գնահատելի նուաճումներ։

Ալեմշահ ուզած է Եղիշէի հոգեւոր նկարագրութեան տակ կենդանի ձայնին հրապոյրն ու ազդումը, եւ իր բազմատող երեւակայութիւնը կրցած է ստեղծել այնպիսի երաժշտութիւն մը, որ արժանաւորապէս կը համապատասխանէ պատմական հերոսամարտին։

Ու մեր երեւակայութիւնն ալ կը սաւառնի Աւարայրի վրայ… Մթնշաղ է. արշալոյսը կը բացուի ճնշող ու ողբերգականպատահարի մեղուշակութիւններով լեցուն ներդաշնակութիւններով։ Հայ բանակը իր հսկումին գերագոյն աղօթքը կ՚երգէ, պատասխանելով արեւագալի պարունակ քուրմերու սրինգներուն։

«Հաւասարեսցէ մահս մեր ընդ մահու արդարոցն, եւ հեղումն արեան մերոյ ընդ արեան սուրբ մարտիրոսացն, եւ հաճեսցի Աստուած կամաւոր պատարագաւս, եւ մի տացէ զեկեղեցի իւր ի ձեռս հեթանոսաց»։

Խորապէս յուզիչ էր այդ աղօթքը՝ երգուած «Վիլիկեա» երգչախումբին կողմէն, որուն ժամանակցութիւնը գնահատելի եղաւ։

Երաժշտախումբը կը նկարագրէ այժմ պատրաստութիւնները, երկու ճակատներու տենդը, արինդներու եւ փողերու փարպետ հիւսուածքներու մէջէն… Ճայթիւն մը, ու ճակատամարտը կը սկսի երաժշտութեան տակով կառուցուած եւ երեւակայութեան այն գնահատելի արժէքը՝ որուն ականարկեցի արդէն։

Հայ աղօթքը կրկին կը բարձրանայ պայքարին մէջէն, արտակեղոք, կը փառի, կը տիրէ պահ մը յաղթական, ունկնդիր հոգիներուն փոխանցելով ճզնաժամին բովանդակ արհաւիրքը գեղեցկութիւնը, հեռացնելով զանոնք, ու պղտորելով նայուածքները, որոնք գամուած են բեմին վրայ ցցուած հեղինակին ապրող, գեղեցիկ սիլուէթին

Անոր ճկճիտ ու տիրող ձեռքերու շարժումներուն տակ գործիքները կը մռմռան, կը զալարուին, ձայներ, հառաչանքներ կը ծնին ու կը մեռնին, նետերը կը սուլեն, ու գիրկընդխառնումներ կան ահաւոր, յոյսի եւ ցաւի ճիչեր, որոնց մէջէն պարտեկ վերջապահ բանակին փիղերուն ծանր ու ճմլող քայլերուն աղմուկը կը լսուի։ Անհաւասար կռիւը կը վերջանի չեչտուորուած փողերուն անհաղդեցիկ կոչերով, վերիվայրումներով կատաղի։ Վարդան կ՚իյնայ, ողբ մը կը բարձրանայ ցաւագին երգչախումբին ազատ շեշտերուն մէջէն։ Գիշերը կ՚իջնէ։ Ջութակները մեղմացած՝ հոգեխառն ներդաշնակութիւններու մէջ կ՚ընկերանան ողբին հեծկլտանքներուն։

Հեռուն կ՚ուի մը երկվանկ երգը կը միախառնուի մարող վերջին ներդաշնակութիւններուն…

Այդ գեղեցիկ կտորին ձգած տպաւորութիւնը աննկարագրելի եղաւ։ Սրահը իր յուզումէն արթնցած, ծափերու եւ կեցցէներու անվերջ տարափով մը գնահատեց երիտասարդ ու տաղանդաւոր արուեստագէտը, որուն նուիրուեցաւ Թանկագին ծաղկեփունջ մը։

Ալեմշահ այդ կտորը գրած է իր կակական արուեստագէտները թնդացող յորդ ու արագ սահանքով, մէկ շունչով ու ներշնչումով, իր «Հէքեաթ»էն յետոյ բըած զարմանալի վերելքի փաստը բերելով իր աշխատանքներուն մտայինն հեռանկարներուն։

Գունաւոր եւ տպաւորիչ կտորներ էին նաեւ «Արեւելեան պէյերներ», Հ. Վ. Ցովհաննէսեանի «Բուխարիկ» բանաստեղծութեան երաժշտութիւնը, երգուած Գ. Փափազեանի կողմէ, Ա. Խաչատուրեանի «Մաղիկ էր» եւ Վ. Թէքէեանի «Ես սիրեցի», որուն երաժշտութիւնը չէչտուած dissonanceի մէջ հոգեկան խորունկ խռովք մը արտայայտութեամբ կը սկսի, եւ որուն արժեւորման Օր. Ի. Պետրոսեանի ձայնը իր ձայնին արտապարար գայլայլիկները, բուռն ծափերու մէջ առիթ տուին կրկնելու

Ալեմշահ դաշնաւորած էր նաեւ Կոմիտասի ժողովրդական պարերէն Երեւանի «Շրանգը»ն, եւ «Շուշուայ Մարալի Ռնմար եւ Վաղարշապատի Շուշիկ»ը, պճնելով զանոնք ու հարստացնելով երանգներու եւ փոխանցումներու գեղեցիկ հիւսուածքով մը, որոնց տակ այդ կտորները կը դառնային մէկ մէկ փոքրիկ գոհարներ։

Ա. Խաչատուրեանի «Միրիկէօ»ը — Վարդավառի երաժշտական պատկերէն — երգուած Գ. Ց. Մարիկեանի կողմէն, հաճոյքով լսուեցաւ եւ գնահատուեցաւ խանդավառ հասարակութեան կողմէ։

Ալեմշահ իր արուեստի գաղափարն ու քմայքը դրած է ներկու պատմութեան մէջ — համարու մէկ գի-չերներէն — որուն առաջին ունէն դրութիւնն էր։ Երիտասարդ արուեստագէտը հոն կը ցուցադրէ ստեղծագործելու կարողութիւն մը եւ երանգապնակի այլազանութիւն մը, որ կը մատնանշէ ապագայ մեծ կարելիութիւններու հեռանկարը։

Գեղեցիկ մտածումով մը Ալեմշահ իր յայտագրին մէջ դրած էր երկու հայ վարպետներու — Սպենդիարեանի եւ Տէր Ղեւոնդեանի — գործերէն «Երեւանի էթիւտները» եւ «Անուշ» օփերայի նախերգանքը, որուն առաջին ունկնդրութիւնն էր։

Երկու կտորներն ալ ընկալուեցան հմտութեամբ եւ բարեխղճօրէն։

Պիտի մաղթէի որ կրկնուէր այդ նշանակելի երեկոն, որ իրական գրական մը եղաւ բացականներուն։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՄԱՄՈՒԼ

''Հայը գէշ կը հոտի,,

ooooo

Պոլսեցի «Արաքս»ը այս խորագրով խմբագրական մը մէջ կը գրէ (31 մայիս).

— «Երիտասարդ գրագէտ մը, Շահան Շահնուր, «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած մը հրատարակած էր «Ֆրանսացի երիտասարդ գրագէտները եւ մենք» խորագրով։ Ցօդուածագիրը սրտի սեղմումով դիտել կուտար թէ Եւրոպան այլ եւս չի զբաղիր մեզմով։ ու եթէ կը զբաղի՝ մեզ խծբծելու համար է միայն։ Ցետոյ քաղ մը կ՚ընէր ֆրանսացի զանազան երիտասարդ գրագէտներու ակնարկութիւններէն՝ որոնցմով անոնք որակած են վերջերս Հայը իրենց զանազան երկերուն մէջ։

Ահա թէ ինչպէս աշխարհը կը պատկանայ տակաւ։ Օր-ցորեկով, մեր իսկ աչքերուն առջեւ։ Հայ ժողովուրդի թշնամիները են որ երբեմն ամեն. ուրէք հող կը շահին, ու մտքերու մէջ կը կարծեցնեն զզուելի քոյնը։ Թշնամիներէն հալածուած, ու արհամարհուած բարեկամներէն՝ հայ ժողովուրդը կը լքուի այսպէս, ու կը քարկոծուի…

Իսկ մե՞նք։ Օ՛, մենք զիրար կը բըզքտենք ներսը։ Մինչ աշխարհի տակաւ կոճակ կը դարձնէ մեզ, ու մինչ այսօր մեր տառապանքը կը հեգնեն մեր երէկուան «մեծ դաշնակից»ները, մենք կը վիճինք ու կը զզուինք։ Մեր բոլոր գաղութները ալեկոծ են այս պահուս եղբայրատեաց կիրքով ու քէնով։ Վէճեր որ կրնային երկու սրտցաւ բացատրութեամբ հարթուիլ, հիւանդոտ կը խորանան, ու կը խորացնեն ներքը։ Ու թշնամին է դարձեալ որ մութին մէջ կծկտած կը երգուի սրտանց, երախտելով մեր ներքին կռիւները։

«Հայը գէշ կը հոտի»։ Զըսենք թէ սրիկայի մը զառանցանքն է աս։ Մե՛նք ենք որ թոյլ կուտանք որպէսզի հիւանդոտ տարածուի թոյնը, անձնատուր զզուելի կռիւներու՝ որոնք ամէն օր մեր շուրջը ողողկանք կը ստեղծեն։

«Հայը գէշ կը հոտի»։ Ինչո՞ւ զարմանանք, երբ մենք է որ օտարներուն կը պարզենք մեր ներսի ներխութիւնը։

Փոխանակ մտատանջուելու կապանքներով որով հիւանդոտ մեզ կ՚օղակէ թշնամին, մենք է որ մեզ կը փնտենք անոր հացին, ու կը դիւրացընենք անոր չարաշուք դաւերը հայ գաղութներուն մէջ։

Մենք ենք պատճառը երբ օտարը կ՚անգոսնէ ու կը ռախտէ մեզ։ Մենք ենք որ ամէնօր օտարին առջեւ կը ցուցադրենք մեր ներքին ներխութիւնները, եւ մենք մեզ զզուելի կը դարձնենք նոյն իսկ յայս մեր երէկուան բարեկամներուն։ Ու զարմանալի չէ երբ օտար գրագէտներ Հայը տխպար կ՚ընտրեն յանձն, ու կը ներկայացնեն զայն իր բացասական գիծերուն մէջ։

Ու ոչ մէկ ձիգ մեր կողմէ հակազդելու համար հակակրանքի ալիքին որ երթալով մեզի կը պլլուի։ Ոչ մէկ հիմնական փորձ մեր արժէքները իսպառ պատմելու օտար ազդ ներունի՝ որ Հայը սկսած է ճանչնալ գաղութներու մէջ անոր պարզած զզուելի պատկերներու ընդմէջէն։

Զմայլելի գործ է, այս պայմաններուն մէջ, հայ տարրին շուրջ համակրանքի նոր ալիք մը ստեղծել փորձելը։ Ու ափսոս է ամէն փորձ որ կ՚ըլլայ մեր շուրջիններուն պատմելու համար թէ Հայն ալ իր արժէքները ունի»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐ

»»» «««

Այս վերջին տարիներուն մեծ զարկ կը տրուի Հայաստանի գիւղատնտեսութեան ելեկտրականացման։

1934ին շահագործման կը յանձնուին Մեղրիի եւ Շաքիի Ջրաելեկտրակայանները 1200 ձիու ուժով։ Ղամարլուի, Վաղարշապատի, Դավալուի, Ախտայի, Արթիկի կայանները եւս պիտի ելեկտրականացուին շատով, ապա՝ Ուզունլարի, Ղարաքիլիսայի, Դարալագէզի գիւղատնտեսութիւնները

Ելեկտրական կայաններ պիտի գործեն Լէնինականի շրջանի 4, Գորիսի 2, Իջեւանի 2 հաւաքական գիւղատնտեսութեան կայաններուն մէջ։

Ելեկտրաշինութեանց մէջ մեծ արժէք կը ներկայացնէ Մարտունիի Ջրաելեկտրակայանին ծրագիրը։ Աղբեամանչայի վրայ, որ կը թափի Սեւանայ լճին մէջ, պիտի հիմնուի 5000 ձիու ուժով Ջրաելեկտրակայան մը, որ պիտի գերազանցէ Հայաստանի գիւղական ելեկտրակայանները, ոչ միայն իր ուժով, այլ եւ մինչեւ իսկ մօտակայ շրջաններու գիւղատնտեսականներու բնակարանները լուսաւորելու իր կարողութեամբ։ Նոյն կայանը ուժ պիտի տայ նաեւ Մարտունիի եւ Բասարգեչարի հողերը ոռոգելու աշխատանքներուն, ելեկտրականութիւն պիտի հայթայթէ շրջանի անասնապահական կայաններուն։

Տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունի նաեւ Շամշադինի Ջրաելեկտրակայանը, որուն նախագիծ պատրաստուի այս տարի։ Շամշադինի կայանը պիտի ունենայ 500 ձիու ուժ եւ պիտի հիմնուի Թովուզ գետին վրայ։

Ծրագրուած շինութիւններէն ուշադրութեան արժանի է նաեւ Քալինի փոքրիկ ելեկտրակայանը, որուն նախագիծը պիտի մշակուի այս տարի։

ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ 45ԱՄԵԱԿԸ

Մայիս 25ին Երեւանի մէջ Պետական Թատրոնը տօնեց հայ բեմի վեթերաններէն մէկուն՝ Արշակ Յարութիւնեանի 45ամեայ գործունէութիւնը։

Արշակ Յարութիւնեան ստեղծագործած է այնպիսի տիպարներ, որոնք դասական եւ անմոռանալի կը մնան այլ եւս։ Մասնաւորաբար Սունդուկեանի գործերէն Պէպօն, Զամբախովը։

Ա. Յարութիւնեան խաղացած է Երեւանի եւ արուարձաններու բեմերուն վրայ, սակայն այս վերջին տարիներուն քաշուած է բեմէն առողջական պատճառներով։

⁂ Այս առթիւ կառավարութիւնը 3000 րուբլի նպաստ տուաւ Ա. Յարութիւնեանի, միաժամանակ վաստակաւոր դերասանի կոչում։

Դեղաբոյսեր

Հայաստանի կլիմայական եւ հողային պայմանները ամէնյարմարութիւն կը ներկայացնեն անուշակ բոյսերու, անուշահոտութեան արտադրողներու, ինչպէս նաեւ բեր գեղ զար-ծանուղ բոյսերու մշակութեան։

Կատարուած փորձերը յաջողած ըլլալով, այս տարի Երեւանի շրջակայքը խորգենի (ժէրանիում) պիտի մշակուի։ Եւ գալ տարի մշակութեան գործը պիտի մտցուի հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէջ։ Այսպէս, գալ տարի Հայաստանի մէջ պիտի մշակուի 30 հեկտար, 1937ին՝ 150 հեկտար։ Թերթին մէկ մասը պիտի արտածուի։

Ցաջող արդիւնք տուին նաեւ տարանի (կարանա) մշակութեան փորձերը։ Ցորեն վայրի՝ կ՚աճի Հայաստանի զանազան վայրերուն մէջ։ Ցորենը գործագործութեան անհրաժեշտ բնական ներկ մը (ալիզարին) կու տայ։ Ցորենին արժէքը կը գնահատուի, երբ աւելցնենք որ գործագործութեան զարգացումով Հայաստան մեծ պահանջ կը զգայ բնական ներկի։ Այս տարի գործագործական արհեստանոցները 11,000 քառ. մէթր գորգ պիտի արտադրեն, 1928ին արտադրուած էր 1116 քառ. մէթր։ 1937ին պիտի արտադրուի 35,000 քառ. մէթր

Ցորեն կարելի է մշակել Արարատեան դաշտավայրերուն մէջ։ Փորձադաշտերը կը գտնուին Երեւանի շրջակայքը։

Այս թանկագին բոյսերէն զատ Հայաստանի զանազան գիւղատնտեսական կայաններուն մէջ կը մշակուին եղեսպակ, անանուխ, տարմացան երիցուկ, եւն., որոնք կ՚օգտագործուին քիմիական արդիւնաբերութեան մէջ

Հայաստանի մէջ կ՚աճին, բոլորովին անմշակ եւ վայրի, բազմատեսակ դեղաբոյսեր։

Բնապատմական թանգարանի աւագ բուսաբան Ս. Թախթաջեան Երեւանի շրջակայքը երեւան հանեց բոյսի նոր սեռ մը,— ակտիրնոյեմա։ Մինչեւ հիմա այս բոյսը կ՚աճէր Պաղեստինի, Սուրիոյ, Փոքր Ասիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ։ Կ՚ենթադրուի որ այս բոյսը բերած են գաղթականները 1918ին։ Անձամբ նպաստաւոր պայմաններ գտնելով, այս բոյսը վարժուեր է տեղական կլիմային։ Այս բոյսին «զաղթը» հետաքրքրական է գիտական տեսակէտով, որովհետեւ կը հաստատէ թէ ինչպէս հարաւէն հիւսիս է տեղափոխուած։

Երախաները դէպի բուժավայր

»»» «««

Առողջապահական գործավարը, այս ամառ, բուժավայր կը ղրկէ 885 երախաներ, բոլորն ալ «Հարուածային» բանուորներու զաւակ։

Սանիտանեանի մէջ պիտի հիւրընկալուին 360 երախայ, Նորքի մէջ՝ 450, Ջաջուռի մէջ՝ 75։ Այս վայրերէն զատ, Ղարաքիլիսայի, Սանիտանեանի, Թանաքեոի եւ Սեւանի մէջ պիտի հիմնուին բուժադաղութներ, 1340 երախաներու համար։ Մանուկներու օդափոխութեան այս կազմակերպութիւնը պէտք չէ շփոթել պատանիներու յատուկ ճամբարներուն հետ։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

═ ● ═

Կառավարութիւնը այս տարի աւելի մեծ թիւով հանգստեան եւ օդափոխութեան պիտի ղրկէ բանուորները։ Այսպէս այս տարի օդափոխութեան ղրկուելիք բանուորներուն թիւը կը հասնի 5,550ի, 5000ը հանգստեան տուները, 550ը՝ բուժավայր։ Բանուորներն ու պաշտօնեաները հանգստեան պիտի ղրկուին Ղրիմի հարաւային եզերքները, Կիսլավոդսկ, եւ Ղարաքիլիսա, Արզնի, Դիլիջան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
Անկախութեան տօնը Լիոնի մէջ

»»» «««

ԼԻՈՆ, 4 յունիս (Յառաջ).— Այս տարի եւս հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ անկախութեան տօնը Լիոնի մէջ, Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Սրահը լեցուած էր ժամանակին։ Օրուան նախագահ ընկեր Ա. Արէլեան հանդէսը բացաւ պատշաճ խօսքերով «Մեր հայրենիքը» ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ընկերներ Մ. Պետանեան, Միսաք Միրզէ եւ Լեւոն Ալեմեան բըին շատ յաջող արտասանութիւններ, իսկ ընկ. Ա. Մելքոնեան դաշնակի ընկերակցութեամբ մէջընդմէջ նուագեց իր նոր հեղինակութիւնները։ Երկու երիտասարդ արուեստագէտներ՝ Գ. Գ. Գալուսեան եւ Վ. Զանոյեան յաջողապէս երգեցին քանի մը երգեր։ Երկուքն ալ ձիրք ունին յառաջանալու։ Օր. Ս. Տէր Պետրոսեան երգեց Ֆրանսերէն երգ մը, Շիւպէրի «Սէրէնատ»ը եւ «Հայաստան»ը։ Գեղարուեստական բաժինէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, բուռն ծափերու մէջ։ Ընկերը խօսեցաւ մօտ մէկ ժամ, շեշտելով թէ Մայիս 28ը ամէն բանէ առաջ պսակումն է հայ ժողովուրդի ազատական ատաքինութեանց։ Իբրեւ եզրակացութիւն, ընկեր Միսաքեան ջերմ կոչ մը ուղղեց, բացատրելով կացութեան փափկութիւնը եւ ուժերու կեդրոնացման պահանջը։

Հանդէսէն վերջ ունեցանք ընկերահամակրական խնջոյք մը։ Դժբախտաբար շատերը ետ դարձան, տեղ չգտնելով, իսկ ուրիշներ ոտքի վրայ մնացին։ Թամադաճառեր, երգ, պար, նուագ եւ առհասարակ լոյսը բացուեցաւ։

⁂ Երկուշաբթի գիշեր, ընկեր Միսաքեան զեկոյց մը տուաւ ընկերներու եւ համակիրներու, օրուան հարցերու մասին

Թղթակից

ՄԱՅՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԳՈՅՔԵՐԸ ՀԱՃԸ ԵՂԱՆ

Թուրք կառավարութիւնը Հաճը ըրաւ Մայր վարժարանի կարասիները։ Կը պահանջուի 1200 ոսկի տուգանք, 1926 թուականին շահատուրքի գէյմասէ տրուած չըլլալուն, որով կրկնապատիկ տուգանքի դատապարտուելով։ Այս գումարին 394 ոսկին նախորդ տնօրէնութեան շրջանին կը պատկանի։

կառավարական, ստիպուած կ'ըլլան արտակարգ պատիժներ ընելու։ Դիմաւորողներու ծովածաւալ բազմութիւնը մինչեւ քաղաքէն դուրս, ծաղիկներ ցանած է։

Կառավարութեան պալատին մէջ վարչապետ Չէյիս Թաշէնտին էֆէնտի ճառ մը խօսելով, արտասանած է հետեւեալ ուշագրաւ խօսքերը.

— «Կառավարութիւնը իր սահմաններէն թիզ մը իսկ հող չի կրնար տալ Թուրքիոյ, այդ ամէն մարդ լաւ պէտք է գիտնայ։ Եւ Սուրիոյ մէջ թրքական փոփոխական ընտրողները խստիւ պիտի պատժուին։ Այս յայտարարութիւնները կ'ընեմ յանուն մարդկանին եւ Ֆրանսական կառավարութեան. Կը յայտարարեմ նաեւ որ կառավարութիւնը անմիջապէս կ'աշխատի սուրիական միութեան ծրագիրը իրականացնելու համար։

Ստավիցկիի գործը կամ մեղսակիցները

Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը որոշեց դատական նախարարութեան յանձնել չորս երեւելիներ եւս, — Փ. Փ. Մուեթոն՝ նախկին տնօրէն քրէական գործերու վարչութեան, այժմ անդամ պետական խորհուրդին, Թաթօ՝ ներկայ տնօրէնը նոյն վարչութեան, Վէնսոն՝ տնօրէն Պետական Խորհուրդի ատենադպիրներու ճիւղին եւ Ցօքթ Վալէ որ հիւանդութեան վկայական մը տուած էր Սթավիսքիի։

Յանձնաժողովը ամէն օր նոր վկաներ կը լսէ, որոնք զարմանազան յայտնութիւններ կ'ընեն։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

»»»··«««

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՋԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

2, Rue Alexandre Guilmantի սրահին մէջ, Մէօտօնի կայարանին դիմացը։

Կը խօսի ընկերուհի՝ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ խմբական եւ սօլօ երգեր, հոյակապ նուագ, զուարճալի փոքր հայկական տարազներով ՍԻՓԱՆ երգչախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։

Կը մասնակցի թառիստ ՌՈՒԲԷՆ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, մասնակցութեամբ ԵՓՐԱՏ նուագախումբի։

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ տ'Օթէօյէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Ծէրմ մը Մէօտօյի ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ։ Շոգեկառք Մոնփառնասէն, իջնել կար Մէօտոն։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՍԷՆ ԹՕ-ՍԷՆ-ԹԻՈՒՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԽՈՒՄԲԻ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30էն մինչեւ առաւօտ

La Viste l'Ermitageի շքեղ սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Տիկիներու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք։ Տասը տարեկանէն վեր փոքրիկներու համար 1 ֆրանք։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ին

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՊՕՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Կը խօսի՝ ընկ. ԳՆԷԲՍԻՄ ՊԱԼԱՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ եւ մասնակցութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՄՈՒՐԱՏ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ին

ՎԻԷՆԻ ՍԷՐՔԼԸ ԿԱԹՕԼԻԿ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ԶՈՒԼԱԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին. — Օր. Ռովինար Տէր Պետրոսեան (մեներգ). ընկ. Աւետիս Մելքոնեան (ջութակ)։ Արտասանութիւն, ծայկական պարեր եւ խմբերգներ փոքրիկներու կողմէ։

Տիկիներու մասնակցութեան համար մուտք 1 ֆրանք։

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 4.30ԻՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Հ. Յ. Դ.

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 231 r. du Temple.

ՊՕՐՏՕՅԻ ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ «Վարուժան» խումբի ժողովը վաղը, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱԼԷԹԻ «Բաբկէն Սիւնի» խումբի ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ յետոյ։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ խումբի ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Այս ժողովներուն կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ՄՐՑԻՒ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը որ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Պ. Կ. ԿԱՐԻՆԵԱՆի պարտէզին մէջ, Պանեէօ.

Հաղորդ. միջոց. — Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօ։

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 5 rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) Մէթրօ՝ Vaugirard. Նիւթ՝ «Դամկավարութիւն եւ Բռնատիրութիւն»։ Զրոյցին կը մասնակցին Ս. Սասունի, Ա. Խոնդկարեան, Ս. Վրացեան, Վ. Համբարձումեան եւ ուրիշներ։ Մուտքը ազատ է։

Դաշտահանդէս Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած՝ Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ, Առնուվիլի Bois de Condosի անտառին մէջ Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի նուիրուի տեղւոյն մանկապարտէզին

Օգնեցէք Մանկապարտէզին, բացակայութիւնը աններելի է

Ճոխ եւ ընտիր պիւֆէ մատչելի գիներով։ Ցէօնէը քէպապ փիտէով եւ խմիչք հէլվա պատրաստուած խոհարարապետ Պ. Կարապետ Փափազեանի կողմէ։ Արեւել. նուագ՝ Քէմանի Սարգիս, ուտի Բարունակ և քանոնի Յակոբ։

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ ՍԵՎՐԱՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Salle Marronnierի մէջ 8 Ave. Livry

Կը նախագահէ՝ Տ. ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԽՈՅԵԱՆ

Բանասէր եւ պատմագէտ Պ. Կ. ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ մոգական լապտերով ցոյց պիտի տայ Հայաստանի հին պատմական տեսարանները

Սեվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի՝ «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ» եւ «ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ»

Երգ եւ արտասանութիւն դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ։

Հաղ. միջոց. — Կար տիւ Նորէն շոգեկառք 19.56 և 20.28 իջնել Սեվրան։

ՈՒԶԴ

Ի գիտութիւն քաղաքիս եւ արուարձաններու մեր հայրենակիցներուն կը ծանուցուի, որ յառաջիկայ կիրակի առաւօտ 10 յունիս, Սէն Ժիւլիէն - Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ ի հանգիստ հոգւոյ ողբացեալ Մ. Վարանդեանի մահուան քառասունքի առթիւ, նախագահութեամբ Հրաժարեալ առաջնորդ Սրբազան Հօր։

Արդ կը հրաւիրուին սոյն տխուր արարողութեան, քաղաքիս եւ բոլոր արուարձաններու մեր հայրենակիցները եւ բոլոր ազգային եւ այլ ամէն կազմակերպութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչները, յարգելու համար անմոռաց յիշատակը հայ ազատագրութեան դատին անխոնջ վեթերանին, որ իր ամբողջ կեանքին, եւ գործով եւ գրչով անձնուիրաբար նուիրուեցաւ հայ հայրենիքի եւ հայ ազգին արդար դատին։ Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 9ին, քարոզ՝ 11ին, Հոգեհանգիստ՝ 11.30ին։

Թաղ. Խորհուրդ Գոմոնի

(Լիոն)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՄԱՍԻՆ

Տիկ. Փըթի Տէր Պօղոսեանի կողմէ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Սալ տէ Քօնֆէրանս որ Լ'Իւնիոն Քրէթիէնի մէջ, 14 ռիւ տը Թրէվիզ, հովանաւորութեամբ Կովկասցի Նախկին Պառլամենթարներու Միութեան վարչութեան։

Նիւթ՝ Հալածուած ժողովուրդներու ծառայելու առթին։

Մուտք 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Զափազանց վարժ կարուհիներ Շըմիզ լա գօթ indemiableի համար, տեւական գործ։ Դիմել Mme. Demut. 15, Bld. Bonne Nouvelle, Paris. Մէթրօ Bonne Nouvelle.

[illegible]

Տիկին Զուարթ Խոշեան, Տէր եւ Տիկին Եղուանդ Լվրէնեան եւ պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ԱՐՍԷՆ ԽՕՇԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 130, Rue Boileau (Արարիկիի դպրոցի) սրահին մէջ։

Օրակարգ. — Զեկոյց, նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Կեդր. Վարչութեան հրահանգներու ընթերցում, անդամական պարտականութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէ եւ համակիր երիտասարդներէ որ անպայման ներկայ գտնուին սոյն ընդհ. ժողովին եւ ըլլան ճշդապահ։

ԿԷՅՎԼԻ շրջանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ցլորիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Հրապարակային վիճաբանական դասախօսութիւն, կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ Ուս. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Brasserie du Chapitreի մէջ։ Նիւթ՝ «Կրնա՞ք իրաւունք ունի՝ հասարակական գործերով զբաղելու»։ Կը պաշտպանեն՝ Թեր Օր. Հ. Բիրէնեան, դէմ Պ. Ե. Պարսամեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Էօկիւշէհիրի Այնճայ գիւղէն Գրիգոր Քիլիմլեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ թոռները՝ Արտաշէս, Օհան եւ Պօղոս Պըտըրգեան եղբայրները. իրենց հօր անունն է Ճամկէօզ Յակոբ, մօր անուն Լուսիկ։ Կը փնտռեմ նաեւ Հայկանուշ Մուլալեանը, հօր անուն Վարդան, մօր անուն Օսկի։ Երեք եղբայրները 1922ին Պոլսէն որբերու հետ փոխադրուած են Եգիպտոս։ Կը լսուի թէ Հայկանուշ ամուսնացած է Տէօրթիօլցի Սարգիս Հայթաեանի հետ եւ հաստատուած է Իսքէնտէրունի. Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Kilimlian Krikorի, 34 Bld. La Fuente Marseille.. (France).

Կը խնդրուի Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Մաննիկ Այտընեան կը փնտռէ իր զաւակները Հոփսիմէ, Ովսաննա եւ Յակոբ, որ մինչեւ 1917 կը գտնուէին Պոլս։ Անկէ ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Manig Aydenianի, 27 rue Dunoir, Lyon.

— Կը փնտռեմ Աֆիոն-Գարահիսարցի մօրեղբօրս զաւակները Օննիկ, Մայլինա եւ Նուբիցա Մէնէճեանները։ Կը կարծուի թէ Սելանիկէն փոխադրուած են Փարիզ. Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրաքրոջ աղջկան Ազնիւ Թաթլեանի, 144, rue Moncey, Lyon, Rhône.

— Լիոնէն Արշակ Առաքելեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Բաբերդցի Գառնիկ Առաքելեան, որ կը կարծուի թէ Ռուսաստան կը գտնուի եւ որմէ լուր չունի չորս տարիէ ի վեր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի և կամ 24 rue Béguin, Lyon.

— Արտաշէս Վարդապետեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աւետիս կամ Արսէն Վարդապետեան ծնած 1911ին Սամսոն, հօր անուն Արտաշէս՝ մօր անուն՝ Սաթենիկ, տեղահանուած Սամսոնէն։ 1922 թուականին Պատ. զիւղի Ազգ. Որբանոցը Արսէն Վարդապետեան անուն որբ մը տեսնողներ եղած են, որը՝ կը կարծենք թէ մեր փնտռած Աւետիս Վարդապետեանն է, յիշեալը անկէ ուրիշ որբերու հետ փոխադրուած է Կորֆու, իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին. — Ardaches Vartabedian, Blv. Pache 118, Bucarest (Roumanie).

— Կիւրինցի Խաչատուր Պ. իր Մարտիրոս Թոսունեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վահրամ Թոսունեան։ 1915ի տեղահանութեան միջոցին մինչեւ Պոլիս եղած են միասին։ Պոլսի մէջ զիրենք զատած են տարբեր ուղղութեամբ։ Ծանօթներ որ Վահրամը տեսած են Տէր Զօրի անապատներուն մէջ, կը հաւաստիացնեն թէ արաբ մը զինքը որդեգրած է կամ իր մօտ ծառայութեան առած։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր՝ Mardiros Tossounianի, 8, Place St. Barbe, St. Etienne, Loire, France.

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Ճշգրիտ լուր առնողին 500 ֆրանք, մէկ տարեկան Յառաջ եւ ուրիշ օրաթերթ մը նուէր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ՀԱԼԱԾ ՄՈՄԻՆ ՀԵՏՔԸ

Հեղինակ՝ ԷՏԿԱՐ ՈՒՕԼԸՍ Թարգմ. Մ.

Իրողութիւնը այն է որ Գարան Կրէյսը Անգլիա բերաւ... Գիտեմ, անհաւատալի կը թուի, բայց եթէ նկատի առնէք որ անիկա սփիական գրասենակ մը ունէր եւ կրնար ուզածին պէս ծածկագրել ու ցամաք հլլել, պիտի հասկնաք որ գլխաւոր դժուարութիւնը իրեն համար Կրէյսի անյայտացումն էր... Բէտօկըն Սքուէրի տուր — երկրեայ մառանին մէջն էր որ գտայ զայն...

— Մառանի՞ն մէջ, հարցուց ընդհանուր ոստիկանապետը։

— Այո, Կրէյսն ու շունը այնտեղ էին. ես իմ ձեռքովս սպաննեցի շունը...

— Ուրեմն այդքան ժամանակէ ի վեր քեզի հետ կը բնակէր եւ մեզի չյայտնեցիր, բաւ Թ. Ք.

— Այո...

— Ատոր համար էր ուրեմն որ հասցէդ չէիր ուզեր տալ...

— Այո, շատ հիւանդ էր. խնամեցի զինքը։ Անշուշտ, ես գիտէի թէ Գարան սպաննողը Լէքսմըն էր. հետեւաբար Կրէյսի ներկայութեան մասին բան մը չէի կրնար ըսել ձեզի. ըրածս զաւեճանութիւն պիտի ըլլար. այնպէս որ երբ Պ. Լէքսմըն որոշեց իր պատմութիւնը ընել, այն ատեն ես ալ խորհեցայ թէ կրնայի ամբողջացնել անոր եզրակացութիւնը։

Ներկաները իրարու երես նայեցան։

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք Լէքսմընին խնդիրը, հարցուց ընդհանուր ոստիկանապետը։ Բայց, Թ. Ք., նախ ինծի ըսէ թէ այս լուծումը համապատասխա՞ն է քու տեսութիւններուդ...

— Բաւական, ըսաւ Թ. Ք. պաղարիւնով. բացայայտ էր թէ ոճիրը գործած էր այն անձը որ իբրեւ Կէյտըրբըլ Գարայի բնակարանը գացած էր եւ սակայն նոյնքան բացայայտ էր նաեւ որ այդ այցելութիւնը տուողը Կէյտըրբըլը չէր, թէեւ ան ալ արտաքին ակներեւ թեւ մը ունէր...

— Ի՞նչպէս թէ «բացայայտ»...

— Որովհետեւ, պատասխանեց Թ. Ք., բուն Կէյտըրբըլը իր աջ թեւը կորսնցուցած էր... Լէքսմըն սխալած էր այդ կէտին մէջ...

— Հասկցայ, ըսաւ ոստիկանապետը. լաւ ուրեմն, հիմա որոշենք թէ ինչ պիտի ընենք...

Ֆրանսացի ոստիկանապետը ուսերը թօթուեց։

— Եթէ ինծի հարցնէք, ներքին նախարարին գիմեցէք ոչ միայն անոր ներումը ստանալու այլեւ անոր կենսաթոշակ մը ապահովելու համար։

— Դո՞ւք ինչ կարծիք ունիք, Սամփսըն...

— Լուրջ խնդիր է, պատասխանեց ոստիկանութեան ներկայացուցիչը. ինծի այնպէս կը թուի որ եթէ Լէքսմընը դատարան տանինք, մեծ գայթակղութեան պիտի առիթ տանք. պէտք է մտածել չմոռնալ այն պարագան որ եթէ ան ալ է ձեռով երեւան հանէք Աֆրիկայի մէջ տիրող անբնական կացութիւնը, իմ կառավարութիւնս լաւ աչքով չպիտի նայի ձեր այդ արարքին վրայ...

— Ես ալ այդ կարծիքէն եմ, մէջ ինկաւ իտալացի ոստիկանապետը. բնականաբար մենք շատ կը շահագրգռուինք Աֆրիկայի եղերքը պատահող դէպքերով. կը թուի թէ Գարան շատ լաւ վախճան մը ունեցած է եւ համաձայն չեմ որ Լէքսմընը հետապնդուի...

— Հարցին քաղաքական հանգամանքը չի հետաքրքրեր, ըսաւ Ամերիկացին. բայց փորձով գիտեմ որ այս կարգի խնդիրները պէտք չէ շատ խառնել...

Ընդհանուր ոստիկանապետը սկսաւ մտածել. Պէյլիսա Մէրին անոր նայեցաւ անձկութեամբ։

— Լէքսմընը կանչեցէք, հրամայեց խստութեամբ։

Մէրի նորէն բերաւ ծեր Լէքսմընն ու իր կինը։ Ձեռք ձեռքի բռնած էին անոնք, երջանկութիւն կար իրենց արտայայտութեան մէջ, թէեւ տակաւին անորոշ էին իրենց ճակատագրին մասին։

— Լէքսմըն, սկսաւ ընդհանուր ոստիկանապետը, երախտապարտ ենք ձեզի որ հետաքրքրական պատմութիւն մը ըրիք եւ շահեկան տեսութիւններ պարզեցիք։ Դուք, եթէ ճիշդ են իմ ադաւորութիւններս, գիտուորական կերպով անձնուիրեցիք ոճրագործը որպէսզի մեզի բացատրէք թէ բաղանիքը ինչպէս կատարուած էր եւ որոնք էին ոճիրին շարժառիթները։ Դուք, համոզիչ փաստարկութիւնով, մարդասպանի մը դերը ստանձնեցիք. մարդ կրնար նոյնիսկ խորհիլ թէ Լէքսմընը Գարան սպաննողը ներկայ էր մեր մէջ... Ձեր կատարած դերը շնորհաւորելի է իսկապէս...

Ոստիկանապետը նայեցաւ իր պաշտօնակիցներուն որոնք հաստատեցին անոր խօսքերը։

— Պէտք է մենիմ, շարունակեց ոստիկանապետը ժամացոյցին նայելով. յետոյ ձեռքը երկարեց Լէքսմընին. — Աստուած յաջողութիւն տայ ձեզի...

Հայրական գուրգուրանքով սեղմեց Կրէյսի երկու ձեռքերը եւ աւելցուց.

— Օր մը պիտի գամ ձեզի եւ ձեր ամուսինը ուրիշ հետաքրքիր, բայց աւելի ուրախ պատմութիւն մը պիտի պատմէ...

Մեկնելէ առաջ սեմին վրայ կանգ առաւ.

— Եթէ ձեր տեղն ըլլայի, Լէքսմըն, յաջորդ պատմութեանս անունը «Հալած մոմին հետքը» չէի դներ...

— Այդ պատմութիւնը գրողը ես չպիտի ըլլամ ամէն պարագայի մէջ, ըսաւ Լէքսմըն։

(Վերջ)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. Seine 276 284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Բոլոր Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 9 Juin 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2517

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ՊՈԼԻՏՈԿՈՍԻ ՄԸ ՀԵՏ

»»»··«««

— Ի՞նչ իմաստ ունին Մայիս 28ի տօնակատարութիւնները, ամէն տարի եւ ամէն տեղ։ Ազգը երկուքի բաժնուած է այդ պատճառով, Ս. Հայաստանի կառավարութիւնն ալ կը զրգռուի, իսկ օտարները կը խնդան մեր վրայ։ Անխոհեմութիւն չէ՞։ Հանդէս կատարելով, ճառ խօսելով միացեալ եւ անկախ Հայաստա՞ն կը շինուի...

— Քիչ մը չուէնչ առէք։ Մէկ անգամէն շատ մը բաներ ըսիք, որոնց մասին անհրաժեշտ է զատ-զատ խօսիլ։ Ազգը երկուքի բաժնուած է, կ՚ըսէք. ինչո՞ւ։ Գէ՞շ բան է պանծացնել պատմական շրջան մը, ազգային փառքի օր մը, ներշնչել եւ ներշնչուիլ, ոգեւորուիլ եւ թարմանալ։ Ուրիշ ամէն բան մէկդի դնելով, չէ՞ք ընդունիր թէ արի արանց գործեր կատարուեցան Մայիս 21—26, յանգելու համար անկախութեան։ Մոռցուելու մե՞ղք է հպարտանալ մեր առաքինութիւններով...

— Բայց շատ կարճ տեւեց այդ անկախութիւնը։ Հիմա օրերը փոխուած են. գիտնականութիւնը կը պահանջէ յարմարիլ ժամանակին։ Քանի որ պարտուեցանք, ի՞նչ օգուտ ունի տօնակատարութիւնը.

— Վարդանանցն ալ պարտութիւն չէ՞ր։ Ինչո՞ւ 1500 տարիէ ի վեր կը տօնէք զայն, ոչ միայն եկեղեցիներու մէջ, այլեւ բեմերու վրայ, նոյնիսկ թատրոն խաղալով։ Մնաց որ, Մայիս 28ը միայն երեւութապէս պարտութիւն է։ Իրականին մէջ, անով կը սկսի ներկայ Հայաստանի պատմութիւնը։ Առանց անոր, դուք չէիք ունենար ոչ այս ափ մը հողը, ոչ ալ անոր մէջ համախմբուած հայկական ջախջախիչ մեծամասնութիւնը։ Դիւանագիտութենէ ծառած տաեն, լաւ կ՚ըլլայ որ քիչ մըն ալ պատմութիւն սերտէք։ Ձեր Քրիստոսի Ջատիկին չա՞փ ալ արժէք չունի հալածական ժողովուրդի մը անհնարին մարտնչումը, օրհասական պայքարը, ակռաներով եւ եղունգներով մղած հակառակամարտը, թափած արիւնը, չահած փառակը...

— Բայց անկախութիւնը Թուրքերը եւ Գերմանացիները տուին, ոչ թէ մենք շահեցանք։ Եթէ չըլլար ռուսական յեղափոխութիւնը...

— Անգամ մը եւս կը հաստատէք թէ նախապատերազմեան պոլիտիկոսը տուն-տեղ է եղած ձեր գլուխին մէջ։ Երբ քաղաքական հանգամանքները նպաստ կ՚առնէք մեր պարագային, ինչո՞ւ նոյն բանը չէք ըներ նաեւ ուրիշներու համար։ Քաղաքական հանգամանքները նպաստաւոր էին նաեւ Չեխերուն համար, բայց եթէ անոնք օրհասական կռիւ մղած չըլլային, եթէ բազմաթիւ կամաւորներ չունենային ռուսական ճակատին վրայ, կը կարծէ՞ք թէ այսօր Չեխոսլովաքիա մը կ՚ունենային։ Լաւ, բարեկամ, Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ռազմադաշտերուն վրայ, 12.000 հայ զինուորներ ճակատած են 35,000 Թուրքերու դէմ, իրենց քաջութեամբ յաղթանք ներշնչելով ղարաւոր ռոտխին։ Ձեր սրտին ո՛րեւէ բան չի՞ խօսիր վեց հարիւր տարուան գերութեան տակ ճզմուած ժողովուրդի մը այս խոյանքը։ Ո՞վ իր կամքով ազատութիւն կը նուիրէ։ Լաւ սերտա՞ծ էք Թուրքիոյ կամ Գերմանիոյ դերը։

— Բայց դուք ամէն տարի մեր խեղճ ժողովուրդին կը խոստանաք անկախ եւ մեծատարած Հայաստան մը, ինչ որ ըլլալիք բան չէ, ներկայ պայմաններուն մէջ։

— Եղբայր, փողոցէն կամ սրճարաններէն հաւաքուած հէքեաթներ մի պատմէք։ Դուք ներկայ եղա՞ծ էք որ եւ է տօնակատարութեան, լսա՞ծ էք խօսուած ճառերը։ Գոնէ կարդացա՞ծ էք անոնց ամփոփումը, կամ Մայիս 28ի առթիւ եղած հրատարակութիւնները։ Սայթաքումներ կամ թիւրիմացութիւններ կրնան պատահիլ. բայց տօնակատարութեան բուն իմաստը մէկ է ամէն տեղ եւ ամէնուն համար,— արծարծել հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, ոգեկոչել փառքի շրջան մը, վառ պահել հաւատքը, ժողովրդականացնել քաղաքական տեսակէտ մը որ, մեր համոզումով, միակ ելքն է այս ժողովուրդի վերջնական փրկութեան համար։ Օտարներն իսկ այնպէս կը հասկնան, երբ այնքան ջերմութեամբ կը մասնակցին Մայիս 28ի տօնակատարութեան, ճառեր կը խօսին եւ համակրանքի խօսքեր կ՚ուղղեն։ Դուք օտարի մը չա՞փ ալ մարդկային արժանապատուութիւն, ազգային հպարտութեան զգացում չունի՞ք։

— Կը մոռնաք թէ մեր կառավարութիւնը հաճոյք չզգար այդպիսի ցոյցերէն, քանի որ բոլորովին տարբեր ճամբու մը կը հետեւի։

— Դուք այդ ճամբան օգտակար կը գտնէ՞ք մեր ազգային դատին համար։ Ներկայ պայմաններուն մէջ, մենք ոչ հրաշքի կը սպասենք, ոչ ալ րնեի գործողութիւն կը պահանջենք։ Եթէ ձեր իմաստո՞ւն կառավարութիւնը ամէն իրաւունք ունի «սատրմ-քէսէրիմ» ուղղութեան մը հետեւելու, թութակի պէս կապկելու օտարոտի վարդապետութիւններ, կարմիր զօտին այս ակոր ժողովուրդի վզին անցուցած՝ զայն քաշքշելու միջազգային յորձանքին մէջ, ժխտելու հայկական դատը, խափանելու ամէն քաղաքական աշխատանք, մենք իրաւունք չունի՞նք արծարծելու մեր տեսակէտները, թարգման հանդիսանալու արմատախիլ բազմութեանց տենչերուն, յիշեցնելու իրենց տարրական պարտականութիւնները։ Որ եւ է իշխանութիւն միշտ կը պահանջէ հլու-հնազանդ հպատակութիւն։ Մենք բանաւոր հօ՞տ ենք թէ փարիա կամ րայա։ Քիչ մը լուրջ եղէք, բարեկամ։ Իբրեւ վերջին մնացորդները ճղակտոր ժողովուրդի մը, մենք իրաւունք ունինք շատ աւելի բարձր խօսելու, եւ բոլոր առիթներով յիշեցնելու,— թէ Երեւանը ամէն բան չէ։ Մեր խօսքերն ու գործերը հաճելի՞ են թէ ոչ, այդ մեզ չի հետաքրքրեր։ Պատմութիւնն է դատաւորը բոլորիս համար։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինը ամբաստանեալ եւ 120 վկայ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն Փարիզի ամերիկեան թերթերուն, յունիս 7 թուակիրով. (կը թարգմանենք առանց որ եւ է խմբագրութեան) —

Ինը Հայեր դատի յանձնուեցան այսօր, ամբաստանուած ըլլալով Դուրեան արք.ի սպանութեամբ որ տեղի ունեցաւ անցեալ դեկտեմբերին։

Ի նախատեսութիւն քաղաքական եւ կրօնական թշնամութեան պոռթկումի, շրջանային դատաւոր Ցան ոստիկաններով լեցուցած էր դատարանը, իսկ դուրսը զազանի ոստիկաններ կը քննէին դատարան մտնողներու թուղթերը, արգիլելով մուտքը անոնց որ կապ չունին դատին հետ։

Ինը ամբաստանեալները, բոլորն ալ Հայեր, շարուեցան դատարանին մէջ, տխրագէմ նայելով դատաւորին, չհասկնալով թէ ի՛նչ տեղի կ՚ունենայ։ Երկուքին երկար սեւ մազերը մինչեւ ուսերն իջած էին։ Ոչ միայն անգլերէն չէին հասկնար, այլ եւ չէին կրնար դիւրաւ խօսիլ իրարու հետ, որովհետեւ մեծ մասը տարբեր գաւառաբարբառներ կը խօսին(?)։

Հարիւր քսան վկաներ պիտի լսուին եւ կը կարծուի թէ դատը պիտի տեւէ առնուազն երկու ամիս։ Նիւ Եորքի ոստիկանութիւնը անընդհատ կը գործէ հետապնդելով կասկածելիները անցեալ Ծնունդէն ի վեր, երբ արքեպիսկոպոսը դաշունահար սպաննուեցաւ իր եպիսկոպոսական զգեստներով։

Առաջին անգամ է որ այսքան շատ մարդիկ կ՚ամբաստանուին Նիւ Եորքի մէջ, մէկ սպանութեան համար։ Պաշտպան փաստաբանը ջանաց յետաձգել տալ դատը, բայց դատաւոր Քորիկըն մերժեց։

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ վերազինման մասին

« ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿՐՆԱՅ 1,600,000 ԶԻՆՈՒՈՐ ՀԱՆԵԼ ՎԵՑ ՕՐԷՆ ԵՒ 2,800,000 ԶԻՆՈՒՈՐ՝ ՄԷԿ ԱՄԻՍԷՆ »

Պատերազմական նախարար մարաջախտ Փէթէն առջի օր ներկայացաւ խորհրդարանի զինուորական յանձնաժողովին, բացատրութիւններ տալու համար ազգային պաշտպանութեան վարկերու մասին։ Լոնտոնի թերթերը հետեւեալ ձեւով կ՚ամփոփեն մարաջախտին յայտարարութիւնները.—

1. Բացի կանոնաւոր բանակէն եւ ոստիկանութենէն, որոնք հզօրապէս սպառազինուած են եւ շատ լաւ մարզուած, Գերմանիա ունի կէս միլիոն «հարուածային» զինուոր, որոնք ամիսներով զինուորական մարզանք ստացած են։

2. Զօրաշարժի պարզ գործողութեամբ, այս ուժը կրնայ 1,600,000ի բարձրանալ վեց օրէն եւ աստիճանաբար բարձրանալ 2,800,000ի, ինչ որ հաւասար է նախապատերազմեան ուժին։

3. Երեք ամիսէն Գերմանիա կրնայ ձեւափոխել իր մետաղագործական եւ քիմիական գործարաններու մեծագոյն մասը, ամէն տեսակ թնդանօթներ եւ կազեր արտադրելու համար։

4. Արդէն կատարուած իրողութիւն մըն է Գերմանիոյ օդանաւային ուժին վերահաստատումը եւ մեծ ջանքեր կը թափուին, աւելցնելու համար հետազօտիչ եւ ռմբաձիգ օդանաւերու պահեստը։

5. Գերմանիա ունի նաեւ նախատիպարներ Վերսայլի դաշնագրով արգիլուած թնդանօթներու եւ կրնայ արագօրէն կազմել ծանր հրետանիներ։

Պատերազմական նախարարը վերջացնելով իր զեկոյցը, նշմարեց նաեւ գերման երիտասարդութեան բարոյական պատրաստութիւնը։ Իր տեղեկութիւններ կը լրացնէր ընդհ. սպայակոյտի պետ-նախագահը, Զօր. Քոլսոն։ Միեւնոյն ատեն, օդանաւային նախարար Զօր. Տէնէն թէ զինուորական եւ թէ ելմտական յանձնաժողովներուն առջեւ պարզեց Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ օդանաւային ուժերու բաղդատական պատկերը, ինչպէս եւ ուրիշ պետութեանց վիճակը։

Այս բացատրութիւններէն յետոյ, ելմտական յանձնաժողովը 12ի դէմ 22 ձայնով քուէարկեց պահանջուած յաւելուածական վարկերը,—3,120,000,000 ֆրանք, լրացնելու համար ցամաքային, օդային եւ ծովային ուժերը։

Յատկանշական պարագայ մը եւս,— ելմտական նախարարը հաղորդած է խորհրդարանի ելմտական յանձնաժողովին՝ թէ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պիտի առաջարկէ, որուն համաձայն ազգ. պաշտպանութեան համար չպիտի գործադրուի այն օրէնքը որ կը տրամադրէ եկամուտի աղբիւրներ ցուցնել, նոր ծախսեր պահանջած ատեն։

Ազգ. պաշտպանութեան նոր վարկերը ճարելու համար, կառավարութիւնը արտօնութիւն պիտի ուզէ դանձատոմսեր հանելու։ Այս գումարները պիտի յատկացուին ամրութեանց զօրացման, նաւային միթերքներու, ծովեզերեայ պաշտպանութեան եւ օդային ուժի։

Լուրի մը համաձայն, Զօր. Ցէյկէնի, սպայակոյտի նախկին նախագահը, Վարշաւա պիտի երթայ այս ամառ, նոր ձեւի մը վերածելու համար Ֆրանքօ-Լեհական զինուորական դաշնագիրը։

Իսկ Ժընեւի մէջ կը շարունակեն ճառել...

»»»··«««

ՄՍԱՅՆԱՒՈՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ԲԱՆԱՁԵՒԵՐ

Հինգշաբթի օր մասնաւոր խօսակցութիւններ տեղի ունեցան անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական եւ ուրիշ պատուիրակութեանց միջեւ, ելք մը գտնելու համար։ Թղթակից մը կ՚ըսէ թէ նոր բանաձեւը պիտի ծառայէ ոչ թէ խորհրդաժողովը ողջնցնելու, այլ թաղելու։ Կ՚ըսուի թէ ապահովութեան փչաս խնդիրը նորէն կառավարութեանց քննութեան յանձնելով, խորհրդաժողովը պիտի յետաձգուի անպայման ժամանակով, մինչեւ որ համաձայնութեան գետին մը գտնուի։

Հինգշաբթի օր ամերիկեան լրագրողը չորս ժամ անընդհատ բանակցելով գլխաւոր պետութեանց պատուիրակներուն հետ, միջին բանաձեւ մը գտաւ, որուն համաձայն,— 1. Անհրաժեշտ կը համարուի Գերմանիոյ մասնակցութիւնը.— 2. Գերմանիան վերադարձնելու համար բանակցութիւններ պիտի կատարուին կառավարութեանց միջեւ, դիւանագիտական ճամբով.— 3. Անհրաժեշտ է յանձնախումբի մը քննութեան յանձնել ապահովութեան խնդիրը.— 4. Նշանակել յանձնախումբ մը, յաւակապէս բանաձեւելու համար զինաթափութեան առաջարկները.— 5. Յետաձգել խորհրդաժողովը, մինչեւ որ նախագահը եւ դիւանը հաստատեն թէ բաւական յառաջդիմութիւն կատարուած է վերսկսելու չորս կէտերու մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԷՐՔԷՔՃԷ»

Հրա՞շք...

Ահա Թուրք մը որ թուրքերէն թերթի մը մէջ — եւ քէմալականութեան շուքին տակ — փայփայիչ խօսքեր կ՚ուղղէ «ըմբոստ Հայերու» հասցէին։

Անշուշտ առաջին անգամ չէ որ մեր ճախկին «վաթանտաշ»ները կը շոյեն մեր փառասիրութիւնը, իբրեւ խելացի, շինարար եւ առեւտրական ժողովուրդ։

Բայց ես առաջին անգամ է որ կը լսեմ թրքական գովեստ մը՝ Հայեր... ըմբոստութեան մասին։

«Վագըթ»ի աշխատակիցը վերջերս թղթակցութիւն մը ուղղած էր իր թերթին, հրէական հարցի մասին, Գերմանիայէն։

Այս առթիւ, խօսելով Թուրքիոյ Հրեաներու մասին, վար կ՚առնէ անոնց դիմակը, եւ կը ձաղկէ իբրեւ ամեն-դուկ դաւաճաններ։

Ահա իր ամբաստանութեան գլխաւոր կէտերը.—

1. Թուրքիոյ Հրեաները հինէն ի վեր տարուած են Պաղեստինի երազէն։ Այդ առաջադրութեամբ, անոնք 10 հազար կամաւոր դրկեցին Տարտանէլ։

2. Դեռ 1908ին, Սելանիկի մէջ, հրէական գոյներով ներկեցին լի պատիւ թրքական յեղափոխութեան իրենց կանգնած արձանը, եւ «միայն կառավարութեան միջամտութեամբ վրայ էր որ թրքական գոյները դրին անոնց տեղ»։

3. Հրեայ Հերցլ բուռն քարոզութիւններ կը կատարէր Թուրքերուն դէմ, աշխարհի ամէն կողմը։ «Այդ մարդը անպատկառութիւնը ունեցաւ դիմելու Ապտիւլ Համիտի եւ առաջարկելու Պաղեստինի անկախութիւնը»։

Եւ խորապէս վրդովուած, «Վագըթ»ի աշխատակիցը կը բացագանչէ.

— «Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ըմբոստ Հայերուն եւ միջազգային միջոցներով Թուրք իշխանութեան վրայ յարձակող Հրեաներու միջեւ։ Վերջին տարիներու շրջանին, Հրեաները ամէն գետնի վրայ մեծ վնասներ հասցուցին Թրքութեան։ Եահուտին թերիս չկրցաւ Հայուն նման տղամարդու պէս (էրքէքճէ) հրապարակ իջնել. բայց անկէ շատ աւելի վնասակար եղաւ եւ կը շարունակէ ըլլալ»։

Պզտի՞կ պատիւ է այս,— «Հայու նման էրքէքճէ»։ (տղամարդու պէս)։

Միայն թէ, չէ՞ք վախնար որ այս բառը— «էրքէքճէ» — նոր փոթորիկ մը յարուցանէ «միացեալ» ճակատին վրայ։

Վտանգ չկա՞յ որ ճակատականները բողոքի միթինկներու շարք մը եւս կազմակերպեն, արժանապատուութեան խնդիր յուզելու համար։

Ըսելու համար թէ՝ «էրքէքճէ» հրապարակ իջնողները անոնք չէին որ լեռ բարձրացան, կռուեցան եւ ափ մը հող ու դրօշ մը պարգեւեցին այս ժողովուրդին, այլ՝ իրենք։

Այսինքն անոնք որ, եպիսկոպոսի մը փիլոնին տակ մտան, վար առին տըրիփն դրօշը, եւ յետոյ «սուրբ»ին գլուխը ուտելով, «էրքէքճէ» ասպարէզ իջան առաջնորդութեամբ իրենց կիներուն եւ աղջիկներուն։

Եթէ «էրքէք»ի գործը այս չէ, ուրեմն միւսն է,— կիներ եւ աղջիկներ դրկել Սուրիոյ վարչապետին սարայը, որպէսզի պահանջեն որ պետական հրամանով արգիլուի հայկական եռագոյնը...

ՎԱՀԷ

Քանի մը օրէն՝ մեր նոր թերթօնը (Դ. էջ)

ՈՎ ՍՊԱՆՆԵՑ...

Երրորդ էջին մէջ եւս պիտի հրատարակենք նոր թերթօն մը. Ընթերցողներու խնդրումը բերելով յետոյ։

Գերմանիա չուզեր վերադառնալ

Գերմանական կառավարութիւնը մամուլին հաղորդեց զեկոյց մը որ անգամ մը եւս կը յայտարարէ թէ Գերմանիա միտք չունի Ժընեւ վերադառնալու։ Այս յայտարարութիւնը պատասխան մըն է Պ. Պարթուի այն խօսքին թէ խորհրդաժողովին դուռները բաց են Գերմանիոյ առջեւ։ Ուրեմն, կացութիւնը բացայայտ է.— Ֆրանսա կ՚ուզէ որ նախ Գերմանիա վերադառնայ եւ յետոյ քննուին հարցերը. մինչ Գերմանիա կը պահանջէ նախ զոհացնել զինքը, որպէսզի կարենայ Ժընեւ դառնալ։ Այս կացութեան առջեւ, Գերմանացիները կ՚ուզեն որ խորհրդաժողովը յետաձգուի։ Իրազեկներու կարծիքով, նոր յետաձգումը պիտի ըլլայ վերջնական ձախողում։ Պերլինի համար, Ազգերու Դաշնակցութեան հմայքը որքան տկարանայ, այնքան լաւ է, մանաւանդ որ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հակամարտութիւնն ալ պիտի չլուծուի։

"Սուրիոյ սահմանները անքննարկելի են,,

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԸ ԱՆՏԻՈՔԻ ՄԷՋ

Առջի օր հաղորդած էինք Սուրիոյ վարչապետ Շէյխ Թաճէտտինի ճառը՝ Անտիոքի մէջ։ Թղթակից մը մեզի դրկած է այդ ճառին բնագիրը, որ ահաւասիկ.—

«Վերջերս սկսան յաճախ զրոյցներ շրջան ընել, որոնց համաձայն, իբր թէ, սուրիական հողին մէկ մասը պիտի յանձնուի դրացի պետութեան մը։ Այս զրուցմունքը ըսի բառերու հետեւանքով ձեր մտահոգութիւնը կը հասկնամ։ Մեր սրբազան հայրենիքին սահմանները վերջնականապէս ճշդուած են։ Այս սահմաններէն թիզ մը հող իսկ չենք կրնար զիջիլ ո եւ է պետութեան։ Իմ այս յայտարարութիւններովս, կը կարծեմ թէ թարգմանը եղած կ՚ըլլամ նաեւ ֆրանսական կառավարութեան եւ անոր ներկայացուցիչ Ն. Վ. Կոմս Տը Մարթէլին։ Ուրախ ենք այլեւս այդ զրոյցներուն վերջ տալ եւ հեղինակները պատժել խստիւ։ Այդ ուղղութեամբ եւ թրքական փրոփականտի հանգամանք ունեցող ամէն տեսակ թռուցիկներ, յայտարարութիւններ եւ հրատարակութիւններ արգիլուած են եւ պիտի նկատուին իբրեւ երկրի խաղաղութիւնը խանգարող գործեր։

«Պալով տնտեսական ձեռնարկներուն, Ամքըի լճին չորացման, ամարանոցներուն ելեկտրականութեամբ լուսաւորման եւ ճամբաներուն շինութեան ձեռնարկները, որոնք յարդ. յառաջ տարուած են մեր բարեկամ Պ. Տիւրիօի եւ տեղական կառավարութեան ջանքերով, պիտի լրացուին եւ կատարելագործուին։

«Ձեզի կը հաղորդեմ ողջոյնները ձեր Դամասկոսի եւ Հալէպի ազգակիցներուն եւ կը ներկայացնեմ ձեզ անոնց բարեմաղթութիւնները ձեր հայրենիքին բարգաւաճման եւ զարգացման համար»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԷՆԿԻՐԻԻ ՄԻՋԵՒ

Գ.

Թուրքերու դիրքը

Բնորոշ է այն փաստը, որ Թոքիոյի եւ Անգորայի միջեւ բանակցութիւն-ներն սկսեցան ձեռոն սկիզբը, իսկ Թուրքերը բոլշեւիկներին լուր են տուեր միայն մայիսին: Կը նշանակէ երկու ամիս այդպիսի մի կարեւոր հարց գաղտնի են պահել իրենց դաշ-նակիցներին.

Այս փաստը կարող է զարմացնել միայն անծանօթներին: Թուրք քաղա-քականութեան մօտից հետեւող մար-դիկ կարող են մէկից աւելի օրինակ-ներ բերել՝ հաստատելու համար, որ Թուրքիան յաճախ իրեն ազատ եւ ան-կախ է պահում Մոսկուայից: Թուրք դիւանագիտութեան աւանդական դա-ւանանքն է — օգտուել պետութիւննե-րի մրցակցութիւնից եւ միջազգային բարդութիւններից. Այդպէս էր Սուլ-թաններէ օրով, Օսմանեան կայսրու-թեան մէջ, այդպէս է եւ այժմ, երբ Թուրքը հետզհետէ ամփոփւում է իր ազգային սահմաններում, Մուսթաֆա Քէմալի մականի տակ:

Շնորհիւ Մոսկուայի աջակցութեան, Օսմանեան կայսրութեան փլատակ-ների տակից դուրս եկաւ վերածնւող Ազգային Թուրքիան. Նոյն Մոսկուան Թուրքերին հանեց եւ միջազգային նոր ճանապարհների վրայ: Առանց Մոսկուայի Թուրքիան կորած էր: Այս փաստը շատ լաւ են գիտակցում Ան-գորայում: Բայց փաստի գիտակցու-թիւնը մէկ բան է, պետական շահը՝ ուրիշ: Քաղաքականութեան մէջ ե-րախտագիտութիւնը տեղ չունի: Քա-ղաքականութիւնը շահ է ու հաշիւ. զգացմունքը բաժին է բանաստեղծնե-րի: Այդ պատճառով, Մոսկուայի փե-շերը ամուր բռնելով հանդերձ, Անգո-րայի վարիչները աւելի չեն փախցը-նում հետապնդելու զուտ իրենց մաս-նաւոր շահերը, թէկուզ դրանք ուղ-ղուած լինեն Մոսկուայի դէմ:

Դեռ շատերի յիշողութեան մէջ թարմ են 1921 թ. գարնան դէպքերը: Մոսկուայի գործօն աջակցութեամբ Թուրքիան կործանումից փրկելուց յետոյ, երբ դեռ բոլշեւիկեան ավիննե-րըն ու ռազմամթերքը չարունակում էին հոսել դէպի Անատոլիա, երբ բոլ-շեւիկ-քէմալական բանակները եղ-բայրանում էին Հայաստանում ու Վր-րաստանում, Անգորան եռանդուն սա-կարկութեան մէջ էր երկու ճակատի վրայ՝ Մոսկուա ու Լոնտոն: Մի տեղ Ալի Ֆուատ փաշան բոլշեւիկների հետ էր բանակցութիւն վարում, միւս տեղ Պէքիր Սամի պէյը Անգլիացիներին էր ալեւաւում գրաւել: Ո՞վ աւելի շատ կը խոստանայ: Գերակշռութիւնը Մոսկուայի կողմն էր, եւ Անգորան մնաց հաւատարիմ դաշնակից ու բա-րեկամ բոլշեւիկներին:

Սակայն, շատ տարօրինակ է Անգո-րայի բարեկամութիւնը: Մի կողմից՝ սիրային զգացմունքների զեղում, պաշ-տօնական այցելութիւններ ու փոխայ-ցելութիւններ, ջատագովանք ու յա-ւիտենական համերաշխութեան խոս-տում, միւս կողմից — Պոլսում, բոլ-շեւիկների քթի տակ սանձւում է «Կովկասեան անկախութեան կոմի-տէն», որի նպատակն է Կովկասի ան-ջատումը խորհրդ. միութիւնից, հա-կաբոլշեւիկների եռ ու զեռ Բերայի փողոցներում եւ Թուրք-կովկասեան սահմանի վրայ, գաղտնի ծրագիրներ, որոնց թելերը հասնում են մինչեւ Բերլին ու Վարշաւա, գաղտնի ժողով-ներ ու հրապարակներ Փարիզում, Լոն-տոնում եւ ուրիշ ով գիտէ ուր: Եւ, վերջապէս, ահա Թոքիոյի բանակցու-թիւնները.

Միամիտ չլինենք. եթէ երկու ամ-սից աւելի Թուրք պետական մարդիկ ամենայն գաղտնապահութեամբ խօսք ու զրոյց են արել ճափոնացիների հետ, պատուիրակութիւններ են ընդու-նել, առաջարկութիւններ արել ու քն-նել, նշանակում է շատ լուրջ կարեւո-րութիւն են տուել նրանց եւ հնարաւոր են համարել ի հարկին նաեւ երես դարձնել Մոսկուայից: Այս հաստա-տում է այն անվիճելի համարւող կար-ծիքը, թէ Թուրք-մոսկովեան բարե-կամութիւնը ժամանակաւոր է՝ առ-դինք քաղաքական վայրկեանի եւ հիմնուած գերազանցապէս Թրքական շահի վրայ: Ամէնից շատ այդ բարե-կամութիւնից օգտուողը Թուրքիան է: Այն րոպէին որ մի ուրիշ աւելի զօ-րաւոր ոյժ ապահովէ աւելի մեծ շահ, Թուրքիան առանց տատանւելու կը լքէ իր հիւսիսային դաշնակիցին եւ կ'անցնի այդ ուժի կողմը:

Բայց եւ այնպէս ահա Անգորայի ներկայացուցիչները անհրաժեշտ են համարել, համաձայն գոյութիւն ու-նեցող դաշնագրերի, տեղեակ դար-ձնել Մոսկուային ճափոնական առա-ջարկների մասին. Ինչո՞ւ: Նրա հա-մար որ ճափոնական առաջարկները հակառակ էին բոլշեւիկ-քէմալական համաձայնութեա՞ն: Հաւատարմու-թեան կամ երախտագիտութեան զգացմո՞ւնքը դէպի Թուրքիան կոր-ծանումից փրկող խորհրդային իշխա-նութիւնը: Ի՞նչ միամիտ ենթադրու-թիւններ: Բացատրութիւնը շատ աւելի պարզ է ու իրատես. ճափոնական ա-ռաջարկութիւններն այսօր պակաս շա-հաւոր են քան Մոսկուայի բարեկա-մութիւնը.

Ընդգծում ենք՝ այսօր: *Թուրք պե-տական գործիչները իրատես մարդիկ են. նրանք չեն կարող չըմբռնել աշ-խարհի գործերի իսկական բնոյթը: Ճիշդ է, ճափոնեան համաշխարհային նոր խմորումների մէջ գրաւում է կենդ-րոնական տեղերից մէկը, բայց — հե-ռաւոր Արեւելքում, մերձաւոր Արե-ւելքի հորիզոններից խիստ հե-ռու: Եւրոպայում եւ Մերձաւոր Արե-ւելքի շուրջ ուրիշ ուժեր են իշխում: Այստեղ հիւսւող քաղաքական ոստայ-նը անկախ է ճափոնական ոստայնից: Երբ դեռ արեւելքն ու արեւմուտքը թէ հետապնդուող նպատակներով, թէ գործով ու գործունէութեան եղանա-կով, թէ ժողէ ուժերով այնքան հեռու են միմեանցից, արկածախնդրութիւն չէ՞ փորձուած թշնամին անփորձ բա-րեկամի հետ փոխել:*

Միջազգային քաղաքականութիւնն այսօր երկու կենդրոնների շուրջ է պտտւում. մէկը՝ Մոսկուա, միւսը՝ Բերլին: Մի շարք պետութիւններ աշ-խատում են շրջապատել խորհրդ. միութիւնը, իրենց քաղաքական ու տնտեսական խնդիրները լուծել, ռուսական տարածութիւններում եւ հեռա-ւոր Արեւելքում: Թոքիո, Բերլին յայտնապէս շահակից ու, թերեւս նաեւ, գործակից են այս խնդրում. Ա-մէնից աւելի ծանր ուժեր — Լեհաս-տան, Խորհրդ. Միութեան ներքին անջատականներ — եւ ո՞վ գիտէ ուրիշ ով. ինչպէս մոլորակները արեւի շուրջ, թեւ են դալիս այս միութեան չորս կողմը: Իր հերթին Գերմանեան շրջապատման առարկայ է: Փարիզ, Մոսկուա եւ դեռ ով գիտէ ով՝ ջանք են թափում մեկուսացնելու, քաղա-քական որոշ պատնէշների մէջ առ-նելու եւ անվնաս դարձնելու Գերմա-նիան: Սրանք էլ ունին իրենց համա-կիրներն ու գործակիցները ներսից ու դրսից: Այսօր երկու կեդրոնաձիգ միութիւնների շուրջն են պտտւում գերազանցապէս միջազգային քաղա-քական մտահոգութիւնները: Թուրքերի համար շահ կա՞յ յարելու մէկին եւ դուրս գալու միւսի դէմ, կամ եթէ առիպուած լինեն յարելու՝ շահ կա՞յ լքելու Մոսկուայի բարեկամութիւնը եւ անցնելու ճափոնիայի կողմը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիս 20էն 23, Թուլուզի մէջ գու-մարուեցաւ ֆրանսական ընկերվարա-կան կուսակցութեան 31րդ համագու-մարը:

Այս համագումարէն շաբաթ մը առաջ, Քլէրմոն Ֆէրանի մէջ, գու-մարուած էր Արմատական - Ընկերվա-րականներու հերթական համագու-մարը եւ իր շարքերէն արտաքսած՝ Բերժուն, Տայիմէն, Կատոն, Պօնո-րը, Հէսր եւ Փրոսթը, անձնական խա-յտառակ Սթաւիսքիի մեքենայութեան առթիւ: Իսկ ժախակողմեան թեւը ընդմիշտ կը հեռանար Երիոյի կու-սակցութենէն:

Փարիզի մէջ, դրեթէ միաժամա-նակ (մայիս 20—22), գումարուեցաւ Ֆրանսայի Ընկերվարական Միու-թեան ժողովական հատուածի՝ Néoso-ալ համագումարը, ուր Աւորիէն Մար-քէն կը ջանար ժողովուրդին ազգ. միութեան դաշինքին իր մասնակցու-թեան պատճառը:

Այսպիսով, մայիս ամիսը դարձաւ ձախակողմեան հոսանքներու համա-գումարներու ամիս:

Հին ընկերվարական կուսակցու-թիւնը, Թըլուզը - Տէս - Մառքէ հեր-ձուածէն յետոյ, կուզար ճշդելու իր դիրքը եւ մշակելու քաղաքական եւ կուսակցական նոր ուղեգիծ մը:

Հրապարակային խանդավառ ցոյ-ցերէ եւ միթինկներէ վերջ, ժողովն անցաւ իր աշխատանքներուն:

Կուսակցութեան ընդհ. քարտու-ղար Փօլ Ֆօռ կարդաց բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, որ-մէ յետոյ տեղի ունեցաւ մեծերու փոխանակութիւն, արծարծուած հար-ցերու մասին:

Զեկուցուեցաւ նմանապէս նիւթա-կան, դատական, Երիտ. ընկերվարա-կաններու միութեան, Ընկերվ. Կա-նանց Միութեան, «Փօփիւլէռ»ի, Մի-ջազգայինի եւ խորհրդարանական հատուածի գործունէութեան մասին եւ տեղի ունեցան թեր ու դէմ արտա-յայտութիւններ:

Պաշտօնաթերթ «Փօփիւլէռ»ի վե-րաբերմամբ դիտել տրուեցաւ, որ կարգ մը բաժիններ աղքատ են եւ ա-ռարկայական տեղեկութիւններ կը պակսին: Շեշտուեցաւ մասնաւորա-պէս Խորհրդային Ռուսաստանի պա-րագան եւ թելադրուեցաւ այսուհե-տեւ աւելի խնամք տանիլ եւ օբյեկ-տիւ կերպով գրաւել Ռուսաստա-նի անցուդարձերով:

Ակնարկներ եղան նմանապէս Պլու-մի եւ Փ. Ֆօռի ստացած ամսական-ներու մասին: (Ինչպէս յայտնի է, Պլումը կը ստանայ 2000 ֆր. ամսա-կան խմբագրական յօդուածներու հա-մար):

Մասնաւոր քննութեան արժանացաւ խորհրդարանական հատուածի գոր-ծունէութիւնը: Կարգ մը շրջաններ մեղադրեցին ընկերվարական երես-փոխանները որ յանուան դարձած են արմատական անդամ — գացող կառա-վարութիւններուն եւ այդպիսով ըն-կերվարական քարոզչութեան ուժը ջըլ-լատած:

Պլում եւ Ֆրոսար՝ եղան մեղա-դրանքներուն կը պատասխանեն եւ բացատրութիւններ կուտան:

Պլում.— Խորհրդարանական հատ-ուածի եւ կուսակցութեան փոխյարա-բերութիւնը ճշդուած է Աւինեոնի համագումարին մէջ եւ ամեն հետեւ երեսփոխանները բնաւ թերացած չեն իրենց պարտականութեան մէջ: Եթէ մենք վստահութեան քուէ տուինք Տալատիէի դահլիճին, փետր. 6ին, առինք վստահութեան քուէ ըլլալէ աւելի աջակողմեան հոսանքներու դէմ պայքարի քուէ մըն էր: Եթէ կա-ռավարութիւնը հրաժարեցաւ այդ սադիտայալի օրերուն, պատճառը այն էր որ դահլիճին անդամներէն շատե-րը անձեռնհաս կը համարէին զիրենք դիմագրաւելու համար գալիք անա-կնկալները»:

Իսկ Ֆրոսարը որ այդ օրերուն տե-սակցութիւններ ունեցած էր Տալա-տիէի եւ Ֆրոյի հետ, կը բացատրէ իր դերը ըսելով.

— «Տասը տարիէ ի վեր առաջին անգամն է, որ կուսակցական համա-գումարի մը մէջ խօսք կ'առնեմ եւ այն ալ — կը ցաւիմ ըսելու — խո-անձիս շուրջ դարձող խնդրի մը առ-թիւ: Եկած է ժամանակը որ դանա-զան շրջաններու մէջ տիրող բսի - բ-սաւնները լուսաբանուին հօս: Ես, ըն-կերվարական կուսակցութեան մէջ չմտայ փոքրիկ դռնակէ մը, այլ եր-կար բանակցութիւններէ եւ հրապա-րակային յայտարարութիւններէ վերջ: 1927ին, Պլումը «Փօփիւլէռ»ի վարչական խորհուրդին մէջ ինծի պաշտօն մը յանձնեց, որ տարիներ շարունակ անանուն կերպով կատա-րեցի.

«Ամէնէն առաջ ես կուսակցական եմ: Եւ երբ վերջին ցաւալի հերձուա-ծը պատահեցաւ, ամէն ճիգ թափեցի, որ կուսակցութիւնը չճեղքուի, Թը-նոտէլը եւ իր ընկերները, որոնց հետ բարեկամական ամուր կապերով եմ կապուած, չհեռանան: Սակայն, չյա-ջողեցայ եւ պատահեցաւ անխուսա-փելին:

«Պալով փետր. 6 եւ 7ի փոթորկոտ դէպքերուն, իմ դերս շատ պարզ էր: Ինծի կը մեղադրեն որ Տալատիէն կանչեր է զիս: Բայց կը մոռնան, որ Տալատիէն զիս կանչած էր փետր. 7էն շատ առաջ եւ նախարարական պաշ-տօն էր առաջարկած: Ես մերժեցի, ինչպէս յետագային մերժեցի Տու-մէրկի ազգ. միութեան դաշինքին մէջ մտնել:

«Փետր. 6ին, ներքին նախարար Ֆրոն կանչեց զիս եւ յայտնեց դէպ-քերու ծանրակշիռ հանգամանքը եւ բաւ. միաժամանակ, որ Քոնքորտի հրապարակին վրայ համախմբումներ, ցոյցեր եւ գրգռիչ քարոզչութիւններ կը կատարուին Խորհրդարանի վրայ յարձակելու համար: Նախ պէտք չէ չափազանցել մեր տուած խորհուրդին արժէքը: Դէպքերը սանձահարելու համար մարդիկ էին հարկաւոր. Եւ ազգային միութեան դաշինքը այդ դէպքերու ճակատագրական հետե-ւանքն էր: Այն դէպքերը որ պատահե-ցան եւ անոնք որ կրնան պատահիլ վաղը, պէտք չէ վերագրել անհասկնե-րու, որոնք ծանր պատասխանատուու-թիւններ ստանձնեցին յանուն կու-սակցութեան եւ անոր գաղափարա-խօսութեան: Եթէ ես սխալներ գոր-ծեցի, ահա կը դանուիմ ձեր մէջ, կուսակցութեան դիրադոյն ժողովին առջեւ: Դատեցէք զիս: Արդեօք պիտի կրնա՞մ ձեր բարեկամներուն վրայ նա-յիլ իբրեւ ընկերոջ, եւ արդեօք ա-մէնքս միասին ընդունա՞կ ենք մեր պայքարը շարունակելու մինչեւ վերջ»:

Երկար վիճաբանութեան տեղի տը-ւաւ կուսակցութեան ընդհանուր ու-ղեգծի մշակումը, երբ կարգ մը գոր-ծիչներ կը պնդէին մասնաւոր ծրա-գրի անհրաժեշտութիւնը (Ժ. Մօք), Ֆաշական եւ դրամատիրական ուժե-րու դէմ անխնայ պայքարելու համար:

Սասրեւ դիտամբ կարգ մը մէջբե-րումներ պիտի ընենք քանի մը ղեկա-վարներու ճառերէն, ցոյց տալու հա-մար տիրող մտահոգութիւնները եւ ժողովին մթնոլորտը.

Խումբ մը երիտասարդ գործիչներ դիտել կուտային թէ կուսակցութիւնը առօրեայ դէպքերէն շատ ետ է մնա-ցած եւ մեր երկիրը ծարաւ է խիզախ եւ յանդուգն գործունէութեան: Կու-սակցութիւնը պէտք է ընդառաջ եր-թայ օրուան պահանջներէն ծնող եւ բարձրացող այս սերունդ ցանկութիւն-ներուն:

Զիրոմսկին կ'ուզէ արտայայտիչն ըլլալ Սէնի եւ գաւառներու բազմա-թիւ ընկերներու բաղձանքներուն եւ կ'ըսէ.

— «Դրամատիրութիւնը ֆաշական կերպարանք կը ստանայ ամենուրեք: Ներկայ տագնապը վաղանցուկ տագ-նապ մը չէ, այլ դրամատիրութեան հոգեվարքի տագնապն է: Մենք ակա-նատես ենք Եւրոպայի մէջ քաղքենի ռամկավարութեան ջլատումին, ուր երբեմն հանդէս կուգան դասա-կարգային սուր ընդվզումներ ու բա-խումներ: Մենք չենք անտեսեր ռամ-կավարութեան դերը, բայց ռամկա-վարութիւնը կորսնցուց իր հմայքը եւ ընկերվարութիւնը ահա հոս է որ յե-ղափոխական դիմագծով պէտք է ցըց-ուի դասակարգային յաղթանակներու համար. Կողմնակից չենք ոչ պլանիզ-մին, ոչ ցնորական ընկերվարութեան եւ ոչ ալ ռոմանթիկ ապստամբու-թեան: Շատեր խօսեցան «ֆլան»ի մը անհրաժեշտութեան մասին: Ես չեմ բաժներ: Վայրկեանը եկած է, որ մենք վերադառնանք ընկերվարութեան ա-ւանդական յեղափոխական սկզբունք-ներուն եւ արթնցնենք ընկերվարա-կան շարժումը, որ կը քնանայ քաղ-քենի ռամկավարութեան բարձերուն վրայ»:

Մէկ ուրիշ երիտասարդ՝ Մառսօ Փիվէր կ'ըսէ.

— «Այլ եւս երկընտրանք չկայ մե-զի համար: Ռամկավարութի՞ւն թէ ֆաշիզմ: Ռամկավարութիւնը միայն խրամ կրնայ ծառայել մեզի, յեղա-փոխական բուն պայքարին համար, որ տեղի պիտի ունենայ անխուսա-փելիօրէն դրամատիրութեան եւ բան-ուոր դասակարգին միջեւ: Աւստրիա-կան ընկերվարութիւնը յաղթական դուրս պիտի գար, եթէ զանգուածա-յին ընդարձակ ծաւալ ունենար: Անա-կնկալներու առջեւ մենք միշտ պէտք է պատրաստ ըլլանք»:

Ցաժորդով, Պլումի, Օռիոլի եւ Պը-րաքի ճառերը եւ ընդունուած բանա-ձեւը, որ դրեթէ համադրութիւնն է թեր ու դէմ արտայայտուած մտքե-րու:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի Մայիս 28ի առթիւ. գոց էին Պէյրութի ազգային վարժա-րանները:

Երկուշաբթի գիշեր վրանաքաղաքի Էշրէֆիէի եւ Նահրի շրջանին մէջ, երիտասարդութիւնը խանդավառու-թեամբ տօնած է Մայիս 28ը: Գարան-թինայի շրջանը եղած է հրավառու-թիւն, պար եւ խրախճանք: Ուրա-խութիւնները տեւած են մինչեւ կէս գիշեր: Նոյնպէս երկուշաբթի օր բազ-մաթիւ երիտասարդներու խումբեր գացած էին անտառ՝ տօնելու Մայիս 28ը: Շատեր գոցած էին իրենց խա-նութները: Անհախընթաց այս երեւոյ-թը Պէյրութի մէջ նշանակալից է եւ ցոյց կուտայ մեր ժողովուրդի քաղա-քական գիտակցութիւնը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ «ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ»Ը

Վաղուան վերջին մեծ մրցումին առաջ

ՄԻԼԱՆ, 4 յունիս.— Երէկ Միլանո-յի մեծ մրցումէն վերջ, որ վերջացաւ ինչպէս գիտենք Իտալիոյ դժուարին եւ բախտաւոր մէկ յաղթանակովը ընդդէմ Աւստրիոյ, ամէն ոք անձկու-թեամբ քաղաքին կեդրոնը փութաց իմանալու համար թէ ո՞վ պիտի ըլլար այս կիրակի օր, 10 յունիսին Հռոմի մէջ մրցելիք երկրորդ խումբը: Չեխո-սլովաքիոյ տարած կտրուկ յաղթա-նակը՝ Գերմանիոյ դէմ, 3 — 1ով, յանկարծ կը բարձրացնէ տասը տարի առաջ իր գերիշխանութիւնը ի նպաստ Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ կորսնցուցած այս երկրին ֆութպոլի արժէքաւորթե-րը: Եւ ո՞վ կրնայ ըսել թէ Իտալիա Աւստրիոյ յաղթելէ վերջ Չեխօսլովա-քիոյ ուժը կրնայ արհամարհել: Չե-խերուն արհեստագիտութիւնը բարձր է Իտալացիներու փորձառութենէն, բայց անոնք այնքան զանգաղ են որ Իտալացիները շնորհիւ իրենց արա-գութեան կրնան խլել վերջնական յաղթանակը: Պէտք չէ մոռնալ թէ մթնոլորտը չափազանց նպաստաւոր պիտի ըլլայ իրենց:

Ահա քանի մը հետաքրքրական ման-րամասնութիւններ վաղուան մեծ մր-ցումին մասին:

«Աշխարհի Բաժակ»ին վերջին խաղը տեղի պիտի ունենայ Հռոմի մէջ 1927ին կառուցուած «Ազգային Ֆա-շիստ կուսակցութեան» մարզադաշտին մէջ որ ունի հին հելլենական մարզա-րաններուն ձեւը (ֆրանսերէն U գրին ձեւով) եւ իր գեղեցիկ կառուցուած-քով կը համապատասխանէ Հռոմի դասական եւ յուրջ ճարտարապետա-կան հիմնարկութիւններուն ոճին: Մարզավայրին երկարութիւնը 110, իսկ լայնքը՝ 65 մեթր է, ֆութպոլի խա-ղավայրէն զատ ան կը պարունակէ բացօթեայ աւազան մը, լուղորդու-թեան համար, զորփակելով վրան ա-ժամեայ ամպիոն մը շինած են, որ-պէսզի կարելի ըլլայ այս մեծ մրցու-մին համար գոնէ 55 հազար հոգիի տեղ ապահովել: Անդրոյ առարկայ բաժակը զոր յաղթական խումբը չորս տարի է իր մօտ կը պահէ եւ որուն վրայ այժմ կայ միայն Ուրուկուայի անունը արձանագրուած, պատրաս-տուած է Փարիզի մէջ: Ցաղթական խումբը սակայն իբր նուէր պիտի ստանայ գեղեցիկ բաժակ մը նուիր-ուած Տուչէին կողմէ, Ֆաշական Նշա-նին՝ խուրձ եւ կացինին առջեւ ֆութ-պոլիստներու գեղեցիկ մէկ ժեսթը ներկայացնող: Պարտուող խումբը իբր նուէր պիտի ստանայ Բ. մրցանակի բաժակը՝ նուիրուած իտալական Օ-լիմպիական Ցանձնաժողովին կողմէ: Իսկ անցեալ կիրակի օրուան երկու պարտուողներուն՝ Աւստրիոյ եւ Գեր-մանիոյ միջեւ մրցահանդէսին երրոր-դութիւնը որոշելու համար Եւ. օր Նափոլիի մէջ տեղի ունեցած մրցու-մին յաղթականը կը ստանայ ֆութպո-լի իտալական համադաշնակցութեան կողմէ նուիրուած բաժակը:

⁂ Գերմանիա յաղթեց Աւստրիոյ 3ի դէմ 2 նշանակէտով:

Ըսենք նաեւ թէ Իտալիա եւ Չեխո-սլովաքիա ցարդ իրարու դէմ մրցած են 11 անգամ. Իտալիա շահած է չորս, Չեխոսլովաքիա երեք անգամ, իսկ չորս անգամ ալ երկու խումբերը հա-ւասար մնացած են. երկու կողմերուն ալ այդ 11 խաղերուն մէջ շահած նը-շանակէտերուն գումարը 21ական է:

⁂ Այժմ սորվը վերաքաղ մ'ընենք, գիտնալու համար թէ Իտալիա եւ Չե-խոսլովաքիա ի՞նչպէս հասան այս վեր-ջին մրցումին:

Ըսենք այս էջերուն մէջ թէ չորս տարին անգամ մը տեղի ունեցող ֆութպոլի այս համաշխարհային բա-ժակի մրցումներուն 32 ազգային խումբեր արձանագրուած էին, Բրի-տանացիներն ու հոլլանտացի Ուրու-կուայցիները բացառութիւն ըլլալով: Այդ 32 երկիրներն են,— Քուպա, Հայիթի, Մեքսիկա, Մ. Նահանգներ, Պրազիլիա, Փերու, Արժանթին եւ Չի-լի (երկու Ամերիկաներէն), Եգիպ-տոս, Թուրքիա եւ Պաղեստին (Ասիա եւ Ափրիկէ)., Շուէտ, Եսթոնիա, Լիթ-ուանիա, Սպանիա, Փորթուկալ, Ի-տալիա, Ռումանիա, Աւստրիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Չեխոսլո-վաքիա, Լեհաստան, Զուիցերիա, Ռումանիա, Եուկոսլավիա, Հոլանտա, Իրլանտա, Պելժիա, Գերմանիա, Ֆը-րանսա եւ Լիւքսեմպուրգ:

Նախապատրաստական մրցումներէ վերջ, ատոնցմէ միայն տասնըվեցը Իտալիա գացին ուր նախանցեալ կի-րակի տեղի ունեցած մրցումներէն վերջ ութ խումբեր մնացին, այդ ու-թը 31 մայիսին իրարու դէմ մրցելով մնացին չորս խումբեր,— Իտալիա, Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա եւ Աւս-տրիա՝ ոսկի - ֆինալ մրցումներուն համար, որոնք տեղի ունեցան անցեալ կիրակի:

Ֆինալին հասնելէ առաջ՝ Իտալիա ուրեմն յաղթեց՝ նախ Ցունաստանի, (4—0ով), եւ յետոյ Մ. Նահանգներու (7—1), Սպանիոյ (1—0ով, առաջին մրցումի մը մէջ հաւասար մնալէ վերջ ինչպէս կը յիշուի) եւ վերջապէս Աւս-տրիոյ՝ 1—0ով: Իսկ Չեխոսլովաքիա Լեհաստանի դէմ առանց մրցելու յաղ-թելէ վերջ՝ պարտութեան մատնեց Ռումանիան (2—1ով), Զուիցերիան՝ 3—2ով եւ վերջապէս Գերմանիան՝ 3—1ով: Չեխոսլովաքիոյ դերը շատ աւելի դիւրին եղաւ քան Իտալացւոց, պէտք է ըսել թէ նախատեսուած էր որ միայն Գերմանիան կրնար դիւրաւ պարտութեան մատնել, մինչ վիճա-կահանումը Աւստրիան, Հունգարիան եւ Իտալիան որոնք իբրեւ կ'արժէին՝ ձգած էր միեւնոյն խմբակին մէջ եւ իրենցմէ միայն մէկը (որ Իտալիան ե-ղաւ) պիտի մնար ի վերջոյ:

⁂ Միլանօ երէկ գիշեր տօնական երեւոյթ մը կը պարզէր: Աւստրիա-Իտալիա մրցումին համար հոս փու-թացող հազարաւոր օտարականներու եւ ֆաշական սահմանադրութեան տարեդարձին առթիւ շէնքերուն զրօ-շազարդումը աւելի տօնական եռուզեռ մը տուած էին քաղաքին եւ Կալէրիա Վ. Էմմանուէլի լուսազարդ կամարնե-րուն տակ ոչ իսկ աթոռ մը ազատ մնացած էր, ճաշարան ու սրճարան լեցուն էին խանդավառ բազմութեամբ մը որ անտարակոյս շատ գոհ էր օր-ուան մեծ յաղթանակէն: Շարժանկա-րի մը սրահին առջեւ Իտալացի մար-զիկներուն բնական մեծութեամբ նը-կարները կը ծախուցանէին օրուան մը-ցումին չարժանկարային տեղեկատը-ւութիւնը:

Ժ. ՍԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

ՀԵԼԼԷՆԱՏԵՐԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Փրոֆ. Կ. Փ. Կէճով, որ ճանաչուած պետական թեկնածու մըն էր Պուլկարիոյ պետական խորհրդի անդամներէն եւ որ ճանչցուած է հեղինակութիւն մը միջազգային յարաբերութեանց եւ դաշնագրութեանց խնդիրներու մէջ, Զօրա թերթին մէջ (31 մայիս) ստորագրած է վերեւի խորագիրով, հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը:—

Պալքանեան Ուխտի շուրջ, Աթէնքի մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցու-թիւններն ու վէճերը թոյլ տուին որ նոր լոյսի մը տակ դիտուին հելլէնա-թուրք յարաբերութիւնները: Ատենօք ուխտին դէմ յոյն ընդդիմադիրներու անողոք յարձակումը ուղղուած է ոչ թէ ուխտի բացայայտ պատճէնին, այլ՝ անոր գաղտնի յաւելուածին, բայց մասնաւորապէս վերջինին յօդուածին, որ ստորագրող պետու-թիւնները յայտնապէս կը պարտաւո-րեցնէ օգնել իրենց այն զինակիցնե-րուն որոնք պատերազմի կը մտնեն ոչ միայն պալքանեան երրորդ պետու-թեան մը, այլ եւ ոչ պալքանեան ուժի մը հետ: Հետեւաբար, ուխտին գաղտ-նի յաւելուածը դաշնագիր կողմերը կը պարտաւորեցնէ զինակիցներու ա-ջակցիլ պաշտպանել որ եւ է յարձակ-ման դէմ, եւ ոչ թէ միայն այն պարա-գային երբ այդ յարձակումը գայ պալքանեան պետութեան մը կողմէ:

Ուխտին կցեալ գաղտնի յաւելուա-ծին այս բացայայտ տրամադրութեան հակառակ, հելլէն ընդդիմադիրները պարտադրեցին եւ իրենց ու կառա-վարութիւնը նորէն պատճէնը ընդու-նեցին ուրիշ մեկնաբանութեամբ մը, որ տրամագծօրէն հակառակ է պատ-ճէնի վերոյիշեալ բովանդակութեան, ըսելով թէ դաշնագիրը չի պարտա-դրեր casus foederis զինակից պետու-թիւնները՝ այն պարագային երբ պա-տերազմին կը մասնակցի արտապալ-քանեան պետութիւն մը:

Հելլէն խորհրդարանի այս մեկնա-բանութիւնը, որ, իրականին մէջ, կը փոխէ ուխտին հեղինակներուն ըմբռ-նումը, տարակարծութիւն ստեղծեց զինակիցներուն միջեւ եւ մինչեւ այ-սօր ուշացուց անոր վաւերացու-

մը (ratification), եւ Թերեւս զայն անպէտ կը դարձնէ։

Հելլէններուն այս որոշման դէմ առաջին առաջ, ուժգնօրէն կը գործէ Եուկոսլաւիան։ Բոլորին համար պարզ էր որ պալքանեան ուխտի գաղտնի պայմանները որ եւ է գործնական առաջադրութիւն չունին եթէ միայն պալքանեան սահմաններու մէջ գործեն, որովհետեւ ուղղուած պիտի ըլլան միայն զինաթափ Պուլկարիոյ, եւ զինուորական տեսակէտով աննշան պետութեան մը՝ Ալպանիոյ դէմ։ Ակնյայտ է որ Եուկոսլաւիոյ ինչպէս նաեւ Ռումանիոյ համար, ուխտը, իր գաղտնի պայմաններով, իրական նշանակութիւն պիտի ունենար միայն այն պարագային, երբ առաջացնէր օժանդակութիւն մը եւ արտապալքանեան դաշնակցութիւն մը արտապալքանեան խումբի առնել։

Այժմ կը պարզուի որ պալքանեան ուխտի գաղտնի տրամադրութեանց մասին Յունաստանի մեկնաբանութիւնը որոշ տարակարծութիւն կը ստեղծէ Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց մէջ։ Ակնյայտնի է որ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ՝ Թուրքիան եւս կողմնակից է գաղտնի յաւելուածին ամբողջական գործադրութեան եւ կը ժխտէ այն մեկնաբանութիւնը որ կը տրուի Յունաստանի կողմէ։

Երբ Եուկոսլաւիա կը պաշտպանէր իր տեսակէտը, գիտէինք թէ ան նկատի ունի իր եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները։ Այժմ, հելլէն մամուլին մէկ մասը կ'ըսէ թէ Թուրքիա կը պահանջէ պալք. ուխտի գաղտնի յաւելուածին 3րդ յօդուածը ամբողջովին ի զօրու ըլլալ՝ զարձեալ այն ծանօթ վտանգին պատճառաւ որ կուգայ Իտալիայէն եւ ուղղուած է Փոքր Ասիոյ։

Աթէնական թերթ մը՝ «Էլէֆթերոս Քիրիքս» կը պարզէ այն անհանգստութիւնը զոր ի յայտ բերած են թուրք ղեկավար շրջանակները՝ Իտալիոյ իշխանական տրամադրութիւններուն իբրեւ հետեւանք, որ վերջերս, Հըռոդոս դրկած է մեծ քանակութեամբ ռազմական նիւթեր՝ հոն ամրացնելու համար իր ռազմական դիրքը։ «Իտալիան, կ'ըսէ այդ թերթը, կ'ուզէ օգտագործել 12 կղզիները որպէս խարիսխ Արեւելքի մէջ իր գործունէութեան՝ պատերազմական խախտման մը պարագային։ 12 կղզիները միջոց մըն է՝ հռոմէական կայսրութեան յարութեան մասին Տուչէին երազները իրականացնելու համար»։

Թերեւս քիչ մը չափազանցուած են այս վախերը։ Բայց, որոշ անհանգստութիւն մը գոյութիւն ունի Էնկիւրիի մէջ, հակառակ ձեւական հերքումին, զոր ըրած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյ՝ «Հիւրրիյէթ Միլլիյէ» թերթի թղթակցին, ըսելով թէ՝ Թուրքիոյ համար Իտալիոյ կողմէ նման վտանգ գոյութիւն չունի, որովհետեւ երկու կողմերու միջեւ կայ ոչ-յարձակման դաշնագիր, ու նաեւ այն պատճառաւ որ, որպէս աւելի մեծ փաստարկութիւն, Փոքր Ասիոյ մէջ իտալական զօրահանման մը պարագային, Թուրքիա պիտի կարենայ 20 օրուան մէջ մէկ միլիոն մարդ անոր դէմ հանել։

Բայց, հակառակ այս հերքումին, աթէնական ուրիշ թերթ մը՝ «Էլէֆթէրոն Վիմա» կը խօսի նոյն խնդրի մասին ու կը գրէ.—«Գործնականօրէն հելլէնեւթուրք գործակցութիւնը երբեք պիտի չկարենայ Իտալիոյ դէմ ուղղուիլ... Եւ առաւել ճիշդ այն պահուն, երբ կը տեսնուի որ նախապէս Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ որոշում մը կայացուած է՝ միասնաբար դիմագրելու իտալական յարձակման մը դէմ, որ ուղղուած պիտի ըլլայ այդ երկու երկիրներէն մէկուն»։ Այս «ահաւոր հարցը» կ'անհանգստացնէ յոյն թերթը, ու այդ պատճառաւ է որ Յունաստան կ'ուզէ որ ապահովուին միայն պալքանեան ցամաքային սահմանները, որովհետեւ իրեն համար անկարելի է Թուրքիոյ Արշիպեղագոսեան ծովային սահմանները պաշտպանել Իտալիոյ դէմ, առանց ապահով ըլլալու թէ քանի մը ժամուան ընթացքին պիտի չփճացուի»։

Ճիշդ է որ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, այս կամ այն պետութենէն եկող վախերը կը չափազանցուին ալ։ Այդպէս է եղած մարդկային պատմութեան բոլոր շրջաններուն, եւ առիթս պետութիւնները մղած է յաճախ քաղաքական եւ զինուորական արագ միջոցներ ձեռք առնելու՝ որպէսզի դէպքերը զիրենք անակնկալի չբերեն։

Կրնայ ըլլալ որ չափազանցուած են նաեւ այս վախերը զորս կ'արտայայտէ հելլէն մամուլը։ Բայց, ծանօթ է որ 1917ին Մուսոլինի վէճի առեն, Անգլիա կը քաշուէր դէպի Ատալիա Իտալիոյ սնուցած ցանկութիւնները Փաստ է որ, ինչպէս կը հաղորդէ նաեւ «Էլէֆթէրոս Անթրոփոս» աթէնական թերթը, Թուրքիա, մտահոգուած իր ծովային պաշտպանութեամբ, կ'աճապարէ ընդծովեակներ շինելու։

Միջազգային դէպքերը որոնք արագ արագ կը փոխուին, ցոյց տուին իրենց ազդեցութիւնը ոչ միայն հելլէնեւթուրք յարաբերութեանց, այլ եւ բուն իսկ պալքանեան ուխտին վրայ, քանի որ ծնունդ առաւ տարակարծութիւն մը անոր հեղինակներու միջեւ՝ նոյն իսկ անոր վաւերացումէն առաջ։

Մեծ Հայ

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան քառասունքի առթիւ)

oooo

Համպուրկ բնակող Հայերս, անկախ համոզումների եւ կուսակցական տարբերութիւններից, խնդրում ենք «Յառաջի» յարգելի խմբագրութեանը տպագրութեամբ սոյն տողերիս, լինել մեր կողմից արտայայտիչը մեր խոր ցաւակցութիւնների «Հայկական Դատի» ամենամեծ եւ անզուգական գործիչի՝ Միքայէլ Վարանդեանի անսպասելի եւ վաղաժամ մահուան առթիւ ողբացեալի պարագաների՝ Վարանդեան եւ Ահարոնեան ընտանիքների, ինչպէս եւ ամբողջ հայ ժողովուրդի առաջ։

Քառասուն երկար եւ դաժան տարիներ անմոռանալի Մեծ Հայ, անխոնջ ու հաւատարիմ ծառայեցիր քո պաշտած ազգիդ - Թրքահայ եղբայրներիդ ու քոյրերիդ փրկութեան, որ արիւնաքամ եւ բնաջինջ էին լինում անիրաւ ու արիւնարբու Թուրք լուծի տակ։

Դեռ 20—21 տարեկան հասակիցդ, երիտասարդ եւ ծաղիկ օրերիցդ, մոռանալով քո անձնականը՝ բաւական եւ հաճոյալի կեանքը, նախընտրեցիր զրկանքն ու յեղափոխականի չարքաշ կեանքը եւ ամբողջապէս նուիրուելով արդար «Հայկական Դատին», համարեա կէս դար երկրից երկիր, ծեծելով երեւելիների դռները, գրչով թէ խօսքով անդադար աշխատեցար յանուն հայրենիքի փրկութեան, յանուն ազգիդ ազատագրութեան։

Եւ դու պաշտելի Մեծ Հայ, չմեռար բոլորովին։ Քեզ նմանները չեն մեռնում եւ չեն կարող մեռնել, այլ միայն մարմնապէս են հեռանում ազգի շարքերից, բայց շարունակում են ապրել հայ ազգի հոգում, հայ սրտի խորքերում։

Քեզ ու քեզ նմաններին չի մոռանայ հայ ազգը, հայ պատմութիւնը։

Քեզ նմանները խորհրդանիշն են դառնում վեհ գաղափարների՝ ազգի փրկութեան, հայրենիքի անկախութեան

Եւ մենք Համպուրկի գաղութի Հայերս, անխտիր ու հիացած, ողբում ենք քո վաղաժամ մահը եւ երկիւղածութեամբ խոնարհւում քո թարմ շիրիմի առաջ։

Հանգիստ ոսկորներիդ անմոռանալի Մեծ Հայ, հողը թեթեւ լինի վրադ, սիրելի Վարանդեան։

×

Օգտուելով արտայայտուելու առիթից, Համպուրկի գաղութի Հայերս մաղթում ենք ի սրտէ Հայկական Դատի ու Մշակոյթի ապրող գործիչներին — վեթերան թէ երիտասարդ, — առողջութիւն, ուժ եւ երկար կեանք եւ ամէնից առաջ մաղթում ենք շուտափոյթ ապաքինում ազգիս պարծանքը կազմող մեր Մեծ Ահարոնեանին — դժբախտ հայ ազգիս բիւրաւոր ցաւերի անզուգական լացողին, անմահ երգչին։

Ի դիմաց Համպուրկի հայ գաղութի
Ատենապետ՝ Սեն. Եր. Տիկինեան
Ատենադպիր՝ Հայկ Թիւրքեան
Գանձապահ՝ Կրօն Հանչէրեան

ԳԻՐՔ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

— o —

Անտիոքէն Տոքթ. Մաթոսեան վեց օրինակ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ կը նուիրէ հետեւեալ կազմակերպութիւններուն.—

1.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօղուն Օլուգի (Ճէպէլ Մուսա) գրադարանին։
2.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քէսապի գրադարանին։
3.— Քէսապի որբանոցին։
4.— Գամըշլըի Ձ. Ո. Մ. մասնաճիւղին։
5.— Տէր Զօրի Ձ. Ո. Մ. մասնաճիւղին։
6.— Գ. Վահան Փորթուգալեանի (Հալէպ)։

Անկախութեան տօնը գաւառի մէջ

>>> <<<

ՏԷՍԻՆ

ՏԷՍԻՆ, 5 յունիս (Յառաջ).— Օտար հորիզոնի տակ, հայրենի հողէն կտրուած մեր ժողովուրդի ազատագրութեան ժամանակաշրջանը որքան կ'երկարի, այնքան աւելի հայ երիտասարդութեան եւ ապրելեան սերունդին սիրտին եւ միտքին մէջ կ'ամրապնդուի ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարը։ Ապացոյց՝ այն բազմամարդ եւ փառաւոր հանդէսներն ու ձեռնարկները, որ տեղի կ'ունենան Մայիս 28ի առթիւ, տարուէ տարի իրար գերազանցելով իրենց տարողութեամբ եւ արժէքով։

Տէսինի մէջ անկախութեան 16րդ տարեդարձը այս տարի տօնուեցաւ յունիսի 3ին, կիրակի կէսօրին, Հ.Յ.Դ. Ժող. Տան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ խումբերուն եւ հովանաւորութեամբ կոմիտէին։ Հակառակ պղտոր խաչաձեւումներու, ժողովուրդը լեցուցած էր սրահը, լսելու համար «Յառաջի» խմբագրապետին կենդանի խօսքերը

Հանդէսը բացուեցաւ Վասպ. Արծիւ Փանփառի «Մեր հայրենիքով», որ լսուեցաւ յոտնկայս։ Նախագահ ընկ. Թ. Այվազեանի բացման խօսքերէն յետոյ, արտասանեցին փոքրիկն Ժ. Միքայէլեան, «Ցեղակրօններու պետ՝ Ե. Ծիզոյեան, ընկերներ՝ Ա. Մարգարեան, Մ. Մարտիրոսեան եւ Միսաք Միրզէ։ Երգեց Գ. Վ. Զանոեան (Լիոնէն), «Փոքրիկ տղան մի վարդ տեսաւ»։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ բացուած մանկապարտէզի աշակերտները երգեցին «Միտը ծառին» եւ «Մշակ բանուոր» երգերը։ Ընկ. Ե. Գըրըքճեան եւ փոքրիկն Ռուբէն նուագեցին «Կուանգէջ ափերու»։ Յետոյ Ռուբէնիկ ռուսական տարազով եւ դանակներով պարեց «Շամիլի» պարը։ Ս. Եթիէնի ընկեր Ս. Ընտրիկեան նախագահին հրաւէրով կարդաց «Յուսաբեր»ի մէջ գրուած ոտանաւոր մը Մայիս 28ի առթիւ։ Արծիւ Փանփառը մէջընդմէջ նուագեց ազգային եւ յեղափոխական երգեր, բարձրացնելով տրամադրութիւնները։ Յետոյ բուռն ծափերու տակ բեմ ելաւ ընկ. Շ. Միսաքեանը, որ մօտ մէկ ժամ գեղեցիկ եւ փաստացի ճառով մը պարզեց Մայիս 28ի պատմական արժէքն ու իմաստը։

Հանդէսը փակուեցաւ Փանփառի «Մշակ բանուորով» եւ ներկաները մեկնեցան խանդավառ սրտով եւ լի հաւատքով։ Գիշերուան ժամը 9—2ը ի պատիւ ընկ. Միսաքեանին տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական խնճոյք մը, նախագահութեամբ ընկ. Ա. Միքայէլեանի, Հ. Յ. Դ. ակումբ-յարկին մէջ։ Ներկայ էր ուշագրաւ բազմութիւն մը։ Խնճոյքը բացուեցաւ «Մեր հայրենիքով» զոր յոտնկայս երգեցին բոլորը միասին։ Եղան բաժակաճառեր, մեներգներ, եւ փանթէզիներ։ Ընկ. Գըրըքճեանի նուագախումբը աններնդհատ կը հնչեցնէր, մղում տալով հայկական եւ եւրոպական պարերուն։ Մէջընդմէջ խօսեցան ընկերներ Հերոյեան, Մարգարեան, Նաւոյեան եւ Ընտրիկեան։ Գեղեցիկ անակնկալ մը եղաւ չէզոք հայրենակից Գ. Օհանի (կէս Թրքախօս) երգած «Մենք անկեղծ զինուոր» երգը։ Ժամը 12ին կարդացուեցաւ յանձնախումբի կողմէն կարմրցուած սագ մը աճուրդի դրուեցաւ, որու համար ներկաներէն ընտրուեցան ընկ. Առաքելեան, Գ.Գ. Հ. Գազանճեան եւ մեր Օհանը։ Ներկաները մասնակցեցան առատօրէն եւ աճուրդը յաջողեցաւ։ Գ. Ս. Գուրոյեան 337 Ֆրանքով, եւ իր կողմէն 5 Ֆր. եւս նուիրելով 342 Ֆրանքով սագը առաւ։ Գումարը 350ի հասցնելու համար Գ.Գ. Կ. Տէր Գօզոեան 5 եւ Կ. Գուրոյեան 3 Ֆր. նուիրեցին, որով ընդհ. գումարը եղաւ 350 Ֆրանք։ Աճուրդէն վերջը սկսաւ ուրախութիւնը նոյն եռանդով եւ ամէնէն վերջը խօսք տրուեցաւ ընկեր Շաւարշին, որ կարճ բանախօսութեամբ մը բաժակ առաջարկեց հայ ժողովուրդի կենացը։ Ժամը 2ին կը մօտենար եւ ժողովուրդը գոհունակութեամբ կը բաժնուէր իր սիրած «Յառաջի» խմբագիրէն։

Վեհունի

ՎԱԼԱՆՍ

ՎԱԼԱՆՍ, 6 յունիս (Յառաջ).— Մայիս 28ը տօնուեցաւ Վալանսի մէջ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի։ Տրամադրելի սրահ չգտնելով, կոմիտէն վարձած էր Սինէմա Փալասը, ուր հանդէսը տեղի ունեցաւ անյարմար ժամու մը, կիրակի առաւօտ։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ա. Խատիսեան, իսկ պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր քաղաքապետ Մանեան (Magnan)։ Ներկայ էին նոյնպէս տեղացի ընկերվարականներ եւ իտալացի ընկերվարականներու ներկայացուցիչը՝ Մ. Վաժանիօ։ Մեծ թիւով ընկերներ եւ համակիրներ եկած էին Ռոմանէն, Սէն Ժիւլիէնէն եւ Փօն տ'Օպնայէն։ Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Օրուան ատենապետն էր ընկ. Զ. Տարագճեան։

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ «Մեր հայրենիքով» ղեկավարութեամբ ընկ. Յ. Կօչկարեանի։ Մինչեւ օրուան բանախօսի Մարսէյլէն ժամանումը տեղի ունեցաւ գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին մը։ Գ. Գըլըզեան արտասանեց Ահարոնեանի «Յաղթանակ քեզ»ը հանդիսականներուն պահ մը ներշնչելով մեծ հայրենասէրի շունչը, ընկերուհի Կարապետեան մեներգեց «Ծուռտուլը», յետոյ ընկեր Զաքար ճշդելով Մայիս 28ը իբրեւ Հայոց պատմութեան վերջին վեց հարիւր տարիներու ամենամեծ քաղաքական դէպքը, շեշտեց.— «Եթէ չպահէին Հայոց Կովկասը եւ Վասպուրականը այնպէս ինչպէս կը պատգամէր Սիամանթօն, եթէ չըլլային Արամ Մանուկեանը, Դրօն, Քեռին, Անդրանիկը, Սեպուհը եւ այն մեծ կազմակերպութիւնը որ դարբնած է հայ բռունցքը, եթէ հայ ժողովուրդի լաւագոյն տարրը չծառանար իր արեան գինով փրկելու մեր ցեղի գոյութիւնը, Թուրքը երբեք չէր ընդունէր այս անկախութիւնը զոր ոմանք Թրքական շնորհ մը կ'ուզեն ցուցնել։ Այսօր անկախութեան գաղափարը աւելի քան երբեք զօրաւոր է եւ սուրբ մեզի համար եւ մենք պիտի պայքարինք մինչեւ որ արեւուն տակ միւս ժողովուրդներուն համահաւասար մեր տեղը ունենանք»։

Երբ Գ. Մ. Դաւիթեան կ'արտասանէր Ազգինի «Դէպի յաղթանակ»ը, սրահ մտաւ ընկեր Ա. Խատիսեան։ Ռոմանէն Զ.Ո.Մ.ի անդամներէն Գ. Բիւզանդ Գալեան երգեց Աշուղ Ջիւանիի «Զախորդ օրեր»։ Գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ ընկեր Գ. Գօյաճեանի «Բազինին փառաբանութիւնը» արտասանութիւնով։ Յետոյ օրուան պատուոյ նախագահը՝ ներկայացուցիչ Ֆրանսացի ընկերվարականներու՝ ողջունելով «Մայիս 28ը, շեշտեց թէ աշխարհի վրայ ընկերվարութիւնն է միակ այն ուժը որ կը ձգտի ժողովուրդներու միջեւ ստեղծել հաւասարութիւն եւ արդարութիւն եւ եզրակացուց.— «Հաւատացէք ընկերվարութեան, ան է միակ ուժը որ կը ձգտի ապահովել բոլոր ժողովուրդներու հաւասար տեղ մը այս երկրագունդին վրայ»։ Յետոյ ընկեր Մարթէն Վանժանիօ (իտալացի ընկերվարական), ողջունելով հայ անկախութեան տօնը, շեշտեց մասնաւորապէս թէ բռնապետական ռէժիմները տեւական չեն եւ ուշ կանուխ պիտի փլին անհատական եւ ընկերային օրէնքներու հարկադրանքին տակ։ Մեր երկու հիւրերու ողջոյնի խօսքերն ալ արժանացան ջերմ ծափերու։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Խատիսեան, որ ֆրանսերէն ճառով մը մեր հիւրերուն ներկայացուց հայ ժողովուրդի վիճակը նախ քան Մայիս 28ը եւ այսօր։ Ժամանակը կարճ ըլլալով ընկերը հազիւ քառորդ ժամ ունեցաւ հայերէն խօսելու։ Այդ կարճ բանախօսութեամբ ընկ. Խատիսեան մատնանշեց այն աշխատանքները որ պէտք է կատարուին գաղութներու մէջ Հայաստանի համար։ Ընկերը վերջացուց գոչելով.—«Կեցցէ՛ Ֆրանսացի հիւրընկալ ժողովուրդը, կեցցէ՛ Հայաստան, կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։ Հանդէսը վերջացաւ ժամը 12.30ին։ Տօնակատարութենէն վերջ, ի պատիւ ընկեր Խատիսեանի, ունեցանք գինեձօն մը ընկերվարականներու սրահին մէջ մասնակցութեամբ յիսունէ աւելի ընկերներու եւ համակիրներու։ Ներկայ էին մեր իտալացի եւ Ֆրանսացի ընկերները։ Ընկեր Խատիսեան լայն տեղեկութիւններ տուաւ միջազգային հարցերու մասին եւ մատնանշեց այն աշխատանքները որուն լծուած են Հ.Հ. Պատուիրակութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Նոյնպէս տեղեկութիւններ տուաւ ընկեր Ահարոնեանի առողջական վիճակի մասին։ Յետոյ ընկեր Մանեան խօսելով Ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ, շեշտեց թէ լաւ կ'ըլլար որ այսպիսի հանդիպումներով երկու քոյր կուսակցութիւնները ծանօթանային իրարու եւ ըսաւ.— «Այսօր այս հանդիպումով համոզուեցայ ձեր կուսակցութեան կենսունակութեան, որովհետեւ ներկաները երիտասարդներ են»։

Գաւառացի

ՍԱՄՈՒԼ

Կը պղտորեն..

— o —

«Յուսաբեր» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (24 մայիս).

— «Մայիս 18ին Դամասկոսի արաբական շրջանակներէն կը հեռագրէին որ ֆրանսական քաղաքական պաշտօնեաներու նախագահութեամբ Տէյր էլ Զօրի մէջ բազմաթիւ հաւաքոյթներ տեղի ունեցած են՝ քննութեան առնելու համար հայ-քրդական պետութեան մը ստեղծման հարցը Ճէզիրէի շրջանին մէջ։

Նոյն հեռագիրը կը վկայէր միաժամանակ, որ Արաբները կ'ընդդիմանան այս ծրագրին, իսկ քուրդ եւ հրաք կառավարութիւնները չափազանց մտահոգ են այս հարցով։

Անհաւանական չէ, որ այս հեռագիրը գայթակղութեան նոր «քար» մըն է, հրապարակ նետուած այս կամ այն աղբիւրէն, շօշափելու համար քաղաքական որոշ շրջանակներու տրամադրութիւնները (որոշ հարցի մը մասին) եւ պղտորելու համար Սուրիոյ առանց այն ալ պղտոր մթնոլորտը։ Ինչ ալ եղած ըլլան սակայն հեռագրին տուն տուող դիտումները, բոլոր պայմաններու տակ հայ ղեկավարութիւնը անկարող է լռութեամբ անցնիլ այս կարգի — թող թէ խաղաղ անխիղճ — լուրերու վրայէն։ Անոնք եթէ պարզ փորձաքարեր են Ֆրանսացիներու, Արաբներու եւ Թուրքերու համար, մեզ համար, բնականաբար, աղբիւր են ծանր փորձութեանց եւ աղէտներու։

Մենք բազմաթիւ առիթներով կրկնած ու պարզաբանած ենք մեր տեսակէտները Սուրիոյ հայութեան վերաբերմամբ։ Այդ երկրին մէջ, ուր մենք հիւրընկալուածի երախտագէտ զգացումով առժամեայ ապաստան գտած ենք, ո եւ է հողային պահանջ ո՛չ ունեցած ենք, ոչ ունինք եւ ոչ ալ կրնանք ունենալ։ Մեզ կը թուի, որ հեռագիրը պարզ առասպելի մը մասին է որ կը խօսի։ Բոլոր պայմաններու տակ առասպե՛լ է հեռագրի գէթ այն մասը, որ կը վերաբերի մեզ։ Որովհետեւ Տէյր էլ Զօրի մէջ մենք բազմահազար հայ տարագիրներու անթաղ ոսկորներէն բացի այլ հայութիւն եւ այլ ժողովուրդ չունինք։ Հայութիւն չունինք այդ շրջանին մէջ,— Հայ-Քուրտ պետութի՞ւն կարենալ ստեղծելու համար։

Բայց այդ շրջանին մէջ չկայ նաեւ հոծ քրտութիւն, որ ատակ պիտի ծառայէր քրտական պետութեան մը ստեղծումին համար։ Այն քանի մը տասնեակ քրտական գիւղերը (քանի մը տասնեակ հազար քուրտ ազգաբնակչութեամբ), որ կան այդ շրջանին մէջ, բաւական չեն հողաշերտի մը պետութեան կերպարանքը տալու, այն ալ ... ազգային շեշտուած դիմագծով։ Անհաւանական եւ անխորհուրդ կը գտնենք հեռագիրը նաեւ իր այն մասին մէջ, որ կը վերաբերի Քուրտերուն։ Սակայն այս հարցը մեզ չի վերաբերիր։ Եթէ նոր «պետութիւն» մը ստեղծելու տրամադրութիւններ կան, այդ պետութիւնը կրնայ ըլլալ միայն քրտական, բայց երբեք հայ-քրտական, որովհետեւ Ճէզիրէի շրջանին մէջ Հայ չկայ։ Եթէ հոծ հայութիւն իսկ ունեցած ըլլայինք այդ շրջանին մէջ, դարձեա՛լ դէմ պիտի ըլլայինք ցնորական ծրագիրներու,— օտար հողերու վրայ հայրենի պետութիւն ունենալ»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

>>>·<<<

ՏԷՍԻՆ, 5 յունիս.— Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, մասնաւոր հրաւէրով ընդհ. ժողովի հրաւիրած էր իր բոլոր անդամները, լսելու համար իր նիւթական ու բարոյական զեկուցումը։ Մայիս 20ին հրաւէրին պատասխանած էին բոլոր անդամները։ Ժողովին կը նախագահէր հայրենակից Ռուբէն Գէնճեան, քարտուղարութեամբ Մանուկ Գրիգորեանի։ Վարչութիւնը տուաւ իր զեկուցումը։ Ժողովը գնահատանքով արձանագրելէ յետոյ վարչութեան յաջող գործունէութիւնը, ու օրակարգի վրայ դըրուած բոլոր հարցերը համերաշխօրէն լուծելէ յետոյ, անցաւ նոր ընտրութեան։ Վարչութեան նոր անդամներ ընտրուեցան՝ Քերովբէ Կարապետեան, Մանուկ Գրիգորեան եւ Սմբատ Յակոբեան։ Նորընտիր վարչութիւնը ունենալով իր առաջին նիստը, ընտրեց իր դիւանը՝ Ք. Կարապետեան ատենապետ, Մանուկ Գրիգորեան՝ ատենադպիր եւ Ս. Յակոբեան գանձապահ

Ի դիմաց մասնաճիւղի վարչութեան
Ատենապետ՝ Ք. Կարապետեան
Ատենադպիր՝ Մ. Գրիգորեան

ԹԷՀՐԱՆԻ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ

— o —

Թէհրանի «Ալիք»ը կը գրէ (13 մայիս).— Իրանի արտ. գործոց նախարարութեան համար կառուցուելիք նոր մեծ շէնքի յատակագծերի մրցման մէջ մասնակցել են 12 հոգի, որոնցից առաջին մրցանակը՝ 2 հազար րիալ ստացել են երկու հայ ճարտարապետներ, մէկը՝ Թէհրանին լաւ ծանօթ եւ փորձառու Գ. Մարգար, իսկ միւսը՝ երիտասարդ ճարտարապետ Գ. Քրիստափոր Թագէոսեան։

Մի ուրիշ հայ երիտասարդ նկարիչ Գ. Մ. Ղարաբէկեանն էլ շահել է առաջնութիւն՝ փոստ-հեռագրական նախարարութեան նոր նամականիշների մրցման մէջ։

Բրիւսէլում էլ, ճարտարապետական բարձրագոյն դպրոցի տարեկան մրցման մասնակցած 43 հոգուց 11 հոգի արժանացել են ամենամեծ գնահատանքի եւ ստացել են 150—325 Ֆր.ի նուէրներ։

Այս 11 հոգի երջանիկների մէջ առաջին տեղը գրաւում է Թէհրանցի Գ. Փօլ Արզար (Անտոն Արզարի որդին), որ ստացել է ամենաբարձր նուէրը՝ 325 Ֆրանք։

ՊԷ՞ՏՔ Է ԹՈՅԼ ՏԱԼ ՈՐ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԻ ՏԱՐՏԱՆԷԼԸ

— o —

Action Françaiseի մէջ Տըլըպէշ կը խօսի Թուրքերուն մասին, Տարտանէլի սպառազինութեան համար անոնց ներկայացուցած առաջարկին առթիւ։

Ու կը քննէ Թուրքերուն անցեալ բարքերն ու ներկայ կացութիւնը, ուզելով հաստատել թէ ոչինչ փոխուած է Թուրքերուն մէջ, եւ Տարտանէլի նեղուցներուն սպառազինումին համար որ եւ է թոյլտուութիւն վտանգաւոր քայլ մըն է խաղաղութեան համար։

Պիտի տանք այդ յօդուածը առանձին։

ՀՐԷԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

>>>:<<<

«Վագըթ»ի մէկ աշխատակիցը կը գրէ. (Տես նաեւ «Օրը Օրին»).—

— «Հրէութիւնը ընկերային դասակարգութիւն մըն է, եւ անոնց ընկերութեանց միջեւ ո եւ է կապ չկայ։ Այս տեսակ տարր մը չի կրնար ստեղծագործ եւ հերոսական զգացումներ ունենալ։ Տարփենականութեան հիման վրայ, պատմութիւնը զանոնք փոխած եւ մասնաւոր տիպարի մը վերածած է։ Մենք անկէ վերջ պիտի թրքացնե՞նք այս տիպարը։ Շատ անկարելի բան մը... Իմ կարծիքով, փոխանակ փրկելու 30—40 հազար Հրեաներու ձուլումով, նոյնչափ նորածին Թուրքեր մահէն ազատելու ենք։ Պիսմարք ըսած էր թէ ամբողջ խնդիրը՝ Փոմերանիացի զինուորի մը ոսկորը չարժեր։ Ես ալ նոյն ձեւով կ'ըսեմ թէ, ամբողջ հրէութիւնը իր միլիոններու հարստութեամբ, էրզրումցի Թուրքի մը ոսկորին հետ չեմ փոխեր։ Եթէ Եահուտիներու գործին կուգայ, թող ձուլուին։ Ասոր համար ի՞նչ հարկ նեղելու մեզ։ Թուրքիա, առանց Եահուտիներու գործեց իր բոլոր հրաշքները։ Եահուտիութիւնը, վերջին օրերս երկու բարի ծաղիկ տուաւ մեզի, յանձին Սալէմի եւ Ֆարաճիի։

Կ'իմանամ թէ Պոլսոյ Հրեաները ձեռքի տակէ պոյքոթ հռչակած են գերմանական ապրանքներու դէմ։ Ասիկա մեծ վնաս մըն է թրքական շահերուն համար։ Յետոյ երբեմն կը տեսնեմ որ մեր թերթերը, տարուած մարդկայնական զգացումներէ, Եահուտութեան զոհ կ'երթան»։

ՑԵՂԱԿՐՕՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԽՈՒՄԲ ՄԸ

— o —

Բոզէնըլէն կը հաղորդեն «Հայրենիք»ի մայիս 17 թուականով թէ դաշնակցական ժողովի մը մէջ, ընկ. Նժդեհի դասախօսութենէն յետոյ, կազմուեցաւ ցեղակրօններու խումբ մը, ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մը։

Իտալիան ալ չուզեր վճարել

Իտալական թերթերը կը գրեն թէ՝ կառավարութիւնը որ եւ է վճարում չպիտի ընէ Մ. Նահանգներուն, յունիս 15ի պայմանաժամուն, հետեւելով Անգլիոյ օրինակին։ Թերթ մը կը գրէ այս առթիւ.— «Յունիս 1934 յունիսին պիտի վարուի այնպէս ինչպէս պիտի վարուէր պատերազմի դադարումէն անմիջապէս վերջը։ Ան պէտք է վերջ տայ յետպատերազմեան եղերական հաշուակալութեան»։

Առիւծները բզքտեցին 25 տարեկան երիտասարդ մը

Անհելի արկած մը պատահեցաւ անցեալ օր, Պէտֆորտշիրի կենդանաբանական պարտէզին մէջ (Անգլիա)։ Քսանըհինգ տարեկան երիտասարդ մը, Սթէնլին, իր բարեկամին գլխարկը փրկելու համար բարձրացած էր վանդակին ի վեր, երբ առիւծ մը խածաւ թեւը։ Երկրորդ առիւծ մը եւս խոյացաւ զոհին վրայ, ժանիքները խրելով բազուկին մէջ։ Երբ արիւնը հոսեցաւ, երկու առիւծները աւելի կատղեցան։ Միայն երկու երեք պահապաններ կային որոնք յեղապատառ օգնութիւն կ'աղաղակէին. Դժբախտ երիտասարդը յանկարծ ինկաւ առիւծներուն որջին մէջ, եւ երբ գազանապանը հասաւ, արդէն բզքտուած էր։ Այս ողբերգութեան ընթացքին, ուրիշ երկու առիւծներ անտարբեր կը դիտէին...

»»»··«««

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ոսկիի պահեստը 811,518,380 փրանք աւելցած է այս շաբթու։ Կառավարութիւնը հարիւրին 3ի իջեցուց ազգ. պաշտպանութեան պարտաթուղթերուն տոկը, իսկ հարիւրին 2·75ի՝ գանձատոմսերուն տոկը։

ԼԻԹՈՒԱՆԻՈՅ նախորդ վարչապետ Պ. Վալտէմարաս դաւադրութիւն մը սարքեց, սակայն ձախողելով ձերբակալուեցաւ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

»»»··«««

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՁԱԽԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8·30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

2, Rue Alexandre Guilmantի սրահին մէջ, Մէտրոնի կայարանին դիմացը։

Կը նախագահէ՝ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսի ընկերուհի՝ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Խմբական եւ սոլօ երգեր, հայկական նիւթուած շուրջպարեր հայկական տարազներով ՍԻՓԱՆ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱԹՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Կը մասնակցի Թատրոն ՌՈՒԲԷՆ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, մասնակցութեամբ ԽՓՐԱՏ նուագախումբի։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ տ'Օթէօյէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Պէլժ որ Մէօտոն ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ։ Ծողեկառք Մոնփառնասէն, իջնել կար Մէօտոն։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՊՕՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Կը խօսի՝ ընկ. ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

եւ մասնակցութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՄՈՒՐԱՏ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ՎԻԷՆԻ ՍԷՐՓԻԼԸ ԿԱԹՕԼԻԿ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Օր. Յովինար Տէր Պետրոսեան (մեներգ). ընկ. Աւետիս Պէյլերեան (ջութակ)։ Արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ խմբերգներ փոքրիկներու կողմէ։

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 1 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կարտանի ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Լքսի «Քեռի»խումբին և հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Դաշնակցութեան Տան մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ Լ. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ

Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, եւ կենդանի պատկեր դպրոցի աշակերտներու կողմէ։ Մուտքը ազատ է։

Կը ներկայացուի «ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ»

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէնթ Լնթուանի «Ընկ. Կարօ» խումբի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

La Viste, L'Hermitageի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Զ. Ո. միութեան Վաճագնեան նուագախումբը։ Կ'արտասանեն ընկերներ Կ. Թիւթէլեան, Գ. Քէնտիրեան, Մ. Խրալեան, Լ. Ֆրէնկեան եւ Օր. Պոյաճեան։ Օր. Մարտիրոսեան (երգ)։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Հայ Սրինները կը մասնակցին իրենց պարերով։

Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք։

Քաղաքէն առնել 26 եւ 27թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կրան Վիստ. Թրամվէյս լէ գ'Էրմիթաժ։

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Այսօր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին

Կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 23ին ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին

Կը նախագահէ՝ ընկերուհի ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 231 Fbg. du Temple.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-Սարսէլ-Կուսէնվիլի խումբերու ընկերական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս երեկոյ ժամը 8.30ին, Առնուվիլ ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանին մէջ։

ՊՕՐՏՕՅԻ ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ «Վարուժան» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8 30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱԼԷԹԻ «Բարգէն Սիւնի» խումբի ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ յետոյ։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԱԼԱՆՍԻ «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Միասին բերել անդամատոմսերը։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ երկրորդ վիճաբանական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8·30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի։

«Կովկասեան Դաշնակցութեան» մասին տեղի պիտի ունենայ միտքերու թէր ու դէմ փոխանակութիւն։

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ

Վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, Salon St. Jaques. 4 Rue St. Jaques.

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Միջազգային քաղաքական կացութիւնը եւ հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգները»։

Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՇԻՐ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը որ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Պ. Կ. ԿԱՐԻՆԵԱՆի պարտէզին մէջ, Պանեէօ

Հաղորդ. միջոց.—Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօ։

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 5 rue Paul Berruel (Նախկին rue Cambronne, 131) Մէթրօ՝ Vaugirard։ Նիւթ՝ «Բանկավարութիւն եւ Բռնատիրութիւն»։ Զրոյցին կը մասնակցին Ս. Սասունի, Ա. Խոնդկարեան, Ս. Վրացեան, Վ. Համբարձումեան եւ ուրիշներ։ Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՄԱՍԻՆ

Տիկ. Փրթի Տէր Պօղոսեանի կողմէ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Սալ տէ Քոնֆէրանս տը Լ'Ինթիմ Բրէթիէնի մէջ, 14 րիւ տը Թրէվիզ, հովանաւորութեամբ Կովկասցի Նախկին Պատերազմիկներու Միութեան վարչութեան։

Նիւթ՝ Հալածուած ժողովուրդներու ծառայելու ատեն։

Մուտք 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

ՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ա. Յ. ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՈՐԲԱՆՈՑ-ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԽՕՍՈՒՆ ՃԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նախագահութեամբ՝ Տիկ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆի

Վաղը կիրակի ժամը ճիշդ 15ին

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԷՐԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ — ՍԵՒՐԸ

Տոմսերու գին՝ 10 ֆրանք։

ՄԱՆՕԹ.— Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն, ծանօթ ջութակահար Պ. Ժ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ, ընկերակցութեամբ դաշնակահար Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի, ինչպէս նաեւ երգչուհի Օր. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ եւ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆ։

Տոմսակները կը գտնուին Տիկ. Մ. Ճեօճերեանի մօտ, 168, Bd. Haussmann՝ Paris (8). Tél. Carnot: 47-66: Իսկ հանդէսին օրը վերադարձելով Թատերասրահը

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ԵՆԹԱՇՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏ - ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ եւ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

8 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ, ՌՕՊԷՆՍՕՆԻ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

Չորրորդ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ՝ Ալլիֆեան եղեռն, Յ. ՁԱՒՐԵԱՆ՝ Սայեաթ Նովա, Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ՝ Միսաք Մեծարենց, Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Քուչակեան տաղաչափերու հնագոյն տպագրութիւններ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Հայկական բարենորոգումները (վերջ), ՊՐՈՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ Բաքուի խորհրդաժողովը, Մուրատի յուշատետրը (վերջ), Մեր հարեւաններու մօտ, ԱՆՑԵԱԼՔ, ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ, ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ, ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ, Արմէն Սեւան, Ն. Բաղալեան եւայլն. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ՝ Վ. Եպ. Մանկունի, Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը։ ՆԿԱՐՆԵՐ՝ Ռոստոմ, Զարդարեան, Ակնունի, Գ. Բարսեղեան, Մ. Վարանդեան եւ Նէչօ։

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն շուտով փակել հաշիւները։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	60 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Dameme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

Գին 15 ֆրանք. փոստի ծախքով, միայն կանխիկ. Ֆրանսա՝ 16 ֆր. Արտասահման՝ 17 ֆրանք։

Դիմել.— H. Zartarian, 128, Ave. Simon Bolivar, Paris (19): Կը ծախուի նաեւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը։

Դաշտահանդէս Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած՝ Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ. Առնուվիլի Bois de Condosի անտառին մէջ

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի նուիրուի տեղւոյն մանկապարտէզին

Օգնեցէք Մանկապարտէզին, բացակայութիւնը աններելի է

Ճոխ եւ ընտիր պիւֆէ մատչելի գիներով։ Ցէօնէր քէպապ փիտէով եւ իմրիք ճէլվա պատրաստուած խոհարարապետ Պ. Կարապետ Փափազեանի կողմէ։ Արեւել. նուագ՝ քէմանի Սարգիս, ուտի Բարունակ և քանոնի Յակոբ.

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԷՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ ՍԷՎՐԱՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Salle Marronnierի մէջ 8 Ave. Livry

Կը նախագահէ՝ Տ. ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԽՕՅԵԱՆ

Բանասէր եւ պատմագէտ Պ. Կ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ մոգական լապտերով ցոյց պիտի տայ Հայաստանի հին պատմական տեսարանները։

Սէվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի՝ «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆՆԵՐԸ» եւ «ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»

Երգ եւ արտասանութիւն դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ։

Հաղ. միջոց.— Կար տիւ Նորէն շոգեկառք 19.56 և 20.28 իջնել Սէվրան։

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝ **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ **13 rue Pierre Curie**, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

կազմակերպուած «ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

23 Յունիս Շաբաթ երեկոյ

ԱԶԴ

Ի գիտութիւն քաղաքիս եւ արուարձաններու մեր հայրենակիցներուն կը ծանուցուի, վաղը կիրակի առաւօտ 10 յունիս, Սէն Ժիւլիէն – Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ ի հանգիստ հոգւոյ ողբացեալ Մ. Վարանդեանի մահուան քառասունքի առթիւ, նախագահութեամբ հրաժարեալ առաջնորդ Սրբազան հօր։

Արդ կը հրաւիրուին սոյն տխուր պարագային, քաղաքիս եւ բոլոր արուարձաններու մեր հայրենակիցները եւ բոլոր ազգային եւ այլ ամէն կազմակերպութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչները, յարգելու համար անմոռաց յիշատակը հայ ազատագրութեան դատին անխոնջ վեթերանին, որ իր ամբողջ կեանքին, եւ գործով եւ գրչով անձնուիրաբար նուիրուեցաւ հայ հայրենիքի եւ հայ ազգին արդար դատին։ Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 8ին, քարոզ՝ 11ին, հոգեհանգիստ՝ 11.30ին։

Թաղ. խորհուրդ Պոմոնի

(ԿԱՌ)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍԻՄԻԹ - ՔԷՕՐԷՔ եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ զանազան անուշեղէններ պատրաստել գիտցող գործաւոր մը։ Դիմել՝ 115, **Route d'Orléans (Cachan)**ի հացի գործարանը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Զափազանց վարժ կարուհիներ Շըմիզ լա քօսթ indemiableի համար, տեւական գործ։ Դիմել Mme. Dernut. 15, Bld. Bonne Nouvelle, Paris. Մէթրօ Bonne Nouvelle.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 130, Rue Boileau (Արաքսիի դպրոցի) սրահին մէջ։

Օրակարգ. Զեկոյց. Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Կեդր. Վարչութեան հրահանգներու ընթերցում, անդամական պարտականութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէ եւ համակիր երիտասարդներէ որ անպայման ներկայ գտնուին սոյն ընդհ. ժողովին եւ ըլլան ճշդապահ։

ՖՐ. Է. ԽԱՉԻ Սէն-Շամոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները վաղը, Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 3·30ին, ընկերուհի Հռիփսիմէ Պուլուտեանի բնակարանը, 6, Փլաս Նասիոնալ։ Զեկուցում Տր. Կ. Խաչի Զ. պատգամաւորական ժողովի մասին։

ԿԷՑՎԷԻ շրջանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Հրապարակային վիճաբանական դասախօսութիւն, կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ Ուս. Միութեան կողմէ, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Brasserie du Chapitreի մէջ։ Նիւթ՝ «Կինը իրաւունք ունի՞ հասարակական գործերով զբաղելու»։ Կը պաշտպանեն՝ Թէր Օր. Հ. Բիրէնեան, դէմ Պ. Ե. Պարոնեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

– Էնկիւրիի Այնճայ գիւղէն Գրիգոր Քիլիմլեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ թոռները՝ Արաքսիա, Օհան եւ Պօղոս Պըլըըզեան եղբայրները. իրենց հօր անունն է Ճամկօզ Յակոբ. մօր անուն Լուսիկ։ Կը փնտռեմ նաեւ Հայկանուշ Մուսալեանը, հօր անուն Վարդան, մօր անուն Օսկի։ Երեք եղբայրները 1922ին Պոլսէն որբերու հետ փոխադրուած են Եգիպտոս։ Կը լսուի թէ Հայկանուշ ամուսնացած է Տէօրթեօլցի Սարգիս Հայթաեանի հետ եւ հաստատուած է Իսքէնտէրուն։ Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Kilimlian Krikorի, 34 Bld. La Fuente Marseille. (France).

Կը խնդրուի Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Մաննիկ Այտընեան կը փնտռէ իր զաւակները Հռիփսիմէ, Ովաննես եւ Յակոբ, որ մինչեւ 1917 կը գտնուէին Պալու։ Անկէ ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Manig Aydenianի, 27 rue Dunoir, Lyon.

— Կը փնտռեմ Աֆիոն-Գարահիսարցի մօրեղբօրս զաւակները Օննիկ, Մաւրինա եւ Նուրիցա Մէնէճեանները։ Կը կարծուի թէ Սելանիկէն փոխադրուած են Փարիզ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրաքրոջ աղջկան Ազնիւ Թաթլեանի, 144, rue Moncey Lyon, Rhône.

Լիոնէն Արշակ Առաքելեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Բաբերդցի Գառնիկ Առաքելեանը, որ կը կարծուի թէ Յունաստան կը գտնուի եւ որմէ լուր չունի չորս տարիէ ի վեր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի և կամ 24 rue Bégnin Lyon.

— Արտաշէս Վարդապետեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աւետիս կամ Արսէն Վարդապետեան ծնած 1914ին Սամսոն, հօր անուն Արտաշէս՝ մօր անուն՝ Սաթենիկ. տեղահանուած Սամսոնէն։ 1922 թուականին Պաղտատի Ազգ Որբանոցը Արսէն Վարդապետեան անուն որբ մը տեսնողներ եղած են, որը՝ կը կարծենք թէ մեր փնտռած Աւետիս Վարդապետեանն է, յիշեալը անկէ ուրիշ որբերու հետ փոխադրուած է Եգիպտոս։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Ardachés Vartabedian, Blv. Pache 113, Bucarest) Roumanie)։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼԻՔ ՀԱՄԲԸ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Պելճիքա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 10 Juin 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2518

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԲԱԳԻՐ ԽՈՍՔ

ՀՈԳԵԴԷՆ ՀԱՅՐԵՆԱՑՈՒՄ

Ամէն տարի, Մայիս 28ին, մեր սիրտերը կը բացուին ու կը փակուին։

Տարագիր ու Թափառական հայութիւնը, տունական սրահներ — քն ներս, կը միրուի ազատութեան յոյսի ու լոյսի աւազանին մէջ, կ'ամրապնդէ իր հաւատքը եւ զօտեպնդուած դուրս կուգայ կրկին, օտար հորիզոններու տակ հայրենիք ապրելու, հայրենիք բաղձալու։

Ճիշդ է որ ան ֆիզիքապէս հայրենացած չէ, ճիշդ է, որ ան մշտական ուղեւորն է հիւրընկալ ափերու, աստղինչական երկիրնե — րու, բայց անոր հոգւոյն աներեւոյթ խորքին մէջ կ'ապրի ու կը մխայ հայրենիքի անտակն երազը։ Ֆիզիքապէս հայրենացած հայութիւնը, բռնատիրական կարգերու տակ, ակամայ կարմիր գօտի կապած եւ հեռացած է հայրենի նուիրական սրբութիւններէն։ Եւ ժողովուրդը գլուխ կախ, վիզը ծուռ, մականի տակ, կը տանէ ա՛յն, ինչ որ կը պարտադրեն, ինչ որ կը հրահանգեն, ինչ որ իր հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունի։ Ան իրաւունք չունի հպարտու — թեամբ տօնելու անգամ այն տօնը, որ երէկ ձեռք էր բերած իր հերոսական անձնուրացութեամբ եւ երկար պայքարներու գնով։

Կը տօնուի Մայիս 28ը, արտակարգ անապատներէն մինչեւ Ամերիկա, սակայն երբե՛ք Հայաստանի մէջ։

Տարագիր հայութիւնը, հոգեպէս հայրենացած, կը տօնէ ու կ'ոգեկոչէ զայն ամէն տարի, մինչդեռ Ֆիզիքապէս հայրենացած հայութիւնը իրաւունք չունի անունն անգամ արտասանելու...

Պարթաչխարհը հող չունի ոտքին տակ, գործ չունի ձեռքին մէջ, սակայն հոգեպէս հայրենացած ու հայաշունչ, կ'ապրի իր — րեւ մշակութային ազգ, մինչդեռ երկիրը, իբրեւ ֆաշիստական ազգ եւ «պետութիւն», կը վանէ իր զաւակները։

Ցիշեցնե՞նք արդեօք ներզաղթի ծանօթ քնարէք օրօրներն ու անպատ խոստումները... Պէտք չունինք սակայն։ Լաւ է ձգել բախտին...

Ամէնքին համար պարզ է, որ իրական հայրենիքը կ'ապրի իր — րեւ արհեստական պետութիւն, իսկ արհեստական հայրենիքն ու ժողովուրդը՝ իբրեւ իրական պետութիւն։

Մեր պատմութիւնը երբե՛ք այսքան անհեթեթ երեւոյթ եւ հեգնութիւն չէր արձանագրած դարերու իր երկարատեւ ճամբուն վրայ։

Զենք զարմանար։ Եւ միամիտ ալ չենք կարծելու, որ երկիրը բռնատիրական ներկայ կարգերուն տակ կը չափէ իր կուզ մէջքն ու չիլ աչքերը։ Ժողովրդական առածը կ'ըսէ. «Եթէ Աստուած չէ տուած, մարգարէն ի՞նչ կրնայ ընել»։

Անոնց ընդգրկած մեթոտը չի գոհացներ մեզ, եւ չի գոհացներ իրենց հաւատաւոր անդամներն անգամ, որոնց բերանը խուփ, լե — զուն՝ թաթով է այժմ։

Անոնք անխնայ կը գործադրեն բոլշեւիկ հոչակաւոր Մոսուա — յի միջազգային անողորմ մեթոտը, — գլխատում, աքսոր — փոխանակ լոյս ցանելու այդ գլուխներէն ներս, որ կ'ապրին իրենց թեւարկութեան տակ։

Ազատախոհութիւն եւ քաղաքականութիւն կը խաղան հիւանդոտ նշանաբաններով հո՛ն, ուր կենսատու ուրիշ պէտք է ներարկել։ Իշխանական մական կը գործածեն հոն, ուր գուրգուրանք պէտք է ունենային։

Անոնց տարապաշտ հոգին, թէ՛ դուրսը թէ ներսը, աներ կը գործէ։ Բարեկամ են մեր դարաւոր ոսոխին, բարեկամ են դաւի ու աւազակի, արենակից թշնամի են սփիւռքի հայութեան, հե — ռու՝ բանկալի, «պաշտպան» կղերի, եկեղեցւոյ...

Պաղթաչխարհը խռոված հոգիով կը դիտէ կիրքի եւ ատելու — թեան այս անփառունակ տապիտները։

Պուցէ չատոնց կը ցնցուէր Հայ Սփիւռքը, եթէ յիրաւի սփիւռք չըլլար, եթէ կոտորակուած, տարտղնուած չըլլար զանազան երկիրներու մէջ։

Թունաւոր մոլեխինդը գլխու պտոյտ է տուած «Հայաստանեան»ներուն եւ նողկալի հոտով վարակած է իր շրջապատը։

Օտարագուանն ու դրամագլուանը չպտրտուն գէմքով ու կեղծ հրապոյրներով գիրար կը լրացնեն, գիրար կը հատատեն։ Կը հիւսեն սարդի պէս ճակատ ճակատի վրայ, կը կազմեն միու — թիւն միութեան եռեւէ, «արտցաւ բարեկամները» կը դառնան «միացեալ», «միացեալ»ը՝ «արտցաւ», եւ ամէնքն ալ կը փշրուին տակաւին աքացառը չկանչած...։

Ո՞վ պիտի ըլլայ թումբը այս անհնարին կատակերգութեան։

Ո՞վ է որ պիտի ցցէ իր կամքը եւ պատնէշ դառնայ այս պըղ — տոր հոսանքին։

Կը պատասխանենք, — հոգեպէս հայրենացած Հայը։ Անոր — կա նուիրական պարտականութիւնն է այն հայութեան՝ որ Հայաստանին կը պատկանի, բայց «Հայաստան»ը չի պատկանիր իրեն։ Ան է իրաւարարն ու իրաւատէրը, եւ անոր կը պատկանի խօսքի ու գործի իրաւունքը։

Կայր պէտք է ըլլալ չտեսնելու համար, որ տխուր ու գէշեր բոլոր ճակատներու վրայ, դուլ ու դադար չունի հայութեան ոսոխը։ Ան խեղդիչ օղակներ կը հիւսէ մեր չուրջը, դաւեր կը սարքէ, դաշնագիրներ կը կնքէ, զաղտնի իրաւունքներ կը ստանայ, վտանգելու համար ոչ միայն մեր ժողովուրդի ներկան, այլ եւ, նոյն իսկ, ապագայ բոլոր հնարաւորութիւնները։

Մեր ներքին վէճերը վարագոյր կը դառնան, որպէսզի բուն վտանգը չնկատուի, չտեսնուի, եւ ձեռքերն ազատ ըլլան իրենց մութ հաշիւները կարգադրելու։

Սակայն Ե՛ւ թշնամին, Ե՛ւ ներքին դաւադիրը չարաչար կը սխալին։ Մեր աչքերը արթուն կը հսկեն իրենց վրայ, վասնզի մեր հոգին հայրենացած ու հայրենատենչ, լաւ կը ճանչնայ իրենց արժէքը։

Վ. ՀԱՄԲ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Զինաթափութեան Ժողովը շունչ առաւ

Եռանի մեռնողը, որ սահղեռնօք էր, Ժընեւի մէջ, Ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտներու բախումին պատճառով, պարզուեցաւ վերջապէս։ Եւ վախը, թէ Ֆրանսա, Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին ձախողութենէն վերջ, զինաթափ ընելու համար Գերմանիան, կրնայ խօսքը տալ իր բանակին՝ հրամայելով անցնիլ Հռենոսը, եւ այսպիսով խանգարել Եւրոպայի խաղաղութիւնը, — փարատած է առայժմ։

Պատերազմի վախ չկայ, գէթ հիմա, կ'ըսէ քաղաքական մամուլը։

Արդարեւ, հինգշաբթիէն ասդին համերաշխութեան փորձեր կ'ըլլային եւ ուրբաթ, վերջապէս, կարելի եղաւ նախնական համաձայնութիւն մը կնքել։

Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան ներկայացուցիչները բանաձեւով մը փրկեցին Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը։

Այս բախտաւոր բանաձեւը կրցած է գոհացնել տարակարծիք կառավարութեանց ներկայացուցիչները, մէկ կողմէ ընդգծելով կարեւորութիւնը ապահովութեան հարցին (Ֆրանսական տեսակէտ), միւս կողմէ յստակ արտայայտութեամբ մը փափաքելի համարելով Գերմանիոյ վերադարձը եւ մասնակցութիւնը (անգլիական տեսակէտ)։

Բանաձեւը, զրուելով ժողովի, ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ, — ձեռնպահ մնացին միայն Իտալիա եւ Հունգարիա։

Վաղը պիտի նշանակուին ենթայանձնախումբերը, որոնք աշխատանքի պիտի լծուին՝ առաջնորդուած բանաձեւէն։

Ըստ բանաձեւին, զիւանին կը տրուի պաշտօնը հրաւիրելու ընդհ. ժողովը, երբ պատրաստ ըլլայ համաձայնութեան ամբողջական ծրագիրը։

Բանաձեւը չէ մոռցած նաեւ ռուսական առաջարկը, — «Խաղաղութեան Խորհրդաժողով» անունին տակ մնայուն յայտարարել Ժընեւի ներկայ ժողովը։ Եւ կ'աւելցնէ թէ առաջարկը ուսումնասիրութեան կարօտ ըլլալով՝ կը յանձնուի մասնակից երկիրներու կառավարութեան ուշադրութեան։

Այս համաձայնութեան մէջ, կ'ըսուի թէ, իրաւարարի կարեւոր դեր մը խաղաց Ամերիկայի ներկայացուցիչը։ Արդարեւ ամէնուն աչքը Ամերիկայի վրայ յառեցաւ, երբ վախ ծագեցաւ թէ Ֆրանսա կրնայ յարձակիլ Գերմանիոյ վրայ։ Միայն Ամերիկայի միջամտութիւնն է, որ կը փրկէ կացութիւնը, կը զգլէ անգլիական թերթերը։ Այսուհանդերձ կարեւոր դեր մը կատարեց նաեւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը, որ իր կառավարութեան հետ հեռագրով շարունակական հաղորդակցութեան մէջ մտած՝ կրցաւ գտնել համաձայնութեան եզր մը։

Մակտոնըլտ, իր համաձայնութեան հետ փափաք յայտնած է նաեւ, որ Պարթու մօտաւոր ժամանակի մը մէջ այցելէ Լոնտոն։ Այնպէս որ Պարթու յառաջիկայ ամսուան սկիզբը պիտի մեկնի Լոնտոն։ Խօսակցութեանց նիւթը անշուշտ պիտի կազմէ այն որ Գերմանիա, այսպէս մեկուսացած, ընդհանուր խաղաղութեան օջախ մը դարձեր է։ Ժընեւէն թէեւ հեռացած՝ բացակայութիւնը կը զգէ Խորհրդաժողովին վրայ։ Ինչպէս Լիթվինով կ'ըսէր, Ժընեւի մէջ ներկաներ կան, որ բացակայ են, եւ բացականեր կան որ ներկայ են։ Ներկայ բայց բացակայ պետութիւնները անոնք են որ «ձայն կը բանեն» մեծ պետութեանց, իսկ բացակայ բայց ներկայ պետութիւնն է Գերմանիան, որ կը սպառնայ իր պարապ աթոռովը։ Թէեւ ուրիշներ ալ կան, որ պէտք ունին այդ աթոռը գրաւուած տեսնելու՝ վասն ամէնուն հաւասարակշռութեան։ Ահա թէ ինչո՛ւ Անգլիա պնդեց եւ բանաձեւին մէջ անցուց Գերմանիոյ վերադարձի հարցը։

* Պարթու, Փիէթրի, Զօր. Կամէլէն, ինչպէս նաեւ անգլիական պատուիրակութեան պետը ուրբաթ գիշեր մեկնեցան Ժընեւէն։ Լիթվինով եւ Պէնէշ՝ շաբաթ առաւօտ։ Թիթուլէսքօ լեհանդնեցութեան եկաւ՝ հանգչելու համար քիչ մը. Եվթիչ քանի մը օր պիտի մնայ Ժընեւ, յետոյ այցելելու համար Փարիզ։ Ժընեւի մէջ, վաղը, Ֆրանսան կը ներկայացնեն Մասիկլի, Փոլ-Պոնքուր, Օպէր։

Հիթլէր եւ Մուսոլինի պիտի տեսակցին?

Ժընեւի մէջ յամառ զրոյց կը շրջի թէ յառաջիկայ ուրբաթ կամ շաբաթ Մուսոլինի տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Հիթլէրի հետ Վենետիկի մէջ։

Եւ իբր թէ Մուսոլինի փափաք յայտներ է, որ այս տեսակցութիւնը տեղի ունենայ Ֆրանսական կառավարութեան պատասխանատու մէկ դէմքին ներկայութեամբ։

Հռոմի հեռագիրները կը հերքեն այս լուրը։

Այսուհանդերձ կը հաղորդուի որ Մուսոլինի մեկնած է Հռոմէն, գլխի իր ծննդավայրը, Իտալիոյ հիւսիսը, հանգստանալու մէկ շաբաթ։ Անլսուսելի չէ, եթէ Մուսոլինի Իտալիոյ հիւսիսային սահմանին վրայ, իր հանգստարանին մէջ, առիթ մը ստեղծէ տեսակէտներու փոխանակութիւն մը կատարելու Հիթլէրի կամ անոր ներկայացուցիչին հետ։ Հիւսիսային այդ հանգստարանին մէջ էր, որ, անցեալ տարի, Մուսոլինի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տոլֆուսի հետ։ Ինչ որ ալ ըլլայ, կ'ըսուի թէ տեսակցութիւնը գաղտնի պիտի չըլլայ, եւ ուղղակի կամ անուղղակի՝ տեղեկութիւն պիտի տրուի Ֆրանսայի, կատարուած խորհրդակցութեան մասին։

Կազային յարձակման փորձեր յետաձգուեցան

Գրած էին թէ այս երեքշաբթի, «Թշնամի» օդանաւերով կազային յարձակման փորձեր պիտի ըլլան Փարիզի մէջ։

Այժմ կը հաղորդուի թէ յետաձգուած են այդ փորձերը, ամբողջովին զետեղուած չըլլալով անհրաժեշտ սուլիչները։

Համայնավար մամուլը, որ պատերազմի պատրաստութեան նախանշան մը կը համարէր այս փորձը, հրաւէր ուղղեց...։ Բժշկական դատախօսութիւնները կազմակերպեց, համոզելու համար ժողովուրդը թէ անկարելի է պաշտպանուիլ կազայինյարձակման մրցահումէն, թէ կազի դիմակները չեն կրնար մահուընէ ազատել մասնաւորապէս երախաները։ Պիլլէի սրահին մէջ կռիւներ ալ եղան այս առթիւ։

Այս էր պատճառը, կը գրէ համայնավար թերթը, որ Փարիզի քաղաքային իշխանութիւնը յետաձգեց անհրաժեշտ փորձերը, մինչդեռ կը հաղորդուի թէ փորձերը տեղի պիտի ունենան անպայման, բայց ժամանակ մը վերջ, մասնաւորապէս Փարիզի յառաջիկայ տօներէն ետքը, որպէսզի հանդիսութիւններու ընթացքին ժողովուրդին միտքը թունդ չելլէ՝ յիշելով պատերազմի օրերը։

Երէկ առաւօտ գաւլինը նիստ գումարեց Տումէրկի նախագահութեան տակ, եւ զբաղեցաւ ներքին նախարար Սարոյի ծրագրին քննութեամբ։

Ընդդէմ կազային յարձակումներու, Ֆրանսայի քաղաքներուն պաշտպանութեան հարցն է որ կը ներկայացուի այդ ծրագրով։ Ծրագիրը ընդունուեցաւ, այժմ անհրաժեշտ վարկը հայթայթելու մասին է, որ կը խորհուի։

Ըստ Սարոյի այդ ծրագրին, Ֆրանսայի բոլոր քաղաքները պարտաւոր են միջոցներ ձեռք առնել՝ պաշտպանուելու համար կազային յարձակումներու դէմ։ Ժողովուրդը եւս պարտադիր կերպով պիտի մասնակցի պաշտպանութեան այդ փորձերուն, պիտի պատժուին անոնք որ չեն հպատակիր։ Փորձերը պիտի կատարուին ամէն կողմ, Փարիզի տօներէն վերջ, երբ լուր պիտի տրուի թերթերու միջոցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՑՍ ՄԻԿԸ ԳԻՏԷԻ՞Ք

Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան գործակալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան...

Գտէք Ամերիկայի հայ բոլշեւիկեան օրկանը, «Բանուոր», 15 Մայիս, եւ կարդացէք.

— «Ամէնուն համար պարզ դարձաւ որ Յովակիմեան արքեպիսկոպոսէն ժողովուրդը երես դարձուց, որովհետեւ ան Մայիս 28 տօնելու կուսակից էր։ Որովհետեւ ան կողմնակից էր եկեղեցիի զանգակատան վրայ մահու դրօշ պարզելու»։ (Կ'ակնարկէ Հայկական եռագոյնին)։

Շարունակեցէք ընթերցումը եւ պիտի իմանաք որ Յովակիմեան արքեպիսկոպոս... «Դաշնակցութեան գործակալն էր»։

— «Առաջնորդը կը հրահանգէր եկեղեցիի զանգակատուներուն վրայ անկիւնաւոր խաչ անկել (Պուլկարիոյ ֆաշական զինանշանը) եւ մահու դրօշ պարզել անկիւնաւոր խաչին վերեւը. բայց պուլկարահայ աշխատաւորութիւնը, աւելի հերոսական ու վճռական, Դաշնակցութիւնը եւ անոր գործակալ «Ծերունազարդ» արքեպիսկոպոսը պարտութեան մատնեց, պուլկարական ամենաբարբարոսական ֆաշիզմի արիւնոտ հովանիին տակ»։

Անշուշտ ասոր համար է որ, երբ ժողովուրդը հոգեհանգիստ կը կատարէ Պուրկազի մէջ, վաստակաւոր առաջնորդին համար, Հօկը ոչ միայն չի մասնակցիր, այլեւ... դաշտահանդէս մը կը սարքէ, հոգեհանգիստը խանգարելու համար։

Անրա՛խտ Ստեփաննոս, որ «գրաբարնա» չէիր գիտեր, իսկ այժման «գրաբար» ապուշութիւն՝ ոչ իսկ երազիդ մէջ կրնայիր երեւակայել։

Եւ սակայն, հանգիստ եղիր։

Եթէ ապուշները ու սրիկաները ութսուն տարիներդ եւ անձնուրացած ոսկորներդ անգամ կ'անարգեն, ոզջ է Նիկոմիդիոյ ժողովուրդը։

Ան կրնայ պատմել թէ ի՛նչ էիր դուն։

Եւ տեսարանիկ «Սիոն»ը, որ կը նկարագրէ Թորգոմ Պատրիարքին բերնով (կը ճանչնա՞ս, չէ՞...)։

— «Անգամ մը սակայն զանուեցը առիթ դարձաւ իր մէջ, երբ, 1895ի ջարդերուն, Կէյվէ Ազհիսարի մէջ 40ի չափ Հայեր կոտորեր եւ մնացած ու կիսամեռ լեցուցեր էին ջրհորին մէջ։ Սրբազանը հոն փութացեր էր խելայեղ ու լալագին, ու ջրհորին բերնին առջեւ, ուր հասեր էին նաեւ Նիկոմիդիոյ կառավարիչը, զինուորական հրամանատարը եւ Տօքթ. Ջէմպըրս՝ յանուն անգլիական գեսպանատան, բռնելով կառավարիչին օձիքէն, մոնչացեր էր ամբողջ հոգւովն ու մարմնովը թունդ ելած.

— «Դազան դու, զաւակներս կ'ուզեմ քենէ. որովհետեւ երբ քանիցս մատնանիշ ըրի քեզի այս վտանգը, չլսեցիր դուն ինծի»։

Հազար «Բանուոր» չեն կրնար պղծել յիշատակդ, երբ այսպիսի պատմութիւններ ունիս։

Հարցուր իրենց քու «գրաբարնա» շարադրութեամբդ.

— Դուք ալ ունի՞ք այսպիսի պատմութիւններ։ Գոնէ մէկ հատ...

Երիցս թշուառ թշուառականներ։

ՎԱՀԷ

Թուրքիոյ նոր ծրագիրը գաղթականներու տեղաւորման համար

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը սկսաւ քննել գաղթականներու տեղաւորման նոր ծրագիրը, որ երեք շրջանակի կը բաժնէ Թուրքիան։

Օրինագծին համաձայն, ներքին գործավարութիւնը հրահանգ մը պիտի պատրաստէ գաղթականները եւ տարագիրները երկիր ընդունելու մասին։ Անիշխանականները, լրտեսները, վաչկատուն գնչուները, երկրէն վտարուածները Թուրքիա չպիտի ընդունուին։ Աշխէլթական կազմակերպութիւնները եւ անոնց բարոյական անձնաւորութիւնները ջնջուած են։ Մշակութային եւ կարգապահական պատճառներով, կրնան արգիլուիլ խմբաւորումները եւ ցրուումը։ Նորեկ գաղթականներէն 22 տարեկան եղողները զործօն զինուոր չպիտի առնուին, այլ պահեստի կարգը պիտի դասուին։

Պարսկաստանի Շահը Թուրքիոյ մէջ

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԱՐՄԱՏԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻՆ

Բիզա Շահին այցելութեան առթիւ, Էնկիւրիի պարսիկ դեսպանը հետեւեալ յայտարարութիւններն բրաւ Տրապիզոնի մէջ, ուր գացած է դիմաւորելու իր վեհապետը

— «Հակառակ դարաւոր բարեկամութեան եւ եղբայրական կապերուն, սահմանային կարգ մը անկարեւոր տարակարծութիւններ երբեմն կը սպառնային յարաբերութիւնը խանգարել դարերով բարեկամ երկիրներու միջեւ։ Բայց երկու երկիրները յաջողեցան գիւրութեամբ հարթել դժուարութիւնները եւ աւելի զօրացնել իրենց բարեկամութիւնը։ Այս յաջողութիւնը ձեռք բերուեցաւ, շնորհիւ երկու երկիրներու պետերուն բարեացակամութեանը եւ թանկագին ձիրքերուն։ Երկու մեծ դէմքերը յուշացան հաւկնալու թէ Թուրքիա եւ Իրան ամէն բանէ առաջ պէտք ունին բարեկամութեան, խաղաղօրէն բարգաւաճիլ կարենալու համար։ Եւ պէտք տեսան այս տեսակ հանդիպում մը, սահմանային խնդիրները արմատապէս լուծելու համար։

Նախապէս ծրագրուած էր տեսակցութիւնը կատարել Վանի նահանգին մէջ։ Բայց Ն. Վ. Շահը ուզեց Էնկիւրի երթալ, մօտէն տեսնելու համար հիանալի յեղափոխութիւնը զոր Թուրքիա երեւան բերաւ 10 տարուան նման կարճ շրջանի մը։ Այն պարագան որ Շահը Էնկիւրի եւ գեղեցիկ Պոլիսը այցելելէ յետոյ, ուղղակի Թէհրան պիտի վերադառնայ, ամէնէն գեղեցիկ ապացոյցն է Թուրք եւ պարսիկ բարեկամութեան։

Երկու տարի առաջ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ, Թուրք եւ պարսիկ սահմանը որոշելու համար։ Այս նպատակով կազմուեցաւ յանձնաժողով մը որ շատ յաջող գործունէութիւն մը ունեցաւ, եւ տարի մըն ալ պիտի գործէ նոյն ձեւով։ Յանձնաժողովը արդէն իսկ սկսած է ձողեր զնել սահմանին վրայ։ Այս տարի մասնախումբ մը կազմուեցաւ, յանձնաժողովին տուած որոշումները գործադրելու համար։ Մասնախումբը արդէն իսկ գործի անցած է։ Այս ձեւով այդ շրջանին մէջ ապահովութեան խնդիրը գոհացուցիչ լուծում մը պիտի ստանայ։

⁂ Որոշուած է Շահին նուիրել Կեսարիոյ գործարանին արտադրութիւններէն արդիական սաւառնակ մը, ինչպէս նաեւ ոսկէ մասնաւոր մետալ մը։ Կ'ըսուի թէ պիտի նուիրուի նաեւ արժէքաւոր պղպջոմ մը։

ՄԵՐ ''ԿՈՒԼՈՒԻՆ ՊՕՂՈՍ,,ՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

Երրորդ եւ վերջին այս յօդուածով կ'ուզէի խօսիլ Տոքթ. Գարոնիկեանի «կազմակերպութիւններուն» կամ «սուրբ գործերուն» մասին, զորոնք «աստուածաբանը» վեց ամիս անընդհատ (Հոկտ. 1933— Ապրիլ 1934) կատարեց Մարսիլիոյ մէջ:

Յառաջի թղթակիցը երեք յաջորդական յօդուածներով կատարեց այդ աշխատանքը: Ինծի կը մնայ, այժմ, խօսիլ ընդհանուր կերպով:

Տոքթ. Գարոնիկեան, այն մարդն է, որ, Առաքոպարցիներու բարբառով, «կու լսի» Պօղոս կը կոչուի. Կուլուի Պօղոսները չեն ամչնար, երբ բարկանան՝ կը մեղքնան վրայ, երբ հայհոյեն՝ կ'աղօթեն քիչի համար, երբ ծեծեն՝ կը համբուրեն ձեռքը, սակայն երբե՛ք, երբե՛ք չեն հրաժարիր իրենց ընելիքէն: Այս ձեւով է որ «վանքի հաւ» կ'ըսուին կամ «կուլու» կը խօսին: «Կուլուի Պօղոսը» վիպային տիպար մըն է, որ դժբախտաբար ներկայացուած չէ տակաւին մեր գրականութեան մէջ: Այս տիպարը կայ ամէն կողմ, ոչ հայրենիքի գաղափար ունի, ոչ ալ ազգութեան ըմբռնում,— կը թնի, կուլայ, կ'աղաչէ, կ'աղօթէ, քիչի պզտիկ ծառայութիւններ ալ կը մատուցանէ, ի վերջոյ բակէդ կը թռցնէ կը տանի «կուլուն» (հնդկահաւ): Մէկ զդայարանք ունի այս մարդը,— փորը: Եւ փորը կշտացնելու համար՝ Աստուծոյ մասին կը խօսի քիչի, կարողութեան չափազանց ձեւեր կը կատարէ, ծանօթ գիրքերէ վկայութիւններ կը բերէ, վերջապէս կը գտնէ միջոցը չահագործելու մէկ տկարութիւնը: Արդարեւ, տարօրինակ խելացիութիւն մը ունին այս մարդիկը, թերեւս «հաստատութիւն» մը ճանչնալու դժմացիներին տկար կողմը: Երբ հասկցաւ, որ դիմացինը հոգիով զիւրաբեկ է, «հա՛նք գտաւ» այլ եւս: Յանկարծ կը քաջանայ, կը յանդիմանէ, կը չարչարէ զայն, «աստուածաբան» կը դառնայ զոհին աչքէն, կամ գիտուն, նոյն իսկ ... բժիշկ: Այլ եւս զայն կը գործածէ իր ծառային պէս, մինչեւ որ մոխիրի վրայ նստեցնէ կամ դրկէ... փրկիչ: Շատ քիչ անգամ կը սխալի, — եւ եթէ դժբախտութիւնն ունենայ հանդիպելու ... փշտացիի մը, սատուածաբանը յանկարծ կը դառնայ... Կուլուի Պօղոս,— չհասկնայ կը ձեւացնէ, կ'ուրանայ բրածը, անմեղ ու միամիտ արարածի մը երեւոյթն առած՝ կ'աշխատի կարճ կապել եւ քաշել երթալ:

«Կուլուի Պօղոս» մըն է տոքթ. Արմենակ Գարոնիկեան,— ոչ «աստուածաբանութիւնէ» կը հասկնայ, ոչ ալ գիտութենէ: Այս մարդը վտանգաւոր է մեր ազգային շահերուն տեսակէտով՝ կասկածաւոր մակարդակ մը, որ կը ձգտի հայ ժողովուրդին յետին խաւերուն թշուառութիւնն ու տգիտութիւնը շահագործելով:

Եթէ հշմարիտ եւ անկեղծ հաւատացող մըն է Ցիսուսի, եթէ անշահախնդիր եւ անձնուէր քարոզիչ մըն է քրիստոնէութեան, ի՞նչ համոզուած եւ նուիրուած անդամ մըն է հայ եկեղեցիին,— թող դիմէ առ որ անկ է, վարդապետ կամ քահանայ ձեռնադրուի, մտնէ վերջապէս հակակշռող կազմակերպութեան մը մէջ: Աշխարհական եւ ինքնագլուխ գործելով, չի կրնար երբեք վստահութիւն ներշնչել հայ մամուլին, որ, իր դերին մէջ, ստիպուած է մեր ազգային եւ քաղաքական կարգապահութեան: Հայ եկեղեցին համար երգուընցող մը, ինչպէս կը յաւակնի ըլլալ, չի կրնար Միութիւններ կազմել ընդդէմ հայ եկեղեցիին: Իր «սուրբ գործերը» եթէ մէկ կողմէ ապրուստի միջոց է զարձուցեր իրեն, միւս կողմէ վտանգաւոր ձեռնարկի մը հանդամանքը ունին հայ եկեղեցիին պահպանման եւ կարգապահութեան տեսակէտով:

Ո՛չ, չենք կրնար թոյլ տալ, որ գործէ իբրեւ աշխարհական, առանց հաշիւ տալու կրօնական կազմակերպութեան մը, առանց մտնելու հակակշիռին տակ եկեղեցական իշխանութեան մը: Թող վերջապէս մտնէ եկեղեցիէ մը ներս, բայց եկեղեցիէ դուրս՝ կը չփենք կոնակը: Օրուան պայմանները հասկցողին հասկցուցին անշուշտ թէ, քանի մը տարի վերջ, այս ժողովուրդին ազգային եւ քաղաքական զեկավարութիւնը կը յանձնուի երիտասարդութեան,— բոլորովին նոր վարիչներու (Զպարծինք, ընկերային ընտանեթեան երեւոյթ է այս, ոչ թէ յաղթանակ): Եւ այդ երիտասարդութիւնը, թող վստա՜հ ըլլայ Գարոնիկեանը, պիտի չգործէ հին ձեւով, պիտի չքալէ հին համբաներով մ'«Կուլուի Պօղոսներուն», այն առեն:

Կրօնքի դէմ պայքար մը չէ, որ կը ներշնչէ մեզ: Ո՛չ. ունինք մեր տեսակէտը կրօնքին մասին, եւ կը մերժենք տեսակէտը հին սերունդին: Զէ՛, կրօնքը խիղճի գործ չէ, նախ հասարակական է այդ բացատութիւնը, եւ յետոյ թարգմանածոյ (գերմանական) խօսք մը ծնած: Մենք կ'ընդունինք կրօնքը իբրեւ պարոյական կարգապահութեան եղանակ մը միայն: Ազգանուն մը որ, սակայն, հին է այլ եւս եւ անզօր, բոլորովի՛ն անզօր: Այսուհանդերձ չենք հետապնդեր, եթէ զաւակայ մը մարդիկ, իրենց իրենց մէջ ամփոփուած, առանց մեր ազգային եւ քաղաքական ճամբաներուն վրայ երեւնալու, կը փորձեն հոգեկան գոհացում ստանալ հնադարեան այդ բարոյական կարգապահութեան մէջ:

Բարոյական կարգապահութիւն անունի, կրօնքը կը ասնենք իր բուն դերին,— միջոց կամ եղանակ, բայց երբեք նպատակ: Պոլիսէն սկսեալ մինչեւ Փարիզ եւ ամէն կողմ, մեր հաւատացեալներն էին, որ ազգային եւ քաղաքական մեր իրաւունքները թիւացին եկեղեցիէն ներս,— եկեղեցին վերածեցին մեր ամբողջ պատմութիւնը, կրօնական համայնքի վերածեցին ազգային մեր դարաւոր գոյութիւնը: Ահա թէ ինչու զրկուեցանք մեզ արժեցնելու պատեհութիւններէն:

Հայ եկեղեցին, մեզի՝ աշխարհիկներուս համար, սրբութիւն մըն է, զոր պատմութեան թանգարանը դրած ենք: Ազգային թանգարանի այդ արժէքաւոր առարկան չի կրնար ներշնչել մեզ այսուհետեւ մեր ազգային պայքարներուն ընթացքին: Ահա թէ ինչու չենք ուզեր որ մէկը հրապարակ գայ եկեղեցիով ազգ փրկելու: Մանաւանդ Գարոնիկեա՛ն մը: Այս մարդը թշնամի մըն է մեր աշխարհիկ գաղափարներուն,— որովհետեւ կը կազմալուծէ հայ հոգիին դիմադրական կարողութիւնը: Թշնամի մըն է նաեւ հայ եկեղեցական իշխանութեան,— որովհետեւ անիշխանութիւն կը ստեղծէ կրօնական կազմակերպութեան մէջ:

Մենք արթուն ենք եւ պիտի հսկենք այս մարդուն վրայ,— իր «դրօշակով» չափեցինք իր մտաւորական կարողութիւնները, կրօնքի ֆանջռնի մըն է, տգէտ եւ թշուառական արարած մը: Ժամանակ մը, Գերմանիոյ մէջ, փորձեց չահագործել հայ որբերը, երբ անոնց անունով տուն կամ դպրոց ուզեց հիմնել (չահագործումի ամէնէն չատ փորձուած ձեւը մեր մէջ),— այս առթիւ էր որ դատարան յանձնեց հայ որբ մը: Այժմ, Մարսիլիոյ մէջ, որբերը ձգած, հայ թշուառ եւ գիւղաբնակ հոգիներու վրայ կ'ուզէ փորձել իր տիէֆիւլաթեիզմը:

Մենք արթուն ենք եւ պիտի հրսկենք

Արթո՞ւն է, եւ կը հսկէ՞ հայ եկեղեցական իշխանութիւնը:

Չեմ կարծեր, որովհետեւ տեսայ, որ եպիսկոպոսներու հետ բարեկամութիւններ է կնքած եւ քահանաներու վրայ «աստուածաբանութեան դասախօս» է ճանչցուած: Ցեսայ Մարսիլիոյ մէջ իր աշխատանքը,— լուսանկարիչին կ'երթայ, «գիրքս մէջ զետեղելու պիտի ընեմ» ըսելով մըն կը լուսանկարուի եւ մըն լուսանկարել կուտայ իր «հաւատացեալները»: Մէկուն օրհնութիւն կուտայ, միւսին խոստում մը, կը մտնէ տուներէն ներս, կը մտնէ եկեղեցիներէն ներս: Կիներ եւ աղջիկներ կը կանչէ միասին լուսանկարուելու: Փակագիծի մէջ, այստեղ, ըսեմ թէ տակաւին չեմ հասկցած մեր ժողովուրդին այն խոր խմաստութիւնը, որ երբեմն հեգնանք մըն է, երբեմն գթութիւն մը,— այն կիներն ու աղջիկները, որ լուսանկարուած են Տոքթ. Գարոնիկեանի հետ, իրենց հոգիին խորէն կը խնդա՞ն թէ կուլան «աստուածաբանին» վրայ: Երկա՛ր, երկա՛ր դիտեր եմ, ու կը դիտեմ տակաւին, Տոքթ. Գարոնիկեանի հաւատացեալներուն խմբանկարը, եւ չեմ կրցած ամբողջովին հասկնալ չատերուն արտայայտութիւնը: Հայ աղջիկը, որ դժուար կը յօժարի լուսանկարուիլ որ եւ է օտարի հետ, այս խմբանկարին մէջ կը թուի թէ անգիտացած է յանուն գթութեան, թշուառ մարդու մը վրայ խղճալու համար միայն, ձեւով մը անոր օգտակար ըլլալու նպատակով պարզապէս: Իսկ հայ կինը, որ, լուսանկարուելու մէջ դիւրամատոյց է քիչ մը, այս խմբանկարներուն մէջ կը թուի թէ անգի առած է խնդալու համար միայն, հայկական տխո՛ւր հեգնանքը փոխելու նպատակով, յանուն ապուշի մը հետ զուարճանալու իր տարօրինակ փափաքին:

Ինչան թէ խղճան իր վրայ, Տոքթ. Գարոնիկեան, կիներու եւ աղջիկներու այդ խառնիճաղանճ բազմութեան մէջ նստած, կը թուի խաղալ իբրեւ երջանիկ ծիկոյռ մը:

Այսուհանդերձ Տոքթ. Գարոնիկեան գիտէ իր բրածը եւ ընելիքը: Երբեմն Սեւուղի էջերուն պատմութիւնովը, երբեմն լուսանկար հանելու գործառովը, երբեմն սուրբի զաւաթներու մէջ ապագան գուշակելու իր «աստուածաբանութեամբը», ան կը տիրէ հետզհետէ ժողովրդական խաւերու հոգիին վրայ,— Միութիւններ կը հիմնէ, կը գործէ կիներու զինքով եւ ուժով, կը խօսի ընդդէմ առաջնորդին, քահանային, կաթողիկոսին, ներկայանալով հայ եկեղեցիին ինքնիշխան եւ անքննադատելի առաջնորդը:

Կրօնական եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու դէմ ընդհանուր դժգոհութիւն մը ստեղծելով, յաճախ կ'արտայայտէ անիշխանութեան մէջ փրկիչ մը դառնալու ժխմառնութիւնը:

Կը կրկնեմ,— մենք արթուն ենք եւ կը հսկենք բոլոր այսպիսի ժեծամոլներուն եւ Տոնքիշոթներուն, ծիկոյռներուն եւ ռիկոլօներուն վրայ: Սակայն գիտեմ որ եկեղեցական իշխանութիւնը, տարօրինակ ապիկարութեամբ մը, ձգած է որ Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա, Յունաստանէն մինչեւ Ամերիկա, կրօնական ձեւի տակ մարզորսութիւն մը կատարուի:

Ի՞նչ Տոքթ. Գարոնիկեաններ կան Ֆրանսայիդանապառն չրջանններուն մէջ: Քանինե՛ր գիտեմ, քանի՛ քանի՛ որոնք ինչներ ժամանակ, որ այս կրօնքի նոր առաքեալներուն ձեռքը խաղալիկ դարձած, սորվեր եւ գիրքի կեանք կը վարեն, ոմանք նոյնիսկ կէս-խենթեր դարձած են, հոգիով թշուառներ, «փրկուածնե՛ր»: Օր մը, հայ եկեղեցական իշխանութիւնը թող այցելութիւն մը կատարէ մասնաւորաբար Արոշէյի նահանգը եւ Ֆրանսայի արեւելեան սահմանագլուխը: Ի՞նչ «աստուածաբաններ» կան այդ տեղերը, որ, Տոքթ. Գարոնիկեանի նման, Սեւուղի էջերուն պատմութիւնով, մեծ աւերներ կը գործեն:

Մէ՛ չափից, երբ եւ իցէ, հայ ժողովուրդ, փշրաբրեկեղեցականներուն, որ կրօնական քարոզութեան ձեւին տակ, կը կատարուի ծոցիդ մէջ: Գիտցիր գիտէ թէ ծածուկ թշուառութիւնը,— զոր, Սեւուղի էջերուն պատմութիւնն ընելով քեզի պատճառեցին եւ զեռ կը պատճառեն «կրօնաւէր» մարդիկ,— աւելի խոր է եւ անհանդուրժելի քան մինչեւ այժմ նկարագրուած թշուառութիւնները:

Ահա թէ ինչո՛ւ այս կատաղութիւնըս:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ո՜հ, թող՝ ձեռքս, Ուո՛լթ Հուիթ-մէն:

Ի՞նչ հրաշալիքներ կը պարզուին աչքիս առջեւ: Ի՞նչ տեսարաններ եւ ի՞նչ աղմուկներ: Ի՞նչպիսի օղակներ կցուած միմեանց անվերջօրէն, որոնց իւրաքանչիւրը յաջորդին է կառչած, իւրաքանչիւրը ամէնուն կը համապատասխանէ, եւ իւրաքանչիւրը կը մասնակցի Երկրին ամէնուն հետ:

Ի՞նչ է այն, որ կ'ընդլայնի քու մէջդ, Ուոլթ Հուիթմէն: Ի՞նչ կոհակներ եւ ի՞նչ գետեր կը թորին: Ի՞նչ կլիմաներ: Ի՞նչ մարդիկ եւ ի՞նչ քաղաքներ կան հոս: Ո՞վ են այս տղաքը, որոնցմէ ոմանք կը խաղան, եւ ոմանք կը քնանան: Ո՞վ են աղջիկները: Ո՞վ են ամուսնացած կիները: Ո՞վ են ծերունիները, որ, խմբովին, յամրօրէն կ'երթան, միմեանց վզին անցուցած իրենց թեւերը: Ի՞նչ են այս գետերը: Ի՞նչ են այս անտառներն ու այս պըտուղները: Ի՞նչպէս կը կոչուին լեռները, որ կը կանգնին այնքան բարձր՝ ամպերուն մէջ: Որքա՜ն բիւրաւոր բընակարաններ, բնակիչներով լեցուն:

Իմ մէջս լայնութիւնները կը տարածուին եւ երկարութիւնները կ'երկարաձգուին: Ասիան, Ափրիկէն, Եւրոպան արեւելք են, Ամերիկան՝ արեւմուտք: Հրաբորբ հասարակածը կը փաթթուի երկրին կլորութիւնը ժապաւէնով, հիւսիսն ու հարաւը հետաքրքրական ձեւով կը դառնան առանցքին ծայրերուն վրայ, իմ մէջս ամէնէն երկարատեւ ցերեկը կայ, արեւը կը դառնայ խոտոր շրջանակներով, ամիսներով մարը չի մտներ, ուղղուած առեն՝ թեւատարած իմ մէջս կը բարձրանայ կէս գիշերի արեւը ճիշդ հորիզոնին վերեւ ու կ'անհետանայ յետոյ, իմ մէջս՝ երկրամասեր, ծովեր, ատաղձներ, անտառներ, հրաբուխներ, արշիպեղագոսներ, Մալէզիան, Փոլինէզեան եւ մեծ կղզիները Անթիլեան:

Ի՞նչ կը լսես, Ուոլթ Հուիթմէն:

Կը լսեմ գործաւորը, որ կ'երգէ, եւ ագարակին կինը, որ կ'երգէ, կը լսեմ հեռուէն տղոց եւ անասուններուն լսուածագի աղմուկները, կը լսեմ վայրի ձին հետապնդող Աւստրալիացիներու նախանձայոյզ ճիչերը, կը լսեմ սպանիական պարը՝ բամբիռներու ընկերակցութեամբ՝ չագանակիներու շուքին տակ, ինչպէս նաեւ ջութակն ու կիթառը. կը լսեմ մշտական արձագանգները Թեյմզին, ազատութեան ջերմաբուխ երգերը Ֆրանսական, կը լսեմ իտալացի կոնտոլավարին՝ հին բանաստեղծութիւններ երգելը՝ երաժշտականօրէն, կը լսեմ մարախները Սուրիոյ մէջ՝ երբ անոնք իրենց աչռելի ամպերուն տարափները կը տեղան արմտիքներուն եւ խոտին վրայ, կը լսեմ զղջական յարկերգը մայրամուտի առեն, որ մտախոհ կ'իջնայ մեծարելի մօր կուրծքին վրայ, լայնածաւալ եւ սեւաթոյր Նեղոսը, կը լսեմ զուարթաղին կանչերը Մեքսիքական Ջորիպաններն, եւ ջորիներու զանգակները, կը լսեմ արաբ մուէզզինը, որ կը ձայնէ մզկիթին բարձունքէն, կը լսեմ քրիստոնեայ երգերը՝ իրենց եկեղեցիներու խորաններուն վրայ, կը լսեմ, փոխն ի փոխ, բամբերգներն ու սոփրանները, կը լսեմ Յագալեան ալաղակը եւ ձայնը նաւազին, որ Օխոտքի ծովուն մէջ կը նաւարկէ, կը լսեմ հեւալը գերիներու երամներուն, որոնք կը քալեն երկու առ երկու, կամ երեք առ երեք չղթաներով, իրարու կապուած՝ իրենց դաստակներէն եւ ոտքերէն, կը լսեմ Հէլլէններու կրական գիջերզութիւնները եւ Հռովմայեցոց բուռն աւանդավէպերը, կը լսեմ գեղեցիկ Աստուած Քրիստոսին յաւիտենական կեանքին եւ արիւնոտ մահուան պատմութիւնը, կը լսեմ որ Հնդիկը իր սիրական աշակերտին կ'աւանդէ այն երգերը, պատուիրաններն ու աւանդները, որոնք ապահովաբար մինչեւ այդ օր փոխանցուած են երեք հազար տարի առաջ զանոնք պատմող բանաստեղծներէ:

Ի՞նչ կը տեսնես, Ուոլթ Հուիթմէն

Ո՞վ են անոնք, զորս կ'ողջունես, եւ անոնք որ մէկը միւսին ետեւէն, քեզ կ'ողջունեն:

Կը տեսնեմ մեծ կլոր հրաշալիք մը, որ կը դառնայ միջոցին ընդմէջէն, կը տեսնեմ երկրի երեսին վրայ ագարակները, աւերակները, գերեզմանատուները, բանտերը, գործարանները, պալատները, հիւղակները, բարբարոսներու խրճիթները եւ վաչկատուններու վրանները, որոնք վարէն վեր կը նեղնան, կը տեսնեմ այն մասը, որ ստուերի մէջ է մէկ կողմէն, ուր քնացողները կը քնանան, եւ արեւոտ մասը միւս կողմէն, կը տեսնեմ լոյսին եւ ստուերին հետաքրքրաշարժ եւ արագ փոփոխումը, կը տեսնեմ հեռաւոր երկիրները, այնքան իրական եւ այնքա՜ն մօտիկ իրենց բնակիչներուն համար, որքան իմ երկիրս է ինծի համար:

Կը տեսնեմ յորդառատ ջուրերը, կը տեսնեմ լեռներու ցից կատարները, կը տեսնեմ յստակօրէն Հիմալայաները, կը տեսնեմ Պիրէնեաններն, Ալպեանները, Քարփաթները, կը տեսնեմ Վեզուվն ու Եթնան, Լուսնի լեռները, կը տեսնեմ անապատները Լիպիոյ, Արաբիոյ եւ Ասիոյ:

Կը տեսնեմ երկար գետերը երկրի գետերուն, կը տեսնեմ Ամազոնն ու Փարակուան:

Կը տեսնեմ չորս մեծ գետերը Չինաստանի, Ամուրը, Դեղին գետը, Եանկ-Ցէն եւ Փիալը:

Կը տեսնեմ յոյն նաւազը, որ դուրս կ'ելլէ Եգէական ծովածոցէն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

— oo —

Անցեալ մայիս ամսուան ընթացքին Գերմանիոյ մէջ հակահրէական չարժումներուն գործունէութեան սկսաւ: Մէկ կողմէն գերման փրոփականտի նախարար Տոքթ. Կէօպէլսի ճառը, միւս կողմէ «Անկրիֆ» ազգային-ընկերվարական օրաթերթի հակասեմական հրատարակութիւնները, ցոյց կուտան թէ գերման ազգայնականները նորէն սկսած են միջոցներ ձեռք առնել, Հրեաներու դէմ պայքարը խստացնելու համար: Այս բոլորէն դուրս, իր հակասեմական հրատարակութիւններով ծանօթ չաբաթաթերթ մը, «Տէր Շտիւրմէր», որ Նիւրնպէրկ լոյս կը տեսնէ եւ որու հրատարակիչը նոյն քաղաքի ազգային-ընկերվարականներու պետն է, վերջին չաբաթներս սաստկացուցած է իր անողոք յարձակումները՝ հրէական մշակոյթին, ոգիին եւ կրօնքին դէմ:

Այս նոր յարձակումներուն առիթ տուողը եթէ մէկ կողմէն արտասահմանի Հրեաներուն յարաճուն եւ տեւական պայքարն է գերման ապրանքներուն դէմ, միւս կողմէն, Հրեաներու երկրէն ներս հետզհետէ զգալի համարձակութիւնն է, որոնք, անցեալ տարուան սարսափի ազդեցութենէն դուրս գալով, սկսան նորէն ծաւալել Գերմանիոյ ներքին տնտեսական եւ ընկերային կեանքի մէջ:

Տեղ տեղ ծագեցան պէպքեր, ուր Հրեաները օրէնքին դիմելով պաշտպանութիւն գտան: Օրինակ մը տալու համար յիշեմ մէկ երկու պարագանիր Գերմանիոյ Հայլիկհաուզ քաղաքին հրէական գերեզմանատան մէջէն 28 գերեզմանաքարեր տապալուած էին: Յանցաւորը բռնուելով 1½ ամսուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

Հրեայ փաստաբան մը, որ այժմ չի կրնար իր արհեստը գործադրել, իր այցետոմսին վրայ, անունին տակ, «Նախկին փաստաբան» բառերը դրած էր: Իր գտնուած քաղաքին ազգ. ընկերվարականները արգիլեցին այդ բառերու գործածութիւնը, յայտնելով թէ փաստաբանութենէն վտարուած մը իրաւունք չունէր այդ տիտղոսը գործածելու: Հրեայ նախկին փաստաբանը դատարան դիմեց: Կաբեւորը այն չէ, թէ հրեայ փաստաբանը իրաւունք ստացաւ թէ ոչ, այլ այն՝ որ հրեայ փաստաբանը համարձակութիւն ունեցաւ, հակառակ ազգ. ընկերվարականներու հրամանին, դատարան դիմելու:

Կ'երեւի այսպիսի ներքին դէպքեր եւս առիթ ստեղծեցին որ պաշտօնական մարմինները ազդարարութիւն մը ուղղեն Հրեաներուն եւ յիշեցնեն իրենց դերը:

Ուշադրաւ էր այս առթիւ Տոքթ. Կէօպէլսի վերջերս խօսած ճառը: Անոր խօսքերը սպառնալից էին: Եթէ արտասահմանի Հրեաները տակաւին չարունակեն գերման արտադրութիւններուն դէմ պայքարը, ըսաւ ան, այն ատեն գիտցած թող ըլլան որ Գերմանիան իր երկրին մէջ գտնուած Հրեաներուն օձիքէն պիտի բռնէ: Ճառին այս մասը նոյնութեամբ կուտամ:

— «Երբ, օտար երկիրներէ մասմը, գերման ապրանքները չուզեր գնել, շատ լաւ գիտենք որ ասիկա մեր այստեղի քաղաքացի Հրեաներուն պատճառաւ է, սակայն եւ չեմ կրնար, օտար երկրի Հրեաները պայքոթ կ'ընեն բսելով, երկրէն ներս մեր ստեղծած հրէական օրէնքը հոս առնել, այլ պէտք է վերջ ի վերջոյ այս տագնապին ալ դիմանանք (երկարատեւ ծափեր): Հրեաները թերեւս կը կարծեն թէ՝ առավ իրենց երկրի Հրեաներուն ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլան: Անոնք ամէնէն գէշ բանը կ'ընեն, որովհետեւ պէտք չէ այն հաւատքը ունենան թէ, երբ պոյքոթը երկար ատեն չարունակեն, մեր տնտեսական կացութիւնը յլչօրէն պիտի վտանգուի, որով մենք ալ Հրեաներուն ազատ ճամբայ պիտի տանք: Գերման ժողովուրդի առնելութիւնը ն'ւ բարկութիւնը ն'ւ յուսահատութիւնը այն ատեն պիտի բռնեն անոնց օձիքէն, որոնք գիւրին է երկրէն ներս ձեռք ձգել: Երբ Հրեաները կը կարծեն թէ գերման յեղափոխութիւնը ամարին անցնելով իրենց իրաւունք կուտայ իրենց վարժուած հին անկրեւութեամբ եւ լրբութեամբ գերման ժողովուրդը գրգռել եւ առիթ ստեղծել, պէտք չէ այլ եւս երկար ատեն մեր համբերութեան հետ խաղան: Մենք խնայեցինք Հրեաներուն: Բայց եթէ կը կարծեն թէ նորէն թատերական բեմերուն վրայ կրնան երեւալ, գերման ժողովուրդին արուեստ հըրամցնելու համար, եթէ կը կարծեն թէ կրնան գերման թերթերու խմբագրատուներէն ներս սպրդիլ, յօդուած գրելու համար, երբ նորէն Քուրֆիւրսթէնտամի(*) վրայ յոխորտանքով կը հեմեն, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած ըլլար, թող այս խօսքը իրենց համար վերջին ազդարարութիւն մը համարուի:

«Անոնք Գերմանիոյ մէջ պէտք է այնպէս վարուին, ինչպէս վայել է հիւրի մը: Եթէ կը կարծեն թէ աշխարհի վրայ հրէական հաւատքի եւ ցեղի եղբայրներու շնորհիւ կրնան մեզի ապարէշ կարգալ, թող վստահ ըլլան որ, աշխարհը ինչ որ կրնար ընել հրէական հարցին մէջ, արդէն ըրաւ, մենք այդ բանը հաշուի առած էինք:

«Հրէութիւնը վստահ կրնայ ըլլալ որ զիրենք հանգիստ կը ձգենք այն ատեն, երբ հանդարտ ու համեստ իրենց չորս պատերուն մէջ քաշուին, երբ առիթ չտան միջամտելու եւ գերման ժողովուրդին աչքէւ չկլլեն պատահելու, թէ իրենց ալ հաւասար եւ կատարեալ արժէք պէտք է ներկայացնեն: Հրէութիւնը եթէ այս բանը չընէ, պէտք է պատասխանատու ըլլայ անխուսափելի հետեւանքներուն»:

Տոքթ. Կէօպէլսի այս ճառը, որ ազդարարութեան հրաւէր մըն է Հրեաներու հասցէին, մեծ յուզում պատճառեց արտասահմանի եւ Գերմանիոյ Հրեաներուն: Արտասահմանեան մեծ թերթերու մէջ արձագանգ գտաւ ան: Պերլինի սիոնական օրկան «Եուտիշէ Րունտշաու» իր ընթերցողներուն ուշադրութեան յանձնեց զայն: Հրեայ ըլլալը, կը գրէ այս թերթը, լուրջ, շատ լուրջ բան մը եղած է. ամէն մէկ Հրեայ պատասխանատու է իրեն թեան առջեւ, ամէն մէկ անհատի ճակատագիրը կապուած է համայնքի ճակատագրին հետ. «Եուտիշէ Րունտշաու» յորդոր կը կարդայ իր ընթերցողներուն որ չկարծեն թէ՝ հրէական օրէնքը Գերմանիայէն կրնայ վերնալ, թէ Հրեաները նորէն քաղաքացիական հաւասար իրաւունքներ ձեռք կը բերեն: Ու կը յանձնարարէ ամէն մարդու իր պարտականութիւնը օրինական ձեւով կատարել:

«Այս ճակատագիրը կը գտնենք հըպարտութեամբ հրեայ ժողովուրդին հետ կապելով զայն: Իբրեւ Հրեայ մենք մեզ կատարեալ արժէքով կը ճանչնանք, նաեւ մարդկային դաշտի մէջ: Իբրեւ Գերմանացի ստորարժէք ըլլալէ վերջ, պէտք չէ սխալինք թէ իբրեւ մարդ եւ իբրեւ Հրեայ եւս ստորարժէք (փոքրարժէք) դարձած ենք»:

Տոքթ. Կէօպէլսի ճառին հետ, Պերլինի նացի օրկան «Անկրիֆ»ն ալ Հրեաներու անկրեւութիւնը յիշեց, առաջնորդող յօդուածի մը մէջ. «Ինչ բան թոյլատրուած է Հրեաներուն» վերնագրով: Ան հաստատել կ'ուզէ թէ Գերմանիոյ Հրեաները քանի մը ամիսէ ի վեր նորէն սկսած են անկրեւնալ, կը յիշէ թէ դեռ տարի մը առաջ անոնց ձեռքը, ոտքը կը դողար, ձայն ձուն չէին հաներ իրենց սարսափէն: Հիմակ, կը գրէ «Անկրիֆ», որովհետեւ տեսան թէ իրենց դէմ բան մը չէ պատահեր, տեսան թէ Գերմանացիները թոյլ ժողովուրդ են, կը կարծեն թէ կրնան նորէն լիրբ ընթացքի մէջ երեւալ:

«Անկրիֆ» կը յայտնէ թէ՝ չատ մը Հրեաներ օտար երկիրներէ վերադարձած են, չատեր նոր գիրքերու կը տիրանան, նոր յարաբերութիւններ կը ստեղծեն: Անոնք միայն առեւտուրի աշխարհին մէջ չէ որ կը մտնեն, այլ մասնաւոր կեանքի մէջ եւս, բարձրաձայն, խանդարող, անկրեւ, ինչպէս մեզի ծանօթ էին առաջուընէ, եւ որ պատճառ դարձած է որ անոնք ամէնէն չսիրուին: Գոկրամի (ջարդ) եղ չէ որ կ'երգենք կ'ըսէ «Անկրիֆ»: Հրեաները հալածել չէ որ կը յանձնարարենք, այլ ցոյց կուտանք թէ ինչպէս կը վարուի Հրեան այսօր եւ ինչպէս պէտք է վարուի: Ուրեմն անոնց պարկեշտութեան դաս մը միայն կուտանք»:

Ապա «Անկրիֆ» կը հրաւիրէ իր ընթերցողները որպէսզի իրեն հաղորդեն ո եւ է դէպք Հրեայ անկրեւութեան կամ չահատակութեան: «Ոչ ոք թող չզգայ Հրեաներուն, միայն հանդիսաւոր մէջ, հասարակաց վայրերու մէջ ճամբորդութեան ատեն, իրենց արհեստի կիրարկութեան մէջ, ուր որ ալ ըլլան անոնք, մինակ կամ խումբով»:

Դեռ կան աւելի կծու ազդարարութիւններ, որոնց մասին պիտի խօսիմ յաջորդով:

Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

(*) Պերլինի գեղեցիկ պողոտաներէն եւ ճեմավայրերէն մին:

[illegible]

Դո՛ւք, ով որ ալ ըլլաք։

Դո՛ւք գուսաներ եւ զաւակներ Անգլիոյ։

Դո՛ւք հզօր կայսրութիւններ եւ ցեղեր սլաւական, դո՛ւք Ռուս Ռուսիոյ։

Դո՛ւք՝ մթին սերունդէ սերած սեւամո՛րթ Աֆրիկէի, յաւիտենական հողով, գեղեցիկ գլխով, աղնուական ձեւերով, շքեղ ճակատագիրներու սահմանուած, ինծի հետ միանման պայմաններով.

Դո՛ւք, Ֆրանսուհի եւ Ֆրանսացի Ֆրանսայի։

Դո՛ւք գործաւոր Հունգարի, Իսպանի, Բելճիքի, դուք եւս, գործաւորուհի։

Դո՛ւք Հոլանտացի, Նափոլիցի,

[illegible]

Ձեզի դէմ բառ իսկ չեմ ըսեր, վերադարձէք ո՛ւր որ էիք։

(Ուզուած ատեն, իմ քովս պիտի գաք)։

Իմ միտքս կարեկցութեամբ եւ անվեհերութեամբ անցաւ երկրիս չորսդին համօրէն։

Իմ աչքերս հաւասարներ եւ բարեկամներ փնտռեցին, եւ գանոնք պատրաստ գտայ ինծի համար՝ ամէն երկրի մէջ։

Կը կարծեմ թէ աստուածային առգերս մը զիս անոնց հաւասար դարձուց

Դո՛ւք հոգիներ, կը խորհիմ թէ ձեզի հետ բարձրացած եմ, թէ հեռաւոր ցամաքամասերու վրայ փոխադրուած եմ, եւ հոն իջած այլ եւ այլ պատճառներով։

[illegible]

Որ ինծ հողը տեսնեիյ միայն առյաւէտ,

Մարդոցմէ յաճախուած բոլո՛ր տեղերուն մէջ եւ իրենց բոլո՛ր բնակարաններուն մէջ։

ՈՒՈԼԹ ՀՈՒԻԹՄԷՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

— o —

Անցեալ անգամ թարգմանաբար տուեր էինք մէկ քանի Թրքական հանելուկներ։ Այս անգամ՝ հայերէն հանելուկներ, միջնադարեան շրջանէն, բաղդատութեան մը համար։ Տեսէք թէ որքա՛ն գեղեցիկ գիւտերով յօրինուած են եւ որքա՛ն բանաստեղծութիւն ունին։

Ըզգօւյրըն իրոյ նըման տեսայ,
Ու հանց պայծառ քան զլուսնկայ,
Քան զծիրանի ծով կու ծըփայ,
Շատոց արիւն եղեալ է նա։

(Գինի)

Զարմանքն տեսմ քեզ սիրելի,—
Կին մը ծընաւ գլառւզ որդի,
Տըղան ունի ալիք ծերի,
Ծէն ծիրանայ՝ դառնայ սեւի։

(Խաղող)

Չէտ ըզշանէն հանց սուր երթայ,
Համլայ կապէ դարտակ դառնայ,
Չէտ զասորի երէց կարդայ,
Ուտէ չորթան եւ թարխանայ։

(Անծեղ)

Տեսի փոքրիկ մոնօզոնակ,
Ի ուռէն պլոււզ իւր կրնկըզակ,
Յառաւօտուն սկըմնոյր մինակ,
Պաշտէր անուշ քաղցր եղանակ։

(Արտոյտ)

Ի սուլտանին մեծ քարխանան,
[illegible]

Հրաշից ծաղկանց շինէ իւր տունն,
Քաղցըր բխէ նորա լեզուն,
Բընաւ չըննկնի յիւր աչքըն քուն.

(Մեղու)

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ԴԷՄ

== o ==

Ժընեւի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ Լուսանյոն Շափիւյիգայի մէկ ուսումնասիրութիւնը Կարլ Մարքսի մասին։

Շափիւյիգա, այս ուսումնասիրութեամբ, խիստ յարձակում մը կը գործէ Կարլ Մարքսի յիշատակին դէմ։

Նախ կը յենու Օթթօ Ռուլի գրքին վրայ, որ ինչպէս Ներկայացուցինք

[illegible]

յայտութիւն մը։ Ցետոյ գիտել կուտայ, որ հոմանք Արովեանին իբրեւ Վէրք Հայաստանի վէպի հեղինակի՝ անվիճելի բարոյական բարձրութեան են հասցնում, մինչեւ իսկ ասատուածային պանծացման, որին մերձենալ չեն կարող ոչ մի աշխարհային ցանկութիւն, ոչ մի կանացի անպարկեշտ զայթակղութիւն, մինչեւ իսկ «սիրոյ մարմաքը տեղ չէր կարող ունենալ նրա յուզումնալից հոգու մէջ» (Տես ՎԷՄ, Ա. թիւ, Աղոնցի յօդուածը)։ Մինչեւ իսկ «Երեւանի լոթիների վարքել նմթագրութիւն է...» Արովեանի մահը համարել սիրոյ զոհ (տես նոյն տեղը, էջ 12)։

A la bonne heure! Վերջապէ՞ս մէկըքաջութիւն ունեցաւ այս գիտողութիւնն ընելու,— էօ՛ֆ, չունչ առնենք քիչ մը։ Abovolätnեն երեւի թէ անկման մէջ է այլ եւս։ Առիկա անհրաժեշտ էր, որպէսզի գիւրանար, յետոյ, լուծել նաեւ Արովեանի մահուան առեղծուածը։

ՎԷՄի քրոնիկագիրը կը շարունակէ...

[illegible]

ԱՐՈՎԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՇՈՒՐՋ

0000

[illegible]

ՕՐ. ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

եւ

Ն. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ամուսնացած

Լիոն, 3 յունիս 1934

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին, ԱՆԱՅԻՍ ԵՒԳԻՆԷԻ։

Մարսէյլ, (Պոմոն) 1 յունիս 1934

[illegible] խոստական մը գրեց, չկրցաւ գնահատել թէ, Արովեանի սպանութեան վարկածին իբրեւ ապացոյց,— զաւառապետը մեղադրելու եւ կեդրոնական կառավարութիւնը անպարտ հռչակելու ցանկութեամբ,— հայ - թաթարական արիւնհեղութեանց պատասխանատուութիւնը միա՛յն զաւառական իշխանութեան վրայ նետող պատմագրութիւն մը անարգանք մըն էր հայ պատմութեան, հայ ժողովուրդին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Տաղանդաւոր դաշնակահար Պ. Սերժ Սարգիսեան (Սարգիսով) այս չորեքշաբթի երեկոյ (13 յունիս) ժամը 9ին կուտայ նուագահանդէս մը Փլէյէլի Շոփէն սրահին մէջ (8 րիւ Տարիւ)։ Յայտագրին մէջ կան կտորներ Շոփէնէ, Լիսթէ, Պախէ, Սքարլաթթիէ, Փրոքոֆիէվէ եւ այլ ծանօթ երաժշտագէտներէ։ Պ. Սարգիսեան իր մասնակցութիւնը բերած է հայկական զանազան հանդէսներու։ Քաջալերութեան արժանի է երիտասարդ արուեստագէտը։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

»»» .«««

Պերլինի Արհեստագիտական Բարձրագոյն Վարժարանէն յաջողութեամբ շրջանաւարտ եղած են իբրեւ քիմիագէտ - ճարտարագէտ Պ. Պ. Տիրայր Ցրունճեան եւ Մելիք Գետիկեան։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԼ - ԻՍԱ

(Հէքեաթ)

»»» .«««

[illegible] պատմութեան ծոցը Մուրբ գրութիւններն իսկ տող մը չունին անոր մասին։

Նախապատմական փաքիրները, սակայն, որոնց աւանդութիւնները անվթար կը պահեն, կ'ըսեն, թէ այդ ազգին նախնիքները բիրտ ու ինքնակամ մարդիկ էին։ Անոնք եկած էին հեռաւոր արեւմուտքէն, եւ կարճատեւ շրջան մը իրենց իշխանութեան տակ էին առած ամբողջ Հնդկաստանը։ Հնդկաստանի բոլոր իշխաններն ու առաջնորդները տուրք կը վճարէին անոնց. իսկ գերիները կը մշակէին հողը։

Անոնք պերճանքի մասին գաղափար չունէին. ոչ ալ կը վախնային մահէն։ Ու ատիկա զիրենք անյաղթելի կը դարձնէր։

Այս բնդունակ ազգը կ'երկրպագէր [illegible]

[illegible] քուրմերը զայն անմիջապէս կը փոխարինէին ուրիշով մը, բայց, միայն իրենք տեղեակ կ'ըլլային ատոր։ Ժողովուրդը կը կարծէր թէ Աստուածուհին անմահ է, ու անոր գեղեցկութիւնը անխամրած։

Անգամ մը, երբ ան հինգ տարեկան էր, խրամէն դուրս ելաւ կառքով մը որուն լծուած էին տասը ալիտակ փիղեր, իսկ վրան ծածկուած էր։ Ժողովուրդը զայն դիմաւորեց ջահերով ու երգաղան երգերով։

Ամբոխին հիացումը հասաւ իր խելայեղ աստիճանին։ Հազար հարկաւոր գլուխները կտրուեցան, շատեր ատմոտնքներու ենթարկուեցան՝ պարաններով ու կեռ գանակներով։ Մարդիկ, բոլորովին խանդավառուած, պառկեցան աստուածուհիին կառքին տակ՝ փիղերէն ու անիւներէն ճզմուելու համար։

[illegible]

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. Սօսեաց Տգան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ երկրորդ վերապանական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Երկուշաբթի երեկոյ. ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի։

«Կովկասեան Դաշնակցութեան» մասին տեղի պիտի ունենայ մտքերու փոխանակութիւն։

Կը հրաւիրուին փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ

Այսօր Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, Salon St. Jaques. 4 Rue St. Jaques.
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԶԱՐԱՒԵԱՆ

Նիւթ ունենալով «Միջազգային քաղաքական կացութիւնը եւ հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգները»։

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ՄԻՄԻ» ընտանեկան պիկնիկը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Պ. Կ. ԿԱՐԻՆԵԱՆի պարտէզին մէջ, Պանեէօ

Հաղորդ. միջոց. -Առնել Փորթ տ'Օրլէանէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պանեէօ։

Վարանդեանի յիշատակին

Ի գիտութիւն քաղաքիս եւ արուարձաններու մեր հայրենակիցներուն կը ծանուցուի, այսօր կիրակի առաւօտ 10 յունիս, Սէն Ժիւլիէն _ Պօմօնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ ի հանգիստ հոգւոյ ողբացեալ Մ. Վարանդեանի մահուան քառասունքի առթիւ, նախագահութեամբ Հրաժարեալ առաջնորդ Սրբազան Հօր։

Արդ կը հրաւիրուին սոյն տխուր սգահանդէսին, քաղաքիս եւ բոլոր արուարձաններու մեր հայրենակիցները եւ բոլոր ազգային եւ այլ ամէն կազմակերպութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչները, յարգելու համար անմոռաց յիշատակը հայ ազատագրութեան դատին անխոնջ վեթերանին, որ իր ամբողջ կեանքին, եւ գործով եւ գրչով անձնուիրաբար նուիրուեցաւ հայ հայրենիքի եւ հայ ազգին արդար դատին։ Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 8ին, քարոզ՝ 11ին, Հոգեհանգիստ՝ 11.30ին

Թաղ. Խորհուրդ Պոմոնի
(Վմէք)

ՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ Ա. Օ. ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՈՐԲԱՆՈՑ-ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. ԽՕՍՈՂ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ
Նախագահութեամբ՝ ՏԻԿ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆի
Այսօր կիրակի ժամը ցերեկ. 15ին
ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԼԵՒԵՒԱՏԻՆ ԹԱՏՐԵԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ – ՍեւրԸ
Տոմսերու գին՝ 10 ֆրանք.

ՄԱՆՕԹ.— Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն, ծանօթ ջութակահար Պ. Ժ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ, ընկերակցութեամբ դաշնակահար Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի, ինչպէս նաեւ երգչուհի Օր. ՊԻՒՊԻՒԼԵԱՆ եւ երգիչ Պ. Ժ. ՄԱՐԻԿԵԱՆ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ Salle GAVEAUի ՄԷՋ

Կը մասնակցին Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ դաշնակ),
(Փարիզի Պետական Երաժշտանոցէն)՝

Mr Lucien QUATROCCHI (Ա. ջութակ Փարիզի Օփերայէն)
Mr. Jaques Honorat (սրինգ) Մենեւոր Concert Pouletի
Mr. Richard Zimmermann (Թեմբօն) Վիեննայի Օբերայէն
Mr. Jemain (Երգեհոն)

Եւ երեսուն հոգինոց յարակամ նուագախումբ

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի ղեկավարութեան տակ։

ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ՄԱՍՆԸ.

Ա. Մաս.— ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ. (Bachի, Mozardի, Schubertի գործերը)։
Բ. Մաս.— ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ. Եկեղեցական երաժշտութիւն՝ (Աւագ Ուրբաթի եւ Աստուածածնայ շարականներ, հայ ժողովրդական երգերէն ընդլայնուած գործեր, Երեկոյ, Հովք եւայլն.)

Տոմսերու գիներ՝ 25 ֆրանքէն մինչեւ 5 ֆրանք։

Տոմսերը կը վաճառուին ծանօթ վայրերը եւ Salle Gaveauի մէջ,
ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼի մօտ եւ խմբագրատուններըը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— մասնաւոր շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ փրոֆ. Տոքթ. ԱՐՋՈՒՆԵԱՆի, որ մեծ հմտութեամբ եւ ճարտարութեամբ, կրցաւ փրկել կինս եւ երախան։

Հ. Տէր-Բարսեղեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԻՑԱՅԻ շրջանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Hôtel des Sociétés Savantes

28, Rue Serpente et 8, Rue Denton Paris (6)
(Métro: St. Michel et Odéon)

Պ. Պէրնար ՎԱՀԷ, իրաւարան Ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու, Յունիս 28ի հինգշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին Ֆրանսերէն դասախօսութիւն մը պիտի տայ Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ նիւթ ունենալով ՄԱՄՈՒԼԻ ՕՐԷՆՔԸ (1881 յուլիս 29) ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋՈՑԱՒ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՅԱՆՑԱՆՔՆԵՐԸ (դրդում ոճրագործութեան եւ հրապարակային անուանարկութիւն եւ վիրաւորանք). ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏԻԺ:

Սրահին դռները հասարակութեան համար բաց պիտի ըլլան ժամը 8.15էն սկսած։ Սահմանափակ թիւով տոմսակներ հանուած են, պէտք է անապարել եւ տեղ ապահովել.

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ 3 ՖՐԱՆՔ

Յունիս 10էն սկսած տոմսակ կարելի է ապահովել Պրն. Պ. Վահէի գրասենեակէն, 94, ռիւ Սէն Լազար, Փարիզ, (Կառ Սէն Լազար) «Յառաջ»ի խմբագրատունէն եւ Սօսիէթէ Սավանթի գանձարանէն։

L. HAROUT
du Théâtre de l'Atelier

Théâtre de L'ATELIER
Place Dancourt — Métro: Anvers & Pigalle

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԸՆՏԻՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ
ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹԻ կողմէ

[illegible] Կիրակի, 17 Յունիս 1934, ժամը ճիշդ 3ին
[illegible] յացուի՝ ԳՈՄԵԼԻՈԱՁՈՐԴ ՅԻԿԻՆԸ
Մասնակցութեամբ՝ Մ. ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆԻ

Ֆրանսական բեմերու եւ ֆիլմերու յայտնի հայ աստղը, առաջին անգամ ըլլալով՝ հայ հասարակութեան առջեւ կը խաղայ «Տօրժ Տիւվալ»ի գերը, ԳՈՄԵԼԻԱՁՈՐԴ ՏԻԿԻՆը փիէսին մէջ, զոր սքանչելիօրէն սանդրաձեւած [illegible] ՊԼՈՒՆԱՐԻ կողմին:

ԱՊԻՍՈՂՈՄ ԱՂԱ Ե. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ
Երեւանի Պետ. Թատրոնի խաղացանկէն, կատակ. 3 արար.

ՍԻՐՈՅ ՁՕՀԸ յուզիչ արամ մէկ արար:

ԳԻՆԵՐԸ. – Լօժեր 25 ֆրանք, օրքէսթրը 20 եւ 15, պալքոն 15 եւ 10, կալըրի 5 ֆրանք։ Կը ծախուին Հրանդ-Սամուէլի մօտ եւ սովորական տեղերը մինչեւ Շաբ. առաւօտ 16 Յունիս իսկ ներկայացման օրը Թատրոնի կիչէն։

Ո՛չ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր

L. HAROUT
dans le rôle d'Edouard IV. qu'il a créé avec succès au Théâtre de l'Atelier.

Tricots TERZIAN

Tél.: Central 93-75 3, rue Poissonnière. Paris (2)

Nouvelle Série d'été: Tricots d'enfant et maillot de bains d'enfant
à partir de 4 frs. Gillet et pullover femme, etc. etc.

Լաւ տեսակի ապրանք, խիստ աժան գիներ եւ ուղղամիտ աշխատելակերպ, ահա՛ այս յատկութիւնները որ կազմեցին **Tricots TERZIAN** Ցան համբաւը։

Արագ առաքումներ Ֆրանսայի ամէն կողմը։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

Վ.Ա ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔ.
Գին 15 ֆրանք, փոստի ծախքով՝ միայն կանխիկ ֆրանսա՝ 16 ֆր.
Արտասահման՝ 17 ֆրանք։
Դիմել՝ H. Zartarian, 126, Ave. Simon Bolivar, Paris (19e)
Կը ծախուի նաեւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը։

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

Փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՎԱՐԶՈՒԻ ԵՆ Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օդաւոր յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝ **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի *13 rue Pierre Curie*, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie

Etude de Me BERNARD WAHE

(12 année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, [illegible] նաեւ փոքրիկ արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ ատեաններու [illegible] դատարան. Ներու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Ընդունելութիւն ժամը 9—10 եւ 17—19։ Նաեւ ժամադրութեամբ

ԴՐԱՄԻ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Դրամական փոխառութիւն՝ յուրց [illegible] նուազագոյն 3000 ֆրանքով 4 %:

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ.— Առեւտրականներու, գործատէրներու, եւ արհեստ փորձերու, տան տէրերու եւ գործի ձեռնարկել փափաքողներու: ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ.— Նոյնիսկ lotissementներու վրայ: ԱՌՈՒԾԱԽ.— Տան որ գօւկրսի, հողի, տան եւ վիլլաներու: Գործերու կարգադրութիւն 24 ժամէն խորհրդակցութիւն եւ études ձրի: Բացարձակ գաղտնապահութիւն:

Դիմել կամ գրել.— **CRÉDIT FINANCIER LYONNAIS**
125, Rue Nationale Bron - Rhône

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton: 53-73
[illegible]

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ
L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris
Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant ԱՇՈՏ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

[illegible] միայն մէկ վայրկեան քուն՝ **SOMYL**ով. [illegible] կը վերափոխենք [illegible]
[illegible] 12 եւ 2 [illegible] Հեռախօս Inv. 27-95

28 Avenue d'Orléans
Métro Denfert Rocheran ou Mouton Duvernet

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺԻՇԿ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին
33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)
Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle
Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ։

ՀԱՆԳԻՍՏ ՔՆԱՑԷՔ, ՄԼՈՒԿՆԵՐԷ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐԷ ԶԵՐԾ

ԳՈՐԾԱԾԵՑԷՔ
Insectox

ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ ԼԱՒ
ՈՒՆԻ ԵՒ ԱՐԱԳ
ԳԻՆԵՐ:

1 Լիտրը 26 ֆր.
½ Լիտրը 14 ֆր.
¼ Լիտրը 8 ֆր.

Dépôt M. BASMADJIAN
56, Rue Corvisart, Paris (13)

Ազգ. Տիւնասատութեանց, Միութեանց եւ պանդոկներու 100ին 30 զեղչ։

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276 289

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՒԵԼԻՔ ԿԱՅԱՐԱՆ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՍՐԲՈՒՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 12 Juin 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2519 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱ

»»»··«««

Արեւելքէն արեւմուտք, պետական ձեւերու մրցարշաւ մըն է որ կը կատարուի եւ մէկ օրէն միւսը մարդկութիւնը կ'արթննայ նոր կարգերու եւ նոր պահանջներու առջեւ։

Փարիզի Հայ Դրական Ակումբը գրոյց մըն էր կազմակերպած այս նիւթին շուրջ, որ իր շահեկանութեան համար անհրաժեշտ է մասնաւոր քննութեան առնել։

Հայ մտաւորականութեան համար այս հարցը կը պահէ իր կարեւորութիւնն ու այժմէութիւնը, կուսակցական ծրագրային դաստիարակութեան եւ ապագայ հեռանկարներու տեսակէտէն։ Եւ հարցին կը մօտենանք հոս, զուտ անհատական հայեցողութեամբ, առանց թերագնահատելու եւ վճիռ դուրս բանալու, արտայայտուած այս կամ այն կարծիքին հանդէպ։

Պատմական զեղեւումները, զանազան տնտեսական եւ քաղաքական գործոններու արծարծած տեսակէտները, անցեալի փոր-ձերը, ուղղակի կապ չունին հարցին հետ, քանի ներկայ կեանքը այլապէս հարուստ է առօրեայ փաստերով եւ ճոխ գրականութեամբ առանց թերագնահատելու այս կամ այն կարծիքը։

Պետական ձեւերու փոխանցման եւ վերագնահատութեան հարցը, ներկայ տնտեսական եւ քաղաքական անցուդարձերն են որ կը դնեն սուր ձեւով եւ լուծում կը պահանջեն։

Ի՞նչ է ռամկավարութիւնը։

Պատասխանենք հակիրճ բառերով։

Ռամկավարութիւնը այն պետական ձեւն է, ուր տուեալ երկրի մը ժողովուրդը ազատօրէն, ընտրական իրաւունքներով ու քուէով կուգայ իր կամքը արտայայտելու եւ կ'ընտրէ ներկայացուցիչներ օրէնսդիր ժողովի մը — խորհրդարանի — համար։ Ուրիշ խօսքով, ժողովուրդին հետ եւ ժողովուրդին համար։

Ռամկավարութիւնը կը բաժնուի երկու մասի,— քաղքենի ռամկավարութիւն եւ բանուորական ռամկավարութիւն, որուն տիպար կը ծառայէ Խորհ. Ռուսաստանը։

Ռամկավարութեան ծոցին մէջ մարդկութեան բովանդակ կարողութիւնները հնարաւորութիւն ունին ազատօրէն ծաղկելու եւ զարգանալու։ Սակայն, ռամկավարութիւնն ալ անբիծ պետական ձեւ մը չէ։ Հոն ալ յառաջ եկած որոշ հիւանդագին ձեւեր, որ կը պարտադրեն կատարել կարեւոր սրբագրութիւններ եւ բարեփոխութիւններ։ Ռամկավարութիւնը հարկադրուած է կամ ընդառաջ երթալու կեանքին, եւ կամ տեղի տալու դիկտատուրական կարգերուն։

Սակայն ի՞նչ է արդի դիկտատուրան։

Աւելի լաւ է հոս տանք կարծիքը երկու միջազգային հեղինակաւոր դէմքերու,— Կաուցկիի եւ Լէնինի։ Ըստ Կաուցկիի դիկտատուրան «բառացի կը նշանակէ ռամկավարութեան բնաջնջում եւ անհատական եւ խմբական կամքի պարտադրում»։ Իսկ ըստ Լէնինի՝ «դիկտատուրան իշխանութիւն մըն է, որ կը յենու ուժին վրայ եւ չենթարկուիր ոչ մէկ օրէնքի»։

Այս տեսական բնորոշումէն յետոյ, դիտենք, այժմ, թէ դիկտատուրան զանազան երկիրներու մէջ ի՞նչ կերպարանք է առած եւ ի՞նչ կ'ուզէ։

Գով քովի, երկու տեսակ դիկտատուրա կայ ներկայիս։ Աջակողմեան — ֆաշական, եւ ձախակողմեան — մենծամասնական։ Այս երկու դիկտատուրաները մերթ կը քալեն իրարու հետ, մերթ կը կռուին իրարու դէմ։ Երկուքն ալ փոքրամասնութեան ձեւին տակ եւ դասակարգային գոյնով են հրապարակ իջած։

Ամէնէն առաջ, դիկտատուրան, աջ թէ ձախ, պետական ձեւ չէ եւ ցաւման ռէժիմ մըն է։ Եթէ կ'ուզէք տեսակ մը փօքրիկ պետութիւն, օրինացած (լէժիթիմ), բայց ոչ օրինական (լէկալ)։ Երկրորդ, դիկտատուրան, առ հասարակ, պարտուած եւ տնտեսական սուր տագնապի ենթարկուած երկիրներու մէջ է որ հանդէս կուգայ, յենած ազգայնամոլութեան, ցեղամոլութեան եւ տիրակալական տենչերու վրայ։ Երրորդ, դիկտատուրան, իբր զարդ, ռամկավարական ներկայացուցչական ձեւերը կը պահէ, խորհրդարան, «ընտրութիւն» եւն.։ Օրինակ, Գերմանիա, Իտալիա եւ «Հանրապետական» Թուրքիա։ Չորրորդ, դիկտատուրան տեւական ռէժիմ չէ։ Անիկա ծնունդն է տուեալ պահանջի մը, տուեալ դասի մը կամ դասակարգի կենդանութեան։ Անհատներու մահէն յետոյ դիկտատուրան յաճախ կը փշրուի։ Օրինակ՝ Սպանիա, առանց Թուելու Ցունաստանը, իր յարափոփոխ կառավարութիւններով։ Հինգերորդ, դիկտատուրան նուաճողական իշխանութիւն մըն է եւ ռազմատենչ։ Ատոր համար, անիկա յաճախ կը դիմէ խառնակ զօրքերու, խորհրդանշաններու, քաոսական հանդիսաւոր ձեւերու, զանգուածներուն վրայ ազդելու համար։ Ան բնաւ չի գոհանար իր ունեցածով. եթէ Ռուրը տաս, Սաար կը պահանջէ, եթէ Թունուզը տաս, Նիսը կը պահանջէ։ Վեցերորդ՝ դիկտատուրան հակառակն եւ պետամոլ, իշխանամոլ է։ Անիկա թարգմանն է սակաւատիրութեան, հոծ զանգուածներու կամքն ու պահանջները փշրելու համար։ Ուրիշ խօսքով, հաւաքականութեան կեղծ դիմակի տակ, սակաւատիրական կարգն է որ կը պարտադրէ։

Բացի այդ, դիկտատուրաները, աջ թէ ձախ, իրարու լրացուցիչ, իրարու բարեկամ են քաղաքական գետնի վրայ։ Օրինակ, Թուրքիան եւ Խորհ. Ռուսաստանը, Ռուսիան եւ Իտալիան։

Անշուշտ, պատմութիւնը տակաւին շատ բան կը փոխէ եւ շատ բան կը սորվեցնէ։

Ռամկավարութիւնը, հակառակ իր թերութեան, տակաւին երկար ատեն պիտի իշխէ, յարմարելով, պատշաճելով կեանքին։

Եւ այն բոլոր դիկտատուրական կարգերը որ կը հաստատուին, վաղանցուկ են եւ պիտի խորտակուին ուշ կամ շուտ։

Վ. ՀԱՄԲ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

TU L'AS VOULU

Դարչելի Թէքէեան,

Անտանելի եւ քրտնաշունչ հայերէնովդ, «անէծքին մը առթիւ իբր թէ շա՜տ վրդովուած, կը գիմես «Յառաջ»ի խմբագրապետին, պատմելով դատապարտել զինք, «եթէ չըսէ թէ իր բացակայութեամբ պատահած սառ-հակ մը զայն (անէծքը) սպրդեցուցած է իր թերթին մէջ»։

Գիտես թէ ո՛վ է այն, որ կը փոխանորդէ «Յառաջ»ի խմբագրապետը, ամէ՛ն անգամ որ ան կը բացակայի Փարիզէն։ Գիտես նոյնպէս որ այդ պատասխանատու խմբագիրը, անխախտութեան սիրահար, գործ կը առանձնէ միայն այն ատեն՝ երբ լայն իրաւասութիւններ կը տրուին իրեն, թէեւ շուտ երբեք խմբագրական գրել եւ երեւնալ իբրեւ լիազոր-փոխանորդ։

Այդ խմբագի՛րն է, որ կը փնտռես՝ իբրեւ բիրտ քու բնախօսական մշտահոս թոյնիդ։ Ան գրողը, զոր, ատեն՜ք, կը նմանցնէիր ամէն ժամ խրամէն դուրս ցատկելու պատրաստ գինուորի մը։

Հիմա «առահա՞կ»։

Սակայն այդ «սառհակ»ը, որ, բստ քեզի, տողեր «կը սպրդեցնէ» խմբագրապետին բացակայութեամբ պահուն, այնքան սառհակ է որ ադրիւր կը առնի եւ առանց ջուր խմցնելու ետ կը բերէ Արեւի երբեմնի խմբագրապետը։ Գիւղէն մնացած սովորութիւն։

Ի՞նչ էր պատճառը վրդովումիդ, տատաս։

Երիտասարդ մը, «Յառաջ»ի մէջ, «Ռամկավար գառնուկ» կ'ազդարարէ որբերուն, ճիշդ ինչպէս Յ. Պարոնեան, ժամանակին, «վարժապետ րլլա» կը գրէր՝ իբրեւ անէծք։

Պարոնեանի բացատրութեամբ՝ այդ անէծքը հեգնանք մըն է արտայայտելու համար այն թշուառութիւնը, որուն մատնուած են վարժապետները, իսկ «Յառաջ»ի երիտասարդին բացատրութեամբ՝ իր անէծքը հեգնանք մըն է արտայայտելու համար այն արհամարհելի, զզուելի, դարչելի ընթացքը, ուր կը գտնուին Ռամկավարները։ (Այսքանը՝ իբրեւ գրականութեան դաս քեզի, այդ տողերը գրող սկսնակին շարադրութենէն քաղուած)։

Վրդովուելու տեղի կա՞յ, — երիտասարդ մը, ինչպէս քէզ մը ամէն երիտասարդ, իր պատկերաւոր արհամարհանքը կը յայտնէ Ռամկավարներուն մասին։ Ռամկավարներուն Ռամկավա՞րն ես դուն, որ առաջի՛նը վեր կը ցատկես տեղէդ։ Տ՞դդ զամուած էիր, որ վեր չցատկեցիր՝ երբ, ատեն առաջ, ուրիշ մը գրեց այս թերթին մէջ թէ իրեն ուղղուած նախատինքներուն մէջ ոչինչ այնքան կը խոցէ զինք, որքան Ռամկավար կոչուիլը։

Ի՞նչ վայ-վայ է այս, արճարաններու անկիւնը ինկած միսիոնարի պայխուշի ի՞նչ ողբ է այս,— աշխա՞րհն է փլեր։ Երիտասարդ մը ուզեր է իր արհամարհանքն արտայայտել հանդէպ Ռամկավարներուն։

Եւ դո՛ւն, ո՛վ յոբելեար «մշակ» Հայոց լեզուի, գրողին ռճին ակնարկելով՝ մէ՛կը կը մատնանշես իբրեւ հեղինակ։ Կը տեսնեմ որ լա՛ւ կը ճանչնաս գրական ոճը։

Երիտասարդ մըն է այդ տողերուն հեղինակը, երիտասարդ մը որ ծածկուելու պատճառ չունի,— վերջերս «Յառաջ»ի մէջ թերթօնի ձեւով իր յուշերը գրեց աքսորի եւ ջարդի օրերէն։

Որբ մըն է, աւելի ճիշդ։ Մէկը անոնցմէ, որոնք լաւ կը ճանչնան «ազգային Թուրքիան», այլ անուամբ՝ Վահան Թէքէեանը,— որբերու քննիչը, որ եղջանիկ զբօսաշրջիկի մը պէս ժամ կուգար Պոլիսէն Աթէնք, Աթէնքէն Գահիրէ, եւ այսպէս քաղաքէ քաղաք, երկիրէ երկիր, կամ հայ որբերու ծով արցունքներուն վրայ, առանց երբեք օր մը հրապարակաւ ինկարագրելու թէ ի՛նչ «մարդասիրութեամբ» որբանոց կը վարէին Ամերիկացիները։

Այո՛, շատերո՛ւն ծանօթ է Թէքէեան էֆէնտին, մանաւանդ Թրքական օրիանդակի պատմութիւններէն վերջ։

Ինծի ալ ծանօթ ես, շա՛տ, բայց չէի կրնար երեւակայել, որ, երբ երիտասարդ մը իր արհամարհանքը կը կարդար Ռամկավարներուն, ամէնէն առաջ վեր պիտի ցատկէիր դո՛ւ, պատուելի Թէքէեան, իբրեւ Ռամկավարներուն Ռամկավարը։ Օր մըն ալ, այսպէս զարմեալ, առաջի՛նը ոտքի ցատկեցիր դուն, այն ատեն ալ՝ իբրեւ տիրացուներուն տիրացուն, երբ քեզի չէր իյնար պատասխանել, ինչպէս գիտել տուին քեզի ուրիշներ ալ։

Ի՞նչ կը նշանակեն այս «եւլյթ»-ները,— ռէֆլէքս միայն։ Բայց ինծի կ'ըսեն թէ Ե. Օտեան ուրիշ յարմար բառ մը շնորհած էր քեզի։

Այդ բառը լա՛ւ կը բացատրէ վրդովումդ։

Իմ հասկցածովս՝ կե՛ղծ է վրդովումդ։

Անէծքը չէ որ պիտի խոցէր քեզ եւ վիրաւորէր «Անհատի, Ռամկավարի եւ Հայու զգացումդ»,— ո՛չ։ Դերասանական, քեզ չի կրնար վրդովել ոչ անէծքը, ո՛չ նախատինքը, ո՛չ ալ աշխարհի թուքը, փառնջի։

Կը լսես, երբ ռամկավար մամուլը Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա, Եգիպտոսէն մինչեւ Սուրիա, միաբերան եւ օրը տասն անգամ, «ոճրագործ» կ'անուանէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայրենասէր անհատներ, Հայեր։ Կարծեմ «ոճրագործ» անուանիլը աւելի սարսափելի բան մըն է, քան ծաղրել, արհամարհել, ծիծաղելի դարձնել մէկը։

Զըլլա՛յ թէ վրայէդ նետես Ռամկավարներուն այդ զարշելի սովորութիւնը։ Դուն ինքդ ալ կ'ըսես նոյն բանը։ Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, ռամկավար Թէքէեան, երբ կը գրես թէ ծանօթ անէծքը «միամիտ ազոց ականջին առլուած զէնքի հրաւէր մըն է...»։ Բա՛ց խօսէ, հաճի՛, ըսէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ այդ խօսքը։ Հէ՞, ոճրագո՛րծ են Դաշնակցականները, եւ երբ Դաշնակցականներուն ոճրագործ ըսուի, վրդովուելու իրաւունք չունին անոնք, սակայն արգիլուա՛ծ է Ռամկավարները ծաղրել, արհամարհել, ծիծաղելի դարձնել։

Եւ գիտես շատ Ռամկավարներուդ միւս ահաւոր ամբաստանութիւնը, — թէ Դաշնակցականները թշնամի են Հայաստանի եւ կը դաւեն Հայաստանի գոյութեան դէմ։ Ռամկավարնե՞րն են, որ պիտի բանեն այս խօսքը, երբ գիտենք թէ Դաշնակցականները իրենց արիւնը տուին ազատագրական կռիւներու երկար շրջանի մը մէջ, մինչ Ռամկավարները գրասենեակի պաշտօնեայ կը պատրաստէին Բարեգործականի։

Եւ գիտես չեմ հարցներ թէ ինչո՛ւ չվրդովուեցար, երբ Ռամկավարները Թուրք օգլու Հայ կոչեցին որբերը։

Կը շնորհաւորեմ Ռամկավարներն արհամարհող երիտասարդը, որ կրցեր է խոցել Ռամկավարներուն Ռամկավարը,— ամէնէն աւելի Թունաւորը եւ անխղճը։ (Եւ խորհէ՛, որ շատեր այս մարդուն վրայ գրին իրենց յոյսը թէ, իբրեւ «հնուտ ռամկավար», կրնայ Համերաշխութեան գետին մը գտնել կուսակցութեանց միջեւ, բայց vieux-garçon մը կրնա՞յ հրաշալի գտնել խաղաղութեան)։

Եւ իմ կարգիս, կ'աւելցնեմ.

— Ինչպէս կը տեսնես՝ շա՜տ կը հասկնաս Աստուծոյ։ Այն ատեն այդ Աստուածը, արդէն պէլայ առեր է, թող դարձնալ առայ։

ԱՐԱԶ

Յ. Գ.— Ըթերցողը գիտեց որ եւ-դակի կը խօսիմ, ու զարմացաւ թերեւս։ Այս եզանակով կը խօսէի, ժամանակին, անոնց հետ, որոնք առաւել կանուխ դաշտ կը տանէի,— սովորական հի՜ն սովորութիւն։

Ա.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Իտալիա նոր զրահաւորներ կը շինէ

Իտալական հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ Հռոմի կառավարութիւնը որոշած է այս տարի շինել 35.000 թոն տարողութեամբ երկու զրահաւորներ։

Նոյն գործակալութեան զեկոյցը կ'աւելցնէ.— Ըստ Ուաշինկթընի դաշնագրութեան, Իտալիա իրաւունք ունի շինելու 70.000 թոն տարողութեամբ զրահաւորներ։

Նկատելով որ այս դասակարգի պատերազմական նաւերը կը կազմեն մեծ եւ անհեդ նաւատորմերու կորիզը, Իտալիա մինչեւ հիմա չէր ուզած օգտուիլ Ուաշինկթընի դաշնագրին տուած իրաւունքներէն, որպէսզի չդժուարացնէ նաւային եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովներուն աշխատանքը։

Սակայն վերջերս այնպիսի կացութիւն մը ստեղծուած է աշխարհի բոլոր պետութեանց,— մեծէն մինչեւ պզտիկը,— նաւային սպառազինութեան ճակատին վրայ, որ Ֆաշական կառավարութիւնը հարկ տեսաւ իր ծովային կազմին տալ նոր ուժեր, որոնց շինութիւնը անհրաժեշտ դարձեր էր մանաւանդ զինաթափութեան հարցին շուրջ որ եւ է համաձայնութիւն չգոյանալուն համար։ Այս պայմաններուն տակ, որոշուեցաւ շինել 70.000 թոն տարողութեամբ զրահաւորներ։

Նկատի ունենալով որ նաւամարտի յատուկ սպառազինումը շատ զարգացած է ներկայիս, որոշուած է շինուելիք զրահաւորներուն տալ առաւելագոյն տարողութիւնը, որ ճշդուած է Ուաշինկթընի դաշնագրով։

Առաջին երկու զրահաւորները պիտի շինուին, այս տարի, մէկը Թրիեսթէի նաւարանին, միւսը Ճենովայի նաւարանին մէջ։

Խաղաղութիւն Միջերկրականի վրայ?

Աթէնքի թերթերէն մին, «Գաթիմէրինի», կը հաղորդէ թէ, ստոյգ աղբիւրէ մը քաղած իր տեղեկութիւններուն համաձայն, շուտով բանակցութիւններ պիտի կատարուին Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, մշակելու համար ոչ-յարձակման Միջերկրականեան դաշնագիր մը։

Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի տեսակցութիւնը

Այլեւս կը հաստատուի լուրը թէ, այս շաբթու, Մուսոլինի եւ Հիթլէր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Իտալիոյ մէկ անկիւնը։

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս հինգշաբթի, Փատովայի եւ Վենետիկի միջեւ, Սթրայի արքունական ապարանքին մէջ։

Միաժամանակ կը ծանուցուի, որ Պերլինի ոստիկանութեան պետը Վենետիկ կը գտնուէր այս օրերս, զբաղած Վենետիկի գերմանացի հիթլէրականներուն կազմակերպութեամբ։

Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի տեսակցութեան լուրին առթիւ, գրուեցաւ թէ անպաշտօն հրաւէր ուղղուած է նաեւ Ֆրանսական կառավարութեան, որպէսզի իր ներկայացուցիչն ունենայ այս տեսակցութեան մէջ։ Կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ Մուսոլինի խնդրած է յատկապէս Պարթուէն, որպէսզի մասնակցի իրենց հանդիպումին։ Պարթու, Փարիզ վերադարձին, նախարարական ժողովին տուած իր զեկոյցին մէջ, խօսեցաւ նաեւ այն զիրքին մասին, զոր բռնեց Իտալիա զինաթափութեան խորհրդաժողովի ծանօթ բանաձեւին քուէարկութեան ժամանակ։ Եւ այս առթիւ յայտնեց թէ մերժած է մասնակցիլ Մուսոլինի — Հիթլէր տեսակցութեան, անոր համար որ նախ այցելութիւններ ունի կատարելիք ուրիշ կառավարութեանց մօտ, երկրորդ Մուսոլինիի հետ տեսակցութիւն մը կրնայ տեղի ունենալ միայն այն ատեն՝ երբ սկսուած բանակցութիւնները եզրակացութեան մը կը յանգին, եւ երրորդ Ֆրանսա միջնորդի պէտք չի զգար՝ խօսելու համար Գերմանիոյ հետ։

Այսուհանդերձ Պարթու յոյս կը յայտնէ թէ առիթ պիտի ունենայ Իտալիա այցելելու, թէեւ քիչ մը ուշ, հաւանաբար աշնան։

Ի՞նչ կը խորհի Գերմանիոյ նախկին կայսրը

Լորտ Ռոդըրի տղան, որ խմբագիր է «Տէյլի Մէյլ»ի, իր թերթին մէջ կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը, զոր ունեցեր է Գերմանիոյ նախկին կայսեր հետ, գեռ վերջերս։

Կայսրը մեծ գովեստով կը խօսի Հիթլէրի մասին.

— Հիթլէր հրաշալի գործ մը կատարեց նոր ոգի եւ նոր կեանք ներշնչելով գերման ազգին։ Սակայն երբ Գերմանները հարկ տեսնեն Հիթլէրի ջանքերը պսակել ռահմանադրական միապետութեան վերադարձով, Հոհէնցոլէրնեան գերդաստանը սիրով ընդառաջ պիտի երթայ ընդհանուրին փափաքին։ Եթէ կ'ուզեն որ Պերլին վերադառնամ, թող գան տանին զիս։

Յետոյ խօսելով Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած աշխատանքներուն մասին, Վիլհէլմ կ'աւելցնէ.

— Ժընեւի շատախօսները կրկէսը ծիծաղելի դարձուց միջազգային համագործակցութեան սկզբունքը։ Եւրոպայի հիւանդութեան պատճառն այն է, որ քաղաքագէտ շատ ունի, բայց պետական մարդ՝ շատ քիչ։ Պետական մարդ մը կրնայ քաղաքագէտի տաղանդ ունենալ, բայց քաղաքագէտ մը չի կրնար պետական մարդու գործ տեսնել։ Նախապատերազմեան Գերմանիան ոսկեդար մը ապրեցաւ։ Անոնք որ զիս կը մեղադրեն թէ շատ իմքնիշխան կը գործէի, թող նկատեն անգամ մը որ քառորդ դարու մէջ գերման կայսրութիւնը քաղաքական ոչ մէկ ճախաղ տուաւ, մինչդեռ արդի ժողովրդապետութիւնը անկման նշաններ ցոյց կուտայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Քանի մը օրէն մեր նոր թերթօնը (Դ. էջ)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ...

Երրորդ էջին մէջ եւս պիտի հրատարակենք նոր թերթօն մը, որուն խնդումը թերթեցնել յետոյ։

"ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԻ Մ. ՔԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻՆ,,

— •• —

Քիւրտ ազգային շարժման պարագլուխներէն Տէյատէթ Ալի Պէտրխան միրզիերս հրատարակութեան տուաւ գրքոյկ մը։

«Նամակ՝ Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահ Կազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշային» խորագրով եւ արաբական տառերով տպուած այս գիրքը, որ մօտաւորապէս հարիւր էջէ կը բաղկանայ, գրի առնուած է Թուրքիոյ հանրապետութեան սահմանադրական հրատարակութիւնք համբաւաւոր ընդհ. Ներման ծրագրին առթիւ. Բայց իրականին մէջ կը քննէ եւ կը վերլուծէ քիւրտ ազգ. շարժման զարգացման հրջանները, եւ այդ դատին լուծման համար կ'առաջարկէ ճանչնալ Քիւրտերուն պատմական, ցեղային եւ ազգային իրաւունքները։

Աւելցա քրտական պահանջներուն բանաձեւումն իսկ է՝ գրուած յստակ եւ վճռական ոճով, եւ գրուած ուղղակի Թուրքիոյ ամենազօր տիրոջ՝ Քէմալի առջեւ։

Գրքոյկը ունի խրոխտ շունչ մը, եւ ցոյց կուտայ այն գարհուրելի խրամատը, որ բացուած է Թուրքին եւ Քիւրտին միջեւ։

Մէկը կը ժխտէ միւսին ցեղային եւ լեզուական ինքնուրոյնութիւնը, պատմութեան եւ մշակոյթի իրաւունքները. կ'ուզէ իր ազգայնական հնոցին մէջ լուծել, ձուլել բոլոր այն տարրերը, որոնք ցեղային տարբեր նկարագիր եւ խառնուածք ունին, եւ կերտել միատարր հայրենիք մը։

Միւսը կը փաստէ թէ՝ ինք կը պատկանի արիական ընտանիքին, թէ որ եւ է կապակցութիւն չունի մոնկոլական ցեղութեան հետ, որպիսին է Թուրքը. կը մերժէ «լեռնական Թուրք» բացատրութիւնը, քրտերէնը կը դասէ հնդեւրոպական լեզուներու շարքին, վկայութեան կը կանչէ Քսենոփոնը, փաստելու համար թէ, Քիւրտիստանը պատմական եւ աշխարհագրական իրականութիւն մըն է անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր։

Եւ ահա անողորմ կռիւ եւ պայքար երկու ժողովուրդներու միջեւ, յանուն ցեղային գերակայութեան եւ ինքնապաշտպանման։

Իսլամական ոգին, որ տիրապետող էր մինչեւ երէկ, այսօր բանած է նաւահանգի ուղին, եւ ազգ. գարթօնքը եկած գրաւած է անոր տեղը։

Գոյութեան այս պայքարը եթէ տարտամ ու մշուշոտ էր երէկ, այժմ դարձած է գիտակից շարժում եւ առաջած ազգ. դատի մը հանգամանք։

Այդ դատը նուիրականացաւ արիւնով։

Կռիւը պիտի շարունակուի սաստկութեամբ։ Քիւրտը վերադարձ չունի այլ եւս։ Անկախութեան պայքարը մեծամեծ զոհողութիւններ պիտի պարտադրէ իրեն։ Ուրիշ ժողովուրդներու նման ինքն ալ պիտի անցնի արիւնոտ ճամբաներէ, զարնելով եւ զարնուելով, երբեմն յաղթական եւ մերթ պարտեալ։ Բայց ուրիշ ելք չկայ։ Անպատութիւնը արիւն կը պահանջէ։ Այդ բիրը ու նուիրական արիւնով գրուած են ազգերու ազատագրական պատմութիւնները։ Քիւրտը պէտք է լաւ ըմբռնէ սակայն, թէ ժողովուրդները պատահական զինուածներով չէ որ կը տիրանան անկախութեան։ Եթէ ազատութիւնը անյոյս՝ խաւարին յաջորդող հրեղէն արշալոյսն է՝ գերութեան մատնուած ժողովուրդներու համար, ան կրնայ մնալ նաեւ երգ ու երազ, արիւն ու արցունք, եթէ պայքարը կորսնցնէ իր բարոյական դիմագիծը, եւ այլասերի։

Մեր յեղափոխական մարտնչումներէն եւ պարհուրելի ձախողանքներէն կրնայ հրահանգիչ դասեր քաղել Քիւրտը.

Ափսո՜ս, սակայն, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեսուն տարուան աշխատանքը՝ Քիւրտը մղելու ինքնաճանաչման եւ իր շահերուն գիտակցութեան, անցաւ ապարդիւն։ Ան մեր դատին հասցուց անդարմանելի չարիքներ։ Դարձաւ Թուրքին արիւնարբու գործիքը, առանց ըմբռնելու թէ յոխորտ հարուածը ընդունելու կարգը օր մը իրեն պիտի գար։

Կէս դար եւ արիւնազանգ պատահարներ պէտք եղան, որպէսզի Քիւրտը անդրադառնայ իր արիական ծագման, եւ ըմբռնէ թէ ցեղային կապ կամպակցութիւն չունի Թուրքին հետ։

Շատ մը չարիքներ խնայուած պիտի ըլլային հայ ժողովուրդին, եթէ քրտական զարթօնքը այսքան ուշանար։ Հայ - քրտական միացեալ ուժերով, ապահովաբար, պիտի պարտուէր հատաբակաց թշնամին, եւ երկու ժողովուրդներու քաղաքական վիճակը տարբեր պիտի ըլլար քան ինչ որ է այսօր։

Քիւրտը, իր ոգիտութեամբ եւ կամ անգիտութեամբ, դարձաւ հայ ժողովուրդի գերեզմանափորներէն մէկը, ինչպէս նաեւ իր սեփական գերեզմանափորը։

Անցնինք սակայն անցեալի այս արիւնոտ յուշերուն վրայէն, եւ էջ առ էջ թղթատենք Տէյատէթ Ալի Պէտրխանի գրքոյկը։

✕

Գիրքին առաջին գլուխը, մօտաւորապէս ութ էջ, կը վերլուծէ Թուրքիոյ վերջին տասը տարուան քաղաքական պայմանները, որոնք ընդհ. Ներում շնորհելու անհրաժեշտութեան կը մղէին Թուրքիոյ հանրապետութեան վարիչները, ինչ որ ալ ըլլար Թուրք ընդդիմադրութեան որակն ու քանակը արտասահմանի մէջ։

Ինչպէս գիտենք, ամիսներ շարունակ մամուլի եւ մամնաւոր գործակալներու միջոցաւ տարփողուած համբաւաւոր Ներման ծրագիրը ի վերջոյ մնեցաւ, եւ «ծնաւ մուկն չնչին»։ Նամակագիրը այս ձախողութիւնը կը վերագրէ կարգ մը անձերու անզգուշութեան Պոլսոյ մէջ։

Ներման քարոզչութիւնը կատարուած միջոցին, Ներում սահմանող հաւանականութիւնը ներկայացնող անձերը քաջալերելու համար, գրոյց կը տարածուի թէ կարգ մը ականաւոր անձեր, նոյն իսկ խմբակներ Մ. Քէմալի դիմած են գրաւոր։ Այս անհիմն լուրը կը հրատարակուի թերթերու մէջ, թերեւս շահակիցներուն զգացնել տալու համար այդպիսի ձեւակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը։ Այս աղաղակութիւնը նկատի առնելով դիմում կատարողներ ալ գտնուած են։ Միւս կողմէ սակայն, յայտարարուած անձերէն ոմանք մամուլի միջոցաւ հերքում կուտան։ Այս հերքումը շփոթանք մը պատճառ կ'ըլլայ, եւ Պոլսոյ մէջ թերեւս հանրապետութեան նախագահին անձին համար եւ ընդհ. ներման ծրագրին վիժելուն պատճառ կը դառնայ։

Սակայն, հեղինակին ստացած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Ներումէն ամէնէն աւելի օգտուողները պիտի ըլլային Քիւրտերը։ Թուրքերուն եւ միւս տարրերուն հանդէպ կարգ մը պայմաններ եւ արտամղումներ դրուած ըլլալով հանդերձ, Քիւրտերուն մասին գրեթէ ոչ մէկ պայման նկատի առնուած էր։ Ներում առնելու համար Քիւրտ ըլլալը բաւական էր։ Տարօրինակ բան սակայն, որ այս բացառիկ կարգադրութեան մասին հրապարակաւ չէ խօսուեր, եւ ոչ ալ օրինագիծին մէջ կը յիշուէ։ Եւ նամակագիրը հեգնական արտայայտութիւնով մը կ'աւելցնէ

— «Այո, քանի որ Քիւրտ ենք, Թուրքիոյ ներքին ապահովութիւնը խանգարելու ձգտող ձեռնարկներու մասնակցութիւն, Թուրք զինուորական ուժերու դէմ զինեալ ապստամբութիւն, քիւրտ յեղափոխական եւ դաւադրական կազմակերպութեանց անդամակցութիւն, եւն. եւն. ներման արժանանալու շնորհէն չեն կրնար զրկել մեզ»։

Սակայն Ներման ծրագրէն առաջ ալ, Թուրք գործակալները քիւրտ տարագիրներուն ղրկուած լուրերով շարունակ կը յայտարարեն թէ Ներումը միշտ բաց դուռ մըն է Քիւրտերուն համար։ Այսօր ալ կը լսուին միեւնոյն հաւաստիքները եւ կ'աւելցնեն, — Ներման օրէնքը արգելք չէ այդ բանին։

— «Ինչպէս կը տեսնուի, կ'ըսէ Տէյատէթ Ալի Պէտրխան, այս ծրագիրը յատ մը անձերու վերաբերելով հանդերձ, Քիւրտերու մասին տարօրինակ բացառութիւններ կը ներկայացնէ։ Այս պատճառով, մենք Քիւրտերս, այս Ներումը Քիւրտիստանի քաղաքականութեան մէջ իբրեւ նոր միջոց եւ մեկնակէտ ընդունելու հարկադրանքին առջեւ կը գտնուինք»։

Եւ կը զարմանայ թէ, Մ. Քէմալ հակառակ իր հանրածանօթ քաջութեան, Թուրքիոյ մէջ քրտական հարցի մը գոյութիւնը խոստովանելու քաջութիւնը չունի, այս հարցը իր կառավարութիւնը կը զբաղեցնէ եւ միջոցներ ձեռք առնելու կը սախէ։

Այս ծանօթութիւններէն յետոյ, թղթատենք միւս էջերը։

ՀՐԱՆՏ ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28 ԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Փառաւոր ցոյցի մը հանգամանքը առաւ այս տարուան Մայիս 28ը Պուքրէշի մէջ։

Կիրակի 27 Մայիսի կէսօրէ վերջ, մայրաքաղաքի բոլոր անկիւններէն սրտցաւ մարդիկ հաւաքուեցան Րաֆֆիի սրահը, վերյիշելու համար 1918ի Մայիսի երջանիկ օրերը։ Հոն էին այդ պատմական օրերուն մասնակցող եւ Պուքրէշ գտնուող ընկերները։ Երիտասարդ տղաք, հանդէսէն առաջ հաւաքուած ընկերներու շուրջ, կը խօսակցին եւ կը հարցնեն հին օրերու դէպքերու մասին։ Բարի նախանձ մը կը նշմարուի իրենց հայեացքին մէջ որ իրենք ալ ականատես չեղան այդ յ՜աւակելի օրերու դէպքերուն։

Ժողովուրդը կը լեցուի սրահը։ Օդը լաւ է եւ սրահի պատուհանները բաց, հետեւաբար դուրսը մնացածներն ալ հաճոյքը պիտի ունենան մտիկ ընելու ընկ. Սարգիս Արարատեանի ճառը։

Ժամը 5. օրուան նախագահը ընկ. Գ. Ղազարեան կը բարձրանայ զոյգ եռագոյններով զարդարուած բեմին վրայ եւ բացման խօսքը կ'ընէ, համառօտակի պատմելով Մայիս 28ի նախընթաց եւ յաջորդող դէպքերը։ Ընտրոյ կը սկսի գեղարուեստական բաժինը ուր երիտասարդ արուեստագէտներ իրենց շնորհքը կը ցուցնեն։ Օրուան նորութիւնն է Օր. Աւագեանը, իր հատընտիր արտասանութիւններով։

Նախագահը կը հրաւիրէ ժողովուրդը յոտնկայս յարգել մեր մահացած ընկերներու յիշատակը։

Լուռ է վայրկեան մը ամբողջ սրահը։ Կարգը ընկ. Արարատեաննն է։

Բառերը հատիկ հատիկ դուրս կուգան իր բերնէն, կշռուած չափուած։ Իր պարզ եւ ամէնուն հասկնալի լեզուով, մեզի բացատրեց հայ ժողովուրդի ազգերգութիւնը, խարազանեց իր նուրբ սրամտութիւններով «Հայաստանեաց»ը, որոնք իրենց մենաշնորհը ըրած են այլ եւս Հայաստանի սիրելը։ Հասարակութիւնը ծափերով ընդմիջեց բանախօսը եւ մէկուկէս ժամ մտիկ ընելէ յետոյ հեռացաւ։

Իրիկունը ընկերական ու ընտանեկան հանդիպում մը տեղի ունեցաւ, ուր ընթացքին ընկեր Դրօ, մեր Թափառական հայրիկը, անվերջ երգեց ու պարեց խանդավառելով մթնոլորտը։

Կը ներկայացնեմ ընկ. Ս. Արարատեանի ճառին հիմնական մասերը.

— «16 տարի է անցել այն օրից, երբ Հայոց աշխարհի պատմութեան յաւիտենական վկայ՝ դարաւոր եւ ալեւոր Մասիսի ստորոտը ինկած մեր անմահ Արարատեան դաշտում, մեր նորագոյն պատմութեան անմոռանալի էջերից մէկը արձանագրուեց։

Պատահականութեան չպիտի վերագրել այն փաստը որ այս անգամ եւս հայ ժողովուրդը Արարատեան դաշտի մէջ էր արտայայտում իր պատմական անցեալի մէջ կուտակուած ցասումն ու ըմբոստութիւնը. չպիտի նկարագրեմ ձեզ Արարատեան դաշտը, մեր անմահ վիպագիր Րաֆֆին տուել է նրա լաւագոյն պատկերը։

Այդ դաշտը իրօք մի անապատ է, առանց հայ աշխատաւոր բազուկների, բայց խնկական դրախտ շնորհիւ այդ բազուկների թափած աշխատանքին։ Անհերքելի է որ Արարատեան դաշտը իր ժողովրդով, թերեւս մեր երկրի այն միակ կէտն է, ուր ամէն անգամ, մեր պատմութեան դաժան օրերին ու մեր ժողովրդի վտանգաւոր ժամուն, երեւան է բերել մեր ժողովրդի ապրելու կամքն ու ուժը, կարենալով մեր բոլոր թշնամիների յաղթահարեալ դէպի երկրի ներսը։ Այստեղ այս դաշտի վրայ էր որ մեր ժողովուրդը Նախաքրիստոնէական շրջանում կարողացաւ ստեղծել իր պատմութեան լաւագոյն շրջանները, մերթ՝ յանձին Արտաշէս աշխարհակալի, մերթ՝ յանձին Տիգրան Մեծի, մերթ յանձին Մամիկոնեան տոհմի լաւագոյն ներկայացուցիչների ու մերթ՝ յանձին հայ եկեղեցու հիմնադիր Գրիգոր Լուսաւորիչի։ Այստեղ էր որ զարգացաւ հայ ժողովուրդի քաղաքական զօրութիւնը, այստեղ էր որ հիմք առաւ հայ գրի եւ արուեստի գլուխ գործոցները, ու վերջապէս այստեղ էր որ հայ վաճառական ժողովուրդը ստեղծեց Դուինն ու Արմաւիրը, երբեմնի աշխարհահռչակ հայ քաղաքական մտքի ու ազատութեան պաշտպան՝ կենդրոն մայրաքաղաքներ։

Եւ ահա թէ ինչու պատահական չէր որ 1918ին ալ վերստին նոյն այդ Արարատեան դաշտի մէջ էր կատարւում դարերի արիւնոտ պայքարների վերջին դրուագներից մէկը եւ ամենանշանաւորը։

Կրկնւում էր մեր հին պատմութիւնը, փոխուած էին միայն դերակատարները։

IIրդ դարից սկսած մեր երկրի մէջ երեւցած Թուրք - թաթարական ցեղերին հետ էր այս անգամ պայքարում մեր ժողովրդի մնացորդը. ցեղեր որոնք իրենց բնաջնջումի քաղաքականութեամբ եւ կործանումի բարբարոսութեամբ, մաշացել էին տուել Հայաստան, Պարսկաստանի, Արաբիայի եւ Բիւզանդիոնի մեր երկրին ու ժողովրդին հասցրած չարիքները։

Ամէնքդ գիտէք մեծ պատերազմի ընթացքում մեր ցեղի կրած աննախընթաց կորուստների մասին։ Բոլորին ծանօթ պատմութիւնը չպիտի կրկնեմ։ Շեշտենք միայն մի կարեւոր պարագայ որի վրայ շատ յաճախ չենք կեդրոնացնում մեր ժողովրդի ուշադրութիւնը։

Հայոց աշխարհի մէջ տեղի ունեցած պատերազմը հայ ժողովրդի կամքից ու ցանկութիւնից անկախ էր։ Երկու դարաւոր ոսոխներ՝ ցարական Ռուսիան եւ Սուլթանական Թուրքիան, իրենց գերիշխանութեան խնդիրն էին լուծում մեր երկրի մէջ։ Ոչ ոք, գրեթէ ոչ ոք, չէր կարծում թէ երբեւիցէ հազարամեայ կեանք ունեցող Ռուսիան կարող էր պարտուածի դիրքի մէջ լինել Մերձաւոր Արեւելքում, եւ այդ էլ Թուրքիայի հանդէպ։ Ռուսաստանը ռազմական ու դիւանագիտական պարտութիւններ շատ ունի արձանագրած իր գոյութեան ընթացքին, բայց նման պարտութիւն, երբեք եւ ոչ մի տեղ։ Ահա այդ պատերազմի եւ այդ պատմութեան հետեւանքն էր, որ միջին Ասիայից եկած ու մեր երկրին տէր ու տիրական դարձած Թրքական բանակը, անարգաւ վերածել յետոյ արեւմտեան բովանդակ Հայաստանը իր անհաշիւ հարստութիւններով ու աշխատասէր ու անձնուէր ժողովրդով, եկել կանգ էր առել Արարատի ստորոտը, անյուսալ միշտ մեզ ծանօթ իր միջոցներով ու ծրագիրներով։

Ռուսաստանը պարտուած էր. Նրա անպարտելի բանակը վերածուած խառնիճաղանճ մի ամբոխի, որ յաջողութեամբ գործադրում էր Լէնինի բոլշեւիկեան պատգամները, ձգելով թշնամու ձեռքը ռազմական արժէք ունեցող գիրքերն ու բերդերը, ուր այնքան դժուարութեամբ կեդրոնացուած էր ռազմամթերքի ու պարէնի անսպառ պաշար՝ անհրաժեշտ ինքնապաշտպանութեան համար։

Հայ ժողովուրդը թողնուած էր իր ճակատագրին։ Երզնկա, Տարօն ու Վասպուրական եղան թրքական կազմակերպուած բանակի եւ հայ ժողովրդի լաւագոյն զաւակների հանդիպման առաջին ռազմադաշտը։ Կարին ու Կարս՝ առաջին դիմադրութեան եւ արիւնահեղ ընդհարումների անդրանիկ հանգրուանը։ Իսկ Արարատեան դաշտը եղաւ այն վերջին կայանը, ուր մեր ցեղի գիտակցութիւնը ու ռազմական կորովը իրար միացած, ոտքի հանեցին բովանդակ հայութեան լաւագոյն ուժերը, հասկցնելու համար արիւնարբու եւ յաղթական թշնամուն՝ մեր ժողովրդի պատմական կոչումն ու արժէքը։

Անշուշտ բոլոր ազգերն ալ ունին իրենց անկախութեան ու ազատութեան տօնը։ Բայց մեր մայիս 28ը արձանագրուած ցեղի արիւնով ու անհաւասար պայքարի մէջ — ինքնատիպ է, որով եւ նա տարբերւում է միւս բոլոր ազգերի անկախութեան տօներից։ Այդ օրերի պայքարը, հայ ժողովրդի գիտակցութեան մէջ, անկախութեան պայքար լինելուց աւելի, իբրեւ ազգ եւ իբրեւ հաւաքականութիւն, իր հայրենիքում ապրելու եւ գոյութիւն ունենալու իմաստն ունէր, մի ներշնչում որ միայն վերստին Արարատեան դաշտի մէջ խրացրեց մեր ժողովուրդը, կազմակերպելով Սարդարապատի ու Բաշ - Ապարանի հերոսամարտերը, օժանդակ ունենալով Ղարաքիլիսայի ճակատամարտը եւ հայ հայրենիքից կտրուած՝ Բագուի եւ Շամախի կազմակերպած հերոսական դիմադրութիւնները։

Ցաղթական Թուրքը իր մշակած ծրագիրն ունէր եւ Թուրանի ճամբան իր առջեւ բացուած էր տեսնում։ Մեր դրացի Թուրք թաթարական ցեղերը Թրքական բանակի յառաջապահներն էին, իսկ մեր միւս դրացի՝ Վրաց ժողովուրդը, եթէ ոչ թշնամի, գէթ հանդիսատես հակառակորդի դերին մէջն էր։

Հետեւաբար դիւրութեամբ պիտի հասկնայ խղաքանչիւր Հայ, թէ ինչ քաղաքական ու ազգային արժէք ունի Մայիս 28ը իր բովանդակութեամբ։ Պիտի հասկնանք թէ ինչո՞ւ այսքան հոգիով ու սրտով կապուած կը մնանք այդ օրին, որովհետեւ դժուար է պատկերացնել, թէ Թուրքը պիտի հաշտուէր, ոչ միայն մեր քաղաքական անկախութեան, այլեւ մեր ֆիզիքական գոյութեան հետ, եթէ մենք չունենայինք այդ պատմական օրը, կերտուած մեր ժողովրդի արիւնով ու գոհաբերութեամբ։ Դեռ աւելին. Ինչպէ՞ս կարող էր գոյութիւն ունենալ այսօրուան մեր փոքրիկ եւ միատարր հայրենիքը, առանց Մայիս 28ի, մի հայրենիք որ այսօր ու միշտ էլ պիտի լինի բովանդակ հայութեան դաւդաւբանքի առարկան։

Թո՞ւրքը ստեղծեց այդ հայրենիքը։

Ո՛չ, նա մեր ցեղի բնաջնջումն էր ծրագրած։

Ռո՞ւսը ստեղծեց այդ հայրենիքը։

Ո՛չ, նա մեզ թողնեց անպաշտպան հօօր եւ յաղթական թշնամու առաջ։

Թերեւս բոլշեւիկնե՞րը։ Բայց նրանք էին որ քաջալերեցին կովկասեան ճակատը, Թուրքը հասցնելով մինչեւ Արարատեան դաշտը։

Անհնարին է ուրանալ պատմական այս ճշմարտութիւնները։ Բոլոր նրանք որոնք իրապէս հայրենասէր են եւ որոնց մեր ժողովրդի գոյութիւնն ու նրա ապագայ զարգացումը մօտ են համարում իրենց սրտին, անխուսափելիօրէն պիտի ընդունեն նաեւ Մայիս 28ի արժէքը, անկախ իրենց քաղաքական եւ կուսակցական համոզումներից։

Ու եթէ այսօր, այսքան տարրական ճշմարտութիւններն իսկ, սեփականութիւնը չեն մեր բովանդակ ժողովրդի ու դեռ կան մարդիկ, որոնց համար մեր գոյութեան պայքարն իսկ պատմական մի անարժէք իրողութիւն է, մեզ մնում է միայն ցաւով արձանագրել, որ մեր ժողովրդի մի որոշ մասը դեռ այսօր ալ կոյր է ազգային եւ քաղաքական տարրական հասունութիւնից եւ մեր մայրենի լեզուն այլեւս այն օգակը չէ, որով բոլոր Հայերը իրար կրնան հասկնան գէթ համազգային արժէք ունեցող էական խնդիրների մէջ։

Թերեւս մեզ հարկաւոր է մի նոր լեզու եւ չզարմանանք, եթէ մի օր այդ յուրն ալ մեզ հրամցնէ այսօրուան Երեւանը...

Բայց մեզ համար ժողովրդական այս հոծ հաւաքոյթները, Մայիս 28ի առթիւ, միայն մեր մօտաւոր անցեալը վերյիշելու համար չեն, այլ նաեւ մեր այսօրուան եւ վաղուան անխիրները ուսումնասիրելու առիթներ։

Ականատես էք այն ցաւալի իրողութեան որ ներկայացնում է մեզ այսօրուան փոթորկուած դաղթաշխարհը (Կը յիշէ զանազան փաստեր)։

Ու երբ ակամայից համեմատում ենք այսօրուան կացութիւնը 1918 Մայիս 28ի պատմական օրերի հետ, հարկադրաբար պիտի ընդունենք որ ոչ թէ յառաջ կ'երթանք, այլ դէպի ետ։ Ծիծաղ այն, ինչ կը ցանկան մեր ցեղին թշնամիները։

Բովանդակ աշխարհը խռովանցումի մէջ է. Բոլոր ազգերը մտահոգ են իրենց ապագայի վերաբերմամբ ու դիրմարգկային ճիգ կ'ընեն ապահովելու իրենց ապագան։ Թուրքն իսկ ճիգ կ'ընէ ապահովելու իր այսօրուան ունեցածը, եւ բոլոր ճակատներու վրայ անխտիր կը փորձէ ապահով հիմերի վրայ դնել իր ապագան՝ անգամ հայկական ճակատի վրայ։

Մինչդեռ Հայը մխրճուած իր ներքին վէճերի մէջ, չի գրադիր կամ պիտի չի զբաղիր իրաւաչափունական ճակատով։ Էնկիւրին գոհ է ու մասամբ իր նպատակին հասած։ Գոհ է նաեւ նրա վերին հովանաւոր՝ Մոսկուայի իշխանութիւնը։ Իսկ ի՞նչ կ'ընենք մենք։

Մենք դեռ կը վիճինք տարրական ճշմարտութիւնների մասին։ Անգամ այն մասին, թէ այսօրը — Մայիս 28ը համազգային գոյութեան, մեր ցեղի ինքնուրոյն գոյութեան պայքարի յաղթանակի օ՞րն է թէ ոչ։

Աւելի գաւն հիասթափութիւններից յետոյ, եթէ կայ մի ժողովուրդ երկրագնդի վրայ, որ աւելի քան որ եւ է մէկը կարիք ունի ազգային ուժերի համախմբման ու կազմակերպման վտանգուած գալիք չարիքներն դիմադրաւելու համար, այդ ալ մեր ժողովուրդն է ու մեր հայրենիքը։ Բայց, մենք այնքան ենք անձնատուր եղել մեր կրքին ու տաքլութեան, որ չենք ուզեր տեսնել իսկ թէ Երեւանից մի քանի քիլոմէթր հեռու կանգնած է Թուրքը, դէպի յառաջ, դէպի Թուրան շարժուելու մտահոգութեամբ։

Պոլշեւիկեան դաշինք, Թուրք - Ֆրանսական բարեկամութիւն, Թուրքիոյ Ազգ. Լիկա մտնելու ծրագիր, ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ թրքական ապագայ ծրագիրների իրագործումը ապահովելու ազդակներ։

Ու եթէ կան դեռ մարդիկ որ կասկած ունին թէ հայ գաղթաշխարհի փոթորկայոյզ կեանքին մէջ պատահած դէպքերին անմասն է Էնկիւրին ու նրա մտերիմ Մոսկուան, գոնէ այս վերջին անցուդարձերէն յետոյ, չպիտի կրնա՞ն ըմբռնել մեր ազգային աղէտի բովանդակ ողբերգութիւնը։ Պիտի հասկնա՞նք, թէ այն ինչ կատարուում է մեր գաղութներում, գերազանցօրէն կործանարար է մեր իսկ գոյութեան համար եւ մասամբ կազմակերպուած մեր ազատագրման շարժման հակառակորդներու ուղղակի եւ անուղղակի մասնակցութեամբ ու թելադրութեամբ.

Եթէ կան մարդիկ, որ կը կարծեն կամ կ'ուզեն հաւատալ, թէ մեր փոքրիկ հայրենիքը իր ժողովրդով ու իր այսօրուան վիճակով կրնայ ապահովագոյն դիմադրաւել իր սեփական միջոցներով, չարաչար կը սխալին եւ ինչպէս միշտ այս անգամ ալ մեր ժողովուրդը կը մղեն դէպի անտեղի ու անհիմն յուսախաբութեան։

Ռուսիան մեր երկրում նստած է ոչ թէ մեր՝ այլ իր շահերու համար։ Ոչ մի երաշխիք, թէ այդ վիճակը կայուն է ու յաւիտենական։ Եթէ կայ մի կացութիւն, որ միշտ ամփոփոխ է, այդ ալ հայ - թրքական յարաբերութիւնների հանրածանօթ փաստն է, մի փաստ, որ ինքնին զգաստութեան պիտի հրաւիրէ մեր ժողովրդի բոլոր դեկավար տարրերը՝ առանց կուսակցական եւ քաղաքական համոզումների խտրութեան.

Ահա թէ ինչի մասին է որ պիտի խորհին ամէնից առաջ նրանք, որոնց մեր երկրի ղեկավարութիւնը ունին այսօր իրենց ձեռքերի մէջ ու նաեւ նրանք, որոնք գաղութներում երկրին օգնելու եւ օժանդակելու գործը իրենց մենաշնորհը կը նկատեն։

Անձնական այն համոզումն ունիմ, թէ Երեւանի վարիչներում էջկամ մարդիկ, որոնք հայ ժողովրդին օգտակար լինելու ցանկութիւնն ունեն, ինչպէս եւ մտահոգուած են հայ հայրենիքի ապագայ գոյութեամբ։ Բայց ունիմ նաեւ այն համոզումը, թէ նրանց այդ ցանկութիւնը մնում է լոկ ցանկութիւն այնքան ատեն, որքան ատեն Մոսկուան՝ Թուրքը սիրաշահելու իր քաղաքականութեամբ, կ'արհամարհէ հայկական ամէնէն արդարապահանջներն իսկ։

Հայ հայրենիքը հայ ժողովրդի սեփականութիւնն է։

Մայիս 28ը պատմական այդ փաստի հզօրագոյն արտայայտութիւնն է։

Չի կարելի ծառայել մի ժողովրդի՝ արհամարհելով նրա սրբութիւնները։

Գերագոյն պահանջը, որ ունի այսօր մեր ժողովուրդը ու մեր հայրենիքը, դա նրա ապագան անվտանգ դարձնելու խնդիրն է։

Ու ահա թէ ինչո՞ւ, անխտիր բոլորի ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այդ ծանրակշիռ պարագայի վրայ, այսօր, այս հանդիսաւոր ժամուն, խորապէս վստահ, թէ մեր առաջին պարտականութիւնն է այդ, եթէ կ'ուզենք իրապէս յարգել Մայիս 28ը ստեղծող ու իրականացնող փաղանգի քաղաքական եւ ազգային կտակը։

ԲԱՆՈՒՈՐ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Լիթուանիոյ պետական հարուածին ձախողութենէն վերջ, դաշինքը հրամարեցաւ հաւաքաբար։

⁂ Պելճիոյ թագաւորը Տը Պրօքվիլի յանձնեց դաշինքը կազմելու պաշտօնը։

⁂ Շաթիյոն - սիւր - Մառնի մէջ փոթորիկ մը պայթեցաւ եւ կայծակ ինկաւ։ Կայծակը զարկաւ Ուրբանիոս Բ. Պապին արձանը եւ փշրեց։

⁂ Ֆրանսական Ազգ. Պաշտպանողին նոր շարքին առաջին վճռականութեան թիւերու շրջաբերութիւնը դադրած հռչակուեցաւ կիրակի օրուընէ սկսեալ գաւառներու համար։ Փարիզի մէջ կը փակուի յունիս 16ին։ Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ, Հրշէջներութեան համուեցան երկրորդ շարքին տոմսերը։

⁂ Հավրի մէջ փառաւոր հանդէս մը տրուեցաւ ի պատիւ մրափ. Շարլ Ռիշէի, այս վաւերական հանճարին, որ իր անհաշիւ աշխատութիւններուն մէջ, դրական, պատմական, բժշկական, եւ բազմաթիւ գիտութեան կարգին, 44 տարի առաջ հնարած էր առաջին օդանաւը, որ կը թռչէր մեքենաշարժով մը։

ՀԱՅԵՐԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

7 ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ 1850 ՖՐ. ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 յունիս, (Ցառաջ) Գոմոնի Հոգեւոր Հովիւ Մեսրոպ քհ. Ալեմեկեան որ Գոմոնի Թաղ. խոր-հուրդին հրահանգով եւ առաջնորդա-րանի հաւանութեամբ, Մարոք գացած էր, վերադարձին կազմած է չահեկան տեղեկագիր մը: Կը քաղեմ հետեւեալ յատկանշական տեղեկութիւնները Ցառաջի համար.— ՀՐԱՉԵԱՅ

Մարոքի հայ գաղութը մնացած է միշտ անէտ հեռու, որդէ հեռու: Ժողովուրդը, 10 — 12 տարիներու ընթացքին, ոչ հայ հոգեւորականի երես տեսած է, ու ոչ ալ ազգային որ եւ է գործիչի մը հանդիպումը վայելած: Այսպէս է Մարոքը: Եւ հակառակ այս իրականութեան, կղզիացած վիճակին, հոն ապրող, շուրջ 50 հայ ընտանիքներ, տակաւին թէ ինչպիսի խանդավառութեամբ ընդունեցին զիս, եւ այն պատճառութեամբ, ինչպիսի խրախուսիչ եւ հայրենասիրական երեւոյթներու ականատես եղայ:

Մայիս 21ին, «Քիւթիւպիա» շոգենաւով հասայ Մարոքի նաւահանգիստը, Գասապլանքա քաղաքը: Բաւական թիւով հայրենակիցներ եկած էին զիս դիմաւորելու համար: Ժամերգութեամբ նախքը հոգացած էին Ցարութիւնեան եղբայրները, յատկապէս-հրաւիրելով զիս կատարելու իրենց զաւակներուն մկրտութիւնը եւ իրենց եղբօր աղջկան պսակը: Այս պատճառ եղաւ որ, առնց հետ միասին կատարեմ նաեւ ուրիշ երախաներու մկրտութիւնը, 12 — 13 տարեկան:

Միեւնոյն ատեն Գոմոնի Թաղականութիւնը ժապաւէնեալ ատամար մը յանձնած էր ինծի, հանգանակութեան համար, ի հաշիւ Գոմոնի մատրան պարտքերուն: Այս պաշտօնն ալ յաջողութեամբ ղեկավարեցի:

Ահա քաղած տեղեկութիւններս՝ գաղութի մասին.—

1. ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, 18 — 20 տուն: Կայ մաքրասուն պաշտօնեայ մը, Վահան Պարոնեան Սարդիս, մեքենագէտ, կառատուն եւ ժամանի գործ: Դպրոց չկայ: Երախաները կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցները:

2. ՐԱՊԱԹ, 7 — 8 տուն: Բոլորն ալ անձնական գործով կը զբաղին: Արշակ եւ Քերովբէ Ցարութիւնեանները, սուրճի եւ ըմպելիքի մեծաքանակ գործով կը զբաղին: Կան դերձակի եւ հագուստեղէնի խանութներ: Դպրոց չկայ եւ երախաները ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն:

3. ՄԷՔՆԷՍ, 3—4 տուն: Կը զբաղին սեփական գործերով: Նոյնպէս դպրոց չկայ:

4. ՖԷՍ, 2—3 տուն: Սեփական գործեր ունին բոլորն ալ: Գալթայեան եղբարք եւ Սարգիսեան, առեւտրական: Դպրոց չկայ նոյնպէս:

5. ՍԱՖԻ, 2 տուն: Սեփական գործ ունին:

6. ՄԱԶԱԿԱՆ, 4—5 տուն: Ամէնքն ալ սեփական գործեր ունին:

7. ՄԱՐԱՔԷՇ, երկու տուն, անձնական զբաղումներ ունին:

Շրջակայ քանի մը քաղաքներու սահմանաց, հայերն ալ հաշուելով, 50 ընտանիքներ կ'ապրին: Թէեւ հեռու մեզմէ, բայց շատ մօտ են մեզի:

Ինչպէս ըսի դպրոց չունին, ոչ ալ եկեղեցի: 12 տարիէ ի վեր քահանայի կամ ուրիշ որ եւ է հանրային գործիչի մը երեսը չեն տեսած: Մինչեւ հիմա երկու թաղումներ կատարուած են, յունական եկեղեցիի քահանային կողմէ: Այս առթիւ այցելութիւններ տուի Ռուսաց եւ Յունաց եկեղեցիներու պետերուն, ամրացնելու համար համակրանքին հետ:

Ազգային եւ հայրենասիրական ոգին միշտ վառ է գաղութին մէջ, թէեւ ըլլալով որ եւ է կազմակերպութիւն չունին: Առանձնապէս կը ստանան «Ցառաջ»ը, եւ Պոլսոյ քանի մը թերթեր: Երախաատրդութիւնը աշխատանքով զբաղած է, եւ իրարու մօտ կուգան յաճախ, կը խօսին զանազան ազգային խնդիրներու մասին: Նաւ-շաղ կեանք մը ունին: Եւ չեշտեմ որ Մարոքի հայ հարուստները կ'օգնեն ոչ-նախանձելի դիրք ունեցողներուն եւ բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Ապրուստը թէեւ աժան է, բայց հոն ալ կայ գործի տագնապ: Շատ մը վաճառականներ տուժած են դրամական եւ սակարանական անկումներէ: Գործաւոր հայրենակիցներ շատ քիչ ունինք: Գասապլանքայի մէջ Մայիս 26ին պատարագ մատուցինք բողոքական ներու եկեղեցիին մէջ: Եկած էին բոլոր շրջաններէ հայրենակիցներ: Երախուսական խօսքեր ըսի բոլորին ալ:

Մայիս 26ին կէսօրէ վերջ, Ռապաթ քաղաքը այցելեցի, կատարելու համար պսակի արարողութիւնը Պոլսոյ «Ազատամարտ» թերթի վարչական աշխատակից Ժողովրդայ Օննիկ Սրապեանի զաւկին հրայրի, ընդ Օր. Ա. Ցարութիւնեանի: Պսակի արարողութեան պահուն, հարսին ազգականներէն երկու տիկիններ Արմաւենի եւ Մարիամ Ցարութիւնեանններ իրենց ձեռքը բռնած հայկական դրօշը, հարցուցին թէ կարելի է՞ տարագիր դրօշին տակ կատարել պսակի արարողութիւնը: Հաստատական պատասխանիս վրայ, եռագոյն դրօշի հովանաւորութեամբ կատարուեցաւ պսակը: Դարձեալ Ռապաթի մէջ մատուցինք պատարագ: Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ:

Պատարագէն վերջ, Գ. Քերովբէ Ցարութիւնեանի տան մէջ, կատարեցի 7 մկրտութիւն: Երախաները բերած էին Գասապլանքայէն, Ռապաթէն, Մէքնէսէն եւ ուրիշ վայրերէ:

Ցետ ճաշու, Գ. Գրիգոր Քէրքէզեանի կողմէ կարդացուեցաւ Գոմոնի եկեղեցւոյ համար կատարուելիք հանգանակութեան լիազօրագիրը, տրուած Գոմոնի Թաղականութեան կողմէ, եւ ժապաւէնեալ տոմարը: Սկսան արձանագրուիլ եւ գումարները ինծի յանձնել: Այսպէս Գասապլանքայէն Գ. Աւետիս Զաքրեան թղթամաճառ եւ գրամաճառ 500 Ֆր. Գասապլանքայէն, Գ. Գրիգոր Քէրքէզեան հանդերձամաճառ 100 Ֆր. Ռապաթէն Գ. Գրիգոր, Արշակ եւ Քերովբէ Ցարութիւնեաններ, սուրճի մեծաքանակ վաճառականներ՝ 300 ֆրանք, Ռապաթէն՝ Գ. Զարեհ Պէրքամալի հանդերձամաճառ 100 Ֆր., Մէքնէսէն Գ. Ղազարոս Ղուկասեան, սուրճի փոքրաքանակ վաճառորդ 500 ֆրանք, Ռապաթէն Տիկ. Արմաւենի Ցարութիւնեան եւ Գասապլանքայէն Տիկ. Սօֆի Ցարութիւնեան 50ական ֆրանք, Ֆէսէն Գ. Գ. Արամ եւ Ցակոբ Գալթայեաններ 100ական ֆրանք, Մէքնէսէն Տիկ. Վէրգինէ Պօլօյեան 50 ֆրանք, եւ դարձեալ Մէքնէսէն Գ. Արմենակ Պօլօյեան 50 ֆրանք, Ռապաթէն Գ. Արշակ Սիւրմէնեան 50 Ֆր., Ռապաթէն նորապսակ ամոլը՝ Տէր եւ Տիկին Սրապեան 50 ֆրանք: Գ. Գրիգոր Ցարութիւնեանի կողմէ դարձեալ 250 ֆրանք, ընդհանուր գումար՝ 1850 ֆրանք, զոր յանձնած եմ Գոմոնի Թաղականութեան: Յիշատակեմ հոս, թէ 42 օրուան ընթացքին չինուած Գոմոնի մատուռը որ կ'արժէ հոգով միայն 150,000 ֆրանք, շնորհիւ ժողովուրդի լայն եւ առատաձեռն աջակցութեան՝ այսօր միայն 34,000Ֆր. պարտք ունի: Եւ մնացեալ գումարը՝ վճարուած է ընդամէնը մէկուկէս տարուան մէջ:

Այս առթիւ պարտք կը զգամ իմ խորին շնորհակալութիւններս յայտնելու Մարոքի հայութեան եւ մանաւանդ Գ. Գ. Գրիգոր, Արշակ եւ Քերովբէ Ցարութիւնեան եղբայրներուն, որոնք ոչ միայն առատաձեռնութեամբ մասնակցեցան նուիրատուութեան, այլեւ հրաւիրելով զիս հոն, պատճառ դարձան շրջելու քաղաքները, եւ բարոյապէս եւ հոգեւորապէս մխիթարելու մեր հայրենակիցները, որոնց քով կայ ու կը միայ հայրենասիրական եւ ազգային պատրաստակամութիւն:

ԶՕՐ. ԳՈՆՏԻԼԻՍԻ ՃԱՌԸ ՄԱՅԻՍ 29Ի ԱՌԹԻՒ

Ահաւասիկ այն ճառը զոր խօսեցաւ Յունաստանի պատերազմական նախարարը Զօր. Գոնտիլիս, Մայիս 28ի տօնին առթիւ.—

Սիրելի Հայեր,

Եթէ այս վայրկեանիս ուզէի բացատրութիւններ տալ այն եղբայրական կապերու մասին, որոնք գոյութիւն ունին հելլէն եւ հայ ազգերուն միջեւ, պէտք պիտի ըլլար երկար ժամեր գրաւել ձեր բաւականանանք կարճ կերպով միայն յիշեցնել ձեզ թէ պատմութեան համաձայն բազմաթիւ անգամներ եւ զանազան շրջաններու ընթացքին վերոյիշեալ այս երկու ազգերը միասին պայքարեցան ազատութեան եւ քաղաքակրթութեան դատին համար:

Պայքարեցան ազատութեան համար, որովհետեւ իրենց աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ, սահմանած էին դիմադրել ուրիշ ազգերու դէմ, որոնք աչք տնկած էին իրենց երկիրներուն վրայ:

Պայքարեցան քաղաքակրթութեան դէմ, որովհետեւ Հայերն ու Ցոյները նոյն ազնիւ ծագումն ունենալով, միշտ առաջին տեղը գրաւած էին Միջնաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն մէջ, դըբակնութեան տրամաբանութեան եւ մշակոյթի հանդէպ տածած իրենց սիրոյն պատճառաւ:

Ասոր համար, բիւզանդական կայսրութեան փառայեղ շրջանին մեծ համբաւ ստացան ու մեծ ծառայութիւններ մատուցին Հելլէններու կողքին բազմաթիւ ականաւոր Հայեր, որոնց մէջ կայսրեր, զօրավարներ, թանաքագծողներ, ժառանգաւորներ, արուեստագէտներ, աւելի մեծ փայլ մը տուին այդ փառապանծ եւ պատմական շրջանին:

Աւելի փաստ մըն ալ՝ թէ Հայերը և Ցոյները միշտ նոյնհատաքրակացութեամբ կապուած են, այն է թէ Հայերը ոչ միայն ժամանակակից բիւզանդական շրջանի փառքերուն եւ մեծութեան, այլ եւ անոր անկումին յաջորդող բոլոր ցաւալի շրջաններուն:

Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին այսօրուան տօնախմբութիւնը միայն Հայերը չի յուզեր, այլ խորապէս կը տպաւորէ Ցոյներն ալ, որոնք կը յիշեն թէ Հայերը ժամանակին մասնակցած են իրենց դժբախտութեան եւ պատերազմած իրենց հետ, պատերազմի տարիներուն: Այս պատճառաւ սրտանց կը մասնակցինք այսօրուան ուրախութեան:

Բայց վստահ եմ թէ Հայերը չեն մոռնար որ Յունաստան, բոլոր պետութիւններէն աւելի, իր դիրքը բաշխելու ընդունեց ու խնամեց զիրենք իր կուրծքին վրայ, որպէս իր հարազատ զաւակները եւ թէ Ցոյները տասնեակ տարիէ ի վեր կը վարուին անոնց հետ հարազատ եւ ճշմարիտ եղբօր մը պէս:

Սրտովին եւ հոգիին կը մաղթեմ որ այս եղբայրական սիրոյ զգացումները միշտ միացած պահեն երկու քոյր ազգերը»:

ՀՐԱՒԷՐ ԼՐԶՈՒԹԵԱՆ

Աթէնքի վերաքննիչ դատարանի նախկին դատախազ եւ պատմական օրինագիրքի յանձնախումբին անդամներէն Տամասկինոս, որ նոյնպէս խօսեցաւ Մայիս 28ի հանդէսին, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Նոր Օր»ի.

— Ես կը յիշեմ, թէ անցեալ եւ թէ այս տարի, անկախութեան տարեդարձի հանդէսներուն մէջ բանախօսութեանս ընթացքին յայտարարեցի թէ բոլոր Հայերը պէտք է միանան, համերաշխաբար գործակցին, լաւագոյն ապագայ մը պատրաստելու համար: Դուք այս երկրին մէջ կը վայելէք ամէն ազատութիւն, բայց չկարծէք թէ պաշտօնական շրջանակներուն անվերապահ բարեկամութիւնը կը վայելէք, ձեր մասին բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ կան որոնք պէտք է հարթուին ձեր հանգիստին համար: Կիրակիի հանդէսը մեծապէս նպաստեց այս թիւրիմացութիւններու ցրուումին: Իմ բազմաթիւ քաղաքական բարեկամներս, որոնք թերթերէն իմացած էին հանդէսի մասին, ինծի իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին: Երբ մենք կ'աշխատինք որ ձեր գաղութին դիրքը բարձրանայ յունական կառավարութեան եւ հելլէն հանրային կարծիքին, դուք ձեր անխոհեմ արտայայտութիւններով պէտք չէ քանդէք մեր շինած գործը: Այս գրութիւնը (Ն. Օ. «Արամազդ» յօդուածը) միայն կը վարկաբեկէ ձեզ: Նոր թիւրիմացութիւններ կը ստեղծէ եւ նոր դժուարութիւններու առջեւ կը դնէ գաղութը: Գոնէ պատերազմական նախարարին ներկայութիւնը նկատի ունենալու էին: Ինչ որ գրուած է այդ յօդուածին մէջ, վիրաւորանք մըն է ոչ թէ միայն նախարարին, այլեւ Երեսփոխանական Ժողովին, որուն անունով խօսեցաւ յարգելի բարեկամս Գ. Աթինոէէնիս: Եթէ դուք ի վիճակի չէք ձեր շահերը պաշտպանելու, գոնէ թոյլ տուէք որ ձեր հելլէն բարեկամները այդ ուղղութեամբ աշխատին:

ՄԱՀ ՏԱՃԱՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Պոլսոյ մէջ մեռած է Տաճատ եպ. Պասմաճեան որ հիւանդ էր երկար ատենէ ի վեր: Ծնած էր Օվաճըք: Արմաշի դպրեվանքին մէջ ուսանելէ յետոյ, ուսուցչութիւն կ'ընէ Օվաճըքի եւ Պաղչէճուգի մէջ, յետոյ քահանայ կը ձեռնադրուի եւ այլուր մնալով կը դառնայ վարդապետ: Պաշտօնավարած է Ջէնիզլուտաք - Պաղչէճուգի թեմին մէջ, գրաւելով հատավարութեան վստահութիւնը: Տասը տարի առաջ Պոլիս դարձաւ եւ այնտեղ ալ մնաց, եպիսկոպոս ձեռնադրուած ըլլալով:

Ո՞վ են Թուրքերը եւ ի՞նչ կը պահանջեն

ԽՄԲ.— Գրած էինք թէ Ժ. Տըլըպէք յօդուած մը ունէր Աքսիոն Ֆրանսէզի մէջ, Թուրքիոյ պահանջին մասին,— արտօնութիւն ստանալու Կէլիպոլուի ապաշէն թերակղզին, Տարտանէլի առափնեայ զինաթափ եզերքները, Վոսփորի երկու շրջերը, Թրակիոյ սահմանային գօտին, Եգէականի կղզիները նեղուցներու մուտքին դէմ: Ռազմագիտական այս դիրքերը վերազինելու պահանջին առթիւ, Տըլըպէք կը փորձէ ներկայացնել պահանջատէրները ինչպէս որ են.—

Գերմանիոյ օրինակը առնա կուտայ իր պտուղը: Թուրքերը, անշուշտ, կը հարցնեն իրենք իրենց թէ Լօզանի դաշնագիրը ինչո՞ւ ունենայ աւելի արժէք քան Վէրսայլի դաշնագիրը: Անոնք կը պահանջեն վերաշինել էտիրնէի, Քըրք-Քիլիսէի ամրութիւնները, ինչպէս նաեւ վերազինել Տարտանէլը, այն առարկութեամբ թէ, առանց ծանր հրետանիի պաշտպանութեան, Թուրքիա չի կրնար ապահովել նեղուցներու ազատութիւնը: Եւ այս արտօնութեամբ կ'ուզեն ճշդել հետքը իրենց պարտութեան, զոր, ինչպէս իրենց նախկին դաշնակիցները՝ Գերմանիները, կ'ուզեն բոլորովին.

Ցուանք որ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա կը համաձայնին մէրժելու համար, առանց մէկը երկար ընելու, էնկիւրիի կառավարութեան առաջարկը: Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Տուսէրկի եւ Պաւթուի հետ իր վերջին տեսակցութեան ընթացքին, խօսեցա՞ւ արդեօք այս հարցին մասին,— չենք գիտեր: Սակայն, եթէ խօսեցաւ, քաջ կայի է որ մեր նախարարները անուշեկ մը հակդուցած ըլլան թէ դէշ ընտրած են ժամանակը: Այն մասին թէ Ֆրանսա կ'ուզէ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ, ըսելիք չունինք: Սակայն երբ Ֆրանսա կ'օգնէ Թուրքիոյ որ վերագտնէ իր հին դիրքը եւ դառնայ եթէ ոչ վտանգ մը, բայց ազդակ մը խռովելու համար Եւրոպան,— բոլորովին կը փոխուի խնդիրը:

Գառթու, երբ վերջերս խօսք առաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, յարմար դատեց խօսիլ նաեւ այն բարեկամական կապերուն մասին, որ Ֆրանսան կը միացնեն «Թրքական Հանրապետութեան»: Պէտք թուրք պետութեան «հանրապետական» վարչաձեւին վըրայ, հաւատալ տասը, ինչպիսի բան է, որ սակայն կրնայ լուրջ բան մը համարուիլ խորհրդարանի մը մէջ, որուն բանէ - բաժպակէ անտեղակ երեսփոխանները չունեցան Ֆրանքլէն - Պուլիոնի առիթները՝ ճանչնալու համար Մուսթաֆա Քէմալ փաշան: Այնուհանդերձ, Երեսփ. Ժողովէն դուրս կը կարծեմ թէ ոչ ոք պատրանքներ կը մշակէ յետպատերազմեան Թուրքիոյ «խորհրդարանական» եւ «հանրապետական» վարչաձեւին վրայ: Այսօր նորոյթ է դիկտատուրան: Իսկ այն վարչաձեւը, որ կը տիրէ էնկիւրիի մէջ, կարելի է համարել գեր - դիկտատուրա մը:

Հազիւ 12 տարի է անցեր այն օրէն երբ Մուսթաֆա Քէմալ, ջախջախիչ պարտութեան մը մատնելով յունական դժբախտ բանակը, զոր Լոյտ Ճորճ, իր խորհուրդներով եւ խոստումներով, մղեր էր մինչեւ սիրտը Անատոլուի, եւ կը մղէր ծովահէնի խուճապին մատնուած յոյն զինուորները՝ սուրը զարնելով անոնց կողերուն եւ այսպէս մինչեւ Իզմիր, ու Փոքր Ասիան կը մաքրէր քրիստոնէական եւ եւրոպական «պղծութենէն»: Այնուհետեւ, Թուրքիոյ վերանորոգիչն եւ իր ընկերները երբեք պարապ չանցուցին իրենց ժամանակը: Բաւական է դարու այս օրերուն, ականատես եղանք հին պատմութեան մը կրկնութեան,— անհաղին բնակչութիւն մը արմատախիլ եղաւ եւ փոխադրուեցաւ այլուր, հարիւր հազարներու կը հանէ թիւր Ցոյներուն, որոնք վտարուեցան Սեւ ծովու, Իզմիրի, Պոլսոյ իրենց բնակավայրերէն: Իսկ Հայերու վերջնական մաքրագործումը կատարուեցաւ նոյն այն միջոցներով, զորս Համբարձիր սուլթանը անձամբ հաստատած էր այնքան փայլուն կերպով մը: Առանց վարանելու, նոյն խիստ ձեւը գործադրեցին անոնց հանդէպ նաեւ Քիւրտերուն, որոնք, օսմանեան բռնակալութեան շրջանին, հաւատարիմ գործիքներ դարձուցած էին իրենց ձեռքը: Քիւրտերը անհնարին ոճիրը գործած էին, որ կ'ապուէր էին խալամութեան:

Վտանգի հիմա, երկրի վրայ, ամէնէն «աշխարհիկ» պետութիւնն է արդի Թուրքիան: Իսլամութիւնը ջնջուած է: Կրօնական դատարանները եւ դպրոցները, թէքքէները եւ մզկիթները փակուած են: Լռած է այլ եւս ձայնը մուէզզիններուն, որ, մինարէններու կատարէն, աղօթքի կը հրաւիրէր հաւատացեալները: Արգիլուած է հրապարակաւ աղօթել: Խալիֆայութիւնը վերցած է այլ եւս եւ կրթութիւնը կը տիրէ էտիրնէէն մինչեւ Եփրատ, Սեւ ծովէն մինչեւ Կիլիկիոյ ծովը:

Ամէն տապարէղի մէջ, օրուան տէրերը բռնութեամբ «արեւմտականացուցած» են ամէն բան: Արգիլուած են կնները, ջնջած՝ բազմակնութիւնը, բարեփոխած՝ գիրերը, հագուստը, գլխարկը: Մահուամբ կը պատժուի ֆէս կրելը, որ կը համարուի խորհրդանշանը տապալած անցեալին: Սրբած ջնջած են ամէն հետք, որ կը յիշեցնէ հին վարչաձեւը:

Ասոնք փոփոխութիւններ են, որոնք գնահատելի են իրապէս: Հետաքրքրական փորձառութիւն մը կը կազմեն: Խնդիր է գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը: Կարեւոր է գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի շահի Թուրքիան, այս փոփոխութիւններէն: Բաւական չէ հպարտութեամբ յայտարարել թէ կրնան ապրիլ իրենք իրենցմով եւ պէտք չունին ուրիշներուն: Պէտք է հաստատել, ցոյց տալ փաստը: Երկրէն դուրս քշեցին Ցոյները, ջարդեցին Հայերը: Դեռ չկրցան հաստատել սակայն թէ Թուրքերը, տիրանալով առեւտրականի անհրաժեշտ յատկութեանց, կրնան լեցնել առաջացած անհուն պարապը: Վերջապէս, մասնաւորական գետնի վրայ,— թող անհանգոյ չըլլայ էնկիւրիի մտաւորականներուն, որոնք երկու, տարի առաջ, իրենց մէկ խորհրդաժողովին մէջ, փառաբանեցին թրքական մշակոյթին եւ քաղաքակրթութեան գերակայութիւնը,— պատմութեան մէջ մենք տակաւի՞ն կը փնտռենք հետք մը, նշան մը, որ ծնած ըլլան այս անծանօթ բարեբաղդներ:

Գալով այն երկիրներուն, որոնք մօտէն շփման մէջ են Թուրքիոյ հետ, անոնք կը սիրեն սպասել՝ իրենց կարծիքը կազմելէ առաջ: Ժամանակին, անշուշտ ոչ առանց չափազանցութեան շատ կը խօսուէր հին Թուրքիոյ կրօնական մոլեռանդութեան մասին: Ոչ մէկ ապացոյց թէ էնկիւրիի «հանրապետութեան» ազգային մոլեռանդութիւնը այլապէս վտանգաւոր չէ: Արդի Թուրքերը, իրենց անսուրբանալի զինուորական առաքինութիւններով հպարտացած, լաւ կազմակերպուած, լաւ ռազմազինուած, ամփոփուած, ամուր ձեռքի մը մէջ խմբուած, արդեօ՞ք կը ներկայացնեն ապահովութիւն մը խաղաղութեան, աշխարհի ներկայ կացութեան մէջ: Կը պատասխանուի թէ ապահովութիւնը կը սուի այդ ամուր ձեռքին կամքէն եւ առաջնորդին մտքի պայծառատեսութենէն: Սակայն ի՞նչ պիտի պատահի եթէ յանկարծ կորսուի Կազին: Շատ դժուար է հաւատալ թէ Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունին հազարեակ մը կարող մարդիկ, որ պիտի կրնային գրաւել Կազիին տեղը: Ընդհակառակն, կը թուի թէ այսքան արագ կառուցուած այդ ամբողջ շէնքը կը կանգնի միայն Կազիին անհատական հեղինակութեան վրայ:

Այս անստոյդ ապագային առջեւ, այս անծանօթին առջեւ որ կը ներկայացնէ նոր Թուրքիան, խոհեմութիւն է չարժել շրջահայեցողութեամբ եւ շատ խոր քննել՝ քակելէ առաջ կապուած ձեռքերը, ինչ որ, միժամանակ, պատճառ պիտի դառնար Պոլկարիոյ եւ Ցունաստանի փոխադարձ շարժման:

Ջանաք - Քալէի 1922ի յիշատակները ոչինչ ունին, որ փաղաքշական ըլլան եւրոպական դիւանագիտութեան համար: Խնդիր է, անոնց համար, չնորոգել նոր պարագայ մը, 1934ին:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՇՏԱԿԱՆ ՎԱԽԻ ՄԷՋ

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (31 մայիս).

— «Իտալական եւ ռուսական ամէն տեսակ վտանգ դիմագրաւելու համար, Թուրքիա սեղանի վրայ դըրած է Նեղուցներու ամրացման խնդիրը: Բայց ոչ մէկ հաւանականութիւն կայ, որ Անգլիա իր համաձայնութիւնը տայ թրքական այդ «հին նապաշտական» քաղաքականութեան, վասնզի ունի իր զագթային ուրոյն շահերը եւ տեսակէտը: Անկասկած պիտի հակառակի տարր նաեւ Ֆրանսան, վասնզի իր համաձայնութեամբ ընդառաջ գացած պիտի ըլլայ դաշնագիրներու վերաքննութեան այն զօրաւոր պահանջին, զոր կը դնեն բազմաթիւ դժգոհ պետութիւններ, Գերմանիոյ ղեկավարութեամբ:

Ան հասարակ ամէնքը կը վախնան վաղուան պատերազմէն ու կը պատրաստուին անոր համար, բայց Թուրքիա առաւելապէս: Թէվֆիք Րիւշտի պէյ փաստօրէն արտաքին նախարարի իր գրասենեակը փոխադրած է սայլոն – վակոններու եւ եւրոպական ու պալքանեան մայրաքաղաքներու հիւրանոցներուն մէջ: Ան անընդհատ նամբորդութեան մէջ է: Միայն վերջին երկու շաբթուան ընթացքին, ան կկցի պէս շրջան ըրաւ Հռոմի, Անքարայի, Պուքրէշի, Պելկրատի, Պուտափէշթի, Փարիզի, Ժընեւի մէջ, առանց սակայն դիւանագիտական որ եւ է նոր յաջողութիւն ձեռք բերելու:

Անգլիո, էնկիւրիի մէջ, անհանգիստ են թուրք մամուլն ու պետական գործիչները, մեծէն մինչեւ պզտիկը, փաստ է արդէն, որ Թուրքիա կազմած է ռազմագիտական նոր ու ընդարձակ ծրագիր մը, որ կը գրաղեցնէ քաղաքական շրջանակները: Առաջին հերթին անիկա վտանգը կը սպասէ ծովէն եւ կը փորձէ զբօսնել իր նաւատորմիղը: Արդէն իսկ 10 թորփիլանաւի ապսպրանք տրուած է Ճափոնի:

Թուրքիա իր ամէնէն զգայուն կէտերէն մէկը կը համարէ Եգէականը, զոր նոր զօրամասերով կ'ամրացնէ: Նոյն տենդագին պատրաստութիւններ նաեւ Արեւելեան Թրակիոյ մէջ, որ պիտի դառնայ զինուորական ամրոցին շրջան մը եւ ուր պիտի շինուին պաշտպանողական ամրութիւններ, պիտի կառուցուին նոր երկաթուղագիծեր եւն.:

Տեղն ու տեղի կամ ան ու դաշի մէջ է նաեւ իսքը, Քէմալը, որ վերջերս անընդհատ նամբորդութիւններ կատարեց դիրքէ դիրք, խորհրդակցեցաւ թուրք զինուորական պետերու եւ քաղաքական գործիչներու հետ ու, իբրեւ փրկութեան ելք, անհրաժեշտ գտաւ Թուրքիոյ պատերազմական ուժերու վերակազմութիւնը:

Իբրեւ միջոցներէն մէկը այդ վերակազմութեան, որոշուած է զինուորական ծառայութեան շրջանը 18 ամիսէն 24 ամիսի բարձրացնել: Միւս կողմէ, զինուորական պիւտճէն 40 միլիոնէն բարձրացուած է 60 միլիոն ոսկիի: Որոշուած է սահմանել «ազգային ինքնապաշտպանութեան տուրք», ժողովուրդի կաշին քերթելու զէնք բանակը զօրացնելու եւ պարենաւորելու համար: Ու տակաւին պիտի դիմուի «ներքին փոխառութեան», որու պատճառով «խեղճ Թուրքերն» անգամ սարսափած են եւ իրենց խնայողութեան գումարները սկսած են հոս բաշխել բարեգործական հաստատութիւններէն: Ասկէ զատ, պիտի քանդեն նոր տուրքեր, «մի քիչ փող» ձեռք բերելու համար, մանաւանդ որ խօսքն այս օրերուն ոչ եւ, ոչ իսկ խոպի. Ռուսիա, տրամադիր է մէկ փարա՛ փոխ տալ Թուրքիոյ:

Այս բոլոր դիւանագիտական, ռազմական եւ ելմտական պատրաստութիւններուն զուգընթաց, թուրք մամուլն ու գործիչները նուիրուած են տենդագին փրոփականտի, ժողովուրդը հոգեբանօրէն պատրաստելու համար «յաղթական ինքնապաշտպանութեան»: Ու անոնք չեն ալ ծածկեր յանախ, որ վտանգը ուղղուած պէտք կը շրջէ թուրք սահմաններուն վրայ: Վտանգը մանաւանդ ծովէն է, ուր, Երկոտասան կղզիներու դիմացը գտնըւող Ատալիոյ շրջանին մէջ, տենդորէն ամրութիւններ ու երկաթուղագիծեր կը շինուին»...:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԻՐԿՈՒՆՔ», օրկան Զ. Ռ. Միութեան, գրական, գեղարուեստական, պատմական, ուսումնասիրական բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ: Խմբագիր՝ Շ. Նարդունի:

Թիւ 1, հինգերորդ տարի, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մեր հանդէսները ամէն կողմ (ԽՄԲ.), Խօսքեր սուգի (ԱՆԱՑԻՍ), .. Եւ խօսքեր հաւատքի (Ա. ԽԱՆՃՏԱՆԵԱՆ), Կոչ Փարիզի շրջանի երիտասարդներուն (ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ), Մակոյկս (Ե. ՓԷՕՐՔՃԵԱՆ), Մեռելոց (Տ. ՓԷՐՓԷՐԵԱՆ), Վահագնեան դպրոց,— կամուրջ նետել (ԱԶԱՏԱՆԻ), Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ), Մուրատի յուշերը:

Տարեկան բաժնեգին 15 ֆրանք Ֆրանսա, 20 ֆրանք արտասահման: Դիմել A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS:

Տարտանէլը չեն ուզեր ապառազինել?

»»»··«««

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Ժընեւէն մեկնելէ յառաջ, Սոֆիայի կայարանին մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին հետ։ Պուլկար օրագրող մը առիթէն կ'օգտուի եւ քանի մը հարցումներ կ'ընէ, մասնաւորաբար Տարտանէլի նեղուցներուն պաշտպանութեան մասին.

— Մենք այնքան զօրաւոր ենք, կը պատասխանէ Թուրք արտաքին գործավարը, որ կրնանք, առանց նախապէս զինելու եւ ամրացնելու, պաշտպանել Տարտանէլի նեղուցները, որոնք մեզի կը պատկանին պատմական իրաւունքներով եւ դաշնագրի արամադրութիւններով։

Գալով այն հարցումին թէ Թուրքիա կը սպառազինուի, պարոն կը զգամ պատասխանելու թէ այո՛, ուժ կուտանք սպառազինութեան։ Նոր սուզանաւեր եւ օդանաւեր կը շինենք, այնպէս որ ի՞նչ հարկ կը մնայ այլեւս ամրութիւններ շինելու Տարտանէլի մէջ

Արդի սաղմագիտութեան եւ զինուորական միջոցներու կատարելագործութեան տեսակէտով, ամրացնել Տարտանէլը կը նշանակէ հովին տալ դրամը։ Կը կրկնեմ, մենք այնքան զօրաւոր ենք, որ կրնանք պաշտպանել մեզ, եթէ մէկը համարձակի յարձակիլ մեր հողերուն վրայ։

Փոքր համաձայնութիւնը կը ճանչնայ Խորհրդ. Միութիւնը

»»»··«««

Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին վիճաբանութիւններուն զուգընթաց, Ժընեւի մէջ, վերջերս խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենային Ռուսիոյ եւ Փոքր Համաձայնութեան կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ, պաշտօնական այդ խօսակցութեանց իբրեւ արդիւնք, Չեխոսլովաքիա եւ Ռումանիա կը ճանչնան Խորհրդային Միութիւնը։ Ճանաչումը ներկայիս կը կայանայ նամակներու փոխանակութեան մէջ։ Այսպէս չէ եւ սակայն նախարարները կը հաղորդեն Լիթվինովի թէ յունուար 22ին Զագրէպի մէջ գումարուած Փոքր Համաձայնութեան Խորհրդաժողովին որոշումներէն առաջնորդուած, իրենց կառավարութիւնները պատեհ կը համարին ժամանակը՝ վերսկսելու համար դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ։

Կ'րսուի թէ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնն ալ պիտի մասնակցի այս համաձայնութեան կատարուած ճանաչման, երբ Ռէժիմը վերադառնայ Պելկրատ։

Կաթային յարձակման դէմ պաշտպանութիւն

—·—

Լսեր, զոր տուած էինք կիրակնօրեայ թիւով, կը հաստատուի բոլորովին։

Այսպէս, դաշլիճը ընդունած է ներքին նախարար Սարոյի ծրագիրը — կաթային յարձակման դէմ քաղաքները ապահովել պաշտպանութեան միջոցներով։ Եւ այս նպատակով՝ փորձեր կատարել քաղաքներու մէջ։

Ահազանգի սուլիչներուն գետեղումը աւարտած է Փարիզի մէջ, միայն թէ փորձերը յետաձգուած են կարճ ժամանակի մը համար, որպէսզի «պատերազմի զանի լիշատակները արթնցնելով», չխանգարեն Փարիզի տօնական շաբթուան զուարթ տրամադրութիւնները

Եւ մինչ գանազան հոսանքներ կ'աշխատին գանգուածային բողոք մը բարձրացնել «պատերազմի այս նախապատրաստութիւններուն դէմ», դահլիճը կը շարունակէ մեծ կարեւորութեամբ զբաղիլ Սարոյի ծրագրով։ 11 միլիոն ֆրանք պիտի յատկացուի կաթային յարձակման դէմ պաշտպանութեան ծրագրին։ Ժողովուրդը պիտի մասնակցի փորձերուն, իր ծախքերով պիտի հայթայթէ դիմակները, — անոնք որ չեն մասնակցիր այս փորձերուն, գանազան պատիժներու եւ տուգանքի պիտի ղատապարտուին։

Սարոյի այս ծրագիրը երեսփ. Ժողովին պիտի ներկայացուի այս շաբթու։

Կը հաղորդուի որ այսպիսի ծրագիր մը սկզբունքով ընդունուած էր 25 նոյեմբեր 1931ին, նոյն ժամանակուան դահլիճին կողմէ։ Ներկայ ծրագիրը հիմնուած է, կ'րսուի, շարք մը փորձերու եւ քննութիւններու վրայ, — այսպէս մասնաւոր ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած է ապաստաններու հարցը կաթային յարձակման պահուն։

Օդանաւային խաղերու համաշխարհային մրցում

»»»··«««

Երէկ, Վէնսէնի մէջ սկսաւ օդանաւային խաղերու համաշխարհային մրցումը։ Ցոյնախառն բազմութիւն մը երեք օրէ ի վեր կը հետեւի օդանաւորդներու ճապարարութեանց։ Կիրակի օրուան խաղերը, սակայն, եղան որքան հետաքրքրական, նոյնքան եղերական։

Երիտասարդ օդանաւորդներու խոյանքը, խիզախ եւ գեղեցիկ, սաւառնակներու թռչնախաղերը, երկրաչափական եւ անկարելի, մեծ խանդավառութիւն առեղծած էին հանդիսականներուն մէջ, բոլորին աչքերը դէպի երկինք։

Իտալացիները եւ Գերմանացիները ուշադրութիւն գրաւեցին իրենց կատարած խաղերու ինքնատպութեամբ, յանդգնութեամբ եւ վարպետութեամբ։ Փոքրիկ օդանաւորդ հարիւրապետ ս'Արրէօ, օդանաւին խանդարման պատճառով, վար ինկաւ, եւ օդանաւը գետնին զարնուած պահուն՝ կրակ առաւ. Դժբախտ օդանաւորդը ածխացած էր բոլորովին։

Օրուան յաղթականն էր գերմանացի օդանաւորդը, Ֆիզլըր

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Աշխարհի ախոյենութեան ֆութպոլի ֆինալի մեծ մրցումը տեղի ունեցաւ Հռոմի մէջ, մեծ հետաքրքրութիւն առեղծելով ամէն կողմ։ Մրցող խումբերն էին Իտալիա եւ Չեխոսլովաքիա։ Երկու խումբերը լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան։ Առաջին խաղամասը անցաւ 0 – 0 հաւասար արդիւնքով։ Երկրորդ խաղամասին երկու խումբերը 1 — 1ով հաւասար մնացին։ Այս իսկ պատճառով խաղը երկարաձգուեցաւ։ Երկրորդ խաղին ընթացքին է որ Իտալացիները 1 նշանակէտ եւս ընելով, 2ի դէմ 1ով յաղթեցին Չեխոսլովաքներուն, եւ տիրացան աշխարհի ախոյենութեան կոչումին եւ Տուչէի բաժակին։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահը։

»»»··«««

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՎԻՇԱՊ Կոմիտէի ընկերահամակրական հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ՄԱՅԻՍ 28ի ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ առթիւ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պէքրնի կայարանին դիմացի ծանօթ սրճարանին մէջ։

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Սգահանդէս ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի յիշատակին

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

23 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salle GÉOGRAPHIEի մէջ

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏՈՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՄՕՏ

Երգ: Պար Նուագ Ծոխ պիւֆէ

Կը նուագէ Թառիստ Յովհաննէսեան։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 15 ՅՈՒԼԻՍԻՆ

ԺԱՄԸ 2էն ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎՐԺ.Ի ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՓԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

26, Rue de Troyon, Sèvres.

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար անուանի արուեստագէտներու:

Ծոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք եւ 5 ֆրանք տղայոց։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Թրամուէյ թիւ 1, եւ մէթրօ՝ Pont de Sèvres.

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան վէնսէնի եւ Երջանի մանկապարտէզին, ամավերջին հանդէսին առթիւ.

Հովանաւորութեամբ՝ կեդրոնական վարչութեան

22 Յուլիս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 20, Վէնսէնի անտառը

Maison Pilou Henri· Café et Restaurant de la Cartoucherieի գեղատեսիլ պարտէզին եւ մասնաւոր սրահին մէջ։ Route des Sabotiers.

(Մէթրօ եաթօ տիւ վէնսէնէն հինգ վայրկեան հեռու):

Ճաշը կարելի է միասին բերել, իսկ ըմպելի կը հայթայթուի տեղւոյն վրայ ժողովրդական գիներով։ Երգ, պար, զուարճութիւն եւ մենախօսութիւններ աշակերտներու կողմէ։ Եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ եփրատ նուագախումբի։

Մուտք 5 ֆրանք։

Տոմսերը կը ծախուին՝ ՕԷՆ Միշէլի եւ Պէլվիլի ծանօթ տեղերը։

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՂԱՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան Դաշտահանդէսը ՅՈՒԼԻՍ 8ին.

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ-ԴՊՐՈՑԻՆ

Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած ՓԻՐՓԻՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Յունիս Շաբաթ երեկոյ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

Չորրորդ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ՝ Ապրիլեան եղեռնը, Յ. ՉԱՒՐԵԱՆ՝ Սայեաթ Նովա, Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ՝ Միսաք Մեծարենց, Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Քուչակեան տաղաչափերու հնագոյն տպագրութիւններ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Հայկական բարենորոգումները (վերջ), ՊՐՈՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ Բաթումի խորհրդաժողովը, Մուրատի յուշատետրը (վերջ), Մեր հարեւաններու մօտ, ԱՆՑԵԱԼՔ, ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ, ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ, ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ, Արմէն Սեւան, Ն. Բաղդիկեան եւայլն։ ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ՝ Վ. Եպ. Մանկունի, Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը։ ՆԿԱՐՆԵՐ՝ Ռոստոմ, Զարդարեան, Ակնունի, Գ. Բաբսեղեան, Մ. Վարանդեան եւ ն.

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն շուտով փակել հաշիւները։

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Խտալիա	60 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Dameme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ **Salle GAVEAU**ի ՄԷՋ

Կը մասնակցին Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ (դաշնակ),

(Փարիզի Գեղական երաժշտանոցէն):

Mr Lucien QUATROCCHI (Ա. ջութակ Փարիզի Օբերայէն)
Mr. Jaques Honorat (ալթօ) Մեներգ *Concert Pouletի*
Mr. Richard Zimmermann (Թենոր) Վիէննայի Օբերայէն
Mr. Jemain (Երգեհոն)

Եւ երեսուն հոգիէ բաղկացեալ նուագախումբ

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ղեկավարութեան տակ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՄԱՍԵՐ.

Ա. Մաս. — ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ. (Bachի, Mozardի, Schubertի գործեր):

Բ. Մաս. - ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ. Սկզբնական երաժշտութիւն՝ (Աւագ Ուրբաթի եւ Աստուածածնայ շարականներ, հայ ժողովրդական երգերէն բաղկացեալ գործեր, Երեկոյ, Հովը եւայլն.)

Տոմսերու գիներ՝ 25 ֆրանքէն մինչեւ 5 ֆրանք։

Տոմսերը կը վաճառուին ծանօթ վայրերը եւ Salle Gaveauի մէջ, ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼԻ մօտ եւ խմբագրատուններ։

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ 13 Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

Գրատուն ՀՐԱՆՏ- ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (6e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն. ամէն տեսակ գրքեր

Արդիական կազմատուն։ Տպագրական գործեր։

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

Ը... փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ՝ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ. —

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit· Nice (A. M.)

ՁԵՐ ԸՆՀԱՅՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՔԱՆԻ ՈՒՇ ՉԷ

Ձեր ամբողջ խնայողութիւնը փախ տուեր էք ծանօթի մը կամ բարեկամի մը եւ փոխարէն պարտամուրհակ մը ունիք գրպանին որուն վրայ կը հանգչիք։ Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ սակայն որ այդ պարտամուրհակներուն հարիւրին գէթ իննսունը տոկոսը, խմբագրութեան, ձեւի, դրոշմաթուղթի կամ արձանագրութեան այն տեսակ օրինական թերութիւն մը ունին որ կամ այն է գանոնք անգործածելի կը դարձնէ, պէտք եղած պարագային, եւ կամ կ'ենթարկէ հարիւր ֆրանքի համար մինչեւ 10 Ֆր. 80ի ծանր տուգանքի։

Քանի ուշ չէ, քննել տուէք ձեր ունեցած պարտամուրհակները ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻՆ, 179 Rue de Vaugirard, Métro: Pasteur։

ՄԻՒԶԻՔԻ ՍԻՐԱՀԱՐ ՆՈՒԱԳԱՍՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արեւելեան եղանակներու մինչեւ հիմա տպագրուած նօթաները կէս առ կէս ՍԽԱԼ ձայնագրուած ըլլալով, այս անգամ Odéon, La Voix de son Maître, Colombia ու Polidor ընկերութեան վրայէն Պոլսոյ յայտնի երգիչներու եւ նուագածուներու կողմէ նուագուած ու երգուած հին եւ նոր շարքիները, բէշրէֆներ ու սէմայիները ՍՈՒՂՂ ՍԽԱԼի նոյնութեամբ նօթագրած եմ։ Հատը 2 ֆրանք ու կանխիկ

Դիմել Agop Arslamanի, (Kanouni, chef d'orchestre), 56 rue Julien-Lacroix Paris 20e

Տպարան "ԱՐԱՔՍ"

Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ

70, RUE PAUL - BERT, 70, LYON

Մօտեր Սիմէհմայի Ճիշդ քովի գոմէն բակին մէջ

Տպագրութեան վերաբերեալ ձեր բոլոր գործերու համար ուրիշ տեղ դիմելէ առաջ, այցելեցէ՛ք միայն մէկ անգամ տպարան «Արաքս», Ս. Փողհարեանի, որ բարեխղճօրէն կը սատնէ ձեր բոլոր տպագրական գործերը, ԽԻՍՏ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Գաւառներէն եկած ապսպրանքներուն փութով ընթացք կը տրուի։

Վերջերս ստանձնեցինք Հրանտ - Սամուէլ գրատան՝ (Փարիզ) Լիոնի ընդհանուր գործակալութիւնը, այս առիթով ուրեմն մեր քով պիտի գտնէք բոլոր հեղինակներու գիրքերը ազգային գրական, վիպական, դպրոցական եւ թատերական։

Զ. Ա. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

43, Rue Madame Curie, Bagneux(S.)

Բաց է ամէն Դշ. երեկոյ ժամը 8.30—9.30։

Ծոխ մթերք ազգային, գրական, վիպական եւ այլ գիրքերու եւ պարբերականներու։

Կարելի է նաեւ կիրակի առաւօտները, ժամը 11—12, դիմել գրադարանապետ Յ. Անաստասի բնակարանը (հասցէն տես վարը)։

⁂ Նուէր կ'ընդունինք ամէն տեսակ գիրքեր եւ հանդէսներու հաւաքածոներ, նուիրատուներուն անունները կ'արձանագրուին մատեանը տեսակի մէջ եւ կը հրատարակուին ՅՐԿՈՒՆՔի մէջ։

⁂ Շատ մը պարբերականներու զանազան ամբողջ օրինակներ ունինք, զորս կրնանք փոխանակել մեզի պակսող թիւերու հետ կամ կը ղրկենք նուիրատուութեանց փոխարէն։

⁂ Կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ կը խնդրենք որ հաճին իրենց շրջանին մէջ տեղի ունեցող եւ հասարակական բնոյթ կրող որ եւ է մէկ ձեռնարկի (հանդէս, ներկայացում, ժողով եւն.) վերաբերեալ հին թէ նոր գրութիւններէն (յայտարարութիւն, թռուցիկ, քարթ, կոչ, հրաւիրագիր, պաշտօնական նամակ-թուղթ) մէկ մէկ օրինակ մեզի ղրկել իբրեւ թանկագին առաջնակարգ ժամանակակից պատմութեան։ Մեր մատենադարաններու վարիչները պէտք է հետամուտ ըլլան այս կարգի նիւթեր հաւաքելու եւ մեզի ղրկելու։

⁂ Կարգ մը կարեւոր գիրքեր ունինք (Ն. Գ. Բ.ի հատորներ, ԿԵԱՆՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ տարեգիրքեր, Ա. Զօպանեանի գործերէն եւն.), որոնցմէ կրնանք ղրկել մեր մատենադարաններու գրադարաններուն։ Այն մատենադարանները որ կը փափաքին անոնցմէ ունենալ, պէտք է դրաւոր կերպով խնդրեն եւ ճամբորդութեան ալ կանխավճարեն ղրկեն։ Ֆրանսայի համար 40 Ֆր. եւ արտասահմանի համար 50 ֆրանք, emballageի եւ այլ ծախքերը միասին հաշուելով։

Թղթակցութիւն եւ դրամ ղրկել մի միայն հետեւեալ հասցէին —

J. ANASSIAN, 17, Ave. des Carrières Bagneux (Seine)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Էօկիւշէհիրի Ալեճայ գիւղէն Գրիգոր Քիլիմլեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ թոռները՝ Արտաշէս, Օհան եւ Պօղոս Պըլըզեան եղբայրները. իրենց հօր անունն է Ճամկէօզ Յակոբ, մօր անուն Լուսիկ։ Կը փնտռէ նաեւ Հայկանուշ Մուսլուեանը, հօր անուն Վարդան, մօր անուն Օսկի։ Երեք եղբայրները 1922ին Պոլսէն որբերու հետ փոխադրուած են Սգիպտոս։ Կը լսուի թէ Հայկանուշ ամուսնացած է Տէօրթեօլցի Սարգիս հայթաեանի հետ եւ հաստատուած է Իսքէնտէրուն։ Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Kilimlian Krikorի, 34 Bld. La Fuente Marseille. (France).

Կը խնդրուի Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Մաննիկ Այտընեան կը փնտռէ իր զաւակները Հոփսիմէ, Ովսաննա եւ Յակոբ, որ մինչեւ 1917 կը գտնուէին Պաղ։ Անկէ ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Manig Aydenianի, 27 rue Dunoir, Lyon.

— Կը փնտռեմ Աֆիոն-Գարահիսարցի մօրեղբօրս զաւակները Սոնիկ, Մարինա եւ Նուրիցա Մէնէճեանները։ Կը կարծուի թէ Սալոնիկէն փոխադրուած են Փարիզ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրաքրոջ աղջկան Աղաւնի Թաթլեանի, 144, rue Moncey, Lyon, Rhône.

Լիոնէն Արշակ Առաքելեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Բաբերդցի Գառնիկ Առաքելեան, որ կը կարծուի թէ Ռուսաստան կը գտնուի եւ որմէ լուր չունի շատ տարիէ ի վեր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ 24 rue Béguin· Lyon,

— Արտաշէս Վարդապետեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աւետիս կամ Արսէն Վարդապետեան ծնած 1911ին Սամսոն, հօր անուն Արտաշէս՝ մօր անուն՝ Սաթենիկ, տեղահանուած Սամսոնէն։ 1922 թուականին Գաւառգիւղի Ազգ. Որբանոցը Արսէն Վարդապետեան անուն որբ մը տեսնողներ եղած են, որը՝ կը կարծենք թէ մեր փնտռած Աւետիս Վարդապետեանն է. յիշեալը անկէ ուրիշ որբերու հետ փոխադրուած է Գորֆու, իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Ardachès Vartabedian, Blv. Pache 113, Bucarest) Roumanie).

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

([illegible] Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ — MERCREDI 13 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ · 10e Année Nº 2720

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԸ

Մեր տարագիր դրացի երկիրներու ղեկավար դէմքերը կըրկին կ'արծարծեն կովկասեան ժողովուրդներու համագործակցութեան հարցը։

«Յառաջ»ը, «Յուսաբեր»ը եւ գաղթահայ մեր մամուլը ամէնուրեք լայնօրէն արձագանգ տուին այս հարցին, որ քաղաքական ներկայ անցուդարձերուն մէջ մէկէ աւելի գործնական նշանակութիւն կրնայ ունենալ։

Ներկայիս, ի՞նչպէս կը դրուի կովկասեան հարցը։

Պատմութեան դաժան դասերը վայրկեան մը յանձնենք Կուրի եւ Արաքսի յորձանքներուն, խօսինք անկեղծ, պարզօրէն եւ առանց դիւանագիտական քողածածուկ հետապնդումներու։

Ճակատագրական եւ եղերական վայրկեաններու մէջ, երբ անկախութեան եւ ազգերու ինքնորոշման ալիքը կուգար մեզ ալ գրկելու, երբ Թրքական արշաւող բանակը կանգնած էր մասնաւորապէս Հայաստանի եւ ընդհանրապէս Անդրկովկասի դռներուն առջեւ, մեր դրացիները, նրբանցքներու մէջ, մտածեցին ամէն բանի եւ կարելիութեանց մասին, բայց բնա՛ւ չմտածեցին կովկասեան ժողովուրդներու հաւաքական փրկութեան մասին։

Անկէ առաջ եկան բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ եւ գործուեցան բազմաթիւ սխալներ։ Նոյն իսկ յարաբերութիւնները այնքան սրուեցան, որ հողային վէճերը արեան հատուցում պահանջեցին...

Հարաւէն՝ Թուրքը, հիւսիսէն՝ խորհրդային Ռուսաստանը համերաշխօրէն եկան եւ կովկասեան հանրապետութիւնները խեղդեցին իրենց սաղմին մէջ։

Եւ այսօր, պատմութեան կենդանի բեմին վրայ, ուրիշ ուժեր եկած եւ տեղաւորուած են, դուրս նետելով նախկին ազատատենչ ղեկավարութիւնը։

Քանի մը բառով, այս էր մեր երէկի պատմութիւնը։

*

Այժմ, տարագիր պայմաններու մէջ, անշուշտ, ղեկավարութիւնը ժամանակ ու առիթներ շատ ունեցաւ դասնօրէն անդրադառնալու մօտաւոր անցեալին մէջ գործուած սխալներուն։ Վերաքննութեան ենթարկելով ի հարկէ կովկասեան ճակատի դէպքերը եւ տեսան ու համոզուեցան, որ Կովկասի ապահովութեան բանալին պատմականօրէն յանձնուած է կովկասեան չորս ժողովուրդներուն,— Վրացիներու, Հայերու, Ազրբէջանցիներու, եւ Լեռնականներու,— առանց անտեսելու միւս համեմատաբար փոքր հաւաքականութիւնները։ Սակայն, կովկասեան ընդհանուր շահերէն զատ, իւրաքանչիւր ազգի ծոցէն մինչեւ ալ բխած են ու կը բխին ազգային ուրոյն պահանջներ, ուրոյն շահեր, որոնք, թէպէտ բարդ ու դժուարին, անհրաժեշտ կը դարձնեն փոխադարձ խորհրդակցութեամբ կովկասեան մօտիւ վիվէնտի մը ստեղծելու հարցը։

Ի՞նչ կ'ըսեն Կովկասի մեր արտասահմանեան դրացիները, տարիներէ ի վեր «Պրոմեթէ»ի եւ «Կովկազ»ի էջերէն։

— «Խորհրդային Ռուսաստանը դարձաւ կովկասեան անկախ հանրապետութիւններու տապանաքարը։ Անոր դէմ գործելու համար, կամ մեզի հետ, կամ մեզի դէմ»։

Իւրաքանչիւր հայ մարդու պատասխանը պարզ է։

Հայ ժողովուրդը չի կրնար ըլլալ ո՛չ ձեզի դէմ, իբրեւ կովկասեան ընտանիքի անդամ, եւ ոչ ալ Ռուսաստանի դէմ։ Դուք մեզի կը ճանաչցնէք Ռուսաստանը իբրեւ հասարակաց թշնամի, մենք ձեզի կը ճանաչցնենք արիւնազանգ Թուրքը, իբրեւ անհաշտ թշնամի։ Նախ Թուրքը՝ ապա Ռուսաստանը։

Բացի այդ, դուք չէք անդրադառնար հայ ժողովուրդի ապահովութեան եւ դարաւոր իրաւունքներուն վրայ։ Թուրքիոյ հետ մենք դատ ու դատաստան ունինք, հաշիւ ու պահանջ ունինք, իրաւունքներ ունինք արժեցնելիք։ Հայ ժողովուրդին ծոցէն, տակաւին երկար ատեն, չի կրնար Վէնիզէլոս ծնիլ, որքան ատեն կոխկռտուած ու անտեսուած են իր անհերքելի իրաւունքները եւ որքան ատեն գոհացում տրուած չէ։

Դիւրին է հեռուէն դիտել 7–8 հարիւր հազար տարագիր հայութիւն, մերթ անապաստան ու անհիւրընկալ, մերթ թափառական ու ենթակայ բազմաթիւ վտանգներու։ Այս փետտուած հոգիով ու խոցուած կուրծքով զանգուածին, շատ անբաւարար է երբ [illegible] ցոյց տալ ռուսական վտանգը... Հայ մարդու համար տարրական ճշմարտութիւն է դարձած, որ Ռուսը նուազ չարիք է քան Թուրքը։

Արդ, դուք ի՞նչպէս կը մտածէք, եթէ Թուրքը նմանապէս ձեր վրայ գործադրած ըլլար նոյն սարսափներն ու ոճրագործութիւնները, եթէ դուք ալ երկրէն դուրս ունենայիք նոյնքան Վրացի, Ազրբէջանցի եւն.։

Տարակոյս չկայ, որ դուք եւս պիտի ծառանայիք մեզի պէս այսպիսի աղաղակող անարդարութեանց դէմ։

Բան մը, որ կարելի էր ընել եւ չէ եղած տակաւին, այդ ալ կովկասեան ժողովուրդներու սահմանային եւ հողային կնճռոտ վէճերու նախնական կարգադրութիւնն էր։ Առնուազն, մինչեւ այժմ գէթ կարելի էր ստեղծել մթնոլորտ մը, որ ապագային կրնար որոշ դիւրութիւններ տալ վիճելի երկրամասերուն համար։

Ուրեմն, եթէ անհրաժեշտ է խօսիլ, խօսինք պարզ եւ յստակ, առանց անտեսելու մէկը եւ գերագնահատելու միւսը։

Կովկասեան ժողովուրդներու փոխադարձ մերձեցումն ու գործակցութիւնը, առանց կրկնելու նախկին սխալները, աւելի քան անհրաժեշտ է այժմ, երբ նժարի մէջ է դրուած դարձեալ համայն Կովկասի ճակատագիրը։

Վ. ՀԱՄԲ.

« ԻՆՉՈ՞Ւ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ »

Գերմանական մեծ օրաթերթ մը, *Վէսթֆէլիշէ Պէօպախթէր*, վերի խորագրով յօդուածի մը մէջ կը գրէ թէ անոնք որ դէմ են դասակարգային պայքարներու եւ ժողովրդային կազմալուծման, պէտք է դէմ ըլլան նաեւ հրէութեան։

— «Հրէութիւնը համատարած ժանտախտ մըն է, եւ այս ժանտախտաւորներուն թիւը այսօր կը հասնի 15 միլիոնի։ 1825էն ի վեր հրեայ ժողովուրդը հնգապատիկ աճեցաւ։ Եթէ չըլլար Գերմանիան, հրէութեան տիրապետութիւնը չափազանց զգալի պիտի ըլլար եւ պիտի ճնշէր աշխարհի վըրայ»։

Այս տեսակէտներէն յետոյ, նոյն թերթը կ'առաջարկէ.

— «Ընտրեցէք, կամ արիացիներու ընկերվարութիւն մը, կամ գերման ժողովուրդին գոյութեան պայքար»։

Այս առթիւ կը յանձնարարենք կարդալ մեր աշխատակցին յօդուածը, Բ. էջ։

ԵՎԹԻՉ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Եուկոսլաւ արտաքին նախարարը, Եվթիչ, Ժընեւէն եկաւ ուղղակի Փարիզ, իբրեւ հիւր ֆրանսական կառավարութեան։ Երէկ օրէ ի վեր Փարիզ է արդէն, ուր ի պատիւ իրեն՝ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ նախ ֆրանսական արտաքին նախարարութեան կողմէ։ Յետոյ տեսակցութիւն մը ունեցաւ հանրապետութեան նախագահին հետ։ Երկուշաբթի ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ։

Եվթիչի այս այցելութեան առթիւ, անգամ մը եւս պաշտօնական բերանները յայտարարեցին թէ անքակտելի կապերով միացած են երկու երկիրները. Ֆրանսա եւ Եուկոսլավիա։

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Թուրքիոյ տուրքերու նոր օրէնքին համաձայն, ասկէ վերջ անոնք որ արտասահման կը մեկնին, մեկնելէ առաջ պարտաւոր են ոստիկանութեան ներկայացնել փաստաթուղթ մը թէ տուրքի որ եւ է պարտք չունին։ Ենկիւրիի հայցում ուղղուած է թէ անցագրի նոր օրէնքէն առաջ անցագիր առնողները ալ ենթակա՞յ են այս պարտաւորութեան։

ՏԱՔԸ ՍԿՍԱՒ

Շաբաթ օրուընէ ի վեր, տաք շապիկ հագած է Ֆրանսա։ Կիրակիէն ասդին ջերմութիւնը կը բարձրանայ հետզհետէ, երէկ եւ առջի օր շուքերն սկսան կարօտցուիլ։ Զովացուցիչներն ալ։

Տաքը այնքան չորութիւն մը ստեղծած է, որ անտառային հրդեհի վախեր կան։ Ֆոնթէնպլոյի անտառին մէջ հրդեհ ծագեցաւ։

Այսուհանդերձ Մեցէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթէն շաբաթ լուսնալիք գիշերը եղեամ է իջեր եւ գետինը սառեր։

ԶԱՐՕ ԱՂԱ ԵՒ ՎՈՐՈՆՈՎ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Տօքթ. Սերժ Վորոնով — որ մարդիկը երիտասարդացնելու գաղտնիքը գտած է — ռէօնթկէնեան ճառագայթներով փորձ մը պիտի կատարէ Զարօ աղային ոսկորներուն վրայ՝ անոր իրական տարիքը ճշդելու համար։ Բժիշկը այս մասին դասախօսութիւն մը տուաւ Քէմպրիճի համալսարանին բժշկական ընկերութեան առջեւ։

Զարօ աղա կ'ըսէ թէ ծնած է 1775ին Պիթլիսի մէջ, որով 160 տարեկան է։ Ասկէ առաջ Պոլսոյ մէջ կատարուած նման քննութիւն մը հաստատած էր թէ Զարօ 120 տարեկան է միայն։ Ամուսնացած է 13 անգամ։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ցուցադրուելէ ետք, այժմ դարձեալ Պոլիս կ'ապրի՝ իր հին թաղապետական պաշտօնով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մեծն Բրիտանիա կը սպառազինուի

« Տէյլի Թէլէկրաֆ » կը գրէ թէ բրիտանական կառավարութիւնը որոշած է իրագործել նաւային շինութեանց իր ծրագիրը։ Այսպէս հրաման տուած է, որ յառաջիկայ Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն ընթացքին շինուին այն պատերազմական նաւերը, որոնց շինութիւնը արտօնուած է Ուաշինկթընի դաշնագրով ի հաշիւ 1934 տարւոյն ծրագրին։

Այս ծրագիրը, սակայն, շատ աւելի մեծ տարողութիւն ունի, քան տարողութիւնը այն բոլոր գրահաւորներուն, որոնք շինուեցան 1927էն ի վեր։ Այսպէս պիտի շինուին 3 յածանաւեր 9000 թոն տարողութեամբ իւրաքանչիւրը, 3 սուզանաւեր, 6 փոխադրանաւեր, եւ քանի մը ուրիշ նաւեր։

Պատերազմական այս նաւերուն շինութեան համար պիտի ծախսուի 14 միլիոն ստեռլին։

Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին յարաբերական ձախողութենէն յետոյ, յատկանշական է պետութեանց նաւային շինութիւններու մրցումը։

Երէկ կը գրէինք թէ Իտալիա որոշած է 35.000 թոն տարողութեամբ երկու գրահաւորներ շինել անմիջապէս։ Այս լուրին առթիւ, « Տէյլի » կը գրէ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը պարտաւոր է խորհիլ այն ծանրակշիռ հարցին մասին, որ կը դրուի իր առջեւ։ Իտալիա, 35.000 թոն տարողութեամբ երկու գրահաւորներով տէր ու տիրական կը դառնայ Միջերկրականի, սպառնալով Ֆրանսայի հաղորդակցութեան հիւսիսային Ափրիկէի հետ։ Իբրեւ մխիթարութիւն, նոյն թերթը կ'աւելցնէ, որ Ֆրանսա եւս իրաւունք ունի, ըստ Ուաշինկթընի նաւային դաշնագրին, շինել 105,000 թոն տարողութեամբ պատերազմական նաւեր։ « Ժուրնալ » եւս մտահոգ է Իտալիոյ նաւային շինութեանց ծրագրին առթիւ, եւ կ'ըսէ թէ Հռոմի կառավարութիւնը կը խանգարէ նաւային ուժերու հաւասարակշռութիւնը։

Սպառազինութեան այս արշաւը եթէ շարունակուի այսպէս, անգլիական թերթի մը ըրած դիտողութեան համաձայն՝ մեծ պետութիւնները, անոնք որ նիւթական նեցուկ չունին, իրենց ուժը պիտի տան նաւային սպառազինութեան, դէպի կործանում առաջնորդելով փոքր պետութիւնները։

Ըստ « Ժուրնալ »ի, իտալական ծրագիրը՝ ահեղ նաւատորմ մը ունենալու Միջերկրականի մէջ՝ ուրիշ հեռանկար չունի, բայց եթէ տէր դառնալ այդ ծովին, նուազեցնել Ֆրանսայի գերիշխանութիւնը Միջերկրականի վրայ։

Հունգարիա զէնքի հաւասարութիւն կ'ուզէ

Հունգարական թերթ մը, խօսելով Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին ծանօթ բանաձեւին մասին, կը գրէ թէ այդ համաձայնութիւնը անգլիական յաղթանակ մըն էր ընդդէմ ֆրանսական քաղաքականութեան։ Այս յաղթանակէն խանդավառուած, իր ուրախութիւնը կը յայտնէ որ անգլիական ազդեցութիւնը կը զօրանայ Ժընեւի մէջ, եւ Իտալիոյ դիրքը կ'ամրանայ հետզհետէ։

Հունգարիա, կ'աւելցնէ նոյն թերթը, Զինաթափութեան Խորհրդաժողովէն կը սպասէ սպառազինութեան ընդհանուր կրճատումներ, զինական հաւասարութիւն բոլոր պետութիւններուն համար, ինչպէս կը թելադրէ խաղաղութեան դաշնագիրը. Զինաթափ ներկայ պետութիւնները այն ատեն միայն իրենց համաձայնութիւնը կը յայտնեն, երբ վերջ կը դրուի սպառազինութեան անարդար եւ վտանգաւոր ներկայ կացութեան։ Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները, Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին մէջ, հաստատեցին թէ որքա՛ն կարեւորութիւն կուտան պետութեանց զինական հաւասարութեան գործադրման։

"Գերմանիա պէտք է վերազինուի"

«Թայմզ» կը գրէ թէ այն պետութիւնները, որ ստորագրեցին Չորսերու դաշինքը, բացի Ֆրանսայէն՝ միւս երեքը ներկայիս համաձայն են, որ վերազինուի Գերմանիան, անշուշտ որոշ վերապահումներով եւ ընդ հսկողութեամբ։

Կացութիւնը ներկայիս կը դնէ երկու հարց.— Կամ պէտք է ընդունիլ որ Գերմանիա զինուի երկրին պաշտպանութեան պահանջներուն համապատասխան, կամ պէտք է հրաժարիլ զինաթափութեան մասին որ եւ է կարելի համաձայնութեան մը յոյսէն։

Այս վերջին պարագային, մենք հանդիսատես պիտի դառնանք զինարշաւի մը, սպառազինութեանց մրցումի մը, որուն մէջ յաղթական դուրս պիտի գան այն պետութիւնները, որոնց նիւթական կացութիւնը գոհացուցիչ է։

Գալով ապահովութեան խնդրոյն, նոյն թերթը կը կարծէ թէ, հետեւելով արեւելեան Եւրոպայի մէջ հաստատուած նոր Լոքառնոյի մը օրինակին, Ֆրանսա պիտի նախընտրէ Լոքառնոյի սկզբունքը, քան թէ զինակցութեանց օղակի մը ստեղծումը ընդդէմ Գերմանիոյ եւ Գերմանիոյ շուրջ։

Թուրքիա կը սպառազինուի

«Նիւ-Եորք Թրիպիւն» հեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ այս շաբթու Լոնտոն պիտի հասնի Թուրք նաւային սպառազինման պատուիրակութիւն մը, որ Ենկիւրիէն ճամբայ ելած է Ամերիկա եւ [illegible] երթալու համար։ Բացարձակ գաղտնապահութիւն կը տիրէ պատուիրակութեան կազմին եւ երթալիք տեղւոյն մասին։

Այս պատուիրակութեան ճամբորդութիւնը որոշուեցաւ, անմիջապէս որ Ազգային Մեծ Ժողովը քուէարկեց 37.500.000 տոլարի յաւելուածական վարկ մը՝ նաւային սպառազինութեանց համար։

Թուրքերը պիտի ապսպրեն երկու հատ 10,000 թոննոց յածանաւեր՝ 12 մատնաչափնոց թնդանօթներով, երկու հատ 2500 թոննոց թորփիլահալածներ, սուզանաւեր եւ պարեկաւորման նաւեր։

Վերջերս Թուրքերը խորհրդային Ռուսիայէն ստացան հազար ական (ի հարկին նեղուցները փակելու համար)։

Թուրքիա այլ եւս որ եւ է ապսպրանք չի տար Եւրոպայի։ Դիւանագիտական պատճառներով՝ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ եղած բոլոր առաջարկները կը մերժուին։ Անգլիա, որ մեծ ճիգեր կը թափէ նաւային ապսպրանքներ ստանալու համար Թուրքիայէն, նոյնպէս մերժուեցաւ, այն պատճառաբանութեամբ որ փոխադարձ առեւտրական դաշնագիր չէ կնքած Թուրքիոյ հետ։

Թուրքիա պիտի գնէ նաեւ ոչ — զինուորական նաւային կազմածներ, ինչպէս ծանրաքարշ մեքենաներ, ջրանիւեր, զօրաւոր մարտկոցներ եւ նորոգութեան գործիքներ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՅՐԱԳ ՇԱՆ ՄԸ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Լուվսիէնի մէջ Տիկին Վիլլեօվ հիւր ընդունած էր իր բարեկամուհին, Տիկին Մարբէն։ Տիկին Վիլլեօվ ունէր նաեւ վայրագ շուն մը, հազուագիւտ ցեղէ, այս պատճառով շատ սուղ գնահատուած։ Անցեալ օր Տիկին Մարբէն, երբ ելակ կը հաւաքէր պարտէզին մէջ, տեսաւ որ շան վզկապը փրթած է, եւ շունը պարտէզին կը մօտենայ իրեն։ Սարսափի ճիչ մը կ'արձակէ, բայց արդէն շունը մօտեցած էր եւ ենտռուած իր ուսին։ Շունը կատաղութեամբ կը խածնէ բիկունքէն, գետին կը տապալէ կինը, երբ տան սպասուհին, 40ամեայ քաջակազմ կին մը, կը լսէ աղաղակը եւ օգնութեան կը փութայ։ Շունը թէեւ կը ճանչնար սպասուհին, սակայն երբ կը տեսնէ որ իր երախէն կ'ուզէ ազատել զոհը, կը յարձակի սպասուհիին վըրայ, կը պառկեցնէ եւ այնքան կը խածնէ, որ բզիկ բզիկ կ'ընէ սպասուհիին մարմինը։ Դրացի պարտիզպանը կը լսէ խելայեղ աղաղակները, կը վազէ պարտէզ եւ երբ կը տեսնէ շան վայրագ գործը, տուն կը վազէ, հրացանը կ'առնէ, եւ [illegible] կը սպաննէ շունը։ Ափսո՜ս որ ուշ էր, սպասուհին մեռած էր այլեւս, եւ մարմինը այնքան յօշոտուած՝ որ զայն կը ծածկեն լաթով մը։

ՊԵԼԺԻՔԱՅԻ ԴԱՀԻՃԸ

Տը Փրոֆվիլ, որուն յանձնուած էր դահիճը կազմելու պաշտօնը, դժուարութիւններու բախած է։ Քանի մը օրէ ի վեր կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները։

Պրիւսէլի թերթերը քանիցս ներկայացուցին դահիճին ցանկ մը, որ վերջնական հանգամանք չունէր։ Երէկ մինչեւ կէս օր դահիճը կազմուած չէր, եւ զրոյց կը շրջէր թէ Տը Փրոֆվիլի նոր մէկ ձախողութեան պարագային, պիտի լուծուի Երեսփ. Ժողովը եւ պիտի կազմուի արտախորհրդարանային դահիճ մը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պերլինի Աշխատանքի Սակարանին պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ Մայիսի ընթացքին գործազուրկներու թիւը նուազած է 80,000։ Մայիս 31ին արձանագրուած գործազուրկներու թիւն էր 2 միլիոն 525,000։ Անցեալ տարի նոյն ամսուն՝ 5 միլիոն 39,000։ Ուրեմն 50 առ հարիւր նուազում մը մէկ տարուան ընթացքին։ Մայիսի մէջ գործ գտնող 80,000 բանուորներէն 22,000ը Պերլինի մէջ կ'աշխատին։

⁂ « Թայմզ »ի կը հեռագրեն Նիւ-Եորքէն թէ աննախընթաց փոթորիկ մը ծագեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի շրջանին մէջ։ Հովը կը սուրար ժամը 90 քիլոմէթր արագութեամբ։ Հովին հետ սկսաւ տեղալ ջրհեղեղեան անձրեւ մը, քանդելով զանազան շէնքեր, աւերելով ցանքն ու պարտէզները։ 500 հոգի առանց ապաստանի մնացին։ 8 հոգի մեռան փլատակներուն տակ։ Փոթորիկը քանդեց հեռագրական հաղորդակցութեան միջոցները, [illegible]։ Վնասը անհաշուելի է։ Այսպէս ծանր եւ սարսափելի կացութիւն մը ստեղծուեցաւ, ինչպէս որ ձեռք առնուեցան զինուորական միջոցներ։

⁂ Յունիս 2 թուականով կը հաղորդուի հետեւեալ վիճակացոյցը Ֆրանսայի անգործութեան մասին.— Յունիս 2ին վերջացող շաբթուան ընթացքին գործազուրկներու թիւն էր 318,225, որուն 250,567ը այր, 67,658ը կին։ Նախընթաց շաբթուան՝ գործազուրկներուն թիւն էր 323,427, ուրեմըն 5,202 հոգի նուազած։

⁂ Փարիզի Տօնական շաբթուան առթիւ, ոստիկանական տեսուչը արգիլեց յառաջիկայ ուրբաթ օրուընէ սկսեալ որ եւ է ձեւի թռուցիկ ազդեր ցրուելը Շանզ Էլիզէի եւ Կրանպուլվարներու վրայ, եւ Մատըլէնի հրապարակէն մինչեւ Ռէփիւպլիքի հրապարակը, ինչպէս նաեւ Լուվրի, Մոնմարթրի, Սէն Լազարի, [illegible] մօտ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԷՆԿԻՐԻԻ ՄԻՋԵՒ

Ճափոնը աշխարհի թեմին վրայ

»»» «««

Զափազանցութիւն չէ ըսել, թէ Ճափոն այսօր կանգնած է համաշխարհային քաղաքական ուշադրութեան կեդրոնում։ Եւ այդ անտեղի չէ, իրօք որ Ճափոն, «սպառազէն եւ ահարկու», ամբողջ հասակով ցցուել է հեռաւոր արեւելքում եւ իր չուքով ծածկում է ամբողջ երկրագունդը։

Մի թռուցիկ ակնարկ բաւական է հասկանալու համար Ճափոնի քաղաքական ձգտումների իմաստը եւ այսօրուան գործելակերպի դրդապատճառները։

60 — 65 տարի է, որ ճափոն ժողովուրդը հաղորդակից է դարձել արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ մտել քաղաքակիրթ ժողովուրդների համակեցութեան մէջ։ Սեղմուած իր կղզիների նեղ սահմաններում, այդ 70 միլիոննոց կենսունակ, եռանդուն, յամառ, մոլեռանդ հայրենասէր ժողովուրդը ահա քանի տասնեակ տարի է իրեն համար «տեղ է փնտռում արեւի տակ»։ Մի ժամանակ գաղթում էր Ամերիկա — դռները փակեցին նրա առջեւ։ Գաղթում էր Աւստրալիա — արգիլեցին։ Հարաւի բոլոր դռները — Հնդկաչին, կղզիներ, Հոլանտա փակ են «դեղին վտանգի» առջեւ։ Եւ Ճափոնեան իր ուշադրութիւնը ստիպուած եղաւ դարձնել դէպի արեւմուտք՝ ասիական մայր ցամաքը։ Այստեղից՝ չին-ճափոնական պատերազմը, որ Ճափոնին տուեց Ֆորմոզա կղզին եւ մի շարք առաւելութիւններ Չինաստանում։ Այստեղից՝ ռուս-ճափոնական պատերազմը եւ Կորէայի ու Փորթ Արթիւրի գրաւումը։ Այստեղից, վերջապէս, չին-ճափոնական յարաճուն բարդութիւնները, Մանչուրիայի անկախութիւնը, միջազգային բախումները չինական հարցի շուրջ, Ճափոնի հեռանալը Ազգերի Դաշնակցութիւնից եւայլն, եւայլն։

Ճափոն կայսերապաշտութեան առջեւ այսօր դրուած են մի շարք ծանրակշիռ խնդիրներ, որոնք համաշխարհային քաղաքականութեան հիմքիր են կազմում։ Այդ խնդիրներն են.—

Ա. Ապահովել Ճափոնիայի ծովային ու տիրապետութիւնը հեռաւոր արեւելքում։

Բ. Մանչուրիան, Մոնկոլիան եւ ռուսական երկիրները Բայկալից դէպի արեւելք առնել ճափոնական եթէ ոչ փաստական տիրապետութեան, գէթ իրական թեւարկութեան տակ եւ Ճափոնիայի համար դարձնել տնտեսական շահատան եւ ազգային յաւելեալ ուժերի արտածման վայր։

Գ. Վերջնականապէս Ճափոնիային կցել այն մի քանի կղզիները, որոնց ժամանակաւոր հոգատարութիւնը Ազգերի Դաշնակցութեան կողմից յանձնուած էր Ճափոնացիներին եւ որոնք արդէն ամրացած՝ կարող են ամուր պատուար հանդիսանալ ոչ միայն Ճափոնիայի պաշտպանութեան, այլեւ նաւաճողական պատերազմների պարագային.

Դ. Վերջապէս, պարտադրել ճափոնական գերակայութիւնը Չինաստանում եւ հետզհետէ նաեւ բովանդակ Ասիայում՝ Ասիայի նկատմամբ կիրառելով Մոնրօի սկզբունքը — «Ասիան Ասիացիների համար»։

Թռչող գծերով, այս կէտերն են եղել ճափոնական ազգային քաղաքականութեան մղիչ ուժը վերջին մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքում, եւ ճափոն պետական մարդիկ հետեւողական ու մշակուած քայլերով ընթացել են այդ ուղղութեամբ։ Յաջորդական յաջողութիւններն աւելի եւս ամրապնդեցին այս քաղաքականութիւնը, եւ այսօր բանակ ու ժողովուրդ մի կամք դարձած, անկաշկանդ թափով հետապնդում են նրա իրականացումը։ Դրան մեծապէս նպաստում են այն լայն հնարաւորութիւնները, որոնք պատերազմից յետոյ, բայց մանաւանդ վերջին 5 — 10 տարիների ընթացքում ստեղծուեցին Ճափոնիայի համար։

Պատերազմը Ճափոնիային ազատեց մի շարք ահեղ յաղթութիւններ։ Նախ՝ ամպրկլից հնոցից զրկուեց մի մրցակից՝ Գերմանիան, որի ամբողջ ժառանգորդը հեռաւոր Արեւելքում, իրերի բերումով, դարձաւ Ճափոնիան։ Երկրորդ՝ քաոսի վերածեց ռուսական Թուէրը, որ այնքան մտահոգիչ դժուարութիւններ էր հանում ճափոնական պրոժի առջեւ։ Եւ վերջապէս, «բաց դռները» Չինաստանում փաստօրէն մնացին բաց գլխաւորապէս Ճափոնիայի առջեւ, մինչ շահագէտ երկիրները, կլանուած ներքին հոգերով, ժամանակ ու կարողութիւն չունէին զբաղուելու չինական կնճիռով։

Այսքան նպաստաւոր պայմաններում Ճափոնեան ձեռքերը ծալած չնստեց. Նա 10 — 15 տարում արաւ այնքան, որքան, ուրիշ պայմաններում, դարերի ընթացքին կարելի չէր կատարել։ Փաստօրէն նա դարձաւ ծայրագոյն Արեւելքի մենատէրը, ձեռք բերեց լայնածաւալ եւ անբար հարստութիւններ պարունակող Մանչուրիայի վրայ, մեծ յաջողութիւններով թափանցում է Մոնկոլիա եւ, առհասարակ Չինաստան եւ հաստատուն քայլերով դուրս է գալիս համաշխարհային մեծ քաղաքականութեան ուղիները։

Ճափոն դիւանագիտութեան — եւ նաեւ բանակի — առջեւ այսօր դրուած է ռուսական հեռաւոր Արեւելքի խնդիրը, որպէս գործօն քաղաքականութեան առարկայ։ Թւում է թէ Ճափոնիան պատրաստ է ամէն քայլի, նոյնիսկ պատերազմի՝ վերացնելու համար ռուսական տիրապետութիւնը անդրբայկալեան երկրներից։ Եւ տարօրինակ չէ, որ նա դաշնակիցներ ու գործակիցներ է փնտռում իր նպատակների շուրջ։ Զարմանալի չէ ճափոնական քաղաքականութեան արտակարգ գործօնացումը Եւրոպայում, մանաւանդ հակախորհրդային ուժերի վերաբերմամբ։ Բնական է այն մերձեցումը, որ վերջերս նկատւում է Թոքիոյի եւ Պերլինի միջեւ։ Հասկանալի է եւ ճափոն գործակալների հետաքրքրութիւնը ուկրայնական, կովկասեան եւ Թուրքեստանեան շրջանակներով։ Վերջապէս, միանգամայն բնական են եւ ճափոնական քայլերը Թուրքիայի նկատմամբ։

Եթէ պատմութեան հաւատանք, պէտք է ենթադրել, որ ճափոնական գրոհը հեռաւոր Արեւելքում պիտի չաւարտուի մինչեւ տրամաբանական վախճանը։ Յաղաղ ձեւով թէ զէնքի ուժին ապաւինած՝ ճափոն կայսերապաշտութիւնը պիտի ջանայ լուծել ազգային քաղաքականութեան հիմնական ու կենսական համարուած սկզբունքները, որոնց անմիջական առարկաներից մէկը խորհրդ. Ռուսաստանն է։ Եթէ Թուրքիան նժարի վրայ կշռելով ռուս-ճափոնական բախումի հաւանականութիւնները եւ դրանից բխելիք արդիւնքները, իրօք, մերժել է ճափոնական առաջարկները եւ մնացել հաւատարիմ դաշնակից Մոսկուային, դրա պատճառը ռուս-ճափոնական բախումի հնարաւորութեան ժխտումը չէ, այլ այն առաւելութիւնները, որ կարող են իրեն համար ստացուել հնարաւոր բախումից։ Անգորան աւելի շահ է սպասում Մոսկուայից քան թէ Թոքիոյից

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

"ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԻ Մ. ՔԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻՆ"

— օօ —

Բ.

Ճէլալէթ Ալի Պէտրխան, փաստերու վրայ հիմնուած կ'ուզէ ապացուցանել թէ՝ պատմական շատ հին ժամանակներէ ի վեր գոյութիւն ունեցած է քրտական հայրենիք մը, եւ քիւրտ ազատագրական շարժումը նոր չէ որ ծագում կ'առնէ։

— «Քրտական հարցը ոչ ձեր շրջանին եւ ոչ ալ իթթիհատական կառավարութեան օրով սկսած է։ Այսօր, Լէհաստանի նախկին վիճակը յիշեցնող եւ քանի մը պետութիւններու միջեւ բաժնուած Մեր հայրենիքը հին պատմութիւն մը, աշխարհագրական սահմաններ եւ ընկերային կարգ ու սարք ունի։ Հարկ չկայ շատ հեռուներ երթալու։ Կը բաւէ սկսիլ Քսենոփոնէն։ Այսուհանդերձ այս կէտը բացատրել հարկ չեմ տեսներ։ Ձեր կատարած պատմական պրպտումներն ու ի մասնաւորի արիական ցեղերու հարցին հետ ձեր ունեցած շփումներ եւ չեմ գիտեր ինչ պատճառներէ դրդուած Թուրքը մոնկոլական ծագումէն հեռացնելով, արիական ընտանիքներու շարքին մէջ դասաւորելու ձեր ջանքը, Քիւրտերուն եւ Քիւրտիստանի մասին ունեցած ձեր ծանօթութեանց սահմանը պէտք է ընդլայնած ըլլան։

Օսմ. պատմութեան քննութեան ընթացքին, զանազան բացատրութիւններու ձեւին տակ արդէն կը հանդիպինք քրտական հարցին։ Միայն թէ իւրաքանչիւր ժամանակաշրջանի ըմբռնումներէն եւ հակումներէն համաձայն ձեւ ու գոյն առած է ան։ Երբեմն յատկանշական աւատապետութեան մը երեւոյթ կը պարզէ։ Մերթ կը ներկայանայ կրօնական եւ խալիֆայական գրոյժով։ Իսկ երբեմն ալ հաշիրէթական ապստամբութիւններու ձեւին տակ։ Իսկ այսօրուան ձեւը, դարուն ամենամեծ յաւակնիչը կազմող ազգայնականութիւնն է։ Այս ձեւն ալ սակայն հին է, քան Օսմ. սահմանադրութենէն յետոյ հիմնուած «Քիւրտ օճաղըներու կողմէ սերմանուած «քիւրտճիութիւն»։

Մեր մէջ ազգ. զարթօնքին առաջին առաջնորդը կը համարուի քիւրտ մեծ բանաստեղծ Ահմէտի Խանի, որ 1105 խալաֆական թուականին հեղինակած է «Մէմուզին» անունով երկ մը։ Նիւթը ժողովրդական աւանդավէպ մը վերցնող Խանին, իր այս աշխատութեան մէջ սկիզբէն մինչեւ վերջը կը խօսի Քիւրտի եւ Քիւրտիստանի մասին։ Հոն իւրաքանչիւր անձ խորհրդանշան մըն է։ Քիւրտ ազգը ներկայացնող անձը գերութեան կը մատնէ, շղթայակապ բանտ նետել կու տայ, յետոյ անոր փրկութեան միջոցները կը փնտռէ եւ ցոյց կու տայ։

Ինչպէս կը տեսնէք, քրտութեան գաղափարն ու ազգ. շարժումը ոչ այսօրուան եւ ոչ ալ երէկուան հարց է։ Թերեւս աւելի 250 տարի առաջ բարձրացած գաղափարականութիւն մըն է ան։

Ճէլալէթ Ալի Պէտրխան ներման հարցը Քիւրտիստանի քաղաքականութեան նկատմամբ իբրեւ նոր միջոց ընդունելէ եւ այս խնդրին կրկին անդրադառնալէ վերջ, կ'անցնի ոչ-Թուրք տարրերու հանդէպ իթթիհատական կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութեան, «որուն ժառանգորդները կը ներկայանան Թուրքիոյ այժմու վարիչները»։

Այս հարցին քննութեան կը սկսի ուսանողական շրջանի յուշով մը։ Սահմանադրութիւնը իր երկրորդ տարին դեռ չբոլորած Իր դպրանոցեան ուսուցիչէն կ'իմանայ որ Շահզատէ Պաշը [illegible] կարեւոր դասախօսութիւն մը տեղի պիտի ունենայ։ Քանի մը ընկերներով ինքն ալ կ'երթայ։ Եուսուֆ Աքչուրա ազէ ժողովուրդին կը ներկայացնէ իր ընկերը՝ Իսմայիլ Կասփիրնսքի էֆէնտին։ Այս մարդը Պոլսոյ ժողովուրդին համար դժուարահասկնալի եւ աղճատ Թուրքերէնով մը երկար դասախօսութիւն մը կու տայ։ Շարունակ Թուրքէն ու Թուրքիայէն կը ճառէ։ «Դասախօսութիւնը լրանալէն յետոյ, կը շարունակէ Ճէլալէթ Ալի Պէտրխան, իմ եւ ընկերներու հասկցածը սա էր.— Թուրքիոյ մէջ Թուրքէն զատ ուրիշ տարր գոյութիւն չունի եւ չի կրնար ունենալ։ Ամէն մարդ Թուրք է։ Ցարօրինակ զուգադիպութեամբ մը այդ օրը մեր մէջ Թուրք ուսանող չկար։ Ինծմէ զատ ուրիշ Քիւրտ մը, Չէրքէզ մը, Ալպանացի մը, Վրացի մը եւ Յոյն ընկեր մը հոն կար։ Յաջորդ օրը, երբ դպրոցին մէջ միեւնոյն ընկերներով քով քովի եկանք, Կասփիրնսքի էֆէնտին դասախօսութիւնը խօսակցութեան առարկայ դարձաւ։ Սահմանադրութեան հետ յեղակարծօրէն երեւան եկող իրաւունքի հաւասարութեան սկզբունքը եւ ամէն տեսակ անհատական, ցեղային եւ կրօնական ազատ մտածողութեան հետ արագօրէն շփման մտնող մեր երիտասարդ ուղեղները, դասախօսին տեսութիւնները չէին կրնար ընդունիլ։

Այս եւ նման դասախօսութեանց եւ հրատարակութիւններու միջոցաւ, եւ կայսրութեան սահմաններու մէջ ապրող ոչ-Թուրք ժողովուրդներուն ի վնաս, նոր Թուրք ազգայնականութեան մը հիմերը դնել կ'ուզուէր։ Ուրիշ ժողովուրդներու արիւնով ստեղծուելիք այս նոր ազգութեան գրականութիւնը տարածելու համար, տեղ-տեղ «Թուրք օճաղըները» եւ «Թուրք Եուրտըներ» հիմնուեցան։ Պարբերականներ եւ գիրքեր հրատարակուեցան։ Այս օճախներուն մէջ երիտասարդներուն մասնաւոր կրթութիւն մը կը տրուէր։ Ղեկավարներուն կարծիքով այս օճախներէն ներս տեղի կ'ունենային ձուլման առաջին գործողութիւնները։ Բայց յետոյ պիտի տեսնենք որ, այս օճախները ինչպէս ձեւի «Թուրքճիներ», նոյնպէս ալ մեզի «քիւրտճիներ» կը պատրաստէին։

Օսմ. կայսրութեան մէջ, որպէս պետական տարր հանդիսացող Թուրքին ցեղային առանձնայատկութիւնները պահպանելու համար, կազմակերպութիւններ ստեղծելէն աւելի բնական բան կարելի չէր երեւակայել ի հարկէ։ Բայց այս ձեռնարկները միւս ժողովուրդներուն կաթը կթելէն յետոյ, անոնց արիւնը ծծելու ատենին հասնելու չէր»։

Այս առթիւ յիշելէ յետոյ իթթիհատի կեդրոնին մէջ պատրաստուած, եւ անմիջականօրէն գործադրելի դաւադրական ծրագիրը, կ'աւելցնէ.

— «Այս դաւադրութեան նպատակն էր, կայսրութեան սահմաններուն մէջ գտնուող բոլոր ցեղերը Թրքացընել, եւ այս ցեղերուն բնաջնջումով պատուաստուելիք Թուրքէն՝ ցեղային միատարրութեան ընդունակ նոր Թուրքիա մը կերտել»։

Ձեռնարկին յաջողութեան համար կ'որդեգրուի երկու ճամբայ, —պատուաստել եւ ջարդել։ Իսլամները պիտի ձուլէին, իսկ ոչ-իսլամները պիտի բնաջնջէին։

— «Ծրագրին համաձայն Քիւրտերը դատուեցան ձուլման ենթակայ ժողովուրդներու կարգին։ Այս մասին օրէնք մըն ալ պատրաստուելով, օրուան գահակալ Սուլթան Րէշատի վաւերացման ենթարկուեցաւ։ «Արեւելեան նահանգներ» անունով յիշատակուած Քիւրտիստանի մէջ բնակող ժողովուրդը այսինքն Քիւրտերը, տեղահան ընելով, դէպի արեւմուտք Թրքական նահանգները փոխադրելով հինգ առ հարիւր համեմատութեամբ պիտի ցրուէին Թուրք գիւղերու մէջ։ Իսկ պէյերը, աղաները եւ շէյխերը, իրենց կարեւորութեան համաձայն, նահանգային եւ գաւառական կեդրոններու մէջ պիտի զետեղէին։ Ժողովուրդին պիտի արգիլուէր կապ հաստատել այս աստիճանաւորներուն հետ։ Քիւրտերէն պարպուած հողերուն վրայ պիտի զետեղուէին անէ-անէ բերուելիք Թուրքեր։ Քանի մը սերունդ յետոյ, Թուրքերուն մէջ եւ անոնց խառնուելով, լեզուն եւ սովորութիւնները կորսնցնող քիւրտ գաղթականները պիտի Թրքանային։

Իթթիհատի կեդրոնին մէջ պատրաստուած ծրագրին՝ Հայերու եւ Քիւրտերու վերաբերեալ մասը գործադրութեան դրուեցաւ։ Հայերը ջարդուեցան։ Քիւրտիստանի զանազան մասերէն [illegible] խումբ-խումբ քրտական զանգուածներ տարագրուեցան դէպի արեւմուտք Թրքական նահանգներ

Հայկական տեղահանութեանց ընթացքին ջարդելու վարժուած անկանոն ուժեր, այս բանը կիրարկեցին նաեւ Քիւրտերու վրայ։ Նպատակը պարզապէս ընդհանրացած էր։

Այդ թուականներուն Բաղէշի մէջ, բանակի պարենաւորման ճիւղին հրամանատարն էի։ Բանակավայրին ճաշարանին մէջ ամէն օր 30—40 սպայ կը գտնուէր։ «Թիւրք օճաղըներուն մէջ դաստիարակուած բազմաթիւ Թուրք սպաներու բերնէն, շատ անգամներ եւ բառ առ բառ լսած եմ հետեւեալ խօսքերը.— «Եկած ատեն «ծօ»երուն հաշիւը մաքրեցինք. վերադարձին կարգը «լօծ»երունն է»։ «Ծօ» ըսելով Հայերուն՝ «լօծ»ով ալ Քիւրտերուն կ'ակնարկէին։

Զինադադարին երբ Պոլիս վերադարձայ, գաղթականներու տնօրէնութեան արձանագրութիւններէն տեղեկացայ, որ Քիւրտիստանէն 650 հազար անձ գլուած էր արեւմտեան նահանգները»։

Հեղինակը յետոյ կը նկարագրէ այս գաղթականութեան պարզած թշուառ եւ սրտաճմլիկ տեսարանը՝ Տաւրոսեան անցքերուն վրայ։ Իրենց հայրենիքէն տեղահանուած այս բազմութիւնները, գրեթէ կէս առ կէս կ'ոչնչանան համաճարակներէ, անօթութենէ եւ ցուրտէն։ Ցետոյ կ'աւելցնէ.

— «Իթթիհատը իր ծրագրին յաջողութիւնը չտեսաւ սակայն։ Կառավարական տեղահանութիւններն ու ջարդերը, քրտական խնդրը քնացնելէ շատ հեռու էին։ Ընդհակառակն, ընդհ. պատերազմի ընթացքին Քիւրտերուն տրուած հարուածները, ազգ. շարժումը խթանող բարիքը հեղեղներու դերը կատարեցին։ Քիւրտերու Քիւրտ մնալու եւ իբրեւ Քիւրտ ապրելու մտահոգութիւնը չնուազեցաւ։ Այս ցանկութիւնը աւելի մեծ ուժգնութեամբ արտայայտուեցաւ յառաջիկային»։

ՀՐԱՆՏ ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐՈՒՍԷԼ, 9 յունիս (Յառաջ).— Ինչպէս ծանօթ է, երկու տարիէ ի վեր Պրիւսէլի Ազատ Համալսարանի արեւելեան լեզուներու բաժնին մէջ հիմնուած է Հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ամպիոն մը, որուն դասախօսն է փրոֆ. Ադոնց։

Այդ դասախօսութեանց համար, առաջին տարին կարգ մը բարեկեցիկ Հայեր նպաստներ յատկացուցած էին, սակայն վերջերս այդ նպաստները նուազած ըլլալով, համալսարանի վարչութիւնը ազդարարած էր լրացընել այդ պակասը, հակառակ պարագային պարտաւորուած պիտի ըլլար ջնջելու Հայերէն լեզուի դասախօսութիւնները։

Արդ, քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներ միանալով, մասնախումբ մը կազմած են, նիւթապէս ապահովելու համար ամպիոնին գոյութիւնը։ Ցաջողութիւն կը մաղթենք։

※ Հայաստանի Կարմիր Խաչի Պելժիոյ մասնաճիւղը այս տարի, փոխանակ պարահանդէսի, կազմակերպեց հանգանակութիւն մը, որուն հասոյթը եղած է 15,000 ֆրանքի մօտ գումար մը, ինչ որ նշանակելի է Պելժիոյ պէս պզտիկ գաղութի մը համար, մանաւանդ երբ նկատի առնենք ներկայիս տիրող տնտեսական աննախընթաց տագնապը։

Իր տարեկան պիւտճէն ապահովելու համար, Կարմիր Խաչին կողմէ կատարուած այս հանգանակութիւնը աւելի նպատակայարմար է, եւ զերծ կը կացուցանէ Միութիւնը պարահանդէսի առթիւ ընելիք աւելորդ ծախքերէ, որոնց վարձք, եւն.

Գնահատելի են Միութեան անդամուհիներու անձնուէր ջանքերը, հաւաքելու եւ սփոփելու համար գաղութիս հիւանդներն ու կարօտեալները։

※ Ամսոյս 7ին, Հողին յանձնեցինք Հրանդ Մարգարեան անուն ուսումնատենչ եւ խոստմնալից երիտասարդ մը։ Կոտորածի արհաւիրքներէն ազատած չափահաս որբ մըն էր, որ նախապէս հետեւած էր Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի ճարտարագիտութեան ճիւղին։ Իր անհատական ջանքերով ու զոհողութիւններով, տարիէ մը ի վեր եկած էր Պրիւսէլ, կատարելագործելու համար իր մասնագիտութիւնը։ Կը հետեւէր տեղւոյս բազմարուեստեան վարժարանին դասընթացքներուն, ցոյց տալով բացառիկ կարողութիւն մը։ Իբր յուշ ու աշխատասէր ուսանող, շատ սիրուած էր իր ընկերներէն։

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ պերճ եւ հայ ուսանողներու եւ ծանօթ հայրենակիցներու ներկայութեան։ Ներկայ էին նաեւ համալսարանին տնօրէնը, բազմարուեստեան վարժարանին նախագահն ու քարտուղարը։ Դամբանականներ խօսեցան իր վարժարանի ակումբին կողմէ Պելժ մը, եւ ճարտարապետութեան ուսանող՝ Գ. Գէորգեան։ Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին զանազաններու կողմէ։

Հանգուցեալը Ֆրանսայի Puy de Dôme նահանգին մէջ ունի եղբայր մը, որուն հասցէն անծանօթ կը մնայ։

Հանգիստ իր ոսկորներուն։

Հ. ՏԷՐՈՍԻ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

»»» «««

«Հայրենասիրութիւնը սովետներու մէջ» խորագրով, իր խմբագրական սիւնակին վրայ, չափազանց հետաքրքրական թղթակցութիւն մը հրատարակած է Լէհաստանի պաշտօնաթերթը՝ «Գազէթա Փոլսքա»։ Այդ թղթակցութիւնը թերթին ղրկած է իր Մոսկուայի մնայուն թղթակիցը, որ միանգամայն լէհական հեռագրական գործակալութեան թղթակիցն է։ Ան լեհ երիտասարդ ու տաղանդաւոր լրագրողներէն մին է։ Կը կոչուի Պէրսոն։ Կեղծ անունով՝ Օթմար։ Ան տեղեկութիւնները զորս կու տայ, ճիշդ են եւ վաւերական։

Իր վերջին յօդուածը, որ սովետներու հայրենասիրութեան կը վերաբերի, բաւական երկար է։ Ստորեւ՝ այդ յօդուածին խտացումը.—

«Վերի խորագիրը քիչ մը հակասական կը հնչէ։ Հայրենասիրութիւն պետութեան մը մէջ, որ կը կառավարուի միջազգայնականներու կողմէ։ Եւ սակայն իրողութիւնը այս է։

«Բոլշեւիկները ամենախիստ կերպով կը դատապարտեն շատ մը երեւոյթներ, որոնք տեղի կ'ունենան արտասահմանի մէջ, բայց երբ անոնք կը կատարուին Ռուսիոյ մէջ, կը գովին ու կը հասնին։ Նոյն իսկ սկսած են վերադառնալ այն նախկին բացատրութիւններուն որ ի գործ կը դրուէին ցարական շրջանին։ Օրինակ, կարմիր բանակին կազմութեան 16ամեակին առթիւ, գրեթէ բոլոր թերթերն ալ գրեցին,— «Ան պարագային երբ աշխարհակալները յարձակին Խորհր. Միութեան վրայ, աշխատաւոր զանգուածները մեր կողմէ պիտի պաշտպանեն հայրենիքի պատերազմով»։

Թղթակիցը, երկու տարուան ուսումնասիրութիւններէն վերջ, կու գայ կը հաստատէ թէ սկսած է խօսքի եւ գործի համաձայնութիւնը

«Այսօրուան Ռուսիոյ մէջ հայրենասիրութիւնը չափազանց բարձր է։

«Այս մասին ես ունեցայ հետաքրքրական խօսակցութիւն մը զինուորականի մը հետ, որ շատ բարձր դիրք մը կը գրաւէ։ Մենք խօսակցեցանք արտաքին նախարարութեան պալատին սրահին մէջ անկիւնը։ Ընդունելութեան մը պահուն, զոր կազմակերպած էր Լիթվինով այն առթիւ երբ նախարար Բեքէ պէկ Մոսկուա կը գտնուէր, իմ խօսակիցս ինծի հետեւեալը ըսաւ.

— Թող ձեզ չզարմացնէ, բայց ըսեմ, ասկէ վերջ մեր երկրին մէջ կրնայ երեւան գալ «մաքուր հայրենասիրութիւն»։ Եթէ հարկ ըլլայ, մեր զինուորը պիտի պաշտպանէ միայն իր հայրենիքը եւ ոչ ուրիշ բան ու կրնամ համարձակ ըսել թէ, հակառակ մեր բոլոր ճիգերուն, մեր զինուորը եւս, ճակատին վրայ անօթի պիտի մնայ, ինչպէս բոլորը, բայց ան աշխարհի մէջ միակ զինուորը պիտի ըլլայ, որուն կռնակին ոչ մէկ հարուածութիւն պիտի դիզէ.

— Իսկ գիւղերուն մէջ, պատերազմի ըմբռնումին հետ կապուած բանադրումները։

— Գիւղացին կը վարժեցնենք այդ բոլորին՝ դեռ խաղաղութեան շրջանին... Շատոնց նետած կ'ըլլայինք անոնց վրայ գրուած տուրքերը, բայց, ինչպէս կը տեսնէք, չենք ըներ։

— Իսկ ձեր բանակին մէջ ի գործ դրուած «միջազգային ոգիով դաստիարակութիւնը» պիտի չնուազեցնէ՞ զինուորին պատերազմական արժանիքը։

— Կարմիր բանակին մէջ միջազգային դաստիարակութիւնը կը յենու, ամէն բանէ առաջ, խորհրդային Միութեան մէջ ապրող ազգերու միջեւ եղբայրութեան ամրացումի սկզբունքին վրայ։

Արմատական բարեփոխումներ տեղի ունեցան նաեւ մտաւորականներու տրամադրութեանը մէջ, անոնք (անկախ իրենց այս կամ այն վերաբերմունքին դէպի համայնավարութիւնը) այսօր ամբողջովին կը բաժնեն «պետութեան պաշտպանութեան խնդրին մէջ Պրուսիլովեան գիծը»։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Անկախութեան տօնը Մուլհոյզի մէջ

═ ο ═

Մուլհոյզի շրջանն ալ, 300է աւելի երկսեռ հայրենակիցներով, տօնեց անկախութեան տարեդարձը Մէտոնի ընդարձակ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Զաւարեան կոմիտէին։ Մեր բոլոր ազգային հանդէսներու փայլը «Միփան» երգչախումբի կողմէ «Մեր հայրենիքը»ով բացուեցաւ. հանդէսը Նախագահ ընկ. Գիւլխանդանեան քանի մը խօսքերով բացատրեց օրուան տօնին իմաստը եւ պանծացուց յիշատակը մեր բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնք մանաւանդ 1918 շրջանի Մայիսի վերջին օրերուն ինկան անկախութեան ճամբուն վրայ։ Օրուան բանախօս ընկերուհի Էլէն Բիւզանդ իր սովորական պերճախօսութեամբ վեր հանեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը՝ անոր բերած փոփոխութիւնը հայ ժողովուրդի հոգեբանութեան վրայ։ Ցետոյ ներկայացուց Թրքական վտանգը որ կը սպառնար Հայաստանի գլխուն մայիսեան անկախութեան նախընթաց օրերուն, եւ այն մէկ քանի օրերու անհաւասար կռիւները մեր արիւարանց հերոսներուն, որոնք պատճառ եղան մեր դաւաճան թշնամիին՝ Թուրքին անգամ ընդունել տալու Հայաստանի անկախութիւնը.— «Ան որ կը սիրէ ներկայ խորհրդային Հայաստանը, ուզէ թէ չուզէ անպայման պէտք է սիրէ նաեւ Դաշնակցական կառավարութեան հանրապետական Հայաստանը, որովհետեւ առանց անոր՝ այս չէր կրնար գոյութիւն ունենալ։ Վատեր կամ մոլորեալ մարդիկ են բոլոր անոնք, որոնք առանց նկատի առնելու մեր մօտիկ

անջնջելի պատմութիւնը, կը յայտարարէն թէ Հայաստանի անկախութիւնը Թուրքին շնորհն էր։

«Միփառ» երգչախումբի մասնակցութեան շնորհիւ, յաջող էր գեղարուեստական բաժինը։ Ներկայացուեցաւ «Անոյշ»էն տեսարան մը, որուն մէջ Գ. Մեհտեսեան՝ Սարոյի, Օր. Կնեադեան Անուշի եւ Տիկ. Արմէնուհի Ցակոբեան մօր դերերով, շատ գնահատուեցան։ Խումբը յաջողապար երգեց «Տիրպար ջան», «Հայկ ու Վարդանին», «Տուտուլ», «Զարթիր սիրու խմը երգերը, ղեկավարութեամբ Ֆէօ Ցակոբեանի։ Ետոյ սկսան հայկական լուրջ - պարերը, մասնակցութեամբ Խաչիկ Բուբէնի նուագին, պարեցին «Հոյ հելինէ» շուրջը, «Իմ չինարի եարը», «Շիկուկ», «Թոլոյի պարը եւ վերջացուցին հայկական քարթիլով։ Օր. Ա. Թէմէնեան, Գ. Բուրէն եւ Տիկ. Արմէնուհի պարեցին հայկական եւ լեռնական պարեր։

Ընկեր Սատուրով գնդեցիկ կերպով արտասանեց մեր երիտասարդ գրողներէն ընկ. Վարդգէս Ցակոբեանի «Երթանք այդ ճամբէն» գրուածքը։

Կէս գիշերէն վերջը սկսան ուրախութիւնները եւ պարերը, ղեկավարութեամբ «Միփառ» նուագախումբին եւ աւանդական ժողովուրդը մեկնեցաւ տարուէ տարի աւելի գօտեպնդուած անկախութեան հաւատքով, անշուշտ արհամարհելով բոլոր տեսակի այլասերած հոգիները, որոնք կ'աշխատին ամէն միջոցով կարել այս ժողովուրդին սրտին մէջէն անկախութեան եւ ազատութեան սրբազան գաղափարները։

Գ. Վարդանեան

Ինչ կ'ընէ մեր գաղութը

ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄԲ, 10 յունիս (Ցաւագ)— Վերջերս Անիէօ - Պուա Քոլոմպն ալ ունեցաւ իր Կ. Ծաչի մասնաճիւղը, նախագահութեամբ Տ. Ստեփանեանի։ Անցեալ չորսմ, մասնաճիւղը իր անդրանիկ նիստը գումարեց Տիկ. Վարդապետեանի բնակարանը եւ իր առ ժամեայ Վարչութիւնը ընտրեց։ Տասնըհինգէ աւելի անդամուհիններ ներկայ էին։ Վարչութիւնը որոշեց որ ժողովուրդին բացատրելու համար Կ. Ծաչի նպատակը, թէյասեղան մը տրուի ընկերահամակրական, եւ գործունէութիւնն ու օգտակարութիւնը պարզուի հրապարակաւ։ Այս ձեռնարկը շատ գնահատելի է, կը յուսանք որ առատաբ թիւով հայրենակիցներ պիտի մասնակցին Կ. Ծաչին։

Գալով անգործութեան, կը չարունակուի։ Իսկ նպատոր բացարձակապէս կը մերժուի Հայերուն։ Անիէօ այ կրճատած է, օրինակ մէկ հոգին որ կ'առնէր առաջ օրական 9 ֆրանք, հիմա կը ստանայ 7 ֆրանք։ Գրեթէ ամէն օտարականի կրճատած են, իսկ տեղացիներուն՝ ոչ։

Անցեալները երկու նամակ առի, մէկը Մարսիլիայէն, միւսը Լիոնի հէշակայքէն։ Անոնք 1925ի իմ ծանօթ բարեկամներս են, միասին կ'աշխատէինք Սիթրոյէնի եւ Տըլամի գործարանները։ Իրենց ներկայ անգործութիւնը բացատրելով փափաք կը յայտնեն գալ Փարիզ եւ դարձեալ աշխատիլ նոյն գործարանները։ Իրենց գրեթէ տապ բացատրած եմ, թերթով ալ կ'ըսեմ։ Բարեկամներ եւ հայրենակիցներ, ձեր գիտցած այդ գործարանները գործաւորներուն կէսը արձակեցին պատ մնացեալն ալ կրճատած ժամերով կ'աշխատցնեն, իսկ գալով օտարականներուն՝ բացարձակապէս անկարելի է գործ գտնելը, ինչու որ երբ գործարան մը գործաւոր առնէ, պաշտօնեան բարձր ձայնով կը կանչէ ու կ'ըսէ երեսիդ թէ օտարականներու գործ չունինք։ Անցեալները երկու ընկերներով Անիէօի գործարանին առջին էինք, մօտ 40 հոգի կանք, չորս օտարական, վեց հոգի Ֆրանսացի, իսկ միւսները Ալճերացի ու Մարոքցի։ Նախ քանի մը արհեստաւոր առին տեղացի, յետոյ դարձեալ եկան ու մէկ սեւ աշխատաւոր ուզեցին, փոխ գտնուողը, որ որը մըն էր, ներկայացաւ։ Պաշտօնեան հարցուց թէ տեղացի՞ ես։ Ոչ, ըսաւ, օտար եմ եւ սեւ։ Օտար չենք առներ, ըսաւ։ Պաշտօնեան նորէն կը կանչէ — մէկ սեւ աշխատաւոր Ալճերիացի մը ներկայացաւ եւ ըսաւ թէ «Ֆրանսացի» եմ։ Ոչ, ըսաւ պաշտօնեան, դուն Ֆրանսացի չես, բնական Ֆրանսացի կ'ուզեմ, Ալճերիացին սկսաւ վիճաբանիլ թէ ինչ է այս, որ մեզ ալ օտարի տեղ կը դնէք։ Վէճը տատանեցաւ։ Քիչ յետոյ եկաւ մէկը եւ ըսաւ Ալճերացիին,— գրել - կարդալ գիտցող կ'ուզեմ, գիտե՞ս։ Ոչ, ըսաւ եւ վէճը փակուեցաւ։

Ց. Ադամեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մայիս 28ի տօնը

o

ՓՈՆԹԷ-ԱՎԻՆԵՈՆ, 10 յունիս (Ցաւագ)— Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով մեծ շուքով տօնուեցաւ Փոն-Թէի մէջ եւս Մայիս 28ը։ Հանդիսականներըխումբխումբ կը հաւաքուէին սրահը, կարօտի եւ ողջոյնի խօսքեր լսելու։ Հայաստանի պատմութիւնը մտիկ ընելու։ Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր արդէն։ Ամէն մարդ իր տեղը գրաւած, շատերը ոտքի վրայ։ Օրուան նախագահ ընկ. Ա. Արմաղանեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր հայրենիքով», որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ետոյ ըսաւ.— «Դարերէ ի վեր մեր երազած անկախութիւնը իրականացաւ 1918 Մայիս 28ին։ Մեր պատմութեան մէջ անմոռանալի պիտի մնայ նուիրական այդ օրը, մինչեւ որ դարձեալ վերագտնենք մեր անկախութիւնը»։ Մէջ ընդ մէջ եղան մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Արտասանեցին ընկերներ Մկրտիչ Գաբրիէլեան «Ուխտի գիշերը», Գալուստ Գէհրիկեան՝ Սիամանթոյի «Գարը», Հայկազուն Էքնատուրեան «Սազը», Յովէն Հէքիմեան՝ «Անէծքը»։Երգեց ընկեր Ղազար Գաբրիէլեան՝ «Հայաստանը եւ Ա.Ահարոնեանի «Ոսկ խաւարը», Օրիորդ Մարի Համբարձումեան՝ «Իմ սիրելի զաւակունքը» որ շատ յուզեց։ Գ. Գալուստ Գէհրիկեան շատ յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ։ Ետոյ խմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկերուհի Քիպրիթճեան, որ բացատրեց Մայիս 28ի պատմական արժէքը եւ հաւատք ներշնչեց ապագայի մասին, Հայաստանի վերջնական անկախութեան մասին։

Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն, հայրենակիցները ցրուեցան ազատութեան գաղափարով ներշնչուած։Հանդէսէն վերջը ունեցանք ընկերահամակրական ժողով եւ «Մուրատ» խումբին վրայ մէկ ընկեր աւելնալով՝ երգման արարողութիւնը կատարուեցաւ։

Լեւոն Օվիկեան

ՀԱՅ ՄԵԾ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ

oooo

Մեր մէջ դժբախտաբար շատ քիչ է թիւը ճշմարիտ արուեստագէտներու, անշուշտ արուեստագէտ բառին խսկական իմաստովը։

Մինչ այդ պատճառով ալ անոնք արժանի են — եւ պէտք է որ ըլլան— մեր ջերմ համակրանքին։

Այդ սակաւաթիւ արուեստագէտներէն մէկն է Մաքս Մաքսուտեան հայ մեծ դերասանը, որուն ստեղծած համբաւը Ֆրանսական բեմերու վրայ, ծանօթ է ամէնուս։

Հայ ցեղին համար պատիւ մըն է ունենալ Մաքսուտեանի նման տաղանդ մը, որ կը փայլեցնէ անունը իր պատկանած ազգին, որուն ընտրեալ զաւակն է։

Մեծն Սառա - Պէռնարի գուրգուրանքին առարկայ այս տաղանդաւոր հայ դերասանը, երկար տարիներ խաղացած է անոր հետ, ամէնէն դժուարին գեղարուեստական դերերու դնահատանքին արժանանալով շարունակ։

Ֆրանսական մամուլը միշտ հիացումով խօսած է անոր մասին։ Գեղանկան երկրորդ Թատրոնին՝ Օտէոնի մէջ ան ստանձնած է գլխաւոր եւ պատասխանատու դերեր, դասական եւ արդիական խաղերու մէջ հաւասարապէս։

Օտէոն եւ Սառա - Պէռնար Թատրոններէն վերջ, խաղացած է Նաեւ Կրան Կինեոլ Թատրոնին մէջ, միշտ հիացումի առարկայ դարձնելով իր ստեղծագործութիւնները։

Սինէմայի աշխարհին մէջ նոյնպէս իր ձեռք բերած յաջողութիւնները զինք կը դասեն Ֆրանսական vedetteներու շարքին։

Մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը առաջին անգամ ըլլալով հայ հասարակութեան առջեւ, յունիս 17ին, յատենի կիրակի ցերեկ, պիտի խաղայ «Գամելիազարդ Տիկինը» Թատերգութեան մէջ «Հօրը Տիվալի» գլխաւոր դերը, զոր խաղացած է վարպետօրէն Մեծն Սառայի հետ։

Ցունիս 17ին կիրակի ցերեկ հայ ժողովուրդը անհուն հրճուանքը պիտի վայելէ, ծափահարելու իր մեծ արուեստագէտը։

Ս.

Նո՞ր պառակտում

— o —

ԽՄԲ.— Ստացանք յայտարարութիւն մը յանուն Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան, ստորագրուած 4 հոգիի կողմէ։ Ցայտարարութիւնը, որ գրուած է «պատմութեան համար»,ըմբոստութիւնմըն է ընդդէմ Կեդր. Վարչութեան։ Ով եւ է Միութեան մէջ, ով եւ է մասնաճիւղ իր վէճը եւ պայքարը պարտաւոր է լուծել Միութեան Ներսը, բատ կանոնագրի՝ ժողովներով եւ ոչ թէ թերթերու մէջ։ Եւ մամուլը քաջալերած կ'ըլլայ այսպիսի պառակտումներն, երբ տեղ կուտայ այսպիսի յայտարարութիւններու, որոնք շատ վիրաւորիչ ձեւով գրուած են։ (Ցայտարարութիւնը կ'ամբաստանէ ոչ միայն Կեդր. Վարչութիւնը, այլ եւ Գաւառ. Ժողովը)։ Քանի մը տող միայն՝ արձանագրելու համար այս ըմբոստութիւնը, «յանուն պատմութեան»։ Այս առթիւ դիտողութիւն մը եւս,— յայտարարութիւնն ստորագրողները կ'ըսեն թէ Հ. Մ. Ը.Մ.ի վարիչներէն շատեր «չեն գիտեր մարմնակրթանքին մարմնամարզին տարբերութիւնը», սակայն մարմնակրթութեան իմաստը հասկնալ կը ներշնչակէ՞ միթէ, երբ կը գրուի՝ «Հ. Մ. Ը. Մ.ը կազմուած է երիտասարդները մարզելու համար բնութեան գիրկը եւ ոչ թէ հանդէսներու մասնակցելու կամ դրան առջեւ պահակ կենալու համար», կամ «մեր նպատակն է գնդակ խաղալ, վազել, ցատկել, Ննտել(?), պառոյտի երթալ, օդ ծծել, լողալ, խնդալ, երգել»։ Քիչ մը շատ հասարակ եւ ռամիկ է մարմնակրթութեան այսպիսի ըմբռնում։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները ոչ արտiste են, ոչ ալ ազգային - ընկերային մեր կազմէն անջատուած դուրս նետուած ermiteներ։ Հ. Մ. Ը.Մ.ի նպատակը կամ մարմնակրթութեան իմաստը կը կայանայ նկարագիր կազմելուն մէջ, առողջ նկարագիր առողջ կազմով։ Եւ մասնակցելով ազգային եւ ընկերային աշխատանքներու,— չէ՞ որ գործունէութեան դաշտը կը պատկանի երիտասարդութեան։ Իսկ դուք կ'ուզէք երիտասարդութեան ուշադրութիւնը հեռացնել այդ դաշտէն, մարմնակրթական խաղերուն մէջէն դուրս նետելով ազին՝ մանկապարտէզի զբօսանք դարձուցած։

Բայց… պատմութեան համար, խօսքը տանք ձեզի.—

Զգնատելու համար մեր սիրած գործին լուծէինք, չհրատարակեցինք նոյն իսկ մարզական թերթը որ հաւանաբար միակը պիտի ըլլար հայ իրականութեան մէջ։ Հեռացանք Գաւառ.-Ժողովէն բողոքելով եւ գրաւոր հրաժարականով, որովհետեւ այդ Գաւառ. Ժողովը ապօրինի էր,որովհետեւ այդ Գաւառ. Ժողովը իր բարձրութեան վրայ չէր, հոն պատգամաւոր ընտրուած էին մարդիկ որ մարմնակրթանքին եւ մարմնամարզին տարբերութիւնը չէին գիտեր, սկաւթիզմը զինուորական միութիւն կը կարծէին կամ աւելի ճիշդ հոն եկած էին ոչ թէ իբրեւ պատգամաւոր խղճի մտօք գործ մը կատարելու այլ որոշ նպատակներ հետապնդելու համար։

Պատգամաւորական ժողով մը որ կոչուած էր Հ.Մ.Ը.Մ.ի ընդհ. ծառականութիւնը որոշելու, ծրագիր - կանոնագրի փոփոխութիւններ կատարելու, ապագայ գործունէութեան ծրագիր մշակելու, երեք ամիս տեւեց առանց գործ մը տեսնելու անդործադրելի որոշումներ տալու, ընտրեց վարչութիւններ խամաճիկներու պէս։

Արդիւնք՝ իրարու հետ կռիւ բամբասանք եւ մինչեւ այժմ ոչ մէկ լուրջ գործ։ Ներկայիս նոր Կեդր.-Ցանձնախումբ մը կազմուած է նախագահութեամբ Գ. Վազգէն Անդրէասեանի որ յոյս ունինք թէ գործ կրնայ տեսնել եթէ առանձին գործէ։

Ներկայիս կը լսենք թէ նոր շրջանային վարչութիւն մը եւս կազմուած է Նշանակումի։ Գ. Ն. Օհանեան ինքզինքին իրաւունք տուած է ընտրելու եւ վաւերացնելու առանց նկատի առնելու այն Հ. Մ. Ը. Մ.ականները, որոնք ոյժ կը ներկայացնեն։

Որքան որ գիտենք, նոյն իսկ եթէ նշանակովի վարչութիւն ընտրուի, վերջը առ ի վաւերացում ժողովին կը բերեն, իսկ ժողովականները որ եւ է լուր չունին։

Ու,պարոններ, ալ ժամանակը եկած է ըսելու թէ պէտք է վերջ մը տալ այս գայթակղութեան. բաւական է որքան մեզ խայտառակեցիք, մեզ եւ հայութիւնը օտարներու առջեւ, Ֆրանսական Համադաշնակցութեան եւ Փրէֆէքթիւրին մօտ, զանազան անուններով վաւերացումներ առնելով անէք։ Կը հարցնենք ձեզի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսերէն անունը ի՞նչ է բատ ձեզի։ Ի՞նչ պատասխան տուած էք ձեզի դիմող օտար պաշտօնէութեան որ տարուած ներկայացած են Ֆութպոլի Համադաշնակցութեան եւ ոստիկանութեան։

Երբ արտացաւ անհատներ կ'աշխատին այս խայտառակութիւնը վերջնել մէջտեղէն՝ տղոց ինքնաբերութեան վրայ, ինչո՞ւ դուք կը յամառիք եւ նամակ կը գրէք Լիլին, ծանօթացնելու համար ձեր տխրողները եւ հասցէն եւ կը խօսիք Միութեան մը անունով որ նոր ազատած է ջնջուելու վտանգէն

— «Մենք պէտք չունինք մեծ մեծ անուններու, այլ համեստ մարզիկներու եւ ֆութպոլիստներու որոնց լուծանքովը կրնանք ձեր պատասխան աւելի գործ տեսնել։

Միայն կը խնդրենք ձեզմէ, յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի շահերուն, մի խառնուիք մեզ, եղէք Կեդր. Վարչութիւն կամ Շրջանային, ազատ ձգեցէք մեզ։

Իսկ եթէ դուք կը յամառիք, այն ատեն մենք կ'առաջարկենք գումարել բացառիկ ընդհ. ժողով մը ուր դէմ առ դէմ գանք եւ դիմակները վար առնենք։

Բացի երեք հոգիէ, կ'ողջունենք նոր վարչութեան մէջ եղող անձնաւորութիւնները եւ անոնք մեր ընտրեալներն են, բայց չենք ուզեր նախորդներուն հետ գործ ունենալ, կրկին փորձելը յիմարութիւն է։

Հայր Սահակ Տէր Մովսէսեանը որ ստանձնած է նախագահութիւնը,մեր բոլորին յարգանքին արժանի է, միայն եթէ կը թոյլատրէ՝ մէկ խորհուրդ բերենք, որովհետեւ անփորձ է ու վերջը պիտի հասկնայ։

Զինուորը զօրանոցին մէջ, ուսանողը վարժարանին մէջ, հիւանդը հիւանդանոցին մէջ, մարզիկը մարզարանին մէջ եւ սկաւտը բնութեան ծոցին մէջ։

Հայ մարմնակրթական ընդհ. միութիւնը կազմուած է երիտասարդները մարզելու համար բնութեան գիրկը եւ ոչ թէ հանդէսներու մասնակցելու կամ դրան առջեւ պահակ կենալու համար։

Իբրեւ վերջին խօսք ըսենք թէ մենք ոչ մէկ հանդէսի չենք մասնակցիր, ոչ մէկ քաղաքական գոյն ունինք, գաղութի գործերուն չենք խառնուիր, ոչ ալ կռիւներու։

Կը յարգենք բոլոր ազգ. հաստատութիւնները, քաղաքական կազմակերպութիւնները եւ միութիւնները. անհատապէս ամէն անգամ ազատ է մասնակցելու եւ օժանդակելու, բայց ոչ մէկ հաւաքական մասնակցութիւն կամ օժանդակութիւն։

Մեր նպատակն է գնդակ խաղալ, վազել, ցատկել, նետել, պառոյտի երթալ, օդ ծծել, լողալ, խնդալ, երգել։Մեր կանոնն է կարգապահութիւն յարգանք իրարու հանդէպ, օգնել եւ պաշտպանել փոքրիկը եւ տկարը, մարժուիլ տոկուն կեանքի, պատրաստել լաւ քաղաքացիներ։ Եթէ կ'ուզէք Նկէք մեզի հետ, մեր դռները բաց են, եթէ չէք ուզեր՝ աթոռները գրաւեցէք եւ վիճաբանեցէք մինչեւ որ ձանձրանաք եւ դուք ալ հետեւիք մեր օրինակին։ Պատմութեան համար, հասարակաց կարծիքին համար»։

Թուրքերը կը ճանչնան
ՃԱՓՈՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ ԼՈՒՐԸ

»»» «««

Ընկ. Ս. Վրացեան յօդուածաշարքով մը սկսած է քննել արդեօք լուրը թէ Ճափոնական ներկայացուցիչը զինակցութիւն առաջարկած է Թուրքիոյ։ Այժմ Թուրքերը կը փութան հերքել այդ լուրը, ինչ որ հասկնալի է։ «Վազգը» կը գրէ.—

Հասկցուած է որ սխալ տեղեկութեանց վրայ հիմնուած է Մոսկուայի թերթերուն հրատարակած այն լուրը թէ Ճափոն ծովակալը, Ենկիւրի այցելած ժամանակ, զինակցութիւն առաջարկած է մեզի։ Իրաւասու անձնաւորութիւններ կը հաւաստեն թէ այդ լուրը ամբողջովին անհիմն է։

*. «Վազգը»ի խմբագրապետ Մէհմէտ Ասըմ պէյ, անդրադառնալով նոյն լուրին, գրած կուտայ.— «Մեզի զարմացնող պարագան այն է որ, այդ տեսակ լուր մը տեղ գտած է Մոսկուայի կառավարութեան պաշտօնական օրկանն եղող թերթի մը՝ «Փրավտա»յի մէջ։ (ԽՄԲ.— Կառավարութեան օրկանն է «Իզվէստիա», իսկ «Փրավտա» համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական պաշտօնաթերթն է)։ Որովհետեւ դրոյթին այս ձեւ հրատարակութիւնը ցոյց կուտայ թէ Մոսկուայի քաղաքական շրջանակները քիչ շատ արժէք եւ կարեւորութիւն տուած են անոր։

Ճիշդ է թէ, զինակցութեան առաջարկը յիշած ատեն, «Փրավտա» որ եւ է բան չէ գրած այն մասին թէ մենք լաւ ընդունելութիւն բրած ենք անոր։ Նոյն իսկ կ'ըսէ թէ մենք առանջ չենք կախած։ Բայց ինչ ալ ըլլայ, հաւաստայ թէ այդ տեսակ առաջարկ մը եղած է, կը նշանակէ ընդունիլ թէ Թուրք եւ ռուս բարեկամութիւնը այնպիսի հանգամանք մը ունի, որ ո եւ է օտար պետութեան համարձակութիւն կուտայ Ռուսիոյ դէմ զինակցութիւն մը առաջարկելու։

Միւս կողմէ, հակառակ անոր որ Թուրքիա բազմաթիւ նիւթական ապացոյցներով հաստատած է թէ իր սահմաններէն դուրս որ եւ է ցանկութիւն չի սնուցաներ, աշխարհի մէջ կը գտնուի եղեր հոգ չէ թէ միակ պետութիւն մը որ չհաւատայ ատոր։

Ուշագրաւ պարագայ մըն ալ այն է, որ զինակցութեան զրոյցը Փարիզէն հաղորդուած է Մոսկուա եւ ուղղակի հրատարակուած։ Եթէ մենք «Փրավտա»յի տեղը ըլլայինք, նախ կը հարցնէինք Թուրք շրջանակներուն, եւ կամ կը գոհանայինք խնդալով։

Առաջին անգամ ըլլալով «Փրավտա»յի մէջ մեր նշմարած զգայնութիւնը Թուրք եւ ռուս բարեկամութեան լայն անկեղծութեան մէջ աններդաշնակ ձայնի մը տպաւորութիւնը կը թողու, որքան ալ անկարեւոր ըլլայ։ Ահա թէ ինչո՞ւ զարմանք կը պատճառէ մեզի»։

*. Մէնէմէնլի Իբրահիմ եւ Զէմիլ հիւրիէթ»ի խմբագրապետ Եոնուս Նատի պէյ, չէզոքել յետոյ թէ ամէն կողմ մեծ ու փոքր խմբաւորումներու ձեռնարկներ կան եւ թէ ի մէջ այլոց Ռուսիա կը հաւանի անդամակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Գերմանիան ալ Ճափոնի հետ կը համաձայնի, գրած կուտայ.

«Այս ընթացքին մէջ երեւակայութեան ալ մեծ տեղ տրուած է։ Այս կարգէն է այն լուրը թէ որպէս թէ զինակցութիւն առաջարկուած է Թուրքիոյ։ Պատմութիւնը եղածին պէս կը ներկայացնենք

Փարիզի «Փուտնալ» թերթը, Մոսկուայէն առնուած Մայիս 30 թուակիր հեռաձայնէ հեռագիրը կը հրատարակէ. «Սովետական մամուլը բուռն հրատարակութիւններ կ'ընէ Ծ. Արեւելքի կացութեան մասին։ «Փրավտա» կը հաղորդէ թէ Ճափոն Թուրքիոյ առաջարկած է զինակցութիւն մը կնքել։ «Փրավտա»յի համաձայն, Ճափոն հրաւիրած է Թուրքիան զաղանի դաշնագիր մը կնքել, Ռուսիոյ եւ իր միջեւ պատերազմ ծագած պարագային սովետները պաշարելու համար։ Դարձեալ նոյն թերթը կը գրէ թէ, Ճափոն խոստացած է Թուրքիոյ որ Թուրքիա զրաւէ ռուսական Կովկասը, պայմանաւ որ օգնէ իրեն»։

Արդարեւ,— կ'ըսէ Եոնուս Նատի պէյ,— մենք ալ տեսանք խնդրոյ առարկայ ռուս թերթերու հրատարակութիւնները։ Այդ թերթերը հաւատացած են թէ Ճափոն նմանատաջարկներ ըրած է մեզի։ Դարձեալ այդ թերթերուն համաձայն, այդ առաջարկները մեր կողմէ պատասխանի արժանի անգամ չեն տեսնուած, այլ բռնած եւ իրենք իրենց մարած մենախօսութիւններու վիճակին մէջ մնացած են։

Ամէնէն զարմանալի պարագան այն է որ, որ սովետական մամուլը կը հաւատայ այդ տեսակ առաջարկ մը ըլլալուն եւ այս նպատակով է եղեր որ Ճափոն տորմիղին հրամանատարը, վերջերս Ենկիւրի այցելեր է։

Լուրին ձեւն անգամ կը ցուցնէ թէ ճիշդ չէ ան։ Այսպէս, տրամաբանութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ ղպրոցմարտանաւի հրամանատար մը պաշտօնի եկէ, գրպանը ունենալով հոս հոն ըլլալիք զինակցութեան առաջարկներ։ Ետոյ, աշխարհ գիտէ թէ Թուրք հանրապետութիւնը պետութիւն մը չէ որ ընդունակ ըլլայ Ռուսիոյ դէմ որ եւ է առաջարկ լսելու։ Սովետական Ռուսիան ալ չանգիտանար այս իրողութիւնը։

Ճափոնի դէմ ռուս մամուլին կատարած այս հրատարակութիւնըզերծէմբնաց քիչ շատ զարմանք պատճառելէ մեզի։ Բարեբախտաբար,այդ մամուլը կ'աւելցնէ թէ մենք ականջ չենք կախած մեզի եղած առաջարկներուն։ Իսկ մենք աւելցնենք թէ ոչ ականջ չկախեցինք, այլ չլսեցինք անգամ նման բաներ։ Որովհետեւ այդ տեսակ առաջարկներ չէին կրնար ըլլալ մեզի։ Եթէ մեզի անպայման զինակցութիւն մը պէտք է, այս տեսակէտով արդէն իսկ մենք աւելցնենքթէ,ռուսթուրքական բարեկամութիւնը որ Թուրքերու աչքին զինակցութենէն աւելի զօրաւոր եւ արժէքաւոր է»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Շնորհակալութեամբ գրկած նամակով մը, Անդրանիկ Աշըքեան կը գանգատի Սէօլէօզի Հայր. Միութեան Փարիզի կազմին մասին։ Ցաւ կը յայտնէ ներքին միջհայրենակցական երկպառակութիւններու, կարգ մը անդամներու ապօրէն գործունէութիւններուն համար, եւ այս առթիւ խօսքը կ'ընէ Ցուցատոնի մէջ, «Սէօլէօզցի Սթավիցքի»ի մը կողմէ բռնագրաւուած պատմական Թանկարժէք վաւերագրերի մը։

Ցանկալի էր, որ վերջ գտնէին այս երկպառակութիւնները, իրար հասկնային եւ գործէին օրէնքով եւ ընդհ. համերաշխութեամբ։

Խմբ.

Բարեգործականի ցնոր դերը

ՄԱՄՈՒԼ

o

Պոսթընի «Հայրենիք»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (24 մայիս).

— «Աներկբայելի փաստեր կան,որ Բարեգործականը օր աւուր աւելի կը մխրճուի գործօն հակադաշնակցական պայքարի մէջ եւ շատ վայրերու մէջ նոյն իսկ հակադաշնակցական պայքարի ամէնէն կատաղի մղիչ ուժերէն մէկը կը դառնայ։

Կը թուէր թէ Բարեգործականը, իր ծրագրով ու նպատակներով զուտ բարեսիրական եւ ոչ քաղաքական կազմակերպութիւն մը ըլլալով,պէտք է ամէն կերպով խուսափէր միջամտելէ մեր գաղութներու կեանքը փոթորկող կուսակցական վէճերուն ու պայքարներուն, պէտք է ամէն կերպով ջանար մնալ քաղաքականապէս չէզոք գետնի մը վրայ՝ վայելելու համար իրեն օժանդակելու կոչուած հայ հասարակութեան բոլոր խաւերուն համակրանքը։ Սակայն, Բարեգործականը, վերջին տարիները մանաւանդ, դարձած է չափազանց բաւփանցիկ վարագոյր մը, որուն ետեւ կը խաղցուի ամենավատ տեսակի կուսակցական տարամերժ քաղաքականութիւն մը։ Ուրիշ խօսքով՝ Բարեգործականը պարզ դիմակ մըն է, որով Ռամկավարները կը շահագործեն անկուսակցական հայ զանգուածի միամտութիւնը եւ զայն կը ծառայեցնեն բարեսիրութեան հետ ոչ մէկ կապ ունեցող մութ նպատակներու, ճիշդ այնպէս ինչպէս որ իրենց ձեռքն առած եկեղեցիներու միջոցով կը շահագործեն հայ հաւատացեալներու կրօնական զգացումները եւ կը ծառայեցնեն զանոնք կրօնքի հետ ոչ մէկ առընչութիւն ունեցող եւ նոյն իսկ հակակրօնական (համայնավարական) նպատակներու։

Այդ տեսակէտէն չափազանց պերճախօս է Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի վարիչներուն օրինակը։

Ընթերցող հասարակութիւնը դառն փորձով գիտէ թէ այդ մարդիկը, որ «Հ. Կոչնակ»ի ալ խմբագիրներն են, ի՛նչ տխուր դեր կատարեցին եւ դեռ կը կատարեն ամերիկահայ գաղութի ներկայ տագնապին մէջ։ Այդ պարոններն են, որ ամիսներէ ի վեր կանգնած են կուսակցական այնքան քայքայիչ ու ազգավնասպայքարի ամէնէն առաջին շարքին վրայ, առանց վայրկեան մը իսկ ամչնալու, որ «անկուսակցական» Բարեգործականին վարիչներն են եւ նոյնքան «անկուսակցական» Հ. Կոչնակին խմբագիրները։

Հարկաւ, եթէ այդ մարդիկը Բարեգործականի եւ Հ. Կոչնակի շահերը ի նկատի առնէին, մէկ վայրկեան իսկ թոյլ պիտի չտային իրենց՝ կուսակցական վէճերու եւ պայքարներու խառնուելու, տառեւ եւս զանոնք դեկավարելու։ Իսկ, եթէ իրենց համար ռամկավար կուսակցութեան շահը աւելի բարձր է, քան շահը այն «անկուսակցական» հաստատութեանց, որոնց հաշւոյն կ'ապրին, այդ պարագային պէտք է գէթ այնքան մը պարկեշտութիւն ունենային, որ ինքնաբերաբար հրաժարէին իրենց պաշտօններէն,զորս ընդունակ չեն վարելու իրապէս անկուսակցական կերպով մը»։

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան պետերէն հարիւր հոգի ձերբակալուեցան գաւառին մէջ եւ փոխադրուեցան մայրաքաղաք։

Ցուցմաստան ալ կը զինուի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ազգային Պաշտպանութեան մարմնի ժողովին մէջ, պատերազմական նախարար զօրավար Քոնտիլիս ներկայացուց զինուորական նոր ծախքերու ծրագիր մը, որուն գումարը կը հասնի 1.900 միլիոն տրախմի (18 միլիոն տոլար կամ 2 միլիառ 710 միլիոն ֆրանք)։ Այս գումարը պիտի ծախսուի երեք տարուան ընթացքին։ Անմիջապէս տրամադրելի պիտի ըլլան պատերազմական նիւթերու համար։ Այս տարի պիտի ծախսուի 600 միլիոն տրախմի։

Անարխիկները կը գործեն Աւստրիոյ մէջ

Այս վերջին օրերուն քաղաքական կազմակերպութիւններ ահաբեկչութեան լծուած են Աւստրիոյ մէջ։ Օր չանցնիր որ ռումբ մը չպայթի մանաւանդ Վիէննայի, երբեմն գաւառներուն մէջ։ Շատ քիչ անգամ ոստիկանութիւնը կը յաջողի ձերբակալել, իբրեւ հեղինակ այս ահաբեկչութեան,— ընդհանրապէս երիտասարդներ, 17–25 տարեկան։ Վիէննայի բնակչութիւնը իրապէս մտահոգ է եւ սարսափի մատնուած։

Այս շաբթու պիտի կատարուի դատավարութիւնը ձերբակալուած 12 երիտասարդներուն, իբրեւ հեղինակ այդ ահաբեկչութեան,— մէկը ծանրապէս վիրաւորուած է իր իսկ նետած ռումբէն։

Ոստիկանութիւնը բուռն պայքարի մը լծուած է, այսուհանդերձ քաղաքական երիտասարդութիւնն ալ, առանց յուսահատելու եւ վախնալու, կը գործէ ամէն կողմ, թռուցիկներ կը ցրուէ, ռումբ կը զետեղէ այս ու այն կողմը։ Կառավարութիւնը որոշեց զինել բնակչութիւնը, ձերբակալուածները դատել արտակարգ դատարաններու կողմէ։

Մինիխի ծայրայեղ երկուշաբթի կը հաղորդէր թէ ազգային – ընկերվարականները որ եւ է մեղք չունին կատարուած ահաբեկչութեան մէջ, թէ առանց համաձայնութեան գործեր են։ Աւստրիական կառավարութիւնը իր կարգին յայտարարութեամբ մը կը պնդէ թէ փաստեր ունի, որ ահաբեկչութիւնը կը վարեն Մինիխէն։

Մեծ պետութիւնները ուշադրութեամբ կը հետեւին այս դէպքերուն։ Եւրոպական մամուլը զանազան մեկնութիւններ կուտայ, այսպէս իտալական մամուլը այս դէպքերը նախանշան մը կը համարի Տոլֆուսի տապալումին։

Նիփոն փոխ-ծիւպատոս մը անհետացած

Շանկայի Նիփոն փոխ – հիւպատոսը անհետացած է անցեալ ուրբաթ օրուընէ ի վեր։ Այս անհետացումը տեղի տուաւ յուզումի. Թոքիոյի կառավարութիւնը կը ճնշէ չինական իշխանութեան վրայ։ Նանքինի ոստիկանութիւնը 5,000 տոլար պարգեւ խոստացաւ անոր որ կրնայ տեղեկութիւն տալ թէ ուր կը գտնուի Նիփոն փոխ – հիւպատոսը, ողջ կամ մեռած։

Աւրիթէն ստացուած, եւ իբր թէ Նանքինի Նիփոն գաղութին յուզումը խաղաղեցնելու համար, երկու Նիփոնական յածանաւեր գացին խարսխել Նանքինի կէմը

Նիփոնի արտաքին նախարարը, միւս կողմէ, հրահանգ տուաւ Նանքինի ընդհ. հիւպատոսին՝ քննութիւն բանալ։ Չինական իշխանութիւնը կը հերքէ Նիփոն մամուլին այն կարծիքը թէ փոխ–հիւպատոսը առեւանգուած է չինացի քաղաքական ահաբեկիչներու կողմէ։

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏՈՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՄՕՏ

Երգ։ Պար Նուագ. Ձոխ պիւֆէ.

Կը նուագէ Թառխստ Յովհաննիսեանի

Սպառնալիս ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի յիշատակին

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

23 Յունիս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salle GÉOGRAPHIEի մէջ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

Չորրորդ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ՝ Ապրիլեան եղեռնը, Ց. ՁԱՒՐԵԱՆ՝ Սայեաթ Նովա, Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ՝ Միսաք Մեծարենց, Ց. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Քուչակեան տաղաչափերու հնագոյն տպագրութիւններ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Հայկական բարենորոգումները (վերջ), ՊՐՈՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ Բաքուի խորհրդաժողովը, Մուրատի յուշատետրը (վերջ), Մեր նախնեաներու մօտ, ԱՆՑԵԱԼՔ, ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ, ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ, ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ, Արմէն Սեւան, Ն. Բաղալեան եւայլն։ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ՝ Վ. Եպ. Մանկունի, Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը։ ՆԿԱՐՆԵՐ՝ Ռոստոմ, Զարդարեան, Ակնունի, Գ. Բարսեղեան, Մ. Վարանդեան եւ Խէչօ։

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն շուտով փակել հաշիւները։

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	60 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Dameame, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ։

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն. ամէն տեսակ գրքեր

Արդիական կազմատուն Տպագրական գործեր

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԻՒՍԷԼ, Զ. Ն.— 205 ֆրանք։
ԳՐԻՒՍԷԼ, Իշխ. Ա.— 50։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ե. Փ.— 35։
ՇԱՄ, Գ. Ա.— 25։
ՄՈՆՓԷԼԻԷ, Ա. Մ.— 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 811։
ԼԻՎՐՓՈՒԼ, Գ. Գ.— 130։
ՊՈՆՏԻ, Փ. Գ.— 100։
ԿԱՐՏԱՆ, Գործ.— 411։
ԼԻՈՆ, Մ. Տ. Գ.— 35։
ԱՓԹ, Թ. Գ.— 34։
ՎԻԷՆ, Գործ. Մ.— 45 20
ԼԱ ՊՕՔՔԱ, Գ. Կ.— 15.
ՔԱՎԱՅԵՈՆ, Մաճ.— 20։
ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ, Ա.— 35։
ԻՍԻԷՍԷ ՎԱՍԷ, Գիլ.— 35։
ՔՈՒՐԲԸՎՕԱ, Գ. Զ.— 105։
ՎԱՆԻԷՕ, Գավ.— 40
ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Ն. Ե.— 70։
ՏԷՍԻՆ, Գործ.— 470։
ԼԱ ՍԷՅՆ ՍԻՒՌ ՄԷՐ, Կ. Ս.— 35։
ՎԻՎԻԷ, Ե. Խ.— 10։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Մակ.— 100։
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, Գործ.— 160։
ՄՕՐԷՍԹԷԼ, Սէրվ. Եղբ.— 35։
ԼԻԷԺ, Տէր. Ա. Բ.— 50։
Ռոման, Ս. Գ.— 90։
ՍԷԹԻՖ, Է. Ա.— 140։
ՀԱՐՆ, Գար.— 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Ա.— 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Օր. Փ.— 35։
ՓԱՐԻԶ, Օր. Ց. Գ.— 150։
ԳՈՐՏՕ, Գործ.— 500

ԶԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Օր. ԱԶԱՓԵԱՆի նոր հասցէն՝ 6, Villa des Sablons. Neuilly s)Seine:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Մաննիկ Այտընեան կը փնտռէ իր զաւակները Հռիփսիմէ, Սիմոննա եւ Յակոբ, որ մինչեւ 1917 կը գտնուէին Պոլիս։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Manig Aydeniaաի, 27 rue Dunoir, Lyon.

— Կը փնտռուին Աֆիոն-Գարահիսարցի ժորեցորոն զաւակները Օննիկ, Մաւլինա եւ Նուրիցա Մէնէճեանները։ Կը կարծուի թէ Սելանիկէն փոխադրուած են Փարիզ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր հօրաքրոջ աղջկան Ազնիւ Թաթլեանի, 144, rue Moncey, Lyon, Rhône.

Լիոնէն Արշակ Առաքելեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Բաբերդցի Գառնիկ Առաքելեան, որ կը կարծուի թէ Յունաստան կը գտնուի եւ որմէ լուր չունի շուրջ տարիէ ի վեր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի կամ 24 rue Bigrain Lyon,

Le Gérant: H STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameme, PARIS (13e)

ԴՐԱՄԻ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Դրամական փոխառութիւն՝ յուրջ տոկոսներու, նուազագոյն 3000 ֆրանքով 4%։

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ.— Առեւտրականներու, գործաւորներու, եւ տարբեր ֆօրէններու, տուն շինողներու եւ գործի ձեռնարկել փափաքողներու։ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ. — Նոյնպէս lotissementներու վրայ. ԱՌՈՒԾԱԽ.— Ֆօն տը գօմէրսի, հողի, տան եւ վիլլաներու։ Գործերու կարգադրութիւն 24 ժամէն։ Խորհրդակցութիւն եւ études ձրի. Բացարձակ գաղտնապահութիւն.

Դիմել կամ գրել.— CRÉDIT FINANCIER LYONNAIS

125, Rue Nationale Bron - Rhône

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝ 13

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie

Հայերու ճաշարանը

ճաշարան՝ Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton: 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍԻՄԻԹ - ՋԷՕՐՋԷՔ եւ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ զանազան անուշեղէններ պատրաստել գիտցող գործաւոր մը։ Դիմել՝ 115, Route d'Orléans (Cachan)ի հացի գործարանը։

ԶԱՆԳԻՍՏ ՔՆԱՑԷՔ, ՄԼՈՒԿՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐԸ ՋԵՐԾ

ԳՈՐԾԱԾԵՑԷՔ

Insectox

ՇԱՏ ԶՕՐԱՒՈՐ ԶՕՍ ՈՒՆԻ ԵՒ ԱՐԱԳ ԱԶԴԵՑ

1 լիդրը 26 ֆր.

½ լիդրը 14 ֆր.

¼ լիդրը 8 ֆր.

Dépôt M. BASMADJIAN

56, Rue Corvisart, Paris (13)

Ազգ. հաստատութեանց միութեանց եւ պանդոկներու 100ին 30 զեղչ։

«ԵՐԿՈՒՆՔ»

ՕՐԿԱՆ Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

— •• —

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Երիտասարդութեան միակ պարբերաթերթը, որ կ'ապրի եւ կը տեւէ 4 տարիէ ի վեր։ Ապրիլեան սերնդին, Վահանեանց երիտասարդներու բեմը,— ԵՐԿՈՒՆՔ կը հրատարակէ նիւթեր հայ որբերու պատմութեան, յուշեր աքսորէ եւ ջարդէ ազատած բեկորներու կեանքէն, ուսումնասիրութիւններ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան մասին, յօդուածներ յեղափոխեալ երիտասարդ սերունդի մը նկարագրին կազմութեան համար, առողջապահական եւ մարզական հրահանգներ, վերագնահատութեան փորձեր մեր անցեալին ու ներկային վրայ, որբերու ծամակածի, որբերու ազարակի աշխատանքները։

Վերջապէս բեմ մը, ուր պէտք է հաւաքուին մեր գաղութներու բոլոր երիտասարդները։

Տարեկան բաժնեգին — 15 ֆրանք՝ Ֆրանսա, 20 ֆրանք՝ արտասահման։ Դիմել՝ A. KAPIKIAN, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԶԱՐ ՓՈՊՈՒՃԵԱՆ (ՍԱՓՐԻՉ)

29bis Rue Etienne Dolet, Alfortville

Ց. Է. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԷԼՕ ՔՈՇԱՆԻ «Սրծիւ» Ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. Քաշան, սովորական հաւաքատեղին Սիտա կարեւոր օրակարգ։

Նաւասարդ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի Ենթակոմիտէի անդամական ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին իր Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահը։

»»»· ·«««

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՎԻՇԱՊ Կոմիտէի ընկերահամախմբական հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ՄԱՅԻՍ 28ի ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ առթիւ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պէքոնի կայարանին դիմացի ծանօթ սրճարանին մէջ։

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Մ Ա Յ Ի Ս 28Ը Կ Ը Տ Օ Ն Ո Ւ Ի

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԱՆԷԼՕ-ՔՈՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան Դաշտահանդէսը ՅՈՒԼԻՍ 8ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ-ԴՊՐՈՑԻՆ

Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀՕՐԸ ՎՐԷԺԸ

»»» «««

... Բագրատ հեզ մը եւս գլուխը վերցուց՝ տեսնելու համար իր ցեղին կոտորածը վէրքէն քամուած կարմիր արիւնը, որ կը հոսէր ալի՜ք ալի՜ք պատուոյ դաշտին վրայ։

Սակայն կուրծքէն ստացած մահացու հարուածը՝ զինքը ուժաթափ ըրաւ։

Գիշեր էր։ Բոցեղեններու կատաղի մանչիւններուն մէջէն՝ յօշոտուած դիակներու փափուքն էր միայն, որ կը հասնէր Բագրատի ականջին։ Խեղճը, սուինի հարուածէ մը անշնչացող երախայի մը կուրծքին հպած, կը խօկար անշարժ։

Լուսինը ամպերու ետեւէն ակնարկ մը նետելով մահուան ձորին մէջ՝ կը դիտէր Բագրատը, որ դեռ կը շնչէր։ Դեռ բազկերակը կը զարնէր, դեռ հեւքը զօրաւոր էր, հոգին ապրելու պայքար կը մղէր, սիրտը, վրէժով լի, վերջին խօսքերը կը պատրաստէր։

Եւ կանգ առաւ։ Լուսինը ցրուեց լալկան ամպերը եւ սկսաւ լոյս փայլել անոր կուրծքին, կարծես թոյլ տալու որ, իր ուժերը վերստանայ՝ կարգալու համար իր վերջին խօսքը՝ Հայոց Աշխարհին։

Բագրատ սթափեցաւ, և գլուխը վեր առնելով՝ տեսաւ լուսինը, որ պատառ մօտ մը պէս իր վրայ կը հսկէր։

Խոր լռութիւն։

Մեռելներուն առջեւ՝ Բագրատն ու լուսինը նայեցան պիշ - պիշ մէկ մէկու աչքերուն, լո՜ւռ եւ յուզուած։

Մէկէն արիւն կը բուրէր, միւսէն վրէժ.

Այդ Բագրատն էր դարձեալ, որ վէրքը կուրծքին՝ վրէժի բոցավառ կայծեր կ'արձակէր շրթներէն, անիծելով աշխարհն ու իր ցեղին արիւնռուշտ ոճրագործը։ Լուսինը յօնքերը պռստած՝ անտարբեր կը դիտէր Հայոց մեռելներով բարձրացող Գողգոթան։

Բագրատ չկրցաւ երկար նայիլ արեան, եւ սկսաւ լալ։

Դառն էր կեանքը եւ տեսարանը ողբերգական։

Բագրատ, տեսնելով լուսնի աչքերուն արիւնը, ըսաւ.

— Ալ բա՛ւ է, լուսին ջան, մի մաշեցներ սիրտս

Լուսինը անհետացաւ։ Բագրատ լռեց։ Բայց իր այդ լռութեան մէջ առեղծուած մը կար թաղուած, որ ոչ ոք կրնար հասկնալ։ Աչքին առջեւն էին իր ցեղին մեռելները։ Անոնց վէրքերէն քամուող կարմիր արեան ճապաղիքը

Բագրատ անգամ մը եւս դիտելով մեռելները, քալեց խոնարհելով մատաղատի կամ ներունի նահատակներու առջեւ։

Յանկարծ կանգ առաւ դիակներու անասհման դէզի մը առջեւ։ Այստեղ դեռ կը լսուէր մահուան հանդիսը չատերուն։

Լռեց։ Վայրկեան մը ծնրադիր՝ իր աղօթքն ըսել եւ, սկսաւ քալել։ Եւ ահա մարդկային ստուեր մը, որ կը մնար անշարժ։

Մօտեցաւ։ Արիւնլուայ պատանի մըն էր։

Պահ մը նայեցան մէկ մէկու աչքերուն, լուռ եւ մտածկոտ։

Երկուքին ալ ցնցոտիներէն արիւն կը հոսէր։ Արիւն ձեռքերուն մէջ, արիւն՝ դէմքին վրայ։ Մէկը միւսէն աւելի վիրաւոր եւ տժգոյն։

Աչքերը ծանօթ երեւցան իրենց։ Դիմագիծը թէեւ տժգոյն, սակայն իր որդին կը յիշեցնէր

Հարցուց.

— Ո՞հ Արմէն, իմ անբախտ զաւակս

— Հայու մը կորիւնը։

— Անունդ ի՞նչ է։

— Արմէն։

— Ոհ Արմէն, իմ անբախտ զաւակս, դուն ողջ...

Հայր եւ որդի տարիներէ ի վեր կարօտ մնացողներու պէս փաթթուեցան իրարու

— Արմէն, որդիս, լսէ ինձ։ Մեր աղօթն ու հացովն ապրող դահիճին սուրին զոհ գացին մայրդ, քոյրերդ եւ եղբայրներդ, եւ ահա վէրքս, Ես ալ...

Եւ աչնան դեղնած տերեւի մը պէս ինկաւ անշարժ։

Մահուան վերջին հոնդիւնն էր, որ կ'արձակէր խեղճը։

Արմէն ապշեցաւ։ Սարսուռ մը պատեց դէմքը, սարսուռը մահուան եւ արհաւիրքի։ Մօտենալով վերցուց հօրը կիսամեռ գլուխը, դրաւ իր յոգնած ծունկերուն վրայ։

Հայոց անթիւ մեռելներու դէզին վրայ նոր մը եւս կ'աւելնար։ Աստղ մը եւս կը մարէր հայրենիքի գաղափարին նուիրուող այն մեծ բանակէն, ու կ'երթար, կ'երթար, կարօտն իր սրտին, միանալու իր միւս բախտակիցներուն, առանց իր երազ արեւը կարենալ ողջունելու։

×

Կարաւան մըն էր, որ կուգար դիմացի հորիզոնէն եւ կ'երթար հարաւ։

Քանի մը կորիւններ էին, աչքերը դող կը հետեւէին կարաւանին։

Յանկարծ կարաւանը կանգ առաւ. Բան մը նշմարած էին քիչ անդին

Քանի կորիւններրապաշարեցին զայն

— Ո՞վ ես դուն եւ ի՞նչ ազգէ,— հարցուցին։

— Հայու դժբախտ ձագուկ մըն եմ, — պատասխանեց դողդղալով։

— Հա՛յ...

— Այո, այս ամէնը Հայու մեռելներ են...

Ու լացաւ։

— Հապա դո՞ւն...

— Հրաշքով ողջ մնացած...։

Ուղտի մը վրայ դրին եւ կարաւանը յառաջ շարժեցաւ։ Ուրախ էին քանի կորիւնները, որովհետեւ կեանք մը փրկած էին։

Մութը կ'անհետանար։ Լոյսն էր որ կամաց կամաց կ'իջնէր երկրի վրայ

Արեւը ծագեցաւ։

Արմէնի արիւնոտ աչքերն սկսան փայլիլ կարմիր արեւի ճառագայթներուն ողողումէն։ Տժգոյն դէմքը գոյն կը ստանար։ Սակայն սիրտը կը մնար անվերջ։

Ցերեկ էր այլեւս։ Ամէն ինչ յստակ կը տեսնուէր։ Մին կը վազէր, միւսը կը կոչուէր, ուրիշ մը Հայու ծաղու մը սուինի վրայ՝ պար կը պարէր։

Զարդ կար նորէն։

— Շո՛ւտ, շո՛ւտ, դարձեալ խօսեցաւ կարաւանապետը, թող աչքերս չտեսնեն այս անիծեալ աշխարհը, եւ ականջներս չլսեն այդ անմեղներուն աղիողորմ ճիչերը։ Շո՛ւտ, շո՛ւտ...

Արմէն շարունակ կը խօսէր կարաւանապետին հետ։ Կը պատմէր թէ ինչպէս մեռաւ իր հայրը, ինչպէս մեռցուցին մայրը, քոյրը, եղբայրը, դրացին, գիւղացին ու քաղաքացին։ Արմէն սորված էր իր ցեղին պատմութիւնը։

ԾԱՏՈՒՐ ՓԻՐԳԻՐԵԱՆ

(Շար.)

(1)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

:: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.2..

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 14 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2521

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՌՕԴԻՆ ԾՈՒԽԸ ԵՒ ՃԱՌՆԵՐՈՒ ՇՈԳԻՆ

Յունիս 8ին, կարելի եղաւ անգամ մը եւս յետաձգել զինաթափութեան խորհրդաժողովին վերջնական փլուզումը:

Գտնուեցաւ միջին բանաձեւ մը, որ անուշի կը կապէ գործը:

Զանազան յանձնախումբեր կրկին եւ կրկին պիտի ուսումնասիրեն սպառազինութեանց կրճատման յետնակուտակ ծրագիրները: Պիտի ջանան գտնել բանաձեւ մը որ ընդունելի ըլլայ բոլորին համար:

Այս ժամանակայ դադարը հազիւ իրականացած, տենդագին արագութեամբ սկսան գործել դիւանագիտական մեքենան եւ ապահովութեան կամ ազգային պաշտպանութեան բանալիները:

Այսպէս, այսօր իսկ, Վենետիկի մէջ կը տեսակցին Հիթլէր եւ Մուսոլինի: Միեւնոյն ատեն Կէօպէլս, Գերմանիոյ պրոպականտի նախարարը, Վարշաւա կ'երթայ, ամրացնելու համար իր երկրին եւ Լեհաստանի յարաբերութիւնները: Իսկ Ռումանիոյ արտաքին նախարարը օրուան Թանկագին հիւրն է Փարիզի մէջ: Ու վերջապէս, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կը պատրաստուի նոր ճամբորդութեան մը, այլապէս ուշագրաւ ծրագիրներ մշակելու համար Փոքր Համաձայնութեան հետ:

Բայց աշխուժացումը աւելի ակներեւ է «ապահովութեան» ճակատին վրայ.

Կարդացէք լուրերը եւ պիտի կարդաք տակաւին.—

1. Իտալիա որոշած է երկու նոր զրահաւորներ շինել, իւրաքանչիւրը 35,000 թոն տարողութեամբ: «Ֆաշական կառավարութիւնը հարկ դատեց իր նաւատորմին տալ նոր ուժեր, որոնց շինութիւնը անհրաժեշտ դարձած էր մանաւանդ անոր համար որ, համաձայնութիւն չգոյացաւ զինաթափութեան հարցին շուրջ»:

2. Անգլիա որոշած է յառաջիկայ օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին շինել այն մարտանաւերը, որոնց շինութիւնը արտօնուած է Լոնտոնի դաշնագրով: (Այս դաշնագրին պայմանաժամը կը լրանայ 1935ին: Իտալիան ալ նոյն դաշնագրին տրամադրութենէն է որ կ'օգտուի):

3. Ֆրանսա տակաւին անցեալ շաբթու 3.120,000.000 ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը սահմանեց, ազգային պաշտպանութեան համար: Միւս կողմէ, իտալական երկու մարտանաւերու շինութեան որոշումը մտահոգութեան մատնած է Փարիզը, քանի որ ատով կը խանգարուի ծովային ուժերու հաւասարակշռութիւնը: Ուրիշ խօսքով, նորէն օրուան խնդիր կը դառնայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մրցակցութիւնը՝ Միջերկրականի մէջ:

4. Անգլիոյ օդանաւային նախարարը ծրագիր մը կազմած է, որուն համաձայն 500 նոր օդանաւեր պիտի շինուին: Այս ծրագիրը շատոնց յղացուած է, եւ նախարարական բերաններ վերջերս յատկապէս շեշտեցին անոր անհրաժեշտութիւնը, ձեւականօրէն սպասելով ժընեւի խորհրդակցութեանց ելքին:

5. Գերմանիոյ վերազինման պարագան կատարուած իրողութիւն մըն է արդէն, եւ անոր դրացիները կամ երեկուան յաղթականները անձկութեամբ կը հարցնեն թէ ո՛ւր պիտի յանգին այդ պատրաստութիւնները:

6. Հունգարիան ալ, որ կը գտնուի պարտուած եւ պատժուած պետութեանց կարգին, սկսած է ճչտալ եւ կը պահանջէ վերազինման իրաւունք, այսինքն վերաքննութիւն պատերազմական դաշնագիրներու:

7. Մ. Նահանգները դեռ վերջերս վիթխարի գումար մը սահմանեցին, նոր մարտանաւերու շինութեան եւ ուրիշ սպառազինութեանց համար:

8. Թուրքիոյ սպառազինման գործունէութիւնը հասած է ուշագրաւ աստիճանի մը: Արդէն քուէարկուեցաւ 49 միլիոն ոսկիի բացառիկ վարկ մը: Գաշտօնապէս դրուած է Տարտանէլի վերազինման հարցը: Թերթերը կը գրեն թէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Ամերիկա եւ Նիփոն (Ճափոն), երկու յածանաւերու շինութեան, շատ մը օդանաւերու եւ ուրիշ զինուորական գոյքերու գնման մասին բանակցելու համար: Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ Մոսկուա վերջերս հազար ական յանձնած է Թուրքիոյ, ի հարկին փակելու համար Նեղուցները:

9. Կը զինուի նաեւ Յունաստանը: Զօր. Քոնտիլիս, պատերազմական նախարարը, պահանջած է 18 միլիոն տոլարի վարկ մը, երեք տարուան համար:

10. Ցիչէ՞նք, տակաւին, Խ. Միութիւնն ու Նիփոնը, որոնք սպառազէն պետութեանցառաջին շարքին վրայ կը գտնուին:Անոնք եզած կը կատարելագործեն ու կը բազմապատկեն, տառնց մարդու բան հարցնելու: Եւ միշտ կանգնած՝ դէմ դիմաց: (Այս տեսակէտէն խիստ պերճախօս է Խ. Իշխանութեան նորագոյն օրէնքը, որ մահապատիժ կը սահմանէ զինուորական դասալիքներուն եւ պատանդ կը հռչակէ անոնց ազգականները, մանաւանդ նկատի ունենալով Ծայր Արեւելքի կացութիւնը).

Ուրեմն, ճառերու շողին եւ բանաձեւերու խշրտուքը արագօրէն տեղի կուտան վառօդի եւ քիմիական կազերու ծուխին առջեւ:

Մինչ զինաթափութեան գործը յառաջ կ'երթայ կրիայի կամ խեցգետնի քայլուածքով, նոր սպառազինութեանց եւ վերազինման մեքենան կը բանի շոգեկինդ ու սրընթաց...

Անշուշտ այս պատկերը շատ աւելի մռայլ է, քան այն կացութիւնը որ կը տիրէր 1914ի նախընթաց շրջանին:

Այս առթիւ, ի՞նչքան խօսուն է Թուրք մամուլին կէս-բերան հերքումը՝ Նիփոնի հետ կատարուած գաղտնի բանակցութեանց մասին:

Կ'արժէ կրկին եւ կրկին քրքրել այդ հանգոյցը, որ անմիջական կապ ունի մեր ժողովուրդի ճակատագրին հետ: Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊՐԱԶԻԼԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ

»»»··«««

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը յունիս 7ին նկատի առաւ Իրաքի Ասորիներուն տեղաւորման խնդիրը: Տեղեկարեր Մատարիակա (Սպանիոյ պատուիրակը) յայտարարեց թէ այլեւս կարելի չէ Պրազիլիա դրկել Ասորիները, որովհետեւ նոր օրէնք մը քուէարկուած է որ կը սահմանափակէ ներգաղթը՝ որ եւ է երկրէ: Հետեւաբար, մասնաւոր յանձնախումբը պէտք է նոր բանակցութիւններ կատարէ այն երկիրներուն հետ որ յարմար եւ տրամադիր են Ասորիներու ներգաղթին: Իրաքի պատուիրակը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է դիւրացնելու յանձնախումբին գործը:

Նոր խստութիւններ կարմիր դասալիքներու դէմ

»»»··«««

ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՏԺՈՒԻՆ ԻԲՐԵՒ ՊԱՏԱՆԴ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն յունիս 8ին հաստատեց նոր օրէնքը՝ զինուորական դասալիքներու դէմ: Օրէնքը մասնաւորապէս կը վերաբերի գործօն բանակին եւ կը հաստատէ պատանդի դրութիւն մը: Այսպէս, 18 տարեկանէն վեր ամէն ազգական անձնապէս պատասխանատու պիտի համարուի իր ընտանիքի զինուոր անդամին հաւատարմութեան: Գործօն բանակի զինուորներէն անոնք որ յանցաւոր կը գտնուին որեւէ դաւաճանութեամբ, պիտի գնդակահարուին առանց վերապահութեան: Քաղաքացիներն ալ առ հասարակ պիտի գնդակահարուին, բայց եթէ մեղմացուցիչ պարագաներ գտնուին, մահապատիժը կրնայ վերածուիլ տասը տարի բանտարկութեան: Օրէնքին գլխաւոր նորութիւնը կը վերաբերի սահմանէն դուրս դասալքութեան: 18էն վեր այն բոլոր ազգականները որոնց հետ կ'ապրէր դասալիքը, եթէ նոյնիսկ լուր չունենան դասալքութենէն, պիտի զրկուին ընտրական իրաւունքներէ եւ Սիպերիոյ հեռաւոր շրջանները պիտի աքսորուին հինգ տարուան համար: Եթէ ուրիշ ազգականներ գիտէին զինուորին փախչելու մտադրութիւնը եւ լուր չէին տուած կառավարութեան, կրնան զրկուիլ իրենց ստացուածքներէն եւ դատապարտուիլ 5 — 10 տարի բանտարկութեան: Ընտրական իրաւունքներէ զրկուիլ՝ համազօր է օրէնքէ դուրս հռչակուելու, քանի որ ամէն պարտականութիւն ունին բայց ոչ մէկ իրաւունք, ոչ ալ ուտելու տոմս: Անոնք մեծ մասով քահանաներ են, կամ նախկին քահանաներ եւ զինուորներ, նախկին պաշտօնեաներ եւ սպաներ, քուլակներ եւ ուրիշ դասակարգային թշնամիներ: Օրէնքը մասնաւորապէս կը վերաբերի բանակին եւ օդանաւային ուժերուն եւ մեծ մասով հետեւանք է Ծայր. Արեւելքի մէջ պատահած դասալքութեանց: Այդ շրջանին մէջ, Ջեկայի ասժանակիր աշխատանքի հինգ խաչուր կայաններէն զատ, բազմաթիւ կէս-ազատ բանուորական կազմակերպութիւններ սահմանուած են Ծայր. Արեւելքի ճարտարագործական զարգացման: Այսպէս, նոր երկաթուղի կը շինեն Պայքալ-Ամուր գծին վրայ, հանքեր կը բանեցնեն եւ գործարաններ կը կառուցանեն Ծայր. Արեւելքի բանակին համար: Գործունէութեան գլխաւոր կեդրոններէն մէկն է Կոմսոմոլսկ-Ամուր քաղաքը, որ հաստատուեցաւ 1932ի վերջերը, Ամուրի կոյս անտառին մէջ: Խապարովսքի եւ Նիքոլայեւսքի կէս ճամբուն վրայ: Այս աքսորավայրը ունի 20.000 բանուորներ, մեծ մասով՝ Ուկրայնայի եւ Հիւսիսային Կովկասի գիւղացիներ: Դասալքութիւնները կը պատահին ոչ միայն Ջեկայի շարքերէն, այլեւ «ազատ» բանակատեղիներէն: Դասալիքները կը փորձեն Մանչուրիա փախչիլ: Նոր օրէնքին սահմանած մահապատիժը կը վերաբերի այս փախստականներուն:

Մահափորձ Աւստրիոյ փոխ-վարչապետին դէմ

Յունիս 12ին մահափորձ մը կատարուեցաւ Աւստրիոյ փոխ-վարչապետ Փ. Ֆէյի դէմ: Ռումբ մը պայթելով, օդը հանեց Փէչթայի գծին մէկ մասը, բայց կառախումբը անվնաս մնաց եւ Փ. Ֆէյ կրցաւ Փէշթա հասնիլ ողջ առողջ: Ոստիկանութիւնը կը յայտարարէ թէ մահափորձը սարքած են հիթլէրականները, համաձայն Պերլինի եւ Միւնիխի կեդրոններէն տրուած հրահանգներու: Ուրիշ դաւադրութիւններ ալ երեւան հանուած են: Կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը ծանուցանէ թէ մահապատիժ պիտի կրեն անոնք որ կը մասնակցին այսպիսի ահաբեկումներու: Մահուան պիտի դատապարտուին նոյնիսկ անոնք որ ահաբեկիչներու յառուկպայթուցիկներ կը պահեն:

Ոստիկանութիւնը 66 քիլոկրամ ուժանակ բռնեց Ինսպրուքի մօտ եւ ձերբակալեց երկու ծանօթ հիթլէրականներ: Սալցպուրկի հարկային վարչութեան պաշտօնատան մէջ ռումբ մը պայթելով, վիրաւորեց երկու անձեր եւ ծանր վնասներ պատճառեց շէնքին: Վիէննայի մէջ բռնուեցան բազմաթիւ գաղտնի թուղթեր, որոնք նոր դաւադրութիւն մը երեւան կը հանեն: Որոշուեցաւ կրկնապատկել երկաթուղիներու պահակներուն թիւը

Պուլկարիոյ կուսակցութիւնները լուծուեցան

ԱՆՈՆՑ ԹԵՐԹԵՐՆ ՈՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐՆ ԱԼ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Պուլկարիոյ նոր կառավարութիւնը հրամանագրով մը լուծեց բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները: Այս օրէնքով միեւնոյն ատեն կ'արգիլուին բոլոր այն թերթերը, պարբերականները, գրքոյկները եւ հրատարակութիւնները որ քաղաքական-կուսակցական ձգտումներ ունին: Արգիլուած են նաեւ կուսակցական հաւաքոյթներն ու պայքարները: Ոչ մէկը պիտի կրնայ անդամակցիլ արգիլուած կուսակցութեանց: Արգիլուածկազմակերպութիւն մը չպիտի կրնայ գործել ուրիշ որ եւ է ձեւով:

Հրամանագիրը բանտարկութեան և տուգանքի պատիժներ կը սահմանէ անսաստողներուն եւ կը ջնջէ այն բոլոր օրինական տրամադրութիւնները որ կը հակասեն նոր օրէնքին:

Միեւնոյն ատեն, քանի մը օր պայմանաժամ տրուած է, զէնքերը յանձնելու համար:

Անգլիա 500 նոր օդանաւ պիտի շինէ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ օդանաւային նախարարը ծրագիր մը կազմած է, 500 նոր օդանաւերու շինութեան համար: Անգլիա ունի արդէն 800 առաջին կարգի եւ 130 երկրորդ կարգի օդանաւեր, որ կը կազմեն Արքայական օդանաւային ասպարէզը: Նոր օդանաւերուն շինութիւնը պիտի վերջանայ քանի մը տարիէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՈՒՏ, ԱՒԵԼԻ ՇՈՒՏ.

»»»·«««

Հայ կամաւորներու եւ մարտիկներու պաշտօնաթերթը «Բազմիկ», իր մայիս 27ի թիւով կը ձայնակցէր երիտասարդական կազմակերպութեան պահանջին, դնելով շարք մը առաջարկներ:

1929էն ի վեր, «Յառաջ»ի միջոցաւ իմ կարգիս արծարծած ըլլալով այս հարցը, անգամ մը եւս կը հաստատեմ.—

ա) Գաղթաշխարհի հայ կեանքի վերանորոգման եւ պահպանման միակ կարեւոր ազդակը երիտասարդ սերունդն է՝ մարտական ոգիով, աւելի ճիշդ արիական ոգիով տոգորուած:

բ) Զայն պէտք է առնել անցեալէն եւ վերանորոգուիլ ներքնապէս. մէկ կողմ նետել որը, խեղճ, պզտիկ-ազգ որակումները, այլ մանաւանդ «խառաբէի մալախաթ»ի եւ թայֆայականութեան օտարոտի բարքերը, ինչպէս բառերն ալ կ'ապացուցանեն, չունենալով իրենց հարազատ հայերէնը:

գ) Կուսակցութիւնէ անկախ կազմակերպութիւն մը պէտք է ըլլայ երիտասարդականը, առողջ ազգային ուղղութեամբ, որ համապատասխանէ հայ երիտասարդ սերունդին պահանջներուն, իրագործելի ծրագրով եւ յարմար անունով, (եւ ազգընկերականութիւն պիտի ըսէի):

դ) Այս տեսակ կազմակերպութիւն մը փոքր խմբակի մը միջոցով ալ կարելի է յաջողցնել, եթէ հողը հասունցած է անոր համար. (ամբողջական ծրագրի կազմութիւնն ու յայտարարութիւնը կարելի է յետաձգել որոշ ժամանակ):

Ու, «Եզմարիտ, Եզմարիտ կ'ըսեմ ձեզի», հասուն է այդ հողը, ինչպէս ուղեկիցներ «Երկունք», «Հայ Սկաուտ» եւ «Բազմիկ»: Երիտասարդներ կան ամէն տեղ պատրաստ՝ ազդանշանին որ պէտք չէ ուշանայ այլեւս:

Առաջին քա՛յլն է որ պէտք է առնել:

Ու շո՛ւտ, աւելի շուտ:

ՍԼԱՔ

ՎԱՀԱՆ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

Երէկուան թերթը հրապարակ հանուած էր, երբ Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը, յունիս 12 թուականով.—

Վահան Գարտաշեան մեռաւ գիշերը: Նիւ Եորքի դատը սկսաւ յունիս 7ին:

Վահան Գարտաշեանի մահով կ'անհետանայ քաղաքական հունդուն գործիչ մը: Թէեւ անդամ չէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան, բայց միշտ եղած էր համոզուած գործակից մը անոր քաղաքականութեան, ի խնդիր Հայաստանի ամբողջացման եւ անկախութեան: Իր քաղաքական կեանքը սկսած է իբրեւ թարգման Ռուզվէլթի Ռոմ. դեսպանատան: Մեծ պատերազմէն վերջը, ամբողջովին նուիրուեցաւ հայկական դատին, սերտօրէն կապուելով Հ. Հ. անդրանիկ դեսպան ողբացեալ ընկեր Գ. Փաստրմաճեանի (Արմէն Գարօ) հետ: Ինքն էր վարիչ ոգին Հայաստանի անկախութեան ամերիկեան կոմիտէին, որ այնքան արդիւնաւոր փարեց հայկական դատը, երկար ատեն խափանելով Լօզանի դաշնագրին վաւերացումը՝ Մ. Նահանգներուն կողմէ: Իբրեւ իրաւագէտ եւ քաջ անգլիագէտ, Վահան Գարտաշեան Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին եւ Հ. Հ. պատուիրակութեան գործօն աջակցութեամբ, յաջողեցաւ հայկական դատին հետ կապուած պահել բազմաթիւ հեղինակաւոր Ամերիկացիներ,— Պ. Պ. Ճէրըրտ (նախկին դեսպան Պերլինի, որ գիրք մը գրած է ջարդերու մասին), Պ. Մորկընթօ (նախկին դեսպան Պոլսոյ, նոյնպէս հեղինակ ջարդապատումի մը), ծերակուտական Քինկ, եպիսկոպոս Մէննինկ, ծերակուտական Սուանսըն եւայլն: Ազատ մուտք ունէր Մ. Նահանգներու կառավարական եւ խորհրդարանական շրջանակներուն հետ եւ լայն յարաբերութիւններ: Հակառակ տկար առողջութեան եւ բազմաթիւ խոչընդոտներու, դրացիակազմակերպիչը կը տքնէր երիտասարդական եռանդով եւ անյողդողդ հաւատքով: Ո՛ր եւ է նպաստաւոր առիթ չէր վրիպեր իր ուշադրութենէն եւ հետեւելով հանդերձ Հ. Հ. պատուիրակութեան հրահանգներուն, յաճախ դիմումներ կը կատարէր, ծրագիրներ կ'որոճար իր նախաձեռնութեամբ: Երբ Մ. Նահանգները ճանչցան Խ. իշխանութիւնը, Գարտաշեան նորէն ոգեւորուեցաւ եւ ուզեց անկարելին փորձել, ի նպաստ հայկական դատին:

Տակաւին կանուխ է, ամբողջովին պատկերացնելու համար կեանքն ու գործը այս քաղաքական գործիչին, որ աչքերը կը փակէ միջազգային կացութեան եւ ազգային կեանքի ամէնէն մռայլ մէկ շրջանին: Նիւ Եորքի դէպքէն վերջը, Վահան Գարտաշեան արիաբար ճակատեցաւ նանր ծանօթ խուժանավարութեան դէմ, խօսելով ու գրելով, լուսաբանելու համար Մ. Նահանգներու հանրային կարծիքը: Ինքն ալ մէկն էր 9 ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբաններէն: Տարիքը մօտ 55: Վերջերս հիւանդացած էր: Մեր ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն

Ամերիկայի պատասխանը պարտքերու մասին

—·—

ՖՐԱՆՍԱ ՆՈՐԷՆ ՈՐՈՇԵՑ ՉՎՃԱՐԵԼ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը յունիս 4ին Անգլիոյ հաղորդած էր իր պատասխանը, պարտքերու վճարման մասին: Այս ծանուցագրով, Ուաշինկթընի կառավարութիւնը կը մերժէ Անգլիոյ առարկութիւնները, կը յայտարարէ թէ պատերազմական պարտքերը կապ չունին Անգլիոյ առնելիքներուն հետ, եւ տրամադրութիւն կը յայտնէ դրամի փոխարէն ապրանք ընդունելու.

Ֆրանսայի նախարարական խորհուրդը երեքշաբթի օր նիստ գումարեց նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահին: Արտաքին նախարարը տեղեկութիւններ տուաւ յունիս 15ի պայմանաժամի պարտաւորութեանց մասին: Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ մնալ 1932 դեկտեմբերի տեսակէտին վրայ, այսինքն որ եւ է վճարում չկատարել, մինչեւ որ վերջնական կարգադրութիւն մը ըլլայ պարտքերու համար:

Այս պատասխանը անմիջապէս հաղորդուեցաւ ամերիկեան կառավարութեան.

ՏՈՒՆԻ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 15 ՑԱԻԵԼՈՒՄԸ ՑԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Երեսփ. Ժողովէն յետոյ, Ծերակոյտն ալ որոշեց որ այս տարի եւս չգործադրուի բնակարաններու վարձքի հարիւրին 15 յաւելումը (համաձայն 1926ի օրէնքին): Այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով տնտեսական տագնապը:

Դամասկոսի առեւտրականները Պաղեստին կը գաղթեն

Դամասկոսի թերթերը կը գրեն թէ շատ մը վաճառականներ կը թողուն իրենց գործը եւ կը մեկնին Պաղեստին, որ կը քաշէ զիրենք շնորհիւ իր տնտե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տօքթ. Կէօպլէրի ճառէն եւ «Անկրիֆի» առած դասէն յետոյ, որոնք պաշտօնական հանգամանք ունին, անցնինք «Շթիւրմէր» շաբաթաթերթի հակահրէական յարձակողականներուն: Այս թերթը կը ձգտի հաստատել թէ Հրեաները աշխարհի ամէնէն գարշելի ժողովուրդն են. Անոնց բարքերը ապականուած են եւ ապականիչ, անոնց օրինագիրքը, Թալմուտը, կը քաջալերէ գողութիւնը եւ մարդասպանութիւնը: Այս վերջին ամբաստանութիւնը որ մեծ աղմուկ յարոյց բոլոր ընդհանուր աշխարհի մէջ, նոյնութեամբ տալէ առաջ, հարկ կը համարիմ Թալմուտի մասին երկու խօսք ըսել: Թալմուտը Հրեաներուն օրինագիրքն է, ան է որ կը բացատրէ Հին Կտակարանը, Հրեաներուն օրէնքները, ծէսերը եւ անոնց ընկերային եւ տնտեսական կեանքի մէջ պարտականութիւնները: 1855ին Վարշաւիա տպագրուած «Միտրաշ Թալփիոթ» եբրայական գրքին 255 էջին մէջբերում մը կուտայ «Շթիւրմէր», մէջբերում մը որ շատ յատկանշական է հրէական, մանաւանդ լեհ-Հրեաներու բնաւորութեան տեսակէտով:

«Աստուած ոչ-Հրեան ստեղծեց մարդու կերպարանքով, թէեւ անոնք հաւասար են կենդանիներուն: Հրեային չի վայլեր որ կենդանիէ մը ծառայուի, ասոր համար անոր կը ծառային կենդանիները մարդու կերպարանքով»:

Այս մէջբերումը ընելէ յետոյ «Շթիւրմէր» կը պատմէ դէպք մը, ուր Հրեայ մը չափազանց անխղճօրէն կը վարուի իր քրիստոնեայ եւ հիւանդ աղախինին հանդէպ:

Թալմուտի մէջ գրուած է.—

«Երբ Հրեայի մը ոչ-հրեայ ծառան կամ ոչ-հրեայ աղախինը մեռնի, պէտք չկայ Հրեային ցաւակցութիւն յայտնել: Պէտք է Հրեային ըսել՝ «Աստուած հատուցանէ վնասդ», ճիշդ այնպէս ինչպէս անոր եզը կամ էշը սատկած ըլլար»:

Հրեաներու խարեբայութիւնը անոնց արեան մէջ մտած է եւ նկարագրին մաս կը կազմէ, կ'ըսէ նոյն թերթը, քանի որ անոնց օրինագիրքն է որ կը յանձնարարէ.—

«Երբ Հրեայ մը ոչ-հրեայ մը (աքում) խաբած է, կամ անկէ գողցած ըլլալով՝ պարտաւոր է երդում ընել, թոյլատրելի է անոր երդում ընելը, երբ վստահ է որ իր երդումը մէջտեղ պիտի չելլէ»:

«Հրեային արգիլուած է խաբել իր եղբայրը, բայց ոչ-հրեան խաբել՝ թոյլատրելի է»:

«Թոյլատրելի է ոչ-հրեայի մը ոսկիէն օգտուիլ, թոյլատրելի է անոր ունեցած պարտքը չվճարել»:

Երկար է շարքը Թալմուտի պարունակած հակաքրիստոնէական այս պատուիրաններուն: Անոնց դէմ պաշտպանուելու համար խօսք մը չլսեցինք մինչեւ այսօր հրէական աղբիւրէ: Այս եւ նման յարձակումները դէմ լռութեամբ կ'անցնի հրէական-սիոնական Պերլինի օրկանը: Սակայն երբ «Շթիւրմէր» Հրեաները իբրեւ մարդասպան ժողովուրդ կ'ամբաստանէ, Ե. Րունտշաու իր 15 Մայիսի թիւին մէջ կը գրէ.— «Զենք կրնար սղոսկիլ, երբ մեզ «մարդասպան ժողովուրդ» անունով կը յորջորջեն: Հոս ենք մենք, սպաննող ժողովուրդ չենք այլ Հրեայ ժողովուրդը, որ ինչպէս որ եւ է մարդկային խմբաւորում, ամօթ եւ ցաւ, ստեղծագործելու համար, եւ ամէն բանէ առաջ, պատիւ կը զգանք, որ երկար ատեն երազանքէ եւ անյաջողութենէ վերջ, երկար ատեն ուրացումէ եւ նուաստացումէ վերջ, այսօր նոր, շինարար, ամէն տանջանքով եւ հրճուանքով ստեղծագործ աշխատանքի կապուած կեանքի մը ցանկութիւնը ունինք»:

«Միսական մարդասպանութեան» վերագրումը գրեթէ ամէն երկիրներու մէջ, ուր հրէութիւն կայ, ծանօթ է: Զատկի տօնի առթիւ հրէական անխմոր բաղարջը, կ'ըսեն թէ, քրիստոնէի արիւնով կը պատրաստուի: Այս սարսափելի ամբաստանութիւնը որ միջնադարէն սկսեալ գոյութիւն ունի եւ շատ մը երկիրներու մէջ վկայութիւններով թէ հաստատուած եւ թէ հերքուած է, «Շթիւրմէր» հակասեմական օրկանին մէջ մնայուն յարձակողականի նիւթ կը ծառայէ: Ան դիմելով հրէական աղբիւրին, Թալմուտի, անկէ մէջբերում մը կ'ընէ, որու հիման վրայ թոյլատրելի է մեռցնել ոչ-Հրեան: Այստեղ նոյնութեամբ կ'արտագրեմ այն հատուածը, որ Թալմուտի Սոհար կոչուած գրքէն առնուած է: Սոհար՝ միջնադարեան միստիքական գիրք մըն է, դժուարահասկնալի, որ ունի իր սեփական ոճը, կը նմանի Աւետարանը բացատրող գրքերու, ան կը բացատրէ պատուիրաններու գործադրութիւնը եւ կը վարժեցնէ Հրեան ներքին բարեպաշտութեան:

Տօքթ. Էրիխ Պիշով կը թարգմանէ զոհաբերութեան կենդանիին վերաբերեալ գլուխը: Այնտեղ կը բացատրուի այն հարցը թէ զոհաբերելիք կենդանին միայն կրօնաւորներէ՞ թէ նաեւ աշխարհականներէ եւ կիներէ կարելի է ընտրել: Աշխարհական բառը եբրայերէն բնագրին մէջ երկու իմաստ ունի,— աշխարհական եւ օտարական: Այսպէս «Շթիւրմէր» շաբաթաթերթի եւ Տօքթ. Էրիխ Պիշովի թարգմանութեամբ զոհաբերելիք կենդանիին մասին գրուած է.—

«Նաեւ կայ պատուիրանք մը մորթելու օտարները, որոնք կենդանիներու հաւասար (համարժէք) են: Այս մորթոտումը կը կատարուի օրէնքին թոյլատրուած եղանակով: Որովհետեւ անոնք որ հրէական օրէնքին ենթակայ չեն, պէտք է օրինաւոր Աստուծոյ իբրեւ զոհ մատուցանել: Սաղմոսի Գլ. ԽԴ. 23ը անոնց մասին է. «Քեզի համար մենք սպաննուեցանք, մենք մորթուեցանք իբրեւ ոչխարներ սպանդանոցին մէջ»:

Հրեաներու վերագրուած այս ոճիրը քանիցս քննութեանց եւ ստուգումներու առիթ տուած է: 1912 թուին ալ այն խնդիրը արծարծուեցաւ, այն ատեն Քէնթըրպըրի արք.ը, Եորքի արք.ը Ուէսթմինսթըրի արք.ը յայտարարութիւն մը ստորագրած են, ըստ այդ յայտարարութեան (6 Մայիս 1912), անհիմն են սպանութեան վերագրումները եւ ստեղծուած են միայն Հրեաները վիրաւորելու կամ անոնց վնասելու մտքով: Այս վերագրումը ծնունդ առած է, կ'ըսէ յայտարարութիւնը, միջնադարեան «սեւ մտքերու» մասին տարածուած զրոյցներէն:

Այս անգամ ալ «Թայմզ»ի մէջ Քէնթըրպըրի արք.ը հերքեց Հրէից վերագրուած «ծիսական մարդասպանութիւնը»: Հիմա տեսնենք Թալմուտ-Սոհարի վերոյիշեալ հատուածին մէկ ուրիշ թարգմանութիւնը, զոր կուտայ մեզի Պերլինի սիոնական օրկան Եուտիշէ Րունտշաու.—

«... Մորթելու պատուիրանքը թոյլատրելի է նաեւ օտարներուն (այլ բացատրութեամբ՝ կիներուն), ասոնք մարդու զաւակներ են, որոնք կենդանիներու հաւասար են(*) որովհետեւ անոնք որ Թորայով (հրէական օրէնսգրքով) չեն զբաղիր, պէտք է որ անոնց միջոցաւ աղօթք-զոհաբերում կատարուի, որպէսզի անոնք Սրբութեան, օրհնեալ ըլլայ Անոր անունը, մօտենան եւ որոշ տանջանքներու հանդուրժեն, ինչպէս կ'ըսուի Սաղմոս Գլ. ԽԴ.ի մէջ, որովհետեւ մենք քու կամքիդ համար է որ խողխողուած ենք եւ իբրեւ զոհի կենդանի համարուեցանք»

Աղօթքի զոհաբերումը կը փոխարինէ կենդանիներու զոհաբերումը:

Որքան ալ ճիշդ ըլլայ մէկ կամ միւս թարգմանութիւնը այս հատուածին, ան իր էութիւնով մութ է եւ անորոշ, կը ծառայէ միտքերը պղտորելու եւ «ծիսական ոճրագործութեան» մասին կասկածներ ներշնչելու:

Այս անհաճոյ գլուխը փակելէ վերջ յիշեմ «Անկրիֆ»ի 10 Մայիս թիւով վերջին խմբագրականը, «Ինչպէս պէտք է վարուիլ Հրեաներուն հետ» վերնագրով: «Անկրիֆ» կը յանձնարարէ հեռու մնալ Հրեաներէն: Պէտք է անջրպետ մը զատէ Հրեան Գերմանացիէն, ան սկսած է նորէն մօտիկութիւն ցոյց տալ, կը գրէ «Անկրիֆ», անոնք կը վարուին այնպէս, իբրեւ թէ բան մը պատահած չըլլար, անոնք նորէն սկսած են մեզի հետ առեւտուր մը արհամարհանքով խօսիլ, իրենց յարգանքով արտայայտուած կատակներուն մէջ երբեմն ի յայտ կուգան փոքր պզպզուկներ:

Անոնք կը յայտնեն թէ իրենց կեանքին մէջ մարդոց կուրծքերուն վրայ երբեք այսքան առատ երկաթէ խաչի պատուանշան չէին տեսած (ծաղր!): Երբ Հրեայ մը կը կորսնցնէ իր յարգանքը, զայն վերէն վար եւ վարէն վեր չափեցէք, կը գրէ «Անկրիֆ». Երբ չեն վիրաւորուիր այդ նայուածքէն, անկէ Հրեայի մը հետ է որ գործ ունինք, այն ատեն հարցուցէք.

— «Արդեօք իրար [illegible] յունուարէն առա՞ջ թէ վերջը կը ճանչնայինք»:

Եւ կամ ըսէք.— «Կը սխալիք, դուք մեր երկրէն դուրս չէք ելած»... Իսկ «Եուտիշէ Րունտշաու» իր կողմէ ընթերցողներուն կը յանձնարարէ [illegible] լռութիւն: «Անկրիֆ»ի առ գերման պատասխանելով. կ'ըսէ.— «Հաճելի բան մը չէ մարդու մը հոգեկան տառապանքը ծաղրել»:

Այս բոլորը հակահրէական պայքարի մէկ անցքն է: Սեպտեմբերին տեղի կ'ունենայ հակահրէական համաժողով մը Նիւրնպէրկի մէջ: Հրեաներն ալ իրենց կարգին չեն քնանար: Կ'արժէ յիշել Պիզմարքի խօսքը թէ երբ Վարշաւիոյ մէջ Հրեայի մը ոտքին կոխեն, Նիւ Եորքի Հրեան արդէն կը սկսի պոռալ: Հրեաները աշխարհի ամէն կողմը խիստ պոյքոթի կ'ենթարկեն գերման առեւտուրը: Գերմանիոյ հրէական հարցը դեռ իր լուծումը չէ գտած:

Մեզի Հայերուս համար, այն աստիճան հետաքրքրական են այս պայքարին երեւոյթները, որ պէտք ունինք դասեր առնելու, հիւր ժողովուրդ մը ըլլալու մեր հանգամանքը նկատի առնելով: Ժամանակցիլ քաղաքական վէճերու, չխառնուիլ մեր բնակած երկրի քաղաքական կեանքին, հիւրի մը վայել ընթացքը ունենալ, չքննադատել եւ չխանգարել տեղացիին գործը:

Նոր Գերմանիա բարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտայ փոքրաթիւ հայ գաղութին, սակայն մեզ չի պարտադրեր որ Հրեաներու հակառակ արտայայտուինք: Մեզմէ շատ աւելի զօրաւոր եւ մեծ ժողովուրդներ զգոյշ են մէկ կամ միւս կողմին դէմ դիրք բռնելու համար: Գերման Հրեաները յաճախ համակրանքով կը վերաբերին Հայերու հանդէպ: Վկայ է վերջին մեծ վէպը, հայ հերոսական կռիւէ մը.— «Մուսա լերան քառասուն օրերը», որուն հեղինակը գերման Հրեայ մը, նախկին Ակադեմիայի անդամ, Ֆրանց Վէրֆելն է: Վէպ մը որ արգիլուեցաւ Գերմանիոյ մէջ, թուրք կառավարութեան պահանջով:

Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

(*) Օտարները կամ կիները կենդանիներու հաւասար ընկալելը արդէն ցոյց կուտայ թէ ինչո՛ւ ոչ-հրեային հանդէպ ընդհանրապէս կոշտ եւ անզգայ է եղած:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԺԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

»»»..«««

ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Դէպի քաղաք արշաւը, որ գիւղացիները կը վերածէ բանուորներու, յեղափոխական տարիներու յատկանշական երեւոյթ մըն է: Հարկ էր որ ճարտարագործուէր երկրագործական երկիր մը: Իբրեւ հետեւանք ասոր, մեծ քաղաքները լեցուեցան բնակչութեամբ մը, որ տեղաւորուելիք տեղ չունի: Սովետ թերթերու մէջ արագ ակնարկ մը կը բաւէ մեզի տալու համար Մոսկուայի մէջ տեղաւորուելու դժուարութեան պատկերը: Ահա օրինակ մը.—

«Տրամադիր եմ փոխանակելու սենեակ մը, այսինչ փողոցը, պատուհանին քովիկը, ուրիշ տեղ մը հետ, որ այնինչ գործատան քովիկը ըլլայ» («Փրավտա»)էն:

Եւ ասիկա երբեք բացառիկ պարագայ մը չէ: «Փրավտա»ն եւ «Իզվեստիա»ն ամէն օր 20 — 30 նման ազդեր կը տպեն: Համաձայն պաշտօնական թուանշաններու, Մոսկուայի ամէն մէկ բնակիչ իրաւունք ունի 6 քառ. մեթր տեղի: Լենինկրատի քաղաքացին՝ 9 քառ. մեթր, ուրիշ քաղաքներու մէջ միայն 3 քառ. մեթր:

Աւելի լայն տեղ մը գրաւելու համար, հարկ է վճարել վարձք մը որ հետզհետէ կ'աւելնայ: Բանուորները կը վճարեն 25 կոպեկ ամիսը՝ քառ. մեթրին համար, ինչ որ կը նշանակէ րուպլիուկէս՝ 6 քառ. մեթրի համար: Իրականութեան մէջ, այս բոլոր աղքատ մարդիկը սարտէլայի նման թխմուած են իրարու վրայ:

Անկարելի բան է ազատ սենեակ մը գտնել

ՍԻՐԱՀԱՐԸ ԵՒ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Հոս որքան ալ մեքենականացած ըլլան մարդիկ, երբեմն կը պատահի որ փոխադարձօրէն իրարու հաւնին, եթէ տարբեր սեռերէ են, եւ ընտանիք կազմեն:

Այս մասին ի՞նչ կը մտածէ մեր առաջնորդուհին:

— Սէրը, կ'ըսէ ան, նախապաշարում մըն է: Ամենակարեւորն է սերունդին շարունակութիւնը: Երկու սեռերը բացարձակապէս հաւասար են: Կարեւոր է սերունդին շարունակութիւնը:

Վիժումը տեսականօրէն արտօնուած է: Բայց, կին մը կարենալ վիժեցնելու համար, պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1) Պէտք է նուազագոյնը երեք ամիս առաջ յղի մնացած ըլլայ: 2) Ուժով ըլլայ, որպէսզի կարենայ տոկալ գործողութեան: 3) Վիժումը արդարացնէ որեւէ պատճառ, լքում, հիւանդութիւն, տղոց շատութիւն:

Իրականին մէջ, վիժումը չի քաջալերուիր, որովհետեւ դարմանատուները, որոնք անբաւարար չափով մաքրութիւն ունին, կուտան մեռեալներու մեծ տոկոս մը, եւ շատ կիներ կը նախընտրեն, վերջ ի վերջոյ, չօգտուիլ այդ իրաւունքէն:

ԿԻՆ-ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ.— Բայց իսկ այն փաստէն թէ կինը արդէն հաւասար կը նկատուի, կը հետեւի բնականօրէն որ ան կրնայ նաեւ զինուոր ըլլալ այրերուն նման: Շատ կը խօսուի այդ կին-զինուորներու մասին: Իրականին մէջ, շատ հազուադէպ կը տեսնուին անոնք: Համաձայն մեզի ըսուածին, չափազանց քիչ կիներ կատարած են իրենց պարտականութիւնը բանակին մէջ եւ կրած են համազգեստ: Անոնցմէ կազմուած վաշտեր գոյութիւն չկան

ԳԻՆԵՐԸ.— Միեւնոյն արտադրութեան գինը կը փոխուի համաձայն գնուած տեղին: Համագործակցականէ՞ն կը գնէք, արդեօք շուկայէ՞ն թէ համապատասխան տոմսով՝ պետական խանութէն: Այս պատճառաւ, սովետ քաղաքացի մը կրնայ միեւնոյն տոպրակին մէջ ունենալ գետնախնձորներ, որոնցմէ ոմանք իրեն արժած են այսքան րուպլի՝ քիլոկրամը, երկրորդ մասը այսքան րուպլի, իսկ երրորդը՝ այսքան րուպլի: Տոմսի եւ համագործակցականի միջոցով, արդիւնաբերութիւններն ու հագուստները կը տրուին այնպիսի գիներով, որոնք մինչեւ 20 անգամ կ'աւելնան: Օրինակ, ճերմակ հացը տոմսով կ'արժէ 45 կոպէկ (քիլոն), իսկ ազատ շուկային մէկ 3 րուպլի:

ՁՐԿՈՒԱԾՆԵՐԸ.— Մարդոց ամբողջ շարք մը զուրկ է տոմսակ ունենալու իրաւունքէն: Ասոնք են,— բուրժուաները, նախկին պաշտօնեաները, նախկին վաճառականները, քահանաները, կառապանները, կասկածելիները եւայլն: Ասոնց ամէն մէկը ձգուած են իրենց գլխուն ճարը նայելու: Ասիկա ռուսական րէժիմին յատկանշական գիծերէն մին է: Որ եւ է դասակարգի արգիլել որ եւ է գործ եւ մերժել ապրելու բոլոր միջոցները: Սթալին, 1930 յունիս 27ին իր ճառին մէջ խոստովանեցաւ թէ միսի, կաթնային արտադրութեանց եւ բանջարեղէնի հայթայթումը բաւական դժուար է: 1933ին, ան ըսաւ.— «Մենք դեռ եւս յաջողած չենք գոհացնելու բանուորներու եւ գիւղացիներու պահանջները: Շատ քիչ հաւանականութիւն կայ որ կարենանք յաջողիլ յառաջիկայ տարի»:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ.— Ժամ մը առաջ կը հասնինք Հոկտեմբերեան կայարանը, առնելու համար այն շոգեկառքը, որ մեզ Լենինկրատ պիտի տանի: Ասիկա առիթ մը պիտի ըլլայ որ քիչ մը դիտենք: Սովետ Ռուսիոյ մէջ կայարանները յարմարագոյն տեղերն են՝ ամբոխը կարենալ դիտելու համար: Հոս մեր տեսած մարդոց մեծ մասը սպասման վայրը կ'անցընեն ոչ միայն վերջին գիշերը, այլեւ սպասելով քանի մը օրեր: Այս երկրին մէջ մարդիկ կայարաններու մէջ կ'ապրին մօտաւոր մեկնումի մը յոյսով, որովհետեւ շոգեկառքին մէջ նստելիք տեղերը քիչ են, գոնէ տեղացի մարդոց համար, որոնք «Ինթուրիստ» հովանաւորութեան ներքեւ չեն: «Նիչէվօ՛, պիտի մեկնինք այսօր կամ ուրիշ օր մը»: Ռուսը եզան համբերութիւն ունի: Աւելի փոքր կայարաններու մէջ աւելի գէշ է: Հազուադէպ բան չէ, որ ճամբորդելու թեկնածուներ իրենց անկողինները եւս բերեն եւ օրերով սպասեն շոգեկառքին, որ զիրենք որ եւ է տեղ պիտի փոխադրէ: Չափազանց հազուադէպ է որ բաւականաչափ տեղ ըլլայ ճամբորդներու համար: Կայարանապետը կուտայ, օրինակ, 15 կամ 20 տեղ՝ 50 ճամբորդի համար: Անոնք որոնք յաջողած չեն տեղաւորուիլ, համբերատարօրէն կը սպասեն յաջորդ շոգեկառքին: Եթէ օրական միայն մէկ շոգեկառք կայ, անոնք կ'երթան կը փռուին կայարանին անկիւնը:

Շոգեկառքին կարգերը վերցուած են որպէս դրամատիրական անցեալ սովորութիւն. բայց եւ այնպէս կան «կարծր» վակոններ, որոնք կը համապատասխանեն մեր երրորդ կարգերուն, եւ կան «կակուղ»ներ՝ երկրորդին համապատասխան, ինչպէս նաեւ «մասնաւոր»ներ: Վերջ ի վերջոյ, կան, ուրեմն, երեք կարգերն ալ: Բառերու խնդիր է եղածը: «Կարծր» վակոնները միշտ լեցուն են գիւղացիներով: «Կակուղ»ները աշխատաւորներու համար են ու երբեմն միայն լեցուն կ'ըլլան: «Մասնաւոր» վակոնները արտակարգօրէն սարքաւորուած են: Ընդհանրապէս, շոգեկառքերը անսովոր կերպով երկար են, առնուազն 20 վակոն կը կազմեն: Մէջտեղը դրուած է «մասնաւոր» վակոնը, որ, այդ ձեւով, լաւագոյնս պահպանուած է:

Հաւասարութեան սրբազան սկզբունքին հարուած մը եւս:

Առտուան ժամը 7ն է: Մենք արդէն իսկ Լենինկրատ ենք: «Ինթուրիսթ»ի գործակալը, որուն տեղեկացուած էր, կայարանը մեզի կը սպասէ: Դուրս ելլելով, մենք կը տեսնենք Աղեքսանդր Գ.ի արձանը: Քանդակագործը, հակառակ սովորութեան, չափազանցած է այս անուղղելի գինովին բիրտ յատկանիշը: Սովետները զայն նոյն պատուանդանին վրայ, նոյն երեւոյթով, բայց հետեւեալ սիրալիր մակագրութեամբ թողած են:

«Զաւակս ու հայրս հրացանազարկ եղան ժողովուրդին կողմէ. իսկ ես հոս մնալու տխուր ճակատագիրը ունիմ, որպէս պրոնզէ խրտուիլակ ամբողջ երկրին համար, որ միանգամ ընդ միշտ ազատած է ցարերու լուծէն»:

Այս մակագրութիւնը, որ, վերջ ի վերջոյ, ցարին եւ մեծ դքսուհիներու Եկատերինպուրկի մէջ սպանումին գովքն է, կրնայ բացատրուիլ նախորդ րէժիմին ատելութեամբը:

Տեղաւորուեցանք «Աստորիա» պանդոկը: Միշտ հին ոճը, միացած այն յարմարութիւններով ու անհոգութեամբ, որ գլխաւոր յատկանիշն է, շրջիկներու աչքին, սովետական կեանքին: Պանդոկի «հոլին» մէջ կը տեսնենք Թուրք մը, որ հրաշալի Փրանսերէն մը կը խօսի: Կաշիի գործով կը զբաղի: Այս ճամբորդին երեւումը մեզ յանկարծ կը փոխադրէ քաղաքակիրթ երկիրները: Ասիկա, սակայն, միակ մարդն է, միակ վաճառականը, որուն կը հանդիպինք մեր հոս ժամանելէն ի վեր: Մինչ Մոսկուան, որպէս գիւղ, կառուցուած է առանց սիստեմի եւ տարածուած է չափազանցօրէն: Լենինկրատը, որ, իր հիմնումին իսկ կոչուած էր մեծ կայսրութեան մը մայրաքաղաքը ըլլալու, շինուած է նախապատրաստուած յատակագծի մը համաձայն:

Ամէն կողմ կը նկատուի ստեղծագործական կամքի մը՝ եթէ ոչ հանճարի մը՝ դրոշմը: Նախկին Նեւսկին — Լենինկրատի ամենագեղեցիկ փողոցը — այժմ կը կոչուի փողոց «2 Հոկտեմբեր» եւ կը յիշեցնէ Փարիզի «Աւընիւ տը լ'Օփէրա»ն:

Ընդհանուր առմամբ, հոս մարդիկ աւելի լաւ են հագուած քան Մոսկուայի մէջ: Հոս մարդ կրնայ ինքնիրեն թոյլ տալ ազատօրէն ժուռ գալ քիչ մը, ինչ որ հազուադէպօրէն կ'ընեն օտարները, որ կուգան միայն մէկ օրուան համար, շոգենաւէն ուղղակի ինքնաշարժ կը բարձրանան ու յետոյ կ'ըսեն թէ տեսած են սովետական Ռուսիան:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ.— Միայն մեր պանդոկը ունի ճաշ-պար, որ մինչեւ ժամը 3 կը նուագէ: Մեծ սրահ մը կայ, ուր շուրջ 12 սեղաններ գրաւուած են շրջիկներէ եւ մէկ քանի գաղտնի ոստիկաններէ: Եթէ աւելցնենք 2 — 3 «[illegible]»ներ ալ, կը ստանանք մեր պարին ամբողջ հասարակութիւնը: Փեթերպուրկի հանրածանօթ տօնական գիշերները անհետացած են բոլորովին — Հարց մը որ հարիւրին հարիւր լուծուած է յեղափոխութեան կողմէ, բացարձակ վերացումով նախկին դասակարգին:

ԹԱՏՐՈՆԸ.— Որովհետեւ թատերական եղանակը վերջացած է, մենք կը գոհանանք «Նշանածներու տօնավաճառը» օփերէթով: Թատրոնը ամէն շատ հոգածութեան առարկայ է Ռուսիոյ մէջ: Նոյնը եւ սովետներու շրջանին: Ռուսը ծնունդով պատրանապաշտ է, լաւ դերասան եւ լաւ հանդիսատես: Օփէրէթին երաժշտութիւնը հրաշալի է: Դերասաններն ու դերասանուհիներն ալ: Ամէն պարագայի տակ, անոնք շատ աւելի լաւ հագուած են քան հանդիսատեսները: Բայց, ինչպէս ամէն հանդէս-խնճոյքի, հոս եւս քարոզչութիւնը մաս ունի, կ'ուզէ՞ք, օրինակ, «[illegible]» [illegible] կը բռնել որ եւ է տօնավաճառի մէջ. Նշանակէտը կը ներկայացնէ կամ մայրապետ մը, կամ դրամատէր մը, եւ կամ, ի վերջոյ, Պրիան, Փուանքարէն, Հիթլէրը. Այսպէս խնճոյքի եւ մարզանքի բոլոր վայրերը կը նմանին մեհեաններու:

«ՍՄՈԼՆԻ» ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ.— Հոս մենք կը մտնենք յեղափոխութեան պատմութեան մէջ ու միայն այս տեսակէտէն մեզ կը հետաքրքրէ «Սմոլնի» ինստիտուտը, որմէ կը սկսի այդ պատմութիւնը: Ան եղած է առաջին կեդրոնը ու անկէ մատնանշուած է յեղափոխութեան ղեկավարներու գործունէութիւնը: Ահա Լենինի սենեակը:

— Տեսէք, կ'ըսէ մեզի առաջնորդուհին, ան ծառայի յատուկ սենեակ մը գրաւած է:

Իրաւ ալ, փոքրիկ սենեակ մըն էր, որ կը նայէր դէպի բակը, բայց պէտք է ըսեմ որ յեղափոխութեան շրջանին ներքին սենեակները աւելի արժէքաւոր էին: Անոնց մէջ աւելի նուազ էր վտանգը՝ փողոցէն արձակուած գնդակներէն եւ ոճրափորձերէն:

ՌԱՍՓՈՒԹԻՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Լենինկրատի փողոցները պտըտելով, մենք կ'անցնինք իշխան Եուսուփովի հոյակապ պալատին առջեւէն: Մեր դիւթիչ առաջնորդուհին համար լաւագոյն առիթ մը կը ներկայանայ՝ մեզի խօսելու համար Ռասփութինի սպանութեան մասին: Ահա իր հետաքրքրական զրոյցը.

— Իշխան Եուսուփով վիրաւորուած ցարական պատիւներէն զորս կ'ընէին այս աղտոտ եւ անօտաշ քահանային, կ'որոշէ զայն մէջտեղէն վերցնել: Իր պալատին մէջ ճաշկերոյթ մը կուտայ, եւ Ռասփութինէն կը խնդրէ ներկայ գտնուիլ: Ռուսական ցուրտ Նոյեմբերեան գիշեր մըն էր: Քաղաքը ծածկուած էր ձիւնով ու Նեւան սառած էր տեղ-տեղ: Ռասփութին կը հասնի կրկնակօշիկներով ու զանոնք կը ձգէ դրանը առջեւ: Զայն կը տանին ուղղակի սրահ, ուր իրեն ցոյց կուտան թոյն պարունակող անուշեղէններ: Ռասփութին, ագահ, կ'ուտէ բոլորը: Յետոյ իշխանին հետ կը խօսակցի ու բնաւ անտրամադիր չի զգար ինքզինքը: Եուսուփովի բարեկամները կը սկսին խռովիլ: Ռասփութինը կը տանին փոքր սրահ մը եւ քանի մը փամփուշտ կը պարպեն վրան: Տեղն ու տեղը կը սպաննեն: Յետոյ կը դնեն անկիւն մը եւ երբ ճաշկերոյթը կը վերջանայ, իշխանն ու իր բարեկամները կ'երթան դիակը տեսնելու: Բայց, երբ դուռը կը բացուի, անոնք սարսափով կը տեսնեն որ Ռասփութին ծունկի է եկած եւ կը փորձէ դուրս ելլել: Ցուրտ կատաղութիւն մը կը վարակէ ոճրագործները: Կը խոյանան Ռասփութինի վրայ եւ զայն կը սպաննեն իրենց դանակներով: Այս անգամ ան այլեւս մեռած է: Մարմինը կը նետեն Նեւայի մէջ: Զայն կը գտնեն հազիւ քանի մը օր վերջ: Կատարուած դիազննութիւնը կը ցուցնէ թէ այս մարդը, որ գիշեր ատեն երեք անգամ սպաննուած էր, մեռած է ոչ թէ իր վէրքերէն, այլ սառելէն:

Ա. ԹԻԵԹԻ

ԶՕՐ. ՍԵՊՈՒՀԻ ԱՂՋԻԿԱՆ ԱՐԿԱԾԸ

«Հայրենիք» կը գրէ.— Ցաւով կ'իմանանք որ զօր. Սեպուհի դուստրը՝ Անահիտ Սեպուհ, դժբախտ արկած մը ունեցած է անցեալ ուրբաթ երեկոյ:

Օրիորդը կ'երթար օրուան Կարմիր Խաչի հանդէսին տեղի ունենալիք ներկայացման մը իր մասնակցութիւնը պիտի բերէր: Գացած էր փորձի՝ Գիշերուան ժամը 11ին իր ընկերուհիներով տուն վերադառնալու ժամանակ, յանկարծ ինքնաշարժ մը կը զարնէ իրեն եւ գետին կը փռէ, կոտրելով թեւը եւ վիրաւորելով դէմքը: Ինքնաշարժը քշող օտարականը կարծելով որ արկածահար օրիորդը մեռած է խոյս կուտայ:

Բարեբախտաբար այդ միջոցին այդ տեղէն կ'անցնի եղեր ուրիշ Ամերիկացի մը, որ իսկոյն իր ինքնաշարժով կը հասնի փախչողի ետեւէն եւ առնելով անոր ինքնաշարժի թիւը, կը հաղորդէ ոստիկանութեան: Յետոյ ալ նոյն օտարականը եւս կը դառնայ եւ Օր. Անահիտ Սեպուհը իր ինքնաշարժին մէջ դնելով կը տանի քաղաքային հիւանդանոց:

Երկու օր հիւանդանոց մնալէ յետոյ, օրիորդը կը փոխադրուի տուն:

ԶՈՒԼՈՒՄ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Հայրենակիցներս կը խնդրեն ինծի քանի մը տեղեկութիւններ տալ թերթիմ միջոցաւ, ընդհանրապէս հայ պատմութեան եւ մասնաւորապէս Ցեղասպանի Հայոց, ի մասին եպիսկոպոս Կարապետ Մալլումեանի։

Մէկ է Մալլումեան եպիսկոպոս Պարտիզակցի, կրտսեր եղբայրը Թաթ բանակին մէջ անուանարկած Մալլում պէյի (Թրքութիւնը ընդունած, ետ Ցոհ-ք. Մկրեանի ուղղած իր նամակին, որովհետեւ իր Թուրք ընկերները, իրմէ նուազ արժանաւոր, կը յառաջանային եւ ինքը միշտ փոխորդ կը մնար, քրիստոնեայ կամ հայ ըլլալուն համար)։

Իր այսօր վիճակը իրեն Թերութիւն նկատելու չեմ միտեր, բայց երկու եղբայր նկարագրի նմանութիւն մը ցեղի քաղաքական անկում՝ ինծի կը թելադրէ չատ ալ չհեռանալ ժառանգականութեան անուղղելի իրաւունքը յարգելէ։

Մալլումեան եպիսկոպոս, Հայաստան տարեկան, ազգային վարժարանին ուսուցիչ, ամբողջ գիւղն ու աղարք աւելի աշակերտներ պարուծող գիւղոցի կրցաւ տակաւին իրաւ ընել երեք տարի շարունակ։ Մասնութիւն, քաղութիւն սովորական միջոցներ եղան։ Իր նպատակին համար ալ մէկ միջոցի առջեւ ընկրկեցաւ։ 40 տարի վերջ, այսօր, նոյնը կ՚ընէ Ցունաստանի մէջ։

Այնուհետեւ իր չահատակութեանն պարտաւանդ, գնաց Արմաշ՝ վարդապետ ձեռնադրուելու Օրմանեան սրբազանէն։ Շատ անգամ փառամոլներու յին գուռ բացող այդ առաքելը կը խոստանայ տալ իրեն Օրմանեան սրբազան, բայց Պարտիզակէն ստացած մէկ նամակի մը վրայ, խորհրդակցութենէ մը յետոյ Դուրեան վարդապետի հետ, կը յայտնէ իրեն թէ պէտք է մնայ Արմաշ երեք տարի եւ այնուհետեւ միայն կրնայ զինքը ձեռնադրել. Արամ Զալլմեան կը դառնայ նախկին եւ կը դիմէ առաջնորդ Սմբատ Սրբազանի, որ կը խոստանայ անմիջական ձեռնադրում տալ իր փառքերին։ Եւ օր մը յանկարծ, սրբազանը, կարելի է ըսել գաղտնի, Պարտիզակի մէջ գաղթական գիւղի մը քահանայութենէն հետ կը ձեռնադրէ ամբիոնը, առորագրել տալով նոյն առտուն իսկ եկեղեցւոյ մէջ Թուղթ մը քահանայից սմանց, հանդիպելով սակայն տանիքէց Ագաթեան Մկրտիչ քահանայի մերժումին։

Երբեմն պատրիարք, Օրմանեան սրբազանի լրատուէն իմանալով այս ամէնը եւ ստանալով ճշգրիտ տեղեկութիւններ չորհունակ սարկաւագին մասին, եւ այդ առթիւ նկատելով անշուշտ որ Արմաշի դպրեվանքէն պիտի յութեամբ առաջին համբերողին վարդապետ ձեռնադրութիւնը վերջ պէտք է դառնէ այլ եւս, Ազատ ժողովի որոշմամբ չրջաբերական մը կը ղրկէ գաւառները որ առաջնորդները իբրեւ մէկը պիտի չընդունին այսուհետեւ վարդապետ ձեռնադրելու որ եւ է մէկը առանց կեդրոնի հաւանութեան։

Քանի մը ամիսներ վերջ Նիկոմիդիոյ առաջնորդը, հետը առած չնորհունակ սարկաւագը, կ՚երթայ Պոլիս, ուր անմխելով պատրիարքին ընդդիմութիւնը՝ կը դիմէ Ազատ ժողովի առենապետ Մաղաքիա Սիմոն պէյի միջնորդութեան։ Ազատ ժողովին մէջ Մաղաքիա Սիմոն պէյ պատրիարքին ընդդիմութեննէն յետոյ կարճ կապելով, խօսքը կ՚ուղղէ Սոտիսանեան սրբազանին։ — «Գնա՛ սրբազան հայր, եւ պատրիարք սրբազանին հաւանութիւնը կ՚առնեն»։

Անգամ մը վարդապետ, եւ Կարապե՛տ վարդապետ Մալլումեան, կը վերսկսի իր չահատակութիւնները։ Առաւելապէս կը մնայ քանի մը տարիներ, իբրեւ ուսուցիչ կամ քարոզիչ, ու Պարտիզակի պէս յառ մը տակնուվրայ ընելէ յետոյ, կը հեռացուի վերքայէն։ Առաջնորդարէն Թերթի մը ուղղուած Թղթակցութեան մը մէջ առաջէն ըսուած էր — «Դուն Մալլումեան չես, Զուլումեան ես»։

Առաջնորդարէն կը վերադառնայ Պարտիզակ, բայց ոչ եկեղեցի, ոչ դպրոց։ Պարտիզակցին այլ եւս համոզուած, կրցած էր դառնալ զինքը, եւ քանի մը տարիներ սէրակրի վիճակի մէջ մնալէ յետոյ, կ՚առնէ կը փախչի։

Իր կեանքն ու պաշտօնավարութիւնը ինծի անծանօթ կը մնան այնուհետեւ։

Մեծ աղէտէն վերջ միայն, Պարտիզակցի բազմաթիւ երախտապարտ ուսուցիչ եւ համբաւեալ անծանօթութիւն մը Աթէնք հանդիպած ըլլալով՝ պատմեց ինծի թէ Մ. Ս. (ինծի դասընկեր, բազմամեայ ուսուցիչ եւ այսօր վախճանած) բնած էր իրեն որ Մալլումեանի մօտ երթալու կը քաշուի, չկրնալով հաղուածքը դիտել առանց վիրաւորուելու։ Անկից վերջն է որ իմ բարեկամ տեղեկատուն կ՚երթայ իր մօտ եւ այնքան կ՚ընդվզի անոր հագուածքէն, որ չի վարանիր, — աղնիւ մարդ, — բռելու երեսին. — «Թէ ուսուցիչդ եմ, թէ տարիքով մեծ եմ, կրնամ ըսել քեզի, աս ըն Թացքը ամօ՞թ է»։

Օրմանեանի տեղեկութիւն տուողը իր մասին ի մէջ այլոց հետեւեալ տողերը գրած էր մօտաւորապէս.

— Դո՛ւք, սրբազան, ձեր բովանդակ կեանքին մէջ, այդ տղուն վրայ ձեր գրած ըլլալու ծանրութիւնը պիտի կրէք ձեր սրտին մէջ։

Կարծեմ «Բանասէրի» յօդուածնե րէս մէկուն մէջ է, որ գրած եմ անգամ մը. «Այս ազգին մէջ աւելի դիւրին է վարդապետ ըլլալ, — յետոյ ազգին գլխուն եռև ողէլն ըլլալու համար — քան դպրոցի մը տնտես կամ ժամու մը ժամկոչ»։

Հաւատացէք, սիրելի հայրենակիցներ Ցունաստանի, պէտք է հեռանանք առաջնորդներէն կամ հեռացնենք զանոնք ամէն անգամ որ կը ձգտին իրենց կուսակիցներ ճարել, զի այդ օրէն սկսեալ անոնք կը սկսին վնասակար դառնալ իրենց հօտին, եկեղեցիին եւ ազգին։ Եւ վա՛յ այն ազգին, որ անարժան մարդու կը հետեւի։

Ձեր առաջնորդը թէ անարժան է, թէ անարժէք։ Վարդապետ կամ եպիսկոպոս չի պակսիր։ Թէ իսկ պակսի աշխարհականներու մէջ զանոնք գտնալ չէ։ Սխալիլը յանցանք չէ, Թողէք զինքը։ Գոհ եղէք նոյն իսկ եթէ երբայ հանգչիլ եղբօրը մօտ, թէ ազգը կը չահի, թէ դուք։

Հեռու ամէն բանակուիլ եւ վէճէ, — հանդարտութեամբ եւ համոզումով կատարէք այս խորհուրդը։

Երբ առաջնորդ կ՚ընտրէք, փնտռեցէք երկու բարեմասնութիւն, — բարեհամբոյր բնաւորութիւն եւ զարգացում։ Մինչեւ հիմա մեզմէ յետամնաց ժողովուրդի մէջ կ՚ապրէինք, հիմա մեզմէ չատ աւելի զարգացած ժողովուրդներու մէջ ենք։

Այս տողերը դաշնակցական Թերթի մը մէջ երեւալը Թող չմոլորեցնէ ձեզ։ Յեղափոխական՝ նախ քան կուսակցութեանց վերջնական կազմաւորումը, ոչ մէկ կուսակցութեան կը պատկանիմ։

ՅՈՎԱԿ ՓԱՐԹԻԶԱՆՑԻ

Յ.Գ.— Արմաշի աւերումով եւ Գէորգեան ճեմարանի փակումով մեր եկեղեցականներու Թիւր պիտի սպառի քանի մը տարիէն։

Երուսաղէմ, կարող ձեռքերու մէջ, Վենետիկեան կամ Վիէննական վանքերու նման, յուսալուրութեան կեդրոն ըլլալու պէտք է ջանայ ու վերջ դանէ այլ եւս 20 տարեկան տղաքներէ եկեղեցականներ պատրաստելու սովորութենը։ Ամէն չարիք անկից կը ծնի։

Աշխարհիկ եկեղեցականները բոլորովին տարբեր պարտականութիւններ ունին, որոնց պատրաստուած չեն ու չեն կրնար պատրաստուիլ որ եւ է վանքի կամ դպրոցի մէջ։ Անոնք ոչ թէ գիտական Ակադեմիայէ մը պէտք է քննութենէ անցնին, այլեւ բժիշկհոգեբան մասնագէտներու կաճառէ մը, եւ առոր համար ոչ թէ վանքի մը մէջ 20 տարեկանին՝ գլուխը փակող մը անցընող մէկը, այլ ազգային կեանք անցուցած, անբասիր, հեզահամբոյր, պրկեցիկ, ներհուն, հռետոր եւ ընդհանուրին համակրութիւնը վայելող 40է վեր ամուրի կամ կանամբի անձնաւորութիւն մը։

Կը մնայ Պոլսէն կաթողիկոսէն խնդրել հուզարչով մը մէկ մէկ կնիք տալ բոլոր վարդապետներուն, եպիսկոպոսներուն եւ ... կաթողիկոսներուն, մէկ ալ իրեն։ Առանց խորութեան բոլոր Հայերը պիտի ծափահարէին զինքը։ Եւ ինչո՞ւ չըսենք, որ չատ աւելի մեծ արժէք ունի, — Հայաստանի կառավարութեան համակրութիւնը պիտի վայելէ։

Կը հարցնեմ, չարժե՞ր դիմում մը կատարել։

ՆՈՅՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, դրեց Վիգէն Գլաճ (Կ. Սասունի), վիպակներ։ Տպգր. Պէյրութ։ Գին 15 Ֆր.։ Դիմել Գրատուն Հ. Ապաճեան B. P. 870, Beyrouth (Liban)։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԶԱՒԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԵՏ

Ազդակ կը հրատարակէ հետեւեալ տեսակցութիւնը Զաւէն պատրիարքին հետ, որ վերջերս Պէյրութ էր եկեր Իրաքէն —

Բարի գալուստ կը մաղթեմ, յետոյ կը հարցնեմ առողջական վիճակը, ճամբորդական տպաւորութիւնները եւ... կանգ կ՚առնեմ յանկարծ։ Լուռ է Զաւէն պատրիարք։ Չի խօսիր։ Եւ իմ զարմացկոտ երեւոյթիս ի տես, կը ժպտի բարեհամբոյրէն, մատիտը կ՚առնէ եւ Թուղթի կտորի մը վրայ կը գրէ— դեռ չեմ կրնար խօսիլ։ Եւ ձեռքի արագ շարժումներով կը հասկցնէ Թէ վախնալու բան չկայ, Թէ գործողութիւնը յաջող անցած է։ Կ՚ուզէ որ ես խօսիմ իրեն, հարցումներ տամ եւ ինք պատասխանէ... ձեռքի մատիտով։

Կը բացատրեմ, Թէ այցելութեանս նպատակն է տեղեկութիւններ քաղել Իրաքի Հայոց կեանքէն։ Գլխու շարժումով մը համաձայնութիւն կը յայտնէ եւ կը սկսի մեր... խօսակցութիւնը։ (Կոտուածը միայն պատասխաններն են)։

— Իրաքի ազգային կեանքը լաւ է ընդհանուր առմամբ։ Քանի մը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունեցող անիշխանական վիճակը վերջ գտած է այլ եւս։ Վերջին ընտրութիւնները, Թէեւ քիչ մը դժուար, բայց վերջապէս տուին իրենց արդիւնքը։ Արդարութեան նախարարութիւնը վաւերացուց ընտրութիւնները եւ Մայիս 15ին գումարուեցաւ ընդհանուր ժողովը։ Առաջնորդը Մանասեան եպիսկոպոս առաջին իսկ ժողովին քաշուեցաւ, ըսելով Թէ ինք հրաժարած է ու մեկնեցաւ։ Ժողովը իրեն նախագահ ընտրեց Զաւէն արք.ը եւ շարունակեց նիստը։ Ընտրուեցաւ քննիչ յանձնախումբ մը, քննելու համար մեկնող առաջնորդին հաշիւները, որ բաւական խառնակ են։ Կառավարութիւնը ընդունած է առաջնորդին հրաժարականը։

Նոր վարչութիւնը ստիպուած է գոցել 600 ոսկի բաց մը։ Այս պայմաններուն տակ քիչ մը դժուար կը դառնայ գործել, բայց վստահ եմ Թէ պէտք եղած աշխատանքը պիտի տարուի դպրոցներու մակարդակը բարձրացնելու համար։

(600 ոսկի պարտք։ Եւ մտածել Թէ գաղութը ունի 1200 հնչուն ոսկի եկամուտ բերող կալուածներ)։

Միջին հաշւով, բարեկեցիկ է Իրաքի հայութիւնը եւ համեմատաբար տեղացիներէն բարձր տնտեսապէս։

Ի՞նչ է առ հասարակ կառավարութեան եւ տեղացիներուն դիրքը Հայոց հանդէպ —

Այս հարցումին վրայ, Զաւէն պատրիարք քիչ մը կը մտածէ, կը չոյէ իր սպիտակ մօրուքը, կը հասկցնէ՝ որ չխօսինք այդ նիւթին շուրջ։ Կը կրկնեմ հարցումս, կը պնդեմ։ Կ՚առնէ մատիտը եւ կը գրէ, խնդրելով որ նոյնութեամբ պահուին իր յատապարութիւնները. — Կառավարութիւնը բարեացակամ է Հայերուն հանդէպ, իսկ տեղացիներուն կեցուածքն ալ գէշ չէ...

Առօրեական խնդրին գալով, այդ խնդիրը ոչ մէկ կապ ունի Հայերուն հետ եւ լաւ է որ արտասահմանի հայ մամուլն ալ չզբաղի առօրեական հարցով։

Հարցարանս վերջացած է դրեթէ։ Փոխելու համար նիւթը, կը հարցնեմ Թէ ուր երթալ մտադիր է հիմա։

— Նպատակ ունիմ ամառը Լիբանան անցընել։ Իսկ անկէ վերջ...

Նեղուցներու ամրացման խնդիրը

Մանչէսթր Կարտիանի համաձայն, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ըսած է Թէ Թուրքիա կ՚ուզէ ոչ Թէ Պոլիսը, Նեղուցները եւ Թրակիան ամրացնել, այլ միայն Տարտանէլը։ Արտաքին գործավարը դիտել տուած է Թէ Լոզանի դաշնագիրը ստորագրողներէն Նիփոն քաշուած է Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Ռուսիա անդամ չէ, իսկ Մուսոլինի բազմաթիւ անգամներ յայտարարած Թէ ինքը արդէն անդամ կը նկատէ ժընեւի մարմինը։ Այս պայմաններուն մէջ, Թուրքիա չի կրնար կենսական կարեւորութիւն ունեցող այդ գործին պաշտպանութիւնը վստահիլ միայն Ազգերու Դաշնակցութեան

Մանչէսթր Կարտիան դիտել կուտայ Թէ Լոզանի դաշնագիրը ստորագրողները այդքան պարզ չեն նկատեր խնդիրը, որովհետեւ Նեղուցները կը չահագրգռեն ոչ միայն Թուրքիան, այլ եւ միւս պետութիւնները։ «Թայմզի» նման «Մանչէսթր Կարտիան»ն ալ կ՚ըսէ Թէ Նեղուցներու խնդրին յարցուցիչը տակն ու վրայ բրած է մեծ պետութեանց կենսական չահերը, եւ այդ հարցը մէջտեղ հանելով, Թուրքիա յուզած է Եւրոպայի քաղաքական ամէնէն աճապար խնդիրներէն մէկը։

⁂ Ցունաստանի նախկին արտաքին նախարար Արկիրոփուլոս, Սելանիկի «Փրոկրէ» Թերթին մէջ հրատարակած յօդուածով մը դիտել կուտայ այս մասին. «Եթէ օտար պետութիւն մը գրաւէ Նեղուցները, պաչարման վիճակի մը պիտի ենթարկուին Պոլիսը, արեւելեան Թրակիան եւ Իզմիրի նաւահանգիստը։ Հետեւաբար Թուրքիա ստիպուած է պէտք եղածին չափ ուժ պահել Թրակիոյ մէջ, այս տեսակ հաւանականութեան մը պարագային ինքզինքը պաշտպանելու համար։ Որովհետեւ Թուրք բանակը երկուքի պիտի բաժնուի։ Այս է պատճառը որ Թուրքիա ստիպուած է Գալլիպոլի ուխտը կնքել եւ ամրացնել Նեղուցները։

Ուրիշ պատճառներ ալ իրաւունք կուտան Թուրքիոյ ամրացնել Նեղուցները։ Լոզանի դաշնագիրը նկատի ունի պատերազմի մը պարագային ծագելիք երկու հաւանականութիւնները.— Թուրքիա կամ չէզոք պիտի մնայ, կամ պիտի մասնակցի պատերազմին։ Երկրորդ պարագային, անոր իրաւունքն է ձեռք առնել պաշտպանութեան բոլոր միջոցները, բայց ամրացման դանդաղութիւնն է որ Թուրքիան ստորադաս դիրքի մը մէջ կը դնէ, որքան ալ ոչ ոք ժխտէ ինքնապաշտպանութեան անոր իրաւունքը։ Որովհետեւ, քանի Նեղուցները անզէն մնան, կրնայ ճնշում բանեցուիլ Թուրքիոյ վրայ որ չէզոք մնայ կամ որ եւ է կողմի միանայ։ Միայն Նեղուցներու ամրացումով է որ Թուրքիա կրնայ ընտրել իր չահերուն համապատասխան ճամբան։

Ընդհ. պատերազմի մը առեն եթէ Թուրքիա չէզոք մնայ իսկ, ընդհանուր չահը կը պահանջէ որ Նեղուցները ամրացուին»։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՍԵՎՐԱՆ, 11 յունիս (Յառաջ) — Յունիս 9ին տեղի ունեցաւ Սեվրանի Հայ Կրթ. Միութեան երեկոյթը հոծ բազմութեամբ։ Ժողովուրդը եկած էր պզտիկներով միասին։ Պէտք է ըսել որ մեր հանդէսները տեղի կ՚ունենան ընտանեկան տաք մթնոլորտի տակ։ Կարծէք բոլոր Սեվրանցիները մէկ ընտանիքի զաւակներ են։ Օրուան նախագահ Ցոյեան քահանայի խրատական խօսքերէն վերջ, տեղական ուժերով՝ Օր. Սօնայի, Պ.Պ. Մ.Խաչատուրեանի, Ա. Քէպապճեանի, Ա. Պատէքեանի, Գ. Պագրճեանի, Քէօսէեան եղբայրներու եւ յուշարարութեամբ Պ. Մ. Ճիլլիրեանի, չատ յաջող կերպով ներկայացուեցաւ «Երկու անմարտները» եւ «Աթոռանուանոց փեսացուն»։ Փոքրիկն Հ. Քէօսէեան լաւ արտասանութեամբ արտասանեց «Զինուո՞ր ես»։ Ցայտնի պատմագէտ եւ բանասէր Պ. Կ. Բասմաջեան իրեն տիկնոջ հետ երկրորդ անգամն է որ կուգայ մեզ քաջալերելու։ Մոգական լապտերով Հայաստանի պատմական հնութիւնները ցուցուց, Անիի աւերակները, Բագրատունեաց պալատը, Հաղբատ եկեղեցին, Անիի միջնաբերդը, Ս. Փրկչի եկեղեցին, եւն., ժողովուրդը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր եւ մտիկ կ՚ընէր Պ. Կ. Բասմաջեանի բացատրութիւնները։ Դժբախտաբար չատ կարճ տեւեց եկեղեցական Թէկերու խանդավառ պատճառաւ եւ ժամանակը ուշ ըլլալով Պ. Կ. Բասմաջեան խոստացաւ ուրիշ առթիւ դալ եւ մեր սեփական սրահին մէջ մեզի ցուցնել այս հնութիւնները։ Սեվրանի Հայ Կրթ. Միութիւնը հրապարակաւ իր չնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Բասմաջեանի, Ցոյեան քահանային եւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերին մեր երեկոյթին։ Հասոյթը գոհացուցիչ էր։

Միութեանս քարտուղարը իր փակման խօսքէն առաջ ըսաւ.— Սեվրանի մեր հայրենակիցները իրենց նիւթական եւ բարոյական պարտականութիւնը կատարած են Միութեանս հանդէպ, միշտ զօրավիգ կանգնելով մեր կողքին, եւ այդ գոհացումներուն չնորհիւ ամիս մը վերջ պիտի ունենանք մեր սեփական չէնքը եւ բացման հանդէսին ալ հօն պիտի կատարենք։ Ցետոյ չնորհակալութիւն յայտնելով ժողովուրդին հանդէսը փակուած յայտարարեց։

Ժողովուրդը ուրախ տրամադրութեամբ հեռացաւ սրահէն, սպասելով գաղութին սեփական չէնքի բացման հանդէսին։

Վարչութիւն Կրթ. Միութեան

ՄԱՄՈՒԼ

Ազգային պատիւը

«Յուսաբեր» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 յունիս).

— «Այսօր ալ տակաւին անոնք են, այդ հարիւրաւոր անմեղ ու անծանօթ հայ կիները, որ իրենց ուսերուն առած են մեր հայրենազուրկ եւ օրուան հացի համար կեանք մաշող գանգուածներու տառապանքի մեծագոյն մասը. անոնք են, սպառած ու երեւութապէս անզէտ, բայց հոգիով իմաստուն այդ կիները, որ կորով ու թիկունք եղած են իրենց ցաւատանջ, անօգնական այրերուն համար։

Եւ այսօր, երբ հայութիւնը յայտարարած է ապրելու իր կամքը, որ երբեք այսքան ուժեղ չէ եղած, մեր նայուածքները պիտի դառնան հայ կնոջ, մեր ժողովուրդի յանձրժ գաղափարով մօրը, որ իր սրտի եւ հոգիի զօրութեամբ դարեր շարունակ, նոտատագրի անլուր հարուածներու տակ հերոսական սերունդներ սնուցած ու դաստիարակած է։

Առով սակայն չի վերջանար հայ կնոջ գործը ու չի սահմանափակուիր իր կոչումը։

Բարձրագոյնը բոլոր արժէքներէն, որոնց համար կը կռուին ազգերը, եւ մեծագոյնը այն խորհուրդներէն, որոնք կը կազմեն պայքարներու ներքին զօրութիւնը, ազգային պատիւն է. վանդը պատւոյ հաւաքական զգացումն է, որ միշտ հերոսական սխրանքներու կը մղէ ազգերը, եւ ան է, որ պարկեշտութեան, մաքրութեան, այլասիրութեան կնիքը կը դնէ բոլոր Ռուսներուններու վրայ — քաղաքական թէ ընկերային, տնտեսական թէ մշակութային։ Պատւոյ գաղափարին մէջ է նաեւ կերպաւորումը Ներքուստ արժէքուր ազգային։

Այս կողմէն դիտելով մեր ներկայ իրականութիւնը, տխրելով միայն կարելի է յիշել այն անհաւատալի դէպքերը, որոնց նետ վերջին ամիսներուն այնքան յաճախ կը կապուի հայ կնոջ անունը։ Արդարեւ, ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը հայ ընտանիքներուն, երբ անոնց մայրերը կը դիմեն արարքներու, որոնցմէ պիտի խուսէր ամենայետին ինկած կինը։ Պատւոյ ի՞նչ զգացում պիտի ներշնչեն անոնք իրենց զաւակներուն, երբ իրենք զուրկ են այդ զգացումի վերջին նշոյլէն։ Եւ ո՞վ պիտի ըլլայ կրողն ու պաշտպանը հայ ազգային պատւին, երբ այդ կիներն են մայրերը մեր նոր սերունդին։

Բարեբախտաբար, բացառիկ, հիւանդագին երեւոյթներ են Ամերիկային վատասերած արարածները, որոնք արժանի չեն կոչուելու ոչ միայն հայ կնոջ, այլ եւ առ հասարակ մարդու անունը, ինչպէս որ արժանի չեն մարդ կոչուելու անոնք, որ ջատագով կը հանդիսանան այդ խայտառակութեան հեղինակներուն։

Եւ ուրիշ ի՞նչ կարելի էր սպասել այդ մարդոցմէն, որոնք քաղաքական պայքարի մէջ ապականեցին ամէն սրբութիւն, անցան անբարոյութեան ամէն սահման եւ ցուցադրեցին իրենք զիրենք աշխարհին առջեւ ազգուրացի ու մատնիչի զազրելի կերպարանքով։

Ոչ, Ամերիկայի քանի մը տասնեակ թշուառ կիները չեն կրնար արատաւորել հայ կնոջ բարձր անունը եւ սրբազան կոչումը։ Եւ մանաւանդ չեն կրնար յուսահատեցնել մեզ։ Եւ մենք տեսնելով, այս ծանր ու խառնակ օրերուն իսկ, հոգեպարար օրինակներ հայ կնոջ առաքինութեան եւ առաքինութեան, ա՛լ աւելի կ՚ամրանանք մեր այն համոզումին մէջ, որ անոր՝ հայ անզուգական մօր մաքուր ձեռքերուն մէջ ապահով է մեր ազգային պատիւը»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

(1835—1935)

Առաջիկայ 1935 թուին կը լրանայ հայ գրականութեան եւ մեր Ազգային Վերածնութեան մեծանուն գործիչներէն ՐԱՖՖԻի ծննդեան հարիւրամեակը։

Այս առթիւ տարիներէ ի վեր է, որ մենք հաւաքեր ենք Րաֆֆիի կեանքն ու գործը պատկերացնող բազմաթիւ նոր տեղեկութիւններ, ցարդ անյայտ էջեր եւ դրուագներ, բազմաթիւ անտիպ եւ խիստ արժէքաւոր լուսանկարներ, Մեծ Վիպասանի ձեռքով իր բարեկամներուն գրուած պատմարժէք եւ անտիպ նամակներ եւն. եւն.։

Այս բոլորը մտադիր ենք ամփոփել հատորի մը մէջ եւ լոյս ընծայել յառաջիկայ տարի, ՐԱՖՖԻի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ՝ 1835—1935։ Այս յուշարձան հատորը պիտի պատկերացնէ Րաֆֆիի լիակատար եւ մանրամասն կենսագրութիւնը, որուն պատրաստութեան համար, որքան որ ներած են մեր պայմանները, օգտագործեր ենք հայ գրականութեան մէջ եղած գրաւոր աղբիւրները, ինչպէս նաեւ Րաֆֆին մօտիկէն ճանչցող բազմաթիւ մարդկանց բերանացի վկայութիւններն ու յուշերը եւ փաստական տեղեկութիւնները։

Եթէ որ եւ է գրական ընկերութիւն, հրատարակչական մարմին, գրատուն կամ գրասէր անհատ կը ցանկանայ ստանձնել անմահանուն եւ մեծ վիպասանի կեանքն ու գործը պատկերացնող այս յուշարձան-հատորին հրատարակութիւնը՝ կրնայ բանակցիլ հեղինակին հետ։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հասցէ.— Haik Adjemian, Tauris (Perse).

ԿՈՉ ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Վիէնի Երզնկայի Շրջ. Ընդհ. Հայր. Միութեան հրաւէրով եւ Ֆրանսայի համախումբ միութեանց զօրեկ նախաձեռնութեամբ, 1933 դեկտ. 24ին Վիէնի մէջ գումարուեցաւ Ֆրանսայի Երզնկացիներու Ա. Պատգ. ժողովը։ Օրակարգին մէջ կար նաեւ Ն. Հայաստանի մէջ «Նոր Երզնկա» անունով աւան մը կամ Թաղ մը հիմնելու գեղեցիկ ծրագիրը, որուն մօտեցան բոլոր պատգամաւորները, հայրենիքի տաքորուն կարօտը իրենց սրտերուն, հայրենասիրական ջերմ զգացումներով տոգորուած։ Այո, հայրենակիցներ, քաջածանօթ ենք որ Ֆրանսայի չրջանի մեր հայրենակիցներուն ուժին գերազանցապէս ծանր է այս գործը, սակայն վստահ ենք դարձեալ որ մեր ջանքերուն մէջ առանձին պիտի չմնանք, քանի որ ունինք գոհարերող այլ չրջաններ, որոնք անյապաղ մեզի պիտի հետեւին եւ պիտի զարկ տան այդ նուիրումին։

«Մայր հայրենիքից դուրս հայ ժողովուրդը ազգ չէ, այլ փշրանք Թափթփուք, անպէտ եւ անկարեւոր։ Երկիրն է նրա պատմական դերի բեմը, նրա կուլտուրական բաղձանքների հնոցը»։ Սիրելի հայրենակիցներ, ճշմարտութիւն մը կը կազմեն հայ մեծանուն գրագէտին այս խօսքերը։

Եւ որպէսզի ապագայ պատմագիրը իր գրչի հարուածներուն տակ մեզ բարոյապէս չսպաննէ, որպէսզի պատմութեան անողոք վճռին չենթարկուինք, եւ մեր գալիք սերունդը մեզի նզովք չկարդայ, մեր Ա. Պատգ. ժողովը առաւ այս քայլը եւ կոչ կ՚ուղղէ բոլոր մեր հայրենակիցներուն, աջակցելու համար այս Թափթփուք եւ դժխեմ վիճակէն, հիմնել մեր հայրենիքին մէջ ապրող նոյնատար մը։

Այժմ կարգը ձերն է, սիրելի Թափառական Երզնկացի հայրենակիցներ մի՛ լռէք, ձայն տուէք մեզի, ուժ տուէք մեզի։

Ի դիմաց Երզնկայի Շրջ. Ընդհ. Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան՝ Ատենապետ՝ Սիրավէք Դանիէլեան, Քարտուղար՝ Վարուժան Ղազարեան։

Ծանօթ.— Զանազան տեղեկութեանց համար դիմել.— V. Ghazarian. 7. Place de l'Affuterie. Vienne (Isère) France

Կը խնդրուի գաղթահայ բոլոր Թերթերէն արտատպել Ներկայս, մասնաւորաբար Հայրենիքէն, Յուսաբերէն, Ազդակէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

սական բարգաւաճ վիճակին։ Բազմաթիւ վաճառականներ մեկնած են արդէն եւ ուրիշներ կը պատրաստուին հետեւիլ անոնց. Լիբանանեան մամուլն ալ կը զբաղի այս խնդրով եւ կը հաստատէ թէ նոյն ցաւալի արտագաղթը կը նշմարուի նաեւ Լիբանանի մէջ։ Թերթ մը կը գրէ. «Դէպի Ամերիկա չէ որ կը գաղթեն այսօր Դամասկոսի վաճառականները, այլ Պաղեստին, ուր գործերը ծաղկեալ վիճակ ունին եւ դիւրին է շահը։ Պաղեստինի ուշագրաւ բարգաւաճութիւնը անդիմադրելի քաշողութիւն ունի Դամասկոսի գործի մարդոց համար։ Հայֆան մեծ նաւահանգիստ մըն է դարձած։ Հարիւրաւոր նաւեր հոն ապրանք կը բերեն ոչ միայն Պաղեստինի, այլեւ դրացի երկիրներու եւ նոյնիսկ Դամասկոսի համար։ Հրաշալի թափ առած է Պաղեստինի առեւտրական կեանքը եւ ահա թէ ինչու Դամասկոսի վաճառականները կը մեկնին դէպի Աւետեաց երկիրը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՒԹ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄՆԵՐ աճուրդով ծախուեցան Լոնտոնի մէջ, 13.700 անգլ. ոսկիի, այսինքն աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք։ Նամակադրոշմները կը պատկանին Մորիս կղզիին եւ տպագրուած են 1847ին, իւրաքանչիւրը մէկ եւ երկու փէննի արժէքով։ Միեւնոյն աճուրդին մէջ ծախուեցան նաեւ ուրիշ 17 նամակադրոշմներ։ Բոլոր վաճառումներուն ընդհ. գումարը եղաւ 33.000 անգլ. ոսկի կամ 2,540,000 ֆրանք։

ՕԴԱՆԱՒԻ ՄԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ պատահեցաւ առջի օր, Շարթրի մէջ։ Զօրս զինուորական օդանաւորդներ գիշերային թռիչք մը կատարելէ յետոյ, ստիպուեցան վար իջնել, մեքենան խանգարուած ըլլալով։ Օդանաւը տունի մը զարնուեցաւ. քաշեց տարաւ տանիքը եւ գետին իյնալով բռնկեցաւ։ Ականատեսներ օգնութեան հասան, բայց այրածներէն երկուքը ածխացած, միւս երկուքը ծանրապէս վիրաւորուած էին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ալ խռովութիւններ ծագեցան ձախակողմեան տարրերու եւ Հրեզէն խաչի հետեւորդներուն միջեւ։ Այս վերջինները ժողով մը սարքեր էին. հակառակորդները, ընկերվարականներ եւ համայնավարներ, փորձեցին խանգարել։ Կռիւ ծագելով, 15 հոգի վիրաւորուեցան։ Անցեալ շաբթու ալ Թուլէի մէջ վիրաւորուած էին 100 հոգի, իսկ շաբաթ օր Նրբոնայի մէջ նոյն պատճառներով վիրաւորուեցան 50 հոգի։

Փարիզ եւ շրջակաները

Ց.

ՊԱՆԵՃՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաշան, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ գտնուիլ կարեւոր որոշումներ։

Գաւառ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէի անդամական ընդհանուր ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին իր ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Cours Lafayette, Cafe de la Gareի սրահը։

ՓՕՆ Տ'ՕՓՆԱՅԻ Կայծեր խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ընկեր Մարգար Բարխեանի բնակարանին (Լապիկիւս) մէջ։

»»» • • «««

ԸՆԿԵՐԱՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՎԻՇԱՓ Կոմիտէի ընկերահաւաքական հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ՄԱՅԻՍ 28ի ՈՒՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ առթիւ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պէքոնի կայարանին դիմացի ծանօթ սրճարանին մէջ։

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թատերական ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ Փօն տը Շէրիի ընկերներու

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Մուրատ խումբի

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Կոմիտէի

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին

Օթէլ Ֆրանսի չքեղ սրահին մէջ։ Փօն տը Շէրիի

Կը ներկայացուի՝ «ՍԱՍՈՒՆ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ»

կը մասնակցին Վիէնի կարող ուժերը։

Տոմսերու գինը՝ 4 եւ 3 ֆր.

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած՝ Մարսէյլի Սալնոյ Զորի Հայրենակց. Միութեան կողմէ

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին

Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՓԻԱՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿՈՒԼԵԱՆ եւ ԳԵՂԱՄ ՅՈՂԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին դերասան Ղազարեան եւ ցլիկին Միրանոյշ։

Կ'արտասանեն՝ Գ. Գողոսեան, Ա. Յակոբեան, Նիկոլ Մանուկեան, Օր. Անժել Վարդանեան, Պ. Խ. Դաւիթեան եւ փոքրիկներ.

Ծանօթ.— Փլաս Ց'էքսէն առնել 25 թիւ ծանրակառքը եւ իջնել թէրմինիւս։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

MAX-MAXUDIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին իր դարմանատան մէջ, 253, րիւ Ժան Ժագ Ռուսօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Օր. ԶԱՌՈՒԱՓԵԱՆի նոր հասցէն՝ 6, Villa des Sablons. Neuilly s)Seine։

« ՅԱՌԱՋ »ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՅԻ ՎՐԷԺԸ

»»» «««

Հայկ նահապետէն սկսեալ պատմեց կեանքը բոլոր թագաւորներուն, զօրապարագլուխներուն, զէնքի եւ գրչի վարպետներուն, եւ վերջապէս անոնց կատարած աշխատանքները երկրին զարգացման եւ բարգաւաճման համար։

Կարաւանը կը քալէր, եւ Արմէնը աչքերը ծակող վայրի ջուրերուն, կարօտ ծար մըն է հոս, եւ ո՜վ ճանչնար... առած իրրեւ մասունք, նուէր կը տանէին կարծես իրենց աշխարհէն։

Վերջին լեռն էր այլեւս, զոր կարաւանը կը բարձրանար։

Կարաւանապետը ձին զզելով՝ քանի մը վայրկեանէն բարձունք հասաւ ու կանգ առաւ։

— Դէհ, ընկերներ, ձայն տուաւ վերէն, վերջին ճիգ մըն ալ եւ կ'ազատինք այս անտանելի յոգնութենէն։ Զէնքի երկու պայթիւններ լսուեցան լեռնագագաթէն։ Կարաւանապետն էր, որ կ'աւետէր մուտքը իրենց երկրին։

Արմէն տխուր էր։ Բան մը կար սրտին մէջ։

Ալ չկրցաւ քալել։ Կեցաւ ճիշդ լեռան կատարին վրայ, որուն մէկ կողմը իր հայրենիքն էր, միւս կողմը օտար աշխարհը։ Յուզուեցաւ։ Կարմրած աչքերէն երկու կաթիլ արցունքներ ինկան այտերն ի վար ու չորցան։

Կարաւանապետը ինքն ալ յուզուեցաւ, եւ նժոյգէն վար ցատկելով բռնեց Արմէնի ձեռքէն, ըսաւ՝

— Կը բաւէ, Արմէն, ահա երկիր մը, ուր կրնաս ապրիլ, ազատ եւ ապահով։

Սակայն Արմէն չկրցաւ զսպել իր արցունքները։

Ցետոյ այսպէս խօսեցաւ՝

— Ո՜վ իմ ցեղիս անտէր եւ անթիւ մեռելները, եթէ ես ձեզ մոռնամ, թող Աստուած ալ զիս մոռնայ։

Կարաւանապետը ապշած կը նայէր պատանի Արմէնի շրթներուն, որմէ դուրս կուգային ասպետի մը վայել վրէժի արդար խօսքեր։ Մօտենալով համբուրեց այն օտար եւ անարգուած տղուն ճակատէն եւ աւելցուց.

— Կ'երդնում այս սուրիս եւ պատւոյս վրայ, որ այսուհետեւ Արմէն պիտի ըլլայ իմ զաւակս, ղեկավարը այս կարաւանին։

×

Կը յառաջանար կարաւանը հայրենի երգն իր շրթներուն։

Փառանի Արմէն, ուշի ուշով կը դիտէր չորս կողմը։ Հարիւրաւոր հարիւրոց մարգագետիններու ընդարձակ տարածութիւն մը կը տեսնուէր։ Ջուլալ աղբիւրներ գլգլալով կը հոսէին թաւուտքներու մէջէն ու կը կորսուէին հեռուն։

Դէմը, լեռնադաշտի մը վրայ, կը հանգչէին ազատարարին ոչխարները եւ լայն ու փառաւոր վրաններ։ Ու քիչ մը վարը, ծաղկաւէտ պարտէզի մը մէջ՝ չքեղ պալատը։

Այս ամէնը Արմէնինը պիտի ըլլային։ Այսպէս խոստացած էր ազատարարը.

Սակայն Արմէն տխուր էր, չէր խօսեր ու չէր խնդար։ Ներհուրդ մը ունէր, որ հրդեհի պէս կ'այրէր իր ամբողջ մարմինը.

— Ի՞նչ ունիս, Արմէն։

— Ոչինչ։

— Կարելի չէ, այնպէս ես, ինչպէս որբերը մահուան ձորին մէջ։

— Այո, շատ ճիշդ է, հանճոյքն ու հանգիստը չեն կրնար դարման ըլլալ իմ ցաւերուս, եւ չեն կրնար մոռցնել մեռելներս։

Արմէն սպիտակ, այս անգամ հեծելներով ձիու մը վրայ, կ'երթէր աւելի յառաջանալ։

Անապարելու հարկ չկար, իրիկուան մօտ արդէն, լեռան չորս հովերուն խաղալիկ դարձած սեւ վրանին տակ, հանգչած պիտի ըլլային բոլորը։

Զէնքի ձայն մը լսուեցաւ։

Կարաւանապետն էր դարձեալ։

Այս զէնքի պայթիւնով նշան կուտար իր բարեկամներուն եւ դրացիներուն։

Հինգ վայրկեան ետք քանի գնդակներ եւս պարպուեցան։

Կարաւանին հեռաւոր քանի կտրիճներն էին, որ կը կրակէին իրրեւ յարգանք իրենց պետին։

Ի պատասխան, զէնքի հինգ պայթիւններ լսուեցան դիմացի վրաններէն.

Ի պատասխան, զէնքի հինգ պայթիւններ լսուեցան դիմացի վրաններէն։

Ցետոյ լռութիւն։

Քիչ յետոյ արտը ցեղապետի մը առաջնորդութեամբ, հեծեալներու շարք մը դուրս կուգար դիմացի պարտէզներու առուերէն։

Սարերուն վրայ տեղացիներու հրակայ թափօր մը։

Բարեւի եկած էին ամէնքն ալ։

Այս վերջին յարգանքի ցոյցը բացառիկ էր։

Կարաւանը կը մօտենար։

Տարտամ նայուածքներ։

Ժողովուրդը չհետաքրքրուեցաւ, այս անգամ, ոչ կարաւանով, ոչ ալ այն հարստութիւնով, որ իրենց հետ կը բերէին։ Այլ ուշադրութեամբ կը դիտէին կարաւանապետը, որուն կողքին կը յառաջանար օտար արիւնոտ տղայ մը։

Վերջապէս կարաւանը կանգ առաւ այն խոշոր վրանին առջեւ, որ տեսակ մը հիւրասրահ էր։

Սակայն կարաւանապետը չմոռցաւ իր պարտականութիւնը հանդէպ բազմութեան։ Եւ այսպէս սկսաւ.

— Գիտեմ որ, կը հետաքրքրուիք այս օտար տղայով։ Ձեզմէ ոմանք կը զարմանան թէ ի՞նչ գործ ունի քովս այս լաճը։ Բայց, գիտցէք որ, ազատութեան համար զոհուած ցեղի մը ժառանգն է այս, զոր մահուան ձորէն ազատեցի։ Զայն որդեգրած եմ։

×

Արմէն իր ազատարարին վրանին ներքեւ օրէ օր հասակ կը նետէր։ Տեղւոյն զովարար օդն ու ջուրը փայլ մը եւս կ'աւելցնէին իր գեղանի դէմքին։

Կ'աճէր հետզհետէ իր զօրութիւնն ու կորովը, խանդն ու եռանդը։ Եւ կը լեցուէր սիրտն ու հոգին նուիրական զգացումներով դէպի հոն՝ դաշտավայրի ճամբուն վրայ ինկող՝ իր հոգիով որբ հայ ցեղին մեռելներուն հանդէպ։

Հաղիւ վեց ամսուան շրջան մը բոլորած էր այն օրուընէ ասդին, երբ իր ազատարարին աղջիկը, Կիւլիզար, մէկ տարիէ ի վեր մօտին կապած իր շնախօսութեան մտանին մօրը կը յանձնէր մեծ արհամարհանքով։

Վէճ մը կար մօր եւ աղջկան միջեւ։

— Չէ՛, չէ՛, չեմ կրնար սիրել այդ տղան, որուն գերդաստանը ամբողջութեամբ անհետացած է։ Չեմ կրնար ապրիլ անոր հետ։

Ծնողքէն գաղտուկ՝ Կիւլիզարի սիրոյ արտայայտութիւնը անտարբերութեան կուտար Արմէն։

Բայց Արմէնի այս անտարբերութիւնը ալ աւելի կը սաստկացնէր սիրոյ կրակը Կիւլիզար սրտին մէջ։

Կիւլիզար ուրիշ մտածում չունէր, բայց միայն Արմէնը։

(2)

ԾԱՏՈՒՐ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 776.200

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԿԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ :	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա :	250 »	130 »	
Ամերիկա :	200 »	100 »	
Այլ երկիրներ :	200 ֆրանք	100 ֆրանք	--

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍ
15 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2522

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇՈՂՈՔՆԵՐ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԷՆԿԻՒՐԻ

Թուրք մամուլը փորձեց հերքել այն տեղեկութիւնները թէ պայմանի բանակցութիւններ կատարուած են Նիփոնի (Ճափոն) հետ, Կովկասի եւ ուրիշ քաղաքական հարցերու մասին:

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է խնդիրը:

Համաձայն Լոնտոնի «Փըլլիք Լէճըր» թերթին քաղած տեղեկութեանց, Նիփոն առաջարկած է Թուրքիոյ՝ գործակցիլ իրեն, ռուս-ճափոնական պատերազմի պարագային, կատարել ապստամբութիւն վայելելով Կովկասի մէջ:

Միեւնոյն ատեն, անգամ մը եւս կը հաստատուէր թէ՝ Խ. Միութիւնը գաղտնի դաշնագրով մը Թուրքիոյ պիտի յանձնէ Կովկասի պաշտպանութեան հոգը, եթէ ինք պատերազմի բռնուած ըլլայ ուրիշ ճակատներու վրայ:

Այս տեղեկութիւնները արտատպուեցան ոչ միայն օտար թերթերու, այլ եւ Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթին՝ «Փրավտա»յի մէջ, ինչ որ զարմանք պատճառեց Թուրքերուն:

Այդ առթիւ էր որ, թրքական մամուլը փորձեց հերքումներ կարկատել:

Մեր մասին, չունինք ուրիշ աղբիւր բացի «Փըլլիք Լէճըր»էն, որ կը պնդէ իր լուրին վաւերականութեան վրայ:

Բայց, ի՞նչ համոզիչ փաստեր կը ներկայացնէ թուրք մամուլը, լուրին սուտութիւնը ապացուցանելու համար:

Գրեթէ ոչինչ: Պարզապէս կ'արտաբերէ «ձեռնհաս անձնաւորութեանց», յայտարարելու համար թէ «սխալ տեղեկութեանց վրայ հիմնուած է» պատմութիւնը:

Եւ յետոյ զարմանք,— որ խորհրդային մամուլը արտատպեր է այդ լուրը, եւ արտասուչ հաւաստիքներ՝ թուրքեւ-խորհրդային բարեկամութեան անխզելութեան մասին.

— «Աշխարհի գլուխ: թէ թուրք հանրապետութիւնը այնպիսի պետութիւն մը չէ որ ընդունակ ըլլայ Ռուսիոյ դէմ որ եւ է առաջարկ լսելու: Խորհրդային Ռուսիան ալ չանգիտանար այս իրողութիւնը»: (Ճումհուրիէթ):

Դժուա՞ր է ըսել թէ ինչպէս երեւան պիտի գայ բուն ճշմարտութիւնը:

Նիփոնի կառավարութիւնը կամ անոր մամուլը չափէն աւելի խորամանկ են, այսպիսի գաղտնիքներ լոյս աշխարհ հանելու համար: Իսկ Մոսկուա եւ Էնկիւրի անշուշտ այնքան միամիտ չեն որ հրապարակային վճռաբանութեան ենթարկեն խնդիրը:

Ժամանակի խնդիր են այսպիսի գաղտնիքներու ստուգումը: Եւ յաճախ դէպքերն են որ կը հաստատեն սուտն ու իրաւը:

Արդ, սպասելով նոր լուսաբանութեանց, այսօր կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել պարագայ մը որ ոչ գաղտնիք է, ոչ ալ հանելուկ, այլ չոր ու ցամաք իրողութիւն:

Կ'ակնարկենք Թուրքեւ-խորհրդային կապին ամրացման եւ զարգացման:

Ինչ որ ալ պատահած ըլլայ, կարելի չէ ժխտել թէ՝ երկու երկիրներն ալ խորապէս կը գնահատեն հաստատուած բարեկամութեան եւ զինակցութեան արժէքը, եւ կը տարփողեն զայն ամէն առիթով:

Անակնկալներու հանգոյց մըն է դիւանագիտական կեանքը: Բայց, ներկայ վիճակին մէջ, Էնկիւրի եւ Մոսկուա որ եւ է պատճառ չունին կապերը խզելու կամ թուլցնելու:

Ընդհակառակն, այսօր այդ զինակցութեան կողքին է նաեւ Ֆրանսան, որ երէկ զինակիցն էր ցարական Ռուսաստանի եւ այժմ կրկին այդ ճամբուն կը հետեւի, տարբեր պայմաններու մէջ:

Բաւ կ'ուզենք թէ մէկէ աւելի պատճառներ, կենսական շահեր եւ նպատակներ կան, սերտօրէն իրարու կապուած պահելու համար Մոսկուան եւ Էնկիւրին:

Եւ երկու կողմերն ալ մասնաւոր հաճոյքով կը շեշտեն, կը փառաբանեն այդ իրողութիւնը:

Վերջերս Մոսկուայի ծանր ճարտարագործութեան օրկանը, «Զա ինդուստրիալիզացիա», հրատարակեց բացառիկ թիւ մը, «Սարոյեմ», որ նուիրուած է երկու երկիրներու բարեկամութեան:

Այս հրատարակութեան մէջ՝ յօդուածներ ունին երկու կողմերու վարիչ դէմքերը,— Մ. Քէմալ, Ըսմէթ, Քեազիմ փաշան, [illegible], արտաքին գործավարը եւ ուրիշ թուրք դէմքեր, իսկ Խ. Միութեան կողմէ՝ Կալինին, Մոլոտով, Վորոշիլով, Կարախան, փրոֆ. Ժուկովսկի եւ ուրիշ երեւելիներ:

Յօդուածներէն եւ ուսումնասիրութիւններէն զատ, բազմաթիւ պատկերներ ալ կը ներկայացնեն նոր Թուրքիոյ յառաջդիմութիւնները՝ վերջին տասնամեակի ընթացքին:

Ինչքան ալ բնական թուի այս ձեռնարկը, չի կորսնցներ իր արժէքը: Մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ:

Երեւանի թերթերը հեռագիրներով կը հաղորդեն հրատարակութեան լուրը, եւ կ'արտատպեն գլխաւոր յօդուածները:

««Խ. Հայաստան» յունիս 1ին ունէր հրատարակութեան հեռագիրը, իսկ յաջորդ օրը՝ Մոլոտովի, Կալինինի, Վորոշիլովի, Մ. Քէմալի եւ Ըսմէթի յօդուածները:

Արդ, մինչ որոշ չափաւորութիւն կը տիրէ թուրք վարիչներու արտայայտութեանց մէջ, խորհրդային իշխանաւորները բառ չեն գտներ, յայտնելու համար իրենց հիացումը նոր Թուրքիոյ հանդէպ եւ անոր բարեկամութեան մասին:

Շողոքներ են որ կը վազեն բերնով թէ գրչով:

Այսպէս Վորոշիլով — պատերազմական գործավարը — որ չորս տասնեակ նուէր տարած էր Մ. Քէմալի, կը պանծացնէ Թուրք «տաղանդաւոր ժողովուրդը», Թուրք բանակը, դպրոցները, «ազատագրուած Թրքուհին», «առողջ, կենսուրախ, ամրակուռ պատանիներն ու աղջիկները», Մ. Քէմալը, Ըսմէթ փաշան եւ մնացեալը:

Կ'անդրադառնանք տակաւին: Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

»»»..«««

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ՍԿՍԱՒ ՔՆՆԵԼ ՆՈՐ ՎԱՐԿԵՐԸ

Երեսփ. ժողովը երէկ սկսաւ քննել կառավարութեան առաջարկները՝ զինուորական վարկերու մասին: Ինչպէս կը յիշուի, կառավարութիւնը 3,120,00,000 ֆրանքի բացառիկ վարկ մը պահանջած է: Այս պահանջը ընդունուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին կողմէ:

Պահանջուած վարկերէն 1,275,000,000 ֆրանք պիտի յատկացուի բանակին: Այս գումարով, յառաջիկայ ձմեռէն առաջ պիտի աւարտին արեւելեան սահմանագլուխի ամրութիւնները եւ պիտի շինուին «վտանգի միջնաբերդեր», բուն ամրութեանց ետին, ի հարկին անմիջապէս օգնական ուժ հասցնելու համար: Միեւնոյն ատեն պիտի ամրացուին կարգ մը կէտեր որոնք անկատար մնացած էին 1929էն ի վեր: 600,000,000 ֆրանք պիտի յատկացուի նաւատորմին, ծովեզերեայ ամրութեանց եւ վառելանիւթի կայաններու շինութեան համար: 80 միլիոն պիտի ծախսուի ծովեզերեայ պաշտպանութեան միջոցները բարելաւելու, իսկ 150 միլիոն՝ ծովային օդանաւորդութիւնը կատարելագործելու համար: Միեւնոյն ատեն 40 միլիոն ֆրանք պիտի յատկացուի օդանաւային կազմածներ գնելու եւ կայանները արդիական նորութիւններով օժտելու համար: Բուն օդանաւային նախարարութիւնը պիտի ստանայ մէկ միլիառ ֆրանք, առաջնակարգ վիճակի մը հասցնելու համար Ֆրանսայի զինուորական օդանաւորդութիւնը:

Թրքական օփերա մը ի պատիւ Պարսից շահին

Յուլիսին կը հեռագրեն թէ Էնկիւրիի մէջ, ի պատիւ Պարսկաստանի Շահին պիտի ներկայացուի թրքական օփերա մը, որ կը նկարագրէ Թուրքերու եւ Պարսիկներու ցեղաբանական ծագումը: Դերակատարները 400 հոգի են, բոլորն ալ Թուրք: Հեղինակը եւ բեմադրիչն ալ թուրք են: Խաղը անձամբ ներշնչած է Մ. Քէմալ եւ կը ներկայացնէ նոր շրջան մը թրքական արուեստին մէջ:

Հիթլէր-Մուսոլինի տեսակցութիւնը

ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Գերմանիոյ վարչապետը Վենետիկ հասաւ երէկ, հինգշաբթի, եւ ընդունուեցաւ փառաւոր ցոյցերով: Երկու «Առաջնորդներուն» տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Վիլլա Փիզանիի մէջ, որ կը գտնուի Վենետիկի եւ Փատովայի միջեւ եւ շինուած է 18րդ դարու առաջին կիսուն, համանուն բնակիչին համար: Քամփօ - Ֆորմիոյի հաշտութենէն յետոյ (1797) Նափոլէոն իր բնակութիւնը հաստատեց այս վիլլային մէջ եւ իր անկողինը պահուած է մինչեւ այսօր, միեւնոյն սենեակին մէջ: Կ'ըսուի թէ այդ սենեակը այժմ յատկացուած է Պ. Մուսոլինիի: Նափոլէոն այնքան հաւնած էր այս վիլլային որ գնեց եւ բարեկամի մը նուիրեց:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ սուր հետաքրքրութիւն շարժած է այս տեսակցութիւնը, մանաւանդ որ Պ. Մուսոլինիի կ'ընկերանան արտաքին նախարարութեան խորհրդականը եւ ուրիշ պատասխանատու անձեր: Տարակոյս չկայ թէ երկու դիկտատորները պիտի զբաղին օրուան կարեւոր հարցերով եւ մանաւանդ սպառազինութեանց կրճատման խնդրով: Կարծողներ կան թէ տեսակցութիւնը ուղղուած է Ֆրանսայի դէմ:

Այս տեսակէտէն ուշագրաւ է իտալական մամուլի լեզուն: Բոլոր կարեւոր թերթերը խմբագրականներով կը քննադատեն Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի պահպանութեան շրջանային դաշինքներ կնքել եւ թշնամական ճակատ մը կազմել Իտալիոյ դէմ: Միեւնոյն ատեն կը քաջալերեն Գերմանիոյ զինուորական պաշտպանութեան իրաւունքը եւ կը քննադատեն Փոքր Համաձայնութիւնն ու Պալքանեան ուխտը:

Անգլիական մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կարծիքով, այս տեսակցութիւնը պատասխան մըն է Ֆրանսա - Խ. Միութիւն - Թուրքիա — Փոքր Համաձայնութիւն ճակատին: «Պ. Լիթվինովի յաջողութիւնը Ֆրանսայի, Թուրքիոյ եւ Պալքանեան պետութեանց քով, յառաջ բերած է բնական եւ անխուսափելի հակազդեցութիւն մը,— Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ մերձեցումը: Այս համաձայնութիւնը ուղղուած է ոչ այնքան Ֆրանսայի որքան անոր գործակիցներուն դէմ, Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, ուր իտալական շահերը, որքան շատ լայն, կը ձգտին դէպի տեւական աճում»:

«Դժոխքին դասալիքները» ռումբ մը պայթեցուցին

Զորեքշաբթի առտու Պլէօ փողոցի նամակատան մէջ, պաշտօնեայ մը կը յօշափէր լրագրի մէջ փաթթուած կապոց մը, երբ յանկարծ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ: Պաշտօնեան գետին փռուեցաւ արիւնլուայ: Վիրաւորուեցան ուրիշ երկու պաշտօնեաներ ալ: Ռումբը ուղղուած էր թատերական հեղինակներու եւ երգահաններու ընկերութեան նախագահին: Ցարակից նամակ մը կ'ըսէր.— «Զարնէ՛նք Ֆրանսայի ժողովուրդը առանց տարիքի, սեռի եւ աստիճանի խտրութեան, մինչեւ որ հասկնայ թէ իր վատութիւնը մեծ յիշատակներու դէմ՝ անարժան կը դարձնէ զինքը խաղաղութեամբ վայելելու առօրեական գոյերու հանգիստ» Նամակը ստորագրուած էր այսպէս «Դժոխքի երեք դասալիքները, Էտէ, Թուտամանտ եւ Մինոս»: Կը կարծուի թէ խենթի մը գործն է:

Նոր խռովութիւններ Սուրիոյ մէջ

Լիբանանի մամուլի տեղեկութիւնը հրաւիրեց բոլոր լրագրողները եւ անոնց հաղորդեց հետեւեալ հրահանգները.

1.— Արգիլուած է յարձակում գործել Սուրիոյ պաշտօնական անձնաւորութեանց դէմ: 2.— Արգիլուած են ահաւորակ սուրիական լուրերու եւ մանաւանդ Հալէպի վերջին դէպքերուն առթիւ խմբագրական թելադրութիւններ եւ գրգռիչ հրատարակութիւններ: 3.— Նմանապէս արգիլուած է սուրիական դէպքերու շուրջ հրատարակել չափազանցուած տեղեկութիւններ, որոնք կրնան խանգարել ապահովութիւնը:

»»»..«««

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը նոր հրամանագրով մը կ'ազդարարէ թէ՝ քաղաքական կուսակցութիւնները եւ անոնց մամուլը արգիլուած ըլլալով, թերթերը միայն լուրեր կրնան հրատարակել: Բոլոր խմբագիրներուն ցանկը պիտի հաղորդուի կառավարութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԱՐԻՔ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ »

եւ

ՄԱՅԻՍ 28

»»».«««

Մայիս 24ին լրացաւ Թուրքիոյ Հայոց Ազգ. Սահմանադրութեան 73րդ տարեդարձը:

Այս առթիւ, սրտառո՜ւչ խմբագրական մը շարադրած է Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը: Նոյն իսկ երկու հատ:

Փառաբանելով ազգ. սահմանադրութեան տարեդարձը, ռամկավար օրկանը կը պատմէ թէ՝ Օսմ. կառավարութիւնը, սուլթանականէն մինչեւ իթթիհատականը, միշտ ծուռ նայեցաւ մեր ազգային ինքնավարութեան:

— «Ազատել Համիտ, լաւ կռահելով Սահմանադրութեան նշանակութիւնը եւ գիտնալով որ Հայեր անոր տարեդարձը կը կատարեն ոչ թէ Պատրիարքարանի յատուկ կանոնագրի մը հաստատութիւնը յիշատակելու, այլ իրենց Ազգային Վերածնութիւնը եւ յոյսերը ողջունելու համար, ուրիշ խտրութիւններու կարգին խափանեց՝ Սահմանադրութեան ոչ միայն տարեդարձները, այլ նաեւ գործադրութիւնը»: (Պայքար, 25 մայիս):

Ռամկավար օրկանը յատկապէս, շեղագիր տառերով կը բացատրէ թէ՝ Ազգ. Սահմանադրութիւնը հիմնուած էր «ռամկավար ազատական» սկզբունքներու վրայ:

Միեւնոյն ատեն կը պատմէ թէ՝ Սահմանադրութեան հիմնադիրներն ու վարիչները, շատ խելացի մարդիկ էին.

— «Անոնք զատակարգային պայքար, Ամիրաներու եւ արհեստաւորներու միջեւ կռիւ ալ չարծարծեցին, ազատամիտ Ամիրաներու խումբ մը բոլոր սրտով այժ տուաւ իրենց»:

Գիտէի՞ք: Բայց աւելի կարեւոր պարագայ մը.

— «Այդ շարժումին շատ պատշաճ եւ յատկանշական անուն մը տրուեցաւ իր ժամանակին — «լուսաւորեալ»ի եւ «խաւարեալ»ի պայքար եւ անոր յաղթանակը եղաւ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ զարգացումին տիրապետութիւնը հայկական բոլոր հաստատութեանց ու ձեռնարկներու մէջ, որ իր բնական զարգացումով յանգեցաւ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ»: (Գլխագիրները իրենք շարած են):

Կը տեսնէ՞ք որ Ռամկավարները այնքան ալ «պէխապէր» չեն պատմութենէն:

Անո՞նք ալ կ'ըմբռնեն «անցած-գացած բաներ»ու արժէքը: Նոյնիսկ ներշնչումներ կ'ունենան:

Այս առթիւ, կը փորձուիմ հարցնել.

— Եթէ Ազգ. Սահմանադրութիւնը յաղթանակն էր ազգութեան զարգացումին, որ «իր բնական զարգացումով յանգեցաւ հայ ազատագրական շարժման», ի՞նչ էր 1918 մայիս 28ը:

Եւ եթէ բոլորս այնքան սրտանց կը սիրէինք Ազգ. Սահմանադրութիւնը, տօնելով, ներշնչուելով եւ «Արիք Հայկազունք»ը թնդացնելով հակառակ սուլթանական եւ իթթիհատական բռնութեանց, ինչու, այսօր, բաժնուած ենք երկուքի, ազատագրական շարժման երկրորդ հանգրուանին — պետականութեան — տարեդարձին առթիւ որ կը կոչուի Մայիս 28...

ՎԱՀԷ

Նոր ցոյցեր Հալէպի եւ Անթիոքի մէջ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ անցեալ շաբթու նոր ցոյցեր եղած են Հալէպի մէջ եւ խանութները փակ մնացած: Նամազի համար մեծ մզկիթ հաւաքուած բազմութիւնը թափօր կազմելով, սկսեր է յառաջանալ դէպի Պապ էլ Ճնէյն, ուր բախում ունեցած է ոստիկաններու հետ:

Ցուցարարները ցրուած են եւ քանի մը հոգի ձերբակալուած: Հետեւեալ օր խանութները բացուած են եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է:

Հալէպի քաղաքապետութիւնը որոշած է Սուրիոյ Հանր. Նախագահի անունով կոչել Ֆրանս. փողոցէն մինչեւ «Էլ Գըթէյր» պահակատուն երկարող ճամբան:

Կարգ մը Անթիոքցիներ, որոնք Սուրիական նախագահներու վերջին այցելութեան առթիւ որոշած էին ցոյցեր կազմակերպել, ձերբակալուելով փոխադրուած են Հալէպ, դատուելու համար:

Ճափոնի գաղտնի բանակցութիւնները Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ հետ

Հակառակ բոլոր հերքումներուն, ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հաստատուին Ճափոնի դիւանագիտական գաղտնի բանակցութիւնները: Այս անգամ ալ խնդիրը ուղղակի կապ ունի Թուրքիոյ եւ Կովկասի հետ: Ահա վերջին լուրը.—

Վերջերս ճափոն ծովակալ մը Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ ըսաւ.

«Մեր ճափոնական հայրենիքը այսօր ինքզինքը կը գտնէ մօտաւորապէս նոյն կացութեան մէջ, ուր կը գտնուէր Գերմանիան մեծ պատերազմէն առաջ: Բայց մեր ամբողջ ազգը մէկ մարդու պէս կը գիտակցի, թէ ինք իր ամբողջ ուժով պէտք է պայքարի եւ տիրանայ գերման ժողովուրդի բախտին եւ բարօրութեան»:

Գերման մամուլն ալ իր կարգին «անժխտելի նմանութիւն» մը գտաւ գերման եւ ճափոնական քաղաքական «մտքին եւ զգացումին» միջեւ:

Ինչպէս կը հաղորդուի հաւաստի աղբիւրներէ, ճափոն ծովակալը եղած է Ճափոնի լիազօր ներկայացուցիչը՝ զինակցութիւն կնքելու համար ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ եւ Լեհաստանի եւ Թուրքիոյ հետ: Համաձայն լաւատեղեակ նոյն աղբիւրին, Ճափոն առաջարկած է անոնց իրեն հետ միասին նոր բաժանումի ենթարկել Ռուսիան: Ճափոն խոստացած է Գերմանիոյ տալ լեհական նրբանցքը եւ Մերձբալթեան պետութիւնները, Լեհաստանի տալ ամբողջ Ուկրայնան եւ Թուրքիոյ տալ Կովկասը Բագուի նաւթահանքերուն հետ միասին. իսկ Ճափոն ինքը անկասկած իրեն կը վերապահէ Սիպերիան եւ Մոնկոլիան գրաւելու իրաւունքը:

Հետաքրքրական է, որ ճափոն ծովակալը Պերլինէն յետոյ գացած է նաեւ Էնկիւրի՝ թուրք կառավարութեան հետ անձամբ խօսելու Թուրքիոյ՝ Ճափոնի եւ Գերմանիոյ միանալու առաւելութեանց մասին:

Սահմանային խնդիրներ Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ

Մայիս 30ին Նըսէպինի մէջ գումարուած է Սահմանային Յանձնախումբը Թուրք եւ Ֆրանսացի անդամներուն կողմէ եւ առած հետեւեալ որոշումները.

1.— Ճշդել Թափառաշրջիկ ցեղերու այս ամրան բնակավայրերը եւ անոնց զէնքերուն թիւն ու քանակը: 2.— Սահմանի վրայ գտնուող ժողովուրդէն գանձել տուրքերը. 3.— Ոճրագործներու յանձնումը:

Ուրֆայի «Միլլի» թերթը կը գրէ թէ երկու երկիրներու միջեւ սահմանային յարաբերութիւնները շատ գոհացուցիչ են եւ կէտ առ կէտ կը գործադրուին գոյացած համաձայնութիւնները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ լիազօրութիւն ստացաւ մաքսային խնդիրներու եւ առեւտրական դաշնագիրներու կարգադրութեան համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԽՌՈՎԱՑՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ»

»»»··«««

Լրագիրը «Յառաջ»ի խմբագրին է ։ Բացառութիւն մը, որ, իր շատ մը ծէջերու որոշումներուն նման, չափազանց բնորոշ է ։ Այսուհանդերձ, վերջին տասը տարուան ընթացքին Թուրքիա երբեք այնքան խռովայոյզ չէր եղած որքան այսօր ։ Այսինքն՝ շուրջ ամիսէ մը ի վեր, երբ յանկարծ վճռական որոշումներ տրուեցան.

Թերթերը մանրամասնօրէն տուին այդ որոշումները ։

Առաջինը՝ նախագծուած ու վաւերացման սպասող ընթացիկ տարուան նիւթացոյցի անսպասելի կերպով փոփոխումն էր ։ Այսինքն՝ անոր վրայ կատարուած աւելի քան տասը միլիոնի յաւելումը ։

Նիւթացոյցի այս յաւելումը աւելի նկատելի կը դառնայ, երբ նկատի ունենանք որ Թուրքիա վերջին տարիներու ընթացքին գրաւոր ու յաջող դարպար նուազեցուց իր պիւտճէները ։ Մինչ տարիներ առաջ 250 միլիոն կլոր գումարը կը գրաւէր գիծերուն տակ՝ որպէս ելք, ու նոյնքան մըն ալ «մուտք»ի մասը, կեանքի պայմաններն ու անոնցմէ յառաջ եկած բացերը սահմանեցին Էնկիւրին իր վերմակին չափ երկարել իր ոտքերը ։ Որով՝ 250ը իջաւ մինչեւ 180ի ու 170ի ։

Անցեալ տարի, մինչ Ըսմէթ ու իր մտակից գործակիցները « հաւասարակշռուած » նիւթացոյց մը կը խօսէին, մենք ցոյց տուինք, այս սիւնակներուն մէջ, որ քանի միլիոնի բացով մը գոցուած էր ան ։ Ընթերցողը գիտէ, այլեւս, որ Թուրքիոյ պիւտճէները կը տարբերին բոլոր երկիրներու պիւտճէներէն մէկ բանով — կամայական թուագրումներով եւ գրուածին անհամապատասխան յաւելումներով ։

Բայց, ընթացիկ տարուանը ուշագրաւ է նաեւ այն պատճառով որ, յաւելումը կ'ըլլայ ճիշդ այն ատեն երբ կը խօսուէր կրկին նուազեցնել պիւտճէն ։ Նոյնիսկ, պաշտօնական վիճակագրութիւններու վրայ հիմնուելով, պատասխանատու անձեր ու իրապէս Թերթեր կը գրէին թէ ամսուան մուտքերը նախատեսուածէն նուազ են եղած, որով կը խօսուէր ընդ այնմ պատրաստել յաւելեալ պիւտճէն

Եւ ահա, յանկարծ, պիւտճէի յաւելում մը ։ Երկրորդ որոշումը կը վերաբերի տուրքերու բարդումին ։ Մանօթ իրողութիւն է որ տուրքերու տեսակէտէն ամէնէն աւելի ծանրաբեռնուած երկիրը Թուրքիան է ։ Պէտք է նկատի ունենալ թէ Թուրքիան այն երկիրն է որ ամէնէն քիչ առատ է տուրք կրելու ։ Որովհետեւ՝ ամէնէն աւելի աղքատ երկիրն է ։ Անկէ զատ, լեռնոտ հողագործական երկիր, եւ, հետեւաբար, զուրկ՝ նոյնիսկ ապրուստ մը ապահովելու հնարաւորութենէն, շատ բնական է որ անկարող ըլլայ նաեւ ապրուստէն զատ պարտաւորութիւններ դիմաւորելու ։ Գիւղացին Թշուառ վիճակը հետզհետէ կը ծանրանայ վերջին տարիներու ընթացքին ։ Տոկոս, պարտք, ու, ինչպէս կը գրէ «Ալշամ», գիւղացիին մէկ ոտքը փոսն է » արդէն...

Աւելի լաւ չէ քաղաքացին ։ Նախ որ՝ ան պայմանաւորուած է գիւղացիով ։ Եւ, իր կարգին, ունի իր հոգերը ։

Ուրեմն, այս անպատ պայմաններուն մէջ է որ, Էնկիւրի, յանկարծ, տուրքերու անօրինակ յաւելում մը կ'ընէ ։ Հաց, ըմպելի, սիգար, ամեն ինչ կը ենթարկուի նոր տուրքերու, պատճառաբանելով թէ պետական գործառնութիւն՝ պարտաւոր են իրենց հարկը տալու ։ Եթէ ուշադրութեամբ քննենք տրուած տուրքերը, պիտի տեսնենք որ այդ բոլորը համեստ ու աղքատ դասակարգին վրայ բեռ մըն են ։ Մարդը, ենթադրենք, հինգ հոգինոց ընտանիք մը ունի ։ Ուրեմն, օրական առ նուազն 3 հաց պիտի տանի տուն ։ Տուփ մը սիկարէթ պիտի ծխէ ։ Արդ, Աստուծոյ օրը ան պարտաւոր է 8 — 10 ղրշ. աւելի դրամ վճարելու ։ Մինչ Պոլսոյ կամ այլ քաղաքներու մէջ հազարաւորներ կան որոնք 30 — 40 ղրշ.ով կ'աշխատին ։ Նոյնը՝ համեստ կամ ստորադաս պաշտօնէութիւնը

Այս պայմաններուն մէջ, ինքնին հասկնալի կ'ըլլայ թէ ինչ ծանր բեռի տակ կը դնէ Էնկիւրի իր ժողովուրդը ։ 10 քիլօն ծանրութիւն չէ որ եւ է բնական կազմ ունեցող մարդու համար, բայց, երբ ան իր ուժերէն վեր բեռի մը տակ է արդէն, ու այդ 10 քիլօն եւս կը բարդուի, բնականօրէն կը կքի ենթական ։

Անտես առնուած չէ եւ ուժերը երրորդ տարր ։ Վերի երկու որոշումներուն հետ միջնեղ գրուեցաւ եւ երրորդը.— 30 միլիոն փոխառութեան որոշում մը ։ Զգիտենք թէ Թուրքիա ինչո՞, այդքան արագօրէն որոշած է Կարին — Սեբաստիա գիծը լրացնել ։ Ամէն պարագայի մէջ, այդ գիծը իր կով-կասեան ճակատին հետ կապ ունի ու կը նախատեսէ՝ կամ բարեկամ եւ կամ թշնամի Ռուսիա մը ։ Զփորձենք մութ ամպերու ետին տասղերը ճշդորոշել ։ Ընդգծենք միայն որ Թուրքիա, ստիպուած է այս երրորդ որոշումը եւս միասին տալ ։ Այսինքն՝ հարկադրուած է նկատի չունենալ ժողովուրդին ու երկրին տնտեսական վիճակը ու ամէն գնով, ամենածանր զոհողութիւններով, գլուխ հանել եւ այդ գծին լրացումը ։ Մտքերու մէջ դեռ թարմ է Արղընիի պղնձահանքին համար եղած փոխառութիւնը ։ Էնկիւրի դայն քանի մը բաժանումի վերածեց ու դեռ լրացուցած չէ ։ Այնպէս որ՝ ժողովուրդը, որ « մեծ խանդավառութեամբ մասնակցեցաւ » այդ փոխառութեան, չէ ստացուած բարիքները տակաւին վայելած չէ ։ Ու իսկ երեք տեսած է այդ պղինձին Այաւհանդերձ, ... , հարկադրաբար, իր առջեւ պիտի գտնէ նոր բաժնեթուղթեր ։ Անշուշտ, կրկին Թերթերն ու ճառախօսները պիտի խօսին հայրենասիրութենէ, երկրին պաշտպանութեան անհրաժեշտութենէն, բարեացակամ տրամադրութիւններէ ։ Տարակոյս չկայ, որ տանելայ պայմաններուն մէջ, այս երրորդ որոշումը նպաստ ունի ունեւոր տարրը «զոհողութեան մղելու »։ Ան ուղղուած է գիւղացի գրամներուն ։ Եւ, ոչ մէկ կասկած, որ այդ 30 միլիոնը եւս « պիտի հայթայթուի արձանագրութեան պայմանաժամէ չլրացած »... 1

Ինչո՞ւ այս բոլորը ։ Ըսմէթ անվհատաբար կուտայ այդ հարցման պատասխանը, « սպառնալից պաշտպանութեան համար »։

Ուրեմն, Էնկիւրի, որ անընդհատ կը սպառազինուէր ու ամէն տարի իր պիւտճէին 60 տոկոսը զէնքի ու զինուորի կը յատկացնէր, յանկարծ պէտք տեսաւ իր սպառազինումը աւելցնելու, պիւտճէն բարձրացնելու եւ ժողովուրդը նոր ու ծանր տուրքերով բեռնաւորելու

Անշուշտ, ոչինչ կայ առարկելի՝ երկրի մը սպառազինման մէջ ։ Մանաւանդ այս օրերուն ։ Մտանանցենք, սակայն, որ Թուրքիա յանկարծ կ'ուզէ աւելի զօրացնել ինքզինք ճիշդ այն շրջանին երբ բարձրաղաղակ կը յայտարարէր թէ իր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը յաջողած է ու իր սահմանները կրցած է ապահովել ։ Այսպէս, հին Արեւելեան Ուխտին գինակից մըն է իրեն ։ Հարաւ-Արեւելքէն Պարսկաստան՝ բարեկամ մը, որուն գահակալը այս օրերուն կ'այցելէ Էնկիւրի Իրաք, հարաւէն, նոյն տրամադրութիւններով համակուած, Հարաւ-Արեւմուտքէն Սուրիան, ենթակայ Ֆրանսայի, միայն բարեկամ կրնայ ըլլալ ։ Եւրոպայի հետ նոր կնքեց զինակցութիւնը ։ Իսկ Իտալիան, ինչպէս բաւ Թէվֆիք Րիւշտի, վտանգ մը պէտք չէ նկատել, որովհետեւ « աւելի քան երբեք սերտ յարաբերութիւններ ունին երկու երկիրները » եւ, չմոռնանք, «Թուրքիա կրնայ 10 օրուան մէջ մէկ միլիոն զինուոր ոտքի հանել », միշտ համաձայն Թէվֆիք Րիւշտիի

Ուրեմն, կրկին հարց կը ծագի.— ինչո՞ւ այս խրտչութիւնը Էնկիւրիի մէջ, այս տուրքերը, փոխառութիւնները ·

Որովհետեւ, վտանգը միշտ կը գայ Էնկիւրի ։ Ան գիտէ որ կուիւը կրնայ դարձեալ «վերջակէտ համար ըլլալ »։ Որ՝ բարեկամութիւն կամ զինակցութիւն յանակեաներ չեն ։ Որ՝ այդ վըտանգը հետզհետէ կը մօտենայ ։ Եւ վերջապէս, ան համոզուած է թէ՝ վըտանգրայՈՑած ԽաՄՍաՄ է որպէտՐ է նախ զէնք ու ապա հաց ապահովել ։

Ասիկա Էնկիւրիի կարծիքն է, սակայն ժողովո՞ւրդը ։ Ձէ՞ք կարծեր որ ամէնաքերմ հայրենասէր Թուրքը կրնայ մտածել իրաւամբ.— Դարեբու անկումը Սուլթաններու վերագրեցինք ։ Ալիսարհին յաղթեցինք ու վըտարեցինք Անգլիան անգամ ։ Ալ ապահով ենք ։ Ասպարէզ կարգացինք բոլորին ։ Զնջեցինք քափիթիւլասիոնները ։ Եւ կարծեցինք թէ չի գտնուիր պետութիւն մը որ ուզէ փորձել իր ուժը՝ մերինին դէմ ։ Արդ՝ ի՞նչ է այս վախն ու սպառազինումը...

Ու մինչեւ ե՞րբ ։ Ի՞նչ գինով ։ Եթէ այսքան յաղթանակներէ վերջ ալ ապահով չենք, ապա ուրեմն միամտութիւն է յուսալ թէ՝ մենք կրնանք այնպիսի անկախութիւն մը եւ ապահովութիւն մը ունենալ որ մեր զրամները զէնքի տալու տեղ մեր մշակոյթին ու շինարարութեան յատկացնենք ..»։

Իսկ ասիկա հոգեբեկում է ։ Մայր տուա՞ւ այս հոգեբանութիւնը, հայաբնաջնջութիւնը տեղի կուտայ եղին առջեւ Երբ մանաւանդ՝ դեռ այս սերունդին կը պատկանին 1912 — 1922ի եղերական էջերն ու դառն կամ արիւնոտ յիշատակները ։ Աւելցուցէք տասը վրայ տուրքերու բեռն ու գործերու նուազումը ու պատկերը յստակ կ'ըլլայ ·

Կը զինուին ուրիշներ ալ, բայց, կը նկատէ՞ք, Ֆրանսան, որ նայնքան խորապէս ցոյց կուտայ, կը նուազեցնէ տուրքերը, իսկ Մուսոլինի դեռ քանի մը շաբաթ առաջ յայտարարեց թէ ժողովուրդը պէտք չէ նոր տուրքերով բեռնաւորել ։

Բաղդատելով Թուրքիան ուրիշներու հետ, ու համարելով իր ներքին ու արտաքին պայմանները, կարելի է եզրակացնել, իրաւամբ, որ ան կը գտնուի « խռովայոյզ » վիճակի մէջ ։

Եւ՝ աւելի քան երբեք ։

Վ · ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

°°°°°

Գերմանիայէն եւ Աւստրիայէն վերջ ահա Պուլկարիան է որ ռամկավարական վարչաձեւը փոխելով, կը փորձէ դիկտատուրայի ձեւով կառավարել երկիրը

Գիչերային գաղտնի ժողովէ մը վերջ, զինուորական խմբակ մը, տասնեակ մը քաղաքական մարդոց աջակցութեամբ, փոխեց պետական վարչաձեւը, օգտագործելով դահլիճի տագնապ մը ։ Այս բոլորը առանց կարեւոր դժուարութեան եւ արիւնհեղութեան ։

Այս անակնկալ փոփոխութեան մէջ, Ցորիս Թագաւորին դերը տակաւին կարելի չէ ճշդել ։ Երեւոյթները այնպէս ցոյց կուտան թէ տեղեակ էր ձեռնարկին, քանի որ գիշերային գաղտնի ժողովներուն մէկ մասը պալատին մէջ տեղի ունեցած են ։

Նոր զինուորական դահլիճը կազմըւած է հանգամեան կոչուած ազանէրէ, որոնք կուսակից են սերպեւպուլկարական քաղաքական համաձայնութեան մը ։ Առաջին յայտարարութենէն կը տեսնուի որ, իրենց քաղաքական ծրագրի կարեւոր մէկ մասը կը կազմէ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեանց ջնջումը ։ Այս կազմակերպութիւնը տարիներով արգելք հանդիսացաւ սերպեւպուլկար ժերձեցումի մը եւ երկու երկիրներու բարեկամ յարաբերութեանց , բոյն դրած ըլլալով ճիշդ սահմանագլուխին վրայ ։ Եթէ խիստ յաջողին սիգործութեան ղաստապարակ ժողովրդական համակրութիւնը վայելող եւ լաւ կազմակերպուած այս յեղափոխական ուժը, մեծագոյն հարուածը տրուած պիտի ըլլայ Մուսոլինիի պալքանեան ծրագրին ։Արդիւնքը պիտի ըլլայ պարտութիւն մը իտալական քաղաքականութեան, եւ յաղթանակ մը Ֆրանսայի համար ։ Մուսոլինի իր իշխանութեան օրէն ի վեր ամէն ջանք կը թափէր, Եուկոսլաւիան չէզոքացնելու համար ։ Ան իրրեւ զէնք գործածեց, Պուլկարիոյ եւ ուրիշ դրացի երկիրներու քաղաքական հակամարտութիւնները Սերպիոյ հետ, շարունակ անհանդստութիւններ յառաջ բերելով սահմաններու վրայ ։

Վերջերս Ֆրանսական կարեւոր դէմք մը Գ. Խոփօ, «Արեւելք» անուն գիրք մը հրատարակեց ։ Այս գրքին կարեւոր գլուխներէն մին կը կազմէ, Պուլկարիոյ գիւղացիներուն ուսումնասիրութիւնը ։ Հեղինակը խորապէս ուսումնասիրած կը թուի Պուլկարիոյ երկրագործ-գիւղացիներու քաղաքական եւ տնտեսական ձգտումները ։ Ներկայ վարչաձեւի փոփոխութեան բուն շարժառիթը կարելի է որոշապէս տեսնել այս գրքին մէջ ։ Կ'ուզէի «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթացնել Գ. Խոփօյի պարզած իրողութիւնները ։

Համաշխարհային մեծ պատերազմէն ամէնէն շատ տուժողը եղաւ Պուլկարիան ։ Ներկայ Պուլկարիան 1878ի ռուսեւթրքական պատերազմին ծնունդն է ։Սան-Սթէֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագրով ինքնիշխան երկիր մը դարձաւ, գրուելով իշխան Ֆէրտինանտի մականին տակ ։ 1908ի Թրքական յեղափոխութեան պահուն, իբարանցումներէ օգտուելով, վերջնական կապը կտրեց Թուրքիայէն Արեւելեան Ռումելին միացնելով, եւ բոլորովին ինքնիշխան դարձաւ եւ Թագաւորութիւն հռչակեց ։ 1912ին պալքանեան պատերազմով, իր սահմանները ընդարձակեց մինչեւ Էնոս Միտիա գիծը, սակայն յաջորդ տարին իսկ նոր պատերազմով մը, կորսնցուց Ցօպրուճայի նահանգը, եւ պուլկարական Մակեդոնիան, եւ ստիպուեցաւ Էտիրնէն ալ վերադարձնել Թուրքիոյ ։ Համաշխարհային մեծ պատերազմին մասնակցեցաւ, Գերմանիոյ կողմը բռնելով, սկզբնական յաջողութիւններով, դարձեալ գրաւեց կորսնցուցած երկիրներէն շատ նոր, պահ մը կարծեց թէ իր խոշալին հասած էր, սակայն 1918ին պուլկարական ճակատը ճեղքուեցաւ, Սելանիկի դաշնակիցներու բանակին ճնշման տակ ։ Նէօյիի հաշտութեան դաշնագրով Պուլկարիա ամէն ինչ կորսնցուցած, իր սահմանները քաշուեցաւ, վրայ տալով իր երկրէն մաս մըն ալ ։ Ֆէրտինանտ Թագաւորը, օրուան իշխանութիւնը յանձնելով 23 տարեկան զաւակին, Պորիսի, ստիպուեցաւ փախչիլ ։

Տասը տարուան ընթացքի մը երեք պատերազմներու մասնակցեցաւ Պուլկարիան ։ 130,000 մարդ զոհ տուաւ այս կռիւներուն, նոյնքան ալ վիրաւոր եւ անկար Թողլով երկրին ։ Բնական է այսքան ծանր մարդկային կորուստ մը ,տնտեսական անհաշուելի կորուստներուն հետ ,ցամքեցուց Պուլկարիոյ ազգային հարստութիւնները ։ Այս բոլոր բեռը կրելու ստիպուած էր պուլկար գիւղացի երկրագործը ։ Պուլկարիոյ բնակչութեան 80%ը գիւղացի երկրագործներ են, աշխատասէր, ժուժկալ, եւ ծայրայեղ համբերող, օրինապահ ։

Մեծ պատերազմէն վերջ Սթամպուլիյսկիի կառավարութիւնը փորձեց գիւղացիները գոհացնել, պարտաւորիչ աշխատութեան մը օրէնքը անցնել տալով Երեսփ. ժողովէն ։ 1920ին այս օրէնքի տրամադրութեան համաձայն, ամէն 19 տարեկան այր մարդ, մէկ տարի, իսկ 15 տարեկան աղջիկ վեց ամիս, պիտի ծառայէր պետութեան ։ Այս օրէնքը նոյնութեամբ ընդօրինակեցին Գերմանացիները եւ գործադրութեան մէջ է Հիթլերի իշխանութեան տակ

Պուլկարիոյ մէջ անկարելի էր սակէ պատճառով ազատիլ այս օրէնքի տրամադրութենէն ։ Միջդաշնակցային զինուորական հակակշիռը շատ աշխատեցաւ փոխել տալ, բայց չյաջողեցաւ, — բացի իգական սեռին վերաբերեալ աշխատութենէն ։

Սթամպուլիյսկիի հողագործական կուսակցութիւնը մեծ մասով բնդրիմադիրի դերին մէջ էր, եւ շարունակ խաղաղութեան կողմնակից ։ Ֆերտինանտ գաղտնի դաշնագրով մը, Գերմանիոյ կողմը անցաւ մեծ պատերազմին ։ Պատերազմ հռչակելու պահուն, իր քով կանչեց ընդդիմադիր տարրը ։ Պատմական իրողութիւն է Սթամպուլիյսկիի եւ Ֆերտինանտի խօսակցութիւնը այս ճակատագրական բոպէին ։ Հոն պալատին մէջ Սթամպուլիյսկի Թագաւորին երեսն ի վեր պոռաց ·

— «Քու այս ընթացքով հայրենիքը կորսուսի եւ ցաւերու կ'առաջնորդես, Ֆերտինանտ, եւ վասահ եղիր այս գլուխով պիտի քաւես»։

Ֆերտինանտ զինուորական պաշտօնէով պատասխանեց ·

— «Իմ գլուխս մասին հոգ մի ըներ, ես ծեր մարդ եմ, նայէ որ դուն գլուխդ պահես»։

1933ի օգոստոսին, ռամկավարներու պատգամաւորական ժողովին, կրթական եւ արտաքին գործերու նախարարը Մուշանով այսպէս կ'արտայայտուէր իր մէկ ճառին մէջ ։ «Մենք ժողովրդավար կարգերու տակ կ'ապրինք Ֆրանսական յեղափոխութենէն ժառանգ մնացած, մեր ժողովուրդին 80%ը գիւղացի երկրագործներէ կը բաղկանայ, որոնք փոքր հողատէրեր են ։ Ազնուականութիւնը երբեք գոյութիւն չէ ունեցած մեր երկրին մէջ, աղքատ ժողովուրդ մըն ենք, հողին կապուած, ժողովրդավար վարչաձեւի մը տակ կը մնանք անոր համար որ կը կարծենք թէ մեր գիւղացիներուն շահը այս կերպով է որ լաւ կը պաշտպանենք ։ Մենք գիւղացիին կամքին կապուած ենք, եւ անոր ծառայելու ստիպուած »։

Հակառակ վերջին տարիներու ճարտարագործական զարգացման, Պուլկարիա կը մնայ ,առաւելապէս երկրագործական երկիր մը ։ Իր բախտը կապուած է բերքին ։ Այս երկիրը մինչեւ 1912 ինքնաբաւ եղած է, իր պէտքերը լիովին գոհացուած երկրին արտադրութիւններով ։ Արդէ երկրին մէջ մասը կորսնցնելէ զատ, պատերազմականներու ներխուժում մը տեղի ունեցաւ կորսնցուցած հողերէն ։ Պուլկար ծնունդներու թիւը բարձր է, եւ շարունակ անող տարր մը պալքանեան թերակղզիի մէջ ։ Իր բնակչութիւնը 1911ին 3,37,000 էր, 1930ին 5,823,000, 1931ին 6,031,000 ցոյց կուտան մարդահամարները ։ Երկրագործին միակ խոչընդն է հողերու ընդարձակում, երաշտի տարիներուն ապրիլ կարենալու եւ պարտքերը վճարելու համար ։ 1929ին մէկ հէքթար հողը 5500 Ֆր. կ'արժէր ։ Երկրին ջրարարական դրութիւնը հակառակ բարեկարգման, գոհացուած չի տար բնակչութեան պէտքերուն ։ Երկիրը խիստ աղքատ նեղ գալ սկսած է ։ Ճարտարագործական ձեռնարկները չկրցան բարելաւել տնտեսական նեղութիւնը ։ Պատերազմէն ժառանգ մնացած տուգանքները, միացած համաշխարհային տնտեսական տագնապին, գիւղացիութիւնը անել կացութեան մատնած են ։ Կառավարութեան պաշտօնէութիւնը ամիսներով ամսական չէ ստացած ։ Իրերու այս վիճակին մէջ էր որ զինուորական դիկտատուրա հռչակուեցաւ ։

Նոր կառավարութեան առաջին ձեռնարկը եղաւ պաշտօնէութեան ամսականները կիսով զեղչել, նախարարական ծախքերը կրճատել եւ Մակեդոնական յեղափոխականներու բոյները, սահմանին վրայ, զինուորական շղթայի տակ առնել ։

Տակաւին կանխահաս է յաջողութեան մասին արտայայտուելու համար ։ Զինուորական կառավարութիւնը կորուսծ գործեց ։ Ուրիշ երկիրներու մէջ, կառավարական այս ձեւը յաջողութիւն գտած ըլլալով, ժողովրդական կարեւոր ընդդիմութիւն մը չեղաւ ։

Ամէն պարագայի տակ, գիւղացին է որ իր վերջին խօսքը պիտի ըսէ ։ Ընդդիմութեան յաջողութիւնը կախում պիտի ունենայ անկէ եւ հայրենիքին տալիք առաւելութենէն ։ Պալքաններու մէջ, դարձեալ անհանգստութիւն մը կը տիրէ ։

Ց · ՎԱՀԱՆ

Լավալի նկնդիւչրութ մէջ, Պոլին Էտուարիզաար յանկարծամահ եղաւ քարոզի պահուն, Աստուծոյ խօսքը ըրթնէրուն

Մ · ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

oooo

ԽԱՒՐԻԶ (Ցապաղած) .— Հանգչեցող սիրտ, որ եղար հանգստարանը մեր նահատակ ռազմիկներու հոգիներուն ։ Մեր սիրտերը սրտիդ գերեզման թող ըլլան ։

Արաթոի՛ չ միտք, որ անդուլ ալ խոստեցար, ճրագի մը նման լոյս սփռիր ազգիդ ու կամաց կամաց մարեցար ։

Հայրենասէր գրիչ, որ երգեցիր եւ արձանացուցիր կեանքն ու գործերը ազատատենչ հերոսներուն եւ մարտնչող դէմքերուն ։ Գրիչդ ու գիրքերդ մեզ ուղեցոյց թող ըլլան ·

Վանի եւ Սեւանի ծովակները նազելաշուք՝ թող ծփան, կոհակները խայտան եւ քեզի օրօր երգեն մինչեւ բացուի հրաշափառ Արշալոյսը Հայոց Աշխարհի ։

Հերոսաբնակ Նեմրութայ եւ սիգապանծ Սիփանայ սարերէն՝ Սերոբ Աղբիւրի հոգին քեզ ընկեր ։

Մշոյ դաշտէն Թող փչէ ու սուրայ անուշ հով քամին եւ քեզ բերէ բոյրը Բիւրակնեան լերանց բիւրերանգ ծաղկանց ։

Դիւցազնական Սասունի լեռնաբարձրէն յիշատակաց ծրար մը եւ բուռ մը արիւնաղանգ հող՝ խառնելու Թարմ գերեզմանիդ Թաց հողին եւ Մուրատի հոգին՝ հոգիդ ողջագուրելու ։

Վեհափառ Մասիսը քեզ հովանի եւ Սիւնեաց լեռները խրոխտ՝ քեզ յաւերժական յուշարձան Թող ըլլան ։

Արարատեան դաշտէն նուիրական՝ ափ մը հող սրբազան՝ Արաքսի ջուրով օծուած՝ գերեզմանիդ վրայ ցանելու ։

Հերոսական Վասպուրականէն եւ չէն Շիրակէն՝ Հայոց երգերն անզուգական, երգն Հայուն հայրենի, Թող երգեն յիշատակդ՝ իբր մեղմանուշ մեղեդի ։

Արագածի կատարէն Հայոց կանթեղը մշտավառ՝ Թող լուսաւորէ անունդ պայծառ ։

Մեծ նահատակ Քրիստափորը —Վիտոշի Բաղէն՝ սուրն ու գրիչը կտակեցին, այցի պիտի գայ գերեզմանիդ իսկ քո եւ մեր աչքա՞ն սիրելի Ա.Ահարոնեանը........ ....

Գրիչդ անմահութիւն տուաւ մեր նահատակ հերոսներուն ,որոնց անուններուն ու գործերուն հետ անմահացար նաեւ դո՛ւն, շա՜տ շա՜տ սիրելի Մեծ Ընկեր Վարանդեան, անմահ որ կ'ապրիս ի մահկանացու ։

Փա՛ռք քեզ, պաշտամունք յիշատակիդ եւ արցունք ու համբոյր՝ գերեզմանիդ խնկարկոյր ։

ՀԱՅԿ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ «ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ»Ը

Իտալիա եւ Չեխոսլովաքիա

ՀՌՈՄ, 11 յունիս (Ցառաջ).— Երեք օր է, ամառնային տաք արեւ մը գրեթէ անտանելի կը դարձնէր Հռոմի օդը ։ Այսօր, լաւ զուգադիպութեամբ մը երկինքը քիչ մը ամպոտած է եւ կէսօրէն Թեթեւ անձրեւ մը քիչ մը ջրեց փողոցները ։ Երբ Ֆաշական կուսակցութեան մարզարանը կը հասնինք ժամը երեքն է ։ Մրցումը պիտի սկսի ժամը 5ին միայն, սակայն մարզարանը կիսով արդէն լեցուած է ։Ինչպէս արդէն գրեցինք, մասնաւոր յարդարումներ եղած են՝ կարելի եղածին չափ շատ Թիւով հանդիսատեսներ ընդունելու համար ։ Այսօր ուան մեծ մրցումին ներկայ գտնուելու համար ութ հազար օտարներ եկած են Հռոմ ։ Իրենց ազգային ներկայացուցչական խումբը քաջալերելու համար՝ Չեխոսլովաքիայէն եկող հայրենակիցներու Թիւը հազարը կ'անցնի ։ Երբ ասոնք մարզարան մուտք կը գործեն ձեռքերնին մէկ մէկ չեխական եռագոյն դրօշով, Իտալացիները ոտքի կ'ելլեն եւ երկար կը ծափահարեն զիրենք ։

Ոստիկան զինուորներու, ոստիկաններու եւ Ֆաշական միլիսի ահագին բանակ մը կը հսկէ կարգապահութեան մարզարանէն ներս, իսկ մարզարանէն դուրս ոչ ոքի Թոյլ կը տրուի մօտենալ եթէ տոմսակ չունի ։ Պէտք է խոստովանիլ թէ մարզական մեծ հաւաքոյթի մը պարզած տեսարանը կամ ստեղծած մթնոլորտը շատ տպաւորիչ է ։ Աչքիս առջեւ ունիմ սա մեծ մարզարանին պարզած տեսարանը,— յիսուն հազար հանդիսատես, երկու սեռէ — եւ պէտք է չհշել — իրարու վրայ խռնուած, հովանոցներով ։ Դաշտին մէկ ծայրը՝ միլիսի նուագախումբին կ'ընկերանան երգով կը ծափահարեն ուրիշ բանի մը համար, կը սուլեն ալ ։ Երեք հարիւր լրագրողներ ,պատուոյ ամպիոնին ճիշդ քովը, գպրոցական գրասեղաններուն վրայ ծռած կը նոթագրեն ։ Ծո՛ւ չէ պատուած եմ աջ կողմս Գերմանացիով մը, իսկ ձախ կողմս Սերպով մը ։

Քանի ժամը կը մօտենայ, մարզարանը կը լեցուի ։ Հիմա ծափահարելէ յոգնած՝ ժողովուրդը Թաշկինակ կը շարժէ ։ Պէտք է ըսել թէ այս մեծ շահագրգռութիւնը Իտալիոյ ժողովուրդը ցոյց պիտի չտար Թերեւս, եթէ իր ազգային խումբը մինչեւ վերջին մրցումը հասած չըլլար ։ Ըսինք արդէն թէ Իտալիա այս մեծ մրցաշարքին սկսաւ յաղթական եկլեկներքին յոյսով ։ Երեք միլիոն լիրէթի ծախք մը եղած է, որ կարելի եղաւ գոցել գրեթէ ամբողջութեամբ ։ Արդէն Ֆինալին հասնիլն ալ մեծ յաջողութիւն մըն է երկու խումբերուն համար ։ Տեսնենք թէ ո՞վ յաղթական պիտի ելլէ ի վերջոյ ։

Մրցումին սկզբնաւորութենէն քառորդ ժամ առաջ Մուսոլինի մուտք կը գործէ պատուոյ պատշգամբ, հագած սովորական սպիտակ հագուստ մը, նուագի ճերմակ գդակով ։ Ծափահարութիւնները կը Թնդացնեն օդը։ Մուսոլինի կը բարեւէ ,— Ֆաշական ձեւով անշուշտ ։ Օգամաւեր, շատ ցածէն կը Թռչին մարզարանին վրայ ։ Նուագախումբը կը նուագէ «Ճիովանեցիան»։

Մուսոլինիի հետ պատուոյ պատշգամին մէջ տեղ կը գրաւեն Մարիա եւ Մաֆալտա իշխանուհիները, բոլոր Ֆաշական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, Ֆութպոլի միջազգային համադաշնակցութեան նախա-

գահ Թիմէ, իտալական, չեխ եւ գերման ազգային դաշնակցութեանց նախագահները, կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահ Մորօ, եւն.։ Սեղանի մը վրայ կ'երեւան բաժակները, որոնց կարգին եւս միջազգային համաշխարհայնացութեան սակայն փոքր, բայց շատ գեղեցիկ բաժակը եւ Մուսոլինիի արծաթեայ 70 սանթիմէթր բարձրութեամբ բաժակը։

Նախ Չեխերն են, որ դաշտ կը մտնեն իրենց ազգային դրօշով եւ դաշտին մէջտեղ կենալէ յետոյ կը ծափահարուին՝ երբ կը բարեւեն ձեռքերը դէպի երկինք։ Իրենց ազգային մելամաղձոտ քայլերգը կ'ընդունուի նոյնպէս ծափերով։ Բայց անմիջապէս ետք ... նոր քայլերգներուն մասին մեծ յարգանք ցոյց տալ չեն գիտեր, ամէն ոք թէեւ ոտքի է, բայց աղմուկը չէ դադրած։ Իտալացիները երբ դաշտ կը մտնեն նոյնպէս իրենց դրօշին հետեւէն, խելայեղ ծափահարութիւն մը կ'ընդունի զիրենք։ Կը բարեւեն եւ օրուան երկրորդ «Ճիովինէցցա»ն մաքի կ'ըլլենք։ Երկու խումբերուն խմբապետները բերդապահներն են Քոմպի եւ Փլանիքա, որոնք ծաղկեփունջեր կը փոխանակեն։

Ժամը ճիշդ հինգն է, երբ Շուէտացի Էքլինտ կուտայ մրցման նշանը երկու խումբերուն՝ որոնց կազմն առհասարակ. Իտալիա — Բերդապահ՝ Քոմպի (Յուվէնթիւս խումբէն), վերջապահ՝ (աջէն սկսելով) Մոնցէկլիօ (Պոլոնիա) եւ Ալլէմանտի (Ամպրոզիանա), միջնապահ՝ Ֆերարիս (Ռոմա), Մոնթի (Յուվէնթիւս) եւ Պէրթոլինի (Յուվէնթիւս), յառաջապահ՝ Կուայթա (Ռոմա), Մէացցա (Ամպրոզիանա), Շիավօ (Պոլոնիա), Ֆերարի (Յուվէնթիւս) եւ Օրսի (Յուվէնթիւս

Չեխոսլովաքիա — Բերդապահ՝ Փլանիքա (Սլավիա), վերջապահ՝ (աջէն սկսելով) Ժէնիցէք (Սլավիա) եւ Ցթիրոքի (Սփարթա), միջնապահ՝ Քոշթիալէք (Սփարթա), Չամպալ (Սլավիա) եւ Քրչիլ (Սլավիա), յառաջապահ՝ Ժունէք (Սլավիա), Սվոպոտա (Սլավիա), Սոպոթքա (Սլավիա), Նէյէտլի (Սփարթա) եւ Փուչ (Սլավիա)։

Մրցումը կը սկսի իտալական յարձակումով, բայց Չեխերը կը փոխադարձեն եւ երկու անգամ վտանգաւոր կերպով կը մօտենան Իտալացւոց բերդին։ Առաջին հինգ վայրկեանը նպաստաւոր է իրենց, որոնք ցոյց կուտան գեղեցիկ խաղարկութիւն մը։ Փլանիքա կ'ազատէ Իտալացւոց զօրաւոր մէկ հարուածը։ Գնդակը երբոր Իտալացւոց ձեռքը կ'անցնի, մրցումը անհանգիստ է, ծափահարութիւններ եւ աղաղակներ իրարու կը յաջորդեն։ Իրենց կեդրոնի միջնապահ Մոնթի կը շարունակէ իր բիրտ խաղը եւ մէկ քանիսի մէջ դատաւորը չորս անգամ զինքը կը պատժէ։ 15րդ վայրկեանին Փլանիքա կ'ազատէ Մէացցայի մէկ զօրաւոր հարուածը, պառկելով։ Չեխերը շատ ուղղամիտ խաղ մը կը խաղան, բայց Իտալացիները աւելի վտանգաւոր են շնորհիւ իրենց արագութեան։ Մրցման սկիզբէն ի վեր Իտալացի երկու «մէջի» յառաջապահները իրենց գծէն ետ կը խաղան, օգնելու համար պաշտպանողականին։ Քոշթիալէք կը վիրաւորուի գլխէն՝ դաշտին եզերքը գտնուող նստարանին զարնուելով։ Ետքոյ 25րդ վայրկեանին Չեխերը լաւ առիթ մը կը փախցնեն Փուչի ձեռքով։ Փլանիքա երկու ազատումներ կ'ընէ յաջորդաբար։ Ժողովուրդը «Իտալիա» կը պոռայ։ Իտալացիները կրկին կը յարձակին, բայց Փլանիքա կրկին կ'ազատէ 36րդ վայրկեանին։ Չեխերը կը փոխադարձեն եւ լաւ խաղէ մը վերջ առիթ մը եւս կը փախցնեն։ Փուչ շատ վտանգաւոր է, բայց դատաւորը միշտ զայն «օֆ-սայտ» կը տեսնէ։ Սվոպոտա Մոնթիի կողմէ դէշ կերպով կը վիրաւորուի։ Ուրիշ դատաւոր մը զայն ցարդ խաղէն դուրս հանած պիտի ըլլար։ Առաջին խաղամասը կը վերջանայ ուրեմն հաւասար արդիւնքով 0—0ով։

Ժամը 6ին կը վերսկսի մրցումը իտալական յարձակումով մը, անոնք կը շարունակեն պաշտպանողականը խմբել, միայն երեք յառաջապահ ձգելով։ Այսուհանդերձ Օրսի, Շիավոն եւ Կուայթա խիստ վտանգաւոր յառաջխաղացումներ կ'ընեն, որոնց յաջողութեամբ դէմ կը դնեն Քոշթիալէք եւ Փլանիքա, որ հիանալի բերդապահ մը եղաւ։ Չեխական յարձակման մը ընթացքին Փուչ իտալական բերդին ճիշդ մօտը գետին կը ձգուի եւ գլխուն կը ստանայ հարուած մը, կը դալարուի գետինը, դուրս կը հանեն՝ եւ հազիւ 8 վայրկ. խնամք վերջ կրնայ վերստին խաղալ։ 15րդ վայրկեանին Օրսիի մէկ շատ զօրաւոր ստորներուն ծափահարութիւնները հարուածը Փլանիքա կրկին կ'ազատէ եւ Չեխերը կը յարձակին հակառակ տասը ըլլալնուն։ Իտալացիները քիչ մը բիրտ կը խաղան եւ կը շահագործեն մրցադաշտին իրենց համակիր ըլլալը։ Իտալական երկու յարձակումներ ի զերեւ կ'ելլեն, մին Շիավոն դուրս կը քաշէ բերդին առջեւ, իսկ երկրորդը Փլանիքա կ'ազատէ ցատկելով։ Օրսիի բրած մէկ «քորնէր»ը Փլանիքա կ'ազատէ գնդակը օդին մէջէն «ժողվելով»։ Իտալացիները կը նեղեն Չեխերը մինչեւ 25րդ վայրկեանը, երբ այս վերջինները հակայարձակման կ'ելլեն եւ դատաւորին սուլած մէկ սխալը օգտագործելով Փուչի մէկ զօրաւոր հարուածին վրայ կ'ընեն նշանակէտ մը, խաղին 28րդ վայրկեանին։ Այս չեխական յաջողութիւնը կ'ընդունուի պաղ կերպով։ Ներկայ Չեխերուն կամ միւս չէն լսուիր անգամ։ Իտալացիները կը յարձակին, բայց Չեխերը ինքնավստահ կը խաղան եւ Նէյէտլի լաւ առիթ մը կը փախցնէ իտալական բերդին առջեւ։ Երկրորդ եւ աւելի գեղեցիկ առիթ մը 34րդ վայրկեանին Չեխերը կրկին կը փախցնեն, երբ Քոմպի, իտալացի բերդապահը, գետին ինկած էր եւ Սոպոթքայի ղրկած գնդակը գնաց զարնուելու բերդին ճակատի փայտին։ Ժողովուրդը, մրցումին վերջաւորութեան մօտենալը զգացնելու համար, «Իտալիա, Իտալիա» կը պոռայ եւ Օրսի որ գնդակը փախցուցած էր չեխ միջնապահէն, արագութեամբ կը մօտենայ Չեխ բերդին եւ իր վազքին մէջ հարուածած գնդակը կ'երթայ իյնալու ներս՝ Փլանիքայի տարողութենէն դուրս։

Ժ. ԽԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութիւնը շատ ուշ մնացած ըլլալով, կը հրատարակենք միայն հիմնական մասերը.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Մարսէյլի մէջ։ Աւելի քան երկու հազար հոգի խռնուած էին Պրէպան Մարսէյլի սրահին մէջ, հակառակ անոր որ նոյն շաբթուան մէջ մէկ պնակ ապուրի համար վարձուած կարմիր խեկարները եւ իրենց արբանեակները գարշելի թուղթիկ մը հրատարակեր էին։

Օրուան նախագահ ընկեր Ա. Արծնեան Մայիս 28ի արժէքը եւ իմաստը բացատրելէ յետոյ յիշեց այն բոլոր կռիւները, որոնք ծնունդ տուին Մայիս 28ին։ Փառաբանեց այն կուռ ու միացեալ ճակատը, որուն շնորհիւ կարելի եղաւ ստեղծել Սարդարապատներ ու Ղարաքիլիսէներ։ Առասպելական համարեց հայ զինուորներու քաջութիւնը եւ անձնազոհութիւնը եւ չէշտեց թէ անոնց արեան գինով ստեղծուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Ապա առաջարկեց յոտնկայս յարգել յայտնի թէ անյայտ բոլոր նահատակներու յիշատակը, առանձնապէս յարգանքի խօսքեր տալով նաեւ նորոգ հանգուցեալ ընկեր Վարանդեանի։

Խօսելով ներկայ քաղաքական ծանր եւ անստոյգ պայմաններու վրայ, հրաւիրեց մասնաւորապէս հայրենասէր երիտասարդութիւնը համախմբուիլ Հ.Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, մինչեւ որ ի վիճակի ըլլանք, այսօրուան մեր տարագիր եռագոյնի տիրապետութիւնը տարածել Արարատէն Բարձր Հայք, Տարօն ու Վասպուրական, ազատ եւ անկախ իշխանութեամբ։

Օրիորդ Մ. Մարտիրոսեանի երգէն վերջ խօսք հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Թաթիկեան, որ չէշտեց.

— «Ինչ ալ որ ըսեն Մայիս 28ը մեզի համար բարձրագոյն նուիրականութիւն է։ Մայիս 28ը հայութեան տօնն է, տօներու տօնն է։ Երէկ ու շատ տարիներ առաջ մեր պապերու երազները մենք տեսանք, վայելեցինք։ Եւ զինուորները, որոնք մեռան այդ հանրապետութիւնը ստեղծելու համար, միայն Դաշնակցականներ չէին։

Ազգային Խորհուրդի կազմն ալ իր մէջ կը պարունակէր բազմաթիւ հոսանքներու պատկանող ներկայացուցիչներ։ Այս տօնը ինքնաճանաչութեան եւ ռուս-թրքական լուծերու տակ տառապող Հայուն տօնն է։

Հայ ժողովուրդը կռուեցաւ որ ունենայ միացեալ եւ անկախ Հայաստան։ Մեր դատը ռուսական Հայաստանի դատ չէ։ Մենք չկռուեցանք, որ մէկ սարկութենէն միւս սարկութեան գիրկն իյնանք։ Մենք կը պահանջենք մեր ժողովուրդի համար համապատասխան ազատութիւններ։ Կ'ուզենք, կը պահանջենք որ բացուին Հայաստանի դուռները, ընդարձակուին մեր հայրենիքի սահմանները

Ժողովուրդներու ազատագրական գործը տասնեակ տարիներու գործ չէ։ Նկատի ունեցէք մեզի նման ժողովուրդներու ազատագրութիւնները Յոյներ, Պուլկարներ շատ աւելի քիչ թիւ մը կը ներկայացնէին իրենց հայրենիքին մէջ, իրենց ազատագրութեան սկզբնական շրջաններուն, քան մենք։

Առանց արիւնի եւ երկարատեւ յամառ պայքարներու եւ զոհերու, կարելի չէ ազատագրուիլ։

Մատաղ սերունդն է մեր դատի վաղուան պաշտպանը։ Եւ մենք կ'ողջունենք բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները։ Պէտք է նորոգել մեր կապերը Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ եւ հարեւաններու հետ։ Եւ մեր կապերը պէտք է զօրաւոր ըլլան այն ժողովուրդներուն հետ որոնց մէջ կ'ապրինք։ Հիմա թագաւորները չեն, այլ ժողովուրդներն են որ կը դարձնեն անիւը։ Բոլորին պէտք է ծանօթացնել մեր դատը։ Մեր հին բարեկամները կը մեռնին, սատար նոր սերունդները կուգան. անոնց ալ պէտք է ճանչցնել մեզ եւ մեր դատը։

Նոյնուիւ պէտք է հանդիպանալ այն բոլոր մարմիններուն, որոնք կը պաշտպանեն մեր դատը։ Ֆրանսան անգամ իր հայրենիքի պաշտպանութեան համար բարեկամներ կը փնտռէ»։

Ատենէն յետոյ, Օր. Պերճուհի Գէորգեանի մեներգը կը լսուի խոր հաճելի տրամադրութեան մը մէջ։ Ուսանող Գ. Վարդանեան կ'արտասանէ «Կարմիր նամակը» յուզելով ներկաները։ Ետքոյ բեմ կը բարձրանայ ընկեր Ա. Ջամալեան։

— «Պատմական մը ըսած է,— բացականչեց — որ ազգ մը իր պատմութեան ընթացքին միայն երեք ժամ անկախութիւն հռչակած ըլլայ, այլ եւս անկարելի է անոր սիրտէն հանել այդ գաղափարը։

Մենք աւելի ճաշակեցինք եւ կը պահենք այդ գաղափարը մեր սիրտերուն, մեր հոգիներուն մէջ։

Չկայ ոյժ եւ ի՛սկ կամ զօրութիւն, ոչ երկնքի, ոչ ալ երկրի վրայ, որ կարենայ հայ ժողովուրդին սիրտէն հանել անկախութեան գաղափարը։

Տասնեակ տարիներ գաղութներու մէջ կատարուած աշխատանքները աւելի քան բաւարար են, որպէսզի ամէն լրջմիտ հայ տարագիր համոզուէր թէ Մայիս 28ը մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն նուիրական թուականը կը հանդիսանայ։ Կը թուի թէ ոմանք տատամսումներ կ'ունենան այս տօնի հանդէպ, առ նկատելով որ Մայիս 28ին հռչակուած մեր ազգային պետական անկախութիւնը երկար չտեւեց, կամ ուրիշ խօսքով, անկախութեան գործը պարտութեամբ վերջացաւ։ Այսպէս մտածողները իրենց անգիտութիւնը կամ ազնուութիւնը կը յայտնաբերեն պատմական դէպքերու գնահատութեան մէջ։ Վարդանանց պատերազմը եւս պարտութեամբ վերջացաւ, բայց եւ այնպէս այդ պատերազմը մեր պատմութեան ամէնափառաւոր դրուագներէն մէկը կազմեց։ Եւ հայ ժողովուրդը փառքի պսակ հիւսեց ոչ թէ Վասակ Սիւնիին համար, որ առաւ դաւաճանութեամբ դէմ եղաւ այդ անհաւասար եւ անխոհեմ պատերազմին, այլ Վարդան Մամիկոնեանի համար որ մեր ազգային ընդվզումը եւ խոյանքը գլխաւորեց ի խնդիր հայկական առաքինութիւններու պաշտպանութեան։ Ինչ փոյթ թէ Աւարայրի ճակատամարտէն յետոյ Հայոց աշխարհը թշնամիներու ոտքերուն կոխան եղաւ եւ անոր հոգեւոր եւ մարմնաւոր առաջնորդները երկարամեայ աքսորանքի տառապանքներու ենթարկուեցան։ Պարտութեամբ վերջացան նաեւ Շաւէնի - Գարահիսարի եւ Ուրֆայի ապստամբութիւնները, որոնց հետեւանքը եղաւ համատարած ջարդեր ընդհանուր։ Բայց եւ այնպէս հայ անունին արժանի ամէն մէկը պաշտամունքով կը խոնարհի այդ ապստամբութեանց առաջնորդներու եւ մասնակիցներու յիշատակին առջեւ եւ անպատմելի հպարտութիւն կը զգայ, որ հայութիւնը հերոսական զաւակներ է ունեցեր։ Աւելորդ է երկարել այս օրինակները շարքը, ցոյց տալու համար, թէ պատմական երեւոյթները կ'արժեւորուին գերազանցօրէն իրենց գաղափարական բովանդակութեամբ եւ ոչ թէ իրենց առաջ բերած նիւթական վնասով կամ օգուտով։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ

Այս յառաջաբանէն վերջը ընկեր Ա. Ջամալեան բացատրեց թէ մեր անկախութեան հռչակման 16րդ տարեդարձը կը տօնենք վրդովիչ պայմաններու մէջ։ Վրդովիչ են նախ եւ առաջ համաշխարհային ընդհանուր պայմանները։ Անօրինակ տնտեսական տագնապը ամէնուրեք օրէ օր կը ծաւալի միշտ նորանոր կռիւներ ստեղծելով անհատներու եւ ազգերու յարաբերութեանց միջեւ։ Այս ընդհանուր անհանդարտութիւնը կը հրահրէ ազգայնական տրամադրութիւններ բոլոր երկիրներու մէջ, առատ սնունդ մատակարարելով ֆաշական շարժումին։ Ներկայիս ֆաշական դիկտատուրան տիրապետող վարչաձեւն է եւրոպական պետութիւններու մեծ մասին մէջ։ Ֆաշականութեան այս յաղթական վերելքը իր կարգին կը խթանէ աշխարհի անհանդարտութիւնը, որովհետեւ ան ամէնուրեք «չոր վառօդի» եւ «սեղմուած բռունցքի» պաշտամունքը կ'արծարծէ։

Սակայն այս օրերուն յատկանշական գիծն այն չէ միայն, որ յարձակողական ազգայնականութիւնը եւ ազգային պահանջներու, բանի ուժի տրամադրութիւնները վերելքի մէջ են, այլ եւ այն, որ միջազգային համերաշխութեան եւ ընդհանուր խաղաղութեան պահպանման համար կենդանի կոչուած հաստատութիւնները նահանջի ուղին են բռնած։

Նահանջի մէջ է ընկերվարական միջազգայինը. գլխաւոր հատուածները Ռուսաստանի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Պալքաններու եւ ուրիշ երկիրներու մէջ ջախջախուած են, իսկ միւս երկիրներու մէջ խիստ ջլատուած։ Համաշխարհային խաղաղութիւնը ապահովելու տեսակէտէն, այս միջազգայինը ներկայիս կատարեալ անզօրութեան է մատնուած։ Նահանջի մէջ է Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ այլ եւս ոչ ոքի համար ապահովութեան երաշխիք կը հանդիսանայ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ներկայիս ինկեր է սովորական հաշտարար դատաւորի մը դերին մէջ։ Ան կրնայ դեռ միջազգային մանր մունր խնդիրներ կարգադրել, սակայն ընդհանուր խաղաղութեանը վտանգ սպառնացող լուրջ խնդիրներու համար գրեթէ անպէտ է դարձած։

Այս վրդովիչ կացութիւնը կը փոխուի մտատանջութեան, երբ ընկեր առանձնապէս կ'անցնի այն հարցին, թէ ինչ կրնայ ըլլալ Խորհ. Միութեան դերն ու վիճակը նոր պատերազմի մը պարագային։ Հանգամանօրէն վերլուծելով Նիփոնի (Ճափոն) ծանօթ քաղաքականութիւնը Ծայր. Արեւելքի մէջ եւ Գերմանիոյ դաւադրական աշխատանքները Արեւելեան Եւրոպայի եւ Ուկրայնայի հանդէպ, ընկեր Ջամալեան կը դնէ իր ունկնդիրներու ծանրակշիռ հարցին առջեւ.— «Ինչ անդրադարձում կ'ունենայ մեզի համար Նիփոնի եւ Գերմանիոյ պատերազմը Խորհ. Միութեան դէմ. Խորհ. Միութեան քայքայման պարագային ո՞վ պիտի ըլլայ Հայաստանի հետ եւ ո՞վ անոր դէմ։ Սակայն դեռ աւելի ծանր պարագայ մը, որ անհրաժեշտ հնչեցնելու հարկադրանքը կը ստեղծէ ընկեր առանձնապէս համար։

Խօսքը Թուրքիոյ մասին է, որ անկասկած դիտողի դերին մէջ չպիտի մնայ հակախորհրդային պատերազմի առթիւ։ Հանգամանօրէն թանալով Թուրքօ-խորհրդային գաղտնի դաշնագրի ծալքերը եւ այն աշխատանքները որ գործ կը կատարեն Նիփոնը եւ Գերմանիան Թուրքը իրենց դաշնակից դարձնելու համար, ընկեր առանձնապէս լաւութեան մէջ կ'եզրակացնէ.

— «Հակախորհրդային պատերազմի առթիւ, Թուրքը պիտի մտնէ Հայաստան եւ Անդրկովկաս կամ իբրեւ Խորհ. Միութեան թշնամի, կամ իբրեւ Խորհ. Միութեան բարեկամ եւ պարզապէս, իբրեւ «երրորդ խնամակալ» գացողը ինչպէս որ ըրաւ 1918ին։

«Այս սարսափելի հեռանկարին հանդէպ մեր ժողովուրդը կը գտնուի զարհուրելի վիճակի մը մէջ։ Մեր ազգային ներքին ճակատը ոչ մէկ վայրկեանի պահուն այսքան պառակտուած եւ այլանդակուած չէր երեւցած, որքան ներկայիս։ Վեր հանելով պառակտման երեւոյթները, ընկեր Ջամալեան կանգ առաւ ազգային միակամութիւն ստեղծելու անհրաժեշտութեան վրայ։

Ազգային միակամութեան երաշխիքը ընկեր առանձնապէս կը պայմանաւորէ երեք պահանջով — Առաջին՝ որ հայ ժողովուրդի միակ ապաւէնը եւ միակ ներգործ հանդիսացող Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը զօրէ, մաքրէ իր շարքերը բոլոր անհարազատ տարրերէ, երկրորդ՝ որ Դաշնակցութիւնը իր շուրջը համախմբէ հայ ժողովուրդի բոլոր հայրենասէր եւ զոհաբերութեան պատրաստակամ տարրերը եւ երրորդ՝ Դաշնակցութիւնը իր ըմբռնումը բարձրացնէ սանձելու համար եղած լրբութիւնները։ (Բուռն ծափեր)։

Եզրակացութիւն.— Աւելի քան անհրաժեշտ է օր առաջ մեր ազգային կենդանի ուժերը կազմակերպել եւ գործօն վիճակի մէջ դնել։

* * Աւելորդ չէ հոս յիշատակել, որ Զ.Ռ.Մ. Վահագնեան նուագախումբ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր ամբողջ հանդէսի տեւողութեան եւ մինչեւ լոյս նուագեց հայկական եւ եւրոպական ընտիր կտորներ։

Կէս գիշերէն յետոյ սկսաւ հանդէսի երկրորդ մասը։ Մինչ պարողներու զոյգերը կը դառնային, ներքնասրահը աւելի քան երեք հարիւր ընկերներ եւ համակիրներ բոլորուած էին սեղաններու շուրջ, սեղանապետութեամբ ընկեր Ա. Ջամալեանի։ «Յառաջ»ի սիւնակներուն խնայելու համար կարճ խօսքով ըսեմ թէ մինչեւ լոյս եղան յեղափոխական, ազգային երգեր ու արտասանութիւններ կարդացուած ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ խօսուեցան շատ մը բաժակաճառեր։ Առաւօտեան ժամը 5ին ընկերները եւ համակիրները գոհունակութեամբ կը բաժնուէին, թողլով «Մշակ բանուորը»։

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՊՏԱԿԸ

»»»:«««

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (6 յունիս).

— «Թող բոլոր ուրացողները, «միացեալ» խառնիճաղանճին մէջը խմբըւած եւ շուրջը բոլորուած բոլոր հակաժողովրդական տարրերը փակեն իրենց աչքերը չտեսնելու համար այն հսկայական ալիքը, որ հայ ժողովուրդի ծոցէն անգամ մըն ալ բարձրացաւ վերջերս, Մայիս 28ի անկախութեան 16րդ տարեդարձին առթիւ։

Թող պապանձին բոլոր չարախօսները ու բանսարկուները, որոնք, այս վերջին կիսամեակի ընթացքին մանաւանդ, ուզեցին հայ ժողովուրդը թշնամի ցոյց տալ ցեղային սրբութիւններուն եւ բարեկամ՝ այն ոտնկարաբոյ եւ յետադիմական հոսանքին, որ նզովանքը կը զգայուի, ինքզինքը հայ իրականութեան պարտադրելու համար։

Թող բոլորը տեսնեն, թէ հայ ժողովուրդը գիտէ հարուածին պատասխանել հակահարուածով, եւ այնպէս բուռն ու շշմեցուցիչ, որ կը կարկամեցնէ ստախօսներու եւ պոռոտախօսներու խուժանավար լեզուները։

Ու թող բոլոր դրուժաններն ու հրաժիգները իմանան, որ այս ժողովուրդը այլ եւս նախիր չէ, այլ քաղաքական հասունութեան հասած ինքնագիտակից ու պատուախնդիր զանգուած մը, որ չի կրնար շնչել առանց ազգային իտէալի եւ չի կրնար ապրիլ առանց տէր կանգնելու իր պանծալի սրբութիւններուն։

Թող իմանան եւ դատեն։ Թող դատեն եւ խորհրդածեն։ Իրենցմէ երազակային խոստովանութիւններ չենք ուզեր։ Թող միայն իրենք իրենց հարց տան, թէ ինչո՞ւ համար, այս տարի մանաւանդ, եռակապօրէն անօրինակ եղան համազգային մեծ ցոյցերը ազգային անկախութեան մեծագոյն տօնին առթիւ։

Աթէնքի հանդիսութիւնները մասին խօսիլ աւելորդ է։ Ցարդ, հինգ հազար հոգի երբեք հաւաքուած չէր մեր անկախութեան տարեդարձը տօնելու համար։ Եւ, ոչ մէկ ատեն խանդավառ տրամադրութեանց այսքան անզուսպ պոռթկում ունեցած էր աթէնահայ ժողովուրդը։

Փարիզը ունեցաւ նմանապէս իր համաժողովրդական հանդիսութիւնը, ուրիշ տարիներէ շատ աւելի խուռն բազմութեան մը ներկայութեան եւ շատ աւելի խելացնոր ոգեւորութեան մէջ. Հայաստանի հարեւան ժողովուրդներու տարագիր ներկայացուցիչներուն ալ մասնակցութեամբ։

Գահիրէն ստուածացուց այս տարի անկախութեան տօնը, ի ներկայութեան բազմահազար ժողովուրդի մը, որուն համար նեղ եկաւ եգիպտական մայրաքաղաքի մեծագոյն հանդիսամայրը, եւ որ յարգանքի յուզումնալից ցոյցերով ողջունեց տարագիր եռագոյնը ու «Մեր հայրենիք»ը։ «Ջախջախութիւն պիտի չըլլար ըսել, թէ եգիպտական թատրոնը իր հիմնադրումէն մինչեւ Մայիս 27, քիչ անգամներ տեսած էր այնքան խուռն բազմութիւն, ու մանաւանդ այնքան բարձր, այնքան խանդավառ ու ոգեւոր տրամադրութեան մէջ», կը գրէ *Յուսաբեր*, հանդէսի իր նկարագրականին մէջ։

Կը ստանանք հայկական գաղթաշխարհին թերթերը եւ կ'իմանանք, թէ անկախութեան տարեդարձին առթիւ այս տարի ի յայտ եկած համաժողովրդական ոգեւորութիւնը եղած է իրապէս աննախընթաց, բոլոր գաղութներու մէջ։ Լիոն, Տէսին, Մարսէյլ, Վալանս, Պուքրէշ, Քոսթանցա, Կալաց եւ այլուր, հայ ժողովուրդը, ցեղին սրբութիւն սրբոց եռագոյնը գրկած, անօրինակ խանդավառութեամբ մասնակցած է տօնակատարութեանց։ Գաղութներ կան հաւատքներ կան, ուր այս օրերս պիտի տօնեն տարեդարձը (ատոնց կարգին եւ Սելանիկը, ուր, փաստօրէն հանդիսութեան մը նախապատրաստական աշխատանքները վերջանալու վրայ են արդէն եւ հանդէսին վայրն ու թուականը կը յայտարարուին այս օրերս)։

Ո՞ւր է այս տարուան տօնակատարութեանց առթիւ ի յայտ եկած արտասովոր խանդավառութեան գաղտնիքը։

Ի հարկէ, նաեւ այս տարի, պատիւն ու փառքը կ'երթան ուղղակի եւ ամէնէն առաջ անկախութեան խորհուրդին. որ ոգեւորութեան անսպառ աղբիւր մըն է եւ այդպէս ալ կը մնայ հայ ժողովուրդին համար։ Ապա կ'երթան այն սանդղապահներուն, որոնք կրցած են ցարդ այդ սրբազան խորհուրդով ներշնչել հայ ժողովուրդը։ Բայց այս տարուան բացառիկ յաջողութեանց գաղտնիքը փնտռելէ նաեւ այն գարշելի հալածանքին մէջ, զոր սրիկայացած խուժանավարներու վոհմակ մը, վերջին մէկ տարուան ընթացքին սարքեց վիրաւոր ու տարագիր եռագոյնին եւ առհասարակ անկախութեան իտէալին հետ կապուած սրբութեանց դէմ։ Անկախութեան տարեդարձէն աւելի յարմար առիթ մը չունէր ժողովուրդը, հալածական սրբութեանց հանդէպ իր փարումը հրապարակով ու մեծադղորդ եղանակով մը արտայայտելու համար։ Եւ արտայայտեց։ Ապտակեց ան բոլոր ուրացողները։ Անարգութեան սիւնին գամեց զանոնք։ Թքաւ անոնց երեսին։ Հարուածը փոխադարձեց հակահարուածով։ Եւ հասկցուց իր ներքին տականքներուն, թէ չեն կրնար ուծացնել ցեղակրօն զանգուածները ցեղային սրբութիւններէն։

Այսպէ՛ս է Մեծ Համրը։ Այսպէ՛ս դաս կուտայ ան, իր ծոցէն վիժած դրուժաններուն։ Այսպէ՛ս կ'ապտակէ զանոնք...»։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ԱՃԻ

— o —

1933ին Գերմանիա արձանագրեց 956,00 ծնունդ եւ 730,000 մահ, ուրեմն անցեալ տարուան ընթացքին Գերմանիոյ բնակչութեան վրայ 226,000 յաւելում։

Սակայն 1933ի ծնունդներու թիւը 21,000 պակաս է 1932ի ծնունդներու թիւէն։ Իսկ եթէ 1932ի ծնունդները համեմատութեան դնենք ըստ վեցամսեակի, կը տեսնենք, որ պակասը առաւելապէս արձանագրուած է 1933ի առաջին վեցամսեակին, ընդհակառակն աւելցած երկրորդ վեցամսեակին։

Ամուսնութեանց թիւը աճած է մեծ չափով։ 1933ին՝ 630,000, իսկ 1932ին՝ 509,000։ Եւ այս կը կարծուի թէ իբրեւ հետեւանք գործազրկութեան տագնապին մեղմացումին եւ ամուսնութեանց համար տրուած պետական պարգեւներուն։

1934ի սկիզբէն ի վեր ծնունդները կ'աճին Գերմանիոյ մէջ։ Այսպէս Պերլինի մէջ, բաղդատմամբ անցեալ տարուան մարտ ամսուան ծնունդներու թիւին 48 առ հարիւր համեմատութիւն մը կը տեսնուի 1934ի մարտ ամսուն, 3,105ի դէմ 4,598։ Հարիւր հազարէ աւելի բնակչութիւն ունեցող 53 քաղաքներ, որոնք կը ներկայացնեն Գերմանիոյ բնակչութեան հարիւրին 30ը, այս տարուան առաջին եռամսեակի ընթացքին ունեցած են 11,800 ծնունդ աւելի քան 1933 տարուան առաջին եռամսեակի ծնունդները։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՂԱՔԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Թաշեան, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Դիւան

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէի անդամական ընդհանուր ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին իր ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահը։

ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ Կորիւն խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Մարգար Բարխեանի բնակարանին (Հալպիկիւռ) մէջ։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան խումբերու բոլոր ընկերները, այս Կիրակի երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Անտոք» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Շամոնի «Վարուժան» խումբը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ընկեր Արմենակ Գույումճեանի բնակարանը։

»»» · · «««

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՎԻՇԱՊ Կոմիտէի ընկերահամակրական հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ՄԱՅԻՍ 28ի ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ առթիւ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պէջոնի կայարանին դիմացինանոթ սրճարանին մէջ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԹ·ՍՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ին Salle Gallemanneի ՄԷՋ

(Անիւվիլի կայարանին դիմաց)։

կը նախագահէ՝ ընկ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՃԻՎԱՆԵԱՆ

կը խօսի՝ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կ'երգեն՝ Տիկին Խաչատուրեան, եւ Օր. Կնեազեան։

Կ'արտասանեն ընկերներ Մ. Կարապետեան եւ Կարպիս Սամանճեան։

Կը ներկայացուի՝ «ԽԵՂՃԻՑ ԹՈՒՂԹը»

Մասնակցելու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք։

ԼԸ ՄԻՕԹ·ԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2ին

կը խօսի՝ ընկ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ Salle GAVEAUի ՄԷՋ

Կը մասնակցին Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ (դաշնակ)

(Փարիզի Պետական Երաժշտանոցէն)։

Mr Lucien QUATROCCHI (Ա. ջութակ Փարիզի Օբերայէն)

Mr. Jaques Honorat (արփա) Մեներգ Concert Pouletի

Mr. Richard Zimmermann (Թէնօր) Վիէննայի Օբերայէն

Mr. Jemain (Երգեհոն)

Mr. Bajeux Փարիզի Օբերայէն.

Եւ երեսուն հոգիէնոց լարական նուագախումբ

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի ղեկավարութեան տակ։

ՅԱՅՏԱԳՐԻ ՄԱՍԵՐ.

Ա. Մաս.— ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ. (Bachի, Mozartի, Schubertի գործեր)

Բ. Մաս.— ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ. Եկեղեցական երաժշտութիւն՝ (Աւագ Ուրբաթի եւ Աստուածածնայ շարականներ, հայ ժողովրդական երգերէ ընդլայնուած գործեր, Երեկոյ, Հովը, Ծաղկաքաղի պարերը եւայլն.։

Տոմսերու գիներ՝ 25 ֆրանքէն մինչեւ 5 ֆրանք։

Տոմսերը կը վաճառուին ծանօթ վայրերը եւ Salle Gaveauի մէջ, ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼի մօտ եւ խմբագրատուններ։

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ երրորդ վիճաբանական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի։

Ռամկավարներու Դաշնակցութեան մասին տեղի պիտի ունենայ միտքերու թեր ու դէմ փոխանակութիւն։

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՄՕՏ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Ծոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Երգ. Պար, Նուագ։

Կը նուագէ Թառիստ Գ. Յովհաննէսեան։

Թատերական ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ Փօն տը Շէրիւիի ընկերներու

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Մաւրատ խումբի

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Կոմիտէի

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին

Օթէլ Յրանսի շքեղ սրահին մէջ։ Փօն տը Շէրիւի։

Կը ներկայացուի՝ «ՍԱՍՈՒՆ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ»

Կը մասնակցին Վիէնի կարող ուժերը։

Տոմսերու գիներ՝ 4 եւ 3 ֆր.։

Դաշտային պտոյտ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան դաշտային պտոյտը այս Կիրակի Gémenos: Valles de St. Pons: Կը հրաւիրուին Բագրատ, Գալվար Օտտոնի եւ Սէն Լուի բոլոր ընկերները եւ համակիրները։ Ճաշը միասին բերել։ Ժամադրութիւն՝ առաւօտեան ժամը 6ին Կառ տը լ'Էսթ, Թիւնէլ առնելու համար 10 թիւ հանրակառքը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Մարսէյլի Սալնոյ Ձորի Հայրենակց. Միութեան կողմէ

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին

Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՓԻԱՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ ԳԵՂԱՄ ՑՈՂԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին գեղասան Ղազարեան եւ Տիկին Սիրանուշ։

Կ'արտասանեն՝ Գ. Փօղոսեան, Ա. Յակոբեան, Նիկոլ Մանուկեան, Օր. Անժել Վարդանեան, Գ. Խ. Դաւիթեան եւ փոքրիկներ։

Մանօթ.— Փլաս Տ'Էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Թէրմինիւս։

ՎԱՐՁՈՒ ՃԱՇԱՐԱՆ

Վարձու է գիւրամատչելի պայմաններով Լիոնի ամենալաւ եւ հայաբնակ թաղին մէջ ֆրանսական ճաշակի կարասիներով կահաւորուած ճաշարան մը իր բոլոր կազմածներով։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Պ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆի, 14, Rue François Garcin, Lyon.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ, Ս. Խ. — 210 ֆրանք։

ՓՈՒ ՍԷՆ ԺԻՐՎԷ, Տէյ. — 35։

ԼԻՈՆ, Գործ. — 600։

ՎԻԷՆ, Դ. Ե. — 100։

ՎԻԷՆ, Հ. Յ. — 70։

ՎԻԷՆ, Խ. Զ. — 40։

ՎԻԷՆ, Մահ. — 70։

ՎԻԷՆ, Կ. Թ. — 50։

ՄԱՐՍԷՅԼ ԳՈՐԾ — 852։

ՕՆԷ ՍՈՒ ԲՈՒԱ, Բարս. — 35։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Վ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին իր գարմանատան մէջ, 253, րիւ Ժան Ժաք Ռուսօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն

ԿԱՐՄԻՐ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին Café Noaillesի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— Զեկոյց Հ. պատգ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ԼԻՈՆԻ Համախմբերկրդական Միութեան ժողովը վաղը, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ 127-129, Րիւ Պաւլօ Պոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութիւնը նիստ ունի այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Կեդրոն։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Օր. ԶԱՐՈՒՀԻ ԹԵՆԻՆ Նոր հասցէն՝ 6, Villa des Sablons. Neuilly s)Seine

---

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀՕՐԸ ՎՐԷԺԸ

»»» «««

Իրիկուն մը, վրաններէն քիչ անդին, լուսնի յստակ ցոլքերուն տակ մտն կուզար Կիւլիզար, հերարձակ եւ մտածկոտ։

Քանի մը խորհուրդներ եկան ու անցան մտքէն։

Ու կեցաւ։

Գրպանէն հայելի մը հանելով՝ բակուե իր պատկերը դիտել։

« Մացառի մը մէջ ինկած թռչունի մը կը նմանի։ Իմս են իր գանգուր մազերը, սեւ ու գրաւիչ աչքերը, թուշերը, կորին հասակը, իմս ինքը՝ Արմէնը »։

Վերջապէս, Կիւլիզար իր խորհուրդներուն հետ անհաշտ, յուզուած վերադարձաւ տուն, ուր հայրն ու Արմէն դէմ դիմաց նստած՝ հին յուշեր կը քրքրէին։

Մտեցաւ հօրն ու մօրը, բարեւեց, եւ չարաճճի նայուածք մըն ալ Արմէնին նետելով՝ գնաց քնանալու։

Քնանալու բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցան։

Ամբողջ գիշերը աչքերուն մէջ Արմէնի գրաւիչ պատկերը երազեց։

Իսկ քիչ անդին, իր վրանին տակ Արմէնը, Կիւլիզարի առաջարկներէն ձանձրացած՝ միջոց մը կը մտածէր։

Դուրս թռաւ վրանէն։

Դրացի հովիւն էր, որ դաշտ կ'երթար։

Լո՞ւռ, կեցաւ վրանին առջեւ։ Մինակ էր։ Կը մտածէր։ Կարծես բան կ'ուզէր։

— Չէ՛, չէ՛, պիտի չընդունիմ, այլապէս գիս պիտի անիծեն մեռելները։

Ձայն ծուն չկար։ Ամէն մարդ թանձր գիշերուան մէջ կ'օրօրուէր անուշ երազներով։ Հեռուէն սրինգի մը թրթռուն ձայնն էր, որ մեղմ հովին ալիքներուն հետ՝ ականջին կը հասնէր։

Հրճուանք մըն էր այս իրեն համար, մանաւանդ գիշեր ատեն, որ կարծես մայրենի աշխարհը յիշեցնել կուտար։

Երգը գադրեցաւ։ Արդէն յոգնած զգալով ինքզինք գնաց հանգչելու։

Անցան տարիներ, ու Կիւլիզար կ'աճէր ու կ'այրէր Արմէնի սիրովը։

×

Մայիսեան գեղածիծաղ առաւօտ մը, լայկան ուսեններու տակերէն դուրս կուգար թղթարեր.

Ամէն անգամուան պէս, այս անգամ ալ հեռագիր կը բերէր Հիճազի արմաւ վաճառող ընկերութենէն։

Կարաւանապետէն կը խնդրուէր երթեւեկը կատարել քիչ մը աւելի արագ։

Ութ օրէն կարաւանը պիտի մեկնէր։ Ու վճռուեցաւ նաեւ որ, առաջին առթիւ Արմէն ինք առաջնորդէր կարաւանը։

Ուրախ էր։ Տարիներէ ի վեր կարօտցած հայրենիքին խորհրդաւոր տեսարանները պիտի տեսնէր։

Զուլալ եւ պաղ աղբիւրներու ջուրը անգամ մըն ալ պիտի խմէր։

Կիւլիզարի սրտին մէջ անթեղուած սիրոյ կայծը կրկին բռնկեցաւ։

Արմէնի ճամբորդութեան լուրերն էր լսած։

Իրիկուն մըն էր։ Կիւլիզար այլեւս չդիմացաւ։ Վեր ցատկեց ու մազերը ետեւ նետելով՝ մտաւ դրացի վրանը։

—Արդեօք կրնա՞մ բան մը հարցնել, Արմէն, ձայն տուաւ սովորական նազանքներով։

— Հաճոյքով։

Նստան դէմ դիմաց։ Մին ուրախ էր, իսկ միւսը՝ տխուր եւ մտածկոտ։

— Կը լսեմ որ ճամբորդ ես, այնպէս չէ՞։

— Այդպէս վճռուեցաւ։

— Ուրեմն գիս պիտի...

— Ո՛չ, Կիւլիզար, դուն ինծի համար նորէն նոյնը կը մնաս, ու պիտի մնաս նոյնը։ Ես դուն քոյր - եղբայր կը սեպուինք

Կիւլիզար լռեց։

Դուրսը սուր հով մը կար, որ վրանին դռնէն ներս մտնելով՝ չարաճճի տղու մը պէս գտոյնը կը ճանկռտէր, երբեմն ալ Կիւլիզարի մազերուն կը սլլմէր։ Սակայն Արմէն միշտ աչքերուն դիմացի ծաղկաւէտ սարերուն յառած՝ բան մը կ'երազէր կարծես։

Կիւլիզար յանկարծ ոտքի կանգնելով՝ պոռաց.

— Նայէ ինծի, Արմէն, նայէ...

— Կիւլիզար, քաջասիրտ եղիր, դուն երիտասարդ ես.

—Առանց քեզի՝ կեանքը երազ է ինծի համար...

Արմէն, գլուխը կախ, բառեր կը պատրաստէր՝ զայն համոզելու համար։

— Աղատէ գիս այս կեանքէն, եթէ ոչ...

Արմէն գեռ կը լռէր։

— Նայէ, երբեք չեմ ցաւիր քեզի պէս երիտասարդի մը սիրոյն մեռնելուս, մնաս բարո՜վ...։

Ու ծոցմիրանին տակէն փայլուն դաշոյն մը հանելով՝ վեր բարձրացուց ուժգնութեամբ։

Արմէն ակնթարթի մը մէջ բռնեց ձեռքէն, եւ դաշոյնը կրկին պատեանին մէջ դնելով՝ նետեց դուրս։

— Հանդարտէ, Կիւլիզար, եթէ չես ուզեր որ Արմէնը մեռնի, եթէ չես ուզեր որ ցեղիս անէծքին բերդը փլի, ազատ ձգէ գիս։

— Ո՛չ, Արմէն, խօսք մը կ'ուզեմ միայն, խօսք մը անկեղծ, բաէ վերջապէս, կ'ուզե՞ս որ մեռնիմ...

Արմէն այլեւս չդիմացաւ։ Վեր ցատկեց, գրկեց Կիւլիզարը, կուրծքին սեղմեց եւ բաւ.— « Սպասէ՛ »։

×

Ութ օր վերջ, արեւոտ ջինջ առաւօտ մը կը լուսնար։ Վայրի անուշ ծաղիկներու բոյրին հետ՝ զարմեալ սրինգի մը թրթռուն ձայնն էր որ կը լեցնէր բացատանը։

Իսկ վարը, արմաւենիներու երկայնքէն ի վար կը յառաջանար կարաւանը։

Անդին, քիչ մը վերը, պարտէզներու մէջէն դուրս կուգար հոծ բազմութիւն մը։

Արմէնի ուղեկիցներն էին անոնք։

Առաջին անգամ, պայթեւ հասակով Արմէնն էր, որ կանգ առաւ ձիոյին վրայ, ու ձեռքը վեր բարձրացնելով, բաւ.

Կեցէ՛ք հոս։

Ու մօտեցաւ համբուրեց, իր պատարագն ու պատուական տիկինը, աղջիկը՝ Կիւլիզարը Աստոյ խոնարհութեամբ մը եւ քաշուելով՝ թռաւ իր ձիոյին կռնակը, մտրակեց զայն, եւ անհետացաւ ճամբէն բարձրացող ճերմակ փոշիէ ամպին մէջ։

Անցաւ կէս ժամ, դեռ կը լսուէր կարաւանին զոզանջը փարէն, տա՜նկ, տա՜նկ, տա՜նկ, որ կը յառաջանար եղանակով եւ յոյսով։

×

Քառասուն օրեր անցեր էին այն օրուընէ ի վեր, երբ Արմէն դեռ նոր կը մտնէր քաղաքին։

(3)

ԾԱՏՈՒՐ ՓԷՐՓԷՐԵԱՆ

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ և ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐՔԵՒԻՆ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 16 Juin 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2523

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿԱՐ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ ՀԵՏ

»»»..«««

— Մեր նիւթին վէճերն ալ հետեւանք են գաղութներու պղտոր կացութեան: Կարելին կը փորձենք խուսափելու համար, բայց միշտ ալ բան մը կը պատահի: Կարդացիք, անշուշտ, հինգ մարզիկներու բաց նամակը, «պատմութեան համար»...

— Մեր տպաւորութիւնը այն է թէ՝ շատերը որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով կը խօսին, պայծառ գաղափար չունին անոր կոչման, եւ մանաւանդ իրենց պարտականութեանց մասին: Այսպէս, դաս մը անդամներ մարզական շարժում ըսելով կը հասկնան ֆութպոլ խաղալ, մրցանիշ կոտրել, «Օթօ — Մոթօ» հոլովել եւ ամէն բան արհեստի վերածել: Ուրիշներ ալ, ազգասիրական թռիչքներով տարուած, կը կարծեն թէ իրենց պարտականութիւնն է զինուորներ պատրաստել: Իսկ երրորդ դաս մը հատանքին կը հետեւի առանց որ եւ է համոզման. «Ասոնք ալ կ'ըլլայ, անոնք ալ»: Միւս կողմէ, հին կիրքեր, Պոլսէն Փարիզ փոխադրուած քէներ եւ քաղաքական մարդիկներ կը պղտորեն մթնոլորտը:

— Դժբախտաբար այդպէս է: Եթէ միայն մեր ծրագիր – կանոնագրին հետեւէինք, շատ մը թիւրիմացութիւններ կը հարթուէին: Ըկուր տես որ ամէն մէկը իր ուզած եղանակով կը հասկնայ ծրագիր – կանոնագիրը, եւ միշտ անհամութիւններ կը ծագին: Անկարելին փորձելով, քանի մը տարի առաջ պատգ. ժողով մը գումարեցինք, կեդր. վարչութիւն մը կազմելու եւ մանաւանդ ծրագիրը արդիացնելու, օրուան պահանջներուն յարմարցնելու համար: Հազիւ վերակազմութեան ձեռնարկած, նոր յուսախաբութեանց կամ խոչընդոտներու հանդիպեցանք:

— Անշուշտ գլխաւոր պատճառը այն է որ, զանազան շուքերու պատւիրեցաք, տեսակ մը մասխալութեամբ, կամ նիւթական անկարողութեամբ: Մինչդեռ Հ. Մ. Ը. Մ.ը հայկէս ժողովրդական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւն է: Միայն ժողովուրդին համակրանքը բաւական էր ձեր ճամբան հարթելու: Ժողովուրդին տասնոցները միշտական վտակներ կը կազմեն կաթիլ – կաթիլ. իսկ հարուստին հազարնոցը մէկ անգամ կը հոսի, այն ալ հազար աղաչանքով.

— Ուրիշ ելք չունէինք, սկզբնական դժուարութեանց յաղթելու համար: Մինչեւ որ ջուրը գայ... Երեւակայեցէք որ չկրցանք տարին 25,000 ֆրանքի նախահաշիւ մը ապահովել:

— Ամէն տեղ իրական գործն է որ շարժում կը ստեղծէ: Դուք ալ կ'ընդունիք թէ մեր մարզական շարժումին ողնայարը պիտի կազմեն արինները: Մեր բարոյական եւ նիւթական դրամագլուխին հարիւրին 75ը պէտք է յատկացնել «արիական» շարժման: Այս օտար պողոտաներուն վրայ, այլասերման վտանգը ամէնէն առաջ կը սպառնայ 7–15 տարեկաններուն: Արդ, ի՞նչ աշխատանքներ կատարած էք այդ ճամբուն վրայ, վերակազմութենէն ի վեր: Եթէ չենք սխալիր, քանի մը տարի առաջ Փարիզի մէջ կը հաշուէիք 250 արիներ: Իսկ ա՞յժմ. աւելցա՞ծ են թէ պակսած:

—Ստոյգ տեղեկութիւններ չունիմ. բայց չեմ կարծեր որ աւելցած ըլլան: Ըռանդ եւ աշխատանք չի պակսիր, բայց ո՞ւրկէ ճարել դրամը:

— Ցաւոյ, մ'ը եւ է մարզական շարժում չի կրնար աճիլ եւ տարածուիլ, եթէ անոր միակ նպատակը պիտի ըլլայ գնդակ խաղալ, վազել, ցատկել, նետել, պարտութիւն երթալ եւն.: Այդ բոլորը լաւ բաներ են եւ բնական պահանջները՝ մարզական դաստիարակութեան: Բայց, ատոնք ամէն բան չեն: Դո՛ւք պիտի ունենաք ազգային ոգի մը, գիծ մը: Ուրիշ խօսքով, պիտի ընդունիք թէ դուք ալ մէկ մասն էք այս արմատախիլ բազմութեանց, ոչ թէ անջատ՝ երկինքէն ինկած դասակարգ մը — «կաստա» — որ միայն ինքն իրեն համար եւ ինքն իրմով կ'ապրի: Ինչո՞ւ չէք իւրացներ «սոքոլ»ներու ոգանչելի ոգին եւ դաւանանքը, որ այնքան կը յարմարին մեր այսօրուան պահանջներուն: Փոխանակ մոլեռանդ Սպարտացիներ դառնալու, քիչ մըն ալ հետեւեցէք Աթենացիներու աւանդութեան: Հ. Մ. Ը. Մ.ը «փէհլիվան»ներ հասցնելու պաշտօն չունի, ոչ ալ «փրոֆէսիոնէլ»ներն են որ լայն շարժում պիտի ստեղծեն: Ձեր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հարիւրներու տեղ հազարներ կապել առողջ մարզական շարժումի մը: Ինչէ՞ն է որ արեւելեան գաղութներուն մէջ շատ աւելի յաջողութեամբ կը գործէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, բազմութիւններ քաշելով իր հովանիէն: Օրինակ՝ Սուրիան:

— Տարբերութիւնը մեծ է միջավայրէ միջավայր: Ցաւոյ, ինչո՞ւ միայն մեզ կը մեղադրէք, ազգային գործերու մէջ ալ նոյնքան ողբալի չէ՞ Փարիզի դերը: Ուր որ շատ են գրոց – բրոցներն ու բանգէտները, այնտեղ միշտ վէճ կը ծագի: Չկարդացի՞ք, բողոքողները կ'ըսեն.— «Հ. Մ. Ը. Մ.ը կազմուած է երիտասարդները մարզելու համար բնութեան գիրկը եւ ոչ թէ հանդէսներու մասնակցելու կամ դրօշ առջեւ պահակ կենալու համար»:

— «Մարդ ի պատուի էր եւ ոչ իմացաւ»: Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ ազգային հանդէսի մը մասնակցիլ, իբրեւ կազմակերպութիւն. բայց անգիտանալ կը ձեւացնեն: Ափսո՜ս, եթէ ծուռ միտքեր ունին: Ի՞նչպէս կարելի է երիտասարդութեան անունով խօսիլ, եւ միեւնոյն ատեն քաղաքականութիւն խաղալ: Եթէ մեռել մը թաղէինք, դագաղին ծալքերը պիտի բռնէին: Մե՞ղք է ազգային շարժման կեդրոնները բռնել, պատմական առիթներու մէջ, ապացուցանել թէ իրենք ալ կը բաժնեն այս ժողովուրդին վիշտերն ու տենչերը...

Ոչ մէկ վէճ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անկուսակցականութեան եւ անկախութեան մասին: Բայց չէ՞ որ անոր անդամներն ալ մարզիկներ ըլլալէ առաջ քաղաքացիներ են, եւ ամուր համոզումներ, ազգային ֆիզ պիտի ունենան: Ինչո՞ւ կ'ուզեն խուսափիլ իրենց պարտականութենէն՝ իբրեւ երիտասարդական ազդակ մը ազգ. ինքնապաշտպանութեան:

Ծ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆՈՒՈՐ. ՎԱՐԿԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Վարչապետը կը սպառնայ լուծել ժողովը

»»»..«««

ՑՆՑԱԶԳՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ 125Ի ԴԷՄ 459 ՁԱՅՆՈՎ

Երեսփ. ժողովը երէկ ալ զբաղեցաւ զինուորական բացառիկ վարկերու քննութեամբ: Այս առթիւ ներկայացուեցան հարցումներ եղան կառավարութեան, մանաւանդ զինուորութեան պայմանաժամի երկարաձգման մասին: (Վախ կայ որ զինուորութեան շրջանը բարձրանայ երկու տարուան: Այժմ մէկ տարի է):

Առջի օրուան նիստին մէջ, ընկերվարականները երկու բանաձեւեր ներկայացուցին, առաջարկուած վարկերու քննութիւնը յետաձգելու համար, բայց երկուքն ալ մերժուեցան, առաջինը՝ 120ի դէմ 470, երկրորդը՝ 125ի դէմ 459 ձայնով:

Այս առթիւ տեղի ունեցան շարք մը ուշագրաւ երեւոյթներ, որոնք անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն կացութեան ծանրութիւնը: Ընկերվարական խմբակցութեան կողմէ Գ. Մոք առաջարկեց մերժել որ եւ է վճարանութիւն, ցնել տալով թէ նախկին վարկերը լաւ չեն գործածուած եւ աւելորդ է նոր վարկեր քուէարկել: «Օրուան այս ժամուն 50 միլիոն ֆրանք յատկացնել սպառազինումներու, կը նշանակէ խախտել Ժընեւի խորհրդակցութեանց ոգին եւ գէշ օրինակ ծառայել ուրիշ երկիրներու»: (Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, կառավարութեան պահանջած վարկերուն գումարն է 3,120,000,000 ֆրանք: Ընդհանուր երեսփոխանը կը յիշէ միայն մէկ մասը, իբրեւ ծանրակշիռ պարագայ: Այս վիթխարի գումարէն 275 միլիոն սահմանուած է բանակին, 865 միլիոն՝ նաւատորմին եւ 980 միլիոն՝ օդային ուժերու): Տեղեկաբերը պատասխանելով եղած առարկութեանց, ըսաւ թէ նոր վարկերը պիտի ծառայեն պաշտպանողական նպատակներու: «Պէտք չէ խեղաթիւրել Ֆրանսայի դիտաւորութիւնները: Գնդ. Ֆապրի, բանակի յանձնաժողովին նախագահը, իր կարգին բացատրեց նոր վարկերուն անհրաժեշտութիւնը, շեշտելով թէ ոչ միայն պարտաւոր են քուէարկել, այլեւ անյապաղ գործի ձեռնարկել: «Մենք կը մերժենք որ եւ է ընդհարման նախաձեռնութիւնը, բայց կ'ուզենք պատրաստ ըլլալ որ եւ է յարձակման առջեւ»: Գնդապետը այս առթիւ պարզեց Գերմանիոյ վերազինման վտանգները:

Ցետոյ խօսք առաւ մարաջախտ Փէթէն, պատերազմական նախարարը, պաշտպանելու համար պահանջուած վարկերը: Մարաջախտը շատ կարճ խօսեցաւ, իր զինուորականի վճռականութեամբ, հասկցնելով թէ պարզապէս պատիւ կ'ընէ խորհրդարանին, վճռարանութեան ենթարկելով խնդիրը: «Մենք յարձակողական քաղաքականութիւն չենք վարեր, այլ կ'ուզենք ամրապնդել մեր ապահովութիւնը»:

Այստեղ քուէարկութիւն կատարուեցաւ եւ առաջին բանաձեւը քննութեան դրուելով, մերժուեցաւ 120ի դէմ 472 ձայնով: Ցետոյ կարդացուեցաւ յետաձգման բանաձեւը: Առաջին առթիւ բեմ ելաւ Գ. Տոմէրկ, որ այս անգամ կորսնցուցած էր իր սովորական մեղմութիւնը: Գնահատելով հանդերձ ընկերվարական ատենախօսին ճառը, վարչապետը գիտել տուաւ թէ «Գ. Մոք ինքզինքը մաթեմաթիքի տուած ըլլալով, թերեւս մոռցած է պատմութիւնը»: Եւ շարունակեց.

— «Ես երկու պատերազմներ տեսած եմ. մէկը՝ 1870ին (ձայներ — այն ատեն շատ երիտասարդ էիք): Ես չեմ սիրեր ձեր սովորութիւնները: Կը խնդրեմ չմիջամտել: Առաջարկուած ծրագիրը անհրաժեշտ է ազգային պաշտպանութեան համար: Եթէ չքուէարկուի, հետեւանքը վտանգաւոր պիտի ըլլայ. եթէ չքուէարկէք, պիտի ստիպուիմ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել: Բռնութիւն բանեցնելով չէ որ պիտի պահուի ներկայ կարգուսարքը, այլ ազատ եւ շիտակ վճռարանութեամբ»:

Ցետոյ այսօրուան կացութիւնը բաղդատելով 1914ի վիճակին հետ, յիշեց թէ ինչպէս մեծ պատերազմի նախօրեակին քուէարկել տուաւ անհրաժեշտ վարկերը՝ ծանր թնդանօթներու եւ ամրութեանց համար, որոնց շնորհիւ անառիկ մնաց Նանսին: Շեշտեց թէ Գերմանիա ուժեղապէս կը վերազինուի ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսա Անգլիոյ հետ կը վիճի սպառազինութեանց կրճատման համար: Կարդաց Ֆոն Փափէնի մէկ նամակը (1932 հոկտ. 19), ուղղուած Հիթլէրի: Այս նամակն ալ կ'ապացուցանէ թէ Գերմանիա կը վերազինուի համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը: Եւ բացագանչեց.

— «Հետեւաբար կը պահանջեմ որ երեսփ. ժողովը անմիջապէս քուէարկէ այս վարկերը: Այլապէս, կ'ազդարարեմ թէ պիտի ստանձնեմ այն բոլոր պատասխանատուութիւնները զորս կը պարտադրեն այս երկրին ապահովութիւնը եւ իմ պարտականութիւնս»:

Թերթերը կը բացատրեն թէ Գ. Տումէրկի սպառնալիքը ուրիշ իմաստ չունի եթէ ոչ լուծել երեսփ. ժողովը:

Այս ազդարարութենէն յետոյ, երկար ճառ մը խօսեցաւ Գ. Լէոն Պլում, ընկերվարականներուն առաջնորդը, պարզելով կացութեան վտանգները: «Գերմանիոյ վերազինումը արգիլելու լաւագոյն միջոցն է զինաթափութեան ընդհ. պայմանագիր մը: Եթէ կնքուած ըլլար այդպիսի պայմանագիր մը, Հիթլէրեան Գերմանիան չպիտի կրնար վերազինուիլ»:

Այս պերճախօս ճառն ալ որ եւ է օգուտ չունեցաւ, եւ ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան:

Գերմանիա դադրեցուց արտաքին վճարումները

Գերմանական կառավարութիւնը նկատելով որ մարքին արժէքը վտանգուած է ճիշդ 1924ի ստղնապին պէս եւ տոկոսուրը լճացած, յունիս 14ին մորաթորիոմ հռչակեց իր բոլոր արտաքին պարտքերուն համար, սկսեալ յուլիս 1էն: Մորաթորիոմը պիտի տեւէ վեց ամիս եւ կը վերաբերի թէ Տօըսի եւ թէ Եոնկի ծրագրով նախատեսուած փոխառութեանց Ուրեմն, հակառակ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց բողոքներուն եւ իր ստորագրած յանձնառութեանց, Գերմանիա չպիտի վճարէ այդ փոխառութեանց տոկոսները կամ գումարները: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին մարքին արժէքը հաստատուն պահելու համար եւ թէ պիտի կրնան պահել: Այս յայտարարութիւնը զարմանք պատճառեց, որովհետեւ մարքին այժմու ոսկի պահեստին համեմատութիւնն է հարիւրին 3.4, մինչդեռ օրինական երաշխաւորութիւնը հարիւրին 35 է:

Մորաթորիոմի որոշումը մեծ յուզում պատճառեց Փարիզի հրապարակին վրայ: Կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, պաշտպանելու համար Ֆրանսայի շահերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Գաւառէն Փարիզ կը վերադառնան մեր մտաւորական ընկերները,— անոնք որ գաւառ հրաւիրուած էին խօսելու համար հանդէսներու մէջ:

Ամէն շաբթու նոր ընկեր մըն է, որ կը վերադառնայ: Ու երբ կը մտնէ խմբագրատունէն ներս, կը բացագանչենք.

— Տեսա՞ր, գաւառը այսպէս կ'ընէ, գոյնդ կը վառէ, աչքերդ կը փայլին, երիտասարդացե՞ր ես...

Կատակ չէ, մեր մտաւորականները գաւառ որ երթան՝ կը սրբուի Փարիզի ժանգը իրենց վրայէն,— օր մը, երկու օր գաւառը մնալով, աշխատաւոր եւ ամփոփ մեր հայրենակիցները տեսնելով, կը նորոգուին կարծես: Այլ մանաւանդ գիրենք կը խանդավառէ գաւառի մեր համեստ գաղութներուն խաւատքը, երիտասարդութեան կրակը: Ի՜նչ հիւրասիրութիւն, ի՜նչ յարգանք:

— Հայաստա՞ն է, Հայաստան երթա՞լ մը կ'արժէ մէկ օր գաւառ այցելելը, կ'ըսեն մեր ընկերները՝ գոհ իրենց ճամբորդութենէն:

— Հայրենի բնութիւնը կը յիշես, լեռներու եւ դաշտերու բնանկարով կը կազդուրուիս, Փարիզն ալ բնակելու տե՞ղ է, այնտեղ գաւառը՝ առա՛տ է պտուղը, համ ունի ջուրը...

— Տասը տարի է, կ'ապրիմ Փարիզի մէջ, մէկ օր թուք կերած չեմ, տեսած ալ չեմ, եղբա՛յր, մոռցա՞նք թութին համն ալ, թարմ բան մը ուտելու վարժութի՞ւնն ալ, հոս ի՞նչ կ'ուտենք, պահածոյ բաներ...

Կը խօսինք, այսպէս, խմբագրատան մէջ, կարօտով եւ յուշերով:

— Նշա՛ն, այս անգամ քեզ պիտի ղրկենք գաւառ, երիտասարդութիւնը դեռ չէ տեսած քեզ, կ'ուզեն նոր գրողները տեսնել, գնա՛, տե՛ս թէ ի՞նչ է գաւառը, Հայաստա՞ն...

— Սուրիա պիտի երթայինք Նարդունիին հետ, չյաջողեցանք, եղբա՛յր, զամուեր մնացեր ենք...

— Չյաջողեցանք Սուրիա երթալ, բայց միշտ կարելի է գաւառ երթալ:

— Լաւ կ'ըլլար արշաւախումբ մը կազմել եւ այնպէս երթալ, ի՜նչ խանդավառութիւն կը ստեղծէր...

— Ցառաջապի՛տ, քեզի «ձայներ գաւառէն» կը գրենք անգամ մը որ երթանք...

— Կազմակերպե՛նք, այս ամառ գաւառ պէտք է երթանք խումբով եւ անպայման:

— Երթա՛նք, երթա՛նք, գաւառը Հայաստան է, Հայաստանը գաւառ է փոխադրուեր, երթա՛նք...

— Երթա՛նք խանդավառելու, խանդավառուելու եւ կազդուրուելու...

— Երթա՛նք ստեղծագործելու, նորագրելու, նիւթեր առնելու նոր գրականութեան համար,— «Ձայներ գաւառէն»ը, Ցառաջի այս շատ յատկանշական սիւնակը հայ գրականութեան մէջ փոխադրելու...:

ԱՐԱԶ

Պարսկաստանի Շահը Թուրքիոյ մէջ

—..—

ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՑԱՒ ԹՈՒՐՔՕ-ՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԸ

Պարսկաստանի Շահը Թուրքիա կը գտնուի արդէն: Թուրք թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ իր ճամբորդութեան մասին.—

Շահնշահ Փէհլէվի յունիս 10ի առտուն ժամը 9ին տեղ դրաւ մեր սահմանը Կիւրճի Պուլաք, անցնելով յաղթականկամարի մը տակէն որուն վրայ խոշոր տառերով գրուած էր. «Բարի՜ եկաք»: Պարսիկ վեհապետին կ'ընկերանային Թէհրանի Թուրք դեսպան Հուսրէվ պէյ եւ Էնկիւրիի պարսիկ դեսպան Սատրդխան:

Շահը որ Մաքու գիշերած էր, սահմանին վրայ ընդունուեցաւ Գ. բանակի քննիչ Ալի Սայիտ եւ զօրաբանակի հրամանատար Քէմալ փաշաներու, ինչպէս նաեւ Պէյազիտի գայմագամին եւ ուրիշ պաշտօնատարներու կողմէ: Երբ Շահը հասաւ, զինուորական նուագախումբը սկսաւ հնչեցնել պարսիկ եւ թուրք ազգային քայլերգները, մինչ հետեւակազօրքի ջոկատ մը զինուորական բարեւի կեցած էր, եւ թնդանօթի 21 հարուածներ կ'արձակուէին: Ալի Սայիտ եւ Քէմալ փաշաները Շահին ներկայացուցին պատուիրակութեան անդամները: Պահ մը հանգստանալէ յետոյ սահմանին վրայ լարուած վրանին տակ, Շահը եւ հետեւորդները նստան իրենց տրամադրուած ինքնաշարժները եւ Պէյազիտ մեկնեցան.

Ցաղթական կամարին վրայ պարսկերէն «բարի եկաք» գրուած էր: Կամարին մէկ կողմը դիրք բռնած էր պարսիկ հետեւակազօրքի գունդ մը՝ հրամանատարութեամբ գնդապետ Պաքիր Խանի: Միւս կողմն ալ՝ թրքական երեք գումարտակէ բաղկացեալ հետեւակազօրքի մեր վաշտը:

Փէհլէվի Շահ գոց ինքնաշարժով մը անցաւ սահմանէն: Նախ ուղղեց անցուց պարսիկ գունդը, յետոյ առաջացաւ դէպի կամարը: Ալի Սայիտ փաշա որ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ հիւրամեծար կարգուած է, բարի գալուստ մաղթեց ականաւոր հիւրին: Մեր սպաները որոնք մասնակցեցան ընդունելութեան, պաշտօնական օրերու համազգեստը կը կրէին: Շահն ալ զինուորական տարազով էր:

Երբ պարսիկ վեհապետը եկաւ մօտաւոր վրանին առջեւ, հանդիսաւորապէս ձողին վրայ պարզուեցաւ պարսիկ դրօշը: Ծոխ սփիւռ մը կար, յարդարուած Թօքաթլեանի կողմէ: Շահին փափաքին վրայ, թէյ, պիւսքիւի եւ փասթա զրկուեցաւ: Ականաւոր հիւրը 40 վայրկեան հանգիստ րրաւ: Միւս հիւրերն ալ ուրիշ վրանի մը տակ պատուասիրուեցան:

Ժամը 10ին մեկնեցաւ խումբը, ետին ունենալով պահակազունդի ինքնաշարժը: Շահը առանձին էր իր ինքնաշարժին մէջ: Ճամբան, ամէն հարիւր մեթրի վրայ, պահակներ կային:

Պէյազիտի մէջ, Շահը զինուորական բանակատեղին իջաւ, որուն վրայ անմիջապէս պարզուեցաւ պարսիկ արքունի դրօշը: Ամէն կողմ դրօշազարդուած էր թուրք եւ պարսիկ գոյներով, իսկ գետինը գորգեր փռուած էին:

Ցերեկին տեղան տրուեցաւ: Շահը միայն դղումի մուսագգա եւ խորոված գառնուկ կերաւ: Ցետոյ մէկուկէս ժամ քնացաւ:

Իկտիրի մէջ, Շահը իջեւանեցաւ գործարանատէր Ալի պէյի քէօշկը, որուն ճամբան փողոցէն մինչեւ պարտէզ պատուած էր գորգերով, Շահը ըսաւ.—

«Ես ալ ժամանակին գործարան բանեցուցած եմ, բաւական գրաղած առատութով»:

Շահին ճամբորդութեան առթիւ կատարուած հանդիսութիւնները ձայնաւոր ֆիլմի մէջ առնուած են:

»»»..«««

ԿԻՓԱՄԱՐՑ.— Հինգշաբթի գիշեր Ամերիկայի մէջ տեղի ունեցաւ կոփամարտի համաշխարհային ախոյեանութեան մեծ մրցումը: Մրցորդներն էին աշխարհի ախոյեան իտալացի Փրիմօ Կարնէրա, իսկ հակառակորդը՝ Ամերիկացի Մաքս Պաէր: Կարնէրա յաղթեց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ՝

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

ՕՏԱՐԱՑԱԾՆԵՐԸ

»»»··«««

Ցուպարկաւորութիւն էր։ Ձիւն ձը-մեռ չորս դին։ Կը թաղէինք ամէնէն անուշ հայ տղան, որ խենթեցաւ հիւանդութեան ընթացքին ու «Հայոց ազգը, Հայոց ազգը» կ'աղաղակէր շարունակ, «Հայոց ազգը խայտառակեցինք»։ Իր մտասեւեռումն էր Հայոց ազգը, ու այդ բառը հոգիին մէջ թրխուն աչքերը փակեց։ Փակեց իր բարի ու մեղրիկ աչուկները, առանց անգամ մը Արարատը տեսնելու։ Ցուպարկաւորութիւնը պէտք է փառաւոր եղած ըլլայ, կ'ըսեն, թէեւ ծունկերս կը դողդղային, ու խելքս, դլուխս փրցուած թռչունի մը դիակին պէս, հոս հոն կը թռչտէր։ Կ'երթար խենթերուն որ ալ չկային, շատ տարի էր, ու զորավարութ ու բարեբար Արմաւիրի հայ մայրիկին որ իր պզտիկը ջորին ընելով հեռաւոր տեղ գրկելու ատեն համբուրելով ճակատը կ'ըսէր.

— Ցղաս, նայէ որ մարդ ըլլաս…

Եւ տն եղաւ մարդ, ու ինչ հաղուագիւտ անձնաւորութիւն։ Կը մտածէր անկեղծօրէն հայրենիքի մասին, ու այդ բառը կրկնելով մեռաւ։ Մաղիկնե՞ր, ծաղիկնե՞ր, չա՛տ, իրեն պէս թարմ ծաղիկներ կային դագաղին վրան, ու հայ փառքը առանց բացառութեան, ու օտար ազգեր ներսերու մէջ, ու օտար մեծ անձնաւորութիւններ։

… Թուխ, թուխ, օտար խուխ հողը կը թափէր իր դագաղին վրայ ու արշալոյսին վրայ իր անմահ հոգիին, երբ Տէր Ցակոբեան խօսեցաւ։

— Ցղերք ջան, նա մինակ չի լինելու կառեր ուրիշների միջին։ Ճարտարագէտ Տէր Ղազարովն էլ հոս է թաղուել։

— Ո՞վ է Տէր Ղազարովը։

— Ա՛յ, էլի չէ՞ք ճանաչում։ Թաւ յօնքերով հասու մարդ էր։ Մի Թուսկին ունէր Ցուպարկաւորութեան միայն կինը եւ ես կային…

— Ուրեմն իրօք Հայ էր ան եւ արդէն մեռեր ալ է…

Հոն, Փրակայի մէջ ճանչցայ օտարացած Հայուն տիպարը։ Ուսանողութի՞ւն, բազմահազար ուսանողութիւն հին Ռուսիոյ հողերէն, բայց միայն երկու Հայ իրենց մէջ, վրացական խումբին հետ։ Առանձին հայ ուսանողութիւն չունէին ժամանին այն օրերուն։ Ու այդ երկուքէն, որոնք ամեն հայ բնտանիքի մը պատուական զաւակներն էին, փնտռտուքի կայ։ Ու ահա արծուեռունգն դէմքեր, թաւ յօնքերով, սեւ աչքերով ու մազերով։ Անուններ յաճախ ռուսական, մակնունները հոխացած։ Կ'ընդունին թէ Հայեր են, կը խօսին «խորաչոծառութեան», իսկ հայերէն չեն խմանում…

Ճարտարագէտ Տէր Ղազարով մէկն էր անոնցմէ, թէեւ չափաւոր զօրծի մարդ… Մեզ կը ճանչնար, բայց կ'անցնէր մեր քովէն հովի նման, առանց դպչելու։ Հայ է, Հայ չէ, հարցը առաջինելով կար։ Ուրեմն ինչո՞ւ չի մտնէր մեզի։ Օր մըն ալ բռնեցի գինքը ու հարցուցի.

— Հա՞յ էք դուք։

— Այո՛։

Ու կորսուեր էր արդէն։ Հողվոխիքին մէջ առաւելցինք վերջապէս ու մեր սուզէն մաս մը իրեն բաժին եղաւ։ Օ՛, եթէ իրապէս Հայ ըլլալը գիտնայինք։ Ու մեռնէր, պէտք խենթերու, խենթերու նման դագաղին ետեւէն վազէինք։ Բայց ան կ'ատէր մեզ։ Օտարները կ'ատէին զինք։ Ու առանձնացած ապրեցաւ ու անշուք մեռաւ։

Սա մէկն ալ Հայ է։ Անո՞ւնը։ Ա՜խ, չեմ յիշեր։ Բայց կը սիրեմ զինքը եղբօրս նման։ Ու կը հեռուէն իրեն, տարիներ շարունակ, թէ ինչպէս կ'ապրի, ինչպէս իր հասակը կը լեցուի ու կ'ուժովնայ տակաւ։ Հիմա նոր հաղուստներ ունի։ Հիմա անունին տակը նոր պայուսակ։ Ուսումը աւարտած ըլլալու է անշուշտ եւ պաշտօնի անցած։ Կ'ըսէր թէ Փուլթայխացի է։ Տեսեր է վրացական ու ռուսական դպրոց։ Մնողքը դեռ հայերէն գիտեն, բայց ինք ոչ։ Ծղրայրներ ենք ուսանողական տան մէջ։ Ծանօթ ու խանդավառութիւն կար այդ օրերուն։ Հայաստանի վարչապետը կ'այցելէր մեզի։ Հիմա՞։ Մարեր են հրաբուխները։ Օտարութեան մացառները ամայացուցեր են Հայութեան տանող արահետները։ Ու մենք կ'անցնինք իրարմէ առանց բարեւի։ Ճի՛շդ, կը տաչուի սիրտս։ Արցունք մը կ'իյնայ աչքերէս։ Կը դառնամ ու ետեւէն կը նայիմ անգամ մը։ Մեր զաւակն է, մեր պաշտելին, որ խրտչելով մեր դարուէն ապառեւումի անարգանքին կ'երթայ Մէջազգային ամպերն գնչուամբն է ուրիշներուն համար։ Կը նա — խորտալ այդ։ Մեր հոգեհատորն է, կը փախի անկէ…

— Երուա՛նդ, ինչպէս ես։ Ու վեր կը ցատկէ տեղէն ու ձեռքս կը սեղմէ։

— Թուրքէն, ողջո՛յն քեզ, դուն կրկին հո՞ս…

Այս մէկը ուրիշ ծաղիկ էր։ Իր թաւ ձայնը անուշ կուգայ դեռ ականջիս։ Հոն կար արիւնի թրթիռը, եղբօր աչքը, ու գորովը եղբօր։ Սեւ մազ, թաւ սեւ յօնքեր, խոշոր ու խելացի սեւ աչքեր։ Թուրքէն էր ան, գաղթական ուսանող, Կովկասահայ Թուրքէնը։ Կրթութիւնով Թուս ու Վրացի, փաստաբան։ Ու մենչեւիկ, հակադաշնակցական։

— Դուք ալ հո՞ս, հարցուց այսօր Թաշխենդէր ինծի…

— Ի՞նչ, կը ճանչնայ ուրեմն քեզ։

— Քի՞չ գաղափարի պայքար ունեցեր եմ հետը Թիֆլիսի մէջ։ Անշուշտ հակառակորդներ ենք։

Գոլխ էր եկեր Կովկասէն ու անկէ Փրակա։ Մակեդոնն էր Աւուչթրով … Հոն Թուրք համրմի մը աչքը համ էր տակեր իրեն, որուն տակն էր ինկած ու անկէ Փրանսերէն սորվեր։ Բայց հայերէն չէր գիտեր։ Ի՞նչ տարբերութիւն ապրիլ իր ու Բաքուցի Սուրէնին մէջ, որ հայ ուսուցիչ էր նոյն իսկ։ Նոյն անուշ հոգին, նոյն եղբայրութեան [illegible] Չինոդ տանիքներու մէջ։ Մնաց ու ապրեցաւ մեզ հետ։ Քիչ մըն ալ հայերէն սորվեցաւ, ու օր մըն ալ կապից քեռներ ու մեկնեցաւ Փարիզ։ Նորէն եկաւ ու գնաց կրկին։ Հիմակ Վրացիներուն մէջ է այնտեղ, ինքը, մեր հարազատը։

Քանի տարի է զինքը չեմ տեսեր։ Ու կարօտցեր եմ։ Կը լսեմ դեռ ձայնը, կանչին նման եղբայրներուս, որ ուրիշ աշխարհէ մը կուգայ ինծի երազներուս մէջ…

Ու Հունգարիոյ մէջ, պատերազմի տարիներուն։ Հունգար ռազմիկան մը գերի ինկած ռուս զինուոր մը կը փոխադրէ։ Զինուորը ազատած յոգնութենէն, չի կրնար քալել։ Ոտքերը կը ցաւին։ Հեռուէն միաձի կառք մը կ'երեւի։ Ռազմիկանը նշան ընելով կը կեցնէ զայն, կը հրամայէ այս հիւանդ զինուորը փոխադրել։ Կառքին տէրը մէկ մը կը նայի զինուորին ու կը հարցնէ ռազմիկանին հունգարերէն.

— Ի՞նչ ազգ է այս զինուորը։

— Կարծեմ Թուս։ Հէ՞յ, զինուոր, աս մարդը կը հարցնէ թէ ինչ ազգ ես դուն։

Հայ եմ։

Կ'ըսէ թէ Հայ է։

Հա՞յ … արդեօք Իւրմէ՞ն…

Հայ եմ— Հայ, կը պոռայ գինուորը բարկութենէն, Արմէ՛ն…

— Արմէ՞ն, կը կրկնէ մարդը։ Արմէ՞ն, Իւրմէ՞ն… այո՞։ Կեցէք ձեզի բան մը ըսեմ։ Ու կը սկսի Հունգար կառավարը.— «Հայը մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո, եկեսցէ… եւ փառք յաւիտեանս յաւիտենից ամէն»։ Ու ցուցամատը զինուորին տանելով — Իւրմէ՞ն, Իւրմէ՞ն…

— ԻՒՐՄԷՆ, կը դոչէ զինուորը խանդավառ, ալ հասկցած Իւրմէնին իմաստը, ցուցամատը կուրծքին դարձնելով, Իւրմէն։

— Իւրմէ՞ն (Հայ) կը պատասխանէ կառավարը ցուցամատը իր կուրծքին տանելով, Իւրմէն։

Ու իրար գրկելով կ'ողջագուրուին Թուսահայն ու Հունգարահայը։ Ու իր եղբայրը քովը նստեցուցած շարունակելով խօսիլ անոր հետ, մատերով ու նշաններով, կը քշէ կառքը Հունգարիոյ դաշտերէն, ուր հողատէր մըն էր ինքը, զարեր առաջ հոն գաղթած…

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐԾՆՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Միխայլովի կուսակիցներէն կրում Աթանքով, սպաննուեցաւ չորեքշաբթի առաւօտ, փողոցին մէջ։ Ահաբեկիչներ, երկու հոգի, ինքնութիւնը տակաւին անծանօթ, փախան։ Կը կարծուի թէ կը պատկանին Փրոթոկերովի խմբակցութեան։

Կ'ըսուի թէ զոհը այն ահաբեկիչն էր, որ անցեալ տարի սպաննեց Փրոթոկերովեան յեղափոխական մը, Գոմալերովը, թատրոնին մէջ, ուր կ'աշխատէր։

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՅԱՆԺԱՐԻՆ ԳԵՐԻՆ

ԽՄԲ.— Այս կտորը կ'արտատպենք Երեւանի «Գրական Թերթ»էն, իբրեւ նմոյշ Երեւանեան երգիծանքի, այլ մանաւանդ իբրեւ պատկեր մը ապաշրուած… քննադատութեան, որ այնքան տաղանդներ կը խաթարէ.—

Ես տաղանդաւոր բանաստեղծ մըն եմ։ Իմ գրելու տեխնիկան կատարելութեան է հասել եւ չի կարելի կարդալ ինձ ու չհիանալ։ Շատերը առանց կարդալու կը հիանան։ Բաւական է որ գիտնան, թէ գրուածքը իմ գրչին կը պատկանի եւ արցունքը գլուխ-գլուխ կը թափի ընթերցողիս, կամ առնուազն պարապային, չընթերցողիս աչքերէն։

Ես այսպիսի բանաստեղծ էի, երբ օրին մէկը յանկարծ «պավխստկա» (կոչնագիր) մը կը ստանամ ԼԵՖի գրասենեակէն, որով կը պահանջէ ինծէ ընդհանրապէս ներկայանալ ուր տարուան տուրքը, իր «պենիաչներով…

Ո՞վ է ԼԵՖը։

ԼԵՖը այն գրական ներկայացուցչութիւնն է, որ կլասիկներու (դասական երկեր) ազդեցութենէն նոր ընթերցողը ազատելու համար կը պահանջէ մեր օրերու բանաստեղծներէն նախնի գրական կոթողներու վրայ գրել ու դնել գրական թղուկներ, շատ գաճաճ ու շատ անմիտ, այնքան, որ ընթերցողին սիրտը խառնուելով, եա փախչի կլասիկներէն։

(Ինչպէս այնպէս, ինչպէս մայրը իր երկամեայ տղան ծծէ կտրելու ժամանակ այլանդակ կարիճ մը կամ լորդու մը կը դնէ ստինքին, տղուն վախ եւ զզուանք ազդելու համար)։

Բայց ինչ եւ է։ Միթէ՞ կը կարծէք թէ շնորհալի բանաստեղծի մը համար գիւրին բան է անշնորհք բաներ գրել։ — Ոչ, շատ դժուար է։ Համրակ բանաստեղծին համար այնքան դժուար չէ վերելք, ինչքան տաղանդաւոր բանաստեղծին համար՝ վայրէջք։

Բայց ճա՞րը ի՞նչ, պէտք գրէի։ ԼԵՖ երկու ոտքի մէ կօշիկի մէջ սեղմած կը պահանջէր իր «տուրքը» եւ չտալու պարագային կը սպառնար անուրջի հանել ողջ գրական հարստութիւնս։

Նյա, մեր գրական «նաչխոդ»ին գնացի

Ի՞նչ ունիս, ըսի, չգրուկիք, անհոգի ու անիմաստ, գրելու համար։ Լիրիզմ՝ (քնարերգութիւն)՝ որու մէջ գդալմանի նշոյլ չկայ

— Անմիտ ու անզգայմո՞ւնք։ Թուաբանութեան մասին կարելի է գրել։ եւանկիւնաչափութեան, քիմիայի…

— Տուր ինծի հաշուեվար մը։

Երեք օր ու գիշեր գրեցի ու ջնջեցի, երկու մատիտ ծայր կրծեցի, երեք գրիչի, վերջապէս՝ հետեւեալ՝ իմ կարծիքով անզգացմունք՝ ոտանաւորը դուրս բերի։

ՊԻՒՏՃԷԻ ԵՐԳԸ

(Թուաբանական լիրիկա)

1

Այս ամառ
Կը ստանամ ռոճիկս—
Կ'րսէի
Ու երբ օգնեց ինծի բալտ,
Կը գնեմ 2 աքոռ 1 քախք։
Բայց ռոճիկը գնաց
Ա՜խ,
Ու մնացի առր անոր օծիքէն
Կախ…

2

Մի՛ երթար, ռոճիկ,
Կաց.
Կամ քալէ քիչ մը
Կամաց։
Բայց ռոճիկը գնաց,
Ա՜խ,
Մնացի պարտատէլիս օծիքէն
Կախ։

Վերջապէս ոտանաւորը քննադատիս տարայ, որ իբրեւ անիմաստ բանաստեղծութիւն մակագրէ վրան, ԼԵՖ տանիմ.

Բայց ի՞նչ կ'ըսէք, չառնէ՞ քննադատս ու ժամ մը ամբողջ լայ այս ոտանաւորիս վրայ, եարն ալ գլուխ-գործոց հռչակէ արցունքը սրբելով։

Այս չեղաւ։

Կը սկսիմ նորէն բաներ մը գրել, այս անգամ աւելի թուախառն, աւելի անմիտ

Ահա այն.

(Հաշուապահական պոէմա)

1

Ինչո՞ւ, տխպար, ինչո՞ւ ըլլայ մէկ մանէթ

վեց օր կաթ չտուի՞ր ինծ.
վեց.
(Անօ՛, վեց օր կաթ, մէկ օր մածուն,
Ցայտնի է Աստծուն),
Է՛, վեց անգամ վեց՝ չի՞ ընեք

36
Հիմա՝
36,
Տասն ալ հնուց
46.
Ու որպէսզի մեր հաշիւր չմնայ մութ,
Երտուն վեցին գումարենք ութ.
8+6=14
Ձեռք մէկ՝
Համեցէք։

2

— Կա՛թ,
— Կա՛թ…
Ջո՛ւր պռոս
Մա՛րդ։
Անցեալ տարի կաթ կ'առնէի
Գինդ.
Բաժակը մեծ ու աման։
Ինն փութն կաթէն
Կը հանէի
Փութն մը արաժան։
Մկօ՛, սա կաթ չէ,
Ամաչէ՛։
Մկօ՛,
Ծախածդ կաթ չէ
Էշի վրայ,—
Այլ ջուր ու ջուրի։

Քննադատիս կը տանիմ։

Քննադատս, որ ինծ չափէն դուրս հաւատարմն համար արդէն առանց կարդալու կը քննադատէ ոտանաւորս, գարգաղլուխ հռչակեց հաշուապահական աշխարհին մէջ եւ խորհուրդ կու տար հաշուապահներուն հրամարել «խոայական», «ամերիկեան» սիստեմներէն եւ անցնիլ լիրիքական հաշուապահութեան։

Ուրեմն այս ալ անյաջող։

Ի՞նչ ընեմ։ Ըսի երթամ, Երեւանի «Աւրտոմէքէն» նիւթեր բերեմ եւ սանիտարական պալատ (առողջապահական գեղօն) մը գրեմ։

Աւրտոմէր, Բաղխորհուրդին մէկ պարտուղիր որոչումը տուաւ «րակեբու մաքրման» մասին, որ տպել արուած, բայց չէր փակցուած պատին նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ քանի գրէր, բակերը այնքան աւելի կեղտոտէին պիտի։

Ես այդ նիւթէն օգտուեցայ քիչ մը ազատ։ Փոխանակ բակերու մաքրման, ես կամեցայ պղտիկ աղջիկանս քթի մաքրութիւնը երգել։

Ահա —

ԱՌ ՊԶՏԻԿ ԱՂՋԻԿԸ

Աղբա՛ր,
Դու պզտիկ աղջիկս
Մաքրութեան մասին
Ձայնիս գաղափար։
— Արաճսի՛,
Քեզի համար անգամ չըսի՞
Քիթդ այդ (փռ՛ւ)
Քիթդ այդ (թռ՛ւ)
Սփռոցին մի քսի։
Կը տեսնա՛ս
Ա՛ս։ (փայտը ցոյց կուտամ)։

Քննադատիս տարի այս ու խնդրեցի անպատճառ կարդալ ու քննադատել։

— Ես քեզ նոր չեմ ճանչնար, ճանըմ, բրաւ, գնա գործիդ, ամօթ չէ՞ քո գրուածքները կարդալ, սխա՞լ ես— ի՞նչ է։

Այսպէս միամտացնելով ճամբու դըրաւ ու ետեւէս նյաւ ինծի եօթնիրորդ երկինք բարձրացուց (մեղքնել չհասկնալ,դովե՛լ)։ Ուրեմն այս ալ չեղաւ։ Ի՞նչ ընեմ։

Միւս կողմէ, ԼԵՖն ալ պավխստկա պավխստկայի ետեւէն կը գրէ ու իր ատենքիրը կ'ուղէ

Աստուած իմ, ի՞նչ ընեմ։

Ելայ, ըսի այս անգամ բնութեան ծոցէն պէտք քաղեմ «թեմատիկա» ու (Նիւթ), ի՞նչ ըլլայ, թող ըլլայ։

Սարը ելայ։ Ցեղայ հեռուն կապոյտ մշուշին մէջ զաոներ կ'արածէին։

Բայց ես հեռուէն չգրեցի, այլ անմիջապէս ոչխարներուն մօտ վազեցի։

Գացի՝ հովիւր նստեր էր աշուէն չորցած քարտին մը տակ եւ իր ոտքերը կը կարկտէր։ Բարեւ տուի ու խնդրեցի թոյլտուութիւն իր զաոները վերցնել որպէս «թեմատիկա» ոտանաւորիս

Հովիւը սկիզբէն չհասկնալով գիս՝ «ոչխարները ուրիշին են» ըսելով մերժեց։ Բայց ետքէն, շատ դժուարութեամբ, երբ հասկցուցի որ միայն «թեմատիկա» պիտի վերցնեմ, համաձայնեցաւ, խնդրելով սակայն այնպէս ընել, որ ոչխարները չիմանան։

Ես գրեցի ոտանաւորս ու որպէսզի ոչխարները չիմանան, գրելէս վերջ ցոյց չտուի անոնց։

Ահա այն,—

ՈՉԽԱՐՆԵՐ

(Անասնապահական լիրիկա)

Մարգագետին—ոչ կանաչ, ոչ ծաղիկ,
Մի քանի դեղնած սէզ՝
Լճացած վրան զաոների մէզ…
Ոչխարներ։ Ի՞նչ խաղալ, ի՞նչ խայտալ,
Ջորս կողմ թափթփած եռ, եռ, եռ…
իրը,
Ի՞նչ կ'ըսեն… մեռցայ… հա՛ անտէր
բլլել։
Վրայի բուրդը՝ մետա՞քս, մաքո՞ւր,
Ի՞նչ կ'ըսես ծօ՛, խի՞ղճ ես։
Գէշ բան մը պիտի ըսէի, բայց թող
երթայ կուլ,
Քո բոլոր ոչխարների վրայ անիծ, քսս
ու բշկալ…

Երբ այս ոտանաւորն ալ քննադատս գովեց, ալ խօսք ինձ ինծմէ յոյսս կտրեցի ու անէծեցի աշխարհը։

Աշխարհ մը, որուն ամէն քար «անգամանդ», ամէն հէշլին՝ «մեղեդի», ամէն մի բառ «խորհմաստ» եղաւ… գէթ ինծ համար։

ԼԵՕ ՅԱՄԱՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ «ՅԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԸ

»»»··«««

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԻԼԱՆԷՆ ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՀՌՈՄ

ՀՌՈՄ, 12 յունիս.— Զէք կարծեր անշուշտ որ ուժ օր Իտալիոյ պէս ժողովրդաշատ հեռաքրքրական երկրի մը մէջ մնալէ վերջ գոհացած ըլլամ միայն ներկայ գտնուելով «Ֆութպոլի Աշխարհի Բաժակ»ին մրցումներուն, ու որոնց իբր միակ հայ թղթակիցը «Ցառաջ»ի անունով, ներկայ գտնուելու հրաւէրը ստացած էի կազմակերպիչ յանձնախումբէն։

Այս գիշեր Հռոմէն կը մեկնիմ հետս տանելով անմոռանալի յիշատակ մը տեսածներէս. նախ իբրեւ մարզասէր եւ յետոյ իբրեւ հետաքրքիր։

Անցեալ թղթակցութեանս մէջ խօսելով Իտալիա - Աւստրիա մրցումին մասին, ջանացած էի բացատրել թէ ինչպէս իտալական հասարակութիւնը իր աւելցած ելեկտրական մթնոլորտին մէջ կը բազմապատկէ իր ազգային մարզիկներուն ուժը։ Այդ ժողովրդային հետաքրքրութիւնը կ'առաջնորդուի թերթերով եւ գործով, մարմնամարզական շրջանակներուն դէպի մարզական շարժումը ցոյց տուած մեծ շահագրգռութեամբ։ Այսօր վերջացող մրցաշարքին կազմակերպութիւնը, հակառակ դուռ մարզական համաշխարհային յաջողութեան մը զործը ըլլալուն, կը վայլէր կառավարութեան եւ երկրին բոլոր կազմակերպութեանց աջակցութիւնը, անխտիր։ Եւ այսօրուան մրցումը իր մեծ յաջողութեամբ պսակումը եղաւ տարուան մը աշխատութեան։

Կառավարութեան դէպի մարզական շարժումը ունեցած շահագրգռութիւնը զրական է ամէն մարզերու մէջ։ Երեկ կէսօրէ վերջ Փիացա Գոլոնայի պալատին մէջ Հռոմի լրագրողներուն Փաշական սենեկային եւ համաշխարհային մրցաշարքին կազմակերպիչ Յանձնախումբին կողմէ տրուած ընդունելութենէն առաջ՝ առիթը ունեցանք, օտար լրագրողներս, այցելելու քաղաքին հարաւ - արեւելեան ծայրը կառուցուած «Ֆորօ Մուսոլինի»ին։ Ասիկա մարզարան մը չէ, այլ քանի մը մարզարաններու — թէնիսի, լողալու, աթլէթիզմի, [illegible] — եւ Փաշական կուսակցութեան մարմնակրթական կաճառին համալսարանը։ Ֆորօ Մուսոլինին կառուցուած է հռոմէական ներշնչումով, խոյանքներ մարզադաշտի ամփիթատրոնաձեւ նստարաններուն վերեւ անթիւ արձաններ ընականէն երկու անգամ աւելի մեծութեամբ, կը ներկայացնեն տեսակ զանազան հերոսներ, պատմական թէ արդիական խաղերը։ Նուրբէն գիտող մը միայն այդ մարմարեայ հսկայ արձաններ կը նշմարէ, բոլոր մարզադաշտերը մխրճուած ըլլալով հողին մէջ, այնպէս որ հանդիսատեսները տեղ գրաւելու համար վար կ'իջնեն, փոխանակ վեր ելլելու։ Ֆորօ Մուսոլինին Իտալիոյ մէջ չինուող մարզարաններուն ամենագեղեցիկն է, իսկ եթէ իր մեծութեամբ չի կրնար մրցիլ միջազգային մարզարաններուն հետ, ի փոխարէն իր համակ մարմարեայ կառուցուածքը, իր անթիւ գեղեցիկ արձանները եզական կընեն նկատուիլ։ Երբ այցելեցինք հոն, թէնիսի մրցավայրին վրայ Իտալիա - Զուիցերիա մրցումին վերջին խաղերը տեղի կ'ունենային եւ հոգեբուժը հանդիսատեսներու մէջ կնոջական ու մանկային զգեստներն ու յանձնըր դլխարկները զարմանալի տպաւորութիւն մը կ'ընէին, բաղդատելով շուրջի հռոմէական ըմբռնումով կառուցուածքին հետ։ Այս մարզարանները դեռ ամբողջովին չեն վերջացած եւ կը պակսին արձաններ, երբոր վերջնական պաշտօնական բացումը՝ անշուշտ պիտի տեղի տայ մեծ հանդիսութեանց որոնց արձագանգը պիտի հասնի մեզ

Այսօր տեղի ունեցող Իտալիա - Չեխոսլովաքիա մրցումին մասին խօսելէ առաջ— ահա քանի մը նօթեր իմ ութ օրուան շրջագայութենէս,— համառօտակի, այս չահեկան նիւթին ամբողջական նկարագրութիւնը խոստացած ըլլալով տալ «Կեանք եւ Արուեստ»ին։

Կիրակի, 3 յունիսին Միլանոյի մէջ Իտալիա - Աւստրիա մրցումը դիտելէ վերջ, հետեւեալ օրը յատկացուցի քաղաքին գլխաւոր վայրերուն այցելութեան։ Այդ գեղեցիկ քաղաքին մէջ առիթը ունեցայ տեսնելու «Ցառաջ»ի պատուակալ գործակալ (հայ մամուլին ո՞ր աշխատակիցները պատուակալ չեն) Պ. Ա. Սարեանը որ ճարտարագիտութեամբ կը զբաղի։ Գիշերուան Միլանոյէն մեկնելով կէսօրէն վերջ հասայ Վենետիկ՝ ուր հոգեպայծառ պանդոկը ձգած՝ վազեցի — խօսելու ձեւ մըն է, որովհետեւ չգիտեմ պէտք է առնել — Մխիթարեանց վանքը՝ Ս. Ղազար կղզին, հոն բախտը ունեցայ հանդիպելու Հ. Վարդան Հացունիին, որ ոչ միայն ազնուութիւնը ունեցաւ ամբողջ երեք ժամ ինծ ցոյց տալու վանք - թանգարանին ամէն կողմը, այլ յաջորդ օրը մինչեւ կէս օր ընկերանալով՝ իր մեծ հմտութեամբ պատմա - հնագիտական դասախօսութիւն մը բրաւ ինծ, Վենետիկի հոչակաւոր Ս. Մարկոս հրապարակին, գանգակատան, դուքսերու պալատին եւ եկեղեցիին մասին։

Կէսօրէ յետոյ այցելեցի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը, որ կը գտնուի Վենետիկի հարիւրաւոր քարանցներէն միոյն վրայ, եւ ուր տեսայ Հ. Զրաքեան գիս առաջնորդեց։ Հոն ինչ որ տեսայ գիս շատ յուզեց, ուսախմբից յուզում մը։ Ցաջորդ օրը մտադրութիւնս Ֆիրէնցէ երթալ էր, սակայն օրը շատ գեղեցիկ ըլլալով չուզեցի հոչակաւոր Լիտօն տեսնելու առիթը փախցնել։ Ուրեմն ուրախ առաւօտ էր, որ Հռոմ հասայ եւ Վենետիկի մէջ Մխիթարեան Հայոց ցոյց տուած ազնիւ ընդունելութենէն քաջալերուած, նախ գացի իրենց այստեղի Տունը ուր քանի մը աբեղաներ կը բնակին— եւ հոս կը հետեւին աստուածաբանութեան եւ կրօնական գիտութեանց։ Տնօրէն Հ. Տէր Կիւլեան եւ Հ. Կ. Ամատունի ու Հ. Յ. Աբամեան մեծ ազնուութիւնը ունեցան գիս Հռոմի ծանօթացնելու եւ երկու վերջինները անձամբ փոխն ի փոխ ընկերացան ինծ։ Իրենց կը պարտիմ նաեւ այն մեծ պատիւը որուն արժանացայ ուրիշ հաւատացեալներու հետ Ս. Պապին ներկայութեան ընդունուելով աջը համբուրելու։

Հռոմ այս միջոցիս կատարեալ կերպարանափոխութիւն մը կը կրէ, հին հռոմէական յիշատակարաններ, չէնքեր, եկեղեցիներ մէջտեղ կը հանուին, կը փրկուին զիրենք ցարդ պահող պատերէն, տուներէն, չէնքերէն, նոր ուղիներ կը շինուին եւ քաղաքը տակաւ իր թանգարանային հանգամանքէն զատ պիտի ունենայ նաեւ արդիական մայրաքաղաքի մը բոլոր վեհութիւնը։ Իտալիան իրական բարենորոգում մը եւ կերպարանափոխում մը կը կրէ, բայց ասիկա մեր նիւթէն դուրս է։

Փ. ՆԱՂՄՈՒԲԵԱՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ինչպէս գրեցինք, անցեալ կիրակի Կրընոպլի մէջ կոփնիր տեղի ունեցան աջակողմեան երեսփոխան Ֆիլիփ Անրիոյի բանախօսութեան առթիւ։ Այս առթիւ ձերբակալուեցան 25 ցուցարարներ, որոնց մեծամասնութիւնը օտարական։

Եւ ահա աջակողմեան թերթերը խիստ քննադատութիւններ կը տպեն։ «Լը Ժուր» կը գրէ թէ այսօր Ֆրանսայի մէջ կ'ապրին 80,000 օտարականներ, որոնք Ֆրանսական հողի վրայ բնակելու իրաւունք չունին։ Եւ այս առթիւ կը հրատարակէ նաեւ 1 յունուարէն մինչեւ 11 յունիս Փարիզի դատարաններուն կողմէ դատապարտուած օտարականներուն թիւը — 23 օտարական ընդդէմ 7 Ֆրանսացիի։

Օտարականներու այս խնդամէր մանաւանդ անոնց յարուցած խառնակութիւնները շատ ջղայնացուցած են ֆրանսական մամուլը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հին ձեռագրեր կամ վաւերաթուղթեր

— o —

Կրթական գործավարութեան կող-մէ, վերջերս Թիֆլիզ եւ Բագու ղրկը-ւած էին Երեւանի հանրային մատե-նադարանին անօրէնը Ա. Մարտիկեան եւ Մշակոյթի թանգարանին գրական բաժնի վարիչը Ն. Սարգսեան: Ասոնց պաշտօն տրուած էր պրպտել այդ քաղաքներուն մատենադարաններու եւ հնատանական դիւանին մէջ պատմութեան, հայ գրականութեան, հրապարակա-գրութեան վերաբերեալ հին ու հազ-ուագիւտ նիւթեր, գնելու համար Ե-րեւանի հանրային մատենադարանին հաշւոյն:

Այս պրպտումներուն շնորհիւ, կա-րելի եղաւ առատ նիւթեր հաւաքել: Այսպէս Յ. Թումանեանի եւ Ֆ.-Վար-դապարեանի մինչեւ տեղի ունեցած թղթակցութիւնը, որոնց մէջ Թու-մանեանի ստեղծագործութեանը վե-րաբերեալ շատ արժէքաւոր նիւթեր կան: Ցիշատակութեան արժանի է նաեւ Մարիամ Ալեքսեան Նալպանդեանի դիւանը, որուն մէջ, բացի ար-ժէքաւոր պատմիկրոպրական նիւթերէ, կը գտնուին նաեւ նշանաւոր դերա-սաններու, մատենագիտ Միքայէլ Նալպանդեանի նամակները: Դարձեալ յաջողութեամբ պոլսէն կը գրած է ատենէ նաեւ Տոքթ. Զարդարեանի եւ Յ. Թումանեանի մինչեւ տեղի ունեցած թղթակցութիւն-ները, ինչպէս եւ Լաթ-արալա երգի-ծաթերթին խմբագիր Բ. Երիցեանի դիւանը:

Ֆերդուսի «Շահնամէ»ին մէկ ձեռագիրը

═ o ─

«Խ. Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք (27 մայիս) —

Հայաստանի Մշակոյթի եւ Պատ-մութեան Թանգարանը իր գոյութեան կարճատեւ շրջանին մէջ կրցաւ ձեռք ձգել թանկարժէք ձեռագիրներու հա-րուստ հաւաքածոյ մը (աւելի քան 2000), որու մէջ կը գտնուի նաեւ Ա-բուլ Ղասիմ Ֆերդուսիի «Շահնամէ»ին երկու պարսկերէն ձեռագիր օրինակ-ները: Այս երկու օրինակ-ներէն՝ իր գեղարուեստական արժէ-քով աչքի կը զարնէ Մոսկուայի Լա-զարեան ճեմարանէն ստացուածը Զե-ռագրին վերջին էջի յիշատակարանէն կը հասկցուի, որ այդ օրինակը գր-ուած է Հիճրէթի 1245 թուականին, (մեր թուականով 1828), Մահմուտ մեծ խանին հրամանով եւ Մահմուտ Հիւսէյինի Իպն Ալի Մուհամմէտ Ալա-վալի ձեռքով: Թէեւ ձեռագիրը նոր ժամանակներու գործ է, սակայն եւ այնպէս ձեռագիր գրքին ներսի եւ դուրսի ձեւէն կը յայտնուի, որ ար-տագրուած է ԺԶ. եւ ԺԵ. դարերու ճկարազարդ եւ լաւագոյն մէկ օրինա-կէն:

«Շահնամէ»ի այս ձեռագիրը պահ-պանուած է խնամքով եւ կը գտնուի լաւ վիճակի մէջ: Ձեռագրին մեծու-թիւնն է $35 \times 23 \times 5$, կողքը խաւա-քարէ: Կը բաղկանայ 389 թերթէ (777 էջ), թուղթը քիչ մը դեղնաւուն եւ բարակ, յղկուած: Գիրերը սկիզբէն մինչեւ վերջը մանր, միատեսակ նուրբ գծագրութեամբ, համաչափ եւ պարզ, 60 հազար երկտող ոտանաւորի տու-ներուն մէջ ոչ մէկ բառ կամ ոչ մէկ գիր եղծուած կամ ջնջուած է: Բոլոր էջերուն լուսանցքներն ալ լայն են եւ միատեսակ գծուած են զանազան գոյնի մելաններով: Էջերը կանոնաւոր գծա-գրութեամբ եւ երբեմն երփներանգ բաժնուած են հաւասարաչափ 4 սիւ-նակներու, որոնք լուսանցքներու ե-րեք կողմերէն շրջանակուած են այլ սիւնակներով, ու տողերու գնացքը շարունակուած է թեք ուղղութեամբ՝ ամէն տեղ պահելով տողերու եւ գրե-րու համաչափութիւնը եւ նմանու-թիւնը: Սկսելով 12րդ էջէն, լրի-սիւնակներէն խիտաքանչիւրը կը բո-վանդակէ 27 տող:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է ձեռագիր գրքին արտաքին ձեւը Կողքին դուրսի երկու երեսներն ամ-բողջութեամբ կը պատկերացնեն ճա-կատամարտի տեսարաններ, իսկ կող-քին երկու ներքին երեսները կը ներ-կայացնեն ծաղիկներ, նկարուած՝ արեւելեան ոճով, մութ-կարմիր պատասխ (ֆոն) վրայ:

«Շահնամէ»ի այս ձեռագրին 3 տարբեր էջերը (ներքին շապիկ) նկա-րազարդ խորաններ են արեւելեան նուրբ մանրանկարչութեամբ, գեղեց-կազարդ ծաղիկներով եւ խիտա տպա-ւորիչ գոյներով, որոնց մէջ գերակշ-ռող գիծ մը կը խաղան ոսկեգոյնը, մանիշակագոյնը, բայց եւ մութ կար-միրը, մասամբ նաեւ սպիտակ գոյնը Այդ նոյն խորանազարդերուն եւ գի-մացի էջերուն ձեռագիր տողերը գր-ուած են ոսկեգոյն կեռ գիծերով, խո-րագիրները՝ նկարազարդ եզրերով լայն ոսկեգոյն պատառի վրայ, իսկ սիւնակները բաժնուած են իրարմէ մանիշակագոյն եւ կարմրագոյն զար-դարուն սիւնազիծերով: Անկից զատ, ձեռագրին ամէնէն արժէքաւոր մասը կը կազմեն «Շահնամէ»ի այս կամ այն մասին բովանդակութեան հիման վը-րայ երեւակայութեամբ ստեղծուած 52 ջրաներկ պատկերները, որոնք մեծ մասամբ կը վերաբերին Իրանի դիւ-ցազուններու, աւատապետական շը-ջանի արքաներու եւ զօրավարներու պատերազմին, որսի հանդէսներուն, պալատական զուարճութեանց եւ մեղկ կեանքի տեսարաններուն: Այս ձե-ռագրին նկարներուն, ինչպէս եւ առ հասարակ պարսկական արուեստի մէջ նկատելի է արեւելեան ուժեղ բոմանթիզմ, որ կ'արտայայտուի գոյներու խառնուրդով՝ ձնչող տպա-ւորութիւն մը ձգելու համար: Ուշա-գրաւն այն է, որ նկարիչը, աշխատե-լով հաւատարիմ մնալ ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերու պարսկական արուեստի վե-րածնունդի ծանօթ արուեստագէտնե-րուն՝ Աճէմ Թաւրիզեցի, Պէհզա-տէին եւ այլոց, իր նկարչական տա-ղանդին ամբողջ ուժը գործադրեր է գոյներու ներդաշնակութեամբ տալու արեւելեան քնքշութիւնն ու գրաւչու-թիւնը: Արուեստագէտը այդ ուղղու-թեամբ կրցած է ցայտուն կերպով պատկերացնել հերոսներու հագուս-տը, Իրանի պայծառ-կանաչ մար-գերիտը, բարձր, սաղարթախիտ նո-ճիները, մութ կապոյտ ջուրերն ու երկինքը, (որ երբեմն ոսկեգոյն է), ինչպէս նաեւ լերկ լեռները եւ բաց մոխրագոյն հողը:

Նկարիչին սիրած ձեւն է մարդոց, ձիերու, փիղերու եւ ուղտերու պատ-կերացման ամփոփումը աւելի փոքր տարածութեան վրայ: Ինչպէս արե-ւելեան բազմաթիւ գեղարուեստագէտ-ներ, այնպէս եւ «Շահնամէ»ի այս ձեռագրի նկարիչը չէ յաջողած ճշգր-տութեամբ պատկերացնել մարդոց դիմագծումը համաձայն իրենց հոգե-կան ապրումներուն: Նկարուած բո-լոր մարդոց դէմքերը միատեսակ են, ցուրտ, անկենդան, իսկ մարմնի զա-նազան անդամներու համաչափութիւ-նը գրեթէ խախտած: Հակառակ այս թերութիւններուն, ձեռագիրը մեծ արժէք կը ներկայացնէ պարսկական մանրանկարչական արուեստի տեսա-կէտով:

Արտալ Պարթեւեանի նուագահանդէսը

ᐅᐅᐅ:ᐊᐊᐊ

Այսօր, շաբաթ երեկոյ, Հայ Կավոյի մէջ, անգամ մը եւս կ'հաճոյքը պիտի ունենանք վայելելու Պ. Պարթեւեանի նուագահանդէսը

Երրորդ անգամ ըլլալով, նոր եւ ա-րուեստի արժէքաւոր երգահանը բեմ կուգայ հասարակութեան ներկայա-ցնելու իր նուրբ արուեստը եւ վստահ եմ, թէ ձեռնարկը պիտի գտնէ նա-խորդներուն յաջողութիւնը:

Երաժշտական քննադատի յաւակ-նութիւնը չունիմ, բայց նուագահան-դէսի նախօրեակին, կ'ուզէի քանի մը տողով վեր հանել իր արուեստին գլխաւոր կէտերը եւ այն յաժառ կամ-քը զոր ի գործ կը դնէ, մինչ ի խն-դիր նորութիւններու, բծախնդիր մինչեւ յետին մանրամասնութիւննե-րը:

Ֆրանսական դպրոցին պարգեւած ազնուական ներշնչումը կը գտնենք Պարթեւեանի ամէն մէկ գործին մէջ, որով կը համեմէ մեր ցեղային երաժշ-տութիւնը, ժողովրդական թէ կրօնա-կան, եւ զանոնք ներդաշնակելու իր ինքնայատուկ ձեւով, կը հասցնէ դա-սական կատարի մը բարձրութեան:

Ներշնչումը բովարկուած է. վիշտն ու թախիծը, ինչպէս եւ ուրախ արտա-մադրութիւնները չափաւորուած եւ հաւասարակշռուած ի յայտ կուգան: Իր գործերուն գլխաւոր յատկանիշն է նաեւ երկարաբանութիւններու բա-ցակայութիւնը. «ոճը՝ ինքն մարդն», ինչ-պէս պիտի ըսէինք գրականութեան մէջ:

Այսպէս էր իր «Հովիւը», որ, անցեալ տարի, Օր. Տէմիրճեանի ձայնին տակ առաջին անգամ մեզի տուաւ բնու-թեան մէկ երեկոյթը երաժշտութեամբ. կտոր մը, ուր անկասկած նոյն յա-ջողութիւնը պիտի ունենայ այս տարի ալ, Պ. Գասպարեանի պէս արուեստա-գէտի մը կողմէ նուագուելով:

Ցայտագրին մէջ կը տեսնենք նաեւ քանի մը նորութիւններ, ինչպէս «Ծո-բեկոյեան հանգիտաը», եւ «Ծաղկա-թիթեռներու պարը».

Այս վերջինը, հաւանաբար երաժշ-տական նկար մը պիտի ըլլայ մութ գիշերուան մը մէջ լապտերի մը շուրջ պարող ցայգաթիթեռներու, որոնք, անհպատակ կը դառնան ու կը դառնան:

Երիտասարդ երգահանը իր արտա-մադրութեան տակ պիտի ունենայ փարպետ նուագածուներ, Փարիզի եւ Վիէննայի օփերաներէն:

Ասոնց կարգին յիշենք նաեւ Օր. Գ. Ղազարոսեանը, համակրելի եւ ներքա-տաղանդ դաշնակահարուհին, որ պի-տի նուագէ դասական կտոր մը՝ նուա-գախումբի ընկերակցութեամբ:

Գեղարուեստական հիմարիտ վայելք մը:

Գիտակից հայրենակիցները եւ մա-նաւանդ երիտասարդութիւնը պէտք է ցոյց տան շաբաթ երեկոյ, թէ գի-տեն գնահատել արժէքաւոր արուես-տագէտները, շատաչուն ապատակ մը տալով «կիւլիւշէ» գանթօններու թը-քաբաքոյ սիրահարներուն:

Հ. ԱԿՈՒՆՑԵԱՆ

Երգիչ Ա. Թօփաքեան Լոնտոնի մէջ

oooo

ԼՈՆՏՈՆ, 14 յունիս.— Մեր գա-ղութը ընդունելութիւն մը սարքեց յունիս 12ի իրիկունը ի պատիւ հայ տաղանդաւոր երգիչ Պ. Արման Թօ-փաքեանի որ Լոնտոն կը գտնուի երեք շաբաթէ ի վեր եւ կ'երգէ Արքայական Օփերային մէջ:

Աննախընթաց բազմութիւն մը — աւելի քան 140 հոգի — եկած էր պատուելու արուեստագէտը որ տա-կաւին շատ երիտասարդ՝ մեծ համբաւ կը վայելէ միջազգային բեմերուն վրայ:

Երեկոյթը որուն հաչվեմ պատ-րաստութեան ձեռնարկած էր Պ. Ճ. Ամատեան, սակայն եւ մանրմկ մթնո-լորտ մը որուն այնքան կարօտ ու-նինք այս օտար ափերուն վրայ:

Մեր գաղութը չէ նմանիր միւսնե-րուն. տեւական կազմակերպութեան մը չգոյութիւնը մոռցնել կուտայ մե-զի շատ անգամ մեր ազգային պար-տականութիւնները: Պարբերական ար-ցելութիւններ պէտք են որպէսզի քիչ մը զթափինք: Ցաւելից եմ շատ մը երիտասարդներու եւ կը խոստովա-նիմ թէ ամէնքս ալ յանցանքի բաժին մը ունինք տիրող անտարբերութեան մէջ:

Բայց այս անգամուան հանդէսը, ինչպէս ըսի, աննախընթաց բազմու-թիւն մը բերած էր շքեղ պանդոկի մը սրահը:

Բացման խօսքը արտասանեց Պ. Մալքըմ որ յիշեց թէ առաջին ան-գամ է որ մեր հիւրը քաղաքա-կան անձնաւորութիւն մը չէ, այլ համբաւաւոր արուեստագէտ մը»:

Ջերմեռանդ խօսք առին Տէր Մեսրո-պեան, Պ. Ա. Ցակոբեան, Օր. Փօյաճ-եան, Պ. Տիլպէր եւ Պ. Ճ. Ամատեան: Ցետոյ խօսեցաւ Պ. Թօփաքեան.—Ես ճառախօս չեմ, ըսաւ ան, բայց իմ շնորհակալութիւնս յայտնելու հա-մար պիտի երգեմ «պզտիկ» երգ մը: Ու երգեց «Կռունկը»:

Հարուստ եւ թրթռուն գոյն մը ու-նի Թօփաքեանի ձայնը: Ի՜նչ գովես-տով ու գնահատանքով արտայայտ-ուեցան անգլիական մամուլը իր մա-սին, «Թայմզ»էն մինչեւ «Տէյլի Մէյ-լը»: Հպարտութեամբ կարդացինք երբ կը գրէին թէ «Թօփաքեանի գե-ղարուեստութիւնը այնքան հրաշալի էր որքան իր ձայնը»:

Պ. Թօփաքեան գլխաւոր թէնորն է Փուչինիի «Թիւրանտօտ»ին մէջ եւ համաձայն իր քաղած տեղեկութիւն-ներուս, մասնաւորաբար հրաւիրուած էր իտալական թատերախումբին կող-մէ Պուչինի դերին համար:

Հայ երգիչին անունը անծանօթ չէ մեր ժողովուրդին. Ծնած է Զմիւռիւ. փոքր հասակէն անցած է Իտալիա ուր իր արուեստը կատարելագործած է: Իր հայրը՝ համեստ դեղագործ մը, ուզած է որ իր զաւակը դիտութեան մարդ դառնայ՝ իրեն պէս, բայց Ար-ման ընտրած է արուեստը: Ու տասը վարպետումի կարելի է ըսել թէ իր յա-ջողութիւնը լիովին փոխարինած է սկզբնական օրերու իր կրած դժուա-րութիւնները:

Պ. Թօփաքեան եօթը տարի շարու-նակ երգած է Նիւ Եորքի օփերային մէջ, իսկ անցեալ տարի մասնակցե-ցաւ աւստրիական երգչուհի Եէրիցայի օփերաներուն Վիէննայի մէջ: Նոյնպէս գնահատուած է նաեւ Փրակայի մէջ: Կ'իմանամ թէ Անգլիա պիտի վե-րադառնայ յառաջիկայ գեղագարու-թեան՝ երգահանդէս մը տալու համար: Իր յայտագրին մաս պիտի կազմեն հայերէն երգեր «որպէսզի օտարը հասկնայ թէ հայն ալ երգ ու ար-ուեստ ունի»:

Վստահ եմ որ հայ ժողովուրդը չպիտի զլանայ իր քաջալերութիւնը այս արուեստագէտին եւ արտանց պի-տի մաղթէ որ օր մը անիկա հասնի Գարուզօներու կամ Րիչարդ Թաու-պըրներու բարձունքը.

Ք. ՏԻԳՐԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

o

ՌՈՄԱՆ, 12 յունիս (Ցառաջ).— Ցունիս 9ին Ռոմանի գաղութը տօնեց Մայիս 28ը, Սալ Էտէնի մէջ: Ներկայ էր բնորէակ հասարակութիւն մը: Օր-ուան նախագահը՝ Ա. Փօյաճեան «Մեր Հայրենիքը»ով բացուած յայտա-րարեց հանդէսը եւ յիշեցուց թէ մեր զոհերը իրենց մահով կերտեցին Հ. Հանրապետութիւնը: Եւ հրաւիրեց յոտնկայս յարգել մեռելներու յիշա-տակը: Ցետոյ խօսքը տուաւ օրուան պատուոյ նախագահին՝ յայտնի ընկեր-վարական Փօլ Փօմիէի, որ բացատրեց թէ ինչու է Դաշնակցութիւնը մեզա-դրել Մայիս 28ը տօնելուն համար: «Ցիշատակներ կան որոնք մարդուն միտքին մէջ վառ պէտք է մնան. մի-այն անասունները են որ չեն գիտեր յարգել իրենց սրբութիւնները»:

Երկրորդ խօսքը առաւ դարձեալ ըն-կերվարական Պ. Սիւզինի, որ յիշեց համիտեան եւ թրքական ջարդերը, աքսորը, հայ զինուորին քաջութիւ-նը իրմէ քառապատիկ աւելի զօրաւոր թշնամիներու դէմ, օրհասական կը-ռիւները եւ ազատ հայրենիքի մը ստեղծումը: Վերջացնելով իր խօսքե-րը գոչեց.— «Կեցցեն Հայերը, կեցցէ Ֆրանսան եւ Միջազգային Ընկերվա-րութիւնը»: Ընկեր Ս. Գիլալի Ֆրան-սերէն շնորհակալութիւն յայտնեց հիւրերուն: Գեղարուեստական բաժ-նին մէջ աչքի կը զարնէին Վ. Խաչի փոքրիկներուն երկու հայկական պա-րերը: Եղան մեներգներ եւ արտասա-նութիւններ ընկերներու կողմէ: Ա-մէնէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ օր-ուան բանախօսը ընկեր Շ. Միսաքեան որ իր կուռ բանախօսութեամբ պար-զեց մեր ազատագրական պայքարին զանազան փուլերը, պանծացնելով ազգային առաջնորդներու յաղթա-նակը

Բանախօսութենէն վերջ տեղի ունեց-ցաւ ընկերահամակրական հանդիպում մը, մասնակցութեամբ 30 երիտա-սարդներու, ընկերվարականներու սր-րահին մէջ: Ընկեր Միսաքեան ամբողջ երկու ժամ լուսաբանութիւններ տը-ւաւ օրուան հրատապ հարցերուն շուրջ: Ժամը մէկն էր երբ բաժնը-ւեցանք:

Կիւստամ

ՎԻԷՆ, 12 յունիս (Ցառաջ).— Ինչ-պէս ամէն տարի այս տարի եւս Մա-յիս 28ը տօնուեցաւ մեծ խանդավա-ռութեամբ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին եւ մասնակ-ցութեամբ Քրիստափոր եւ Մուրատ խումբերու: Սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ. Ընկերներ եւ համակիրներ եկած էին Վալանսէն, Ռոմանէն, Լիոնէն, եւ ուրիշ վայրե-րէ: Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը կը զարդարէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները, իսկ ճակատը խոշոր եւ եռագոյն գիրերով գրուած էր.— «Փա՜ռք Մայիս 28ը կերտող նահա-տակներուն»: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր ընկ. Մելքոն-եան նուագեց ջութակի վրայ: Ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս: Օրուան նախագահ ընկ. Վ. Զուլֆէր-եան իր բացման խօսքին մէջ նկարա-գրելով անկախութեան պայքարը, փառաբանեց հայկական եռագոյնը իբրեւ ազգային խորհրդանշան: «Այս դրօշը ազատութեան եւ անկախու-թեան դրօշն է, մենք բոլորս տանք՝ ձեռն դուրգուրանք պէտք է ունենանք այդ թանկագին օրուան համար: Ժո-ղովուրդը իր յարգանքը յայտնեց յո-տնկայս:

Սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Փոքրիկն Ա. Գալուստեան յաջողա-պէս արտասանեց «Հայրենիք»ը, Օ-րիորդներ Ժանէթ Բալոյեան եւ Գեր-ճուհի Մաքինաճեան գեղեցկօրէն ար-տասանեցին Հայ դրօշին եւ «Հայ լե-ռնե»: Ընկեր Մարտին Պետրոսեան (Լիոնէն) արտասանեց «Հայ հերոս-ները»: Արտասանութիւններ ըրին նա-եւ ընկերներ Մ. Կարապետեան՝ Թ. Զարզարեանի «Բագինի փառաբանու-թիւնը», Յ. Մաթոսեան՝ Ա. Ահա-րոնեանի «Հայրենիք իմ, ներիր ինձ»: Երգեց ընկեր Վահրամ (Լիոնէն) եր-կու ժողովրդական երգեր: Այդպ բեմ հրաւիրուեցաւ Օր. Ստեփնար Տէր Գէորգեան որ երկու ժողովրդական երգերով պահ մը մեզ տարաւ մեր հայրենի լեռներն ու դաշտերը: Ներ-կաներու բուռն ծափերուն տակ օրիոր-դը երգեց նաեւ «Հայաստան»ը, ըն-կերակցութեամբ ջութակի (Ա. Մել-քոնեան): Կոմիտէն սիրուն ծաղկե-փունջ մը նուիրեց օրիորդին: Ընկ. Ա. Մելքոնեան իր հեղինակութենէն նը-ւագեց գեղեցիկ կտոր մը: Հանդէսին մասնաւոր փայլ տուին փոքրիկները իրենց տարազներով ու պարերով, ղեկավարութեամբ Ա. Գալուստեանի: Այս օրիորդը քանի մը տարիէ ի վեր ջանք չի խնայեր փոքրիկնե-րուն սորվեցնելու համար մեր թան-կագին երգերը եւ պարերը, որոնք մեր հանդէսներուն զարդն ու ծաղիկն են: Ամենավերջը բեմ հրաւիրուեցաւ օր-ուան բանախօսը՝ ընկ. Շ. Միսաքեան, որմէ մէկ ժամ խօսեցաւ: Ընկ. բացատ-րական փաստերով եւ թուանշաննե-րով պարզեց անկախութեան պայքա-րին եւեւէջները, եւ արդահատելի դրօշակ անոնց որ պայքար կը մղեն Մայիս 28ի դէմ, կը վիճին անոր ար-ժէքի մասին, Թրքական կամ ռուսա-կան շնորհ կը նկատեն զայն, փոխա-նակ երկիւղածօրէն խոնարհելու թափուած արիւնին եւ շահուած յաղ-թանակին առջեւ: «Մեր հակառակորդ-ները անգիտակցաբար մեծագոյն պա-տիւ կ'ընծայեն Դաշնակցութեան: Ղարաքիլիսէի եւ Սարդարապատի ճակատամարտներուն մէջ, Թրքական 35,000 զինուորի դէմ ճակատած են 12,000 հայ զինուորներ: Ասոնք բո-լորն ալ Դաշնակցականնե՞ր էին: Եթէ դուք ալ չէք ըլլար ձեր փառքին ինչպէս վիճիլ, մենք հպարտու-թեամբ կը պահենք ու կ'արծարծենք երկուքին ալ յիշատակը»: Ցետոյ պար-զելով օրուան կացութիւնը, Թուր-քիոյ շահն ու վնասը եւ մեր պարտա-կանութիւնը, չիշեց.— «Թաղագա-ցիներ, եւ դուք երիտասարդներ, ի՜նչ հոսանքի կ'ուզէք հետեւեցէք, բայց երբ հարցը կը վերաբերի Հայաստա-նի ազատ անկախութեան եւ ազգութեան ինքնապաշտպանութեան, մէկ խօս-քով՝ Հայկական Դատին, բոլոր ճամ-բաները պէտք է միացնեն մեզ, յա-նուն վերջնական ազատագրութեան»:

Հանդէսը վերջացաւ փոքրիկներու հետեւեալ երգով.

— «Մենք ալ հիմա ունինք մեր հայ-րենիք, շատ փոքր է ան տակաւին, սակայն վաղը պիտի մեծնայ, կար-միր, կապոյտ, նարնջագոյն, կեցցէ՜, կեցցէ՜ դրօշակն Հայունի»:

❖ Նոյն իրիկունը խնճոյք մը տե-ղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Վարուժան ըլ-ապրանին մէջ, ի պատիւ ընկեր Շ. Միսաքեանի: Սրահը, որ 120 հոգի կ'առնէ, խճուած էր մինչեւ դուռը եւ բեմին վրայ: Սեղանապետն էր ընկեր Զուլֆէրեան: Երեկոյթը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր, ճառերով, արտա-սանութիւններով, նուագով եւ երգե-րով (Շ. Միսաքեան, Ա. Մելքոնեան, Օր. Ստեփնար Տ. Գէորգեան, Զաւ-քար (Վալանս), Ս. Գիլալի (Ռոման), Գ. Այոյեան, Մուշեղ եւ ուրիշներ որոնց անունները չէի արձանագրած դժբախտաբար):

. Իսկ յաջորդ գիշերը, ժամը 8—11 ընկեր Շաւարշ ընդարձակ զեկուցում մը տուաւ օրուան խնդիրներու մա-սին, ընկերներու եւ համակիրներու առջեւ: Այս առթիւ եղան զանազան հարցումներ քաղաքական եւ ազգա-յին հարցերու մասին, որոնց մանրա-մասօրէն պատասխանեց ընկերը:

Պ. Մանուկեան

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐԿԷ ԿՈՒԳԱՅ ԴՐԱՄԸ

— o —

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբա-գրականի մը մէջ կը գրէ (23 մայիս).

— «Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուող հայատառ համայնավար թերթը՝ Բանուոր երկնունով կը հաղորդէ, թէ «Խ. Հայաստանէն 1000 օրինակ Բանուոր կ'ուզենք»:

Միամիտ ընթերցողները թերեւս խորհին, թէ Հայաստանի ժողովուր-դը է որ այդքան հետաքրքրուած է Բանուորով եւ կ'ուզէ բաժանորդ-դագրուիլ: Իրողութիւնը սակայն այդպէս չէ երբեք: 1000 բաժանորդի դրամը դրկողը խորհ. կառավարու-թիւնն է, որ երեւան եկած է «Սոյուզ Փեչատի» անունին տակ թաքնուած:

Կասկած չկայ, որ Սոյուզ Փեչաթին համախորհրդային մամուլի կառավա-րական պաշտօնատունն է եւ երբեք Ամերիկյան Նիւզ Քոմփընիի նման մաս-նաւոր կազմակերպութիւն մը չէ, ինչպէս որ կը հաւատացնէ Բանուորի խմբագրութիւնը, ծածկելու համար իր ստացած խոշոր գումարներուն բուն աղբիւրը:

Ուրիշ խօսքով՝ խորհրդային կառա-վարութիւնը, իբր 1000 բաժանորդի բաժնեգին, 5—6000 տոլարի ՆՊԱՍՏ մը կը ղրկէ Նիւ Եորքի իր հայատառ օրկանին՝ անոր գոյութիւնը ապահո-վելու համար:

Այս գումարը հարկաւ պիտի միա-նայ այն գումարներուն, զորս ամերի-կահայ համայնավարները վերջերս կորզեցին միամիտ ժողովուրդէն՝ Դուրեանի դիակը շահագործելով: Այս գումարը պիտի միանայ նաեւ այն գումարներուն, զորս ամերիկահայ հա-մայնավարները վերջին մէկ երկու տարուան մէջ այնքան սիրտօրէն իւ-րացուցին Հօկէն, Հայրենակցական-ներէն, ներգաղթի յանձնախումբէն եւ անամօթաբար վատնեցին այստեղ բոլ-շեւիկեան գրաւոր եւ բերանացի փրո-փականտին համար:

Անհնար հաւանականութեամբ Բանուոր խոշոր գումար մըն ալ բա-տանայ Ամերիքըն Ուորքըրզ Փարթի-էն, որուն ներքակայ է անմիջականօ-րէն եւ որուն հայատառ մէկ օրկանն է:

Ըստ երեւոյթին, ամերիկահայ հա-մայնավարներուն վերէն ըսուած է որ Բանուորի հրատարակութեան հա-մար որքան որ կենարար է՝ անոնք դրամ կորզեն հայ հասարակութենէն, իսկ մնացածը պիտի հոգան խորհր-դային կառավարութիւնը ու Ամերի-քըն Ուորքըրզ Փարթին:

Ահա թէ ինչպիսի դրամներով է որ Բանուոր օրաթերթ դարձած է, որ-պէսզի ան կարենայ ա՛լ աւելի գրգռիչ եւ տարածուն կերպով կատարել իր պառակտիչ, խառնակարար դերը այս գաղութի մէջ»:

ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

oooo

ԹԱՒՐԻԶ, 2 մայիս.— Մարտնչող Վասպուրականի տարագիր զաւակնե-րը խորին յուզումով եւ անհուն կըս-կիծով լսեցին մահուան գոյժը ամէ-նուս սիրելի Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ, որ քառասուն տարի շարունակ հանդիսա-ցաւ հայ ազատագրական-յեղափո-խական արիւնաշաղախ շարժումներու քաջարի արտայայտիչը իր հայրենա-շունչ գրչով եւ հերոսապաշտ գրա-կանութեամբ:

Հայկական դատի եւ մեր ազգային ու քաղաքական ազատատենչ զգա-ցումներու եւ ձգտումներու արթուն պահակը դարձաւ ան տասնեակ տա-րիներ անընդհատ եւ պատուով տա-րաւ այդ ծանր՝ բայց նուիրական պարտականութիւնը:

Հայրենիքի կարօտը սրտին՝ Հայ-րենատեր Մեծ Հայը յաւիտենապէս փակեց իր աչքերը օտար երկնքի տակ եւ Ֆրանսայի հիւրընկալ հողը իր ծոցին մէջ ամփոփեց սանձուած մարմինը ազգային մեծանուն գործի-չին, որուն հոգին սակայն կը սաւառ-նի Հայոց աշխարհի վրայ՝ երթալ գտնելու համար իր այնքան սիրած ու պաշտած հերոսներուն հոգիները եւ խառնուելու անոնց հետ:

Փառք հայ յեղափոխական-վիթխ-րանին, ազգանուէր գործիչին, փա՛ռք գրչազէն մատուրականին, գիտնակա-նին եւ վաստակաւոր գրագէտին:

Ցարգա՜նք իր անմոռաց յիշատա-կին եւ պաշտամունք իր թարմ շիրի-մին, որուն վրայ Հայրենիքի գոհա-գեղ ծաղիկներէն հիւսուած պսակի փոխարէն կը դնենք այս պարզ ար-տայայտութիւնը:

Վայրչութիւն Վասպ. Հայր. Միութ.

✕

ԼԻՈՆ, (Ցառաջ).— Հիւսէյնիկի Վերանկեալ Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութիւնը երկիւղածօրէն կը խոնարհի հայ դատի կորովի պաշտպան եւ գրչի մեծ մշակի՝ Պ. Մ. Վարանդեանի թարմ շիրիմին առ-ջեւ. նմանապէս իր խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնէ անոր բոլոր պա-րագաներուն:

(ԿՊԻՔ)

❖ Տօքթ. Ս. Մաթոսեան, Անտիւ-քէն, հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. վեթերաններու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի:

Հիթլէր եւ Մուսոլինի կը խօսակցին թղթոտվին գաղտնի

ԼՈՒՐՋ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ վարչապետներուն առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Վենետիկի ծանօթ վիլլային մէջ, բոլորովին առանձին:

Խօսակցութիւնը գերմաներէն էր եւ տեւեց երեք ժամ: Երկրորդ խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, ուրբաթ, գրոյցի մը ընթացքին, իսկ երրորդը՝ իրիկունը: Երկու վարչապետներուն ընկերացող նախարարներն ալ առանձին խօսակցութիւններ ունեցան: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ բացարձակ լռութիւն կը տիրէ այս խօսակցութեանց մասին: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ խօսակցութեան առաջին նիւթը եղած է Աւստրիոյ խնդիրը, որու մասին բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին երկու կառավարութիւնները:

Իտալիոյ բոլոր թերթերը էջերով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս պատմական տեսակցութեան մասին, չեշտելով անոր բացառիկ արժէքը: Միեւնոյն ատեն գիտել կու տան թէ Աւստրիոյ անկախութիւնը կենսական պէտք է այսօրուան եւ մանաւանդ վաղուան Եւրոպայի հաւասարակշռութեան համար:

Ֆրանսական եւ անգլիական թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն այս տեսակցութեան հետեւանքներու մասին, մանաւանդ որ Իտալիա համաձայն է Գերմանիոյ վերազինման:

⁂ Աւելորդ է նկարագրել ընդունելութեան մանրամասնութիւնները: Հիթլէր Իտալիա մտաւ օդանաւով, եւ դիմաւորուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ: Ամբողջ երկիրը դրօշազարդուած է: Հինգշաբթի գիշեր խրախճանք մը սարքուեցաւ Վենետիկի մեծ ջրանցքին վրայ, եւ նուագահանդէս մը տրուեցաւ Տոժերու պալատին մէջ, 500 հիւրերով, մինչ անհամար բազմութիւն մը կը ծափահարէր Ս. Մարկոսի հրապարակին վրայ:

ՉՈՐՍ ՆՈՐ ՌՈՒՄԲԵՐ գրկուած են «Դժոխքի զաւակներ» ստորագրութեամբ. մէկը՝ անուշահոտութեանց վաճառականի մը, երկրորդը՝ Թատխոփոռի անթիլի կայանին, երրորդը՝ Հաչէթի դրատան (Պուլվառ Սէն Ժէրմէն). իսկ չորրորդը՝ խմորեղէնի գործարանի մը, Նանթէռ: Բարեբախտաբար չորսն ալ չպայթեցան եւ առանց բացուելու յանձնուեցան ոստիկանութեան:

ՁԻՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ինկաւ Պիրէնեան լեռներուն մէջ ու ջախջախուեցաւ Պէսթիպէրկի ժայռին վրայ (6350 ոտք): Չորս ուղեւորներէն երկուքը մեռան ջարդուփշուր, միւս երկուքը ծանրապէս վիրաւորուեցան: Զոհերէն մէկը գահավէժ ի վար իյնալով ժայռէ ժայռ գարնուեցաւ, իսկ միւսը գլուխն եւ մէկ թեւէն կախուած՝ ինկաւ եւ վիզը երկուքի բաժնուեցաւ: Երկրորդ արկածն է այս երեք օրուան մէջ:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԳԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր՝ շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. Քաշան. սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼԻ Արցութեան խումբի ժողովը այսօր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին ընկեր Գէորգ Գազոսեանի բնակարանին մէջ 18, Ռիւ Լընէաթ Րընան, Շավիլ: Մասնաւորապէս կը խնդրուի ընկերներ Սէրխոշեանէ եւ Պէտեանէ անպայման ներկայ ըլլալ:

Դիւան

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ընկեր Մարգար Բարխեանի բնակարանին (Լաթիկիւռ) մէջ:

ՏԼՍԻՆԻ կոմիտէն անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին Salle Gallemannei ՄԷՋ

(Առնուվիլի կայարանին դիմաց):

Կը Նախագահէ՝ ընկ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԺԻՀԱՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կ'երգեն՝ ջիկլին խաչատուրեան, եւ օր. կնեազեան:

Կ'արտասանեն ընկերներ Մինիկ Կարապետեան, Կարպիս Ռումնեեան, եւ օր. Անժել Փափազեան:

Կը Ներկայացուի՝ «ԽԵԶՈՅԻ ԹՈՒՋ»ը

Տալսերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք:

ԼԸ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ԽԱԺԱԿ ԽՈՒՄԲԻ

եւ Թովմասուրեանեամբ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2ին

Կը խօսի՝ ընկ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ Salle GAVEAUի ՄԷՋ

Կը մասնակցին Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ (դաշնակ)

(փարիզի պետական երաժշտանոցէն)

Mr Lucien QUATROCCHI (Ա. ջութակ Փարիզի Օբերայէն

Mr. Jaques Honorat (արինգ) Մեներգ Concert Pouletի

Mr. Richard Zimmermann (Թենոր) Վիեննայի Օբերայէն

Mr. Jemain (Սրգեհոն)

Mr. Bajeux Փարիզի Օբերայէն.

Եւ երեսուն հոգինոց լարական նուագախումբ

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի ղեկավարութեան տակ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ՄԱՍԵՐ.

Ա. Մաս. — ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ. (Bachի, Mozartի, Schubertի գործերը)

Բ. Մաս. — ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ. Եկեղեցական երաժշտութիւն՝ Աւագ Ուրբաթի եւ Աստուածածնայ շարականներ, հայ ժողովրդական երգերէն ընդլայնուած գործեր, Երեկոյ, Հովը, Թայգաքիթեռներու պարը եւլն.:

Տոմսերու գիներ՝ 25 ֆրանքէն մինչեւ 5 ֆրանք.

ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Théâtre de L'ATELIER

Place Dancourt — Métro: Anvers & Pigalle

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԸՆՏԻՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ԼԵՒՈՆ ՑԱՐՈՒԹԻ կողմէ

Վաղը Կիրակի, 17 Յունիս 1934, ժամը ճիշդ 3ին եւ երեկոյեան ժամը 9ին

Կը ներկայացուի՝ ԳԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ՏԻԿԻՆԸ

Մասնակցութեամբ՝ Մ. ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆԻ

ֆրանսական բեմերու եւ ֆիլմերու յայտնի հայ աստղը, առաջին անգամ ըլլալով՝ հայ հասարակութեան առջեւ կը խաղայ «Մարդ Տիւմայի» դերը. ԳԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ՏԻԿԻՆը փիէսին մէջ, զոր սքանչելիօրէն ստեղծագործած է ՍԱՌԱ ՊԷՌՆԱՐԻ կողքին:

ԱԲԻՍՈՂՈՄ ԱՂԱ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

երեւանի Պետ. թատրոնի խաղացանկէն, կատակ. 3 արար:

ՍԻՐՈՅ ՋՈՀԸ Յուզիչ տրամ մէկ արար.

ԳԻՆԵՐԸ.— Լոժեր 25 ֆրանք, օրքէսթրը 20 եւ 15. պալքոն 15 եւ 10, կալըրի 5 ֆրանք: Կը ծախուին Հրանդ-Սամուէլի մօտ եւ սովորական տեղերը մինչեւ Շաբ. առաւօտ 16 Յունիս իսկ ներկայացման օրը թատրոնի կիչէն:

Ո՛չ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր:

MAX-MAXUDIAN

Ժողովուրդի խնդրանօք

ՑԵՐԵԿ եւ ԳԻՇԵՐ

ԺԱՄԸ 3ԻՆ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ երրորդ վիճաբանական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի:

«Կովկասեան Դաշնակցութեան» մասին տեղի պիտի ունենայ միտքերու թեր ու դէմ փոխանակութիւն:

Կը հրաւիրուին փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր, Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին Ֆլօխա ճաշարանին վերնայարկը: Պաշտ. ժողովի գեկուցում:

ՖՐ. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Մասնաճիւղի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին իր դարմանատան մէջ, 253, րիւ Ժան Ժաք Ռուսօ: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն

ԿԱՐՄԻՐ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին Cafe Noaillesի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Զեկոյց Զ. պաշտ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ԼԻՈՆԻ Համախմբերգչեական Միութեան ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ 127-129, Րիւ Պուալօ Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒԼԻՍ 29ԻՆ

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՄՕՏ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Ձոյս պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով: Սրգ. Պար, Նուագ:

Կը նուագէ Թառիստ Գ. Յովհաննէսեան:

Հաղորդկ. միջոց. Փօրթ Վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Ֆէրմ տը Մուլինօ էնվալիտէն շոգեկառք եւ իջնել Կառ տը Մէօտոն: Մէթրօ Mairie d'Issyի քով թաքսիներ կան, որ 3 ֆրանքով ցխաւկ դաշտահանդէսի վայրը կ'առաջնորդեն:

---

13 ՎԱՐԶՈՒ ԵՆ Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օգտակար յարկաբաժիններ: Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ: Նպաստաւոր գիներով: Դիմել՝ 13

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie

---

ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ

Ներկայացումներու նոր շարք մը սկսած է այս՝

ՖՕԼԻ ՎԱԿՐԱՄ (35, Ave. Vagram) թատրոնին մէջ. Յունիս 18էն մինչեւ 21 Յունիս Հինգշաբթի գիշեր:

Պիտի կատարէ թելապաթական, մագնիսական և քարացման եւ տաքրքրական փորձեր եւ

ՈՂՋ ՈՂՋ ՊԻՏԻ ԹԱՂՈՒԻ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀՕՐԸ ՎՐԷԺԸ

>>> <<<

Կուսակալանիստ քաղաք մը:

Քաղաքէն կէս - ժամ հեռու, չոր - ցած ծառերու երկար շարք մը կ'երկարէր

Զորս կողմերը, անմշակ արտերու ընդարձակ տարածութիւն մը կը տեսնուէր:

Մօտիկը, քիչ մը անդին, աւերակներ, աւերակներ...

Իսկ ճամբաները, փլած փլփլած:

Ահա քաղաքը:

Առաջին շէնքը զօրանոց մըն էր, ուրուն դրան առջեւ հերթապահ զինուոր մը կը սպասէր:

Ներսը, բակին մէջ խումբ մը զինուորներ մարզանք կ'ընէին:

Կարաւանը, մօտ ալ փողոցէն, կը յառաջանար յամրաբար:

Դէմը պատ մը փլած էր: Չկրցան անցնիլ ու ետ դարձան:

—Սպասեցէ՛ք, ձայն տուաւ Արմէն, երթամ ճամբաները քննեմ:

Ձին քշեց եւ յառաջ անցաւ: Նայեցաւ չորս կողմ, ուսումնասիրեց ընկերութեան գրաւենեակը տանող ճամբան ու ետ վերադարձաւ:

— Այո, կրնանք անցնիլ ասկէ: Ու կարաւանը անցաւ ձախ կողմի նեղ ճամբէն:

Բարեբախտաբար ընկերութեան շէնքը բաց տեղ մը ըլլալով՝ շատ դիւրութեամբ կրցան բեռները իջեցնել:

Արմէն քանի մը ժամէն հաշիւը փակելէ վերջ, վազեց հեռագրատուն:

« Ապահով հասանք, մանրամասնութիւնը ուրիշ առթիւ »:

Հեռագիրը ղրկելէ յետոյ, անմիջապէս ետ վերադարձաւ, գնեց բաւական ուտելիք, ու դուրս թեան քաղաքին ապականած փողոցներէն:

Այդ գիշեր, քաղաքէն դուրս, պազ աղբիւրի մը գլխին հանգիստ կեանք մը անցուցին:

Հինգ երկար տարիներ անցնելէ վերջ, Արմէն այդ օր հեղ մըն ալ կը վայելէր երկրի կարմիր արեւը: Կը ծծէր օդը եւ կը խմէր ջուրը:

Առաւօտ էր: Երկինքը յստակ եւ օդը պայծառ:

Քիչ մը վար, ուռեիներու շուքին տակ խումբ մը մարգեր ծոյլ ծոյլ կը քնանային:

Երկու օր վերջ, արեւմուտքին, կարաւանը համբայ ելաւ դէպի եա, դէպի իրենց աշխարհը:

Տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ, վերջին զանգն էր, որ ալիք ալիք բարձրանալով՝ կ'երթար ու կը խփուէր քաղաքին կիսափուլ պատերուն ու կը մարէր:

Կարաւանը կը քալէր անհոգ եւ անվախ, աւերակներու երկար շարք մը իր ետեւ ձգելով:

Արմէն իր զէկավարի դերին հաւատարիմ, մինակը կը քալէր կարաւանին առջեւէն, լուռ ու մտածկոտ:

Վերջապէս հասան այնպիսի վայր մը, ուր Արմէն այլեւս չկրցաւ քալել: Կանգ առաւ:

Նայեցաւ չորս կողմը:

Հորիզոնէ հորիզոն ընդարձակ տարածութիւն մը կը տեսնուէր:

Բայց անմշակ:

Անդին, քիչ մը հեռուն, Հայու աւերակ գիւղեր:

Ու յացաւ: Հօրը եւ ցեղին նահատակուած վայրն էր այդ:

— Հոս, ընկերներ, հոս, հոս, իջեցնենք այս գիշեր, — յուզուած ձայն տուաւ Արմէն:

Գեղեցիկ լեռնադաշտ մըն էր, որ յաճախ ճամբորդներու հանգստավայրը կը դառնար:

Վայրին անուշ ծաղիկներու բոյրը, գեղի երդիքներէն բարձրացող մուխին պէս առեր կեցեր էր:

Քանի մը ուռիներ եւ աղբիւր մը: Մօտիկը խումբ մը ճամբորդներ նստած՝ հէքեաթ կը պատմէին: Եւ զեփիւռը անդադար իր հետ կը բերէր հայ մայրերու աղեկտուր հառաչանքին յիշատակը, մօտակայ ողբերգու ծովակին ալիքներուն մէջէն:

Իսկ վարը, լեռան ստորոտը, դաշինը իր գիւղով զիւակեր վազքէ պէս դեռ աչքերն անցեալի ոճիրներով երազող՝ երջանկաւէտ օրեր կ'ապրէր

Բեռները փլցուեցան: Կարաւանը շղթայ մը կազմեց, ու քանի կարեն ներն Արմէնի կողքին հերթով սկսան քնանալ:

Բայց Արմէն չկրցաւ քնանալ այդ գիշեր: Սիրտը կը տրոփէր: Արիւնը կ'եռար:

Օդը տաք էր: Երկինքը սեւ ու ճերմակ ամպերու ծածկութեան տակ կը հեւար կարծես:

Արմէն չկրցաւ համբերել ու վեր ցատկեց: Մօտեցաւ աղբիւրին, ձեռքերն ու երեսը լուալէ ետք, շտկուեցաւ դէպի վեր, դէպի գիւղ, ուրուն մէջ կ'ապրէր հօրը եւ ցեղին դաւաճանը:

Մահաշունչ լռութիւն մը կը ծանրանար այդ երբեմնի հերոս գիւղին վրայ:

Ալ չէր լսուեր հաչոցը շուներուն եւ երգը մշակին, որ կ'արձագանգէին գիւղին մէկ ծայրէն միւսը, ժամանակին:

Ուշ գիշեր էր:

Արմէն կամաց կամաց մօտեցաւ, քննեց ամէն կողմ եւ յանկարծ կանգ առաւ պատին տակ:

Ճամբայ մը կը մտածէր:

Քը՛ն, քը՛ն, հազի ձայն մը լսեց: Դաւաճանն էր այդ, տաքէն չէր կրնար քնանալ:

Առաջին փորձն է զուր: Երկրորդ մըն ալ փորձելու համար մտաւ փուշերուն տակ ու կեցաւ անշարժ:

Անցան մահաշունչ երկար բոպէներ, Արմէն դեռ կը սպասէր:

Կէս գիշեր էր, երբ փուշերու մէջէն կրկին դուրս ելաւ, նայեցաւ դէպի վեր, երկինքը — սեւ ամպ մը կուգար ծածկելու երկինքը:

Քայլերը մօտեցուց կեռասենիի մը ծառին ու օգնութեամբ մագլցեցաւ դէպի վեր:

Տանիքին վրայ շարք մը անկողիններ էին՝ քով քովի փռուած:

Ծանցաւ: Երկրորդ անկողնին մէջ էր, ալ թեւը նետած կնոջը պարանոցին՝ կը քնանար: Եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու՝ վրան նետուելով ոտքէ ոտք.

— Արթնցի՛ր, դաւաճա՛ն, ես եմ, զաւակը Բագրատին, ու տես թէ տարիներ վերջը արդարութիւնը ինչպէս կը լուծէ վրէժը:

Արմէն ակնթարթի մը մէջ դաշոյնը վեր բարձրացնելով՝ մխեց կատաղօրէն դաւաճանին կուրծքը, եւ անհետացաւ գիշերուան թանձր խաւարին մէջ:

Հարուածը ծանր էր, մահը վայրկենական եղաւ:

Քիչ յետոյ լացի աղիողորմ ձայներ էին, որ գալով կը միանային կարաւանի զօղանջին, տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ, ...

ԾԱՏՈՒՐ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

(Վերջ) (4)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
Le Gérant: H. STEPHAN
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 17 Juin 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2524

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉՐՈՅՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ՀԵՏ

»»»··«««

— Ինչո՞ւ տեղ կուտաք այնպիսի ոտանաւորներու որոնք ստորակա՛ն կանչեր են եւ կը մեղանչեն տաղաչափութեան, յղացման, արուեստի նրբութեանց դէմ։ Որքան կրցած եմ հետեւիլ, «Յառաջ»ը առհասարակ բծախնդիր է գրական — գեղարուեստական պահանջներու, բայց յաճախ կը թուլնայ։ Արդեօք հայրենասիրական — ազգասիրական պահանջնե՞րն են որ տեղի կուտան այս վրիպումներուն։ Հապա մաքուր արուեստի պահա՞նջը...

— Ուրիշներ ալ կը տրտնջան թէ լայն տեղ կուտանք այսպէս կոչուած «մաքուր արուեստ»ին, պատմառեան ատառնումով եւ ձանրակրկիտ նրբութեամբ մշակուած, այլ անմատչելի, միայն սակաւաթիւ փափկաճաշակներու սահմանուած արտադրութեանց։ Անոնց կարծիքով, մեր ներկայ պայմաններուն մէջ պարզապէս պիրճանք է այդպիսի բանաստեղծութիւնը, եւ դուրս՝ օրաթերթի մը սահմանէն։ Անհրաժեշտ է, կ՚ըսեն անոնք, բանաստեղծութիւնն ալ ժողովրդականացնել, բանաստեղծութեան միջոցաւ թափէ, ոգի, տենդ ու խանդ արթնցնել, ափ եւ կրակ հոսեցնել երիտասարդութեան երակներուն մէջ։ Մէկ խօսքով, արծարծել հայրենիքի, յեղափոխութեան, աշխատանքի սէրը, ներշնչել, խմորել, թաթաւել, փոխանակ չքեղ, գերանուրբ այլ ամուլ գոհարներ ցանելու։

— Բայց բանաստեղծութիւնը քաղաքական քարոզ չէ, ոչ ալ վարդապետութիւն։ Զի՞ բաւեր արձակը, մատնանշուած պահանջները գոհացնելու համար։ Ո՞ւր կը հասնի արուեստը, եթէ բանաստեղծութեան թեւերէն ալ «տենդենցիօզ» կապարներ կախենք։ Բազմաթիւ երիտասարդներ կան որ կարօտ ունին մաքուր արուեստի։ Կան ուրիշներ ալ որ խմոր ունին եւ կրնան զարգանալ, սերտելով խնամուած արտադրութեանց արուեստը։

— Մի՛ մոռնաք որ «Յառաջ»ը օրաթերթ է, եւ ոչ թէ գրական-գեղարուեստական ամսագիր։ Կիրակիէ կիրակի բանաստեղծութիւններ հրատարակելով, կարելի՞ է ծառայել ձեր մատնանշած նպատակին։ Եւ կարելի՞ է նոյնքան խստապահանջ ըլլալ։

— Եւ սակայն ահաղին երիտասարդութիւն կապուած է «Յառաջ»ին հետ։ Շատերը հազիւ դպրոց տեսած են։ Ուրիշներ կիսատ ձգած։ Մեծ մասը միջոց չունի ն՛ օրաթերթ, ն՛ հանդէս ն՛ գիրք առնելու։ Յետոյ, օրաթերթը ամէնէն կենդանի, շարժուն, համարուած ազդակն է, անմիջապէս կ՚ազդէ, կը ներշնչէ, կը խմորէ։ Մանր — մանր ճաշակելով, ընթերցողը կը վարժուի սիրել բանաստեղծութիւնը, զատել լաւն ու գէշը, յաջողն ու անյաջողը։ Ընդհանուր զարգացման մաս չի՞ կազմեր այս ալ,— բանաստեղծութեան, արուեստի ճաշակին մշակումը։

— Ծիշդ ա՛յդ մտահոգութեամբ է որ կիրակիէ կիրակի անկիւն մը կը սահմանենք ոտանաւորներու, տաղաչափեալ կամ ազատ, երբեմն քանի մը հատ միասին։ Արդ, ձեր կարծիքով, այս նպատակը իրականացնելու, բանաստեղծութեան ճաշակին մշակումը զարգացնելու համար, նախընտրելի չէ՞ տեղ տալ բազդատաբար մատչելի արտադրութեանց, բարեհաճութեամբ անտեսելով վրիպումները։ Անշուշտ, պայմանով որ արժէք մը ներկայացնեն իբրեւ յղացում, ոգի կամ ձգտում։ Վերջ ի վերջոյ, երբ մէկը քիչ — շատ անուն հանած է իբրեւ բանաստեղծ, ամէնէն առաջ ինք պիտի զուգուշանայ իր ստորագրութեան վրայ։ Ոտանաւորը շարադրութիւն չէ որ սրբագրես։ Թէեւ, յաճախ այդ ալ կ՚ընենք, երբ գրողը սկսնակ է, եւ կը մեղանչէ լեզուական կամ տաղաչափական տարրական կանոններու դէմ։

— Իմ հոգս այն է որ ճաշակները չխաթարուին եւ իրական արուեստը չտուժէ։ Ես ալ չեմ ժխտեր օրաթերթի մը բացառիկ պահանջները։

— Ուրիշ մտահոգութիւն մը եւս։ Կը տեսնէք որ հետզհետէ կը մաշի մեր բանաստեղծական ժառանգութիւնն ալ։ Երգեր կան որ այլ եւս նախկին ուժը չունին։ Լեռներէն եւ դաշտերէն նետուեցանք այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ։ Երէկուան հողագործը այսօր դարձեր է բանուոր։ Աներեւակայելի հոլովումներ տեղի ունեցան մեր կեանքին մէջ եւ դեռ սկիզբն է երկանց։ Թառմէք մատնուած է ոչ միայն երիտասարդութեան, այլ եւ արմատախիլ բազմութեանց հոգին։ Ներելի՞ է անտեսել այս բոլորը, եւ կծկուիլ փղոսկրէ աշտարակի մը մէջ — արուեստը արուեստին համար — գերադասելով անձնական յոյզերը եւ գեղագիտական պահանջները, անջատուելով ժամանակի եւ տարածութեան սահմաններէն։ Ո՞րը պիտի նախընտրէիք,— ներշնչուիլ ու գրել հատընտիր հարիւրակներո՞ւ, թէ անանուն եւ խռովայոյզ հազարեակներու համար, որոնց հոգին այնքան ուժգնօրէն կը թրթռայ երբ հարուածուած են երգն ու եղանակը։

— Ժողովուրդը բանաստեղծը չէ որ կը փնտռէ, այլ աշուղը, տխուր վախերով, «սարի սմբուլ»ներով կամ «ջան ու ջիկէր»ներով։

— Բոլորովին ճիշդ չէ։ Ուրիշներուն արուեստի պակասը կամ դիւրին արհեստը չի նշանակեր թէ ինչ որ ժողովուրդի սրտին կը խօսի, անարուեստ պէտք է ըլլայ։ Համաշխարհային բանաստեղծութեան մէջ ի՜նչ արտադրութիւններ կան որ ե՛ւ գեղարուեստական են ե՛ւ ժողովրդական, ծաւալուն։ Ճշմարիտ բանաստեղծին համար երբեք դժուար չպիտի ըլլար ներդաշնակել, անքակտելի հիւսուածքի մը վերածել ոգին ու բառը, ներշնչումն ու արուեստը։ Այս առթիւ, չէ՞ք ընդունիր թէ շատերուն համար ոտանաւորը դիւրին արհեստի մը վերածուեր է, ի վնաս արձակին, որ աւելի յոգնութիւն կը պահանջէ։

— Այդ ալ ուրիշ ցաւ մըն է, որու մասին որքան խօսիք, օգուտ չունի։ Ճակատագրուա՞ծ է որ ամէն հայ գրող ոտանաւորով մը պիտի սկսի...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԿԵՐԸ ՔՈՒԷՍԱՐԿՈՒԵՑԱՆ
Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ

ԿԸ ՍՏՈՒԳՈՒԻ ԹԷ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԻ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅԻՆ

Երեսփ. ժողովը ուրբաթ օր 127ի դէմ 454 ձայնով քուէարկեց ազգ. պաշտպանութեան յաւելուածական վարկերը։ Քուէարկութենէն առաջ, կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր դրած էր։

Վիճաբանութիւնները բացաւ նախորդ վարչապետ Պ. Տալատիէ, հաւանութիւն յայտնելով նոր վարկերուն եւ հարցապնդում ուղղելով զինուորութեան շրջանի երկարաձգման մասին։ «Եթէ, ըսաւ, կ՚ուզէն ջնջել մէկ տարուան զինուորութեան շրջանը, պէտք է ըսել այսօր կամ վաղը»։ Անջատուած ընկերվարականներու պետն ալ, Պ. Ռընոտէլ, մտահոգութիւն յայտնեց այս մասին, եւ յայտարարեց թէ կ՚ընդունի նոր վարկերը, թէեւ բարեփոխումով մը։ Ընկերվարականներն ու համայնավարները միշտ կ՚ադմկէին, յայտարարելով թէ նոր վարկերը ազդանշանն են զինարշաւի մը։ Վարչապետ Պ. Տումէրկ խօսք առնելով ըսաւ.

— Այս ծրագիրը միայն մէկ նպատակ ունի,— ամրապնդել ազգային ապահովութիւնը։ Ծախքերու տեսակէն ալ այդ կ՚ապացուցանէ։ Մենք խաղաղութիւն կ՚ուզենք, եւ ոչ թէ պատերազմ։ Ֆրանսան շատ տառապեցաւ։ Ան որ եւ է փառասիրութիւն չունի, ոչ ալ շահախնդրութիւն։ Ան կ՚ուզէ որ յարգեն զինքը։ Ինչ կը վերաբերի Պ. Տալատիէի հարցումին, կառավարութիւնը, հաշուի առնելով դժուարութեանց եւ աշխատանքներու մէջ տապկուած, ժամանակ չունեցաւ նկատի առնելու զինուորութեան շրջանի խնդիրը։ Այս առթիւ հետեւեալ հաւաստիքը կրնամ տալ.— կառավարութիւնը որոշած է ուղղամտութեամբ գործադրել ներկայ զինուորական օրէնքը։ Ես յարգանք ունիմ խորհրդարանին իրաւունքներու մասին։ Որ եւ է ձեռնարկ չպիտի կատարուի առանց խորհրդարանին կարծիքը առնելու, նոյնիսկ եթէ արձակուրդի մէջ ըլլայ։ Կը կրկնեմ թէ երբ կառավարութիւնը քննէ այս խնդիրները, խորհրդարանն ալ իրեն հետ մէկտեղ պիտի ուսումնասիրէ զանոնք։ Հետեւաբար կը խնդրեմ վստահութիւն յայտնել ինծի։

Հարցապնդող երեսփոխանները գոհ չմնացին այս երկդիմի պատասխանէն եւ նոր հարցումներ ուղղեցին։ Ասոր վրայ Պ. Տումէրկ վստահութեան խնդիր դնելով, յայտարարեց.

— «Ես շատ բացորոշ խօսեցայ։ Որ եւ է անակնկալ առջեւ չպիտի դնեմ խորհրդարանը։ Ձեմ կրնար պատասխանել ծրագրի մը մասին զոր չեմ ուսումնասիրած։ Ես թեթեւամիտ մարդ չեմ։ Կը խնդրեմ որ եւ է մտահոգութիւն չունենալ կառավարութեան դիտաւորութեանց մասին։

Այս յայտարարութեան վրայ, քուէարկութիւն կատարուելով, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընդունուեցան յաւելուածական վարկերը, որոնց գումարը կը հասնի 3,120,000,000 ֆրանքի։

Գերմանիոյ "խաղաղ սնանկութիւնը,,

ԱՆԳԼԻԱ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԽՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ԿԸ ԴԻՄԵՆ

Գերմանական կառավարութեան հռչակած մորաթորիոմը, որով վեց ամիս կը յետաձգուին արտաքին պարտքերու վճարումները, «խաղաղ սնանկութիւն» կը կոչուի Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան մամուլին կողմէ։ Սեղանաւորական շրջանակներու համար անակնկալ մը չէր այս մորաթորիոմը, բայց խոր վրդովում պատճառեց մանաւանդ Փարիզի, Լոնտոնի եւ Նիւ Եորքի մէջ։ Երեք երկիրներու կառավարութիւնները արդէն իսկ միջոցներ կը խորհին, հակազդելու համար Գերմանիոյ նոր հարուածին։

Ֆրանսայի նախարարական խորհուրդը առջի օր եւ երէկ ժողով գումարեց, յատկապէս այս հարցին համար։ Քանի մը ծրագիրներ կան սեղանի վրայ։ Ծրագիր մը կը առաջադրէ խիստ սահմանափակման ենթարկել գերմանական արտածումները եւ սովորականէն զատ բացառիկ տուրք մը զանձել։

Անգլիական կառավարութիւնը գերմանական մորաթորիոմին լուրը հազիւ իմացած, ելմտական նախարարին միջոցաւ յայտարարեց թէ հաշուակցութեան գրասենեակ մը (քլիրինկ) պիտի հաստատէ, անգլօ-գերմանական առեւտրական յարաբերութեանց համար։ Այն բոլոր անգլիացի վաճառականները որ գերմանական ապրանքներ կը գնեն, փոխարժէքը պիտի վճարեն այդ գրասենեակին, դադրեցնելով ուղղակի վճարումները։ Գրասենեակը միեւնոյն ատեն պիտի գրաւէ Գերմանիայէն առացուելիք գումարները զանձումով Երկու երկիրներուն առեւտրական հաշուեկշիռը մեծապէս նպաստաւոր է Գերմանիոյ այնպէս որ հաշուակցութեան գրասենեակը պիտի կրնայ բաւական դրամ գանել, գերմանական փոխառութեանց տոկոսները զանձելու համար։ Այս մասին օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի երեսփ. ժողովին, մինչեւ ամսեկզուխ սպասելով Գերմանիոյ վերջնական պատասխանին

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը աւելի կտրուկ շարժեցաւ։ Երեսփ. ժողովը անմիջապէս քուէարկեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն կառավարութիւնը սակաղական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի Գերմանիա յարգէ իր յանձնառութիւնները։

Գերմանական կառավարութիւնն ալ անգործ չի մնար։ Իբրեւ պատասխան Անգլիոյ սպառնալիքին, Պերլինի մէջ եւս կը մտածեն խիստ միջոցներ ձեռք առնել անգլիական արտածումներուն դէմ։

Լեհաստանի ներքին նախարար սպաննուեցաւ

Գրոնիսլաւ Փիէրացքի, Լեհաստանի ներքին նախարարը, սպաննուեցաւ ուրբաթ օր, Վարշաւայի կառավարական ակումբին առջեւ։ Ահաբեկիչները փախան։ Այս առթիւ ծանր խռովութիւններ ծագեցան Վարշաւայի մէջ, երիտասարդական լէգէոնի եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան եւ 100է աւելի կասկածելիներ ձերբակալուեցան։ Կը կարծուի թէ զաւադիրները երեք հոգի են, որոնց երկուքը դուրսը կեցած էին, երբ նախարարը ակումբ կը մտնէր։ Զոհը, Փիէրացքի, ծնած 1895ին, կարեւոր դեր կատարած է Լեհաստանի անկախութեան պայքարին մէջ։ 1928ին անդամ էր ընդհ. սպայակոյտին, յետոյ երեսփոխան ընտրուեցաւ եւ դարձաւ նախագահ զինուորական յանձնախումբին, խորհրդական՝ ներքին նախարարութեան, փոխ — վարչապետ եւ ներքին նախարար (1925)։ Սպանութիւնը զուգադիպած ըլլալով Տօքթ. Կէօպէլսի այցելութեան, կարծողներ կան թէ յարաբերութիւնները պիտի թուլնան Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

»»»·«««

Փարիզի ռամկավար օրկանին մէջ հարցում մը ուղղուած էր *Յառաջի* խմբագրապետին։

Պատասխան.— «Յառաջ»ի խմբագրապետը չի հետաքրքրուիր երբեք այդ թերթով, ոչ ալ այդ թերթին տեսակէտներով ու հարցումներով,

1.— Այնքան ատեն որ խմբագրութիւնը հրապարակաւ ցաւ չի յայտներ՝ իր թերթին էջերէն «Յառաջ»ի խմբագրապետին հասցէին ուղղուած անպատիւ որակումներուն համար։ Յիշեցնելու համար կըբաւէ 23 յունուար 1934 թուակիր նոյն թերթը, ուր գրուած է.—

«... *Մարդասպանները նոյնինքն դուք էք, Պ. Շաւարշ Միսաքեան, ու ձեզի նման նողկալի բռնուած քանի մը անխիղճ, անարգոյական եւ սինլքոր խմբագիրներ։*

. Հայ ժողովուրդին չահը Շ... (ուն)երէ՞ն կուգայ։

.. Պ. Շ. եւ Ընկ. կարմիր աչքերը, հրէշային դէմքերը եւ արիւնածարաւ լափարաններն վախու կզակները։

... Հայ մարդակերպ հրէշներ, անէծք.

Մարդասպան։

Զենք յիշեր դեռ «Սամաթիացի թուլումպաճի», «Գում - Գափուցի ձկնորս», եւ այլ գարշելի որակումները։

(Կարդացէք, տակաւին նոյն թերթին հարցումը պարունակող թիւին Բ. էջի գարշանքը Լիոնի բանախօսութեան մասին)։

2.— Այնքան ատեն որ անհատապէս հարցում ուղղող անձը,— փոթէթիկ ծնունդ մը յիշելով հանդերձ *Յառաջի* խմբագրապետին հետ կատարած իր հի՜ն խօսակցութիւնները իբրեւ արուեստակից, իբրեւ մտաւորական, իբրեւ քաղաքական գործիչ, եւայլն, — հրապարակաւ չի պախարակեր աշխատակիցի մը այդ ծանր որակումները հրատարակող թերթը, որուն խմբագրութիւնը վարած է երբեմն, «փոխանորդաբար»։

Յառաջի խմբագրապետը ժամանա՛կէ մը ի վեր,— իրեն ուղղուած այդ անպատիւ որակումները կարդալէ յետոյ,— կը մերժէ անունն իսկ տալ այդ թերթին եւ շատո՛նց հրաժարած է դադրեցնել *Յառաջի* փոխանակութիւնը։

Ատիկա գիտեն։

Կ՚անեցնեմ որ *Յառաջի* խմբագրապետը կը պատկանի այն կուսակցութեան, զոր այդ մամուլը վերջերս ընկած է անուանել «ոճրագործ» կամ՝ վճարուած բանակներով մը՝ «Հայաստանի դէմ դաւադրող»։

Հաղորդեցէք առ որ անկ է, թէ վիրաւորուող ջիղերը միայնոբանաստեղծներուն չեն տրուած, ի՛նչ ստորագրելի ալ ունենան այդ բանաստեղծները եւ ի՛նչ խղճալի ձեւեր ալ առնեն զանի։

Ո եւ է ռամկավար, ծանօթ որակումներուն առթիւ իր ցաւը չյայտնած, երբ կը շարունակէ հարցում ուղղել Դաշնակցականի մը,

Ո եւ է ռամկավար, նման որակումներ կատարուելէ վերջ, երբ վիրաւորուածի ձեւերով կը շարունակէ բողոքել ո եւ է Դաշնակցականի արդար զայրոյթին դէմ,

Արժանի է գթութեան, բայց ոչ բացատրութեան։

Մնացեալը անձնական հայհոյանութեան խնդիր է։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԱՐԱՆ

50 ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ

Հայ Տնտեսական Կեդրոնի վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ՝ հրամանատար Պ. Զ. Խանզատեանի դիմումին վրայ Պուա - Քոլոմպի արուեստաւէր (Ֆիլօթէքնիք) ընկերութեան վարչութիւնը իր նոր Արհեստից վարժարանին (մեքենագիտութեան) մէջ մասնաւոր դասարան մը յատկացուցած է 50ի չափ հայ աշակերտներու, որոնք ծրիաբար պիտի սորվին բոլոր գիտական եւ գործնական արհեստներ։ Ուսուցումը պիտի ըլլայ հայերէն լեզուով։

Այս դպրոց - արհեստանոցին բացման հանդէսը տեղի կ՚ունենայ այսօր, յունիս 17ին, առաւօտեան ժամը 11ին, 79, ռիւ Շարլ Տիւֆլօ, Պուա - Քոլոմպ, նախագահութեամբ նախկին վարչապետ եւ ներկայ գաղթային նախարար Պ. Լավալի եւ ի ներկայութեան ծերակուտականներու եւ երեսփոխաններու։

Հիթլէր-Մուսոլինի տեսակցութիւնը

Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի երրորդ տեսակցութեան առթիւ, իրազեկներ կը հաստատեն թէ երկու «Առաջնորդ»ները որ եւ է յանձնառութեան տակ չեն մտած, գոհանալով փոխադարձ լուսաբանութեամբ։ Մուսոլինի ուզած է համոզել Հիթլէրը՝ Աւստրիոյ անկախութեան պահպանման մասին, միեւնոյն ատեն պատրաստակամութիւն յայտնելով միջնորդելու Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ.

Ուրբաթ օր, Մուսոլինի ճառ մը խօսեցաւ Տօժերու պալատին պատշգամէն, 20,000 հոգինոց բազմութեան մը առջեւ։ Ճառը մեծ մասով փառաբանութիւնն էր Ֆաշական կարգ ու սարքին, եւ շատ կարճ ակնարկ մը կը պարունակէր Հիթլէրի այցելութեան մասին, ըսելով երկու երկիրներուն խաղաղասիրութիւնը։ «Հիթլէր եւ ես իրարու հանդիպեցանք ոչ թէ աշխարհի քարտէսը շրջելու կամ տիրող թշնամութիւնը աւելցնելու համար, այլ որպէսզի փարատենք այն ամպերը որ կը մթագնեն Եւրոպայի հորիզոնը եւ գտնենք տնտեսական գործակցութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան գետին մը»։

Ինչպէս առաջին երկու տեսակցութիւնները, վերջինն ալ տեւեց աւելի քան երկու ժամ եւ բացարձակապէս գաղտնի, առանց որ եւ է նախարարի կամ քարտուղարի ներկայութեան։ Կ՚ըսուի թէ այս հանդիպումը քաղաքական յաղթանակ մը եղած է Մուսոլինիի համար, թէեւ Հիթլէր ալ յաջողած է կարգ մը զիջումներ կորզել։ Հաւաստողներ կան թէ Գերմանիա պիտի կրնայ վերադառնալ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, այս տեսակցութենէն յետոյ։

Պաստրազմի հաշմանդամներու ցոյցը

Ուրբաթ իրիկուն, պատերազմի հաշմանդամները — թեւէ կամ սրունքէ զրկուած — ցոյց մը կատարեցին Օփերայի հրապարակին վրայ, բողոքելով իրենց հանգստեան թոշակի կրճատման դէմ։ Ցուցարարները որոշած էին պառկիլ սալայատակներուն վրայ, եթէ ոստիկանութիւնը փորձէր արգիլել։ Իսկ ոստիկանութիւնը նախապէս ջրած էր փողոցները... Ցուցարարները պահանջեցին որ հրաժարին թոշակներու նախարարը (նախկին պատերազմիկ Ռիվոլէ) եւ ելմտական նախարարը։ Յետոյ կէս ժամ քալելով գացին «Մաթէն»ի խմբագրատան առջեւ եւ բոլորը մէկ պառկեցան ճամբուն վրայ, ոստիկաններու աչքին առջեւ։ Քառորդ ժամ վերջ տուն վերադարձան, որոշելով ուրիշ ցոյց մը կատարել յառաջիկային։

Նորէն պայթուցիկ ծրարներ

«Դժոխքին զատուորները» չորս նոր ռումբեր եւս թղթատարին յանձնած էին առջի օր։ (Առաջին հինգէն զատ)։ Միայն մէկը պայթեցաւ, թեթեւապէս վիրաւորելով Սիթրօէնի գործարանին մէկ պաշտօնեան։ Միւս երեքէն մէկը ղրկուած էր սենեկապի մը (Յաղ. Սէն Մարթէն), երկրորդը մասնաւոր ընկե —

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ՝

ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ՍԻՒՆԵԱՑ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ՀԱԶԱՐ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

»»»··«««

Ցամաքային ալեկոծութեան մը կը նմանի Սիւնեաց աշխարհը,— բառ աշխարհագրականօրէն։

Արդարեւ, վեր վեր կը բարձրանան լեռները, կը նետուին իրարու վրայ եւ ամփոփուածներ կը կազմեն։ Երկրի այս մասին վրայ Եհովային շունչը՝ չկրցաւ իջնել երբեք,— հողը անհանգիստ է, քառսային, ալեկոծ։

Ցամաքի այս ալեկոծութիւնը, սակայն, տարօրինակ գեղեցկութիւն մըն է տուեր երկրին։ Ա՜հ, հրաշալի՜ է Սիւնեաց լեռնաշխարհը։ Բնութեան գեղեցկութի՞ւնը արդեօք կանչեր է մեր վարդապետները՝ մենաստաններ հիմնելու արծիւներու այս աշխարհին մէջ։ Վայրի խաղաղութի՞ւն մը արդեօք թելադրեր է մեր կրօնաւորներուն՝ ապրիլ բարձունքներու վրայ, Աստուծոյ մօտիկ։ Տարերքին մոլեգնութի՞ւնը արդեօք բերեր է մեր աստուածարանները այստեղ՝ ուսուցանելու ունայնութիւնը աշխարհին։

Չեմ գիտեր։

Հայոց պատմութիւնը, սակայն, կ'աւանդէ թէ «ի սկզբանէ» հայ միտքը միտեր է «ի կողմն հիւսիսոյ», բնակեր է «ի մէջ ցրտութեան սառնամանեաց»(*) բարձրաբերձ լեռներու, եւ այդ քարին մէջ վանքեր է հիմներ, աստուածաբանութեան դպրոցներ ծաղկեցուցեր, անոնց հոյակապ տարածելով, պատմութեան մէջէն, մինչեւ մեր օրերը։ Ներշնչման ի՜նչ պզտիկ վայր է Սիւնեաց լեռնաշխարհը,— մարդկային միտքը կը սաւառնի ու կը ճախրէ երկնքի շամանդաղին մէջ, կը ծփայ եւ կը տարածուի բարձրութեանց ալոյաններն ի վեր, կը դեղուի եւ կը փփրի հովերու թեւին վրայ։

Մեր իմաստունները ճգնելու եւ իրենց հոգին պղծելու են եկեր Սիւնեաց աշխարհի բարձունքներուն վրայ, բարբարոսներուն աչքերէն հեռու, այստեղ աւելի ապահով։

Հոն, այդ բարձունքներուն վրայ կուսական հանգչելու եւ ամառնանալու դարձան մեր ազնուականները, որոնք իրենց հովցները ունէին, սարալանջ ծառերու հովանիին տակ կամ պուլերն ու հովծիւն ծառերուն վրայ։ Արդարեւ, ի՞նչ կայ աւելի հեշտալի քան, ամրան շոգին, հանգիստ ծառի մը թեւերուն մէջ կամ խոխոջուն առուակի մը եզերքը։ Հովցները ամառնային հանգստարաններ էին, մթխարի ծառերու տերեւներուն մէջ հիւսուած խրճիթներ, բարձրանիստ պատշգամբի մը խորը հաստատուած օթեւաններ։

Հազար երկու հարիւր տարի առաջ, 21 յուլիս 736 թուականին, Սիւնեաց լեռնաշխարհին մէջ այսպիսի հովց մըն էր բարձրացեր քիրթող եւ իմաստասէր Ստեփաննոս եպիսկոպոսը։

Եպիսկոպոսին հովցը կը գտնուէր Մոզան գիւղին վերեւը։ Այս գիւղը կանգուն է դեռ մինչեւ այսօր։

Անցէք Վայոց ձորը, գացէք մինչեւ Արփա գետակը, մինչեւ հոն ուր Ասողական առուակը կը թափի իր մէջ։ Բարձրացէք Աւազական առուակին ակունքը։

Հրոտից ամիսն էր,— հայկական ամառ մը պղղատու եւ բուրումնաւէտ։ Հայաստանի արեւը կ'այրէր հողը եւ ժայռերը։ Ստեփաննոս եպիսկոպոս դեռ նոր հովուապետ նշանակուած էր Սիւնեաց աշխարհին։ Յուլիս 21ին հովուական այցելութեան էր եկած Մոզան գիւղը, եւ երբեմն փարթամ, ուր, պատմութիւնը կ'ըսէ թէ, ազնուական պերճապիճ մը, իր ազատ կենակցութեամբ, գայթակղութիւն կը պատճառէր ամբողջ բնակչութեան։ Ի զո՞ւր կը յորդորէ զայն եպիսկոպոսը, կինը կը շարունակէ ամբարշտութիւնը։ Այն ատեն,— ամրան տաք եւ հրաշափառ օր մըն էր,— կը զայրանա՛յ եպիսկոպոսը, համբերութիւնը սպառած՝ կը բանադրէ կինը։

Ահաւո՜ր պատիժ,— խորհեցէք այդ օրերու քրիստոնէական ըմբռնողութիւններուն մասին։

Կը բանադրէ, եւ պահ մը հանգստանալու համար, կը հրամայէ իր ծառաներուն շալկել մահիճը եւ բարձրանալ հովց։

Երբ կը հասնին լերան գլուխը, ծառաները կը բանան մահիճը եւ կը հաստատեն, բաց պատմութեան ստուերի մը ճիւղերուն մէջ։ Եպիսկոպոսին հրամանով՝ կը հեռանան ծառաները։

Սիւնեցի եպիսկոպոսը կը յուսացնէ, կը մաքրուի ճամբու փոշիէն եւ քրտինքէն, կը բարձրանայ ծառը, կը նստի մահիճին վրայ, կ'աղօթէ պահ մը, յետոյ կը դիտէ Սիւնեաց աշխարհին հրաշալի՜ բնանկարը, փրփրուն կանանչութեան մը վրայ խաղեր հովին, լոյսին ոսկի փոշիին մէջ փախուստ լեռներուն,— աչքերը կը մոլորին երկնքի կապոյտին ծփանքին մէջ, մինչ քունը, տակաւ առ տակաւ, կը սփռէ պղպջակներուն, կը խփուին թարթիչները, եւ եպիսկոպոսը, քիչ յետոյ, կը քնանայ ջուրին խոխոջման հովուն սօսափիւնով, ծառին օրօրով։

Վարէն, գաղտագողի, կուգայ կը հասնի բանադրուած կինը իր սիրական երիտասարդին հետ։ Ծառաները հեռացած են, եպիսկոպոսը՝ մինակ եւ ի քուն։ Ի՞նչ ընելու է եկեր կինը,— պատմիչը կը գրէ.

«Կինն հերատուհի չարժեալ ի կատարել բոզոյ ցանկութեանն՝ առնու ընդ իւր զհոմանին իւր եւ գայ սպանանել զտուրքն զի համարձակ լիցին ի գործն»(*)։

Ուսէնիին տակ կը խորհրդակցին պահ մը,— պերճազինը կ'առաջարկէ երիտասարդին՝ բարձրանալ ծառն ի վեր եւ սուրով կտրել եպիսկոպոսին գլուխը։ Կը հնազանդի սիրահար տղան, սակայն չի կրնար շարժել սուրը, որովհետեւ, կ'ըսէ աւանդութիւնը, «հրեշտակ մի կացեալ ի սնարսն հովանի ունէր նմա թեւօքն»։ Կը սարսափի երիտասարդը երբ կը տեսնէ որ եպիսկոպոսին շունչը «իբր վրոց ցոլանայր ի վեր եւ ճախր առեալ դառնայր անդրէն»։ Անզօր՝ կը կենայ պահ մը երիտասարդը, «կարկեալ թուլանայր, եւ ամենայն յօդուածքն խաղայր, շարժէր, դողար մեծաւ սոսկմամբ»։ Ու վար կ'իջնէ ծառէն եւ կնոջ կը պատմէ իր վախը։ Պերճազինը կը բարկանայ, կը հրէ, ծառն ի վեր կը հանէ զայն երկրորդ անգամ։ Դարձեալ չի շողար սուրը, երիտասարդը սոսկալով վար կ'իջնէ ծառէն։

Այն ատեն կինը ի՛նք կը բարձրանայ ծառն ի վեր, սուրը ձեռքին մէջ։ Եւ առանց ընկրկելու, կը կտրէ եպիսկոպոսին վիզը, որուն վրայ՝ իբրեւ սիւնի՝ կը հանգչէր անոր «տաճարաձեւ գլուխը», ինչպէս կ'ըսէ սիրուն բացատրութեամբ մը Հայոց վաւերական հանճարը, Հ. Ղ. Ալիշան (**)։

Ուշ ատեն,— Ալիշան կը կարծէ՝ «երեկոյեան հովանիներու զովութեան հետ», պատմիչը կը գրէ՝ «յառաւօտուն»,— կուգան սպասաւորները, գարհուրած՝ կը տեսնեն իրենց «աստուածակերպ» եպիսկոպոսը «աւազակի մը պէս սրախողխող», արիւնը արդէն պաղած։ «Մեռածէն աւելի իրենք մահացեալ», վար կ'իջեցնեն ծառէն եպիսկոպոսին մարմինը, եւ երբ մօտակայ վանքը կը տանէին, կը հասնին Արկազան գիւղին բնակիչները, կը խնդրեն եպիսկոպոսին մարմինը իջեցնել իրենց գիւղը։

Սարսափը կը տիրէ գիւղերուն մէջ։ Այդ սարսափը աւելի եւս կ'աճի, երբ ճգնաւոր մը, Նոա, կը պատմէ իր տեսիլը մօտակայ գիւղերու բնակչութեան։ Նոա իր տեսիլին մէջ կը տեսնէ Սիւնեցի եպիսկոպոսը, որ սպիտակ նախորա հագած, զօգր արիւնով լիցուն, կը ներկայանայ Աստուծոյ եւ կ'ըսէ.— «Քո է վրէժխնդրութիւն եւ արդար իրաւունք»։ Ճգնաւորը այսպէս կը մարգարէանայ որ պատուհաս մը պիտի պայթի Սիւնեաց աշխարհին վրայ։ Արդարեւ հրաբխային այս երկրագնդը կը սասանէ յանկարծ,— [illegible] նային զաւուրս 40, եւ շարժումն եւ գոգղումն սաստիկ, զի եռայր երկիրն անհեդ դողացմամբ յանդնդոց եւ բարձրանայր մինչեւ ի վեր, եւ անդէն իբր զալիս ծովու փլուզանէր, լերինք տապալէին, վէմք ի վիմաց բաժանէին, տունք եւ ապարանք գեղեցիկք լինէին գերեզմանք բնակչաց, աղբիւրք խցէին, գետք կորնչէին, եւ ամենայն տեղի երերէր սաստանմամբ, եւ ձայնք մարդկեղէն բարբառոյ լսելի լինէին ի ներքուստ յանդնդոց եւ ի վերաւստ յօդոց «վա՜յ ձոր, վա՜յ ձոր», կենդանեաց ընկղմեցան ոգիք իբրեւ 10.000, զորս գիտէին եւ ի թիւ արկին, եւ զանծանօթիցն ոչ ոք գիտէր զհամարն, յաղագս որոյ կոչեցաւ անուն գաւառին Վայոց ձոր»(***)։

Ինչպէս պատմիչը կ'ըսէ, 40 օր երկրաշարժի այս սարսափին մէջ ապրեցաւ Սիւնեաց աշխարհի բնակչութիւնը, աւելի քան 10.000 հոգի թաղուեցան փլատակներուն եւ հողին պատռուածքներուն մէջ։ Այնուհետեւ Եղեգեաց ձորը կոչուեցաւ Վայոց ձոր, ինչպէս դուժկան ձայն մը կը կրկնէր շարունակ, երկրաշարժին ժամանակ, փլատակներու ծուխին, խառնաղնաց ամպերուն եւ փլլուող հողին մէջէն։ Բայց Ալիշան գիտել կուտայ թէ Վայոց ձոր կը կոչուէր գաւառը այդ դէպքէն նոյնիսկ հարիւր տարիներ առաջ։

Երկրաշարժէն վերջ, կը շարունակէ պատմիչը, կը հաւաքուին երկրին բոլոր վանականները եւ եպիսկոպոսները, որոնք կը հրաւիրեն կաթողիկոսն ալ, եւ Սիւնեցի եպիսկոպոսին մարմինը վերցնելով Արկազան գիւղէն՝ կը տանին Թանահատայ վանքը։ Արփա գետի դիմացի կողմը, բարձրաւանդակի մը վրայ հաստատուած մենաստան մը, ուր դարերէ ի վեր կը ճգնէր խստակրօն միաբանութիւն մը,— առանք գիշեր ցերեկ աղօթքի նուիրուած էին, հրաժարած, ինչպէս կ'ըսէ Ալիշան, ոչ միայն «մսեղէնէ եւ կթեղէնէ, այլ եւ ամենայն տաք բանէ, թանիկն անգամ թողլով», այսպէս Թանահատ կոչուած, վանքն ալ՝ Թանահատից վանք, այլ բառ Գէորգ Մեսրոպի, «Թանահատից միաբանները խոտով կը սնանէին միայն, իսկ տօն ու կիրակի օրերը՝ թանով կամ պանիրով ու ձէթով»։

Պատմիչը չի մոռնար աւանդել ոճրագործ կնոջ կեանքին վախճանն ալ։ Արդէն բանադրուած, մարդկային յարաբերութենէ զրկուած, կը մատնուի խղճի խայթի,— հոգեկան անյուր տառապանք մը։ Կը պատռէ զգեստները, կը ծեծէ գլուխը, «մերկացեալ զհանդերձն եւ առեալ քարինս՝ ծեծէր զկուրծսն, եւ ա՛յնքան բաղխէր զի ի ցանէր վասկ արեանց»։ Կ'երթայ կուգայ Թանահատայ վանքին մօտ, ձորակի մը դիմաց, կը փորէ գետինը, գուբ մը կը բանայ եւ «թաղեալ զանձն մինչ յարինան՝ զամառն եւ զձմեռն տառապեալ եւ ցրտահար լինելով, վայէր եւ ողբայր զցայգ եւ զցերեկ»։ Այսպէս հողին մէջ կիսամեռ, ձորն ու վանքին պատերը կը ծեծէ իր լացին արձագանգներով եւ այնքան կ'աղաչխարհէ «կինն տիրասպան», որ օր մը, Թանահատայ վանքին մէջ, պատարագի մը պահուն, սպաննուած եպիսկոպոսին գամբարանէն ձայն մը կը լսուի թողութեան.— «Թողեա՜լ լիցին քեզ մեղք, ո՜վ կին դու»։ Սակայն կինը չի հեռանար իր գուբէն, այնտեղ կը մնայ մինչեւ մահ։

Ո՞վ էր սակայն Սիւնեցի եպիսկոպոսը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) ԽՈՐԵՆԱՑԻ, Գիրք Ա. Գլ. ԺԱ

(*) ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՍԻՍԱԿԱՆ, Ս. Օրբէլեան, Ա. հատոր, էջ 183, տպ. Փարիզ 1859.

(**) ՅՈՒՇԻԿՔ, Ա. հատոր, էջ 286։

(***) ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՍԻՍԱԿԱՆ, Ա. հատոր, էջ 186։

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

·o·

ԽՄԲ.— Ս. Մաքսիմեան այս անունով աշխատութիւն մը պատրաստած է եւ եւ առանձին գրքոյկով մը լոյս պիտի ընծայէ այս տարի։ Խորհրդային Արուեստի ամսագրի թիւով կը տրուի հատուած մը այս աշխատութենէն, հատուած մը որ կը ներկայացնէ արեւմտահայ թատրոնին ծագումը։ Կ'արտատպենք՝ ամբողջացնելու համար կարծիքներու փոխանակութիւնը, որ կատարուեցաւ այստեղ այս նիւթին շուրջ։—

Պոլսահայ թատերական շարժման առաջին ազդակը գալիս է Վենետիկի Ս. Ղազար կղզուց։ Այստեղ հաստատուած Մխիթարեան վարդապետները թարգմանում կամ խմբագրում էին թատերգութիւններ եւ իրենց աշակերտների միջոցով հանդիսաւոր առթերին ներկայացնում։

ԺԸ. դարի երկրորդ կէսից ծնունդ առած այս մարզանքները ԺԹ. դարի սկզբներին դուրս են գալիս փոքրիկ կղզու սահմաններից եւ տեղ են գտնում այն ամէն վայրերում, ուր վարդապետները հաստատում են դպրոցներ, այսպէս՝ Վենետիկ, Փարիզ, Թրանսիլվանիա, Փատուա, Թէոդոսիա, Զմիւռնիա եւ վերջապէս Պոլիս.

Պոլսում թատրոնը հանդէս եկաւ սակայն հէնց էն գլխից իբր հասարակական կազմակերպուած երեւոյթ, այլ մէկից աւելի տասնեակ տարիներ նա իր գոյութիւնը պահպանեց ընտանեկան յարկերի տակ եւ թաղային դպրոցներում, որպէս մասնաւոր նախաձեռնութեան առարկայ։ Այս հանգամանքով նա հանդէս է եկել 1815 թուից եւ իր գոյութիւնը շարունակել է նոյն իսկ 1872 թուականը, այն թուականը, ուրեմն, երբ պոլսահայ պրոֆեսիոնալ թատրոնն իր ծաղկման շրջանումն էր գտնւում։

Թէ մասնաւոր եւ թէ պաշտօնական թատրոնները տարբեր թաղերի մէջ տարբեր ընթացք եւ զարգացում են ունենում, որոնց մասին պայծառ գաղափար կազմելու համար՝ անհրաժեշտ է կանխաւ ծանօթանալ այդ թաղերի հետ։

«Թաղ» կամ «գիւղ» անուան տակ սրանք տարբեր քաղաքներ են, միմիանցից 3-ից մինչեւ 10 քիլոմէթր հեռաւորութեան վրայ ընկած, ոմանք Ոսկեղջիւրով եւ ոմանք Վոսփորով բաժանուած, եւ այն ժամանակուայ հաղորդակցութեան յետամնացութեան պատճառով գրեթէ կղզիացած։ Սրանք Ե. Գարոնեանի Պոլսոյ թաղերն են, որոնցից իւրաքանչիւրն ունի իր ուրոյն տնտեսական, հասարակական եւ անհատական կեանքը, որ անխուսափելիօրէն իր որոշ կնիքն է դնում ինչպէս Պոլսոյ առհասարակ կուլտուրական երեւոյթների, նոյնպէս եւ թատրոնի վրայ։

Առաջին ներկայացումը տեղի է ունեցել Գուրու - Չէշմէ թաղում, 1815 թուին այստեղ Տատեան ընտանիքի բնակարանի մի մասը տրամադրել է Վենետիկի Մխիթարեան վարդապետ Մինաս Բժշկեանին, որ իր դպրոցական աշակերտների միջոցով ներկայացումներ է կազմակերպել։ 1828 թուին կազմակերպւում են ներկայացումներ Գում - Գափուում, որոնք վերսկսւում են 1860—61 թուերին, երբ Մարտիկեան ընտանիքն իր բնակարանում կառուցում է բեմ եւ տրամադրում սիրողների։ 1853—54 թուին ներկայացումներ յաճախակի տրւում են Գուզգունճուգում թէ Յակոբ Եադրճեանի եւ թէ Պարոնեան եղբայրների բնակարանում, որոնք շարունակւում են եւ 1861 թուին Գալայճեան եղբայրների բնակարանում, բայց այժմ այստեղ արդէն կազմւում է սիրողների մի խումբ, որ չորս տարի շարունակ՝ 1862—66 թուերին ներկայացումներ է կազմակերպում։ 1855 թուին Սկիւտարում Յովհան Պօղոսն իր բնակարանի վերնայարկը վերածում է բեմի եւ յատկացնում իր զաւակների եւ նրանց ընկերների ներկայացումներին։ Սկիւտարում ներկայացումները կրկնւում են 1863 թուին Փափազեան Յարութիւնի եւ Յարութիւն Տէր Բաղդասարեանի բնակարաններում։ Նոյն թուին ներկայացումներ են տրւում եւ Սամաթիայում՝ Յովհ. Անդրէասեանի բնակարանում։ 1855 թուին Պէշիկթաշի Ֆրանսական վարժարանի հայ աշակերտներն իրենց ուսուցիչ Գաբրիէլ Անտոնեանի գլխաւորութեամբ, հաւանօրէն իրենց դպրոցում կազմակերպում են պարբերական ներկայացումներ։ Այսպիսի մասնակի թատերական ներկայացումներ յիշատակւում են նոյն իսկ 1872 թուին՝ հայ թատրոնի ամենածաղկուն շրջանին, օրինակ՝ Օրթա - Գիւղում, ուր յաճախակի թատերական երեկոյթներ եւ ցերեկոյթներ են տեղի ունեցել Հայկական վարժարանի մէջ(*)։

Այս թաղերից մենք մասնաւոր ուշադրութեամբ բաժանեցինք Հասգիւղը, Բերան եւ Օրթա - գիւղը, ինչպէս ընդհանուր կուլտուրական, մասնաւորապէս թատերական շարժման մէջ իրենց կատարած կարեւոր դերի պատճառով։

Հաս - գիւղը կառուցուած է Ոսկեղջիւրի ափին, Պոլսի քաղաքի առեւտրական մասի հետ ունեցած հաղորդակցութեան դիւրութեան պատճառով՝ կեդրոնատեղին է հայ բուրժուազիայի որոշ մասի, իր ազդեցութեան տակ առնելով շրջակայ գիւղերն ու էսնաֆները, գտնւում Սամաթիան էլ մէջն առնելով։ Ահա այս բուրժուազիան թափով ձեռնարկում է իր թաղում նաեւ թատերական նորութեան խրախուսմանը։

Հաս - գիւղում թատերական առաջին փորձերն սկսւում են 1850 թուին։ Առաջին բոլոր տեսակի յարմարութիւնների համար պատասխանատուութիւն են ստանձնում Ալթուն - Տիւթ

(*) «Մասիս», 1893, էջ 169։ Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյցը», 1925, էջ 396—405։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

(Վէպ. Հրաչ Զարդարեանի)

»»»··«««

Անկարելի է չվերյիշել Ռուբէն Զարդարեանը երբ կը յայտնուի մեզ զաւակը, Հրաչ Զարդարեան։ Ոչ թէ նմանութիւններուն, այլ մանաւանդ տարբերութիւններուն իսկ պատճառաւ։

«Ցայգալոյս»։ Երեսնամեակ մը։ «Մեր կեանքը»։ Պատմութիւն մը ամբողջ, որ մեզ տարրեց, խմորեց, մեզ եւ մեր նմանները։ Աշխարհն ամբողջ։ Ցորդեցանք մեր կաղապարէն դուրս, դուրս՝ մեր սահմաններէն։ Անցած ենք Ռիւփիկոնը, մեր ետեւ քանդելէ վերջ բոլոր կամուրջները։ Ահա նոր ափ մը մեր առջեւ, ուր կ'ուզենք կառչիլ, յաղթանակել, հետեւաբար այրենք նաւերը... բայց արդէն այրած ենք զանոնք, ինչպէս նաեւ այրած՝ անցեալի տեսլապատկերը։ Հրաժեշտ՝ մեր աստուածներուն, մեր դիւցերուն. ոչ միայն հրաժեշտ, այլ եւ ուրացում։ Երկնքի ճամբաներէն փնտռեր, ոչ ալ դժոխքի, ինչ որ անհրաժեշտ է մեզ, աշխարհի ճանապարհն է... կարծեմ վերջնական է, ալ ինքզինքնիս չենք ճանչնար, պարպուած, մերժած՝ մեր երբեմնի խանդավառութիւններէն։

Ի՞նչ ժամանակ... ի՞նչ բարք...

Որդիները հայրերէն բաժնող անջրպետ մը ինքնին հասկնալի է ու տրամաբանական, բնելու համար անհրաժեշտ։ Բայց ոչ մէկ ատեն այդ հեռացումը այնքան բիրտ, բուռն ու տարրային չեղաւ, որքան մեր օրերուն, ու հայ անձող սերունդի մօտ։ Երեւոյթը ընդհանուր է. այսօրուան ու երէկուան երիտասարդները կանգնած են իրենց ծնողքին հետ կրունկ կրունկի հակոտնեայ, չուզելով հասկնալ զիրենք, ընդհակառակն պատրաստ՝ զանոնք դատապարտելու։

Հայ իրականութեան մէջ այս երեւոյթը ոչինչ ունի տարօրինակ։

Երբեմն մեր երիտասարդութիւնը կը հասունար ծնողական յարկի տակ. անոր կամքով ակամայ կը թրծուէր հայրերու շունչով ու հեղինակութեամբ, վերջ ի վերջոյ իւրաքանչիւր ոք կը նոյնանար իր միջավայրին հետ, ուր մարդը ոչինչ էր, աւանդութիւնը ամէն ինչ։

Այս օրուան երիտասարդները նման են սակայն դրախտէն աքսորեալներուն. անտառակ որդիներ,— անշուշտ հակառակ իրենց կամքին — հօրենական տունէն կարօտն անգամ չունին։

Փոթորիկը որ զիրենք արմատախիլ ըրաւ՝ զանազան անուններ ունի — պատերազմ, գաղթ, տարագրութիւն, յետպատերազմեան տագնապ։ Այս ամէնը յանգած է վիթխարի անանկութեան մը. բարոյական այն բոլոր արժէքները, որոնք իմաստ ու շնչող կուտային հայերու կեանքին, թաւալ - գլոր անկում կրած են գաւառներու մօտ, կատարեալ քաոս, հոգեկան խուճապ... վերացական թեւերով թռչելու պատրանքին յաջորդած է մինչեւ սրունքները ցեխի մէջ խրած զգալու դառնութիւնը...

Այս կացութեան առջեւ իմաստութիւնը վերածուեր է լակոնական կարգախօսի մը ու խե՛ղճ անիծած աշխարհին, il faut se débrouiller, մանածնիս ներկենք ու անկէ անդին, գլուխ քարը...

Մանրացայ մեր ժամանակի բնորոշ այս պատկերին վրայ, որովհետեւ Հրաչ Զարդարեանի վերջին վէպը, «Մեր կեանքը» կարդալու պահուն, անկարելի է չխորհիլ այդ մասին։

Հրաչ Զարդարեան արդարեւ փորձած է իր վէպով կենդանացնել հայ կեանքի բեկումը, նախորդները այժմէութեաններէն զատող բարոյական antithèseը, որու անդրադարձումները աւելի չեշտուած են գաղութներու քան թէ տոհմիկ Արեւելքի մէջ։ Իբրեւ շրջագիծ՝ փարիզահայ մերօրեայ իրականութիւնը, ուր երիտասարդ հոգիները կը թեւաւորուին ոչ միայն իրենց ներքին զգայնութեամբ, այլ [illegible] snobismeով։ Արդիւնքը միեւնոյնն է. թիւրիմացութիւն հօրէ՝ զաւակ, երէցէ՝ կրտսեր, նախապատերազմի ու յետպատերազմի սերունդներու միջեւ։ Եւ աւելին. թիւրիմացութիւն՝ անհատի մէջ իսկ. մարդը բաժնուած ինքն իր մէջ, ինքն իր դէմ։

Հրաչ Զարդարեանի փորձը, թէեւ հեռու սպառելէ նիւթը, իր սեռի գիրքերուն մէջ անգամ ուշագրաւ գործ մըն է, անմիջապէս ու անկեղծ, գրուած՝ տաք ու սրտաբուխ շունչով։

Եթէ Թուրգենեւ հակադրեց ժամանակին «Հայրերը եւ Զաւակները», Հրաչ Զարդարեան կրնար իր վէպը կոչել «Երէցներ ու կրտսերներ», որովհետեւ մեր ժամանակի կռուոյթը շատ աւելի արագ հեռացուց եղբայրը եղբօրմէ, քան երբեմն տղաքը՝ իրենց ծնողքէն։

«Մեր կեանքը»ի տիրապետող լէյթմոթիվը երկու եղբայրներուն՝ Արսէն ու Տրդատ Տէրտէրեաններու յամր բայց յարաճուն անհամակերպողութիւնն է, կամ աւելի ճիշդ բախումը բարոյական երկու տեսակ կեցուածքի։ Արսէն, անդրանիկը, աչքն ու սիրտը բացուած պատերազմէն առաջ ու հայրենի երդիքի տակ, հակառակ ցնցումներուն, չէ կրցած թօթափել մեր արեւելքի աւանդապաշտ ու ընտանեկան բարոյականը։ Փոքրը՝ Տրդատ, յետպատերազմեան տղայ, հօրենի ներշնչումներէն աւելի կրած է ազդեցութիւնը օտար, անանուն միջավայրներուն, ֆրանսական լիսէին,— վերջապէս անած է Փարիզի մթնոլորտով։ Դիւրին է գուշակել իր ներքին դիմագիծը, խիղճը փակ, աչքը բաց. զուրկ բարոյական զգայնութենէ բայց հարուստ՝ ֆիզիքական կեանքով. կորովի սպորտէն թէեւ, բայց ոչ սպորտական. կոշտ ու բութ անտարբերութիւն մը, որ յաղթական է սեռային նուաճումներուն մէջ, բայց [illegible] սիրոյ առջեւ։ Դարավերջիկ երիտասարդը մէկ խօսքով, սկեպտիկ, անօդ, նորութեան շպարին տակ նախնական էակ մը, որ չի պատկանիր ո եւ է ընտանիքի, ազգի, պատմութեան, եւ որուն առջեւ կը բացուին անփառունակ յաջողութիւններուն դռները։

Անոնք սակայն գիտեն տրամաբանական աշխարհհայեացքի մը վերածել իրենց շարժառիթները. կը թուի արդարեւ թէ իրենց ապրելակերպը միակ աշխարհհայեացքի մը վերածել բանալ։

Հրաչ Զարդարեան զգուշացած է պոռոտ ու հատու չեշտ մը դնել այդ երկու եղբայրներուն հակամարտութեան վրայ. բանավէճերէ, գաղափարական շփումներէ աւելի անոնք կ'արտայայտուին պզտիկ դրուագներով, թաղուն եւ մանրիկ պատահարներով. քայլ ի քայլ չպոռթկալով հանդերձ, եղբայրներու թիւրիմացութիւնը կը զուռնացնէ վէպին ամբողջ հիւսքը.

Բախումը կը սկսի ընտանեկան տագնապով մը. Արսէն ու իր մայրը կը գտնեն որ Տրդատ իր աշխատած ոսկերչանոցէն փլաթինի փոշի կը գողնայ. եւ ահա տառը... Մօր անկարող յուզումը, եղբօր վիրաւոր ընդվզումը կը բախին Տրդատի դրապաշտ դատողութեան. «Ո՞վ չի գողնար... չէ՞ որ կեանքը կազմակերպուած է գողութեան վրայ...»։

Երկու եղբայրներուն խորթութիւնը իր ամէնէն եղերական նօտաները կ'անցընէ կնոջ պատմութեան մը առթիւ, որուն շուրջ կը զարգանան արդէն վէպին դրուագները, յանգելու համար ճակատագրական խզումին։

Տրդատ իր նուաճումներու կարգին, ճանչցած է Ֆրանսացի աղջիկ մը, Էլիզ, «Որդեցիկ»ը — միակ սիրոյ մը համար ծնած աղջիկ — զոր յղի ձգելէ վերջ, լքեր է հակառակ անոր գերագոյն անձնուիրութեան։

Ու մինչ Տրդատ այնուհետեւ կ'երթայ կնքելու հաշուի, գիրքի, պատեհապաշտութեան վրայ հիմնուած ամուսնութիւն մը,— առեւտրական ձեռնարկ մը,— տուն փեսայ երթալով հայկական Դաւիթեաններու մօտ, Արսէն, մեծ եղբայրը անձնատուր՝ գութի, խղճահարութեան եւ մասամբ անանուն զգացումներուն, կը մօտենայ Որդեցիկին, կը ջանայ դարմանել իր եղբօր չարիքը։ Բայց ան՝ աղջիկը արդէն «ճաթած անօթ» է. կեանքը կաթիլ կաթիլ կը փախի անկէ. Արսէնի բարեկամութիւնը կարծէք աւելի կը սաստկացնէ անոր սիրոյ վիշտը։

Էլիզին մահէն վերջ Արսէնն ու մայրը կ'որդեգրեն անոր պզտիկը, «Գտնիկ»ը. ահա սրտմտութեան նոր պատրուակ երկու եղբայրներուն, երկու ընտանիքներուն միջեւ... «Կարելի՞ բան է... ապօրինի տղայ մը՝ տան մէջ... չմնայի՛ր Մարտիրոս պէյ Դաւիթեանի նման ընտանիքի մը համբաւին... բարոյ յարաբերութիւններուն...»։

Գտնիկին պատճառաւ Տրդատ կը դադրի այլ եւս այցելելէ իր հարազատ մօր, նոյն իսկ անոր լուռ հառաչանքին, Հոգեվարքի նոպաներուն մէջ անգամ, հակառակ եղբօր թախանձանքներուն։

(Մնացեալը յաջորդով)

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

եղբայրները, իսկ գեղարուեստական խնդիրների համար՝ Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչ բժ. Գարեգին Զափբազեանը։ Ներկայացումները տեղի էին ունենում Ներսիսեան դպրոցում եւ շարունակւում են մինչեւ 1855, երբ գալիս եւ շարժման է միանում Վենետիկում Մխիթարեանների մօտ ուսում առած Սրապիոն Հէքիմեանը. Հէքիմեանի գործակցութեամբ հինգ տարի եւս ներկայացումները շարունակւում են, եւ այնպիսի խանդավառութեամբ, որ ի վերջոյ որոշում են եւ 1860 թւին կառուցում են սեփական թատերական շէնք։ Այս շէնքը, սակայն գրեթէ կեանք չունեցաւ՝ մէկ կամ ներկայացում միայն տալուց յետոյ դատապարտւեց անգործութեան, որովհետեւ նրա կառուցումը նկատւեց հակաօրինական, եւ այնտեղի ներկայացումները՝ իբր դայթակղեցուցիչ երեւոյթ։ Ներկայացումները մասնաւոր տներում եւ դպրոցներում շարունակեցին իրենց գոյութիւնը, բայց այնուամենայնիւ ընդհանուր ոգեւորութիւնն ընկաւ, մանաւանդ երբ Սրապիոն Հէքիմեանը եւ Ալթուն-Տիւրի եղբայրներն իրենց գործունէութիւնը փոխադրեցին Բերա(*)։

Հաս-գիւղն իր այս առանձնայատուկ թատերական կեանքով կատարեց կուլտուրական մեծ դեր,— նա հանդիսացաւ օրինակ եւ խրախոյս միւս թաղերի, ինչպէս մասնակի, նոյնպէս եւ ընդհանուր՝ կազմակերպւած թատերական գաղափարի յղացման եւ իրագործման, իսկ որ ամենագլխաւորն է, նա առաջ քաշեց եւ խրախուսեց Պոլսահայ թատրոնի ջահակիրներին,— Մազաքեան, Էյլէան, Մնակեան, Փէնկլեան, Փասուլեաճեան։ Հաս-գիւղն է, վերջապէս, Օրթագիւղն է, միասին այդ շրջանի հայ բուրժուազիայի ցայտուն գաղափարախօսը եւ իր նախասիրած խաղացանկով, նրա հետ միասին, այդ գաղափարախօսութեան հրահրողը։

Բայց ի՞նչ խաղացանկ ունէին առհասարակ այս բոլոր ժամանակի թատերախմբերը, եւ ո՞րն էր նրանց գաղափարախօսական եւ գեղարուեստական յատկութիւնը

Խաղացանկը մշակւած էր մեծաւ մասամբ կամ Մխիթարեան վարդապետների կողմից եւ կամ պատրաստւած էր նրանց անմիջական ազդեցութեան տակ։ Այս վարդապետների մշակած թատերական ուղղութիւնը, սակայն, շարունակութիւնն է այն ուղղութեան, որ հաստատեցին Լեհաստանի հայ կաթոլիկ կրօնականները ԺԷ. դարում։ Սրանց շրջանում ծագում առած Ս. Կոյսն Հռիփսիմէ եւ Սրտաշարժ ողբերգութիւն թատերական գրուածքների անուններն ինքնին նրանց կրօնական գաղափարախօսութեան մասին որ եւ է տարակուսանք չեն թողնում։ Տարբեր գաղափարախօսութիւն չէին կարող ունենալ եւ Մխիթարեան վարդապետների մշակած թատերգութիւնները, որոնց թիւը հասնում է 110ի, բոլորն էլ անտիպ՝ Վենետիկցիների մատենադարանում, եւ որոնց բոլորի նիւթն առնւած է «Ս. Գրքէն եւ սրբոց վարքէն»։

Ահա կրօնական այս նոյն գաղափարախօսութիւնն է, որ, դաշնակցած չէշտւած ազգայնական գաղափարախօսութեան հետ, կազմում է Կ. Պոլսում, վերածնւած հայ բուրժուազիայի հասարակական գիտակցութեան արտայայտութիւնը եւ հանդէս է գալիս տարբեր թաղերում ներկայացւած խաղացանկերի մէջ։ Այս թաղերի խաղացանկերի մասին վկայում են, թէ Գում Գաբուում «Աստուածաշնչէն քաղւած նիւթերու վրայ թատերգութիւններ կը բեմադրուէին» եւ կամ ներկայացւել են իտալացի բանաստեղծ Մետաստազիոյի «կրօնաշունչ» գործերը, եւ կամ Յովսէփ գեղեցիկ թատերգութիւնը։ Սկիւտարում ներկայացւել է ի մէջ այլոց Լուսաւորիչ, Պապ թատերգութիւնները, Սամաթիայում՝ Քրիստոնէական ընտիր ողբերգութիւն մը, Էնի Գաբուում Մեծն Ներսէս, Վարդան, Արշակ Բ. ողբերգութիւնները, Պէշիկթաշլեանի եւ Դուրեանի ողբերգութիւնները։ Այստեղ խաղացանկի մէջ յիշատակւում են թատերգութիւններ էլ Կոռնէյլից, Ռասինից, Մոլիէրից, յիշատակւում են նոյնպէս «զաւեշտներ» ընդհանուր անուան տակ անյայտ գործեր, իսկ Հաս-գիւղում ներկայացւել է գլխաւորապէս Բժ. Զափրաստճեանի Վարդան ողբերգութիւնը, Սարգիս Միրզա Վանանդեցու Միհրդատը եւ որ գլխաւորն է՝ Ս. Հէքիմեանի Ազգային ողբերգութիւնները։

Ս. Հէքիմեանի ողբերգութիւնները ժամանակով զուգադիպում են Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, ինչպէս Թովմաս Թէրզեանի, Թղլեանի եւ այլոց մշակած ողբերգութիւններին։ Այս հեղինակները Մխիթարեանների աշակերտներ են, եւ այժմ թատերգում են համաձայն իրենց ուսուցիչ եւ Պէշիկթաշլեանի գործունէութեան աշակից, բայց ԺԹ. դարի առաջին հայ թատերգակ Պետրոս վարդապետ Մինասեանի հրահանգների համաձայն։ Այս վարդապետը 1845 թւից ի վեր հանդէս է գալիս Խոսրով Մեծ եւ Սմբատ Առաջին ողբերգութիւններով։ Նրա թատերագրական սկզբունքներն արձանագրւած են առաջին ողբերգութեան առաջաբանում, ուր նա թատրոնը բաժանում է երկու տեսակի,— կրթական եւ ցոփ թատրոն։ Ցոփ համարում է նա այն թատրոնները, ուր ամուսնական կամ առհասարակ սիրային յարաբերութիւններն են ներկայացւում։ Այսպիսի՝ ներկայացումներն է նա համարում իբր թէ Եւրոպացիների անպարկեշտութեան եւ կամ առհասարակ ներկայ դարի չարիքների պատճառը։ Նա կոչ է ուղղում «ազգայիններին», «թէ կ'ուզեն մեծնալու օգտակար ըլլալ ազգին եւ վերահաս նորանոր չարիքների առաջքն առնել», պէտք է խուսափին այս տեսակ թատրոնից եւ պէտք է հետեւեն առաջին տեսակ՝ «կրթական» թատրոնին, այսինքն՝ ոչ մի սիրային հարց՝ բեմի վրայ, ոչ մի կին դերող անձ՝ գրուածքում, եւ ոչ մի դերասանուհի՝ բեմի վրայ։ Այդ «ազգայինները» պէտք է տան այնպիսի գրւածքներ, որոնք «միտքը զերծ պահելով մեղմէի եւ վայրաքարշ կիրքերէ, աստուածպաշտութեան, ազգասիրութեան եւ ամէն տեսակ առաքինութեամբ կը բորբոքին»։ Ահա այն նոր տեսակի Արիստոտէլեան պոէտիկան, որի համաձայն աշակերտները գրում են թատերգութիւններ(*)։

Այս աշակերտների եւ առհասարակ Մխիթարեանների հետեւողութեամբ զանազան յայտնի եւ անյայտ անձերից գրւած «ազգային» եւ կամ «քրիստոնէական» ողբերգութիւնները գեղարուեստական վայելք չեն հետապնդում, նրանք մեծ մասամբ հետեւողութեամբ են շինւած, զուրկ տաղանդից, եւ որոնց մէջ, մասնաւորապէս ընտանեկան բեմերում ներկայացւած, ինչպէս եւ Պէշիկթաշլեանի թատերգութիւններում, բացակայում է սէրը, եւ ուր ֆանատիկական յղացումների միջոցով սրւում են ուսուցչի բարոյացուցիչ «կըրունքները»,— աստուածպաշտութիւն եւ ազգասիրութիւն, սկզբունքներ, որոնք նոյնանալով նոր զարթնող բուրժուազիայի, առաջին հերթին Հաս-գիւղցիների գաղափարախօսութեան հետ, դառնում են այն երկու հիմնական նշանաբանները, որ դեկլամացւում են ինչպէս սրանց, նոյնպէս եւ սրանց միջոցով միւս թաղերի ներկայացումները։

Այնուամենայնիւ, երբ նկատի ենք առնում այս խաղացանկը, ինչպէս եւ տարբեր թաղերում ներկայացումները խրախուսելու համար հետեւեալ անուններով կազմւած ակումբներն ու լսարանները,— Դրասէր ակումբ, Արուեստագիտաց թատերական ընկերութիւն, Հայկական թատրոն, Հայկական ընկերութիւն, Հայկական բարեկրթաց ընկերութիւն,— երբ նկատի ենք առնում, որ թատերական այդ գործին մասնակից է բուրժուազիան՝ իր տրամադրելի նիւթական միջոցներով, մանր բուրժուազիան՝ [illegible]ութիւնը իր մտաւոր եւ բարոյական ուժերով, մասնակից է եւ հոգեւորականութիւնը՝ յանձին Մկրտիչ Խրիմեանի, Ներսէս Վարժապետեանի եւ Սարգիս Գասպարեանների, որոնք պաշտպան են իրենց ներկայութեամբ մեծարելու եւ խրախուսելու թատերախաղերը, այս բոլորից յետոյ՝ գալիս ենք այն եզրակացութեան, որ Պոլսոյ հայկական միջավայրում թատերական գործունէութիւնն ազգային-կրօնական լուրջ հանգամանք է, եւ հեռու չէ օրը, երբ նա դուրս գալով իր մասնաւոր ընտանեկան միջավայրից, պիտի առնէ հրապարակային պաշտօնական բնոյթ։

Արդարեւ, չուշացաւ այդ օրը։

(*) «Լոյս», շաբաթաթերթ, 1901, էջ 36, 87; «Ընդարձակ Օրացոյց», էջ 254; «Բիւզանդիոն», 1904, թիւ 587; «Թէոդիկ», 1925, էջ 400։

(*) Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Զօպանեան, էջ 37.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Տէրտէրն առաց՝

●●●●

Այս բաժնին մէջ տալու էինք Վանայ ժողովրդական երգերէն մին,— պակաս թուելով մեզի՝ խնդրեր էինք մեր ընթերցողներէն ամբողջացնել զայն։ Թուլչայի (Ռումանիա) մեր ընկերներէն՝ Մ. Կոստանեան մեզի ղրկած է այդ գեղեցիկ երգին ամբողջութիւնը, որ ահաւասիկ

Երէկ մեր տէրտէր ձիկ առաց·
— Ի՞նչ խօրօտիկ աչքեր մ'ունիս։
Ես էլ մեր տէրտիրոջն ասեցի·
— Դեղդիր մը տուր դընեմ իյնէ։

Երէկ մեր տէրտէր ձիկ առաց·
— Ի՞նչ խօրօտիկ ծամեր մ'ունիս։
Ես էլ մեր տէրտիրոջն ասեցի·
— Սանտրիկ մը տուր զարնեմ իյնէ։

— Ի՞նչ կլորիկ գլխոխ մ'ունիս·
— Ծաղմէ մը բեր խիկմ իյնէ·

Ի՞նչ պտղըտիկ բերան մ'ունիս·
— Տանձիկ մը բեր դընեմ իյնէ։

— Ի՞նչ բարակիկ մէջքիկ մ'ունիս
— Քամար մը բեր կապեմ իյնէ։

— Ի՞նչ մարմարէ ջանիկ մը ունիս·
— Շապիկ մը բեր խայնեմ իյնէ։

— Ի՞նչ չինարի պաժիկ մ'ունիս·
— Դալմէ մը բեր խայնիմ իյնէ։

— Ի՞նչ շաղշաղուն մատներ մ'ունիս·
— Մատնիկ մը բեր ընցուցեմ իյնէ։

— Ի՞նչ խօրօտիկ պլակ մ'ունիս·
— Բլազիկ մը բեր ընցուցեմ իյնէ։

— Ի՞նչ բարակիկ ձեռներ մ'ունիս·
— Թաբպալ մը բեր ընցուցեմ իյնէ։

— Ի՞նչ խօրօտիկ ոտներ մ'ունիս·
Սօլիկ մը բեր խայնեմ իյնէ։

Երէկ մեր տէրտէր ձիկ առաց·
— Ի՞նչ կարմրրիկ երես մ'ունիս։
Ես էլ մեր տէրտիրոջն ասեցի·
— Բերանդ բեր քունմ իյնէ։

Էրիկ ջան..

»»» :«««

Գ. Թարվէրդեան Երեւանի Գրական թերթին մէջ (20 մայիս) կը հրատարակէ մէկ-երկու աշուղական երգեր, զորս հաւաքած է Հայաստանի գաւառներէն։ Թարվէրդեան հաւաքած է աւելի քան 600 նման երգեր, որոնք կը պատկանին ծանօթ եւ անծանօթ հայ աշուղներու։ Երգը, զոր կ'արտատպենք, կը պատկանի աշուղ Նուիկի, Զանգեզուրի Խնձորեսկ գիւղէն,— ապրած է յիսունական թուականներուն։

Գլխէդ խելքի եռու չի գալիս,
Տախտակդ պակաս, էրիկ ջան։
Մօրից էդպէս ծնել ես դու,
Էդպէս կը մնաս, էրիկ ջան։

Ջամալդ նման սաղայել,
Քնութիւնդ դահա աւել,
Գործում ազուէս, ուտելում գէլ,
Խօսելիս լալպազ, էրիկ ջան։

Անիծուէ՞ր, ով եղաւ պատճառ,
Ինձ չըգցէր կրակը վառ,
Լեզուդ կծու, խօսքերդ դառ,
Մոլի գումարբազ, էրիկ ջան։

Նուենկն եմ, ինձ քեզի պէտը
Հարկաւոր չէ օրէս դէսը,
Էլ չես տեսնի իմ երեսը,
Քանի դու կաս, էրիկ ջան։

Լոհէնկրին..ֆրանսական

= • =

Ուսումնասիրութեան անսպառ աղբիւր կը կազմեն Վակնէրի գործերը, որոնք յօրինւած են ժողովրդական դիւցազնավէպերու վրայ։ Մինչ այժմ այնպէս կը կարծուէր թէ Վակնէր այդ աւանդավէպերը կը քաղէր Հոլանտական շրջանէն, որ, իր հրաշալի բնանկարներով, ներշնչարան մըն է հէքեաթներու եւ դիցավէպերու։ Վերջերս, սակայն, կը հաստատուի որ Հոլանտական կարծուած այդ աւանդավէպերը հեռու երկիրներու ստեղծագործութիւններ են։ Այսպէս այս [illegible] մէջ գրեթէ անգամ մը թէ Փարսիֆալը, ըստ նորագոյն պրպտումներու, հայկական ծագում ունի։ Եւ ահա կը հաստատուի դարձեալ, որ Լոհէնկրինը ծագումով ֆրանսական աւանդավէպ մըն է։

Այս աւանդավէպը օգտագործած է առաջին անգամ Վոլֆրամ էշէնպախցի, գերման բանաստեղծ մը որ ապրած է 1170 — 1220 թուականներուն։ Վակնէր Փարսիֆալը, ինչպէս Լոհէնկրինի նիւթը առած է Վոլֆրամէն։

Իսկ թէ ի՞նչպէս Վոլֆրամ գտած է այս աւանդավէպերը,— այս մասին զանազան տեսակէտներ արտայայտուեցան վերջերս։ Ֆրանսացի մը, Կեօզի, երբ գրեց թէ Լոհէնկրինի աւանդավէպը հարաւային Ֆրանսայէն ճամբորդած է Գերմանիա, խիստ քննադատութիւններու ենթարկուեցաւ։ Այսուհանդերձ Կեօզի կը պնդէր, եւ կ'աւելցնէր թէ Լոհէնկրինի դիմախօսութիւնները (tenson) լսած է իր մեծ հօրմէն, մեծ-հայրն ալ իր կարգին՝ հովիւէ մը։

Այս վկայութենէն զատ, երկու գերմանացի հնախօյզներ, Օթթօ Ռան եւ Վալթէր Բուժմէլ, եկան իրենց պեղումներով հաստատել թէ իրապէս Վակնէրի օփերաներուն նիւթը կուգայ Արիէժէն (Հարաւային Ֆրանսա), ուր կը գտնուի Կրաալի տաճարը։ Գերմանացիները կը շարունակեն պեղել Կրաալի տաճարին աւերակները։

«Կրաալ» կը նշանակէ սկուտեղ կամ բաժակ, եւ ըստ աւանդութեան, այս այն բաժակն է, որով Յովսէփ Արիմաթացի Յիսուսի խոցուած կողէն հոսող արիւնը հաւաքեց ու պահեց։

Այս նշխարը, որ պահուած կը մնար Մոնսալվայի տաճարին մէջ, հրաշքներ կը գործէր։

Փարսիֆալ, որ, մօրը հոգածութեան պատճառով, երկար ժամանակ հեռու կ'ապրէր ասպետական կեանքին արկածախնդրութիւններէն, որսորդութեան ելլելով կը հասնի մինչեւ Կրաալի տաճարը։ Հարցախնդիր երիտասարդ, կ'այրի Կրաալի տաճարին խորհրդաւոր գաղտնիքով։ Կ'երթայ կը ներկայանայ ճգնաւորի մը, որ իրեն կը բացատրէ հրաշագործ նշխարին գաղտնիքները։ Փարսիֆալ, ի վերջոյ, կը յաջողի մտնել Կրաալի տաճարը, ուր թագաւոր կը հռչակուի։

Այս Փարսիֆալի տղան է, որ կը կոչուի Լոհէնկրին։ Պրապանի իշխանուհին իրեն օգնութեան կը կանչէ զայն, պաշտպանելու համար թշնամիներուն դէմ։ Լոհէնկրին օգնութեան կը փութայ եւ կ'ազատէ իշխանուհին, կ'ամուսնանայ հետը՝ երդում առնելով որ երբեք պիտի չհետաքրքրուի իր ծագումով։ Իշխանուհին կը դրժէ երդումը, այնպէս որ Լոհէնկրին կը մեկնի նստած՝ մակոյկի մը մէջ, զոր կը քաշէ կարապ մը։

Ընդունելով այս աւանդավէպերուն ֆրանսական ծագումը, ի՞նչպէս բացատրել անոնց ճամբորդութիւնը դէպի Գերմանիա.

Կեօզի կը գրէ թէ Սիմոն աը Մոնֆորի զինուորները, երբ, 1213 թուականին, ասպատակեցին Հարաւային Ֆրանսան, իրենց հետ տարին թանկագին աւարներու մէջ հին ձեռագիրներ ալ։ Հռէնոսի շրջանին վանքերու միաբանները զինուորներու ձեռքէն առին ձեռագիրները եւ պահեցին։ Ահա այդ ձեռագիրներն է, որ Վոլֆրամ, իր մահէն առաջ, օգտագործեց եւ իրմէ վերջ, իր գրութեան վրայէն օգտագործեց Վակնէր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Միայն տալ հոգի

— o —

Փարիզահայ թերթերուն մէջ կարդացի՝ Տիկին Փրթի Տէր Պօղոսեանի կողմէ Հայոց մասին տրուելիք ֆրանսերէն դասախօսութեան ազդը, պարտականութենէ մղուած, շաբաթ երեկոյ ուղղուեցայ ծանուցուած վայրը։

Քիչ մը ուշ մնացած ըլլալով կը կարծէի տեղ չգտնել, քանի որ դասախօսութիւնը ուղղակի կապ ունէր մեզի հետ։ Կ'երեւակայէի նոյնպէս խճողուած մուտքին մէջ, հրմշտուք, ինչպէս սովոր ենք տեսնել յաճախ։

Զարմացայ սխալած էի սակայն։ Շէնքին գլխաւոր մուտքին մէջ ամայութիւն միայն գտայ։ Օտար երկու-երեք սարդ մը գիս առաջնորդեց շէնքին մեծ սրահը։ Զարմանքս մեծ եղաւ, երբ հոն ալ գտայ միայն երեք հոգի։

Պահ մը փորձուեցայ խորհիլ՝ թէ մի գուցէ սխալ տեղ առաջնորդուած էի եւ դասախօսութիւնը կը կատարուէր ուրիշ սրահի մը մէջ։ Ուրիշ մըտածում մըն ալ ունեցայ, չէ՞ որ սովոր ենք հանդէսի մը կամ հաւաքոյթի մը ծանուցման ժամանակէն մէկ ժամ ուշ գալ, հետեւաբար դեռ կանուխ էր ... ։

Ներկաներու թիւը եօթը եղած էր։ Ընթերցանութեան մէջ խօսաուղուած էր. յանկարծ ֆրանսերէն յայտարարութիւն մը,— սեւեր հագած կնոջ մը կողմէ.

— «Նկատելով որ շատ քիչ է մեր թիւը, կը խնդրուի վերնայարկի սրահը ելլել»։

Հետեւեցանք բոլորս ալ։ Պզտիկ սրահը սակայն աւելի բարեխառն չեղաւ, երեք նորեկներով ներկաներու թիւը հասաւ տասնի։

Նոյն սեւաւոր կինն էր որ անցաւ ամպիոն եւ սկսաւ իր ֆրանսերէն դասախօսութիւնը։ Տիկին Փրթի Տէր Պօղոսեանն էր։

Շատ խնամքով պատրաստուած դասախօսութիւն մը։ Հայ ժողովուրդի ծագման մշուշապատ շրջանէն մինչեւ մեծ պատերազմը։ Անոր պատմութիւնը, քաղաքակրթութիւնը եւ մեծ դէմքերը։ Ծանրացաւ Բագուի հայկական ջարդերուն վրայ, տուաւ իր ականատեսի վկայութիւնները եւ իր գիրք իբրեւ ապացոյց։ Դէմքին վրայ կ'արտացոլար սարսուռը այդ սարսափի օրերուն.

Ըսի՝ խնամուած եւ գնահատելի դասախօսութիւն մը։

Նպատակս չէր սակայն կատարուած դասախօսութեան նիւթը տալ հոս ամբողջութեամբ, այլ հարցնել.—

Ո՞ւր էր հայ մտաւորական դասը։

Ո՞ւր էր հայ կինը, լսելու իր [illegible] քրոջ խօսքը, իր ցաւին ու տառապանքին մասին։

Ո՞ւր էր վերջապէս Կովկասի նախկին պատերազմիկներու միութեան վարչութիւնը որ տուած էր իր հովանաւորութիւնն ալ։

Հիւթեղ դասախօսութիւն մը, ՏԱՍԸ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԻԱՅՆ։

Հայուհի դասախօսուհին ի՞նչ տարաւ իր հետ այդ երեկոյ իբր տպաւորութիւն,— չեմ գիտեր։ Գիտեմ միայն բարոյական ու նիւթական հաշուեկշիռը իր աշխատանքին եւ վազվզուքներուն՝ դուռնէ դուռ, խմբագրատունէ խմբագրատուն.— Տասը ունկնդիր միայն, որոնց քանի մը հո[illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾԸ

- o -

Ղալաթիոյ կամուրջէն կ'անցնէր ան, սեւեր հագած։ Գեղեցկութեան դաշտանիքը հոգ է, կ'ըսէին անոր հետեւողները, անոնցմէ մէկը մանաւանդ, սեւ բունդի մը գեղեցկութեան խոտացումը կ'երեւի դէմքին վրայ, կ'ըսէր, ու նայած տեղն, սիրտը հատնող ազդեւրի մը պէս կ'իջնէր քիչ քիչ իր անյատակ խորութիւնները

Իրաւ ալ շնորհ մը կար անոր գեղեցկութեան մէջ՝ բացառապէս թափանցիկ, ու որքան նայէիր, կը խոռոչնար ան, հորիզոնը կը բանար առնէր մտած հոգիին։

Ասանկ երբ՝ «չտեսնուած» բան, գեղեցկութենէն աւելի բան մը կար հոն։ Հալած վարդերու դժայլելի կարմիր մը՝ լուսնի հանդարտութիւնով կը կենար հոն։

Տեսնողները, անոր հասակը բանի հետ չէին կրնար բաղդատել. անտառներու կանաչ արեւին տակ բուսնող ծաղիկի մը, իր հրապոյրին բոլոր փափկութիւնովը երկարած։

Աչքերը, երբ ընտանի քմահաճոյքի մը տակ, կ'օրօրուէին հարցումի մը նման, ժպտիլ ուզած տեսն, զոյնի մը ճառագայթը կը մարէր դէմքին վրայ։

Շատերուն աչքերը մնացին անոր ճամբան, երբ կամուրջին ծայրը, անհետացաւ ամբոխին մէջ, սրբուելով լուսաւոր գիծի մը նման՝ հեռաւոր հորիզոնին ետեւ։

Արձանագործը կեցաւ կամուրջէն ներքեւ մը վեր, ու խորհրդաւոր մարդու մը նման, նայեցաւ հեռացող անծանօթուհիին։

Շատեր անտարբեր ու հանդարտ իրենց կեանքի տափակութեան մէջ, կ'երթային, կուգային...

Արձանագործը կը նայէր կամուրջին մինչեւ միւս ծայրը, ուր, անցնող անծանօթուհիին ճամբան բացէ գծի մը պէս կ'երկարէր, գիշերուան մաքուր երկինքին մէջ կամարուող Յարդգողի կարծես, որուն համար ճամբայ մըն է, կ'ըսեն, խորհրդաւոր։

Իր երկու կուշտերը ծովը կ'երեւար գարնան երկինքէն մը աւելի կապոյտ։ Ոսկեհետ արեւը հանդարտ էր, լոյսերը իրենց պայծառութեամբ կ'իջնէին վար։ Տեղ տեղ աղուոր վերջալոյսի մը ծփանքը կ'երեւար։

Տուները, անհամաչափ առանձնաւորումով մը, կը շարուէին բլուրներու մինչեւ կատարները՝ հինգած պատանիներու նման, ուր, ծովին տարփանքէն հեծկլտուքներովը գինովնալու համար, հէքեաթունակ հոգիներ կը բնակէին կարծես։ Այս քաղաքը, իր պատմութիւնը խորհրդանշող գաղտնիք մը ունէր՝ հէքեաթին արժանանալ վարդերովը բոցավառ։ Ան, իր մեծափառ վայելչութիւնը շնորհալի, ծովին կ'առնէր՝ մանուշակի դաշտի մը պէս տարածուած ոտքերուն տակ։

Արձանագործը, քանի հեղ դիտած էր այս տուները, ծովը ու հազարաւոր աղջիկներ, թիւ չկար, բայց այս անգամ տուները իրենց սիրտերը կը ցուցնէին քաղաքին, ծովը երկինքի մը քաղցրութեամբ, իր աղամանդէ երազներովը կը շողար բացառապէս գեղեցիկ, եւ անհետացող անծանօթուհին բան մը ունէր չմեռնող՝ դէմքին վրայ, աչքերուն խորը, որուն նայուածքին խորութիւնը կեանքի հորիզոնները կը չափէր։ Ցնորք մը կար այդ հեռացող կնոջ վրայ, կեանքը գեղեցկութեան ամէնէն անթերի ձեւը, բան մը կար վերջապէս, որ իր հոնդորութիւնովը դժայլելի, գերեզման մը արժանութիւնը ունէր խաղաղիկ։

Ի՞նչ էր այդ արժանութիւնը, ոսկի ու զոգադաց ... այդ արժանութիւնը կը ժպտէր կարծես ... վիշտերու ամէնէն խորհրդաւոր ճառագայթումն էր ան՝ ստուերներէն դալուկովը զոզղոյնան։ Ասանկ բան չէր տեսած դեռ լոյսի պէս մաքուր երեսի մը վրայ. ու ծովը որ գեղեցիկ էր այնպէս իր գեղեցկուհիներովը անզուգական, տուները որ հանդարտութիւն մը ունէին իրենց ներքին այնքան խորունկ յուշումներովը գերեզմանացած, խորհրդաւոր հրապոյր մը կը պահէին՝ շարժէ քողովը իրենց գաղտնիքին։

Արձանագործը քալեց կէսին մինչեւ կամուրջին կէսը, ու կանգ առաւ՝ արձանները երկնցող փայլովը ձողին։ Բան մը ինկած միտքը, երազներու շարժման ալիքներ [illegible] մը մէջ երկարող։ Ի՞նչպէս կարելի էր թափանցել այդ հեռացող կնկան [illegible] արուեն, ու տեսնել հոն ձեռնարկած բոլոր գաղտնիքները, տեսնել յուշումները իրենց խորհրդաւոր ալեկոծումին մէջ։ Հոգ էր կեանքը, հոգ էր մարդը իր բոլոր փայլերեկներուն մէջ։ Իրեն այնպէս կուգար թէ, հազարաւոր սիրտեր իր կուրծքին տակ կը զարնէին. իր սրտին մօտն էր աշխարհը, որուն սարսափները կը կաթկթէին իր կուրծքին անդին առաջ տածուող անհունութեան խորքը։

Անծանօթուհին հեռացեր էր, բայց անոր աչքերէն լոյս մը մնացած, կեանքի բոլոր տրտմութիւններուն պէս կը քալէր իր սրտին։

Ի՞նչ էր այդ առեղծուածային դէմքը հազուադէպ...

— Արձանագործ ... մրմնջեց ու լըռեց։

X

Աշխատանոցի դրան առջեւ կանգ առաւ արձանագործը։ Բան մը կար միտքը լոյսի պէս անուշ, ու աւելի քաղցր քան բոլոր երգերը աշխարհներուն։ Իր աչքերը ադամանդով լեցուն երկու բաժակներու պէս կը շողային։ Առաւօտ արթնցած տեսն, շատ զըւարթ, մտածումի սարսուռ մը սրտին խորը իջած, չէր ուզեր բանալ բերանը ու կը նայէր լռութեամբ։ Միւսներն լռութիւնովը կեցած հիմակ ալ, երբ բացաւ դուռը, արձանները բոլոր նայեցան իրեն։ Օրերէ ի վեր արտառուչ կերպարանքի մը տակ, ու ամէն մէկ արձանին առանձին նայեցաւ իւրաքանչիւրին։ Կարծես մէկ մէկ հարցում ըրելով անոնց, քարերուն լռութիւնը կը ծանրանար կուրծքին վրայ։

— Կը լսե՞ն ... մրմնջեց, ողբերգական այնպիսի ձայնով մը որ, արձաններուն վրայէն բոլոր սարսուռ մը անցաւ։

Երբ իր տպաւորութիւններուն աղօտութիւնը կ'ունենար կանուխէն, կը մտածէր հասած ըլլալ երազներու հասունութեան։ Այս վերջին տպաւորութիւնը սակայն, հոգիի խորունկ ճառագայթումի մը ձեւը չինած իր մէջ, կարծես սրտին խորը ծնած էր իր երազին մաքուր խորհրդանիշը, եւ ան արտաքուստ ու մեծ ամէն բանէ աւելի, արցունքով լեցուն աչքերը, նայեցաւ արձաններուն, երբ նայուածքը թափուած մնաց անկիւնը գրուած խոշոր մարմարեայ անտաշ քարին։ Այն տեսն անծանօթուհին, բոլոր իր գեղեցկութիւնովը դիւթանուշ, աւելի ամփոփ իր երազներուն մէջ կնոջական, ու աւելի տրտում, մութին խորէն երեւցող աստղի մը նման, տեսաւ հոն մարմարին մէջ...

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

րութեան մը եւ ապրիլ մեծ ընկերութեան մը: Այս վերջինը բռնուեցաւ Նամակատան մէջ): Գիտական քննութիւնէն կ'երեւայ թէ ռումբերը կը պարունակեն տեսակ մը փառօդ որ գիտուն կրնայ շինուիլ, որ եւ է տունի մէջ. [illegible] մը մէջ եւ կը պայթի թելի մը միջոցաւ, երբ ծրարը բացուի [illegible] ըր շատ խիթին է:

Պարսից Շահը Թուրքիոյ մէջ

Տրապիզոն հասաւ հինգշաբթի օր, եւ անմիջապէս «Եաւուզ» զրահանաւը նստելով, գնաց Սամսոն, ուղեկցութեամբ թրքական տորփիլի. Դիմաւորելու գացած էր տրամէյին նախարարը: [illegible]

կենք հինգով եւ կ'ունենանք նիւթական նշանի արդիւնքն ալ:

Այսպէ՞ս պիտի վարձատրենք մեր դատին ու ցաւին նուիրուողները:

Թուրքը ունեցաւ իր Ալժիրէ խոխը հանդէսները: Եթէ մենք դեռ չկրցանք պատրաստել լեզուագէտ հայ կինը՝ մեր դատն ու ցաւը ճանչցող Եւրոպայի եւ Ամերիկայի, գոնէ գիտնանք օգտուիլ այդ գետնին վրայ պատրաստուած օտար ուժերէն:

Կը հարցնեմ «Կովկասի նախկին պատերազմիկներու միութեան վարչութեան», պիտի ուզէ՞ք փրկել ձեր արժանապատուութիւնը, այդ օգտաշատ դասախօսութիւնը կրկնել տալով լաւ կազմակերպութեամբ մը հաւաքուած հոծ բազմութեան մը առջեւ: Այս միայն կրնայ դարմանել եղած խայտառակութիւնը

ՄԱՆՈՒԿ ՔԻՊԱՐԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ երրորդ վիճաբանական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի:

«Կովկասեան Դաշնակցութեան» մասին տեղի պիտի ունենայ միտքերու թեր ու դէմ փոխանակութիւն:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՄՕՏ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով: Երգ. Պար, Նուագ:

Կը նուագէ Թառիստ Գ. Յովհաննէսեան:

Հաղորդ. միջոց.— Փորթ Վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Յէյմ տը Մուլինօ էնվալիտէն յոգնակառք եւ իջնել Կաա տը Մէօտօն: Մէթրօ Mairie d'Issy-ի քով թաքսիներ կան, որ 3 ֆրանքով շիտակ դաշտահանդէսի վայրը կ'առաջնորդեն:

MAX-MAXUDIAN

Le Gérant: H. STEPHAN 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.210

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԿԱՅԱՐԱՆ ՀԱՄԱՐ՝ Métro TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 19 Juin 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ · 10e Année N° 2525

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

»»»··«««

Երկուքի բաժնուած է հանրային կարծիքը, Կովկասեան Հարցին առթիւ:

Մէկը այն՝ որ խրատուած անցեալի դասերէն, եւ իւրացնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտները, մօտէն կը տեսնէ կացութիւնը: Իսկ միւսը՝ անանուն հոսանք մը, որ ամէն բան բախտին ձգած՝ կը յօրանջէ ու կը խոկայ:

Այս վերջինը այնքան վստահ է Մոսկուայի ամենազօրութեան վրայ որ, կը ծաղրէ վաղուան համար մտածողները: Եւ «սոսայիզ պէրքէմալ ուըր»ի հոգեբանութեամբ տարուած, աչք ու ականջ կը փակէ ո՛ր եւ է վրդովիչ պատկերի առջեւ: Կարճ խօսքով, ըսել կ'ուզէ.— Կառավարութիւն ունինք, ան կը մտածէ. դուք ինչո՞ւ էք իրար անցեր:

Ժամավաճառութիւն պիտի ըլլար զբաղիլ «բան մը չընելու» եւ բազկատարած աղօթելու սահմանուած այս խառնիճաղանճով:

Անոնք երէկ ալ այսպէս էին, պատերազմէն առաջ թէ վերջը, խաղաղութեան թէ փոթորիկի ատեն: Թերեւս բաներ մը սորվեցան, վերջին 10–12 տարիներու ընթացքին. բայց ոչ թէ զգաստանալու, այլ աւելի թմրելու կամ կառչելու համար:

Ապացոյց՝ գաղութներու այսօրուան պատկերը:

Չէ՞ք տեսներ որ անոնց իւրաքանչիւր թեւը կամ գլուխը մրցումի ելած է միւսին հետ, ազգ. ինքնապաշտպանութեան ճակատէն քար մը աւելի քակելու, խոչընդոտ մը աւելի բարդելու, մթնոլորտը աւելի թունաւորելու, անշնչելի դարձնելու համար:

Գիտութիւնը միջոցներ հնարած է պայքարելու համար թունաւոր կազերու աւերին դէմ: Գիտէ՞ք միջոց մը, որ կարենար եթէ ոչ խափանել, գոնէ սահմանափակել այս բարոյական կազերուն չարիքները...

X

Ուրեմն, մեր խօսքը անոնց հետ է որոնք արթնութեամբ եւ ուշիութեամբ կը հետեւին օրուան դէպքերուն, կ'ըմբռնեն անոնց իմաստը, եւ միտք ու սիրտ կը հասցնեն, ելք մը գտնելու համար:

Անոնց համար է որ մենք պարբերաբար կ'արծարծենք Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի ճակատագրին հետ կապուած խնդիրներ: Անշուշտ հանրային կարծիքը արթուն պահելու մտահոգութեամբ, եւ ոչ թէ չնդալից լուրեր տարածելու կամ խուճապ առթելու համար:

Ահա թէ ինչո՛ւ կրկին կ'արծարծենք փշոտ խնդիր մը, կովկասեան հարցը, բազմաթիւ անակնկալներու առնչութեամբ:

Արդ, Կովկասը կրնայ փոթորիկներու մատնուիլ, կա՛մ պատերազմի եւ կամ ներքին յեղափոխութեան մը պարագային:

Առաջինը աւելի հաւանական կը թուի քան երկրորդը:

Ներքին յեղափոխութեան մը անմիջական վտանգները շատոնց անցուցած է Խ. Միութիւնը: Ուրիշ խնդիր թէ՝ ո՛ր եւ է պատերազմ կրնայ յեղափոխութեան յանգիլ:

Իսկապէս այնքան եղերակա՞ն է մեր վիճակը, մէկ եւ միւս փոթորիկի պարագային:

Կացութիւնը ճիշդ ա՞յն է ինչ որ կը տիրէր 1914ի սարսափներէն առաջ:

Այս հարցումին պատասխանելու համար, անհրաժեշտ է աչքի առջեւ ունենալ երկու հիմնական պարագաներ.—

1. Ինչպէս ամբողջ աշխարհի, Կովկասի մէջ ալ չափազանց սուր հանգամանք ստացած են ազգայնական տենչերը, հետեւաբար եւ անջատական ձգտումները: Մանաւանդ որ, կովկասեան ժողովուրդները աւելի քան երկու տարի ճաշակած եղան անկախութեան վայելքը:

2. Նախապէս անկախ եւ այժմ բռնի կցմցուած հանրապետութեանց վիճակը, խորհրդային իշխանութեան տիրապետութենէն ի վեր:

Աւելորդ է ծանրանալ առաջին կէտին վրայ: Կովկասեան բոլոր ժողովուրդները աւելի քան երբեք փարած են անկախութեան գաղափարին: Եւ եթէ Հայերը զգուշանալու եւ վերապահութեամբ շարժելու շատ մը պատճառներ ունին, միւսները՝ Վրացի, Ազէրի եւ Լեռնական, յայտնի եւ գաղտնի բոլոր միջոցները կը փորձեն, օր առաջ իրենց իտէալին հասնելու համար:

Անոնք ոչ արմատախիլ եւ ցիրուցան բազմութիւններ ունին, ոչ ալ հողային խնդիր: Այնպէս որ, ճամբան բաց կը տեսնեն, օտար լուծը թօթափելու համար:

Այս գիտակցութիւնը սերտօրէն միացուցած է անոնց արտասահմանի ներկայացուցիչները, որոնք 1921էն ի վեր անուն եւ աթոռ կը փոխեն, բայց անխախտ կը պահեն իրենց հիմնական ծրագիրը,— բաժնուիլ Ռուսաստանէն, ապաւինելով Թուրքիոյ բարեկամութեան եւ անոր կռնակը կանգնած պետութեանց աջակցութեան: (Լեհաստան, Մեծն Բրիտանիա եւն.):

Իրենք իրենց մէջ ուխտ կազմած ըլլալով այս մասին, անոնք ամէն միջոցի կը դիմեն, իրենց ետեւէն քաշելու համար Հայերն ալ, Դաշնակցութեան միջոցաւ:

Լայնօրէն բացատրած ենք թէ ինչո՛ւ կը բաժնուին մեր ճամբաները, երբ հարցը կը դրուի չէշտակի, երկու կողմէն ալ:

Արկածախնդրութիւն չէ՞ Հայերու այս ձեռնպահութիւնը, որ կը նշանակէ նաեւ կղզիացում:

Մեր կարծիքով, բուն արկածախնդրութիւնը պիտի ըլլար միակողմանի մասնակցութիւնը եւ ոչ թէ արթուն ձեռնպահութիւնը:

Որովհետեւ — ահա «Կաւկազ»ն ալ վկայ՝ իր վերջին յայտարարութեամբ— իսկապէս պղտոր մարզանք մըն է որ կը կատարուի, համատարած անստուգութեան մէջ, չափազանց վարդագոյն ակնկալութիւններով:

Այստեղ արդէն կը հասնինք երկրորդ հիմնական հարցին:

Շ.

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»»··«««

(Ա. ՕՐ, ՅՈՒՆԻՍ 7)

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէջ կը կարդանք (յունիս 8).— Երէկ կէսօրէ յետոյ Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի սպանութեան պատճառով առաջին կարգի մարդասպանութեամբ մեղադրուած ինը մարդոց դատավարութեան համար ընտրուեցան 14 հոգի իբրեւ ծիւրիի անդամներ (որոնցմէ երկուքը նշանակուած են իբրեւ փոխանորդներ):

Կը կարծուի որ դատավարութիւնը պիտի տեւէ մօտ վեց շաբաթ: Ծիւրիի անդամներու ընտրութենէն յետոյ դատաւոր Քորիկըն յայտարարեց թէ դատավարութիւնը յետաձգուած է մինչեւ յառաջիկայ երկուշաբթի:

30 գաղտնի եւ յայտնի ոստիկաններ եւ 5 հեծեալ ոստիկաններ դրուած են քէփթ. Էհըրնի հրամանին ներքեւ արգիլելու խռովութիւններ, որոնք կրնան ծագիլ նկատի ունենալով որ Ամերիկայի մէջ գտնուող 150,000 Հայերուն մէջ — որոնցմէ 20,000ը կ'ապրին այս քաղաքը — մեծ յուզում կայ այս ոճրին պատճառով: Գաղտնի ոստիկաններն ու դատարանի ծառայողները հարցաքննեցին բոլոր այցելուները: Ոչ մէկ անախորժ դէպք պատահեցաւ:

Ծիւրիի անդամներն են.—

1. Ուիլեըմ Ս. Շիլինըրը՝ մետաքսի վաճառական:
2. Օրթէվիւս Փ. Սփինըրաթ՝ ապահովագրական պաշտօնեայ:
3. Հէրոլտ Լ. Ուոլթըրս՝ շինութիւններու գործակատար:
4. Ֆրէնք Հ. Ջէհոր՝ ապահովագրական պաշտօնեայ:
5. Ալպըրթ Սի. Պաուէր՝ զոհարավաճառ:
6. Հէրի Հ. Ֆիլտըր՝ ծանուցումներու գործակատար:
7. Հըրմըն Մորիս՝ բուրդի վաճառական:
8. Հէրոլտ Լ. Փաուլ՝ Ջափագէտ:
9. Ուիլեըմ Ֆ. Հոկրն՝ արժեթղթերու գործակատար:
10. Ճէյմս Ֆ. Քանըր՝ վաճառական.
11. Հըրպըրթ Ս. Պէչմըն՝ անձնային պաշտօնեայ:
12. Քարլ Սթրաուս՝ հաշուակալ:
13. Ջարլզ Միհըն՝ թուղթի վաճառական:
14. Հէրիս Փ. Էմըրսըն՝ վերակացու:

Վերջին երկուքը փոխանորդներ են:

Այս անձերը ընտրուեցան այս նպատակով դատարան կոչուած 200 անձերու մէջէն: Իւրաքանչիւր կողմի իրաւունք տրուած էր մերժել մինչեւ 30 թեկնածուներ: Երկու կողմերն ալ առարկեցին 12ական անձերու նշանակման դէմ:

Մեղադրեալ 9 անձերն են.— Օհաննէս Անդրէասեան, Մատթէոս Լէյլէկեան, Միհրան Զադիկեան, Նշան Սարգիսեան, Ժան Միրիջանեան, Հէրի Սարաֆեան, Օնկան Երկանեան, Մարթին Մոզեան եւ Յուսան Կոնդալէզ Ջալիքեան:

Պաշտպան փաստաբաններն են նախկին Շրջանային դատախազ Ճօպ Հ. Պէնթըն եւ Թամըս Ի. Շերիտըն, որոնց պիտի աջակցին փաստաբաններ Արամ Տէր Մանուէլեան եւ Ա. Մեդրուսի: Գ. Վահան Գարտաշեան, որ պաշտպան փաստաբաններէն մին է, կը բացակայի, ծանր հիւանդութեան պատճառով):

Դատախազներն են՝ Ալեքսանդր Հ. Քամինս եւ Ճոզէֆ Քոհըն:

Ծիւրիի անդամներուն ընտրութենէն առաջ պաշտպան փաստաբաններ Ճօպ Հ. Պէնթըն եւ Թամըս Շերիտըն կրկնեցին իրենց խնդիրքը դատաւոր Քորիկընի առջեւ որ դատը յետաձգուի մինչեւ յառաջիկայ հոկտեմբեր, բայց առանց կրկին մերժեց զանոնք: Պաշտպան փաստաբանները ցոյց տուին երկու բժիշկներու կողմէ տրուած վկայաթուղթեր թէ պաշտպան փաստաբաններէն Գ. Վահան Գարտաշեան ծանր կերպով հիւանդ էր: Անոնք պնդեցին թէ Գ. Գարտաշեանի ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր: (ԽՄԲ.— Քանի մը օր յետոյ մեռաւ):

Շրջանային դատախազ Ցան դարձեալ հակառակեցաւ յետաձգման այս առաջարկին:

Երբ դատաւոր Քորիկըն կրկին անգամ մերժեց յետաձգման առաջարկը, պաշտպան փաստաբան Պէնթըն խնդրեց որ թոյլ տրուի իրեն եւ Թ. Շերիտընի հրաժարիլ իրենց յանձնառութենէն, բայց համաձայնութիւն յայտնեց շարունակելու իրենց աշխատանքը, եթէ իբր պաշտպան փաստաբաններ նշանակուէին ատեանին կողմէ: Դատաւոր Քորիկըն այս բանն ըրաւ եւ բոլորը վերադարձան դատարան:

Ծիւրիի անդամներու ընտրութեան ժամանակ դատախազ Քամինսի հարցուց թեկնածուներուն թէ անոնք ծանօթութիւններ ունի՞ն Հայերու հետ եւ կամ թէ ցեղային, կրօնական կամ քաղաքական նախապաշարումներ ունի՞ն ընդդէմ Ռուս Սովիէթ կառավարութեան: Քամինսի բացատրեց թէ՝ Նիւ Եորք նահանգի տեսակէտն այն է թէ՝ սպանութեան շարժառիթն է քաղաքական այն տարբերութիւնները, որ կան Դաշնակ կամ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւն անունով ծանօթ կազմակերպութեան մը եւ Հայ Սովիէթ Հանրապետական կառավարութեան միջեւ, որ մին է Ռուս Սովիէթ Հանրապետութեան անկախ պետութիւններէն:

ԾԱՆՕԹ. «Հ.».— Պաշտպան փաստաբան Շերիտըն խօսք առնելով դատախազ Քամինսիէն յետոյ՝ յայտնած է Ծիւրիի անդամներուն թէ՝ մեղադրեալները մինչեւ այժմ ոչ մէկ ատեանի ու դատաւորի առջեւ լսուած են, հետեւաբար իրենց կը մնար ուշի ուշով հետեւիլ դատի ընթացքին, իրենց վճիռը կայացնելու համար առանց ո եւ է նախապաշարումի:

ԳՈՍԹԸՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

ԵՕԹԸ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱԿԱՆ ՏՈԼԱՐ ՏՈՒԳԱՆՔԻ

Պոսթընի մեր թղթակիցը կը գրէ յունիս 8 թուականով.—

Այսօր վերջացաւ Պոսթընի ծանօթ կռիւներուն դատը: Հակառակորդ ամբաստանեալներէն եօթը հոգի եւ մեր ընկերներէն երկու հոգի, Գ. Էյնաթեան եւ Շմաւոն Աստիկեան դատապարտուեցան հարիւրական տոլար տուգանքի. իսկ ընկեր Ճօն Աստիկեան անպարտ արձակուեցաւ: Ինչպէս գիտէք, հակառակորդները նախապէս դատապարտուած էին երկուական ամիս բանտարկութեան, իսկ մերինները՝ մէկ — մէկ ամսուան: Հակառակորդները Գերագոյն Ատեանին մէջ խոստովանեցան իրենց յանցանքը եւ ապաւինեցան դատարանին ներողամտութեան: Դատը բացած էր նահանգային իշխանութիւնը:

Յունիս 14ին տեղի կ'ունենայ միւս երկու ընկերներու դատը որ բացուած է ծեծ ուտողներու կողմէ:

Նիւ Եորքի սպանութեան դատավարութեան մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդեմ օրը օրին: Առաջին նիստը նոյնութեամբ թարգմանեցի «Նիւ Եորք Թայմզ»էն: (Տես՝ վերը):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

»»»·«««

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ԱՆԿԻՒՆԸ»

Ես կ'առաջարկեմ այս բաժինը բանալ մեր թերթին մէջ, իբրեւ անհրաժեշտութիւն:

Վերջապէս երիտասարդութիւն մը կայ որ հասակ առած է այլեւս եւ ունի իր առանձնայատուկ պահանջները, մտորումները, այլ մանաւանդ կոչուած է մեծ դեր խաղալու գաղութներու ազգային կեանքին մէջ:

Քիչ չեն այդ երիտասարդութեան յառաջամարտիկները, որ կը ներկայանան մեզի իրենց ձգտումներով եւ որոշ առաջարկներով, կազմակերպուած տեսնելու համար հայ երիտասարդութիւնը:

«Յառաջ» որ առաջինը եղաւ երիտասարդական շարժման հարցը արծարծող, իր առաջ պարտականութիւնը պիտի սեպէ այս բաժինով առնել գործնական քայլ մը դէպի միացեալ համախմբում եւ մշակութային խմորում:

Մեր մտահոգութիւն պէտք է ըլլայ հայ նոր սերունդին ներշնչել հայ աւանդական ոգին, սիրցնել հայ մշակոյթը, կապել զայն հայ կեանքին եւ տալ այնպիսի ուժեր, որոնք զինքը հետաքրքրեն նաեւ իբր մարդ, զարգացնեն իր միտքը իմաստասիրական տեսութիւններով:

Իսկ այս բոլորը այն ուղղութեամբ որ երիտասարդը պարտաւոր զգայ ինքզինք իր չափով կապուելու հայ իրականութեան, որուն կարեւոր մէկ մասնիկն է եւ գործի լծուի այլեւս:

X

Այս առթիւ, քանի մը նշանախօսքեր, իբրեւ «բացման խօսք».—

Երկար կեանքը ան չէ որ կը հաշուէ թիւ ամերու,
Այլ այն, որ ցոյց կուտայ երկար շար մը ազնիւ գործերու:

Ռէթէոս Պէրպէրեան

— Ոչինչ անիմաստ է աշխարհի վրայ եւ առաջինն ու գլխաւորը երկրային ու գլխաւորը՝ երկրային բաներու մէջ, ժամանակը եւ պահն է: Շիլլէր:

— «Եթէ հաւատք մը կայ, որ լեռներ կրնայ տեղափոխել, այդ՝ սեփական ուժի հաւատքն է: Էշընբախ:

— «Քիչ պահանջէ եւ սպասէ մարդոցմէն, շատ պահանջէ եւ սպասէ քեզմէ»: Ֆոն Քլինկըր:

Այո՛, ամենակարեւորը ժամանակը եւ պահն է զոր պէտք է օգտագործել, պէտք է հաւատալ սեփական ուժին եւ շատ բան պահանջել ինքզինքէն:

Երիտասարդութիւնը որ ազգին յոյսն էր դեռ երէկ, այսօր մեր ներկան է այլեւս. մեղքնալիք որբը չէ ան այլեւս, փոխաբերական թէ իրական իմաստներով, այլ հուժկու բազուկն է, հայ ցեղը ինքն է, որ պիտի փշրէ իր բարուոքման դէմ դրուած կապանքները, սատարելու համար թէ՛ ազգին որ ցիրուցան է, թէ՛ հայրենիքին որ պէտք ունի իր երիտասարդ ուժերուն:

ՍԼԱՔ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պարսից Շահը Էնկիւրիի մէջ

Մ. ՔԷՄԱԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԹԷՀՐԱՆ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Պարսկաստանի Շահը Էնկիւրի հասաւ կիրակի, 17 յունիս եւ ընդունուեցաւ աննախընթաց բազմութեան մը կողմէ որ խռնուած էր կայարանին շրջակաները: Մ. Քէմալ անձամբ դիմաւորեց Իրանի վեհապետը եւ ողջագուրուեցաւ անոր հետ, մինչ թնդանօթի 21 հարուածներ կ'արձակուէին իբրեւ պաշտօնական ողջոյն: [illegible] իրեն յատկացուած ապարանքը ուր քիչ յետոյ բարի գալուստի գացին օտար դեսպանները:

Ի պատիւ Շահին տրուած հացկերոյթի մը պահուն, Մ. Քէմալ խոստացաւ Թէհրան այցելել, Մոսկուա երթալէ յետոյ: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ Թուրքիա եւ Պարսկաստան զօրաւոր եւ բարգաւաճ են եղած, ամէն անգամ որ ամրապնդուած են բարեկամութեան կապերը, իբրեւ հետեւանք բնական հակումներու եւ գերագոյն շահերու: «Գիտակից՝ այս իրականութեան, Թուրքիա իր քաղաքականութեան էական սկզբունքներէն մէկը՝ համարած է Պարսկաստանի բարեկամութիւնը: Պարսկաստան ալ խորապէս գնահատելով այս զգացումները, հիմնուած է թուրքեւպարսիկ տեւական եւ անխախտ բարեկամութեան մը վրայ:

Րիզա Շահ պատասխանելով այս ճառին, յայտարարեց թէ իր գահակալութեան առաջին օրէն զգացած էր թուրքեւպարսիկ բարեկամութեան անհրաժեշտութիւնը եւ այսօր ուրախութեամբ կը տեսնէ որ անսասան հիմերու վրայ դրուած սիրալիր յարաբերութիւններ կը տիրեն երկու երկիրներուն միջեւ. «Թուրքիա եւ Պարսկաստան պէտք է գլուխ հանեն իրենց սրբազան առաքելութիւնը որ կը ձգտի յառաջացնել յառաջդիմութեան մէջ, ուժ տալ քաղաքակրթութեան տարածման եւ առ հասարակ ծառայել խաղաղութեան»:

Խիստ հետապնդումներ Մակեդոնացիներուն դէմ

ԻՎԱՆ ՄԻԽԱՅԼՈՎ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԴԱՀԼԻՃԻՆ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն յունիս 17 թուականով.—

Հետապնդումները կը շարունակուին Մակեդոնացիներուն դէմ: Շատ մը հրոսախումբեր լեռները ապաստանած են, ուր կը հետապնդուին զինուորներուն կողմէ: Քանի մը օր առաջ, եօթը հոգինոց հրոսախումբ մը կռիւի բռնուեցաւ զինուորներուն հետ որոնք սպաննեցին երեքը, մէկն ըլլալով հրամանատարը, Կոչեւ: Երեք հոգի ալ գերի բռնուեցան:

Կավալաքերով անուն համայնավար մը, որ Փրոթոկէրովի խմբակցութեան կը պատկանի եւ որ անցեալ տարի հակառակորդներու կողմէ առեւանգուելով սպաննուած կը կարծուէր, ողջ առողջ գտնուեցաւ Մակեդոնիոյ մէջ, զինուորական հետապնդումներու ատեն:

Մակեդոնական յեղ. կազմակերպութեան գերագոյն հրամանատարը, Իվան Միխայլով, որ խուսափ կը հետապնդուի զինուորական իշխանութեանց կողմէ, չէ ձերբակալուած տակաւին: Կ'ըսուի թէ լեռները ապաստանած է քանի մը գործակիցներու հետ: Իվան Միխայլով նամակ մը գրած է դահլիճին բոլոր անդամներուն, յանձնարարելով որ դադրեցնեն հետապնդումները, այլապէս պիտի հարկադրուի մահապատժի ենթարկել բոլոր նախարարները:

Փոքր Համաձայնութեան խորհրդակցութիւնները

Երէկ Պուքրէշի մէջ գումարուեցաւ Փոքր Համաձայնութեան խորհուրդը, մասնակցութեամբ երեք երկիրներու արտաքին նախարարներուն: Խորհրդակցութեանց մէկ մասը կը վերաբերի Խ. Իշխանութեան ճանաչման ձեւակերպութեանց եւ տնտեսական գործակցութեան: Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, որ Ժընեւի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած էր Գ. Լիթվինովի հետ, տեղեկութիւններ տուաւ իր կառավարութեան կողմէ կատարուելիք ճանաչման մա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԻ Մ. ՔԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻՆ»

— oo —

Երկու յօդուածներով լայն մէջբերումներ կատարեցինք Ճ. Ա. Պէտրխանի գրքոյկին այն մասէն, որ կը վերաբերի Իթթիհատի դաւադրական գործունէութեան, ոչ-թուրք տարրերու դէմ:

Քրքրելով մօտաւոր անցեալի այս արիւնոտ էջերը, հեղինակը կ'ուզէ լուսաւորել այն փաստը, թէ քէմալականութիւնը մխտելով եւ դատապարտելով համայն Իթթիհատի ամբողջ գործունէութիւնը, հոգեւին համաձայն է անոր մէկ կէտի շուրջ.— Բնաջնջել այդ ցանկութիւններ ունեցող տարրերը, եթէ անոնք չեն հպատակիր ձուլման քաղաքականութեան:

Ցետոյ ձէյլանէթ ալ հաստատել կը բացատրէ թէ ինչպէս կայսերն նախարարներն ու ընկերները պատերազմը կորսնցուցին, «Հիւանդ Մարդը» ենթարկուեցաւ կարեւոր անդամահատութեան, եւ իրեն մնաց Անատոլուն եւ Քիւրտիստանի մէկ մասը: Արաբական թերակղզին, Միջագետքը, Սուրիա, Պաղեստինի ևն.ի մէջ կազմուեցան նոր պետութիւններ մի-թիհատը սուլթաններու ժառանգէն Թուրքիոյ հանրապետութեան փոխանցեց կայսրութեան հազիւ մէկ քառորդը, եւ մնացեալին մասին առանց հաշիւ տալու հրապարակէն քաշուեցաւ.

— «Ահա, այսպիսի փոթորկոտ շրջանի մը պահուն էր որ ստանձնեցիք երկրին ղեկը: Երկիրը յունական բանակի գրաւումէն փրկելու հրատապ հարց մը կար: Մինչեւ այդ վտանգին հեռացումը, սիրալիր եւ մտերմական յարաբերութիւններ մշակեցիք քիւրտ պետերուն հետ, եւ փոխանակուած թղթակցութեանց մէջ, «եղբայրս» Աղասի նման սիրալիր արտայայտութիւններ ունեցաք:

«Այդ թուականներուն Գերմանիա կը գտնուէի: Լրագիրներէն տեղեկացայ որ, Իզմիրի սալայատակներուն վրայ հնչող առաջին երկաթները քրտական հեծելազօրքին պայտերն էին: Հելլենական վտանգը հեռացուցիք եւ ձեր յաղթանակը պսակեցիք Լոզանի դաշնագրով Իրբեւ հերոս եւ փրկիչ ծափահարուեցաք: Ձեր ուժերը երկրին ներքին կեանքին վըրայ դարձնելու ժամը հասած էր: Արդարեւ կատարեցիք բազմաթիւ աշխատանքներ եւ բարենորոգումներ կային:

«Ձեր իթթիհատական նախկին ընկերները Ն. Բարձրութեան ձգած էին իրենց ուղեցոյց ծառայող գիրքէն էջ մը: Այս գիրքին մէջ դուք հանդիպեցաք շարք մը սկսուած, բայց կիսաւարտ մնացած աշխատանքներու: Ուրիշ ազգերու բնաջնջման եւ ձուլման ձեւերը ցոյց տուող գլուխին վրայ կանգ առիք: Ձեր ձեռքին տակ Քիւրտէն զատ ուրիշ տարրեր չէին մնացած: Միւս ցեղերը իրենց հայրենիքներով միասին Թուրքիայէն բաժնուած էին: Ցոյները, փոխանակութեան ձեւով սահմանէն դուրս հանեցիք: Ցրուած եւ թուական աննշան փոքրամասնութիւն ներկայացնող Չէրքէզներն ու Վրացիները մտահոգութիւն պատճառելիք արժէքներ չէին: Այո՛, հրապարակի վրայ կայինք մենք, Քիւրտերս»:

Պէտրխանի այս նամակին մէջ ուշադրութիւն գրաւող կէտ մը կայ՝ Հայկական դատի մասին ակնարկութիւն իսկ չըներ: Անցողակի կը յիշատակէ միայն հայկական տարագրութիւնն ու կոտորածները, բայց հայը չի դասեր Թուրքիայէն հողային պահանջ ունեցող չազատագրուած ժողովուրդներու կարգին: Ուշագրաւ պարագայ մը եւս.— Արեւելեան նահանգներ բացատրութեամբ կը հասկնայ միայն Քիւրտիստան: Պէտրխանի տեսութեանց գէթ արտաքին ձեւին համաձայն, Թուրքիոյ հետ ազգ. դատ ունեցող մէկ ժողովուրդ միայն մնացած է. ան ալ Քիւրտն է: Կամ այն է, որ ինքն ալ, բոլշեւիկներու եւ Թուրքերու նման, հայկական հարցը լուծուած կը համարի, Հայաստանը սահմանափակելով Կովկասի մէջ, եւ կամ քաղաքական նկատումներով առաջնորդուած, յարմար չի դատեր հայկական դատով զբաղիլ:

Ցունենալով վիճաբանութեան մտնելու ցանկութիւն, կ'արձանագրեմ երեւոյթը եւ կ'անցնիմ իր գիրքին ուսումնասիրութեան:

Ճ. Ա. Պէտրխան երբեմն տեղ կուտայ անհատական յուշերու՝ պատմաբանելու համար կարգ մը երեւոյթներ: Էնվէր, Թալէաթ եւ Ճէմալ, երրորդութիւն մը կազմած, իրենց շրջանակէն դուրս ձգած էին «Անաֆարթաներու հերոսը», որ Տիգրանակերտ քրտական միջավայրի մը մէջ մնացած էր: Ընդդիմադիր՝ իր ընկերներուն, Մ. Քէմալ յաճախ յոռետես արտայայտութիւններ կ'ունենայ եւ գրեթէ առաջին համոզուածն է Թուրքիոյ պարտութեան եւ բաժան-բաժան ըլլալուն: Քիւրտերուն հաճելի երեւալու համար, առաջին անգամ ըլլալով կը կազմէ քրտական անձնապահ վաշտ մը՝ իր հրամանով վերջերս կախաղան բարձրացած Տէրսիմի երեսփոխան Խալիլ պէյի հրամանին տակ: Այս վաշտը իբրեւ համազգեստ կը կրէր քրտական «շալ, շապիկ եւ քօլոս»: Հրամանները կ'արձակուէին քրտերէն.

—«Արձանագրելէ վերջ պատմական այս ճշմարտութիւնը, անցնինք բուն հարցին: Դուք երբեք նկատի չառիք, որ ձեր նախորդները Հայերը ջարդելով եւ Քիւրտերը տարագրելով եւ բաջաններով չկրցան փճացնել: Չկրցաք անցեալի փորձերէն դաս առնելով Քիւրտերուն ազգ. իրաւունքները խոստովանիլ, եւ քիւրտ ազգ. խղճի հանդարտեցնող իմաստուն եւ խոհեմ միջոցներով՝ Թուրքիոյ մէջ մընացած այս միակ արժէքաւոր տարրը սիրաշահիլ: Իրականութիւնը տեսնել չուզեցիք: Կարծեցիք թէ կարելի է խմելով ծովը ցամքեցնել: Ձեր նախորդներուն ծրագիրը աւելի մեծ սաստկութեամբ եւ ուժգնութեամբ սկսաք գործադրել: Այսպէս ծագեցաւ 1925ի ապստամբութիւնը: Հանգուցեալ Շէյխ Սաիտի զինուորները Խարբերդը գրաւեցին, եւ պաշարեցին Տիգրանակերտը: Ձեր երիտասարդ հանրապետութիւնը մահուան վտանգաւոր վայրկեաններ անցուց: Հարկ եղաւ դարձեալ «Նամազի» կանչել: Երջանկայիշատակ Շէյխը անգլիական դրամով կաշառուած եւ հայ «քոմիթաճիներուն» ծախուած իսլամի թշնամի ներկայացնելով, խեղճ Քիւրտերը խաբեցիք: Քիւրտը՝ Քիւրտին կոտորել տուիք: Այս դէպքերուն մէջ ո եւ է մասնակցութիւն չունեցող բազմաթիւ անձեր, իրենց Քիւրտ ըլլալու յանցանքին բերումով զոհուեցան: Այսուհանդերձ պէտք է խոստովանիմ որ իրենց ազգին դաւաճանելով ձեզի ծառայող [illegible] Ագաներէն շատերն ալ կախաղան բարձրացնելով, ի հաշիւ մեզի արդարութիւն գործադրեցիք: Թոյլ տուէք ձեր այս շարժումը արձանագրել՝ քրտական դատին ի նպաստ ծառայութիւն մը:

«Ամրացեալ գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ ապաստանած ձեր զօրամասերուն ուժէ այլ եւս բաց էին տափաստաններու, հովիտներու եւ լեռնալանջերու ճամբաները: Հազարաւոր մանուկներ եւ անմեղ այրեր սուրէ անցուցիք: Հարիւրաւոր քրտական գիւղեր հրկիզեցիք: Հարցը փակուած նկատուեցաւ. Հաշուեյարդարի ենթարկուածը, սակայն, Շէյխ Սաիտի ապստամբութիւնն էր: Միւս կողմէ քրտական շարժումն ալ իր կարգին հակայարձակ յաղթանակութիւններ կ'ունենար: Հոն ուր կառավարական հակակշիռը կրնար հասնիլ, քրտերէն խօսակցութիւնը արգիլեցիք: Ծանր պատիժներու ենթարկուեցան անոնք որ ձայնագրի քրտերէն «տիսքերը» ունենալու մեղքը գործած էին:

«Ձեռք առնուած միջոցներու կարգին յիշենք նաեւ ուրիշ մը: Որոշեցիք երկրէն հեռացնել բոլոր այն տարրերը, որոնք գիտելու, իրերուն խորը թափանցելու եւ ժողովուրդը լուսաւորելու կարողութիւնը ունէին: Գիտէք, աղաներէ եւ շէյխերէ բաղկացեալ քանի մը հազար ընտանիք տարագրեցիք Թրքական նահանգները՝ մինչեւ Պոլիս եւ Էտիրնէ: Բայց այս ձեռնարկին մէջ ալ հաստատամտութիւն ցոյց չտուիք: Աքսորականները չորս տարի յետոյ վերադարձուցիք իրենց երկիրները

«Ներարկուած մեթոտներուն մէջ կար նաեւ մշակութայինը.— Քիւրտիստանի մէջ ուժ տալ կրթութեան Այս ալ հակառակ արդիւնք տուաւ սակայն: Թուրքերէն կարդացող եւ թրքական կրթութիւն ստացած քիւրտ տղաներն ու երիտասարդները, իրենց ձեռքը անցած այդ զէնքով սկսան զինել իրենց ազգ. խղճին խորութիւնները, եւ ազէտ Քիւրտերուն չտեսած ճշմարտութիւնները տեսան այդ խաւարին մէջ: Այս երիտասարդները դպրոցական գրասեղաններէն՝ պայքարի ասպարէզներն եւ լեռնախխական շարքերը նետուեցան: Այս մարզին մէջ ալ եռ քայլ ընելով քրտական նահանգներու մէջ կրթական հաստատութիւնները իջեցուցիք նուազագոյն չափի: Այսօր ամբողջ Քիւրտիստանի մէջ մէկ համբիկ լիսէ իսկ չկայ: Իսկ միջնակարգ վարժարանները կը գտնուին Վանի, Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի նման նահանգային կեդրոններու մէջ: Կրթական պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, ամբողջ քրտական նահանգներու մէջ գոյութիւն ունեցող նախակրթարաններուն համագումարը, օրինակ Գալըքէսիրի նահանգին համապատասխան վարժարաններուն հազիւ կէսին կը հաւասարի: Դարձեալ նոյն վիճակագրութեանց համաձայն, մինչ թրքական նահանգներու նախակրթութիւն ստացող աղոց թիւը 33 առ հարիւր է, Քիւրտիստանի մէջ այս թիւը կը ներկայացնէ 2-5 առ հարիւր համեմատութիւն մը»:

ՀՐԱՆԴ ՎԻՇԱԳԵԱՆ

«ՀՆԳԱՄԵԱԿ»ԻՆ ՀԵՏ ԶՈՒԳԱՀԵՌԱԲԱՐ

»»»··«««

Գ. Ժիրայր Միսաքեան «Ցառաջ»ի մէջ կը յուղէ նիւթ մը՝ որուն կարեւորութիւնը տասներկու տարիէ ի վեր չզգացուիլը գաղթահայ ժողովուրդին խոր քունի մէջ ընկղմած ըլլալը միայն կը բացատրուի:

«Փորձենք հնգամեակ մը կազմել» խորագիրով ան պահանջք կը զգացնէ ստեղծելու շարժում մը՝ որուն նպատակը ըլլայ եւրոպական աշխարհին ճանչցնել հայ ժողովուրդին քաղաքակրթական ստեղծագործ կարողութիւնները, դադրելով վերջապէս ներկայանալէ իբր մորթուող նոխազներու հօտ, որ վիզը ծռած ու ողորմուկ լացով՝ աղերսարկու ակնարկներ ուղղած է շարունակ Եւրոպային:

Մշակութային գետնի վրայ կատարուելիք — եւ չա՛տ յապաղած — այդ աշխատանքին զուգահեռաբար, կայ ուրիշ պարտք մըն ալ, որ գլխավին անտեսուած է մինչեւ հիմա, յաւերժացնելով այն մոլար մտայնութիւնը՝ զոր Եւրոպացին կազմած է՝ իր վրայ շատ խօսեցնող բայց ընաւ արժանաւորապէս չճանչցուած մեր ժողովուրդին նկատմամբ:

Այն օրէն՝ երբ հայ վտարանդի ժողովուրդը Պոլիսի եւ Իզմիրի ափունքներէն բարբարոս հալածանքով զանգուածօրէն աւլուելով թափեցաւ Եւրոպայի ցամաքը, տեղացի ժողովուրդը առաջին օրերու իր ասպնջական զգացումներէն շուտով հրաժարեցաւ, սկսելով անհանդուրժ զգալ ինքզինքը ներկայութենէն այս անհանգիստ, խլրտող ժողովուրդին, որ չէր գոհանար անօթի ու բոկոտն յորանջելէն կամ իբր մարդկային մեքենայ իր թիկունքովը անվերջ դատելէ, որո՛ն միայն կոչուած ըլլալ կը կարծուէր, այլ կը հզնէր մրցնային կորովի ու յամառ աշխատանքով՝ փոթորիկէն աւերուած իր օճախին փոխան նոր բոյն հիւսել, ապրուստը ճարել, վերականգնանալ, մարդանալ, կեանքի բարօրութիւն ստեղծել եւ իր դիրքը գրաւել մայրեկային ընտանիքի բազմութեան մէջ:

Եւ որովհետեւ աշխատանքի ու տաղանդի ասպարէզին մէջ հայ տարրը գերազանցութեան ճնշիչ փաստեր տըւաւ իր ասպիճանակիցներուն դէմ, մրցորդները քամնեցան եւ խուլ հակակրութեան ու հակառակութեան մը վանդալական հոսանքով պաշարուած զգաց հայութիւնը ինքզինքը ամէն կողմ, ամէն ասպարէզներու մէջ, — հակամարտութիւն՝ որ յայտնուեցաւ խօսի ու խէթի ամէն արտայայտութիւններով, տարածուելով դպրոցական տղոցմէն մինչեւ անգործ ծերունիին ու պառաւին վրայ:

Հոս, կոյր ազգայնամոլութիւնով պէտք չէ ժխտել թէ՝ հայկական տըգեղ բարքերու անտրակելի ու անտանելի պատկերները ընդհարեցան տեղական ներհակ բարքերու միրող կիծին եւ Հայերը յամառեցան չարագրուիլ ցեղային ու ժառանգական յոռի ունակութիւններէ, յարմարուելով միջավայրի պահանջներուն: Հայուն միտին ու ոսկորին հետ շաղուըւած ասիական խորթ սովորոյթներ զարնուեցան տեղական տարրերու հակընդդէմ դիրքին եւ լուռ — յաճախ ծանրակշիռ — հակահոսանք ըստեղծեցին իրեն դէմ: Հայը կրեց — եւ դեռ կը կրէ — այդ հակահոսանքին բոլոր վնասաբեր հետեւանքները, առանց լիովին զգալու անոնց կշիռը

Բայց անկախօրէն Հայուն հաշուին այս բացասական էջէն, իր եւրոպական ցամաքներու վրայ ներկայութենէն ընող դրական նպաստները չճանչցուեցան երբեք: Անոնք գլխովին անտեսուեցան, ժխտուեցան, ուրացուեցան եւ ոչ մէկ բամբ չբարձրացաւ աղաղակը տեղացի ժողովուրդին յայտարարող թէ՝ Հայերը ոչ միայն վընասաբեր տարր մը չեղան այն երկիրին համար, ուր կը գտնուէին, այլ որոշապէս օգտակար դեր ունեցան ամէն ասպարէզի մէջ՝ ուր մուտք գործեցին, հանքերու եւ աշխատանքէն մինչեւ առեւտրական բարձրագոյն ոլորտները:

Այս գոց վարագոյրն է ըաւ որ պէտք է բանալ տեղացի ժողովուրդին աչքին դէմ եւ անոր միտքը ողողել ճշմարտութեան լոյսովը, ամէն միջոցով որ կարելի է եւ ամէն առիթով որ կը ներկայանայ:

Պէտք էր մինչեւ հիմա — եւ սակաւին պէտք է — բարձրաղաղակ գոչել եւ յայտարարել թէ՝

1. Հայը՝ որ իբր բանուոր մտաւ հանքերը ու գործարանները ի լծուեցաւ թիկունքի բիրտ ճիգին, եզակի տիպարը եւ ներշնչարանը եղաւ աշխատանքի հերոսութեան,— այն ոգին որ հիմք եւ խարիսխը կը կազմէ ներկայ անտեսական մեքենականութեան: Թող քննուին եւ ստուգուին վիճակագրական մրցանիշերը Հայուն արտադրական կարողութեան՝ ո՛ր աշխարհի ո՛ր ճարտարարուեստական ձեռնարկին մէջ որ կ'ուզուի

2. Հայը՝ որ իր աշխատանքով ու տաղանդով կօշիկի լճացած աշխարհին մէջ յաջողեցաւ խոյանքով մուտք գործել եւ ինքզինքը պարտադրել տեղացի հասարակութեան, վնաս չէ, ո՛չ կրնար բերած ըլլալ ոչ երկրին, ոչ ալ արհեստին, այլ շարժում ու յեղաշրջութիւն ստեղծած, արդար իրաւունքով որոշ տեղ գրաւելով ասպարէզին մէջ եւ հոնկէ վանելով միայն մեղկ ջիղերով հեղգացած յօրանջողները:

3. Հայը՝ որ նոյն ձիրքերու նոր աւիշով կը թափանցէ ղեկավարութեան, մարդայարդարութեան եւ նկարչաճառութեան ասպարէզներուն մէջ եւ կարեւոր դիրքեր կը գրաւէ հոն, կրնայ ծոյլ արջացման անձնատուր անհատներու — մեծ մասով օտարազգի — վնաս հասցուցած ըլլալ, անոնց հացը խլելով, բայց չի կրնար վնասած ըլլալ երկրին ազգային տնտեսութեան:

4. Հայը՝ որ նոր օճախ կերտելու համար Ամերիկայէն նոկայական գումարներ կը մտցնէ իր խարխուլ նստած վայրերը, եւ տասնեակ մը տարիներու ընթացքին՝ աղամական խոպանութեան մէջ քնացող ամայի լեռները իր հրաշագործ շինարարութեամբը չէն գիւղերու կը փոխակերպէ ու կեանքի եռուզեռին կայծը կը վառէ հոն, արհեստի եւ առեւտուրի լծուած կրպակներու ցանց մը ստեղծելով, շուկաներ ձեւացնելով ու դարաւորապէս լքուած կայքերու մէջ շարժում յարուցանելով, չի կրնար երկրին տնտեսութեանը վնասող դեր մը կատարած ըլլալ՝ անոր համար որ երկրին ընիկը չէ ինք, այլ եկուոր օտար մը:

5. Հայը՝ որ քաղաքներու եւ գիւղերու շուկաներուն մէջ իր հիմնած առեւտրական ձեռնարկներուն եւ հազարաւոր թիւով կառուցուած շէնքերուն համար տարեկան հսկայական գումարներով պետական գանձին պարտաւոր նպաստ մը կը բերէ,— եւ ո՞վ հաշուած է երբեք թէ ի՞նչ քանակի կը հասնի այդ գումարը՝ որ Հայուն քրտինքի աղբիւրներէն հոսելով կը մտնէ հիւրընկալ երկրին գանձը,— չի կրնար համարուիլ տարր մը՝ որ ընիկին վնաս հասցնող եւ անոր կռնակին վրայ ապրող մակաբոյծ մը եղած ըլլայ, ինչպէս կը կարծուի միականի դատողութեամբ ընիկներու դասակարգի մը կողմէ:

6. Հայը՝ որ միայն տասնեակ մը տարիներու ընթացքին իր դպրոցական սերունդի նորահաս հունձքին մէջէն գեղարուեստի ու գիտութեան կալուածին մէջ կը յարուցանէ զաւակներ՝ որոնք տեղացի մրցորդներէ նշանակելի գերազանցութեամբ անջատուելով կը ցցուին առաջնութեան դարձուքին վրայ եւ տաղանդի ու հնարագիտութեան շողշողուն առեղծափայլութեամբ իրենց եզակի գերակշռութիւնը կը պարտադրեն ընիկ ասպիճանակիցներու վրայ, վասն Հայ անուն կրող բայց իբր երկրին քաղաքացիները անոր պարծանքը դառնալու համար միջազգային յաջողութիւններով,— այդ Հայը չէ կրնար արհամարհելի տարր մը նկատուիլ, թէ իբր անհատ եւ թէ իբր քաղաքացի:

7. Եւ վերջապէս Հայը՝ որ իր արեգնահուշակ բազմածնութեամբը շարունակ կը ստուարացնէ վազուած նորածիններու բանակը այն երկրին՝ ուր տեղաւորուեր է եւ ոչ մէկ պատճառ չկայ չյուսալու որ իբր ապագայ զինուորցու հասակ առնող այդ անթիւ հայ կորիւններուն մէջէն չյառնեն նոր Արարատներու վիւցանութեամբը պանծալու կոչեցեալներ, դառնալու համար փառքը այն դրօշին՝ որուն պիտի զինուորագրուին ճակատագրապէս,— այդ Հայը չի կրնար ո՛չ միայն «անբաղձալի տարր» նկատուիլ ոչ ոքի աչքին, այլ նաեւ իր հոգեկան եւ մտաւորական ձեռնհասութեամբը կը հարկադրէ որ յանուն լուսաւոր ոգիմտութեան չկլացուի իրեն՝ արժանի պատուըը:

Ահա ինչ որ յաճախ ու սիստեմաթիքօրէն՝ իբր Հայուն անբռնաբարելի իրաւունքին զանգը՝ պէտք էր բարձրագոյն հնչեցնել ականջներու մէջ, մինչեւ որ ազգամոլութեան մշուշով մթագնած աչքեր բացուին ճանաչող իրականութեան լոյսին, որպէսզի Հայը դադրէր նշաւակ ըլլալէ անկողոպէն անիրաւ ատեցողութեան՝ որուն արժանի չէ:

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի վերջին ցոյցերը հաստատեցին, որ ոստիկանութիւնը պէտք ունի ինչպէս փոխադրութեան, նոյնպէս հաղորդակցութեան արագ միջոցներու: Եւ ահա մայրաքաղաքին մէջ սկսած են շրջան ընել ոստիկանական ինքնաշարժներ, ինչպէս նաեւ փողոցներու անկիւնը գետեղել «դոտացող հեռախօսներ»: Անկից զատ ամերիկեան ձեւով, ոստիկանական գլխաւոր կեդրոններու մէջ պիտի գետեղուին անթել հեռախօսներ, արագ հաղորդակցութեան մէջ դնելով ոստիկանութիւնը Փարիզի բոլոր անկիւններուն հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

(Վէպ. Հրաչ Զարդարեանի)

»»»··«««

Այս սեղմ ամփոփումը հազիւ գաղափար կուտայ ընտանեկան այդ տըռամի եղեւէջներուն վրայ: Զարդարեան այդ առանցքին շուրջ հիւսած է ընկերային կեանքի հատուած մը, որուն միջավայրի մը ուսումնասիրութիւնը, իր բարացուցական եւ մտային հակադրեցութիւններով:

Այդ շրջանակը կը պարփակէ իր մէջ պոլսահայ այն երբեմնի ջոջ, մեծադղայական դասը, զոր պատերազմը նետեց Փարիզ: Այդ ալաթուրքա բարձր քաղքենիները ոչինչ մոռցած են իրենց «շարշըլը»ի կամ «ազգայինճը»ի հովերէն ու ոչինչ իւրացուցած արեւմուտքի մշակոյթէն, եթէ ոչ չպարէ կօտրտուք: Հոդ է որ կը յանդի, իր ներքին մեքենականութեամբ, խոկ, Տրդատ, հող, ուր ոչ ուսուցիկ բառերը կրնան պարտկել անոնց մտքի խեղճութիւնը, ոչ ալ խտտամբեր ձեւեր՝ ծածկել անոնց բարոյական սնանկութիւնը

Զարդարեան, Պալզաքի բառերն պէս, գիտցած է մրցիլ քաղաքացիական զիւանի հետ, այսինքն, իբրեւ վիպասան, ստեղծել ու ապրեցնել տիպարներ. ոչ կեղծ կամ մտացածին, այլ իրական պատմութիւնը տուող էակներ: Թերեւս գծերը աւելի թանձր ու պերճ են, ինչպէս նաեւ գոյներու եւ ստուերներու խառնուրդը աւելի յոռետես ու մթին, այսուհանդերձ կեանքի, աշխարհի առօրեայ բոյրը կը ծփայ այդ տիպարներու շուրջ: Տարաշխարհիկ, վերացական թռչուններու պէս մեզ չեն դարմացներ. անոնք վերջապէս մաս կը կազմեն մեզի ծանօթ, մեզ պարուրող միջավայրին: Ինքնազննութիւնը նոյնքան որքան շրջահայեաց դիտողութիւնը օժանդակած են հեղինակին, իր հերոսները հագուեցնելու բնականութեամբ, իւրաքանչիւրը իր սեփական տիպաժիզմով: Կայ դիմախաղերու, ժեստերու, լեզու բարբառի փորձառութիւն մը, ինչպէս որ կայ թաքուն, ներանձնական զգայնականներու մեքենագիտութիւնը: Հրաչ Զարդարեան վիպողի այդ խմորէն զուրկ չէ ամենեւին

Ուշագրաւ են նաեւ Զարդարեանի վերլուծումները հոգեբանական վիճակներու, ենթագիտակցական պահերու մասին: Կարելի չէ ըսել թէ տիպարներուն այս կամ այն հակազդեցութիւնը, անոնց հոգեկան այսինչ կամ այնինչ զարգացումը միշտ տրամաբանական կ'երեւին մեզի: Օրինակ-տարօրինակ կը թուի Էլիզի նման մըրոքսոյ «Ախինէլթի» մը սիրոյ խոստովանութիւնը, ու իր դայեկագալից ծննդաբերութենէն վերջ իր կատարեալ անձնուրացութիւնը ... որովհետեւ տարուած ենք խորհելու թէ անոնք սէրը այնքան լրջութեամբ առնելու տրամադիր չեն ու նաեւ իրենց իրաւունքներու օրինական գիտակցութիւնը ունին: Մեզ նոյնքան անընդունելի կը թուի Տրդատի անվայել, անվայելուչ, ոչ — առնական նահանջը իր զոհին, իր կրկնակ զոհերուն — մօր ու զաւկին — հանդէպ. Հայ ընդամարդը այդքան նուազած տեսնելու վարժ չենք տակաւին... Ու սակաւին ուրիշ երկրայինքներ... Բայց կեանքը անսպառ է իր «փարատօքս»ներով ու ոչինչ այնքան յաճախադէպ է որքան բացառիկը ու եզականը միբաբանչիւր վէպ իր ինքնուրոյն կըշռոյթը ունի անշուշտ. վիպողին կը մնայ իր մարդիկը արդարացնել ու հաշտեցնել զանոնք կեանքի ու ճակատագրի միայուն ուժերուն հետ. Զարդարեան ուշագրաւ յաջողած է այդ ուղղութեամբ:

Ու միանգամայն «Մեր կեանքը» ենթակայական գիրք մըն է. ըսել կ'ուզեմ թէ հեղինակը անտարբեր ու չէզոք դիտողը չէ եղած իր կարգ մը տիպարներուն հանդէպ. իր յորդ ու մարդկայնական զգայնութենէն կը բաշխէ անոնց, որոնք կը տառապին զուսպ ցաւերու, կասկածներու մէջեւ: Սրտառուչ էջեր չեն պակսիր «Մեր կեանքը»էն. Էլիզի դիմումը Տրդատի, իր տանը, մօր կարօտը իր անտարբեր ազան հանդէպ, զայն տեսնելու գաղտնի փորձերը արժէքաւոր էջերն են այդ գրքին:

Արուէնը թերեւս ամէնէն յատկանըշականը, համակրելի տիպարն է որու մէջէն կը ցոլայ ամբողջ վէպը. Հեղինակը ապահովաբար իրմէ բան մը դրած է հոն, իր լաւագոյն մասը: Այդ տղուն մէջէն կ'անցնին ամէնուն անձկութիւնները. ծնած տարբեր ճակատագրի մը համար, մշտական զոհն է պարագաներուն. իր հոգին թեւերը կը բախին պատերուն ու սրտին վրայ կը ծանրանայ հողը իրեններուն. ան կը տառապի եղբօր տեղ, իր մօրը տեղ, էլիզին տեղ, մինինիկ Տրդատին տեղ ու կը մոռնայ տառապիլ ինքզինքին համար, երբ ամէնէն արժանին է: Իր եղբօր հանդէպ ան բաժնուած է հակասական զգացումներով. կը սիրէ զայն ու կ'ընդվզի. կը դատապարտէ զայն ու կ'արդարացնէ. ան տեղաւորուած է իր խորը իբրեւ միայուն յուզում, խղճահարութիւն, կենսական հարց... Արուէնի խառնըւածքը չի կրնար հաշտուիլ դարուն հետ. այդպիսի էակներ պիտի մնան չհասկցուած, անդրիրական երեւոյթներ, որոնց կոչումն է կարծէք մեղմացնել կեանքի վրիպումները: Վերջ ի վերջոյ կը համակրեն իրենց ճակատագրին:

«Մարդիկ իրենց սաղմէն հետ կը բերեն իրենց հասակին ալացքը ու աղքերուն որակը: Եղո՞ւկ անոր որ մարենին կ'ուզէ վարդենիի փոխարկել, կամ դղձիէն կաղնի մը ձեռք ձգել. Բայց պէտք է որ լամբարները վառին, բայց պէտք է որ թռչունները դոյլայլէն Ով որ այս աշխարհը կուգայ՝ ուրիշ ընելիք չունի: Ցեսին կանթեղներն ալ պէտք է որ պլպլան՝ մինչեւ որ ձէթը հատնի: Իսկ Նազովրեցին երբեք եռեւը չդարձաւ: Քալեց հանդարտօրէն իր ճամբան, բարու հունտերը ցանեց ու անցաւ: Ահա թէ ի՞նչ եղան տարիները...»:

(Մնացեալը յաջորդով)

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

«Կեանք եւ Արուեստ» տարեգիրքի խմբագրութիւնը կը յայտնէ, որ հակառակ անտեսական տագնապին, 1935ի հատորը յանձնուած է տպագրութեան, սովորականին պէս գրական ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Գրական ժառանգութիւն»

Մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանը նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարէ, հին գիտնականներու ուսումնասիրութեան համար, եւ շուտով կը հրատարակէ տարեգիրք մը Գրական ժառանգութիւն անունով: Այս տարի պիտի հրատարակուի 2 գիրք, իւրաքանչիւրը 15 պրակ: Առաջին գիրքին մէջ պիտի հրատարակուին Ստ. Նազարեանի, Մ. Բարխուդարեանի, Յովհ. Թումանեանի նամակները, Մուրացանի նամակներուն հետազօտութիւնը, Մուրացանի եւ Նարդոսի բանաստեղծութեանց տարբերակներուն քննութիւնը, Նարդոսի վէպերուն քննութիւնը փոփոխակներու համեմատութեամբ, Վ. Փափազեանի եւ Շ. Կուրղինեանի անտիպ գործերը եւ նամակները, նախահոկտեմբերեան պրոլետարական գրականութիւնը:

Տարեգրքին խմբագիր նշանակուած է Ա. Կարինեան:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի պետական համալսարանին մէջ յունիսի սկիզբէն ի վեր տեղի կ'ունենան շարք մը դասախօսութիւններ գիտական եւ այժմէական հարցերու շուրջ: Կը յիշատակենք գրական, պատմական դասախօսութեանց նիւթերը, հետաքրքրութեան համար.—

Փրոֆ. Գ. Ղափանցեան՝ Ուրարտերէնի եւ խեթերէնի ընդհանուր տարրերը: Արարատ Ղարիբեան՝ Յոգնակի թիւը Հայոց լեզուի մէջ: Յակոբ Զաքուրեան՝ Մեր բանաստեղծի լեզուն: Գ. Սեւակ՝ Մեր գրական լեզուի մասին: Յակոբ Զօրեան՝ Մի խնդիր Հայաստանի վաղ անցեալի շրջանից: Մ. Մկրեան՝ Միջնադարի հայ բանաստեղծութիւնը:

Մնացեալ դասախօսութիւնները կը վերաբերին քիմիական, երկրաբանական, բուսաբանական, բնախօսական այժմէական նիւթերու:

Բնապահպանական կայաններու շինութիւն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն խորհ. Հայաստանի թէ 1934 տարուան ի հաշիւ Հայաստանի բնապահպանական կայաններու շինութեան համար 1.200 հազար րուբլի վարկ յատկացուեցաւ: Այս գումարէն 300,000 րուբլի պիտի յատկացուի Արզնիի բուժավայրին, 150,000 րուբլի՝ Դիլիջան — Բլանդ — չայ ճանապարհին, 100,000 րուբլի՝ Գիւղագարակի մանկական ապաքինարանին, 45,000 րուբլի Ծաղ — ջուրերու բուժակայանին:

Մնացեալ գումարը պիտի յատկացուի Հայաստանի բնապահպանական վայրերու գիտական եւ երկրաբանական քննութեանց ծախքերուն:

⁂ Յունիս 1ին բացուեցաւ Հայաստանի բնաբուժական կայաններու եղանակը:

Օդափոխութեան գացողներու առաջին խումբերը ամառուան սկիզբը մեկնեցան Դիլիջան եւ Արզնի: Այս տարի այս երկու բուժավայրերն ալ աւելցուցած են մահճակալներու թիւը: Արզնիի բուժակայանը ունի 40, Դիլիջանի կայանը 100 մահճակալ: Դիլիջանի կայանը պիտի աշխատի ամբողջ տարին, Արզնիի կայանը՝ մինչեւ նոյեմբեր 15:

Այս եղանակին բուժավայրերէն պիտի օգտուին 2000 հոգի, հարիւրին 60ը բանուորներ. Դիլիջանի մէջ առաքինութեան ժամանակամիջոցը 45 օր է, Արզնիի մէջ՝ 32 օր.— Ծախսերը կրճատուած են: Բարեկարգուած է կայաններու բժշկական սպասարկութիւնը: Հրաւիրուած է Մոսկուայի արհեստային ախտաճանաչման հաստատութեան բժիշկ փրոֆէսորներու խմբակ մը, որ պիտի ստանձնէ դարմանումի գործը:

Դիլիջանի եւ Արզնիի ապաքինարաններուն վերանորոգումը աւարտած է: Պատրաստուած են ընթերցարաններ եւ խաղարաններ:

Արզնիի մէջ ինը հեկտար տարածութեամբ հող յատկացուած է մշակութեան համար: Հիմնուած է նաեւ տնկարան մը, ծառեր անեցնելու համար: Գիւղագարակէն Դիլիջան անդափոխուած եւ տնկուած են նոճի ծառեր:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Յորդառատ անձրեւներէն ու կարկուտէն Մեղրիի շրջանին մէջ Շուռնաձոր, Ալիգարա եւ Վարդանաձոր գիւղերու ցանքը եւ պարտէզները վնասուեցան մասամբ: Փանդուած է 7 քիլոմէթր երկարութեամբ խճուղին, հեղեղը քանդած է նաեւ 12 տուն:

⁂ Երեւան հասած են Իւմանիթէի խմբագիրներէն Տառնար եւ Մուսինակ:

⁂ Յունիս 21ին Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենան ծանր աթլէթիզմի մրցումներ: Հայաստանէն կը մասնակցին 18 մարզիկներ — կոփամարտիկ, ըմբշամարտիկ, ծանրութիւն վերցնողներ:

⁂ Երեւանի պետական համալսարանին մէջ բացուեցաւ պատմութեան դասախօսութեանց «բաժին» մը (ֆագիւլթէ):

⁂ Կրթական գործավարութիւնը մասնաւոր յանձնախումբ մը նշանակեց, պաշտօն ունենալով պատրաստել պատմութեան եւ աշխարհագրութեան նոր դասագիրքեր:

⁂ Յունիս 20ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի ուսուցչական համագումարը: Կը մասնակցէին 600 ուսուցիչներ:

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ «ՄՈՒՍԱՎԱԹ»ԻՆ ՄԷՋ

Փարիզի Կավկազ ամսագիրը իր 4րդ թիւին մէջ կը հրատարակէ Ադրբէջանի «Մուսավաթ» կուսակցութեան հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

1933 դեկտեմբերին տեղի ունեցած է Ադրբէջանի «Մուսավաթ» կուսակցութեան համագումարը, ուր, ընդհանուր հարցերու կապակցութեամբ, քննուած է նաեւ կուսակցութեան ներքին վիճակը:

Ընդունուած են շարք մը կարեւոր որոշումներ:

Համագումարը, ի միջի այլոց, հաստատած է, նախ՝ կուսակցութեան գերակշիռ մեծամասնութեան եւ անոր նախագահի՝ Մամէտ Էմին Ռասուլ — Զատէի միջեւ ստեղծուած ձգտեալ վիճակը, որ արդիւնք է սկզբունքի, գործելակերպի եւ կազմակերպչական հարցերու շուրջ եղած տարաձայնութեանց. երկրորդ՝ վկայած է նախագահի հասարակական եւ քաղաքական քայլերը. երրորդ՝ անկազմակերպ վիճակը կուսակցութեան որուն վարիչ մարմինը կազմալուծուած է երկուքուկէս տարիներէ ի վեր ու չի վերակազմուիր վերը մատնանշուած պատճառներու հետեւանքով, եւ վերջապէս, չորրորդ՝ հաստատած է կուսակցութեան մեկուսացեալ վիճակը, որ արդիւնք է կուսակցական գաղտնի աշխատութեանց սխալներուն:

Այս իսկ նկատումներով համագումարը որոշած է.—

Մ. է. Ռասուլ Զատէն այլ եւս կուսակցութեան նախագահ չնկատել, մեկուսանալ անկէ եւ՝ զայն փոխարինելով ուրիշով մը՝ վերականգնել կեդրոնական օրգանը:

Համաձայն այս որոշումին, տեղի ունեցած է թէ նոր նախագահի եւ թէ կուսակցութեան կեդրոնական օրգանի ընտրութիւնը:

Միաժամանակ նկատելով, որ հայրենիքի համար ստեղծուած այժմեան պայմաններու մէջ տեղ չկայ նեղ — կուսակցական աշխատանքի համար, համագումարը իր ջերմ փափաքը յայտնած է սերտ կապ ստեղծել թէ Ադրբէջանի եւ թէ Կովկասի քաղաքական այլ ու կենսունակ հոսանքներու հետ՝ միասնաբար ազատագրական պայքարի ընդհանուր եւ օրգանական ճակատ մը ստեղծելու համար:

«ԱՐԾԻՒ» ԸՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

= o =

ՎԱՆՍԷՕ.— Կիրակի յունիս 10ը զւարճալի խնջոյք ժողովրդական տօնի օր մը Վանսէօ — Բոչանի մեր ընկերներու եւ համակիրներու ընտանիքներուն համար: Հակառակ անձրեւոտ եղանակի, ... կիրակի օրուան հանդէսի յետմիջօրէին, ժողովուրդը փութացած էր իր տեղը գրաւել Կարինեանի պարտէզի ծառերուն ստուերներուն տակ: Մեր ընկերներու կողմէ պատրաստուած էր բեմ մը:

Հանդէսին բացումը կատարեց ընկ. Ս. Թորոսեան «Արծիւ» ընթակոմիտէի անունով: Եղան արտասանութիւններ Գ. Ա. Կոթիկեանի եւ ընկ. Օ. Կարապետեանի կողմէ, երգեցին Գ. Կարինեան եւ ընկ. Ա. Ծիլաճեան, պարեցին օրիորդներ Յանէսեան, Աշխէն եւ փոքրիկն Յովհաննէսեան: Գայլիկները կատարեցին մարզական փորձեր խմբապետ Ա. Շանթի ղեկավարութեամբ: Թատրոն Գարեգին կը նուագէր գեղեցիկ կտորներ Արծիւ ընթակոմիտէի թատերասիրաց խումբը յաջողութեամբ ներկայացուց «Հնարամիտ վարձակալը» եւ արժանացաւ ընդհանուր գնահատանքի: Գաւառուկ մը գրուեցաւ առուրքի: Ընկեր Գ. Յովհաննէսեան կատարեց գայն եւ բարձրացուց 350 ֆրանքի: Շահողը եղաւ մեր ընկերներէն Տէր-տէրեան: Գիշերուան մինչեւ ուշ ատեն շարունակուեցան ընտանեկան եւ ընկերական խրախճանքները երգերու եւ պարերու մէջ: Հասոյթը գոհացուցիչ էր: Մասամբ շնորհակալութիւն Գ. Կարինեանի եւ պարագաներուն որոնք ինչպէս միշտ այս անգամ եւս տրամադրեցին իրենց պարտէզը ընթակոմիտէին եւ շրջանին ժողովուրդին

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎՈՒՕԶՕ, 14 յունիս (Ուշացած).— Հ. Հանրապետութեան 16րդ տարեդարձը տօնուեցաւ յունիս 10ին, կիրակի կէս օրէ վերջ, Մուլէն Վըրըյի ընդարձակ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի: Գաղութի մեծ մասը փութացած էր սրահ: Բեմը զարդարուած էր մեր ազատութեան խորհրդանիշով եւ հերոսներու նկարներով: Բոլորին վերեւ՝ մեր պաշտելի եռագոյնը եւ ֆրանսականը. Ներկաները իրենց կուրծքերուն վրայ կը կրէին եռագոյնի ժապաւէնը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով զոր ներկաները երգեցին յոտնկայս: Օրուան նախագահ ընկեր Գասպար բացումը կատարեց քանի մը խօսքով: Յետոյ արտասանեցին տիկ. Ա. Քէօսէեան, Օր. Ծ. Վարդանեան, ընկերներ Հ. Թաշճեան, Մ. Նաթըրեան, Կ. Տօնէրեան, մեներգեցին ընկ. Յ. Զոլաքեան, տիկ. Ն. Տօնէրեան: Գեղարուեստական բաժնին աւելի փայլ տուաւ Գ. Հ. Եփրեմեան մէջ ընդ մէջ ջութակ անելով: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Գ. Բալայեան որ մէկ ժամ իր կուռ բանախօսութեամբ ներկաները վայրկեան մը հայրենի աշխարհ փոխադրեց: Թուեց բոլոր այն դէպքերը որ յանգեցան Մայիս 28ին եւ պարզեց անոր պատմական արժէքն ու իմաստը: Ներկաները վայրկեան մը ոտքի հրաւիրեց ի յարգանս մեր այն բիւրաւոր նահատակներուն ուր ինկան ազատութեան սրբազան ճանապարհին վրայ: Փառաբանեց խարազանեց այն վատասիրտները որ մանուկ Հանրապետութեան դէմ կը դաւաճանէին ի հաշիւ Ձեկայի եւ Թուրքիոյ: Եւ չէր մոռցած մեր ցեղի քաջարի հերոսներն եւ հայդուկներն արիւնով ողողուած այն վայրերը ուր ներկայ Հայաստանը կործանած է կազմուած Մայիս 28ի, միայն մի մասն է, մեր արիւնոտ դատը դեռ չէ վերջացել որքան ազգութեան — թիւնը ամփոփուած չէ մայր հայրենիքին մէջ, միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստանի մէջ: Ընկերոջ ճառը ողջունուեցաւ ծափերով: Ներկաները մեկնեցան անկախութեան գաղափարով աւելի ոգորուած:

Հանդէսէն վերջ ի պատիւ ընկ. Գ. Բալայեանի սարքուած էր ճաշկերոյթ մը ընկեր — համակիրներու մասնակցութեամբ: Բոլորի փափաքի վրայ անդամակցեցան առաջարկուեցաւ ընկ. Հիւրը: Բաժակաճառեր խօսեցան ընկերներ Բալայեան, Գասպար, Ա. Քէնտիրեան, Հ. Թաշճեան եւ ուրիշներ: Եղան արտասանութիւններ եւ մեներգեր: Մէջ ընդ մէջ կը թնդային մարտական եւ յեղափոխական երգեր խանդավառութիւն ստեղծելով: Ընկ. Գ. Հայլաղեան իր ֆանթեզիներով խնճոյքին աւելի փայլ տուաւ: Ընկեր գործիչին ներկայութեան կորիզը գրուեցաւ Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը, 7 անդամուհիներով: Կէս գիշերը անցած էր եւ խանդավառ մթնոլորտէն զմայլած կը բաժնուէինք:

⁂ Ընկեր Բալայեան Փոթօ հասած իրիկունը մինչեւ կէս գիշեր զեկուցում մը տուաւ ընկերներու, կուսակցական կեանքի մասին:

Թղթակից

ՄԱՄՈՒԼ

ՖԻՐԴՈՒՍԻԻ 1000ԱՄԵԱԿԸ

= o =

Թէհրանի «Ալիքը» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (3 յունիս).

— «Իրանը տենդագին պատրաստւում է մեծ շուքով ու հանդիսաւոր — բութեամբ տօնելու իր հանճարեղ բանաստեղծ Ֆիրդուսիի 1000ամեակը:

Այս յոբելեանը այնքա՛ն բացառիկ է եւ այնքա՛ն մեծարժէք, որ հրաւիրել է ողջ քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը:

Եւ միանգամայն իրաւացիօրէն, քանզի մարդկութիւնը հազարաւոր տարիներ պիտի երգէ, որպէսզի ծնի մի Ֆիրդուսի, իր անմահ «Շահնամէ»ով:

Համամարդկային քաղաքակրթութիւնն ու մշակոյթը վտանգուած կըլինէին իրենց յարատեւ զարգացման մէջ, եթէ մարդկութիւնը երախտապարտ չզգնուէր դէպի աստուածային ստեղծագործ հուրով բոցավառուած հանճարեղ հոգիները, ինչպէս Ֆիրդուսին է:

Ահա այս գիտակցութիւնն է, որ մղում է ժողովուրդներին յաւէտ կենդանի պահելու իրենց մեծ զաւակների փայլուն յիշատակը:

Եւ քանի որ Ֆիրդուսին չի պատկանում միայն Իրանին, այլ ողջ մարդկութեան, ուստի հասկնալի է քաղաքակիրթ աշխարհի կենդանի հետաքրքրութիւնն ու ջերմ վերաբերմունքը դէպի նրա յառաջիկայ յոբելեանը:

Ահա՛, օրինակ, թէ ի՛նչ մեծ պատրաստութիւնների մէջ են Խ. Ռուսաստանը եւ Հայաստանը:

«Ֆիրդուսիի ծննդեան 1000ամեակի կապակցութեամբ — հաղորդում են Մոսկուայից «Խ. Հ.»ին (թիւ մայիս 20) — Միութենական Գիտութիւնների Ճեմարանը ձեռնարկել է բանաստեղծի Շահնամէի երաշխաւոր պատրաստմանը: Թարգմանութիւնը կատարել են Լոզինսկին եւ ակադեմ. իրանագէտ Ռոզէնբերգը:

«Մայիս 25ին Մոսկուայի մեծ թատրոնում ընկ. Ենուկիձէի նախագահութեամբ տեղի է ունենալու հանդիսաւոր նիստ՝ նւիրուած բանաստեղծի յիշատակին:

«Որպէս հիմնական զեկուցող Ֆիրդուսիի ստեղծագործութեան մասին, Միութենական Ակադեմիայի կողմից ընտրուած է փրոֆ. Յ. Օրբելին.

«Վերջինիս ամփոփական դեկավարութեամբ Լենինկրադի Էրմիտաժ թանգարանում կազմակերպւում է նոյն ցուցահանդէս՝ նւիրուած բանաստեղծի յիշատակին»:

Հայաստանում էլ, ինչպէս հաղորդել էինք, շուտով լոյս կը տեսնի յատուկ ժողովածու, նւիրուած Ֆիրդուսիի ստեղծագործութիւններին եւ Իրանի վիպական առասպելական մոտիւներին, բացի այդ, թարգմանւած է Ֆիրդուսիի Ռոստամ — Զօհրաբը որ լոյս է տեսնելու առանձին գրքոյկով:

Արդ, Իրանն ու քաղաքակիրթ ազգերը նախապատրաստական եռանդուն աշխատանքների մէջ են եւ ձգտում են արժանավայել կերպով ներկայացնել առաջիկայ յոբելեանական հանդիսութեանց:

Իսկ ի՞նչ է մտածում պարսկահայութիւնը, մասնաւորապէս մեր մայրաքաղաքի հայ համայնքը՝ յոբելեանին մասնակցելու մասին:

Որքան մեզ յայտնի է՝ առ այժմ ոչինչ չի ձեռնարկուած... Անշուշտ, ըստ սովորութեան, մենք կը յօրանջենք եւ կ'արթննանք միայն մոտաւանորդ ժամին...»:

ՀԱՅ ԱՂՋՆԱԿ ՄԸ ՕՐ. ՓԱՐԻԶԷԹ

oooo

Յունիս 11ին եւ 12ին, Փարիզ, Մոնթորի չէնք լողարանին մէջ տեղի ունեցան երկու հետաքրքրական մրցումներ:

Առաջին օրուան մէջ մրցում մը կը կայանար 3 — 8 տարեկան Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ մանչուկին ընտրութեան մէջ: Իսկ երկրորդ օրուան մրցում մը՝ նոյն պայմանները ներկայացնող գեղեցիկ աղջնակին ընտրութեան մէջ:

Մրցումին մէջ առաջնութիւնը շահող մանչուկն ու աղջնակը պիտի կոչուէին Գ. Փարիզ եւ Օր. Փարիզէթ:

Այսպէս, մրցումէն վերջ, Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ մանչուկը հռչակուեցաւ Gérard Coze, անիկա խարտեաշ 3 տարեկան մանչուկ մը, իսկ Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ աղջնակը՝ Թրեզ Գոսթան, 6 տարեկան հայ աղջնակ մը, թուխ եւ սեւաչուի, որ աղջիկն է Գ. Գոսթանեանի:

Քաղաքի եւ ծովեզերեայ տարազներով, նախ բոլոր փոքրիկ թեկնածուները ներկայացան միջբոյին առջեւ, ցոյց տալու համար իրենց խօսելու համարձակութիւնը: Այսպէս կ'ըսէին թէ ինչ է իրենց անունը, տարիքը, եւ ինչո՛ւ կ'ուզեն ընտրուիլ: Փոքրիկները, երբեմն համարձակ, երբեմն վախկոտ, կամ լալով, յաճախ ծիծաղելով, տողանցք մը ըրին միջբոյին առջեւ:

Ընտրութենէն յետոյ, փոքրիկ Հայուհին, որ այսուհետեւ պիտի կոչուի Օր. Փարիզէթ, արժանացաւ ամէնուն հիացման, եւ շատ մը խաղալիքներու հետ ստացաւ ծաղկեփունջ մը իր բախտակից ընկերոջ կողմէ՝ Ժէրարին, Ֆրանսացի, նոր անուամբ՝ Գ. Փարիզ: Փոքրիկ Հայուհին, փոխան շնորհակալութեան՝ համբոյրներով ողողեց Գ. Փարիզին երեսները:

Տեղական բոլոր թերթերը խօսեցան այս ընտրութեան մասին եւ հրատարակեցին անոնց լուսանկարներն ալ: Յառաջիկայ չորեքշաբթիւ սինէմաներու մէջ պիտի ցուցադրուին ընտրութեան այս տեսարանները:

Ընտրութեան հրաւիրուած էր, լուսանկարելու համար գեղեցկութեան թեկնածուները, Ֆօթօ Արաքս:

Օրուան գիրքը

»»» «««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.:

2. ԱՐԵՒ, ԱՐԵՒ, (Հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 Ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾԸ

- o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աչքերէն կ'երեւէր որ բան մը փոխուած էր սրտին խորը: Անոնք կը փայլէին, ու տեսնելու բան էր, վայրկեան չէր ըլլար որ մտածումը բան մը չըրնէր այդ քարի կտորին վրայ, ու ինք ուրախ, մուրճը կը զարնէր մարմարին

Օրուան մը գործը չէր սրտին այս կրակը, որովհետեւ վայրկեանները չէին կրնար անհունութիւն մը ստեղծել: Ուրեմն իր մէջն էր արդէն ան, որուն ինք կը սպասէր հաւատացեալի մը պէս, ու սկսաւ քանդակել: Քարը քանի ձեւ կ'առնէր, իր սիրտը կը ծաւալէր ու կը տեսնէր անծանօթուհին:

Ամիսներ անցան:

Քարը մարմին առած, իր լուսի պէս խորունկ նայուածքովը կորսուած անհունութեան մէջ, անոր շնորհէն բան մը ունէր գեղեցիկ. այն անծանօթուհին էր իր տրամութիւնովը առեղծուածային, բայց չուզէր ի՛նչ բարակ ճառագայթ մը կը պակսէր որ, թէեւ քողի մը խաւ պահուըտած, չէր կրնար հանել անոր, ու պլլուած արձանին «քաւէ», ըսէ՛, պատասխանէ՛ ինծի» հարցուցած ատեն, ճշմարիտ արտայայտութիւնն էր իր արձանին:

Արձանը լուռ էր:

Բայց դէմքին վրայ տրամութիւն մը կար որ, իրական արտայայտութիւնն էր հոգիի մը տառապող, այնքան նուրբ իր ցաւին պէս, ու աւելի խորունկ քան արցունքներուն փորած անդունդները

— Ձե՞ս ուզեր զուն նմանիլ անոր, մրմնջեց, եթէ չես ուզեր, հապա ի՞նչ է աս տրամութիւնդ վերջալոյսի բոսորի մը պէս թեթեւ եւ խորհրդաւոր ..

— Անիկա սէրն էր, կեանքի անճառելի երազն էր շարունակեց, գգուելով արձանին այտերը, դուն պիտի կրնա՞ս տալ անոր չափ սէր ու երազ: Շատ կը նմանիս դուն անոր, կը ճանչնամ քեզ... Բայց աւելի կը նմանիս դուն մէկուն... Վերջապէս բան մը կայ շնորհիդ մէջ որ, կեանքիս ամէնէն խորունկ ու երազուն պահերէն մէկը կը յիշեցնէ: Քեզ պիտի ճանչնամ ես. երբ շատ պզտիկ էր, դուն երազի մը պէս քաղցր, կ'օրօրէիր սիրտս, լճին ջուրերուն պէս, որոնք արշալոյսին լոյսովը գինով թռչուն մը կ'օրօրեն իրենց ափերուն մէջ: Որքա՜ն երջանիկ էի այդ օրերուն: Ու կը յիշեմ դեռ այդ օրերուն, ամէն գեղեցկութիւն իր հմայքէն աւելի բան մը ունէր սրտիս մէջ, ու ազատութիւնովս արբշիռ, քեզի կը նայէի, դուն այնքան մօտ էիր ինծի: Քեզմով կրնայի նայիլ աղջիկներու երեսին, ու դարձեալ քեզմով էր որ նուագին ձայնը կ'անուշնար հոգիիս խորութիւններէն անցնելով, ու երբ կը լսէի մօրկանս ձայնը սիրական, ատեն կուգար որ ուրախութիւնէս աչքերս կը լեցուէին արցունքով: Շատոնց է որ, կ'ապրէիր արիւնիս բոցերուն մէջ՝ բարախող սրտի մը պէս, ու կը հաւկնայի որ քու իւրաքանչիւր տարաւոր իր նշանակութիւնը ունէր: Ես այն ատեն չէի կրնար անոնց անունները տալ: Սակայն հիմա որ սրտերու ժուժկալութիւնը ունիմ չարքաշ, ու մօրս կաթին պէս արիւնս արդասաւորեց քու հոգիդ, քեզ աւելի մեծ կը տեսնեմ, բոլոր մեծութիւններէն ալ մեծ...

Հանդարտութիւն եկած վրան, հիմակ աչքերը աւելի պայծառ էին, ու սրտին խորը իջած, բոլոր դողերը ձայներուն քաղցրահունչ, հա հո գինաց թեթեւ քայլերով: Այս անգամ նայած ատեն, արձանին վրայ տեսաւ այն հեռացող կնկան զգացմունքէն խռովութիւն մը...

Արձանը իր դիմաց, հոն էր անծանօթուհին՝ անոր մէջ մարմնացած, ու մինչ կը նայէր անոր, իր սիրուհին ներս մտաւ:

Շատ մատաղ, թեթեւ ու անուշ կարմիր մըն ալ երեսին վրայ, բնական էին անոր գիծերը շնորհին:

Նախ արձանին նայեցաւ, ու առանց ժամանակ կորսնցնելու, հանդարտօրէն ժպտեցաւ, երբ

— Վերջապէս, ըսաւ արձանագործին:

— Վերջապէս լմնցուցի՞ր:

— Լմնցնե՞լ... չեմ կարծեր:

— Բայց ի՞նչ ունիս, աչքերդ այնքան կենդանի ու պայծառ չէին տեսած:

— Ոչինչ, ոչինչ...

— Կը ժպտի՞ս... բայց ժպիտիդ մէջ տրամութիւն մը կը տեսնեմ մահուան չափ խորունկ:

Այն ատեն խորհրդաւոր շարժում մը ըրածի պէս, արձանագործը դարձուց գլուխը արձանին ու հառաչեց: Իր այս տրամութիւնը, գինքը մտածուցած էր ամէն օր քայլ մը աւելի իր երազին:

Մինչեւ այս վայրկեանը, իր սիրուհին, իր աղջկայ բարի հոգիով կը նայէր իր աչքերուն: Բայց վերջավառը, հեռուէն հասնող փոթորիկին պէս սարսեց զինքը, ու

— Նայէ՛ ինծի, ըսաւ արձանագործին, նայէ՛ կրկնեց, երբ երթալով անոր աչքերը կը մթնէին:

Այն ատեն մտածումը դէմքին վրայ արձանագործը, նայէ՛ ըսաւ իր սիրուհւոյն, չեչտակի, ձեռքովը ցոյց տալով այդ հրաշալի արձանը, շուշանէ մը աւելի ճերմակ, ճառագայթներու խուրձ մը կարծես:

— Ի՞նչպէս նայիմ ես անոր, անանկ արտայայտութիւն մը ունի որ, հոգիս կը դպի:

— Նայէ՛, նայէ՛...

— Ո՞վ է ան:

— Կին մը որ աշխարհի երազներուն վրայ խնդացած ատեն, կեանքի ամէնէն հզօր վէրքով կ'արիւնի սիրտը: Սակայն բան մը կը պակսի հոն ... իրականին...

— Ուրեմն կը ճանչնա՞ս զինքը:

— Այո՛...

Այն ատեն յուսահատութիւնը դէմքին վրայ, նայեցաւ արձանին:

Արձանագործը անոր նայած պահուն, յիշեց այն հեռացող անծանօթուհին, ու անգամ մը եւս տեսած կարծես այն իրական պատկերը սիրուհւոյն հրեշտակի, փարեցաւ իր սիրուհիին, եւ,— քու արտայայտութիւնդ էր ան, կը հասկնամ հիմակ, ըսաւ ու համբուրեց:

Հիմակ այն անծանօթուհին իր մօտիկն էր, ու իր սիրտը մեծցած անոր դիմաց, կը նայէր կարծես չուարած, երբ

— Ձե՞ս խօսիր, հարցուց իր սիրուհին:

— Ձեմ խօսիր, պատասխանեց արձանագործը, այո՛, տե՛ս, ան ալ կը՛ լռէ — արձանին երկնցնելով ձեռքը — բայց կեանքին մէջ լռութիւններ ալ աւելի խօսող են ու աւելի կենդանի:

— Ո՞վ ըսաւ քեզի...

— Այո՛, այո՛, այս արձանն ալ կը լռէ, բայց աշխարհի մը սիրտ կը բաբախէ անոր մարմնոյ կուրծքին տակ: Կան մարդիկ, որոնք արձաններուն նայելով կը խորունկնան իրենց սրտին մէջ, ու երբեմն ալ սիրել կը սորվին:

— Ինչ կ'ըսես...

— Այո՛, դուն չես կրնար խօսեցնել քարը, բայց անոր լռութիւնը աշխարհը կը խօսեցնէ:

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ծին։ Միւս երկու երկիրները, Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա, արդէն յայտարարած են ճանաչումը։ Հաւանական է որ երեք պետութեանց խորհուրդը հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակէ, հանդիսաւորապէս հաստատելով Խ. Իշխանութեան ճանաչումը։

Խորհուրդը պիտի զբաղի նաեւ կեդր. Եւրոպայի խաղաղութեան եւ զինաթափութեան խնդիրներով։ Այս ժողովը բացառիկ հանգամանք ունի նաեւ անոր համար որ, վերջին նիստին — վաղը, չորեքշաբթի — ներկայ պիտի ըլլայ Գ. Պարթու, անգամ մը եւս շեշտելով Փոքր Համաձայնութեան եւ Ֆրանսայի բարեկամութեան եւ զինակցութեան ուժը։

Անկարելի է ըսել թէ՝ այս առթիւ պիտի քննուի Մուսոլինիի եւ Հիթլերի վերջին տեսակցութիւնը, որուն մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին։ Ռումանական մամուլը լուսաբանելով այս խնդիրը, գիտել կուտայ թէ Փոքր Համաձայնութիւնը Ֆրանսայի հպատակը չէ, այլ զինակիցը, որովհետեւ միեւնոյն նպատակները կը հետապնդէ եւ Ֆրանսայի շահերը խիստ կապուած են Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ կենսական շահերուն հետ։

Սարգիս Գրյըճեանի սպանութեան դատը
ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԻ

Յունիս 11ին Աթէնքի եղեռնադատ ատեանին առջեւ տարուեցաւ Ս. Գրյըճեանի սպանութեան դատավարութիւնը։ Ներկայ էին բազմաթիւ հայ ունկնդիրներ որոնք կանուխէն գրաւած էին բոլոր նստարանները։ Այս անգամ երդուեալներէն բացակայ չկար։

Դատախազը կարդաց ամբաստանեալներու անունները եւ ըսաւ թէ կոմիտէ մը կայ, որ այսպիսի ոճիրներ կը գործէ իր հակառակորդներուն դէմ։ Դատախազը պէտք է ըսէ այնմ վերաբերութեամբ գաղտնի հանդէպ, որոնց կազմակերպուած ոճիրներ չգործուին եւ որովհետեւ ամբաստանեալ կողմին վկաները կը բացակային, կ'առաջարկէ յետաձգել։

Պաշտպան փաստաբան մեթր Տամասկինոս բողոքեց դատախազին խօսքերուն դէմ, յայտարարելով թէ խիստ զաւազրութիւն մը կայ, որ երեւան պիտի հանուի դատավարութեան ընթացքին։ «Այդ զաւազրութեան ետին կեցած են համայնավարները, որոնց գործունէութեան մասին վաւերական յայտարարութիւններ ունիմ ընելիք»։

Երբ առաջին դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ, չարունակեց Գ. Տամասկինոս, անձամբ դիմեցի դատախազին խնդրելու համար, որ կարճ ժամանակի մէջ դատավարութիւնը տեղի ունենայ։ Բացառութիւն եղաւ ինծի համար ու դատավարութիւնը արտօնուեցաւ այսօրուան համար։ Ցաւալի է որ, դատախազը դաւադրութիւնը կը տեսնէ իմ պաշտպանութեանս տակ գտնուողներուն մէջ, մինչդեռ իրողութիւն է որ ամբաստանող կողմը կ'ուզէ դատավարութիւնը ձգձգել, վկաներու բացակայութեան պատրուակով։

Իմ վկաներուս ցանկին մէջ դրած եմ ամբաստանող կողմին վկաները, որոնց վկայութիւններով պիտի հաստատեմ ամբաստանեալներուն անմեղութիւնը։

Մէթր Տամասկինոսի 10 վայրկեան տեւող բացատրական ճառին ի պատասխան, դատախազը առարկեց՝ ըսելով թէ ինք իր բացուցած չէ կազմակերպուած դաւադրութեան գոյութիւնը, այլ միայն նկատած է ամբաստանող կողմը՝ որուն բացատրութիւնները անշուշտ պիտի լսուին։

Դատախազը ամբաստանող վկաներու բացակայութիւնը պատրուակ բռնելով, դատավարութեան յետաձգումը պահանջեց։ Դատաւորները քանի մը վայրկեան խորհրդակցելէ յետոյ, յետաձգման որոշում տուին։

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ ամբաստանող կողմի բոլոր վկաները ներկայ էին։ Համայնավար Բարունակ Արակէլեան եւ Հայկանուշ Պէյոլէրեան ատեանի կանոնաւոր դատարանին մէջ կը գտնուէին։

Ամբաստանող կողմի փաստաբանը տեսնելով որ դատարանին մթնոլորտը իր դատին աննպաստ է, մէկ մէկ հեռացուցած է վկաները եւ յետոյ ինք ալ մեկնած, առանց սպասելու դատարանին յետաձգման որոշումին։

Վկաներու բացակայութեան պատրուակով, ամբաստանող կողմը կը հետապնդէ հետեւեալ նպատակը. ժամանակ շահելով, քանի մը ամիս եւս բանտարկուած պահել ամբաստանեալները, որոնց բացարձակ անմեղութեան մասին հակառակորդ կողմն ալ համոզուած գոյացուցած է։

Դիտելի է որ ունկնդիրներու մէջ կը գտնուէր Աթէնքի վարժարանի աշակերտներէն մէկը որ գրպանական աշխատանքները ձգելով, դացած էր Ռեժանսի տեսակէտէն հոս գալու ունկնդրութիւնը։

Ատեանին մէջ եւ դուրսը հաւաքուած էին յայտնի եւ դիմակաւոր բոլոր համայնավարները, որոնց մէկը դատավարութեան յետաձգման լուրը առաջինը Հայաստանին հաղորդելու համար ինքնաշարժով մեկնած է։ (Նոր Օր)։

Թուրքիոյ Տեղաւորման օրէնագիծը

»»»··«««

Անգ. Մեծ Ժողովը յունիս 7ին սկսաւ քննել գաղթականներու տեղաւորման օրէնագիծը։

Բուլէնի պէյ խօսք առնելով շեշտեց օրէնագիծին կարեւորութիւնը եւ ամէնէն առաջ բացատրեց Օսմ. կայսրութեան ներքին քաղաքականութիւնը։ Կայսրութիւնը,— ըսաւ,— փոխանակ միացնելու եւ ձուլելու, ընդհակառակն կը զատէր համայնքները, եւ կարծես խորանով մը կ'անջատէր այն տարրերը որոնք արտաստհմանէն կուգային, Թուրք մշակոյթը խթացնելու համար։ Այսպէս, երբ Թուրքիայէն գաղթած տարրերէն անձեր պաշտօնեայ կամ փաշա կարգէր, «Չէրքէզ» կամ «Արիւճիւ փաշա» մակդիրը կը փակցնէր անոնց եւ այս ձեւով կ'անջատէր զանոնք Թուրք համայնքէն ինչպէս անհատները, ազգերն ալ առանձին ունին եւ անոնց մնալիքը ողջ անձեր են զոր պէտք է հայթայթել քաղաքականութեամբ, դպրոցներով, մշակոյթով եւն.։ Օսմ. կայսրութիւնը այս ձեւով չաշխատեցաւ եւ պատճառ դարձաւ որ նոր սերունդը հակաթուրք ոգիով մեծնայ։

Անկէ վերջ,— շարունակեց Բուլէնի պէյ,— այս սխալները չեն կրնար կրկնուիլ։ Կը մաղթեմ որ ամէն տարր եւ ընտանիք խօսի մայրենի լեզուն՝ Թուրքերէնը։ Կայ տարր մը որ յաջողած է երկրին անհատական եւ ... պետութիւններուն վրայ եւ տիրապետող դիրք մը ունի հոն, բայց տակաւին չէ ձգած իր կապակցութիւնը եւ հասանելին համաձայն կը դառնայ։ Իմ կարծիքս յայտնելով կ'ըսեմ թէ այս համայնքը (Ռումիա) պէտք է խառնուի մեր մէջ։

Ջիա Կէվհէր պէյ առաջարկեց ջնջել մուհաճիր (գաղթական) բառը որ խարանի մը տպաւորութիւնը կը թողու, եւ անոր տեղ դնել սըղնագ (ապաստանող) բառը։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
1 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ պարգեւաբաշխութիւնը։
Նկատի առնել այդ թուականը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր ցիկնանց ընկերութեան վէնսէնի եւ շրջանի մանկապարտէզին, ամավերջին ճանդէսին առթիւ.

Հովանաւորութեամբ՝ կեդրոնական վարչութեան

22 Յուլիս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 20, Վէնսէնի անտառը

Maison Pilou Henri Café et Restaurant de la Cartoucherieի ընդարձակ պարտէզին եւ մասնաւոր սրահին մէջ։ Route des Sabotiers.

(Մէթրօ Շաթօ տիւ վէնսէնէն ջինգ վայրկեան ձիւռու)։

Ճաշը կարելի է միասին բերել. խոհ ըմպելի կը հայթայթուի տեղւոյն վրայ ժողովրդական գիներով։ Երգ, պար, գրաւոր արտասանութիւն եւ մենախօսութիւններ աշակերտներու կողմէ։ Եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ ընտիր նուագախումբի։

Մուտք 5 ֆրանք։

Տոմսերը կը ծախուին՝ ՍԷՆ Միշէլի եւ Պէլվիլի ծանօթ տեղերը։
Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

24 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին

Շավիլ Salle Patinի մէջ, 114 Grande Rue

Կը խօսին՝ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ընկերուհի ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ փարիզահայ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Ընկ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Անդրանիկ՝ ձայնաւոր երգեր

Օր Հռիփ. Քենազեան եւ Գ. Գր. Մէքթէրեան (մեներգ)

Հայկական շուրջպարեր, լեռնական եւ կովկասեան պարեր «Սիփանի» կողմէ, մասնակցութեամբ Թաւրիզ ՌՈՒԲԷՆԻ։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղ. միջոց.— Pont de Sèvres մէթրոյէն առնել թիւ 1 թրամ. եւ իջնել Ancien Mairie. կամ Սէն Լազարէն կառախումբ իջնել Chaville-R D.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՑՔԻ ՀԱՅՐԵՆԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ՅՈՒԼԻՍ 8 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Սգահանդէս ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի յիշատակին

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

23 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salle GÉOGRAPHIEի մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 15 ՅՈՒԼԻՍԻՆ

ԺԱՄԸ 2էն ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎՐԺ.Ի ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՓԱՐԿԻՆ ՄԷՋ

26, Rue de Troyon, Sèvres.

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար անուանի արուեստագէտներու։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք եւ 5 ֆրանք տղայոց։

Հաղորդկ. միջոցներ.— Թրամուէյ թիւ 1, եւ մէթրօ՝ Pont de Sèvres.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՅՈՒԼԻՍ 8ին, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան Դաշտահանդէսը ՅՈՒԼԻՍ 8ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ-ԴՊՐՈՑԻՆ

կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ նոյն թուականը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

Չորրորդ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ՝ Ապրիլեան եղեռնը, Յ. ՉԱՒՐԵԱՆ՝ Սայեաթ Նովա, Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ՝ Միսաք Մեծարենց, Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Քուչակեան տաղաչափերու հնագոյն տպագրութիւններ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Հայկական բարեգործութիւններ (վերջ), ՊՐՈՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ Բաթումի խորհրդաժողովը, Մուրատի յուշատետրը (վերջ), Մեր հարեւաններու մօտ, ԱՆՑԵԱԼԷ, ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ, ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ, ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ, Արմէն Սեւան, Ն. Բագալեան եւայլն ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ՝ Վ. Եպ. Մանկունի. Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը։ ՆԿԱՐՆԵՐ՝ Ռոստոմ, Զարդարեան, Ակնունի, Գ. Բարսեղեան, Մ. Վարանդեան եւ Խէչօ։

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն շուտով փակել հաշիւները

Բաժանորդագրութեան պայմաններ

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	60 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Dameame, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ։

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը
Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւլն. ամէն տեսակ գրքեր

Արդիական կազմատուն։ Տպագրական գործեր։

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։

ՎԱՐՁՈՒ ՃԱՇԱՐԱՆ

Վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով Լիոնի ամենալաւ եւ հայաշատ թաղին մէջ ֆրանսական ճաշակի կարասիներով կահաւորուած ճաշարան մը իր բոլոր կազմածներով։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Գ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆի, 14, Rue François Garcin, Lyon.

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

Փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit Nice (A. M.)

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օդաւէտ յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝ **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre Metro: Porte d'Italie.

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton: 52-73

Զուտ հայկական եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՆԳԻՍՏ ՔՆԱՑԷՔ, ՄԼՈՒԿՆԵՐԷ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐԷ ԶԵՐԾ

ԳՈՐԾԱԾԵՑԷՔ

Insectox

ԵԱՑ ՀԱՃԵԼԻ ՀՈՏ

ՈՒՆԻ ԵՒ ԱՐԱԳ

ԱԶԴԻՒ

1 Լիդրը 26 ֆր.

½ Լիդրը 14 ֆր.

¼ Լիդրը 8 ֆր.

Dépôt M. BASMADJIAN
56, Rue Corvisart, Paris (13)

Ազգ. հաստատութեանց, Միութեանց եւ պանդոկներու 10%ին 30 զեղչ։

ՑԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ

Ներկայացումներու նոր շարք մը սկսած է տալ՝

ՖՕԼԻ ՎԱԿՐԱՄ (35, Ave. Wagram)

թատրոնին մէջ, Յունիս 18էն մինչեւ այս հինգշաբթի գիշեր։

Պիտի կատարէ թելագրական, մագնիսական եւ քարացման հետաքրքրական փորձեր եւ

ՈՂՋ ՈՂՋ ՊԻՏԻ ԹԱՂՈՒԻ

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով եւլն., խիստ նպաստաւոր պայմաններով։

կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ։

կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի նամակ եւ խնդրագիր։

Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է։

Կ'ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեամբ։

Առժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard - Paris (15)

Ջախ թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ։

Métro եւ Nord - Sud - Pasteur

Տպարան "ԱՐԱՔՍ"
Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ
70, RUE PAUL - BERT, 70, LYON

մտնել Սինէմայի ճիշդ քովի դռնէն բակին մէջ

Տպագրութեան վերաբերեալ ձեր բոլոր գործերու համար ուրիշ տեղ դիմելէ առաջ, այցելեցէ՛ք միայն մէկ անգամ տպարան «Արաքս», Ս. Փողհարեանի, որ բարեխղճօրէն կը ստանձնէ ձեր բոլոր տպագրական գործերը, ԽԻՍՏ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Գաւառներէն եկած ապսպրանքներուն փութով ընթացք կը տրուի։

Վերջերս ստանձնեցինք Հրանտ - Սամուէլ գրատան՝ (Փարիզ) Լիոնի ընդհանուր գործակալութիւնը, այս առիթով ուրեմն մեր քով պիտի գտնէք բոլոր հեղինակներու գիրքերը ազգային դրական, վիպական, դպրոցական եւ թատերական։

ՄԻՒԶԻՒՔԻ ՍԻՐԱՀԱՐ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արեւելեան եղանակներու մինչեւ հիմա տպագրուած նօթաները կէս առ կէս ՍԽԱԼ ձայնագրուած ըլլալով, այս անգամ Odéon, La Voix de son Maitre, Colombia ու Polidor սկաւառակներու վրայէն Պոլսոյ յայտնի երգիչներու եւ նուագածուներու կողմէ նուագուած ու երգուած հին եւ նոր շարքիները, բէշրէֆները ու սէմայիները ՍՈՒԱՆՑ ՍԽԱԼԻ նայնութեամբ նօթագրած եմ։ Հատը 2 ֆրանք ու կանխիկ

Դիմել Agop Arslanian (Kanouni chef d'orchestre), 56 rue Julien-Lacroix Paris 20e

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ՄԵՐՁԱԿԱՅ ԿԱՅԱՐԱՆ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 20 Juin 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2526

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊՍ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»»..«««

Ընդհ. Դատախազ Ալեքսանդր Քամինսքի իր բացման ճառով իբրեւ սպանող կ'ամբաստանէ Մատթէոս Լէյլէկեանը եւ Նշան Սարգիսեանը եւ մահապատիժ կը պահանջէ

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 11 յունիս.— Այսօր սկսաւ 1933 դեկտ. 24ին Նիւ Եօրքի Ս. Խաչ եկեղեցիին ներս Դուրեան արք.ի սպանութեամբ ամբաստանուած 9 Դաշնակցականներու դատավարութիւնը Ճէնըրըլ Սէշընս դատարանին մէջ, 14 երդուեալներու առջեւ, նախագահութեամբ դատաւոր Ճօզէֆ Է. Քորրիկընի: Ընդհանուր դատախազներն էին Ալեքսանդր Քամինսքի եւ Ճօզէֆ Քոհն: Պաշտպան փաստաբաններն էին Ճօզ Փէնթըն եւ Ծերակուտական Թոմաս Շէրիտըն:

Ժամը 10ին ներս բերուեցան 9 ամբաստանեալները, որոնք գրաւեցին իրենց յատուկ աթոռը, հանդարտ եւ բաւ երեւոյթին պարզերին տրամադրութեամբ: Ամբաստանեալներու մօտ նստած էին— բացի պաշտպան փաստաբաններէն, օժանդակ փաստաբաններ Արամ Տէր Մանուէլեան եւ Արմէն Մեղրունի: Օտար մամուլի եւ հայ թերթերու թղթակիցներ գրաւեցին իրենց յատկացուած աթոռը: Շահագրգռուողներու եւ հանդիսատեսներու բազմութիւն մը, գլխաւորապէս Հայեր, գրաւեց դատարանի սրահը, որուն դռները բաց չէին բոլոր ներս մտնել փափաքողներուն առջեւ: Ու հասարակ հանդարտութիւնը կը տիրէր դատարանի շէնքին դուրս ու ներսը, թէեւ ոստիկանութիւնը ձեռք առած էր ամէն զգուշութիւն:

Ընդհ. դատախազ Քամինսքի իր խօսքը ուղղելով ճիւրիին ըսաւ թէ այս դատը տեղի կ'ունենայ մեծն կայացներու Դուրեան արք.ի սպանութեամբ ամբաստանուածներու յանցագործութեան մասին. «Ճիւրիին կը մնայ տեսնել սպանութեան պատկերը եւ այդ պատկերէն հանել մեկնաբանութիւնը»:

Ապա ջանաց ներկայացնել Հայաստան երկիրը, բաժանուած Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ. Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմութիւնը, նպատակ ունենալով բարեկարգումը Թրքահայաստանի. Հայաստանի հանրապետութեան կազմութիւնը 1918ին, գլխաւորութեամբ դաշնակ պետերու: Հայաստանի մղած պատերազմները 1918—1920, թուրք-հայ պատերազմը եւ բոլշեւիկներու տիրապետութիւնը, որմէ յետոյ Դաշնակները կ'արտաքսուին երկրէն: Այս Դաշնակները արտասահմանի հայութիւնը կ'առնեն իրենց ազդեցութեան ներքեւ վերստին ձեռք բերելու Հայաստանի անկախութիւնը: Այս պատճառաւ տարակարծութիւն կայ արտասահմանի Հայերու միջեւ այն մասին թէ ո՞րն է նպատակայարմարը, Հայաստանի անկախութի՞ւնը թէ Հայաստանի անդամութիւնը Խորհրդային Միութեան:

Պ. Քամինսքի ջանաց ներկայացնել Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դիրքը, Խորէն Ա. կաթողիկոսի ընտրութիւնը եւ անոր կողմէ Դուրեան արք.ի հաստատումը իբր առաջնորդ հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկաներու: Դուրեան արք.ի Ամերիկա գալէն յետոյ սկսաւ վէճ մը: Դուրեան արք. ամբաստանուեցաւ իբր սովիէթասէր.

Ընդհ. դատախազը անդրադարձաւ Շիքակոյի արուեստահանդէսին ուր կազմակերպուած հայկական օրուան եռագոյնի խնդրին, թէ ինչպէս Դուրեան արք. մերժած էր եռագոյնին ծածանումը, այդ առթիւ: Խօսեցաւ Ուեսթպորոյի դէպքին մասին: Դուրեան արք.ի նամակագրութիւնները Փրովիտէնս եւ Պոսթըն, ուր հեռացած էին:

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Այնուհետեւ ընդհ. դատախազը մատնանշելով 9 ամբաստանեալները, յայտնեց թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը բաժին ունեցած է Դուրեան արք.ի սպանութեան մէջ եւ այս պիտի ապացուցանէ իւրաքանչիւրի պարագային: Ասիկա «ճիկ սօ փըզըլ» մըն է, եւ ինք մէկիկ մէկիկ պիտի կազմէ ամբաստանութեան կառուցուածքը: Սպանութիւնը հաւաքական դաւադրութիւն մըն է: Լէյլէկեան 7 հոգիով Պոսթընի մէջ հետեւած է Դուրեան արք.ի

Քամինսքի ըսաւ թէ Լէյլէկեան բուն սպանիչն է, որ քանի մը անգամ դանակը խրած է արք.ի մարմինը— Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ: Թէեւ իրական սպանիչը այն մարդն է, միւսները բռնեցին արքեպիսկոպոսը, ուրիշներ զարկին անոր, իսկ թիւ 1ը (Լէյլէկեան) դանակով զարկաւ, նորէն ու նորէն, խրելով անոր երկար պողպատեայ շեղբը արքեպիսկոպոսին փորը:

Ըսաւ թէ թիւ 1 Մատթէոս Լէյլէկեան եւ թիւ 2 Նշան Սարգիսեան եկեղեցիին մէջ սպանութեան օրը փսփսացեր էին.—«Գործը պէտք կատարուի այսօր, պէտք է կատարել այսօր, չենք կրնար վրիպիլ»: Աւելցուց թէ Լէյլէկեան դանակը առած է կնոջմէ մը եւ պահած վերարկուին տակ»: Պ. Քամինսքի եզրակացնելով մահապատիժ պահանջեց ամբաստանեալներուն համար:

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՃԱՌԸ

Պաշտպան փաստաբան Պ. Թոմաս Շէրիտըն ի պաշտպանութիւն ինը ամբաստանեալներուն յայտնեց թէ դժուար դատ մըն է այս, ամերիկեան դատաւորական իրաւասութեան համար, վասնզի Արեւելքը Արեւելք է եւ Արեւմուտքը Արեւմուտք: Ինը ամբաստանեալները անտարակոյս կը սիրեն իրենց երկիրը՝ Հայաստանը, որ ենթարկուած է բարբարոսներու տիրապետութեան: Հայաստանի պարագան նման է Իրլանտայի: Ծերակուտական Շէրիտըն անդրադարձաւ Հայաստանի հանրապետութեան կազմութեան մեծ պատերազմի ընթացքին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերին, բոլշեւիկեան տիրապետութեան եւն: Ըսաւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը Հայաստանի մէջ իր իշխանութեան ներքեւ կը պահէ Հայ եկեղեցին: Դուրեան արք. եղաւ մրցակիցը Շիքակոյի ցուցահանդէսին.

Պաշտպան փաստաբանը խօսեցաւ Նիւ Եօրքի երեսփ. ժողովի եւ Դուրեան արք.ի գումարած միւս ժողովի մասին առանձին պանդոկի մը մէջ: Ըսաւ թէ Դաշնակցութիւնը Ամերիկահայ ժողովուրդին հարիւրին 75ին համակրութիւնը կը վայելէ:

Պ. Շէրիտըն մէկիկ մէկիկ վեր առաւ ընդհ. դատախազին բերած ամբաստանութիւնները ինը ամբաստանեալներուն դէմ եւ ցոյց տուաւ թէ որքան խախուտ են անոնք: Խօսեցաւ հայ կուսակցութիւններու, Ս. Խաչ եկեղեցիի, վկաներու եւ ձերբակալման պարագաներու մասին: Յիշեց խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան սարքած դաւադրութիւնները, ինչպէս նկարագրած է խորհրդային նախկին գործակալ մը՝ Աղաբէկով: Ցոյց տուաւ յայտնաբերած է խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան ճիւրիին անոր գիրքը: Աւելցուց թէ խորհրդային գաղտնի ոստիկանութիւնը ամէն գործիչ միջոցներու կը դիմէ վարկաբեկելու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ միակ ընդդիմադիրն է խորհրդային Հայաստանի:

« ՈՉ ՈՔ ԳԻՏԷ ՍՊԱՆԻՉԸ »

Պ. Շէրիտըն ըսաւ թէ այս դատը պէտք էր յետաձգուէր Պ. Վահան Գարտաշեանի հիւանդութեան պատճառաւ, որովհետեւ ան էր պաշտպան հայ փաստաբանը, բայց դատաւոր Քորրիկըն մերժեց յետաձգումը եւ նշանակեց զինքն ու Պ. Փէնթընը իբր պաշտպան փաստաբաններ: Իսկ ինք այժմ հարկադրուած է իր պաշտպանեալներուն հետ խօսիլ թարգմանի միջոցաւ:

Յետոյ եզրակացնելով ըսաւ.

— « Այս սպանութիւնը կրնայ գործուած ըլլալ կրօնական մոլեռանդի մը կողմէ, կրնայ գործուած ըլլալ խորհրդային գործակալի մը կողմէ եւ հարիւրաւոր պատճառներով: Ոչ ոք գիտէ թէ ո՞վ սպաննած է արքեպիսկոպոսը »:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՆՆԻՉԻՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Տօքթ. Թոմաս Գոնզալէս, քաղաքային բժշկական քննիչը, իբր պետական վկայ տուաւ իր վկայութիւնը, որուն համաձայն Դուրեան արք. դանակի երկու վէրք ունեցած է, ձախ կողմինը մահացու: Ընդհ. դատախազ Քամինսքիի այն հաստատումը թէ «նորէն ու նորէն եւ նորէն» խրուած էր դանակը, ճշդուեցաւ բժշկական քննիչին կողմէ — երեք վէրքի տեղ՝ երկու միայն:

ԴԱՆԱԿԸ ԵՒ ՀԱՆԴԵՐՁՆԵՐԸ

Ապա բերուեցաւ դանակը եւ յետոյ արք.ին եկեղեցական հանդերձները, որոնց վրայ ցոյց տրուեցան դանակի խրումէն յառաջ եկած պատռուածքները: Անոնք կը համապատասխանէին վէրքերու դիրքին

ՎԿԱՅ ՄԸ

Կանչուեցաւ Պ. Ջորջ Լէնկ (Գարապետ Ջաթմաճեան) իբր վկայ, որուն հարցուեցաւ թէ վերջին անգամ ե՞րբ ողջ տեսած էր արք.ը եւ առաջին անգամ ե՞րբ մեռած տեսած էր զայն:

ՕԳՆԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏԻՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Լօքըր, դատախազին օգնական ճարտարագէտ ներկայացուց Ս. Խաչ եկեղեցւոյ ներսի եւ դուրսի լուսանկարները եւ յատակագիծը: Պ. Շէրիտըն հարցաքննեց զայն:

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՎԿԱՆ

Ժամը 1ին դադար տրուելով, ժամը 2ին կը գումարուի նիստը, նոյն կարգով

Դատախազը վկայի աթոռը կը կանչէ Սարգիս Տէմիրճեան, որ անդամ եւ հոգաբարձու եղած է Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Դատախազը հարցումներ կ'ուղղէ անոր ապացուցանելու թէ Լէյլէկեան եւ Սարգիսեան գլխաւոր յանցագործներն են: Տէմիրճեան վկայեց թէ 1933ի ամառը Նիւ Եօրքի մէջ հանդիպած է Մօզեանին, որ ըսեր է իրեն. «Դրօշակի խնդրին պատճառաւ եթէ առիթ ունենամ՝ կը սպաննեմ Դուրեանը եւ ելեկտրական աթոռի վրայ ալ կը նստիմ»:

Տէմիրճեան, որ ջլոց բռնած էր սպանութեան ատեն, նկարագրեց եկեղեցւոյ դէպքը մանրամասնօրէն, միշտ ծանրանալով Լէյլէկեանի եւ Սարգիսեանի վրայ:

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Շէրիտըն սուր կանգնելով խիստ ու մանրակրկիտ հարցաքննութեան կ'ենթարկէ Սարգիս Տէմիրճեանը, 56 տարեկան, գիւղացիի անձ մը: Ըսաւ թէ կը յիշէ եկեղեցիին մէջ Լէյլէկեանը, Սարգիսեանը եւ Մօզեանը, բայց չի յիշեր միւսները: Յայտնեց թէ երկու տարի ատենապետ եղած է, բայց ձգեր է անոր դէմ ըլլալուն համար: Խոստովանեցաւ թէ դէպքին ատեն շատ յուզուած էր եւ թէ շատ բան չէր կրնար տեսնել:

Պ. Շէրիտըն այնուհետեւ բացաւ հակասութիւններ վկայ Տէմիրճեանի որ դեկտեմբեր 24ին եւ յունուար 16ին ոստիկանութեան ըրած էր բոլորովին տարբեր յայտարարութիւններ Լէյլէկեանի եւ Սարգիսեանի մասին: Պաշտպան փաստաբանը այնպիսի հակասական յայտարարութիւններ երեւան հանեց, որ Տէմիրճեան քանիցս ըսաւ թէ «Խելքը վրան չէր» այդ յայտարարութեանց ատեն:

Այս վկային հարցաքննութիւնը յետաձգուեցաւ վաղուան, ժամը 4ը հնչած ըլլալով:

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

Պարսկաստանի Շահը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիի մէջ զօրահանդէս մը կատարուեցաւ, ի պատիւ Պարսկաստանի Շահին: Կը մասնակցէր ամբողջ զօրաբանակ մը:

Շահը կէս առ կէս կը հետեւի պարսկական արքունիքի սովորութեանց, միշտ առանձին ճաշելով եւ առանձին ինքնաշարժ նստելով: Նոյն իսկ Տրապիզոնէն Էնկիւրի չշեղեցաւ այս սովորութենէն

Մասնաւորապէս փայլուն ընդունելութիւն մը սարքուած էր Էրզրումի մէջ: Պարսիկ գաղութը ոչխարներ մորթեց ճամբուն վրայ: Շահը առանձին ճաշեց, իսկ հացկերոյթը վայելեցին իր հետեւորդները, ինչպէս Տրապիզոնի եւ Սամսոնի մէջ:

Էսկիշէհիրէն, Գոնիայէն եւ Ատանայէն 500 թուրք սկաուտներ Էնկիւրի գացած էին, զօրահանդէսին մասնակցելու համար: Շահին Էնկիւրի բնակութեան եւ զօրահանդէսին դրուագները շարժանկարի պիտի վերածուին

Կեսարիոյ մէջ սաւառնակ մը շինուած եւ Էնկիւրի փոխադրուած է, իբրեւ նուէր Շահին:

Թուրքիոյ տեղաւորման ծրագիրը

25 ՏԱՐԻԷՆ 35—40 ՄԻԼԻՈՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ…

ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ կը գրեն.— Ազգ. Մեծ Ժողովը յունիս 14ի նիստին մէջ քուէարկեց գաղթականներու տեղաւորման օրինագիծը: Ներքին գործոց նախարար Շիւքրի Գայա պէյ խօսք առնելով ըսաւ.

— « Օրէնքին նպատակը՝ ներքին շինարարութիւնն է: Ամէնէն առաջ օրէնքը կը շահագրգռէ մեր բնակչութիւնը: Երկրորդ, կը շահագրգռէ գաղթականութիւնը, երրորդ՝ վաչկատուն ցեղերը, չորրորդ՝ հող չունեցող բնակիչները: Մնդգրկրութեան տեսակէտով, մեր ազգը առաջին գիծի վրայ կու գայ: Մեր բնակչութիւնը որ այսօր 18 միլիոն է, 25 տարի յետոյ անպայման 35 — 40 միլիոն կրնայ ըլլալ: Հետեւաբար, շատ օգտակար պիտի ըլլայ հայրենակիցներուն մէկ մասը փոխադրել այն վայրերը ուր քիչ է բնակչութեան խտութիւնը, եւ դիւրութիւններ տալ անոնց:

Ներկայ օրէնքը պիտի ստեղծէ երկիր մը որ մէկ լեզու ունենայ, մէկ մտածում եւ նոյն զգացումը »: (Բուռն ծափեր):

Օրինագիծին 48րդ յօդուածին մէջ կ'ըսուէր թէ գաղթականներու եւ տարագիրներու տրուելիք հողերու եւ շէնքերու մասին պէտք է վեց ամիս առաջ ծանուցում ընել: Եթէ այդ միջոցին տէրերը մէջտեղ չելլեն — փոխանցումը վերջնական կը դառնայ: Իսկ եթէ աւելի վերջը երեւան գան, միայն գինին մասին կրնան առարկել:

Րասիֆ պէյ (Տրապիզոն) դէմ խօսեցաւ յօդուածին, ըսելով թէ սեփականութեան իրաւունքը պէտք է յարգուի, եւ ճիշդ չէ իր ստացուածքէն զրկել մէկը որ ո եւ է պատճառով չէ կրցած տեղեկանալ եղած ծանուցման:

Ներքին գործոց նախարարը պատասխանեց թէ տեղի չկայ մտահոգութեան, որովհետեւ անձերու պատկանող հողեր չեն որ պիտի տրուին գաղթականներուն: Միայն երբեմն անտէր եւ երեսի վրայ թողուած հողեր երբ կը տրուին գաղթականներուն եւ այս վերջինները կը շէնցնեն զանոնք, կարգ մը անձեր երեւան կու գան եւ տէր կանգնելով ետ կ'առնեն հողերը: Ահա ասոր առջեւն առնելու համար է որ գրուած է այդ յօդուածը:

Ամէնէն վերջը խնդրոյ առարկայ յօդուածը բարեփոխուեցաւ. Այսպէս, երբ գաղթականներուն փոխանցուած հողերուն տէրերը երեւան գան, իրենց նոր գաղթական հող պիտի ստանան, եթէ ուրիշ տեղ հող չունին:

ԲՌՆԻ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իզմիրի Հալքէվին կազմակերպութիւն մը ստեղծած է հայրենակիցներուն միայն թուրքերէն խօսիլը ապահովելու համար: Մասնախումբեր կազմուած են, մեծ մասով միջնակարգ դպրոցներու վերջին կարգի աշակերտներէն, որոնք թուրքերէն տարբեր լեզու խօսողներուն պիտի զգացնեն թէ պէտք է թուրքերէն խօսին: Հալքէվին մասնաւոր քարտեր պատրաստած է, որոնք երիտասարդներուն կողմէ թուրքերէն չխօսողներու պիտի տրուին: Հալք կուսակցութիւնը միջոցներ ձեռք առած է որ շարժումը քաղաքավարական սահմանի մէջ կատարուի եւ ո եւ է դէպք չպատահի:

Ֆրանսա եւ Պալքանեան պետութիւնները

Արտաքին նախարար Պ. Պարթու Պուքրէշ գնաց, մասնակցելու համար Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովին: Պիտի այցելէ նաեւ Պելկրատ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան, որ տեղի կ'ունենայ Մուսոլինի - Հիթլէր տեսակցութենէն անմիջապէս վերջ:

[illegible] յայտնութիւններ

Փետրուար 6ի դէպքերու առթիւ

Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը որոշեց նորէն առեան հրաւիրել եւ հարցաքննել նախկին վարչապետը, Պ. Տալատիէ եւ իր ներքին նախարարը, Պ. Ֆրօ: Պատճա՞ռը.— Պ. Ֆրօ ուրիշ օր գաղտնի ճառ մը խօսելով մասոնական օթեակին մէջ, յայտներ է թէ ինք առաջարկած էր.— 1. Ապօրէն եւ ... ձերբակալութիւններ կատարել.— 2. Պաշարման վիճակ հրատարակել.— 3. Քննութիւն բանալ պետական դաւաճանութեան մասին: Այս առթիւ աւելցուցեր է թէ Տալատիէ անհրաժեշտ հեղինակութիւնը չունէր, եւ թէ ինք ճշմարտութիւնը խօսեցաւ քննիչ յանձնաժողովին առջեւ, բայց ոչ ամբողջ ճշմարտութիւնը: Այս յայտարարութիւնները երեւան հանած էր «Աքսիոն Ֆրանսէզ» (արքայական):

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ

»»».«««

Պէյրութի « Լիբանան »ը, որուն առաջին խմբագիրը հռչակաւոր Թումանեան Էֆէնտին եղած է, կը գրէր մայիս 2ին, սրտառու՛չ լրջութեամբ.

— « Դաշնակցական պատասխանատու եւ շրջուն գործիչ Կարօ Սասունին, գաղութները կ'այցելէ, անշուշտ իրեն (եւ մեզի ծանօթ) Դաշնակցական ... գործունէութեանց կարգադրութեան համար:

Եգիպտոսէն վերջ մեր մէջ իր ներկայութիւնը ուշադրութեան կը յանձնենք մեր արիւնաքամ ժողովուրդին եւ ՊԱՏԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻԼ ԻՐ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺԱՌԻԹԻՆ ԵՒ ՆՊԱՏԱԿԻ ՄԱՍԻՆ:

Քանի որ այս մարդը ոչ վաճառական մըն է եւ ոչ ազատ արուեստական, որուն պատճառաւ եկած ըլլար հոս, անիկա պատասխանատու անձն է Դաշնակցութեան՝ որը հոսեցուց շատ մը արիւններ եւ կ'երեւի պիտի հոսեցնէ ալ տակաւին»:

Ուրիշ «ազգասէր » թերթ մը, ռամկավար « Արեւ »ը (Եգիպտոս), յունիս 6ին «անկախ կարծիք » մը կը հրատարակէր եռագոյնի մասին, « Լիբանանհայ » ստորագրութեամբ:

Ահաւասիկ պիտի ուզէիք իմանալ:

«Լիբանանհայ »ը քրքրելով պետական օրէնքները, թուականով եւ թըւահամարով երեւան կը հանէ երկու արտօնութիւններ՝ հանրային քաղաքակարգութեան մասին եւ մասնաւորապէս կ'արտատպէ մարդպանութեան հետեւեալ հրամանագիրը (1932 օգոստոս 12).

ՅՕԴ. 2.— Յօդ. 1ի մէջ յիշուած պատիժներու արժանի անդորրութեան եւ հանրային կարգ ու սարքին դէմ գործուած արարքներ կը նկատուին.

« Մասնակցութիւն ոչ արտօնեալ թափօրի մը, խմբումի կամ հաւաքումի,

« Կրելը նշան մը, դրօշ մը կամ ուրիշ խորհրդանիշ մը, որուն ցուցադրումը կրնայ քաղաքացիներու մէկ դասակարգը ուրիշի մը դէմ հանել, եւ կամ ո՛եւէ կերպով խռովել հանրային կարգ ու սարքը »:

«Լիբանանահայ »ը կը յիշէ թէ ուրիշ հատուածներ ալ կան, բայց այսքանը բաւական համարելով, կը բացագանչէ.

— « Իշխանութիւնք ի՞նչ բանի կը սպասեն ուրեմն գործադրելու համար այս որոշմնագիրը բոլոր անոնց դէմ որոնք, աջէն թէ ձախէն, դէմ կը գործեն անոր տրամադրութեանց:

Միթէ եռագոյնը enseigne, drapeau կամ emblème մը չէ՞ որուն ցուցադրութիւնը եւ պարզումը «քաղաքացիներու դաս մը դէմ կը հանէ քաղաքացիներու ուրիշ մէկ դասին», «կամ որ եւ է կերպով կը խանգարէ հանրային կարգ ու կանոնը »:

Ինչպէս կը տեսնէք, «Լիբանան»ը եւ « Արեւ »ը ոչ միայն ազգասէր են, այլեւ քաջ օրէնսգէտ եւ կը հսկեն նոյն իսկ ոստիկանութեան վրայ, որպէսզի աչքերը չորս բանայ:

Ձե՞ք ուրախանար, իմանալով որ... « պահակները արթուն են » բոլոր ճակատներուն վրայ:

ՎԱՀԷ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՓԱՌԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

— •• —

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ Պ. ՄԱՆՈՍ ԿԸ ՊԱՆԾԱՑՆԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՌԱԳՈՅՆԸ

Անհերքելի փաստ է, որ այս տարի Մայիս 28ի տօնակատարութիւնները տարերային թափով կատարուեցան ամէն տեղ։ Ժողովրդային զանգուածները մոլեռանդօրէն մասնակցեցան ու սրտագեղ պոռթկումներով անվերապահ համամտութիւն յայտնեցին անկախութեան գաղափարներուն.

Սելանիկի հայ գաղութն ալ Յունիս 10ին տօնեց Մայիս 28ի Հայաստանի Անկախութեան 16րդ տարեդարձը, նմանը չտեսնուած շքեղութեամբ։ Թերեւս առաջին անգամն է որ հայկական տօնակատարութիւն մը կը կազմակերպուի այսքան մեծ բազմութեամբ (1800—2000 հոգի), այսքան բարձր խանդավառութեամբ ու ելեկտրականացած մթնոլորտի մը մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը ստանձնած էր հանդէսի կազմակերպութեան հոգը։ Նկատի ունենալով Աթէնքի փառապանծ տօնակատարութիւնը, եւ ժողովուրդի ներկայ տրամադրութիւնը, վարձուած էր քաղաքիս ամէնէն ընդարձակ սրահը, «Փաթէ»։

Դարձեալ օրինակը Աթէնքէն առնելով, անկախութեան հանդէսը առիթ մը նկատուած էր հայ եւ յոյն եղբայրակցութեան ամրապնդման։

Հանդէսին հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Սելանիկի քաղաքապետ Պ. Ն. Մանոսը, որ սիրով յանձն առաւ նաեւ խօսիլ։

Կիրակի օր հայ ժողովուրդը իր բոլոր խաւերով գունդագունդ կը դիմէր «Փաթէ»ի ընդարձակ սրահը։ Ժամանակէն առաջ հսկայ սրահը տեղի տուած էր մարդկային ալիքին։ Ոչ մէկ պարապ աթոռ. Հարիւրաւոր երիտասարդներ պատերու երկայնքին ոտքի չարուած էին, աւելի տարեցները նստեցնելու համար։ Օտար հիւրերը տեղաւորուած էին մասնաւոր թիկնաթոռներու վրայ։ Բեմին վրայ վեհօրէն կը ծածանէին երկու հսկայական դրօշներ, Հայկական պատմական եռագոյնը եւ յունական գեղեցիկ կապոյտ — ճերմակը։

Երգչախումբի հելլենական քայլերգը ոտքի հանեց ամբողջ սրահը։ Նախագահ Տոքթ. Արր. Աբրահամեան ազդու նախաբանէ մը վերջ նախ հրաւիրեց խօսելու Զօր. Թորգոմը, որ յատկապէս քաղաքս եկած էր ներկայ գտնուելու համար Մայիս 28ի հանդէսին։ Զօր. Թորգոմ ֆրանսերէն կարդաց ուղերձով մը փառաբանեց հայ եւ հելլէն գործակցութիւնը, որ դարեր առաջ գոյութիւն ունէր երկու ժողովուրդներու միջեւ, ցոյց տալով այն քաղաքական կապը որ երկու ժողովուրդներ իրարու կը միացնէ թէ քաղաքական եւ թէ մշակութային գետնի վրայ, ապա իր ուղերձը վերջացուց «կեցցէ առաքինական Յունաստանը եւ Հայաստան» բացագանչութեամբ որ ընդունուեցաւ բուռն ծափերով.

Ընկեր Նախագահին հրաւէրին վրայ ընկ. Կ. Գէորգեան յունարէն ուղերձ մը կարդաց, համառօտակի բացատրելով օրուան տօնը օտար հիւրերուն համար։ Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց հիւրերուն, որոնք պատուած էին մեր Անկախութեան տօնը։

Բուռն ծափերու մէջ «Հայաստաներ մեներգեց Օր. Մ. Մարութեան։ Յետոյ բեմ եկաւ քաղաքապետ Պ. Ն. Մանոս, որ խանդավառ խօսքերով ողջունեց հայ ժողովուրդը եւ իր Անկախութեան տարեդարձը։ Սկսելով Հայկէն եկաւ մինչեւ մեր օրերը, Թուեց հայ թագաւորներու սխրալից յարաբերութիւնները յունական արքունիքին հետ, գովեց հայ ժողովուրդի հերոսական ճիգերը եւ ձեռքը մեր տարագիր Եռագոյնին ուղղելով, պանծացուց զայն իբր հայ ժողովուրդի իտէալներու խորհրդանշանը. Ներկայից ծափերը կ'ընդմիջէին Պ. քաղաքապետին ուղերձին ամէն մէկ նախադասութիւնը։

Օր. Մ. Ղազարեան Հայաստանի ուղղուած գեղեցիկ յունարէն արտասանութիւն մը ըրաւ։

Ընկեր նախագահը յետոյ բեմ հրաւիրեց նախկին նախարար եւ ծանօթ փիլիսոփայ Տոքթ. [illegible] որ խորապէս ուսումնասիրուած բանախօսութիւն մը ըրաւ։ Սկսաւ Մեծն Տիգրանէն մինչեւ բիւզանդական շրջանը, փառաւոր թուելով գրեթէ ընթացքին հելլէն եւ հայ պատմական բարեկամութեան զանազան փուլերը։ Յետոյ կանգ առնելով նորագոյն դէպքերու վրայ, մի առ մի պատմեց կովկասեան վերջին դէպքերը, Ռուսական Յեղափոխութիւնը, անդրկովկասեան երեք ժողովուրդներու սկզբնական գործակցութիւնը, թրքական դաւերը, ի վերջոյ Սէյմին լուծումը, Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտները, Հայերու յաղթանակը եւ ապա Հայաստանի Անկախութեան հռչակումը։

Ի վերջոյ, յարգելի բանախօսը պատուիրեց որ չմոռնանք [illegible] պետութեանց [illegible] Օրուան աշխարհին մէկ մաղթանք ունիմ թէ Հայերուն եւ թէ Յոյներուն, փառահեղ միմիայն սեփական ոյժերու, ըլլալ միակամ եւ համերաշխ, ձեռք ձեռքի տուած մէկզի նետել ներքին վէճերը եւ միասնաբար հետապնդել ազգային խնդիրները, այն ատեն է միայն որ մեր բաղձանքները կրնան շուտով իրականանալ։ Ծափերու տեղատարափով խնդրուեցան յարգելի բանախօսին խանդավառ բացագանչութիւնները

Թառաձայն «Տէր կեցո դու»ն վերջացուց հանդէսին առաջին մասը։

Միջնարարին հիւրերը պատուուեցան զովացուցիչներով։ Ամբողջ ժողովուրդին լանջակները զարդարուեցան եռագոյնով, եւ օրուան տօնը խորհրդանշող զանազան պատկերներ բաժնուեցան։

Ցայտագրին երկրորդ մասը սկսաւ «Յառաջ նահատակ» խմբերգով, որմէ վերջ ընկ. Կ. Գէորգեանը կրակոտ բանախօսութիւն մը ըրաւ։ Նախ բացատրեց թէ ինչո՞ւ ուզեցինք նաեւ հաղորդակից դարձնել մեր բարեկամ Յոյները. Յետոյ Մայիս 28ը մեր մեծագոյն տօնը հռչակեց եւ կանգ առաւ այն երեք շրջաններուն վրայ ուր ամփոփուած է մեր վերջին կէս դարու պատմութիւնը։ Յեղափոխական կռիւներու շրջանը որ յանգեցաւ Հայաստանի անկախութեան, երկրորդ՝ պետական անկախութեան շրջանը երբ մենք ալ ինքնիշխան ազգ էինք դարձած է եւ երրորդ՝ նորագոյն ողբերգութիւնը որ կ'երկարի անկախութեան փլուզումէն մինչեւ մեր օրերը.

Ընկերը պանծացուց հերոսութիւնները մեր արի ռազմիկներուն որոնց զոհաբերութեան գնով ունեցանք մեր պաշտելի եռագոյնը։ «Հայերս կարօտով տոչորուն կը սպասենք ու կը պատրաստուինք մեր դատի յաղթանակին ու հաւատքն ունինք, թէ անպայման պիտի հասնինք մեր նպատակին, վկայ՝ այս հսկայ բազմութիւնը որ անկախութեան գաղափարով գինովցած եկեր է գունդագունդ պանծացնելու օրուան տօնը եւ ամրապնդուելու վաղուան յաղթանակով։

Ունկնդիրներու արհամարհելի խմբակը թող միշտ առանձին մնայ, մենք արթուն եւ պատրաստ պէտք է ըլլանք որպէսզի կարենանք պինդ բռնել ազատութեան երիվարի բաշերէն երբ անիկա պիտի անցնի»։

Յետոյ յուսադրելով ծարաւի բազմութիւնը, ընկերը ըսաւ թէ, ժամանակները յղի են, խաղաղութիւնը ջուրին երեսը կը գտնուի որուն խորունկը փոթորիկ կայ, պատրաստ ըլլանք, սիրենք մեր այժմեան կորիզ Հայաստանը, չմոռնանք որ ազատութիւնը ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ, մեր իտէալները անպայման պիտի իրականանան, պիտի տեսնենք միացեալ եւ անկախ Հայաստանի իրականացումը, որքան ատեն որ մեր հոգիներուն մէջ անիկա կերտուած է արդէն։

Ընկերը իր ճառը վերջացուց գոչելով «կեցցէ հերոսական հայ ժողովուրդը, կեցցէ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը»։ Երկարատեւ ծափերը անգամ մը եւս թնդացուցին ամբողջ սրահը։

Օր. Բ. Մորճիկեան գեղեցիկօրէն նուագեց ջութակի վրայ եւրոպական երկու կտորներ, Օր. Ի. Գավաֆեան կրկնակի կերպով արտասանեց «Մեր վէհերը», իսկ Օր Մարութեան մեներգեց [illegible] ժողովրդական գողտրիկ երգ մը։ Երեք սիրուններն ալ ջերմօրէն ծափահարուեցան։

Ի վերջոյ կրկին բեմ եկաւ Զօր. Թորգոմ եւ անուշ զրոյց մը ունեցաւ ժողովուրդին հետ։ Հաւաստեց թէ Մայիս 28ը եւ եռագոյնը Դաշնակցութեան չեն պատկանիր, այլ բոլոր հայ ժողովուրդին։ «Պետութիւնները պէտք չէ շփոթել վարչաձեւերու հետ ոչ ալ հայրենիքը տիրող իշխանութեան հետ։ Մեր գոյութիւնը Թուրքին հետ կապել բոլորովին սխալ է։ Եթէ ժողովուրդ մը իր բազուկին չի վստահիր՝ արժանի չէ ապրելու»։

Գաղութներու ներկայ կացութեան վրայ կանգ առնելով, շեշտեց համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը։ Ազգայնական բոլոր ուժերը պէտք է ձեռք ձեռքի տան եւ կռուին բոլշեւիզմ կոչուած չարիքին դէմ, բայց եթէ հայ ազգին տականքները չարունակեն իրենց գործունէութիւնները, պէտք է գիտնան որ այս ժողովուրդին առողջ զանգուածը իրենց մէկ հարուածին տակով պիտի պատասխանէ։ Ապա ձաղկեց հայ հարուստներու անտարբեր ու ժխտական բացասական դիրքը մեր ազգային դատին հանդէպ, պախարակեց Մալըմեան կոչուած Թշուառականին ծանօթ «Ժուռնալ»ը որ վատօրէն ոճրագործ կը հռչակէր յունահայ ժողովուրդին կարեւորագոյն մէկ զանգուածը։

Յետոյ հրաւիրեց բոլոր ազգայնական կազմակերպութիւնները մէկ ճակատ կազմել հասարակաց թշնամիին դէմ։

«Կեցցէ, բացագանչեց ան, հայրենասէր հայ ժողովուրդը, կեցցէ (եւ ուշադրութիւն ըրէք, ըսաւ, Դաշնակցական մը չէ ըսողը) Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ վաղուան Ազատ ու Անկախ Հայաստանը»։

Դղրդացին ծափեր եւ խանդավառ բացագանչութիւններ ողողեցին սրահը, խորապէս ազդուած՝ զօրավարին վերջին խօսքերէն։

Փառաձայն «Մեր հայրենիք» խմբերգը մէկ մարդու պէս ոտքի հանեց ամբողջ սրահը։ Ժողովուրդը յուզումէն խռոված, երախտագիտութիւնը խանդավառ՝ երկիւղածօրէն մօտիկ բերին հայկական «Մեր Հայրենիք»ը, որուն վերջաւորութեան՝ հանդէսին Նախագահ Տոքթ. Ա. Աբրահամեան պատգամեց.

— «Հայրենակիցներ, թող բոլորը գիտնան, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վճռած է այս ժողովուրդին կրկին անկախութիւն մը տալ, ու պիտի վերջ տայ իր գոյութեան միայն այն օրը, երբ իրականանայ Հայաստանի Անկախութիւնը։ Հետեւաբար, եթէ Դաշնակցութեան հակառակորդները կ'ուզեն տեսնել Դաշնակցութեան հրապարակէն քաշուիլը, թող աշխատին իրականացնել Հայաստանի Անկախութիւնը։ Մրցասպարէզ բացուած է մեր եւ մեր բազմագոյն հակառակորդներու միջեւ։ Թող հրապարակ գան։ Այս ալ Դաշնակցութեան խօսքը»։

[illegible] եւ գիւղագին ծափերու համազարկով մը ընդունուեցան ընկեր բժիշկին այս յայտարարութիւնները։

Հազարաւոր ներկաները երեք ժամ ապրեցան ու հաղորդուեցան անկախութեան խորհրդանքով ու բարձր խանդավառութեամբ։

Ի հարկէ քանի մը ոտքամուկ գորտեր դուրս մնացած էին ժողովրդական այս հսկայ խնճոյքէն։ Անոնք միշտ դուրս մնացած են, պատմութեան [illegible]

Տեղական բոլոր թերթերը խանդավառ տողեր նուիրած են հայ ժողովուրդին երեկոյթին նկարագրելով Հայաստանի Անկախութեան տօնակատարութիւնը

Աւելորդ չըլլար հոս յիշել անունները այն բարձրաստիճան հիւրերուն որոնք ներկայ էին մեր հանդէսին։ Քաղաքապետ Պ. Ն. Մանոս, Հրեայ բարունասէր Տոքթ. Քօրէց եւ համայնքի նախագահ Պ. Պէնուզիլիօ, համալսարանի տեսուչ փրոֆ. Քիրիաքիտիս, ոստիկանական տնօրէն Պ. Կիւէրլիս, զօրավար Քարասոս, Գ. զօրաբանակի հրամանատարին ներկայացուցիչը Պ. Արմաօս, քաղաք. խորհրդական Պ. Բուսիս, Պ. Քոմնինոս, ոստիկանական սպաներ, ազատականոյտի սպաներ, տեղական թերթերու խմբագիրներ, եւայլն։ Աւելորդ է ըսել թէ Ազգ. Իշխանութիւնը իր նախագահով ինչպէս նաեւ իր բոլոր օրգաններով ներկայ էին տօնակատարութեան։

ՎԱՀԱԳՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

»»»·«««

«ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ Ն'Ի ՄԱՅԻՍ 28 Ն'Ի ԴՐՕՇԱԿ».

Յունիս 10ին լրացաւ քառասունքը մեր մեծ վեթերան, գրչի ու մտքի մեծ վաստակաւոր ողբացեալ Միք. Վարանդեանի։ Այս առթիւ Փոմոնի Թաղականութիւնը պարտք համարած էր, իր յարգանքի եւ երախտագիտութեան վերջին պարտականութիւնը կատարել հանգուցեալ ողբացեալ վաստակաւորին, հոգեհանգստեան արարողութեամբ մը։

Յունիս 10ին, կիրակի օր, պատկառելի բազմութիւն մը փութացած էր եկեղեցի։ Հոն էին քաղաքի եւ արուարձաններու երեւելիները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչները, Կ. Խաչի կողմէ տիկ. Քերբիթճեան, ողբացեալ ընկերոջ պարագաները, եւ մայրեր ու քոյրեր։

Եկեղեցիի մէջտեղ, ուր քառասուն օր առաջ Վարանդեանի յոգնաբեկ մարմինը երկնցած էր, պատրաստուած էր գագաղ մը։ Սեւ լաթերու բըգեստաւորումին մէջէն, ճերմակ գոյնով Վ. գիրը կը տիրապետէր բոլորին վրան։ Դագաղին երկու կողմերը շարուած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ հայ արիները։

Կրօնական արարողութենէն վերջ, հրաժարեալ առաջնորդ Գալպաքեան եպիսկ. խօսեցաւ [illegible] քարոզ մը։

Կ'արժէ որ իր խօսքերուն էական մասերուն հաղորդակից ըլլայ ընթերցողը, եւ մանաւանդ բարձրաստիճան կղերը։

«Սիրելի ժողովուրդ, մեծ են անոնք որ ժողովուրդի մը սովորական խաւերէն դուրս գալով, գիծ մը կը գծեն իրենց ետին, լուսաւոր ճամբայ մը գալոց սերունդներուն։ Եւ Միք. Վարանդեան մէկն էր այդ անմահ մեծերէն, որ դուրս գալով հասարակ մահկանացուներու շարքերէն, առանձնացաւ հոգին պարտականութեան եւ հաւատքի ճամբուն վրայ։ 5000 հոգիի յուղարկաւորներու թափօրը այս միայն կ'ապացուցանէ։ Պատիւ մըն էր հայ ժողովուրդին համար յարգանքի այդ փառաւոր ցոյցը, եւ աւելի յարգանք ու պատիւ մըն էր Մարսիլիահայութեան համար։ Ի՞նչ էր բրած այդ մարդը, մտքի ու գրչի այս հսկան, որ արժանի եղաւ այնքան սրտառուչ ցոյցերու։

Մերժած էր նիւթը եւ ըլլալով եւրոպական իմացումով մտաւորական մը, քառասուն տարիներ շարունակ հաւատարիմ ըլլալով իր ուխտին եւ հաւատքին, ծառայած էր հայ ժողովուրդի սրբազան հայրենիքի ազատութեան. Ազատութեան սուրբ եւ դաժան ճամբուն համար նուիրեց իր միտքը, հոգին, գրիչը, երիտասարդութիւնը եւ վերջապէս կեանքը համակ։ Փառք մըն է հոս յիշել, եւ մեծագոյն փառք թէ Միք. Վարանդեան գոյն չփոխեց երբեք եւ ոչ ալ զանազան դիմակներ, ան փառքի եւ պատուոյ օրերուն իսկ մնաց անվարան, մեծ իր հաւատքին եւ ըմբռնումներուն մէջ։ Ահա մեծագոյն լուսաւոր գիծը Վարանդեանի փոթորկալից կեանքին։ Ու կը հիանամ իր վրայ։

Հիմա որ այս դաժան օրերուն, ոչ տարրական ամօթխածութիւն եւ արութիւն մնացած է, մարդիկ կուրացած քինախնդրութեան մէջ, չեն ուզեր ճանչնալ Մայիս 28ը, հայրենիքի անկախութեան օրը, եւ անոր խորհրդանիշը՝ եռագոյնը, լաւ է որ Վարանդեանները ներշնչարան դառնան բոլորին, բոլորին։

Կը զարմանամ թէ ինչպէս ցեղ մը, ժողովուրդ մը չի ճանչնար իր անկախութեան օրը, իր դրօշը։ Դրօշը՝ ազգութիւնն է ինքնին։ Եւ վստահ եմ եւ, որ պիտի գայ, որ, այդ դրօշը եւ Մայիս 28 անպատուողները պիտի լան իրենց վրայ։ Այս է իմ համոզումս։

Ժողովուրդները, գիտակից հասարակութիւնները, չեն կրնար անարգել դրօշը եւ անկախութիւնը իրենց. Բայց մեր մէ՞ջ... Ողբերգական է կացութիւնը։ Որովհետեւ քաղաքական ժողովուրդ չենք, ահաւոր ենք. Ահա Ամերիկան ձեզի օրինակ...

Վարանդեան մը ծնելու համար դար մը պէտք է։ Վարանդեանը պատիւ մըն է ոչ միայն աշխատաւոր մարդուն՝ այլեւ զայն ծնող ժողովուրդին։

Երբ այսօր Վարանդեանի քառասունքին առթիւ կ'ուզենք յարգանքի ծառայութիւն մը մատուցանել, ուրիշ պարտք մը եւս ունինք։ Ապրիլ 24ի զոհերուն յիշատակը, որոնց հետ մինչեւ Տէր Զօր քալեցի։ Ուրեմն նոյնացնենք երկու պարտականութիւնները այսօր.

Զէնքի եւ դրամի յաղթութիւնները վաղանցիկ են, իսկ գաղափարական յաղթանակը յաւիտենական։ Եւ ամէն անոնք որ մեռան սրբազան դատի մը ի խնդիր, գիտէին թէ ի՛նչպիսի տառապանք, ի՛նչպիսի դաժան ճամբայ կը սպասէր իրենց։ Եւ գիտակցելով այդ տառապանքին, ինքզինքը նետել այդ քուրային մէջ գիտակցաբար, այդ միայն կը վայլէ հայ ժողովուրդին, հայ հերոսներուն։

Ազատութիւնը եկաւ մեր գիծերուն, եւ մենք տեսանք զայն, բայց եղան մարդիկ որ չուզեցին հաւատալ անոր գոյնին։

Երբ մենք այսօր, այս խորախորհուրդ պահուն ծունկի կուգանք Վարանդեանի եւ Ապրիլ 24ի զոհերուն յիշատակին առջեւ, երկու աղօթք փափաքելու, երկու խունկ ծխելու, գերագոյն պարտք պէտք է նկատել եղբայրութեան եւ համերաշխութեան շունչով վարակուիլը։

Հայ եղբայրներ, ներեցէք իրարու, որ ամբողջ էինք բաժնուած։ Մեծ Եղեռնը տառապանքի եւ արեան մէջ եղբայրացուց մեզ, ամէնքս։ Բարձր բռնենք դրօշը հայ ժողովուրդին, որուն համար զոհուեցան միլիոնաւորներ, եւ վերջինը ահա՝ Վարանդեան մեռաւ ի խնդիր այդ դրօշին պարտականութեան ճամբուն վրայ։ Շատեր կ'ըսեն թէ, յեղափոխութիւնն էր որ մեզ այս վիճակին բերաւ։ Սուտ է։ Յեղափոխական գործունէութիւնը չէր որ զուլում բերաւ մեր ժողովուրդին, այլ Թրքական անլուր զուլումն էր որ ստիպեց հայ մարդը յեղափոխութիւն կատարել։

Եւ այս ճամբուն վրայ, երբ մենք

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

(Վէպ. Հրաչ Զարդարեանի)

»»»··«««

Զարդարեանի լեզուն եթէ կարելի է ըսել, տարօրինակ խառնուրդ մըն է վաղեմի եւ միանգամայն արդիական ոճերու. տեսակ մը փոխանցման լեզու։ Ցակաւին կը մասնէ ազդեցութիւնը 910ական շրջանի գրական ճաշակին, օրինակ.

«... Պարիկներուն կանչերը աւելի անդիմադրելի չէին։ Երկչոտութեան վերջին Թումբը խորտակուեցաւ։ Խորտակումէն՝ աւելի սաստիկ մղումով՝ ձեռքը իջաւ հոն՝ որուն կը ձգտէր առաջին պահէն իսկ։ Փորին, փորին։ Հսկայ կաթսայ առեղծագործութեան։ Կակո՞ւղ, տա՞ք, չարժուն։ Անծայրածի՛ր այդ ծովուն վրայ՝ եւայլն»։

Ու այս լարումով քանի մը էջ տակաւին։ Լաւ ուրեմն, իմ մասիս, այս ծիքծերուն ոճին հետ չեմ կարող հաշտուիլ. չափազանց գրականութիւնն կը հոտի բարեբախտաբար յետամնաց առանց մըն է, զոր Զարդարեան հազուադէպ պահերու մէջ միայն կ'ոգեկոչէ. այդ կարգի նկարագրութիւններ իր գրքին մէջ կը մնան գրեթէ օտարոտի, չեն եփիր ամբողջին հետ. կրնան նոյն իսկ զանց առնուիլ, առանց վնասելու գրքի ինքնուրոյն արժէքին։

Այո, բարեբախտաբար, գրքի տիրական Թոնը աւելի Թարմ է ու այժմէական. աշխոյժ, երփներանգ ու միանգամայն հասուն լեզու մը որ գիտէ բառերը պատշաճեցնել անձերուն, արտայայտութեան ձեւը յարմարցնել կացութեան վրայ, ու նիւթին համաձայն ըլլալ խոհուն կամ Թեթեւ, ըղձային կամ ռամիկ, պիրկ կամ ծըփուն։ Հարկադրաբար փարիզահայ վէպէ մը կարելի չէ սպասել լեզուական հայեցիութիւն, հակառակ ա հաբիւր. կեանքը կը լուծուի, լեզուն նմանապէս գրականութիւնը փոխանիչն է այդ տարրալուծութեան. վկայ ուրիշ գրքերու կարգին «Մեր կեանքը»

Զարդարեանի պատմելու եղանակն ալ տեղ տեղ ինքնայատուկ երեւոյթ մը ունի. խօսակցութիւնները, մտածումները դուրս կը հանէ մարմինէն, կ'օտարեկայացնէ. Երբեմն պիկզակ ու անակնկալ ոստումներով գիտէ զգացնել դէպքերու, մտածումներու անկապակից կեանքը. ցոյց տալ թէ մարդոց մօտ ենթագիտակից զգայութիւնները կը մնան, կը թնճկուին արտաքին պատահարներու հետ։

Վերջապէս Զարդարեան օժտուած է ոճի, արուեստի տակուն յատկութիւններով, որոնց արժանիքը չի պակսիր երբեք լեզուական այն թոյլ ու անփոյթ խաղերէն, որոնց կ'ենթարկուի հեղինակը անցողակի պահերու։ Հաւանաբար տպագրական Թերիներն ալ կուգան զօրացնելու այս տպաւորութիւնը, որ ընթերցողին ենթադրել կուտայ երբեմն կորսնցուցած ըլլալ պատմուածքին Թելը։

X

Յիշատակած էի «Ցայգալոյսը»։

Ըսելու համար պարզապէս թէ այդ երկէն մինչեւ «Մեր կեանքը», այս քառորդ դարու ընթացքին մեր գրականութիւնը ճամբայ մը կտրած է՝ հօր եւ զաւկի գործերը մեկնակէտ մը կամ վերջակէտ մը չեն ի հարկէ, ոչ ալ հանգրուան մը. այլ տեսակ մը ստորճանաչափ իրամէ տարբեր երկու գրական մթնոլորտներու. այո, կասկած չկայ թէ բան մը փոխուած է մեր զգայնութեան, մտայնութեան, ճաշակին մէջ։ Դիւրին չէ որոշել յըստակօրէն նախկին եւ այժմեայ գրական շրջանները յատկանշող գիծերը. հայ գրական ճիգը այնքան ցանցառ է ու չի վերածուիր հոսանքներու, դպրոցներու. երկերն ու գրողները անջատ երեւոյթներ են մեր մօտ։ Այսուհանդերձ յեղաշրջում մը զգալի է։

Դեռ քառորդ դար առաջ տարուած էինք արուեստը գերադասելու. գրականութիւնը կարծէք կը շարժէր վերացական մակարդակի մը վրայ, գաղափարներու, խորհրդանիշներու, գերբնական տեսիլքներու նախապաշարումը կը ծանրանար գրողներուն վրայ. արուեստը մեհեան մըն էր կամ բագին կամ տաճար. աշխարհը՝ հէքեաթ, մարդոց սրտին մէջ սուլթաններ կային տակաւին ու գրելը ծիսակատարութիւն մըն էր գրեթէ։

Ընդունինք որ ներկայիս գրականութիւնը նուազ յաւակնոտ է ու աւելի սան ֆասոն։

Աշխարհը մերկ է այլ եւս, ինչպէս նաեւ մարդիկ։ Ցնդած են բոլոր պատրանքները, խոչընդմը մանաւանդ։ Գրողները աւելի շէշտակի կը նային, կը տեսնեն աւելի պարզ ու պէտք չեն տեսներ ոճաւորելու, սթիլիզէ ընելու իրականութիւնը։ Եղածը կը բաւէ ինքզինքին.

Այս չի նշանակեր թէ արուեստը աղքատացեր է կամ ռամկացեր։ Ընդհակառակն։ Որովհետեւ կեանքի իրականութիւնը, մարդկային իրականութիւնը կը դառնայ աւելի ու աւելի չահեկան, գրաւիչ ու յարափոփոխ։ Ցարժումը եւ արագութիւնը ձեւերուն եւ երեւոյթներուն կուտան յաճախ փոփոխակներ։

Ու միանգամայն կը ճոխանայ կը խմորուի գրողներուն խառնուածքը։ Ոչ մէկ շրջան այնքան հարուստ չէ եղած ինքնատիպ ու յանդուգն երիտասարդներով։ Մեր համեստ կրկէսին մէջ իսկ

Ուրիշ գրքերու կարգին «Մեր կեանքը»ն ալ մեր գաղութի նոր գրականութեան չափանիշը կը կազմէ. Ինչպէս հետաքրքրականօրէն մը որ վստահ եմ, չպիտի անտեսուի, չպիտի մոռցուի։ Իրաւ. նիւթ, իրաւ. արտայայտութիւն, արժանի է մեր համակրանքին։ Գիրք մը՝ բարախուն՝ յուզումով, մտածումով, փորձառութեամբ, որոնք կը մասնեն հասուն մարդը։

Ու ինչ որ կը փնտռենք գրքի մը մէջ, գրողին չափ նաեւ մարդն է որ գրելէ առաջ գիտցած է ապրիլ կեանքը, չապրած գրագէտը մեզ չի հետաքրքրեր

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Օրուան գիրքերը

»»»·«««

1. ՄԵՂԵԴԻՆՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Յառաջ» Թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.

2. ԱՐԵՒ, ԱՐԵՒ, ([illegible] մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Մըրքաջեան։ Մատենաշար «Յառաջ» Թիւ 2։ Գին 10 ֆրանք։

ուծնցանք Անդրանիկներն ու Վարդանեանները, այս ժողովուրդը չի մեռնիր։ Ան կը հաւատայ տակաւ։ Վարդանեան մեծ էր անոր համար որ, քառորդ ու դրեթ 40 տարի շարունակ Աւետարանը ցեղին։ Ցեղին Աւետարանն է հիմը ամէն բանի։ Ժողովուրդն է հետեւաբար տէր ու տիրականը բոլոր սրբութիւններուն։

Մի մոռնաք, հայ եղբայրներ, որ մեր ցեղին արիւնոտ քնարը չորս լարերու ունի. Հայրենիք, լեզու, [illegible] եւ եկեղեցի։ Եւ այս ճամբուն վրայ Վարդանեանները անմահացուցին իրենց զիրենք։ Հայ մայրեր, երբ զաւակներ կ'ունենաք, մեծցուցէք զանոնք Վարդանեանի հայրենասիրութեամբ։ Յիշեցուցէք թէ, անոնք մեռան ցեղի անմահութեան համար։ Արդիւնքով ցեղերու անմահութիւնն ու ազատագրութիւնը գերագոյն օրէնքն է։

Պաշտեցէք ձեր սրբութիւնները։ Մի՛ մէկ Հայը հպարտութեամբ եւ անխառն հրճուանքով չկարդայ թերթերու մէջ, թէ Մայիս 28 Աթէնքի մէջ տօնուած է ներկայութեամբ հիւրընկալ երկրի նախարարներու եւ զօրավարներու։ Ան հպարտ է այս տօնակատարութեամբ, եւ հպարտ է նաեւ ժողովուրդը։ Ինչ հոգ թէ շատեր մեր մէջ կ'աղաղակեն թէ չենք ուզեր Մայիս 28, դրօշակ։ Բայց կ'ըսեմ ձեզի, սիրելի ժողովուրդ, թէ պիտի ըլլայ եւ Մայիս 28, եւ դրօշակ։ Այսպէս կ'ըսէ իմ անխախտ հաւատքս, համոզումս։ Վարչաձեւերը կուգան ու կ'երթան։ Յաւիտենականը նոյնինքն ժողովուրդն ու հայրենիքն է։

Զամչնանք օտարին երեսին պոռալ. թէ մենք Հայ ենք, դարերու քաղաքակրթութիւն ունինք մեր ետին եւ մեր դրօշը մեր ձեռքին։

Ծնկաչոք պաշտեմ երբ այս ժողովուրդը ունի Անդրանիկներ եւ Վարդանեաններ, երբեք պիտի չամչնայ ըսել թէ Հայ ենք մենք։

Օրհնեալ ըլլայ ձեր յիշատակը, յայտնի եւ անյայտ հերոսներ, որ լեռներ ելաք ցեղին փրկութեան խնդիր, եւ [illegible] օրհնեալ ըլլայ անունդ Վարդանեան, որ երգեցիր զանոնք եւ արժանացար ժողովուրդի անխառն յարգանքին եւ երախտագիտութեան ցոյցերուն։

ՀՐԱՉԵԱՅ

ՆԱՐՕԱՆԿԱՐ

MARIGNAN - «L'OR»

Մարդկային [illegible] գաղանիք, ցանկութիւններուն վերջակէտը, երազներուն իրականացումին մոգական զօրութիւնը՝ ոսկի, ահա նիւթը, որուն շուրջը Վառ Լօ եւ Փօլինեի հիւսած են ողբերգական ու ցնցող դրուագներու յաջորդականութիւն մը, հոյակապ ու անհոգ պատկերներու մէջ։

Ոսկի շինել արուեստականօրէն, կապարը ենթարկելով ելեկտրական ահաւոր ատրիճաններու հասնող հոսանքի հարուածներուն, քանի մը ժամուան մէջ կատարելով այն աշխատանքը, զոր բնութիւնը իր ստորերկրեայ գործարանին անթափանցելի խորհրդաւորութեան մէջ միլիոնաւոր դարեր դրած է իրականացնելու համար. ոսկի շինել անսահման քանակութեամբ, անսպառ, յագուրդ տալու համար փառքի, տիրապետութեան ցնորական երազի մը… այդ երազն է որ կը մղէ դրամատէր Վիլսը Ֆրանսացի գիտունի մը գիւտը անոր կեանքին գնով գողնալ, եւ ստիպել անոր՝ հաւատարիմ աշխատակիցը՝ Գէոթիկ, գնալ Սկովտիա, իր ստորերկրեայ գործարանին մէջ շարունակելու իր վարպետին գործը։

Գէոթիկ՝ հաստատել յետոյ թէ հսկայական մեքենաները ընդօրինակուած են իր վարպետին փրոֆ. Լըֆէվրի յատակագիծներու վրայէն՝ կը խոստանայ Վիլսի հաշուին ոսկի շինել, մտքին որոշելով կործանել ստորերկրեայ գործարանը՝ առանց զոհելու բազմաթիւ բանուորները։

Հետեւեալ օրն իսկ հանդիպում մը դէմ դիմաց կը բերէ Ֆրանսացի գիտնականը եւ Վիլսի գեղանի աղջիկը։ Անկեղծ ընդունակութեամբ եւ ուղիղ դատողութեամբ օժտուած, ան նկատելէ յետոյ թէ իր հօր հիւրին կեանքը վտանգի տակ է — գաղտնօրէն լսուած Վիլսի արբանեակներէն — գիշերային հանդիպումի մը միջոցին կը զգուշացնէ երիտասարդ Ֆրանսացին, [illegible] իր հօր հրէշային երազները։

Գէոթիկ հաստատելու համար, որ իր վարպետը ցնորք մը չէր հետապնդած, կը լծուի աշխատանքի։ կը կատարէ տարրափոխութեան հրաշքը, եւ յուզումէն դողահար, ապշահար Վիլսի առջեւ կը դնէ ոսկիի կտոր մը…

Իրականութեան յայտնութեան առաջին լուրն իսկ կը ցնցէ աշխարհի սակարանները. խելագարութեան յարձակում մը կ'առնէ ամէն դատողութիւն, սնանկութիւններ ու սուգեր կը բրդանան… բայց Գէոթիկ այժմ կրնայ այլ եւս հանդիստ սրտով քանդել այն գործարանը ուրկէ համաշխարհային սուգ ու տառապանք միայն կրնար ծնիլ։

Մինչդեռ անդին գլխաւոր սրահներուն մէջ Վիլս չէօք ընդունելութեան մը մէջ կը չքաւորուի, Գէոթիկ գործարանին բոլոր ելեկտրական ահաւոր ուժերը արձակելէ յետոյ, կը յաջողի խուսափիլ պակուցիչ կործանումէն, զոր արգիլելու համար հեւասպառ հասած՝ Վիլսի փորձերը անօգուտ կ'անցնին, խելագարութեան սահմանին հասած։

Հսկայական պայթում մը ծովու ջուրերուն տակ կը թաղէ գործարանը՝ ուր մարդ մը ուզած էր բնութեան գաղտնիքները կորզել, զանոնք իր եսին ծառայեցնելու համար…

Փ. Գլանչօ իր ուսերուն վրայ կը կրէ Գէոթիէի ամբողջ ժապաւէնը ապրեցնող դերը, պարզ, տպաւորիչ եւ ուժեղ նկարագրով մը։ Իսկ Թօդին Տրէյտն եւ «Աթլանթիտ»ի գեղեցիկ հերոսուհին՝ Պրիժիտ Հէլմ՝ անոր շուրջը կը կազմեն ներդաշնակ ամբողջութիւն մը։

Ստորերկրեայ գործարանին բեմադրութիւնը կը յիշեցնէ ժամանակին աղմուկ հանած «Մէթրոփոլիս»ի տպաւորիչ կառուցուածքը, այս անգամ անհամեմատ աւելի բարդ ու ապշեցուցիչ։

«Քամէօ»ի մէջ երկար ու ժամանակով՝ ներկայացուելէ յետոյ, Վ. Սավիլի գեղեցիկ ժապաւէնը «ՃԷՔԷ ԻՄ [illegible]» այս պահուս կը յայտնուի «Ակոռած» պաստառին վրայ։

Ապրուած կեանքի մը պատմութիւնն է, պատերազմի շրջանին բոլոր [illegible] տեսարաններով, եւ բարձր տաղանդաւորութիւններու յայտնագործումներով հարուստ. Գերմ. հերոսուհի Մարթա Քնոքէրթի կեանքին պատմութիւնը։ (Այս պատմութիւնը իրբեւ թերթօն հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ)։

Մառըլէն Թասօլ, Կօնրատ Վէյտ եւ Հ. Մարշալ իրենց ծանօթ տաղանդին բոլոր ուժով կ'ապրեցնեն ահաւոր խաղը, որուն բեմադրութիւնը կը մնայ տիպար մը՝ ճշգրիտ միջոցներով եւ իրական յուզականութեամբ։ Բազմաթիւ միջակութիւններու մէջ՝ նշանակելի արտադրութիւն մը զոր կ'արժէ տեսնել։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱԿ

Տխուր [illegible] Ժընեւի որբանոցին մէջ

ԺԸՆԵՒ, 11 յունիս.— Երէկ առտու երկու գաղտնի ոստիկաններ եկան «Հայաստան» եւ ձեռնկալ բանտ առաջնորդեցին հայ որբերէն մէկը՝ գողութեան պատճառով։

Աւելա երկրորդն է։ Աւելաւոր ուր հասած է որբանոցի վիճակը։ Երկու տարուան ընթացքին երկու գող հայթայթեցինք Ժընեւի բանտին։ Մ'իլ է պատասխանատուն այս դէպքերուն։ Այսօր երկսեռ բազմութիւն մը կայ 70ի մօտ, որոնց 30ը աշակերտ զանազան դպրոցներու մէջ, 20ը աշկերտ — արհեստաւոր, 20ը շրջանաւոր անգործներ։ Թոյլոյ վարչութեան համաձայն կը կառավարուին տղաքը, բոլորովին իրենց բախտին ձգուած։ Կան որբուհիք շրջանի հազիւ հասած աշակերտներ որոնք կը յաճախեն ամէն տեսակ սրճարաններ, «քապարէ»ներ, պարարաններ, եւ…։ Պատահած է որ շաբաթ իրիկուն մը տղոց ութ հնգամեակներէն չորսին մէջ աշակերտ մը չդառնայ մինչեւ առաւօտ ժամը մէկուկէս։ Շէնքին երկու դուռները, ինչպէս եւ պարտէզին դուռները բաց են շարունակ գիշեր ու ցորեկ։ Ոչ մէկ հսկողութիւն կը կատարուի աշակերտութեան վրայ։ Անոնք որ չեն ուզեր դպրոց շարունակել, կէս կը ձգեն իրենց ուսումը, ու փողոցները կ'իյնան, խանութէ խանութ վարպետ մը ճարելու համար։ Եւ կը սորվին որ եւ է արհեստ մը առանց ո եւ է մէկուն խորհրդին կամ հաւանութեանը։ Երէ դժուարութիւն ունենան իրենց վարպետին հետ, կը ձգեն զայն, քանի մը ամիս պարապ կը թափառին հոս ու հոն ու յետոյ դարձեալ գործ մը կը փնտռեն։

Աշակերտներուն մէջ անոնք որ չեն աշխատիր եւ կամ ծնողներէ օժանդակութիւն չեն ստանար, ցնցոտիներ կը հագնին միայն։ Անդրայ կօշիկներով դպրոց գացող խեղճ եղաւ։ Իսկ անոնցմէ վերջ ի վերջոյ միայն չոր հացի պիտի իյնէին։ Շրջանաւոր աղջիկները ծառայութեան կը դրուին [illegible] ընտանիքի մը քով։ Վերջին տարուան ընթացքին քանի մը անգամ տղաքը դանակներով իրարու վրայ յարձակեցան։ Այս կռիւները առօրեական դէպքեր կը նկատուին։

Տղոց գլխուն մարդ չկայ։ Որբ, որբուհի, բախտին ձգուած են։

Տօքթ. Գարոնիկեանի երկրորդ տրպագրութիւն մըն ալ մենք ունինք,— Գ. Նշան Գէկեան, որ մօտ 15 տարիէ ի վեր որբերու մարթին վրայ կ'ապրի։ Տարիներ անվճար աշխատեցաւ, մինչեւ որ անօրէն կարգուեցաւ։

Ինքն է տէր տիրական, թէ շէնքին, թէ լաւ ուտելիքին եւ թէ որբերու ճակատագրին։ Ամէն կարգադրութիւն իր քմահաճ եւ հանգստութեան շուրջ կը դառնայ։

Գարագայ մըն ալ,— այս բոլորը ոչ թէ դրամական անձկութեան հետեւանք են, այլ յոռի վարչութեան։

Ժընեւցի մը

ԽՄԲ.— Իբրեւ հին բարեկամ մը Ժընեւի զոյգ հաստատութեանց, որոնցմէ մէկը փակուեցաւ, ցաւով կ'արձանագրենք այս տխուր իրողութիւնները, այլ վստահութեամբ թէ դարմանը չպիտի ուշանայ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ «ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ»ԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՀՌՈՄ, 11 յունիս (Յառաջ).— «Յառաջ»ի 15 յունիսի թիւով ըսինք թէ ի՛նչպէս Օրսի յաջողած էր ի նպաստ Իտալիոյ կէտ մը շահելով երկու խումբերը հաւասարեցնել։ Շարունակենք նկարագրութիւնը

Դիւրաւ կրնաք երեւակայել թէ այս յաջողութիւնը ի՛նչ խելայեղ բացագանչութիւններով կ'ընդունուի։ Վերջին վայրկեաններուն երկու կողմերը կը յարձակին եւ 42րդ վայրկեանին Սպոնտօ առիթ մը եւս կը փախցնէ։ Նոյնը կ'ընէ Շիավիօ իր կարգին եւ մրցումը կը վերջանայ այսպէս 1—1ով հաւասար արդիւնքով։ Պէտք է ուրեմն խաղալ երկու յաւելուածական մասեր 15ական վայրկեաններ, անպատճառ յաղթական մը որոշելու համար, քանի որ «Քամփ»ի օրէնքը հաւասար չի ճանչնար։ Հինգ վայրկեանի դադար մը տեղի կ'ունենայ, որուն ընթացքին խաղացողները դաշտին վրայ պառկած կը հանգչին, մարզիկները զիրենք կը խնամեն կամ կը յորդորեն։ Ժամը 6.57ին է որ ուրեմն կը սկսի յաւելուածական մրցումը իտալական յարձակումով մը որուն կը փոխադարձեն Չեխերը, ժողովուրդը միաբերան դարձեալ «Իտալիա, Իտալիա» կը պոռայ. Հինգ վայրկեան վերջ իտալական յարձակումի մը վրայ Շիավիօ կ'ընէ յաղթանակի նշանակէտը եւ այդ պահուն օթեւոն պարզած տեսարանը աննկարագրելի է։ Իտալացիք կը խայտան. Չեխերը կը յարձակին իրենց կարգին եւ Փիսզ ճիշդ իտալական բերդին առջեւ վար կը ձգուի երբ գնդակին պիտի զարնէր։ Քամպի յետոյ երեք անգամ կ'ազատէ իր բերդը չեխական յարձակումներէ եւ առաջին 15 վ.ը կը վերջանայ երբ գնդակը չեխական բերդին առջեւն էր։ Երկրորդ քառորդին Չեխերը հակառակ իրենց պարտաւորութեան չեն շեղեր իրենց խաղակերպէն եւ «փաս»երը կը յաջորդեն իրարու կարծէք թէ պարզ ցուցադրութեան մը համար հոն եկած ըլլային. Իտալացիք իրաւ է թէ որոշած են ամէն գնով պահպանել իրենց մէկ նշանակէտի առաւելութիւնը։ Մրցումը կը վերջանայ այսպէս իտալական յաղթանակով մը 2—1ով։

ՄՐՑՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋ

Մրցումէն անմիջապէս վերջ յաղթական խումբը դաշտին մէջտեղը եկաւ շարուեցաւ մէկ կարգի վրայ իտալական դրօշին առջեւ, աջ կողմը, այն ձեւով՝ Չեխ խումբը որ երկրորդ կը դասուէր եւ ձախ կողմը Գերման ազգ. խումբը որ երրորդութիւնը շահած էր Նափոլիի մէջ նախորդ հինգշաբթի օր յաղթելով Աւստրիոյ 3—2ով։ Անցողակի ըսենք թէ Աւստրիացիք իրենց Իտալացիներէն կրած պարտութենէն յետոյ փափաք ունէին՝ այն է ժամ առաջ Հայրենիք վերադառնալ եւ Նափոլիի մրցումին գացին առանց մեծ փափաքի։

Ուրեմն երբ այս ձեւով երեք ազգ. խումբերը շարուեցան դաշտին մէջտեղը, աննկարագրելի խանդավառութեան մը մէջ մարզադաշտին մէջտեղի բլուրին վրայ բարձրացաւ իտալական դրօշը երբ նուագախումբը կը հնչեցնէր օրուան երրորդ «Ճիովինեցա»ն — ամենաբուն թէ ազգ. քայլերգն էր բայց լաւ չէինք իմանար [illegible] մէջ — յետոյ չեխական դրօշը պարզուեցաւ՝ ազգ. քայլերգով եւ Գերմանները որոնք հազարէն աւելի էին, երգով ընկերացան նուագախումբին մինչ մարզիկները բարեւ կու տային «հիթլերական» ձեւով

Երեք խումբերու խմբապետները յետոյ բարձրացան գլխի պատուոյ ամպիոնը՝ ուր Մուսոլինի եւ Միջ. Համադաշնակցութեան նախագահը եւ միւս անձնաւորութիւնները զիրենք շնորհաւորելէ վերջ յանձնեցին բաժակները, ամէնէն խոշորը Ցուլէին նուիրուած էր, ինչպէս բաժակ, եւ զոր չորս հոգի հազիւ կրնային կրել։

Մարզիկները հեռացան դաշտէն եւ ժողովուրդը անհամբեր խուժելու փութաց Բօյէնա [illegible] պատշգամէն իտալացի խաղացողները պիտի երեւային հասարակութեան։ Ձայնի ժամանակը շատոնց անցած էր երբ անոնք հասան հոն. Ժողովուրդին համբերութիւն տալու համար նուագախումբ մը կը նուագէր պատշգամին վրայ մինչ խաղացողները հոն երեւցած առաջ ընդունեցին Ֆաշական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Սթարաչէի (հոն կ'ըսեն՝ Ն. Վ.) շնորհաւորութիւնները, քանի մը ուժեղ բառերէն եւ վերջապէս երեւցան պատշգամէն՝ Վարէն ծովածաւալ բազմութիւն մը անվերջ կը ծափահարէր, կը պոռար, թաշկինակ կը շարժէր եւ վերէն խաղացողները կը բարեւէին հռոմէական ձեւով. առիթը [illegible] կէս ժամու չափ որմէ վերջ անոնք գացին ամփոփուիլ ի վեր իրենց կրած զրկումներուն վրէժը լուծելու մինչեւ լոյս։

Այդ ընդունելութեան միջոցին նշմարեցինք թէ Մոնթի՝ իտալական խումբին կեդրոնի միջնապահը որուն բերած խաղը [illegible], մէկ կողմ քաշուած, մտածկոտ երեւոյթ մը ունէր. ըսին թէ մրցման ղաշտին— երբ դատաւորը արդէն հինգ վեց անգամ իր դէմ սուլած էր— Ցուլէին ըսել տուած է իրեն թէ պէտք չէր որ շարունակէր իր ընթացքը։

Ժ.Ե.

ԱՆԲԱՂՁԱԼԻ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

»»» «««

Փարիզի ոստիկանական վերատեսչութիւնը, պատասխանելով քաղաքապետական խորհրդական Ժորժ Քոփինեայի հարցումին, յայտարարեց թէ իր տրամադրութեան տակ գտնուած բոլոր միջոցներով կը հսկէ այն բոլոր օտարականներուն վրայ, որոնք արհեստ չունին, չեն աշխատիր, շարունակ կը տեղափոխուին եւ վերջապէս ոստիկանութեան կասկածը կը հրաւիրեն։

1933ին ոստիկանութիւնը քննութիւն կատարած է 40,000 օտարականներու մասին իսկ այս տարի քննութեան առնուած է 5,724 օտարականներու ապրելու եղանակը, 1,856 օտարականներ հրաւէր ստացած են հեռանալ Ֆրանսական հողէն, 76 օտարականներ վտարուած են, 370 օտարականներ բանտ առաջնորդուած են.

Այս տարի յունուար 1էն մինչեւ 30 Ապրիլ քննութիւն կատարուած է 2,644 օտարականներու ներմտական կասկածելի պայմաններու մասին, 841 օտարականներու ձեռքէն առնուած են ինքնութեան թուղթերը, 118 օտարականներ բանտ առաջնորդուած են, 11 օտարական վտարուած։

Ոստիկանական վերատեսչութիւնը այս առթիւ կը հաղորդէ թէ Սէնի նահանգին մէջ կ'ապրին 450,000 օտարականներ, որոնց վրայ կը հսկեն միայն 75 գաղտնի ոստիկաններ, այսինքն մէկ գաղտնի ոստիկան 5000 օտարականի վրայ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՅ

0000

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (5 յունիս).

— «Մայիս 28ի հանդէսէն ի վեր, բարօրութեան, հանգստութեան եւ խաղաղ աշխատանքի ճամբայ մը բացուած է յունահայ գաղութին համար։ Հելլէն պաշտօնական ու անպաշտօն շրջանակները Մայիս 28ի հանդէսին ներկայ հայ ժողովուրդը դիտեցին բոլորովին տարբեր աչքով։ Անցեալի դէպքերու յիշողութեան տակ, մինչ կը սպասէին «Ակրօ»ներու անկարգապահ ու կռուազան բազմութիւն մը տեսնել «Օլիմպիա»ի մէջ, զարմանքով տեսան՝ պարկեշտ ու [illegible], կարգապահ եւ իր ազգին սրբութիւններուն առջեւ խոնարհող եւ քաղաքացիական գիտակցութիւն ունեցող երիտասարդ ժողովուրդ մը, որ վաղուան կը յուսայ, դիմագրաւելով ներկայի բոլոր դժուարութիւնները.

Մեր հելլէն բարեկամներէն մին, որ ներկայ եղաւ Մայիս 28ի հանդէսին, ժողովուրդին՝ Ազգային Տօնին հանդէպ երկիւղածութեան հասնող պաշտամունքն ու յարգանքը նշմարելով, խոստովանեցաւ ըսած է.

— Ով գիտէ, ներկաներուն մէջ քանի՜ հերոսներ կան, որոնք առիթի կը սպասեն իրենց հայրենիքին ու ազգին ծառայելու։

Այո՛, նոր ճամբայ մը բացուեցաւ յունահայ գաղութին առջեւ։ Նախապաշարումի դդեակները փանդուեցան, մեզի հանդէպ փոքր տարիքնաւորներու ցուցադրած արհամարհանքը վերջ գտաւ, բոլորը համոզուեցան որ մենք արժանի էինք աւելի գուրգուրանքի, աւելի լաւ վերաբերումի եւ աւելի արդար կարգադրութիւններու, քան ինչ որ եղած է ցարդ։

Մեծէն մինչեւ պզտիկը, նախարարէն մինչեւ պարզ ոստիկանը համոզուեցան թէ սխալ ճանչցած էին մեր ժողովուրդը, չափազանցած էին անոր թերութիւնները, սխալ ցուցմունքներէ առաջնորդուած էին։ Համոզուեցան եւ համոզուած ըլլալնուն ապացոյցները մենք ունինք։

Տակաւին մինչեւ այսօր բոլոր շրջանակներուն խօսակցութեան նիւթը Մայիս 28ի հանդէսն է։ Տակաւին մինչեւ այսօր կը խօսուի «Հայերու փառաւոր հաւաքոյթ»ի մասին։

— Բայց չէ՞ք ըսեր ինծի, ի՞նչ հանդէս ունեցաք անցեալ Կիրակի, որու մասին այնքան շատ կը խօսի Գ. Գոնտիլիս։ Հանդէսին օրը, մինչեւ կէս գիշեր տունը մնաց եւ ընդունեց հարիւրի մօտ այցելու, երախտապարտներ եւ քաղաքական բարեկամներ։ Ժամերով անոնց խօսեցաւ հանդէսէն կրած տպաւորութիւններու մասին. Շատ շատ ոգեւորուած էր։

Այսպէս խօսած է հայ տիկնոջ մը՝ պատերազմական նախարար Գ. Գոնտիլիսի խնամակալուհին եւ պահապան հրեշտակը — ինչպէս գրած էր առենին աթենական պարբերաթերթ մը — տիկին Թարփինա։

— Տակաւին կը զգամ հանդէսի ուժեղ ազդեցութեան տակ։ Անմոռանալի է։ Մեր շրջանակներուն խօսակցութեան նիւթը հանդէսն կը կազմէ օրերէ ի վեր, կ'ըսէր մեզի Գ. [illegible], Երեսփ. ժողովի յարգելի փոխ նախագահը եւ հայ ժողովուրդին անկեղծ բարեկամը։

— Ձեր ժողովուրդը սիրուելու արժանի է։ Հայրենասէր ու քաղաքակիրթ ազգ մը ըլլալու ապացոյցը տուիք Կիրակի օր։ Իմ պաշտօնական հանգամանքովս, կրած լաւ տպաւորութիւններս յայտնեցի իմ շրջանակիս, ըսաւ Գ. Թեալլիս, Աթէնքի երեսփոխանը, որ առաջին անգամ ըլլալով շփում կ'ունենար մեր ժողովուրդին հետ։

Ահա ձեզի երիք անձնաւորութիւններու տպաւորութիւնները, այնքան յուզիչ եւ այնքան քաջալերական մեզի համար։ Երիք անձնաւորութիւններն ալ բարձր դիրքեր գրաւած են պետութեան մէջ, մեծ ազդեցութիւն ունին կառավարութեան վրայ եւ պատրաստ են կարեկցութեան սահմանին մէջ օգտակար ըլլալու մեր ժողովուրդին։

Մայիս 28ի հանդէսով, պատրաստեցինք տրամադրութիւններ. շահեցանք բարեկամութիւններ, վերահաստատեցինք երկու ժողովուրդներու եղբայրական կապերը, սիրաշահեցանք իշխանութիւններու համակրանքը։ Այս տրամադրութիւններն ու համակրանքը գործի վերածելու համար, պէտք է սկսիլ աշխատանքի, դիմումներ կատարել առ որ անկ է, տարիներէ ի վեր առկախ մնացած բազմաթիւ խնդիրներու լուծումը ձեռք ձգելու համար։ Այդ խնդիրներուն կարեւորագոյնը հպատակութեան խնդիրն է»։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հայաստանի անկախութեան հռչակման 16րդ տարեդարձը մեր գիւղին մէջ տօնուեցաւ շաբաթ, 16 յունիս, նախաձեռնութեամբ «Վարդան» կոմիտէի։

Կը նախագահէր ընկեր Յ. Ճէյհանեան, որ բացման խօսքին մէջ պարզեց տօնին իմաստը, արժէքը եւ անկախութեան գաղափարի խորհուրդը։ Սրահին մէջ համախմբուած բազմութիւնը յոտնկայս երգեց «Մեր հայրենիք»ը։

Օրուան բանախօս ընկ. Գ. Բալայեան գեղեցիկ ճառով մը պարզեց հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարին զանազան շրջանները, ապա կանգ առնելով վերջին տասնամեակներու մեր յեղափոխական պայքարին վրայ, շեշտեց այն հերոսական ճիգերը եւ մարտնչումները որոնք յանգեցան Մայիս 28ին։ Առանձնապէս յուզիչ էին նահատակներու յիշատակին նուիրուած խօսքերը։ Ի նշան յարգանքի, ներկաները պահ մը լուռ ոտքի ելան։ Ներկայացնելով Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանի [illegible] ու շինարար աշխատանքը, ընկ. Բալայեան կարգ մը վաւերագիրներ կարդաց եւ ցոյց տուաւ [illegible] գաղութարութիւնը մատնիչ Հանրապետութեան դէմ։ Վաւերագիրներու ընթերցումը խոր տպաւորութիւն ձգեց ունկնդիրներուն վրայ։ Ընկերը յետոյ դատապարտեց այն մարդիկը եւ հոսանքները որոնք նոյն դաւադիր աշխատանքը կը շարունակեն նաեւ գաղթաշխարհին մէջ։ «Այդ բոլոր դաւերուն հակառակ տօնը եւ անկախութեան մեծ խորհուրդը պահպանող ուժը եղած է եւ կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» (Ծափեր)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին գեղեցիկ երգերով տիկ. Մանչաարեան եւ Օր. Կնեաքեան ու յաջող արտասանութիւններով՝ ընկերներ Կ. Օսմանեան եւ Օր. Կարապետեան։ Ամէնէն վերջը ընկերներ՝ Յ. Պօյնեան, Գ. Ղազարեան եւ Յ. Թոսունեան ներկայացուցին ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

Թղթակից

ԾԻԾԱՂ

Փօլ Վէռլէն օր մը խմբագրատուներէն ներս կը մտնէ բարկացած դէմքով.

— Երէկ կեղծ հինգ ֆրանքնոց մը տուած էք ինծի, շատ պիտի խնդրեմ որ ուրիշ անգամ ուշադրութիւն ընէք»։

— Գարսալ տեղը մի նեղուիք, Գ. Վէռլէն, կը պատասխանէ պաշտօնեան. սխալմամբ ամէն տեղ կրնայ պատահիլ. ահա ուրիշ մը։

Վէռլէն դրամը կ'առնէ գրպանը կը դնէ եւ կ'ուզէ մեկնիլ։ Պաշտօնեան կը կանչէ.

— Բայց մոռցաք կեղծ դրամը հոս ձգել.

— Պէտք չկայ այլ եւս, ուրիշի մը քշեցի արդէն, բայց շատ դժուարին չեղաւ…

× Տիկին մը զարմացած հարցուց Անաթոլ Ֆրանսի թէ ինչո՞ւ Սիւլլի Փրիւդոմ Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ կոչած են, մինչդեռ բան մը գրած չէր…

— Անիկե տիկին, կը [illegible] Սիւլլի արժէթղթերը ապահովուած է, կը պատասխանէ գրագէտը։

×

— Ի՞նչ է հովը, ո՞վ կրնայ ըսել.

— Ես, պարոն, հովը օդ է որ կ'աճապարէ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

500000 Աշխատաւորներու թողում

Երկուշաբթի օր տասը հազար մանր առեւտրականներ ժողով գումարեցին Սալ Վակրամի մէջ, յանուն 500.000 առեւտրականներու եւ բանաձեւ մը քուէարկեցին, պահանջելով բարեփոխել «Փոն տը քոմէրսի» օրէնքը, անմանցնել ապրուստը, եւն.։

Սաստիկ տաք եւ երաշտ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օդը այնքան տաքցաւ որ կը յիշեցնէր 1921ի օրերը։ Ուրիշներ կ'ըսեն թէ յունիս ամսուն Ֆրանսան այսքան տաք տեսած չէր 33 տարիէ ի վեր։ Կիրակի օր տաքութեան աստիճանն էր 31, իսկ երկուշաբթի՝ 34։ Ամբողջ Փարիզը կը հեւար քրտինքէն։ Բարեբախտաբար երկուշաբթի գիշեր թեթեւ փոթորիկ մը սկսաւ եւ երէկ բաղդատաբար տանելի էր օդը, մեղմացնող գեփիւռով մը։

Բայց եւ այնպէս, երաշտը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ հողագործներուն եւ այգեպաններուն։ Պահ մը կը վախցուէր թէ Փարիզի ջուրի պաշարը չպիտի բաւէ, բայց այժմ փարատած է այդ մտահոգութիւնը։ Երաշտը մասնաւորապէս ծանր է Պռոտոյի շրջանին մէջ։ Այգեպանները կը վախնան որ տաքին յաջորդին բուռն փոթորիկներ, վնասելով այգիներուն։ Միւս կողմէ, եթէ տաքը երկար շարունակէ, այս տարուան այգեկութքը բացառիկ յաջողութիւն պիտի ունենայ։

Տաքին հետեւանքով, հինգ հոգեհիներ ծագեցան Ֆոնթէնէպլոյի անտառին մէջ (Փարիզ) եւ գաւառները։ Ջուրի նեղութեան մատնուեցաւ Լիլի շրջանը։ Մոզէլ գետը եւ ուրիշ բազմաթիւ գետակներ գրեթէ ցամքեցան, ոչնչացնելով տասնեակ հազարաւոր ձուկեր։

Գաւառական թերթերը կը գրեն թէ՝ ձմեռնային ցորենը լաւ չէ աճած երաշտին հետեւանքով, կովերը լաւ սնունդ չառնելով քիչ կաթ կուտան, ձմրանկերն ալ պիտի պակսի, եթէ անձրեւ չգայ։ Մասնաւորապէս մտահոգ են արեւելեան գաւառներու հողագործները։ Անասուններու կերը՝ հարիւրին 50—60 պակաս պիտի ըլլայ այս տարի։ Շատ մը տեղերու մէջ հասկերը խանձած են արեւէն։ Լիոնէն կը գրեն թէ ծանր մտահոգութիւն կը տիրէ նաեւ Ռոնի ռովիտին մէջ։

Տաքը շատ աւելի սաստիկ է Անգլիոյ մէջ։ Թէմզ գետին մակերեսը այնքան իջած է որ չէր տեսնուած մէկ տարիէ ի վեր։ Այդ երկրին մէջ ալ բազմաթիւ անտառներ բռնկած են։ Անգլիոյ գիւղերուն մէջ հրապարակաւ աղօթքներ կը կատարուին, որպէսզի անձրեւ գայ։ (Ուրեմն... մինակ չենք մենք Հայերս)։

Երէկ վարչապետ. այսօր բիւպարս

Լիթուանիոյ պատերազմական ատեանը 12 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց նախորդ վարչապետը, Վալտեմարաս, որ վերջերս դաւադրութիւն մը սարքած էր, պետական կարգուսարքը փոխելու համար։

Մանր խռովութիւններ Թուլուզի մէջ

50 ՊԱՀԱԿՆԵՐ ԵՒ 100 ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Երեքշաբթի գիշեր ծանր խռովութիւններ պատահեցան Թուլուզի մէջ, երիտասարդ հայրենասէրներու կազմակերպած ցոյցերէն ետքը։ Հեծեալ եւ հետեւակ ոստիկաններ աւելի քան հարիւր հարուած արձակեցին, պարպելու համար պաշարուած պանդոկին շրջակաները։ Այս գործողութեան վրայ բողոքական համդարութիւն մը յառաջ եկաւ, որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։ Օրուան ատենախօսներէն Գ. Գ. Լվէն եւ Թէթէնժէ յաջողեցան կայարան հասնիլ առանց ճանչցուելու։ Սակայն ցուցարարները յետաձգեցին, պատնէշներ կանգնեցին բոլոր փողոցներուն մէջ, Թիրոյի հրապարակին մօտ, նստարաններ հանեցին, աղյուսները քանդեցին եւ խոչոր տակառներ գլորեցին ասպարեզին վրայ։ Երկու բեռնատար ինքնաշարժներ, լապտերասիւներ կրակի տրուեցան։ Առաջին բռնհարումը տեղի ունեցաւ երբ ոստիկանները փորձեցին խուժել Նրանոս Օթէլի վրայ, ուր տեղի կ'ունենար ցոյցերը։ Ակնաստաններէ խռովութիւնները երկարելով տարածուեցան, մինչեւ կէս գիշեր։ Ամէն կողմէ քարեր կը տեղային։ Ոստիկան-ոստիկաններու ձիերը քարերու պարուելով կ'իյնային մեծ փողոցներուն մէջ։ Լման չորս ժամ փողոցային կռիւ տեղի ունեցաւ, մինչեւ որ անդորրութիւնը վերահաստատուեցաւ։

Հետեւանքը.— 50 ոստիկաններ եւ ոստիկաններ եւ 122 ցուցարարներ վիրաւորուած, 300 հոգի ձերբակալուած։

Մամուլի նոր օրէնքը Պուլկարիոյ մէջ

Գրած էինք թէ պուլկարական կառավարութիւնը լուծած է բոլոր կուսակցութիւնները, միեւնոյն ատեն խստացնելով մամուլի օրէնքը։ Ստորեւ կը հրատարակենք մամուլի նոր օրէնքը, վասն զի ծպելով կուսակցութեանց վերաբերեալ օրէնքը։

ՅՕԴ. 1) Ոչ ոք չի կրնար թերթ կամ պարբերական հրատարակել առանց կանխաւ արտօնութիւն ստանալու մայրաքաղաքին մէջ հանրային վերակազմման տեսչութենէն, իսկ գաւառներու մէջ շրջանային կառավարիչներէն։

ՅՕԴ. 2) Գոյութիւն ունեցող թերթերու եւ պարբերականներու տէրերը պարտաւոր են ներկայ կարգադրութիւնը ուժի մէջ մտնելէն 10 օրուան ընթացքին արտօնութիւն ուզել անոնց շարունակման համար։

Այն թերթերը եւ պարբերականները, որ տրուած պայմանաժամին մէջ արտօնութիւն ուզեցին եւ չստացան, 15 օրուան ընթացքին պիտի դադրեցնեն իրենց հրատարակութիւնը, այդ մասին գեկոյց ստանալէն յետոյ։

ՅՕԴ. 3) Թերթին կամ պարբերականին խմբագիրը պէտք է յայտարարուի եւ պիտի համապատասխանէ հետեւեալ պայմաններուն.—

ա) Պուլկարահպատակ պիտի ըլլայ. բ) Թերթի համար 30 տարեկան, իսկ պարբերականի համար 21 տարեկան պիտի ըլլայ. գ) Դատապարտուած չպիտի ըլլայ ինչ-ինչ պատիժ կրող յանցանքով։

ԾԱՆՕԹ.— Օտարահպատակները կրնան խմբագրել թերթեր կամ պարբերականներ, եթէ հանրային վերակազմման տեսչութենէն մասնաւոր արտօնութիւն կը ստանան։

ՅՕԴ. 4) Ով որ կը խմբագրէ, կը հրատարակէ կամ կը տպագրէ թերթ կամ պարբերական, առանց արտօնութեան, կը պատժուի 3 տարուան խիստ բանտարկութեամբ եւ 30 հազար լէվ տուգանքով, իսկ թերթին կամ պարբերականին ամբողջ գոյքերը կը գրաւուին։

ՅՕԴ. 5) Առանց պատկան իշխանութեան արտօնութեան լոյս տեսած թերթերն ու պարբերականները կը դադրեցուին տեղական ոստիկանութեան կողմէ։ Թերթերու տարածման դադրեցումը կը կատարուի գրաւելով զանոնք, ուր որ ալ գանուին։ Գրաւուած թերթերն ու պարբերականները կ'ոչնչացուին։

** Վարչապետ Քիմոն Գէորգիէվ յայտարարեց թէ Պուլկարիան մինչեւ մէկ տարի պիտի կառավարէ հրամանագրերով, համաձայն սահմանադրութեան 47րդ յօդուածին։ Ցետոյ Երեսփ. Ժողովը պիտի վերակազմուի, մէկ երրորդը նշանակովի, իսկ երկու երրորդը արհեստակցութեանց ընտրութեամբ։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահը։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու Քրիստափոր, Մուրատ եւ Ռոստոմ (Շաւ) բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին Խաժակ Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի յիշատակին

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salle GÉOGRAPHIEի մէջ
184. Boulevard St. Germain:

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ (ֆրանսերէն)

Ցարգանքի խօսք՝ Ռուս Սոցիալ-Դեմոկրատներու կողմէ ԱԲՐԱՄՈՎԻՉ, Սոցիալ-Յեղափոխականներու կողմէ ՑՈՒԽՈՄԼԻՆ, խօսք պիտի առնեն նաեւ վրացիներն ու ֆրանսացի ընկերվարականները։

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ ՔԱԻԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

24 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին

Շավիլ, Salle Patinի մէջ, 114 Grande Rue

Կը խօսին՝ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ընկերուհի ԷԼԷՆ ԲՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզահայ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Ընկ. ՕՀԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆի

Խմբական սիրուած երգեր

Օր. Հռիփ. Քնեազեան եւ Գ. Գր. Մէլթէքեան (մեներգ)

Հայկական շուրջպարեր, լեռնական եւ կովկասեան պարեր «Միփան»ի կողմէ, մասնակցութեամբ Թաւրիզ ՌՈՒԲԷՆի։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղ. միջոց.— Pont de Sèvres մէթրոյէն առնել Թիւ 1 Թրամ. եւ իջնել Ancien Mairie. կամ Սէն Լազարէն կառախումբ իջնել Chaville-R. D.

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը
Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլն. ամէն տեսակ գրքեր
Արդիական կազմատուն — Տպագրական գործեր

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։

"ԵՐԿՈՒՆՔ"
ՕՐԿԱՆ Ջ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

— oo —

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Երիտասարդութեան միակ պարբերաթերթը, որ կ'ապրի եւ կը տեւէ 4 տարիէ ի վեր։ Ապրիլեան սաներու, Վահանեանի երիտասարդներու բոյնը,— ԵՐԿՈՒՆՔ կը հրատարակէ Սիսեր հայ որբերու պատմութեան, յուշեր անցած եւ ցարդէ ազատած բեկորներու կեանքէն, ուսումնասիրութիւններ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան մասին, յօդուածներ յեղափոխական երիտասարդ սերունդի մը ճակատագրին կազմութեան համար, առողջապահական եւ մարզական հրահանգներ, վերագնահատութեան փորձեր մեր անցեալին ու ներկային վրայ, որբերու ճամակներ, որբերու ազգակի աշխատանքները։

Վեհօրէն թեմ մը, ուր պէտք է հաւաքուին մեր գաղութներու բոլոր երիտասարդները։

ՎԱՐՁՈՒ ՃԱՇԱՐԱՆ

Վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով Լիոնի ամենալաւ եւ հայաբնակ թաղին մէջ ֆրանսական ճաշակի կարասիներով կահաւորուած ճաշարան մը իր բոլոր կազմածներով։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Պ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆի. 11, Rue François Garcin, Lyon

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE Tél. MENIL. 45—43

[illegible] 2.50էն 7.50, [illegible] Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

[illegible] (radiographie), [illegible] (radiothérapie profonde), [illegible]

[illegible] pneumothoraxի [illegible]

[illegible]

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի յատուկ խնամք։

Տօքթ. Մ. Քէօսէյեան, [illegible]

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ։ Ամենալայն սպասումներ [illegible]

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e — Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԾՈՎԱՍԱՐ ՉԱՐԴԱՐԵԱՆի

ՎԿԱՅԵԱԼ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին ատամնաբոյժ Փարիզի Տիւանդանոցներուն եւ Ցնորքէն Նէօյիի Ատամնաբուժական Հաստատութեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԻՐ ՀԱՍՑԷԻՆ.— 139, Rue Lafayette (Gare du Nordի եւ Gare de l'Estի մօտերը)։

Կընդունի ժամը 9էն 12 եւ 2էն 8։

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ է նոր եւ պարապ փավիյոն մը 3 փիէս եւ գետնայարկը՝ մեծ խոհանոց, 300 քառ. մեթր պարտէզ, հանոց, 2 տէպարա, 35000 ֆրանք։ Դիմել՝ ժամը 2-6, Rue de Sèvres N. 35. Clamart.

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն. խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ

ԴՐԱՄԻ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Դրամական փոխառութիւն՝ լաւ երաշխաւորութեամբ, նուազագոյն 3000 ֆրանքով 4 %.

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ.— Առեւտրականներու, գործարանատէրերու, եւ ամէն ֆօրմէներու, տուն շինողներու եւ գործի ձեռնարկել փափաքողներու։ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ.— Նաեւ lotissementներու վրայ։ ԱՌԱՋԱՐԿ.— Տան եւ գետնի, ագարակի, տան եւ վիլլաներու։ Գործերու կարգադրութիւն 24 ժամէն։ Խորհրդակցութիւն եւ études ձրի։ Բացարձակ գաղտնապահութիւն։

Դիմել կամ գրել.— CRÉDIT FINANCIER LYONNAIS
125, Rue Nationale Bron - Rhône

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵՑԷՔ

CLETO

ԿՕՇԻԿԻ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԷՆ

3, Rue Tourgot. — 5, Rue N. D. de Lorette, Փարիզ (9)
36bis, Fbg Montmartre Փարիզ (9) — 19-21 Passage Choiseul Փարիզ (2)

Téléphone: PROVENCE 58—06

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՑԹԱՑԹԻՉԸ

Փարիզի լաւագոյն եւ սիրուն կօշիկները՝ անմրցելի գիներով։

Բացարձակ երաշխաւորութիւն։

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ 13

Ընտանեկան բնակութեան համար յարմար տուներ ու յարկաբաժիններ։ Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով։ Դիմել՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի 13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre Metro: Porte d'Italie.

ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ

Ներկայացումներու նոր շարք մը սկսած է տալ՝

ՖՕԼԻ ՎԱԿՐԱՄ (35, Ave. Wagram)

Թատրոնին մէջ, Յունիս 15էն մինչեւ այս հինգշաբթի գիշեր։

Պիտի կատարէ թելապաթական, մագնիսական եւ քարացման հետաքրքրական փորձեր եւ

ՈՂՋ ՈՂՋ ՊԻՏԻ ԹԱՂՈՒԻ

ՀԱՆԳԻՍՏ ՔՆԱՑԷՔ, ՄԼՈՒԿՆԵՐԷ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐԷ ԶԵՐԾ

ԳՈՐԾԱԾԵՑԷՔ

Insectox

ԵԱՑ ՀԱՄԵԼԻ ՀՈՏ
ՈՒՆԻ ԵՒ ԱՐԱԳ
ԶԶԳԷՐ.

1 Լիդրը 26 Ֆր.
½ Լիդրը 14 Ֆր.
¼ Լիդրը 8 Ֆր.

Dépôt M. BASMADJIAN
56, Rue Corvisart, Paris (13)

Ազգ. հաստատութեանց, Միութեանց եւ պանդոկներու 100էն 30 զեղչ։

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
(Dr. ès. Sciences)

5, rue Pergolèse (Փէրկոլէզ), Փարիզ (16)

Մէթրօ՝ Etoile, Obligado, Maillot. Հեռ. Kléber 78-21

Դիմեցէք՝ ձեր շահերու պաշտպանութեան, իրաւական եւ վարչական խորհուրդներու, ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, նատիւրալիզասիոնի, Աւետիսեանի, ժառանգական խնդիրներու, փոխառութեան, կալուածական գործողութիւններու եւայլնի համար ամէն օր ժամը 10—12 եւ 17—19. Կիրակի օրեր ժամը 10—12.

ՍՏԵՓԱՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

30, Rue Stephenson,
Métro: Chapelle

կը վաճառէ եւ կը նորոգէ ամէն տեսակ ժամացոյցներ։

Չափաւոր գին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Զ. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղը իրենց խորունկ ցաւերը կը յայտնեն ընկ. Արսէն Խոշեանի անսպասելի մահուան առթիւ, իր պարագաներուն։ (Կնիք)

:: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԵՆՆԻՆԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
21 Juin
1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2527

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Եւրոպական թերթերն ալ չեն ծածկեր թէ՝ Րիզա Շահին այցելութիւնը ամէն բանէ առաջ ունի քաղաքական արժէք:

Այս առթիւ, «Ժուռնալ»ի քրոնիկագիրը դիտել կու տայ թէ Թուրքիա կ'ուզէ միութեան գծի դեր կատարել Մոսկուայի եւ Թեհրանի միջեւ:

Մէկդի դնելով դիւանագիտական տեսութիւնները, ըսենք, առանց վերապահութեան, թէ իսկապէս մեծ արժէք ունի այս այցելութիւնը: Ոչ միայն երկու երկիրներուն յարաբերութեանց զարգացման տեսակէտէն, այլ եւ արեւելեան կամ կովկասեան քաղաքականութեան համար:

Երբեք այսքան սերտ եղած չէին վերակազմուած Պարսկաստանի եւ քեմալական Թուրքիոյ յարաբերութիւնները:

Պարսկաստան սկիզբէն իսկ ուշադրութեամբ կը հետեւէր Թուրքիոյ սրընթաց յեղաշրջման. Ըլլալով աւելի իմաստուն եւ հեռատես, Իրանի վարիչները կը զգուշանային յախուռն ոստումներէ եւ ոտնձգական վերիվայրումներէ.

Եւ սակայն, քեմալականութեան յաջողութիւնը ներշնչման աղբիւր մըն էր նաեւ Իրանի, ինչպէս ուրիշ արեւելեան ժողովուրդներու համար:

Պարսկաստան արդէն բռնած էր վերակազմութեան ճամբան, եւ հարեւան երկրին արդիացումն ու զարգացումը աւելի արեցին դարաւոր ժողովուրդին արդար փառասիրութիւնը:

Ինչ որ տեղի ունեցաւ Րիզա Շահին օրով, իրապէս աննախընթաց է Պարսկաստանի պատմութեան մէջ:

Պէտք է հոս երթալ մինչեւ 10–15 տարի, ըմբռնելու համար կատարուած փոփոխութեանց խորութիւնն ու լայնութիւնը, բոլոր ճակատներուն վրայ,

Բանակ չունէր Պարսկաստանը, — եւ համատեղ պարտաւորիչ զինուորութիւն: Ճամբայ չունէր, — եւ այսօր խճուղիներ ու երկաթուղիներ կը շինուին, հիւսիսէն հարաւ, լայնքին ու երկայնքին: Հանրային կրթութիւնը դարձած էր մենաշնորհը մոլլաներու եւ ազնուականներու: Այսօր կազմած են ծրագիր մը որ կը ձգտի ժողովրդականացնել կրթութիւնը, միեւնոյն ատեն փարատելով զայն, թունդ ազգայնականութեամբ:

Արտաքին յարաբերութեանց մէջ ալ, նոր Իրանի գլխաւոր հոգն եղաւ բարձրացնել պետութեան վարկը, բարւոք յարաբերութիւններ հաստատելով բոլոր պետութեանց հետ, բայց միեւնոյն ատեն չեզոքելով երկրին անկախութիւնը:

Տարիներ առաջ, Պարսկաստանը բաց ասպարէզ մըն էր ռուսական եւ անգլիական աշխարհակալութեանց առջեւ: Տեսակ մը անտէր անդաստան, ուր երկու մրցակիցները իրենց նժոյգները կը վազցնէին, մէկը հիւսիսէն, միւսը հարաւէն:

Այսօր, երկու պետութիւններն ալ, իրենց ախորժակները պահելով հանդերձ, իրենց դիմացը կը գտնեն կառավարութիւն մը որ գիտէ յարգել տալ երկրին վեհապետական իրաւունքները, եւ աստիճանաբար թեթեւցնել անոնց քաղաքական – տնտեսական լուծը:

Աւելի ուշագրաւ են երկու անմիջական հարեւաններուն, Իրանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները:

Ինչպէս ուրիշ ժողովուրդներ, Պարսիկներն ալ ունեցած են չափազանց դառն յիշատակներ՝ Թուրքէն եւ Թուրքիայէն: Մեծ պատերազմին, նորէն Թուրքերն էին որ արշաւանքներ սարքեցին դէպի Պարսկաստան: Անհամութիւններ ծագեցան վերջին տարիներու ընթացքին ալ, մանաւանդ քրտական շարժումներուն առթիւ, երբ թրքական բանակը գրաւեց Արարատի պարսկական մասը:

Այդ բոլորը պատմութեան կը պատկանին այսօր: 1929ին առաջին համաձայնութիւն մը հարթեց երկու երկիրներուն միջեւ ծագած վէճերը: Յետոյ, 1932ին, կնքուեցաւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը, եւ նոր պայմանագրով մը վերջնապէս ճշդուեցան սահմանները: Պարսկաստան Թուրքիոյ թողուց Փոքր Մասիսը, փոխարէն ստանալով հողամաս մը՝ սահմանին վրայ: Միեւնոյն ատեն, Թեհրան իր կարգին հաւատ մը ընծայեց քրտական շարժման, ցրուելով հրոսախումբերը եւ խափանելով գործունէութեան բոլոր ճամբաները: Եւ այս՝ գիտնալով հանդերձ որ քրտական շարժումը ուղղուած է միայն եւ միայն Թուրքիոյ դէմ:

Այսպէս բոլոր վիճելի խնդիրները կարգադրելէ յետոյ, երկու երկիրներու վեհապետները նուիրուեցան աւելի լայն ծրագրի մը, — հաստատել տնտեսական եւ քաղաքական գործակցութիւն մը՝ իրենց սահմաններուն վրայ եւ միջազգային կեանքի մէջ:

Այդ նոր քաղաքականութեան նախարարը կը կազմէ Շահին ճամբորդութիւնը դէպի Թուրքիա, արտակարգ շուքերով

Անշուշտ մեր գործը չէ պրպտել այս ճամբորդութեան գաղտնիքները:

Ըսենք, երկու խօսքով, որ Թուրքեւպարսիկ յարաբերութեանց այս ամրապնդումը եւ սերտ գործակցութեան մը հաստատումը կրնան վճռական դեր կատարել Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրներուն կարգադրութեան մէջ:

Այդ գործակցութեան գլխաւոր խարիսխը պիտի կազմէ տնտեսական մերձեցումը:

Պարսկաստան ազատ անցք չունենալով, սեղմուած է ապաւինիլ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ բարեհաճութեան: Արդ, Մոսկուայի հետ դաշնագիր մը կնքած է արդէն, բայց Խ. Միութեան մէջ առեւտուրը պետական մենաշնորհ ըլլալով, պարսիկ վաճառականութիւնը չի կրնար ազատօրէն օգտուիլ: Ուրեմն, կը մնայ թրքական «Թրանզիթ»ի ճամբան, ուղղակի դէպի Սեւ Ծով իջնելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, նոր ճամբայ մըն է որ կը բացուի Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Վարչապետը նոր լիազօրութիւններ կը պահանջէ

»»» · · «««

ԾԵՐԱԿՈՅՏՆ ԱԼ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԿԵՐԸ

Ծերակոյտը իր առջի օրուան նիստին մէջ քուէարկեց զինուորական յաւելուածական վարկերը, որոնց գումարը կը հասնի 3,120,000,000 ֆրանքի: Այս առթիւ, խիստ ուշագրաւ յայտարարութիւններ եղան պատերազմական նախարարին, քանի մը զօրավարներու, նախարարներու եւ նոյն ինքն վարչապետ Պ. Տումէրկի կողմէ:

Մարաջախտ Փէթէն բացատրութիւններ տալով նոր վարկերու անհրաժեշտութեան մասին, ըսաւ թէ պէտք է նոր լիազօրութիւններ տալ վարչապետին, ընդհանուր վերակազմութեան համար: Յետոյ խօսք առաւ Պ. Տումէրկ: Նախ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է հաստատել միակ հրամանատարութեան դրութիւնը: Իսկ աւելի անմիջական գասու վարչապետութեան պաշտօնին ընդարձակումը: Կ'արժէ թարգմանել իր ճառին գլխաւոր մասերը.

— «Ես վարչապետի պաշտօնը կը վարեմ առանց իմ տրամադրութեան տակ ունենալու անհրաժեշտ միջոցները: Ֆրանսայի վարչապետը չունի այն իրաւասութիւնները զորս պէտք է ունենայ: Ես այդ իրողութիւնը տեսայ 1914ին, երբ վարչապետ էի եւ արտաքին նախարար: Կը տեսնեմ այսօր ալ եւ աւելի լաւ, երբ միայն վարչապետ եմ: Վերջերս արհեստաւորներու պատուիրակութիւն մը ընդունեցայ որ շատ բաներ կը պահանջէր ինծմէ, ինչպէս կ'ընեն բոլոր պատուիրակութիւնները: Դիտել տուի թէ ես յատուկ պաշտօնատուն չունիմ, իսկ գործակիցներս միայն երեք հոգի են: Այցելուները պատասխանեցին թէ ուրեմն գործատէր չեմ (փաթրոն), այլ իրենց պէս արհեստաւոր մը (ծիծաղ): Արդ, պէտք է «փաթրոն» մը դարձնել վարչապետը: Պէտք է անոր տալ ձեռնհաս գործակիցներ եւ, ընդարձակ տեսութեան չմոռնալ թէ՝ եթէ երիտասարդութիւնը, ուշիմութիւնը եւ իմաստութիւնը արժէք ունին, փորձառութիւնն ալ պակաս արժէք չունի: Հարկ է վերակազմել վարչապետութեան պաշտօնը»:

Յետոյ ժողովը անցաւ բուն օրակարգին, եւ ձեռամբարձ քուէարկեց կառավարութեան ներկայացուցած օրինագիծը:

Նոր ընդհարումներ աջերու եւ ձախերու միջեւ

Երէկ հաղորդած էինք Թուլուզի մէջ պատահած խռովութիւնները, որոնք տեւեցին ամբողջ գիշերը:

Վերջին լուրերու համաձայն, վիրաւոր ցուցարարներու թիւը 150ը կ'անցնի, իսկ ոստիկաններէն եւ զինուորներէն վիրաւորուած են յիսուն հոգի, որոնց երկուքը շատ ծանր: Ձերբակալուած են 250 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին շատ մը օտարականներ: Հրակէ այրուած են չորս ինքնաշարժներ: Նիւթական վնասը կը հաշուեն քանի մը հարիւր հազար ֆրանք:

❖ Երեքշաբթի գիշեր ալ խռովութիւններ ծագեցան Լիոնի մէջ, միշտ միեւնոյն ձեւով: «Ֆրանսական համերաշխութիւն» կոչուած խմբակցութիւնը բանախօսութիւն մը սարքած էր: Համայնավարները ուզեցին խանգարել, երկու հազար ցուցարարներ համախմբելով: Անոնք փորձեցին անցնիլ այն փողոցը ուր կը գտնուէր ազգայնականներուն ժողովատեղը: Այս առթիւ բուռն ընդհարումներ պատահեցան, ատրճաններ կրակ կրակ եղան եւ բազմաթիւ նստարաններ քակուեցան: Ժամը 10ին ցոյցը աւելի սաստկացաւ: Ոստիկանները զինուորուեցան քարերով եւ շիշերով: Օրինական ազդարարութիւնը ուղղելէ յետոյ, հեծեալ ոստիկանները կրակ բացին: Ցուցարարներն ալ ատրճանակ պարպեցին, միեւնոյն ատեն պատնէշ մը կազմելով: Հազիւ կարելի եղաւ անդորրութիւնը վերահաստատել ժամը 11.30ին: Վիրաւորուած են բազմաթիւ մարդիկ որոնցմէ 15ը հիւանդանոց փոխադրուեցան:

❖ Կիրակի օր Մարսէյլի մէջ ալ խռովութիւններ ծագեցան, «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի մէկ ժողովին առթիւ: Ժողովէն վերջը հազարապետ Մաէէն, «Ֆրանսական Համերաշխութեան» քարտուղարը, ճանչցուելով յարձակում կրեց հանրակառքի վրայ: Ցուցարարները մինչեւ հանրակառք հետապնդելով հազարապետը, ծանրապէս վիրաւորեցին զայն:

«Ոստիկանութիւնը չէր ուզեր ողջ բռնել Սթավիսքին»

Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը շատ կարեւոր հարցաքննութիւններ կը կատարէ քանի մը օրէ ի վեր, գիշերը ցերեկին խառնելով: Այս անգամ վկաներն են Սթավիսքիի երկու ժառանգները, Վուա եւ Փիկալեօ, որոնք միասին գացած էին Թաքստոցը: Մասնաւորապէս ուշագրաւ յայտնութիւններ ըրաւ Փիկալեօ: Ըսաւ թէ երբ շոգեկառքով կը մեկնէին Փարիզէն, Սթավիսքի ճամբան խօսեցաւ Պայոնի գործերու մասին, յայտնելով թէ ամէն բան պիտի կարգադրուի 10 — 15 օրէն: «Եթէ այս ամբողջ գայթակղութիւնը երեւան ելլէ, խորհրդարանի շատ մը անդամներ պիտի վտանգուին»: Միշտ կը խօսէր Կառայի եւ Թիսիէի մասին: Յետոյ պատմեց թէ Փարիզի երեսփոխան Պոննօ էր որ ներքին գործերու նախարարութեան յայտնեց Սթավիսքիի թաքստոցը: (Քննիչ յանձնաժողովը ուզեց գիշերանց հարցաքննել այս ամբաստանեալը, բայց ան մերժեց, առարկելով թէ հիւանդ է): Շարունակելով իր յայտնութիւնները, ըսաւ թէ Շամոնիի թաքստոցին մէջ, գաղտնի խօսակցութիւններ կ'ունենային եւ Սթավիսքի միշտ կը վստահեցնէր թէ Պոննօ պիտի տեսնուի նախարար Տալիմիէի հետ, որպէսզի կարգադրէ այս խնդիրը: Իր կարծիքով, եթէ ոստիկանութիւնը քիչ մը սպասէր, փոխանակ բռնութեան դիմելու, պիտի կրնար ողջ բռնել Սթավիսքին: Իսկ ոստիկան-զինուորները կ'ըսէին — «Մենք պիտի կրնայինք ողջ բռնել զայն, բայց դատական ոստիկանութիւնը տրամադիր չէր ողջ բռնելու»: Վկան յայտարարեց թէ այս խօսքը մէկ անգամ չըսին, այլ քանի անգամ:

Վկան յետոյ հարցաքննուեցաւ գաղտնի վարկերու մասին: Ըսաւ թէ Պոննօ, իբրեւ նախագահ աշխարհական երիտասարդութեան, 30,000 ֆրանք նպաստ կը ստանար որ 1928ին բարձրացաւ 50,000ի: Իսկ Տիւպարի, «Լա Վոլոնթէ» թերթի տնօրէնը, ամսական 140,000 ֆրանք կը ստանար ներքին, պատերազմական եւ արտաքին գործերու նախարարութեանց գաղտնի վարկերէն, այսինքն տարեկան 1.600.000 ֆրանք:

Այս եւ ուրիշ կարեւոր յայտնութեանց վրայ, գիշերանց հարցաքննութեան կանչուեցաւ Պ. Մարքօմ, նախկին խորհրդական վարչապետութեան, որ հաստատեց Փիկալեօի յայտնութիւնները: Վկան ըսաւ թէ Պ. Պոննօ երեք անգամ տեսնուելու եկաւ: Առաջին անգամ ուզեց տեսնել վարչապետը, որ մերժեց: Յետոյ իրեն հետ տեսակցելով, խօսեցաւ Սթավիսքիի մասին եւ վերջապէս յայտնեց թաքստոցը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵՆԹՆ ԸՍԱՒ,
ԽԵԼՕՔԸ ՀԱՒԱՏԱՑ

››› ‹‹‹

Հայրենակից մը, Լիոնէն, իր վրդովումը կը յայտնէ Փարիզի ամսկավար օրկանին դէմ, որ առանց ամչնալու ...65 հոգիի վերածած էր Լիոնի Գ. Քաղաքապետարանի սրահը լեցնող բազմութիւնը: (Մայիս 28ի առթիւ):

Նամակագիրը կ'աւելցնէ թէ 65ի պատմութիւն մը կայ, բայց այդ ոչ թէ Մայիս 28ի տօնակատարութեան կը վերաբերի, այլ հայ կարմրուկներու սարքած խայտառակութեան:

Արդարեւ, կարմիր աֆլոթները համդէս մը սարքեր էին, խաչածելու համար, սուտ լուրեր ալ տարածելով, եւ իբրեւ բանախօս ծանուցանելով Պ. Պառպիւսը եւ Հօկի երկու վարիչներ՝ որոնք իբրեւ թէ Փարիզէն պիտի գային, բայց իրենց տեղէն իսկ շարժած չէին...

(Նոյն պատմութիւնը՝ Տէսինի մէջ, ուր դաշտահանդէսին պիտի խօսէր... Փարիզ եկած գործիչ մը):

Ահաւասիկ յաջողութիւն կրած է մեր հայրենակիցը:

Երբ Արէնիի աւելի քան 4000ը — առէք Ռուսադրային՝ 3000 — ակռապլիկ Ռամկավարներու թերթով կ'իջնէ 400 - 500ի, ինչո՞ւ զարմանալ որ, Լիոնի հարիւրաւոր բազմութիւնն ալ կը դառնայ 65:

Չեմ զարմանար: Խեղճերը այնքան բազմութիւն չեն տեսած որ, երբ հարիւրներ կամ հազարներ կը խռնուին որ եւ է դաշնակցական հանդէսի առթիւ, իրենց աչքերը կը մթագնին, եւ թիւերը կը հալին:

Այս առթիւ, ռամկավար թղթակիցն ու խմբագիրը ուրիշ նշանաւոր գիւտ մըն ալ ըրած էին:

Անոնք Լիոնի Դաշնակցական բանախօսին վերագրեր էին ճառ մը որ միայն իրենց խելագարած մէջ գոյութիւն ունի:

Եթէ Գ. Քաղաքապետարանի պատերը լեզու չունին, ներկայ բազմութիւնը աչք ու ականջ ունէր, տեսաւ եւ լսեց, եւ կրնայ պատմել ամէն տեղ:

Թշուա՜ռ, թշուա՜ռ մարդիկ:

Եթէ օրն ի բուն սուտեր թխելու, բացայայտ իրողութիւնները խեղաթիւրելու, համդիպած մարդուն ճակտին մուր քսելու եւ արիւն պղտորելու արհեստն ալ չունենայիք, ուրիշ ինչո՞վ պիտի արդարացնէիք ձեր գոյութիւնը..

ՎԱՐԴԳԷՍ

ՓՐՈՖ. ԳԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

« Յուսաբեր »էն ցաւով կ'իմանանք մահը բազմավաստակ ուսուցչի մը, Փրոֆ. Յ. Գ. Գայեանի, Աղեքսանդրիոյ մէջ, յունիս 11ին:

Հանգուցեալը 70 տարեկան էր եւ քաջածանօթ՝ հանրային կեանքի մէջ: Իր անունը սերտօրէն կապուած է Մարզուանի Անաթոլիա գոլէճին, ուր կը պաշտօնավարէր Փրոֆ. Կ. Թումայեանի հետ: Իբրեւ յեղափոխական ամբաստանուած ըլլալով, երկուքն ալ դատապարտուեցան Համիտեան կառավարութեան կողմէ, բայց փրկուեցան անգլիական դեսպանատան միջամտութեամբ, պայմանաւ որ երկրէն դուրս ելլեն: Փրոֆ. Գայեան ոչ միայն եղած է արգիւնաւոր ուսուցիչ մը, այլեւ հեղինակ դասագիրքերու: Հանրային կեանքի մէջ ալ համարում կը վայելէր իբրեւ պարկեշտ մարդ: Բողոքական էր, բայց մահէն քանի մը օր առաջ հետեւեալ կտակը ձգած է իր հարազատներուն.

— « Ես բողոքական էի, սակայն իմ կեանքս անցաւ առաւելապէս ազգային շրջանակներու մէջ, ազգային եկեղեցին եւ իր հոգերը ինծմէ խլեցին գրեթէ իմ բովանդակ ուժերը. ես ապրեցայ գրեթէ անոր համար: Ուստի կը կտակեմ զիս թաղել ազգային ծէսով եւ ազգային գերեզմանատան մէջ »:

ՊՈՍԹԸՆԻ ԿՈՒԻՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ

ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԻՆ
ՉԿԱՐԵՆԱԼՈՎ ՎՃԱՐԵԼ 700 ՏՕԼԱՐ ՏՈՒԳԱՆՔԸ

« Հայրենիք »էն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Պոսթընի կռիւներուն (8 ապրիլ) դատավարութեան մասին, որուն վճիռը հաղորդած էինք երեքշաբթի օր.—

ՊՈՍԹԸՆ, 8 յունիս.— Երէկ, ապրիլ 8ի կռիւներու առթիւ սկսած դատավարութիւնը վերջացած ըլլալով, այսօր կէսօրէ վերջ, Սիւփրիըր քորթի մէջ դատաւոր Հէյլըն արձակեց իր վճիռը երկու կողմի ամբաստանեալներու մասին:

Նախ քան դատաւորի վճիռի արձակումը, 7 « ճակատական »ներու պաշտպան փաստաբան Պ. Մ. Տանըլու երկար ճառ մը խօսեցաւ՝ համոզելու դատաւորը, որ իր պաշտպանեալները ապրիլ 8ին խաղաղ ցոյց մը միայն կատարած են եւ ենթարկուած Դաշնակներու յարձակման եւ ուստի ինք կը խնդրէ որ դատաւորը ներողամիտ վերաբերում ցոյց տայ անոնց հանդէպ:

Մինչ այս ատեն դատաւոր Հէյլըն ընդմիջելով փաստաբան Մ. Տանըլու, իրեն յիշեցուց գրգռիչ նշանախօսքեր պարունակող ցուցատախտակները, որոնք կ'ապացուցանեն որ իր պաշտպանեալները խաղաղ ցոյց մը չէ որ կատարած են:

Յետոյ խօսեցաւ փաստաբան Պ. Ճանսթըն, որ յայտնեց թէ ինք իր երէկուան ճառին վրայ աւելցնելիք չունի, եւ այժմ վստահ է թէ դատաւորը պիտի տայ իր արդար եւ անկողմնակալ վճիռը:

Երկու կողմի փաստաբաններն ալ լսելէ յետոյ, դատաւոր Հէյլըն արձակեց իր վճիռը.

Ընկերներ Գալուստ Էյնաթեան եւ Շմաւոն Սարաֆեան կը ստանան 100ական տոլար տուգանք եւ երկու տարուան փրոպէյշըն: (Փրոպէյշըն այն է որ պիտի մնան զգաստ եւ ունենան բարի վարք):

Եօթ ճակատականներ եւս կը ստանան նոյն վճիռը — 100ական տոլար տուգանք եւ երկուական տարի փրոպէյշըն:

Իսկ մեր ընկերներէն Յովհ. Աստիկեան, ինչպէս երէկ գրեցինք, ԱՆՊԱՐՏ արձակուած է:

Ինչպէս գիտէ ընթերցողը, Քաղաքային դատարանի կողմէ մեր ընկերները ՆԱԽԱՊԷՍ ստացած էին ՄԷԿ - ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ, իսկ 7 « ճակատականներ » ԵՐԿՈՒԱԿԱՆ ԱՄԻՍ բանտարկութիւն:

❖ Դատավարութեան Գ. օրը պաշտպան փաստաբան Ճօնսթըն նախ բացատրութիւններ տուաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, անոր նպատակներուն եւ գործունէութեան մասին: Ի միջի այլոց ըսաւ թէ այս կուսակցութեան ջանքերուն շնորհիւ 1918ին ստեղծուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ ճանչցուեցաւ Նախագահ Ուիլսընի կողմէ: Թէ ամերիկեան կառավարութիւնը դրամական փոխառութիւն մը ըրաւ այդ կառավարութեան եւայլն: Թէ՝ սովիէթները ի վերջոյ յաջողեցան տապալել այդ հանրապետութիւնը եւ թէ ներկայիս Ամերիկայի մէջ եղած այս բախումներն արդիւնք են սովիէթներու գրգռութեանց՝ ոչնչացնելու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Աւելցուց թէ՝ այս իսկ է պատճառը ապրիլ 8ի Պոսթընի կռիւներուն: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ժողովր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

ՔԱՈՍ

— •• —

Կ'ըսուի թէ Աստուած երբ խելա — հասութեան գալով դահ բարձրացաւ, չուրջը գտաւ միայն քաոս: Եւ խելք ըրաւ այդ քաոսը բանի մը վերածել: Եւ ստեղծեց,— Հող, վրան օդ, մէջը ջուր: Ու ջուրին մէջ ձուկեր ոստոստելու եւ օդին մէջ թռչուններ: Եւ իր պատկերին վրայ ալ մարդը մէջտեղ բերաւ, իբրեւ կատարելագործութիւն իր այս անկատար արարքներուն: Արդէնօք սուրով, հրայանով, «թանչելով ու Թունաւոր կաղերով իրար յօշոտենք, թէեւ Աստուածաշունչը այս վերջին կէտին մասին գիտակցաբար քար լռութիւն կը պահէ...

Հիմա մեր հայ կեանքն ալ ճիշդ քաոսի կը նմանի: Միակ, Աստուած, իր առաջին ստեղծագործութեան վիժումէն զղջացած, միտք չունի այլեւս նոր քաոսին ալ ձեռք զարնելու: Ուստի մեզի կը մնայ սեփական ու — ժերով աշխատիլ աստր:

Ի՞նչ խաղառ աղմուկ է, արդարեւ, Աւրանտանի միւս ափէն մինչեւ ամէն ուր որ երկու խեղճուկ հայ քով քովի գալով կը չնչեն: Մեր եւրոպացած հայրենի սուրբ հողե՞րը թէ միասին բերած ժառանգութիւնները չենք կրնար արդարօրէն բաժնել: Կը հարցնեմ վերջապէս, սա ի՞նչ վիճակ ու կերպարանք է, գաղութէ գաղութ: Մշակոյթի, պատմութեան, ու մէկ խօսքով բոլոր ցեղերու հետ մրցելու արժանի քաղաքակրթական բարձրութեան մը վրայ գտնուող ժողովուրդի մը համար, որպիսին ենք մենք, ամօթալի ու անպատուաբեր ի՞նչ վիճակ է այս:

Եթէ գրիչուն գիտի 1500տարեկան տեղեկինք պատերազմէն առաջ, երբ Եղբանեան իր «Մեծրոպը» գրեց, երբ Վարուժանի քնարը մեծղիկի ալեւին բարձրութեանը վրայ կը տաքցնէր մեզ, մեր քաղքարօս ուժերը շղթայ եւ գլխիկոր կը զգային «մօտիկ արշալոյսին» գալուստը եւ «Հըրաշալի Ցարութիւնը», եւ մեզի դէմ դաւ նիւթեցին: Դաւ, որուն նմանը ազգերու պատմութեան մէջ չիգտնը-ւիր: Եւ յաջողեցան: Հիմա կը տեսնենք թէ ո՞ւր ենք, ո՞ւր իյնալ ենք: Թիւով, ներկայի մշակոյթով, նիւթականով, զանցառելի քանակի մը վերածուած: Եւ որովհետեւ միքաութները հակամէտ են ոկար մարմինները վարակելու, ասիկէ մեր այսօրուան շատ ողբալի վիճակը: «Բռունցինութիւն, մեծամասնականութիւն, «Ժողովրդ նախատ, հին ու նոր վէճ, իր սահմաններէն պոռթկացող անխառն կղերապաշտութիւն, ծիծաղելի ասպինճանի մը հասած: Հայ կինը, հայ ընտանիքին մայրն ու սիւնը, իր չորրորդ դարու փափկութիւնը քանիերորդ դարուն մէջ վայրենութեան փոխակերպելով, իր դաւակներուն դէմ խաչակրութեան ելաւ: Ու քաղաքական կուսակցութիւն մը, որ Ամերիկայի բողոքական պատուելինները մեր մէջ ամէնէն յուրջ ու խոհուն տարրը կը հռչակէ: Անչուշտ մոռնալով Հայոց պատմութեան տարբական զառնթացքներէն մին վերաքաղ ընել՝ կրօնական հերձուածներուն ու խառնուած աղանդներուն մոլորեցնող ու այլասերող դերը ստանձնելու համար: Դեռ չեմ յիշեր գրողքատուէնի մը սրբուող որդի «Ճիհատռի յայտարարութիւնը: Ու վէճ, ու կագ, ու կռիւ, ամէն օր, ամէն տեղ, ամէն բանի համար:

Անկէ պարզ կ'երեւի թէ պատերազմին վերիվայրումները բոլորին ջիղերուն վրայ ազդած են ատանց սասր ալ մեր Արեւելքցիի դիւրավառ բնաւորութիւնը զարգացուցած են: Երբ սասկայն ամէն տեղ ջէնին ու կիրքին սանձարձակ ասպարէզ կուտանք, պէտք ունինք նաեւ մտածելու մեր այդ արարքներուն անդրադարձումին հայ հասարակութեան եւ անոր չահերուն վրայ: Շահեր, որոնք օրը հազար անգամ ոտքի տակ կ'երթան: Հայրենազուրկ եւ հայրենաքաղծ զանգուածներ, որոնք օտար երկիրներու ոստիկանական հրահանգներուն ենթակայ են եւ ասկէ աւելի ու ասկէ դուրս բնաւ իրաւունք չունին: Ահա թէ ինչու ով վէճ ստեղծելով դաղութներուն անդորրութիւնը կը պղտորէ, թշնամին է ժողովուրդին: Ու մէկ պատճառ այս արդիւնքը կ'արդարացնէ: Ճիշդ է, պէտք ունինք Ատոլֆ Հիթլէրի պողպատէ բռունցքին և անոր յառաջ բերած հըլու եւ հնազանդ կարգապահութեան: Բայց ո՞ւր եւ ի՞նչպէս...

Դա՛ռ ունինք, հայ մարդ դատ, ամէնէն ընդունուած ուարդաբը, որուն լուծումին համար պէտք է բոլորս լծուինք: Այդ դատը կը պահանջէ մեզմէ գիտակից լրջութիւն: Այնպէս են դատ ունեցող բոլոր ժողովուրդները: Անոնց բազմանքները եւ անոնց ձգտումը նոյն բանին համար են, եւ անոնց ուժերը ամբողջէն միացած այդ ճամբուն վրայ: Հին զարերը ի վեր մեր հողերուն վրայ կ'ապրէինք: Լենկթիմուրներ, Ճինկիզ խաներ, Բուղաներ մեզ կը կոտորէին: Կոճղը կը մնար տեղին վրայ ու նորէն կը ծլարձակուէր: Առաջին անգամ հայ իրականութեան մէջ ջարդ մը մեզ արմատէն հանեց ու հողէն դուրս նետեց: Ջախջախուած իրողութեան մը առջեւ, պէտք ունինք կացութիւնը կշռել եւ անոր լրջութիւնը ցոյց տալ: Կ'արժէ որ Կէօպլէսի ճառերը ուշադրութեամբ կարդացուին մեր մէջ: Հայ վարիչ մը պիտի կրնար ճիշդ նոյն խօսքերը անփոփոխ կրկնել հայութեան: Դատ ունեցող ժողովուրդի մը պետին լուրջ ու ծանրակշիռ խօսքերն են անոնք: Պէտք է հաւասարապէս մեր եղած տեղերը լուրջ ու զգաստ կենալ: Մեր ճիգերը կը սպասեն ներքին վէճերու վրայ միայն: Մինչդեռ մենք դատ ունինք...

Ու հայ ժամուլն ալ, որուն դերը շատ բարձր ու անհրաժեշտ է, երբեմն ու միութեան կաղ երկէլ երկեր, իր Թանկագին ուժերը կը սպառէ ընտանէկան վէճերու հարթումին վրայ ու չի կրնար այլազանով մեզի տալ մտքի, սրտի ու զգացումի անհրաժեշտ սնունդը, որուն չունեցարութեան ենք:

Գլորելով հասած ենք այնպիսի կէտի մը, ողբալի եւ անել, որ մեզմէ միացնել այժ եւ գիժագրական կորով կը պահանջէ, տոկալ եւ կարենալ երբ հայ յարատեւելու համար: Դր հաստատ եւ պէտք է հաւատալ, թէ ազգային հզօրութեան եւ արժանապատւութիւն մեր մէջ կ'ապրին դեռ: Արդէն առանց ատոնց ձգտում գոյութեան չունենար ու նոր կը մեռնի: Արդ, մեր ազգային արժանապատուութիւնը չի՞ վիրաւորուիր, երբ մտածենք թէ այս այլանդակ վիճակը մեր գաղութներուն, թշնամիին հաճոյք ու ծիծաղ կը պատճառէ, Թուրքը վրանին կը խնդայ: Թշնամին, աչ ձեռքը սուրին զատակին վրայ, ձախով մորուքը կը շոյէ, մտածելով թէ մեզ հանգիստ կրնայ մեր վիճակին ձգել առանց այլեւս միջամտելու, վասն՝ չարաչուք արդիւնքի մասին...

Ուրեմն զգայ, վէճի սերմնացաններ ու կռիւի հերոսներ, որ անդիտակցաբար Թուրքին կիսատ թողած գործը չարունակելով իր լուծին կը տանիք: Զգո՛յշ, զգոյշ, ցեղին առողջ բնազդը կրնայ օր մը արթննալով պոռթկալ մէկէն ու ձեզ պատասխանատուութեան կանչելով պատժել: Նայեցէք անօթի, կիսամերկ ու վշտահար բազմութիւններուն գաղութէ գաղութ: Այդ մենք ենք: Որբեւայրի մայրերուն եւ արցունքոտ աչքերով որբերուն: Հայութիւնն է այդ, թրքահայութիւնը, եւ իրենց հայրենասիրական երազ ու բաղձանքներուն կէս ճամբան մնացած տառապանքին մատուցանութեան: Այս բոլորը ուրիշ, բոլորովին ուրիշ բան կը սպասեն անոնցմէ որոնք վարիչի պատասխանատու դիրքեր են հագած այսօր: Ոմանք թուղ մը հաց ու ձեռք մը կարկտան, ուրիշներ մխիթարական երեւոյթ: Կը բաւէ կիրքի, քէնի ու կուսակցական վէճերու քաւութեան նոխայ ընել այս սեւ բազմութիւնները Որբ, տառապող ու հետապնդուած խեղճ Նեղ Թուրքիս գաւառներուն աղէտ

Կ'ապրինք պատմական ու ճակատագրական ժամանակաշրջան մը, պատմական ղէպքերու նախօրեակին: Աշխարհը նորէն բոցերով լցի կը ուզայ: Պէտք ունինք կուռ ու խիտ շարքերով պատրաստ գտնուելու: Որովհետեւ կը գտնուինք դէմ յանդիման թշնամիներուն ամէն տմարդիին ու ամէնէն անարգին, որ քշուելով Եւրոպայէն Ափրիկէէն ու Միջագետքէն, իր բոլոր ուժովը մեր գլխուն վրայ կեցած է: Որ կը սպասէ տկարներուն արիւնը խմել իրենց իսկ ցանկերով...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՕՉԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Pro Armenia

(ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

>>> <<<

Հայ ժողովրդի կրած տառապանքները քաղաքական եւ տնտեսական հողի վրայ, առաջ բերին յեղափոխական գրականութիւնը պարսկահայ, ռուսահայ եւ թրքահայ ժառանգականութեան մէջ.

Րաֆֆի, Պատկանեան, Աբովեան, Խրիմեան, Փորթուգալեան եւ շարք մը նախայեղափոխական շրջանի գրողներ, խմորեցին յեղափոխութեան նուիրուած սերունդներ եւ վերջապէս ծնան յեղափոխական կուսակցութիւնները:

Հայ ժողովուրդի ազատութեան գաղափարը

Հայաստան ունենալու վճռական ձգտումը

Սեփական հայրենիք ունենալու իտէալը պէտք ունէր երկու տեսակ նըւիրուածներու.

ա) Կամաւորներ, հայդուկներ, տեռորիստներ, խմբապետներ եւ հասարակ զինուորներ.

բ) Գործիչներ, խմբագիրներ, կազմակերպիչներ, ժառանգականներ, տեսաբաններ եւ ղեկավարներ:

Առաջին շարքին ունեցանք հազարաւորներ, որոնք թողլով ընտանիք եւ խաղաղ կեանք՝ գացին ու կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, իրենց կեանքն ալ զոհաբերելով:

Անանուն հերոսներ, անանուն կռուողներ, համեստ բայց արժէքաւոր զամբաններ ունեցան, ինչպէս նաեւ ծանօթ հայդուկներ, անուանի յեղափոխականներ, ինչպէս Նիկոլ, Մուրատ, Հրայր, Սերոբ, Անդրանիկ եւ բազմաթիւ այլոյսիներ:

Երրորդ շարքին էին Միքայէլ Վարանդեան, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան, Ե. Թոփչեան, Զարդարեան, Գ. Խաժակ, Վռամեան, Ակնունի, եւ ուրիշներ:

Միքայէլ Վարանդեան եղաւ մէկը, որ կանուխէն նուիրուեցաւ Հայաստանի դատին եւ մնաց պատնէշին վրայ յարատեւօրէն, արժանաւոր, անձնուէր, տիրական, եւ ...կերպով:

Ընտանիք, անձնական շահ, աստւ զոյի եւ տնտեսական բարօրութեան խնդիր գոյութիւն չունեցան իրեն համար:

Միայն ու միայն հետապնդեց ամբողջ կեանքի ընթացքին

ա) Ազգային դատ՝ հայկական միջավայրին մէջ

բ) Pro Arménia միջազգային գետնի վրայ:

գ) Մտաւորական զարգացեալ Հայաստանի ազատման գաղափարին համար.

դ) Հրապարակագրութիւն եւ հրապարակախօսութիւն՝ լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը ազատագրութեան գործին համար:

ե) Ընկերային գիտութեանց ուսումնասիրութիւն, հիմնաւորելու համար հայկական դատը.

զ) Հերոսներու փառաբանութիւն քաջալերելու համար յեղափոխական գործունէութիւնը.

է) Պայքար, աշխատանք, անդադար ծանրապարհորդութիւն՝ զարձեալ Հայաստանի իրականացման համար:

Միքայէլ Վարանդեան ապրեցաւ՝ Pro Armenia, գործեց՝ Pro Armenia, պատնէշի վրայ մնաց անսայթաք Pro Armenia, մանաւանդ գրեց, սրտով գրեց, հոգիով գրեց եւ միայն հայ դատի համար գրեց:

Միքայէլ Վարանդեան գործեց անձնուէր, եւ լիապէս կատարեց իր պարտականութիւնը եւ մեռաւ պատնէշին վրայ:

Ձենք սգար զինք՝ այլ կը գնահատենք, չենք ողբար՝ այլ կը փառաբանենք.

Ցարգանք եւ գնահատանք ունինք Միքայէլ Վարանդեանին՝ որ գիտցաւ արժեցնել, գործել, սերունդներ դաստիարակել:

Քու գրականութիւնդ, սիրելի Միքայէլ, կոթող մըն է քու իսկ վաստակաբեղուն գրչով պատրաստուած:

Այդ կոթողը լուսարձակ մըն է, անշէջ կրակ, որ սերունդներ պիտի լուսաւորէ, պիտի բոցեցնէ:

Այդ կոթողը յարգանք կը պարտադրէ մեզի

Կը խոնարհինք յարգանքով, մտանանդ մենք, որ դաստիարակուեցանք քու շունչովդ, քու գրականութեամբ, եւ քու միջոցաւ սորվեցանք ընկերային կեանքը քննել, դնահատել:

ԳԷՈՐԳ Ն. ՔԷՍՏԱՆԵԱՆ

ՑԵՂԱԿՐՕՆ ՈՒԽՏԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 1ին, «Հայրենիք» ի ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Ցեղակրօն Ուխտերու առաջին համագումարը, մեծ խանդավառութեամբ: Այս առթիւ սրահը զարդարուած էր հայկական գոյներով եւ վերատառութիւններով, որոնք Ցեղակրօն Ուխտերու հաւատամքը կը կազմեն — Ցարգա՛նք նաւազոյնին, Ցեղին Արիւնը, Հայաստանի Անկախութիւնը: Քրիստափոր, Ռոստոմի, Զաւարեանի, Արամի եւ ուրիշ մեծ ընկերներու նկարները դրուած էին պատշաճօրէն բեմին վերեւ եւ երկու կողմերը:

«Յառաջ Նահատակ» քայլերգը կը թնդացնէ սրահը եւ ժամը 9էն առաջ Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան կողմէ տիկ. Ս. Տէտէէլեան կը բանայ ժողովը, բարի գալուստի խօսքեր ուղղելով եւ աւելցնելով՝ «Որ սերունդը կ'ըսէ թէ մեր ցեղը մեռած չէ»:

Երգերէ եւ արտասանութիւններէ վերջ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ ընկեր Աստուր Եսրեան բարի գալուստի խօսքեր ուղղելով, բսաւ.— «1934 յունիս 1ը յիշատակելի օր մը պիտի մնայ: Հայ ցեղի առաքինութեան չարժումն է այս, որուն ամենամեծ կերտողն եղաւ ընկ. Նժդեհ»: Ընկ. Աստուրյանուն Կեդր. Կոմիտէին պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց ժողովը.

Իրեն յատուկ ոճով, առոգանութեամբ եւ դրաւիչ չեշտով ընկեր Նժդեհ կանգ առաւ մեր ազատագրական չարժման վրայ եւ ի միջի այլոց բսաւ.

— «Շատ յաճախ ներքին թշնամին աւելի վնասակար եղած է քան արտաքինը: Մեր ազատագրական թափը թուլացեր է, երբ ներքին եղեր է թշնամին: Եւ կէս դար է որ ներքին թշնամին մեզաակից կը դառնայ Թուրքին: Անցեղական, այլեր դուրս այդ տարրը կարեւորութիւն չէ տար ներքին կապին: Հեռո՛, անոնցմէ: Թուրք մը գիրք մը գրեր է Ֆրանսերէն լեզուով թէ Հայը չունի ցեղային արժանապատուութիւն: Եւ կը հաւնիմ այդ:

Ինծի համար անհասկանալի է նեւրին թշնամին որ խնդամիտութիւնով ազգի մը պատմութիւնը, կը վտանգէ ազգին ապագան: Պատմութիւնը առնարդող, մեր պատմական արժէքները ստորագնահատող տարր մը կայ այսօր: Այդ տարրը պարել կուտայ նոր սերունդին՝ երբ պէտք է պատրաստել: Մինչ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ յաւերժացնել հայ տիպարը: Հայերն անկախութեան ցաւ ունին:

Եթէ բռունցքի բարոյական չունիս՝ անբարոյական ես կենսաբանօրէն:

Այսօր նորահաս սերունդն եկեր է իր մեծ խօսքը ըսելու: Երբ աւելցի կորինը հոգեվարքի մէջ է, աւելցը կը մանէ որ ան ապրի... Աւելցը զարձանք օտար հայրենիքներու համար... Սամսոն էինք, կոյր էինք եւ հիմա կը տեսնենք

Ինչո՞ւ ցեղակրօն: Ցեղակրօնութիւն ըսել է կրօնները, յարանուանութիւնները ձգել երկրորդ դիծի վրայ: Ցեղը ամէն բանէ վեր: Ցեղը նախագոյն է Աստուծոյ նման: Եւ ցեղն է որ պիտի հաշտեցնէ երեք եղբայրները:

Թուրքը շնագայլ է: Ան է մեր թշնամին: Այս սերունդը մինչեւ չպաշտէ ցեղը՝ չի կրնար սիրել մեր ժողովուրդը:

Ամերիկայի մէջ ցեղակրօն չարժումը գտաւ իր հունը»:

ԴՐՕՇ ԵՒ ՀՈՂԱՑԻՆ ՆՈՒԷՐ

Ապա ողջունելով պատգ. ժողովը, ընկեր Նժդեհ յայտարարեց թէ Հ.Յ.Դ. Ամերիկայի Կ. Կոմիտէն Ցեղակրօն Ուխտերուն կը նուիրէ հայկական եռագոյնը: Այս առթիւ աւելցուց «Դրօշամարտի մէջ յաղթողը դրօշակիրն է»: (Բուռն ծափեր): Դարձեալ Սիրաքիւսէն տէր եւ տիկին Թոփալեանները ցեղակրօն ուխտերուն կը նուիրեն 25 էյքըր հող: (Բուռն ծափեր):

«Հայրենիքեաններու խմբագիր ընկեր Ռ. Դարբինեան խօսք առնելով բսաւ թէ նոր սերունդի չարժումի փուլերը երեք շրջանի կը բաժնուին. Ա. շրջան. — ջանքեր նոր սերունդը Հայ պահելու. Բ. շրջան — պայքար մեր ազգ. արժէքներուն համար: Գ. շրջան.— ցեղակրօն չարժումը, որուն փայլուն եւ շնորհալի կազմակերպիչը եղաւ ընկ. Նժդեհ.

Այս պատգ. ժողովին կը միայ կազմակերպել Ցեղակրօն մարմինները:

Յաջորդաբար խօսեցան ընկ. Ճան Նարկիզ (անգլերէն), Ահարոնեան Ակումբին կողմէ: Ընկ. Ս. Զիթճեան՝ Նիւ Ինկլէնտի Շրջ. Գործադիրին կողմէ: Տոքթէօրներ Բարսեղեան, Թաշճեան, Թուլգեան, Պաղտոյեան անդրադարձան այս չարժման: Գ. Արշակ Ֆէթվաճեան չեշտեց որ պէտք է «պանծացնել ցեղին հանճարը»: Խօսեցան նաեւ ընկերներ Օզանեան, Համաստեղ, Վերածին, Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան, Յ. Մանտալեան (անգլերէն), Գալ. Էլմաթեան, Գար. Գաբրիէլեան:

Ընկեր Նժդեհի վերջաբանով ժողովը փակուեցաւ կէս գիշերէն ետք ուրախ եւ խանդավառ տրամադրութեամբ:

«Հ.»

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՓԱՌՔԻ ՕՐԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Այսպէս, յունիս 10ին, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Գոմոնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէին, սարքած էր յիշատակի տօն մը նուիրուած, Մայիս 28ին: Այն ժիւլիէնի մէկ օդասուն պարտէզին մէջ, ժամանակէն շատ առաջ խռնուած էր ժողովուրդը, հաղորդուելու համար օրուան սրբազան խորհուրդին: Ըսել տամ թէ, այս տարի բացառաբար Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եղաւ միայն ընկերահամակրական շրջանակի մը մէջ:

Դուրսը դրան առջեւ, եւ ներսը պատուոյ սեղանին վերեւ, տարազիր դրօշը իր ամբողջ առնական գեղեցկութեամբը, ծածանել կը խաղար հովերու քմայքին հետ: Ներսը ժողովուրդը, սեղաններու չուրջ, շրջանակ մը կազմած մանրիմներու անհամբեր կը սպասէր օրուան հանդիսութեանց: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն գրկած էր իր մասնաւոր ներկայացուցիչը, օրուան հանդիսութեանց առթիւ:

Գոմոնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ, ընկ. Հայկ Աէրէնկիւլեան քանի մը խօսքերով կը բանայ հանդէսը չեշտելով թէ այս տարի Մայիս 28 կը տօնենք ընկերահամակրական շրջանակի մը մէջ, պատմելու համար մեր ցաւերն ու ուրախութիւնները իրարու եղբայրանալու պահ մը օրուան խորհուրդին ներշնչուած: «Եւ հոս այս յարկին տակ, մեծացած աչքերով, եւ հետաքրքիր արտայայտութեամբ նստող մեր սիրելի հայրենակիցները, գիշ վերջը բոլորն ալ պիտի դառնան արուեստագէտներ, ամէն մէկը իր կարողութեան չափով: Որովհետեւ բնտանիկան է մեր այս տօնակատարութիւնը, եւ բնտանիքի անդամներն են որ պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնները»:

Փոքրիկներ Ժիրայր Ոսկանեան եւ Վարդան Տէր Վարդանեան ջութակի վրայ կը նուագեն «Մեր Հայրենիքը», որ կ'ունկնդրուի յոտնկայս:

Ապա, ժողովուրդի փափաքին վրայ օրուան պատւոյ նախագահ կ'ընտրուի, ծէրքը ուննատորութեան մը, փրոֆ. Տօքթ. Արզուեան, իսկ ատենադպիր՝ ընկեր Աէրէնկիւլեան:

Նախագահին առաջարկով ժողովուրդը վայրկեան մը ոտքի կ'ելլէ ի յարգանս ողբացեալ Վարանդեանի, որուն քաջարի գը կատարիչ էինք առտուն: Ապա, մաղթանքներ կ'ընեն մեզմէ հեռու, անկողինին գամուած մեծ Հայուն՝ Ա. Ահարոնեանին:

Անդրանիկը խօսք կուտայ քաղաքին մեր մէջ հիւրաբար գտնուող չէզոք անձնաւորութեան մը, Գ. Զիլճեանի որ ականատես ըլլալով կովկասեան անցուդարձերուն կը խօսի հայաստանի շէնքով մը.

— «Մենք զարերով ու զարերով տառապեցանք ի խնդիր ազատութեան: Մենք երազ մը միայն ունէինք. — Ե՞րբ պիտի ազատինք Թուրքին լուծէն: Եւ այդ օրը հասաւ: Հազիւ չորս տարիներ անցած էին Թրքահայ զանգուածին հաւաքական կոտորակումէն, ահա անդին, Հայոց աշխարհի միւս հատուածին մէջ, Ղարաքիլիսէի եւ Սարդարապատի առջեւ, հայ մարդը, կոտրեց Թրքական վերջին յարձակումի թափը, եւ լուսաւոր առաւօտ մը Մայիսի, կերտեց Հայաստանի հանրապետութիւնը: Եւ հիմա շնորհիւ Մայիս 28ին, ունինք մանրանկար հայրենիք մը: Աշխատինք Մայիս 28ի չունենալով համար վերջնական հանգրուանին, Հայոց աշխարհի վերջնական ազատութեան»:

Ժողովուրդի կողմէ միաձայնաբար կ'երգուի «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», ընկ. Սիմոն Կարապետեան կ'երգէ «Կանչէ կռունկը» եւ փոքրիկն Վարդգէս Տիրաէրեան կ'արտասանէ «Թէ դուք Հայ էք»:

Անկէ օրուան բուն նախախօսը ընկ. Աէրէնկիւլեան խօսք առնելով կ'ըսէ

— «Մենք չենք կարող չտօնել Մայիս 28ը: Որովհետեւ անկախութեան զգացումը մեր ամենի լեռներէն եւ մեր արիւնայանց հայրերէն կուգայ մեզ: Որովհետեւ անկախ ու ինքնիշխան կեանքը ժառանգած ենք մեր հինաւուրց քաղաքակրթութեան, երբ կամուրջ մըն էինք Արեւելքէն Արեւմուտք, երբ ոսկեղէնիկ լեզու մը ունէինք եւ ունինք եւ առաւելապէս, չենք կրնար չտօնել այսօր Մայիս 28ը այսպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր մեր երէկի «դաշնակիցները» մոռցան մեզ եւ դաւաճանելով իրենց բարեկամներուն կ'երթան ողջագուրելու Թուրքին հետ: Ինչպէս չտօնել Մայիս 28ը երբ մէկ միլիոն զոհեր տալէն վերջ, այսօր դարձեալ աստանդական ու տարագիր ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն, քարշ կուտանք մեր կեանքը: Եւ արեւելքի մէջ մեր զարաւոր թշնամին գործած աւերներուն առջեւ, երբ մէկը եւրոպական պետութիւններուն յանց, միւսը դաւաճանեց մեզի: Ի՞նչպէս մոռնալ մեր փառքի օրը, Մայիս 28ը, երբ հայութիւնը զարերու ստրկութեան շղթան կոտրելէ վերջ, սրբեց իր ճակտին մուրը, եւ հպարտութեամբ ցուցուց մը ...

Ընկեր բանախօսը օրուան քաղաքական անցուդարձերուն ամփոփումը տալով, հայրենակիցներու ուշադրութեան յանձնեց ռուս - թրքական դաշինքի դաշնագիրը, որուն համաձայն երբ Մոսկուա կռուի բռնուի որ եւ է պետութեան մը հետ, Կովկասի խնամակալութիւնը պիտի յանձնէ Թուրքին: «Մ՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը իրերու այս կացութեան մէջ, փոխանակ փոքրոգի վատաբանութեանց քով քովի գալինք, վշտակցինք, մեր սիրտերը բանայինք իրարու այս աճաւոր մղձաւանջին առջեւ: Ահա ճիշդ ասոր համար է որ մենք կը տօնենք Մայիս 28ը, ըլլայ անխառն հաւատքի ներշնչարան մը. Կեցցէ՛ Մայիս 28ը, որ մեր հաւատքի անսպառ աղբիւրն է եւ պիտի ըլլայ, եւ երբ վտանգը գայ մեր դռներուն առջեւ պիտի կեցնէ մեզ ոտքի, պաշտպանելու համար հայութիւնն ու հայրենիքը»

Կ'երգեն ընկերներ Վահան Տէր Վարդանեան (Հայաստան, Զուլիմ ես սէր), Աղաճան Մատուէեան (Ինչ մամ կուգաս, Այ այլուզա), Տէրտէրեան (Մութ բանտերում), Ցարութիւն Քանտրաճեան (Մինչ օտար թնդանօթները) եւ ընկերուհի Մաթիկեան (Ես մի խօսնակ թառ ունէի):

Երախտագիտական երեւոյթ մըն է մեզ համար տեսնել չէզոք հայրենակիցներու մասնակցութիւնը: Այսպէս Պ. Յովհ. Ցակոբեան երգեց «Լուեց ամպերը» եւ քանի մը ուրիշ երգեր: Պ. Ցակոբեան յաջող թէնոր մըն է, կ'արժէ որ յաճախ երեւի մեր բեմերուն վրայ: Օր. Դալենիկ Մարտիրոսեան, Գոմոնի մանկապարտէզպանուհին, յաջողապէս արտասանեց Յ. Թումանեանէն:

Իսկ անդին, Գոմոնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի ընկերները, մերթ ընդ մերթ, կը թնդացնեն մթնոլորտը յեղափոխական երգերով, ու որոնց շատ անգամներ կը մասնակցէր ժողովուրդը:

Սեղաններու չուրջ, գարեջուրի գաւաթները կը պարպուին եւ բաժակաճառեր կը խօսուին: Այսպէս խօսք կ'առնեն ընկերներ Դարբինեան, Հ. Տէր Բարսեղեան, Տէօքմէճեան բոլորն ալ փառաբանելով Մայիս 28ի խորհուրդը:

Ցիշատակելի կէտ մըն է առկային փրոֆ. Տօքթ. Արզուեանի պարագան: Բառին լայն առումով չէզոք, համառակ իր տարիքին մեզ կրկին անգամ երիտասարդացուց: Պատմեց Հայաստանի հանրապետութեան առաջին շրջանի մասին խմատալից դրուագներ: Եւ իբ պատմածները, կրնան ապահովաբար իբրեւ հում նիւթ ծառայել պատմութեան: Տօքթ. Արզուեան, ազդուելով մթնոլորտէ այնքան հայեցի, այնքան սրբազան խորհուրդէն ... երգեց առանձին եւ չեշտեց թէ «հոս երգեցի չատ մը յեղափոխական եւ ազգային երգեր, սակայն, յարգելի Դաշնակցական բարեկամներս չերգեցիք ձեր երգը...«Դաշնակցական խումբը ... եւ ահա

կուրծքերը կ'ուռին, տրամադրութիւնները կը բարձրանան

Տօքթ. Արզումանի այս պարագան, կրնայ ականջի օղ ըլլալ շատ շատերուն: Ամէնէն վերջ ընկ. Գօգօս Հիւսեան կ'ոգեկոչէ յիշատակը Հայաստանի Հանրապետութեան, երէկ եւ այսօր, կը ձաղկէ բոլոր վատերը որոնք փորձեցին խաչակրութեան մը լծուած են ընդդէմ Մայիս 28ի եւ հաւատքին:

Այսպէս ժամը մինչեւ՝ երեկոյեան 8 մէկը կ'երգէր, միւսը կ'արտասանէր եւ ծառերու շուքին տակ հայկական շուրջպարներ տեղի կ'ունենային:

Վերջապէս յիշատակելի օր մը եղաւ Գոմէնի Հայութեան եւ մեզի համար Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, որ մեր մտածումները կրկին բոցավառեց:

ՀՐԱՉԵԱՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Մայիս 15էն մինչեւ 21, ամբողջ շաբաթ մը, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի երիտասարդ արուեստագէտներուն ողիմպիականը:

Կը մասնակցէին 250 արուեստագէտներ, 60ը գաւառներէն:

Ողիմպիականին կը մասնակցէին հետեւեալ թատրոնները.— Պետական առաջին թատրոն, Բանուորական թատրոն, Պատանեկան թատրոն:

Թատերական ներկայացումներու մրցումը երեւան բերաւ կարգ մը արուեստագէտներու բեմադրական եւ դերասանական ընդունակութիւնները:

Այսպէս Պետական Թատրոնին կողմէ, երիտասարդ դերասան մը, Գ. Մուշեղեան, բեմադրեց Մեծապատիւ Մուրացկանները: Դերասանը վարձատրուեցաւ առաջին մրցանակով. իրենց յաջողութիւններուն համար, վարձատրուեցան նաեւ դերասաններ Մարգունի (Բ. մրցանակ), Աւետեան (Գ. մրցանակ), իսկ Թ. Դիլաքեան, Ն. Գէորգեան եւ Տ. Եղեան գովասանագիր ստացան:

Մեծ յաջողութիւն գտաւ նաեւ Պատանեկան թատրոնը Քաջ Նազարի ներկայացումով, որուն բեմադրիչն էր Ա. Գուլլաքեան, բեմայարդարը՝ Մ. Արուտչեան, երաժիշտը՝ Ա. Սաթեան: Դերասաններուն մէջէն՝ Քաջ Նազարի դերով մրցանակի արժանացաւ 17 տարեկան Վաչիկ Մուրատբէկեան, իսկ գովասանագիր ստացաւ Թիչմիրեան:

Բանուորական թատրոնը եւս որոշ յաջողութիւններ ունեցաւ Քաջ Նազարի բեմադրութեան մէջ:

Արտասանութեանց մրցումներուն մասնակցեցան տասը հոգի, վարձատրուեցան հինգ հոգի: Առաջին մրցանակը տրուեցաւ պետական թատրոնի դերասաններէն Թ. Դիլաքեանի, Բ. մրցանակը՝ 12 տարեկան Աստուրեանի (արիներու Միութեան անդամ, Ղարաքիլիսայէն), Գ. մրցանակը՝ Տէրենցի, պետական թատրոնի դերասաններէն:

Պարերու մրցումը եւս հետաքրքրական էր նոյնչափ: Վ. Արիստակէսեանի ազգագրական պարերը, ինչպէս միշտ, շատ գնահատուեցան: Ա. մրցանակը տրուեցաւ Արիստակէսեանի:

Անհատական պարերը նոյնպէս յաջող էին ընդհանրապէս: Հակառակ պարողներու ցոյց տուած շնորհքին, Հայկական եւ Ադրբէջանեան կարգ մը պարեր ներկայացուեցան քննադատելի ձեւով:

Ս. Լիսիցեանի պարի դպրոցը բաւական գնահատուեցաւ իր պարերով: Կը մասնակցէին աւելի քան 50 հոգի: Մասնաւորապէս յաջող էին «Ջինական լապտերներուն» բեմադրութիւնը եւ եգիպտական պարերը: Ընդհանուր պարերու իր յաջողութեան համար Ս. Լիսիցեանի դպրոցին տրուեցաւ առաջին մրցանակը: Ազգագրական պարերու համար տրուեցաւ գովասանագիր: Լէնինականի արիներու ազգագրական պարերը շատ շնորհալի էին, ուրախութիւն եւ թարմութիւն կը ճառագայթէին:

Անհատական պարերու համար վարձատրուեցան 15 հոգի:

Երաժշտական մրցումներուն կը մասնակցէին 100 արուեստագէտներ (ջութակ, դաշնամուր, խմբերգ, մեներգ, արեւելեան նուագարաններ):

Ուշադրութեան արժանացան Երեւանի Պետական Երաժշտանոցին եւ Լէնինականի երաժշտական արուեստանոցին մրցումները:

Ջութակահարներէն վարձատրուեցան Կիրակոսեան (Ա. մրցանակ), Մ. Թաղէոսեան (Բ. մրցանակ), դաշնակահարներէն՝ Ա. Ազիզեան (Ա. մրցանակ), Կոլմին (Բ. մրցանակ), Մխիթարեան (Բ. մրցանակ):

Երաժշտանոցին երգչախումբը, որ մրցումներուն կը մասնակցէր երաժիշտ Կ. Զաքարեանի ղեկավարութեան տակ, ստացաւ գովասանագիր: Փողհարներէն վարձատրուեցան Մեսեան (Բ. մրցանակ), Փարսադանեան (Գ. մրցանակ):

Երիտասարդ երաժիշտներէն Գ. մրցանակը շահեցաւ Շիշեան:

Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեց 14 տարեկան Թաթեւս Բաղդալեան, որ ստացաւ Ա. մրցանակ:

Կերպարվեստ արուեստի մրցումներուն կը մասնակցէին 35 հոգի: Քանդակագործներէն վարձատրուեցան Եղիազարեան (Ա. մրցանակ), Թէրզիբաշեան եւ Մանասեան (Բ. մրցանակ): Նկարիչներէն իրենց լաւագոյն գործերուն համար վարձատրուեցան Եզնուերդ Սարգիսեան (Ա. մրցանակ), Բաբայեան (Բ. մրցանակ), Սիմոնեան եւ Գալստեան (նոյնպէս): Գովասանագիր ստացան Աւետիսեան, Խաչիկեան, Սարոյեան: Փորագրութեան մրցումներուն մէջ վարձատրուեցան Շաւարշ Յովհաննիսեան (Ա. մրցանակ), Ս. Արութինեան եւ Կարապետեան (Բ. մրցանակ):

Գրական մրցումները յետաձգուեցան մէկ ամիս, որպէսզի երիտասարդ գրողները կարելիութիւն ունենան մշակելու իրենց տրուած նիւթերը:

Այս մրցումներուն մասին խօսելով ընդհանրապէս, «Հայաստանի» աշխատակիցը, Վ. Հացագործեան, հետեւեալ թերութիւնները կ'արձանագրէ.—

Թատերական մրցումներուն խաղացանկը այժմէականութիւն եւ զանազանութիւն չունէր: Նոյն դիտողութիւնը նաեւ երգերուն եւ պարերուն համար:

Լիսիցեանի պարապատ «Ջինական լապտերներուն» փոխարէն, փափաքելի կը գտնէ աշխատանքի կեանքէն առնուած պատկեր մը: Արիստակէսեանի պարերը եւս աւելի արժէք պիտի ստանային, եթէ նիւթը առնուէր օրուան կեանքէն: Իբրեւ նորութիւն, ներկայացուեցան «խաչարաներու պարը», «արիներու պարը», բայց շատ անյաջող:

Դժբախտաբար, քաղաքներու եւ գիւղերու աշխատաւորութեան հիւսած ժողովրդական երաժշտութենէն ոչ մէկ նմոյշ: Ոչ մէկ նմոյշ, դժբախտաբար, ժողովրդական բանահիւսութենէն եւ ձեռագործներէն: Այս մրցումներուն յաջողութեան համար եւ ժողովրդական ստեղծագործութիւնները քաջալերելու համար, անհրաժեշտ է մասնագէտներ ղրկել գաւառները եւ հաւաքել ժողովուրդին ստեղծագործութեան նմոյշները: Դժբախտաբար մրցումներուն չէին մասնակցեր Հայաստանի փոքրամասնութիւնները:

Ամէն պարագայի, այս ողիմպիականը նոր փորձ մըն էր եւ գեղեցիկ:

Մրցանակաւոր արուեստագէտները ղրկուեցան Թիֆլիզ, մասնակցելու Անդրկովկասի արուեստագէտներու ողիմպիականին:

ԹՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԼՈՒԾՄԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Յօդ. 1. Կուսակցական - քաղաքական կազմակերպութիւններու — կուսակցութիւններ, միութիւններ, շարժումներ եւայլն.— կազմութիւնն ու գոյութիւնը կ'արգիլուի

Գոյութիւն ունեցող կուսակցական քաղաքական կազմակերպութիւններն ու անոնց մասնաճիւղերը կը լուծուին: Պետական դատարանները պէտք է անմիջապէս ջնջեն անոնց իրաւական անձի արձանագրութիւնը:

Յօդ. 2. Բոլոր կուսակցական - քաղաքական տպագրական գործերը՝ թերթեր, պարբերականներ, պրօշիւրներ եւայլն, ինչպէս նաեւ մասնաւորներու հրատարակութիւնները, որոնք կը հետապնդեն կուսակցական - քաղաքական նպատակներ, որ յայտարարուած են եւ կամ կը հաւկցուի թէ կը պատկանին որ եւ է քաղաքական - կուսակցական կազմակերպութեան, կը դադրին:

Յօդ. 3. Լուծման ենթակայ կազմակերպութիւններու եւ անոնց կից մարմիններու կուսակցական - քաղաքական հանգամանքի մասին եթէ կասկած ծագի, այդ հարցը կը վճռեն, ամբողջ կազմակերպութիւններու համար՝ Ներքին Նախարարը, իսկ անոնց կից մարմիններու համար՝ շրջանային կառավարիչները:

Տպագրական գործերու կուսակցական հանգամանքի մասին կասկած ծագելու պարագային, կ'որոշեն՝ մայրաքաղաքին մէջ Ներքին գործերու նախարարը, իսկ գաւառներու մէջ՝ շրջանային կառավարիչները: Այս յօդուածներով եղած վարչական կարգադրութիւնները, վերաքննութեան ենթակայ չեն:

Յօդ. 4. Ամէն տեսակ կուսակցական - քաղաքական ժողովներ եւ քարոզութիւններ կ'արգիլուին:

Յօդ. 5. Ոչ ոք չի կրնար մասնակցիլ կուսակցական - քաղաքական որ եւ է կազմակերպութեան կամ նիւթապէս օժանդակել՝ կազմակերպելու կամ պահելու համար նման կուսակցութիւններ

Յօդ. 6. Լուծուած կուսակցական - քաղաքական կազմակերպութիւնները եւ անոնց կից մարմինները չեն կրնար վերածուիլ ուրիշ կազմակերպութիւններու, ինչ ձեւի, ծպտուած կամ անունի տակ ծածկուած ըլլան. իսկ 19 մայիս 1934 թուականէն յետոյ փոխակերպումները կը լուծուին:

Կասկած ծագած պարագային թէ, կապ կայ նոր եւ լուծուած քաղաքական - կուսակցական կազմակերպութիւններու միջեւ, այս մասին որոշում կուտան, մայրաքաղաքին մէջ Ներքին Նախարարը, իսկ գաւառներու մէջ՝ շրջանային կառավարիչները: Յօդուած 3ի երրորդ կէտը կը գործադրուի նաեւ այս պարագային.

Յօդ. 7. Ով որ կը կազմէ կուսակցական - քաղաքական կազմակերպութիւններ, եւ կամ զանոնք կը կերպարանափոխէ ուրիշի (յօդ. 1 եւ 6), կը պատժուի 3 տարի խիստ բանտարկութեամբ եւ մինչեւ 100 հազար լէվ տուգանքի

Այդ կուսակցական - քաղաքական կազմակերպութիւններու համար հաւաքուած նիւթական միջոցներն ու գումարները կը գրաւուին:

Յօդ. 8. Անոնք որ կը շարունակեն մնալ կամ գրուիլ իբրեւ անդամ լուծուած կամ նոր կազմուած կուսակցական քաղաքական՝ կամ կերպարանափոխուած կազմակերպութեան մը, կամ նիւթապէս կ'օժանդակեն որ եւ է ձեւի տակ անոր կազմութեան կամ պահպանման, կը դատապարտուին մէկէն մինչեւ 6 ամիս բանտարկութեան եւ 1000էն մինչեւ 10 հազար լէվ տուգանքի.

Յօդ. 9. Ով որ կը հրաւիրէ կամ կ'օգնէ հրաւիրելու կուսակցական եւ քաղաքական ժողովներ, կը դատապարտուի բանտարկութեան եւ մինչեւ 3 հազար լէվ տուգանքի: Նոյն պատիժին կ'ենթարկուին նաեւ նման ժողովի մասնակցողները:

Յօդ. 10. Գործակցական, բաժնետիրական կամ այլ ընկերութիւններ, եթէ որ եւ է ձեւի տակ, ուղղակի կամ անուղղակի կ'օգնեն կուսակցական - քաղաքական կամ անոնց կերպարանափոխուած կազմակերպութիւններուն, կը լուծուին: Անկէ զատ կ'ենթարկուին 5 հազարէն մինչեւ 300 հազար լէվ տուգանքի, իսկ անոնց վարչական խորհուրդներու անդամները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին համաձայն յօդուած 9ի:

Յօդ. 11. Այս կարգադրութիւնը կը ջնջէ իրեն հակասող բոլոր օրէնքները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

CAHIERS DROUOT, Գրական - գեղարուեստական բովանդակութեամբ: Հրատ. «Շանթ» (Մ. եւ Մ. Փարամազեան եղբ.): 30 Rue Drouot, Paris.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՓԱՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայ Տնտեսական Կեդրոնի ատենապետ Գ. Խանզադեանի կողմէ ուղղուած հրաւիրագրի մը կ'իմանանք թէ՝ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ Գ. Ֆիքէ քաղաք. խորհուրդի անդամներուն հետ պիտի այցելէ Սեւրի Մուրատեան վարժարանը, վաղը, ուրբաթ, 22 յունիս, ժամը 15.30ին:

Այս առթիւ հրատարակուած կոչին մէջ կը կարդանք

«Աւելորդ է ծանրանալ այս պատմական այցելութեան կարեւորութեան վրայ: Այն պահուն երբ մեր նորահաստատ գաղութը ներկայ տնտեսական ծանր ու աննախընթաց պայմաններու մէջ օրէ օր կը հիւծի, երբ անգործութեան նպաստները օրէ օր կը դադրին— եւ մեր հայ հայրենակիցներով կը լեցուին Փարիզի հիւանդանոցները, այս տեսակ ծանր կացութեան մը ժամանակ Փարիզի քաղաքապետութեան այս պաշտօնական այցելութիւնը կը բերէ մեր հայ գաղութին եւ ազգին ոչ միայն պատիւ եւ մխիթարութիւն, այլեւ Ֆրանսական ասպետական ազգին մեզ հանդէպ տածած բարեացակամ զգացումներուն բարձր հաւաստիքը:

«Նախագահ Ֆիքէի կ'ընկերանայ, ի միջի այլոց, քաղաքապետութեան անդամ Գ. Լէոփոլտ Պէլլան, որուն բարեգործական հաստատութիւնները եւ հիւանդանոցները ծանօթ են բոլոր աշխարհի

Օգտուելով մեր ազգին եւ հայ գաղութին եղած այս աննախընթաց պատիւէն, հրաւիրած ենք նոյն օրը, Պոնտ - Քոլոմպի, Անիէռի, Քուրպըվուայի, Իսի լէ-Մուլինոյի, Ալֆորվիլի, Արքէօյի, Քաշանի եւ ուրիշ հայաշատ արուարձաններու Գ. Գ. քաղաքապետները եւ թաղապետութեան անդամները, որոնք ընդունած են գալ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԷՆԿԻՒՐԻՒՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 յունիս (Յառաջ)— Էնկիւրիւցիներու Հայր. Միութիւնը, պաշտօնական հրաւիրագրով մը, կանչած էր զիս, ներկայ ըլլալ իրենց տարեկան պարահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ Փօմօն - Սէն Ժիւլիէնի ընդարձակ պարտէզներուն մէկուն մէջ:

Էնկիւրիցի մեր բարեկամները հրաւիրած էին զիս առաւելապէս այն պատճառաւ, որ միութեան ծրագրին եւ գործունէութեան մասին բուռ - բռ - սուներ չըլլան բրած են: Մանաւանդ, անցեալ տարի «Յառաջ»ի մէջ երեւցած գրութիւն մը յուզած էր միութեան ղեկավար եւ անդամ տարրերը: (Խմբ. — յետոյ ճշդուեցաւ):

Սխալ է ըսել թէ բոլոր թրքախօսները հայութեան եւ հայ կեանքի հետ որ եւ է կապակցութիւն չունին: Սխալ է անոր համար, որ ծանօթ ըլլալով Էնկիւրիի միջավայրին, մարդիկ թրքերէն կը խօսին ոչ թէ անոր համար, որ հայերէն խօսիլ չեն ուզեր, այլ՝ որովհետեւ թուրքերէնէ ուրիշ բան մը չեն գիտեր:

Պարահանդէսը լաւ կազմակերպուած էր, եւ կլորիկ հասոյթ մըն ալ գոյացաւ: Պատիւ էնկիւրիւցիներուն, հանդէսին տեւողութեանը, ներսը, պատուոյ սեղանին վերեւ ֆրանսական դրօշներուն հետ, հայ տարագիր եռագոյնն ալ կը ծածանէր: Թող օրինակ առնեն զանազան հայախօս «հայրենակցական»ներ.

Միութիւնը կազմուած է 1932 դեկտեմբերին, 13 անդամներով, իսկ այսօր կը համրէ 220 հոգի: Պահեստի դրամ ունին դրամատան մը մէջ 13000 ֆրանք որմէ գանձում մը ընելու պարագային վեց հոգի միասնաբար ներկայանալու եւ ստորագրելու են: Միութեան ներքը, քաղաքական եւ կրօնական ամէն տեսակի վէճեր արգիլուած են: Միութիւնը ըլլալով բարեսիրական, իր առաջին պարտականութիւնն է օգնել Էնկիւրիցի հայրենակիցներուն, բարոյապէս եւ նիւթապէս: Ունին նաեւ հայ բժիշկ մը միութեան տրամադրութեան տակ:

Ցոյց տուին ինծի ստացագիրներ, որոնցմէ կ'երեւայ որ անցեալ տարի էջքի սանաթորիումի մէջ պահած են երկու թոքախտաւոր Էնկիւրիցի հայրենակիցներ՝ իւրաքանչիւրին 900ական ֆրանք ամսավճարով: Եւ այս հինգ ամիս անդադար:

Այս բոլորէն վերջ, պիտի թելադրէի Էնկիւրիցի բարեկամներուս, որ այսուհետեւ, թօթափէին թուրք ժողովուրդին ժառանգութեան սխալաւոր սովորութիւնները «էֆթէլ թէլլէ», «էյլ-էյլէ», որ նախատինք մըն է մեզի համար:

Հյասեան

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞նչպէս թէրթ կը հրատարակեն

«Հայրենիք» գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (3 յունիս).

— «Նիւ Եորքի Բանւոր յաջողած արտանեղած է այն դիտողութիւնները. զոր բրած էինք խորհրդային կառավարութեան կողմէ 1000 բաժանորդի «պատուէր» կամ 5,000—6000 տոլարի «նուէր» ստանալուն համար:

Համայնավար թէրթը կ'աշխատի հաւատացնել, որ իբր թէ խորհրդային կառավարութիւնը Հայաստանէն մէկ հատիկ սէնթ իսկ չէ ուղարկած իրենց եւ թէ կրնէ մինչեւ այժմ ապառիկ կ'ուղարկեն եղեր իրենց թէրթը եւ ասկէ ետքն ալ ապառիկ պիտի ղրկեն, քանի որ «արգիլուած է երկրէն դրամ դուրս հանել»:

Սակայն, Նիւ Եորքի Բանւորին դրամական խօշոր գումար մը հասցնելու համար, խորհրդային կառավարութիւնը երբեք պէտք չունի Հայաստանէն ղրկելու այդ դրամը, քանի որ, փառք Աստուծոյ, կան Հօկի, Ներգաղթի կամ Հայրենակցականներու նման կազմակերպութիւններ, որոնց դրամները, Հայաստան ղրկուելու փոխարէն, կրնան իր իսկ հրամանով նոր ծախսուիլ՝ Բանւորի հրատարակութեան եւ բոլշեւիկեան ուրիշ ձեռնարկներու համար, ինչպէս որ տարիներէ ի վեր արդէն տեղի կ'ունենան: Այդպէս չէ՞ միթէ, որ Հայաստանի Ներգաղթի կամ շինարարութեան նուիրուած դրամներու մէկ կարեւոր մասը ցարդ վատնուեցաւ բոլշեւիկեան պրոպականտի համար արտասահմանի մէջ:

Ետոյ, խորհրդային կառավարութիւնը, համաձայն խոստում տուած ըլլալով Ռուզվէլթին հոն, մայնավարական պրոպագանդ չընել Ամերիկայի մէջ, բնականաբար կը խուսափի իր սահմաններէն ուղղակի դրամ ղրկել այս երկրի մէջ հրատարակուող ոեւէ համայնավար թէրթի:

Մոսկուա, որ այնքա՞ն վարպետ է ամէն տեսակ դաւադրական գործերու մէջ, ստեղծած է բազմաթիւ ծածուկ եւ անուղղակի միջոցներ, որոնցմով դիւրութեամբ կը հասցնէ խորհրդ. դրամները՝ ուր որ պէտք է, որուն որ պէտք է:

Վերջապէս, խորհրդային քաղաքացիներուն արգիլուած է արտասահմանէն թէրթեր բերել տալ, նոյնիսկ եթէ այդ թէրթերը համայնավար թէրթեր են:

Ճիշդ է, ժամանակ մը արգելք չկար արտասահմանի համայնավար թէրթերուն համար, բայց երբ տեսնուեցաւ որ այդ թէրթերուն մէջ ալ յաճախ բաներ կան, որոնց մասին լուր պէտք չէ ունենան խորհրդային քաղաքացիները, մինչեւ անգամ համայնավարներէն շատեր, անմիջապէս արգիլուեցաւ արտասահմանի համայնավար թէրթերուն ալ մուտքը խորհրդային սահմաններէն ներս:

Ահա թէ ինչո՛ւ Բանւոր պարապ տեղը կը փորձէ հաւատացնել, թէ ասկէ առաջ ալ ունեցած է հայկիրատար բաժանորդներ Հայաստանէն եւ այժմ ալ իբր թէ այն տեղէն 1000 բաժանորդի պահանջ է ստացած: Ասիկա սղայական, վրան - բաց սուտ մըն է: Ամէն մարդ գիտէ, թէ խորհրդային կառավարութենէն զատ ո եւ է մասնաւոր անձ չի կրնար ո եւ է թէրթ մինչեւ իսկ համայնավար թէրթ ազատօրէն ստանալ արտասահմանէն:

Բարեբախտաբար, ամերիկահայ հասարակութիւնը բաւականաչափ տեղեակ է բոլշեւիկեան մեքենայութիւններուն, որպէսզի չհաւատայ Բանւորի անամօթ սուտերուն, որոնք երբեք չպիտի կարենան ծածկել հետեւեալ աղաղակող փաստերը.—

ա) որ Բանւոր օրաթերթ դարձաւ Ղեւոնդ արքեպ.-ի դիակը շահագործելով.

բ) որ Բանւոր մինչեւ այժմ ապրեցաւ եւ այսուհետեւ պիտի ապրի Հայաստանի շինարարութեան եւ ներգաղթին նուիրուած դրամներու մէկ կարեւոր մասին վատնումով եւ

գ) խորհրդային կառավարութիւնը կամ Ջեկան դրամական խոշոր «նուէրներ» կ'ընէ այդ թերթին իրեն յատուկ ստորերկրեայ ճանապարհներով»:

Հայ - Բոյժ
(Haï-Pouj)

LA MEDECINE ARMENIENNE

Ամսաթերթ ժողովրդական բժշկութեան եւ առողջապահութեան

Տնօրէն - Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Տոքթ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ)

Առաջին թիւը, 24 մեծադիր էջ, լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ Հոկտեմբերին: Եւ այնուհետեւ՝ ամէն ամիս կանոնաւորաբար:

Տարին 3 անգամ 24 էջ, մնացեալ թիւերը 16 էջ,— տարեկան հաւաքածոն՝ 216 էջնոց հատոր մը:

Բովանդակութիւն

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը հրատարակէ յօդուածներ՝ որ կ'ամբողջացնեն հետեւեալ ծրագիրը

1.— Վարակիչ եւ տարափոխիկ հիւանդութեանց ճանաչումն ու դարմանումը:

2.— Գալլիք ընկերային հիւանդութեանց դէմ:

3.— Աշխատանքի արկածներու դէմ բժշկական եւ օրինական պաշտպանութիւն

4.— Սեռային առողջապահութիւն:

5 Մանուկներու առողջապահութիւն

6.— Ընտանեկան առողջապահութիւն (յղի կիներ եւ մայրեր):

7.— Ստամոքս (անհատական առողջապահութիւն)

8.— Օրուան հիւանդութեանց եւ նորութեանց մասին (ընդհանուր բժշկութիւն):

9.— Հիւանդապահութիւն:

10.— Մարմնակրթութիւն:

11.— Բժշկական ծանօթութիւններ:

12.— Առտնին բժշկական բառարան (բոլոր ծանօթ հիւանդութեանց անունները, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ախտանշանները, դարմանումը, ինչպէս նաեւ ծանօթ դեղերու գործածութեան եղանակը:

13.— Հարցարան (բժշկին եւ ընթերցողին միջեւ մտերմական խօսակցութեան անկիւնը):

14.— Հայաստանի առողջապահական շինարարութիւնները, եւ կարեւոր յօդուածներ Երեւանի բժշկական թերթերէն.

15.— Ճանչցնել օգտակար բոյսերը (մասնաւորաբար հայ բնաշխարհի բժշկական բուսաբանութիւնը)

16.— Պատմական եւ ժողովրդական բժշկութիւն (հին գիրքերէ եւ ժողովուրդին բերնէն հաւաքել բժշկական ծանօթութիւններ եւ բառեր):

17 Բժշկական հետաքրքրութիւն (գրաճանաչութիւն, գիտախօսութիւն եւն.)

18.— Բժշկին անձը գրականութեան եւ պատմութեան մէջ:

19.— Տեղեկութիւններ Ֆրանսացի բուժարաններուն եւ պաքինարաններուն (սանաթորիում) մասին:

20 Արժանայիշ բժշկական եւ առողջապահական միջազգային լուրեր

Կ'աշխատակցին

Հայ ծանօթ բժիշկներ Փարիզէն, Ֆրանսայի գաւառներէն, Իտալիայէն, Պալքաններէն, Թուրքիայէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն, Ամերիկայէն Լեհաստանէն

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հրատարակած բոլոր յօդուածները պիտի գրուին միայն ժողովուրդին համար,— ինչ որ պիտի չգոհացնէ մանուկն անգամ, պիտի չհրատարակուի: Մասնագիտականութիւնները պիտի պարզացուին, ժողովրդականացուին եւ այնպէս գրուին:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան 12 թիւի համար (անոնք որ 12 թիւ չեն ստանար, ետ կ'առնեն իրենց վճարած դրամը):

ՖՐԱՆՍԱ	20 ֆր.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	25 »

Բաժանորդագրութիւնները կ'արձանագրուին այժմէն:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ գործակալի հետ հաշիւ չի պահեր, ամէն բաժանորդ կը ստանայ ուղղակի թերթին:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը ղրկուի կանխիկ վճարման վրայ միայն:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը փոխանակուի այն թերթերուն հետ միայն, որոնք այժմէն կը հրատարակեն այս յայտարարութիւնը շաբաթը մէկ անգամ, եւ թերթը լոյս տեսնելէ յետոյ՝ բովան-

գաղափար սկզբունքներով կազմակերպութիւն մըն է եալլն

Այնուհետեւ հարցաքննուեցան ամբաստանեալները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ վկաներ, Մ. Տէր Մանուէլեան, Միհրան Այվազեան, Լենէն, պրոֆ ընկերութեան երկու պաշտօնեաներ, որոնց պըսերով Գօսթըն եկած էր, ի միջի այլոց, ամբաստանեալ Ասոյեան, Տիկին Արուսեակ Մուրատեան, Տիկին Վարժապետեան, օրիորդներ Կրէյս Ոսկերիչեան եւ Թադէոսեան, Գէորգ Գէրպէրեան, Թրիմոնթ Թէմփըլի, Գոլոնիըլ Թասոյոնի եւ Սթէյնըրտ Հոլի սնօրէններն ու մէկ պաշտօնեան, Գ. Էյնաթեան, Ցեղակրօն միրայր Տէր Յակոբեան, որ ի միջի այլոց յայտարարեց. «Սթէյնըրտ Հոլի առջեւ հաւաքուածները մեր վրայ յարձակեցան. Մենք ալ ինքնապաշտպանութեան համար կռուեցանք: Ես ալ զարկի աջ ու ձախ: Զարկածիս հաշիւը չեմ գիտեր»:

*** «Գօսթըն Կլօպ»ի յունիս 9ի թիւին մէջ կը կարդանք թէ «անկասկած» եօթը յանցաւորները չկրնալով վճարել իրենց տուգանքները՝ գրկուած են Չարլզ Սթրիթի բանտը

Այս եօթը անձերն են — Ճան Յակոբեան, Սեդրակ Մեսրոպեան, Ռէք Մարգարեան, Գրիգոր Արապեան, Եսաւ Աղամեան, Անարոն Գէորգեան եւ Միհրան Մազաքեան:

*** Շիքակոյի խռովարարներու դատը յետաձգուեցաւ Հոկտեմբեր 2էն: Դատաւորը յանդիմանեց կարմիրները դատարանին մէջ ցոյց տուած իրենց անկարգ ընթացքին համար: Եւ կարմիրները, սովորականին պէս, ուրացան թէ իրենք կարմիրներ են:

Գաւակատանի Շահը Թուրքիոյ մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Գարսկաստանի Շահը եւ Մ. Քէմալ, Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի ընկերակցութեամբ երեքշաբթի կամ չորեքշաբթի Իզմիր գացած պիտի ըլլային— Աֆիոն Գարահիսարի ճամբով: Իզմիրի մէջ պարահանդէս մը պիտի սարքուի ի պատիւ Րիզա Շահին եւ մասնակցութեամբ հազար հրաւիրեալներու: Իզմիրէն մեկնած ատեն, Շահը եւ Մ. Քէմալ պիտի այցելեն Տարտանէլ եւ յետոյ պիտի անցնին Պոլիս, Պրուսայի եւ Եալովայի ճամբով:

Հիթլէր շահեցաւ դատը

Հիթլէր դատ բացած էր փարիզեան հրատարակչական տան մը դէմ, որ առանց արտօնութեան ֆրանսերէնի թարգմանած եւ տպած էր իր գիրքը, «Իմ Պայքարս»: (Գերմանիոյ «Առաջնորդ»ը չուզեր որ ֆրանսերէնի թարգմանուի իր գործը):

Փարիզի առեւտրական Ա. ատեանը առջի օր քննելով այս դատը, իրաւունք տուաւ Հիթլէրի. հակառակ թարգմանիչ - հրատարակիչներուն բոլոր առարկութեանց: Տրուած դատավճիռով, ֆրանսերէն թարգմանութիւնը այլ եւս չպիտի ծախուի եւ մնացած օրինակները պիտի փճացուին:

զակութեան ցանկը ամէն անգամ որ կը առանայ:

ՀԱՅ - ՐՈՅԺ ձրի ու ոչ կը դրկուի. ոչ խակ դպրոցներու եւ հանրային հաստատութեանց.— թերթին գիմել առաջ պարտաւոր են դոնել նուիրատու մը:

ՀԱՅ - ՐՈՅԺի բարեկամ կը յայտարարուին անոնք, որ բժշկական այս ամսաթերթը կը նուիրեն Հայաստանի մատենադարաններուն, արտասահմանի հայ դպրոցներուն եւ մատենադարաններուն:

Կարեւոր

Անհատական ձեռնարկ մըն է այս — խմբագիրը չի հրատարակեր ամէն տեսակէտ, որ, վէճի առարկայ, հակառակ է իր ըմբռնումներուն եւ տեսակէտներուն:

Բաժնեգին, յղուած եւ թղթակցութիւն դրկել Տոքթ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆի,

17, Rue Damesme,17. PARIS

Մարսէյլ՝ 9 ընտրելի, Բոմբ-Ֆրէզ՝ 1, Պոմօն, Սէն Միւլրէն եւ Լէ Զօլիվ՝ 4, Սէն Լու Պարպարել՝ 3, Սէնթ Անթուան՝ 2, Պուլվար Օտոօ՝ 3, Սէն Ժէրօմ՝ 2, Սէն Մարկրիթ՝ 1, Կարտան՝ 1, Թուլօն՝ 1, Էքս՝ 1, Տրակինեան եւ Փիւժէ Սիւր Արժան՝ 1, Նիս՝ 1— Լա Սիօթա՝ 1— գումար 31 ընտրելի:

Ե.— Բացի վերոյիշեալ այս ընտրական վայրերու ցանկէն, ընտրութեան համար, ցորչ հրատարակուած, օրինական այլ տրամադրութիւնները կը պահեն իրենց ուժը:

Զ.— Ընտրելիի ցանկը եւ ընտրութեան վերջնական օրը պիտի ծանուցուին յունիս 15էն անմիջապէս վերջ՝ ի գիտութիւն բուէարկուներու

Ի դիմաց Կեդր. Ընտր. Յանձնախումբին ատենապետ՝ Ստեփան Միլտոնեան, ատենադպիր՝ Յ. Ն. Շալեան, նախագահ՝ Գր. Եպս. Գալաճեան:

Մարսէյլ, 28 մայիս 1934

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի ի Մարսէյլ

0000

Վերջին անգամ ըլլալով ի գիտութիւն քաղաքարնակ մեր ազգայիններուն կը ծանուցուի որ անյետաձգելիօրէն Թեմական Երեսփ. Ժողովին ընտրութիւնը պիտի կատարուի հետեւեալ պայմաններով.

Ա.— Արձանագրութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ Մայիս 30էն Չորեքշաբթի օր կէսօրէն ետքը ժամը 2.30ին եւ պիտի շարունակուին մինչեւ յունիս 24ին, Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, որ վերջին ժամը պիտի ըլլայ արձանագրութեան եւ որ այլեւս ոեւէ գիմում կամ յետաձգում անընդունելի եւ անհետեւանք պիտի մնայ:

Լայնօրէն դիւրութիւն տուած ըլլալու համար ժողովուրդին, մասնաւոր կարգադրութիւն բրինք, որ արձանագրութիւնները ըլլան երեք տեղով՝ ա) ժամը 2.30 - 5ին, ինչպէս առաջին յայտարարութեան մէջ յիշուած է, Րիւ տէ Տօմինիքէն Պանչէեան եղբարց ճաշարանը, բ) ժամը երեկոյեան 5 - 8ին Պ. Սուրէն Արզումանեանի Տամաս ճաշարան -Պիւրօն, իսկ ցերեկուան ժամը 12 - 2ին Պ. Մերինեանի դրասենը

Արձանագրութիւններու վրայ պիտի հսկեն ընտրական յանձնախումբի կողմէն նշանակուած անձինք:

Բ.— Ինչ որ ալ ըլլայ արձանագրուողներուն թիւը, բաւարար պիտի համարուի եւ վերջնական: Այս մասին ապագայ ո եւ է դիտողութիւն անլսելի պիտի մնայ:

Գ.— Արձանագրուողները 5 ֆրանք պարտին վճարել եւ առանց այս անուան գումարին վճարման անթոյլատրելի է ո եւ է արձանագրութիւն:

Դ.— Թեմական Երեսփ. Ժողովոյ ընտրութեան համար թեմերու հետեւեալ թիւերը վերջնապէս ճշդուած են:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Ազգային եւ յարակից գիւղերու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, 8 յուլիս 1934, Trois Lucs, Իգնոյեան եղբայրներու ագարակին մէջ:

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ տիկիներուն եւ հայրենակիցներուն որոնք իրենց սիրայօժար նուիրատուութեամբ նպաստեցին Մայիս 28ի տօնակատարութեան հանդէսին:

Ա. Տէր Թովմասեան— Թ. Սարաճեան, Օ. Հանճէրեան, Ղուկասեան, նպարեղէն Ժ. Գարակէօզեան, Մ. Մինասեան, Ս. Թէրզեան, Ս. Գանտիլեան, Գ. Նալպանտեան, Տ. Զաթալեան, Հ. Սահակեան, Տիկ. Մինասեան, Յ. Արթինեան, Ս. Խարունեան, Յ. Գաքալեան, Յ. Զըրկանեան, Տիկ. Թէվոնեան, Տիկ. Գավէճեան, Ազիզեան եղբարք, Տէր եւ Տիկ. Գարակէօզեան, Նուպար Գեւորգեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Տէլսինի մասնաճիւղը պատրաստած էր տօնելու Տարօն - Տուրուբերանի անկման 19րդ տարեդարձը՝ Յուլիս 8ին, սակայն անակնկալներու պատճառաւ յետաձգուած է Յուլիս 29ին կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին: Կը խնդրենք հասարակութենէն եւ կուսակցութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն եւ առանձին յայտագրով:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահը:

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու Գրիստափոր, Մուրատ եւ Ռոստոմ (Շատ) բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին Խմբակ Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՈՅԻ Բարգէն Սիւնի խումբի ընկերական ժողովը, այս կիրակի Սալէնի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն Եղեռակամիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ընկեր Նիկողոս Կրկրեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Տեղի կ'ունենայ պատգամաւորի ընտրութիւն: Ժողովէն վերջ նոր թեկնածուներ կրնան ընդունուիլ:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ յիշատակին

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salle GEOGRAPHIEի մէջ

184, Boulevard St. Germain:

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Ս. ՍԱՊՈՒՆԻ (ֆրանսերէն)

Ցարգանքի խօսք՝ Ռուս Սոցիալ - Դեմոկրատներու կողմէ ԱԲՐԱՄՈՎԻՉ, Սոցիալ - Յեղափոխականներու կողմէ ՍՈՒԽՈՄԼԻՆ: Խօսք պիտի առնեն նաեւ վրացիներն ու ֆրանսացի ընկերվարականները:

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

24 յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին

Շավիլ, Salle Patinի մէջ, 114 Grande Rue

Կը խօսին՝ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ընկերուհի ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական հոխ բաժին, մասնակցութեամբ փարիզահայ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Ընկ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի

Խմբական սիրուած երգեր

Օր. Հռիփ. Քնեազեան եւ Պ. Գր. Մէլթէքեան (մեներգ)

Հայկական շուրջպարեր, լեռնական եւ կովկասեան պարեր «Սիփան»ի կողմէ, մասնակցութեամբ Թառիսթ ՌՈՒԲԷՆի:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղ. միջոց.— Pont de Sèvres մէթրոյէն առնել Թիւ 1 Թրամ. եւ իջնել Ancien Mairie. կամ Սէն Լազարէն կառախումբ իջնել Chaville-R D

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 15 ՅՈՒԼԻՍԻՆ

ԺԱՄԸ 2էն ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎՐԺ.Ի ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՓԱՐԿԻՆ ՄԷՋ

26, Rue de Troyon, Sèvres.

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար անուանի արուեստագէտներու:

Ճոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով:

Մուտք՝ 10 ֆրանք եւ 5 ֆրանք տղայոց:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Թրամուէյ թիւ 1, եւ մէթրօ՝ Pont de Sèvres.

"ԵՐԿՈՒՆՔ"

ՕՐԿԱՆ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

— ●● —

ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Երիտասարդութեան միակ պարբերաթերթը, որ կ'ապրի եւ կը տեւէ 5 տարիէ ի վեր: Ապրիլեան ռաներու, վաեմագնեան երիտասարդներու բանը,— ԵՐԿՈՒՆՔ կը հրատարակէ Սփիւռքի հայ որբերու պատմութեան, յուշեր ախորժելի եւ ջարդէ ազատած բեկորներու կեանքէն, ուսումնասիրութիւններ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան մասին, յօդուածներ յեղափոխեալ երիտասարդ սերունդի մը նկարագրին կազմութեան համար, առողջապահական եւ մարզական հրահանգներ, վերագնահատութեան փորձեր մեռածներու ու ներկային վրայ, որբերու ճամակներ, որբերու ագարակի աշխատանքները:

Վերջապէս բեմ մը, ուր պէտք է հաւաքուին մեր գաղութներու բոլոր երիտասարդները:

Տարեկան բաժնեգին.— 15 ֆրանք՝ Ֆրանսա, 20 ֆրանք՝ արտասահման:

Դիմել՝ A. KAPIKIAN, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS:

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եայլն. ամէն տեսակ գրքեր

Արդիական կազմատուն: Տպագրական գործեր:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton: 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ 13 Յուլիս ամսուան համար գեղեցիկ եւ օդաւոր յարկաբաժիններ. Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ։ Նպաստաւոր գիներով: Դիմել՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի 13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre Metro: Porte d'Italie.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»ի

Չորրորդ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ՝ Ապրիլեան եղեռը, Յ. ԶԱՒԻԵԱՆ՝ Սայեաթ Նովա, Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ՝ Միսաք Մեծարենց, Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Քուչակեան տաղաչափերու հնագոյն տպագրութիւններ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Հայկական բարեձեւութեանց (վերջ), ՊՐՈՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ Բաթումի խորհրդաժողովը, Մուրատի յուշատետրը (վերջ), Մեր նախնեաց մօտ, ԱՆՑԵԱԼՔ, ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ, ԳԻՐՔ ԵՒ ՄՏՄՈՒԼ, ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ, Արմէն Սեւան, Ն. Բաղալեան եայլն. ՑԱՒՕՆՈՒԱԾ՝ Վ. Եպ. Մանկունի, Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը: ՆԿԱՐՆԵՐ՝ Ռոստոմ, Զարդարեան, Ակնունի, Գ. Բարսեղեան, Մ. Վարանդեան եւ եայլն:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն շուտով փակել հաշիւները:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	60 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, ծրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆՍՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M H Khatchadourian et Demehan 24, rue Assalit Nice (A. M.)

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ՎԱՅԵԼԵԼ ՊՈԼՍՈՅ ՎՈՍՓՈՐԸ

ԵՒ ՕԳՏՈՒԻԼ ԾՈՎԷՆ ԵՒ ԱՐԵՒԷՆ

ԵԿԷ՛Ք **JUAN-les-PINS (Côte d'Azur)**

Hôtel-Restaurant de FRANCE

Ave. Alexandre III. Tél. 12.43

ԼԵՒՈՆ ՀԱՄԲԻԿԵԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿԸ

Ծովին եւ փլաժին վրայ պարտէզներու մէջտեղը, մաքուր օդ.

Վերջին նորաձեւութեամբ նոր շինուած ամէն սենեակի մէջ տաք եւ պաղ ջուր:

Արեւելեան եւ Արեւմտեան ընտիր եւ ճոխ ճաշ:

Սենեակ եւ ճաշերը (pension complete) օրական 30 ֆր.էն սկսեալ:

Բազմանդամ ընտանիքներու մասնաւոր զեղչ:

Օգտուեցէ՛ք առիթէն. առողջութիւննիդ ապահովեցէք:

Մանրամասնութեանց համար գրել Տնօրէնութեան:

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փորձի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարանը. Ներու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Ընդունելի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ.

ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ

Ներկայացումներու նոր շարք մը սկսած է տալ՝

ՖՕԼԻ ՎԱԿՐԱՄ (35, Ave. Wagram)

Թատրոնին մէջ, Յունիս 1Հէն մինչեւ այս Հինգշաբթի գիշեր:

Պիտի կատարէ թելադրական, մագնիսական եւ քարացման հետաքրքրական փորձեր եւ

ՈՂՋ ՈՂՋ ՊԻՏԻ ԹԱՂՈՒԻ

ՎԱՐՁՈՒ ՃԱՇԱՐԱՆ

Վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով Լիոնի ամենալաւ եւ հայաբնակ թաղին մէջ ֆրանսական ճաշակի կարասիներով կահաւորուած ճաշարան մը իր բոլոր կազմածներով: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Պ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆի. 14, Rue François Garcin, Lyon.

Տպարան "ԱՐԱՔՍ"

Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ

70, RUE PAUL - BERT, 70, LYON

մտնել Սիթէ՛մայի ճիշդ քովի դռնէն բակին մէջ

Տպագրութեան վերաբերեալ ձեր բոլոր գործերու համար ուրիշ տեղ դիմելէ առաջ, այցելեցէ՛ք միայն մէկ անգամ տպարան «Արաքս», Ս. Փողհարեանի, որ բարեխղճօրէն կը ստանձնէ ձեր բոլոր տպագրական գործերը, ԽԻՍՏ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ:

Գաւառներէն եկած ապսպրանքներուն փութով ընթացք կը տրուի:

Վերջերս ստանձնեցինք Հրանտ - Սամուէլ գրատան՝ (Փարիզ) Լիոնի ընդհանուր գործակալութիւնը, այս առիթով ուրեմն մեր քով պիտի գտնէք բոլոր հեղինակներու գիրքերը ազգային գրական, վիպական, դպրոցական եւ թատերական:

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ՆՐԹԵԼԻՔԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 22 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2528

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Զարմանալի արագութեամբ կ'աճի ու կը ծաւալի, Ֆրանսայի մէջ, այն խմորումը որ սկսաւ փետր. 6ի դէպքերով եւ յանգեցաւ Տումէրկի ազգ. կառավարութեան։

Կը բաւէ պարբերաբար վերլուծել օրը օրին տրուած լուրերը, համոզուելու համար թէ խիստ կարեւոր բան մը փոխուած է Ֆրանսայի մէջ։ Փոփոխութիւն մը, որ կը շեշտուի մէկ օրէն միւսը։

Նախ, իշխանասաստ եւ զօրաւոր թաթի մը տիրապետութիւնն է որ զգալի կը դառնայ հետզհետէ։

Պ. Տումէրկ տիրաբար կ'օգտագործէ իրեն տրուած լիազօրութիւնները, ոչ միայն տնտեսական – ելմտական քաղաքականութեան, այլ եւ ամբողջ պետական կեանքի մէջ։

Խորհրդարանը, չստացած կորսնցուցած իր հեղինակութիւնը, պարզապէս ձեւական գոյութիւն մըն է որ կը քաշքշէ։

Ծերունի վարչապետը եւ իր զինուորական գործակիցները այնպիսի կացութիւն մը ստեղծած են որ, Երեսփ. Ժողովի լուծման յետաձգումը շնորհ մը կը համարուի, եւ ոչ թէ սպառնալիք։

Աւելի բաց խօսելով, կառավարութիւնը չուզեր լուծել զայն, եւ թոյլ կու տայ որ մեքենաբար ապրի վերածուի։

Դիտած էք անշուշտ,— ամէն անգամ որ թեթեւ ընդդիմութեան մը հանդիպի, վարչապետը վստահութեան խնդիր կը յարուցանէ, քօղարկեալ սպառնալիքներ կ'ընէ, բայց կը խուսափի լուծումէն, որ ձախակողմեան տարրերուն միակ բաղձանքն է։

Մինչեւ այսօր յաջողեցաւ այս ռազմախաղը։ Կառավարութիւնը առանց դժուարութեան եւ միշտ կարեւոր մեծամասնութեամբ քուէարկել տուաւ ինչ որ կ'ուզէր։ Այս տեսակէտէն, չափազանց պերճախօս էր զինուորական բացառիկ վարկերու քուէարկումը։ Երկու նիստով «զարդուլ» հաշակուեցաւ միլիարի գումար մը, 3,120,000,000 Ֆրանք։

Այս յաջողութեան մէկ պատճառը եթէ խորհրդարանի մեծամասնութեան, արմատական – ընկերվարականներու գործակցութիւնն է, միւսն ալ պէտք է փնտռել յարաճուն հոգեփոխութեան մէջ։

Արդարեւ, Ֆրանսայի հանրային կարծիքը այսօր այն չէ ինչ որ վեց ամիս առաջ։

Աջակողմեան հոսանքները, քաղքենի – դրամատիրական եւ զինուորական դասերը կրցան վարպետօրէն օգտագործել բազմազան տագնապներ, եւ ճակատ յարդարել ձախակողմեան յորձանքին դէմ։

Այս նոր կացութեան ամէնէն համոզիչ փաստերը կը կազմեն փողոցային ցոյցերն ու ընդհարումները, աջերու եւ ձախերու միջեւ։

Ամէն օր հրապարակային ժողովներ կը սարքուին ու կը խանգարուին զանազան քաղաքներու մէջ, դէմ դիմաց հանելով երկու հոսանքներ,— Ֆաշական եւ հակաֆաշական։

Եւ արիւն է որ կը հոսի, քաղաքէ քաղաք։

Փոխադարձ պայքարներն ու ցոյցերը վրդովիչ համեմատութիւններ ստացան վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին։

Երեք շաբաթ առաջ, ծանր խռովութիւններ ծագեցան Թուպէի մէջ (հիւսիսային Ֆրանսա)։ Արդիւնք՝ 100 վիրաւոր։

Երկու շաբաթ առաջ, նոր կռիւ մը՝ Սէնթ Էթիէնի (15 վիրաւոր) եւ Կրընոպլի մէջ (50 վիրաւոր)։

Այս շաբթու, արիւն հոսեցաւ Թուլուզի մէջ (200 վիրաւոր)։ Լիոնի մէջ (բազմաթիւ վիրաւորներ), դարձեալ Լիոնի մէջ (20 վիրաւոր)։ Աւելի թեթեւ ընդհարումներ տեղի ունեցան Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Այս բոլոր դէպքերը իրարու կը նմանին, իրենց շարժառիթներով եւ հետեւանքներով։

Աջակողմեան տարրերը,— «Աքսիոն Ֆրանսէզ», (արքայական), «Սոլիտարիթէ Ֆրանսէզ» (Քոթիի խմբակը), Հրեղէն Խաչ (ազգայնական – զինուորական) եւ ուրիշ խմբակցութիւններ ժողով կը սարքեն, համայնավարները եւ ընկերվարականները առանձին կամ հաւաքաբար կը փորձեն խանգարել, իբրեւ պայքար Ֆաշականութեան դէմ, եւ կռիւ կը ծագի։ Միւսներն ալ փոխադարձաբար։

Բառը, կռիւ, ամբողջական գաղափար չի տար, բուն եղածի մասին։ Կատարեալ ճակատամարտներ է որ կը մղուին, փողոցէ փողոց։ Ցուցարարները գործի կը սկսին պատնէշներ կազմելով, նստարաններ եւ սալայատակներ քակելով, կառքեր կրակի տալով, կրակ ու երկաթ եւ քար տեղացնելով եւ ոստիկաններն իսկ խոշտանգելով։ (Միշտ կարեւոր համեմատութիւն մը կը կազմէ վիրաւոր ոստիկաններու կամ պահակներու թիւը)։

Կը նշանակէ թէ՝ գաղափարական պայքարը վերածուած է զօրծնական ձեռնարկներու, բռունցքի եւ կրակի։

Այս բոլորին մէջ, այլապէս ուշագրաւ է համայնավարներու եւ ընկերվարականներու գործակցութիւնը, թէեւ միացեալ ճակատը չէ իրականացած տակաւին։

Երկու հոսանքները զայրացած են մանաւանդ անոր համար որ, երեւան ելած է թէ քաղաքապետական ոստիկանութիւնը գաղտնապէս իրեն օժանդակ ուժ ընտրած է Հայրենասէր Երիտասարդները եւ ուրիշ ազգայնական տարրեր։ (Այս առթիւ կը պահանջեն պաշտօնանկ ընել վերատեսուչը, Պ. Կիշառ)։

Աւելորդ է բացատրել թէ այս խմորումներն ու ընդհարումները կը ծառայեն զօրացնելու կառավարութեան թեւը, հեռզհետէ սեղմելու օղակները։

Բացատրութեան կը կարօտի՞ Պ. Տումէրկի վերջին առաջարկը, Երեսփ. Ժողովին բեմէն.

— «Պէտք է «փաթրօն» մը դարձնել վարչապետը»։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիա, Թուրքիա, Ռուսաստան եւ Տարտանէլի վերազինման խնդիրը

»»»· ·«««

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կը գրէ.—

Թուրքիոյ նախագահը՝ Մ. Քէմալ եւ իր կառավարութիւնը անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց քաղաքագիտական ճկունութիւնը։ Թուրքիա զինուորական եւ տնտեսական պատճառներով նպատակայարմար կը գտնէ ապահովել խորհրդային Ռուսաստանի բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը։

Այս պատճառները հասկնալի են Լոնտոնի համար։ Եւ սակայն Թուրք կառավարութիւնը որ վճռած է ներդաշնակ ու սրտագին յարաբերութիւններ մշակել Անգլիոյ հետ, չուզեր զէնք մը դառնալ Մոսկուայի ձեռքը՝ մեզի դէմ գործելու համար։

Այս երեւոյթը հաստատուեցաւ ժընեւի մէջ առէէ երկու շաբաթ առաջ, երբ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ յայտնեց թէ Թուրքիա առայժմ չպիտի պնդէ Տարտանէլի ապառազինման առաջարկին վրայ։ Այդ յայտարարութենէն վերջ տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Թուրք արտաքին նախարարին եւ Սըր Ճոն Սայմընի միջեւ, որու ընթացքին Անգլիոյ ներկայացուցիչը բացատրեց բրիտանական կառավարութեան տառակութիւնները այս ծրագրին մասին։

Ի վիճակի եմ յայտնելու հիմա որ Թուրքիոյ զիջումը այս կէտին շուրջ ծանր հարուած մը եղաւ խորհրդային Ռուսաստանի համար։

Հիմնուելով այն ենթադրութեան վրայ թէ Թուրքիա երբեք չպիտի հրաժարի նեղուցներու ապառազինման պահանջէն — ինչ որ կը նշանակէ Տարտանէլի փակումը պատերազմի առեն — Լիթվինով դիւանագիտական խաղ մը կը պատրաստէր Անգլիոյ դէմ։ Մոսկուա, ինչպէս ուրիշ առիթով ալ բացատրած եմ, կ'աշխատի Միջերկրականեան դաշինք մը ստեղծել նաւային պետութեանց միջեւ եւ ստիպել Անգլիան որպէսզի երաշխաւորէ դաշնագիրներն…։

Բայց Ռուսիոյ արտաքին գործավարը տեսաւ որ Անգլիա հիմնովին հակառակ է այդ տեսակ դաշինքի մը ծրագրին, ինչպէս նաեւ « Նեղուցներու ապառութեան » կրճատման կամ ջնջումին։ Հետեւաբար կ'աշխատէր Թակարդի մէջ ձգել Անգլիան եւ ստիպել որ այս վերջինը կամ ընդունի Նեղուցներու ապառազինումը եւ կամ մասնակցի ծրագրուած դաշինքին։

Թուրքիա չուզեց կատարել իրեն վիճակուած դերը քաղաքական այս «շանթաժ»ին մէջ որ անխուսափելիօրէն պիտի խանգարէր Լոնտոնի եւ Էնկիւրիի բարեկամական յարաբերութիւնները։ Թուրքիոյ այս ուղղութիւնը մեծապէս կը գնահատուի Լոնտոնի պետական շրջանակներուն մէջ։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ Թուրքիա պալքանեան դաշինքին ստորագրութեան առեն մասնաւորապէս շեշտեց թէ ինք չպիտի մասնակցի իր մեծ դրացիին՝ խորհրդային Ռուսիոյ դէմ ուղղուած գործողութեան մը, ուրիշ խօսքով, Մ. Քէմալ կը վարէ խաղաղասէր եւ իրատես քաղաքականութիւն մը։ Ան կ'աշխատի հեռու պահել Թուրքիան՝ միջազգային վէճերէն եւ մեծ թափով յառաջ կը տանի երկրին տնտեսական վերաշինութիւնը։

Փառաւոր ցոյցեր Էնկիւրիի մէջ ի պատիւ Պարսկաստանի Շահին

ՆՐԿՈՒ ՎԵՀԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՃԱՌԵՐԸ

Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի Թուրք թերթերը սիւնակներով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Շահին ընդունելութեան մասին։ Երբ Պարսկաստանի վեհապետը Էնկիւրի հասաւ, քաղաքը ծայրէ ծայր դրօշազարդուած էր եւ հեծեալ ու հետեւակ զինուորներ շարքի կեցած էին։ Կայարանին մէջ կը սպասէին Մ. Քէմալ, գործավարները եւ ուրիշ բազմաթիւ պաշտօնատարներ։ Երբ Շահը իջաւ կառախումբէն, Մ. Քէմալ անձամբ տուաւ հրամանը,— « Ի պատիւ Ն. Վ. Իրանի Շահին », եւ զինուորները երեք անգամ « Եաշա » պոռացին։

Նոյն իրիկունը (16 յունիս), Մ. Քէմալ հացկերոյթ մը տուաւ Չան Գայայի պալատին մէջ, ի պատիւ Իրանի վեհապետին։ Այս առթիւ հետեւեալ ճառը խօսեցաւ.—

— « Մեծապէս ուրախ եմ Թուրքիոյ մէջ ողջունելով մեծ բարեկամս եւ սիրելի եղբայրս Ն. Վ. Շահնշահը, պարսիկ եղբայր ազգին մեծ պետը։ Ձեր արքայական այցելութիւնը երջանիկ դարձուց ամբողջ թուրք ազգը։

Եթէ աչքէ անցընենք թուրք-իրան յարաբերութեանց պատմութիւնը, կը տեսնենք որ այս երկու երկիրները իրենց ամէնէն դժուար շրջանները ապրած են այն առեն, երբ բարեկամութենէ հեռացած են։ Մինչդեռ երբ, բնական ձգտումներու եւ բարձր շահերու բերումով, անոնք զօրացուցած են իրենց բարեկամութեան կապերը, ուժեղ եղած եւ բարօր կեանք մը ապրած են։ Ամբողջովին գնահատելով այս ճշմարտութիւնը։ Թուրք Հանրապետութիւնը իր քաղաքականութեան հիմնական մէկ սկզբունքը դարձուց Իրանի բարեկամութիւնը։ Ինչպէս որ, ձեր արքայական ուժեղ վարչութեան տակ, եղբայր եւ նաեւ եղբայր երկիրն ալ նոյն պատճառով արժէք եւ կարեւորութիւն տուած է նոյն զգացումներուն։ Եւ այս ձեւով հիմնուած է թուրք եւ իրան անխախտելի եւ անջնջելի բարեկամութիւնը։

Վեհափա՛ռ, շահագրգռութեամբ եւ համակրանքով կը հետեւինք ձեր երկրի բոլոր յառաջդիմութեանց։ Ամենախոր յարգանքով կը դիմաւորենք ձեր բարձր կամքին ստեղծած գործերը։ Թուրքիա եւ Իրան այսօր ալ ուժեղ քայլով կ'առաջանան բարձրանալու եւ բարձրացնելու այն դիրքին մէջ զոր ստանձնած են հազարաւոր տարիներէ ի վեր։ Այս երկու եղբայր ազգերու բարեկամութիւնը, որ ձեր արքայական ներկայ այցելութեամբ ալ աւելի ամրապնդուեցաւ, անկասկած ամենաուրախալի արդիւնք մըն է քաղաքակրթութեան եւ մարդկութեան համար։ Մեր ազգերը, որոնց միակ նպատակն է խաղաղութեան մէջ զարգանալ, անկասկած պատիւ կը սեպեն իրենց միաժամանակ նպաստել ընդհանուր խաղաղութեան։ Պատմութիւնը ոչ միայն թուրք-իրան յարաբերութեանց մէջ, այլեւ իբրեւ համաշխարհային ամէնէն արժէքաւոր օրերէն մէկը պիտի արձանագրէ այս օրը, որ անմոռանալի յիշատակ մը պիտի մնայ թուրք ազգին համար։

Երջանկութիւն մաղթելով Ձերդ Վեհափառութեան, Մեծ վեհապետը հարեւան եղբայր ազգին եւ մեծ բարեկամը թուրք ազգին, կը խմեմ ձեր արքայական առողջութեան, եղբայր ազգին սպագային եւ թուրք-իրան բարեկամութեան արգաւանման համար»։

Բիւթ Շահ Փէհլէվի հետեւեալ ուղերձով պատասխանեց.

— « Փառապանծ նախագահ Թուրք Հանրապետութեան, սիրելի եղբայր եւ մեծ բարեկամս. շատ զգածուած եմ այն ջերմ զգացումներէն եւ խանդավառ ընդունելութիւններէն որոնց առարկայ եղայ թուրք պետութեան եւ ազգին կողմէ. ինչպէս նաեւ այն սիրալիր խօսքերէն զոր ինծի ուղղեց սիրելի եղբայրս։

Երկար ատենէ ի վեր գոհունակութեամբ կը տեսնէի որ հերոսական եւ բարեկամ ազգը, Ձերդ Բարձրութեան հայրենասիրական ղեկավարութեամբ, արագօրէն կ'առաջանար զարգացման եւ երջանկութեան ճամբուն մէջ եւ հսկայական յառաջդիմութիւններ կը կատարէր։

Բարձրապատիւ նախագահ, այն օրէն ի վեր որ ձեռք առի երկրիս վարչութիւնը, զգացի Թուրքիոյ հետ բարեկամութեան անհրաժեշտութիւնը։ Այսօր, այս ուրախ առթիւ կը տեսնեմ որ ծայրայեղօրէն սիրալիր յարաբերութիւններ կան Թուրքիոյ եւ Իրանի միջեւ։ Մեր բարեկամութիւնը այնքան ամուր է իր հիմերուն մէջ, որ անխախտելի պիտի մնայ ապագային։ Հարեւան եւ քոյր երկու ազգերը, ամենամեծ վստահութեամբ փոխադարձաբար օգնելով իրարու, պիտի կատարեն նուիրական առաքելութիւնը որ է շարունակել իրենց յառաջդիմութիւնները, աշխատիլ քաղաքակրթութեան տարածման համար եւ նպաստել աշխարհի խաղաղութեան։

Ջերմօրէն կը փափաքիմ կրկին տեսնել ձեզ, սիրելի եղբայրս, եւ կը յուսամ թէ Ձերդ Բարձրութիւնը, կարելիութիւն ներկայացած պարագային, Իրան այցելելով երջանիկ պիտի ընէ զիս։

Ի խորոց սրտի երջանկութիւն կը մաղթեմ Ձերդ Բարձրութեան, սիրելի եղբայր, ինչպէս նաեւ Իրանի բարեկամ ազգին մեծութեան եւ բարօրութեան համար եւ բաժակս կը բարձրացնեմ Մեծ Բարեկամիս առողջութեան համար»։

** Զրոյց կը շրջի թէ Շահին այցելութեան առթիւ որոշուած է Իրանի երկաթուղիներուն միացնել Թուրքիոյ երկաթուղիները որոնք 2–3 թեւով կ'առաջանան դէպի Արեւելք։

.. Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Շահը կը նախընտրէ ուղղակի Թուրքերէն խօսիլ իր հիւրամեծարներուն եւ իրեն ներկայացուած Թուրքերուն հետ։ Դիւրութեամբ կը հասկնայ Թուրքերէն խօսքերը, եւ ըստ իրենց սովորութեան՝ մեղմ եւ կակուղ ձայնով մը եւ Ատրպատականի քաղցր շեշտով կը խօսի։ Շատ քիչ անգամ կը պատահի որ բառերը գտնելու դժուարութիւն քաշէ. բայց քիչ մը մտածելով կը հարթէ այս դժուարութիւնը։

Այս խօսակցութիւններու ընթացքին, Շահը ըսած է. « Ես Թուրք եմ, մայրս Թուրք է »։ Հետեւորդներուն գրեթէ բոլորը Թուրքերէն կը խօսին։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Ռումանիոյ մէջ

ԴՂՐԴԱԳԻՆ ՑՈՅՑԵՐ Ի ՊԱՏԻՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ արտաքին նախարար Պ. Պարթու յաղթական ընդունելութեան մը արժանացաւ Ռումանիոյ մէջ, սահմանագլուխէն մինչեւ Պուքրէշ։ Ամբողջ ճամբուն վրայ ժողովուրդը կը պոռար. « Կեցցէ Ֆրանսա, կեցցէ՛ Պարթու »։ Երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ էր որ Ֆրանսայի արտաքին նախարար մը Ռումանիա կ'այցելէ։ Բոլոր կայարանները դրօշազարդուած էին եւ գիւղացիներ իրենց ազգային տարազներով կ'ողջունէին հիւրը։ Ռումանիոյ արտաքին նախարարութիւնը փառաւոր հացկերոյթ մը սարքած էր, որուն ներկայ էին նաեւ Եուկոսլաւիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարները։ Բոլորն ալ ջերմ բաժակաճառերով փառաբանեցին Ֆրանսան, Փոքր Համաձայնութիւնը եւ Պարթուն։ Խանդավառ մեծարանքներէ յետոյ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը յայտնեց.— «Ինչ որ նախապէս միայն Ֆրանսայի մտայղացումն էր, այժմ դարձած է խտէալը բոլոր ազգերուն։

(Ղուրիերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՍԵՑԷ՛Ք,

ՊԱՑԻՈՑ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ...

Զարմանալի բան մը կարդացի Ամերիկայի հայերէն մէկ թերթին մէջ, որ կը կոչուի « Արամազդ »,— Ողիմպոսի հզօր բնակիչը ի՞նչպէս թոյլ տուեր է որ սոխ - սխտոր մը իմքզիմք կոչէ Ա - րա - մա՛զդ։

Այդ թերթը կը հրատարակէ բացնամակ մը, զոր ստորագրեր է Ամերիկայի քաղաքացի մը։ « Նոր Օր » գրեր էր թէ այս քաղաքացին համայնավար է եւ այն բարի ծաղիկներէն, որ կը բուսնին ամէն կողմ՝ դատարաններու առջեւ վկայելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան « ոճիրներուն » մասին։

Օրուան ամէնէն բանուկ արհեստն է,— եթէ մէկը չկրցաւ նպարավաճառ ըլլալ, ոչ ալ դերձակ, ոչ ալ քահանայ, ոչ ալ վարժապետ, ոչ ալ ժամկոչ, ոչ ալ Բարեգործականի հաւատոտ, ոչ ալ... (խնդրե՛մ), այն ատեն բաց է ասպարէզը,— պատրաստ վկայ կ'արձանագրուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան « ոճիրներուն »։ Ոչ տնտեսական տագնապէ կը վախնայ այլեւս, ոչ ալ Հրեաներու մրցակցութենէն, ոչ միայն շնորհիւ օրապահիկ մը կը հանէ, այլեւ կիրակի օրը, հաւիկը կը կարմրցնէ, ճուտիկը կ'ուտէ, «էշիկ»ով ալ կնկանը հետ հաւաշ կը բռնէ,— կնի՛կ, դատարանը խաբեցի, քեզ ալ կը խաբեմ հա՛, աչքդ բա՛ց...։

Այսպիսի բարի - ծաղիկ մը ահա կը բողոքէ «Նոր Օր»ի դէմ, յայտարարելով թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան « ոճիրներուն մասին վկայութեան կանչուած այն պատուաւո՞ր արհեստաւորներէն է, որոնք կը գործեն առանց համայնավար ըլլալու։ Ո՛չ, կ'ըսէ մարդը, ես համայնավար չեմ, եւ պատիւ կը պահանջեմ։

Այո՛, պատիւ կը պահանջէ բարի ծաղիկը, եւ ի՞նչպէս.

— Եթէ 24 ժամուան մէջ « Նոր Օր » խօսքը ետ չառնէ, քաղաքացին դատարանով պիտի պահանջէ իր «վիրաւորուած արժանապատուութեան հատուցումը »։

Ուրեմն, այդքան անպատի՞ւ են համայնավարները, անպատուութի՞ւն է համայնավար ըլլալը։ Կա՞ն ուրիշներ, որ համայնավար կոչուելով հանդերձ, իրենց արժանապատուութիւնը վիրաւորուած տեսնելու զգացումը չունին։

Վերջապէս չկա՞յ ուրիշ կուսակցութիւն մը, որուն պատկանիլը աւելի եւս վիրաւորէր մարդոց արժանապատուութիւնը, քան համայնավար կուսակցութեան պատկանիլը։

Իրողութիւնը տարբեր է։

Ամերիկայի քաղաքացին գիտէ իր արհեստը, բայց Հայկազեան լեզուն է որ չի գիտեր։

Ուրի՞շ է իր «ցաւը»։

Վստահ եմ, որ ոչ միայն համայնավարութեան պատճառով, այլ եւ շատ մը ուրիշ գործերով՝ այս կարգի վկաներու արժանապատուութիւնը դժուա՛ր թէ կարելի ըլլայ վիրաւորել։ Այլապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը « ջախջախող»ներուն ի հաշիւ ծուռ - բերանութիւն ընելը պիտի վիրաւորէր ոչ միայն իր արժանապատուութիւնը, այլեւ իր եօթը պորտին պատիւը։

ԱՐԱՐ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

Շարունակելով այս աշխատանքս, — ներկայացնել հայկական ցեղի մասին յայտնուած տեսակէտները, — այս անգամ կը բերեմ Հէտտոնի գործը(*)։

Փրոֆ. Հէտտոն, դասախօս Քէմպրիճի համալսարանին ցեղաբանական ճիւղին, ծնած է 1855ին, Լոնտոնի մէջ։ Նախ կը նուիրուի բնապատմութեան, եւ շուտով կենդանաբանութեան դասախօս կը նշանակուի Տըպլինի քոլէճին մէջ։ Ծովային կենդանաբանութեան մասին իր ուսումնասիրութիւնները ուշադրութիւն կը հրաւիրեն քիչ ատեն, այնպէս որ 88ին կը ղրկուի քննելու Թորրէսի կղզիներուն կենդանիները։ Այս կղզիներուն մէջ հաստատուած, Հէտտոն չիմոռնար ուսումնասիրել նաեւ կղզիին բնակչութիւնը ցեղաբանական եւ մարդաբանական տեսակէտներով։ Եւ ահա իր մէջ կը զարգանայ ճաշակը ցեղաբանական ուսումնասիրութիւններու. 1898ին գիտական արշաւախումբ մը կը կազմէ, եւ մասնակցութեամբ ծանօթ հեղինակութիւններու՝ կը քննէ Թորրէսի կղզիին բնակչութեան նիւթական մշակոյթի եւ հոգեկան կեանքի բոլոր ձեւերը, — այդ քննութիւններուն արդիւնք՝ կը հրատարակուին վեց թանկագին հատորներ։ 1900ին, Հէտտոն, այլեւս հեղինակութիւն մը, դասախօս կը նշանակուի Քէմպրիճի համալսարանին, իբրեւ փրոֆէսէօր ցեղաբանութեան։

Հայկական ցեղին մասին Հէտտոնի տեսակէտները պարզելէ առաջ, անհրաժեշտ է այստեղ, քանի մը տողի մէջ, ներկայացնել թէ ինչ կը հասկնայ Քէմպրիճի դասախօսը «ցեղ» բառով, եւ ինչ մեկնակէտ ունի իր ցեղաբանական քննութիւններուն մէջ։ Ինչպէս Էօժէն Փիթթարի եւ Տօքթ. Մոնթանտոնի տեսակէտները բերած պահուս, այնպէս ալ հիմա՝ Հէտտոնի այս գործին ներկայացման ժամանակ, յետագային՝ Տընիքէրի եւ ուրիշներու աշխատութիւնները քննելու ատեն, անհրաժեշտ է այս «յառաջաբանը», խուսափելու համար կարգ մը թիւրիմացութիւններէ։ Վասնզի կը վախնամ որ, հայկական մեծամոլիկ առողջութիւն մը թեւ կ'առնէ ու կը թռի՝ տեսնելով «հայկական ցեղ» բացատրութեան տրուած կարեւորութիւնը եւ լայն գործածութիւնը։

Տօքթ. Մոնթանտոն, իր համաբուծի կամ համածնութեան վարդապետութեամբ (ologénèse) միասնականութիւն(?) մը կը դնէր ցեղերու պատմական եւ աշխարհագրական լայն տարածութեան մէջ։

Հէտտոն եւս որոշ վերապահութիւններ ունի «ցեղ»ին մասին, եւ կարելի է ըսել թէ կը մօտենայ բոլորովին հակառակ գերմանական դպրոցին։ Նկատելով պատմական եւ աշխարհագրական պայմաններու վրայ, կը մերժէ «զտարիւն» ցեղերու գոյութիւնը, (ինչպէս կը մերժէ նաեւ «զուտ» մշակոյթներու եւ քաղաքակրթութեանց գոյութիւնը), մասամբ ուրանալով լեզուագիտական ցեղաբանութեան դասական պատճառաբանութիւնները։ Բացատրութեան կարօտ չէ, կը կարծեմ, ըսել թէ մերժել «զտարիւն» ցեղերու գոյութիւնը կը նշանակէ պարպել «ցեղ» բառը հոգեբանական ինքնատպութիւններէն, քաղաքակրթական մասնայատկութիւններէն, մշակութային ստեղծագործական կամաւորութիւններէն, որ կը տրուէին տարբեր եւ այլատիպ ժողովուրդներու։ Այս ըմբռնումով ցեղը կը դառնայ կանգուած մը (stock), մերձաւորապէս ժողովուրդ մը որ իր տարրերուն մէջ հասարակաց գիծեր ունենալով հանդերձ, ըստ իր պատմութեան եւ բնակավայրին աշխարհագրական պայմաններուն, օտար նկարագիրներ եւ զանազան դրոշմներ առած է դարերու ընթացքին։

Ուրեմն Հէտտոնի ցեղաբանական վարդապետութիւնը կը հիմնուի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, դասական բացատրութեամբ՝ ժամանակին եւ միջավայրին վրայ, բոլորովին հակառակ այն ցեղաբաններուն, որոնք իրենց վարդապետութիւնը կը հիմնեն լեզուաբանութեան եւ բնախօսութեան օրէնքներուն վրայ, եւ դեռ ուրիշներ՝ կենսաբանութեան եւ մշակութեան վրայ։

×

Հէտտոն, եւրոպական ժողովուրդներուն մէջէն կարճագլուխները դասաւորելով, կուտայ հետեւեալ բաժանումները.

Ա.— Ալպեւկարպաթեան։

Բ.— Իլլիրեւանատոլեան։

(*) A. C. Haddon.— Le races humaines et leur répartition géographique, Trad. A. Van Gennep, Paris, 1930։

Այս երկրորդ խումբին ընդհանրական յատկանիշերն են.— Մազերը թուխ կամ սեւ, մորթը ճերմկորակ կամ ցորենի գոյն, հասակը միջակ կամ բարձր, գլուխը ցցուն (սրագլուխ —hypsicéphale, չշփոթել երկարագլուխներուն հետ), կարճագլուխ (լայնագանկ), յետադագաթը (occiput) ուղղահայեաց, քիթը ցցուն, աչքերը մութ։

Բաժնելով այս խումբը.

1.— Անատոլեան ցեղ (կամ Հայեր)։

2.— Իլլիւրեան ցեղ (կամ Ադրիական)։

Անսնենք անատոլեան ցեղը կամ հայ ցեղը։ Ահա իր յատկանիշերը.—

Մազերը մութ գոյն, մորթը ցորենի գոյն - ճերմկորակ, միջահասակ (1,63—1,69), մարմինով թանձր եւ ծանր, գիրնալու հակամէտ, որոշ կերպով կարճագլուխ (գանկանիշերն են 86—87), քիթը արծուային, ցցուն, ծայրը՝ «փաթած», ռունգերուն շրթները լայն, չափազանց յատկանշական.

Այս ցեղը տարածուած կ'ապրի Անատոլուի եւ Հայաստանի մէջ.— Հին Հիթթիթները կը կազմէին այս ցեղին տիպար եւ յատկանշական անդամները։

Հէտտոն յետոյ կ'ուսումնասիրէ ասիական ժողովուրդները։ Ցեղերու Բաբելոն մըն է Ասիան, ուր աչքի կը զարնեն մասնաւորապէս երկու մեծ խումբեր.— Սպիտակամորթ (leuco-derme) եւ դեղնամորթ (xenthoderme)։

Սպիտակամորթերը եւս, իրենց կարգին, կը բաժնուին երկուքի Կարճագլուխ սպիտակամորթեր եւ Երկարագլուխ սպիտակամորթեր։

Կարճագլուխ սպիտակամորթերը.—

1... Վրացական.

2.— Հայեւփամիրեան։

Այս երկրորդ դասին մէջ կ'իյնան

1.— Կալչաները, Տաճիկները, Ուախիները (Փամիրեան կամ Թաչկարի).

2.— Հայերը, կարճագլուխ Թիւրքերը, Լազերը (Անդրկովկաս), Պէքթաշիները (Լիւկիա), Անսարիէները (Անտիոք), Մարոնիները (Սուրիա), Թրլըլըպաշները (հիւսիսային Միջագետք), եւն.։ Այս խումբին մէջ բոլոր ժողովուրդներն ալ յայտնապէս կարճագլուխ են (գանկանիշը 84,1—89,5), նրբաքիթ (քթանիշը 62,6—72), բարձրահասակ (1,66—1,707)։

Հէտտոն անհրաժեշտ կը համարի, սակայն, այս խումբը բաժնել երկուքի.

1.— Փամիրեան կամ Իրանեան (Կալչաները, Տաճիկները, Ուախիները), խիստ կարճագլուխ, գանկանիշը 85, նրբաքիթ, քթանիշը 66,8—71,3, միջահասակ եւ բարձրահասակ (1,669—1,689).

2.— Հայերը (կարգ մը հեղինակներ, կ'աւելցնէ, կ'ուզեն այս խումբն անուանել Ասորիներ), խիստ բարձրագլուխ, յետադագաթը ուղղահայեաց, գանկանիշը 85—89,5, քիթը շատ ցցուն եւ յատկանշական, բարձրահասակ։ Հաւանական է, որ եւրասիական այս ժողովուրդը, հին ժամանակներու մէջ, տարածուած ըլլայ մինչեւ Մոնկոլիստան։

Քանի դեռ դասակարգումով կը զբաղինք, Հէտտոնի հայ ցեղապատմութեան անցնելէ առաջ, ներկայացնենք նաեւ ծովագնաց հայակերպ (arménoïde maritime) ցեղը՝ ըստ անուանակոչութեան է. Սմիթի, կամ խանձախոյզ (prospecteur) ցեղը՝ ըստ անուանակոչութեան Ֆլէօրի։

Այս ցեղին յատկանիշերն են.— Աչքերը եւ մազերը՝ սեւ - մութ, մորթը՝ ամայն, հասակը շատ քիչ անգամ բարձր, յաղթանդամ, քաջակազմ, լայն ուսերով, կարճագլուխ (գանկանիշը 82—84), միջնայօնքն ու յօնքերու կամարները քիչիկ մը ցցուն, ծնօտը ուղիղ (orthognathe), կզակը քիչ մը քառանկիւն այլ ամրակազմ։

Նախապատմական այս ժողովուրդը որ Հայերու ցեղանիշերն ունի եւ ըստ Սմիթի՝ նոյն անունը կը կրէ, համաձայն Ֆլէօրի՝ ծովային առեւտուրի նուիրուած էր,— եկելով արեւելեան Միջերկրականէն, անագ, պղինձ եւ ոսկի վաճառելու կ'երթար դէպի արեւմուտք։ Այս ժողովուրդն է, որ նախապատմական մեծ - քարային քաղաքակրթութիւնը տարածած է, դարձեալ այս ժողովուրդն է, որ, ըստ Կորտըն Չայլտի, նոր - քարային քաղաքակրթութիւնը ներմուծած է Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ եզերքները, իբրեւ վարպետները դոլմէն գամբարաններու շինութեանց։ Վաճառականութեան հիմնադիր այս ժողովուրդը, որ ոսկի, ծովասաթ (ambre) եւ արջնասաթ (jais) կը հայթայթէր եւ կը ծախէր, ըստ Հէտտոնի՝ կը սերէր Միջերկրականեան եւ անատոլեան (հայ) ցեղերու խաչաձեւումէն։

Այս ժողովուրդն է որ մնացորդներ ձգած է Իռլանտայի հարաւային եզերքներուն, Սիկիլիոյ հարաւ - արեւելեան ափերուն, Սպանիոյ զանազան եզերքներուն վրայ, Ֆրանսայի Շարանթ եւ Լուար գետերուն բերանը (Ատլանտեան եզերքը), մինչեւ Անգլիոյ, Իրլանտայի եւ Նորվեկիոյ ափերը։

Յաջորդով Հայոց ցեղապատմութիւնը Փոքր - Ասիոյ մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԵՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Ինչպէս ամէն յեղափոխութիւն, Գերմանիոյ ազգային - ընկերվարական շարժումն ալ յեղաշրջեց ընկերային եւ բարոյական հասկացողութիւնները։ Նոր շարժումը չբաւականացաւ միայն պետական քաղաքական յեղաշրջումով, այլ կեանքի ամէն մէկ երեսներուն վրայ յայտնուելով, փոփոխութեան ենթարկեց զանոնք։

Գերմանիոյ արդի նոր սերունդը ազգային - ընկերվարական գաղափարականով կը դաստիարակուի։ Ի՞նչ է այդ գաղափարականը։

Գերման դպրոցը հիմնուած է քրիստոնէական կրօնի եւ ցեղային գիտակցութեան ոգիին վրայ։ Քրիստոնէութիւնը ընդունուած է իբրեւ պետական կրօնք, ցեղային գիտակցութիւնը կը կայանայ գերման ցեղերու ժառանգական արժէքաւոր յատկութիւնները ճանչնալու, անոր ոգին ըմբռնելու եւ կիրարկելու մէջ։

Դրական քրիստոնէութիւն.— Մինչեւ Նացիներու իշխանութեան գլուխ գալը, դպրոցներու կրօնական կրթութիւնը ծնողներու կամքին թողուած էր։ Անոնք էին որ կ'որոշէին իրենց զաւկին տրուելիք կրօնական կրթութիւնը (բողոքական, կաթոլիկ, հրեայ կամ անկրօն)։ Քրիստոնէութիւնը իբրեւ պետական կրօնք ընդունելէ յետոյ ամէն գերման ցեղէ մանուկի պարտադրուած է քրիստոնէական կրթութիւնը։ Նոր կրթական ծրագիրը (Յօդ. 5) կ'ըսէ.—

«Գերման դպրոցը դրական - քրիստոնէութեան համարժէք կրթարանն է»։ Յօդ. 9 կ'ըսէ.— «Կրթութեան հիմնական գաղափարը քրիստոնէութիւնն է»։ Ուրեմն ձգտում այս ընդհանուր ուղեգծէն շեղելու կը հակասէ կրթական ծրագրի բովանդակած պետական քաղաքականութեան։ Անոր համար անցեալ տարուան վերջին ամիսներուն հեթանոս գերմանականութեան վերադառնալու շարժումը դատապարտուած էր կորսուելու։

Բացի դպրոցներէն «Հիթլէրեան երիտասարդութիւն» և «Հիթլէրեան աղջիկներու» կազմակերպութեանց մէջ հաւաքուած է նոր սերունդը, ազատելու համար հակակրօնական, ապազգային հոսանքներու ազդեցութենէն եւ նոյն իսկ կաթոլիկութեան շնորհիւ Հռոմի Պապի ազդեցութեան ենթարկուելէ։

Մեր նիւթէն դուրս է խօսիլ Գերմանիոյ անցուցած եկեղեցական - կրօնական տագնապին մասին որ վերջերս «արիական եկեղեցի» կամ «գերման քրիստոնեաներ» անուններու տակ երեւան եկաւ։

Նոր կրթական ծրագրի հիմնական կէտերէն մէկն է՝ ցեղապաշտ ոգին ներմուծել դպրոցներէն ներս։

Գերման ցեղապաշտ ոգին։ Գերման մարդը.— Գերման դպրոցին նպատակն է գերման մարդը պատրաստել։ Գերման մարդը գերման ոգիով ներշնչուած մարդն է։ Այդ ոգին պէտք է ներշնչուի Գերմաններու իսկական պատմութենէն, այդ իսկական պատմութիւնը պիտի գրուի նոր հայեցողութեամբ եւ նոր հասկացողութեամբ։ Բաղդատելով գերման մշակոյթը ուրիշ ցեղերու մշակոյթին հետ, վեր պիտի հանուին գերման ցեղային մշակոյթի արժանիքները։ Անոր բարձր արժէքը օրինակ ու տիպար պիտի ծառայէ նոր սերունդին։

Գերման ցեղային ոգին ճանչնալու եւ ուսումնասիրելու համար պէտք է դիմել անոր աղբիւրին, այժմու գերման ժողովուրդի նախահայր՝ հեթանոս Գերմաններու պատմութեան, ըմբռնել անոնց ոգին եւ ներշնչուիլ, ճանչնալ անոնց կեանքի հերոսական ըմբռնումը, անոնց ցեղային բնազդով տրուած առաքինութիւնները եւ արժանիքները, պաշտել անոնց նկարագրին գլխաւոր յատկանիշերը՝ անձնազոհութեան եւ հերոսական հակադրութիւնները։

Եթէ գերման դպրոցէն առողջապահութիւնը ներս պէտք է մտնէ, այն պատճառաւ է որ, պիտի պահպանէ գերման մանուկին ժառանգական ու ցեղային բարձր յատկութիւնները։ Եթէ գերման մը պէտք չէ ամուսնանայ օտարացեղ թեկնածուի մը հետ, անոր համար է որ Գերման մը չպիտի դաւաճանէ իր ցեղին դէմ, անոր մէջ օտար արիւն մտցնելով եւ այլասերելով։

Ու վերջապէս գերման նոր սերունդին մէջ կինը իր արժանի տեղը պիտի գրաւէ։ «Հիթլէրեան աղջիկներու» կազմակերպութիւնով Նացիները կը ձգտին կինը առաջնորդել իր արժանի տեղը,— մայր ըլլալ եւ ընտանիք կազմել, որով միայն արժանի պիտի ըլլայ հին գերման ոգիով իրեն վերապահուած յարգանքին

Կրթական նոր ծրագրի ճրդ յօդուածը կ'ըսէ.— «Գերման դպրոցին նպատակն է իր ամէն մէկ մասերուն մէջ գերման մարդը պատրաստել։ Այս մակարդակին պիտի հասնի նկարագրի համապատասխան զարգացումով, դաստիարակումով։ Տղու մը մէջ նկարագիրը հաստատուած է ծնունդէն սկսեալ, ժառանգականօրէն, արիւնի ու ցեղային կազմութեամբ անոր տրուած յատկութիւններով։ Այդ յատկութիւնները կարելի է զարգացնել։ Զարգացումի աղբիւրը անոր իսկական պատմութիւնն է, ցեղային հիմունքով, որ դեռ չէ գրուած եւ պէտք է գրուի։ Գերմանականութեան կորիզը գերման պատմութեան դասաւանդութիւնը պիտի ըլլայ։ «Գերման պատմութիւնը կարելի չէ առանձին ուսանիլ, առանց ուրիշ ազգերու մշակոյթներու մէջ մտնելու, առանց անոնց հետ բաղդատելով դուրս բերելու ինչ որ գերմանականութեան համար կարեւոր է եւ ինչ որ մեզի օրինակ կրնայ ծառայել»։

Կրթական ծրագրի այս յօդուածը որոշ կերպով կ'ընդունի գերման ցեղի նկրակցութիւնը(?), նաեւ կ'ընդունի դաստիարակութեան հարցի մէջ ժառանգականութեան գլխաւոր դերը, քանի որ տղու մը նկարագիրը, կ'ըսէ, հաստատուած է ծնունդով, ցեղի ու արիւնի կազմութեամբ անոր տրուած յատկութիւններով, որով դաստիարակի դերը կը սահմանափակուի տրուած կորիզը զարգացնել, ըստ տեսակի։

Ուրեմն գերման մարդը ցեղային - արիւնի, այն է ֆիզիքական ժառանգութիւնով տիրացած յատկութիւններու եւ գերման ցեղային ոգիով, այսինքն գերման պատմութեամբ ներշնչուած ոգիով, ստեղծուած ու կերտուած մարդն է։ Մէկ կողմէն անոր ժառանգականօրէն տրուած յատկութիւնները պահպանել, զարգացնել, միւս կողմէն ցեղային ոգին ներշնչել, — պիտի ըլլայ գերման նոր կրթութեան նպատակը։

Ցեղային ոգին կը պարտադրէ ամէն գերման անհատ մարդուն ընդունիլ գերման հասարակութեան ոգին ու ենթարկուիլ անոր։ Անոր անհատական շահը ստորադասուած է ցեղային համայնքի շահին։ Գերման Նացի կրթական նախարարը Ռուստ իր մէկ ճառին մէջ կ'ըսէ.

— «Մեր դպրոցները անհատները իրենք իրենց համար կը կրթէին, ոչ թէ ժողովուրդին համար։ Արդի գերման դպրոցին նկատելի անկիւնադարձը անոր մէջ կը կայանայ որ, մեր դպրոցը պէտք է հետեւի մեր մեծ հողի գոյն, գորշ բանակի ոգիով, հոգատանի ու ամբողջ ազգը այդ գաղափարով տոգորուի եւ ամէն մէկը ինքզինքը մեծ գերման հասարակութեան անդամը զգայ։

« Աշխարհահայեացքի տեսակէտով զարգացումի միակ գիծ մը ունինք, — գիտակից անդամը ըլլալ գերման մեծ ժողովուրդին ու համայնքին»։

Նախարարը հողի գոյն, գորշ բանակի ոգին ըսելով կ'ուզէ հասկցնել հիթլէրեան կազմակերպութեան պատկանող գունդերու ոգին, որ իրարու օգնելու եւ զոհողութեան ոգին է։

Գերման ոգին.— Ի՞նչ է գերման ցեղային ոգին։ Գերման ցեղային ոգիի ներշնչումի աղբիւրը գերման պատմութիւնն է եւ անոր հերոսական գործերը։ Գերման հին պատմութեան հերոսութիւնները, անոնց կեանքի ըմբռնումը պէտք է ներշնչէ նոր սերունդը։ Ի՞նչ գիտենք գերման հին պատմութենէն.

Այն ամէնը ինչ որ գիտենք հեթանոս Գերմաններու մասին, կը պարտինք հռովմայեցի պատմագիր Տակիտոսի։ Ատկից դատ Նիբէլունկէնի առասպելական դիւցազներգութիւն մըն ալ հասած է մինչեւ մեր օրերը, որ գերման ցեղերու միջեւ գոյութիւն ունեցող կռիւներու անցք մը կը պատմէ։

Սկսելով Տակիտոս պատմագրի մեզի հաղորդած վկայութիւններէն, հին Գերմաններու կրօնքը չունի այն ատենուան ուրիշ ժողովուրդներու կրօնքներուն բարոյական արժէքը։ Անոնք չունին ոչ Իսրայէլացիներու միաստուածութեան գաղափարը, ոչ ալ հին Յոյներու դիցաբանութեան կարգ ու սարքը։

Հին Գերմանները կը պաշտէին հռոմէական աստուածներէն Հերմէսը եւ Հերակլէսը (Տակիտոս Գլ. 9), զուտ գերմանական աստուածները Դոնարը, Վոտանը, Տուիսքօն, Թօրը, Կաստորը եւ Բոլլուքսը, երկրի մայրը եւ Ֆրայան։ Գերման աստուածները՝ մարդկային կերպարանք ունին։ Հին Գերմանները իրենց «Զիւու» պատերազմի աստուածին մարդկային ողջակէզ կը մատուցանէին։ Կղզիի աստուածուհիին կառքը գերիներու լուալ տալէ վերջ, որպէս զոհ, գերիները կը խեղդէին եւ ծովին մէջ կը նետէին (Գլ. 40)։ Հին Գերմանները իրենց անտառներուն խորը քաշուած կ'ապրէին։ Սոսկալի նախապաշարումներ ունէին, արծիւի կամ ագռաւի թռիչքէն, ձիու փռնգտալու ձեւէն կը գուշակէին իրենց գործերուն յաջող կամ անյաջող ընթացքը։

Բոլոր գերման ցեղերը, կը գրէ Տակիտոս, իրարու դէմ եղբայրասպան կռիւներու բռնուած էին, արեան վրէժը անոնց համար բարոյական օրէնք կը համարուէր։ Երբ սերունդի մը եղբայրը սպաննուէր, այն ատեն պարտականութիւն էր սերունդի բոլոր եղբայրներուն համար, նոյն իսկ ցեղախումբի եղբայրներուն համար, մեռնողին վրէժը մահով լուծել։ Արեան վրէժի պատուէրը հօրմէն որդիին կ'անցնէր, անոնք մազ ու մօրուք չէին խուզեր, մինչեւ որ իրենց վրէժը լուծուած չըլլար (Գլ. 31)։

Երկար պիտի ըլլար թուել հին Գերմաններու բացասական գիծերը բայց դաստիարակութեան նպատակը չէ բացասական գիծերը առնել իբրեւ տիպար գերման մարդուն, այլ հին Գերմաններու առաքինութիւնները։ Գերմանները բարձր էին երեք կէտի մէջ. ա) Առնական խօսքի հաւատարմութեան մէջ։ Պատերազմի եւ խաղաղութեան ատեն առաջնորդին հետեւելու, երբ անոր հաւատարմութեան խօսքին տուած. բ) Հիւրասիրութեան մէջ, ուր օրինակելի էին եւ գ) Ամուսնութեան բարձր ըմբռնումին մէջ, ամուսնական պատւոյ եւ հաւատարմութեան մէջ (Գլ. 17)։ Գերմաններու մէջ ամուսնութիւնը շատ սուրբ բան մը կը համարուի, կը գրէ Տակիտոս, այս կէտի մէջ անոնք բարձր գովեստի արժանի են, անոնք միակ ժողովուրդն են բարբարոսներու մէջ, որոնք միակնութիւնով կը գոհանան, անոնց հաւատարմութիւնը գովելի է ամուսնութեան մէջ։

Հին Գերմաններու համար օտար ցեղերու հետ ամուսնութիւնը արհամարհելի է, որովհետեւ ցեղը կ'այլասերէ (Գլ. 8)։

Գալով Նիբէլունկէնի դիւցազներգութեան, ան գերման ցեղերու նկարագրին ճշմարիտ պատկերը կուտայ։ Անոնք իրենց հաւատարմութեան խօսքը յարգող, մինչեւ մահը վրէժխնդիր (Քրիմհիլտի վրէժը), անյողդողդ, ուղղամիտ, քաջ (Զիկֆրիտ) տիպարներն են հին Գերմաններուն։

Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Թերթիս աշխատակից եւ մեր բարեկամ Գ. Սեպուհ Ստեփանեանի երէց զաւակը՝ Ստեփան՝ Ֆրանսայէն Եգիպտոս գացած քննիչներու առջեւ իր աւարտական քննութիւնները անցնելով, առաջին հանդիսացած է Աղեքսանդրիոյ Ֆրէրներու Սէն Մարք Գոլէճին առեւտրական բարձրագոյն վարժարանէն։ Քննութեանց մասնակցող 78 հոգիէն միայն 37 հոգի յաջողած են վկայական առնել։ Ֆուատ Թագաւորին կողմէ առաջիններու յատկացուած արժէքաւոր մրցանակը տրուած է Գ. Ստեփանին։ Մեր խնդակցութիւնները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի կէսօրէ յետոյ, Սէնթ Անտուէի օդասուն մէկ պարտէզին մէջ, Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած էր հանդէս մը իր չքնաղ հերոս հայրենակիցներու յիշատակին։

Ժամանակէն առաջ, բնական բազմութիւն մը արդէն հաւաքուած էր հանդիսավայրը։ Պարտէզի դրան կողքին կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, մին խորհրդանիշը ֆրանսական փառքին ու հպարտութեան, իսկ միւսը տարագիր ու հալածական, նոյն իսկ իր զաւակներուն կողմէ։

Բեմին ճակատը նոյնպէս եռագոյնը որ իր կարմիրին, կապոյտին եւ նարինջին ներդաշնակ. հովանին կը տարածէ քավինոտ ամփոփուած նկարներուն վրայ.— հերոսներ որ իրենց արիւնն անգամ չխնայեցին անոր յաղթական ծածանումին համար։

Բեմին վրայ, օրուան նախագահի ազդանշանով, դպրոցական տարիք ունեցող պզտիկներու կողմէ կ'երգուի «Մեր Հայրենիք»ը, որ կ'ունկնդրուի յոտնկայս եւ երկիւղած լռութեան մէջ։

Օրուան նախագահը, Արփիար Տէր Յովհաննէսեան, բանալով հանդէսը՝ կը յայտնէ թէ Սալնոյ Ձորի հայրենակիցները իրենց սովորութեան համաձայն այս տարի եւս կը տօնեն իրենց հերոսներու յիշատակը։

Կը թուէ իրենց շրջանի ազատագրական նահատակները՝ Աղբիւր Սերոբ, Աչոտ Երկաթ, Տէյմազ Դանիէլ, Ասաքէլ Մուշեղ, Ասատուր, Զուլումաթ, Առիւծ - Ալաղ եւն., որոնք ըլլալով Սալնոյ Ձորցի, սակայն իրենց գործունէութեամբ եւ գաղափարականով համահայկական են, նահատակուած ըլլալով ազգային ազատագրութեան համար։

Վերջացնելով կը յայտնէ թէ այս ժողովուրդը չի կրնար մոռնալ իր հերոս զաւակներուն յիշատակը։

Կ'արտասանեն փոքրիկներ. Գառնիկ Տէրոյեան, Օր. Ծաղոյեան, Բենեամին Ծաղոյեան, Արգար Տէր Յովհաննէսեան, Նիկոլ Մկրտիչեան, Գ. Թովմաս Աստուրեան եւ Օր. Աղնիւ Հայրապետեան։ Կը մեներգէ Օր. Հայկանուշ Տէրտէրեան.

Յետոյ բեմ կուգայ Գ. Գեղամ Յովնիկեան որ շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ Սալնոյ Ձորի պատմական անցեալէն, Ասորեստանի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի, Արաբներու, Սելճուքներու եւ Թուրքերու ժամանակներէն սկսելով։

Կը նկարագրէ բնական գեղեցկութիւնները, օդը, ջուրը, կլիման, վայրի եւ ընտանի կենդանիները, թռչունները, առանձնայատուկ բոյսերը, ծաղիկները։ Պատմական բերդերը, աւերակներն ու եկեղեցիները, ազգային եւ կրօնական տօները, կիներու դերը, կրթական աշխատանք եւն.։

Վերջացնելէ առաջ, կոչ կ'ընէ անշեղ շարունակել այն ճամբան որ բռնեցին Սալնոյ Ձորցի հերոսները, հասնելու համար հայկական անկախութեան իրագործման։

Այս բանախօսութենէն յետոյ, կրկին անգամ արտասանութիւն, Օր. Մաքրուհի Մանուկեանի, Աւետիս Մինասեանի, Աչոտ Յակոբեանի, Վարդգէս Քէչէճեանի, եւ Համբարձում Սահակեանի կողմէ։

Արտասանութիւններէն յետոյ կը մեներգէ Խաչիկ Դաւիթեան, ծափեր խլելով հանդիսականներէն։

Ի վերջոյ, խանդավառ ծափերով բեմ կը հրաւիրուի ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան որ կ'ընէ օրուան պատշաճ բանախօսութիւն մը։ Ստորեւ՝ ամփոփումը.—

«Ի սէր այն հողի չերտին, որուն մարդիկ Հայրենիք անունը տուած են, ի սէր Սիփանին, Գրգուռին եւ Նեմրութին, ի սէր սերունդներու դարաւոր երկունքին եւ յոգնութեան, պահ մը մոռանանք մեր առօրեան եւ հոգիով երթանք այնտեղ, ներշնչուելու համար մեր նախնիքներու յիշատակներով։

Այդ հողի չերտին որ Հայոց հայրենիք կը կոչուի մեր պապերը խառնած են իրենց յոգնութիւնը, քրտինքը եւ տաժանքը։ Այդ հայրենիքին համար, հայ միտքը իր կարելին փորձած է շինելու, ծաղկեցնելու եւ քաղաքակրթելու համար։ Անոր վկայ են մեր վանքերը, եկեղեցիները, դպրոցները եւ այն բազմաթիւ յիշատակարանները որոնք դարերու ընթացքին վկաները եղած են մեր ցեղի ստեղծագործումին։ Հայ գիւղն անգամ քաղաքա-

կրթութիւն մը ունէր ուր Հայոց ազգայնութեան կրակը անմար կը մնար սերունդէ սերունդ

Այդ հողին համար մեր նախնիք խառնած են իրենց արիւնը որպէսզի կապը անցեալին եւ ապագային միջեւ անխախտ շարունակուի։ Անոնք ստեղծած են պատմութիւն մը որով այսօր մենք յետնորդներս կը հրճուինք։ Անոնք հազարներով զինուորած են Թշնամին, սակայն մեղքը անոնցը չէ եթէ գաղթի ցեղ մը այսօր եկած եւ բռնութեամբ նստած է անոր վրայ։

Այդ բանի եկուորներու լուծը թօթափելու համար էր որ մեր լաւագոյն սերունդները նահատակուեցան, իսկ մենք ալ կը գտնուինք օտարութեան մէջ։

Յուսահատելու կարիք չկայ, քանի որ պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ շատ մը ազգեր եւս, որոնք այսօր ազատ են, նախապէս նոյն բախտին ենթարկուած էին։ Բոլորն ալ հալածական յաւիտով չարչարուած եւ տառապած են, մինչեւ որ օր մը իրենց ազատութիւնը գտած են։

Ֆրանսական յեղափոխութենէն յետոյ ազգայնութեան համար նոր դարագլուխ կը բացուի։ Ազգայնութիւնը նոր թափ կը ստանայ։ Մարդիկ հիմա կը կռուին իրենց ընտանիքին, պատիւին եւ հայրենիքին համար։ Յոյն «յանիչարիաներ», իտալացի Կարբոնարաններ իրենց հայրենիքի ազատութեան համար արիւն կը թափեն։

Այդ ժամանակներուն է որ Հ. Ալիշան Հայաստանի գարունը եկած կը համարէ, նոյն ատեն է որ Արփիար եւ Վարժապետեան, զգաստութեան հրաւէր կ'ուղղեն եւ կ'ուզեն որ Հայը եւս իր բաժինը ստանայ«հերիւսոյեն»։ Սակայն զարթուած սերունդին արգելք եղաւ ընդհանուր քանդումին։

Հասան 80—90ական Թուականները, հայկական հոգեբանութեան մէջ առաջ եկան կարեւոր փոփոխութիւններ։ Հայը այլեւս սորկամիտ չէ եւ կ'ուզէ փոխադարձել։ Կ'երեւին կուսակցութեանց որոնց ժողովուրդի կառոբանները արգիլելու համար կը հետեւին պարտողին զարնելու սկզբունքին։

Այստեղ ընկերը կը պատմէ Սերոբի, Բալապեխ կարապետի, Զուլումաթի եւ այլոց կենսագրութիւնը որ չատոբուն ծանօթ ըլլալով զանց կ'առնենք հոս ներկայացնել։ Ցետոյ կը շարունակէ.—

Այսօր Սայիթ Զորն է որ հանգչեցուն մը կ'ուզէ պատուել իր հերոս զաւակները, որոնք միայն իրենը չեն այլ համայն հայութեան կը պատկանին։ Հայ ազատագրութեան նահատակներուն շարանը շատ երկար է, անոնց ետեւէն պիտի գան վաղը ուրիշներ, մինչեւ որ հայ ժողովուրդի անկախութիւնը իրականութիւն դառնայ։

Մեզի կը մնայ ողջունել այն երկիրը եւ ժողովուրդը որ այդպիսի հերոսներ տուած է իր ազգին»։

Ընկեր Սէրէնկիւլեանի ճառը կ'ողջունուի խանդավառ ծափերով։

Ցետոյ դերասան Ղազարեանի եւ դերասանուհի տիկ. Սիրուշի կողմէ կը բեմադրուի խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը։

Աճուրդի կը դրուի ողջ ոչխար մը որ կոկիկ հասոյթ մը կ'ապահովէ Միութեան։

Ուշ ժամանակ ժողովուրդը կը ցրուի, իր հետ տանելով գեղեցիկօրուան մը յիշատակները։

Տ. ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆ

Աւրպատականի ցուցահանդէսը

ԹԱՒՐԻԶ, 9 յունիս (Յառաջ).— Յունիս 3ին Ն. Վ. Րիզա Շահ Փահլաւին իր շքախմբով ժամանեց Թաւրիզ։ Դիմաւորելու էին գացած Թաւրիզի զինուորական եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաները, ինչպէս նաեւ վաճառական դասը, ժողովուրդը եւ դպրոցները աշակերտութեամբ իրենց վարչութիւններով։

Շնորհիւ Ատրպատականի ստուկանապետի ձեռք առած կարուկ միջոցներու, կարգապահութիւնը օրինակելի էր։ Երկու օր Ն. Վեհափառութիւնը հանգստանալէ յետոյ, յունիս 6ին այցելեց Գիօլիստան այգուն մօտիկ շէնքում (Նախկին ցիրկ) նախօրօք պատրաստուած Ատրպատականի ցուցահանդէսը, որ կազմակերպուած էր բոլոր տեսակի տեղական արդիւնաբերութիւնների, արհեստների եւ արուեստների լաւագոյն արտադրութիւնները համար։

Ցուցահանդէսը կազմակերպող յանձնաժողովը նախապէս հրաւիրած էր գործարանատէրերին, արդիւնաբերողներին եւ առհասարակ Ատրպատականում որ եւ է արդիւնք ունեցող անձանց, իրենց ժամանակցութիւնը բերելու, որոնք եւ սիրով ընդունել էին եղած հրաւէրը։ Ցուցահանդէսին մասնակցում էին մօտ 40 անձեր, հիմնարկութիւններ եւ ընկերութիւններ իրենց արտադրած ապրանքներով, որոնք բոլորն ալ դասաւորուած էին առանձին - առանձին տաղաւարներում։ Ցուցադրուած էին հետեւեալ կարեւոր ապրանքները,— կաշի, գորգ, սապոն, չոր միրգ, լուցկի, աթոռ, մետաքսէ, բուրդէ եւ բամպակէ գործուածքներ, ոսկերչական գործեր, ձեռագործներ, բազմաներկ նկարներ եւն. եւն.։ Մօտ 1 ժ. 15 րոպէ Նորին Վեհափառութիւնը ցուցահանդէսը պտըտելէ եւ իր կայսերական քաջալերանքը տալէ յետոյ, գոհունակութեամբ հեռացաւ ցուցահանդէսից

Շահին գովասանքին արժանացաւ ցուցահանդէսի շէնքի առաստաղի յարդարանքն ու ընդհանուր դասաւորութիւնը, զոր հմտօրէն պատրաստել էր դերասան Թաշճեանը։

Նորին Վեհափառութիւնը յունիս 7ին առաւօտեան ժամը 8ին իր շքախմբով մեկնեցաւ Մակու, երթալու համար Թուրքիա։

Ք. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կազմակերպած դաշտահանդէսը Մէօտոնի անտառին մէջ։

Առտուն կանուխէն Փարիզի բոլոր արուարձաններէն մեծ բազմութիւն մը, մօտ հազար հոգի, տեղ գրաւած էր Պաղ Աղբիւրին քով ու շրջակայքը։

Սաւի մը վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։

Ժամը 4ին, «Միփանօ երգչախումբի անդամները՝ ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Ցակոբեանի, թնդացուցին «Մեր Հայրենիքը»։

Ազգային քայլերգէն վերջ խօսք առաւ ընկ. Շ. Միսաքեան, որ գեղեցիկ ճառով մը յիշեց Սօսեաց անտառները, Նաւասարդեան խաղերը, Վարդավառը՝ Տարօնի մէջ եւ ուրիշ պատմական դրուագներ։

Ընկեր բանախօսը բացատրելով լեռներու, գետերու եւ դաշտերու դերը, մեր ժողովուրդի նկարագրի կազմութեան մէջ, պանծացուց անոնց խորհուրդը եւ թելադրեց ամուր պահել ազատութեան եւ աշխատանքի գաղափարը։ Կ'արժէր ամբողջութեամբ գրի առնել այդ բանախօսութիւնը։

Օր. Կնեազեան երգեց «Պետոյի յիշատակին» երգը, բանաստեղծութիւն Ա. Ահարոնեանէ եւ ժողովուրդին պահանջի վրայ՝ ուրիշ կտոր մը եւս։ Օր. Այնեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանէն յուզիչ հատուած մը։ Թաւիտ Դարեգին նուագեց արեւելեան երկու եղանակներ։ Անկէ վերջ, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, վերսկսան արեւելեան ու կովկասեան պարեր մինչեւ ուշ ատեն։ Կը մասնակցէին բոլորը, մոռցած իրենց օրուան հոգերը, վայրկեան մը ապրելով հայրենի յիշատակներով։

Առանձնապէս աչքի կը զարնէին Տարօնցիները իրենց երգախառն շուրջպարերով, որոնց կը մասնակցէին նաեւ փոքրիկներ՝ մեծ հրճուանքով։

Ինչաններու չուրջ չարուած խումբեր անտառը կը լեցնէին ժողովրդական ու մանաւանդ ռազմական եղանակներով։

Ընթրիքէն առաջ վիճակահանութեան դրուեցան երկու կարմրած հաւ եւ երկու տակառ պտուղ, որոնցմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը։

Մութը կ'իջնէր հետզհետէ ու ժողովուրդը դանդաղօրէն ու զժուարութեամբ կը բաժնուէր անտառէն։ Ներկայ էր նաեւ ընկեր Հ. Օհանջանեան։

Ա.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մայիս 28ի տօնը

ԿԱՐՏԱՆ, 11 յունիս (Յառաջ).— Այս տարի ալ մեծ շուքով տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան հռչակման 16րդ տարեդարձը՝ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կարտանի ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ էգոի «Քեռի» խումբի ընկերներու։ Հանդիսութեանց առթիւ Կարտանի ենթակոմիտէն յարդարեց սրահի ներքին կահաւորումը՝ ներկեց պատերն ու ձեղունը, մեր երկրի ծաղիկներու թովիչ պատկերը տալով։ Սրահին մուտքին առջեւ թարմ ծաղիկներով շինուած էր յաղթական կամար մը, որուն գագաթներուն մէջ կը հանգչէին Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրներու մեծադիր նկարները՝ եռագոյնով եզերուած։ Կամարին վրայ կը շողշողային ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները։ Ժողովուրդը ժամանակէն առաջ խռնուած էր սրահը եւ անհամբեր կը սպասէր հանդէսի բացման։ Օրուան նախագահ ընկ. Կ. Գէորգեան կը բանայ հանդէսը «Մեր հայրենիքով», որ կ'երգուի յոտնկայս։ Ապա կը հրաւիրէ հասարակութիւնը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը Մ. Վարանդեանի որ ոչ եւս է եւ արագ ապաքինում մաղթել Ա. Ահարոնեանի, որ չորս ամիսէ ի վեր կը տառապի։ Ցետոյ կը բացատրէ օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ կը յորդորէ հաւատք ու յոյս ունենալ այս չարքաշ ժողովուրդի յարութեան եւ վերջնական յաղթանակի մասին։

Գեղարուեստական բաժինն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օրիորդներ՝ Անահիտ Տէր Նազարէթեան՝ «Հանրապետութեան երգը», Ա. Ղուկասեան՝ «Հայ դրօշին», Մ. Գալայճեան՝ «Յարգանք քեզ», Ա. Սիմոնեան՝ «Հայու հոգի», Ա. Պարզամեան «Միութիւն», Վ. Ցովսէփեան՝ «Զօն», «Ուխտաւորներ», երեք աղջնակներու կողմէ։ Կ. Նալեան, Թ. Ցովակիմեան, Ս. Սերոբեան, Ս. Գինոսեան ըրին գեղեցիկ արտասանութիւններ, իսկ էգոի մեր լաւագոյն ընկերներէն Լ. Տ. Մարտիրոսեան իր գեղեցիկ ձայնով մեներգեց «Երբոր ազգին զաւակը փլատը եւ ժողովուրդին պնդումներով կրկնեց «Քեռիի» երգը։ Ցետոյ նախագահը խօսքը տուաւ ընկ. Լ. Գալաճանեանի որ բանախօսութեամբ մը պարզեց կացութիւնը նախ քան Մայիս 28ը։ Շեշտեց թէ հայ ժողովուրդը յուսահատող չէ։ «Օտար միջավայրն ու պայմանները որքան ծանր են իր վրայ, այնքան աւելի զօրաւոր կը դառնայ անկախութեան գաղափարը իր սրտին մէջ։ Թելադրեց երիտասարդներուն որ Մայիս 28էն օրինակներ քաղեն ապագային համար։ Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ա. Զամալեան, որ մազնխացուց հասարակութիւնը։ Ընկերը ականատեսի փաստերով պատմեց Մայիսեան դէպքերու հերոսական կռիւներն ու յաղթութիւնները, Դրօի քաջագործութիւնները, Բաշ - Ապարանի կռիւներուն մէջ, Սարդարապատի ու Ղարաքիլիսայի ռազմական անօրինակ հերոսամարտերը եւ լռաւ.— «Թուրքը չէր որ հայկական հանրապետութիւնը ստեղծեց, այլ հայ ժողովուրդը ինքը, վկայ Սարդարապատ, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ - Ապարանի հերոսական կռիւները, որոնք ցոյց տուին թէ Հայն ալ գիտէ կռուիլ, զարնել ու յաղթել»։ Օրինակներ տուաւ Վարդանանց պատերազմէն, համոզելու համար թէ նոյն օրհասական պայքարն էր որ կը մղուէր, ինչպէս Հայաստանի պայքարը Թուրքին դէմ։ Իբրեւ եզրակացութիւն, ընկեր Զամալեան թելադրեց ներկաներուն, չէ - վոքներուն մանաւանդ պէս ամէն ատեն հայ ժողովուրդի դատին ու անկախութեան գաղափարին նուիրուած միակ կուսակցութեան, որպէսզի ազգային ընդհանուր ու համաքական միացեալ ճակատով մը կարենայ առաջինը ըլլալ՝ փոթորիկի այս օրերուն, երբ ազգեր իրարու դէմ խոյանալու պրահին կը նային, երբ քաղաքական հորիզոնին վրայ ամպեր կը կուտակուին։ «Պէտք է չէզոք հասարակութիւնը ռաքի կանգնի մէկ մարդու պէս եւ պաշտպանէ իր ոտնահարուած արդարութիւնները, ազգային դրօշակը, զոր մեր անպարտ հերոսները ուսերնու առջեւ վար առնելով ցնծութեամբ մէջ կը նետեն»։

Երրորդ բանախօսն էր ընկեր Աղգին, որ բազմաթիւ պերճախօս օրինակներով բացատրեց անկախութեան իմաստն ու խորհուրդը եւ ցանկութիւն յայտնեց որ օր մը հայ ժողովուրդը իր ազատութեան տօնը կատարէ իր իսկ հողին վրայ։ Դպրոցի աշակերտներու կողմէ ներկայացուեցաւ «Հայրենիքի համար» փոքրիկ բայց յուզիչ տրաման։ Հանդէսի կարգապահութեան ու բանախօսութեանց ընթացքին կը հսկէին Մարսէյլի հայ արիներու «Մեծն Տիգրան» խմբապետի սկաուտները։ Հանդէսի ընթացքին մէջ ընդ մէջ երգուեցան «Տալւորիկ», «Հիմի էլ լռենք», «Ոչ եղբարք»։ Կարգապահութիւնը գնահատելի էր շնորհիւ հայ արիներու հսկողութեան։ Հանդէսը վերջացաւ երգչախումբի «Յառաջ նահատակով»։ Ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ, իր հետ տանելով անկախութեան գաղափարը։

⁂ Կ'իմանամ թէ հայ արիները մօտերս հանդէս մը պիտի տան Կարտանի մէջ։ Հասարակութեան կը մնայ քաջալերել ձեռնարկը։

ԼԵՒՈՆ ԳԻՆՉՈՒՆԻ

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 1924էն ի վեր գոյութիւն ունի Քղիի հայրենակցական միութիւնը՝ այս քաղաքին մէջ։ Ծրագիր կանոնագրին տրամադրութիւններ ծանօթ են մեր բոլոր հայրենակիցներուն։

Հայրենակիցներ, ինչպէս շատ մը հայրենակցական միութեանց կողքին ծնած են վերաշինաց միութիւններ, վերջերս քանի մը բախտախնդիրներ նոյն ճիղքը բացին մեր մէջ։

Նոր Քղի մը շինելու համար մեր այս «արտյաւ» հայրենակիցները չէ՞ին կրնար միութեանս միջոցաւ պէտք եղած աշխատանքները տանիլ։ Ի՞նչ պէտք կար անջատ աշխատանքի։

Որպէսզի շատ հեռուները չերթանք, պարտք կը համարենք մեր ծրագիր - կանոնագրին յառաջաբանէն յիշել քանի մը տողեր.—

— «Որովհետեւ մեր ազգին բարբարոս թշնամիներուն կողմէ քանդուած է մեր սիրելի ծննդավայրը Քղին, եւ վերապրող հայրենակիցները բռնօրէն նետուած են աշխարհի չորս կողմերը, հարկադրուած ենք Քղիի ատամնդական մեր բեկորները փրկելու նուիրական գործովը զբաղիլ, որոնք նոր Քղիի մը ստեղծագործող տարրերը պիտի ըլլան»։

Ամէն գիտակից Քղեցի կրնայ ըմբռնել այս տողերուն իմաստը։

Եթէ այս հայրենակիցները իսկապէս անկեղծ մարդիկ էին, ինչո՞ւ անջատուեցան Միութենէն եւ նոր միութիւն մը հիմնեցին եւ Քղիի հայրենակցական միութիւնը քայքայուած հռչակեցին։ Անոնք կրնային նոյն անուան տակ իսկ գլուխ հանել առաջադրուած նուիրական գործը, եւ միութեանս անունը բարձր պահել, ի՞նչ հարկ կար տարբեր անունի, երբ միութեանս ծրագիր - կանոնագիրը նոյն նպատակը կը հետապնդէ արդէն։

Հայրենակիցներ, այս մարդոց նպատակը ուրիշ բան է։ Հրամանը մութ աղբիւրէ տրուած է... Ահա թէ ինչո՞ւ համար միութեանս վերջին ընդհ. ժողովը (որ տեղի ունեցաւ մայիս 13ին, 6 Rue des Petites Maries, Պ. Հ. Կրճիկեանին սրճարանը), միաձայնութեամբ որոշեց ժամուլի միջոցաւ այս կեղծ մարդոց դիմակը պատռել եւ զգուշացնել մեր գիտակից հայրենակիցները որ չտարուին իրենց գիրենք հայրենասէր կոչող այս խռովարարներէն։

Ուստի կոչ կ'ընենք հեռու եւ մօտ գտնուող մեր բոլոր հայրենակիցներուն որ այս մոլորածներուն ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ ատեն աջակցութիւն չընծայեն, այլ ընդհակառակն արհամարհեն։

Հայրենակցական Միութիւն մը պէտք չունի աւելորդ եւ ննենգամիտ պիտակներու։ Ան չի կրնար ըլլալ գաղափարի տարածման խաղալիկ խումբապետ կարմիրներու ձեռքը։ Ամէն փորձ, այս ուղղութեամբ պիտի բախի մեր երկաթեայ կամքին։ Քղիի հայրենակցականը իր նուիրագործուած անունը եւ փաստական ուղեգիծը ունի։ Նոր փորձը քանի մը չահախնդիր հայրենակիցներու կողմէ եղած, ուղղակի քանդիչ է։ Ատոր համար իսկ մենք այժմ եւ միշտ պիտի ծառանանք անոնց դէմ՝ բարձր պահելով չարունակ, Քղիի հայր. միութեան ուղեգիծը

Վարչութիւն

ԱՆՁՈՒՌՆԻ ԽԱՂԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

ԿՐԸՆՈԲԼ.— Յունիս 17ին կիրակի օր կէսօրէ վերջ Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ունեցաւ ընդհ. ժողով մը եւ ժողովէն յետոյ անդամուհիները հիւրասիրուեցան թէյասեղանով մը։

Զ. Պաղպ. ժողովէն յետոյ մասնաճիւղիս առաջին ընդհ. ժողովն էր, ուրեմն ընդհ. ժողովի օրակարգն էր՝ ընտրութեան դիւանի. ժողովի։

Մինչեւ հոս ամէն ինչ բնական է եւ աւելորդ է նոյնիսկ գրի առնել իբրեւ թղթակցութիւն մը։

Բայց տեսէք թէ ինչ բան կը ստիպէ մեզ գրել այս տողերը։

Շաբաթ օրը կը տեսնենք հրապարակը ողողուած թռուցիկով մը, դիմակաւոր խմբակի մը կողմէ։ Իբրեւ թէ Դաշնակցութիւնը, Կ. Խաչի դիմակին տակ կը տօնէ Մայիս 28ը գաղտնի սենեակին մէջ։

Թռուցիկը ունի լեզու մը, որ...

Եւ գիտէք թէ այդ «Մայիս 28 ը» ո՞ւր պիտի տօնուի.— Կ. Խաչի գաղտնի համար վարձած փոքր սենեակի մը մէջ ուր հազիւ կարելի է ընդունիլ չորս հինգ ընտանիք կամ 30 հոգի։

Բայց, անցնինք Կ. Խաչի ժողովին։ Ներկայ էին միայն անդամուհիները։ Սենեակը հազիւ բաւեց ներկաներուն, չասեր եկան եւ տեղի չգոյութեան պատճառաւ ստիպուած չկրցան մինչեւ վերջը մնալ։

Այնքան ոգեւորիչ էր թէյասեղանը։ Երգ, արտասանութիւն, արամախօսութիւն, անդամուհիները ամէնքն ալ սերտ կապով են կապուած Կ. Խաչին։

Զորս նոր հայուհիներ անդամ արձանագրուեցան Կ. Խաչին։

Հաւաքոյթի միջոցին անդամուհիները ըրին սրտաբուխ նուէրներ եւ պիտի խնդրէի «Յառաջ»էն որ տեղ տար անուններուն։ Կ. Խաչի վարչութիւնը երբեք ընդհանուր ժողովի մը մէջ նըկատի չէ ունեցած նուէրներ իր անդամուհիներու կողմէ։ Այս բոլորովին բացառիկ պարագայ մըն է, եւ անշուշտ պատասխանը սարքուած գաղտնի հալածանքին։

Ահա նուիրատուներու անունները.

— Տիկին Հոփսիմէ Մութաֆեան՝ որ Անգլիայէն եկած է Լանսէյ՝ օդափոխութեան համար նուիրեց 50 ֆր.։ Ոչ անդամ մը Պ. Շ. Գասպարեան որ նոյն իսկ ներկայ չէր թէյասեղանին՝ մէկ վայրկեան, ոտքի վրայ շնորհաւորեց Կ. Խաչի անդամուհիները իրենց գեղեցիկ ձեռնարկին համար եւ նուիրեց 15 ֆրանք։ Ուրիշ մը՝ այս անգամ Ցոյն մը Պ. Ժօրժ (չէ ուզած իր մականունը յայտնել, փոքրիկի մը հետ կը գրէ 10 ֆրանք ի նպաստ դպրոցին։

Իսկ թէյասեղանի ծախքը հոգացին Տիկիններ Վ. Արթինեան եւ Մ. Փափազեան։

Հետեւեալ անդամուհիները նուիրեցին 10ական ֆրանք.— Տիկին Գասպարեան, Տիկին Քէօսթէքեան, Տիկին Քէթինճեան, Տիկին Թիւֆէնկճեան, իսկ հինգական ֆրանք հետեւեալները. Տիկիններ՝ Շ. Գէորգեան, Ն. Զատուրեան, Ա. Այթունեան, Ա. Գալաքճեան, Մ. Սթաթեան, Զ. Զարգարեան, Օր. Մ. Արապեան, իսկ Տիկին Բարմաքսըզեան կը նուիրէ 6 ֆրանք։

Կ. Խաչը այդ օրը ունեցաւ պատկառելի հասոյթով միասին մօտաւորապէս 250 ֆրանք։

Ահա այսպէս անցաւ Կ. Խաչի թէյասեղանը։

Կ. Խաչուհին գիտէ զուրգուրալ իր կազմակերպութեան վրայ եւ կազմած է անոր կողքին։

Անմեկնելի

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏՕ ՇԷՐԻ, 12 յունիս (Յառաջ).— Երբեմնի այս հայաշատ գաղութը երկու տարիէ ի վեր է կորսնցուցած է իր նախկին վիճակը, անգործութեան հետեւանքով։ 1000էն աւելի հայութիւն կար 1927 — 1931ին, բայց ներկայիս հազիւ 3 — 400 հոգի կը հաշուեն։ Գործերը հոս ալ թոյլ են։ Թէեւ անգործներ չունինք, բայց շաբաթը լման աշխատողներու թիւը շատ քիչ է։

Ազգային կեանքն ալ նախկին եռուզեռը չունի։ Միայն մէկ պարագայ մխիթարական է.— Նոր սերունդին հայ գիրը սորվեցնելու համար տեղական ջանքերով կը պահենք մանկապարտէզ մը 45 — 50 աշակերտներով։

Շատոնց էր որ գաղութիս մէջ որ եւ է հայկական ձեռնարկ չէր եղած։ Հ. Յ. Դ. ընկերներու նախաձեռնութեամբ անցեալ յունիս 17ին Վիէնի մեր թատերական ընկերներու խումբը հրաւիրուած էր ներկայացնելու «Սասուն» դիւցազներգութիւնը, հայ յեղափոխական կեանքէ, քաղուած՝ 1915ի հերոսամարտի օրերէն։

Կիրակի առտուն ամբողջ գաղութը կը սպասէր մեր ընկերներու ժամանումին։ Կէս օրին երկու ինքնաշարժներով հասան դերակատարները։

Ժամանակէն առաջ Օթէլ տը Ֆրասի սրահը լեցուած էր, թէեւ ժամը 3ին յայտարարուած էր բայց ժողովուրդը ժամանակէն առաջ եկած ըլլալով խաղը սկսաւ։ Ներկայացումէն առաջ Վիէնի ընկերներէն Ս. Գալուստեան բացատրեց խաղին իմաստը։

Խաղը շատ յաջող անցաւ։ Դերակատարները բոլորն ալ լաւ պատրաստուած էին։ Ժամը 5.30ին խաղը վերջացաւ. ժողովուրդը շատ գոհ մնաց, եւ շատեր փափաք կը յայտնէին որ պարբերաբար այսպիսի ձեռնարկներ կատարուին։ Հանդէսէն վերջ ունեցանք ընկերահամակրական խնջոյք մը, թէեւ ժամանակը շատ ուշ էր եւ հազիւ մէկուկէս ժամ տեւեց, բայց խանդավառութիւնը շատ մեծ էր։ Սեղանապետը իր գուարճախօսութիւններով, ընկերները իրենց արտասանութիւններով եւ երգերով աւելի փայլ տուին խնջոյքին.

Ժամը 7ին յոտնկայս «Մշակ բանուոր ցեղ» երգելէ յետոյ, Վիէնի ընկերները նստան ինքնաշարժները եւ ժողովրդական ու յեղափոխական երգերով բաժնուեցանք իրարմէ գոհ տպաւորութեամբ եւ լաւ յոյսերով։

Ս. Թ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ ԵՒ ԲԱՐՔԵՐ

«Յուսաբեր» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (12 յունիս).

— «Մեր երիտասարդ գրագէտներէն Շահան Շահնուր վերջերս յօդուած մը գետեղած է Յառաջի մէջ, հետեւեալ խորագրին տակ,— «Ֆրանսացի երիտասարդ գրագէտները եւ մենք»։ Յօդուածագիրը դառնութեամբ կը նկատէ, որ Եւրոպան այլ եւս չի գրադիր մեզմով, իսկ եթէ կը գրադի ալ՝ միայն խղճահարելու նպատակով։ Իր ամբաստանութիւնը հիմնաւորելու համար՝ Շահան Շահնուր ու շոգրաւ քաղ մը կ'ընէ ֆրանսացի երիտասարդ գրագէտներու երկերէն, ուր Հայը ներկայացուած է այս կամ այն թռուցիկ ակնարկին մէջ։

Այսպէս, Ժիրոտու տեղ մը կ'ըսէ թէ Հայը գէշ կը հոտի։ Մօնթէռլան գրեթէ նոյն գարշահոտը ունի մեզ հանդէպ։ Սելին կը ներկայացնէ ամերիկահայ մը՝ որ կը զբաղի լուերու վիճակագրութեամբ։ Փիէռ Հէօմպուռ կ'ըսէ թէ նաւաց մը Փիրէայէն իբրեւ յիշատակ կը բերէ միշտ հայ պոռնիկի մը հետ ունեցած հանդիպումը։ Պիէռ Կօլ կը նետուի Լաֆայէթի հայ գոհարավաճառներուն վրայ, իսկ Պիէր Սանտրար Էբսքլիբոմի մէջ հրատարակուած ուսումնասիրութեամբ մը կը պնդէ թէ մենք աշխարհի լաւագոյն խարդախները ենք թղթախաղի մէջ։ Ժէռօմ եւ Ժան Թառօ իրենց ամբողջ սրամտութիւնը կը գործածեն ծաղրելու համար Պէյրութի հայկական խեղճ կրպակներուն նշանաւոր դժուարութիւնը։ Մարսէլ Այմէ ուրիշ սրակում չի գտներ, բայց եթէ «Թուրքին արհամարհանքը Հայուն հանդէպ», իսկ Փիէռ Պրնուա կը պնդէ՝ որ մենք եղած ենք Թուրքերը ջարդող, եւ «Յառաջ կ'արտասանենք Ֆրանսացիներուն՝ յետոյ անոնց տուանապատիկ աւելի առատ ֆշելու համար ատամ բանենք»։

Իսկ ուրիշ մը, Ժան Ցիմերման, «Մարիան» շաբաթաթերթին մէջ պատմուածք մը զետեղած է.— «Դամասկոսի պարտէզներուն մէջ.— Զերքէզ 30րդ էսքատրոնին հետ»— ուր Հայը կը ներկայացնէ «պառաւախօս, թալանող եւ վատոգի», միաժամանակ հեզինաստապահ վկայելով,— «Աստուած ստեղծած է Յոյնը ապա ու Հայը»։

Այս անարգական քաշքշուկներուն համար ներելի է սեզմել պզտի ֆրանսացի երիտասարդ գրագէտներուն, սակայն ներելի չէ անոնցմէ վիրաւորուիլ զգալ։ Մեր ժողովուրդը իրապէս չափազանց բարձր է, չափազանց մեծ ու առաքինի՝ Սելիններու եւ Ժիրոտուներու ցած ու անարժան խծբծանքներէն վիրաւորուելու համար։ Այդպիսի յարձակումները կը մնան հայութեան գարշապարին տակ, սակայն երբեք չեն հասնիր անոր ակռային ճակատին եւ շքեղ անունին։ Այդ վատ յարձակումները մեզ քնութագրելէ աւելի կը գծեն բարոյական պատկերը անոնց հեղինակներուն, կը խորհրդանշեն դարը, որուն մէջ մենք կ'ապրինք։ Այն սխալը անարդարութիւնները, այն քրիստոնէական եղբայրները, որ յանուն «քաղաքակրթութեան» անպատիժ գործուեցան մեր մոլորակին վրայ, իրենց ապականիչ արձագանգը պիտի ունենային նաեւ գրականութեան մէջ, «երիտասարդ գրագէտները» մղելով դէպի ցածոգի յարձակումներ ու անազնիւ քաշքշուկներ մինչեւ իսկ անմեղին արդար, բայց թոյլ եւ անպաշտպան ժողովուրդներու հասցէին։

Հիները երիտասարդներէն բաղդատաբար աւելի բարձր էին, որովհետեւ հին օրերը մեր ապրած օրերէն աւելի մաքուր էին։

Բոլոր պայմաններու տակ հարկ է միջոց մը խորհիլ այս տիղմին հակազդելու համար»։

Ապահովութիւնը սնամէջ բառ մը չէ, այլ իրականութիւն մը որ կը նշանակէ կազմակերպուիլ պատերազմ կոչուած պատուհասին դէմ։ Եթէ կան ազգեր որ չեն մասնակցիր ապահովութեան կազմակերպութեան, կը նշանակէ թէ կամ պատերազմի վտանգը այնքան ծանր չէ իրենց համար, եւ կամ պատերազմը աղէտ մը չէ։ Մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք եւ արդար խաղաղութիւն մը։ Բայց ուրախ ենք չնշմարելու թէ՝ Ֆրանսայի ինչպէս մեզի համար արդարութիւնը ունի սահման մը որ կը կոչուի բարեկարգութիւն։ Արդարութեան պատուիրանք մը չէ ջնջուած արդարութեանց յարութիւնը»։

Նոյնքան խանդավառ բանախօսութեամբ մը, Գ. Պառթու փառաբանեց Փոքր Համաձայնութիւնը, որ, «անտարբեր՝ թշնամութեանց եւ հեղնութեանց հանդէպ, վստահ՝ իր ճակատագրին եւ միջոցներուն վրայ եւ գիտնալով թէ ինչ կրնայ, ինչ կ'ուզէ եւ ինչ պարտի ընել, կ'ամբարձուի օրէ օր, յարաճուն զօրութեամբ, իբրեւ կենսական ազդակ մը Եւրոպայի շինարար ճիգին»։

⁂ Ռումանիոյ խորհրդարանը պիտի գումարուէր երէկ, պատուական քաղաքացի հռչակելու համար Գ. Պառթուն։

Խ. Միութիւնը կը ներթափանցէ չինական Թուրքեստանի մէջ

Թոքիոյէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.—

Համաձայն նոր տեղեկութեանց, Ռուսիա հետզհետէ կը թափանցէ չինական Թուրքեստանի մէջ։ Ռուսիա կ'աշխատի զինուորական կայան մը հաստատել այդ երկրին մէջ, Հնդկաստանի վրայ յարձակելու համար։ Այդ ծրագրին համար Մոսկուա կը ջանայ—Ա. խորացնել չինական Թուրքեստանի առեւտուրը — Բ.— Իսլամ պետութիւն մը ստեղծել — Գ.— Հաստատել համայնավար կեդրոն մը, Հնդկաստանի եւ Թիպէթի մէջ քարոզութիւններ կատարելու համար։

Խորհրդային բոլոր հիւպատոսարաններուն եւ առեւտրական գրասենեակներուն պաշտօնէութիւնը զինուորականներէ կազմուած է։ Մի քանակութեամբ ռազմամթերք ուղարկուած է չինական Թուրքեստանի նորակազմ կառավարութեան։

Կանցի ներէ՞ն կը բանակցի

Գոմպէյէն կը հեռագրեն թէ Կանտիի անգլուհի որդեգիրը, օրիորդ Սլէյտ մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի միջեւ։ Օր. Սլէյտ անգլիացի ծովակալի մը աղջիկն է։

Նոր խռովութիւններ Լիւնի մէջ

Զարեգչարթի գիշեր, համայնավարական ժողովէ մը յետոյ, ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան եւ ցուցարարներուն միջեւ։ Վիրաւորուեցան աւելի քան քսան հոգի, որոնց մէկը, ոստիկան, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ծանր վիճակի մէջ։ Թերթերը 2000 կը հաշուեն մասնակցող համայնավարներուն թիւը եւ կ'ըսեն թէ անոնք մասնաւոր կառքեր վարձած էին, իրենց վիրաւորները փոխադրելու համար. այնպէս որ բուն վիրաւորներուն թիւը աւելի մեծ է։ Վիրաւորներուն մէջ կը գտնուի Վօ-ան-Վիլինի համայնավար քաղաքապետը։ Գաւ մը համայնավարները խռովելով Փլաս Քառնոյի հրապարակը, եւ մեկցին ոստիկաններն ու պահակները։ Ժամը մը համայնավարները շրջակայ տուները մտան եւ սկսան քարեր տեղացնել պատուհաններէն եւ տանիքներէն. Կռիւը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։

Նոր յայտնութիւններ Սթավիսքիի գործին առթիւ

»»»··«««

Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը առջի օր մտանախումը մը դրկելով բանտը, հարցաքննեց Փարիզի երեսփոխան Պոնուր, որ հերքեց թէ ինք մասնած է Սթավիսքիի Թաքստոցը։ Բայց խոստովանեցաւ թէ բնակած է որ փախստականը կը գտնուէր Աէրվոյէն 30—50 քիլոմէթր հեռու։ Որոշուեցաւ առերեսանկալը դէմ դիմաց հանել Փիկալիոյի հետ։

Ուրիշ կարեւոր յայտնութիւն մը եւս,— Գաղտնի ոստիկան Պոնի, որ նախապէս պաշտօնանկ եղած, յետոյ վերահաստատուած էր, երեւան հանած ըլլալով Սթավիսքիի չէքերուն արմատները, եւ որ չյաջողեցաւ գտնել Փրէնսի ոճրագործները, կ'ամբաստանուի թէ երկու ձեռք հագուստ եւ մէկ վերարկու ապսպրած է դերձակի մը, բայց դրամը վճարած է Ռուս մը, Վոլպէրկ, մինչդեռ ինք անոր վրայ հսկելու պաշտօն ստացած էր... Գաղտնի ոստիկանը ուրացաւ այս պատմութիւնը, յայտարարեց թէ ինք անձամբ վճարած է դրամը եւ ստացագիր մը ներկայացուց. բայց դերձակը պնդեց իր ըսածին վրայ։ Պոնի կ'ամբաստանուի նաեւ թէ հակասական յայտարարութիւններ ըրած է «Սոսկալի Ժօ — Ժօժի մասին»։

Դեռ շատ աւելի կարեւոր յայտնութեանց կը սպասուի։ Որոշուեցաւ բանտարկել երեսփոխան մը եւս, Լակրոզիլէն, որ կ'ամբաստանուի թէ չարաչար գործածած է իր քաղաքական ազդեցութիւնը։

Այս պայթակցութեանց հետ կապուած փաստաթուղթ մը եւս անհետացած է։ (Ռօնօժիեռոյի ընկալագիրը, 100.000 Ֆրանքի համար)։

Շանղայից դաս մը՝ ամուսնական զաղցնիկներով

»»»··«««

Զորեքշաբթի օր չարունակուեցաւ նախկին ընկերվարական եւ ծովային նախարարութեան պաշտօնեայ Լիւի Սապաթիէի եւ իր կնոջ միջեւ բացուած դատը։

Ժամանակին գրած ենք այս պատմութիւնը.— Սապաթիէի կինը, ժողէթ, կենակցած ըլլալով ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Փ. Ֆօրի հետ, խարուած ամուսինը բողոքած, բայց իբրեւ խենթ յիմարանոցը դրուած էր։ (Այս արգելափակումը տեւեց 94 օր)։

Առջի օրուան դատին իբրեւ վկայ հրաւիրուած էին Պ. Պ. Փօլ Ֆօռ, նախկին վարչապետ Պ. Շօթան եւ ոստիկանութեան վերատեսուչ Պ. Քիափ, սակայն երեքն ալ բացակայ էին։ Այր եւ կին փոխադարձաբար հաստատեցին կը պահանջեն։ Դատավարութեան ընթացքին կարդացուեցան Պ. Սապաթիէի նամակները, որոնք չափազանց սպառնալից են, խարուած ամուսնի հոգեբանութեան տեսակէտով։ Այսպէս, դժբախտ մարդը նամակի մը մէջ կը գրէ Պ. Փօլ Ֆօռի.

— «Կը կարծէ՞ք թէ ընկերները միշտ անդամատուրք պիտի վճարեն, որպէսզի դուք կարենաք պառկիլ իմ կնոջս հետ»։ Կնոջ փաստաբանը դիտել տալու թէ Պ. Սապաթիէ 10.000 Ֆրանք պահանջած է իր մրցակիցէն։ Խարուած ամուսինը պատասխանեց թէ կինը միայն տարած էր իր ամբողջ խնայողութիւնը, 25.000 ֆրանք, որմէ օգտուած էր Փօլ Ֆօռ. հետեւաբար իր իրաւունքն էր եւ պահանջել մէկ մասը։ Ցետոյ պնդեց թէ Փօլ Ֆօռ աւելի հարուստ ըլլալով, կինը հրապուրուած էր։ Դիտել տուին թէ ինքն ալ գեղեցիկ Թուխ կնոջ մը հետ լուսանկարուած է ծովափը, հազիւ 30 սանթիմէթր քեծութեամբ բուրդէ ծածկոցով մը փաթթուած։ Սապաթիէ պատասխանեց.

— Թուխ չէր, այլ խարտեաշ։ Փօլ Ֆօռի իմ կնոջ հետ եղած տանն աւելի փոքր ծածկոց մը կը գործածէր...

Ցետոյ պատմեց թէ իր նամակներուն վրայ «Հայաստանի մուրճով ընկերվարականը դարձաւ զնդրայի մուրճով ընկերվարական մը։ Ան այժմ խոյս կուտայ, որովհետեւ կը վախնայ ինձմէ. գիտ բանտարկել տուաւ, որովհետեւ չէր կրնար հանդուրժել որ ընկերվարական տանուտէր մը կնոջս հետ միասնոյն անկողինը պառկելու իրաւունք վայելէ»։ (Բուն բացատրութիւնը աւելի ... պատկերաւոր է)։

Սապաթիէի փաստաբանն է ծանօթ Շառլ Լըկրանը, որ կ'ծու բառեր ուղղեց Պ. Փօլ Ֆօռի։ Վճիռը պիտի տրուի մէկ շաբթէն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Երեքշաբթի, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգերու քննութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի սրահը։

ՎԻԷՆԻ Կամիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու Քրիստափոր, Մուրատ եւ Ռոստոմ (Շաւ) բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին նաժակ Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՈՅԻ Բաբգէն Սիւնի խումբի ընկերական ժողովը, այս կիրակի Սալէնի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ընկեր Նիկողոս Կըլըճեանի բնակարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Տեղի կ'ունենայ պատգամաւորներու ընտրութիւն։ Ժողովէն վերջ նոր թեկնածուներ կրնան ընդունուիլ։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Անտոք» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Վեփին», «Գուրգէն» Սէն Շամոնի «Վարուժան» խումբը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Դուրեան Գրադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ յիշատակին

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salle de GÉOGRAPHIEի մէջ 184, Boulevard St. Germain:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ (ֆրանսերէն),

ցարգանքի խօսք՝ ընկերվարական Միջազգայնի Գործադիր Մարմնի անդամներու կողմէ՝ ԱԲՐԱՄՈՎԻՉ (ռուս Սոցիալ-դեմոկրատ), ՍՈՒԽՈՄԼԻՆ (Սոցիալ-յեղափոխական), ԳՎԱՐՑԱԽՕՁԷ (վրաց Սոցիալ-դեմոկրատ), ու ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ JEAN LONGUET:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ եւ Mme. SERVOIS (ջութակ), Mr SAUVANON (ջութակ), Mlle HOLTLUS (թաւջութակ),

Կը նուագեն Chopinէն, Haydenէն, Godeléն եւ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. «ԱՐՇՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ ՔԱԻԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին

Շավիլ, Salle Patinի մէջ, 114 Grande Rue

Կը խօսին՝ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ընկերուհի ԷԼԷՆ ԲԻԶԱՆԴ

Գեղարուեստական հոխ բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզահայ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Ընկ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի

Խմբական երգեր

Օր. Հռիփ. Քնեազեան եւ Պ. Գր. Մէլթէքեան (մեներգ)

Հայկական շուրջպարեր, լեռնական եւ կովկասեան պարեր «Սիփանի» կողմէ, մասնակցութեամբ Թաթուլ ՌՈՒԲԷՆի։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղ. միջոց.— Pont de Sèvres մէթրոյէն առնել Թիւ 1 Թրամ. եւ իջնել Ancien Mairie. կամ Սէն Լազարէն կառախումբ իջնել Chaville-R D.

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ»

ՎԷՊ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԻ

Գին 15 Ֆրանք, փոստի ծախքով, միայն կանխիկ, Ֆրանսա՝ 16 Ֆր. Արտասահման՝ 17 Ֆրանք

Դիմել.— H. Zartarian, 126, Ave. Simon Bolivar, Paris (19):

կը ծախուի նաեւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ — Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց Մայր — Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Սրբոց Թարգմանչաց Սահակի եւ Մեսրոպի տօնին առիթով յառաջիկայ Կիրակի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի եւ Հոգեհանգիստի մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Եկեղեցիին հիմնադիր-բարերար Պ. Վ. Խօրասանճեանի ողբացեալ կողակցին յիշատակին։

Արարողութեանց պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հայէպի Առաջնորդ ԳԵՐ. Տ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը պատրաստած էր տօնելու Տարօն - Տուրուբերանի անկման 19րդ տարեդարձը՝ Ցուլիս 8ին, սակայն անակնկալներու պատճառաւ յետաձգուած է Ցուլիս 29ին կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին։ Կը խնդրենք հաստատութիւններէն եւ կուսակցութիւններէն նկատի առնենալ այս թուականը։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն եւ առանձին յայտագրով։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԲԻԹԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ Վերաշինաց Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 1 Bld. du Gommier Bar du Noaillesի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ԼԻՈՆ, 20 յունիս.— «ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ»ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 130. Rue Boileau Արարկէօի ըզբոսի սրահին մէջ։ Կարեւոր հարցեր.— Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, կեդր. վարչութեան հրահանգներու ընթերցում, անդամներու պարտականութիւնները եւն․․

Ներկայանալ անդամներու դրկուած հարցարան-քարթերով եւ ըլլալ խիստ ճշդապահ։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameme, PARIS (13e)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 15 ՅՈՒԼԻՍԻՆ

ԺԱՄԸ 2էն ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎՐԺ.ի ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՓԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

26, Rue de Troyon, Sèvres.

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար անուանի արուեստագէտներու։

Ճոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք եւ 5 ֆրանք տղայոց։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Թրամուէյ թիւ 1, եւ մէթրօ՝ Pont de Sèvres.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ա. Մակարեանի շարժանկարը

Կը ցուցադրուի COEUR D'EXILÉ

ԱՔՍՈՐԱԿԱՆԻ ՍԻՐՏ

Այս Կիրակի ցորեկ, ժամը 3ին եւ իրիկուան ժամը 9ին

ԼԸ ՖՈՒԱՅԷ Սինէմային մէջ, 90 Ռիւ տ'Օպաներ

(Հայ կաթոլիկներու Նոր եկեղեցիին կից)

ՍԵՆԱՐԻՕ Ա. ԱՋԱՐԵԱՆԻ

Ցուցիչ տասը 2250 մեթր երկարութեամբ ժապաւէնով

Այս ֆիլմին իրենց մասնակցութիւնը բերած են խիստ ծանօթ դերասաններ եւ դերասանուհիներ։

կը ներկայացուի նաեւ, ղեկավարութեամբ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆի

«ՆԱԽ ՄԵՌԱՆ, ՅԵՏՈՅ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ» կատակերգութիւնը

Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆրանք։ Բ. կարգ 5 ֆրանք

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.281

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ԻՋԵԼԻՔԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	[illegible]
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ SAMEDI 23 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ · 10e Année N° 2529

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Կարճ պատիր մը, շրջանները մէջ, հասարակական եւ անհատական խօսակցութիւններ աւելորդ անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ «գաւառ»ն ու խոնարհ խաւերը աւելի գիտակցութեամբ կը հետեւին օրուան հոգերուն։

Այսպէ՞ս եղած է, միշտ, մեր պատմութիւնը։

Մինչ մեծ եւ «ուսումնական» ոստանները — Պոլիս կամ Թիֆլիս — կը սիրէին օրը իրիկուն ընել բիւզանդական վէճերով, գաւառը կամ ծայրագաւառը փարած էր իրական աշխատանքի։

Կը բաւէ յիշել միայն Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանը, եւ բաղդատել, օրինակ — Պոլիսն ու Վասպուրականը։

Այսօր աւելի մռայլ է պատկերը, այս պողոտաներուն վրայ։

Բաղդատեցէք, օրինակ, Փարիզն ու արեւելեան գաղութները իրարու հետ. նոյն իսկ Մարսէյլի հետ։

Անցնելով բուն հարցին, ըսենք թէ «գաւառ»ն ու խոնարհ խաւերը մտահոգութեան մատնուած են, թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ ազգային տեսակէտով։

Քաղաքականը շատ բարդ խնդիր է, անշուշտ, եւ ժողովուրդի պատկերը կը հետաքրքրէ այնքան որքան կապ ունի Հայաստանի ճակատագրին եւ Հայկական Դատին հետ։

Երկու խօսք միայն, այդ մասին, — Աշխարհի վիճակը մութ է, անակնկալներ, փորձանքներ կը պատրաստուին, պատերազմ, յեղափոխութիւն կամ որ եւ է փոթորիկ։

Արդ, — Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը։ Ի՞նչպէս պիտի դիմաւորենք անակնկալները, երբ իրար գզելով զբաղած ենք ամէն օր եւ ամէն տեղ։ Չկա՞յ որ եւ է ճար, մէկ նշանախօսքի տակ համախմբուելու, գոնէ պառակտումները եւ անոնց չարիքները սահմանափակելու համար։

Եւ ինքնին կը ցցուի միացեալ ճակատի հարցականը։

Կը հարցնեն — կը հարցնենք մենք ալ — բոլորովին անկարելի՞ է, ո՛րեւէ համաձայնութիւն, եղած ուժերուն միջեւ, այսքան փլուզումներէ յետոյ։

Անկեղծօրէն կը յայտարարենք թէ՝ մենք ալ անճրկած ենք այս հարցումին առջեւ։

Ուրեմն, պիտի պոռանանք խորհրդածութիւններով։

Համերաշխութիւն մը կրնար գոյանալ քաղաքական հոսանքներու միջոցաւ, եւ ամէնէն առաջ անոնց միջեւ։

Դժբախտաբար, ձախողեցան բոլոր ձեռնարկները, եւ այսօր կուսակցութիւնները շատ աւելի լարուած են իրենք իրենց միջեւ, քան բուն ժողովուրդը։

Ռամկավարները մինչեւ որոշ տեղ մը գլուխ գլխի տուին Դաշնակցութեան հետ, լման ութ ամիս թուղթ մրոտելով եւ բանաձեւեր մշակելով (1931 սեպտ.-1932 մայիս)։ Կարգը եկած էր ստորագրութեան, բայց խուսափեցան անփառունակ նահանջով մը։

Այդ օրէն ասդին, աւելի լայն անջրպետ մը բացուած է երկու հոսանքներուն միջեւ։

Հնչակեանները «եա ու գուն»ի խնդիր ունին տարիներէ ի վեր, եւ մայրը մանուկը չի ճանչնար Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա։

Ամէն տեղ կան երկու, երբեմն երեք Ս. Դ. Հնչակեան Կեդր. Վարչութիւններ եւ «պաշտօնական օրկան»ներ։ Արդ, մէկը միւսին դէմ սրբազան պատերազմ կը մղէ, չխնայելով ոչ միայն կազմակերպական մեքենան, այլ եւ շատ մը բարեխիղճ անհատներ — մնացորդները հին յեղափոխականութեան։

Համայնավարները ունին միայն մէկ «պարծանք» — խորտակել պառակտումը, քայքայելով եղածը եւ խանգարելով գաղութներու ինքնապաշտպանութիւնը։

Ուրեմն, իբրեւ տիրական եւ միաձոյլ ուժ կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որուն դէմ են՝ առանձին եւ «միացեալ ճակատ»ով կը պայքարին միւսները։

Եզերականին հետ զաւեշտականն ալ յիշած ըլլալու համար, ըսենք թէ այդ միւսները իրարու հետ ալ համաձայն չեն, ո՛ր եւ է ծրագրի կամ քաղաքականութեան շուրջ։ Չունին ոչ հոգեկան, ոչ ալ կազմական կապ, բացի Դաշնակցութեան դէմ բացուած «ճիհատ»էն։ Վկայ՝ Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան առթիւ պարզուած երեւոյթները։

Այսպէս ըլլալով գլխաւոր հոսանքներուն կացութիւնը, ի՞նչ կարելի է ընել, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Մեր կարծիքով, կացութեան բանալին կը գտնուի «անկուսակցական» զանգուածին ձեռքը։

Այդ զանգուածն ալ բազմաթիւ ճեղքեր եւ եթէ կ'ուզէք դասակարգեր ունի իր ծոցին մէջ։

Մեր խօսքը անոր առողջ, հայրենասէր եւ խիղճի՛ս անկախ տարրի մասին է։

Եթէ այս տարրը, համաձայն իր համոզումներուն, առանց վերապահութեան որոշէ իր ճամբան, կարելի է բաւական պայծառացնել մթնոլորտը։

Երբ այս տարրը որոշէ իր դերը եղած կազմակերպութեանց եւ անոնց հետապնդած նպատակներուն հանդէպ, մաս մը ասդին, մաս մը անդին հակելով, կ'ունենանք ելք մը։

Այսինքն, չէզոք հասարակութիւնը իր գործնական աջակցութիւնն ընծայելով այս կամ այն քաղաքականութեան, կրնայ բարոյական ճնշում բանեցնել։

Անշուշտ աւելի լաւ կ'ըլլար որ «անկուսակցական»ները իրենք բանաձեւ մը ներկայացնէին, քաղելով օրուան պահանջներէն եւ աջակցութեան հրաւիրելով բոլոր հոսանքները։

Բայց, ունի՞ն այդ քաջութիւնը։

«Սէյիր» ընելով, մէկուն ժպտելով, միւսին քթմնջելով ոչ Հայաստան կը շինուի, ոչ ալ գաղութները կը դիմանան։ Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊՍ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»»· ·«««

Երկու այր եւ երեք կին վկաներ կը հարցաքննուին

»»»· ·«««

ՊՈՍԹԸՆԷՆ ԵՐԿՈՒ ԿԻՆ ՎԿԱՆԵՐ Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ ԵՕԹԸ ՀՈԳԻ ՏԵՍԱԾ ԵՆ ՆՈՅ. 26ԻՆ ՇՈՄԸԹ ԷՎԸՆԻՒ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

ԵՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 12 յունիս. — Ղեւոնդ արք.ի սպանութեամբ ամբաստանուած ինը կալանաւորներուն դատավարութիւնը այսօր շարունակուեցաւ « Ճէնըրըլ Սէշընս»ի մէջ — 14 երդուեալներու առջեւ, նախագահութեամբ դատաւոր Քորրիկընի։ Լսուեցան երկու այր եւ երեք կին վկաներ, որոնց երկուքը Պոսթընէն։ Վերջին վկային հարցաքննութիւնը դեռ չաւարտեցաւ եւ պիտի վերսկսի վաղը։

Ժամը 10էն քիչ ետք պաշտպան գլխաւոր փաստաբան Պէնթըն դատաւորին յայտնեց թէ այս դատին հայ փաստաբան Գ. Վահան Գարդաշեան նախորդ երեկոյ մեռած էր։

Այնուհետեւ վերսկսաւ վկայ Գ. Սարգիս Տէմիրճեանի հարցաքննութիւնը պաշտպան փաստաբան Շերիտընի կողմէ, որուն տուած պատասխաններուն ամփոփումն է հետեւեալը.—

Տէմիրճեան Ս. Խաչ եկեղեցւոյ պատարագի թափօրին մասնակցած է, գտնուելով Դուրեան արք.ի անմիջական ետեւը։ Դանակը տեսած է միայն Դուրեանի դանակահար ըլլալէն, վիրաւորեալին պահարանը փոխադրուելէն, զուրսը « Յօքթո՛ր, տօքթո՛ր» պոռալէն եւ ազմուկի ու շփոթութեան մէջ ետ գալէն վերջ։ Տէմիրճեան տեսած էր դանակը եկեղեցիի կեդրոնական անցքին նստարանի մը քով։

Վկան յայտնեց թէ դանակը տեսած էր այն տեղը ուր Լէյլէկեան կեցած էր Դուրեանի առջեւ եւ չարժած էր ձեռքերը։ Ըսաւ թէ ինք վերցուցած չէր դանակը եւ տեսած ալ չէր զայն վերցնողը։ Նորէն կրկնեց թէ դէպքին հետեւանքով նոյն պահուն կորսնցուցած էր ինքզինքը։

Գ. Շերիտըն այս առթիւ ցոյց տալ տուաւ դանակը, որ միջին մեծութեամբ սովորական դանակ մըն էր։

Շարունակելով պատասխանել Գ. Շերիտընի, վկայ Տէմիրճեան ըսաւ թէ տեսած է Վարդան Տիրանը (Հնչակեան) Դուրեանի բողոքի միթինկէն ետք եւ այդ անձն է որ իրեն թարգման եղած է դեկտ. 24ին՝ ոստիկանատան մէջ։

Շերիտըն եւ դատախազը իրենց կարգին քանի մը անգամ քննեցին ու հարցաքննեցին վկայ Գ. Տէմիրճեանը, որ չկրցաւ բացորոշապէս ըսել թէ ամբաստանեալ Նշան Սարգիսեան Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ սպանութեան պահուն ի՛նչ ըրած էր։ Սրէկ ըսած էր թէ Մ. Լէյլէկեան Դուրեանի առջեւ կանգնած գլուխը կը շարժէր եւ ձեռքով շարժումներ կ'ընէր — իսկ Ն. Սարգիսեան ծունկի եկած էր եւ կամ Դուրեանի ձեռքը կը բռնէր։

Շերիտըն կրկին կարդաց Տէմիրճեանի պատասխանը 1933 դեկտեմբեր 24ին եւ 1934 յունուար 16ին, ոստիկանութեան պաշտօնեաներուն առջեւ։ Այս պատասխանները համապատասխան չէին դատարանի առջեւ անոր տուած այժմու վկայութեանց, մանաւանդ Լէյլէկեանի եւ Սարգիսեանի դիրքերու եւ շարժումներու մասին սպանութեան ժամանակ։

ՏԻԿ. ՃԻՄԻԼԷ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ Մ. ՋԱՏԻԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Դատախազ Ալեքսանդր Քամինսկի հինգ վայրկեան դադարէ ետք առաւօտեան ժամը 11.35ին վկայի աթոռը կը կանչէ Տիկին Ճէմիլէ Տէմիրճեանը, Պրուքլինէն, որ օրինական երդումն ընելով, հայ թարգման Գ. Թէքաթլեանի միջոցաւ կը պատասխանէ դատախազի հարցումներուն։

Տիկին Ճ. Տէմիրճեան կ'ըսէ թէ ազգական չէ նախորդ վկայ Ս. Տէմիրճեանի, թէ ամուսնացած է եւ աղջիկ մը ունի։ 1933 օգոստոս ամսուն կիրակի օր մը Լէքզինկթըն, (Ն. Ճ.) իր բնակարանին վրայ ամերիկեան դրօշ բարձրացուցեր եւ յետոյ վար առեր է անձրեւին պատճառաւ, թէ Մ. Ջատիկեան ներկայ եղած է հոն եւ ըսած է. — «Երբ Ամերիկեան դրօշ կը բարձրացնէք կարծես սիրտս դանակ կը խրուի։ Ինչո՞ւ հայկական դրօշ ալ չէք բարձրացներ։ Մենք այդ դրօշին համար շատ արիւն թափած ենք։ Ինչո՞ւ Առաջնորդը տաքի տակ առաւ մեր դրօշը։ Ինչո՞ւ անձնական պահակով կը պատի հիմա »։ Տիկին Ճ. Տէմիրճեան ցոյց տուաւ ամբաստանեալներու աթոռին վրայ նստած ընկ. Մ. Ջատիկեանը։

Պաշտպան փաստաբան Շերիտընի հարցաքննութեան միջոցին Տիկ. Ճ. Տէմիրճեան, ի միջի այլոց, սա պատասխանները տուաւ.

— Ես հայ դրօշի մասին չեմ ուզեր խօսիլ եւ հասկնալ։

— Դուք Հայ չէ՞ք։

— Ես Հայ եմ եւ բողոքական (այս վերջին բառը ուժեղ շեշտով)։

— Ինչո՞ւ չէիք ուզեր լսել հայ դրօշի մասին։

— Չէի ուզեր լսել այդ դրօշի մասին, որովհետեւ այդ դրօշին համար շատ անմեղ արիւն թափուած է։

— Ե՞րբ եւ ինչո՞ւ։

— Երբ տարագրուեցանք՝ հազարաւորներ մեռան այդ դրօշին համար։

Այնուհետեւ վկան ըսաւ թէ անմիջական նախապաշարում կազմած չէ Ջատիկեանի մասին, որովհետեւ անիկա խօսած է դրօշի մասին, ոչ ալ այդ խօսակցութենէն ետքը։

Յետոյ յայտնեց թէ Ջատիկեան ըսած չէ որ պիտի սպաննէ Արք.ը, եւ ոչ ալ ո եւ է հակառակ խօսք ըսած է ամերիկեան դրօշին դէմ։

ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆԻ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Կէսօրէն ետք, ժամը 2.15ին դատախազ Ա. Քամինսկի վկայի աթոռը կը կանչէ Տիկին Լիւսի Անուշեանը (Պոսթընէն), որ կուտայ հետեւեալ վկայութիւնը

— « 1933 նոյեմբեր 26ին Պոսթոն Շոմըթ Էվընիւի Հայոց եկեղեցին գացի տեսնելու Դուրեան Արքեպ.ի պատարագը։ Ներքնայարկը գացի կիներու լուացարանը երթալու համար։ Սրահին մէջ տեսայ Տիկին Սարգիսեանը եւ երկու կիներ կային սրահին դուրսը։ Իսկ ներսը կանանց լուացարանին առջեւ 7 այրեր կեցած էին։ Այրերէն մին ըսաւ ուրիշի մը, — «Ուր որ երթայ Արքեպ.ը պիտի երթանք հոնկէն »։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒԼՏՈ՞Ս, ԱՂՏՈ՞Ս

»»» ·«««

Դաշնակցութեան ուժէն սահմռկած բշուառականները ուրիշ անելիք չգտնելով, գիշեր ցերեկ թռուցիկներ կը թխեն եւ թոյն կը սրսկեն։

Բայց, միշտ ալ իրենց բաժինը կ'ըլլայ «լալ եւ կրճտել ատամանց»։

Այս կը հաստատէ կրթօղլի պատմութիւնն ալ։

Չկարդացի՞ք երէկուան «Յառաջ»ը։ Կ. Խաչը անդամական ժողով մը կը կազմէ, լսելու համար Զ. պառագմ. ժողովին զեկուցումը։

Դիմակաւորները սարսափահար, քանի մը գոց եղած բառեր իրար կը կապեն, կը մեքենագրեն ու կը ցրուեն, միշտ ծածկանուն, — « Խումբ մը հայ աշխատաւորներ »։

Լսեցէք, եթէ զուարճանալու տրամադրութիւն ունիք.

— « Միջազգային Փաշիզմի օզակ եւ սպիտակ պահակայիններու կամենդարյր Դաշնակցութիւն անցեալ թափթփուքները չհամարձակելով հրապարակաւ տօնել սարսափի եւ գերութեան քաղաքականութեան թեւակոխման այդ չարաշուք թուականը (Մայիս 28), գէթ բոլորովին չզրկուելու համար պիտի տօնեն զայն Կ. Խաչի դիմակին տակ, թէյասեղանի պատրուակով։

Զգո՛յշ, չխաբուիք Կ. Խաչի եւ այլ պոչերու անուններէն, որոնք կը ծառայեն ոչ այլ միջոց Դաշնակցութիւնը քօղարկելու վտանգի պահերուն »։

Իրենց չար բախտէն, թէյասեղանը տեղի կ'ունենայ մեծ յաջողութեամբ, չորս հարիւրէ աւելի անդամուհիներ կ'արձանագրուին՝ 250 ֆրանք ալ հասոյթ կը գոյանայ։

Այսպէ՞ս են մեր վտանգի ատենաւորները։

Լկտի եւ ապուշ, տեսէք պատրո՞ւ կը սիրեն վնասել Դաշնակցութեան մարդասիրական ձեռնարկներուն, բայց ամէնէն առաջ իրենց եղածն է որ կը փորեն։

Երբեք այնքան զգալի դարձած չէին Յունիս ի. Հայաստանի կամ Մայ. 28ի փողոց իջած կապիկները։

Ցեխին գէշուն տասն անգամ պիտի մտածէր, այսքան ազդուա պայքարներ սարքելու համար։

Զաւակ չունի՞ն այս մարդիկը։ Եթէ չունին, իրենց մուխը կը մարի՞, տեսնելով որ ափ մը հայ մանուկներ հայրենէն կը սորվին, չնորհիւ Կ. Խաչին։

Կամ հիւանդի չե՞ն հանդիպած։ Նոյ. 29ը կրնա՞յ մէկ հատիկ հիւծախտաւոր երիտասարդ փրկել արտասահմանի մէջ, պտուտ մը կաթ ճարել անտէր երախայի մը կամ խնամել հիւանդ մայր մը։

Փոխանակ սիրտ պղտորելու եւ որամ ցանելու, կամ սրճարաններու մէջ «խումար» խաղալու, ինչո՞ւ չեն երթար Հայաստան, գործնապէս վայելելու համար Նոյ. 29ի բարիքները, իր «Սովխոզ»ներով եւ «Կոլխոզ»ներով։

Ո՞ւր սորվեցան Կ. Մարքսի վարդապետութիւնը։ Պոլսոյ կապելաներո՞ւն թէ Փոքր Ասիոյ « դայվէ »ներուն մէջ։

Օտար եւ խակական համայնավար մը լսէր, ամօթէն գետինը կ'անցնէր։

ՎԱՀԷ

— Որո՞նք էին այդ երկու մարդիկը, կը հարցնէ դատախազը, ցոյց տուր։

— Այս մարդը եւ այս մարդը (Տիկին Լ. Անուշեան վկայի աթոռէն կ'իջնէ եւ ցոյց կուտայ Մաթէոս Լէյլէկեանը եւ Նշան Սարգիսեանը)

Լէյլէկեան ի՞նչ ըսաւ, երբ տեսաւ ձեզ։

« Բերանդ գոցէ », ըսաւ Սարգիսեանի եւ մօտենալով ինծի՝ ուսիս զարկաւ եւ «Ի՞նչ կ'ուզես հոս» ըսաւ. ես ալ ձայն չհանեցի եւ դուրս ելայ, ուր կանգնած էր Տիկին Սարգիսեան։

ՇԵՐԻՏԸՆ ԿԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆԷ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԸ

Պաշտպան փաստաբանը հարցաքննելով այս վկան, ստացաւ ի միջի այլոց սա պատասխանները. —

Տիկին Անուշեան Ամերիկա եկած է 1911ին եւ 1933 նոյեմբեր 26էն առաջ տեսած չէ Լէյլէկեանը եւ ոչ ալ Ն. Սարգիսեանը։ Այդ թուականէն ասդին առաջին անգամ նորէն այս դատարանին մէջ կը տեսնէ զանոնք։ Ո եւ է մէկը իրեն ըսած չէ թէ թիւ մէկ ամբաստանեալը՝ Լէյլէկեան, եւ թիւ 2 ամբաստանեալը՝ Սարգիսեան կը կոչուին։ Վկայութեան գալէ առաջ ո եւ է մէկը ո եւ է բան խօսած չէ իրեն։ Թերթերուն մէջ տեսած է Լէյլէկեանի եւ Սարգիսեանի նկարները։ Միայն թերթերէն տեղեկացաւ որ թիւ 1 եւ 2 ամբաստանեալները Լէյլէկեանն ու Սարգիսեանն են։ Դատախազի օգնական Գ. Քոհըն Պոսթըն գացած եւ անոր հարցումներու պատասխանած է, Գ. Քոհըն իրեն ցոյց տուած է Լէյլէկեանի եւ Սարգիսեանի լուսանկարները։ Այն հարցումին թէ մտա՞ծ է Պոսթոնի եկեղեցւոյ ներքնայարկի կանանց լուացարանը եւ տեսա՞ծ է միւսները։

— Կանանց սենեակը չկրցայ մտնել, վասնզի 7 հոգի կանգնած էին առջեւը։ Հոն լսեցի խօսակցութիւնը։ Երկուքէն դուռ չտեսայ միւսները, որոնք դարձուցած էին իրենց կռնակները։ «Լուսթի՛ն, կին կայ», ըսաւ Լէյլէկեան։

ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Դատախազը ժամը 3.10ին աթոռի կը կանչէ Տիկ. Սարգիսեանը, Պոսթընէն, որուն ուղղած հարցումներէն կը ստանայ հետեւեալ պատասխանները (կ'ամփոփեմ)

— Նոյեմբերի վերջերը (1933) Պոսթընի եկեղեցին գացի Տիկին Անուշեանի հետ՝ տեսնելու Դուրեան սրբազանի պատարագը։ Մինչեւ վերջը մնացի եւ միասին դէպի տուն քալեցինք։ Յետոյ վերադարձայ Տիկին Անուշեանի հետ։ Ներքնայարկի սրահին մէջ տեսայ Սարգիսեանն ու Լէյլէկեանը։

Վկան կ'առաջնորդուի դէպի ամբաստանեալները եւ ցոյց կուտայ Սարգիսեանն ու Լէյլէկեանը։

ՇԵՐԻՏԸՆ ԵՒ ՎԿԱՆ

Պաշտպան փաստաբանը կը հարցաքննէ Տիկին Սարգիսեանը, որ պատասխաններ կուտայ թարգմանի միջոցաւ, ինչպէս առաջ։

Տիկին Սարգիսեան կ'ըսէ թէ եկեղեցին ձգելէն ետք Տիկին Անուշեանի հետ երկու երեք փողոց վեր քալած եւ յետոյ վերադարձած է եկեղեցի։ Երբ ներքնայարկի սրահէն գլուխը ներս գրած է, տեսած է Լէյլէկեանն ու Սարգիսեանը, զորս տեսած չէր ատկէ առաջ։ Յետոյ Գ. Քոհընէն (դատախազի օգնական) տեղեկացած էր որ թիւ 1 եւ 2 ամբաստանեալները Լէյլէկեանն ու Սարգիսեանն են։

Յետոյ Տիկին Սարգիսեան խոստովանեցաւ թէ դատարան գալէ առաջ գիտէր Լէյլէկեանի թիւ 1 ամբաստանեալ ըլլալը, բայց չէր գիտեր թէ թիւ 2ը Նշան Սարգիսեանն է։

Տիկինը Պոսթընէն Նիւ Եորք եկած է հաւանօրէն Տիկին Անուշեանի հետ, բայց անոր հետ երկու ամբաստանեալներու մասին ոեւէ խօսք ըսած չէ եղեր։

ԱՐԹԻՆ ՀԱՄՓԱԼԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Դատախազը ժամը 3.37ին կը հրաւիրէ Գ. Արթին Համփալեանը, (Ասթո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՙՙՆԱՄԱԿ ՂԱԶԻ Մ. ՔԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻՆ,,

»»»··«««

Նախորդ յօդուածով, թէեւ համառօտակի բայց կէտ առ կէտ յիշատակեցինք Քիւրտերը ձուլելու կամ բնաջնջելու համար՝ Թուրքիոյ արդի վարիչներուն կիրարկած մեթոտները, որոնք ոչինչով կը տարբերին Իթթիհատի Հայոց հանդէպ վարած քաղաքականութենէն։

Ձ. Ա. Պէտրխան ձեռք առնուած միջոցներուն մէջ, մասնաւորաբար կը ծանրանայ մշակութային հարցերու վրայ։

Արդի Թուրքերը մասնաւոր եռանդուն ջանք կը թափեն քիւրտ ժողովուրդն ու անոր լեզուն ուրանալու։ Այս նպատակով հրապարակ նետած են բազմաթիւ հրատարակութիւններ, որոնք կը ձգտին ապացուցանել թէ քիւրտերէնը լեզուական խառնուրդ մըն է եւ այդ անունով ինքնուրոյն լեզու մը երբեք գոյութիւն չէ ունեցած։ Միւս կողմէ «Քիւրտ» բառը վերցնելով, անոր կուտան «լեռնցի», «սարաբնակ» եւ լեռնցիի նշանակութիւնը։

Թրքական այս բարբանջանքները հերքելու համար, Ձ. Ա. Պէտրխան քառասուն էջ յատկացուցած է այս հարցին քննութեան։

Իր կարգին սուր ակնարկներ նետելէ յետոյ Թուրքին հասցէին, գիտական տուեալներով կը հաստատէ քիւրտերէնին հնդեւրոպական ծագումը, եւ Քիւրտին հին ու պատմական ժողովուրդ մը ըլլալը։

Այս հարցը կրնայ հետաքրքրական ըլլալ բանասէրներուն, բայց դուրս կը մնայ այս յօդուածաշարքին թէ՛ նպատակէն եւ թէ տարողութենէն։ Փակելու համար այս գլուխը, խօսքը տանք հեղինակին.

— «Մշակոյթի եւ դրականութեան հարցը փակել առաջ, այս խնդրին հետ կապ ունեցող կարգ մը դրուագներ եւ ձեռնարկներ եւս պիտի յիշեմ։

Ձեր նախորդներու շրջանին «Քիւրդ օճաղը»ները հասած էին մինչեւ Քիւրտիստանի դռները, բայց ներս չէին կրցած թափանցել։ Սաքարիոյ յաղթանակէն յետոյ, Տիգրանակերտի Ջիայի կամ ձեր յորջորջումով Զիա Կէօք-Ալփի «օճախ»ներու կազմակերպութիւնն սկսաւ ողողել իր բուն ծննդավայրն ու իրական հայրենիքը։ Քիւրտիստանի մեծ քաղաքներուն մէջ հիմնուեցան «Թիւրք օճաղը»ներ։ Այսուհանդերձ աս ալ ձեր միւս ձեռնարկներուն նման հակառակ արդիւնք տուաւ։

Այս օճախներուն անդամներուն մէջ կային ծագումով Քիւրտ, բայց իրենց լեզուին եւ ազգութեան անծանօթ բազմաթիւ անձեր։ Միմիայն Քիւրտերու յատուկ բնութենական անուններ կրող այս մարդոց առաջարկուեցաւ իրենց անունները փոխել։ Մէկու մը անունը փոխելու առաջարկ բերել, կը նշանակէր իր հայրը ուրանալ։ Այս ձեւով, այս մարդոց արժանապատուութեան եւ բնութենական պատուին դէմ յարձակում գործուեցաւ։ Օճախներու առաջարկին աչքեղամանուողները սկսան իրենց բնութենական շրջանակին մէջ պրպտումներ կատարել, եւ հասկցան որ փոփոխութեան ենթարկել ուզուած անունը զուտ քրտական է, եւ իրենք՝ իրենց լեզուէն կտրուած Քիւրտեր են։

Այս մարդիկ նախամեծար համարեցին յեղել իրենց հայրենիքը, քան թէ անուննին փոխելով ուրանալ իրենց հայրենիքը։ Շատեր, օտար երկիրներու մէջ եւ Արաբիոյ անապատին դժոխային կրակին տակ թշուառ կեանքի մը յանձնառու, քառասունէն վերջ իրենց անցեալը կը պղտորեն, իրենց լեզուն կը սորվին եւ ազգին փրկութեան միջոցները կ'որոնեն։ Կիրարկուած այս միջոցներով երբ մէկ կողմէ մեր գիւղացիները կը մեռցնէք, միւս կողմէ սակայն մեզի համար մեծած համարուող յառաջադիմութեան տարրերը կը փրկէք, եւ զանոնք իրենց լճացած դիրքերէն հանելով, մեր մէջ, պայքարի շարքերը կը ղրկէք։

Իսկ քանի մը ազէտ եւ անփորձ տարրեր ձեռքը մնացած ձեր լրագրութիւնը քրտական այդ. չարժման պարագլուխները կը ներկայացնէ՝ անգլ. դրամով եւ հայկական յեղափոխական կազմակերպութեանց դրդումով շարժող անհայրենիք դաւաճանները»։

×

Ձ. Ա. Պէտրխանի գրքոյկին երրորդ եւ վերջին մասը կը ներկայանայ շահեկան՝ թէ բովանդակութեամբ եւ թէ իր առաջադրութիւններով։ Այս մասին մէջ է որ կը խօսի քիւրտ յեղափոխական դրուագներուն վրայ, կ'ամփոփէ իր տեսութիւնները, պարզելու համար պայքարին տրամաբանական ելքը։ Այս իսկ պատճառով առնուած ենք լայն մէջբերումներ կատարել, բնագ. ապացուցութիւնը ամբողջական դարձնելու համար։

Անդրադառնալով 1925ի Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան, հեղինակը կը շարունակէ.

— «Այդ ապստամբութիւնը զսպեցիք զօրաշարժով, չէթէական կազմակերպութիւններով եւ մեծամեծ զոհողութեանց գնով։ Հրդեհը մարեցաւ։ Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել— մարած կարծուեցաւ։ Իրականին մէջ կրակը անթեղուած էր եւ մոխրակոյտին տակ ծածկուած հրաշէկ կոճղերը երկրորդ հովի մը կը սպասէին արծարծուելու համար։ Սպասուած հովը չուշացաւ։

Հետախուզական գործողութեանց ընթացքին ձեռք չանցած կարգ մը ուժեր նահանջեցին երկու ուղղութեամբ։ Մէկ մասը քաշուեցաւ դէպի լեռնային անառիկ դիրքեր, իսկ մնացեալը դէպի Պարսկաստան եւ հարաւային նորագրաւ պետութեանց հողերը.

Ներքին անառիկ դիրքերը քաշուած ուժերուն հետ պայքարի բռնուիլ շատ դժուար էր եւ նոր զոհողութիւններ կը պահանջէր։ Այս զոհողութեանց մասին գաղափար մը կազմելու համար, 1925ի ապստամբութեան ընթացքին սպաղազուտ զրկուած զինուորական ուժերը անգամ մը աչքէ անցընենք։

Ապստամբութիւնը սկսած պահուն Քիւրտիստանի մէջ ունէիք 9 զօրաբաժին, բաղկացեալ 3 զօրաբանակ։ Կարնոյ շրջանին մէջ 9րդ, Երզնկա 8րդ եւ Տիգրանակերտի շրջանը 7րդ զօրաբանակները։ Այս զօրաբանակները կը բաղկանային27հետեւակազօրքէ եւ ինը թնդանօթաձիգ գունդերէ եւ ութիչ օժանդակ զօրամասեր։ Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել Կարսի, Ճէպիլէի եւ Մծբինի շրջաններուն հեծելազօրքի զօրաբաժիններն ու 1924ի սեպտեմբերին, Մուսուլի հարցին առթիւ արեւմտեան շրջաններէն դէպի Սղերդ, Մարտին եւ Մէտիաթ կեդրոնացուած եւ գործողութեանց մասնակցող բազմաթիւ հետեւակ գունդեր։

Կացութեան ծանրութիւնը նկատի առնելով, անմիջապէս մասնակի զօրաշարժ յայտարարուեցաւ, եւ այս ուժերուն պակասը լրացուեցաւ՝ Հայաճնայ կերպով գէնքի տակ առնուած եւ առանց համազգեստի քաղաքացիներով։

Կուինըներուն մասնակցող զինուորական մասնագէտներուն տուած տեղեկութեանց համաձայն, այս ուժերուն ամբողջութիւնը հաւասար կը յոծնական բանակը 15 օրուան մէջ ծովը թափող բանակին արժէքին։

Այս գործողութիւնները երկար տեւեցին։ Թաղմաճակատի ուժերը բռնկան հալիլ, եւ քիչ ատենէն, երրորդ բանակի քննիչութեան շրջանը զրկեց ամբողջութեամբ, քրտական ուժերուն դրաւման տակ ինկաւ։ Ասոր վրայ, արեւմտեան շրջաններէն դէպի ապստամբական վայրերը կանչուեցան նոր ուժեր։ Զինուորական գործողութեանց մասնակցող կարգ մը անձերու յայտարարութեան համաձայն, այս նոր ուժերը եւ հրոսակախումբերը կը բաղկանային 50—60 հազար հոգիէ։ Եթէ ասոնք աւելցնենք նախապէս սպաղազուտ դանուող զօրամասերուն վրայ, կրնանք գաղափար մը կազմել պարտադրուած զոհողութեան մասին։

Ինչպէս կը տեսնուի, անառիկ դիրքերու մէջ ապաստանած մեր ուժերուն հետ վերստին կռիւի բռնուիլ, ծանր դժուարութիւններ եւ զոհողութիւններ պիտի պահանջէր։ Թերեւս նոր զոհողութիւններ կրնայիք աչք առնել, բայց բանակը շատ ցնցուած էր։ Ցեռոյ, պաշտօնական զեկոյցով մը յայտարարած էիք թէ ապստամբութիւնը զսպուած ըլլալով, գործողութիւնները վերջացած են։ Ուրեմն կռիւի վերսկսելով դուք ձեզ հերքած պիտի ըլլայիք։ Այս պատճառով այդ ուժերը չհետապնդուեցան, ազատ ձգեցիք.

Բայց ձեր սահմաններէն դուրս ելլելով, Պարսկաստան եւ հողատարութեան ենթակայ սահմանակից պետութեանց հողերը ապաստանողներով չհետապնդուիլ կարելի չէր։ Ասոնք կերպով մը կ'ուժեղացնէին «Վարտաքին Թուրքիա» կոչուած վտանգը։ Ու-

ՑՈՒՇԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՏԷՐ ԶՈՐ՝ ԳԵՐՄԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

»»»·«««

Ընդհանուր պատերազմ։ Հայկական տարագրութիւն։ Անցքին Պոլիսը մէկ ծայրէն միւսը՝ բանտ մը պէս նեղ կուգայ մեզի։ Կարծես պիտի խեղդուինք. Գերման զինուորականներ՝ գաւազան գէմքերով՝ կը զինգաւեն Պոլսոյ փողոցները։

Օր մըն ալ աննախընթաց սարսափ մը ունեցայ Ղալաթիոյ կամուրջին վրայ։ Անծանօթի. Վիլհէլմ կայսր՝ ծպտուած՝ հետիոտն կ'անցնէր Պոլսէն Ղալաթիա։ Դէմ դէմի կուգանք։ Երբեք պիտի չմոռնամ իր թունարձակ աչքերը, որոնց գոյնը կը յիշեցնէր լճացեալ ջուրերու մակերեսը ծածկող կանանչ խաւը՝ ժանտատեսիլ եւ դաժանատ։

Հոգեկան սարսուռ մը ունեցայ նաեւ օր մը, երկրագործական նախարարութեան մէջ, ուր գացած էի տարագիր հայ հողագէտի մը մասին բարեխօսելու համար։

Գերմանները շրջապատած էին հայ բարձր պաշտօնատար մը։ Տէր Զօր, Խապուր գետը եզերող դաշտերուն բեզմնաւորութեան գովքը կը հիւսէին լիաշուրթն, կ'որոճային ապագայ ծրագիրներ։ Հայ պաշտօնատարը՝ հոգին ակռաներուն մէջ սեղմած՝ գլխու ակամայ շարժումներով կը պատասխանէր։ Մինչ անդին, Խապուրը եզերող դաշտերը, փոխանակ Խապուրի ջուրով, կ'ոռոգուէին հայկական արիւնով։ Այո՛, հողը կ'արգասաւորուէր հայկական արդար արիւնով։ Հայ Վիրգիլիոս մը պէտք է, ողբերգելու համար այն դժոխային արարուածը, որ կատարուեցաւ Տէր Զօրի մէջ։

Աքսորել, կոտորել տուին Հայերը, որպէսզի հայ արիւնով բերրիանայ Տէր Զօրի դաշտերը, որպէսզի ցորենի հարուստ բերքեր քաղեն եւ այս կերպով սնունդ մատակարարեն «Պաղտատեան» Պաղտատի գիծ։

Բայց չկրցան մարսել։ Զկրցան ճաշակել։ Զկրցան վայելել։

Արտաքնատես Հայուն պողպատախառն եւ երկաթակուռ արիւնը անմարսելի է։

ՏՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ ՃԷՊԷՃԵԱՆ

Պոլսէն մինչեւ Տէր Զօր, Սեւ ծովէն մինչեւ Միջերկրական, հայկական արիւնը կը հոսի առատօրէն։

«Եփրատ լցեալ, փախստական դառնայր, վտակ առ վտակ պատգամաւոր լինէր»։

Եւ հայ արիւնը կը լճանայ Տէր Զօրի մէջ։

Երամ երամ Հայեր ու Հայուհիներ, երբեմն յաղթող կարաւաններով կը խուժէին Տէր Զօր։

Հայուն համար աշխարհի վերջը եկած էր։

Այնթապի կարաւանին մէջ կար նաեւ, Ճէպէճեան ծանօթ ընտանիքէն՝ գեղուհի մը, Օր. Արաքսի Ճէպէճեան։ Լեզուագէտ եւ ճարտասան։ Լեզուանի եւ առնական։ Իր ճարտասանական կարողութեամբ, իր ազատ շրջանին, քանի քանի անգամներ ազատած մահուան ձեռքէն։ Կատարեալ հայ հերոսուհի։ Նաեւ գեղեցիկ։ Հայկական անբիծ գեղեցկութեամբ։

Իր աքսորի վերջին հանգրուանին՝

բեմն սկսաւ այնպէս մը ցոյց տալ թէ քիւրտ տարագիրներն ու փախստականները ձեր «հարիւր յիսուննոցնե»րուն եւ քաղաքական հակառակորդներուն հետ գործակից եւ դաշնակից են։ Իրականութեան մէջ սակայն, Քիւրտերը ոչ մէկ յարաբերութիւն ունէին արտասահմանի Թուրքերուն հետ։ Այնպէս որ, Փարիզի La République Enchaînée թերթին խմբագրապետը, Պոլսոյ մամուլին կողմէ Հայերու հետ գործակցութեամբ ամբաստանուած մէկ պահուն — երբ քրտական հարցը բնաւ խնդրոյ առարկայ չէր — 10 փետր. 932ի թիւին մէջ, իր անձը պաշտպանելու համար գրի կ'առնէր հետեւեալ տողերը.

— «Ահա՛թ ձեզի, անարգ գրպարտիչներ։ Զէ՞ք գիտեր որ «Թէֆիւլլի Աւշինէյի խմբագիրը եւ իր բարեկամները շատ աւելի Թուրք են, հայկական դատով զբաղելու համար։ Աւելին ըլլալով, անոնք թշնամի են ու եւ է Քիւրտի որ ինքզինքը Թուրք չի համարեր»

ՀՐԱՆԴ ՎԻՇԱՊԵԱՆ

Տէր Զօրի մէջ կ'իյնայ արիւնարբու Չէթէին ճիրաններուն մէջ։ Բարբարոս Թաթարը՝ անասնական բնազդով թաթաւուն կը խլրտի։ Իր մարմինը փուշ փուշ կ'ըլլայ իր ապշեւ արժանացած գեղեցիկ Հայուհիին առջեւ։

— Կը շնորհեմ քեզի կեանքդ, եթէ ինծի կին դառնաս։

Այս շնական առաջարկին առջեւ, կը փոթորկի Հայուհիին ամբողջ էութիւնը։ Կ'այլայլի իր գեղեցիկ դէմքը եւ կը վարակուի հերոսական թունաւոր աւիշով։ Կը խռովի իր հոգին։ Դէմքին երակները՝ վրէժի կանանչ գիծեր կը դնեն իր լուսեղէն դէմքին վրայ։ Եւ աչքերը յառած հրէշին աչքերուն մէջ՝ կը սաստէ զայն մարտագոռ ձայնով.

— «Կը ցախըոտրեմ մեռնիլ կախաղանի վրայ, քան տաճկցած ապրիլ»։

ՀԱՅՈՐԴԻՆ ԱՌՆՈՐԴԻ Է

1895ական Թուականներուն էր։ Եգիպտոս ապաստանող հայ գաղթականներու շարքին մէջ կը գտնուէր նաեւ Մուշեղ անունով զաւառացի երիտասարդ մը։ Օր մը, Գահիրէ, արեւելեան սրճարանի մը մէջ, ուր կը յաճախէին Հայեր, Թուրքեր ու Քիւրտեր, ականջալուր կ'ըլլայ Քիւրտի մը կողմէ պատմուած ջարդի մը պատմութեան, որուն զոհերն էին իր հայրն ու մայրը։

Կը գտնուէր դէմ դիմաց իր ծնողաց պան ջարդարարին։ Իր հայ ընկերներուն կը պատմէ եղելութիւնը։ Միաձնուագ կ'որոշեն անհետացնել ջարդարար Քիւրտը։ Եւ ուրիշ օր մը, մարմար վայրի մէջ կը սպաննեն զայն. Ու կը ձերբակալուին։

Դատարանի մէջ։ Դատաւորը՝ ջարդարարին տրուած արդար պատիժը գնահատելով, կը փնտռէ մեղմացուցիչ պարագաներ՝ Մուշեղին պատիժը թեթեւցնելու համար։ Մուշեղ կը յամառի։ Կանխամտածութեամբ սպաննած ըլլալը կը կրկնէ։ Եւ կը դատապարտուի մահուան։ Պէտի բարձրանայ կախաղան։

Առաջին քրիստոնեան էր որ, պիտի կախուէր Եգիպտոսի մէջ։ Եւ այդ ժամանակ կախաղանները հրապարակային էին։ Կը յուզուի քրիստոնեայ բնակչութիւնը։ Հանրային կարծիքը կը բողոքէր Մուշեղը փրկելու համար, ճնշում կը կատարուի օրուան Խտիվին վրայ։ Խտիվը, որ Մուշեղին մահապատիժը ենթարկած էր Սուլթան Համիտին վաւերացման, Սուլթանէն կը խնդրէ մահապատիժը փոխել մշտնջենական աքսորի։ Կարմիր գազանը անդրդուելի է։ Որքա՞ն համ կը գգայ Հայու արիւնէն։ Օրուան առաջնորդը կը դիմէ բրիտանական մարզպանին, Լորտ Քրոմըրի եւ կը խնդրէ Մուշեղին ազատութիւնը։ Սառնասիրտ Լորտը հայ առաջնորդին կը յիշեցնէ աւետարանական պատգամը.— «Սուրով զարնողը՝ սուրով պիտի իյնայ»։

Կը հասնի սարսափելի Մուշեղին կախաղանի օրը։ Կառափնատը կը բարձրանայ Գահիրէի օփերայի հրապարակը Բազմահազար ժողովուրդ հաւաքուած։ Խտիվական ընտանիքը՝ գլուխն ունենալով օրուան Խտիվը, իշխաններ ու իշխանուհիներ կը թողուն Գահիրէն եւ կ'իջնեն Աղեքսանդրիա։ Աղեքսանդրիոյ մէջ, յոյն զաւթը կ'անարգէ Խտիվ։

Մուշեղը քաջաբար կը բարձրանայ կառափնատ եւ հայ քահանային այն հարցման թէ՝ ըսելիք մը ունի՞, կը պատասխանէ բարձրաձայն.

— «Ես կը մեռնիմ, բայց է որ հայրենիքս ապրի»։

Մուշեղին կախաղան բարձրանալը այնքա՞ն կը յուզէ հանրային կարծիքը եւ դէպքերու վախը — դէպքերը արգիլելու համար մեծ ճիգեր կը թափէ Նուպարեան դերդաստանը, որպէսզի հիւրընկալ Եգիպտոսի դռները միշտ բաց մնան հայ փախստականներու առջեւ— այնքան կը մտատանջէ կառավարութիւնը, որ Մուշեղէն ետքը հրապարակային կախաղաններ կ'արգիլուին

« Նահատակք պանծալիք՝ վառեալք սիրով հայրենեաց»։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

« ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ »

Սէն Ժէրոմի մէջ (Մարսէյլ) Պ. Պ. Հայկ Զաթիկեանի եւ Բարունակ Զիլճեանի նախաձեռնութեամբ հարսանիքի մը պահուն ի նպաստ Պէյրութի ճեմարանին 235 Ֆրանք հաւաքած եւ յանձնած են Համազգայինի խնամակալ մարմնին ։

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐԳ

Ձուլալ ջուրով լուացուած բարի առաւօտ մըն է, եթերային խաղաղութիւնը անապական ձեղմ քամի մը նեղս զրկեց պատուհանէն, երբ ես առնոր դալյ-բերան փեզկերը բանալ կը փորձէի։ Վարդահեղեղ արշալոյսը իր առաջին լոյսերով շոյեց մազերս, ու համբուրեց պանդուխտ ճակատս եւ գինովցայ ես մ՞ինչ երջանկութիւն այս անդորրութեան մէջ,երկինքը իր մարմարագեղ սատանովն անծիր ու անծայր, խորհուրդներու փիլիսոփայութիւններով անյատակ, կը խայտայ, կը ծիծաղի։ Ցանկաց աչքերս ցանկացին դէպի հորիզոն նայիլ, տեսնելու համար թերեւս գեղի առաւօտը… Ու ահա յուշերուս ձեղունէն մատնիչ մը, նախահայրերուս շատ սիրելի երգի մը սկզբնաւորութիւնը փրթաւ եւ մտքիս ինկաւ, փոթորկեց զիս յուշերդն իմ պապերուն ու ես մտաբերելով մեր գիւղին արեւաշող հովիտներ կանանչուտիկ, երկու բերան երգեցի անյագ…

Սակայն ո՞վ չուզեր երգել երգ մը որ պատուական փշրանք մըն է հինէրէն մնացած իբրեւ նշխար։ Ես զգացումներուս զապանակին հնագանդ գինուոր, առաւօտ հոգեպարար տեսարանին առջեւ մեղմանուշ ձայնով բսի խաղաղութեան անհունին։ Ցուշերուս կծիկը քակուեցաւ, ու բարի լոյս — բարի Աստուած զիս գերեց, անրջական տեսիլներու շղթան շատ հեռուներ տարաւ զիս։ Հոն լուսացնցուղ յապաղերներ, երփներանգ գոյներով լոյսեր լեցուցին շուրջս ու ես անկաշկանդ թեւածեցի խոյանալով դէպի հայրենի Երգին.

Բայց ո՞ւր կ'ուզէք որ ըլլամ, աձուրքներ հոգեզմայլ, ես ձեր վրայ նստած արշալոյսի այս վարդարոյր սկաւառակին վրայէն քալեցի դէպի հայրենի տուն… փնտռելու իմ սիրելի մեռելներս եւ զանոնք համբուրելու արցունքոտ աչքերով։ Երկար տարիներու կարօտը ու այսօրուան յուշերգս հոգիս կը խռովեն անհունօրէն։

Հոն եմ Եփրատի ափին, մեռելներու անյայտ գերեզմաններուն մօտ, Հայոց աշխարհի ազատայրը։ Վերը բլրակոյին թառող ալեւոր ծերունիի մը եբեւոյթն ունի. երիտասարդ օրերն անցեր են, սուգի մէջ է, հովերը լռեցուած են, ու մեր նահատակները բնութեան սլորտին մէջ գիւղին սուգը կուլան։ Լուռ կը մրմնջեմ, կը մտնեմ մեր տունը, աւերակ ու անտէր, մոայլ ու հիւանդ տեսարան մը կը բացուի կարօտակէզ աչքերուս առջեւ, հաստափոր բոլոխիկ փլփլած կը ոզայ հիւանդագին բարի արեւին նախայարձակ առաւօտեաններուն ներքեւ ․

Տան դիմաց կանանչութիւնով առեղնազարդուած երբեմնի բլրակն իմ հմայաթափ, կը ճգնի իր սեւ ամօթը ծածկել, արագիլին գարնան կարապետին բոյնը քարուքանդ եղած է, իսկ կարմրատուտիկ թռչունն ալ իր դուռը կարկամիրով գեղէն քչնուեր է, չեմ գիտեր ինչու…

Հապա՞ վերի աղբիւրը, Աստուա՛ծ, հոս երկար շունչ մը պէտք է առնեմ. կատարեալ զարհուրելի տեսարան, ամայութիւն, պառաւ կնկան մը ատիքներուն նման չորցեր են այն առատաժամ ջրակերը որոնք գեղին նայելի հարսներուն գովականքներ կը լեցնէին արծաթաշաղ ջուրով ու կը ջրէին նաեւ «խանդ-խաթուն» անմոռները գայլաբաղեղ։

Զէ, ալ բերանս վրայ չերթար որ ուրիշ արհաւիրքներու մասին խօսիմ, բայց վերջապէս պէտք է ըսեմ ըլլալիկին կուշտին հանգչող ժամուն մասին։ Հէ՜յ ժամ, աղօթատուն հաւատացեալ եւ բնակավայր սրբոց առաքելոց… Այս ազատ եկեղեցին մէջ մեր կաղ վարժապետը, իր քաղցր ձայնով «Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն» երգեց։ Այնքան երգեց որ վերջ ի վերջոյ սուրերն իսկ հալածական իրենց խորհուրդներու խորանին հետ խոր. տակուեցան անվեհեր։

Կը ցնցուիմ հոս, վայրկեան մը խորհրդաւոր լռութիւն, քարացած ամայութիւն կը պատէ շուրջս, կը տեսնեմ ծնողքն իմ գիւղացի, խաչելութեան գողգոթային վրայ, մեր գիւղին արեւաշող դաշտին մէջ մորթոտուած։ Հոս ծառերն իսկ անձայն են՝ու համակ ախրութիւն մը պատած է ամէն․ ուրեք.

Ա՜խ հայր իմ, կ'ոգեկոչեմ տրամաթախիծ եղանակով մը, այո՛, փոքրիկ լաճ մըն էի արեւին ու ջուրին հետ հաշտ մանուկ մը, գիւղացի խլինքոտ լաճ մը, երբ քեզ բռնեցին դէպի մահ առաջնորդելու… Այսօր ձայնդ կըտ-

Երկու նուագահանդեսներ

═•═

Գեղարուեստական եղանակի վերջաւորութեան մօտ, մեր արուեստագէտները քիչ մը կը հրմշկեն իրար, ներկայացնելու իրենց գործերը եւ կատարած նուաճումները բեմբաւշխուրը իր հիւղին մէջ։

Ծիգը գնահատելի է, ցանկութիւնները քաջալերանքի արժանի, եւ որքան նկատուեցաւ, հայ գաղութը չզլացաւ՝ ընդհանրապէս իր համակրանքը.

Որակի տեսակէտէն ներկայացուած հունձքը անհաւասար արժանիքներ ունէր։

Ցունիս 13ին Շոփէնի սրահին մէջ դաշնակահար Սերժ Սարգիսովն էր որ կը ներկայանար առաջին անգամ Récitalով մը։

Անշուշտ Սարգիս Սարգիսեան նուագապաշտիկ է օտար եւ ռուս հաստարակութեան ականջին, շատ աւելի հարազատ եւ քաղցրահնչուն մեր ականջներուն։ Զեմ խօսիր մեր արժէքները օտար անուններու դիմակով ներկայացուած ժամանակ հայ ցեղին եւ արժանիքին հանդէպ եղած հարստահարութեան մասին։

Եւ գրչիս տակ կուգայ անմիջապէս՝ մեծ վարպետին — Մաքսուտեանի անունը—որ գիտցած է առանց հայրենի բեմին ծառայելու անոր կապել իր ծագումին յատկանշական զեանը

Օտարը մեր տաղանդներուն պէտք չունի, իսկ անունի ստորացումով տաղանդ չատացուիր։

Լաւ էինք Սարգիսովը հանդէսներու ընթացքին, կարգ մը կտորներու մէջ ուր չէր կրնար իր բովանդակ կարողութիւնը ցուցադրել։

Շոփէնի սրահը լեցնող հասարակութեան առջեւ ան կրցաւ ամբողջական գաղափար մը տալ իր արժանիքներուն մասին, որոնք իրական են եւ շատ գնահատելի։

Երիտասարդ երաժիշտը ունի երաժշտական նկարագիր, վերարտադրելու մասնաւոր կարողութիւն, եւ երաշխիքի տարրեր։

Վերապահումներ կան։ Այնպէս նըկատելի է իր խաղին միօրինակ ուժգնութիւնը, եւ արտայայտութեան եռանդուաբուռն սահմանափակ ծաւալը — ինչպէս Շոփէնի գեղեցիկ Ballade en sol mineurին մէջ, ուր բաղդատութեան եզր կը գտնեմ հռչակաւոր դաշնակահար Victor Gilleի զարկը նոյն կտորին, երանգաւոր ու հոգեխռով, զգացումի եւ հոգեկան վերացումի թափով մը վերարտադրուած։

Սարգիսով ունի գեղեցիկ հնչականութիւն — գուցէ երբեմն հարկ եղածէն աւելի — եւ շատ ուշագրաւ մեքենականութիւն, որ իրեն կ'ապահովէ ապագայ «վիրթիւոզի» մը համբաւը, եթէ անշուշտ առանց չլանալու գնահատանքներու երբեմն կեղծ՝ փայլէն, շարունակէ յամառօրէն հետապնդել վերելքը դէպի արուեստին միշտ հեռացող գագաթները։

×

Երեք օր յետոյ այս անգամ Կավոյի մեծ սրահին մէջ ունկնդրեցինք ծանօթ երաժիշտ Պ. Ա. Պարթեւեանի նըւագահանդէսը։

Ցայտագիրը կը պարունակէր՝ իր բեւ նոր ալխատանք երկու գործեր միայն «Ցայգաթիթեռներու պարը» եւ «Իրիկնամուտ» երիտասարդ հեղինակին արտադրութիւններէն, մնացեալը ըլլալով կրկնութիւններ իր անցեալ նուագահանդէսէն։

Կը սպասէինք աւելի առատ հունձք մը։

Մանաւանդ որ նոր գործերը — համեղ ու գողարիկ ներշնչումով—փոքր «էսքիզ»ներ են, քան լայնաշունչ ամպաւորիչ գործեր։

Նորութիւն էր անշուշտ երկու գերմանական երգերը Շուպէրի «La sosie»ին եւ «Ա լա մէր», երգուած Պ. Ցիմմէրմանի կողմէն, որուն անբասրական ձայնը եւ անհամեռ վերարտադրութիւնը պիտի ներուէր իրեն, եթէ ներկայացուած ըլլար մեզի յայտագրին

րած է, դուն որ յաճախ կ'երգէիր արտին մէջ, բուբուժնալէս պարտէզներ ըր ջրած ատենդ։

Ես երգեցի յուշերգը առաւօտեան արշալոյսին դէմ պատուհանիս փեղկերը լայն բացած, կարօտի նամակ մը ղրկելով իմ անշիրիմ մեռելներուս. Համբո՜յր անոնց նիհար ճակտին։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

վրայ իբրեւ Վիէննայի Օփերայի երգչախումբին երրորդական երգիչ, եւ ոչ թէ անոր թէնօռներէն։

Հայ կրօնական կամ գեղջուկ «թէմ» մը զարգացնելու, ընդլայնելու համար անհրաժեշտ է հայ օգտագործել ՈՐՈՇ ՉԱՓՈՎ եւրոպական նկարագրով ներդաշնակութիւնները, բայց այդ չափի ճշգրիտ եւ իմաստուն ըմբռնումէն կախուած է, հայ ոճին պահպանումը կամ աղճատումը։ «Ալէլուիան» այդ տեսակէտէն քնքոյշ էր։ Դժուար էր հոն գտնել մեր կրօնական հոգեխռով չեչտերը, կորսուած իրար յաջորդող օտար դաշնակութիւններու հիւսուածքի մը զարգացման մէջ։

Հայրենի հարազատ չեչտերու եւ հոգեվիճակներու պահպանումի տեսակէտէն մեծ ուշադրութեան արժանի պարագայ մըն է այս։

Պ. Օնառայի կարեւոր մասնակցութեամբ (flûte) եւ Պ. Փաքէօի հարազատ ըմբռնումով (fon [illegible]) կատարուած կտորները — Կոմիտասի Հայ ժողովրդական պարեր եւ Վերափոխման շարական — երեկոյթին ամենայաջող մասերը եղան, հարազատ թարգմանութեամբ մը։

Օր. Գ. Ղազարոսեանի խաղը՝ Գաթի Concerto en fa mineurին մէջ պիտի կրնար ուշագրաւ ըլլալ, եթէ հոն չպակսէր կորով ու ջիղ։ Ան մնաց տարտամ շրջագծի մը մէջ։

Պ. Լ. Քուաթոռչչիի մասնակցութեամբ (ջութակ) նուագախումբը յաջողութեամբ վերարտադրեց Պեթհովէնի տպաւորիչ «Հովը» եւ «Ծղրիթը», ինչպէս նաեւ «Մանոզին երգը», որ երիտասարդ երգահանին լաւ գործերէն մէկն է՝ ջերմօրէն ծափահարուած։

ՀՐ. ԱԼԻԱՆԱՔ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

— o

Հայ արիներու Մարսէյլի մասնաճիւղը այս տարի իր լայն մասնակցութիւնը բերաւ Մարսէյլի եւ շրջաններու Մայիս 28ի բոլոր տօնակատարութեանց, երգերով, պարերով, սկաուտական բացացուցչութիւններով եւ մանաւանդ ճամբարի եւ Մ. Վարանդեանի յուղարկաւորութեան շարժանկարները ցուցադրելով։

Յունիս 16ի իրիկունն ալ հայ արիները հանդէս մը կազմակերպած էին Լավիւթի մէջ։

Այդ նորաշէն թաղը տօնական օրերու երեւոյթ առած էր։ Ամենուրեք զրոյց, խօսակցութիւն, ուրախ տրամադրութիւններ, տենդագին պատրաստութիւններ։

Ուրախութիւնը անսահման էր նաեւ մանուկներու համար, Հայ, Ֆրանսացի թէ Իտալացի։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Լավիւթի «Փաթրոնաժ»ի սրահին մէջ, զոր սիրայօժար տրամադրած էր Թաղին Ֆրանսացի վարդապետը։

Ներկայ էին նաեւ Թաղին Ֆրանսացի նորընծաները եւ ուրիշ հիւրեր։ Սրահը լեցուն էր։ Արիները հագուած էին մաքուր ու ճաշակաւոր։ Կարգապահ էին ու լուրջ, աշխատասէր եւ համարձակ։

Հանդէսի յայտագիրը ճոխ էր եւ գեղարուեստական։

Արիները երգեցին հայ ազգային ու գեղջկական երգեր, արտասանեցին ընտիր բանաստեղծութիւններ. պարեցին հայկական եւ հունգարական պարեր։ Ներկայացուցին հետաքրքրական կատակերգութիւն մը։

Միանգամայն հաճելի ու գրաւիչ էր «բանակում»ի կրակին շուրջն կենդանի պատկերը, որուն մէջ երեւան եկան բոլորը իրենց առանձնայատկութիւններով։

Ի վերջոյ արիներու սինէման ցուցադրեց ճամբարի կեանքը, ինչպէս նաեւ ողբացեալ Մ. Վարանդեանի յուղարկաւորութիւնը։

Ֆրանսացի վարդապետն ու հիւրերը շնորհաւորեցին մեր արիներու յաջողութիւնները եւ խնդրեցին որ ի մօտոյ իրենց կազմակերպելիք մեծ հանդէսի մը իրենց մասնակցութիւնը բերեն նաեւ հայ արիները։

Հանդէսէն վերջ, արիները գացին հանգստանալու Թաղին մանկապարտէզին մէջ։ Հոգաբարձութեան կարգադրութեամբ հարկ եղած պատրաստութիւնները տեսնուած էին Թաղեցիներու կողմէ։

Հրճուանքով դիտեցի Թաղեցիներու այդ ընթացքը։

Հայ չինական գիւղն էր կարծես, ուր մեր պապերու օճախին մէջ կը հիւրասիրուէին Հայոց ազգի զաւկները, «ղարիպ - ղուրպէթ»ները։

Եւ այդ հիւրասիրութեան ու մեծարանքին մասնակից եղած էին Թաղին Հայերը անխտիր, ինչո՞ւ չէ, նաեւ պարկեշտ Հօկեանները։

Հանդէսի պահուն, ծնողներու խնդրանքով արիները արձանագրեցին նոր պատանիներ, իբր նորընծայ արիներ։

Կիրակի առաւօտ արիները հրաւիրուած էին նախաճաշի։

Բաժանումը սրտայոյզ եղաւ։ Հաւաքուած էին բարի մամիկները, օրհներգ մը շրթներուն, ամէն տարիքի եւ սեռի Թաղեցիները ուրախ ու հպարտ կեցուածքով մը «բարի ճանապարհ» ըսելու իրենց աչքոյս, եռանդուն ու կորովի պատանի հիւրերուն։

Հայ երգը կը թնդար եւ փողոցներու պատերուն տակ ու պատուհաններու մէջ, Թաղին գիտակից օտար բնիկները կը ծափահարէին շքեղ մեր անուշիկ եւ արի տղոց։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը կը գանգատի (15 Մայիս), որ գիրքեր կը հրատարակուին, բայց չեն սպառիր։ Այդպէս չէ՞ նաեւ արտասահմանի մէջ։

Երեւանի մէջ Պետական Հրատարակչականը 1933ին տպեց 16 միլիոն օրինակ գիրք։ Սակայն այդ տպուած գիրքերուն մեծ մասը կը մնան ... մթերանոցներու եւ գրավաճառանոցներու մէջ։

Պատճառը նախ տարածման աշխատանքին թերութիւնն է, — գրավաճառները կը ձգեն որ գիւղերն գիրքերը, յետոյ իբրեւ չծախուած ապրանք վնասի գինով կը ծախեն բոլորը մէկ։ Գրավաճառները պատահական մարդիկ են, որոնք ոչ մէկ գաղափար ունին հրատարակուած գիրքերուն մասին։

Ուստի պէտք է կազմակերպել շրջուն գրավաճառութեան ձեւ մը, լոյս տեսած գիրքերը օրը օրին ծանօթացնելու եւ ներկայացնելու համար։

«Խորհ. Հայաստան»ի աշխատակիցը յետոյ գիտել կուտայ որ, մասնաւորապէս մանկական գիրքերը շատ գէշ պատկերազարդուած են, որովհետեւ «ձախ» նկարիչներու յանձնուած է պատկերազարդումը, եւ այսպէս գիրքը անհաղորդ կը դառնայ մանուկին համար։

Ի վերջոյ կ'առաջարկէ ընթերցողներու ժողովներ գումարելով ծանօթանալ անոնց կարծիքին, ակէց զատ գիրքերուն տալ ներկայանալի ձեւ, մատչելի գին։

ՉԵՉԱՔԱՐԷՆ ԱՊԱԿԻ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

— o —

Երեւանի մէջ վերջերս յաջող փորձեր կատարուեցան ապակիի պատրաստութեան։ Այսպէս երկրաբանութեամբ փորձուեցաւ հալեցնել չեչաքարը, եղնգաքարը, հրաբխային մոխիրը։ Այս հալածոյ նիւթերով պատրաստուեցան սրուակներ եւ զանազան անօթներ։

Նկատի առնելով որ Հայաստանի մէջ մեծ դիւրութիւններ, նոյնիսկ առաւելութիւններ կան ապակիի պատրաստութեան, պարզ այն պատճառով որ աժան է ելեկտրական հոսանքը, առատ եւ անսպառ է չեչաքարը, եղնգաքարը եւ հրաբխային քարը, ծրագրուած է զարկ տալ հայկական ապակեգէնի արդիւնաբերութեան, եւ շինել ոչ միայն սրուակներ եւ ապակեայ անօթներ, այլ եւ պատուհանի ապակիներ։

Հայաստանի մէջ պատուհաններու ապակին դուրսէն կը բերուի, այնպէս որ երկիրը մեծ պահանջ ունի պատուհանի ապակիներու։ Գործարաններ կան, ինչպէս «Արարատը», Արգինի, պահածոյի գործարանը, որոնք ապակիի անսպառ պահանջ ունին։

Այս պայմաններուն մէջ, կառավարութիւնը 154,000 րուբլիի վարկ բացաւ, որպէսզի հիմնուի ապակիի գործարան մը եւ ելեկտրականութեամբ հալեցնելով չեչաքարը, եղնգաքարը, հրաբխային քարը, ապակի մատակարարուի երկրին պահանջներուն համար։

Վ. ՓԱՐՏԱՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ՆԻՒ. Կեդր. Կոմիտէն, յանուն իր շրջանի քաղաքընկերներուն, կը խոնարհի խորունկ ցաւով Հայ Դատի անխոնջ վաստակաւոր Պ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՐՏԱՇԵԱՆԻ թարմ շիրիմին առջեւ։

(Նիւ)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՆԱՐԱՆԸ

1924 մայիս 1ին կը դրուի Լէնինականի գործարանին հիմը, այն նախագիծով որ մանարանը պիտի ունենար 18,000 իլիկ եւ կտաւի գործարանը՝ 450 հոր։ 1925 դեկտեմբեր 3ին կ'որոշուի կտաւի գործարանը վերածել մանարանի, իլիկներու թիւը հասցընել 40,000ի, անհրաժեշտ սարքը բերել արտասահմանէն, եւ այս նպատակով մանարանին շինութեան նախագահը, Գասպարեան, զրկուեցաւ արտասահման։ Գասպարեան գնեց 25,000 իլիկ Հարթմանի վաճառատնէն։

Կերպասի նոր գործարանին համար, որոշուեցաւ օգտագործել նոյն հողամասին վրայ կամ քաղաքին մէջ գտնուած զանազան շէնքերը։

Մանարանը 1928ին սկսաւ գործել բոլորովին նոր սարքով։ Եւ ահա անհրաժեշտ կը համարուի շինել լրացուցիչ 60,000 իլիկ եւ 2500 հոր ունեցող նոր գործարան մը։ Այս ծրագիրը մաս կը կազմէ հնգամեակի ծրագրին։

1932ի վերջերը եւ 1933ի սկիզբը աւարտած էր արդէն կերպասի գործարանին մէկ մասը,— ինքնաշխատ հորերուն թիւը հասած էր 996ի։ 1933ին հասաւ 1140ի։

Արդէն տասը տարի է, որ կը գործէ Լէնինականի կերպասի գործարանը եւ այս 10 տարուան ընթացքին արտադրած է 11,877,100 թոն մանուածը, 47,719,300 մեթր կերպաս։

Սկզբնական շրջանին երբ արտադրութիւնը կը գտնուէր սաղմնային վիճակի մէջ, գործարանը ունէր միայն 116 բանուոր, սակայն գործարանին ընդարձակման եւ արդիւնաբերութեան ծաւալման զուգընթաց՝ բանուորներուն թիւն ալ շատցաւ։ Այս տարի, առաջին 5 ամսուան ընթացքին, բանուորներուն թիւն էր 2443։ Այս թիւին մէջ կարեւոր բաժին մը կը կազմեն բանուորուհիները։

1930 յունուար 15էն սկսեալ, գործարանը ընդունեց օրական 7 ժամ աշխատանքի սկզբունքը։ 1932 տարուան սկիզբը, գործարանը կ'աշխատէր 3 հերթով եւ 6 օրեակ անընդհատ շաբաթ դրութեամբ։ Յետոյ՝ 2 հերթափոխութեամբ։

Արտադրութեան աճման զուգընթաց հիմնուեցան բնակարաններ բանուորներու համար,—10 տարուան մէջ շինուած է 21,800 քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն, այսպէս բանուորներուն հարիւրին 52ը, ճարտարագործներուն հարիւրին 90ը կրցած են ունենալ յարմար բնակարան։ Հիմնուած են մանկանոցներ, մանկապարտէզ եւ մանկական հիւանդանոց։ Մանկական հիւանդանոցն ունի 477 մահճակալ, 3 մանկապարտէզները ունին 368 մանուկներ։ Հիմնուած է նաեւ բաղնիք մը 880 հոգիի համար, պիոներային ապաքինարան՝ 25 մահճակալով, գործարանային դպրոց հայկական եւ ռուսական դասարաններով։ Գործարանային դպրոցին կից՝ բանուորական համալսարան մը, ուր կ'ուսանին 420 բանուորներ եւ բանուորուհիներ։ Հիմնուած է նոյնպէս արհեստանոց մը որուն կ'աշխատին 60 հոգի, գործարան - դպրոցը, ուր մանել եւ գործել կը սորվին 320 հոգի։

Մանարանի աշխատաւորութիւնը ունի բուժարան մըն ալ, 15 բժիշկով։ Եւ գործարանին զանազան բաժիններուն կից՝ առաջին օգնութեան կայաններ։

Մանարան - քաղաքին բնակչութեան համար հիմնուած են 7 ճաշարաններ։ Գործարանին շուրջ կը մշակուի 170 հեկտար տարածութիւն։ Գործարանին կապուած տնտեսութիւնը ունի 50 կով, 40 մատղաշ անասուն, 21 մայր խոզ, 114 գոճի, 14 ջորի, 22 ձի, 11 փեթակ եւ 100 հեկտար մարգագետին։

Ըստ երկրորդ հնգամեակի ծրագրին, Լէնինականի մանարանին իլիկներուն թիւը պիտի հասցուի 100,000ի, կտաւի գործարանին հորերուն թիւը՝ 2436ի։ Արտադրութիւնը կը յուսացուի որ հասնի տարեկան մինչեւ 9000 թոն մանածի, 50,900,000 մեթր կտաւի, 30 միլիոն զոյգ գուլպայի։ Ծրագրուած է 54 միլիոն րուբլի ծախսել անհրաժեշտ նոր շինութիւններու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՎԱՃԱՌԱՏՕՒՆ ԵՆ

>>> : <<<

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը վերջերս երկար վիճաբանութիւն մը ունեցաւ այս հարցի մասին, «Նոտր Նէ-տիէն» անուն մասնաւոր դպրոցի մը տէրը իր դիմումով իբր առեւտրական արձանագրուած ըլլալուն առթիւ։ Ժողովականներէն մէկ մասը այն կարծիքը կը պաշտպանէր թէ բարեգործական մարմիններու, համայնքներու եւ պետական ու քաղաքապետական վարչութեանց վարած դպրոցները բացառութիւն ըլլալով, մասնաւոր վարժարանները պէտք է վաճառատուն նկատել, քանի որ անձնական եւ շահու գործ մըն է։ Այս կարծիքին հակառակորդները կ'ըսեն թէ մասնաւոր դպրոցները շահ չեն ըներ եւ ամէն տարի հանգանակութեամբ եւ նման միջոցներով կը փակեն իրենց վնասները։

Ի վերջոյ, մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ թէ մասնաւոր դպրոցները իբր առեւտրական հաստատութիւն պէտք է արձանագրուին Առեւտ. Սենեակին մէջ։ Միայն թէ, որոշում մը գործադրելէ առաջ, կրթ. գործավարութեան կարծիքը պիտի առնուի։

** Շահատուրքի նոր օրէնքին համաձայն, տուրքէ ենթակայ չեն այն դպրոցները որ նոյնութեամբ կը գործադրեն կրթական ծրագիրը։ Եթէ ոչ - թուրք դպրոցները ազատ չհամարուին, միայն Էսաեան վարժարանը տարեկան 8000 ոսկի տուրք պիտի վճարէ, ինչ որ կը նշանակէ փակել դպրոցը։

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԷՍԱԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կրթական տնօրէն Հայտար պէյ եւ ուսուց. տնօրէնութեան պաշտօնատար մը, ընկերակցութեամբ երկու ուսուցչ. պաշտօնեաներու, Էսաեան վարժարան երթալով, ուղղուեցան վերի յարկի սրահը, եւ խուզարկութիւն կատարեցին բեմին ներքեւ, ուր կը պահուին գործածութենէ դադրած տոմարներ ու տետրակներ։ Քննութեան ներկայ գտնուեցաւ տնօրէն Պ. Մեսրոպեան եւ բացատրութիւններ տուաւ։ Մէկ երկու գիրքեր գրաւուեցան, որոնց գոյութենէն բոլորովին անտեղեակ ըլլալը յայտարարեց տնօրէնը։ Տեղեկագիրը պատրաստուեցաւ, զոր ստորագրեցին ներկաները եւ Պ. Մեսրոպեան ալ։ Բոլոր գիրքերը միասին տարին։

Էսաեանի շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ այդ գիրքերը զատ վերջին օրերը գոյութիւն չունէին այնտեղ, քանի որ այդ պահարանը գործածող ներքին պաշտօնեան չէր տեսած, ուստի թէ նամար նետուած պիտի ըլլան։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Յունիս 16ին Պոլսոյ Իրաւական Բ. ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեանի խնդիր դատը։ Նէճմի պէյ խօսք առնելով պարզեց դատական փուլերը։ Վճռաբեկը,— ըսաւ,— առէլ առաջ ընդունեց թէ Պատրիարքը այդ կտակագրին «միւթէվէլլի»ն է, իսկ դատարանը որոշում տուաւ խնդրը վերադարձնելու, նկատելով որ եղածը ապօրէնի ոտնձգութիւն մըն է։

Կտակակալութեան դիմումին վրայ, վճռաբեկը որոշեց որ քննուի միայն այն կէտը թէ կտակը ներկայիս գործադրելի՞ է։ Արդ, կտակը կը գործադրուի, քանի որ Սանասարեան վարժարանը գոյութիւն ունի պաշտօնապէս, յանձին «Կեդրոնական - Սանասարեան»ի։ Հայերէն «կեդրոնական» բառը կը նշանակէ «միջերկ», եւ այսօր այդ վարժարանը հաստատուած է Պոլսոյ բոլոր թաղերուն կեդրոնը։

Միւս կողմէ կայ Սվազի կուսակալութեան մէկ պաշտօնագիրը, որով կը հաստատուի թէ Սանասարեանը Երզրումէն Սվազ փոխադրուեցաւ։

Կտակակալութեան փաստաբան Սէնիհատին պէյ յայտնեց թէ Սանասարեան անունով դպրոց մը գոյութիւն չունի այսօր։ Կարգ մը երկրորդական պաշտօնեաներու ձեռքով փորձեցին այդպիսի ձեւ մը տալ, բայց չյաջողեցան։ Կեդրոնականը, որուն անունին ուզեցին կցել Սանասարեանը, հիմնուած է 1886ին։ Կրթական գործավարութեան պաշտօնագրին վրայ, կրթական տնօրէնութիւնը ետ ուզեց տրուած արտօնութիւնը եւ հրամայեց վերցնել «Սանասարեան» անունը, ինչպէս նաեւ այդ անունով կնիքները։

Նէճմի պէյ կրկին խօսք առնելով ըսաւ թէ Սանասարեանի արտօնութիւնը պաշտօնապէս տրուած է, եւ իրենք արդէն դատ բացած են Կրթ. տնօրէնութեան դէմ, փորձուած ջնջումը ապօրէնի գտնելով։ Մենք պաշտօնական պաշտօնագրով, հաշիւներով եւ ուրիշ փաստերով կրնանք հաստատել թէ կտակին բոլոր պայմանները կը գործադրուին։

Սէնիհատին պէյ գիտել տուաւ թէ կտակագրին մէջ միայն Սանասարեան յիշատակուած է, իսկ «Կեդրոնական-Սանասարեան»ը տարբեր է։

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Յուլիս 4ին, որպէսզի դատարանը քննէ բոլոր պարագաները եւ ատոր համաձայն որոշում տայ։

ՄԱՄՈՒԼ

Մոռացուած Ներգաղթ

••••

«Ապարէջ» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (1 Յունիս).

— «Աւելի առաջ առիթ ունեցած ենք մատնանշելու այն չարիքը, որ կը սպառնայ հիւսիսային Սուրիոյ, ուր կ'ապրի մօտ հարիւր հազար հայութիւն։

Թանձրացած մթնոլորտը փարատելու դիտումով, Բ. Կոմիսէրութիւնը հրատարակեց պաշտօնական հերքում մը։ Սակայն դէպքերը աւելի պերճախօս են, քան պաշտօնական հերքումները ու հանդարտեցուցիչ տեղեկատուութիւնները։

Այդ հերքումէն յետոյ էր որ Այնթապի կուսակալը պաշտօնապէս այցելեց Անտիօք, ուր, համաձայն տեղեկութիւններու, տեղի ունեցան այնպիսի ալա - թուրքա ցոյցեր տեղական թուրք բնակչութեան կողմէ՝ անարգել, որ խիստ յատկանշական են։

Ըսած էինք թէ Թուրքիոյ յաւակնութիւններուն եւ հզօր պետութեան դիւանագիտական սակարկութիւններուն դէմ ամէնէն զօրաւոր արգելիչ պատնէշը պիտի ըլլայ Հայերու եւ Արաբներու սերտ գործակցութիւնը Սուրիոյ մէջ։ Բայց ասիկա միայն ժամանակաւոր դարման մը կրնայ ըլլալ այդ շրջանի հայ բնակչութեան տեւական ապահովութեան եւ խաղաղութեան տեսակէտէն։

Ապահովութեան ամենազօրաւոր դարմանը պիտի ըլլայ ՆԵՐԳԱՂԹԸ։ Եւ մասնաւորապէս ներգաղթը սկսելով այս շրջանէն ամէնէն առաջ։

Այս ձեւի ըմբռնումով ներգաղթի մը համար անհրաժեշտ են երկու պայմաններ.

1. Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը պէտք է ունենայ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԱՆԽՈՐՈՇ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ։

2. Սփիւռքի հայ ժողովուրդի ամբողջութեան կազմակերպեալ օժանդակութիւն՝ առանց հերթափոխի կամ ֆրիւտոնեայի խտրութեան։

Դժբախտաբար այս երկու հիմնական յծակներն ալ կը պակսին կանոնաւոր եւ ծրագրուած ներգաղթին համար։

Երեւանի կառավարութեան ներգաղթի ձեռնարկը, եթէ հիմնական քաղաքականութիւն մը ըլլալէ, կապուած է պատահականութեան, կախեալ զայն այս ու այն ձեռնարկին եւ կամ արտասահմանի աջակցութեան։ Աւելին, կառավարութեան մտածումով՝ ներգաղթը ո՛չ թէ բնական իրաւունք մը, այլ շնորհ մըն է արտասահմանի աշխատաւորութեան։ Չըսենք այլեւս իբրեւ զէնք մը քայքայելու արտասահմանի ազգային կազմակերպութիւնները եւ ուժեղացնելու բոլշեւիկեան չարաշուք պրոպագանդը դաշնակցութեան դէմ։

Նոյնքան ծանր ծեւով կազմակերպուած է նաեւ սփիւռքի հայութեան օժանդակութիւնը, յանձնարարութեամբ նոյն կառավարութեան, որ շօշափելի արդիւնք մը տալէ հեռի եղած է։

Ամերիկայի մէջ՝ ներգաղթի հանգանակութիւնը յանձնուած էր Հօկին։ Համաձայն խնամի մամուլին յայտնութեան. Միացեալ Նահանգներու ամբողջ տարածութեան վրայ, կը հանգանակուի ընդամէնը վեց հազար քանի մը հարիւր տոլարի ողորմելի գումար մը, որուն 60 — 70 առ հարիւրը կը գործածուի վարչական ծախսերու վրայ։

Նոյնքան ծանր եղաւ Բարեգործական Միութեան ձեռնարկած ներգաղթի յատուկ հանգանակութիւնը, որուն արդիւնքը եղաւ քանի մը հազար տոլարի ողորմելի գումար մը՝ բոլոր գաղութներէն։

Այս ձեւով, ներգաղթի ձեռնարկը վերածուած կ'ըլլայ ողբալի ծաղրանկարի մը, որ կամքէ անկախ պատճառներու հետեւանք չէ բնաւ, այլ ներգաղթի հիմնական ու մտածուած քաղաքականութեան մը պակասին։

Տասնեակ տարիներու ծաղրանկար ներգաղթի ձախողանքներէն յետոյ, յոյս կրնա՞նք ունենալ թէ կառավարութեան մտայնութեան մէջ բան մը փոխուած պիտի ըլլայ, եւ ներգաղթը պիտի կազմակերպուի որոշ ու հետեւողական ծրագրով, ոչ իբրեւ շնորհ մը, այլ իբրեւ բնական իրաւունք գաղութներու հայ աշխատաւորութեան, ու ամէնէն առաջ հիւսիսային Սուրիոյ հայ աշխատաւորութեան»։

«Մայիս 28»ը Ալպանիոյ մէջ

— o —

ԹԻՐԱՆԱ, (Յապաղած). — Երկրորդ անգամ ըլլալով այս տարի դարձեալ ընկ. Յ. Գուռնազեանի բնակարանին մէջ տօնեցինք «Մայիս 28»ը ընտանեկան շրջանակի մէջ։

Որոշեալ ժամուն երբ հրաւիրեալները ներս կը մտնէին գեղեցիկ ընդարձակ սրահը, շատ հաճելի անակնկալով մը տեսան պատէն կախուած մեծադիր եռագոյնը, զոր տարիներէ ի վեր կարօտցած էինք։

Հանդիսականները բոլորուեցան ճոխ սեղանի մը շուրջ ու երեկոյթը սկսաւ ալպանական եւ հայկական քայլերգով զոր հանդիսականները ունկնդրեցին յոտնկայս։

Ճառեր արտասանեցին ընկերներ Յ. Գուռնազեան, Ալէքսանեան եւ Ալպանացի մտաւորական մը։

Ընկ. Գուռնազեան նկարագրելով հանրապետութեան տապալումը, շարունակեց.— «Բայց աւաղ, մեր հանրապետութիւնը հազիւ սկսած էր քալել իբրեւ երեխայ մը, երբ յանկարծ քար մը կը դիպի իր մատղաշ ոտքերուն տակ, երախան կ'իյնայ, կը վիրաւորուի ու կը կորսնցնէ իր քալելու յատկութիւնը։ Ահա այդպէս եղաւ մեր հանրապետութիւնը։ Հազիւ երկու տարի, համայնավարական 170 միլիոնոց ահաւոր ժայռակոյտ մը վիրաւորեց իր ոտքերը։ Բայց վիրաւորուեցաւ, ոչ թէ խորտակուեցաւ։ Մենք կորսնցուցինք մեր անկախութիւնը։ Բայց այդ օրէն ի վեր մենք շատ աւելի ուժով եւ կամքով փարած ենք այդ գաղափարին։

Արտասահմանի մէջ, այս իրիկուն, վաղը եւ դեռ շաբաթներ շարունակ պիտի տօնուի «Մայիս 28»ը։ Ապացո՞յց կ'ուզէք, ահաւասիկ մենք որ կրնանք համարուիլ ամէնէն փոքրաթիւ գաղութը, ահա ձեզի եռագոյն, ահա «Մեր Հայրենիք»ը, ահա Մայիս 28ը։ Մենք հիմա աւելի կապուած ենք մեր անկախութեան, որովհետեւ մենք տեսանք, շօշափեցինք, ճաշակեցինք զայն։ Հայրենակիցներ, վերջերս անդարձ հեռացաւ Հայաստանի անկախութեան համար ամբողջ 40 տարի իր միտքն ու կեանքը մաշեցնող Միքայէլ Վարանդեանը։ Կատարենք մեր պարտքը, յոտնկայս յարգելով անոր յիշատակը»։

Նուագներէ եւ երգերէ յետոյ, ընկ. Յ. Ալէքսանեան ալ ճառ մը խօսեցաւ, վերլուծելով անկախութեան գաղափարը շատ յատկանշական տեսակէտով մը։ «Բարեկամներ, անկախութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հանգիստ եւ ազատ ապրելու միտքը։ Ուրիշ խօսքով անկախութիւնը տեսակ մը ազատութիւն որմէ չեն կրնար խուսափիլ մարդիկ։ Մանաւանդ վերջին տարիներս անկախութիւնը մարդոց համար դարձած է եւ պէտք է ըլլայ մահու եւ կեանքի խնդիր։ Տնտեսական այս բարդ կացութիւնը չէզոքած է եւ ստորութիւնը անոնց մէջ որ ունին այդ անկախութիւնը։ Արտասահմանի մէջ ծուլացած է ատելութիւնը օտարներու հանդէպ։ Ալպանացիներն անգամ որ շատ կը համակրին Հայերուն, երբեմն զգալի կը դարձնեն մեր օտար ըլլալը։ Մենք դատապարտուած ենք կամ մեր երկրին մէջ անկախ ապրելու եւ կամ ողջ ողջ մեռնելու»։

Երեկոյթը տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 2։ Հանդիսականները պարեցին, երգեցին ու զուարճացան։

Տուրրացցոյի հայրենակիցները որ հրաւիրուած էին, կարեւոր արգելքով մը չկրցան ներկայ ըլլալ, բայց շատ սիրուն նամակով մը իրենց մաղթանքները կը յայտնէին։

Հանդիսականները գոհունակ բաժնուեցան, համբուրելով եռագոյնը։

ՏԻՐԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ ու թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ու մելանով։

բիայէն, Ն.Ծ.) ,որ կը վկայէ թէ օթոմոպիլի նորոգող է եւ երեք տարիէ ի վեր անդամ 181րդ փողոցի Ս. Խաչ եկեղեցիին, ուր ըՋըՐ է (դռնապան)։ Վկայի աթոռէն վար առաջնորդուելով ցոյց տուաւ եւ ձեռքը դնելով ամբաստան-եալներուն վրայ յայտնեց թէ դեկտ. 24ի սպանութեան օրը Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ տեսած է Լէյլէկեանը, Սարգիսեանը, Զատիկեանը, Միհրճանեանը, Զալըգեանը եւ Սարաֆեանը։ Թէ այդ օրէն առաջ եկեղեցիին մէջ երբեք տեսած չէր Սարգիսեանը։ Թէ կասկածելով հետեւած է Սարգիսեանի շարժումներուն եւ եկեղեցիէն դուրս տեսած է որ ան աչք կ'ընէր հեռու անկիւն մը կեցած երկու անձերու։ Թէ՝ ան եկեղեցիին մէջ նստած էր 5րդ կամ 6րդ նստարանին վրայ աջ կողմը, թեւին անկիւնը եւ դուրս կ'երթար կուգար։

Համփալեան բսաւ թէ Զալըգեան եւ Սարաֆեան նստած էին 3րդ նստարանին ձախ կողմը։ Ինք եռեւնին էր եւ տեսած է որ Զալըգեան եւ Սարաֆեան աչք կ'ընէին Լէյլէկեանին ու Սարգիսեանին։ Թէ՝ Դուրեան սրբազան պատարագի թափորով ներս մտնելով անցած էր անոնց նստարանէն, բայց Զալըգեան ու Սարաֆեան իրենց տեղէն ելլելով անոր ետեւը գացին։ Ինք՝ վկայ Համփալեան ջանացած է բռնել զանոնք։ Իսկ 5րդ նստարանէն Լէյլէկեան ցատկած է սրբազանին վրայ։ Գալով Միհրան Զատիկեանի, ան՝ թէեւ ձախ կողմը նստած էր, բայց ինչպէս եղած է չի գիտեր, աջ կողմէն ցատկած է սրբազանին վրայ եւ բռնած է կուրծքէն ու կռնակէն։ (Վկան դատարանի պաշտօնեայի մը վրայ ցոյց կուտայ Զատիկեանի բռնելու կերպը)։ Այդ միջոցին Գ. Համփալեան մեծապէս յուզուած էր։

Ժամը 4 ըլլալով դատավարութեան շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ վաղուան։

»»»· ·«««

Մոսկուա կը վերակազմէ պատերազմական գործավարութիւնը

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԱՆՈՒՆԻ ԵՒ ԿԱՐԳ ՈՒ ՍԱՐՔԻ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն յունիս 20էն վաւերացուց պատերազմական պաշտօնատան վերակազմութեան ծրագիրը։ Նոր կարգադրութեամբ ,ջնջուած է ռազմական յեղափոխական խորհուրդը ,իսկ պատերազմական գործավարութիւնը պիտի կոչուի «Նարկոմոպորոնա».— Պաշտպանութեան գործավարութիւն։ Զօր. Վորոշիլով կը մնայ գործավար, երկու փոխանորդներով, Կամարնիկ եւ Թուխաչեւսկի։ Ջնջուած է պատերազմական գործավարութեան «կոլլեգիան» (խորհրդակցական մարմին), համաձայն մարտ 15ի հրամանագրին որով կը ջնջուին բոլոր գործավարութեանց այդ կարգի մարմինները։ Պիտի կազմուի զինուորական նոր խորհուրդ մը, 40—70 անդամներով։

Նոր ճռաճանգ՝ «սատարմ-ֆեմերմ»ի

Գ. Ակուլով, Խ. Միութեան պետական դատախազը, շրջաբերական մը ուղղելով նահանգային դատախազներու, կը հրամայէ աւելի խստօրէն հետապնդել աշխատիքներ, որոնք «դասակարգային պայքար» կը մղեն գիւղերու մէջ։ Պետական դատախազը կ'ըսէ թէ վերջերս աւելի յաճախադէպ դարձած են հունձքերը պահպանող ջոկատներու դէմ սարքուած աշխատանքներն ու թշնամական յարձակումները, մանաւանդ Սեւ Ծովերու շրջանին եւ մասամբ Ուկրայնայի մէջ։ Դասակարգային թշնամիները պայքարը մասնաւորապէս կ'ուղղեն «պիոնէրներու» դէմ (սկաուտ), որոնց յանձնուած է հունձքերու պաշտպանութիւնը, ինչպէս եւ կոմսոմոլներու թեթեւ հեծելազօրքին դէմ, որոնք գիշեր ցերեկ արմտիքի գողեր կը փնտռեն ցորենի դաշտերուն մէջ։ Պետական դատախազը կը պահանջէ արագօրէն եւ անողորմաբար գործադրել գերագոյն պատիժը։ Ամէն դատախազ պէտք է անմիջապէս իրեն յուր տալ բռնուած եւ պատժուած աշխատիքներու մասին։

Ֆրանսա եւ Ռումանիա կը ցնծան

ԶՕՒՏԻ ՀԱՆԴՈՒՐԺԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՆՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի օր բացառիկ նիստ մը գումարեց Ռումանիոյ խորհրդարանը, ի պատիւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին, որ այս առթիւ պատուակալ քաղաքացի հռչակուեցաւ։ Բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, ճառ մը խօսեցաւ Գ. Թիթուլէսքօ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, ըսելով.

— «Հաշտութեան դաշնագիրները հազիւ ստորագրուած, լսեցինք ձայներ որոնք յանուն արդարութեան կը պահանջէին անդամահատել մեր ազգային ժառանգութիւնը։ Մարդիկ ամբողջ հազար տարի թոյլ տուին որ օտար լուծի տակ պահեն մեր ցեղակից եղբայրները, եւ դաշնագիրներու ստորագրութենէն հազիւ տարի յետոյ հանդիսաւորապէս կ'ըսեն մեզի թէ դաշնագիրները յաւիտենական չեն։ (Խօսքը ուղղելով Գ. Պառթուի), պարոն նախագահ, յանուն ռումանական ազգին, պարտականութիւն կը սեպեմ յայտարարել, ձեր ներկայութեամբ եւ ամբողջ աշխարհի աչքերուն առջեւ որ, եթէ երբեք մարդիկ միտքէ կ'անցընեն մէկ քառակուսի հող պահանջել մեր ներկայ սահմաններէն, Ռումանացիներու անյեղլի պատասխանը պիտի ըլլայ,— ՈՉ, Ո՛Չ, ԵՐԲԵ՛Ք»։

Այս յայտարարութիւնները ընդունուեցան որոտընդոստ ծափերով։ Յետոյ խօսք առաւ Գ. Պառթու—որ պատմելէ յետոյ Կարոլ թագաւորին հետ ունեցած խօսակցութիւնը յայտարարեց

—«Հաշտութիւնը ձեզի վերադարձուց այն սահմանները որ ձեզի կը պատկանէին։ Անոնք ձեր սեփականութիւնը պիտի մնան։ Գիտցէք որ եթէ դպչին ձեր մէկ քառակուսի սանթիմէթր հողին, Ֆրանսա ձեր կողքին պիտի ըլլայ։ Դուք պիտի ունենաք Ֆրանսայի աջակցութիւնը, ձայնը եւ սիրտը»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Երեքշաբթի, ժամը 8.30էն, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգերու քննութիւն։

ՎԻԷՆԻ Կամիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու Քրիստափոր, Մուրատ եւ Ռոստոմ (Շառ) բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին Նամակ Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ՓԻՐՕՅԻ Բարգէն Սիւնի խումբի ընկերական ժողովը, վաղը կիրակի Սալէնի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓՕՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ Կարին ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի, ընկեր Նիկողոս Կըկըղեանի բնակարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։Տեղի կ'ունենայ պատգամաւորիընտրութիւն.Ժողովէն վերջ նոր թեկնածուներ կրնան ընդունուիլ։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Անտոք» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Կեփին», «Կոնցլօւ Սէն Շամօնի «Վարուժան» խումբը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Դուրեան Գրադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Քաւարեան խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ Տան մէջ։ Օրակարգ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը։

ՎԱԼԱՆՍԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ թերեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի յիշատակին

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salle de GÉOGRAPHIEի մէջ 184, Boulevard St. Germain:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Ս ՍԱՍՈՒՆԻ (ֆրանսերէն

Յարգանքի խօսք՝ ընկերվարական Միջազգայնի Գործադիր Մարմնի անդամներու կողմէ՝

ԱԲՐԱՄՈՎԻՉ (Ռուս Սոցիալ-դեմոկրատ)

ՍՈՒԽՈՄԼԻՆ (Սոցիալ-յեղափոխական)

ԿՎԱՐՑԽԻԱՁԷ (վրաց Սոցիալ-դեմոկրատ)

JEAN LONGUET ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ եւ Mme. SERVOIS (ջութակ), Mr SAUVANON (ջութակ), Mlle HOLTLUS (թաւջութակ), Mr Hantzberg (դաշնակ).

Կը նուագեն Chopinէն, Haydenէն, Godelէն եւ ԿՈՄԻՏԱՍէն.

Կ'արտասանէ օրիորդ ՍՈՄԱՆՃԵԱՆ

Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ ԶԱՀԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

վաղը կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին

Շավիլ, Salle Palmi մէջ, 114 Grande Rue

Կը խօսին՝ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ընկերուհի ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ փարիզահայ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Ընկ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի

Խմբական սիրուած երգեր

Օր. Հռիփ. Քնեազեան եւ Գ. Գր. Մէլիքէրեան (մեներգ)

Հայկական շուրջպարեր, լեռնական եւ կովկասեան պարեր «Սիփանի» կողմէ, մասնակցութեամբ Թառիսթ ՌՈՒԲԷՆի։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղ. միջոց.— Pont de Sèvres մէթրոյէն առնել թիւ 1 Թրամ. եւ իջնել Ancien Mairie. կամ Սէն Լազարէն կառախումբ իջնել Chaville-R D

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԺԻՐԼԻԷՆ ԱՆ ՍԷՆԹ ԱԼՓԱՆԻ «ՎՐԷԺ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

Ֆլավիալ, Ռոզին տէ Կոշէի ընդարձակ ծառաստանին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւայլն։

Կը հրաւիրուին Փրիվալի եւ շրջաններու հայրենակիցները։

Մուտքը ազատ է։

ՓԱՐԻԶԻ Վրացիներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ վաղը, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 5ին, Փորթ Սէնթ Ուէն (Մէթրօ՝ Փորթ Քլինեքուռ), տեղի պիտի ունենայ Սգահանդէս՝ ի յիշատակ Վրաց ազգային հերոս իշխան ՉՈԼՈՔԱՇՎԻԼԻի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ — Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց Մայր — Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Սրբոց Թարգմանչաց Սահակի եւ Մեսրոպի տօնին առիթով վաղը Կիրակի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի եւ Հոգեհանգստի մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Եկեղեցիին հիմնադիր - բարերար Գ. Վ. Խօրասանճեանի ողբացեալ կողակցին յիշատակին.

Արարողութեանց պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հալէպի Առաջնորդ ԳԵՐ. Տ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը ութին, 130, Rue Boileau Արարկիրի դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր հարցեր.— Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, կեդր. վարչութեան հրահանգներու ընթերցում, անդամներու պարտականութիւնները եւն.։

Ներկայանալ անդամներու ղրկուած հարցարան-քարթերով եւ ըլլալ խիստ ճշդապահ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան Վարչութեան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 6 Րիւ Փըթիթ Մարի, ճաշարան Արարատի մէջ։

Զ. Ռ. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի ըդհ. ժողովը վաղը, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Գար տիւ Նկյամի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը պատրաստած էր տօնելու Տարօն - Տուրուբերանի անկման 19րդ տարեդարձը՝ Յուլիս 8ին, սակայն անակնկալներու պատճառաւ յետաձգուած է Յուլիս 29ին կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին։ Կը խնդրենք հասարակութենէն եւ կուսակցութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն եւ առանձին յայտագրով

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԲԻՒԹԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ Վերաշինաց Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 1 Bld. du Gommier Bar du Noaillesի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այսօր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 181, Գուրս Լաֆայէթ, Թաֆէ տը լա Կառի Նորքնատրանը։ Օրակարգ.— Շրջաբերականի ընթերցում եւ ընթացիկ հարցեր։ Ներկայանալ անդամատետրով եւ արտշեալ մասամբ

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameme, PARIS (13e.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 15 ՅՈՒԼԻՍԻՆ

ԺԱՄԸ 2էն ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎՐԺ.ի ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՓԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

26, Rue de Troyon, Sèvres.

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար անուանի արուեստագէտներու։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ 10 ֆրանք եւ 5 ֆրանք տղայոց։

Հաղորդկց. միջոցներ.— Թրամուէյ թիւ 1, եւ մէթրօ՝ Pont de Sèvres.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ա. Մակարեան շարժանկարը

Կը ցուցադրուի COEUR D'EXILÉ

ԱՔՍՈՐԱԿԱՆԻ ՍԻՐՏ

Վաղը Կիրակի ցերեկ. ժամը 3ին եւ իրիկուան ժամը 9ին

ԼԸ ՖՈՒԱՅԷ Սէնէմային մէջ, 90 Ռիւ տ'Օպաներ

(Հայ կաթոլիկներու Նոր եկեղեցիին կից)

ՍԷՆԱՐԻՕ Ս. ԱՋԱՐԵԱՆԻ

Ցուցիչ տռամ 2250 մեթր երկարութեամբ մապաւէնով

Այս ֆիլմին իրենց մասնակցութիւնը բերած են խիստ ծանօթ դերասաններ եւ դերասանուհիներ։

կը ներկայացուի նաեւ, ղեկավարութեամբ Ց. ՂԱԶԱՐԵԱՆի «ՆԱԽ ՄԵՌԱՆ, ՅԵՏՈՅ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ» կատակերգութիւնը

Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆրանք։ Բ. կարգ 5 ֆրանք։

Գ. Պէրնար ՎԱՀԷ, իրաւաբան ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու, Յունիս 28ի հինգշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին ֆրանսերէն բանախօսութիւն մը պիտի տայ Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ նիւթ ունենալով ՄԱՄՈՒԼԻ ՕՐԷՆՔԸ (1881 յուլիս 29) ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋՈՑԱՒ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՈՃԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՅԱՆՑԱՆՔՆԵՐԸ (դրդում ոճրագործութեան եւ հրապարակային անուանարկութիւն եւ վիրաւորանք). ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏԻԺ։

Սրահին դռները հասարակութեան համար բաց պիտի ըլլան ժամը 8.15էն սկսած։ Սահմանափակ թիւով տոմսակներ հանուած են, պէտք է անմապարել եւ տեղ ապահովել։

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ 3 ՖՐԱՆՔ

Յունիս 10էն սկսած տոմսակ կարելի է ապահովել Գրն. Գ. Վահէի գրասենեակէն, 94, ռիւ. Սէն Լազար, Փարիզ, (Կառ Սէն Լազար) «Յառաջ»ի խմբագրատունէն եւ Սօսիէթէ Սավանթի դռնապանէն։

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: COLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	-
Ամերիկա	200 »	100 »	-
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 24 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ · 10e Année Nº 2530

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՐՇԱԿԱՀԱՐ ԽՈՒԺԱՆԸ

Պատկե՛ր պատկե՛ր: Արժանի չարժանկարի վերածուելու: Նոյն իսկ օտար լեզուի թարգմանուելու:

Որովհետեւ, իսկապէս հայկակա՞ն է եւ պատմական:

Եւ օրէ օր կը գունաւորուի, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» տպագրութեանց կ'արժանանայ պատկերը: Տեսակ մը գաղափարներու «սըմփինկ», աննախընթաց եւ անգերազանցելի:

Ամէն տարի տօնական օրերուն, դաս մը մարդիկ եւ իրենց հոգեւոր հայելին՝ մամուլը՝ ասպարէզ կ'իջնեն դիւցազնական տքնութեամբ եւ միջնադարեան մոլեռանդութեամբ, ծաղրելու, նախատելու, մանրացնելու, մոռացութեան տալու համար ինչ որ կապ ունի ժողովուրդի հոգեկան վերածնութեան եւ ազգային – քաղաքական վաստակին ու ճիգերուն հետ:

Տարին տասներկու ամիս ալ, ուրիշ բան չէ իրենց ըրածը: Բայց կատաղութիւնը գերագրական աստիճանին կը հասնի տօնական օրերուն: Նոյն իսկ Ապրիլ Տասնըմէկի առթիւ:

Եթէ չհետաքրքրուիս, մէկ միլիոնի յիշատակի տօնն անգամ պատմութեան պիտի յանձնեն:

Բայց որովհետեւ յորդահոսան ալիքներ են որ կը մռնչեն իրենց բոլորտիքն ու իրենց գլխուն վերեւ, քէն ու վրէժ կը լուծեն ... ձեռնպահ մնալով: Կամ բանկալին, ռէքոտէքին ու դպրաց դասուն վստահելով այս համաժողովրդական տօնակատարութիւնը:

Աւելի պժգալի է պատկերը՝ անկախութեան հռչակման տարեդարձին առթիւ:

Թողո՛ւնք անցեալ տարիներու խեղկատակութիւնները եւ առնենք միայն այս տարուանը:

Պատկե՛ր, պատկե՛ր: Արժանի չարժանկարի վերածուելու...

Մարդիկ արիւն – քրտինք մտած՝ պեղումներ կը կատարեն դեղնած թուղթերու, այլ մանաւանդ իրենց խղճի պտուկին մէջ, կարելի եղածին չափ սեւցնելու, արժէքէ զրկելու, իբրեւ օտարոտի պատահմունք մը ներկայացնելու համար Մայիս 28ը:

— Ի՞նչ անկախութիւն, ի՞նչ յաղթանակ... Ռուսը քաշուեցաւ, Գերմանը օգնեց, Թուրքը հրամայեց...

Կը փորձուիք հարցնել անշուշտ.—

1. Հապա ինչո՞ւ կը տօնէիք երէկ, 1918 Մայիս 28էն մինչեւ 1921՝ Թուրքիոյ մէջ, իսկ դեռ բաւական ատեն՝ աշխարհի պողոտաներուն վրայ:

2. Ի՞նչ կը նշանակէին այն ատեն, ձեր բերանացի ճառերն ու գրաւոր փառաբանութիւնները, հեռագրական եւ լրագրական ցուցահանդէսները:

3. Այն ատեն սերտած չէի՞ք պատմութիւնը: Չէի՞ք իմացած որ Ռուսը քաշուեցաւ, Գերմանը օգնեց, եւ ունեցանք հանրապետութիւն, — այսինքն ափ մը հող՝ մեր ոտքին տակ:

Ողբացեալ Շահրիկեանը այս երեք հարցումները պիտի վերածէր մէկի, եւ պիտի աղաղակէր, անողոք չորութեամբ.

— «Նրանք երէ՞կ էին սուտ թէ այսօր: Ես ասում եմ,— նրանք սուտ էին ե՛ւ երէկ, սուտ ե՛ւ այսօր»:

Պիտի կրնայի՞ք ուրիշ բացատրութիւն գտնել, փորձելով տրամաբանութեան բոլոր խաղերը:

Հարցը այլ եւս Մայիս 28ը տօնելու – չտօնելու մասին չէ: (Կարգ մը կամկար բանդէտներ խոհեմութիւն կը սեպեն անտեսել տօնակատարութիւնը, որպէսզի չվիրաւորուի՛ Երեւանի «բարեխնամ» կառավարութեան իշխանութիւնը):

Հարցը բարեփոխուա՞ծ է այժմ: Հոլովելով, հոլովելով մարդիկ այսօր յանգած են բոլշեւիկեան եզրակացութեան մը,— եղածը «պատահմունք» մըն է. ուստի չարժեր արծարծել ամէն տարի, իբրեւ ազգային յաղթանակ:

— Հապա Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէ՞ն, պիտի հարցնէք: Տասներկու հազար հայ զինուոր ճակատ ճակտի 35,000 Թուրք զինուորի դէմ, օրհասական պայքար յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան...:

— Է՜հ, այո՛, բայց ... պատահմունք էր, պատահմունք:

— Բայց ի՞նչպէս ծնաւ ներկայ կորիզը: Ի՞նչպէս եղաւ որ, երէկ Հայաստանի տարածութեան վրայ, Հայն ու Թուրքը իրար կը հաւասարակշռէին համրանքով, իսկ 1920էն ի վեր այդ երկիրը կատարեալ Հայոց է, հարիւրին 85 համեմատութեամբ, եւ Թուրք տարրը կը կազմէ միայն 80–90,000 հոգի... (Այն ալ խորհրդային իշխանութեան օրով աւելցած):

Դեռ բազմաթիւ հարցումներ կրնաք շարել, քաղելով պատմութենէն եւ օրուան իրականութենէն, գրգռելու համար իրենց մարդկային եւ ազգային արժանապատուութիւնը:

Անօգո՛ւտ: Պատասխանի փոխարէն, ձեր դիմացը պիտի գտնէք խորշակահար խուժան մը, որ կը մռլտայ, կը քրթմնջէ, կը խռկայ, կը ժխտէ եւ թթու նայուածքներ կ'ուղղէ նոյն իսկ համատարած խանդավառութեան առջեւ:

Աթէնքի Լեւափոխանը խանդավառութեամբ կ'ոգեկոչէ «ազատութեան երիվարը», յանձնարարելով միութիւն՝ բռնելու համար անոր բաշերէն:

Յունաստանի պատերազմական նախարարը պատիւ կը սեպէ մասնակցիլ եղբայր ժողովուրդի անկախութեան տարեդարձին:

Սելանիկի քաղաքապետը ձեռքը ուղղած հայկական դրօշին, հանդիսաւորապէս կը պանծացնէ զայն իբրեւ «հայկական խաչակիրներու խորհրդանշանը»:

Հայկական բազուկին փառքը եւ ինքնավստահութիւնն ու հաւատքի յոյզերը հազարներ ու հազարներ կը վարակեն, ամէն տարի եւ ամէն գաղութի մէջ:

Միայն խորշակահար խուժանն է որ աղէ արձան դարձած՝ ոչ յառաջ կրնայ նայիլ, ոչ ալ ետ:

Ի՞նչ լաւ բնորոշած է ողբացեալ բարի քրիստոնեան, փրոֆ. Գայայեանը,— «ազգային ներքինիներ»...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»»··«««

Երեք կիներ եւ մէկ այր կը վկայեն սպանութեան պարագաներու մասին

ՉՈՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 13 յունիս.— Այսօրուան դատական նիստը սկսաւ վէճով մը՝ դատաւոր Գորրիկընի եւ պաշտպան փաստաբան Շերիտընի միջեւ: Վերջինը յայտնեց թէ ըստ օրէնքի նորագոյն տրամադրութեանց, դատախազութիւնը պարտաւոր է պաշտպան կողմին ներկայել այն բոլոր յայտարարութիւնները եւ սկզբնական վկայութիւնները զորս վկաներն ըրած են ոստիկանութեան եւ դատախազութեան: Դատաւոր Գորրիկըն համաձայն չգտնուելով, դատարանէն դուրս հանեց 14 երդուեալները, այս հարցը վիճաբանութեան ենթարկելու համար պաշտպան կողմին հետ:

Այնուհետեւ վէճի հանգամանք ունեցող խօսակցութիւն մը սկսաւ երկու կողմերուն միջեւ: Դատաւորը կը պնդէր թէ եղած դատակարգը (փրօսէտիւռ) ուղիղ է, իսկ Գ. Շերիտըն աւելի յամառօրէն կ'առարկէր անոր սխալութիւնը, ցոյց տալով գրաւոր օրէնքը եւ իր պնդումը հաստատող օրինակներ:

Պահ մը այն տպաւորութիւնն ունեցանք թէ երկար պիտի տեւէր վէճը, սակայն քիչ ետք երդուեալներու մուտքով դատը վերսկսաւ: Այդ պահուն չկրցանք իմանալ վէճին արդիւնքը:

ՀԱՄՓԱՐԵԱՆ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԻ

Ժամը 10.45ին պաշտպան փաստաբան Շերիտըն սկսաւ վկայ Համփարեանի հարցաքննութիւնը, որ կէս մնացած էր երէկ կէսօրէ ետք:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ինչպէ՞ս տեսար Չալըգեանի եւ Սարաֆեանի աչք ընելը 6 նստարան հեռու նստած մէկու մը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ծռեցայ եւ տեսայ:

- Դուք ռամկավա՞ր էք: (Փաստաբանը անգլերէն ramgavar կ'ըսէ):

— Ի՞նչ է ռամկավարը: (Անգլ. հնչումով՝ ըմկէվըր):

Լսած չէ՞ք ռամկավարներու մասին:

— Ոչ: (Թարգմանը հայերէն «ռամկավար» կը հնչէ եւ վկան կը պատասխանէ.

Այո, ըսել ուզելով թէ կը հասկնայ հիմա, բայց ինք ռամկավար չէ:

Ամբողջ դատական կազմը եւ ունկնդիրները կը խնդան:

Վկայ Համփարեան պատասխանելով Գ. Շերիտընի հարցումներուն, կը յայտնէ թէ դեկտեմբեր 24ին Ս. Խաչ եկեղեցւոյ պատարագի թափօր սկսած ատեն երբ դեռ բան մը պատահած չէր, նստարանին վրայ ելած կը դիտէր եկեղեցին գտնուող օտար դէմքերը: Ապա կ'ըսէ թէ վերջին երեք ամիսներու ընթացքին բնաւ խօսած չէ Սրբազանին թիկնապահ Կորկոտեանի եւ վկայ Ս. Տէմիրճեանի հետ: Երէկ ալ խօսած չէ եղեր այս դատի եւ իր վկայութեան մասին ո եւ է Հայու հետ:

ՌՕԶ ԹԱՊՈՒՇԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ժամը 11.15ին վկայութեան կը կանչուի Տիկին Ռօզ Թապուշեան, որ պատասխանելով դատախազ Գամինսկիի հարցումներուն կ'ըսէ.

— Ըփթաուն կը բնակիմ: Դեկտեմբեր 24ին Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ նստած էի 10րդ կամ 11րդ նստարանը, խորանին աջ կողմը: Ճանչցայ առջեւս նստողները: Իմ ետեւս նստած էր կին մը: Երբ մէկ կողմ դարձայ, տեսայ Տիկին Ահարոնեանը, որուն քով երկու հոգի կային: Ներսի կողմը Տիկին Ահարոնեանը նստած էր, դուրսի կողմը երկու հոգին նստած էին: Կը ճանչնամ զինքը. աղջիկս անոր դպրոցը դրկած եմ: Նախ չգիտցայ թէ ո՞վքեր են այդ մարդիկը, բայց Սրբազանին վրայ յարձակումէն ետքը գիտցայ:

Դատարանի հրամանով վկան վար կ'իջնէ եւ ձեռքը Մատթէոս Լէյլէկեանի ճակատին դպցնելով, կ'ըսէ.— «Այս մարդն է»: — Իսկ միւս մա՞րդը.—

Չի՛ յիշեր: Ու կը շարունակէ.

— «Երբ դպրաց դասը սկսաւ երգել, բոլորս ոտքի ելանք: Կը նայէի դէպի թափօրը: Լէյլէկեան երկու նստարան ետեւս էր: Ամէնքս ոտքի էինք: Կը նայէինք Սրբազանին: Հազիւ մէկ նստարան հեռու էր, երբ Լէյլէկեան անցաւ իր մօտ գտնուող մարդուն ետեւէն եւ յարձակեցաւ Սրբազանին վրայ: Այն անձը որուն քովէն անցաւ չեմ ճանչնար: Տիկին Ահարոնեանի քովը նստողներէն մէկը նստած էր միջանցքին քովը եւ Լէյլէկեան անցաւ անոր (այդ մարդուն) ետեւէն: Տեսայ որ խոյացաւ Սրբազանին վրայ եւ ան ինկաւ:

Դատախազին հրաւէրով վկան կ'իջնէ աթոռէն եւ կենդանի ձեւով կը նմանցնէ Լէյլէկեանի խոյանքը: «Երբ Սրբազանը խաչը կը շարժէր աջ ու ձախ, Լէյլէկեան խոյացաւ: Չտեսայ որ ձեռքը բան ունէր: Ես չտեսայ իր ձեռքերը»:

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Գ. Շերիտըն, որ կարող եւ փորձառու հարցաքննիչ մըն է, վկայ Տիկին Ռօզ Թապուշեանը հարցաքննութեան կ'ենթարկէ հայ թարգմանի մը միջոցաւ: Այս պատճառաւ հարցաքննութեան ընթացքը կը դանդաղի եւ երբեմն կը բախի դժուարութեան:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— 1933 դեկտեմբեր 24ին հոս ըրած ձեր պատմութիւնը պատմեցի՞ք ոստիկանութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ինքս գացի ըսի:

— Հայերէն խօսեցա՞ք ձեր տեսածներու մասին: Դուք անոնց ըսի՞ք եւ անոնք ձեզի ըսի՞ն ձեր տեսածներու մասին:

— Այս մասին խօսեցանք մեր ընտանիքին մէջ:

— Լէյլէկեանի նկարը ցոյց տուի՞ն ձեզի 1933 դեկտ. 24էն ետք:

— Այո, «տէթէքթիվ» ծնիրը (գաղտնի ոստիկան): Լէյլէկեանը չէի ճանչնար դեկտ. 24էն առաջ:

— Ո՞ւր նստած էր Տիկին Ահարոնեան:

— Երկու նստարան ետեւս: Նստարանին մէջտեղը նստած էր եւ երկու հոգի քովը նստած էին:

Այնուհետեւ վկան պատասխանելով կ'ըսէ թէ եկեղեցիին առջեւի մասը լեցուն էր, իսկ ետեւի մասը պարապ: Իր ետեւի նստարանին վրայ մարդ չկար թափօրին ատեն եւ այդ պարապ նստարանին ետեւ նստած էր Լէյլէկեանը: Չի յիշեր թէ երկայնահասակ մէկը նստած էր Տիկին Ահարոնեանի եւ իր նստարաններուն միջեւ գտնուած նստարանին վրայ, երբ ետեւը դարձած էր:

Դարձեալ վկան կ'ըսէ թէ 1933 դեկտեմբեր 27ին կամ 28ին Ս. Խաչ եկեղեցին գացող գաղտնի ոստիկաններուն պատմած է իր տեսածները: Այդ գաղտնի ոստիկաններէն մէկը, որ հայերէն կը խօսէր, տէթէքթիվ Խաչնուէրեանն էր: Եկեղեցիին մէջ տեսած է Վարդան Տիրատը: Գրի առած են ըսածները:

Պաշտպան փաստաբանը կը պահանջէ վկային գրաւոր յայտարարութիւնները. բայց դատախազը կ'առարկէ թէ չունի: Դատաւորը նոյնպէս կ'առարկէ փաստաբանի պահանջին: Դատախազութեան ձեռնակին մէջ վկային բառերուն գալով, դատախազը կ'ըսէ թէ կրնայ յուշագիր մը տալ, բայց Գ. Շերիտըն կը պահանջէ հարց - պատասխանի ձեւով գրութիւն մը:

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառաւ այս դատավարութեան մնացեալ մասը յետաձգեցինք յաջորդ համարին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԵՒ ՇԱՊԻԿԻՆ ՀՄԱՅՔԸ

»»» · «««

Փարիզի պատերը լեցուն եղած են ծոքէն:

Այս քաղաքին մէջ, փողոցներէն առաջ պատերն են որ կը ծառայեն քաղաքական եւ անձնական քարոզութեանց: Մանաւանդ ընտրութեանց առթիւ:

Բայց ընտրութեան շրջան չէ այժմ, եւ պատերը մրցումի եղած են փողոցին հետ, ոչ միայն քաղաքական ծրագիրներ պարզելու, այլ եւ իրար վարկաբեկելու համար:

Առջի օր, Օփերայի հրապարակին վրայ, ես ալ խառնուեցայ խումբ մը անցորդներու, կարդալու համար երկու շանդային յայտարարութիւններ:

Մէկը՝ խոշոր, սաւանի մեծութեամբ ազդով մը իբրեւ գող, խարդախ եւ անպատիւ կ'ամբաստանէ պատերազմի հարուստ մը, որ յաջողեր է, հեշտակաւոր դրամատան մը վարիչներէն մէկուն մեղսակցութեամբ, աւելի քան հինգ միլիոն շորթել երապարակէն, ձիեր եւ ապարանքներ գնել, փառաւոր կեանք վարել, եւ պետութիւնն անգամ խաբել:

Ամբաստանողը բոլոր ածականները շարելով կ'ազդարարէ.

— Ես քեզ գող կը կոչեմ. եթէ քաջ ես, գնա ամբաստանութեան դատ բաց ինծի դէմ:

Ճիշդ քովը, ուրիշ յայտարարութիւն մը. այս անգամ քաղաքական:

— Կեցցէ՛ ֆաշականութիւնը: Ֆաշական յեղափոխութիւնը միայն կրնայ փրկել Ֆրանսան եւ պիտի փրկէ: Անկցի՛ն միջազգային փարախին խաչագողները, խորհրդարանական խեղկատակները, հայրենիքի եւ մարդկութեան թշնամիները: Եկէք միացէք մեզի:

Յայտարարութիւնը շատ աւելի սուր խօսքեր կը պարունակէ: Ես տուի միայն իմաստը:

Ուրեմն, Փարիզի մէջ ալ կարօտը կը քաշեն սեւ շապիկին:

Ներքին զայթակղութիւնները, խորհրդարանին անկարողութիւնը եւ ընկերային խլրտումները այնքան զզուանք պատճառած են որ, մարդիկ փրկութիւն կը փնտռեն սեւ շապիկին, այսինքն պիրկ եւ միահեծան իշխանութեան մէջ:

Չորս - հինգ տարի առաջ, ֆաշական խմբակցութիւն մը կազմուեցաւ եւ օրաթերթ մըն ալ հրատարակուեցաւ, բայց կարճ տեւեց:

Կարելի չեղաւ բաւարար «խուրձ»եր համախմբել, գրոհ տալու համար:

Այժմ կացութիւնը աւելի խառնակ է: Այսինքն աւելի նպաստաւոր: Եւ հին խուրձերը ասպարէզ իջած են, նորեր կազմելու, տարածուելու եւ տիրելու համար:

Հանրային կարծիքն ալ աւելի տրամադիր է այսօր:

Թէեւ Ֆրանսան չի հանդուրժեր որ եւ է դիկտատուրայի, ոչ հոգեբանութեամբ եւ ոչ ալ աւանդութեամբ: Սակայն... «Հարկ լուծանէ զօրէնս»:

Մ. Նահանգներու ժողովուրդը կը հանդուրժէ՞ր: Նոյն իսկ Իտալիան կը հպատակէ՞ր ֆաշականութեան, եթէ չտեսնէր անոր առաւելութիւնները:

Անգլիոյ մէջ անգամ ֆաշական երեք թեւեր կազմուած են:

Այսպիսի փաստեր արծարծելով, օրուան դէմքերը կ'ուզեն շագանակներ ժողվել աջին ու ձախին վառած կրակներէն.

ՎԱՀԷ

Շահը Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ԹՈՒՐՔ-ՊԱՐՍԻԿ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 18ին, Պարսկաստանի Շահը ներկայ եղաւ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի նիստին: Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ բուռն ծափերու մէջ.

— «Ընկերնե՛ր, երկու հարեւան եւ եղբայր ազգերու կայսր եւ մեծ պետերու օրով, իրանօթուրք յարաբերութիւնները փարատեցին արմատացած տագնապները եւ նոր շրջանի մը մէջ մտան: Երկու ազգերը, որոնց շահերը եւ զգացումները այնքան մօտիկ են իրարու, դարերէ ի վեր հեռու մնացած էին՝ զանազան անհասկացողութեանց եւ գրգռութեանց ու խառնակութեանց հետեւանքով: Իրանի հետ սահմանային խնդիր մը կայ, որուն քանի տարեկան ըլլալը դժուար է ըսել հիմա: Բայց առանց չափազանցութեան կրնամ ըսել թէ հարիւր տարիէ ի վեր տիրող այս անհամաձայնութիւնը կը բաժնէր երկու պետութեանց միջեւ վստահութեան ամէն զգացում: Այս խնդիրը, համեմատաբար կարճ ատենէն եւ աւելի կնճռոտ կարգ մը դժուարութեանց ծագած շրջանին լուծուեցաւ, շնորհիւ անոր որ երկու ազգերը գնահատեցին իրենց բնական շահերը եւ զգացումները, եւ մանաւանդ շնորհիւ իրենց մեծ, հեռատես, արժանաւոր եւ երկու մեծ ազգերու շահերուն գիտակցող առաջնորդներուն:

Ցեղոյ, ընկերներ, սահմանային շրջաններու ապահովութեան եւ անդորրութեան դժուարութիւնները միշտ մտահոգութիւն մը կը կազմէին փոխադարձաբար: Քանի մը տարիէ ի վեր, երկու կողմերու լուրջ քաղաքականութեան ուժին առջեւ, յուսահատած են բոլոր այն տարրերը որոնք կ'ուզեն խանգարել սահմանային շրջաններու անդորրութիւնը: Այդ շրջանները, անդորրութեան եւ փոխադարձ երջանկութեան զգացումներու տեսակէտով, հետզհետէ ուրիշ երկիրներու համար օրինակելի հանդարտութեան եւ աշխատանքի միջավայր մը կը ստեղծեն:

Ընկերնե՛ր, սահմանամերձ շրջաններու մէջ իրար սիրելով եւ իրարու սահմանը յարգելով ապրիլը՝ ուժեղ ազդակ մըն է որ խորապէս կ'ազդէ երկու ազգերու բոլոր յարաբերութեանց վրայ: Եթէ կրցայ արժանաւորապէս պարզել մեծ դէպքին կարեւորութիւնը, աւելի լաւ բացատրած եղայ մեր հետապնդած քաղաքականութեան ճշդութիւնը եւ մեր բարձր ղեկավարներուն հեռատեսութիւնը:

Իրանօթուրք տնտեսական յարաբերութիւններն ալ կը կազմեն շատ շահաւոր գետին մը երկու երկիրներուն համար: Շատ մը աշխարհագրական եւ բնական պատճառներով երկու երկիրները տնտեսապէս իրարու կապուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

...Ո՞Վ ԷՐ, ՍԱԿԱՅՆ, ՍԻՒՆԵԱՑ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

»»»..«««

Այսպէս կը վերջացնէինք, անցեալ կիրակի, մեր առաջին յօդուածը, ամենայն հաւատարմութեամբ տալէ ետք Սիւնեցի Ստեփաննոս եպիսկոպոսին սպանութեան պատմութիւնը՝ բստ իր պատմիչին:

Կ'ընդունիմ թէ, օրուան հոգեբանութեամբ, ահաւոր պատիժ մը կը սահմանէր Սիւնեցի եպիսկոպոսը՝ բանադրելով Մոզան գիւղի ազնուական կինը վասն դայթակղութեան: Սակայն դուք ալ ինծի հետ չէ՞ք կասկածիր երբեւիցէ, որ կին մը, դայթակղութիւն պատճառելու ստորին համարձակութեան մը տէր արդէն, այլ մանաւանդ դասակարգային բարձրութեան՝ ազնուականութեան հովանին իրվրայ.պ[illegible] գխել՝ վերցնելու համար արգելքը: Շա՞տ միամիտ է պատմիչը, երբ կը գրէ թէ «կինն հերատուկ» սպաննեց եպիսկոպոսը «շարժեալ ի կատաղի բոցոյ ցանկութեանն» կամ «զի համարձակ լիցին գործն»(*): Ըստ պատմիչին, ուրեմն, վրէժխնդրութիւն մը չէր, որ կը կատարէր կինը, այլ կ'աշխատէր բառնալ արգելքը, այն յոյսով թէ եպիսկոպոսին սպանութենէն յետոյ՝ ազատ պիտի ըլլար քաղելու սիրոյ ծաղիկները իր սիրականին հետ: Մինչ նոյն պատմիչ, կ'ընդունի որ Մոզանի պերճաղինը քանիցս արհամարհեր էր եպիսկոպոսին սպառնալիքները, «արբեալ յիմարութեան ախտիւն», անխեղդ էր Թողեր Սիւնեցիին ազդարարութիւնները: Եւ յետոյ, Սիւնեցիին պատմութիւնը կարդալով մարդ չի՞ փորձուիր հարցնել թէ ինչո՞ւ բանադրուած չէ նաեւ «հերատուկ» կնոջ հոմանին:

Մութ է պատմութիւնը:

Հազար երկու հարիւր տարի առաջ սպանութիւն մըն է կատարուեր Սիւնեաց աշխարհին մէջ եւ պատմութիւնը վրան քող մըն է քաշեր,— վարագոյր ող կրնար բանալ Տարօնյեճի իշխանին տեղն՝ Ստեփաննոս եպիսկ. Օրբէլեան, որ աշխարհ կուզար սպանութենէն մօտաւորապէս հինգ դար ետքը, Կիլիկեան Թագաւորութեան ժամանակ, ոչ ալ մենք, որ աւելի քան տասը դար ետքը՝ գրկուած ենք Օրբէլեանի աւանդին հասած գրոյցներէն ալ.

Նորատակ չունիմ ուսումնասիրութիւն մը կատարելու Սիւնեցի եպիսկոպոսին կեանքին եւ մահուան մասին, սակայն անհրաժեշտ կը համարիմ յայտնել վերապահութիւնս այն պատմութեան մասին, զոր կ'աւանդէ Օրբէլեան. Աւելցուցէք նաեւ Օրբէլեանի անզուսպ հայրենասիրութեան միապաղաւութիւնը, որ ներշնչեր է իրեն պանծացնել Սիւնեաց աշխարհին գէպքերն ու դէմքերը: Արդի քննադատները կ'ընդունին, որ Օրբէլեան քիչ մը չատ դգեստաւորեր է Սիսական նահանգին փառքերը: Այս պատճառով, Օրբէլեան կը համարուի մատենագիր մը «ոչ իբրեւ ազգային, այլ իբրեւ Սիւնեցի» միայն (**):

Ուրիշ պատմիչ մը, Կիրակոս Գանձակեցի, մէկ տող միայն կուտայ, սպանութեան դէպքին.— «Սպանեալ եղեւ ի պոռնիկ կանանց ի Մոզն գաւառ» (***):

Վերադառնալով մեր պատմութեան, եթէ վստահելի չէ Օրբէլեան, մեր տեղեկութիւններն ալ չատ թերի են՝ պարզելու համար Սիւնեցի եպիսկոպոսին սպանութեան ճշմարիտ պատճառները: Զինք կրնար նոյնիսկ ընդունիլ,— օրինակ մը առած ըլլալու համար անճշդութեան,— թէ սպանութիւնը կատարուած է ուրեմնի մը վրայ: Կը զարմանանք թէ ինչպէս ծառն իսկ կը չփոթէ Օրբէլեան,— արդարեւ ով որ ունեցեր տեսած է, գիտէ թէ ծառերուն մէջ ամէնէն դիւրաբեկ ճիւղերն ունի ուռենին, հողի պէս փխրուն, այնպէս որ երբեք վստահելի՝ մահճակ մը հաստատելու համար վրան: Ջուրին եզերքը ուռիէ ծառ չի՞ բուսնիր, ոչ թէ ունենիր պէս փայտը ճակուղ, այլ անճկելի, անբեկանելի եւ մանաւանդ «չուքը թանձր»:

Ինչ հասանէր

Եւ հետեւինք Սիւնեցի եպիսկոպոսին կեանքին, կենսագրութենէն քա-
ղելու համար բացատրութիւն մը իր մահուան պատճառներուն մասին.

×

Հայաստանի մայրաքաղաք՝ Դուինի աւագերէցին այս տղան, ուշիմ եւ ընդունակ, բախտը կ'ունենայ յաճախելու երկրին գլխաւոր վանքերը:

Նախ կ'ուսանի Դուինի կաթողիկոսարանին մէջ— յետոյ կը ղրկուի Մաքենեաց հռչակաւոր վանքը,— Մաքենեաց կոչուած՝ որովհետեւ ոչխարի մորթ կը հագնէին միաբանները: Մաքենեաց վանքէն վերջ գնաց Սիւնեաց վարդապետարանը: Աւարտելէ յետոյ իր ուսանողական շրջանը Հայաստանի ամենամեծ այս դպրոցին մէջ, ժամանակ մը ուսուցիչ եւ տեսուչ կը նշանակուի Սիւնեաց վարդապետարանին: Կը վերադառնայ Դուին— սակայն չի կրնար երկար մնալ, որովհետեւ վէճ մը կ'ունենայ Հայոց սպարապետին հետ: Հետաքրքրական է այս միջադէպը,— պատմիչը կը գրէ. «Եղեւ նմա հակառակել վասն հաւատոյ ընդ երկարնակ իշխանի միոյ, որ էր սպետ Հայոց՝ Սմբատ Բագրատունի»: Այստեղ եւս պատմիչը դժգոհ կը թողու մեզ, որովհետեւ չի կրնար համոզել իր պատճառաբանութեամբ: «Զի ոչ էր (եպիսկոպոսը) հմուտ արտաքին փիլիսոփայական արհեստին, ոչ հաւանեցաւ իշխանն բանից նորա, այլ անարգեաց զՍտեփաննոս տգէտ կոչելով եւ կամէր խայտել»: Կ'ընդունիմ, որ Բագրատունի իշխանը, մեծցած ըլլալով Բիւզանդիոնի մէջ, խորահըմուտ եւ լեզուներէ մտաւորական մըն էր, բայց չեմ կրնար չասել նաեւ, որ Ստեփաննոս եպիսկոպոս, յաճախած ըլլալով Հայաստանի ատուածաբանական վարժարանները, օրինակ՝ Սիւնեաց վարդապետարանը (այնքան հռչակաւոր որ պատմիչը կ'անուանէ «գլուխ ամենայն գիտնոց Հայոց, եւ պայծառագեղ դպրոցն որ ի նմա է»), լեցուն գլուխ մըն էր եւ, համաձայն Ալիշանի կարծիքին (****), կրնար գնահատել Հայոց եւ Յունաց դաւանական տարբերութիւնները: Ծիծաղելի կարկտան մըն է պատմիչին խօսքը թէ Բագրատունի իշխանը տանից Սիւնեցին պարպայել «տգէտ» ըլլալուն համար: Եթէ նոյնիսկ «տըգէտ» էր այս ուշիմ եպիսկոպոսը, որուն ընդունակութիւններուն մասին այնքան գովեստներ կը շռայլեն օրուան կաթողիկոսն ու վարդապետանոցներու տեսուչները, արժանի՞ էր որ անարգուէր եւ հալածուէր: Արդարեւ Հայոց սպարապետը ոչ միայն կ'անարգէ զայն, այլեւ կը վտարէ երկրէն: Կը սխալի Եղիշէ եպ. Դուրեան, երբ կը գրէ թէ «այս նախատինքը («տգէտ» կոչուիլը) ծանր եկաւ վարդապետին, ուստի թողլով վախկան բեմ ու պաշտօն, ճամբայ ելաւ դէպի Կ. Պոլիս» (*****): Ո՛չ, համբաւեալ կրօնաւորը, հակառակ իր գիրքին եւ ազդեցութիւններուն, (եւ բաւակայեցէք, որդին էր մայրաքաղաքին աւագերէցին, «որ յետ կաթողիկոսին Նախապատիւ կրնայ ըսուիլ Դուինայ եկեղեցւոյ պաշտօնէից մէջ», ինչպէս կը գրէ Ալիշան), կը ստիպուի փախչիլ Հայաստանէն, այն ալ ծպտուա՛ծ, այնքան խիստ հալածանքի հրաման տրուած էր իր մասին: Ուստի, կարկտան մըն է նաեւ Ալիշանի բացատրութիւնը թէ Ստեփաննոս հեռացաւ Հայաստանէն, որովհետեւ «իմաստասիրական տրամաբանութեանց համար բաւական չէր ինչ ուսան այն սահն ուսումն ի Հայս»:

Ցափողանց խոսուն է պատմիչին վկայութիւնը. «Ելեալ ապա նորա գաղտ ի քաղաքէն եւ փոխեալ զձեւն՝ գնաց փախստեայ ի Թագաւորական քաղաքն Կոստանդնուպոլիս»: Ի՞նչ մեղք էր գործեր Սիւնեցի եպիսկոպոսը,— չեմ գիտեր: Սակայն հալածանքը ծայր աստիճան խիստ էր, որ հետապնդուեցաւ նոյն իսկ Բիւզանդիոնի մէջ: Բագրատունի իշխանը իր մարդոց շնորհիւ կը յաջողի գտնել Սիւնեցիին թաքստոցը եւ կը մատնէ Բիւզանդիոնի կայսեր թէ, պատմիչին բառերով, «չարափառ ոմն՝ անարգիչ Թագաւորութեան քոյ եւ հայհոյիչ սուրբ հաւատոյդ, հալածեալ ի մէնջ բնակի այդր»: Զրպարտութիւն մըն է այս, ծրի զրպարտութիւն մը անվնաս, զոր կ'արձանագրէ պատմիչը՝
գիտնալով թէ ոչինչ կը պակսեցնէ Սիւնեցիին բերած իր փառապսակէն: Արդարեւ, բիւզանդական կայսրութեան «անարգիչը» պիտի չվազէր Բիւզանդիոն, այլ պիտի երթար աւելի հեռուն, մինչեւ Հռոմ: Կայսրը ձերբակալել կուտայ Սիւնեցի եպիսկոպոսը եւ կը հարցաքննէ. Ցոյն ձգնաւոր մը, որուն մօտ ապաստանած էր, կը թելադրէ հայ եպիսկոպոսին յայտարարել թէ եկած է մուրալու, թէ թշուառ օտարական մըն է «անզգի»: Այս անմեղ ազգուրացութի՞ւնն է, որ կը փրկէ զինք,— չեմ գիտեր: Այլ ճիշդ է որ Սիւնեցի, քիչ յետոյ, ազատ համարձակ կը մտնէ Բիւզանդիոնի պալատներէն ներս, կը յաճախէ մայրաքաղաքին մատենադարաններ, պահ մը Աթէնք կ'երթայ, դարձեալ կը պրպտէ մատենադարանները, յետոյ Հռոմ կ'երթայ, կը քրքրէ մատենադարանները, կը քննէ, կը թարգմանէ, կ'ընդօրինակէ, կը գրէ: Թերեւս կ'արժէ քննել այն աւանդութիւնը, թէ Սիւնեցի, կայսեր յանձնարարութեամբ, Հռոմ կ'երթայ մատենադարաններու մէջ վկայութիւն մը գտնելու՝ եկեղեցիներու միութեան անհրաժեշտութեան մասին, որպէսզի կայսրը «զամենայն աշխարհ յայդ կըրօնս» դարձնէ,— եւ թերեւս չատ աւելի կարեւոր է քննել նաեւ Սիւնեցի եպիսկոպոսին եւ Բիւզանդիոնի Գերմանոս պատրիարքին բարեկամութիւնը, այս վերջինոյն գրած «Թուղթը», եւ այդ «Թուղթին» բովանդակութեան մասին բացուած վէճերուն ատառը:

Բայց այստեղ ոչինչ կը գտնեմ Սիւնեցիի համար մեղադրական, եթէ ոչ քիչ մը տկարութիւն կամքի:

Բանանք պատմութեան այս էջն ալ:

Կը յիշատակուի թէ Սիւնեցի, երբ Բիւզանդիոն կը գտնուէր, Գերմանոս պատրիարքին կողմէ կը հրաւիրուի ողօթել յունական եկեղեցիներու մէջ եւ հաղորդ ի Յոյներուն հետ: Սիւնեցի կը մերժէ, առարկելով թէ Հայերը դաւանական տարբերութիւններ ունենալով՝ կրնան գայթակղիլ իր ընթացքէն: Սակայն երբ Հայաստան կը վերադառնայ, Հայոց, կաթողիկոսին կը յանձնէ նամակ մը Գերմանոս պատրիարքին կողմէ,— հռչակաւոր այդ նամակը, որ կը սկսի բնաբան ունենալով «Քրիստոս է խաղաղութիւն մերը խօսքը, կը պարզէ Քրիստոնեաներու դաւանական միութիւնը: Կաթողիկոսին նիրշնչումով Սիւնեցի, Հայկազեանէն, կը պատասխանէ Գերմանոսի: Կիլիկեան Հարստութեան շրջանին, Լամբրոնացիի օրով, հայ եկեղեցականներուն յունասէր կուսակցութիւնը ցոյց կուտայ Սիւնեցիի այդ պատասխանը իբրեւ վկայութիւն իրենց ուղղութեան: Ազգայնական կուսակցութիւնը տակնուվրայ կ'ընէ բոլոր մատենադարանները եւ կը գտնէ վաւերական օրինակ մը Սիւնեցիի պատասխանէն, եւ ցոյց կուտայ որ խարդախուած է յունասէր կուսակցութեան «վկայութիւնը» (6):

Ուրեմն կարելի չէ կարծել թէ Սիւնեցի, Հայաստան վերադառնալով, կրօնական բաղդ յեղափոխութեան մը ձեռնարկեց, աշխատեցաւ յունական դաւանական վարդապետութիւնը ներմուծել հայ եկեղեցին ուսման մէջ, այսպէս զոհ երթալով կրօնական վրէժխնդրութեան մը:

Եթէ պահ մը ներելի ըլլար կասկածիլ այդ ուղղութեամբ, այն ատեն պէտք է գիտել տալ թէ Հայաստանէն դեռ չմեկնած՝ Սիւնեցի հալածուեցաւ ոչ իբրեւ բարեկամ մը յունական եկեղեցիին, որովհետեւ Բագրատունի իշխանը զայն կ'ամբաստանէ իբրեւ անորգիչ այդ եկեղեցւոյն դաւանութեան: Իսկ եթէ Հայաստան վերադարձին՝ փոխած էր ուղղութիւնը, պէտք է ենթադրել բաւական քաջութիւն՝ նոր հալածանք մը հրաւիրելու համար իր վրայ, առաջին հալածանքէն հազիւ ազատած:

Իմ կարծիքով, երբ հալածական եպիսկոպոսը կը սպանուէր վերադարձէն ոչ չատ ուշ, թշնամութիւնը նոյն պատճառներն ունի աքսորէն առաջ եւ վերջ.

Նրեւակայեցէք, որ Սիւնեցի պանդուխտ կը մնայ 15—20 տարի, մինչեւ որ կը մեռնի Բագրատունի իշխանը, մինչեւ որ կը մոռցուի Դուինի միջադէպը:

Այլ սակայն, աքսորականը երբ կը վերադառնայ Հայաստան եւ եպիսկոպոս կը նշանակուի Սիւնեաց աշխարհին, քանի մը ամիս վերջ կը սպանուի պատմութեան մութ վարագոյ-րին ետեւ,— կին մը, կ'ըսէ այդ մութ պատմութիւնը, սուրը ձեռքը կը բարձրանայ ծառին վրայ, ուր մահիճը բացած՝ կը քնանար եպիսկոպոսը, կը զարնէ եւ կը կտրէ վիզը.

Կ'եզրակացնեմ,— մահուան պատճառներուն բացատրութեան մէջ մութ տեղեր չատ կան: Պատմութիւնը քօղարկեր է կարեւոր պարագաներ, եւ հիմա մեզի համար դժուար է վեր առնել այդ քօղը, հազար երկու հարիւր տարի վերջ, ինչպէս դժուար է հաւատալ պատմիչներու ծանօթ աւանդութեան:

Ու տակաւին չեմ կրնար պատասխանել հարցումին՝ որ խորագիրն է այս յօդուածին,— Ո՞վ էր Սիւնեցի եպիսկոպոսը՝ իր ազգային գործունէութեամբ եւ բարոյական դիմագիծով: Ո՞վ էր Սիւնեցի եպիսկոպոսը, կը կրկնեմ ու կը հարցնեմ: Բայց պատմութեան մէջէն իր անունը կը ճառագէ փառքի մը պէս, լուսեղէն սիւնի մը նման, իբրեւ թանկագին «Ժառանգութիւն»:

Ցաջորդով՝ Սիւնեցի եպիսկոպոսին «Ժառանգութեան» քննութիւնը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՍԻՍԱԿԱՆ, Ս. եպիսկ. Օրբէլեան, էջ 183, տպ. Փարիզ 1859:

(**) ՊԱՏՄ. ՀԱՑԵՐԷՆ ՆՈՐ ԴԼՊՐՈՒԹԵԱՆ, Հ. Գ. Զարբհանալեան, էջ 130, տպ. Վենետիկ, 1879:

(***) ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Գանձակեցի, էջ 41, տպ. Վենետիկ, 1865:

(****) ՅՈՒՇԻԿՔ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ՀԱՅՈՑ, Հ. Ղ. Ալիշան, էջ 279, հատոր Ա. տպ. Վենետիկ, 1869:

(*****) ՊԱՏՄ. ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, Եղիշէ եպ. Դուրեան, էջ 143, տպ. Երուսաղէմ, 1933:

(6) ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՀԻՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ, Հ. Գ. Զարբհանալեան, էջ 497, տպ. Վենետիկ, 1932:

ՁԱՅՆ ՄԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԷՆ

— •• —

ԱՐԻՆԵՐՆ ՈՒ ԱՆԱՐԻՆԵՐԸ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԽՄԲ.— Անցեալ օր խորին վշտով հաղորդեր էինք փրոֆ. Յ. Թ. Գոյախանի մահը, Աղեքսանդրիոյ մէջ:

Գաղափար մը տալու համար այս երբեմնի յեղափոխականին եւ մինչեւ վերջին շունչը անկեղծ հայրենասէրի մտածումներու մասին, ստորեւ կ'արտատպենք իր մէկ ճառը՝ Մայիս 28ի առթիւ, խօսուած Գահիրէի մէջ, 1931ին: Դժբախտաբար չկրցանք ձայնել վերջին մասը այս ազնուագին գեղեցիկ ճառին, որուն ամէն մէկ բառը կը յարմարի այսօրուան կացութեան.—

Կ'ողջունեմ տօնը Մայիս 28ի՝ զաւ[illegible] րերէ ի վեր մեր երազած անկախութեան, զոր, հայ քաջարի ժողովուրդը, մէկ մարդու պէս միացած, անսահման ոգորումներով գիտցաւ ձեռք բերել, առաջնորդութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան:

Ես այս երեկոյ պատմական այդ մեծ օրուան ներբողականը հիւսելէ աւելի՝ անոր ինծի թելադրած կարգ մը լուրջ խնդիրներու շուրջ քանի մը համեստ խորհրդածութիւններ ընել պիտի բաղձայի:

Այդ խորհրդածութիւններէն առաջինը, բնականաբար պիտի դառնար այդ դիւցազնական օրուան պատմական արժէքին շուրջ: Դարերով ճընշուած ժողովուրդը, 1918 Մայիս 28ին ձեռք բերաւ իր անկախութիւնը, եւ այս հոյակապ իրականութեամբ պըտքատուր պատասխանը տուաւ 1915 Ապրիլ 24ի մեծ սպանդին, եւ առավ կերտեց այն փաստը՝ թէ այս ժողովուրդը ընդունակ է իր ճակատագրին յարութիւն առնել տալու:

Երկրորդ խորհրդածութիւնը նոյնքան բնականօրէն, պիտի դառնար արտասահմանի հայութեան այսօրուան կեցուածքին շուրջ: Յաստովանինք թէ այդ կեցուածքը, երկուքուկէս տարի միայն տեւող անկախութեան կորուստէն ի վեր, բարոյալքումի վրդովիչ նշաններ ցոյց կուտայ: Կար ատեն մը, ուր ազգային պարզ երգ մը. օրինակ «Ձայնը հնչեց Էրզրումի Հայոց լեռներէն»ներ սիրտերը թունդ կը հանէր: Բայց այսօր այդպէս չէ, ժողովուրդին ստուար մէկ մասին խանդավառութիւնը մարած է. անոր հոգիին վրայ կ'արծեն մահէն ինչ էլ: Բայց ինչո՞ւ.— Որովհետեւ փլուզումի են թարկուած է անոր գաղափարականը: Անիկա ուրեմն, նմանող եղաւ բաղեղին, որ իրեն նեցուկ դրուած ձողին բարձունքը հասնելէն՝ ու ատեն մըն ալ օդին մէջ մերձանելէն յետոյ, յանկարծ յենակէտէ զրկուած, յուսահատ վայրէջք մը կ'ունենայ:

Իմաստութիւնը կ'ըսէ. «Ազգերը չեն մեռնիր, այլ ինքնասպան կ'ըլլան», երբ իրենց գաղափարականը բարձրութենէ զուրկ է, եւ հանոյքի ու վայելքի սահմաններէն անդին չ'անցնիր: Անհատական ինքնասպանութեանց մեծապէս մասը վերագրելի է մեծ գաղափարականի մը պակասին կամ ճըղճիմ գաղափարականներու քախջախումին.

Արդ, ի՞նչ եւ ի՞նչպէս պէտք է ըլլայ մեր գաղափարականը:

Մեր գաղափարականը պիտի ըլլայ համագումարը՝ հայ հաւաքականութեան գաւառաբարոյականութիւնր[illegible]

նեղութեան, մեր ոգորումներուն, մեր բաղձանքներուն, մեր յոյսերուն, մեր ծովածաւալ արիւնին եւ մեր անսպառ անզուսպ տենչին: Ես հաւատացած եմ որ նախախնամութեան կողմէ կոչում մը սահմանուած է մեր ցեղին, անիկա որոշ դեր մը ունի կատարելիք,— ազգերու պատմութեան բեմին վրայ, իր բառը, իր պատգամը արտասանած չէ տակաւին:

Ազգային գաղափարականը, բնականաբար, պէտք է ըլլայ արդար, սրտի մօտ, խելքի մօտ: Այս գաղափարականին, սակայն, պիտի նախընտրէի եւ ճանչնալ՝ ժամուր գործողութենէ զուրս՝ եւ անկէց աւելի գերազդա բստորոգելիք մը. անոր մէջ պիտի սիրէի յաւէտ տեսնել յայտնութիւնը ցեղին ոգիին կամ անոր պատգամին, որ կը հաղորդուի՝ ընդունելու պատրաստ, նպաստաւոր հող ունեցող հոգիներու միայն: Բայց մը աւելի յառաջ երթալով պիտի համարձակէի եւ ազգային գաղափարականին մէջ նշմարել՝ ցեղերու ճակատագիրը վարող օրէնքի մը չղթային մէկ օղակը:

ԱՌԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն ժողովուրդի՝ ինչպէս նաեւ մերինին՝ ծոցին մէջ կան արիներ եւ անարիներ: Արիները կը փարին ու անպայման կ'ենթարկուին ազգային գաղափարականին. իսկ անարիները, սկզբունքով ընդունելով հանդերձ գաղափարականին անհրաժեշտութիւնը, չորս «բայց» կը ցցեն անոր իրագործումին դէմ:

«...Բայց Հայաստանի կառավարութիւնը կը հոգայ հարկ եղածը. ի՞նչ տեղը կայ նոր արկածախնդրութեան: Հերիք եղածը: Առեն է որ այսուհետեւ զգացումի տեղ մեր խելքը գործածենք.»

Արիները կը պատասխանեն. «Հայաստանի կառավարութիւնը չի հոգար հարկ եղածը, չուզեր հոգալ, եւ չի կրնար հոգալ որովհետեւ անկախ չէ: Եւ առէք զատ յեղաշրջական չարժումներ ընդհանրապէս կառավարութիւններէն չէ որ կը ծագին, այլ ժողովուրդէն: Հետեւաբար, արտասահմանի հայ ժողովուրդին կ'իյնայ հարկ եղածը հոգալ: Թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար հոս, միջանկեալ, կը փութամ յայտնել, որ այս խօսքերը վաղուրնէ իսկ դէպի սահմանագլուխները արշաւանք մը չեն նշանակեր:

«...Բայց մեզ ոուրէն կը քարդե՞ն», կ'աղաղակէ ուրիշ խումբ մը արտգաւորէն..

— Սակայն անոնք ո՞ր ատեն չքարդեցին որ: Կրնա՞ք ցոյց տալ պատմութեան մէջ շրջան մը՝ ուր անոնք ջարդած, քակած, քանդած չըլլան: Անոնց ջարդերուն դառնութիւնը ճաշակեց Ցամատան, արիւնաքամ ըլլալու աստիճան: Նոյնը ճաշակեցին պալքանեան ժողովուրդները, մինչեւ որ ամէնքն ալ ձեռք բերին իրենց անկախութիւնը: Ու մենք ալ, Հայերս, ինչ դիրք ալ որ առինք՝ դարձեալ ջարդեցին մեզ. Սարկօքէն յոգնինք՝ ջարդեցին, խօսեցանք՝ ջարդեցին, լռատեսուեցանք՝ դարձեալ ջարդեցին. սիրաբանութիւն եւ համբոյրներ ալ չռայլեցինք՝ եւ նորէն, ու դարձեալ ջարդեցին: Ու այսպէս անոնք անընդհատ ջարդելով, ջարդելով՝ ջարդը իրենց ցեղին տիրական բնազդը, իրենց միակ արհեստը դարձուցին. եւ առնեն այն աստիճանին հասուցին՝ որ հիմակ ալ սկսան՝ Քիւրտերէն յետոյ, զիրար ջարդել: Իրենց այս ջարդամոլութիւնը պիտի նմանցնէի պղօրէքի մը երկաթեայ արիւնի, որոնք եթէ աղալիք ցորեն չունենան, կը սկսին իրար զիրար ուտել, եւ վերջ ի վերջոյ աղալ...

«Մեզ նորէն կը ջարդե՞ն», ահա զանոնք հնչեցնողները երբեք կ'անդրադառնա՞ն արդեօք՝ որ իրենք, այդ ահազանգը հնչեցուցած միջոցին իսկ, եղբայրասպանութեան դէրը կատարած կ'ըլլան, ջարդելով ժողովուրդին ազգային ջիղն ու կորովը, քանդելով անոր հաւատքը, յոյսն ու սէրը, եւ փլուզումի ենթարկելով անոր ազգային դաւանանքը, վհատութիւն ու բարոյալքում սերմանելով աջ ու ձախ...:

«... Բայց մեր թիւը, մեր ուժը... մենք ի՞նչ կը նեղկայացնենք որ բըրտնամիին բաղդատմամբ»...:

— Անարիներու, այս անգամ տեղն է ըսել՝ ազգային ներքինիներու այս առարկութիւնը նորութիւն մը չէ: Ազատագրութեան ճամբու բոլոր ժողովուրդները, իրենց ոգորումներուն
մէջ, մինչ ալ լռեցին այս յանկերգը, առանց որեւէ արժէք ընծայելու անոր: Եւ իրաւունք ալ ունէին, տրուած ըլլալով որ՝ զիրենք դիւցազնութեան մղող ազգային գաղափարականը թըւաբանութիւն չէր ճանչնար: Անարիները մինչեւ օրս դեռ չըսին, սակայն, թէ ինչպէս, եւ մինչեւ ե՞րբ, այսինքն քանի դարէն, հնարաւոր պիտի ըլլար մեզի ձեռք բերել գերադաս թիւ մը եւ գերակշիռ ուժեր... եւ դարձեալ չըսին մեզի թէ արդեօք ընտանին այդ միջոցին եւ այդ ուղղութեամբ անգործ պիտի կենա՞ր. Եթէ Յոյներ, Սերպեր եւ Պուլկարներ այդ թուական հաշիւներով գրաւած ըլլային՝ դեռ չա՞տ պիտի սպասէին իրենց անկախութեան... Գաղափարականը թիւ չի ճանչնար, անոր փխտանքը որակն է: Ան կը նմանի թափանցող գետի մը, որ իր ամէհի ընթացքին մէջ կը քշէ, կը տանի ամէն բան: Անոր վկայ՝ բոլոր ազատագրութեանց պատմութիւնը:

«...Բայց ի՞նչ «չանս» յաջողութեան...

— Անարիները հոս, իրենց վերջինատրկութեան մէջ, չեմ գիտեր ինչու, կը գործածեն Ֆրանսերէն բառ մը՝ chance, որ կը թարգմանուի հաւանականութիւն, նաեւ ...բախտ:

Կը խորհիմ թէ գործնականութենէ զուրկ պիտի չըլլայ եթէ վանազան դասակարգերու մարդիկ կամ կանայք, իրենց կեանքին փորձառութեամբն իսկ, պատասխանեն այս առարկութեան:

Ո՛վ դուն ձկնորսդ Պետրոս, եւ դուն վրանագործդ Պօղոս, այդ ի՞նչ խանդավառութիւն, այդ ի՞նչ հեւասպառ վազք, գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք, երկիրէ երկիր:

— «Մենք փրկութեան պատգամը կը տանինք բոլոր ազգերուն»:

Բայց ի՞նչ «չանս» յաջողութեան, Հրէական մոլեռանդութիւնը ձեզ կը հալածէ. յունական իմաստութիւնը կը հեգնէ ձեր պատգամը, հռոմայական բիրտ ոյժը ոտնակոխ կ'ընէ ձեզ: Դուք խենդեցե՞ր էք, չէ՞ք վախնար մահէն: Դուք, քանի մը մարդիկ, ամբողջ աշխարհի՞ն դէմ... Ի՞նչ չանս յաջողութեան ...:

— «Մենք փրկութեան պատգամը կը տանինք ազգերուն, մեր պարտականութիւնը կը կատարենք ու մնացածը Աստուծոյ կը թողունք»:

Եւ անոնք, Պետրոս եւ Պօղոս, խնդութեան նոպայէ մը բռնուածներու երեւոյթով, պատգամը տարին նաեւ Հռոմ, ուր քարոզեցին, աշակերտեցին, դատապարտուեցան ու նահատակուեցան փրկչական 67 թուականին: Եւ այսօր, այդ երբեմնի խենդերը, սուրբ կը յորջորջուին, եւ անոնց աճիւններուն վրայ կը բարձրանան քրիստոնէութեան երկու տաճարակոթողները,— Ս. Պետրոս, Ս. Պօղոս հոյակերտ տաճարները, որոնք նոյն պատգամը կը գրկեն ի սփիւռս աշխարհի:

Իսկ դուք, ծննդաբեր մայրեր, ի՞նչ համարձակութեամբ շուշանագեղ մանուկներ կը նետէք աշխարհ կոչուած տղմակոյտին մէջ, ու մարդաբիրտ չարոցներու պէս զաւակներ կ'ընծայէք ձեր ընտանիքին, ձեր համայնքին: Բայց ի՞նչ «չանս» որ պիտի յաջողիք զանոնք մեծցնել ու պիտանի մարդ դարձնել: Դուք միթէ չէ՞ք տեսներ, որ անոնց ծնած օրէն իսկ մահը, իր բոլոր գործակալներով, կը դարանակալէ, կը սպառնայ ձեր հոգեհատորներուն կեանքին: Մանկախտը կը սպասէ դրանը առջեւ: Կեղծամաշկը կը դեգերի պատուհանին առջեւ, եւ ծանօթ ու անծանօթ համաճարակներ անդադար կը քաղեն ու կը քաղեն մատաղ կեանքեր: Դուք հաշուի չէ՞ք առներ այս աննպաստ պայմանները:

«Ո՛չ: Մենք մեր պարտքը կը կատարենք, մնացածը Աստուծոյ կը թողունք»:

Ապրի՛ք պարտաճանաչ մայրեր, եւ օրհնեալ ըլլան պտուղները ձեր ծոցին:

Իսկ դուն, մշակ եղբայր, ուսկի՞ց բարով:

— Ցորենի հունձերս հողին յանձնած՝ տուն կը դառնամ»:

Բայց, մշակ եղբայր, ի՞նչ չանս որ պիտի յաջողիս հունձքը ամբարել: Քու ոսկեգոյն ցորենհատերուդ թէ՛ նամիները անհամար են, թռչուններ, խլուրդներ, դաշտային մուկեր, ճճիներ, խոնաւութիւն, ողողում, երաշտութիւն, կարկուտ, եւն. եւն.: Դուն այս ամէնուն վրան չէ՞ս խոր հիր երբեք:

— «Ո՛չ: Ես իմ պարտքս կը կատարեմ, մնացածը Տէրոջը կը թողում»:

Հազա՛ր գո՜ւմ, հանրային գործէ՛,

ՀԱՑԴՈՒԿՆԵՐ

Լեռներում դէմ մերկացած կուրծքերն իրենց քրտնելով
Կը շինեն տա՛ք հեղձուցիչ արեւում բո՛ց բոսիներին.
Որտերու դէմ, ուր ժայռէն իջած է շիրտ մ'ահագին՝
Ցար կը գծուի արիւնոտ մարտին նրանք խոռով.

Մինչ'ակ են միշտ. աչ ձեռքին լոկ հըրացան կամ սուսեր,
Մինչ ձախն ուժգին են խրրած հողին քար'ւտ ցաւերուն.
Կը կենան յա'ոջ, ծրծելով լոյսն հայրենի դաշտերուն,
Որոնց կանաչն է կապուած իրենց կարմի'ր արիւնին:

Ջա'յն մը ահա. եւ անոնք լսօր նայուածքո'վ մոլեգին
Կը գնեն շուրթը իրենց, արծիւն ինչպէս մենասէր՝
Երբ գիշերին մէջ յանկարծ կը լըսէ յա'ցն իր ձագին...

Ջա'յն մ'ալ ահա. ու սուլո'ւմ փամփուշտներու մահաբեր.
Մինչ վիհերէն՝ հայրենի կ'անցնի Ոգի'ն հոյանի,
Որուն ի տես վիրաւոր հայդուկն երկա՜ր կը ժպտի...:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԱՐԱԳՆԵԱՆ

որ կը կոչուիս ուսուցիչ, ուսուցչուհի, խմբագիր, հեղինակ, գրագէտ, եւ կամ կազմակերպիչ ազգանուէր հաստատութեանց, եւն. այդ ի՞նչ եսանդ, այդ ի՞նչ նուիրում, այդ ի՞նչ ազատում. .

— «Կ'ուզեմ փրկարար լոյսը տարածել»:

Բայց ի՞նչ «չանա» յաջողութեան: ժողովուրդին անտարբերութիւնը՝ մէկ կողմէն, խծբծանքի ասպետներ՝ միւս կողմէն, աղքատութիւն ու նախանձ՝ ամէն կողմէն դիմակցած կը թուին ի դերեւ հանելու համար բոլոր ազնուական նուիրումները: Ինչո՞ւ ողջ գլուխդ աւետարանի տակ ես դրեր: Տուն գարձիր, հանգիստ գործ մը նայէ:

— «Ես կ'ուզեմ լոյս տարածել հակառակ ամէն դժուարութեանց եւ ի հեճուկս ամենեցուն»:

Դիտողութիւն մը

Ս. Մանուկեան իր «Արեւմտահայ Թատրոնը» յօդուածին մէջ, (զոր արտատպած է «Ցառաջ» 17 յունիսին) կը պատմէ թէ՝

Ա.— «1855 թւին Սկիւտարում Օտեան Գօզոսն իր բնակարանի վերնայարկը վերածում է բեմի եւ յանկացնում իր զաւակների եւ նրանց ընկերների ներկայացումներին »:

Բ.— «Սկիւտարում ներկայացումները կրկնւում են 1863 թւին Փափազեան Ցարութիւնի եւ Ցարութիւն Տէր Բառնաբասեանի բնակարաններում », եւն.:

Ներուի ինձ փոքրիկ դիտողութիւն մը գրել այս երկու կէտերու մասին, ըսելով թէ՝ որոշ կերպով չէ յայտնուած որ Օտեանի տունին մէջ ներկայացումներ տեղի ունեցած ըլլան, որովհետեւ 1855—56 Ազգ. Սահմանադրութեան խմբագիրչ անդրանիկ յանձնաժողով է ընտրուած, որ կը գումարուէր Օտեանի տունը. այդ յանձնաժողովին անդամներն էին՝

Եկեղեցական դասէն՝ Մատթէոս արք. Զուհաճեան, Ցովհ. արք. Նղեաեան, Ցովհ. Վ. Սեթեան, Մկրտիչ Վ. Երիմեան, Տ. Ցովհ. քհյ. Փափազեան, Տ. Գէորգ, Տ. Եփրեմ, եւն.: Իսկ աշխարհական դասէն՝ Գալուստ Կոստանդեան, Գրիգոր Աղաթոն, Գրիգոր Օտեան, Տոքթ. Ռուսինեան, Խաչատուր Պարտիզպանեան եւ ուրիշներ (տես «Մեղու», Կ. Պոլիս, Ա. տարի թիւ 31,1856, էջ 373—375): Ուստի անկարելի էր որ այդ տենդոտ աշխատութիւններու ժամանակ թատրոնական ներկայացումներու խորհուրդ յղացած ըլլայ:

Գալով երկրորդ կէտին, ճիշդ է թէ 1863ին Իւսկիւտարի Սելամիէ թաղոտային վրայ Ցարութիւն Փափազեանի տունը ներկայացումներ տեղի ունեցած են, բայց սխալ է Ցարութիւն Տ. Բառնաբասեանը տարբեր անձ համարել, Ցարութիւն Փափազեան որ իմ կնոջս մօրենական մեծ հայրն է, որդի էր, Մայր եկեղեցւոյ աւագերէց նշանաւոր Տէր Բառնաբասեանի, որ վախճանած է 1865ին քոլէրայի տարին, իր որդին Փափազեան մականունը ունէր, բայց մերթ ալ Տէր Բառնաբասեան կոչուած է, ուստի պէտք չէ երկու տարբեր անձ համարել: Թատերական առաջին ներկայացումները արդարեւ այս անձին տանը մէջ տեղի ունեցած են, եւ կը պատմուէր թէ՝ դերասաններու գերը երիտասարդներ կը կատարէին:

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Ց. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ ԵՐԳԵՐ ՏԻՐՈՆԷՆ

Տարօնի մէջ, երբ հարսը կը հագուեցնեն, ընկերուհիները կ'երգեն.

Տլնիկ ու շէմքիկ, էլ դուք մի ժաժաք,
Մենք եկք ժաժալու, շողիկ տանելու:
Աւլիկ ու կծիկ, էլ դուք մի ժաժաք,
Մենք եկք ժաժալու, շողիկ տանելու:
Աղբրի'կ, դու էլ չծըմծրմաս,
Մաղիկ, դու էլ չխըլվլաս,
Մենք եկք հրրալու,
Ջշողիկ երամէն ջոկելու:
Գիշե'ր, դու տարի եղիր,
Աղօթքա'ն, դուն էլ հեռացիր,
Մեր երամ հասրաթ հանիր
Էս անդարձ օդուր օրին:

Երբ հարսը մօրը տունէն դուրս կը հանեն, այսպէս կ'երգեն.

Ջչամիչ մաղով մաղեցին,
Շաղերի ջէրեր լցեցին,
Ջլսարիք նամրայ դրեցին:
Մէրի'կ, մի' ալի գտախտիկ,
Որ չարի քու աղջկայ հետիկ,
Թող մնայ քեզ նմուշիկ,
Որ հանես քու սրտի հասրաթիկ:

Հայկական օրհնութիւն

Օրհնեցի տունը ու անդիրոն,
Պատուն ու խալիչոն,
Ալո՛չին ու տակէն,
Խարան ու փէտէն:
Թրքոտն ու մկնոտն
Ջուարն ու կուրկուտն,
Մաղաղէն ու մառոտն,
Ամբարն ու հեծան:
Ձէթն ու եղամանն,
Սոխն, սխտոր, սխտորամանն,
Տաշտն ու մաղն,
Բիբարն ու աղն:
Թառն ու թթխմոր ամանն,
Պանիրն ու չորթան,
Գոմն ու մարագ,
Մըծումն ու կարասք:
Բակն ու ցանի տուն,
Հաւն ու հաւի բուն,
Պատուրն ու փթիր,
Խաչէկաթն ու թոնիր:
Ժաժիկն ու մածուն,
Կռուածքն ու թթուն,
Գինին ու ձուկն,
Մանդակն ու պտուկ:
Կարասն ու տիւնիկ,
Կուժն ու կաղալիկ,
Ուտողքն ու ոեղան.
Պղինձն ու քեասան:
Արտն ու անդաստան,
Բաղչէն ու բոստան,
Կալն ու ջաղացն,
Ցորեան ու հացն:
Ձին ու ջորին,
Խոտ, յարդն ու գարին,
Կովն ու էշը,
Եզն ու գոմէշը:
Նառն ու ճիւղն,
Բարն ու պտուղն,
Հավիւն ու ոչխար,
Էծն ու գառ,—
Միշտ ու յաւիտեան
Օրհնեցի եւ պահպանեցի:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հռոմի մէջ կը հրատարակուի, Ֆրանսերէն լեզուով, օրաթերթ մը, Իւթալի, որ հարցարան մը բանալով վերջերս՝ կը քրքրէր հին հարց մը,— գրականութեան եւ հրապարակագրութեան յարաբերութիւնները: Պատասխանելով հարցարանին, ոմանք ուզեցին հաստատել թէ գրականութիւնը եւ հրապարակագրութիւնը տարբեր բաներ են, երբեք յարաբերութիւն չունին իրարու հետ, ոչ ալ հանգիտութիւն իրրեւ գրական սեռ:

Այս հարցարանին առթիւ, պէտք կը տեսնուի արտատպել Փօլ Սուտէի տեսակէտը,— « Թան ըի մեծ քննադատին, որ մեռաւ քանի մը տարի առաջ:

Փօլ Սուտէ եւս գրագէտ է այս հարցով եւ նախ իր զարմանքը յայտներ, որ ոմանք գրականութեան եւ հրապարակագրութեան միջեւ հաստատեալ ոչ մէկ գիծ կը տեսնեն, ոչ իսկ հանգիտութիւն մը:

Ճիշդ է որ, կ'ըսէ, կարգ մը վէպեր հրապարակագրական բան մը ունին իրենց մէջ,— իրենց ոճովը՝ արագ, [illegible]

հրապարակագիր ըլլալ եւ միաժամանակ մեծ գրող մը: Կամ, կարելի՞ է, հրապարակագրութիւն ընելով հանգերձ, ըլլալ նաեւ բանաստեղծ, թատերագիր, պատմաբան, փիլիսոփայ կամ վիպասան:

Այո՛, Վոլթէր կրցաւ ըլլալ միաժամանակ հրապարակագիր, փիլիսոփայ, վիպասան, թատերագիր, պատմաբան: Աւելին բսեմ,— կարելի է մեծ գրագէտ մը ըլլալ նոյնիսկ հրապարակագրութեան մէջ, այսինքն մեծ գրագէտ մը իբրեւ միայն հրապարակագիր: Վոլթէրի հրապարակագրական էջերը յաճախ գրական գեղեցիկ կտորներ են:

Այսուհանդերձ անհրաժեշտ է ճըշդում մը: Վերջերս շատ խօսուեցաւ « զուտ », « մաքուր » կամ «բարձր» բանաստեղծութեան մասին: Նոյն ձեւով, կայ նաեւ « զուտ » կամ «բարձր» թատրոն, զուտ վիպագրութիւն, զուտ պատմագրութիւն, ինչպէս եւ զուտ հրապարակագրութիւն: Գրական ամէն սեռ կարելի է եւ մշակել «զուտ» ձեւով: Այսպէս Սքրիպի թատրոնը զուտ է եւ մաքուր, ճիշդ ինչպէս զուտ վիպագրութիւն է Թերթօնը, զուտ պատմագրութիւն է գիւանագրութիւնը.

Զուտ հրապարակագրութիւնը կը մերժէ ամէն եղանակ, որ տարբեր ձեւ մը կուտայ իրեն,— կը մերժէ ոճը եւ գաղափարները: Սքրիպի զուտ թատրոնն ալ, այդ ձեւով, կը մերժէր արուեստ որ եւ է նպատ, առնելով միայն իրողութիւնները, թատերական անակնկալները: Զուտ հրապարակագրութեան մէջ կը փնտռուի միայն շնորհալից եւ կանխահազորդ լուրը, մեծատառ եւ մեծադղորդ լրատուութիւնը թերթին ճակատին վրայ,— թերթի ցրուիչներուն փնտռած բանը: Զուտ հրապարակագրութիւնը անծանօթ է գրելու արուեստին, եւ քանինե՛ր կան որ զուտ հրապարակագրութիւն կ'ընեն, առանց գրել գիտնալու:

Հետեւաբար, երկու տեսակ հրապարակագրութիւն կայ,- ինչպէս կայ երկու տեսակ թատրոն կամ վէպ: Գրական այդ սեռերը կրնան ճարտարութեամբ գառնալ, եւ, թէեւ օգտակար, բոլորովին հեռանալ գրականութենէն: Կրնան նաեւ դառնալ ճշմարտապէս գրական սեռ մը, մշակուելով տաղանդաւոր, նոյնիսկ հանճարեղ նուիրեալներու կողմէ: Օրաթերթի ի՞նչ ընթերցողներ կան, որոնք կը սիրեն կարդալ միայն գրուածը, առանց երբեք հետաքրքրուելու նոր լուրովը կամ դէպքերով: Ջիրենք կը շահագրգռէ միայն դէպքերը տալու ձեւը:

ՊԱՀԱԾՈՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Կի տը Փուրթալէս, տեղական թերթի մը մէջ, կ'ողբայ մահը այն երաժշտութեան, զոր, բժշկական բացատրութեամբ մը, կ'անուանէ musique en vitamine:

Մեքենայի այս դարուն մէջ, երբ ամէն սանդղագործութիւն քիչ թէ շատ ճարտարագործական դրոշմ առացած է այլեւս, զարմանալի չէ տեսնել, որ երաժշտութիւնն ալ պիտի առանար ի վերջոյ նոյն դրոշմը: Երաժշտութիւնը ներկայիս յանձնուած է ձայնասփիւռին, որ քաղաքներուն եւ գիւղերուն վրայ համատարած՝ երգ ու նուագ կ'անձրեւէ: Բնակարաններէ ներս, փողոցներուն մէջ, հանդիսարաններէ ներս եւ ծովուն վրայ ձայնասփիւռն է, որ երաժշտութիւն կը շնորհէ մարդոց: Հետզհետէ կը լռեն նուագարաններ, կ'անհետանան նուագախումբերը: Հիմա տուփ մըն է, զոր կը բանաս եւ երաժշտութիւն կը վայելես, ինչպէս սեղանիդ վրայ պիտի բանայիր սարտէլայի տուփ մը նախաճաշի մը համար:

Երաժշտութիւնը պահուած է ներկայիս տուփերու մէջ, եւ կը ծախուի ինչպէս տուփով որ եւ է բան: Պահածոյ երաժշտութիւն, ինչպէս կայ պահածոյ գեղձ, պահածոյ լուբիա, պահածոյ միս, առանց վիթամինի:

Արդի երաժշտութեան մէջ վիթամինն է որ կը պակսի, ողջ դրոշմը, ինչպէս պահածոյ սնունդներու մէջ կը պակսի ողջ տարրը: Չկայ կենդանութիւն արդի երաժշտութեան մէջ: Սինէմաներու մէջ աչքը եթէ չտեսնէր իսկ կենդանի տեսարան մը, գոնէ պատրանքը կ'ունենար կենդանութեան, — ականջը այդպէս չէ սակայն: Երբ պատրին մէջէն, տուփին մէջէն կը լըսուի երգիչի մը ձայնը, փափաք մը կ'արթննայ մէջդ՝ տեսնելու այդ երգիչը: Միայն այսքա՞ն, — երաժշտութիւնը մտնելով տուփերու մէջ՝ կը կորսնցնէ այն ջերմութիւնը, այն բաբախումը, զորս մարդկային կոկորդը կուտայ երգին:

Ափսո՛ս, կ'ըսէ Կի տը Փուրթալէս, հետզհետէ կը կարօտնանք աստուածային կոկորդներու այդ դայլայլը կամ նուագածուներու ջերմեռանդ խոնարհումը իրենց գործիքներուն վրայ: Պահածոյ երաժշտութիւնը այնքան գգուանք կը պատճառէ որ, կ'աւելցնէ, անցեալ օր վրէժխնդրութենէս ծափահարեցի՝ երբ, սենեակիս մէջ մինակ, լսեցի մուրացիկի մը երգը փողոցէն:

Օ՜ մարդկային երաժշտութիւն, որ կ'ընկերանաս դէմքի, աչքերու, մարմնի տարօրինակ թրթռացման մը, կը բեխս՝ չեմ գիտեր ինչպէս՝ երգչին հոգիէն, արտայայտութենէն, շարժումներէն...:

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՔԷՅԹՈՒՆՑԻՆ

Գրական թերթին մէջ (մայիս 30) Գ. Լեւոնեան մեծ գովեստով կը խօսի արուեստագէտ զորգագործի մը մասին, որուն գործերը ուշադրութիւն կը գրաւեն նկարչական իրենց գեղեցկութեամբ:

Այդ զորգագործն է Տէօվլէթ Գարանֆիլեան, որ ծնած է 1897ին, Զէյթուն: Դեռ մանուկ՝ կը կորսնցնէ հայրն ու եղբայրները, բայց մօրը հոգածութեան շնորհիւ՝ կը մտնէ տեղւոյն հեղր. վարժարանը: Միաժամանակ կը հետեւի զորգագործութեան, յաճախելով արհեստանոց մը, որ հիմնուեր էր 1913ին: Ցետոյ կ'անցնի Հալէպ, ուր կը հետեւի նկարչութեան: Երկար պրկանքներէ եւ տառապանքներէ վերջ, 1924ին, Ծահվէրդեանի միջոցով, Սուրիայէն կը մեկնի Հայաստան: Երեւանի մէջ գեղարուեստական արդիւնաբերական դպրոցին կից կը հիմնուի զորգագործութեան արհեստանոց մը, որուն ղեկավարութիւնը կը յանձնուի Գարանֆիլեանի: Դժբախտաբար ժամանակ մը վերջ կը փակուի այդ արհեստանոցը, առանց սակայն յուսահատութեան մատնելու տաղանդաւոր երիտասարդը: Գարանֆիլեան կը սկսի աշխատիլ իր բնակարանին մէջ, եւ այս վերջին տարիներուն՝ կը նուիրուի դիմանկարչութեան: Իրարու ետեւէ հրապարակ կը հանէ քանի մը զորգեր, որոնց վրայ կը պատկերանան օրուան դէմքերը: Եւ մարդկային այդ դիմանկարները այնպիսի մեծ վարպետութեամբ « կը գործէ » զորգին վրայ, որ աչքութիւն ու զարմանք կը պատճառէ դիտողին: Կ'արժէ տեսնել թէ գոյներու ի՛նչ նրբերանգներ, լոյս - ստուերի ի՛նչպիսի խաղեր կան այդ զորգերուն վրայ, կարծես թէ դիմանկարները « բանուած » չեն բուրդէ թելերով, այլ ուղղակի նկարուած են վարպետ նկարիչի մը վրձինով: Գարանֆիլեան արուեստագէտի իր վարպետութիւնը հասցուցած է անմրցելի բարձրութեան: Թելերը ինքն է որ կը պատրաստէ ազնիւ տեսակի բուրդէ, եւ ինքն է դարձեալ որ կը ներկէ զանոնք նրբերանգ գոյներով: Իր դիմանկարներն այլեւս լուսանկարչային չեն, այլ նկարչական, գոյներու եւ ստուերներու համարձակ վրձինում մը ցոյց կուտան:

Գ. Լեւոնեան, որ գեղարուեստի քննադատութեան մէջ հեղինակութիւն մըն է, երկու դիտողութիւն միայն կ'աւելցնէ իր հիացումին.— Նախ դիմանկարը կը գրաւէ ամբողջ ուշադրութիւնը եւ զորգը իբրեւ զորգ շատ քիչ կ'երեւի: Զորգը կարծես շրջանակ մըն է միայն: Անհրաժեշտ է զորգը դարձնել պաստառ (ֆոն) եւ փոխանակ դուրս ցայտեցնելու նկարը հարթաքանդակի պէս, հեռանկարային տպաւորութիւն տալ գործին:

Երկրորդ, նախընտրել պարզութիւնը՝ զարդարանք տալու, ոճաւորելու ժամանակ:

ՑԽՐՈՒՆԻ

Ընկեր Տոքթ. Ա. Բարսեղեան, Ամերիկայի մեր աշխատակիցը, դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր անհրաժեշտ Գ. Մուրատ Փանոսեան, որ առեւտրական փայլուն դիրք մը գրաւած էր Զօնկուլտաքի մէջ եւ յետոյ փոխադրուեցաւ Պոլիս:

Մեր ցաւակցութիւնը իր ազգականներուն եւ պարագաներուն:

⁂ Պոլսոյ մէջ մեռած է Գ. Միհրան Իտարէճեան, որ 1895—96ին դատապարտուելով իբրեւ յեղափոխական, 11 տարի բանտարկութիւն կրեց: Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին կը ծառայէր «Ազատամարտ»ի վարչութեան մէջ: 1916ին կրկին ձերբակալուեցաւ ուրիշ 13 երիտասարդներու հետ, եւ 7—8 ամիս բանտ մնալէ յետոյ անպարտ արձակուեցաւ: Զինադադարին անդամ էր«Ճակատամարտ»ի վարչութեան, իսկ վերջին տարիներս կը ծառայէր Ֆրանսերէն «Միլլիէթ»ի վարչութեան մէջ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ (1) ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չինական ճեքեաթ.

Վ. Մ. ՏՈՐՈՇԵՒԻՉ

Իմաստուն, փառապանծ, մեծ կայսրը՝ Ին - Հօ - Զանը երբ իշխանութիւնը ժառանգեց իր հօրմէն Հուար - Մու - Սիանէն, ու բազմեցաւ իր նախահայրերուն գահը, իրեն մօտեցաւ, համաձայն մեր երկրի սովորութեանց, մեծ արարողապետը՝ հարիւր խոնարհութիւններով, եւ գահին քով դրաւ եղեգէ կողով մը:

—Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա, ողորմածարար հարցուց երկնքի երիտասարդ զաւակը.

— Ո՛վ արեգերքի տէր, պատասխանեց արարողապետը, համաձայն մեր երկրի սովորութեան՝ այս կողովը կը գնենք կայսեր հոյակապ գահին քով: Կայսրը, իր կեանքի ընթացքին, թուղթերու վրայ կ'արձանագրէ իր թաքուն ցանկութիւնները եւ զա -

նոնք կը նետէ կողովին մէջ: Անոր ամբողջ կեանքի աւեւողութեան, ոչ ոք կը համարձակի մօտենալ այդ կողովին: Երբ երկինքը կրկին զայն կը յափշտակէ երկրէն, ուրիշ խօսքով՝ երբ ան կըմխանայ իրնախահայրերուն եւ կամ, ուրիշ խօսքով՝ երբ ան կը վախճանի, այդ թուղթերը կը բացուին, կայսեր ցանկութիւնները հրապարակաւ կը կարդացուին եւ գործադրութեան կը դրուին:

— Հրաշալի սովորութիւն, ըսաւ Ին - Հօ - Զան, բայց ես կ'ուզեմ գիտնալ թէ իմ սրբազան նախահայրերս ի՞նչ ցանկութիւններ են յայտնած:

— Ո՛վ արեգակին սիրելին, քու այդ հարցմանդ պիտի պատասխանէ արքունի պատմագէտը:

Եւ, խոնարհելով, յառաջ եկաւ արքունի պատմագէտը, պատրաստ՝ պատասխանելու:

— Իմ մեծ պապիդ՝ մեծն Թուն - Լի - Ձի - Սանի մահէն վերջ ըլլա՞լ ցան-

[illegible]

կութիւններ գտնուած են իր քով, ինչե՞ր ցանկացած է ան, հարցուց կայսրը:

— Ո՛վ դու լոյսը արեւին, ժպի՛տը երկինքին: Երբ երկինքը երկրէն խլեց մեծ պապդ ու այլ եւս ան մեզմէ հեռացաւ, իր կողովին մէջ գտնուեցան այնքան թուղթեր, որքան օր էր ունեցած իր արգարադատ եւ փառապանծ գահակալութիւնը: Եւ ամէն մէկ թուղթի վրայ գրուած էր միեւնոյն բանը: Ամէն օր, ան գրի էր առած միեւնոյն թաքուն ցանկութիւնը:

— Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանար ասիկա:

— Քու մեծ պապդ, մեծն Թուն - Լի - Ձի - Սանը իմաստուն էր, եւ մանաւանդ արդարադատ վարիչ: Բոլոր առաքինութիւններէն աւելի՝ ան կը ձգտէր արդարադատութեան: Արդարադատութիւնը իբրեւ ծաղիկ ծաղկած էր անոր սրտին մէջ: Եւ իր միակ ցանկութիւնը հետեւեալն էր — «Դատաւորները թող դատեն արդարութեամբ, իմաստութեամբ եւ անշահախնդրութեամբ»: Համաձայն սրբազան սովորութեան, երբ իր այս ցանկութիւնը կարդացուած է, բոլորը ծանր կի են եկած եւ փառաբանած են վախճանեալ կայսեր աստուածային իմաստութիւնը:

— Իր այդ ցանկութիւնը իրականացա՞ծ է, ինչպէս վայել էր:

— Ո՛վ դու արեգերքի տէրը, իմաստութիւնն ու երջանկութիւնը, — պատասխանեց արքունի պատմագէտը՝ աչքերը խոնարհած, աշխարհը կը վարեն պայմանները եւ ոչ թէ մարդիկ: Մոլորակները կ'ազդեն երկրային գործերու ընթացքին վրայ: Այն միջավայրերուն միջեւ, որոնք աշխարհը կը վարեն, կան ոչ միայն բարիներ, այլ եւ չարեր: «Ցանկութեան ու գործին միջեւ այնքան լայն է միջոցը, որքան՝ բարիին ու չարին միջեւ» — ըսած է Կոնֆուկիոս:

Մարդը, յաճախ, կը նմանի անմիտ ու կոյրի: Դէպի ձախ կ'երթայ, երբ կ'ուզէ դէպի աջ ընթանալ, եւ կը քալէ ծուռ ու անհարթ ճամբէն, երբ ուղիղ ճամբան իր առջեւն է: Մէկ խօսքով՝ քու իմաստուն մեծ պապիդ ցանկութիւնը գործադրութեան դրուած չէ:

— Լա՛ւ, ի՞նչ են եղած իմ պապիս ցանկութիւնները:

— Քու պապիդ՝ Մեծն Ա - Փուն - Ջին-Ցանի իշխանութիւնը եղած է երկար ու երջանիկ: Ան պատմութեան մէջ ճանչցուած է իբրեւ «Անշահախնդիր» երբ կառավարապետներէն մին յանցանք մը գործէր եւ հարկ ըլլար զինքը տուգանել ի նպաստ գանձին, մեծ պապդ կը նախընտրէր յանցաւորին գլուխը կտրել: Անոնցմէ չէր, որոնք կրնան մեռածով բժշկել, ինչ որ երկար ատենէ ի վեր ի գործ կը դրուի մեր բժշկութեան մէջ: Ուկիին փայլը զինքը չէր բժշկեր իր գայթագլթէն: Կարդալով իր թուղթերը, համոզուած են թէ միայն մէկ վիշտ մթագնած էր իր սիրտը: Ան իմաստուն սովորութիւնը ունէր իր թուղթերը գրելու ամէն անգամ որ լուսինը նոր էր: Երբ նորածագ լուսինը առաջին անգամ փայլած էր երկինքի վրայ, քու պապդ խօսած էր իր հոգիին հետ, արձանագրած էր անոր թաքուն ցանկութիւնը թուղթի մը վրայ, ու զայն նետած էր կողովին մէջ: Անկէ յետոյ գտնուած էին այնքան թուղթեր, որքան նորած էր լուսինը, իր թագաւորութեան շրջանին: Անոր հոգին իմաստուն էր, ու իր ցանկութիւնը եղած էր միշտ միեւնոյնը: Ամէն մէկ թուղթի վրայ գրուած էր միեւնոյն բանը,— Տեղապահները թող կաշառք չառնեն:

— Գործադրուա՞ծ է անոր այդ փափաքը:

— Ո՛վ դու արեգերքի տէրը, գոչեց արքունի պատմագէտը, քու իմաստուն հօրդ կառավարութիւնը կը տառապէր միայն մէկ ցաւէ,— մանտարիններըը չափազանց շատ կաշառք կ'առնէին:

— Լա՛ւ, շատ թուղթեր գտա՞ն իմ հօրս, փա՛ռք իր անուան, գերիմաստուն Հուար - Մու - Սեանի մահէն վերջ:

— Քու հօրդ կողովին մէջ, պատասխանեց արքունի պատմագէտը, միայն մէկ թուղթ գտնուեցաւ: Այդ թուղթին վրայ թափուած էր իր ամբողջ կեանքին իմաստութիւնը: Ան գրած էր — «Որքա՞ն կը ցանկամ կայսր չըլլալ»: Ու ան միակ կայսրը եղաւ, որուն ցանկութիւնը գործադրուեցաւ: Իր մահէն առաջ՝ ան դադրեցաւ կայսր ըլլալէ:

Լա՛, ըսաւ Ին - Հօ - Զանը եւ դառնալով արարողապետին.

— Կրնաք կողովը կտրել. իսկ վերցնել թուղթը, թանաքը եւ փետուրները: Ձեմ կարծեր որ պէտք ունենամ անոնց:

Ու հիմա ամէնքը կը հիանան երիտասարդ կայսեր իմաստութեան վրայ:

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

(1) Մէկը այն հարիւրեակ մը «ռուսկի հէքեաթներէն» զոր կը պատմեն չինական ապագայ կայսեր, երբ դեռ ան տղեկ մըն է:

Այն զօրեղ հաւատքն ունինք որ, այս նոր մթնոլորտին եւ նոր շրջանին զարգացման ընթացքին, տնտեսապէս ալ երկու երկիրները շատ՝ պիտի օգտուին:

· Ամէն բանէ առաջ յայտնենք թէ մեր ազգերը իտալի՛ տեսակէտով մօտ են իրարու եւ նոյն շրջանը կը բոլորեն: Թուրք ազգը որ ազգային մեծ պայքարէ մը դուրս ելաւ, կատարելապէս կը գնահատէ մեծութիւնը եւ ազնուականութիւնը այն ջանքերուն զորս կը թափէ նոր Իրանը, տիրացած իր անկախութեան եւ կամքին: Անկէ վերջ, երկու երկիրներու ամէնէն բուռն փափաքն է իրականացնել գիտութեան եւ քաղաքակրթութեան բոլոր յառաջդիմութիւնները, ուժեղ եւ անկախ պետութեան վիճակով · Անկէ զատ, կը տեսնենք որ մտաւորական եւ իտէալական գետնի վրայ ալ շատ մօտիկութիւն եւ նմանութիւն կայ երկու երկիրներու կեանքին եւ ձգտումներուն միջեւ:

Ընկերներ, իրաւունք ունինք յուսալու որ այս բոլոր յարաբերութիւնները միջազգային աշխարհի մէջ շատ լուրջ գնահատանքի արժանանան, որովհետեւ բոլոր առնենք կը ներկայացնեն նպատակ մը որ է ծառայել մարդկային ազնուական զգացումներու, ազնուական գաղափարներու, ինչպէս նաեւ միայն խաղաղութեան մէջ ապահովել մեր ազգերուն բարգաւաճումը: Նոր Իրանի եւ նոր Թուրքիոյ յարաբերութիւնները խաղաղութեան տեսակէտով բարեբար նկատուելու են ոչ միայն մեր երկիրներուն, այլեւ մօտաւոր եւ հեռաւոր բոլոր համբաւններուն համար:

»»» · · «««

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Գ. ՇՈԹԱՆ ամբողջ վեց ժամ հարցաքննուեցաւ խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովին առջեւ, եւ բողոքելով իր մասին եղած գրպարտութեանց դէմ, կրկին եւ կրկին շեշտեց թէ ոչ կը ճանչնար Սթավիցքին, ոչ ալ որ եւ է յարաբերութիւն ունեցած է անոր հետ: Այս առթիւ մատնանշեց Ֆրանսայի վարչական եւ դատական կազմակերպութեան թերութիւնները:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ, արհիզուքս Եոզէֆ ուժգնօրէն բողոքեց Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ արտաքին նախարարներու վերջին յայտարարութեանց դէմ, եւ պնդեց թէ Թրանսիլվանիան հունգարական հող է, որուն համար մէկ տարի կռուած է ինքն ալ, յաղթականօրէն.

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԱԴԱՐՄԱՆ առթիւ, ֆրանսական կառավարութիւնը մինչեւ յուլիս 1 պայմանաժամ պիտի տայ: Եթէ Գերմանիա ետ չառնէ մորաթորիոմը, ֆրանսական կառավարութիւնը խիստ միջոցներու պիտի ձեռնարկէ, իր պահանջներուն տոկոսները գանձելու համար: Անգլիական կառավարութիւնն ալ այս իմաստով օրինագիծ մը յանձնեց խորհրդարանին:

Գ. ՄԱՔՏՕՆԸԼՏի աչքերու տկարութիւնը սաստկացած ըլլալով, բժիշկները պատուիրած են երեք ամիս հանգիստ ընել: Փոխ - վարչապետութիւնը պիտի վարէ Գ. Պօլտուին: Ուրեմն, Գ. Պարթուի տեսակցութիւնն ալ տեղի պիտի ունենայ Պօլտուինի եւ ոչ թէ Մաքտօնըլտի հետ:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ միասին պիտի տօնեն Սոլֆերինոյի 75ամեակը, այսօր, 24 յունիս: (1859): Այս առթիւ մասնաւոր հրաւէր ուղղած է Գ. Մուսոլինի: Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը Հռոմ պիտի երթայ, զօրավարի մը նախագահութեամբ եւ մեծ ցոյցեր պիտի կատարուին

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները յառաջիկայ երեքշաբթի, ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը:

Օրակարգ՝ Նրջանային ժողովի օրակարգերու քննութիւն:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այսօր կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին

Շավիլ, *Salle Patin*ի մէջ, *114 Grande Rue*

Կը խօսին՝ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ընկերուհի ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ փարիզահայ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Ընկ. *ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆի*

Ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն ս ի ր ո ւ ա ծ ե ր գ ե ր

Օր. Հռիփ. Քնեազեան եւ Պ. Գր. Մէքթէրեան *(մեներգ)*

Հայկական շուրջպարեր, լեռնական եւ կովկասեան պարեր «Սիփանի կոզմէ, մասնակցութեամբ Թառիսթ ՌՈՒԲԷՆի:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղ. միջոց.— Pont de Sèvres մէթրոյէն առնել թիւ 1 թրամ. եւ իջնել Ancien Mairie. կամ Սէն Լազարէն կառախումբ իջնել Chaville-R D

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆ ԱՆ ՍԷՆԺ ԱԼՊԱՆԻ «ՎՐԷԺ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

Ֆլավիաք, Իւգին ալ Կոշէի ընդարձակ ծառաստանին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւայլն:

Կը հրաւիրուին Փրիվայի եւ շրջաններու հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ — Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց Մայր — Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Սրբոց Թարգմանչաց Սահակի եւ Մեսրոպի տօնին առիթով այսօր Կիրակի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի եւ Հոգեհանգիստի մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Եկեղեցիին հիմնադիր - բարերար Գ. Վ. Յօրասանճեանի ողբացեալ կողակցին յիշատակին:

Արարողութեանց պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հալէպի Առաջնորդ ԳԵՐ. Տ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Գ. Գէոնար Վահէի (Գէօբէքճեան), ֆրանսական եւ միջազգային անհատական իրաւաբանութեան մասնագէտ, 94 Rue St. Lazare, Paris, *որ յաջողեցաւ շնորհիւ իր տաղանդին եւ կամքին, լուծել ողբացեալ ամուսնոյս Ռեթէոսեան Միրիճանի ժառանգութեանս դատը: Ամուսինս որ մեռաւ 1917ին Իզմիրի մէջ, աւանդ դումար մը ունէր Փարիզի նշմարական մէկ հաստատութեան մէջ: Ամբողջ 15 տարի, բազմաթիւ իրաւագէտներ չկրցան կարգադրել, բայց Գ. Վահէ ինծի համար ճշմարիտ Նախախնամութիւն մը դարձաւ: Ահա թէ ինչո՛ւ պարտք կը զգամ հրապարակաւ յայտնել իմ երախտագիտութիւնս: Իրեն անծանօթ մըն էի, բայց քրոջ մը պէս վերաբերուեցաւ հետս: Բալասան դրաւ սրտիս մէջ, որ խոցոտեր էր եղերական դէպքերու պատճառով: Ես իր գովեստը պիտի ընեմ ամէն տեղ եւ զինք պիտի օրհնեմ կեանքիս տեւողութեանը ընթացքին:*

Կը յուսամ որ Գ. Վահէ պիտի ներէ հրապարակային այս արտայայտութեանս, որովհետեւ ոչ մէկ բան կրնայ արգիլել այս ճիչը որ կը բխի սրտէս ինքնաբերաբար:

ԹԱԳՈՒՀԻ ՌԷԹԷՈՍԵԱՆ
7A Rue de la Darse, Marseille

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ MARDI 26 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ · 10e Année N° 2531

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒՌ ԽՕՍՔ

…ԻՆԿԱՒ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Եւ ահա Սիպիլն ալ ընչացաւ, պատնէշին վրայ, ինչպէս շատերը իր սերունդէն:

Անցեալ տարի գարնան, երբ խօսքեր շրջան կ'ընէին իր յոբելեանի մասին, կաթուած մը ունեցաւ, աջ կողմէն, ինչպէս Ահարոնեան:

Չլասուեցաւ աջ ձեռքը, որ մինչեւ այդ արկածը գիր գրած եւ դաս տուած էր: Բժշկական խնամքները օգնեցին որոշ բարեփոխում յառաջ բերելու: Ու թէեւ անկողնին գամուած, Զապէլ Ասատուր կամք եւ ոյժ ունեցաւ ձախ ձեռքով շարունակելու իր գրական աշխատանքը:

Այս վիճակն ալ մխիթարութիւն մըն էր իր բարեկամներուն համար: Բայց ահա նոր փորձանք մը — կրիփ եւ կողատապ — կը սպառէ դիմադրական կորովը, եւ Սիպիլ անդարձ կը բաժնուի, յունիս 19ին:

Աւելի քան յիսուն տարուան աշխոյժ եւ անընդհատ աշխատանք մըն է որ կ'ընդհատուի, Սիպիլի մահով:

Ծնած՝ 1863ին — ուրեմն 71 տարեկան — Զապէլ Ասատուր դեռ դպրոցական գրասեղանէն կը սկսի ոտանաւորներ գրել:

Սովորական երեւոյթ — պիտի ըսէք: Բայց այս մանկամարդ աղջիկը գիտցաւ, բանաստեղծի խոյանքին խառնել հանրային գործունէութեան ոգին, նոյնպէս շատ կանուխէն:

Աւարտելական Մուսան չկրցաւ գոց սենեակի մը կամ փղոսկրէ աշտարակի մը մէջ փակել բանաստեղծուհին, որ դարձաւ ոչ միայն հեղինակաւոր ուսուցչուհի, այլ եւ հիմնադիրը անվախընթաց կազմակերպութեան մը, — Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկ. (1879):

Հարկ է աչքի առջեւ բերել այս թուականը — 1879 — եւ այն միջավայրը ուր պիտի գործէր նոր ընկերութիւնը, ամբողջովին կիներէ բաղկացած:

Այդ շրջանին Ջոհրապն անգամ պայքար կը մղէր կնջական դատին դէմ (ֆէմինիզմ), նախընտրելով կինը տեսնել իր բնական կոչումին մէջ:

Սիպիլն է որ կը պատմէ թէ՝ ութ ընկերուհիներով մշակած էր այդ հիմնարկութեան ծրագիրը, եւ երկրորդ նիստին (1879 ապրիլ 11) արդէն յաջողած էր հաւաքել 150 տիկիններ եւ օրիորդներ: Նպատա՞կը, — դպրոցներ բանալ գաւառի մէջ, ճարելով հ'ւ վարժուհիներ հ'ւ ուրիշ ինչ որ անհրաժեշտ է:

Այս աշխատանքին զուգընթաց կը կազմակերպուէր Դպրոցասէրը, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր:

Ազգանուէրը պետական արգելքի հանդիպեցաւ 1894ին, 15 դպրոցներ բանալէ յետոյ: Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, վերահաստատուեցաւ — ինչպէս այլեւս կազմակերպութիւն՝ Միացեալը — եւ Սիպիլ, թէեւ յոգնած, նոյն խանդավառութեամբ լծուեցաւ աշխատանքի, մինչեւ Մեծ Պատերազմը:

Այս սկզբնաւորութենէն մինչեւ կաթուածահար ըլլալը, բանաստեղծն ու հանրային գործիչը քալեցին զուգընթաց եւ ներդաշնակ, առանց դադար փնտռելու:

Մէկ խօսքով՝ երկունք եւ ոգնութիւն՝ լման 55 տարի:

Սովորական աչքեր պիտի տեսնեն երեւցածը — իր գրական բանաստեղծական հատորները: Բայց չպիտի տեսնեն միւսը, այն մեղուի աշխատանքը, զոր Սիպիլ կատարեց իր տաղանդաւոր կողակցին, ողբացեալ Հրանտ Ասատուրի հետ, կազմաւորելու համար արդի աշխարհաբարը:

Նոյն իսկ այս առաջադրութեամբ հեղինակած քերականութիւնն ու «Թանգարաններ»ը չեն կրնար ամբողջական գաղափար տալ այս աշխատանքի արժէքին վրայ:

Նախապէս կատաղի գրաբարեան, Սիպիլ (Անահիտ) հրապարակաւ պայքար մղեց Բիւզանդ Քէչեանի դէմ, որ կը պաշտպանէր աշխարհաբարի դատը: Իսկ երբ դարձի եկաւ, նոյն խանդավառութեամբ եւ տիրաբար իր տեղը գրաւեց իբրեւ հեղինակաւոր ախոյեան մը արդի աշխարհաբարին:

Իր փոխանցումը կատարուեցաւ աստիճանաբար: Ատոր համար է որ, իր սկզբնական գործերուն եւ մանաւանդ ոտանաւորներուն մէջ կը հանդիպինք խրթնաբանութեանց, (ինչպէս եւ թրքաբանութեանց, որոնք տիրապետող էին այն ատեն, եւ կը տեւեն տակաւին):

Իբրեւ գրական վաստակ, Սիպիլէն պիտի մնան, անշուշտ, իր բանաստեղծութիւնները, որոնց մէկ մասը հատոր մը կը կազմէ — «Յոյզեր» — իսկ մեծագոյն մասը ցանուած է օրաթերթերու, պարբերականներու եւ գիրքերու մէջ: Իսկ արձակ արտադրութիւնները — «Աղջկան մը սիրտը», «Կնոջ հոգիներ» եւ բազմաթիւ պատմուածքներ, նաեւ թատերախաղեր, ընդհանրապէս կը կարօտին վերագնահատման: Թէեւ աւելի արդար դատաստան կազմելու համար, անհրաժեշտ է նկատի առնել ժամանակաշրջանը, այլ մանաւանդ իր տաղանդին բնոյթ չեղումը (գրականութենէ ուսուցչութիւն):

×

… Ուրեմն, կորսնցուցինք Սիպիլն ալ, — բանաստեղծ, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ, որ իր վաւերական տաղանդով եւ խոհապէս ազգանուէր աշխատանքով գեղեցիկ եւ անկորնչելի հետքեր ձգեց մեր գրականութեան եւ մշակոյթի անդաստանին մէջ:

Իր կորուստով, աւելի եւ աւելի կը նօսրանայ սերունդ մը, որ ինչ թերութիւններ ալ ունեցած ըլլայ, պիտի կրնայ պարծիլ անժխտելի առաքելութեամբ մը, — հաւատք եւ նուիրում:

Խոնարհեցէք ձեր գլուխները այս նոր գերեզմանին առջեւ: Բազմավաստակ դէմք մը, սըրի կին մըն է որ կ'իյնայ պատնէշին վրայ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»»··«««

Երեք կիներ եւ մէկ այր կը վկայեն սպանութեան պարագաներու մասին

ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ԿՈՒՏԱՅ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ԲՈՂՈՔԻՆ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ (Շար.)

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ — Կիրակի օր հրատարակեր էինք այս նիստին Ա. մասը: Ահա շարունակութիւնը. —

ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ժամը 12.35ին կը կանչուի վկայ Տիկին Սաթենիկ Անդրէասեան, որ դատախազին կը պատասխանէ հայ թարգմանի միջոցաւ.

— « 1933 դեկտեմբեր 24ին Ս. Խաչ եկեղեցին գացի: Նստած էի խորանէն 6—7 նստարան հեռու, ձախ: Տեսայ թափօրին գալը: Ուշքի էի: Թափօրի ընթացքին տեսայ Լէյլէկեանի յարձակիլը սրբազանին վրայ

Դատարանի հրաւէրով վար կ'իջնէ, կուզայ ձեռքով կը հրէ Լէյլէկեանի ճակատը: Վկային այս ընթացքը ընդհանուր խնդուք կը պատճառէ: Կը խնդան նաեւ ամբաստանեալ ողջքը, որոնց կարգին նաեւ ինքը Լէյլէկեանը: Վկան կը շարունակէ — « Սրբազանը դրան կողմէն 5րդ նստարանը հասնելուն՝ Լէյլէկեան յարձակեցաւ: Այնքան արագ եղան որ չկրցայ իմանալ թէ ո՛ր կողմէն կուգան »

Ցետոյ ցոյց կուտայ երդուեալներուն առջեւ այն եղանակը որով ցատկած էր Լէյլէկեան եւ կ'աւելցնէ — «Միայն Լէյլէկեանն էր յարձակողը »:

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ԵՒ ՎԿԱՆ

Պաշտպան փաստաբան Պ. Շէրիտըն կը հարցնէ.

— Լէյլէկեանի ըրած յարձակման եղանակի փորձը զոր կատարեցիք հոս, ուրիշ տեղ ալ ըրա՞ծ էք:

ՎԿԱՆ — Ուրիշ տեղ ըրած չեմ:

— Ո՞ւր պատմեցիք ձեր հոս ըսածները:

— Դեկտեմբեր 27ին եկեղեցի գացի եւ հոն ըսի պատմածներս:

— Մէկը կը գրէ՞ր ձեր ըսածները եւ ո՞վ էր: Ո՞վ էր թարգմանը:

— Մէկը կը գրէր հարց - պատասխաններ, բայց չեմ յիշեր գրողը: Չեմ գիտեր թարգմանը:

— Լէյլէկեանի նկարը ցոյց տուի՞ն ձեզի: Դեկտեմբեր 24էն առաջ կը ճանչնայի՞ք Լէյլէկեանը

— Այո, ցոյց տուին Լէյլէկեանի նկարը: Դեկտեմբեր 24էն առաջ չէի ճանչնար Լէյլէկեանը:

Փաստաբանին միւս հարցումներուն պատասխանելով վկան կ'ըսէ.

— «Այնքան արագ գործեցին որ աչէն կամ ձախէն գալը չնշմարեցի, բայց կ'ուզեմ Լէյլէկեանը: Իմ առջեւս կար երգչախումբը: Կարապետեան եպիսկոպոսն ալ թափօրին մէջ էր »:

ԴԱՏԱԽԱԶԸ ԿԸՆԴՈՒՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Կէսօրէ ետք ժամը 2ին երբ դատարանը բացուեցաւ, դատախազ Պ. Քամինգի յայտարարեց թէ առաւօտ պաշտպան կողմին դրած պահանջի մասին խորհրդակցութիւն կատարելէ յետոյ, որոշած է ընդունիլ այդ պահանջը եւ դատավարութեան ընթացքին պաշտպան կողմին պիտի տրամադրէ վկաներու նախապէս ըրած բոլոր յայտարարութիւնները եւ պատմածները: Պ. Շէրիտըն գոհ կը մնայ այս էլքէն

Պ. Շէրիտըն կը շարունակէ հարցաքննել Տիկին Ս. Անդրէասեանը, որ կը պատասխանէ.

— « Ուրիշ մարդիկ ալ թափօրին հետ էին: Երբ Սրբազանը 6րդ նստարանին մօտ էր, բան մը պատահեցաւ: Թափօրի ատեն Լէյլէկեանի խոյանքին առաջ այդ եկեղեցիին մէջ չտեսայ Լէյլէկեանը: Սրբազանին առջեւէն Կարապետեան եպիսկոպոսը կար եւ մարդիկ կը քալէին »:

— Լէյլէկեանի ո՞ր կողմը տեսաք.

Կռնակը եւ գլխուն ետեւը:

Երեսը տեսա՞ք. — Չտեսայ: Անոնցին մէջ բազմութիւն կար:

— Ե՞րբ տեսաք երեսը:

— Ցետոյ տեսայ անոր երեսը, երբ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց եկեղեցւոյ դրան մօտ:

— Դուք երկու որդիներ ունի՞ք, մէկը Անդրանիկ եւ միւսը Աշոտ անուն:

— Այո:

— Անդրանիկը Ռամկավար եւ Աշոտը բոլշեւիկ է, չէ՞ — Այո՛:

— Աշոտը կապ ունի « Բանուոր » թերթին հետ, չէ՞: Այո՛:

— Տեսա՞ք Լէյլէկեանի ո՛ւր նստիլը:

— Ոչ, տեսայ անոր խոյանալը:

Դատախազի հարցումին պատասխանելով վկան կը յայտնէ թէ տեսած է Լէյլէկեանի ծոծրակը եւ գլխուն ետեւի մասը:

ՀԱՄՓԱԼԵԱՆ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԻ

Ժամը 2.35ին նորէն վկայի աթոռը կը կանչուի Պ. Համփալեան եւ պաշտպան կողմէն կը կարդացուին անոր յայտարարութիւնները 1933 դեկտ. 24ին, յանձնուած մը 1934 յունուար 11ին եւ ուրիշ վկայութիւն մը 1934 յունուար 18ին:

Պ. Շէրիտըն գիտել կուտայ թէ յունուար 11ի յայտարարութեան թուղթին վրայ տեղ մը մեքենագրուած չէ, պարապ ձգուած եւ այդ տեղը Լէյլէկեանի անունը գրուած է կարմիր մատիտով:

— Լէյլէկեանի զարնելը տեսա՞ք: — Ոչ:

— Որո՞նց վրայ կասկածեցաք:

— Զալըզեանը եւ Միրիճանեանը.տեսայ եւ կասկածեցայ:

— Ի՞նչ ըրաւ Լէյլէկեանը:

— Չնշմարեցի թէ ի՛նչ ըրաւ, բայց տեսայ որ շրջապատուեցաւ եկեղեցւոյ անդամներով:

— Հոս ըրած պատմութիւնդ ինչո՞ւ առաջ չըրիր ամբողջովին:

— Բոլոր գիտցածս չըսի. կը վախնայի այս մարդոցմէն: Կը վախնայի Դաշնակներէն:

— Դեկտեմբեր 24ին տուի՞ր լրիւ պատմութիւնը դէպքին: — Այո՛:

ՄԵՌԱՒ ՏԻԿԻՆ Զ. ԱՍԱՏՈՒՐԻ

ԱՂՋԻԿՆ ԱՒ ՀԻՒԱՆԴ, ՎԱՐ Կ'ԻՋՆԱՅ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն խորին ցաւով կը լսենք մահը Տիկին Զապէլ Ասատուրի (Սիպիլ), որ անկողին գամուած էր մէկ տարիէ ի վեր: Մահը տեղի ունեցած է յունիս 19ին, իբրեւ հետեւանք կրիփի որ շատ չանցած յանգած էր կողատապի:

Այս առթիւ, եղերական դէպք մը եւս տեղի ունեցաւ: Պոլսոյ *Ազդարարն* է որ կը պատմէ (20 յունիս). —

Երբ մայրը աղջին կը տառապէր, աղջին ալ՝ ուրիշ սենեակի մը մէջ *կոխով* անկողին ինկած էր Օր. Էմման, որ այնքան սրտակարգ սիրով մը կապուած էր մօրը: Ջերմութիւնը շատ բարձր էր և բժիշկներըբացարձակ հանգիստ կը յանձնարարէին: Ի՞նչ օգուտ, սակայն, երբ մօրենական սէրը աւելի տաք էր եւ առինքնող: Եւ Էմմա յաճախ կը ցատկէր անկողնէն, մօրը քով փութալու եւ սպասաւորելու համար թէ վտանգ չի սպառնար անոր:

Երէկ, իրիկուան դէմ, Էմմայի ջերմութիւնը 39 աստիճանէն ալ անցած կ'անցնի: Այդ պահուն կ'երթայ հիւանդապահուհին, եւ աղջիկը ո՞վ գիտէ քանիերորդ անգամ ըլլալով կը կրկնէ իր հոգին տանջող հարցումը.

— Ի՞նչպէս է մամաս…:

Ցոյս չկա՛յ, կը պատասխանէ հիւանդապահուհին, աղջկան միտքը պատրաստելու համար, որովհետեւ այդ միջոցին Սիպիլ հոգեվարք էր:

Վիշտէն խելայեղ, հէք Էմմա ոստում մը կ'ընէ եւ տենդին մէջ չկարենալով հաւասարակշռել քայլերը, պատուհանէն վար կը սահի արկածով, եւ եռայարկ շէնքէն փողոց իյնալով կը ջախջախուի մայթին վրայ: Իսկ անդին, անտեղեակ իր եղեռնական արկածին, դժբախտ մայրը ժամի մը նման կը մարի…:

Ընտանեկան պարագաները օգնութեան կը փութան անմիջապէս, բայց մայթին վրայ ջախջախուած կը գտնեն մայրանուէր աղջկան սրբանուէր մարմինը: Ոստիկաններ գալով քաղաքապետական հիւանդանոց կը փոխադրեն խեղճ Էմման, որ հազիւ բացած աչքերը, չի մոռնար մրմնջել.

— Եթէ մամաս մեռնի, չեմ կրնար ապրիլ…

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն (21 յունիս), Օր. Էմմայի սրունքներ, թեւը, բերանը եւ քիթը վնասուած են սարսափելի անկումէն:

.˙. Սիպիլի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է յունիս 22ին, Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին, նախագահութեամբ պատրիարքին:

Ողբացեալ գրագիտուհին ծնած էր 1863ին, Սկիւտար, եւ կանուխէն նետուած գրական - ուսուցչական ասպարէզը, ուր փայլուն դիրք մը գրաւեց շնորհիւ իր տաղանդին եւ ժրաջան աշխատանքին: Ցաւով կը ներկայացնենք իր կեանքն ու գործը:

— Այն ատեն ինչո՞ւ չըսիր ամբողջութիւնը:

— Այդ ատեն չէի գիտեր ինչ ըսելս: Այս « կէնի ծին (հրոսախումբ) պատկանողները մարդասպաններ են: Կրնան որ եւ է ատեն որ եւ է տեղ եւ որ եւ է կերպով սպաննել

— Դեկտեմբեր 24ին բո՞ւր ամբողջ միտքդ եղածը:

- Այո, բոլոր ամբողջ միտքս եղածը:

ՏԻԿԻՆ ՄԷՐԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ (Թարգմանի միջոցաւ)

Այս վկան ժամը 3.20ին աթոռ կը կանչուի եւ կուտայ իր վկայութիւնը դատախազին եւ երդուեալներուն առջեւ.

— Եկեղեցին էի երբ Սրբազանը սպաննուեցաւ: Թափօրի ատեն ոտքի էի: Խորանի կողմէն սկսեալ նստած էի 10րդ նստարանը, խորանին նայելով ձախ կողմը: Սրբազանին կը նայէի թափօրի ատեն: Դէպքի պահուն հաւանօրէն 4—5 նստարան հեռու էի: Տեսայ որ Լէյլէկեանը հասաւ Սրբազանին: Առաջ չէի ճանչնար Լէյլէկեանը: Կռնակէն տեսայ: Գլխուն ետեւէն մասնաւոր բան մը չտեսայ: Սրբազանը իյնալէն ետք կիներ բռնեցին զինքը (Լէյլէկեանը), այն ատեն տեսայ դէմքը: (Վար կ'իջնէ եւ մատովը ցոյց կուտայ Լէյլէկեանը): Ապա դատարանին հրաւէրով ցոյց կուտայ Լէյլէկեանի յարձակման եղանակը):

ՇԷՐԻՏԸՆ ԵՒ ՎԿԱՆ

Պաշտպան փաստաբանը կը հարցաքննէ թէ վկան դատարան գալէ առաջ ո եւ է մէկուն հետ խօսած չէ՞ իր տալիք վկայութեան մասին: Խօսած չէ՞ Տիկին Անդրէասեանի հետ: Վկան ժխտական պատասխան կուտայ:

— Եկեղեցիին մէջ շատ մարդիկ եւ կիներ կա՞յին ունեցա՞ն: — Այո՛:

- Այդ ատեն ո՞ւր տեսաք Լէյլէկեանը:

— Լէյլէկեանը նստարանին մէջ էր եւ կը ծածկէին զինքը:

— Դեկտեմբեր 24էն քանի մը օր ետք երբ եկեղեցի գացիք, ձեզի ցոյց տուի՞ն Լէյլէկեանի նկարը: — Այո՛:

Վկան կ'ըսէ թէ դեկտեմբեր 24ին եկեղեցւոյ մէջ նստած էր Տիկին Անդրէասեանի քով եւ այս խնդրոյ մասին որ եւ է խօսակցութիւն ունեցած չէ ո եւ է մէկուն հետ:

Վկան կը յայտնէ թէ յունուար 12ին դատախազի գրասենեակին մէջ անգամ այս դէպքի մասին խօսած չէ Տիկին Անդրէասեանի հետ:

Դատը կը շարունակուի վաղը:

ԽԵՂՃ ՊԱՌԱՒՆԵՐ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 14 յունիս. — Այսօրուան դատավարութիւնը քաւական կենդանութիւն յառաջ բերաւ մանաւանդ նախկին թրքական լրտես Քաւանափոխի մը վկայութեամբ, որ լեցուն էր հակասութիւններով, ինչպէս ձեռնհասօրէն երեւան հանեց պաշտպան փաստաբան Շէրիտըն:

Խուռն բազմութիւն կար դատարանը, մեծ մասով Հայեր: Այն սպիտակ խաւաքարտը որուն վրայ գրուած են իննը ամբաստանեալ ընկերներու անունները այսօր փոխադրուած եւ ամրացուած էր ամբաստանեալ ընկ. Միհրան Զատիկեանի աթոռին ետեւը: Այսօր ինչպէս երէկ, ամբաստանեալներու ազգականներէն շատեր եկած էին դատարանը, ինչպէս Միրիճանեանի եղբայրները, Զատիկեանի քոյրերը եւայլն: Ամբաստանեալները կատարեալ պաղարիւնով կը հետեւէին դատի ընթացքին: Բայց, ինչպէս կը տեսնուի, մինչեւ հիմակուան վկայութիւնները ուղղուած են գլխաւորապէս ընկերներ Մ. Լէյլէկեանի եւ Նշան Սարգիսեանի դէմ, որոնց « գլուխները » կը պահանջեն վկաները եւ դատախազութիւնը: Լէյլէկեանի անմիջապէս քովը նստած է պաշտպան գլխաւոր փաստաբան Պ. Պէնթըն որ դատարանի ամէնէն բարձրահասակ անձն է եւ դեռ ատենը եկած չի համարեր իր պաշտպանութեան դերին:

Պ. Շէրիտըն այսօր ալ երեւան բերաւ իր փորձագէտ եւ յարատեւ հարցա-

(Նուիրուն շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ՝)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

»»»··«««

Արագ ակնարկ մը՝ Եւրոպայի ու Ամերիկայի վրայ՝ մեզ կը բերէ այն եզրակացութեան թէ՝ նոր շրջանի մը սեմին կը գտնուինք, կը մտնանենք, իրաւամբ, օտար մտնամուտ մը։

Անշուշտ, երկրէ երկիր այդ «նոր»ը կը տարբերի։ Այդ տարբերութիւնը հետեւանք է ամէն մէկ երկրի իրաւական պայմաններուն։ Ընդհանրական է սակայն, տնտեսական հին կարգերու տեղ նորերու հաստատումը։

Կարելի չէ ըսել, անշուշտ թէ նոր կարգերը հաստատուած են բոլորն ալ։ Կան որ տասնամեակ կամ աւելի են բոլորած, բայց օր օրի կը նահանջեն եւ ոչ միայն չեն կրցած ամրանալ, այլ, ընդհակառակն, անյաջողութեան նախանշաններ ցոյց կուտան։ Ուրիշներ՝ տեսակ մը իրաւակարգ դարձած են, արդիւնաւորուած, գնահատուած։ Ոմանք մէկ երկու տարուան կեանք ունին, բայց յուսադրիչ սկիզբ մը ունեցած են։

Այս բոլորը իրարմէ կը տարբերին ոչ միայն արդիւնքի եւ ձեւի, այլ եւ պատճառի տեսակէտէն։

Այսպէս, խորհրդային իրաւակարգը (իբրեւ տնտեսութիւն) կէս դարու գաղափարական պայքարէ մը վերջ երեւան եկած է։ Մուսոլինի եւ Հիթլերի ստեղծուած պայմաններու ծանր ազդեցութեան տակ ծնունդ առին։ Բոլշեւիզմ ոչ Լէնինի գաղափարաբանութիւնը ունէր, ոչ ալ Մուսոլինիի «չարիք»ը կամ Հիթլերի բռունցքը ծնաւ, քննեց վիճակը, դարմաններ խորհեցաւ եւ սկսաւ կիրարկել։

Աւելորդ է ըսել թէ այս բոլորին ծնունդը կը պարտինք ժամանակին ու պայմաններուն։ Այդ շարժումները արտայայտութիւնն են այս ժամանակին ու այսօրուան պայմաններուն։ Անկարելի բան էր նոյնիսկ հինգ տարի առաջ Բոլշեւիզմի մը մասին մտածել Ամերիկայի մէջ։ Հիթլերի գալէն դեռ որոշ ատեն առաջ Հիտլէրականութիւն կը զգուշանար անկէ. Իսկ արտասահմանի մէջ չատեր արկածախնդրութիւն կը նկատէին հիթլէրականութիւնը։ Մուսոլինի մը անհնար էր որ գար պատերազմէն առաջ։ Պուչէ մը դարձեալ անկարող պիտի գար, եթէ Իտալիա երբեւէ գինակցութենէն բաժնուած չըլլար ու պատերազմէն դուրս գար իբրեւ հինգերորդ պարտեալ պետութիւն մը։ Կարելի է ենթադրել որ Լէնինեան յեղափոխութիւնն իսկ պարագաներու ծնունդն էր. եւ եթէ առանց պատերազմի ալ ցարիզմը կրնար տապալիլ, բոլշեւիզմը երկար ատեն երազ մը կը մնար։

Այս բոլորին առնել եւս կը հաստատենք, եթէ մեր յետադարձ ակնարկը ալ աւելի խորացնենք։ Այսպէս, Ամերիկան որ իր նախագահին միջոցաւ նոր տնտեսական իրաւակարգ մը կը փորձէ ու կ'ուզէ զայն հիմնաւորել, մինչեւ 10—12 տարի առաջ, բոլորովին ուրիշ ձգտումներ երեւան կը բերէր՝ դարձեալ իր նախագահի միջոցաւ։ Ուիլսոնը դեռ թարմ է մտքերու մէջ։ Մաքուր գաղափարապաշտ մըն էր ան։ Կամ՝ «միջազգային չափանիշով կլատսթոն մը»։ Ան էր որ ուզեց իր շրջանի ամենամեծ խաչակրաց աշխարհի։ Այսինքն՝ խաղաղութիւն մը որ արդար ու ժողովրդավար բնկերակցութիւն մը ստեղծէ ազգերու միջեւ։ Բայց, չյաջողեցաւ, որովհետեւ այդ ազգերը դեռ պատրաստուած չէին իրենց «հաշիւն»։ Աւելի դուռ, Ուիլսոնի այդ գաղափարը յետպատերազմեան շրջանի պայմաններուն ծնունդը չէր։ Եւ, հետեւաբար, յաջողելը իսկ՝ տեւական չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ պետութեան անտեսական վերակառուցման չէր ձգտեր։ Բան մը, որ շրջանին պահանջն եւ պարտաւորութիւնն է։ Հետզհետէ կը ստեղծուէր այնպիսի վիճակ մը, որ ազգերը։ փոխանակ մերձենալու, կը կղզիանային եւ տնտեսապէս կը հիմնէին մաքսային պատնէշներ։ Եւ, ինչ որ ուշագրաւ է, նոյն Ուիլսոնի երկիրը, դարձեալ իր նախագահին միջոցաւ, տնտեսական այդ ինքնամեկուսացումի եւ բուռն մրցակցութեան սկսող եղաւ կը դառնար՝ Լոնտոնի տնտեսական խորհրդաժողովը անակնկալի առջեւ դնելով...։ Որովհետեւ, նախագահը կը խորհէր թէ ամէն բանէ առաջ Ամերիկայի վերակառուցումն է իրեն համար սահմանագրականը։

Նոր շրջանի նուաճումի համոզումը աւելի կ'արժաւորանայ, եթէ յիշենք այսօրուան դէմքը անոնց, որոնք նախորդ շրջանը կը յատկանշէին։

Օրինակ, Լոյտ Ճորճը — առանց յիշելու Քլէմանսօն, կատաղի մարտնչող մը, կազմակերպիչ, կեդրոնացնելու ատակ ուժ, որ սակայն միայն յուշեր կը գրէ եւ կամ իր հին յանկերգը կ'երգէ,— ի նպաստ Գերմանիոյ յողուածներ վաճառելով։ Մեծն Բրիտանիոյ Մեսթրը անգամ, որ իր անթացուպերով այնքան աղմուկ հանեց քանի մը տարի առաջ, այսօր «անհետացած» է։ Ի՞նչի հետեւանք է, եթէ կարգին, Մաքտօնըլտի դաւանափոխութիւնը։

Ֆրանսայի մէջ Փուանքարէ ստուեր մըն է։ Իսկ Պրիանի «համեւրոպականութիւն»ը կը յիշեցնէր Ուիլսոնը միայն։ Եւ ոչ ոք չէր ուզեր ընդդիմախօսել, որովհետեւ բոլորը գիտէին թէ այդ գաղափարն ալ իր հետ կը ննջէ խորհրդաժողովներու ընթացքին, ու կը դառնայ «հանգուցեալ»ին անունէն։ Այդպէս ալ եղաւ արդէն։

Տնտեսական վերակառուցման չարժումը վարակիչ է եւ փոքրերը։ Ահա եւ Պուլկարիան, նոր իշխանութիւն մը, որ հրապարակ է եկած «նոր պետութիւն» մը ստեղծելու առաջադրութեամբ։ Այնքան որ այդ իշխանութեան ներկայացուցիչները յեղաշրջումը կը նկատեն «Պուլկարիոյ երկրորդ ազատագրութիւն»։

Այսպէս, ուրեմն, աշխարհ ակնառու կամ ենթակայ է նոր շրջանի մը։ Եւ այդ շրջանը կարծէք չափազանց սրընթաց կուգայ։ Մուսոլինի չատոնց է որ ամրացուցած է իր իրաւակարգը։ Բոլշեւիզմ արդէն օրհնութիւն կը ստանայ։ Հիթլեր կը յուսադրէ այլ եւս։

Եւ շատ մը երկիրներու մէջ հիմնովին կը փոփոխուին հանրային կազմակերպութիւններ, տնտեսական մեթոտներ, միջոցներ ու նպատակներ։ Կը ծայրին նոր վարդապետութիւններ։ Այլ եւս չի խօսուիր ընկերվարութեան մասին կամ անոնց անունով։ Տասը տարի առաջուան վասնդները կամ հաւանականութիւնները չքացած են։ Հիմա այլ եւս ականատես չենք «համաշխարհային յեղափոխութեան» ձգտող եռանդներու։ Փակուեցա՞ւ, վերջնականապէս, ցանկը Զինովիեւեան շրջանի անմիտ հրահրումներուն ու «յեղափոխութիւններուն»։ Իշխանութիւնները արտակարգօրէն զօրացան։ Հետզհետէ տեղի կուտան, նաեւ պետական դրութիւններ, ինչպէս խորհրդարանականը, որ այնքան ուժ ունի որքան իրենց երկիրներէն արտաքսուած նախկին նախարարներ, ըլլալով անոնց չափ յարգելի, անշուշտ...։ Առիթ հետեւանքն է այն իրողութեան, որ «նոր» երեւան կուգայ դէպի ալ թեքող չարժումով մը։ Տեսակ մը, եթէ կարելի է ըսել, դեմոկրատային ոգիով ու դրոյժով։ Ճիշդ է, տարբեր անուններով, տարբեր ձեւերով, տարբեր պայմաններով, ու տարբեր ... գոյներով։ Բայց, էութեամբ բոլորը նոյն են,— գերազանցային նպատակ եւ դիկտատուրական միջոց։ Դիկտատուրա մը, սակայն, որ դասակարգային չէ։

Ճիշդ ատոր հակառակ, դասակարգային կամ պրոլետարական դիկտատուրայի միակ երկիրը՝ Խորհրդային Միութիւնը, որ ամէնէն յառաջընթաց չարժումը կը նկատուէր, իր արդիւնքներով ու յաջողութիւններով համեմատաբար շատ ետ է մնացած։ Ուրիշ նոր կարգեր ոչ իր գոհողութիւնները ունեցան, ոչ իր սարսափը, ոչ իր համաշխարհային յաւակնութիւնները եւ ոչ ալ իր դիւային միջոցները, բայց աւելի շատ բան ըրին թէ իրենց երկիրներուն եւ թէ իրենց՝ իբրեւ վարչաձեւ՝ ամրացման ի նպաստ։

Իսկ խորհրդային Միութեան մէջ ամէն ինչ յարափոփոխ է դեռ, համայնավարական սկզբունքներ կը լքուին օր օրի, ծրագիրներ կ'առաջադրուին, բայց, հակառակ տարիներու ընթացքին ու ընդհանրական ճիգերուն, գանգուածը դարձեալ անօթի կը մնայ, ներքին տարակարծութիւններն ու «թեւ»երը միշտ կը շարունակենյայտութիւն ունենան եւ, ժողովուրդ ու վարչաձեւ, հակառակ անցնող մօտ երկու տասնամեակին, դեռ միեւնոյն ատոր ձանր սարսափը կ'ազդէն իրարու ...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ միայնով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

ՀԻՆԳ ՏԱՐԵԿԱՆԸ

— o —

Հայութիւնը արմատախիլ է եղած իր հնօրեայ բոյնէն ու ջարդուիչուր։ Եւ կը փչուի եռացող անապատներ սուրի ու գնդակի հարուածներուն տակ։ Ոչ մէկ Տէր Աստուած, ո՛չ մէկ Ցիսուս Քրիստոս, ոչ մարդկութիւն եւ ոչ ալ ազդ եւ ազինք կը հետաքրքրուին անով իրենց չահերուն գիծէն դուրս։ Եւ մահուան ալիքը կը հոսի դալ, կը մնենայ, կ'երթայ հեռուն...

Ահա փոքրիկը թուրք գիւղ մը ննտեց հայ մանուկ մը։ Մայրը ձգեց փախաւ գինք ու հոնին մեռաւ։ Բաժնուած է անոր մեծ տունը ու բոլորը փճացան։ Անոր երիտասարդ հօրեղբայրները բոլոր կապած ջուրը նետեցին արախողխող։ Զարկին պապերը ժամուն դուռը, Եփրատի վրայ։ Հայրը միակ ողջ է. մեւս ափը Աստանտեւն, մեծ երկրի մը մէջ, ուր կեղեքումն ու անխղճութիւնն ալ նոյնքան մեծ են։ Ինչ քաղձանքներով եւ որո՞ւ համար ծախեց ան իր կանայ արիւնը երկաթի գործարանին, որ դըժոխքի պէս կ'եռայ՝ անոր մէջ ինք։ Որդէնքի օդին բնտանիքին, ու օր մըն ալ, անուշ ու խախտանոր օր, դառնայ տուն ու գրկէ կին ու զաւակ։ Կ'անցընէ՞ր մտքէն որ պիտի ամայանան, քանդուին տուն, գիւղ, հայրենիք Եուրո՞պը մեռնին, որովհետեւ մահն էր փրկութիւնը այն օրերուն, ու իր հինգ տարեկան տղեկը, որը ու առանձին, թուրք գիւղի մը մէջ յերուած, «մայրի՛կ, մայրի՛կ» ճչալով լալագին փողոցները չրջի դէշեր ցերեկ։ Ցեաո՜յ, Գաստուծու կանգ կ'առնէ այսօրս, ու ան չէ՞ր այլեւս, այդ հայ գիւղացի մանուկն ալ, որ եթէ ապրէր քսանըհինգ տարեկան պիտի ըլլար հիմա։

.. Հէ՜յ, որո՞ւ հոգ մեր կսկիծը, մեր սուգն ու ցաւը։ Ուրիշները կը խնդան, աշխարհն ուրախ է ու մանուկ չի պակսիր։ Դպրոցները կը լեցուին հոս ու հոն, օտար երկիրներու մէջ, անոնցմով ու եւս կ'որոտացնեմ ու ա՞ռ կը քալեմ։ Շատ հոգի, որ կը յամառի դեռ ապրիլ։

Աստանկ էր, աստանկ էր խեղճ գիւղն կ'ըսեմ, երբ աստուները, ճուռղելով մանուկներ ամէն ձեւէ ու հասակէ դպրոց կը վազէին։ Կ'երթային գաշտ ու արտ, ու գիւղին կալերուն վրայ վեց կը խաղային։ Աստանկ էր կ'ըսեմ, աստանկ, մեր երկիրն ալ երբեմն։

Ի՞նչ պայծառ արեգակ, այսօր մանաւանդ, հոս, օտար երկրի մէջ։ Գետերն ու անդաստանները բազմութիւնով լեցուն։ Մարդին վրայ պառկած կը գիտեմ ու կ'երազեմ։ Ես դիմացի լեռները նման են մեր սարերուն։ Եւ մարդերը կը ժպտին ու կը զուարճանան։ Կ'ըսեմ մերիններն ալ այսպէս էին, հովէն ու արեւէն խանձուած դէմքերով ու սեւուշ աչքերով։ Կրնային ծիծաղիլ, խաղ կանչել, պարել։

Ա՛խ սա մանուկը որ դնդակին ետեւէն կը վազէ, ինքն ալ գունդ մը գրեթէ։ Թարմաւուշ է ու պզտիկ ինքնապայծ (կնքահայր) տղուն պէս, հոն, մինակ, թուրք գիւղի մը մէջ յալկած, «մայրի՛կ, մայրի՛կ» կանչելով։ Աստը նման էր ան ալ, ճիշդ ատոր նման, կը յիշեմ, կուեւ ու կլոր ու խարտեաշ, քարի պէս ամուր։ Կ'անցնի բոլորովին քով, կը վազէ չուրջս, աչքերս չեն բաժնուիր իրմէն։ Կ'ըսեմ, քանի՞ տարեկան է արդեօք, բայց յամենայն դէպս պզտիկ կնքահօրս կը նմանի։ Եւ երբ գնդակը քովս կ'իյնայ ու կուգայ զայն առնելու, կը բռնեմ թեւէն.

— Դո՛ւն, պզտիկ, քանի՞ տարեկան ես։

- Հինգ տարու։

Աչքերս մէկէն կը քօղուին արցունքով ու կը սարսամ։ Ձեռքէս վար կ'իյնայ։ Ի՞նչն է արդեօք։ Համբուրել ու գրկել կ'ուզեմ գինքը։ Բայց չէ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, եթէ ապրէր քսանհինգ տարեկան էր ան հիմա...

Քանի՛ հինգ եւ քսանհինգ եւ յիսուն տարեկաններ, ժողովուրդ մը արմատախիլ մահուան ճիրաններուն նետուած։ Մէկուկէս միլիոն զոհ։ Ամբողջ գիւղեր ու քաղաքներ քարուքանդ։ Մեր հողն ու ջուրը մեր արիւնով կուշտ։ Հայրենիք մը ողջունդ ալ նոցը իր զաւակներուն, մէկ անզամէն ու այնքան յեղակարծ։

Անէ՜ծք քեզի ցամաքի թշնամի, մարդկութեան տականք, դեռ անկուշտ մեր արիւնէն ու միսէն, որ 5 տարեկանէն յետին ծերունին վրայ ճիրանդ բարձրացուցիր։ Որ բանակներու գէմ գործելու համար ապուած սուիններով մեր մայրերուն ու քոյրերուն արգանդները ճեղքեցիր։ Ա-

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԶՕՐԱՑՆԵՆ ԱԶԳ· ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Թան»ի թղթակիցը, Պոլիսէն, կը գրէ այս խորագրին տակ (24 յունիս).

Վերջերս գրած էի, որ Թուրքիա ոչ թէ խռովայոյզ վիճակ մը կը մատնէր, այլ աւելի մտահոգութիւն մը՝ պատրաստ գտնուելու ամէն յարձակման դէմ, որ կրնար սպառնալ իր հողամասերուն այս կամ այն կողմը։ Կազին չարժման մէջ դրաւ ազգային պաշտպանութեան բոլոր ուժերը, եւ ընդհ. սպայակոյտին ու գործավարներուն հետ համախորհուրդ, երկար ուսումնասիրութիւններէ, յաջորդական ճամբորդութիւններէ, անձամբ կատարուած քննութիւններէ վերջ, մշակեց ծրագիր մը, որ նպատակ ունի զօրացնել թրքական բանակին ուժը, ազգային պաշտպանութեան միջոցները, վերակազմել հրետանին եւ չինել ռազմագիտական նոր գիծեր։

Գործավարներու մէկ խորհուրդին մէջ, որ գումարուեցաւ անցեալ ամիս Կազին նախագահութեամբ, — այս նիստին կը մասնակցէին նաեւ Ազգ. Ժողովին նախագահը Քեազըմ փաշա, սպայակոյտին պետը Ֆէվզի փաշա, Ժողի կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Րէճէպ պէյ՝ (նախկին քաղաքատնտեսական գինուորական մը), որոշուեցաւ իրագործել ազգային պաշտպանութեան ծրագիրը եւ հայթայթել նիւթական միջոցներ՝ գոցելու համար յաւելուածական ծախսերը, զորս կը պարտադրէ այդ ծրագիրը։

Թուրքիա խաղաղութիւն կ'ուզէ միշտ։ Իր արտաքին քաղաքականութիւնը որոշապէս հակառակ է դաշնագիրներու վերաքննութեան, ինչ որ կը նշանակէ թէ հողային սրբել պահանջ չունի։ Այսուհանդերձ ենթակիրի կառավարութիւնը մտադիր է չուտով Ազգային Դաշնակցութեան Ժողովին ներկայացնել նեցուցներու համաձայնութեան խնդիրը։

Սակայն որքան ալ խաղաղասիրական ըլլան ժողովուրդի մը ձգտումները, չեն կրնար թելադրել որ զանց առնէ իր ապահովութեան հարցը։ Թուրքիա, հետեւելով հանդերձ խաղաղութեան նոյն քաղաքականութեան որ Ֆրանսա կը փորձէ, կ'ընդունի թէ, Ֆրանսայի նման, իր պարտականութիւնն է հսկել հայրենիքի ապահովութեան վրայ եւ պատրաստ գտնուիլ ամէն անակնկալի առջեւ։

Երբեմ, կը գրէ թրքական մամուլը, կառավարութիւնը այժմեան մտայլ չէ եղած, որքան այսօր։ Մինչ պետութիւնները կը պաշտպանեն տեղական զինամթերքները գրուած, ինչպէս դիւանագէտները գրուարշութեան, վայելով կը պարզեն երկիրէ երկիր։ Խոտ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս խորհրդակցութիւններուն մասին, բայց կասկած չկայ թէ պատերազմի մասին է որ կը խորհրդակցին անոնք։ Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել թէ յանկարծական բռնկում մը պիտի չվնասէ մեր երկրին։ Ահա թէ ինչու կառավարութիւնը եւ Ազգ. Ժողովը կը հսկեն ամենայն արթնութեամբ։ Պէտք է աւելցնել թէ ինչ որ կարելի է կատարել այսօր ազգային պաշտպանութեան միջոցներուն զօրացման համար, կարելի չէ կատարել ապագային նոյն իսկ այդ նպատակին յատկացնելով հսկայական մեծ գումար մը։

Ահա այն տրամադրութիւնը, որմէ թելադրուած՝ Թուրք կառավարութիւնը քայլեր առաւ ազգային պաշտպանութեան զօրացման համար։

Հանրային կարծիքը եւս կը գնահատէ այն յաւելուածական վարկերը, որ իբրեւ նոր ծախքեր, պիտի ճնշեն ժողովուրդին վրայ։

Առանց ակնարկելու այն մտահոգութեանց, զորս, վերջերս, եւ երկու անգամ, Թուրքիոյ պատճառեցին եւրոպական պետութեան մը հողային տարածման կամքութիւնները, որքան ալ տարտամ ըլլային անոնք, այսուհանդերձ պէտք է ընդգծել թէ որքա՛ն դժուար հարց մըն է Թուրքիոյ ազգային պաշտպանութիւնը։

Նախ ամրացնել, յետոյ պաշտպանել այս երկիրը, որ յարձակման նշաւակ է ամէն կողմէ եւ խոցելի, արդի զինուորական արուեստին մասին խոր հմտութիւն եւ մանաւոր կարողութիւն կը պահանջէ անոնցմէ, որոնց տրուած է պաշտպանութեան պարտականութիւնը։ Թուրքիա ստիպուած է պաշտպանել իր սահմանները Եւրոպայի մէջ, հսկել որ Իզմիրի իր նաւային սպառնալիքներ ապահով մընայ ընդդէմ յարձակման մը, նեղուցներէն ըլլայ թէ օդէն, ամրացնել արեւելեան իր ծովեզերքները ընդդէմ ամէն յանկարծական յարձակման։

Աշխատանք մը որ աւելի քան դժուար է եւ, իրագործելու համար, երկրին նիւթական կարողութենէն վեր։

Ահա թէ ինչո՛ւ կառավարութիւնը ստեղծեց նոր տուրքեր եւ աւելցուց հին տուրքերը, որպէսզի կարենայ ազգային պաշտպանութեան յատկացնել 20 միլիոն ոսկին, զոր իբրեւ տուրք պիտի գանձեն այս տարի։ Վերջին տարիներուն՝ պատերազմական պիտոյից 40 միլիոն ոսկի յաւելում մը ստացած էր, այս տարի 14 միլիոնի նոր յաւելում մը եւս, առանց դեռ հաշուելու յաւելումները կարգ մը նահանգներու ռազմագիտական շինութիւններուն համար, որոնց կարգին հանրային շինութիւնք, բառ ռազմագիտական գիծերու պատրաստութեան ծրագրին։

Ո՞ւր ես գնացեր, սիրելի թշնամի, ժողովուրդ, որ միակ արժանիքդ եղաւ բզքտել ու ջարդել, քանդել, փչել, կործանել։ Մինչեւ ե՞րբ այս բարբարոսութիւնը, անզէն ու գերի ժողովուրդներու գլխուն։ — Մինչեւ որ ինքդ ալ ջարդուիս ու փչրուիս քու իսկ նախասիրած եղանակովդ, աւելի հզօրներու ձեռքով։ Այդ հզօրները կան, ու զու անոնց մէկ սեղմուած կը դողաս վախէդ, դաւաճան։ Քու ժառանգորդներդ բոլորը, Եղլադան, որ թէեւ բնաջնջեցիր, բայց աւա՜ ռոքի է կրկին, եւ ուշ կամ կանուխ պիտի կոկորդիդ փարի։ Պուլկարը, որ եաթաղանիդ տակ օր մը արիւնլուայ ինկաւ՝ Հայաստանի պէս, բայց որ յետոյ գլխուդ զարկաւ։ Եւ կեա սուրը պատեանէն քաշելով քու գինուորներուդ, բայց ոչ անզէն ժողովուրդիդ արիւնը տաքի պէս վաթցնելով։ Եւ հիմակ ալ մի կը խաղցնէ սահմաններուդ վրայ ու նիզակ կը ճօճէ։ Դեռ հիւսիսի արջը, որ ոտնատակը փշրեց, քու իսկ խոստովանութիւնովդ, ու հին Հռոմի աշխարհակալ ոգին, սեւ շապիկի մէջ սեղմուած, որ ծուռ կը նայի ձեր թերակղզիին, որուն ծայրը ամրութիւններ կը կանգնէք։ Ի՞նչ յաղթութիւն, թեւերս վրայ եկող անզէն հայութի՞ւնը ըլլար երեւուած, խողխողեալ ու Աստուածով գինուած...

Գիտի իյնաս դուն, բռնակալ հորդա, ջնջումովիդ զուր է, սուրով բարձրացար, սուրով ալ պիտի իյնաս։ Գիտի իյնաս, ինչպէս քեզմէ առաջ այնքան շատ արիւնածարաւ ընդաքայրեր։ Որովհետեւ ապրելու արժելու համար մշակոյթ է հարկաւոր, իսկ քու մշակոյթդ սուրիդ ժամուած բերանն էր։ Եւ երբ ձեր ալ մայրերը իրենց մազերը փետտելով իրենց զաւակները լան, երբ դուք ալ քշուիք բոյներէն հեռու եւ անկենդան իյնաք, երբ ձեր այսօրուան իշխած եւ ամայացուցած երկիրներէն ձեր զաղբելի անունը վերնայ ու հովեր փչեն ձեր կիրառած փլատակներուն վերեւ, մեր արցունքը, հառաչները եւ հոգին պիտի խաղան այդ հովերուն հետ, վրէժի կիրքէն գինով...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

×

Ազգ. Ժողովը վիճաբանեցաւ մականունի օրինագծին չուրջ եւ օրինագիծը իր ամբողջութեան մէջ ընդունեց։

Օրինագիծը պաշտպանելու համար, Ներքին գործավար Շիւքրիւ Գայա պէյ պատասխանեց Պրուսայի երեսփոխան Րէֆէթ պէյի կարգ մը դիտողութեանց, օրինագծին անհրաժեշտութիւնը բացատրելով։ Այս առթիւ, Գործավարը մանաւորաբար դիտել տուաւ թէ Ժողովին մէջ քանի մը Րէֆէթ պէյ կայ ու ամէն անգամ որ անոնցմէ մէկը յիշատակուի, շփոթութիւն մը առաջ կուգայ թէ ո՞ր Րէֆէթ պէյն է արդեօք։

Այս միջոցին, ընդդիմախօս Րէֆէթ պէյ ոտքի ելլելով յայտարարած է.

— Ամբողջ Պրուսան գիս Ճամպազ օղլու անունով կը ճանչնայ։

Ասոր վրայ, Շիւքրիւ Գայա պէյ գոհունակութեան չեչտով մը ըսաւ.

— Ահա Րէֆէթ պէյ մըն ալ ճանչցանք. Ճամպազ Օղլու Րէֆէթ պէյը։

ՋՈՒՐԻ ՊԱԿԱՍԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

— ● —

Արտասովոր երաշտ մը կը տիրէ Անգլիոյ մէկ ծայրէն միւսը։ Կառավարութիւնը լուրջ միջոցներ կը խորհի, նուազեցնելու համար ջուրի սպառումը։ Համաձայն անգլիական թերթերուն, եթէ տասը օր եւս յամենայն, քաղաքապետական մասնաւոր օրէնքով պիտի կրճատուի պարտէզներու ինչպէս նաեւ տուներու մէջ գործածուած ջուրի քանակը։ Լոնտոն քաղաքը օրական միջին հաշուով 1800 միլիոն լիտր ջուր կը սպառէ։ Երաշտը ահաւոր վտանգ մը կը սպառնայ ներքին գաւառներուն ու մանաւորաբար երկրագործական շրջաններուն համար։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆ

Ի՞նչպէս կազմակերպել

»»»«««

Վիէն. «Յառաջ» լայնօրէն դրաւ զիցու երիտասարդական կազմակերպութեան հարցով։ Իրապէս կ'արժէ գրադիլ, որովհետեւ ազդի մը փառքը երիտասարդութիւնն է։ Մենք որ զրկուած ենք մեր սեփական հայրենիքէն ու ցրուած աշխարհի չորս կողմը, ենթակայ ամէն տեսակ ձուլումի, մեզի համար անհրաժեշտ է երիտասարդական կուռ ու ծաւալուն կազմակերպութիւն մը։

Ցարդ այս մասին գրուածները, վերջնական եզրակացութեամբ մը չեն յանգած։ Ոմանք կ'առաջարկէին երիտասարդական համագումար մը։ Ուրիշներ այդ հոգը կը ձգէին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի եւ Զ. Ո. Մ.-ի, իսկ «Յառաջ»ի յունիս 7 թիւին մէջ Հրանդ Ակոբեան կ'առաջարկէ մէկ կողմ դնել համագումարի «ալիքոն»ի գաղափարները, դառ դառ կարծիքներ բնդունիլ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, Զ. Ո. Մ.-ը եւ աչխատիլ անոնց միացնել միւս կազմակերպութիւնները.

Ես ալ կը կարծեմ թէ բոլորովին ավտեղի է, երիտասարդական համագումարը։ Արդէն երիտասարդութիւնը կազմակերպուած է, եթէ մեր համագումարը պիտի ըլլայ նոր կազմակերպութիւն մը յառաջ բերելու համար, անկարելի է որովհետեւ այն չկայ երիտասարդութեան որ կազմակերպութեան մը չի պատկանիր, երիտասարդական համագումարն ալ արժէք չունի։ Անոնք իրենց գիտցածէն չպիտի չեղին, հետեւաբար անկարող պիտի ըլլան մեր համագումարի աչխատանքները եւ ծախքերը։ Իսկ եթէ եղածը պահելու կամ ուժեղացնելու համար պիտի ըլլայ մեր համագումարը, այն ատեն անոնք որ չահագրգռուած են այս կարեւոր խնդրով, թող իրենց կարծիքները յայտնեն մամուլի միջոցաւ, որպէսզի ամէն բան լուսաբանուի։

Իմ կարծիքով, նախ պէտք է որ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Զ. Ո. Մ.-ը, իրարու միանան։ Անոնց հետ կայ երիտասարդական հոծ բազմութիւն մը. Պէտք է անփոփոխ պահել Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մարզական ծրագիրը, իսկ անունի խնդիրը համարել երկրորդական։ Երբ այս երկուքը համաձայնին իրարու հետ, այն ժամանակ դիւրին է միւս երիտասարդական կազմակերպութիւնները միացնել ասոնց եւ այսպիսով կ'ունենանք երիտասարդական կուռ ու ծաւալուն կազմակերպութիւն մը գաղութներու մէջ։ Ցետոյ կարգը կուգայ այն չէզոք երիտասարդներուն, որոնք անտարբեր կը մնան։ Ասոնք կարելի է անհատական աշխատանքներով միացնել ընդհանուր երիտասարդական կազմակերպութեան։

Գ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Մեր հայրենիքը

— ● —

ՊԵՐԼԻՆ.— Գիտեմ որ ամէն հայ երիտասարդ մտքով դէպի Հայաստան կը ճամբորդէ այս «մեր հայրենիք»ը բառին իրագանչիւր անգամ հանդիպելուն։ Հոն հոգիւ հասած, այս կամ այն ճամբով՝ կը սկսի աչխատանքի եւ գոհ է չոր սեւ հացով իսկ. տանելի վիճակ մը ստեղծելով իրեն համար՝ միայն թէ իր աշխատանքն ու քրտինքը թափէ այն պապենական հողին վրայ որ կը կոչուի Հայաստան։ Ո՞վ կրնայ այսքան երկար դիմանալ օտարութեան, մանաւանդ այս դարուն, երբ ազգային զգացումները այնքան վառ են մարդոց հոգիներուն մէջ, հիւրընկալ մարդոց մէջ միանգամայն։

Բայց պէտք է զննենք այս հարցումը որքան ալ դժուար գայ, ո՞րն է մեր հայրենիքը։ Ո՞ւր է մեր հայրենիքը։ Մենք մեզ կը կոչենք հայ, ուրեմն մեր հայրենիքը Հայաստանն է. բայց մեծ մասով մեր աչքը բացինք Թուրքիոյ կամ Ռուսիոյ իշխանութեան տակ, անապատներուն կամ տառապանքի եւ գերութեան մէջ եւ կամ կարճատեւ ազատութեան մը ներքին տակ... Ցոյսի մը ծիլերն էինք, բայց այսօր հասակ նետած օտար ծառի տակ՝ մեզի կ'ըսեն՝ օտարական, անհայրենիք, «հայմաթլոս»... Ի զուր կը ջանանք մեր յիշողութիւնը արծարծել, գուցացնել մեր մշակոյթը որ հազար հինգ հարիւր եւ շատ աւելի տարիներու փառաւոր անցեալ մը ունի, մեր մայրենի մեծապանծ լեզուով պատմել տղեկներուն երեւնի թէ մենք հայ ենք, ուրեմն մեր հայրենիքը Հայաստանն է։ Բայց պատասխանը կարճ է եւ կտրուկ,— Ինչո՞ւ հոս էք. ո՞ւր է

ձեր պետութեան անցագիրը։ Ի՞նչպէս ճանչնանք ձեզ։ Ո՞վ էք դուք

Այո՛, ամէնուն ալ պատասխանը կրնանք տալ, միայն մեր տխուր եւ ողորմելի պատմութիւններով, որոնք ոչ մէկ պաշտօնատան համար բան մը կ'արժեն. բանաստեղծութիւն կամ հէքեաթ կը թուին մեր ամէն մէկուն զմրախտ պատմութիւնները անոնց պաշտօնատարներուն. բայց բան մը չարձանագրուիր այնտեղ. մեզի կը պակսի պետականութիւնը, մեզի կը պակսի պաշտօնական հաստատութիւնը եւ ասոր համար կը հարցնենք նորէն — ո՞ւր է մեր հայրենիքը...

Հայաստան, որ մեր պապերու յաւիտենական հայրենիքն է, Հայաստան որ մեր հերոսներու եւ զոհերու արիւնով շաղուուած է, բայց ունի՞նք ընելու մեզ մեր ուղղակի ժառանգը եւ գոնէ ժառանգորդի անունը, իրաւականութիւնը. Ո՞ւր է Հայաստանի կառավարութիւնը, որուն գեղեցիկ ծրագիրները միայն կը կարդանք, որն ի բուն կարելի չէ՞ գոնէ խորհրդային դեսպանատուներուն մէջ Հայերու համար բաժին մը ունենալ, որուն դիմենք, մենք որ ոչ կուսակցական ենք ո՛չ ընդհանրապէս, ոչ ալ քաղքենիներ։ Մենք Հայ ենք եւ եթէ կ'ուզէք ամէնէն պզտիկ զանգուածը աշխարհի։ Եթէ ծանօթ են շատ փոքր թիւով մէկ երկու հարիւր անբաղձալիներ եւ քաղքենիներ, կրնաք զատել զանոնք. բայց մեզ 700,000 գաղթականներս, այլ մանաւանդ մեր երիտասարդութիւնը չէք կրնար զրկել մեր բացարձակ իրաւունքներէն։

Այո՛, մեր հայրենիքը Հայաստանն է եւ եթէ մինչեւ հիմա լքած է մեզ ան, այդ չի նշանակեր թէ այս կացութիւնը յաւիտենական է։ Մեր պարտականութիւնն է մեր ներքին կազմակերպութիւնը շուտափոյթ յաջողցնել եւ ապահովել մեր դարաւոր իրաւունքը,—Հայաստանը Հայուն-իր-բաժանելի Հայու հայրենիքը Հայաստանն է. ան փոքր ըլլայ թէ մեծ։ Կեցցէ՛ Հայաստանը եւ հայ երիտասարդութիւնը

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Անմոռանալի ձեռնարկ մը

0000

ՍԻԼԻՍԹՐԷ, (Յառաջ) — Մօտ երեք տարի է որ Պուքրէշի մեր ընկերներու նախաձեռնութեամբ ու անոնց զոհողութեան շնորհիւ հոն բացուած է «Րաֆֆի Մշակութային Միութիւնը», որ կը գոհացնէ իր շուրջը համախմբուած կուսակցական եւ չէզոք բազմութիւնը.

«Րաֆֆի»ն ունի դասախօսական, թատերական ու այլ յանձնախմբեր, որոնք կանոնաւորապէս կը կատարեն իրենց վրայ ինկած ծանր, բայց հաճելի պարտականութիւնները։ Ամէն կիրակի եւ տօն օր մեծ հաւաքոյթ կայ հոն, դասախօսութիւններ, մանուկներու եւ մեծերու համար ներկայացումներ, պարերեկոյթներ եւն.։ Մէկ խօսքով ամէնքն ալ բան մը տեսնելու եւ անկէ գոհունակութիւն առնելու պարտականութիւնն ունին միշտ։

Միութիւնը ունի նաեւ իր ընթերցարանն ու գրադարանը։

Ու պէտք է խոստովանիլ թէ «Րաֆֆի»ին շուրջ ստեղծուած այդ շարժումը մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ գաւառներէն հոն գացող երիտասարդներուն վրայ ու բարի նախանձ կը ներշնչէ։ «Րաֆֆի»ն արդէն իսկ ունի իրեն մասնաճիւղեր Ռումանիոյ երեք հայաշատ քաղաքներուն — Գոստանցայի, Պազարճըքի եւ Սիլիսթրէի մէջ որոնց օրինակին կը յուսանք թէ պիտի հետեւին նաեւ ուրիշ քաղաքներ

** Քանի մը շաբաթ առաջ, «Րաֆֆի»ի տեղւոյս մասնաճիւղը կատարեց բացումը իր ակումբին։ Ընկ. ամփ... ջաղէս թէ այս ակումբը արդէն իսկ բոյն մը ընկերներու ժրաջան գործունէութեան։ Ընդամէնը 15 օրուան մէջ գլուխ հանեցին զայն ու հիմա ունին իրենց կահաւորուած ու բաւական ներկայանալի հաւաքատեղին, որ պիտի ունենայ լուսով նաեւ իր ընթերցարանը եւ կիրակնօրեայ դասախօսութիւնները։ Բացման հանդէսին հրաւիրուած էին Տէր Սահակ քահանայ Մարտիրոսեան, Թաղ. Խորհուրդը, ազգ. վարժ. ուսուցչական մարմինը, Հնչակեանները, Բարեգործականի տեղւոյ վարչութիւնը, Աչ. Միութեան վարչութիւնը եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութիւնը։

Օրուան նախագահ եղեր հին ընկեր Օննիկ Աղամեանի առաջարկով տէր հայրը օրհնեց այդ նորաբաց հիմնարկութիւնը եւ քանի մը ջերմ խօսքեր ըրաւ անոր յաջողութեան համար։ Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Նախագահը եւ մանրամասնօրէն պարզելով Միութեան նպատակը, կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ համախմբուին այս հիմնարկութեան շուրջ ու աշխատին միացեալ ուժերով փրկել մեր մատաղ սերունդը, կատարել «Հայը հայ պահելու» նուիրական պարտականութիւնը։

Երկրորդ խօսողն էր Գ. Յ. Գապիկեան, որ բանախօսութեամբ մը մատնանշելով գաղութներու ինքնապաշտպանութեան պահանջը, ըսաւ. «Մայր գետը պիտի շարունակէ իր ճամբան մինչեւ ծով, հոգ չէ թէ անոր այս ու այն ճիւղերը ճամբէն չեղելով՝ տեղ տեղ ճահիճներ գոյացնեն՝ բաւական է որ մայր գետը չչորցի իր ընթացքին։ Ահա ասոր համար է որ լրջօրէն եւ անձնուիրաբար պիտի աշխատի ամէն արթուն Հայ։ Ամէնէն փոքրիկ թումբն իսկ որ կը շինուի մայր գետէն հեռացող իր ճիւղին չեղումն արգիլելու համար, արժանի պիտի ըլլայ մեր ամէնուն խրախուսանքին ու քաջալերութեան»։

Յետոյ տեղի ունեցան քառաձայն խմբական երգեր, մեներգներ ու արտասանութիւններ, բոլորն ալ յաջող։

Անցորդ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Յանուն արդարութեան տեղ կուտանք այս գրութեան, յարգած ըլլալու համար գեղարուեստական քննադատութեան բծախնդրութիւնը. —

«Յառաջ»ի ուրբաթի թիւին մէջ կարդացի Գ. Ալեմանեանի յօդուածը, Երկու Ռուսահայ նուագահանդէսներ խորագրով, Սարգիսովի եւ Գարթեւեանի մասին, եւ հարկ տեսայ քանի մը ճշդումներ կատարել։

Սարգիսովի մասին Գ. Ալեմանեան կը գրէ — «Երիտասարդ երաժիշտը ունի երաժշտական նկարագիր, վերարտադրելու (interprétation ըսել կ'ուզէ), մասնաւոր կարողութիւն»։ Բայց զարմանալի է որ Շոփէնի մէկ կտորին մասին բաղդատութեան եզր կը փնտռէ Սարգիսովի եւ Victor Gilleի նուագումին միջեւ։ Կը կարծէ՞ք գտնել որ եւ է լուրջ քննադատութեան մէջ նման պարագայ, քանի որ դաշնակահարները միլիոններով կը հաշուուին, եւ ամէնքն ալ իրենց նուագելու կերպը ունին։ Ասկէ զատ երկու արուեստագէտներ բաղդատելը անտեղի է այս առթիւ։ Տես Exselsiorի քննադատութիւնը 18 յունիս

Անցնելով Գարթեւեանի՝ Գ. Ալեմանեանի գրուածքը բոլորովին անփոյթ եւ թերի թուեցաւ ինծի։ Ան երկու տողով փակած էր Գարթեւեանի նոր գործերու մասին իր ըսելիքը, մինչդեռ շատ բան կար ըսելիք։ Պատճառը անշուշտ այն է որ ուշադրութեամբ չէր հետեւած, ամէնէն կարեւոր պահերուն սրահէն դուրս եղած ըլլալով...

Շատ բան կար նաեւ ըսելիք Օր. Ղազարոսեանի մասին, որ նուագեց Գախի Concertoն։ Ըստ Գ. Ալեմանեանի բացատրութեան, նուագումը մնացեր է «տարտամ շրջագծի մէջ»։

Առանց հեռուները երթալու եւ մանրամասնելու կտորին դժուարութիւնները, ուշադիր քննադատ մը պիտի ըսէր թէ առաջին անգամ է որ հայ օրիորդ մը համարձակութիւնն էր առեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ դասական կտոր մը նուագելու, եւ թէ այս դէպքը նախընթաց չունէր։

Հիմա գանք ընդհանուր հարցի մը մասին խօսելու։

Գարթեւեանէ կ'ուզուի եղեր աւելի առատ հունձք... (որակը կամ քանակը խնդիր չէ)։ Եւ քիչ մը վիրաւորական ձեւով ակնարկուած էր թէ ոչ մէ... նոր չափով կտորներ կրկնութիւններ էին անցեալ տարուան նուագահանդէսին, մանաւանդ որ նորերը կարճ փորձեր... (յիշենք թէ Գ. Ալեմանեան ներկայ չէր «Le soir tombant»ը նուագած պահուն որ կը տեւէր ութ վայրկեան)։

Գործ մը յաջող եւ անմահ ըլլալու համար հարկ չկայ որ ան ըլլայ շատ երկար, եւ ի ձայն փողոյ, Թմբուկի եւ դափի։

Հիմա հարց կը դնենք.—

Առաջին.— Արդեօք հեղինակ մը իր տքնաջան աշխատութեամբ յօրինած գործը մէկ անգա՞մ միայն նուագելու համար է որ կը յօրինէ, եւ առաջին անգա՞մն է որ Գ. Ալեմանեան կրկնութիւններու կը հանդիպի։

Երկրորդ.— Արդեօք հայ հասարակութիւնը կամ Գ. Ալեմանեան ինքը, միայն մէկ նոթ կը յիշէ՞ր անցեալ տարի նուագուած կտորէ մը, որպէսզի իրաւունք ունենար յաւակնութիւն յայտնելու անոնց կրկնութեան համար։ Ընդհակառակն՝ եւրոպական հասարակութիւնը որ նուագահանդէս կ'երթայ, շատ անգամ յայտագրին կտորները ծայրէ ծայր եւ նոթ առ նոթ գոց գիտէ առաջուց, եւ սակայն կը նպատէ ունկնդիրներն աւելի գիտակցօրէն ճաշակելու կտորի մը յօրինուածքը։

Երրորդ.— Այս գիտողութիւնը կ'ընէ Գ. Ալեմանեան յանուն հասարակութեան մը որ տարիներով եւ տարիներէ ի վեր հանդուրժած է մեր ժողովրդական երաժշտութեան ամէնէն ծանօթ եւ անծանօթ երգացանկը ունկնդրելու, առանց օր մը իսկ անդրադառնալու թէ արդէն լսած է զանոնք։ Ինչո՞ւ համար հիմա այս ծայրայեղ դժուարահաճութիւնը։

Չորրորդ.— Եւ վերջացնելու համար, ինչո՞ւ Գ. քննադատը իր տեղեկատուութեան մէջ չի յիշեր նաեւ որ նոյնիսկ անգամ մը լսուած կտորները հասարակութիւնը կրկին անգամ պահանջեց, եւ որոնցմէ «Հովը», եւ ուրիշներ, դեռ քանի մը տասնեակ անգամ հաճոյքով կրնան լսուիլ։

Այս բոլորէն զատելով չենք կարծեր որ Գ. Ալեմանեան ըմբռնած ըլլայ նաեւ Ցիմմէրմանի երգելու եղանակը, քանի որ խնդիրը Շուպէրի գործերու մասին է, ուր անկասկած կար Վիէննայի դասական երգիչի մը ինքնայատուկ արտայայտութիւնը, իր մայրենի լեզուով։ Այս քննադատութիւնն ալ կրնար թողուիլ ներկայ օտարներուն կամ օտար քննադատներուն (տես Le Jour, 18 յունիս)։

Եւ վերջապէս այդ օտարազգի արուեստագէտին մասնակցութիւնը միջանկեալ սակայն օգտակար երեւոյթ մըն էր Գարթեւեանի նուագահանդէսին համար։

Չպիտի ուզէի կասկածիլ թէ Գ. Ալեմանեան իր քրոնիկները կը գրէ համաձայն օրուան տրամադրութեան։

ՍՈՒՐԷՆ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

«Le Jour»ի մէջ կը կարդանք.—

«Հարաւային նուագարաններով, Արայ Գարթեւեան նուագահանդէս մը տուաւ եւ մեզի ներկայացուց հայկական հետաքրքրական կտորներ։ Առիթ մըն էր մեզի համար հաճելի անակնկալ մը ընդունելու, որ ցոյց կուտար հարուստ Ֆոլքլոր մը, լուսեղ եւ գունեղ»։

Թերթը այնուհետեւ կը խօսի թէնոր Ցիմմէրմանի մասին, որ կը մասնակցէր նուագահանդէսին, ինչպէս նաեւ Լիւսիէն Քուաթրոշէի եւ Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի մասին, որոնք եւս իրենց բաժին ունէին նուագահանդէսին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ» Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Հօճային տղան ..

ԼԻՈՆ.— Ո՞վ է։

— Փարիզի ամէնվաւոր օրկանին հիւանդական թղթակիցը — Մ. Տէր Ահարոնեան։

Կը ճանչնա՞ք։ Ծանօթացնեմ։

Ան զաւակն է խենթ տէրտէրի մը, ծնած՝ Քարբերդի Դաստմ գիւղը։

Իր հայրը, Տէր Ահարոն եւս հոգին, 1915ի օրերուն փոխեց իր կրօնք եւ ընդունելով «մաքրակրօն» իսլամութիւնը, դարձաւ «իմամ», ճերմակ փաթթոցը կապեց գլխուն եւ շնական անտարբերութեամբ ԻՆԿԱՒ ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՌՋԻՆ, ՄՏԱՒ ՏՈՒՆԷ ՏՈՒՆ, ՄԱՏՆԵՑ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐԸ, ՊԱՀՈՒԱԾ ԶԷՆՔԵՐՈՒՆ ՏԵՂԸ ՑՈՅՑ ՏՈՒԱՒ ու իր այդ առաքելութեան համար եղաւ ամենասիրելի «կեավուր»ը բոլոր Թուրքերուն աչքին։

Առավ չվերջացաւ սակայն այժմու ամէնվաւոր Մարտիրոսին «պայծառ»ին գործը։ Ան գնաց հեռաւոր քիւրտ գիւղերը (Սարուցին) ու անոնց ականջին փսփսաց թէ, Դաստմի երիտասարդութիւնը զէնքերով եւ ռմբերով պատրաստութիւն կը տեսնէ յարձակելու Քիւրտերուն վրայ։

Ու ահա, միամիտ սակայն հայատեաց Քիւրտերը իրենց սիրելի «էֆէ»-ին առաջնորդութեամբ ճամբայ կ'ելլեն ու կը հասնին գիւղ,— Դաստմ եւ կը սկսին հալածել Հայերը, սպանութիւններ տեղի կ'ունենան օր ցերեկով, եւ կ'առեւանգուին կիներ ու աղջիկներ, իսկ ինքը, «իմամ» կամ հօճա «Ահարոն»ը Թուրքերուն առջեւ նստած՝ ուրախ-ուրախ կը խօսէր, կը խնդար ու իւրաքանչիւր Թուրքի առջեւ հպարտօրէն կը յայտարարէր իր նոր կրօնք,— իսլամութիւնը։

Ու հիմա, երբ բազմաթիւ Դաստմցիներ ամօթով կը յիշեն թշուառական տէրտէրին զզուելի արարքները, մէջէնին կ'ելլեն նոյն արիւնէն սնած ու մեծցած Մարտիրոսներ, կը ծաղրեն «Մայիս 28»ը որուն մէջ հօճաները երբեք բաժին չունեցան եւ սակայն իրենք կ'ուզենան գրելու.— «Դուն որ երկու մարդու աղջիկ հօրդ անունը չես կրնար բռնել» ..

Հայրը՝ հօճա, իսկ զաւակը՝ ամէնվաւոր։ Հոգեբանական է անշուշտ...

Թ. Հ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ինչո՞ւ կացած են Դաշնակցութեան դէմ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (6 յունիս).

— «Ոմանք, մանաւանդ մեր հակառակորդներէն, յաճախ հարցում կ'ուղղեն մեզի, թէ ինչո՞ւ խորհրդային կառավարութեան պէս հսկայ ուժ մը պիտի ուզէ այնքան կատաղի կերպով հալածել Դաշնակցութիւնը, երբ Հայաստանի մէջ Դաշնակցութիւնը ջախջախուած է, իսկ արտասահմանի մէջ ալ արհամարհելի ուժ մը կը ներկայացնէ Մոսկուայի համար։

Այս հարցումին պատասխանը դժուար չէ տալ։

Նախ եւ առաջ, ինչպէս խորհրդային կառավարութեան ականաւոր ներկայացուցիչները իրենք ալ խոստովանած են զանազան առիթներով, եթէ Դաշնակցութիւնը իբր կազմակերպութիւն ջախջախուած է Հայաստանի մէջ, իբրեւ մտայնութիւն, իբրեւ ազգային ձգտում եւ իտէալ սակայն ան կ'ապրի տակաւին հայ ժողովուրդի մեծագոյն մասի հոգւոյն խորքը։ Հետեւաբար այսօր ալ Դաշնակցութիւնը կարողական խոշոր ուժ մըն է տակաւին Հայաստանի մէջ։ Այդ է պատճառը, որ Միասնիկեաններէն սկսած մինչեւ Խանջեանները, խորհրդային պատասխանատու գործիչները շարունակ պէտք զգացած են ու կը զգան իրենց պաշտօնական ճառերուն մէջ բողոքանակ ու կատաղի կերպով յարձակում գործել Դաշնակցութեան վրայ։

Խորհրդային կառավարութիւններէ կային կատաղի թշնամի է Դաշնակցութեան եւ ա եւ է ժամանակէ աւելի մոլեգին կերպով կը կռուի անոր դէմ արտասահմանի մէջ գերազանցապէս այն պատճառով, որ Դաշնակցութիւնը զանազան երկիրներու մէջ արգելք կ'ըլլայ համայնավարական միջազգային խռովարար աշխատանքներուն յաջողութեան եւ թոյլ չի տար, որ արտասահմանի Հայերը գործիք դառնան Մոսկուայի դաւադիր գործակալներուն ձեռքը։

Իսկ թէ ինչո՞ւ խորհրդային կառավարութիւնը այնքան մեծ արժէք կուտայ Հայերուն, այդ ալ կը բացատրուի այն բանով, որ Հայերը Հրեաներու եւ տարագիր Ռուսներու հետ միասին աշխարհի ամէն կողմ ցրուած համայնքներ եւ անհատներ են ներկայիս եւ կրնան անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցանել խորհրդային կամ Երրորդ Միջազգայնականին՝ օտար երկիրներու մէջ տեղական իշխանութեանց դէմ դաւեր նիւթելու համար։

Տարագիր Ռուսներէն մեծ յոյս չկայ, որովհետեւ անոնք բոլորն ալ խորհրդային հալածանքներէն փախած անձեր են եւ մինչեւ իրենց ուղն ու ծուծը կ'ատեն այն ամէնը, ինչ որ համայնավարական է։ Արտասահմանի Հայերը, ննջող մեծամասնութեամբ թրքահայեր ըլլալով եւ միանգամայն անծանօթ ըլլալով խորհրդային պայմաններուն, կրնային գործիք դառնալ խորհրդային գործակալներուն ձեռքը, եթէ միայն չըլլար Դաշնակցութեան տարիներու աշխատանքը մեր գաղութներու մէջ։

Կարելի է վճռականապէս ըսել, որ առանց Դաշնակցութեան գաղափարական սիսթեմաթիկ պայքարին, արտասահմանի Հայերը, եթէ հետեւելու ըլլային Ռուսկավարներու օրինակին, այսօր վերածուած պիտի ըլլային նոր տեսակի Հրեաներու եւ ամէն տեղ Հրեաներու մէկ կարեւոր մասին պէս իրենց աւելի միջոցներով պիտի օգնէին համայնավարներուն՝ առաջ տանելու իրենց դաւադրական գործերը տիրող իշխանութեանց դէմ բոլոր դրամատիրական երկիրներու մէջ։

Այս է պատճառը, որ Հայաստանի մէջ եկեղեցին քանդող եւ հոգեւորական դասը անխնայ հալածող եւ սովամահ ընող խորհրդային կառավարութիւնը արտասահմանի մէջ փարիսեցիօրէն կը ներկայանայ հայկական եկեղեցիներուն, իբրեւ հայ եկեղեցիի եւ հոգեւորականներու պաշտպան, կ'աշխատի զանոնք ամէն տեղ իր գործակալներու հակակշռին տակ առնել ու եկեղեցին եւ ուրիշ բոլոր հնարաւոր միջոցներով գաղութներու մէջ եւս «ջախջախել» Դաշնակցութիւնը»։

ՆԻՇԱՂ.

— Ըսէ, չէի՞ր ուզեր որ վաղը միասին ճաշէինք։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Լաւ, վաղը, ժամը հօթնին քեզի եմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

1. ԿԻՍԱՍՏՈՒԱԾ

Հարուստ Կորնթոսի մէջ, հանրածանօթ Միհաքլայի տանը մէջ կային երկու երգասացներ ու կ'երգէին։

Անոնք երկու երգասացներ էին — մէկը երիտասարդ, իսկ միւսը՝ ծեր։

Նախ կ'երգէր ծերունին՝ մաշած ու պառաւած ձայնով. իսկ երիտասարդը թախծոտ կ'ընկերանար անոր՝ իր հօթնալի կիթառով։

Ի՞նչ բանի համար կրնար երգել ծերունին։ Ան կ'երգէր թէ առհնօք արեւը կ'այրէր աւելի ուժգնութեամբ, միրգերը կը հասուննային աւելի ծանր, ու գինին աւելի գինովցնող էր։ Ան կ'երգէր թէ, առհնօք կ'ապրէին հերոսներ, բայց, ոչ ոք եկած է զանոնք փոխարինելու։ Ան կ'երգէր թէ ինչպէս Պղատոնի դահլիճներուն մէջ կը հիւրէին մարդկային տխուր բառերներ։

Միհաքլայի մէջ կոչունք կար։ Ճաշասեղանին երկար ճաշկերոյթին մէջ ընկողմանած էին հիւրերը եւ թանկարժէք շղթայուածներու մէջէն կ'ըմպէին Կիպրոսի բարկ գինին։

Ու ոչ ոք կ'ունկնդրէր ծերին։

Բայց ան վերջացուց, ու սկսաւ երգել երիտասարդ երգասացը. երգեց հնչեղ ու տիրական ձայնով՝ նոր ու անսովոր երգեր։ Այդ երգերը յօրինած էր կարող վարպետ մը, ու անոնք կը փառաբանէին մարդկային ազատ միտքը։

«Մարդը կիսաստուած է— կ'ըսէին երգերը — բայց պիտի գայ ատեն մը, երբ ան Աստուած եւս պիտի ըլլայ։

«Մարդը երազներուն մէջ է — կ'ըսէին երգերը — բայց պիտի գայ ատեն մը, երբ երազները եւս իրականութիւն պիտի դառնան։

«Հոն, նոր դարերու փայլին մէջ իրեն բնաւ... կը միւսը նայուածքը։

«Պիտի գայ ժամանակ մը, երբ կաթ ծծող անասուններն իսկ պիտի չհշան այն բաներու մասին, որոնք տեղի ունեցած են։

«Մարդը, ամբողջովին առլցուն ներկայով, ամբողջական ստեղծիչը ապագային, անհնազանդ ու իշխող ամէն բանի, մարդը պիտի մնայ երկրին վրայ, որ իրմէ պարտուած է։

«Ու երբ ամէն բանի իշխէ, պիտի ըլլայ Աստուած։

Ու դեռ կը հնչէին իր ձայնին ու կիթառին վերջին շեշտերը, երբ հիւրերը ելան ճեմելիքէն՝ տեսնելու համար երգիչը։

Ան երիտասարդ էր ու մարմնեղ։ Գանգրահեր ու հպարտ նայուածքով։

— Ո՞վ յօրինած է այս երգերը, հարցուցին հիւրերը։

— Ես լսած եմ զանոնք, պատասխանեց երիտասարդը, երբ դեռ տղայ էի, ու Աթէնքէն խամքիա՝ ծննդավայրը ապաստանած Դիմառոսէն։

×

Յաջորդ օրը, ծովու ճամբով, Կորնթոսի ջրանցքէն մեկնեցան դէպի փոքրիկ խամքիան, երեք հարուստ երիտասարդներ, Դիմառոսը պատուելու համար որպէս կիսաստուած։

— Ան պէտք է այս կայմին չափ բարձր ըլլայ— ըսաւ անոնցմէ մէկը եւ իր աչքերը կը բոցավառէին։

— Ան պէտք է հզօրագոյնը ըլլայ ինչպէս այս փոթորիկը ծովուն — ըսաւ երկրորդը։

— Ան պէտք է գեղեցիկ ըլլայ՝ այս երկինքին գիշերային աստղին նման— ըսաւ, երազայնօրէն, երրորդը։

×

Փոքրիկ խամքիայի մէջ անոնց ցոյց տուին, Դիմառոսը, Աթէնքէն աքսորեալը։

Բակին աղտոտ փախթին վրայ նստած էր ինկած ու անդամալոյծ մարդ մը... Անոր գլխուն վրայ մնացորդներ կային թաղիքանման մազերու։

Ան, սեւ ու սկրտ ձեռքերով, անյոյս ու ակնապիշ, իր պատառոտ վերարկուին մէջ կը փնտռէր մակաբոյծներ։

2.— ՉՈՐՍ ՊԱՅՏԵՐ

Այդ աղջիկը ունէր չորս պայտեր... Թերեւս իր ձին ինկած էր, թերեւս ան զանոնք գտած էր ճամբան՝ պայտի միջոցին — այդ միեւնոյնն է, չէ՞ — ան ունէր չորս պայտեր, իսկ ինք գեղեցիկ էր ու երիտասարդ։

Ան առաջին պայտը նուիրեց, առաջին համբոյրէն վերջ, թեթեւոտն ու անմօրուս երիտասարդի մը, որ ապագայ նաւազ մըն էր, ու ըսաւ անոր.

— Առէք զայն իբրեւ յիշատակ, ան ձեզի երջանկութիւն պիտի բերէ։

— Ես ոչ ձի ունիմ, ոչ ալ պայտառ, ի՞նչ պէտք ունիմ պայտի, զգայնացած վիրաւորուեցաւ երիտասարդը եւ ծաղրը պայտը նետեց թուփերուն մէջ։

Երկրորդ պայտը ան նուիրեց, առաջին գիրկընդխառնումէն վերջ, որոշ չափով զարգացած ու դրոհ երիտասարդի մը, ու ըսաւ անոր.

— Առէք զայն իբրեւ յիշատակ, ան ձեզի երջանկութիւն պիտի բերէ։

Երիտասարդը ըսաւ ժպտելով,— Նախապաշարո՜ւմ — բայց, զայն չվիրաւորելու համար առաւ պայտը։ Երբ հինգ քայլ հեռացաւ անկէ, պայտը խօթեց հանդիպակաց կառքի մը անիւը, ու ըսաւ գիտակցօրէն — «Դուն պէտք պիտի ունենաս, չէ՞» — ու շարունակեց երթալ՝ գոհ եւ ուրախ։

Աղջիկը երրորդ պայտը նուիրեց, առաջին անկումէն վերջ, վաճառականի մը, ու վաճառականը զայն առաւ՝ քաղելով.

— Կորսնենք թէ մեզի երջանկութիւն պիտի բերէ։

Վաճառականը զայն գրաւ իր գրասեղանին, եւ, ամէն անգամ որ կը մտնէր ու կ'ելլէր, իր կօշիկով կը կոխէր անոր վրայ։

Իսկ ան, որուն տուաւ աղջիկը իր չորրորդ պայտը՝ անոր հետ փոխանակելով միայն լուսաւոր ու տխուր ակնարկ մը, զայն արծաթազօծեց եւ վրան փորագրեց կնոջ անունը, տարիքը, օրն ու ժամը։

Իր գրասեղանին վերեւ կախուած էր պայտը, նկարներուն կարգին, անոնց նման իբրեւ գեղարուեստական ստեղծագործութիւն, միայն թէ աւելի մօտ, աւելի թանկագին։

Թէեւ արծաթազօծ, բայց պարզ պայտէն կը բուրէր կնոջական թաքուն հոգւոյն հմայքը, այն հոգւոյն որուն ուղածը ոչ ոք գիտէ, երբեք չի գիտեր թէ ուր կ'երթայ, միշտ կը հարցնէ ու միշտ կը մոռնայ պատասխանները։

Ու պայտը իրեն երջանկութիւն բերաւ, որովհետեւ ան կը գտնուէր վաղանցուկ կեանքի երկար յիշատակներուն թափօր տեսիլներու ստուերներուն եւ գիշերային երկինքին մէջ, որ երբեմն կանաչ է, երբեմն լուսաւոր, դեղին, երբեմն մանիշակագոյն, գրեթէ մարդկայնօրէն տառապող, երբեմն բոլորովին մարեալ եւ երկրին հետ միախառնուելէ առաջ։

Այդ չորրորդը բանաստեղծ էր։

ՍԵՐԿԷԵՎ - ՑԵՆՍԿԻ

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

քնինքէն շնորհները։ Դատախազ Գ. Քամինսկի, մարմնեղ անձ մը, ժպտերեսն երեւոյթ կ'առնէր պարբերաբար, մանաւանդ ունկնդիրներու դարձած պահուն։

Ամբաստանեալները սրահ կը բերուին միշտ առաջնորդութեամբ ընկ. Ցովհ. Անդրէասեանի եւ դուրս կը տարուին առաջնորդութեամբ Մատթէոս Լէյլէկեանի

ԱՌԱՋԻՆ ՎԿԱՆ՝ ԴՈՂԴՈՋՈՒՆ ՊԱՌԱՒ ՄԸ

Այսօրուան առաջին վկայութիւնը տուաւ Տիկին Հանըմ Տէօքմէճեան, տարեց կին մը՝ ակնոցներով։ Կը բնակի Նիւ Եորք, 186րդ փողոց։ Տիկինը կը համբուրէ Աւետարանը եւ երդում ընելէ ետք կը պատասխանէ դատախազի հարցումներուն, որոնց լուծումը հետեւեալն է

— «Դէպքին օրը ժամը 10ին եկեղեցի մտայ։ Նստած էի ձախ կողմը, երկրորդ դէպի խորանը, կարծեմ 6րդ նստարանը մուտքէն հաշուելով։ Ուշադրութիւն ըրի Լէյլէկեանի, որ երկու երեք անգամ ետեւ նայեցաւ։ Լէյլէկեան նստած էր աջ կողմը եւ ես՝ ձախ կողմը։ Աչքս կ'ընէր։ Երբ սրբազանը թափօրով դէպի խորանը կ'երթար, ես նստած էի։ Երբ սրբազանը մօտեցաւ Լէյլէկեան փոխեց իր տեղը եւ ցատկեց անոր վրայ։ Ցատկելն ու ընելը մէկ եղաւ, սրբազանն ինկաւ։ Լէյլէկեան տեղը փոխեց ըսելով՝ ըսել կ'ուզեմ թէ ան երեք նստարան մօտեցաւ սրբազանին»։

Դատախազին հրաւէրով Տիկ. Հանըմ Տէօքմէճեան աթոռէն ելաւ եւ մօտենալով ամբաստանեալներուն ցոյց տուաւ Լէյլէկեանը։ Վկան ծերութեան պատճառաւ դողդոջուն երեւոյթ մը առած էր։ Ապա դատախազ Քամինսկի Գուրեան սրբազանի դերը ստանձնելով, վկան ճիւրիին առջեւ ցոյց տուաւ Լէյլէկեանի յարձակման կերպը եւ ծունկը անոր մարմնի ստորին մասին դէմ։ Տիկին Տէօքմէճեան ամբաստանեալներուն մէջէն ճանչցաւ միայն Լէյլէկեանը, այլ յայտնեց թէ սրբազանին չաթալ թաղը ձգող մը եղաւ, բայց չէր դիտեր ով ըլլալը։ Ըսաւ թէ այդ պահուն աղմուկ կար եւ կը զարնէին սրբազանին

ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտպան փաստաբան Շերիտըն վկային դառնալով հարցուց.

— Տարիքդ քանի՞ է։ — Ինչո՞ւ կը հարցնես (ծիծաղ)։ 60 տարեկան։ (Վկան 55 տարեկան որդի մը ունի, ինչպէս կը հաւաստէր ինքը)։

— Ե՞րբ 60 տարեկան եղար։ — Ի՞նչ գիտնամ։

Գ. Շերիտըն իր հարցումներով ջանաց երեւան բերել թէ Տիկին Հանըմ Տէօքմէճեան Լէյլէկեանը չէր ճանչնար եւ թէ լուսանկարներու նայելով է որ կարծեր է թէ կը ճանչնայ։

— Դեկտ. 24ին կէսօրէ ետք ոստիկանատուն գացի՞ր եւ պատմեցի՞ր տեսածներդ։

— Այո, բայց խելքս գլուխս չէր։

— Անոնք խելքդ վրադ ըլլալու մասին չէ. բանի՞ հոն թէ ինչ տեսար։ Այո

— Երբ եկեղեցի գացիր, պաշտամունքը սկսած էր եւ նստար, չէ՞։ = Այո։

— Երբ նստար, աղօ՞թք ըրիր թէ չորս բոլորդ նայեցար։ = Չորս բոլորս նայեցայ

— Քեզի պէս կին մը աղօթք չըներ՞։

— Երբ սրբազանը տեսնէի, կը փառաւորուէի։

Վկան այնուհետեւ պատասխանեց թէ սրբազանը գալուն իր աչքը անոր վրայ էր, թէ 1933 դեկտ. 24էն առաջ տեսած չէր Լէյլէկեանը, թէ նոյն նստարանին աջ ծայրը Լէյլէկեանը եւ ինք վկան նստած էր ձախ կողմը։ Լէյլէկեանը աջ ծայրի երկրորդն էր։ Ետքը փոխեց դիրքը եւ քալեց։

Գ. Շերիտընի թելադրութեամբ դատախազը կը կարդայ ոստիկանատան մէջ վկային ըրած յայտարարութիւնը։ Փաստաբանը կը շարունակէ.

— Լէյլէկեանը եկեղեցիին մէջ ծեծեցի՞ն։ — Այո։ — Դուն ալ ծեծեցի՞ր։ — Ես ալ ծեծեցի։

Լէյլէկեանի ձեռքը դանակ տեսա՞ր — Լէյլէկեանի ձեռքը դանակ չտեսայ։

— Երբ դեկտ. 24ին ոստիկանատան մէջ հարցուցին, ըսի՞ր թէ «Երբ սրբազանը եկաւ ներս, մարդ մը մօտեցաւ անոր, յետոյ ժողովուրդը յարձակեցաւ»։ — Այո՛։

— Քանի որ Կարապետեան եղբայր կար սրբազանին առջեւը, կային նաեւ ուրիշներ, դուն կրցա՞ր տեսնել Լէյլէկեանի սրբազանին դէմ խոյանալը —Այո՛։

— Հիմա ի՞նչ կ'ըսես (վկան կը խօսէր գեօ)։ - Ինքնիրենս կը խօսիմ (ծիծաղ)։

— Ո եւ է մէկը բացատրութիւն տուա՞ւ տալիք վկայութեանդ մասին։ — Ո՛չ։

Գ. Շերիտըն վար կը կանչէ վկան եւ կը դիտէ անոր քալուածքը։

ՎԱԳԱՌԻԱՆ ԹՈՒՌՈՎ (ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ՆԻՍՏԻՆ) ՆԱԽԿԻՆ ԼՐՏԵՍԻ ՄԸ ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ Վ.ԵՑԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ԹԻԿՆԱՊԱՀԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԹԷ «ԻՐԱՊԷՍ ԲԱՆ ՉԸ ՏԵՍԱՒ»

»»»··«««

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Գ. Պառթու Պելկրատի մէջ

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պարթուն գնաց Պելկրատ, ուր նոյնպէս արժանացաւ ջերմ ցոյցերու։ Ժամբարդութիւնը տեղի ունեցաւ շոգենաւով, Դանուբի վրայ։ Հարիւրաւոր շոգեմակոյկներ եւ նաւակներ դիմաւորելու գացած էին։ Քարափին վրայ բարի գալուստ մաղթեցին Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը, Փարիզի դեսպանը եւ ուրիշ բազմաթիւ պաշտօնատարներ։ Բոլոր փողոցները զարդարուած էին երկու երկիրներու դրօշներով.

Նոր ընդհարումներ աջերու եւ ձախերու միջեւ

Շաբաթ օր ծանր խռովութիւններ ծագեցան Լօռիանի մէջ։ Ազգայնականները ժողով մը սարքած էին, ուր պիտի խօսէր Հրեղէն Խաչի նախագահը, գնդ. Տը Լա Ռոք։ Համայնավարները եւ ընկերվարականները հակացոյց մը կազմակերպեցին սրահին շուրջը եւ փորձեցին խանգարել, բայց իրենց դիմացը գտան ոստիկանական ամուր շղթայ մը։ Այս առթիւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ, եւ ոստիկանները քարի բռնուեցան։ Հարկ եղաւ օգնութեան կանչել ծովային հրշէջ գինուորները։ Ասոր վրայ ցուցարարները կտրտեցին հրշէջ մեքենաներուն խողովակները։ Այս անկարգութեանց հետեւանքով, ծանրապէս վիրաւորուեցան երկու պահակներ եւ 22 ոստիկան – գինուորներ, հրշէջ մը եւ քանի մը սպաներ։ Ցուցարարներէն ալ շատ մը վիրաւորներ կան. Ձերբակալուեցան 27 հոգի, որոնց 8ը դատի պիտի յանձնուին։

⁂ Թուլուզի դէպքերուն առթիւ (18 յունիս), 8 հոգի դատապարտուեցան մէկ շաբաթէն 40 օր բանտարկութեան։

Ծանր արկած մը եւ 40 վիրաւոր

Կիրակի գիշեր ժամը 10.45ին ծանր արկած մը պատահեցաւ Լա Կառէն - Պէզօն – Հուէյլ գծին վրայ (Փարիզէն 10 վայրկեան հեռու, Սէն Լազարի գծէ)։ Ծամբորդի կառախումբ մը զարնուեցաւ բեռնատար շոգեկառքի մը, եւ 50 հոգի վիրաւորուեցան։ Զարնուած կառախումբը գիծէն դուրս ելաւ, եւ մեքենավարը երկու շոգեկառքերուն մէջտեղ մնաց, ծանր վէրքեր ստանալով։

Չարօ աղա մահացեր

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Հայակաւոր Զարօ աղան, որ 120էն մինչեւ 150 տարեկան կը հաշուէին, ծանրապէս հիւանդացած է եւ արիւն կը միզէ։

Ն. Վ. Գաբրիէլ Էփէնտի Նորատունկեան, Տիրան պէյ Նորատունկեան եւ զաւակը Ժ. Նորատունկեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ճիւհէրեան, Տիկին Ե. Աւետիսեան, Տիկին Մ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Թորոսեան, ինչպէս նաեւ Նորատունկեան, Զօպան – եան, Սիրաքեան, Նուբեան, Աւգեր եւ Փափազեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ Գ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Զօպանեան)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ 23 յունիսին, շաբաթ գիշեր, իր բնակարանին մէջ, 21 ռիւ Պօժոն, Փարիզ։

Ցուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը, չորեքշաբթի օր (27 յունիս) առաւօտեան ժամը 11ին, Հայոց Եկեղեցիին մէջ, ռիւ Ժան Կուժօն 15, Փարիզ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգերու քննութիւն։

«ՎԻՆԱԳ» Նոթակամիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պէքօնի ծանօթ հաւաքավայրին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Քուր Լաֆայէթի սրճարանին սրահը։ Օրակարգ՝ Շրջ. ժողովի օրակարգի խնդիրներու քննութիւն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՑՈՒԼԻՍ 8ին, ՄԷՕՏՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ՑԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան Դաշտահանդէսը ՅՈՒԼԻՍ 8ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԴՊՐՈՑԻՆ

կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

1 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ պարգեւաբաշխութիւնը.

Նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

կազմակերպուած ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 յունիս շաբաթ երեկոյ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՅՈՒԼԻՍ 8 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը.

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՏՐԴ ՄԸՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի Մասնաճիւղի կողմէ, 15 յուլիս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Տեղի կ'ունենան խաւաարդեան խաղեր, հեծելանիւ եւ ֆութպոլի բաժակի մրցումներ։ Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Café des Sports, Aharon Dikranianի, 132 Rue Lafayette, Vienne.

Արձանագրութիւնները կը փակուին ամենաուշ յուլիս 10ին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme. PARIS (13e.

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

ԻՋՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	–
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

MERCREDI 27 ՅՈՒՆԻՍ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2532

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՐՈՅՑ ՍՐՏՑԱՒ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԵՏ

— Անկախութեան հռչակման տարեդարձին առթիւ, լայն տեղ տուիք օտարներու մասնակցութեան պարագաներուն եւ ճառերուն: Նոյն իսկ խմբագրականներով ալ շեշտեցիք այս կէտը: Արդ, չէ՞ք վախնար որ այս կարգի արտայայտութիւններով աւելորդ յոյսեր կը ներշնչուին, կը մթագնի ժողովուրդին քաղաքական գիտակցութիւնը, ինչպէս պատերազմէն առաջ եւ զինադադարի օրերուն:

— Կը թուի թէ չէք ըմբռնած եղած հրատարակութեանց եւ արտայայտութեանց ոգին: Նախ, մամուլը պարտաւոր է արձանագրել ամէն կարեւոր երեւոյթ որ կապ ունի մեր հանրային-քաղաքական կեանքին հետ: Կրնաս տարբեր տեսակէտ ունենալ — եւ արտայայտել — բայց, ինչո՞ւ չտալ լուրը: Երկրորդ, ի՞նչ էր մեր ըսածը, ամէն անգամ որ կ'անդրադառնայինք այդ մասնակցութեան: Շատ պարզ: Ըսել կ'ուզէինք եւ կ'ըսենք,— Ահա տեսէք, օտարներն անգամ, քաղաքական եւ գրչաւորական դէմքեր, նոյն իսկ նախարարներ, երեսփոխաններ եւ քաղաքացիներ, ընկերվարական կամ քաղքենի, պատիւ կը սեպեն մասնակցիլ հայկական յաղթանակի մը տօնակատարութեան, կը յարգեն թափուած արիւնը եւ հալածական ժողովուրդի մը ազատագրական ճիգը. մինչդեռ մեր մէջ կան դաս մը մարդիկ որ կորսնցուցեր են մարդկային եւ ազգային արժանապատուութիւնը, մոռցեր են պատմութիւնը եւ հայկական բազուկին փառքը...

— Բայց մեր ժողովուրդը դիւրահաւան է եւ կը յափշտակուի: Կը կարծէ թէ այսօր – վաղը բան մը պիտի պատահի եւ մեր օտար բարեկամները, այս կամ այն պետութիւնը պիտի օգնեն մեզի:

— Մենք շատոնց փակած ենք այդ կարգի միամտութեանց էջը, եւ ամէն անգամ որ առիթը կը ներկայանայ, միշտ ալ կը շեշտենք թէ «օտարէն չկայ մեզ յոյս»: Մեր բոլոր տեսութիւններուն մէջ դուք պիտի չգտնէք տող մը, որ հակառակ այս անողոք իրականութեան: Ձէ՞ք գիտեր, յաճախ կոպտօրէն կը քննադատենք նաեւ մեր անդրանիկները, որ լաւ չճանչցան Եւրոպան եւ տարուեցան երազներով ու վէպերով: Մեր ամբողջ մտահոգութիւնն եղած է եւ է՝ արթուն պահել հանրային գիտակցութիւնը, պարզել, վերլուծել ինչ որ տեղի կ'ունենայ մեր շուրջը, մեր մէջ եւ մեզմէ դուրս, եւ ցուցնել ճիշդ ճամբան: Որովհետեւ կուսակցական չէք, գուցէ պիտի հասկնաք մեր կուսակցութեան հիմնական քաղաքականութիւնը: Բայց ահա մամուլը որ անոր արտայայտիչն է, որ ամէն օր եւ ամէն տեղ կը մանրէ Դաշնակցութեան տեսակէտները, կը բացատրէ թէ ինչ կ'ուզենք եւ ինչպէս կ'ուզենք: Վա՜յ մեզ, եթէ նորէն մեր ոտքը կորսի գետնէն, հանդիսական ցոյցերով, ճառերով եւ համակրական արտայայտութիւններով:

— Հապա ձեր հակառակորդները կ'ըսեն թէ Մուսոլինիին, Հիթլէրին կամ Գոնդիլիսին ապաւինած՝ նոր աղէտներ կը պատրաստէք այս ժողովուրդին համար...

— Բարեւ ըրէք այդ պարոններուն եւ յանձնարարեցէք ուշադրութեամբ կարդալ ինչ որ կը գրենք եւ կը խօսինք: Բայց աւելորդ յոգնութիւն է: Անոնք շատ լաւ գիտեն մեր ըսածն ու ըրածը, բայց որովհետեւ իրենց պաշտօնը խաբել կամ արիւն պղտորել է, ատոր համար կը ձեւանան եւ հէքեաթ կը պատմեն: Ի՞նչ ընենք. աշխարհը շատ լայն է, իսկ ամէն մէկ Հայ՝ քաղաքագէտ եւ փիլիսոփայ: Անոնք իրենց ճամբան, մենք ալ մերինը: Հարցուցէք թէ իրենք աւելի ողջամիտ եւ իրատես, ունի՞ն բանաձեւ մը որ դիմանայ քննադատութեան: Իրենց ամբողջ իմաստութիւնը կ'ամփոփուի մէկ բառի մէջ.— «Թագաւորը (Երեւանը) գիտէ. Թագաւորը կ'ընէ»: Մինչդեռ երբեք այսքան բարդ եւ անստոյգ եղած չէր մեր կացութիւնը, մանաւանդ արմատախիլ այս ափերուն վրայ նստելէ յետոյ: Կարծեմ չհեռացանք նիւթէն...

— Ո՛չ, ո՛չ, այդ էր որ կ'ուզէի հասկնալ: Ըլլալով պարզ աշխատաւոր մը, միջոց չունիմ կանոնաւոր հետեւելու ամէն անցուդարձի: Ուրեմն, որ եւ է գործնական արժէք չունին օտարներու համակրական արտայայտութիւնները, տօնական կամ ուրիշ առիթներով:

— Չունին՝ քաղաքական դաշտի տեսակէտով: Բոլոր ճառերն ու հաւաստիքները փրփուրի կը վերածուին, ճակատագրական պահուն: Տեսանք արդէն. նոր դասեր առնելու պէտք չունինք, Մեծ Պատերազմէն եւ 1920–21էն յետոյ: Հազար երեսփոխան եւ նախարար եւ ապայակոյտ գան ճառ խօսին Ապրիլ Տասնըմէկին կամ Մայիս 28ին, մէկ թիզ հող չեն կրնար շահեցնել մեզի, ոչ ալ բարելաւել մեր այսօրուան վիճակը: Բայց, արտաքին կապերը, բարեկամութիւնները միշտ ալ օգտակար են, առօրեայ հոգերու համար: Ցրուած ենք բազմաթիւ երկիրներու մէջ, ունինք տարրական պարտականութիւններ եւ իրաւունքներ, որոնք արտաքին աջակցութեան կը կարօտին: Մինչեւ ե՞րբ այսպէս կղզիացած պիտի մնանք, մենք մեզի խօսելով եւ վիճելով,— կարծես թէ [illegible]: Այս կարգի յարաբերութեանց բարոյական արժէքն իսկ շահ է մեզի համար: Մեր ձեռքն է անոնց իմաստը ըմբռնել այնպէս ինչպէս որ է, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ կը պատկերացնէ մեր երեւակայութիւնը: Ահա թէ ո՛րքան յստակ է մեր ուղեգիծը:

— Ձեր հակառակորդները աշխարհ կը դղրդացնեն, երբ հայ երիտասարդ մը յաղթէ «ֆութպոլ»ի մէջ կամ աղջիկ մը ծափեր խլէ պարելով օտար բեմի վրայ: Օտար աստիճանաւորներու մասնակցութիւնը՝ Մայիս 28ի տօներուն՝ այսչա՞փ ալ արժէք չունի:

— Այդ հարցումը եւ դեռ բազմաթիւ հարցեր ուղղեցէք անո՛նց, կարմիր կամ դեղին շապիկ հագած խելքարներուն, որոնց այնքան կը յարմարի աւետարանական խօսքը.— «Տէ՛ր, թող զսա, զի ոչ գիտեն...»:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

ԹՐՔԱՑԱԾ ՀԱՅ ՄԸ ԿԸ ԲՌՆՈՒԻ ԾԱՆՐ ՀԱԿԱՍՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ՈՒՐԻՇ ՎԿԱՆԵՐ ԿԸ ԿՐԿՆԵՆ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԿԱՆԵՐԸ ՋՈՒՏԻ ԿՐՆԱՆ ԴԻՒԼ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ (Շար.)

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 14 յունիս — Կարճ դադարէ մը յետոյ ժամը 11.30ին դատախազը վկայութեան կանչեց Տիգրան Զաքմաքեանը որ անգլերէն գիտէ, ակնոց կը դնէ եւ յաճապակիի վրայ նկարիչ է:

Կը վկայէ թէ դեկտեմբեր 24ին եկեղեցին էր եւ տեսած է յարձակումը եւ յարձակողները: Ապա կը հրաւիրուի ցոյց տալու իր տեսած յարձակողները եւ վար գալով կը մատնանշէ Մատթէոս Լէյլէկեանը (թիւ 1), Նշան Սարգիսեանը (թիւ 2), Օհան Երկանեանը (թիւ 3), Մարթին Մօզեանը (թիւ 4), Ճ. Կ. Զալըգեանը (թիւ 5) եւ Ճօն Միրիճանեանը (թիւ 7): Ու կը շարունակէ.

— «Լէյլէկեանը նստած էր աջ կողմը, գլուխը կոթնցուցած ձախ ձեռքին ափին, աջ ձեռքը ծոցը: Սրբազանը գալով կ'օրհնէր աջ ու ձախ: Ես ալ օրհնեց զիս ալ: Այդ առեն Լէյլէկեան 6րդ նստարանին քով էր: Երբ Սրբազանը եկաւ Լէյլէկեան ոտքի էր եւ կ'օրհնէր Լէյլէկեանը: Յանկարծ Լէյլէկեան խոյացաւ եւ Սրբազանը կռնակի վրայ ծռեցաւ: Այդ պահուն ես նստարանին վրայ ելայ եւ Լէյլէկեանի ձեռքը տեսայ ճերմակ բան մը»:

Զաքմաքեան ըսաւ թէ Սարգիսեան կը զարնէր Սրբազանին, Երկանեան կը կռուէր, Մօզեան աջ կողմէն կը զարնէր, Միրիճանեան կը պտտէր կը կանչէր, իսկ Զալըգեանի համար ըսաւ. «Զալըգեան կը խօսէր, բայց չտեսայ Սրբազանին զարնելը»:

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ԵՒ ՎԿԱՆ

Պաշտպան փաստաբանին հարցումներուն պատասխանելով, Զաքմաքեան ըսաւ թէ դեկտեմբեր 24ի իրիկունը ժամը 7ին ատենները գացած է ոստիկանատուն, տեսած է Լէյլէկեանի եւ Սարգիսեանի ձերբակալումը, տեսած է Լէյլէկեանի ծեծուիլը: Դաշտանահարումէն ետք քանի բոլէ եկեղեցի մնալը չի յիշեր

ՀԱՐՑՈՒՄ — Կը յիշե՞ս Լէյլէկեանի ձեռքը գլխուն առնելը, կը յիշե՞ս աջ ձեռքը ծոցը առնելը, կը յիշե՞ս յարձակիլը եւ չե՞ս յիշեր քանի բոլէ եկեղեցի մնալը դէպքէն ետք: = Ոչ:

Դուն Թուրք լրտես եղած չե՞ս: = Ո՛չ:

— 1915ին մահմետական չեղա՞ր եւ անունդ Մուհամմէտ Ճէմիլ չէ՞ր:

= Զապանդուելու համար եթէ դուք իմ տեղս ըլլայիք դուք ալ կ'ըլլայիք:

Զաքմաքեան կ'աղդուի, կը յուզուի, կը ջղայնոտի եւ թաշկինակը հանելով թուք կ'առնէ բերնէն:

— Շահագրգռուա՞ծ էիր այդ դէպքով: — Այո՛:

— Սրբազանը կը սիրէի՞ր: = Կը սիրէի: — Ինչո՞ւ դէպքէն անմիջապէս ետք ոստիկանութեան չիմացուցիր: = Կը վախնայի:

— Եկեղեցիէն դուրս կեցած ատենդ ոստիկաններ կայի՞ն: = Այո՛:

Գ. Շերիտըն կարդալով յունուար 10ին ոստիկանութեան մօտ Զաքմաքեանի յայտարարութիւնը, որ պատմուածքի ձեւով եղած է եւ ոչ հարց - պատասխանի, բռնեց հակասութիւնները: Զաքմաքեան իր գրաւոր յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ — Զալըգեանը տեսայ որ զարկաւ Սրբազանին», մինչ դատարանին առջեւ կ'ըսէր թէ չէ տեսած Զալըգեանի զարնելը: Յետոյ դատարանին առջեւ չըսաւ թէ տեսած է Սարաֆեանը, մինչ ոստիկանութեան բրած յայտարարութեան մէջ տուած էր անոր անունը:

Զաքմաքեան աւրուեցաւ եւ նեղ վիճակի մէջ ինկաւ. յետոյ Շերիտընի հարցումներուն վրայ ըսաւ թէ «Զալըգեան կը զարնէր Սրբազանին»: Երբ Զաքմաքեան աւելի խիստ հարցաքննուեցաւ, սկսաւ «չեմ յիշեր ինչ ապացուցանել»: Յետոյ՝ ըսաւ թէ դեկտեմբեր 24էն ասդին երկիւղի տակ կ'ապրի: Ապա սկսաւ վիճիլ Գ. Շերիտընի հետ, որ օձիքը թող չէր տար: Դատաւոր Քորրիկըն թէեւ միջամտեց, բայց Գ. Շերիտըն ըսաւ.

— Տէր դատաւոր, իմ հարցումներուս նպատակն է ապացուցել թէ այս վկան դեկտեմբեր 24էն երկիւղի տա՞կ բռնած է իր յայտարարութիւնը թէ հիմա կ'ըսէ բաներ զորս երբեք չէ տեսած»:

ԴԱՏԱՒՈՐԸ — «Չեմ յիշեր» կ'ըսէ եւ այդ է պատասխանը:

Զաքմաքեան նեղուած եւ ջղայնոտ մեկնեցաւ աթոռէն.

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՓԱՆՏԱԼԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Այս վկան որ Նիւ Եորք, 130 E. 102րդ փողոցը կը բնակի, պատմեց հարցապատասխանի ձեւով.

— «Դեկտեմբեր 24ին եկեղեցին էի: Թափօրէն առաջ գացի: 7րդ նստարանը նստած էի, սանդուխին հաշուելով: Տեսայ յարձակումը: (Վար կ'իջնէ բեմէն եւ ցոյց կուտայ Լէյլէկեանը): Կանգնած էի եւ երեսս Սրբազանին դարձուցեր էի երբ ներս եկաւ: Սրբազանը կուգար եւ ես վերջինն էի որ խաչ կը համբուրէի, երբ Լէյլէկեան խոյացաւ եւ իր երկու ձեռքերը այսպէս ըրաւ (ձեռքերը աջ ու ձախ կը շարժէ, ապա վար կուգայ ճիւղին առջեւ եւ ցոյց կուտայ Լէյլէկեանի շարժելու եղանակը).

Պաշտպան փաստաբանը հարցաքննելով ջանաց ցոյց տալ թէ Համբ. Փանտալեան դուրսէն իրարու առած եւ դատարան եկած է:

— Դեկտեմբեր 24ին ոստիկանութեան բան մը ըսի՞ր: = Չըսի: Չըսի նաեւ ոչ ոքի: (Կը վիճի փաստաբանին հետ եւ անգլերէն կը խօսի):

Ապա երեւան կուգայ որ այս վկան ամբողջ շաբաթ մը ապաւեր եւ յետոյ գացեր է ոստիկանատուն, ընկերակցութեամբ իր քեռայրին՝ Հմայեակ Գօլոճեանի: Դեկտեմբեր 24էն առաջ տեսած չէ Լէյլէկեանը:

Փաստաբանը վար հրաւիրեց Փանտալեանը եւ եկեղեցւոյ յատակագծին վրայ Լ. գրով ճշդել տուաւ Լէյլէկեանի եւ Փ. գրով իր՝ վկային նստարաններուն դիրքերը: Ապա կարեւոր հակասութիւն մը տեսնելով վկային նախապէս բանեցուցածներուն եւ նշանակած դիրքերուն միջեւ, եկեղեցիին յատակագիծը տուաւ երդուեալներուն գլխաւորին, որ կոչուէ յանձնեց միւս երդուեալներուն ուշադրութեան: Գ. Շերիտըն չըսաւ թէ ի՛նչ են այդ տարբերութիւնները, միայն ուզեց որ ճիւղին դիտնայ:

Փանտալեան ըսաւ թէ եկեղեցիին մէջ իր քեռայրը օգնեց է իրեն բռնելու Լէյլէկեանը, որուն ձեռքը դանակ տեսած չէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԱԳՈՒՇԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ (թարգմանով)

Այս վկան կը բնակի 2264. Մէտիսըն էվընիւ, Նիւ Եորք, եւ ըսաւ թէ դեկտեմբեր 24ին կնոջը հետ եկեղեցի գացեր է եւ մուտքէն հաշուելով նստեր է 10 կամ 11րդ նստարանին վրայ, խորանին նայելով աջ կողմէն: Երբ Սրբազանը ներս եկեր է, ամէնքը ոտքի ելեր են եւ ինք երեսը դարձուցեր է գլխի պատարագիչը, եւ այդ պահուն Լէյլէկեան յարձակեր է Սրբազանին վրայ, որ ծռեր է ձախ կողմը:

Վկան եկաւ ցոյց տուաւ Մատ. Լէյլէկեանը եւ տեսարանին վերարտադրութիւնն ըրաւ ճիւղին առջեւ: Ապա շարունակեց.

— Լէյլէկեանի քով մարդ մը կեցած էր, այդ մարդը չեմ յիշեր: Լէյլէկեան անոր ետեւէն անցաւ եւ յարձակեցաւ Սրբազանի արմունկին վրայ»:

Այս պահուն դատախազ Քամինսկի Դուրեան արք.ի դիրքը առնելով, Գ. Թագուշեան Լէյլէկեանի ձեւն առաւ եւ յարձակեցաւ անոր արմունկին վրայ: Դատախազը ուժեղ հրումէն ցնցուեցաւ եւ ամբողջ դատարանը ծիծաղի մէջ ինկաւ:

Շերիտընի հարցաքննութեան պատասխանելով, Գ. Թագուշեան ըսաւ թէ տալիք վկայութեան համար իր կնոջը հետ անգամ խօսած չէ: Տիկին Թագուշեան երէկ վկայութիւն բրաւ եւ իրիկունը պատմած է իր ամուսնոյն ամբողջ բաժանները, բայց խօսած չէ եղեր իրենց եւ Լէյլէկեանի նստարանին միջեւ գտնուած պարապ նստարանի մասին.

ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ՆՈՐ ԱՐՍԻԽԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ծերունի կին մըն է այս, կապոյտ աչքով բարի մայրիկ մը, որ բերուած էր վկայութեան: Անգլերէն չի գիտեր: Երբ դատախազը հարցուց տարիքը, «Թիւը չեմ գիտեր», ըսաւ: Ան ալ եկեղեցին է եղեր եւ դեկտեմբեր 24ին տեսեր է յարձակումը: Ցոյց տուաւ Լէյլէկեանը եւ Սարգիսեանը: Ըսաւ թէ Լէյլէկեան խոյացաւ Սրբազանին վրայ եւ ձեռքերով հրեց. Սարգիսեանն ալ հետն է եղեր:

Շերիտընի հարցաքննութեան պատասխանելով, յայտնեց թէ հինգերորդ անգամն է որ կը հարցաքննուի:

⁂ Պէտք է յայտնել թէ դատը շատ դանդաղ կ'ընթանայ, վկաներու անգլերէն չգիտնալուն կամ թերի գիտնալուն համար: Ու յետոյ նոյն ձեւերը վկայութեան, Լէյլէկեանի յարձակման նմանութիւնն ընելու ատեն: Կարծես վկաները մարզուած ըլլային եւ կանխաւ գիտնային թէ Լէյլէկեանը թիւ 1 ամբաստանեալն է: Այս կէտերն է որ պաշտպան փաստաբանը կը ջանայ երեւան բերել ուրիշ հակասութեանց հետ:

Դատը պիտի շարունակուի վաղը:

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, վաղուան յետաձգեցինք վեցերորդ նիստը:

Դատավարութիւնը օրը օրին ներկայացնելու համար, Նիւ Եորքի մէջ կը հրատարակուի նաեւ լրատու մը, «Սուրհանդակ», որուն յունիս 14ի թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ խմբագրականը (ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՂԱՐԻՒՆ).

— «Դուրեանի սպանութեան դատավարութիւնը, որ ներկայիս տեղի կ'ունենայ Նիւ Եորքի մէջ, տեսակ մը ջղային մթնոլորտ ստեղծած է մասնաւորապէս հայ հասարակութեան համար: Շատեր այնքան անհամբեր սկսած են ըլլալ, որ նոյնիսկ մեղադրեալներու մասին անհիմն կամ նպաստաւոր եզրակացութիւններ կը հանեն:

Աւելորդ է ըսել որ նման պարագաներու ներքեւ շատ ալ անբնական բան մը չէ այս ջղագրգիռ հոգեվիճակը: Սակայն մեր հայրենակիցները գիտնալու են որ ատեանի ներքադրութիւնները եւ անհարկի եզրակացութիւնները ոչ միայն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՁՈՒ ՉԵՆ ԿԱՐԴԱՐ

Խ. Հայաստանի մասին ամէնէն վաւերական — այսինքն «պաշտօնական» — լուրերը կը գտնուին բուն իսկ խորհրդային հրատարակութեանց մէջ:

Ահա վերջին նորութիւնը:

«Խ. Հայաստան» ն է որ կը պատմէ (թարգմանուած հայերէնի).

— «Երեւանի երկաթուղի 500 բանուորներէն 15 հոգի, նոր երկաթուղի 1000 բանուորներէն 80 հոգի, պահածոյի գործարանի 400 բանուորներէն 30 հոգի, բազմարուեստեան վարժարանի 400 ուսանողներէն 40 հոգի, կարի գործարանի 800 բանուորներէն 30 հոգի միայն «Խորհրդային Հայաստան» կը կարդան»:

Կացութեան ողբերգութիւնը լաւ ըմբռնելու համար, նկատեցէք որ խորհրդային թերթ, մասնաւորապէս «Խ. Հայաստան» կարդալը այնքան ալ կամքի ձգուած չէ, այլ պարտականութիւն է:

Ինչո՞ւ այսպէս,— պիտի հարցնէք:

Արդար ըլլալու համար, խոստովանինք թէ արտասահմանի մէջ ալ այսպէս է:

Մադրիկ հայերէն թերթ կարդալը կը նկատեն տեսակ մը շնորհ: Թէեւ, իրականին մէջ, երբեմ հազար տպուած թերթ մը վեց հազար հոգի «աչքէ կ'անցընէ», Արեւելքէն մնացած սովորութեամբ մը:

Բայց տրամաբանական չէ՞ր սպասել որ կացութիւնը աւելի մխիթարական ըլլար Հայաստանի մէջ:

Չէ՞ որ տարիներէ ի վեր գնահատելի ջանքեր կը թափուին, կարդալ գրել սորվեցնելու համար:

Միւս կողմէ, ինչպէս ըսի, պարտաւորիչ է խորհրդային թերթերու ընթերցումը: Ցանախ հսկողութիւն մը կը կատարուի եւ մրցումներ կը սարքուին, բարի նախանձ շարժելու համար:

Արդ, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ հայ գիւղացին եւ բանուորը խորհրդայինթերթ կարդան, սիրեն կարդալ, երբ ուղղագրութիւնը չինարէն է, տառը բառէն հինգը օտար են, իսկ շարադրութիւնը՝ «սալատ ռիւս»:

Վերջերս «Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական կեդր. օրկանը, կծու խայթոց մը կ'ուղղէր օտարաբանութեանց դէմ, տակէ տակ շարելով գրչաբոյց - գործոց նախադասութիւններ:

Ճաշակեցէք, եթէ կը հաճիք.

—ԻՆՏԵՆՍԻՎ ԻՆՏԵԼԵԿՏԻ ԳՈՐԾՕՆԸ ՖԵՆՈՄԵՆԱԼ ԴԻՍԿՐԻՄԻՆԱՑԻԱՑԻ Է ԵՆԹԱՐԿՈՒՄ ՏՐԱՆՍՑԵՆԴԵՆՏՈՒԹԻՒՆԸ»: (Արտատպուած «Խ. Հայաստան»ի մէջ, 5 յունիս):

Նմոյշ մը եւս.

— «Ֆոլկլորը՝ լինի դա գրի առնուած, թատրոնական, պարային թէ երաժշտական, ունի շատ այնպիսի տարրեր, որոնք չեն կարող՝ համապատասխան հարմոնիզացիայից յետոյ, չմտնել խորհրդային արուեստի սոցիալիստական ստիլի ձեւաւորման մէջ»:

Ու վերջապէս երրորդ մը.

— «Ֆոլկլորի բոլոր տեսակների ստրուկտուրային գծերը»:

Այս բոլորը առնուած են Անդրկովկասեան գեղարուեստական թերթէ մը (ռուսերէն):

Եթէ օրինակները հայերէն հրատարակութիւններէ առած ըլլայի...

ՎԱՀԷ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԵՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

»»»··«««

Լրացնեմ տեսութիւններս, որոնց առաջին մասը հրատարակուեցաւ յունիս 22ին։

Այսօրուան Գերմանները շատ փոխուած չեն իրենց նախնիքներէն։ Անոնք նոյն վրէժխնդիր եւ հերոսական ոգին ունին, իրենց տենչերու եւ հայրենասիրութեան մէջ սանձարձակ, մինչեւ անհանգիստ հոգիով, յաղթութիւններ կ'երազեն։ Այսօրուան ասպետաշունչ գերման բռնանթիւմը յատկանշական ժառանգութիւնն է հին Գերմաններուն, որոնք խոր եւ անթափանցելի անտառներու մէջ ապրելով՝ ընդարձակ աշխարհին տիրապետելու կարօտն ունէին։

Գերման մարդու ըմբռնումին մասին յատկանշական վկայութիւն մը ունի պատերազմական նաւի նախարար Շէմ, որ կ'ըսէ ուսուցիչներու համաժողովի մը մէջ խօսած իր մէկ ճառին մէջ.

— «Ազգային-ընկերվարական շարժումին նպատակը հիմնուած է ցեղ, բանակ, անձնուրութիւն եւ կրօնք հասկացողութիւններու վրայ։ Գիտակցութեամբ դուրս կը նետենք դաստիարակ բառը՝ անոր տեղ գրելով ժողովուրդ եւ Աստուած բառերը։ Երկրային ամբողջութիւններու, այն է՝ ժողովուրդի, արիւնի, ցեղի, հողի, հայրենիքի վրայ կը գտնենք Աստուած ամբողջութիւնը։ Ասոնք են մեր դաստիարակութեան նշանաբանները։ Ցեղային, ժողովրդական, հերոսական եւ հեթանոսական գծերը, դէպքերը վեր հանել. գերման մեծ մարդոց օրինակները պէտք առաջնորդ ըլլան նոր սերունդին»։

Շէմ կը յանձնարարէ իբրեւ նոր գիտութեան դպրոցներէն ներս մտցնել ժողովուրդներու գիտութիւն, ցեղաբանութիւն, զինուորական աշխարհագրութիւն, սահմանակից երկիրներու աշխարհագրութիւն։ Այս ճիւղերը, կ'ըսէ Շէմ, նոր սերունդին բոլորովին նոր կրթութիւն պիտի տան, քան մինչեւ այսօր։ «Այսօրուան դպրոցը ոչ թէ ուսումնարան կամ աշխատանքի վայր պէտք է ըլլայ, այլ [illegible] կրթութեան վայր»։

Իսկ վարչապետ Հիթլէր, [illegible] մարդէն, կը գերադասէ մարմնի մարզը, ուժեղ մարդը։ Ան իր մէկ ճառին մէջ կ'ըսէ.

— «Թէեւ գիտականապէս քիչ զարգացած, բայց մարմնապէս առողջ, հաստատ, բարի նկարագրով, վճռականութեան ոգիով, կամքի ուժով լեցուն սերունդ մը, ժողովուրդի մը համար աւելի արժէք կը ներկայացնէ, քան մտաւորապէս հարուստ բայց տկարակազմ մարդիկ, մենք կ'ուզենք տեսակ մը ազարատականութիւն հասցնել։ Անոնք որ չեն ցանկար, պէտք է հրաժարին պետական-քաղաքացի համար ունելէ»։

Անդրադառնալով դարձեալ նախարար Շէմի ուրիշ մէկ յայտարարութեան որ Հիթլէրի նոյն գաղափարը ուրիշ կերպով կ'արտայայտէ, կ'ըսէ.

—«Պեստալոցցի մեծ մանկավարժը սիրոյ սահմանումէն կը հետեւցնէ հայրենիքի եւ ժողովուրդի սէրը։ Երկրի մը կառավարութիւնը ընտանիքի եւ զաւակներուն պաշտպանը պէտք է ըլլայ։ Ամէն մէկ գերման կազմակերպութեան նպատակը պէտք է ըլլայ «Գերմանիան պէտք է ապրի» բանաձեւը.

«Դաստիարակին պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ տղոց մէջ արթնցնել ցեղի եւ հողի գիտակցութիւնը։ Գերմաններու հոգին ներգործող, գերմանականութիւն փնտռող, ալեկոծող, բռունցքի տէր մարդը պէտք է կերտել։ Գերման մարդը յատկանշողը պէտք է ըլլայ հերոսականը եւ դիւցազնականը»։

Ցեղային առողջապահութիւն.— Բռունցքի տէր մարդը պատրաստելու համար պէտք է հոգ տանիլ ցեղային առողջապահութեան, ահա թէ ինչու գերման կրթութեան ամէնէն գլխաւոր հոգերէն մէկը ցեղային առողջապահութիւնն է։

Ժողովուրդ մը հիմնուած է մտաւոր եւ մարմնաւոր կարողութիւններու վրայ։ Ան ունի ժառանգական ընդունակութիւններ եւ ունակութիւններ։ Կրթութեան նպատակն է զարգացնել մարմնական եւ հոգեկան ընդունակութիւնները (յատկութիւնները) եւ ջնջել թերութիւնները։

Մանուկի մը վրայ, ըստ նացի մանկավարժական հասկացողութեան, երկու մեծ ուժեր կ'ազդեն. ա) իրեն հետ ծնած ընդունակութիւնները, ժառանգական յատկութիւնները եւ բ) միջավայրը, արտաքին աշխարհը։ Գանգատելի ժառանգական յատկութիւնները կը նշանակէ՝ առողջ սերունդէն առողջ սերունդ պատրաստել, առողջ սերունդին ժառանգական օժտուած յատկութիւնները զարգացնել, ապա արտաքին աշխարհի փճացնող ազդակներէն հեռու պահել։ Երբ այդ ընդունակութիւնները մանուկ տարիքէն կ'աւրուին, այդ աւերը սրբագրել անկարելի է։ Մարզանքը կը բարձրացնէ ժառանգական կարողութիւնները. մարզանք, ապա հանգիստ, նորէն մարզանք եւ նորէն հանգիստ, կը բարձրացնեն մանուկին կարողութիւնները։

Արտաքին ազդակներն են դպրոցին շէնքը, դպրոցի սրահին մեծութիւնը, պատուհաններու լոյսը, փոխանցիկ հիւանդութիւններ [illegible] պէտք է մաքառիլ, որով բժիշկ եւ կրթիչ միասին աշխատելու են։ Պէտք է մանաւորապէս [illegible] դէմ, որ մանուկներու մէջ փոքր տարիքէն աւերներ կը գործէ եւ կանուխէն տեսնուելով կարելի է առաջքն առնել, կրթիչին պարտականութիւնն է տեսնել եւ արգիլել այս հիւանդութիւններուն մուտքը դպրոցէն ներս։ Պէտք է հսկողութեան ենթարկել տղոց ատամնաշարը, այս նախազգուշութիւնները ուրիշ կարգ մը հիւանդութիւններէ կը փրկեն։ Պէտք է ուշադիր ըլլալ անոնց կերածին, թոյլ չտալ որ անոնք ծանր բեռներ կրեն, որպէսզի ծուռ սրունքներ չունենան։ Ոչ փափուկ կեանքի վարժեցնել եւ ոչ ալ ծանր աշխատանք տալ անոնց, այլ տալ հետզհետէ եւ աստիճանական զարգացում։ Առաջնորդել առանց ճնշելու։ Կրթիչին դերը արեւին դերը պէտք է ըլլայ, գոյութիւն ունեցող սերմը պէտք է զարգացնէ ըստ իր յատկութիւններուն եւ տեսակին։

Գերմանացի փիլիսոփայ Ռոզալէր շահեկան ուսումնասիրութիւն մը կատարած է արտաքին աշխարհի եւ ժառանգական յատկութիւններու փոխյարաբերութեանց վրայ։ Ան գտած է [illegible] ընտանիքները եւ տեսած է որ լաւ ընտանիքի տղայ մը, գէշ ընտանեկան շրջանակի մը մէջ, կը պահէ իր լաւ յատկութիւնները, իսկ գէշ ընտանիքի տղայ մը, լաւ շրջանակի մէջ ինալով, ժառանգական յոռի շեղումներ կ'ունենայ։ Թայտէր կ'եզրակացնէ թէ՝ տկար է արտաքին ազդեցութիւնը, սակայն որքան ալ տկար է ան, կայ եւ կը մնայ քանդիչ ազդեցութիւնը միջավայրին.

Կրթիչը պէտք է արթնցնէ ժառանգական առողջապահութեան գիտակցութիւնը։ Ան պէտք է հասկնայ ժառանգական կենսաբանութենէ, պէտք է գիտնայ թէ իր դաստիարակութիւնը մինչեւ ուր պէտք է հասնի եւ ուր չի կրնար հասնիլ, պէտք չէ որ անկարելին փորձէ։ Փափաքելի է որ կրթիչը ինք եւս առողջ ըլլայ, իբրեւ կենդանի օրինակ ծառայելու համար իր քարոզած առողջ ցեղի գաղափարին.

Ժառանգական առողջապահութեան անգիտութիւնը ժողովուրդը բնաջնջումի կը տանի։ Ծնունդներու նուազումը պատճառ է անոր անհետացումին։ Ամէն կրթիչ, ինչպէս ամէն անհատ, պարտականութիւն մը ունի իր ցեղին հանդէպ. թոյլ չտալ որ ցեղային յատկութիւն մը փճանայ, առիթ ոչ թէ ինքզինքին հանդէպ գործած մեղք մըն է, այլ՝ ցեղին դէմ։

Կրթիչը պէտք է առաջ տանի ընդունակները եւ անոնց ընթացքովը քալէ, ոչ թէ ուշ մնացողներու հետ իր ընթացքը դանդաղեցնէ

Կնոջ դերը, «Հիթլէրեան աղջիկ».

— Ի՞նչ պէտք է ըլլայ կնոջ դերը Հիթլէրեան Գերմանիոյ մէջ։ Մինչեւ հիմա, կը գրէ Փաուլա Զիփէր, կինը իր դերը անգիտացաւ [illegible] հաւասարիլ, ան ուզեց փաստել որ այր մարդուն հետ հաւասար արժէք կը ներկայացնէ եւ հաւասար [illegible] ունի։ Ընկերվարականները կնոջ քուէի իրաւունք տուին, կինը լքեց ընտանիքը եւ ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական կեանքի ասպարէզներուն մէջ նետուեցաւ։

Նոր Գերմանիա կ'ուզէ կինը իր բուն տեղը վերադարձնել, այն ինչ որ հին Գերմանիոյ մէջ ունէր. կինը պէտք է իր բնական մայր ըլլալու կոչումին մէջ դառնայ։ Ահա թէ ինչ ոգիով պէտք է ներշնչուի «Հիթլէրեան աղջիկներու» կազմակերպութիւնը։ Հիթլէրեան աղջիկը Գերմանիոյ ապագայ մայրն է, ուստի անոր կրթութիւնը ամէն բանէ վեր է ու կարեւոր։ Կինը ժողովուրդի մը ճակատագիրն է, ան ժողովուրդի մը մէջ ամէն բան է։

Ի՞նչ սկզբունքներով կը կրթուին Հիթլէրեան աղջիկները, կարելի է քանի մը բառով ըսել։ Անոնք կը ձգտին արժանիք ունենալ, մեծնալ եւ դառնալ մայր, որու սահմանուած են։ Անոնք պէտք է վարժուին առողջ մարմնի եւ առողջ մարդու հասկացողութեան, որ է բարին չարէն զատել։

Հետաքրքրական եւ գեղեցիկ է «Անկրիֆի»ի 20.10 թիւերուն (1933) մէջ Ծիրլէրի կողմէ Հիթլէրեան աղջիկներու ուղղուած կոչը, ուր կ'ըսէ.

«Հիթլէրեան աղջիկ մը պէտք է արժանիք ունենայ, այդ մտայնութիւնը վայել է Հիթլէրեան աղջիկի մը։ Կինը սուրբ պարտականութիւն մը ունի,— մեծնալ եւ ծնիլ։ Ըլլալ այն, որուն սահմանուած է եւ որով արժէք կը ստանայ։ Կինը պէտք է գիտնայ թէ ինչ կ'ուզէ։ Ան պէտք է մտքի ոյժ, կամքի ոյժ, սրտի եւ սիրոյ ոյժ ունենայ։ Գերման աղջիկը ժառանգական տուրքով ունի կամքի ոյժը, ան պէտք է ազատէ ինքզինք կաշկանդող կապերէն ու մեծնայ։

Անոր մտածումները եւ զգացումները պէտք է ցանկան առողջ մտքերով մարդու կեանքի մը, պէտք է վարժուին առողջ մարդու հասկացողութեան, այսինքն ամէն բան հասկնալ ինչպէս որ է, բարին չարէն զատել, անկախ մտածել սորվիլ, առանց նախապաշարումի։ Հաւատալ առողջութեան սրբութեան եւ կեանքի գեղեցկութեան

Պէտք է մարզել կեանքը, որպէսզի պարտականութիւնը յաղթէ, այդ մարզանքը կը զօրացնէ եւ կ'ուժեղացնէ նկարագիրը։ Գերման աղջիկը պէտք է տիրապետէ իր մարմնին եւ իր մտքին

Մարմնակրթութիւնը յաղթանակն է կամքին, այդ պատճառաւ անհրաժեշտ է ան, ան է որ մարդը ատակ կը դարձնէ պարտականութիւններ կրելու։ Ժուժկալութեան վարժուիլ ուրախ դէմքով, հրաժարիլ ոչ-բանաւոր բաղձանքներէ, սորվիլ խոնարհիլ եւ հնազանդիլ, եթէ նոյնիսկ դժուար ըլլայ՝ կատարել պարտականութիւնը։

Լաւ եւ վատ մտածումներու աղբիւրը սիրտն է, պէտք է մաքուր սիրտ ունենալ, մաքուր եւ բարոյապէս մտածել։

Ամէն բանի մէջ վեհանձն ըլլալ, վեհանձն՝ տալու մէջ, վեհանձն՝ ներելու մէջ։ Սրտին մէջ հերոսութիւն ունենալ, զոհողութիւնը եւ անձնազոհութիւնը կնոջ սրտին մեծագոյն հերոսութիւններէն են։ Անձնական շահը մոլութիւն մըն է, ուրեմն պէտք է մէկդի նետել անձնական շահը եւ եսասիրութիւնը։

Մայրական սէրը կնոջ սրտին՝ ամէնէն թանկագին բանն է։ Սէրը ստեղծուած է կնոջ սրտին համար։ Պէտք է անձնուէր ըլլալ ընկերներու հանդէպ, տալ աւելի հոգեկան գործ մըն է, քան առնել.

Կինը կրնայ շատ մը թշուառութիւններ երկրէն վերցնել, եթէ կիներ իրենց սրտին սէրերը միացնեն իրարու։ Ամէն կին մայր չի կրնար ըլլալ, բայց կնոջ [illegible] զայն հոգեկան մայր կը դարձնէ

«Դուն պէտք է կատարես պարտականութիւնդ մայր ըլլալով», այն ատեն դուն հայրենիքիդ հանդէպ եւ քու [illegible] հանդէպ կատարած կ'ըլլաս պարտականութիւնդ»։

Ահա այսօրուան նոր սերունդը առաջնորդող գաղափարականը։ Գերման դաստիարակը ոչ ուսումնական մարդը եւ ոչ ալ անհատ մարդը պիտի պատրաստէ, որ կեանքի պայքարին մէջ իր գոյութիւնը կը պաշտպանէր մինչեւ հիմա, այլ գերման մարդը, ուժեղ, համայնքի մարդը, որ իրեն համար չապրիր, այլ ցեղին գոյութեան համար։ Մարդ մը որ առողջ է հոգիով եւ մարմնով եւ որուն նպատակն է կատարել իր պարտականութիւնը իբրեւ «գերման մարդ» ցեղին հանդէպ։ Անոր կեանքը մէկ մասնիկն է ցեղին, օղակաւորումը անցեալին դէպի ապագայ երկարող, ան աւանդապահն է ցեղային, ժառանգական բարիքներուն, որոնցմով օժտուած է ան, որ պէտք է պահպանէ եւ յանձնէ յաջորդ սերունդներուն։ Անոր կեանքը իմաստ կը ստանայ ժողովուրդով, ժողովուրդին մէջ։

Չի բաւեր վարդապետութեան մը համակիր կամ հակառակ ըլլալ, պէտք է քննել իրողութիւնները, հասկնալու համար լաւն ու գէշը։ Անոնք որ չեն հաւատար ցեղապաշտ ոգիով դաստիարակութեան բերած ժողովրդապաշտական արդիւնքին, անոնց կ'ըսեմ թէ եկ տեսած եմ Գերմանիոյ մէջ նոր, առողջ սերունդի մը կազմուիլը եւ համոզուած եմ որ այդ նոր սերունդը պատրաստ է ամէն զոհողութեան։

Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

»»»··«««

ՀԱՅ ԲԱՆԱԽՕՍՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ, ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՍԷՐՌՈՒԷԼԻՆ, ԺԱՆ ԼՈՆԿԷ, ԿՎԱՐՑԱՎԱՃԸ ԵՒ ԱՐՐԵՍՈՎԱԺԸ ԵՒՍ ՃԱՌԳԱՅՆ ԽՕՍՔԵՐ Կ'ԸՍԵՆ

Յունիս 23ին Սալ տը Ժէոկրաֆիի մէջ խուռն բազմութիւն մը եկել էր իր յարգանքի տուրքը տալու ընկեր Մ. Վարանդեանի անմեռ յիշատակին։ Եկել էին խոնարհելու մի թարմ շիրիմի առջեւ, որի տեղը պիտի լինէր հայրենի հողի վրայ, որովհետեւ Վարանդեանը իր բովանդակ կեանքը նուիրեց իր հայրենիքի ազատագրման գործին, երազեց նրա երջանիկ ապագան ու պայքարեց յանուն այդ ապագայի։

Եկել էին իրենց յարգանքը մատուցանելու եւ օտար հիւրեր, որոնք Վարանդեանին ճանաչել են անձամբ, գործի եւ պայքարի մէջ, ընկերվարական ընդհանուր ճակատների վրայ։ Նրանց մէջ աչքի էին ընկնում Վրացիներ՝ Գեգեչկորի, Չխենկելի, Գըւարցաւաձէ, Կանցելակի, Վաշնաձէ, Ջավքավաձէ, Աստաբեանի, ռուս սոցիալիստ-յեղափոխականներ՝ Սուխոմլին եւ Ավկսենտեւ, ռուս սոց. դեմոկրատիայի ներկայացուցիչ՝ Աբրամովիչ, իտալացի ընկերվարական Մոտիկլիանի, Լեռնականներ՝ Հայդար պէկ Բամմատ, Մուսթաֆա Վեքիլովա, Ազրբէջանի ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչներ՝ Միր Եաղուբ եւ Մեհտիեւ։ Վերջիններս ցաւ յայտնեցին, որ յայտագրի մէջ չէր զետեղուած իրենց անունը, որպէսզի իրենք եւս կարենային յարգանքի խօսք ասել ընկեր Վարանդեանի յիշատակին։

Սրահի տխուր լռութեան մէջ հնչում է Շոպէնի մահերգը։ Ապա բեմ է բարձրանում ընկեր Համօ Օհանջանեանը, որ բանալով սգահանդէսը, Ֆրանսերէն լեզուով ուրուագծում է ընկեր Վարանդեանի գործունէութիւնը սկսած 1907ից մինչեւ մեր օրերը, որպէս ընկերվարական գաղափարախօս։ Վարանդեանը լաւագոյն կերպով ներկայացրել է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Միջազգային ընկերվարութեան ընտանիքի մէջ։

Ներկաները լռելեայն ոտքի են կանգնում ի նշան յարգանքի, որից յետոյ խօսք է տրւում ընկեր Շաւարշ Միսաքեանին։

Ընկեր Շաւարշ իր խօսքը սկսում է Վարանդեանը կապելով հայ մտաւորականութեան այն մասի հետ, որ առանց վերապահութեան լծուեց ազատագրական շարժումներին եւ պայքարեց յանուն իր ժողովուրդի ազատ եւ անկաշկանդ ապագայի, տրամադրելով իր ամբողջ գրամագլուխը։ Վարանդեանը իր առաջնակարգ տեղն ունեցաւ այդ պայքարների մէջ, որովհետեւ Դաշնակցական էր, այսինքն յեղափոխական, իր ամբողջ էութեամբ նուիրուած հայ ժողովուրդի ազատագրութեան։ Նա աշխատեց բազմաթիւ ճակատների վրայ, որպէս «Դրօշակ»ի խմբագիր, գերագոյն մարմնի անդամ, կուսակցութեան ներկայացուցիչ ընկերվարական Միջազգայինի մէջ, Հ. Հ. դիւանագիտական ներկայացուցիչ եւ բոլոր այդ աշխատանքների մէջ հանդէս եկաւ որպէս անխոնջ գործիչ եւ աննկուն պայքարող։ Ան հաստատեց որ ընկերվարութիւնը [illegible] ազգերի ինքնորոշման դատին, եւ [illegible] գիտութիւնը ներդաշնակել արդար դատի մը պահանջներին հետ, ծառանալով վարդապետական [illegible] եւ քարացած նախապաշարումների դէմ։ Իր ամէն մէկ խօսքը պատգամ էր նոր սերունդի համար։ Ան չտեսաւ հայրենի լեռները բայց տեսողութեան ուժով ըմբռնեց հայ ազգի մարտնչումները ու կերտեց հայ յեղափոխականի հերոսական տիպարը, արծարծեց Փարիզի հերոսապաշտութեան ոգին։ Վարանդեանը մեռած չէ։ Ան մեզի հետ է, ապրում է մեր հոգիների մէջ։

Այս առթիւ կը կարդայ քանի մը հատուածներ՝ ողբացեալ ընկերոջ 25 տարի առաջ գրած մէկ գիրքէն, որ այնքան գեղեցկօրէն կը պատկերացնէ Դաշնակցութեան դերը եւ մեր մտահոգութիւնները։

Երկրորդ խօսողն էր ընկ. Ռեդրակ Սասունին, որ Ֆրանսերէն գեղեցիկ ճառով մը բնորոշում է Վարանդեանին ոչ միայն որպէս հաւատացեալ կուսակցական այլ եւ որպէս մարմնացում ռոմանթիկ մի ամբողջ շրջանի, զոր կարելի է կոչել ազատագրական ձգտումների շրջան։ Ժընեւի համալսարանում նա սովորած է ընկերային գիտելիքներ, յետոյ կատարելագործելու համար անցնում է Գերմանիա եւ Փարիզ։ Նա դառնում է հայ ազատական ձգտումների տեսաբանը, մերժում է հանգիստ կեանքը եւ նուիրւում է հայրենիքի ազատագրման մեծ գաղափարին։

Վարանդեանը անդամակցում է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 1893ին եւ սկզբնապէս առաջնակարգ դիրք է գրաւում ու քառասուն տարի շարունակ մնում է կանգնած այդ դիրքերի վրայ։ 1904—12 լինում է գերագոյն մարմնի անդամ եւ փոքրիկ ընդմիջումներով վարում է «Դրօշակ»ի խմբագրի պաշտօնը։ 1907ին, երբ կուսակցութիւնը պաշտօնապէս յարում է ընկերվարութեան, Վարանդեանը դառնում է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը ընկերվարական Միջազգայինի մէջ եւ կրկնակի եռանդով փարւում է հայ դատի պրոպագանդի գործին եւրոպական շրջանակների մէջ։ Իր երկերի մէջ նա շօշափել է բազմաթիւ հարցեր, ծանօթացնելով նոր սերունդին իր շրջանի առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող խնդիրներ։ Սակայն, Վարանդեանը մեզ համար միայն տեսաբան չէր, նա եւ բանաստեղծ էր, նա գիտէր ապրել իր ժողովուրդի ցաւերով, գիտէր երգել հայ մարտիկի անսասան տառապանքը։

Օր. Օսմանճեան յաջողութեամբ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ( )

ԿԱՐՆՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՊՔԸ

ԽՄԲ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի 40րդ պատգ. ժողովին որոշումով եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին հաւանութեամբ, «Հայրենիք» ամսագիրը յունիսի թիւէն սկսեալ կը հրատարակէ յաւելուած մը, «Դիւան Հ. Յ. Դաշնակցութեան», ուր պիտի ամփոփուին յուշեր, նամակներ, տեղեկագրութիւններ, թռուցիկներ, զեկոյցներ եւն., քաղուած Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանէն։ Այս գործին խմբագրութիւնը յանձնուած է ընկեր Ս. Վրացեանի, որ այս անգամ դասաւորեր է երկու նիւթեր, «Կարնոյ առաջին դէպքը», եւ «Կուկունեան խումբի արշաւանքը»։

Ստորեւ կ'արտատպենք առաջինը.—

Ինչպէս յայտնի է, Կարնոյ առաջին դէպքը 1890 թ. յունիսին, ցնցող տպաւորութիւն ըրաւ ժամանակի հայ երիտասարդութեան վրայ։ Մ. Փորթուգալեանի «Արմէնիա»ն (յուլիս 5), որ այն օրերին Թրքահայաստանէն յետոյ լուրեր հաղորդող [illegible] թերթն էր, հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ դէպքը.—

Յունիս 20ին, կիրակի օր զինուորներ ու ոստիկաններ կը խուժեն Առաջնորդարան, ճիշդ այն պահուն, երբ եկեղեցիին մէջ պատարագ կար։ Եկեղեցին գտնուող ժողովուրդը՝ լսելով որ Առաջնորդարանը կը խուզարկուի, զայրացած դուրս կը խուժէ եկեղեցիէն եւ կը դիմէ Առաջնորդարան։ Հայ մը չկարենալով դիմանալ, կը քաշէ ոստիկանին ու կը պարպէ հարիւրապետին կուրծքին ու կը սպաննէ. Զինուորները կը կրակեն Հայոց վրայ։ Հայերը բերելով ու իրենց ձեռքն անցած զէնքերով կը յարձակին զինուորներուն վրայ. 4 Հայ կը մեռնի, մի քանի ալ թուրք զինուորներ։ Ապա զինուորներն ու ոստիկանները կը քաշուին։

Դէպքը այս ձեւով ներկայացուած է եւ Մ. Վարանդեանի «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան» մէջ (էջ 36—37)։ Մինչեւ այժմ մտաւորապէս նոյն ձեւով է պատկերացւում Կարնոյ առաջին դէպքը եւ ուրիշներու կողմից, որ, պէտք է ասել, շատ քիչ է համապատասխանում իրականութեան։

Մենք ստորեւ առաջ ենք բերում Կարնոյ դէպքի նկարագրութիւնը մի ականատեսի կողմից։ Հեղինակն է Մշեցի Շերամ Ղազարեանը, Սանասարեան վարժարանի առաջին շրջանաւարտներից, որ դէպքի օրերին կը գտնուէր դպրոցում։ Ան իր աչքերով տեսել է պատահածները եւ 1902 թ. Քրիստափորի առաջարկութեամբ գրել է իր յուշերը, որոնց մէջ նկարագրել է եւ Կարնոյ առաջին դէպքը։ Շերամի յուշերի ինքնագիրը գտնւում է Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանի մէջ։ Տետրակի սկիզբի էջին վրայ գրուած է Քրիստափորի ձեռքով.

«Շերամ Ղազարեանցի յուշատետրից ինքնագիր քաղուածքներ։— Շերամ Ղազարեանը ճանապարհւում է յունիսի 14ին (1902 թուի) Թաւրիզից Կարին, երբ Թղթակից «Դրօշակ»ի եւ «Փրօ Արմէնիա»յի եւ ներկայացուցիչ «Դաշնակցութեան»։ Սրան պէտք է միանայ Կարսում Շուշեցի երիտասարդ, աւարտած բժշկական դպրոց, Եգոր Առստամեան, որ նոյն յանձնարարութիւնները ունի, նոյնպէս այստեղից տրուած՝ մեր ընկեր Էլլէնի*) Բագու արած այցելութեան միջոցին։

«Ծնարանները պարունակում են, մասամբ հարկաւոր կենսագրական տեղեկութիւններ եւ Էրզրումի առաջին դէպքի նկարագրութիւնը։

«Նամակների համար տրուած է Շերամին բանալի — Կարնոյ Գիծ — այն սիստեմով, ինչ սիստեմով ծածկագիր ունինք Սղերդի եւ Պզտիկեանի հետ։

«Պէ՞տք է յիշել եւ ստորագրութիւնը, որ տրուած է յուշերի վերջում»։

Ինչպէս կ'երեւի Շերամի կենսագրութիւնէն, ան դպրոցի մէջ սովորած է մօտ 10 տարի, եղած է աչքի զարնող աշակերտ։ 1890 թուին արդէն 21 տարեկան երիտասարդ էր, կապեր ունէր Կարնոյ այն ժամանակուան ազգային եւ յեղափոխական շրջանների, մասնաւորապէս Կէրէկցեանի հետ, եւ, ուրեմն, ի վիճակի պիտի ըլլար երեւոյթները դիտելու եւ գնահատելու։ Նրա վերաբերումը դէպի Կարնոյ առաջին դէպքի հերոսները, ինչպէս եւ շարժումի գնահատութիւնը բացասական է, բայց արձանագրուած փաստերն, անշուշտ, դրանից չեն կորցնում իրենց արժէքը։

Դէպքը տեղի է ունեցել 1890 թւին, իսկ Շերամը գրի է առել 1902ին, 12 տարի յետոյ։ Անհնար չէ, որ անոր յիշողութիւնը որոշ անցքերի եւ անձերի վերաբերմամբ վրիպումներ ունենայ։ Բայց եւ այնպէս, նրա վկայութիւնները կարեւոր են, համեմատութիւնների միջոցով. դէպքի իրական պատկերը վերականգնելու համար։

Շերամի յուշերը մենք հրատարակում ենք հարազատութեամբ, արտագրելով միայն գրուածքի քերականական սխալները։

90 թուին էր, որ մեռաւ մեր դպրոցի ծերունի բարերար Մկրտիչ Սանասարեանը։ Բոթաբեր հեռագիրը վայրկենապէս սգով պատեց նրա ամբողջ հաստատութիւնը։ Դասերը դադարեցին, եւ ուսումնարանի սենեակներից մէկը պատուեցաւ սեւ քօղով։ Սենեակի պատերից, Սանասարեանի մեծադիր պատկերի շուրջը, կախուեցին մի քանի թարմ պսակներ։ Պատկերը ծածկուեց նուրբ սեւ քօղով։

Եկեղեցում կատարուեց հրապարակային հոգեհանգիստ, որից յետոյ ամբողջ շաբաթ Կարնոյ ժողովուրդը գալիս էր դպրոց ի յարգանս հանգուցեալի մխիթարելու տեսչութիւնը, որ ամբողջ օր սգոյ սենեակումն էր ընդունում։

Ժողովուրդի այս տարօրինակ շարժումը գրաւել էր քաղաքի թուրք տարրի ուշադրութիւնը։ Թուրքերը կարծում էին, թէ այդ շարժման տակ ինչ որ գաղտնի բան կայ թաքցրած։

Այդ օրերում քաղաքում, ինչ որ անյայտ աղբիւրից, երկու [illegible] նոր հրեւան եկան, մէկ կուսակցական դրան մօտ, միւսը մի այլ փողոցի ուղղուած։ Այդ [illegible] պարունակութիւնը պատճառ եղաւ, որ Սանասարեանի սուգը վերջանալուց յետոյ խուզարկութիւն տեղի ունենայ եւ սրան յաջորդէ Կարնոյ առաջին կոտորածը։

Երկու [illegible] էլ գրուած է եղել, որ իբր թէ, Սանասարեան վարժարանը ունի արհեստանոց, որտեղ եղած գործիքների նմանը Թուրքիայի ոչ մի զինագործարանում չի ճարուի։

(Շար.)

*) Էլլէնը ինքը Քրիստափորն է։

պրատասանից մի հատուած Միք. Վարանդեանի «Հայ Հերոսներից»: Լսարանը նուագախումբը նուագեց օրուան պատշաճ մի քանի եղանակներ, ապա Օր. Շահլամեանը ջութակի վրայ նուագեց հայ աշխարհի ամենագեղեցիկ մեղեդին «Կռունկ»ը որից յետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց ռուս սոց.-յեղափոխականների ներկայացուցիչ ընկեր Սուխոմլինը, որ ֆրանսերէն լեզուով, մատնանշեց այն կապը որ եղել է ռուս սոց.-յեղափոխականների եւ Դաշնակցութեան միջեւ: Մեր յարաբերութիւնները եղել են ոչ միայն քաղաքական, այլ եւ անձնական, բարեկամական: Մենք հանդիպել ենք իրար ներքնայարկերում, բանտերի մէջ եւ վտանգաւոր պայքարների պահին: Մենք ատգորուած ենք եղել նոյն գաղափարներով եւ ծառայել ենք նոյն նպատակին: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առեղծուեց Թուրքիայի դէմ պայքարելու համար, սակայն ցարական ռատիկանութիւնը այդ կուսակցութիւնը ոտքի հանեց իր դէմ եւ մենք երկա՜ր երկար քալեցինք կողք-կողքի: Մենք միասին եղանք եւ ընկերվարական Միջազգայինի մէջ: Ծանօթացանք իր յաւագոյն ներկայացուցիչ Վարանդեանի հետ, որին անձնապէս տարիներ առաջ հանդիպել էի Ժընեւում: Նա ինձ պատմում էր իր ժողովուրդի տառապանքի մասին, պատմում էր այն հերոսական պայքարների մասին, որ վարում էր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը Թուրք բռնակալութեան դէմ եւ պիտի խոստովանիմ, որ մեր կուսակցութեան պայքարի ամենօրեայ դրուագները անգամ նսեմանում էին այդ հերոսամարտերի առջեւ: Հայաստանը պէտք է լինի ազատ եւ անկախ, քանի նա ունի Վարանդեանի պէս մարտնչող զաւակներ:

Ժան Լոնկէ խօսում է Բ. Միջազգայինի Ֆրանսական հատուածի կողմից: Միջազգայինը իմ հին բարեկամն է: 35 տարի առաջ մենք հիմնեցինք Pro Armenia թերթը, բողոքելու համար Աբդուլ Համիդի բռնութիւնների դէմ: Մեր հայ բարեկամներից յիշում եմ թէ-Լօրիս Մելիքովը: Մեզ աջակցում էին Ժորէս, Անաթոլ Ֆրանս, Պրէսանսէ, Քիյար եւ Ռօբէրթի: Այստեղ Փարիզում հիմք դրուեց Երիտ. Թուրքերի եւ Դաշնակցութեան միջեւ համաձայնութեան, որ չատ յաջող պատկուեցաւ յեղափոխութեամբ: Բայց երիտասարդ Թուրքեր խաբեցին եւ դաւաճանեցին, ոտքակոխելով իրենց նախորդների արիւնոտ քաղաքականութիւն, մինչեւ ոտ-կառավարութեան պատերազմի շրջանի անասելի եղեռնը: Դաշնակցութեան ջանքերով ստեղծուեց անկախ Հայաստան, բայց երկար չտեւեց այդ անկախութիւնը, նա ընկաւ մեծամասնականների հարուածների տակ: Սակայն, Դաշնակցութիւնը չլքեց իր գաղափարները, նա մնաց կանգնած իր դիրքերի վրայ: Միքայէլ Վարանդեանները միշտ մնացին ուղղէս ջերմ պաշտպաններ իրենց փայփայած գաղափարների:

Ֆրանց սոց. դեմոկրատների կողմից խօսում է Դոկտ. Գեսրգամաձէ: Նա հանդիպել է Վարանդեանին անցեալ տարի Փարիզի միջազգային խորհրդաժողովին մէջ: Նա թոյլ էր եւ յոգնած: Նա ասում էր որ ինքը անկարող է շարունակելու այլ եւս եւ ուրիշներն են որ պիտի գան փոխարինելու իրեն: Մենք գիտենք որ, հայ ժողովուրդը հարուստ է անկաշառ հայրենասէրներով եւ բաց տեղերը թափուր չեն մնայ: Հայ ժողովուրդը ունեցել է հերոսական մի անցեալ, նա ծառայել է ամէն կարգի բռնակալների դէմ, յանուն իր անկախութեան: Նա ծառացած է եւ այսօր մոսկովեան բռնակալութեան դէմ, որ ցիրիւ է տուել հայ ժողովուրդը աշխարհէ աշխարհ: Բայց գիտցէք, որ ձեր պայքարի մէջ դուք մենակ չէք, դուք ունիք ձեզ հարեւան Վրացիները, որ ձեր արիւնակից եղբայրներն են, նոյնպէս տառապած անցեալում եւ Վարանդեանի պէս դուրս տալիս հայրենիքից դուրս: Մեզ վիճակուած է քալել ձեռք ձեռքի տուած. միացնելով մեզ ճնշուած միւս ժողովուրդներին, մենք կը դառնանք ուժեղ եւ անյաղթելի:

Վերջին խօսքը յատկացւում է ռուս սոց. դեմոկրատիայի ներկայացուցիչ Աբրահամովիչին, որ ռուսերէն լեզուով ցաւակցական խօսքեր է ուղղում Հ.Յ.Դաշնակցութեան, մատնանշելով, որ.ևթէ անցեալում եղել են խնդիրներ որ բաժանել են մեզ իրարից, որ եթէ մեր յարաբերութիւնները չեն եղել բարեկամական, այնուամենայնիւ մեր երկու կազմակերպութիւնները կապուած են եղել իրար հետ հոգեկան-հարազատ կապով: Վարանդեանին ես հանդիպել եմ Ժընեւում չատ տարիներ առաջ, եւ յետոյ Փարիզ, այս անգամ որպէս ալեզարդ ծերունի, եւ միշտ նոյն եռանդով փարուած իր երկրի անկախութեան գործին:

Ընկեր Համօ Օհանջանեանը վերջին խօսքն է առնում եւ սգահանդէսը փակելուց առաջ շեշտում է որ հայկական հարցը միջազգային հարց է եւ պէտք է լուծուի իբրեւ այդպիսին:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍԻՊԻԼԻ
ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

>>>:<<<

Սիպիլ (Օր. Զապէլ Խանճեան, տիկին Տօնէլեան եւ յետոյ Տիկին Հրանտ Ասատուր) աղջիկն էր ժամացոյցի վաճառական Յովհաննէս Խանճեանի, ծնած է 1863ին Սկիւտար: Իր մանկութեան աշակերտած է Մատամ Կաուլաի Ֆրանսական վարժարանը եւ մասնաւոր դասեր առած է տունը ուրկէ վերջ մտած է Ճեմարան ուր իր հայերէնի դասախօսներն եղան Խաչատուր Միսաքեան եւ Սիմոն Ֆէլէկեան: Առաջինը հեղինակութիւն մը դրաբարի մէջ այդ հոգիով խմորեց զինքը, այնպէս որ վարժարանէն ելլէլէ վերջ երկար տարիներ ջերմ ջատագով մնաց գրաբարի:

Դպրոցական հասակէն, սկսած էր գրել սիրուն բանաստեղծութիւններ եւ գեղեցիկ շարադրութիւններ եւ հետզհետէ կը դառնար ուշագրաւ դէմք մը իր ընկերներուն մէջ: 1882ին ամուսնացած է Գ. Կ. Տօնէլեանի հետ եւ մեկնած է Ենկիւրի, ուր հաստատուելէ յետոյ առանձնած է վարժարանին խնամակալութիւնը Հագիւ 7 տարի բնակելէ յետոյ, աղջկան Օր. Աստղիկէ Տօնէլեանի հետ փոխադրուած է Պոլիս ու այդ թուականէն բուռն կերպով ստանձնած է իր գրական գործունէութիւնը: Իր ամուսնոյն մահէն յետոյ, 1901ին ամուսնացաւ Հրանտ Ասատուրի հետ, որ եղաւ իր կենակիցը եւ գործակիցը:

Տիկին Ասատուր իր հանրային գործունէութենէն զատ, փայլեցաւ մասնաւորապէս իր գրական եւ ուսուցչական կեանքով: Դպրոցական գրասեղանէն սկսելով ցոյց տուած գրական ձիրքերը հետզհետէ զարգացան եւ Սիպիլ դարձաւ աշխարհաբարի վարպետներէն մէկը, իր արձակով, բանաստեղծութիւններով եւ գեղեցիկ խորհրդածութիւններով:

Իր հրատարակած գործերն են «Աղջկան մը սիրտը», «Ծոյլերը» եւ «Կնոջ հոգիներ», իսկ իրր ուսուցիչ իր ամուսնոյն հետ պատրաստած է աշխարհաբարի քերականութիւնները եւ «Թանգարանը», որոնք տարիներով առաջնորդը եղան նոր սերունդին:

Տիկին Ասատուր ուսուցչական երկար պաշտօնավարութիւն ունեցաւ մասնաւորապէս Էսաեան վարժարանի, նոյնպէս Կեդրոնականի եւ Համազգեաց վարժարանի մէջ:

Բացի հրատարակած իր այս գործերէն, ունի բազմաթիւ յօդուածներ տարածուած բոլոր թերթերու, ինչպէս բանաստեղծութիւններ պարբերաթերթերու մէջ: Դրելու չափ կարող էր խօսելու մէջ եւ մասնաւորապէս իր վիճաբանութիւնները հանճոյքով կը լսուէին:

Զապէլ Խանճեանի հանրային գործունէութիւնը կը սկսի 1874ին Ճեմարանէն, երբ Սրբուհի Աչճեան, կարգ եւ ձեռագիտութեան ուսուցչուհի Ճեմարանին մէջ, կը թելադրէ աշակերտուհիները աղքատ աղջկանց գրենական պիտոյքը հոգալու համար նպատակաւոր ընկերութիւն մը կազմել:

Այս ձեռնարկը սկզբնաւորութիւն մը եղաւ ապագայ ընդարձակ ձեռնարկի մը, որուն կազմութեան մասին կը խօսի Տիկին Ասատուր իր ինքնակենսագրութեան մէջ, ըսելով որ 1876ին իրեն հետ ճեմարանէն շրջանաւարտ ելած ութ ընկերուհիները հաւաքուած է իր տան մէջ եւ կազմած է Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկ.ը 1879 Ապրիլ 11ին եւ Բ. Նիստին 150 տիկիններ եւ օրիորդներ հաւաքուած են այդ նպատակին շուրջ: Հայուհեաց ընկերութեան նպատակն էր գաւառներու հայ իգական սեռի դաստիարակութեան գործը եւ գաւառներու մէջ բացած է 15 վարժարաններ եւ տեւած է մինչեւ 1894, երբ կառավարական արգելքով խափանուեցաւ:

Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ երբ վերակազմուեցաւ այս մարմինը, Տիկ. Ասատուր թէեւ կորսնցուցած էր իր երիտասարդական կորովը, բայց նոյն կամքը եւ եռանդը դրաւ գործին մէջ եւ իր շուրջը հաւաքեց նոր դէմքեր հայ կիներէ եւ օրիորդներէ որոնք հիմնադիրի անձնական հմայքով շարունակեցին գործը:

Տիկին Ասատուր առէն զատ իր մասնակցութիւնը բերաւ կրթական ամէն ձեռնարկներու:

ՆՈՐԷՆ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

28 հոգիներ կարաւան մը Թաւրիզ հասած

ԹԱՒՐԻԶ, 14 յունիս (Յառաջ).— Ներքին կ'ուղարկեն Հայաստանից նոր եկածների (28 հոգի) անուանացանկերը: Ընթերցողը կը տեսնէ այս անգամուայ եկողները բոլորն ալ հողագործներ են եւ բնտանիքներով:

Սրանք Պոլսէն 1931 թուականին ներգաղթող որպէս առանձնապատակներ անցած են Հայաստան առկայի այնտեղ չկարողանալով մնալ (պատճառների մասին չենք խօսում, թող ընթերցողը ինքը եզրակացնէ) տունով տեղով անցած են Պարսկաստան:

Խորհրդ վաճառքի հանած սեւահագինները, ամենայն թէ բոլշեւիկ, վերջերս իրենց թերթերում վերսկսել են վայրահաչել թէ անցեալ տարուայ Աստղաստաիան Առաջնորդարանի, Թեմ. Խորհուրդի եւ Թաւրիզի Թղթակիցների տուած տեղեկութիւնները Հայաստանից փախածների մասին ճիշդ չեն: Եւ անամօթաբար հեղնում են թէ այս տարի մեծ թիւով փախստականներ չեն գալիս...

Ի՞նչ անուն տալ այս մարդկանց: Նկարներով, պաշտօնական հիմնարկութիւնների հրատարակած ցանկերը սուտ ու չինծու են...

Լաւ, պիտի էլ աւելի թեւ առնեն, գրեն, պիտի հայհոյեն, քանիրորդականութիւնների դէմ չեն կարող հանգիստ լինել:

Վայրահաչութիւններին արժէք տալու համար չէ որ գրել ենք շարժում, այլ անարժան հակատակորդների կեղտոտ գործերը մէկ վերջին անգամ ալ ընթերցողի ուշադրութեանը յանձնելու համար: Այս տարի ալ Թաւրիզի ուղղութեամբ քիչ եկողներ կան եւ Ս․ ղամ... [illegible] (չհարծէք թէ գինուորներով, այլ յատուկ մարզուած գամփռներով որոնք չթաղուած դէպեր ցերեկ Արաքսի երկայնքին վազվզում են եւ մարդ տեսնելուց իրենց հաչոցներով լուր տալիս պահակներին), որ անցեալ օրերի պէս հեշտութեամբ չեն կարողանում անցնել: Անցեալ տարուան եկած բողոքների հետեւանքով, ինչպէս ասում են մի քանի եկողներ, այժմ թեթեւցած է հացի տագնապը:

Մենք ցաւել ենք եւ այժմ էլ ցաւում ենք, որ մարդկանց խաբում տանում են եւ վերջն ալ գոյացնելով նրանց անտանելիութիւնը այնպիսի մի վիճակի մէջ են գնում, որ մարդիկ իրենց բախտը հովերին են յանձնում:

Փաստ՝ այս 28 հոգին: Եթէ խիղճ ու հոգի ունէք, ո՞վ դուք միացեալի բոլոր վարձկաններ ու խաւանկիչներ, փոխանակ մեզ հայհոյելու, գրաղեցէք երկրի այսօրուայ տէրերին խելք ու ճանապարհ ցոյց տալով: Դոնէ ամաչեցէք:

Բ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Անուանական նոր ցանկը.—

1.— Կարապետ Պարսամեան, 45 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

2.— Դիպլու Պարսամեան, 44 տարեկան, Եոզկատ, մեկնած Պոլսէն:

3.— Արմենակ Պարսամեան, 14 տարեկան, Դէրգուլու գիւղ, մեկնած Պոլսէն.

4.— Զապէլ Պարսամեան, 10 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

5.— Սարգիս Պարսամեան, 4 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

6.— Լաւթֆիկ Կորեկեան, 30 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

7.— Անդիկ Կորեկեան, 26 տարեկան մեկնած Պոլսէն:

8.— Աղաւնի Կորեկեան, 50 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

9.— Սենեքերիմ Կորեկեան, 12 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

10.— Նուրիս Կորեկեան, 8 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

11.— Թուլալ Կորեկեան, 25 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

12.— Արուսեակ Կորեկեան, 24 տարեկան, Դէրգուլու գիւղ, մեկնած Պոլսէն.

13.— Տիգրան Կորեկեան, 5 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

14.— Մանուկ Տամատեան, 45 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

15.— Նարին Տամատեան, 40 տարեկան, Եոզկատ, մեկնած Պոլսէն:

16.— Աճուշ Տամատեան, 12 տարեկան, Ղարիպ գիւղ, մեկնած Պոլսէն:

17.— Հաճի Տամատեան, 7 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

18.— Խաչիկ Տամատեան, 26 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

19.— Շահանիկ Տամատեան, 24 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

20.— Արմէն Տամատեան, 7 տարեկան, Ղարիպթ գիւղ, մեկնած Պոլսէն:

21.— Գրիգոր Տամատեան, 2 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

22.— Շմաւոն Զախարեան, 30 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

23.— Սիրանուշ Զախարեան, 25 տարեկան, Դէրգուլու, մեկնած Պոլսէն

24.— Իսկէնտէր Զախարեան, 22 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

25.— Ալթուն Զախարեան, 50 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

26.— Փարաւոն Եսայեան, 25 տարեկան, հողագործ, Տաճկաստանցի, մեկնած Պոլսէն:

27.— Վերժին Եսայեան, 24 տարեկան, Դէրգուլու, մեկնած Պոլսէն:

28.— Երանի Եսայեան, 2 տարեկան, մեկնած Պոլսէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՐՈՖ. ՕՐԲԷԼԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Լէնինկրատի մէջ այս օրերուս կը տօնուի հռչակաւոր գիտուն բնախօս Լեւոն Օրբէլեանի գիտական գործունէութեան երեսնամեակը:

Փրոֆ. Օրբէլեան ծնած է 1882ին Դարալագեազի մէջ (Ծաղկաձոր): Դեռ ուսանող, կը մտնէ փրոֆ. Փավլովի լապորաթուարը (զին. բժշկական համալսարան), ուր գտնուած փորձեր կը կատարէ, միշտ Փավլովի հսկողութեան տակ:

Գիտական իր առաջին գործն է «Վէվսիֆ արտադրող գեղձերու գործունէութիւնը ջղաւորութենէ վերջ»:

1908ին իր ատենախօսական թէզով կը ներկայացնէ հաչքերու պայմանական անդրադարձները լաւ մասը:

Արտասահմանի մէջ պահ մը կատարելագործելէ յետոյ իր ուսումը, կը վերադառնայ Լէնինկրատ եւ 1913ին փրոֆ. կը նշանակուի բնախօսութեան Լէնինկրատի բարձրագոյն վարժարանին մէջ: 1920ին՝ Լէնինկրատի Բժշկական համալսարանի փրոֆէսէօր: 1295ին, փրոֆ. Փավլովի տեղ, փրոֆ. Զին. Բժշկական Համալսարանին:

Փրոֆ. Օրբէլեանի գիտական ուսումնասիրութեանց բնագաւառը կը կազմէ բնախօսութեան հարուստ դաշտը, սակայն իր գլխաւոր գործոց աշխատանքը կը մնայ système sympathique-ի վերաբերեալ մէկ գործը:

Փրոֆ. Օրբէլեան ուսումնասիրութիւններ ունի նաեւ աչքերու, եւ մասնաւորապէս փամֆրէտային բնախօսութեան, ինչպէս նաեւ միջազգային հարցերու մասին:

Փրոֆ. Օրբէլեան հեղինակած է բազմաթիւ աշակերտներ, չատերը այսօր արդէն փրոֆէսէօր:

Յոբելեարներին, երբ Երեւանի մէջ գումարուի կենսատարբարաննեռու եւ գեղարաններու համագումարը, փրոֆ. Օրբէլեան եւս պիտի այցելէ Երեւան եւ մասնակցի համագումարին:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊԱՔԻՆԱՐԱՆ

Սանիտանամի մէջ յունիս 15էն սկսեալ բացուած է մանուկներու ապաքինարան մը, ուր կ'ընդունուին 8—16 տարեկան հիւանդ կամ տկարակազմ տղաք.

Ապաքինարանին բժշկական կազմը, պարենաւորումը եւ կրթական աշխատանքը լրացած է ժամանակին:

Մանուկներու ապաքինարանը պիտի գործէ մինչեւ սեպտեմբեր 15:

Հանգստեան տուներուն կից, յուլիս 1էն սկսեալ պիտի բացուին մանկական բաժիններ, ուր պիտի ընդունուին 2—8 տարեկան երախաներ:

Ապաքինարաններուն մէջ, մանուկներու բաժինները մեկուսացուած եւ զատուած են մեծերու բաժիններէն: Մանուկներու եւ մեծերու հիւանդապահուհիները տարբեր են: Առաւելն կը տրուի նաեւ մանուկներու ճաշը: Իւրաքանչիւր երախայի համար 12 օրը 60 ռուբլի կը ծախսուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Մեղրիի շրջանին մէջ անձրեւ ու կարկուտ տեղաց: Այսպէս Շուանի, ձոր. Մալա, Ալիգաւար, Նուաղ գիւղերու ցանքը վնասուեցաւ: Վարդանաձոր գիւղին մէջ 3 տուն փլաւ: Փըլած նաեւ քանի մը ախոռներ: Գիւղամիջեան ճամբաները եւ կամուրջները քանդուած են:

⁂ Ժողովրդային մատակարարութեան գործավար Վ. Մալխասեան, փոխ-գործավար Ս. Թոփչեան, կըթական փոխ-գործավար Մ. Փարամեան այլ պաշտօններու նշանակուեցան, եւ ժողովրդային մատակարարութեան գործավար նշանակուեցաւ Արամ Դասսակեան:

⁂ Երիտասարդ նկարիչ Արարատ Ղարիբեան ներկայիս կ'աշխատի փորագրութիւններով ներկայացնել Հայաստանի շինարարական եռուզեռը: Իր փորագրութիւններէն ութ հատ ծախուած են Չեխոսլովաքիայի ցուցահանդէսին մէջ:

⁂ Բաշ-Գեառնիի մէջ պտոյտ մը կատարեցին Լէնինիզմի եւ Մարքսիզմի բարձրագոյն վարժարանին բնագիտութեան ճիւղին աշխատաւորները: Գիտական այս արշաւախումբին նպատակն էր ուսումնասիրել Բաշ Գառնիի շրջակայքը երկրաբանական, բուսական եւ կենդանական տեսակէտով: Ուսումնասիրուած է նոյնպէս Գեղարդի պատմական յուշարձանը: Շարժանկարի ընկերութիւնը առած է բաւական նկարներ այս արշաւախումբէն:

⁂ Շամշադինէն կը բողոքեն, որ 1930—31էն ի վեր կիսաւարտ կը մնան Նավուր եւ Գովազար գիւղերու բաղնիքները, իսկ Ղուլալի ու Վ. Կ. Աղբիւր գիւղերու նորաշէն բաղնիքներն ալ քանի մը օր միայն աշխատեցան: Շրջանին մէջ կը բանին 400 բանուորներ, բայց չունին բաղնիք մը:

Եղեռնապատում

(1915)

ՊԼԻՏԱ (Ալժերիա).— Տարիներու բացարձակ լռչերու դէզ մը ունիմ սեղանիս վրայ:

Մեր եղերական պատմութեան սեփականութիւնը... Զանոնք լոյս աշխարհ ընծայելու մտադրութեամբ կը խնդրեմ իմ բոլոր հայրենակիցներուս եւ ընկերներուս աջակցութիւնը, «Յառաջ»ը կը դառնայ ատտեամատ?՝ Էջ պիտի պարունակէ.

Ա. ՄԱՍ.—

1. Շապին Գարահիսար եւ իր շրջակայ հայաբնակ գիւղեր: Ղրկել գիւղի անուն, բնակչութեանց թիւ, ազգային զարգացման մակարդակը, յարաբերութիւններ եւ ազգային սեփականութիւններ: Եթէ կարելի է ղրկել նաեւ նկարներ:

2. Շապին Գարահիսարի հերոսական ապստամբութիւնը, մանրակրկիտ եւ իրական պատկերացում, թուական դէպքեր, անուններ եւ գործիչներու նկարներ:

2. Շ. Գարահիսարի աքսորին կարաւանները, նոյնպէս տեղեկութիւններ շրջաններու եւ Կիրասոնի աքսորականներու մասին, որոնք անցան Գարահիսարի ճամբով

4. Ցրոց եւ աղջիկներու աքսորը զկլպի թուրք որբանոցներ (Արծտափ, Էնտիրէս, Մէստուրէ կամ Բէլամբէ) յետոյ անոնց տեղաւորումը Թուրքերու մէջ, իբրեւ ծառայ:

5. Հինգերորդ գլուխը կը պարունակէ Հէրէկ կամ Երպաա — Թօգաթ — Նիքսար աքսորական կեանքը: Կը փափաքիմ լայն տեղեկութիւններ ունենալ այս երեք քաղաքներու Հայերու գլխուն մասին Թուրքերու ընծայած աքսորի օրերուն: Այս շրջաններու մէջ մնացած են չատ մը հայ որբեր եւ աղջիկներ որոնք ամուսնացած են Թուրքերու հետ: Ղրկել անուններ եւ փաստացի տեղեկութիւններ:

Բ. ՄԱՍ.—

1. Մարզուանի Ամերիկեան Անաթօլիա Գոլէճ — որբանոցներ — լայն տեղեկութիւններով, մշակութային մակարդակ, ազդեցութիւնը հայկական շրջանակներու վրայ, ազգային գիտակցով: Հոս կը խնդրեմ հաճի գիւղացի Վարդան Զամուչէն—որ մասնակցած է Շ. Գարահիսարի հերոսամարտին—ղրկել իր թանկագին յուշերը:

2. 1921ի Թուրքեւհելլէն պատերազմ եւ Թոփալ Օսմանի կողմէ Մարզուանի քառ հազար Հայերու ջարդը: Այս գլխուն մէջ պիտի խօսուի Մ. Քէմալի առաջին անկախութեան գաւառայն մասին (Ամասիա), ուր չատ մը Յոյներու կարգին Հայեր ալ կառափնատ բարձրացան: Տալ նկարներ, անուններ եւ թուական տեղեկութիւններ:

3. Սամսոնի ամերիկեան որբանոցէն զէպի Պոլիս: Հոս պարտք կը զնեմ ընկերներուս վրայ ոգեւորի տան թըւական տեղեկութիւններ, մանաւանդ պաշտօնէութեան մասին, եւ ղրկել խմբանկարներ եւ թուական տուեալներ:

4. Որբերու առաջին կարաւանը Պոլիսէն զէպի Յունաստան, ալիւրի բեռնակիր նաւով, ուրկէ ուղղակի Քորֆու: Հոս եւս ճշգրիտ տեղեկութիւններ մեզ հետ եղած մատուէրաականներու մասին: Որբերու դիմադրութիւնը, պաշտօնէութեան կազմակերպութիւնները եւ քանի մը ուսուցիչներու պաշտօնանկութեան բուռն պատճառները:

5.— Որբերու բողոքագիրը Պոլսոյ եւ արտասահմանի թերթերուն, Պոլսոյ ազգ. խնամատարութեան ներկայացուցիչ Գ. Խաչատուրեանի եւ որբերու միջեւ տեղի ունեցած բախումները եւն.: Նաեւ տեղեկութիւններ անգլիական որբանոցներուն մասին:

Յ. Գ.— Բոլոր տեղեկութիւնները, գրութիւնները եւ նկարները ղրկել մինչեւ սեպտեմբերի վերջ 1934: «Յառաջ»ը պատասխանում ծին մէջ մասնաւոր ցանկով պիտի յիշուին բոլոր անոնք որ օգտակար պիտի ըլլան հրատարակութեան հատորին: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԱՆՇԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

Հասցէ.— Օթէլ Ռէզթորան Աթլաս Պլիտա, Ալժերի:

Հ.Օ.Մ. եւ Հ.Մ.Ը.Մ.

ooo

Կ'իմանանք թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական վերին մարմնի նախաձեռնութեամբ, անցեալ շաբաթ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի միջեւ, գործակցութեան գետին մը ստեղծելու նպատակով եւ ներշնչուած՝ Յառաջի սիւնակներուն մէջ կատարուած միտքերու փոխանակութենէն:

Առաջին խորհրդակցութիւնը կատարուած է գործակցութեան մասին անվերապահ ցանկութեամբ մը: Որոշուած է որ երկու Միութիւններուն կողմէ նշանակուին լիազօր ներկայացուցիչներ, որոնք այս շաբթու պիտի պատրաստեն գործակցութեան նախագիծ մը,— երկու Միութիւններուն անհատականութիւնը պահելով հանդերձ, թերեւս հարկ տեսնուի կազմել Միջմիութենական կամ Դաշնակցային Գերագոյն Խորհուրդ մը, որուն կը տրուի իրաւասութիւնը վարելու երկու Միութիւնները այն կէտերուն մէջ, որոնց մասին գործակցութեան պէտք տեսնուած է:

⁂ Այս առթիւ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի շրջանակներէն քաղած մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, անհրաժեշտ կը գտնենք յայտնել թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի հետ կապ չունին այն հինգ հոգին, որոնք վերջերս բողոք մը գրկած էին թերթերուն, ընդդէմ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վերին մարմնին, Այնպէս որ սխալ է ըսել թէ պառակտումի փորձ մըն է այդ: Հ.Մ.Ը.Մ.ի կողմէ չպիտի պատասխանուի այդ բողոքին, քանի անդամ չեն բողոքարկուները:

ՎԱՐԱԿԻՉ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ ՄԷՋ

>>>•<<<

Հոլիվուտէն կը հաղորդեն թէ սինեմայի այս մայրաքաղաքին մէջ համաճարակ ծագած է,—ողնուղեղի վարակում մը (paralysie infantile): Այս հիւանդութիւնը կը սկսի վարակիչ հիւանդութեան մը ձեւով, ժանտատենդի պէս, եւ հիւանդութիւնը անցնելէ վերջ կը տեւնուի որ եւթական անդամալոյծ է: Ընդհանրապէս մանուկներն են որ եւթակայ են:

Հոլիվուտի մէջ ներկայիս վարակուածներու թիւը կը հասնի 401ի: Անպէս որ արուեստագիտուհիները սկսած են փախչիլ Հոլիվուտէն, որ եթէ այսպէս շարունակուի, կ'ամայանայ շուտով:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

═ • ═

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Քոլորատոյի նահանգային իշխանութիւնը մահապատիժի նոր ձեւ մը հաստատած է փոխան ելեկտրական աթոռին: Մահապարտը կը դնեն սենեակի մը մէջ, ուր քլորոֆորմով կը թմրեցնեն, յետոյ թունաւոր կազ մը շնչել կուտան, մինչեւ որ մեռնի:

Օրուան գիրքեր

>>>:<<<

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.

2. ԱՐԵՒ, ԱՐԵՒ, (Հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 Ֆրանք:

ամբողջութեամբ ենք, այլեւ վճռական, միամիտ հաւատարմութեան մէջ զուր տեղը յուզում առաջացնելու տեսակէտէն:

Դուրեանի սզանութեան առթիւ մեղադրեալի աթոռին վրայ նստող ինք Դաշնակցական երիտասարդները, ի վիճակի են իրենք զիրենք պաշտպանելու եւ ճակատաբաց դուրս գալու դատական ատեաններէն: Օրէնք եւ Արդարադատութիւն կայ այս երկրին մէջ եւ մենք խորապէս համոզուած ենք որ ճշմարտութիւնը երեւան պիտի գայ շուտով եւ մեղադրեալներու անմեղութիւնը պիտի ապացուցուի անվրէպ:

Մինչ այդ հասարակութեան կը մնայ բլլալ ՀԱՄԲԵՐՈՂ եւ ՊԱՂԱՐԻՒՆ եւ սպասել դատավարութեան ելքին, որ անկասկած նպաստաւոր պիտի ըլլայ Դաշնակցական իր մեղադրեալներուն համար

⁂ « Սուրհանդակ »ի նոյն թիւէն.—

Վկաներէն, Տիկին Անդրէասեան, Լէյլէկեանը ցոյց տալու ատեն ձեռքը շատ ուժով իջեցուցած է անոր ուսին: Իսկ Տիկին Մարգարեան իր ձեռքի պայուսակը այնպիսի ձեւով մը շարժած է, որ քիչ մնացած է որ Լէյլէկեանի քթին հարուած տայ: Միջոց մը, սակայն, Լէյլէկեան ունկնդիրներուն դառնալով ժպտած է, անշուշտ լսել ուզելով թէ ինքը զատն ալիատարհանք միայն ունի այդ կարգի հայ բռշաններու վերաբերմամբ:

Այսուամենայնիւ պաշտպան փաստաբանի պահանջով, դատարանը որոշեց այսուհետեւ ոչ մէկ վկայի թոյլ տալ մօտենալ եւ դպչիլ ամբաստանեալներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Պարսկաստանի Շահը Իզմիրի մէջ

Պարսկաստանի Շահը յունիս 24ին Իզմիրի մէջ ներկայ եղաւ զօրահանդէսի մը որուն կը մասնակցէր ամբողջ զօրաբանակ մը: Ետոյ Մ. Քէմալի հետ մեկնեցաւ Պալըքէսիր, եւ Տարտանէլ, դիտելու համար ռազմադաշտերը: Զօրահանդէսի միջոցին ռազմափորձեր կատարուեցան ցամաքային ուժերով և օդանաւերով եւ Շահը շնորհաւորեց Թուրք հրամանատարութիւնը:

⁂ Թուրք պաշտօնական գեկոյց մը կ'ըսէ թէ Շահը եւ Մ. Քէմալ կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցան երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին եւ թէ մօտերս նոր համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի:

⁂ Գրած էինք թէ ի պատիւ Շահին բեմադրուած է նոր թատերախաղ մը, « Եօզ Ասյ »:

Այս թատերախաղը պատկերացումն է Թուրքեւիրան ամբողջութեան մը ուր երկու ազգերու եղբայրութիւնը կ'երեւայ Ճէբիտոնի աշխարհ բերած Թուր եւ Իրան երկուորեակ եղբայրներով: Երկինքը այս երկու եղբայրներուն շնորհած է մարդկութիւնը լուսաւորելու պաշտօնը: Թատերախաղը այլաբանական եւ խորհրդանշական պատկերացումներով ցոյց կուտայ թէ երկու եղբայրները ձեռք ձեռքի տուած հիմներ են Արեւելքի հին քաղաքակրթութիւնները, բայց եկած է ատեն մը երբ Թուրն ու Իրանը իրարմէ զատուեր են. զարեր անցեր են, երկու եղբայրներուն համար մութ, թշուառ օրեր, մինչեւ որ ահա կրկին երեւան կ'ելլեն անոնք ու իրարու կը մօտենան երիտասարդացած, առոյգ եւ տիրական:

Մ. Քէմալի եւ Ռիզա Շահին անձերուն մէջ է որ Թուրն ու Իրանը կը մօտենան նոր ու փառաւոր ապագայի մը արշալոյսին մէջ:

Թատերախաղը տաղաչափուած ու դաշնաւորուած է:

Ներքին խռովութիւնները կը սաստկանան

— •• —

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՈՇԵՑ ՄԻԱՑՆԵԼ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ներքին նախարարութիւնը նկատի առնելով որ վերջերս յաճախադէպ դարձած են ներքին խռովութիւնները, աջերու եւ ձախերու միջեւ, հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց հրամանագիր մը, որուն համաձայն 1934 յուլիս 1էն պիտի միացուին Սէնի նահանգին եւ Փարիզի քաղաքապետութեան ոստիկանութիւնները: Այս միացեալ ուժը պիտի դրուի ոստիկանութեան վերատեսուչին հրամանին տակ: Փարիզի մէջ կան 12.000 ոստիկաններ, իսկ արուարձաններու մէջ՝ 9000:

Նախարարը մօտերս կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ անդորրութեան պահպանման միջոցներու մասին:

⁂ Երկուշաբթի գիշեր խռովութիւններ ծագեցան Սալ Վակրամի առջեւ, ուր հաւաքուած էին 6000 ընկերվարականներ եւ համայնավարներ, բողոքելու համար ֆաշականութեան դէմ: Ժողովէն յետոյ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ազգայնականներու հետ, աթոռներ, շիշեր եւ գաւաթներ շարժման մէջ դրուեցան Թէաթի հրապարակին վրայ: Մէկ հոգի վիրաւորուեցաւ ծանրապէս, իսկ վեց հոգի՝ թեթեւօրէն: Գիշերը ուշ ատեն, հակաֆաշականները փակեցին Էթուալի մէթրոյին մուտքը, բայց ոստիկանները յաջողեցան բանալ, բերելով գործածելով եւ ձերբակալելով վեց հոգի:

⁂ Փոնթուազի մէջ ալ խռովութիւններ ծագեցան, երամշտական ժողովի մը առթիւ: Շատ մը համայնավարներ վիրաւորուեցան, ձիաւոր պահակ մը վար նետուեցաւ եւ կոխկռտուեցաւ, իսկ ուրիշ երեք պահակներ ձմլուեցան:

Ցոյցեր սարքուած էին նաեւ Գուլոնյի մէջ (Ծովափ), բայց ոստիկանական բազմաթիւ ուժեր յաջողեցան ցրուել ցուցարարները:

⁂ « Էքսէլսիօր » կը գրէ թէ նոր եւ աւելի ծանր խռովութիւններ ծագած են Լիոնանի մէջ, երկուշաբթի, տեւելով մինչեւ կէս գիշեր: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան, թէ ոստիկաններէն եւ թէ քաղաքացիներէն: Քսան հոգի ձերբակալուեցան:

⁂ « Իւմանիթէ » խոշոր խորագիրներով կ'աւետէ թէ յունիս 25ին համաձայնութիւն գոյացած է Սէնի ընկերվարական եւ Փարիզի համայնավար շրջանային վարչութեանց միջեւ, միացեալ ճակատով միթինկ մը գումարելու համար երկուշաբթի օր, 2 յուլիս:

Դատական բարենորոգումներ

Դատական նախարարը հանրապետութեան նախագահին վաւերացման ներկայեց հրամանագիր մը, որուն համաձայն հինգի փոխարէն երեք անդամներ բաղկացած են, վճիռ արձակելու համար վերաքննիչ ատեանին առջեւ: Այս առթիւ նախարարութիւնը ցուցուց թէ դատերը չափազանց խճողուած և ձգձգուած են Սէնի նահանգին եւ Փարիզի մէջ: Այսպէս, 18.000 պատժական դատեր կարգի կը սպասեն, 20.000 քաղաքային եւ 24.000 վարձակալութեան դատեր առկախ ձգուած են հոն: Միայն Փարիզի վերաքննիչ ատեանին առջեւ 4500 դատեր լուծման կը սպասեն: Նոր հրամանագիրը գործադրելի է հոկտ. 2էն:

Ֆրանսա եւ Եուկոսլավիա

Եուկոսլավիոյ թագաւորը Սպիտակ Արծիւի մեծ խաչը նուիրեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարին, սիրալիր տեսակցութենէ մը յետոյ: Թագաւորը եւ Պ. Պարթու ժամերով խօսեցան Եւրոպայի կացութեան եւ մասնաւորապէս Փոքր Համաձայնութեան, Պալքանեան պետութեանց, Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան մասին: Ինչպէս Ռումանիա, նոյնպէս Եուկոսլավիա այս հարցերու մասին բոլորովին համաձայն են Ֆրանսայի հետ:

»»» • • «««

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ երկուշաբթի օր հանրօգուտ շինութեանց եւ գործադրկութեան հարցերու առթիւ վստահութեան խնդիր դնելով, 405 ձայն շահեցաւ ընդդէմ 150ի:

ՀԻՃԱԶԻ ԵՒ ԵՄԷՆԻ միջեւ կնքուած դաշնագիրը միաժամանակ հրատարակուեցաւ իսլամական չորս մայրաքաղաքներուն մէջ.— Մէքքէ, Սանաա, Պաղտատ եւ Դամասկոս: Դաշնագիրը կնքուած է քսան տարուան համար եւ կը լուծէ բոլոր վիճելի խնդիրները:

Հ. Յ. Դ.

«ՎԻՇԱՊ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պէչանի ծանօթ հաւաքավայրին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ժողովը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ: Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգ:

«ՎԱՐԴԱՆ» ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլ — Սարսէլ — Կուսէնվիլի ընկերները շաբաթ երեկոյ, ժամը 8 եւ կէսին, ընկ. Յովհ. Պալէնցեանի բնակարանին մէջ, Առնուվիլ:

Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8 եւ կէսին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ

ՊՕՄՕՆ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 եւ կէսին Պար Թապայի սրահին մէջ:

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Քուր Լաֆայէթի սրճարանին սրահը: Օրակարգ՝ Շրջ. ժողովի օրակարգի խնդիրներու քննութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ի սովորական հաւաքատեղին:

Այրի տիկին Ա. Գ. Տոքթ. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան եւ զաւակունք խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ հանիին

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ Ս. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յունիս 21ին Կոտինիէրի (Լուառի նահանգ) մէջ: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Փէր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

(Hay-Pouj)

LA MEDECINE ARMENIENNE

Ամսաթերթ ժողովրդական բժշկութեան եւ առողջապահութեան

Տնօրէն - Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Տոքթ. Շ. ԱՏՎԱԶԵԱՆ)

»»» • •

Առաջին թիւը, 24 *մեծադիր էջ, լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին: Եւ այնուհետեւ՝ ամէն ամիս կանոնաւորաբար:*

Տարին 3 անգամ 24 էջ, մնացեալ թիւերը 16 էջ,— տարեկան հաւաքածոն՝ 216 էջնոց հատոր մը:

Բովանդակութիւն

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը հրատարակէ յօդուածներ՝ որ կ'ամբողջացնեն հետեւեալ ծրագիրը.

1.— *Վարակիչ եւ տարափոխիկ հիւանդութեանց ճանաչումն ու դարմանումը:*

2.— *Պայքար ընկերային հիւանդութեանց դէմ:*

3.— *Աշխատանքի արկածներու դէմ բժշկական եւ օրինական պաշտպանութիւն*

4.— *Սեռային առողջապահութիւն:*

5.— *Մանուկներու առողջապահութիւն:*

6.— *Ծննդեան առողջապահութիւն (յղի կիներ եւ մայրեր):*

7.— *Ստամոքս (ընտանեկան առողջապահութիւն):*

8.— *Օրուան հիւանդութեանց եւ նորութեանց մասին (ընդհանուր բժշկութիւն):*

9.— *Հիւանդապահութիւն:*

10.— *Մարմնակրթութիւն:*

11.— *Բնախօսական ծանօթութիւններ:*

12.— *Առանին բժշկական բառարան (բոլոր ծանօթ հիւանդութեանց անունները, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ախտաճանաչումը, դարմանումը, ինչպէս նաեւ ծանօթ դեղերու գործածութեան եղանակը:*

13.— *Հարցարան (բժշկին եւ ընթերցողին մտերմական խօսակցութեան անկիւնը)*

14.— *Հայաստանի առողջապահական շինարարութիւնները, եւ կարեւոր յօդուածներ Երեւանի բժշկական թերթերէն:*

15.— *Ծանուցնել օգտակար բոյսերը (մասնաւորաբար հայ բնաշխարհի բժշկական բուսաբանութիւնը):*

16.— *Պատմական եւ ժողովրդական բժշկութիւն (հին գիրքերէ եւ ժողովուրդին բերնէն հաւաքել բժշկական ծանօթութիւններ եւ բառեր):*

17.— *Բժշկական հետաքրքրութիւն (զբօսանաւութիւն, զիմախօսութիւն եւն.):*

18.— *Բժիշկին դերը գրականութեան եւ պատմութեան մէջ:*

19.— *Տեղեկութիւններ Ֆրանսայի բուժարաններուն եւ ապաքինարաններուն (սանաթորիոմ) մասին:*

20 — *Արձագանգ բժշկական եւ առողջապահական միջազգային լուրերու:*

Կ'աշխատակցին

Հայ ծանօթ բժիշկներ Փարիզէն, Ֆրանսայի գաւառներէն, Իտալիայէն, Պալքաններէն, Թուրքիայէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն, Ամերիկայէն:

Լեզուն

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հրատարակած բոլոր յօդուածները պիտի գրուին միայն ժողովուրդին համար,— ինչ որ պիտի չհասկնայ մանուկն անգամ, պիտի չհրատարակուի: Մասնագիտականբացատրութիւնները պիտի պարզացուին, ժողովրդականացուին եւ այնպէս գրուին:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան 12 թիւի համար (անոնք որ 12 թիւ չեն ստանար, ետ կ'առնեն իրենց վճարած դրամը):

ՖՐԱՆՍԱ	20 ֆր.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	25 »

Բաժանորդագրութիւնները կ'արձանագրուին այժմէն:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ գործակալի հետ հաշիւ չի պահեր, ամէն բաժանորդ կը կապուի ուղղակի թերթին

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը ղրկուի կանխիկ վճարման *վրայ միայն:*

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը փոխանակուի այն թերթերուն հետ միայն, որոնք այժմէն կը հրատարակեն այս յայտարարութիւնը շաբաթը մէկ անգամ, եւ թերթը լոյս տեսնելէ յետոյ՝ բովանդակութեան ցանկը ամէն անգամ որ կը ստանան:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ ձրի ոչ ոքի կը ղրկուի, ոչ իսկ դպրոցներու եւ ազգային-հանրային հաստատութեանց,— թերթին դիմելէ առաջ լաւ է որ գտնեն նուիրատու մը:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի բաղձանքն կը յայտարարուին անոնք, որ բժշկական այս ամսաթերթը կը նուիրեն Հայաստանի մատենադարաններուն, արտասահմանի հայ դպրոցներուն եւ մատենադարաններուն:

Կարեւոր

Անհատական ձեռնարկ մըն է այս — խմբագիրը չի հրատարակեր ամէն տեսակէտ, որ, վճեն առարկայ, հակառակ է իր ըմբռնումներուն եւ տեսակէտներուն:

Բաժնեգին, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել Տոքթ. Շ. ԱՏՎԱԶԵԱՆԻ, 17, Rue Damesme, 17 PARIS

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Մարսէյլի Զարդանեանի երիտասարդաց Միութեան «Արաքս» խումբի պարգեւաբաշխութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 23ին:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) **17, Rue Damesme, PARIS (13e)**

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Միւս երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 28 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2533 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ շաբթուն (27 կամ 28), «Փրավտա», Կոմկուսի պաշտօնաթերթը, յօդուած մը կը տպէր չափազանց ուշագրաւ, եթէ կ'ուզէք «պուրժուա – նացիոնալիստական» եւ հակայեղափոխական:

Պարզապէս կարմիր ազգայնականութեան փառաբանութիւնն էր այդ գրութիւնը:

Քանի մը հատուածներ, «ի պէտս զարգացելոց».

— «Մեր նախահայրերը հայրենիքի սէրը կը ծծեն իրենց մօրը կաթին հետ... Ռուսիոյ ժողովուրդը այժմ կը սիրէ այն հողը որուն վրայ ծնած է, ուր անցուց իր մանկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը, եւ որ կը կազմէ իր ապագան. այն երկիրը որուն տակ կ'աճի ու կը բարգաւաճի, անոր հովերուն ձայնը, անոր լեռնային բարձունքները, անոր ստուերամած անտառները եւ յորդահոսան գետերը, անոր ափերը ճերող ովկիանոսներն ու ծովերը, անոր երգերն ու լեզուն:

... Մեզի համար որ բարձրացուցինք ամբողջ մարդկային ցեղին ազատագրութեան վեհապանծ դրօշը, քաջութիւնը, խիզախ յանդգնութիւնը եւ անսահման հերոսութիւնը հայրենիքին համար կռուած ատեն՝ գերագոյն օրէնքը եւ միակ իմաստն է կեանքին»:

1934 յունիս 9ին, Մոսկուայի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն կը հրատարակէր հրամանագիր մը, հայրենադաւութեան դէմ: (Մանրամասնութիւնները հաղորդած ենք ժամանակին):

Այս առթիւ ալ «Իզվեստիա», կառավարութեան պաշտօնաթերթը, կը հրատարակէր խմբագրական մը, «Հայրենիքի պաշտպանութեան համար»:

Քանի մը հատուածներ ալ այս գրութենէն.

— «Բոլոր աշխատաւորները պէտք է հսկեն իրենց հայրենիքին շահերուն պահպանութեան վրայ: Մեր Ընկերվարական Միութիւնը մեր հայրենիքն է ոչ միայն անոր համար որ մենք հոն ծնած ու մեծցած ենք. այդ ծննդական կապը էական չէ մեզի համար: Մեր Ընկերվարական Միութիւնը մեր հայրենիքն է, որովհետեւ շատ մեծ են այն պատմական նպատակները զորս իրականացնելու վրայ ենք. որովհետեւ անոնք արդէն իսկ անլուր նիւթեր եւ զոհողութիւններ արժեցին մեզի, որովհետեւ անոնք այն նպատակներն են որոնց կը տենչան բովանդակ աշխարհի աշխատաւորները»:

Բարեխա՞ռն է այս գրութիւնը: Կարդանք նորէն «Փրավտա»ն, հայրենադաւութեան օրէնքին մեկնաբանութեան առթիւ.

— «Հայրենիքի համար: Այս կոչը կ'արթնցնէ հերոսութեան բոցը, բոցը ստեղծագործական նախաձեռնութեան մեր բովանդակ կեանքին մէջ: Այդ կոչը ոտքի կը հանէ տասնեակ միլիոնաւոր աշխատաւորներ, պաշտպանելու համար իրենց մեծ հայրենիքը եւ զանոնք կը մղէ ռազմական պատրաստականութեան:

Հայրենիքի պաշտպանութիւնը կեանքի բարձրագոյն օրէնքն է: Եւ ով որ ձեռք կը վերցնէ հայրենիքի դէմ, ով որ կը դաւաճանէ անոր, պէտք է ոչնչանայ ...»

×

Ի՞նչ կը հետեւի այս արտայայտութիւններէն:

Փոփոխութի՞ւն հոգեբանութեան կամ քաղաքականութեան: Նոր ուղի՞: Վերադա՞րձ դէպի հին գիրքերը:

Բայց ո՞վ ըսաւ թէ պոլշեւիկները կարմրցնելով անծայրածիր Ռուսաստանը, հրաժարած էին ե՛ւ հայրենիքէ, ե՛ւ հայրենասիրութենէ ե՛ւ մանաւանդ աշխարհակալութենէ:

Ո՞վ հաւատաց թէ անոնք սիրայօժար համակերպեցան Ֆինլանդայի, Էսթոնիոյ, Լիթուանիոյ, Լաթվիայի (Լեթոնիա), Պեսարապիոյ եւ ուրիշ հողերու կորուստին:

Իրականութիւնն այն է որ, անոնք առաջին օրէն իսկ, երբ յաջողեցան ջախջախել ներքին թշնամին, աշխատեցան վերահաստատել նախկին Ռուսաստանի հողային ամբողջութիւնը, բայց չկրցան: Իրենց թաթը կրցաւ հասնիլ միայն Կովկաս, ուր այժմ տեղաւորուած են տիրաբար, եղբօր բաժին մըն ալ յատկացնելով Մ. Քէմալին, ի հաշիւ մինուճար Հայաստանի եւ Վրաստանի:

Նոյեմբերեան յեղափոխութեան հետ, վերիվայր շրջուեցաւ Ռուսաստանի քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական կարգուսարքը, ստեղծուեցաւ աննախընթաց դրութիւն մը, որ իր վերջին խօսքը չէ ըսած տակաւին:

Բայց, արտաքին եւ ներքին աշխարհակալութեան տեսակէտով, եթէ նշանախօսքերն ու բացատրութեան ձեւերը փոխուեցան, խորքը մնաց անփոփոխ: Նոյն իսկ անունի փոփոխութիւնը — «Խ. Ս. Հ. Միութիւն» (U. R. S. S.) փոխանակ Ռուսաստանի՝ բան չի փոխեր այս անողոք իրականութենէն: Ռուսաստանն ալ հայրենիք մըն է Ռուսին համար, ինչպէս Լեհաստանը Լեհին կամ Թուրքիան՝ Թուրքին համար:

Սկիզբները, յեղափոխութեան ռազմական շրջանին, Մոսկուա կը նախընտրէր անընդհատ հոլովել նորաստեղծ բացատրութիւններ, կարմիր ներկել նոյն իսկ բառերն ու անունները, կախարդական բանաձեւերով:

Այսօր ալ ի զօրու է այդ քաղաքականութիւնը: Եւ սակայն, անցնող տարիները նոր բաներ սորվեցուցին նա՛եւ պոլշեւիկներուն:

Այդ նորութիւններէն մէկն է կարմիր հայրենասիրութեան կամ ազգայնականութեան արծարծումը՝ աւանդական — հակայեղափոխակա՞ն — բառերով.

— «Մեր նախահայրերը հայրենիքին սէրը կը ծծեն իրենց մօրը կաթին հետ ... Ռուսիոյ ժողովուրդը այժմ կը սիրէ այն հողը որուն վրայ ծնած է, ուր անցուց իր մանկութիւնը»...

Եւ նկատե՛լ որ մեր կարմրուկ ճպուռները կը գայթակղին, եթէ Խ. Աբովեանը երգէ.

Ա՜խ, վաթա՛ն, վաթա՛ն, քո հողին ղուրպան,
Քո ծխին ղուրպան, քո ջրին ղուրպան...

Խոստովանինք որ Ռուսը կամ Անգլիացին մեզմէ սորվելու պէտք ունին, իսկ մենք ... անսրբագրելի ենք, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»»··«««

ԴՈՒՐԵԱՆ ԱՐՔ.Ի ԹԻԿՆԱՊԱՀ Խ. ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ ԿԸ ՎԿԱՅԷ ԹԷ
«ԻՐԱՊԷՍ ԲԱՆ ՉԷ ՏԵՍԱԾ»

»»»··«««

ԴՈԿՏ. ՃՈՐՃ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ ԱԼ ԿԸ ՑՈՅՑՆԷ ԹԷ
«ԵՐԿԱՐ ՄԱՐԴ ՄԸ ՓԱԽԱՒ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ»

— •• —

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 15 յունիս.— Այսօրուան դատավարութիւնը շահեկան եղաւ քանի մը տեսակէտներով եւ կենդանութիւն տուաւ դատարանին, ուր մեծ հետաքրքրութեամբ լսուեցան Դուրեան արք.ի թիկնապահ Գ. Խոսրով Կորկոտեանի, դոկտ. Գ. Ճորճ Գազանճեանի եւ Օր. Աստղիկ Ցագաւարեանի վկայութիւնները: Գ. Կարապետ Զաքէեան, որ նախ շատ կարեւոր վկայ մը կ'երեւար, պիտի հարցաքննուի երկուշաբթի:

Ինը ամբաստանեալները այսօր եւս բերուեցան ներս՝ գրաւելու իրենց աթոռները սովորական կարգով: Հակառակ ցայսօր տրուած վկայութիւններու՝ Մատթէոս Լէյլէկեան կը պահէ առօրեական հանդարտութիւն մը, որ չի վրիպիր ուշադրութենէ:

ԿՈՐԿՈՏԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Առաւօտեան ժամը 10.17ին դատախազ Քամինսկի վկայութեան հրաւիրեց Խոսրով Կորկոտեանը, որ ըսաւ հետեւեալը.

— «38 տարեկան եմ, զոդի գործով կը զբաղիմ: Դուրեան սրբազանին թիկնապահ եղայ 1933 սեպտեմբեր 25ին: Ատրճանակ կրելու արտօնութիւն ստացած էի եւ ատրճանակ կը կրէի: Վերջին անգամ Դուրեան սրբազանը տարի Ս. Խաչ եկեղեցին, Օթէլ Մէկվինէն, ինքնաշարժով: Սրբազանը թողուցի եկեղեցւոյ աջ կողմը, պահարանը՝ թափօրի հանդերձները հագնելու համար: Թափօրը սկսաւ դեկտեմբեր 24ի կիրակի առաւօտ ժամը 10.25ին: Այդ միջոցին գաւիթն էի եւ կը հսկէի: Դեռ եկեղեցին մտած չէի: Չտեսայ սրբազանին վրայ եղած յարձակումը, բայց սրբազանին առջեւ զանուած մարդիկը տեսայ (հրաւիրելով կ'իջնէ վար եւ ցոյց կուտայ Լէյլէկեանն ու Սարգիսեանը): Չտեսայ ուրիշներուն ըրածն ալ: Եկեղեցի գտնուողներէն տեսայ Միհրճանեանը, Սարաֆեանը, Զալըղեանը, Մօղեանը եւ Երկանեանը (ցոյց կուտայ զանոնք): Իրապէս բան մը չտեսայ: Միայն տեսայ սրբազանին առջեւ Լէյլէկեանը, ինչպէս նաեւ Սարգիսեանը: Երկանեանը կը փախէր, մազէն բռնեցի գետին նետեցի: Մօղեանը կը փախէր՝ անոր մազէն ալ բռնեցի գետին նետեցի: Զալըղեանի գլխուն զարկի ատրճանակով, արիւն հոսեցաւ: Սարաֆեան բան մը չէր ըրեր: Միհրճանեան ալ բան մը չէր ըրեր: Ետքը կեցայ: Դուրեան սրբազան դէպի ինծի եկաւ: Գլուխէն բռնեցի եւ սենեակ տարինք: Հոն տեսայ դանակի վէրքերը եւ եկեղեցւոյ դրան առջեւ կեցայ: Ես ալ դուրս ելայ: Ատրճանակը գրպանս դրած էի: Նորէն եկայ: Յովհ. Անդրէասեան քովս եկաւ եւ ըսաւ. «Զգո՛յշ, յաջորդը դուն պիտի ըլլաս»: Մէկը ուզեց խածնել անմիջապէս, ո՛վ ըլլալը չեմ գիտեր: Ժամը 12.30ին ոստիկանատուն գացի եւ տեղեկութիւն տուի: Հասակս 5 ոտք 11 ինչ է»:

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ԵՒ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ

Պաշտպան փաստաբան Գ. Շերիտըն մանրակրկիտ հարցաքննութեան ենթարկեց Խոսրով Կորկոտեանը, որուն նշանակել տուաւ եկեղեցւոյ յատակագծին վրայ դէպքի ատեն գաւիթին մէջ կեցած տեղը: Կորկոտեան ըսաւ թէ գաւիթէն եկեղեցի առաջնորդող դուռը բաց էր: Թափօրը կը բաղկանար մօտ տասը հոգիէ: Կորկոտեանի կեցած տեղը 26 ոտք հեռու էր թափօրէն (ինք՝ Կորկոտեան 8 — 10 ոտք ըսած էր): Թափօրին անցքին լայնքը՝ 4 ոտք 5 ինչ:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Դուն տեսա՞ր Լէյլէկեանն ու Սարգիսեանը: — Սրբազանին առջեւը տեսայ:

— Ո՞ր կողմէն եկաւ Լէյլէկեանը: = Չեմ գիտեր: Սրբազանին առջեւը տեսայ:

— Սարգիսեանը ո՞ր կողմէն եկաւ: = Սրբազանին առջեւ տեսայ: Չտեսայ ո՞ր կողմէն գալը:

— Դուրեան արք. ինկա՞ւ: = Գետին չինկաւ:

— Ի՞նչ ըսաւ քեզի: = Սրբազանը զիս կանչեց. «Խոսրո՛վ» եւ քովը գացի: Ապա առաջնորդեցինք սենեակը եւ վերադարձայ:

— Լէյլէկեանը ո՞ւր էր այդ բոլորին: = Անցքին մէջ էր:

— Սարգիսեանը ո՞ւր էր: = Որդ նստարանին մէջ ծռած էր եւ գլուխը կը ծածկէր:

— Ետքը ի՞նչ եղաւ: = Տեսայ որ Լէյլէկեանը նստարանին դէմ էր եւ կը ծածկէր:

— Նկարագրեցէք տեսարանը: = Ամէն ոք յուզուած էր, շփոթ եւ անկարգութիւն կար: Ես ալ յուզուած էի:

— Ի՞նչպէս բռնեցիր Մօղեանի մազերէն (փաստաբանը կը կանգնեցնէ Մօղեանը, կը դարձնէ անոր կռնակը եւ ցոյց կուտայ որ մազերը կարճ են, գլուխը գրեթէ ճաղատ է եւ հնարաւոր չէր բռնել անոր մազերէն բռնելը): = Այն ատեն նոյն մազերը երկար էին, հիմա կտրած է:

Գ. Շերիտըն դատախազէն պահանջեց Գ. Կորկոտեանի գրաւոր յայտարարութիւնները, զորս տուած էր կարգով 1933 դեկտեմբեր 24ին անոր ըրած խօսքերը: Այս յայտարարութենէն կ'երեւի թէ նոյն առաւօտ «Սրբազանը վէճ կ'ակնկալէր եկեղեցիին մէջ»: Ետքը Գ. Կորկոտեան ըսած էր՝ «մարդիկ տեսայ որ կը զարկեն, ուրիշ բան չտեսայ: Սարգիսեանի եւ Լէյլէկեանի ձեռքը դանակ չտեսայ: Չեմ կրնար ըսել: Միայն տեսայ որ ժողովուրդը այս երկու մարդոց վրայ կը յարձակէր: Սրբազանը ինկաւ ձեռքիս մէջ»: Նոյն յայտարարութեան մէջ Կորկոտեան ուրիշ տեղ մը ըսած է.— «Ատրճանակը ձեռքս՝ կեցէք, գոչեցի»:

Դարձեալ 1934 մարտ 22ին դատախազութեան ըրած իր յայտարարութեանց մէջ Գ. Կորկոտեան ըսած է, ի միջի այլոց.

— «ՄՕՂԵԱՆԸ տեսայ որ յարձակեցաւ եւ կը զարնէր սրբազանին: ԵՐԿԱՆԵԱՆԸ կը վազէր եւ գետին ձգեցի: ԶԱԼԸՂԵԱՆԻ կողմէն բան մը չտեսայ եւ իրեն ըսի «Գնա՛»: ԼԷՅԼԷԿԵԱՆԸ տեսայ որ կը ծակէր նստարաններուն առջեւ եւ ժողովուրդը կը ծեծէր: ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԸ չտեսայ ինչ կ'ընէր. տեսայ սրբազանին աջ կողմը»:

Գ. Շերիտըն Կորկոտեանի այս յայտարարութիւնները կարդալու ատեն ոտքի կը կանգնեցնէր իւրաքանչիւր ամբաստանեալ եւ Կորկոտեանի կը հարցնէր.— «Այս խօսքերը քո՞ւ դատախազութեան»: Պատասխանը կ'ըլլար «Այո»:

Շատ ուրիշ մանրամասն հարցումներու Գ. վկան կը պատասխանէր, «չեմ գիտեր, չեմ յիշեր զայն»:

Գ. Շերիտըն հարց տուաւ թէ երբ Յովհ. Անդրէասեան դեկտեմբեր 24ի առաւօտ իրեն սպառնացեր էր, ինչո՞ւ այդ սպառնական խօսքերը յիշած չէր իր նոյն օրուան եւ յետագայ յայտարարութեանց մէջ, եւ թէ ինչո՞ւ գացած չէր պատկան ատեանը, ուր տարուած էր Անդրէասեան յունուար 22ին իբր մարդասպան եւ ապա արձակուած էր: Գ. Կորկոտեանի պատասխանները խուսափողական էին:

Այս կէտին դատաւոր Քորրիկըն միջամտեց եւ Շերիտընի հետ բախում մը եղաւ: Արդէն սովորական բան մը եղած է երկուքին միջեւ վէճ, տարակարծութիւն եւ բախում: Շարունակելով իր հարցաքննութիւնը, Գ. Շերիտըն հարցուց.

— Դուրեան կոմիտէին հետ ո եւ է գործ ունեցա՞ծ ես: — Երկուքը կը ճանչնամ:

— Դուրեան կոմիտէին հետ խօսա՞ծ ես երբեւիցէ այս հարցի մասին: — Չեմ գիտեր:

(Շար.ը վաղուան թիւով)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉՀԱՅՀՈՅԵՄ, Ի՞ՆՉ ԸՆԵՄ

»»»·«««

Շրթներս խածած, արտէսօրի չհայհոյեմ,— կ'արտագրեմ հետեւեալ տողերը, հատուած մը միայն «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրականէն (12 մայիս) —

— «Եթէ մէկուկէս միլիոն թրքահայերու խողխողման ու ջարդին մէջ, Թուրք իթթիհատականութիւնը իր մշակած յատուկ ծրագիրն ունէր, այդ ծրագրի աշխատանքներուն եւ գործադրման մէջ, ոչ ոք կրնայ ուրանալ որ, Դաշնակցութիւնը ունեցաւ ԻՐ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՑՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐԸ: Կոկորդիլոսի այն կեղծ արցունքները, որ այսօր Դաշնակցութիւնը կը թափէ մէկուկէս միլիոն հայ զոհերու գերեզմանին վրայ, նշան չէ ուրիշ եւ ողբերգութեան, այլ՝ փաստօրէն ՆՇԱՆ Է ՇՆԱԿԱՆ ՀՐՃՈՒԱՆՔԻ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ»:

Ա՜հ, դժուա՛ր է, դժուա՛ր է արտագրել այս զարշանքը, որ հոգեկան փորհարութեան ենթակայ Հայու գրչով է տրուած: Շարունակեցէք, եթէ կրնաք.

— «Ո՞վ կրնայ մոռնալ, համաշխարհային պատերազմի սկզբնական օրերուն, Կովկասի մէջ ծայր տուող հայ կամաւորական գունդերու նկարները ՕՐԸ ՕՐԻՆ ՊՈԼՍՈՅ ԴՌՆԵՐԸ ՀԱՍՑՆՈՂ ԴԱՇՆԱԿ ՇԷՖԵՐՈՒ ԱՃՊԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ: Ո՞վ կրնայ մոռնալ նոյն այդ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԾԻԿԸ ԹՈՒՐՔ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԾԱՌԱՅ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ՄԱՐՏԱԿԱՆ» ԵԼՈՅԹԸ եւ վերջապէս ո՞վ կրնայ մոռնալ այդ արկածախնդրութիւններուն որպէս հետեւանք, Թուրք իթթիհատականներու թշնամական ստորութիւններ աւելի եւս սրուած եւ հետեւաբար ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ԹՐՔԱՀԱՅԵՐՈՒ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՄԷՋ ՄԱՍ ՈՒ ԲԱԺԻՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ»:

Ո՞վ է այս տողերու հեղինակը,— Թուրք մը, պիտի ըսէք ապահովաբար: Բայց, հայրենակիցներ եւ ընկերներ, Թուրքէն ալ վար մէկն է հեղինակը: Փոր մը հացի համար գրուած տողեր են անոնք, գրածին պատասխանատուութիւնը գնահատելու կարողութենէն զրկուած թշուառական մը վրկայեալ:

Ի՞նչպէս չհայհոյել, կը պայթի մարդ՝ եթէ չօրհնէ այս սրիկաներուն մինչեւ եօթը պապը: Մարդ մը, որ ոչ հայերէն գիտէ, ոչ Հայոց պատմութիւն, եւ ոչ իսկ կրնայ գնահատել ժամանակակից դէպքերը, բայց կը գրէ՜, որովհետեւ անօթի է, կը գրէ, որովհետեւ գիտէ թէ «Բանւորի»ն դրամ դրկուած է Հայաստանէն, կը գրէ՜, որովհետեւ կ'ուզէ փորը կշտացնել շատ գէշ կապկելով Դաշնակցութեան հակառակորդներուն լեզուն, զարմացնելով նոյնիսկ Թուրքերը, կը գրէ՜ աղիքներովը, անօթութենէն հատող բերնովը, ստամոքսին դիւային աղաղակովը,— բայց չհարցնէ՞ք, կա՞յ Հայեր որ չեն գայթակղիր այս տողերը կարդալով:

Ափսո՜ս, Սահակի եւ Մեսրոպի տառերը երբեք այսքան աղտոտած չէին: Մարդ կը զզուի այլեւս հայ գիրէն ալ:

ԱՐԱԶ

Երեք դժբախտ պատահարներ

Ցաւով կը հաղորդենք հետեւեալ տխուր տեղեկութիւնները, զորս իմացանք միեւնոյն ատեն.—

1. Մեծարգոյ քահանայ Տ. Մեսրոպեան (ընկեր Լեւոն Մեսրոպի հայրը) անցեալ շաբթու Սէն Նազէռ կ'երթայ, իբրեւ հիւր ազգականի մը: Երկուշաբթի օր լուացարան գացած ատեն, անցորդներ կը նկատեն որ շատ ուշացաւ: Մտահոգութեան մատնուած լուացարանին դուռը կը զարնեն եւ պատասխան չառնելով, բանի կը բանան: Տէր հայրը գետին փռուած էր: Բժշկական քննութիւնը կը հաստատէ որ կաթուած իջած է ձախ կողմէն: Իր զաւակներուն քով փոխադրուելէ եւ նախնական դարմանումներն ստանալէ յետոյ, տեղաւորուեցաւ մասնաւոր հիւանդանոցի մը մէջ:

2. Գ. Արամ Անտոնեան, Բարեգործականի մատենադարանապետը, ոտքի մատին վրայ ծանր վէրք մը հանած ըլլալով, փոխադրուած է հիւանդանոց: (Եղունգը մտած է մսին մէջ): Բժիշկները կը յուսան ոտքը փրկել միայն մէկ մատը կտրելով:

3. Գ. Աստուածատուր Հարենց, ծանօթ առեւտրական եւ անդամ Կոմիտասեան խնամատար մարմինին, սանդուղէն վար իջնալով, ծանրապէս վիրաւորուած է:

Արագ ապաքինում կը մաղթենք երեքին ալ:

Կ'ուզեն ժամանակ շահիլ

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐՃԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ որ նաւային խորհրդաժողովը գումարուի 1940ին, եւ ոչ թէ 1935ին, ինչպէս որոշուած էր տարիներ առաջ: Պատճառաբանութիւնը այն է թէ քաղաքական խռովայոյզ վիճակը — մանաւանդ Ծայր. Արեւելքի մէջ — պիտի դժուարացնէ որ եւ է համաձայնութեան կնքումը: Ժողովը յետա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ՝)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

"ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԻ Մ. ՔԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻՆ.,(*)

»»»··«««

Շէյխ Սաիտի ապստամբութենէն յետոյ, սահմանակից երկիրներ ապաստանած քիւրտ փախստականներուն հանդէպ հալածանքն ու խստութիւնները կարենալ շարունակելու համար, Թուրքիա կը դիմէ կարգ մը դիւանագիտական ձեռնարկներու.

Քննելով այդ օրերու քաղաքական պայմանները, Տ. Ա. Պէտրոսեան կը գտնէ որ, միջազգային կացութիւնը ամէն ժամանակէ աւելի նպաստաւոր էր Թուրքիոյ համար։ Իրենց քաղաքական շահերը Թուրքիան ասիական քաղաքականութենէն եւ Ռուսիոյ գիրկէն հեռացնելուն մէջ տեսնող եւրոպական մեծ պետութիւնները, իրենց նպատակին հասնելու համար բակլայն անոր հաճելի երեւալու ճամբան բռնել։ Հետեւաբար, այս քաղաքականութիւնն եւ ուրիշ կարգ մը պատճառներ, ոչ միայն Թոյլատու չէին յիշեալ պետութիւնները քրտական շարժման զօրաւիգ դարձնելու, ընդհակառակն անտարբերական դիրքի մը մէջ կը ձգէին զանոնք։

— «Այո, եւրոպական պետութիւնները Թուրքիոյ արագ քայլերով արդիականացման կողմնակից էին։ Զանազան նկատումներով առաջնորդուած անոնց շահը կը պահանջէր որ «Հիւանդ Մարդուն» կեանքը երկարաձգուի։ Արդիականացման եւ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ հակայի քայլերով յառաջացող Թուրքիան, իր անցքին վրայ, մասնաւորապէս կը քանդէ իսլամական կրօնքի բոլոր հիմնարկութիւնները, կ'այրէ անոր բոլոր հրատարակութիւններն ու հիղինակութիւնները, եւ մէջտեղէն կը վերցնէ զանազան ցեղերու եւ տարրերու միջեւ ազգ. միութեան գիծ հաստատող եւ իսլամական ոգիէն ծնող քաղաքական ուխտը։

«Իսկ ի՞նչ կը բանի Եւրոպան։ Ի՞նչ կը փափաքէր ու կատարուի Ասիոյ մէջ։ Վերջին դարերու անկրօնութեան հոսանքը ուժեղ հակազդեցութեան ենթարկուած էր։ Կրօնական հաստատութիւնները վերստին ծաղկիլ սկսան։ Մուսոլինին Պապին գիրքը ամրացուց, կաթոլիկ աշխարհին մէջ անոր ուժէն եւ ազդեցութենէն օգտուելու նպատակով։ Կասկած չկայ որ իսլամութեան, մասնաւորապէս քաղաքական իսլամութեան ակարացումը, մրցակից քրիստոնէութեան համար որքան ուժեղացում, նոյնքան եւ յաղթանակ կարելի է համարել։

«Նոր Թուրքիան, Արեւելքը եւ իսլամը քանդելով, պարզապէս աշխարհակալ պետութեան մը բնոյթը կը կատարէր։ Թուրքիոյ ուժեղացումն ու յառաջդիմութիւնը ոչ մէկ առեն չփափաքող Եւրոպան, այս ձեւով պարզապէս Թուրքիոյ արդիականացումը մամուլի, քաղաքական եւ գրական անձնաւորութեանց միջոցաւ սկսաւ ծափահարել եւ քաջալերել։ Կաթոլիկ հաստատութիւններէն մինչեւ այսօր օգտուող աշխարհիկ Ֆրանսացի նախկին վարչապետ Պ. Էրիօ, վերջերս Թուրքիա կատարած ճամբորդութեան միջոցին, եղած արդիականացման ձեռնարկներուն մէջ, իբրեւ ամէնէն կարեւորը, լայիքականութիւն, յիշաւակից խալիֆայութեան ջնջումը։

«Անկասկած Եւրոպացիները, Քիւրտերուն ջարդուելուն ընդդիմանալով, իրենց կենսական շահերը չէին կրնար զոհել։ Ի վերջոյ, յիշեալ պետութիւնները ոչ միայն բարեացակամութեան նշոյլ մը իսկ ցոյց չտուին Քիւրտերուն հանդէպ, ընդհակառակն սկսան Թչնամական վերաբերում ունենալ փախստականներուն հանդէպ։ Քրտական ճակատ մեկնող թրքական ուժերը, իրենց Թնդանօթներով զէնքերով եւ ռազմանիւթերով Սուրիոյ հողերէն կ'անցնէին։ Այս պետութեանց հետ կնքուած բարի դրացնութեան դաշնագիրներուն մէջ, քիւրտ փախստականներուն եւ քրտական շարժման հարցը մասնաւորապէս նկատի առնուած էր։ Այնպէս որ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու մէջ ոչ միայն փախստականները, այլեւ տեղացի ժողովուրդին մաս կազմող Քիւրտերն անգամ սկսան նեղել։ Սահմանային անապահովութիւնն ու մաքսանենգութիւնը արգիլելու նպատակով յանձնախմբի գումարում սահմանային յանձնախումբը, իր գործունէութիւնը բացառաբար յատկացուց Քիւրտերու հանդէպ ձեռք առնուելիք միջոցներուն։ Ձեր ներկայացուցիչներուն կողմէ կատարուած խուզարկիչ բողոքին իբրեւ հետեւանք, այս փախստականները հօտերու նման բռնատար ինքնաշարժներու մէջ լեցնելով փոքր անապատի գիւղերու եւ գիւղաքաղաքներուն շրջանը ընել կուտային։ Այն աստիճան որ, այս մարդիկ վերջ ի վերջոյ օրուան հացի կարօտ մնալով, դոզակի մը եւ կամ ուրիշ մահը՝ թշուառ եւ Թափառական կեանքի մը յաջորդող մահէն նախամեծար համարեցին։ Հանրապետական կառավարութիւնը, սակայն, գիտցաւ օգտուիլ հոգեբանական պահէն», եւ 1928ին հրատարակած ներումին շնորհիւ, այս մարդոց մէկ մասը ներս քաշեց եւ արժանացուց ցանկալի մահուան։ Այս ներումը, լեռներու մէջ ամրացած Քիւրտերուն ալ կը վերաբերէր։ Բայց, ոչ անոնք՝ ներումէն եւ ոչ ալ ներումը անոնցմէ կրցաւ օգտուիլ։ Հինգ-տասը հոգի, Թերեւս, անձնատուր ըլլալու յիմարութիւնը գործած են։ Անտարակոյս անոնք ալ, ժամանակի ընթացքին, զուրսէն եկած ազգակիցներուն բախտին արժանացան»։

«Լեռներ ապաստանած ուժերը սկսան հաւաքուիլ Արարատի չուրջ։ Հերոս քիւրտ ազայի մը կողմէ ամրացուած Արարատն ու Թանտուրէքի եւ Զիլանի քրտական ուժերը ապստամբական փառաւոր դիրք մը բռնեցին հանրապետական կառավարութեանց հանդէպ։ Արարատի դէմ բազմաթիւ անգամներ կատարուած զինուորական գործողութիւնները անյաջողութեամբ եւ ձեր զինուորներուն պարտութեամբ վերջացան։ Այդ լերկ լերան գագաթին վրայ քրտական կանոնաւոր վարչութիւն մը հաստատուած էր։ Նոյնիսկ «Էյրի» անունով քրտերէն թերթ մըն ալ սկսաւ հրատարակուիլ։ Այդ շրջաններուն մէջ գտնուող ձեր քաղաքային պաշտօնեաներուն միջոցաւ բանակցութիւններ սկսան։ Պայքարը շարունակելու համար բերուած առաջարկին, Արարատի հերոս ղեկավարները սա կարծ ու վճռական պատասխանը տուին — «Ազգ. բաղձանքներուն իրականացման պայմանով...»։

«Այս բանակցութեանց իբրեւ հետեւանք, կողմերը Արարատի չուրջ չէզոք գօտի մը հաստատեցին։ Երկար ժամանակ, այս գօտիին մէկ կողմը գերիները, իսկ հանդիպակաց կողմը Արարատի քրտական ուժերը դէմ դիմաց պահակ կեցան։ Արարատը, սակայն, հետզհետէ կը զօրանար։ Ձեր բանակի հրամանատարներուն գնահատութեան համաձայն, քիւրտ յեղափոխականներուն դէմ զինուորական գործողութեանց ձեռնարկելու համար, քառասուն հազարնոց բանակ մը պէտք էր։ Իսկ տարի մը յետոյ, պէտք պիտի ըլլար կրկնապատկել այս ուժը։ Միւս կողմէ, ձեր տեղեկատու գիւղերուն տեղեկագիրներուն համաձայն, Արարատը հոգորդակցութեան կանոնաւոր ճամբաներ հաստատած էր Քիւրտիստանի ներքին մասերուն հետ։ 1931ի գարնան, Արարատի ուժերը երեք թեւով պիտի խուժէին դէպի ներքին մաս։ Իսկ դիմադրական ներքին յենարանները ալ միեւնոյն թուականին յարձակման անցնելով, ընդհանուր ապստամբութիւն պիտի յարուցանէին։

«Հրամանատարութեան եւ տեղեկատու գիւղերուն հաւաքած այս տեղեկութիւնները, կառավարութիւնը մղեցին Արարատի դէմ զինուորական ուժեր ղրկելու որոշումին։ 1930ի սկիզբները պատրաստութիւններ տեսնելէ յետոյ, ամրան գործողութեանց ձեռնարկուեցաւ։ Պատերազմական անցքերը չպիտի յիշատակեմ։ Միայն պէտք է արձանագրել որ, Արարատի վրայ ղրկուած ուժերը, Զիլանի ձորին, Թանտուրէքի եւ Արարատի ճակատին վրայ ուժեղ ընդդիմութեան հանդիպեցան, զինուորական գործողութիւնները կարծուածէն աւելի երկար տեւեցին եւ Արարատի անկումը՝ Պարսիկներու օժանդակութեամբ եւ Թուրք զօրքին պարսկական հողէն անցնելովը միայն կարելի եղաւ ապահովել։ Այսուհանդերձ, Արարատը գրաւող ուժերը չկրցան երկար ատեն անոր գագաթներուն վրայ ապաստանիլ։ Այս բարձունքները դարձեալ գրաւուեցան Քիւրտերուն կողմէ, եւ մինչեւ այսօր ալ անոնց ձեռքը կը գտնուին։

«Հիւսիսէն եկող օդային ստորաբաժանումներուն, եւ Պարսկաստանի օժանդակութեան եւ բարեացակամութեան շնորհիւ գործողութիւնները վերջացան։ Քիւրտերը համեմատաբար քիչ կորուստ տուին։ Գերի չկար, իսկ սպաներէն ոչ ոք սպաննուած էր։ Ամէնէն շատ կորուստ տուին անզէն ծերունիները, մանուկներն ու կիները՝ օդային ռմբակոծման ենթարկուելով ռազմաճակատի ետին։ Այս փառապանծ յաղթանակէն վերադարձող զինուորներուն անցքին վրայ, Զիլանէն մինչեւ Մշոյ դաշտ, կայծհարիւրաւոր անզէն եւ անպաշտպան գիւղեր։ Ձեր ուժերը, իրենց չողչողուն սուիններ փորձեցին անզէն ժողովուրդին միսին եւ ոսկրին վրայ, եւ յաղթական ու հպարտ՝ վերադարձան իրենց բանակատեղիները։ Իսկ «Միլլիյէթ» հրատարակեց պատկեր մը.— Արարատի բարձունքին վրայ գերեզման մը եւ գերեզմանին վրայ քրտական խոյը։ Տապանաքարին վրայ կը կարդացուէր հետեւեալ պարբերութիւնը.—

— «Հոս կը հանգչի երեւակայական Քիւրտիստանը»։

Բանակը Արարատի ապստամբու-

(*) Տես «Յառաջ» յունիս 12, 13, 19 եւ 23։

ԽՆԴՐԱԿԱՏԱՐ
(Վ. ԳԱՐՏԱՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Մեր հայրենիքում երկու ձեւի գերեզմաններ կան. մէկը կազմուած հսկայ քարերից եւ քովը մի ծառ, չորցած ծառ, որի ճիւղերին փաթաթուած են հագուստի կտորներ. միւսը կազմուած սիրուն խաչքարերից, փորագրուած ծաղկեպսակով եւ արձանագրութեամբ. եւ քովը մի մատուռ, մի վանք շինուած կամ մի աւերակ բերդ կանգնած։ Ով պտտած է Հայաստան, յաճախ հանդիպած է այս երկու ձեւի գերեզմաններին։ Առաջինները անուն իսկ չունին. ժողովուրդը «Զօրաւոր», «Խնդրակատար» կամ պարզապէս «սուրբ» անուն տալով կը բաւականանայ։ Երկրորդները անուն ունին, որ գրուած է քարին. ու յիշուած են նաեւ թաղուածի կատարած գործերը. բայց նրանց չեն տրուիր Զօրաւոր, Սուրբ կամ Խնդրակատար անունները...

Մի օր Մաթթէոսի լեռն էի ելած։ Մէկ էլ տեսնեմ կիներ եւ այրեր, մի քանի երինջ ու ոչխար՝ կարմիր զարդարուած ճակատներով եւ կոնակներով առաջները արած՝ հաւաքուեցան անտաշ եւ անարձանագիր քարերի չուրջը։ Զարկեր իրենց չոքացած ծնկերը, այրեր իրենց փոշիէն ծռկեր կտրելով՝ չորցած ծառի ճիւղերին կապեցին. երկիւղածութեամբ մեծ քարին մօտեցան պառաւներ եւ աղի արցունքով աղօթք արին. տան մեծաւորները, իրենց թեւերը սոթտած, դանակները քաշեցին եւ մատաղցու երինջներն ու խոյերը գետին փռեցին. եւ ամէնքը միասին խոր հաւատքով լուռ խնդրանք ու երախտագիտութիւն յայտնեցին։ Մօտիկցայ ծերունի Մաթթոյին եւ զարմանքով հարցուցի.

— Մաթթօ, դու Ս. Կարապետ, Ս. Յովհաննէս, Առաքելոց վանք թողած, ուր սուրբերը անուն ունին, ուր գերեզմանների վրայ նշանակուած են յայտնութիւնները Դաւիթ Անյաղթի, կամ Ս. Կարապետի, որոնց մասունքները եւ կատարած հրաշքները յայտնի են ամէնքին, Մաթթօ, դու այդ բոլորը թողած՝ ինչո՞ւ այս անտէր ու անանուն քարերին ես ուխտի եկեր»։

Մաթոն նախ շուարեց, յետոյ զարմացած պատասխանեց.

— «Մեռնիմ քեզ զօրութեանց, հրմա էս չոլի սուրբեր է՛լ զօրաւոր են քըց գըմէն սուրբեր. խնդրակատար են. Հայու ճրագ վառ պահողը, հայութեան լուսութիւն տուողը էս քարերի տակի աժտահարներն են եղած»։

Մաթոն ուխտի էր եկած անշահախնդիր, անանուն, բայց աժտահար սուրբերի, որոնք տուել են առանց յիշատակութեան, որոնք ստեղծել են ամէնքի համար, բայց իրենց համար ոչինչ չեն թողել եւ ոչինչ չեն մտածել։ Դրանք մեր անանուն հերոսներն են, որոնք իրօք որ է՛լ զօրաւոր են եւ աւելի մեծ քան թէ անոնք, որոնց արձանները հրապարակներում կամ գործքերը մամուլի մէջ կը փայլին գիտւոր աստղերի նման։

Գարտաշեանը մեռաւ։ Եթէ նա թաղուէր Հայաստան, անպայման պիտի դառնար Մաթոյի սուրբը — «է՛լ զօրաւոր Խնդրակատար, քըց գըմէն սրբերը» — ու վրան պիտի քաշուէր մի մեծ անարձանագիր սալքար մի. այն. որովհետեւ թէ ո՛րանցից բուսաւ այդ մարդը հայ ժողովրդի մէջ՝ բացարիկները միայն գիտեն. ի՞նչ է նրա թողած գործը — դժուար է յատկանշել. ոչ հաստափոր հատորներ է ձգած եւ ոչ էլ բժշկան եղած. ոչ իբրեւ ժողովրդի ղեկավար է հռչակուած, ոչ էլ հրամանատար՝ կուրծքը պատուոյ նշաններով զարդարուած. չէ եղած ոչ բարձրաստիճան վերարաւոր, ոչ էլ մեծահարուստ. այլ մի պարզ Հայ, որ նպատակ է դրած միայն ինքն իր տէրը լինել եւ իր ամբողջ չուժերը ծառայեցնել ոչ թէ իրեն կամ որ եւ է խմբակցութեան, կամ դասակարգի, այլ միմիայն հայ ժողովրդի ընդհանրական շահերուն։

Դիօգինէ՞սն էր աւելի մեծ մարդ, թէ Աղեքսանդր Մակեդոնացին — դեռ որոշուած չէ. բայց կը թուի՝ եթէ Դիօգինէս անունն իսկ չյիշատակուէր, Աղեքսանդր Մակեդոնացին պիտի նախանձէր Դիօգինէսի վրայ. քանզի մեծագոյն մարդը այն է, որ կը ջանայ, կ'աշխատի, կը պարտադրէ ինքզինքը՝ առանց ինքն իրեն ցոյց տալու։

Գարտաշեանը այդպէս էր. Հայկական Հարցի քաղաքական աշխատանքների մօլեռանդ հետապնդողը եւ իր գրոշմը նրա վրայ դնողը։ Հայութեան նշանաբանները դարձած են այսօր Միացեալ Հայաստան եւ Ուիլսընեան ծրագիր։ Ու չափազանցութիւն չէ եթէ ասեմ, որ այդ ծրագրի հիմնաքարը դնողը այս մարդն է։ Քաղաքական պայքար Լօզանի դաշնագրի դէմ — այդ իրեն նպատակը դրած է հայութիւնը։ Ու սխալ չէ, եթէ ասենք, որ ամենաժենուական եւ ամենաերեւմնաւոր պայքարողներից էր Գարտաշեան, որ իր առուէն կը քաշէր ոչ միայն հայութեան զանգուածները, այլ եւ բազմութենները ամերիկեան եւ օտար հասարակութիւնների. Զարմէ թուել նրա գործերը որովհետեւ ինքն էլ չէր ուզած այդ ու յետոյ, դժուար էլ է թուել, քանի որ այդ գործերը կատարուած են լռութեան մէջ. Բայց հոս չակաւն է հասկնալ այն, որ մենք կորցրինք մի «Զօրաւոր Խնդրակատար», մի Մաթոյի սուրբ, եւ այդ կորուստով մի մեծ դժբախտութիւն հասաւ ոչ թէ իրեն, քանի որ ինքն իրենը չէր, այլ հայ ժողովուրդին։

Գարտաշեանի մահէն յետոյ մենք Մաթոյի նման պիտի ցաւենք եւ ողբանք. բայց որքան աւելի լաւ պիտի լինէր, եթէ իր կենդանութեանը հասկանայինք իր կարեւորութիւնը եւ զօրավիգ լինէինք իրեն։

Ազգութեան կենսունակութիւնը աւելի նման ուժերի մէջն է, քան թէ փայլուն անուններին։

Ազգութիւնը կենսունակ է, երբ նրա զաւակների մի մասը գոնէ իրեն կը նուիրաբերէ նրա դատին, առանց նիւթական ակնկալութեան,— այդ զոհաբերողներէն էր Գարտաշեան։

Ազգութիւնը առողջ է, երբ նրա ծոցէն դուրս կուգան իսկական կուսակրօններ, ոչ թէ «աշխերի սիրոյն» եւ ի տես մարդկութեան, այլ ակամաչելուր իրենց խղճին եւ համոզմունքին,— Հայկական դատի այդ կուսակրօններէն էին թ. Զաւրիեւ, Գարտաշեան եւ նմանները։

Տա՛յ Աստուած որ մեր մէջ անպակաս լինեն Մաթոյի սուրբերը..

ՌՈՒԲԷՆ

×

Վ. Գարտաշեան Կեսարացի էր։ Կը պատկանէր Գարտաշեան ընտանիքին, որ հինէն ծանօթ էր Եէտի Գարտաշ-եան անունով (բառ երեւոյթին՝ եօթը եղբայրներ էին հին Գարտաշեանները)։ Վահանին դժբախտ մայրը, Տիկին Մարի, ողջ է եւ այժմ կը գտնուի Պոլիս. հայրը՝ Նազար մեռած է։ Կեսարիոյ մէջ մեռած է նաեւ իր մէկ եղբայրը (Արմենակ), իսկ միւս եղբայրը՝ Կարապետ՝ այժմ կը գտնուի Ռումանիա, ուր կը գտնուի նաեւ իր մէկ քոյրը Կիւլիւ (Քէրքասէճեան), իսկ միւսը Հրանոյշ (Ֆրէնկեան), կը գտնուի Պոլիս։

Կեսարիոյ մէջ ճիզվիթներու դպրոցը աւարտելով՝ Վահանը հազիւ տարի մը առեւտրական կեանքի կը նուիրուի, ապա կ'անցնի Իզմիր, ուր ութ ամիս մնալով, իր ճամբու ծախքը կը ամիս մնալով, կ'ուղղուի դէպի Ամերիկա, ապա կ'անցնի այդ երկիրը եւ գործաւորի չարքաշ կեանք մը վարելով՝ միաժամանակ թէ իր ապրուստը կը հանէ եւ թէ բարձրագոյն կրթութիւն կը ստանայ՝ փայլուն ձեւով աւարտելով համալսարանի իրաւաբանական բաժինը եւ ստանալով փաստաբանի տիտղոս։

Անթիւ գիտէր անգլիերէն լեզուն եւ հմուտ իրաւաբանի համբաւ ունէր։ Եթէ իր յաջողութիւններուն զուգահեռ իր մէջ գլուխ չցցէր այն միւս, ճշմարիտ Գարտաշեանը — անխոնջ եւ մոլեռանդ ուխտաւորը Հայ Դատի — այսօր մեզմէ յաւէտ բաժնուած Վահանը թերեւս ե՛ւ ողջ ըլլար ե՛ւ նիւթական գանձեր ունենար։

ՀՐԱՆՏ ՎԻՇԱԳԵԱՆ

Կարգալէ յետոյ ամբողջ շարանը այս ողբերգութեան, որ իր հիմնական գիծերուն մէջ նոյնութեամբ կը պատահի հայկական դարհուրանքին, մարդ կը փորձուի մտածել թէ՝ արդեօք քիւրտ ռամկավարներ ալ չկա՞ն, որոնք պահանջուր դահերը նստեցնեն ամբաստանելի աթոռին վրայ — իբրեւ ազգի եւ հայրենիքի թշնամիներ — եւ դատախազ կանգնին դահիճին։

Բայց, կը կարծեմ, գլխագիրութեամբ կամվար Ֆը հայկական ապրանք է եւ ուրիշ հողի վրայ չի կրնար բուսնիլ։

ՀՐԱՆՏ ՎԻՇԱԳԵԱՆ

Թիւնը զսպած էր, բայց օրէնքն ալ իր կարգին պէտք էր պատժէր զայն։ Հանրային կարծիքը դաւաճաններուն պատժուիլը տեսնելու էր։ Պատերազմի միջոցին, սակայն, ոչ ղեկավարներէն եւ ոչ ալ կռուողներէն մէկը ձեռք անցած էր։ Այսուհանդերձ Քիւրտ գանկը այնքան ալ դժուար բան չէր։ «Արարատի ոճրագործները» պիտակին տակ, Մշոյ դաշտէն հաւաքուեցան 5 — 10 քիւրտ գիւղացիներ այս դերը կրնային կատարել։ Այդպէս ալ եղաւ։ Ատանա ղրկուած ութսունի չափ քիւրտ գիւղացիներէն 30 — 40ը մահուան դատապարտուեցան, իսկ մնացեալները ցկեանս եւ կամ ժամանակաւոր թիապարտութեան։ Այս ձեւով վերջացաւ ղէպքին Թատերական մասը, եւ Արարատի ապստամբութիւնը անցաւ քիւրտ յեղափոխական պատմութեան»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

ԿԱՐՆՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՊՔԸ

Իբր թէ, Սանասարեանի արհեստանոցում շինւում են հրացաններ, նոյն իսկ ձուլւում են թեթեւաշարժ թնդանօթներ եւ ուսումնարանի տակ փորուած ներքնուղիով տարւում-թաքցւում են եկեղեցու ստորերկրեայ սենեակներում։

Կարծւում էր, որ այդ անյայտ գիրքը հայ կաթոլիկ կամ ճիզուիթ կրօնաւորների գործ է։ Սանասարեանը նրանց աչքին փուշ էր դարձել։ Մի ուրիշ անգամ էլ, երբ Սանասարեանի վարչութիւնը հող էր առել Թուրքաց Խստայէ կոչուած վարժարանի դիմաց եւ ուզում էր սեփական շէնք շինել, նրանք այդպիսի մի թուղթ էին ձգել, որի մէջ ասուած էր, թէ վտանգաւոր է թոյլ տալ, որ այդ ուսումնարանի շէնքը կառուցուի քաղաքի գըրան մօտ, որովհետեւ պատերազմի պարագային նրանք կարող են օգնել թշնամուն եւ միջոց ձեռք առնել դռները բանալու։

Հաւանական է, որ այս անգամ էլ նոյն օձն էր թուղթ ձգողը, բայց կային նաեւ կարծողներ, որ շարժում առաջացնել ուզող որ եւ է ձեռք արած լինի այդ քայլը*)։ Կարնոյ այն ժամանակուան կուսակալ Սամին փաշան, որ Հայերին եւ վարժարանին բարեկամ մի անձ էր եւ շատ մտերիմ էր դպրոցի տեսչութեան, ի հարկէ, չէր հաւատում այդ ամսակի մէջ գրուածներին եւ, անշուշտ, կը ծածկէր իրեն ուղղուած գրութիւնը, եթէ նրա երկրորդ օրինակը Թուրքերի ձեռքը ընկած չլինէր։ Կուսակալը պարտք էր համարել թղթի մասին տեղեկութիւն հաղորդել Պոլիս եւ այնտեղից հրաման էր ստացել խուզարկութիւն կատարելու։

*) Համեմատել Գաղտուիաց դէպքի հետ, երբ Ցոյց թուին, Հնչակեանները կեղծ թռուցիկներ էին հանել՝ ժողովրդական շարժում առաջ բերելու նպատակով. Հետեւանքը եղաւ Գաղտուիոյ դատավարութիւնը։

Սուզից յետոյ, մի օր ուսումնարան է մտնում Երզրումի նախկին ընկերութեան**) կարծեցեալ մատնիչ եւ երգումցիներից շուն անունով յորջորջուած Սարաֆենց շուն Պօղոսը, որին հրապուրելով՝ տեսչութիւնը գործ էր տուել յօգուտ դպրոցի։ Նա յայտնում է, որ մի-երկու ժամ յետոյ կուսակալը գալու է խուզարկելու ուսումնարանը։ Անմիջապէս հաւաքւում ու պահւում են ազգային պատմութեան գրքերն ու տետրակները եւ այնպիսի թղթեր, որոնք կարող էին ուշադրութեան առնուել։

Մի ժամից յետոյ մեզ՝ աշակերտներիս շարքով կանգնեցրին ուսումնարանի գլխաւոր դրան երկու կողմը, ողջունելու համար կուսակալին։ Դուռը բացւում է եւ 18ի չափ հեծեալներ կանգնում են այնտեղ։ Ներս է մտնում կուսակալը ոստիկաններով եւ ժանտարմներով շրջապատուած։ Բարեւում է մեզ աջ ու ձախ դառնալով եւ ձեռքը ճակատին տանելով եւ հասնելով տեսուչներին՝ ասում է.

— Կարծում եմ, որ դուք որ եւ է պակասութիւն ունիք ձեր հաստատութեան մէջ։ Ես իբր ձեզ ծանօթ, թէեւ չեմ հաւատում այդ բանին, բայց որպէսզի սրանք էլ (ցոյց տալով ժանտարմներին) ինձ պէս վստահ լինին, որ դուք մաքուր մարդիկ էք, թոյլ եմ տալիս, որ խուզարկութեան ենթարկեն ամէն տեղ, ուր եւ կամենան.

Մատաթեանը առաջ է գալիս եւ յարգանք մատուցանելով ասում է.

— Պատրաստ ենք, էֆէնտիմ, ձերն է ամբողջ շէնքը. մենք այստեղ թաքուն ոչինչ չունինք։

Կուսակալը շրջապատուած՝ գնում-նստում է պարտէզի ամպհովանու տակ, ուր սիրում էր յաճախ գալ, հիւրասիրուել Սանասարեանի սուրճով եւ զրուցել ընտրովական գրքերով։ Խուզարկողները մտնում են ամէն ծակ ու ծուկ. սրի ծայրերով փորձում են ծակել պատերը, յատակը եւ ի վերջոյ ոչինչ չգտնելով՝ գալիս հաւաքւում են արհեստանոց։ Ես արհեստանոցումն էի այդ ժամանակ։ Նրանք ածուխի պաշարը տակնուվրայ են անում. քննում են գործիքներն ու մըրգայոց շինած առարկաները եւ գլուխները թափ տալով՝ հեռանում են։

— Սա ի՞նչ բանի է ծառայում, հարցնում է ինձ յայտնի փոլիս Մուրատը (թըքացած պուլկար լրտես), ցոյց տալով ճախարակող մեքենան։

— Երկաթ ենք տաշում, բացատրում եմ ես։

— Իսկ սա՞։

— Այդ էլ ծակելու մեքենայ է։

— Այս մեծութեամբ ծա՞կ է ծակում։

— Այս մեծութեամբ (ցոյց եմ տալիս ամենամեծ ծակը)։

— Իսկ ի՞նչքան երկարութեամբ է ծակում։

— Մէկ կամ երկու սանթիմէթր։ Երբեմն, եթէ պէտք լինի, մինչեւ երկու մատնաչափ խորութեամբ ծակում է։

— Սրանց վրայ ի՞նչ էք շինում։

— Կողպէքներ, բանալիներ, կչիռներ։ Ա՛յ, այնտեղ են տեղը շինածները, եւ ցոյց եմ տալիս ես դարակը, ուր խառն ի խուռն թափուած են աշակերտների շինած բաները։

Մուրատը մի վայրկեան զննող հայեացքով աչքերիս մէջ նայելով՝ հեռանում է։

Կուսակալին իմաց տուին, որ ոչ անցք գտնուեց, ոչ հրացան, ոչ թնդանօթ եւ ոչ մի կասկածելի բան։

— Այդ ես գիտէի, պատասխանեց նա. անմիջապէս պիտի հեռագրեմ Պոլիս եւ պիտի վկայեցնեմ սրանց հաւատարմութեան մասին։ Եւ դառնալով տեսուչներին՝ ասաց.— Գոհ եմ ձեզանից, շատ ապրիք։

Մատաթեանը պատասխանեց.

— Տէ՛ր, մենք մինչեւ այժմ եղել ենք յարգող եւ սիրող բարեխնամ կառավարութեան։ Մենք հարկ չենք տեսնում ապացոյցներով հաւատացնելու ձեզ մեր հաւատարմութեան մասին։ Դուք ձեր աչքերովը տեսաք։ Սրանից աւելին մի՛ պահանջէք, որովհետեւ անկարելի է։

— Ես այդ գիտեմ, էֆէնտիմ, վրայ բերաւ կուսակալը, եւ հէնց այդ է, որ պիտի յայտնեմ Սուլթանին։

Ապա կուսակալը պարտէզի դռնով անցնում է դէպի եկեղեցու բակը։ Այն ժամանակ Կարնոյ առաջնորդն էր Գ. եպ. Իւթիւճեանը աւելի Փարիզի առաջնորդ լինելու յարմար մի մարդ։

**) Խօսքը Կարնում 1881 թ. կազմուած «Պաշտպան Հայրենեաց» յեղափոխական ընկերութեան մասին է։ Այս ընկերութեան մասին տե՛ս Յ. Մ. Նշիկեանի Առաջին Կայծեր գրքոյկը Պոսթըն, 1930, եւ Ա. Սարուխանի «Առաջին ժողովրդական շարժումը տաճկական Հայաստանում»։ «Գործ» ամսագիր, Բագու, 1917 թ. թիւ 3։

(Շար.)

«ՆՈՐ ՕՐ» ԴԱՏ ԿԸ ԲԱՆԱՅ ՄԱՋԼԸՄԵԱՆԻ ԵՒ ԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

0000

ԻԲՐԵՒ ՊԷՏԱՍԽԱՆ ՁԶՈՒԵԼԻ «ՇԱՆԹԱԺ»Ի ՄԸ

Աթէնքի Նոր Օրը ճարահատ որոշած է բողի · դատախազութեան յանձնել Աթէնքի հաչակաւոր փորձանքը, կապակցութեամբ Մաջլըմեանի եւ իր «ազգ · վարչութեան» հետեւեալ պարագաներուն մէջ.—

1.— Օրին մէկը առաջնորդ եւ ազգ · վարչութիւն կ'իմանան թէ Աթէնքի Դաշնակ կոմիտէն հեղէն խմբագիր Գ. Սահաֆեան Բանոսի խոստովանած է թէ Դուրեան սրբազանը սպաննուած է Դաշնակցութեան կողմէ ։

2.— Նոյն խմբագիրը իրր թէ բսած է՝ թէ Մաջլըմեանն ալ պիտի սպան - նեն եւ կը սպասեն յարմար առթին ։

3.— Վարչութիւնը պարտականու - թիւն սեպած է լուրին ստուգումը կատարելու փութկոտութիւն ցոյց տալ ։

4.— Ստուգումը կատարած է իր անդամներէն մէկուն միջոցաւ · սպասուածին հակառակ արդիւնքով եւ խնդիրը փակած է ։

5.— Վարչութեան անդամները լուր տարածայնած եւ հասցուցած են «Սեւանին» որ հրատարակեց ։

6.— Յունիս 7ին Վարչութենէն պահանջեցինք լուրը հասատատել կամ հերքել, նկատելով որ «Սեւան» կը հաստատէր թէ «գէպքը ստուգուած է պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ» ։

7.— Վարչութիւնը պաշտօնապէս յուսութիւն պահեց եւ ազատ թողուց մանկլաւիկը պնդելու իր հրատարակած լուրին ճշտութեան վրայ ։

8.— Յունիս 10ին, կրկին պահանջեցինք վարչութենէն գիտցածը հրապարակել եւ լուսաբանութիւն տալ ։

9.— Վարչութիւնը դարձեալ լռութիւն պահելով, քաջալերեց մանկլաւիկը կրկին պնդելու իր տուած լուրին ճշմարտութեան վրայ, միայն թեթեւ ճշգում մը ընելով այս անգամ ։

Եզրակացութիւն ։ Տեսնելով որ՝

1) Վարչութեան պաշտօնական կամ անպաշտօն նիստին մէջ խօսակցութեան նիւթ դարձած ու քննուած ծանրակշիռ խնդրոյ մը մասին, վարչութիւնը կը մերժէ հրապարակային լուսաբանութիւն տալ մեր կրկնակի պահանջին ։

2) Առաջնորդին ու վարչութեան հետ անմիջականօրէն կապ ու չփում ունեցող «Սեւան» թերթը, յաջորդական երեք թիւերու մէջ կը պնդէ լուրին ճշտութեան վրայ,

3) Յորդալէս համոզուած՝ թէ «Սեւան»ները կարող են զանազան զաւեր նիւթել եւ յետոյ մեղքը բեռցնել Դաշնակցութեան վրայ,

Որոշեցինք՝

Խնդիրը բոլոր մանրամասնութիւններով յայտնել ընդհանուր դատախազութեան, որպէսզի առաջնորդը ու վարչութեան անդամները թէ անհաստալէս եւ թէ հաւաքապէս իրենց գիտցածները պարտաւորուին ըսել եւ երեւան հանուին սուտ լուրին հեղինակները ։

Ընդհանուր դատախազութեան դիմելէ առաջ, վերջին անգամ ըլլալով կը դիմենք վարչութեան, որպէսզի մինչեւ չորս օր հրապարակաւ լուսաբանութիւն տայ այս հարցի մասին ։

Այս երկար պատմութիւնն ընելէ յետոյ, հիմակ խօսքը տանք մեր բարեկամ Գ. Սահաֆեան Բանոսին.—

«Ցեղայս մէջ հրատարակուող «Սեւան» հայերէն թերթի 8 յունիս, թիւ 97ին մէջ լուր մը հրատարակուած է, որուն մէջ զանազան խոստովանութիւններ կը վերագրուին ինծի, որ իբր թէ բրած ըլլամ հայ դաշնակցական կուսակցութեան ճղճատակներու մասին ։ Այս հրատարակութիւնը սկիզբէն մինչեւ վերջը անհիմն է եւ չարամիտ ու կը զարմանամ թէ ինչպէս կարելի է այսպիսի յերիւրածոյ սուտերով պայքար մղել ։ Նոր Օրի հետ ունեցած տեսակցութիւններս մեր արհեստին կը վերաբերէին, վերապէսխալ թերթին յանձարէն բաժնին աշխատակցութեանս մասին ։

Վճռականապէս եւ բացարձակ կերպով կը հերքեմ թէ մերժած եմ աշխատակցութիւնս Նոր Օրին ։ Ասոր ճիշդ հակառակն ըլլալով, միշտ պատրաստակամութիւն յայտնած եմ աշխատակցել, որովհետեւ սէր ու յարգանք ունիմ Նոր Օրին հանդէպ ։

Ասոր համար կը զարմանամ եւ կը բողոքեմ որ այսյերիւրածոյլուրրնեու բաղճերուն հէքեաթ գրելու համար գիրեն կը հասցնէ մինչեւ այս կէտին որ կը ներկայացուին բոլորովին ան - գոյ անձեր, հաստատելու համար իբր թէ իմ կողմէ եղած խոստովանութիւնները ։ Լուրը իր ամբողջութեան մէջ ուրիշ բան մը չէ, այլ ամտանային գիշերուան երազ մը ։

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԲԱՆՈՍ

Կեանքը Պերլինի մէջ

— ● —

ՊԵՐԼԻՆ.— Հայաստանի անկախութեան տօնը, այս տարի տեղի ունեցաւ 17 յունիս կիրակի Կրունէվալտ կոչուած անտառին մէջ ։

Գաղթային Միութիւնն էր որ կազմակերպած էր դաշտահանդէսը ։ Առտուն կանուխէն մինչեւ մթնելը ուրախ եւ հաճելի մթնոլորտ, երգերով եւ պարերով ։ Գ. Դ. Դաւիթխանեան խօսեցաւ չատ գեղեցիկ ճառ մը.— Ամէն ազգ ունի իր անկախութեան տօնը, ինչպէս Անգլիացին, Ամերիկացին կամ Ֆրանսացին (Յուլիս 14), Հայերս ալ ունինք մեր Մայիս 28ը ։ Ամէն ազգ մեծ զոհաբերութիւններով ձեռք բերած է իր անկախութիւնը, այնպէս ալ մենք մեր ժողովուրդի գրեթէ կէսը զոհաբերելով տիրացանք մեր անկախութեան 1918 Մայիս 28ին եւ անփոխարինելի այդ օրը ուրիշ ո եւ է մէկ օրով, ինչ որ ալ ըլլան տիրող պայմանները, կարելի չէ անտեսել ։ Ժողովուրդի միահաղոյն ճիգերով ստեղծուած է Մայիս 28ի անկախութիւնը եւ կարելի չէ այլ եւս պատմութեան անիւը ետ դարձնել ։ Աւելի լաւ բացատրելու համար կացութիւնը որ այն օրերուն կը տիրէր Հայաստանի մէջ, կը բաւէ միայն կարդալ Զօր. Սիլիկեանի Ա. եւ Բ. պատմական կոչերը, ուղղուած հայ ժողովուրդին առանց սեռի խտրութեան (ընթերցում) ։ Եւ ահա այդ — սուս գործի լծուելէն վերջ եղած — վերջին սեփական համազգային ճիգին արդիւնքն էր, որ մեր անկախութեան ծանաչումը տեղի ունեցաւ նոյնինքն Թուրքերու եւ ուրիշներու կողմէ, Պաթումի մէջ յունիս 4ին ։ Բանախօսը վերջացուց իր հուժկու ճառը կեցցէներով, ուղղուած Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանին եւ հայ ժողովուրդին ։

Բուռն ծափերէ վերջ ամէնքը յանկարծ երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը ։ Շուրջբոլոր հաւաքուած օտարները կը հիանային միահամուռ ոգեւորութեան հայ երգին եւ հայկական եռագոյն կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյնին, որ ծառի մը վրայ կը ծածանէր եւ մեր լամբակներուն վրայ կը փայլէր ։

Թղթակից

ՍԻՊԻԼԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

— ● —

Ընդհանուր յարգանք

Ինչպէս գրած էինք, ողբացեալ Սիպիլի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է յունիս 22ին, Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին ։

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Հակառակ սաստիկ տաքին, յուղարկաւորութեան ներկայ էր անհամար բազմութիւն մը ։

Արարողութեանց նախագահեց Պատրիարքը, չուրջն ունենալով Գէորգ արք.ը, վարդապետներ եւ բազմաթիւ քահանաներ ։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Կեդրոնական, Էսաեան եւ Գնալըի ազգ. վարժարանները, Բեբայի, Սամաթիոյ եւ Գնալըի Թաղականութիւնները, Օսմ. դրամատունը (ուր կը ծառայէ Օր. Տօնէլեան) եւ ընդհ. ապահովագրական ընկերութիւնը (ուր կը ծառայէր Օր. Խմմա Առատուր) ։

Պատրիարքը դամբանականով մը վեր հանեց հանգուցեալին արժանիքները իբրեւ տաղանդաւոր գրագէտ, վաստակաւոր դաստիարակ եւ ազնուական հոգի ։ Յորմէն յետոյ եւ անհուն սուգով կ'ողբանք,— ըսաւ,— կորուստը հայ մեծանուն գրագիտուհիին որ կէս դարու բեղմնաւոր գործունէութենէ մը վերջ անցած կը բաժնուի մեզմէ ։ Մարմինով Սիպիլը դագաղին մէջ է, բայց անմահութեան պանթէոնին մէջ գրուած է իր արժանի տեղը ։ Ազգովին քաջ գիտէր որ ներշնչուեցաւ, իր տաղանդը գնահատեց, նուիրագործած էր բոլորովին ։ Ան երգեց մարդկային տառապանքը, երջանկութիւնը, համամարդկային զգացումները եւ իր քնարը ի սպաս դրաւ աղքատներու մշակելու, անոնց հոգիները ազնուացնելու համար ։

Կենսագրական ծանօթութիւնները տալէ վերջ, ըսաւ թէ հոգեկան վիպագիր մը եղաւ, կանացի հուրբ ըզգայնութիւնները վերլուծեց, օտար նշանաւոր գրական երկերու թարգմանութեամբ գարդ տուաւ եւ անձնապէս թարգմանչական գոհարներով ալ զարդարեց մեր գրականութիւնը ։ Երբեմն թունդ պաշտպան գրաբարի, յետոյ ջերմ կուսակից աշխարհաբար լեզուի, ոսկեղէնէն լեզու մը մշակեց, ոչ միայն իր գաստիարակութեամբ՝ ուղղակի աշակերտներուն, այլ իր գասագիրքերով ալ գրական մշակոյթի կայծը դրաւ հոգիներուն մէջ ։

Յետոյ, Յափոր կազմուելով, դագաղը՝ զոր ուսամբարձ կը կրէին Կեդրոնականի հին ու նոր իր աշակերտները, եկեղեցիէն բակը բերուեցաւ, ուր, յանուն Ուսումն. Խորհուրդին եւ ուսուցչութեան, դամբանական խօսեցաւ Գ. Մանուէլ Սուլթանեան, խոր հիացում եւ մեծարանք ընծայելով բազմարժէք մտաւորականին, բազմերախտ ուսուցիչին, հայ լեզուի անխոնջ մշակին ։

Դագաղը յետոյ փոխադրուեցաւ մեքենական չքեղ ինքնաշարժը, որուն հետեւեցան բազմաթիւ ինքնաշարժներով յուղարկաւորները, Շիշլիի գերեզմանատան մէջ Յափոր կազմուելով դագաղը զոր ուսամբարձ կը կրէին աշակերտները, առաջնորդուեցաւ ընտանեկան դամբարանը, ուրկէ թէր ողբացեալ գրագէտ ամուսինին՝ Հրանտ Ասատուրի ։ Դամբանականներ խօսեցան Գ. Գ. Լութֆիկ Գուլամեճեան, Գէորգ Կարապետեան եւ Գէորգ Սիմքէշեան ։ Առաջինը երախտագիտութիւն յայտնեց որ Սիպիլ մէկը եղած էր մայրենի լեզուն իրեն ուսուցանող, իր հրապուրիչ եւ հիւթեղ գրուածքներով ։ Գ. Կարապետեան մասնաւորապար յիշատակեց թէ Բէճայի Զատէ Էֆէնտի պէյի նման թուրք բարձր մտաւորականներ կը գմայլէին Սիպիլի բանաստեղծութեանց վրայ ։ Գ. Սիմքէշեան հայ ուսուցչութեան սուգը ողբաց, իր հոյակապ արժէքներէն մէկը կորսնցնելուն համար ։

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

›››‹‹‹

ԽՄԲ.— Յունիս 20ին թղթակցութիւն մը հրատարակած էինք Ժընեւէն, հայկական որբանոցի ներքին կացութեան մասին ։ Նամակագիրը մեզի ծանօթ ըլլալով հանդերձ, հրատարակութեան տուինք միայն այն մասերը որ խրատութիւններ կը մատնանշէին ։

Այս հրատարակութիւնը մեծապէս վշտացուցած է որբանոցին տնօրէնութիւնը եւ մեր բարեկամները, մանաւանդ անոր համար որ ծածկանունով կ'երեւայ ։ Այսպէս, Տիկին Ե. Ռոստոմ - Զօրեան իր խորին վրդովումը կը յայտնէ, աւելցնելով թէ պատրաստ է հրապարակաւ բացատրելու մատնանշուած բոլոր դէպքերը, պայմանաւ որ նամակագիրը երեւայ իր բուն անունով ։

Իսկ Գ. Քրաֆթ Բոնար, որ միշտ յարգանք ունեցած է այս թերթին հանդէպ, խմբագրին ուղղուած երկար նամակով մը իր զարմանքն ու ցաւը յայտնելով, կը պարզէ այն բոլոր դժուարութիւնները որոնց մատնուած է ինք, կանգուն պահելու համար հաստատութիւնը ։ «Ես առաջինն եմ որ կը ցաւիմ հաստատութեան պակասներուն համար ։ Բայց դատելու եւ քննադատելու իրաւունք ունին միայն անոնք որ իրենց մատը մախիրը թաթխած են եւ գիտեն թէ ինչ կը նշանակէ վարել հայկական տուն մը» ։ Անդրադառնալով գաղութեան դէպքին, ահա թէ ինչպէս կը ներկայացնէ զայն ։

«Վերջերս ցաւալի գործ մը ունեցանք ։ Տասը տարի առաջ «Հայաստանի մէջ» հիւրընկալեցինք տասը տարեկան պատանի մը, Թոգաւորի, բոլորովին որբ, ունէր միայն քոյր մը, որ կը բնակի Եգիպտոս ։ Գրեթէ մէջ, այս տղան շատով ցոյց տուաւ թէ զանազան գէշ ունակութիւններ ունի, — այնպէս կ'իմացնէ իր ընկերներուն պատկանած առարկաները ։ Ազդարարեցինք, հոգածութեան տակ առինք, ի վերջոյ Ժընեւի մէջ կահագործի մը մօտ աշակերտութեան դրինք ։ Միտո, բայց սիրալիր հոգածութեան մը տակ կը գտնուէր ։ Այսուհանդերձ չարունակեց դրամ գողնալ իր ընկերներէն ։ Հանեցինք Ժընեւէն եւ տեղաւորեցինք Վոյի կարգապահական մէկ տան մէջ, ուր կանհարծութեան հետեւեցաւ ։ Յետոյ իբրեւ կահագործ բանուոր, Լօզանի մօտ տեղ մը գործի դրուեցաւ ։ Այդ տարիներուն իր մասին գանգատ չլսեցինք ։ Անցեալ ձմեռ անգործ մնաց, եւ ծնեւ վերադարձաւ ։ Ի զուր փորձեցինք աշխատանք մը գտնել իրեն համար ։ «Հայաստանի մէջ խնամուեցաւ ժամանակ մը, ուրկէ կը պակսէր իրեն, ոչ բնակարանի հոգ ունէր, ոչ ալ ըզգեստի եւ ուտելիքի ։ Բայց չկրցաւ մոռնալ իր ունակութիւնը, այնպէս 1000 ֆրանք գողցաւ Ժընեւի լճափը լողցող պարոնէ մը ։ Ձերբակալուեցաւ, վտարուեցաւ Զուիցերիայէն ։ Մեզի համար դժբախտութիւն մըն էր այս, իրեն համար՝ աղէտ · մը ։ Ի՞նչ կրնայինք ընել իրեն համար, ո՞ւր կրնար երթալ ։ Ի՞նչ պիտի ըլլար իր ապագան ։

Վստութիւն է մասի փաթթոց ընել նման գէպք մը՝ յարձակելու համար հաստատութեան վրայ, զրպարտելու համար անօրէն մըն» ։

ԽՄԲ.—Ինչպէս բսած էինք, «Յառաջ»ը սկիզբէն ի վեր բարեկամ ըլլալով այս հաստատութեան, պէտք չունին նոր հաւաստիքներ տալու իր բարեմտութեան մասին ։ Իր նամակագիրն ալ անշուշտ չպիտի ուզէր նոր դժուարութիւններ պատճառել, եւ լաւ կ'ըլլար որ ուղղակի Գ. Քրաֆթ Բոնարի դիմէր, արտացոլացնելու եւ լրացնելու համար իր մատնանշած թերութիւնները ։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼ.— Հայաստանի անկախութեան տարեդարձի հանդիսութեանց փակումը կարծեմ թէ կատարած եղաւ Շավիլը, կիրակի օր, եւ այդ փակումը եղաւ խիստ գեղեցիկ ։ Ըսել թէ Շավիլը հազիւ թէ տեսած ըլլար այդքան խանդավառ եւ բազմամարդ հաւաքոյթ, չատ ալ սխալած չեմ ըլլար ։ Գաղութիս ընտրանին փութացած էր հաւաքուիլ Փաթէնի սրահը, լսելու համար մօտիկ անցեալի մեր փառաւոր հերոսամարտի դրուագներն ու մեր սիրելի հայրենիքի մէկ մասին ազատագրութեան հոյակապ պատմութիւնը ։ Աւելորդ պիտի ըլլայ մանրամասնօրէն նկարագրել կատարուած հանդէսը ։ Սիփան երգչախումբը իր անմահ գեղեցկանք, իր երգերով ու պարերով, «Յառաջ»ի խմբագիրը եւ ընկերուհի Եղէն Բիւզանդ իրենց բանախօսութիւններով եւ փոքրիկ Օր. Զապէլ ու Գ. Ազարեան ընկեր Ահարոնեանի «Ոսխոսարդ»ի ներկայացումով չորս ժամ անընդհատ ղուա հայկական մթնոլորտի մէջ պահեցին հասարակութիւնը որ իր կարգին խանդավառ ծափերով իր համակրանքը կը յայտնէր անոնց ։

Հանդէսին կազմակերպիչ Հ. Յ. Դ. «Արդարութեան» խումբին համար ինքնագովութիւն թող չհամարուի, եթէ ըսեմ որ, Հօկի մասնաճիւղը մէկ օր առաջ, չաբաթ երեկոյ կազմակերպած էր հանդէս մը աւելի աժան մուտքով, ծանօթ փրոֆէսէօրով եւ Ե. Հայաստանի չարժանկարով եւն... 28 հանդիսականով, մինչ մեր հանդէսին բազմութիւնը երկու հարիւրը կ'անցնէր ։

Գ. Վարդանի

ՇԱՎԻԼՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՇԱՎԻԼ.— Ո՞վ չունի իր խաչը այս երկրին վրայ, բայց ամենամեծ խաչը կարծես Հայուն է վիճակուած, ուր որ ալ երթայ, ուր որ ալ գտնուի ։

Ու որքան քաջութեամբ ու անկեղծ համբերութեամբ ան իր ուսին առած կը բարձրանայ անվերջ Գողգոթայէն, որովհետեւ կը հաւատայ անոր հրաշագործ զօրութեան, որովհետեւ ան իրեն համար գաղափար մըն է անձնազոհութեան, սիրոյ ու աշխատանքի, գործ մը գթութեան եւ բարութեան, խնամելու համար հիւանդները եւ վիրաւորները, օգնելու համար անօթիներն ու տառապեալին եւ փրկելու մանուկը օտարացման ճանկերէն ։

Այդ առաջադրութեամբ, Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի կեդրոնն ալ տարածելով չատ մը տեղեր իր ճիւղերը եւ քաջալերելով Շավիլցիներու ազգասիրութենէն, կը ձեռնարկէ հոս ալ փիթակ մը բանալու, ուր գործեն մեզուները բզզան ու վէրն ։

Արդարեւ, Հ. Յ. Դ. «Արդարութեան» խումբին, եկեղեցասէր ընկերութեան եւ «Համազգայինի» կողքին ինչո՞ւ չունենանք նաեւ լուսեղէն «Կարմիր Խաչ» մը ։

Եւ խօսքէն գործի անցնելու համար, կը հրաւիրուին տիկիններ եւ օրիորդներ, ինչպէս եւ համակիր այրեր, որ ներկայ ըլլան առաջին ժողովին, այս չաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, մանկապարտէզի սրահը ։

Շարժինք քանի դեռ ուշ չէ ։

ՄԷՆ - ՍԷ

ՄԱՄՈՒԼ

Խ. Միութիւն եւ Կովկաս

›››‹‹‹

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 յունիս).

— «Ծայրագաւառներուն մէջ ամէնէն անպաշտպանելին ու նրաբխայինը Կովկասն է. Կովկասը ներկայ գոյավիճակին պահպանման կարեւորագոյն ազդակը Մոսկուան չէ, այլ Էնկիւրին ։ Եթէ Կովկասի ազգերը առժամապէս ձեռք քաշած են իրենց անկախութիւնը վերստանալու միջոցներէն, պատճառը Խ. Միութեան վախը չէ, այլ Էնկիւրիի բոլշեւիկեան քաղաքականութիւնը, որմէ խարիր տոկոսով կ'օգտուի Թուրքիա ։

Ասիկա չի նշանակեր թէ այդ քաղաքականութիւնը կրնայ յաւերժանալ կամ տեւել տասնեակ տարիներ ։ Թուրքիա այն երկիրն է, որ յանալս քաղաքական ուղեգիծ փոխած է անցեալին մէջ ։ Մերթ եղած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, մերթ Գերմանիոյ գիրկն ինկած է ։ Մեր օրերուն անգամ Էնկիւրին չարունակ ուղղութիւն կը փոխէ ։ Ասիկա կը բացատրուի արտաքին վտանգի մտավախութեամբ, որ միշտ ունեցած են հին ու նոր թուրք վարիչները ։

Ներկայիս Էնկիւրին ամբողջ Մոսկուայի կապերը փաշական խալիամ է ։ Թուրքերը շատ վստահ չեն թէ եւրոպական ցամաքամասին կից բրքական հողերը ընդմիշտ կը մնան իրենց ։ Իզմիրը մինչեւ այսօր ալ կեավուր Իզմիր է, իսկ Պոլիսը թրքութեան խորթ քաղաք մը ։ Այս մտավախութիւնը կը մղէ Թուրքիան Անատոլուի մէջ կեդրոնանալու եւ հաշտ ապրելու արեւելեան մեծ պետութեան հետ, որուն չահերն ալ, ներկայ պայմաններուն տակ նոյնացած են Թուրքիոյ չահերուն հետ ։

Միջազգային յարաբերութիւններու ներկայ վիճակը փոխուելու պարագային, Թուրքիա չպիտի տատամսի բըռնաւ թեւը տարածելու Կովկասի վրայ ։ Իսկ Խ. Միութիւնը նման կացութեան մը առջեւ պիտի ստիպուի տեղի տալ, Կովկասը պաշտպանելու անկարող ըլլալով ։

Դժբախտութիւն է մեզի համար հաստատել թէ կովկասեան երկու ազգերը, Վրացիները եւ Ադրբէջանցիները, աւելի բարեկամ են Թուրքիոյ քան Խ. Միութեան ։ Ուրեմն, պատերազմի մը պարագային, Մոսկուան իր դէմ պիտի գտնէ, բոլորէն առաջ Վրաստանն ու Ադրբէջանը, ինչպէս նաեւ Տաղստանը ։

Սովետ կառավարութիւնը ոչ մէկ միջոց չունի յաջող պատերազմ մղելու ։ Նախ անապահով է թիկունքը ։ Ներքին յեղափոխութեան վտանգը Դամոկլեան սուրի պէս կախուած է ։

Ապահով չէ պարենաւորումը ։ Խաղաղութեան չրջանին անգամ, սովետ կառավարութիւնը չի կրնար հացով բաւարարել բնակչութիւնը ։ 17 տարիէ ի վեր հացի տագնապ կայ Ռուսիոյ մէկ ծայրէն միւսը ։

Գալով կարմիր բանակի զինական արժէքին, կարծուածին չափ մեծ չէ ։ Բոլշեւիկները մասնաւոր ճկատուամներով կը խոշորցնեն իրենց ռազմական կարողութիւնները ։

Կարմիր բանակը տակաւին մեքենացուած չէ ամբողջութեամբ ։ Ռազմամթերքի պաշարը, բստ անգլիական թերթերու, անբաւարար է ։ Օդային ուժը վստահութիւն չի ներշնչեր ։ Ճիշդ է որ մօտաւորապէս երկու հազար սաւառնակ ունին, բայց ճիշդ է նաեւ որ տոկունութիւն չունին անոնք ։ Մարտ ամսուան մէջ իրարու յաջորդող երեք օդանաւային արկածներ պատահեցան Ռուսիոյ մէջ, մեքենաներու անկատարութեան հետեւանքով ։

Վերը յիշուած եւ այլ պատճառներով, Խ. Միութիւնը ի վիճակի չէ իր հեռաւոր սահմանները պաշտպանելու արտաքին վտանգներու դէմ ։ Այդ անպաշտպան հողամասերէն մէկն ալ Կովկասն է, որ Ռուսիոյ մայր երկրին ըլլալով մէկտեղ, օր մը պիտի իյնայ ուրիշներու ազդեցութեան տակ, եթէ բոլշեւիկները աւելի իրատես քաղաքականութիւն չպարզեն եւ Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի բարեկամութիւնը չընտրեն, ինչպէս որ պէտք է» ։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

═ ● ═

ՍԵՎՐ.— Յունիս 17ի կիրակին, Սեվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ աշակերտական ամավերջի մարզահանդէսը, նախագահութեամբ վարժարանիս բժիշկ եւ Մուրատ - Ռափայէլեան հին աշակերտներու միութեան վարչական ժողովի ատենապետ Տոքթ. Կ. Խանճեանի, եւ կազմակերպութեամբ վարժարանիս բարձրագոյն դասարանին ։

Տղոց խանդավառ եռանդը միացած ծնողներու եւ բարեկամներու հոծ բազմութեան, բոլորովին նոր եւ յարզող գոյն մը տուին հանդէսին ։ Անցեալ տարուան անձրեւոտ երկինքի եւ կազմակերպութեան սխալ կէտերը պայծառ երկինքի տակ բոլորովին անհետացած, տպաւորիչ ոգեւորիչ մը վերածեցին այս փոքրիկ դպրոցական մրցահանդէսը ։ Կը մասնակցէին վաթսուն աշակերտներ, ամենամեծերէն մինչեւ ամենափոքրերը ։

Նոյն արագ եւ գեղեցիկ կազմակերպութիւնը երեւան կուգար մարզանքներու կամ կամարաձեւ բուրգերու եւ մրցումներուն մէջ ։ Ծնողներու եւ բարեկամներու սիրալիր ու քաջալերական ծափերուն մէջ ամենափոքրերն անգամ, ինչպէս Վ. Շաքարեան կամ Ն. Թնկրեան անվախօրէն կը կանգնէին երեքյարկեան բուրգերուն վրայ

Անոնց քով մրցումներու մէջ կրնային ուրիշներ, ինչպէս Գ. Փափազեան որ հակառակ իր 13 տարեկանին, երկարութեան առաջնութիւնը կը չահէր միջիններու մէջ 5 մեթրաչափով, ինչպէս Ե. Պետրոսեան ծողի առաջնութիւնը 2մ. 50ով, եւ վերջապէս Ա. Շեխիկեան որ երեք տարիներու առաջնութեան մրցանակը կը չահէր իր կէտերուն չնորհիւ ։

Մարզանքներուն, բուրգերուն ու մրցումներուն կը յաջորդէր հանդէսին գեղեցկագոյն վայրկեանը, երբ մրցանակներ չահող տղոց մայրերը իրենց ձեռքերով իրենց զաւակներու կուրծքին կը կախէին ոսկեզօծ եւ արծաթազօծ չքանշանները ։ Բաժակն ալ, մրցահանդէսին մարմնացումը՝ կ'իյնար երկրորդ անգամ ըլլալով կապոյտ խումբին ։

Հանդէսին վարիչն էր բարձրագոյն դասարանի աշակերտ Վ. Թահմազեան ։

Թղթակից

ՇԱՀԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

›››‹‹‹

Սոֆիայի «Լա Պիւլկարի» թերթը կը գրէ.— Այս այցելութիւնը լոկ քաղաքավարական չէ ։ Կացութիւնը ցոյց կուտայ թէ՝ կը գտնուինք դէմ առ դէմ գէպքի մը որ նոր ձեւ մը պիտի տայ ոչ միայն Թուրքեւպարսիկ, այլ եւ սեփական բոլոր ազգերու յարաբերութեանց ։ Ուշագրաւ է վերջերս տարածուած այն զրոյցը թէ՝ Թուրքիոյ, Պարսկաստանի, Միջագետքի, Աֆղանիստանի եւ Արաբիոյ միջեւ դաշինք մը պիտի կնքուի ։ Կը տեսնուի որ եւրոպական գետնի վրայ չատ գործօն դեր մը կատարող Թուրք դիւանագիտութիւնը Ասիոյ մէջ ալ պարապ չի կենար եւ կացութեան պարտադրած ձեռնարկները ժամանակին կը կատարէ ։ Թուրքեւպարսիկ տեսակցութիւնները գուցէ անմիջական համաձայնութեան մը չյանգին, բայց կասկած չկայ որ այս տեսակցութիւնները Ասիոյ մէջ սառելին դաշինքի մը պիտի յանգին վերջ ի վերջոյ ։ Խնդիրը անկարեւոր չէ ։ Յամենայն դէպս Էնկիւրիի բանակցութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ Թուրքեւպարսիկ մերձեցումը իրականանալու վրայ է ։ Այս մերձեցումը ոչ ոք մտահոգութեան կրնայ մատնել, քանի որ խաղաղասիրական է ։ Թուրքիոյ դրացիները վստահութեամբ կ'ողջունեն այս մերձեցումը եւ գոհ կը մնան եթէ միջազգային գործակցութեան քաղաքականութիւնը ամէն կողմ յաղթող հանդիսանայ ։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

▪▪▪

ԼՈՆՏՈՆ, Ժ. Մ.— Կը սպասենք ձեռագրին ։

ԼԻՈՆ, Մ. Տ. Գ.— Ստացա՞ք երկու գիրքերը ։

ծգելով մինչեւ 1940. Մ. Նահանգները ժամանակ պիտի ունենան 85 նոր մարտանաւեր շինելու։

Միւս կողմէ, Լոնտոնի մէջ, անգլիացի եւ ամերիկացի նաւային պատուիրակներու միջեւ կատարուած խորհրդակցութիւնը անելի մը յանգած է։ Անգլիական պատուիրակները ծրագիր մը ներկայացուցին, որ զարմանք պատճառեց Ամերիկացիներուն։ Այս վերջինները առանց որ եւ է կարծիք յայտնելու Հեռագրով նոր հրահանգներ ուզեցին Ուաշինկթընէն։ Գաղտնի կը պահուի անգլիական ծրագրին բովանդակութիւնը, բայց իրազեկներ կ՚ըսեն թէ Մեծն Բրիտանիա կ՚ուզէ վերահաստատել իր ծովային գերակշռութիւնը։ Այսպէս, որոշած է շինել շատ մը թեթեւ յածանաւեր եւ ուրիշ մարտանաւեր, ծովային ոգանաւեր եւն.։ Կացութիւնը այնքան դժուարացած է որ, Ամերիկացիները կամ պիտի առնեն քայլեր, եւ կամ հակառաջարկներ պիտի ներկայացնեն։ Ճափոնի, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ բռնելիք դիրքը աւելի պիտի ծանրացնէ անստուգութիւնը։

Հարկային ծրագիրը Եգիպտ. Ժողովին մէջ

»»»··«««

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԸՆԴՈՒՆԻԼ, ՈՐ ԵՒ Է ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ

Երեքշաբթի օր ուշագրաւ վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Եգիպտ. Ժողովին մէջ, աւելորդ անգամ մը եւս ապացուցանելով թէ Տուֆիքի կառավարութիւնը կ՚ուզէ տիրաբար յառաջ տանիլ իր քաղաքականութիւնը։

Օրակարգի խնդիրն էր հարկային բարեփոխման օրինագիծը։ Կառավարութիւնը աջակողմեան երեսփոխանի մը բերնով ներկայացուց բանաձեւ մը, որուն համաձայն ո՛ր եւ է նոր առաջարկ, բարեփոխում կամ փոփոխում չընդունուիր հրապարակային վիճաբանութեամբ, այլ կարելի է միայն նիւթական յանձնաժողովին միջոցաւ, կամ եթէ 50 երեսփոխաններ գրաւոր գիմում կատարեն։ Այս պահանջին դէմ ընդվզեցան ընկերվարականները եւ ուրիշ տարբեր, զայն համարելով կաշկանդում խորհրդարանական իրաւունքի եւ խախտում սահմանադրութեան։ Ասոր վրայ, Պ. Տուֆիք ճառ մը խօսեցաւ, վստահութեան խնդիր յարուցանելով։ Դիտել տուաւ թէ 1926ին ալ այսպէս եղած է, Պ. Փուանքարէի օրով։

Ճառը շարունակեց.— «Իմ քաղաքականութիւնս կուսակցութեան մը քաղաքականութիւնը չէ։ Ան կը համապատասխանէ բացառիկ պարագաներու։ Իմ ներկայութիւնս հոս՝ այդ կ՚ապացուցանէ։ Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր, առաջին անգամ է որ վարչապետութեան կը հրաւիրուի մարդ մը որ անդամ չէ խորհրդարանին եւ կապ չունի որ եւ է կուսակցութեան հետ։ Ես միտք չունիմ ամբաստանելու այս կամ այն կուսակցութիւնը։ Երկիրը ուրիշ բան կը սպասէ։ Ան գործ կ՚ուզէ։ Ես գտնուեցայ կացութեան մը առջեւ որ նախանձելի չէր։ Ամէն մարդ բարեկարգութիւն կը պահանջէր։ Ես չէի որ պահանջեցի այս գործը։ Ես չունէի որ եւ է փառասիրութիւն եւ չունիմ այսօր ալ։ Կը գիմեմ բոլոր կուսակցութեանց։ Ամէնքն ալ կը գտնուին ծանր կացութեան մը առջեւ։ Հետեւաբար, կոչ կ՚ուղղեմ բոլորիդ,— ժամանակը չէ երկիրը խռովելու տենդի պահերուն։ Մենք պէտք ունինք խաղաղութեան, եթէ կ՚ուզենք վերականգնել երկիրը։ Կառավարութիւնը լիազօրութիւններ պահանջեց, բայց առանց բանութեան, եւ խորհրդարանը զանոնք տուաւ կատարեալ ազատութեամբ։ Կը գտնուինք բոլորովին բացառիկ պարագաներու մէջ։ Այժմ շինելու ժամանակ է։ Կը խնդրեմ Եգիպտ. Ժողովէն իր վստահութիւնն ընծայել ինծի, որպէսզի կարենամ շարունակել գործ մը որ եթէ հրաշալի չէ, արդէն իսկ բաբերատիկ արդիւնքներ տուած է»։

Այս ճառին վրայ, Եգիպտ. Ժողովը 157ի դէմ 391 ձայնով մերժեց ընկերվարականներուն առաջարկը։ Բուն բանաձեւը (կառավարական) քուէարկուեցաւ բարեփոխեալ ձեւով մը, որ բաց դուռ կը ձգէ վիճաբանութեանց համար։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Եուկոսլավիոյ խորհրդարանին մէջ

Պ. Պարթու երեքշաբթի օր հանդիսաւորապէս ընդունուեցաւ Եուկոսլավիոյ խորհրդարանին կողմէ, ինչպէս եղած էր Ռումանիոյ մէջ։ Բարի գալուստի ճառը խօսեցաւ Ծերակոյտին նախագահը, ներդ - խրուած լեզուով։ Ըսաւ թէ առաջին անգամ է որ Եուկոսլավիա կ՚ընդունի պաշտօնական այցելութիւնը բարեկամ Ֆրանսայի արտաքին նախարարի մը։«Ամբողջ եուկոսլաւ ազգը, թէեւ տոգորուած խաղաղասիրական անկեղծ զգացումներով, որոշած է մէկ մարդու պէս պաշտպանել իր ազատութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը զորս շահեցաւ այնքան ծանր զոհողութեանց գնով»։ Միեւնոյն տրամադրութեամբ խօսեցաւ վարչապետը։ Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Պ. Պարթու որ շեշտեց.— «Ինչ որ ալ ըլլան իր ծագման ձեւերն ու աղբիւրները, Եուկոսլավիա միջախորշած է կեդրոնացումներէն եւ արհամարհած է հաճոյակատարութիւնները։ Անոր դաւանած փառքը այն է որ իր անկախութեան արժանացաւ իր հերոսութեան անհնկուն յարատեւութեամբ։ Ան հայրենիքն է հզօր եւ հպարտ ցեղերու որոնք կը նախընտրեն մեռնիլ քան ստրկանալ։ Ֆրանսան կը սիրէ ձեզ։ Մեր երկու ժողովուրդներուն միջեւ հաստատուած է համերաշխութիւնը անձնուիրութեան մը որ իր բուն անունով կը կոչուի եղբայրութիւն»։

Պ. Պարթու իր առաքելութիւնը լրացուցած ըլլալով, Փարիզ կը հասնի այսօր, հինգշաբթի։

Պալքանեան ուխտին զաղտնիքները

Իտալական թերթերը նոր տեղեկութիւններ կը հրատարակեն պալքանեան ուխտին թուրքեւյունական զինուորական համաձայնութեան մասին։ Դիտել կուտան թէ՝ նախ Թուրք զինուորական պատուիրակութիւն մը այցելեց Աթէնք եւ յունական պատուիրակութիւն մը՝ Էնկիւրի։ Անշուշտ հաճոյքի կամ քաղաքավարութեան համար չէր որ կատարուեցան այս այցելութիւնները։ Ցետոյ կը պատմեն թէ Եուկոսլավիա պալքանեան ուխտը վաւերացուց համաձայն սահմանադրութեան 65րդ յօդուածին որ թագաւորին արտօնութիւն կուտայ նկատի չառնել խորհրդարանը, զաւտ քաղաքական համաձայնութեանց կնքման եւ վաւերացման առթին։ Եւ վերջապէս, դիտել կուտան թէ պալքանեան երկիրները կը զինուին եւ զինակցութիւններ կը կնքեն։

❀ Իտալական նաւատորմին մը Տուրացցօ (Ալպանիա) այցելեց յունիս 26ին։ Այս դէպքը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է մանաւանդ անոր համար որ, իտալական նաւատորմը ալպանական ջուրերը մտած առեն որ եւ է տեղեկութիւն չտուաւ, ոչ ալ պայմանական նշանները յայտնեց։ Մարտանաւերը քանի ժամ մնացին, առանց որ եւ է մէկը ցամաք հանելու։ Ալպանական կառավարութիւնը մտահոգութեան մատնուած, խորհուրդ հարցուց օտար պետութիւններուն, բայց քիչ յետոյ իտալացի սպայ մը ցամաք ելաւ եւ տեղեկութիւն տուաւ այցելութեան մասին։ Դեսպանն ալ իր կարգին լուր տուաւ։ Կը կարծուի թէ Իտալիա բողոքի ցոյց մը կատարել ուզած է, Ալպանիոյ նոր քաղաքականութեան դէմ։

Նոր շրջանի առաջին վիճակահանութիւնը

Երեքշաբթի օր, 26 յունիս, տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի Ազգ. պարգեւատախտի Բ. շրջանին առաջին վիճակահանութիւնը, Թրոքատէրոյի պալատին մէջ։ Այս անգամ փոխուած էին գործողութեան ձեւերը եւ աւելի կարճ տեւեցին

Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 35 շարքի 51,175 թիւը։

Միւս շարքերուն մէջ 51,175 թիւը շահեցաւ 100,000 փրանք։

35 շարքին 51,174 եւ 51,176 թիւերը շահեցան 50,000 փրանք։

Հետեւեալ քսան շարքերէն խրտ. քանչիւրին մէջ 49,959 թիւը շահեցաւ մէկ միլիոն փրանք.—

1, 4, 8, 10, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23. 24, 27, 28, 29. 30, 33, 35. 39 եւ 40 շարքերը։

Միւս քսան շարքերուն մէջ 49,959 թիւը շահեցաւ 50,000 փրանք։

Բոլոր շարքերուն մէջ 59,324 թիւը շահեցաւ 300,000 փրանք։

16,986 թիւը շահեցաւ 100,000 ֆր.։

90,639 թիւը շահեցաւ 100,000 ֆր.։

2,406 վերջացող թիւերը կը շահին 50,000 փրանք։

0,258 վերջացող թիւերը կը շահին 25,000 փրանք։

885 վերջացող թիւերը կը շահին 10,000 փրանք։

82 վերջացող թիւերը կը շահին 1000 փրանք։

0 վերջացող թիւերը կը շահին 200 փրանք։

Հ. Յ. Դ.

«ՎԻՇԱՊ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղըուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պէքոնի ծանօթ հաւաքավայրին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ժողովը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ։ Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Կիրակի առտու ժամը 9ին, 131, Fg. du Templeի հաւաքավայրը։

«ՎԱՐԴԱՆ» ենթակոմիտէին ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլ — Սարսէլ — Կուսէնվիլի ընկերները շաբաթ երեկոյ, ժամը 8 եւ կէսին, ընկ. Յովհ. Պալէնցեանի բնակարանին մէջ, Առնուվիլ։

Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8 եւ կէսին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ

ՊԱՄՕՆ ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8-30ին Պար Թապայի սրահին մէջ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» Կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղըուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 181, Բուր Լաֆայէթի սրճարանին սրահը։ Օրակարգ՝ Շրջ. ժողովի օրակարգի խնդիրներու քննութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ի սովորական հաւաքատեղին։

Վալանսի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, Ռոմանի «Անդրանիկ» եւ Սէն Ժիւլիէնի «Վրէժ» խումբերու ընկերական խառն ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս Կիրակի առտու ժամը 8.30ին որոշուած վայրը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տարածեցէք Հայ գիրքը

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ ընկերակցութիւնը, որ անվեհերական համակրութեան արժանացաւ, մինակն է ամբողջ գաղթաշխարհի մէջ, որ նահատակուած գրագէտներուն գործերը լոյս ընծայելով, կը յաւերժացնէ անոնց անթառամ յիշատակը։

Որ հայը պիտի չուզէր ունենալ այդ թանկագին մասունքներէն իր գրադարանին մէջ։

Հակառակ հայերէն գրքի տագնապին, արդէն լոյս տեսած են ՈՒԹԸ գեղեցիկ եւ բովանդակալից հատորներ։

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ (Մելքոն Կիւրճեան), ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ, ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ.

Շուտով տպագրութեան պիտի յանձնուի իններորդ հատորը, ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, որուն պիտի յաջորդեն ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ, ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ, եւ ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ։ Տակաւին քանիներ եւ քանիներ կը սպասեն իրենց կարգին…

Հրատարակչական այս նուիրական գործը աւելի հիմնաւորելու եւ նորանոր հատորներ լոյս ընծայելու համար, օժանդակեցէք մեզի, գնելով մէկ մէկ հատոր, որ կ՚արժէ 20 ֆրանք միայն։ Մասնաւոր զեղչ ամբողջ շարքին համար։

Դիմել՝ M. Barsamian, 121, Rue Marcadet, Paris (18)։

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ երեքշաբթի 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ֆլորիայի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին անդամները։

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին անդամներէն կը խնդրուի ընկերական այցելութիւն տալ ընկ. Ա. Մինկէրեանի, Hôpital Tenon. Salle Montiny.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց Միութ. Փարիզ «Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պ. Յովհաննէսեանի սրահին մէջ 13, Րիւ Փիէր Քիւրի, Քրէմլին-Պիսէթր։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՖՐ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Հայ Ակումբին մէջ։ Զեկոյց՝ Զրդ Պատգամաւորական ժողովի։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԼՕ, Պ. Դ.— 35։
ՕԼՆԷՅ ՍՈՒ ԲՈՒԱ, Բար.— 35։
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 218։
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Չ. Կոր.— 35։
ՓԻԷՐՖԷՕ, Վարդ.— 35։
ՎԻԷՆ, Կ. Թ.— 15։ (Տ. Գ.ի միջոցաւ)։
ԱՆԻԷԹ, Աւետ.— 100։
ՓՈՆԹԷ, Գարբ.— 35։
ՄԻԼՖԸՐՏ, Հ.Յ.Դ. Ակ.— 10 տալ.։
ՓԱՐԻԶ (8), Փրօֆ. Ա.— 70։
ՊՕՐՏՕ, Մ. Ս.— 140։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 810։
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Տոն.— 50։
ԼԻՈՆ - ՎԷԶ, Ս. Խ.— 70։
ՍԷՆ ԼՈՒ, Գործ.— 147։
ԼԸՎԱԼՈՒԱ ՓԷՐԷ, Գ. Գ.— 70։
ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ, Հ. Գար.— 50։
ԱՐՔԷՕՅ, Եէմ.— 35։
ԼԷ ԼԻԼԱ, Աստ.— 100։
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ա. Կ.— 35։
ՕՊԸՆԱ, Մ. Ե.— 35։
ԴՈՆՍԹԱՆԹԷՆ, Ս. Մ.— 35։
ՆԱՆԹԷՐ, Մ. Թոր.— 50։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ճէմ.— 100։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) Tél. R. - Seine 276.20

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼԻՔԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	260 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 29 Juin 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2534

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՌՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՀԱԼԱԾԵՆ ...

Թուրք հրապարակագիր մը, Ալֆէտին Տավէր, թղթատելով «Լառուս»ը, կը բացագանչէ ապշահար.

— «Ի՞նչ կ'ուզէք որ տեսնեմ. Մեր արեւելեան նահանգներուն վրայ նշանակուած է անգամ «Արմէնի» բառը»:

Եւ կը յայտարարէ, սրտառուչ լրջութեամբ.

— «Քանի որ թուրք հանրապետութեան ներքին բաժանման մէջ Հայաստան անունով տեղ մը չկայ, «Լառուս»ի խմբագիրները իրաւունք չունին Հայաստան անունով տեղ մը ցուցնելու նոր Թուրքիոյ քարտէսին վրայ»:

Քիչ մըն ալ պրպտելով, Թուրք հրապարակագիրը կը նկատէ ուրիշ «զարմանալի» բան մը.

— «Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի սահմաններուն միջատեղի մասին վրայ Քիւրտիստան գրուած է: Թուրքիոյ վարչական բաժանման մէջ Քիւրտիստան անունով տեղ մը չկայ»:

Եզրակացութի՞ւնը.— Թուրք հրապարակագիրը խորապէս վրդովուած կ'աղաղակէ.

— «Եթէ ֆրանսերէն «Ձիւմհուրիէթ»ի մէջ հրեւցած այս յօդուածս չրաւէ, կը խնդրենք որ Փարիզի մեր դեսպանը Լառուս հաստատութեան դիմելով, իմացնէ թէ Թուրքիոյ մէջ Հայաստան մը գոյութիւն չունի»: (Տես Գ. էջ):

Կը խնդա՞նք: Մենք խնդալու տրամադրութիւն չունինք.

Ընդհակառակն, կը հիանանք, տեսնելով որ Թուրքը, քաղաքական վարիչ թէ գրչի մարդ, այնքան բծախնդրութեամբ կը հետեւի իր երկրի ճակատագրին հետ կապուած ոե եւ է հարցի: Նոյն իսկ բառի մը:

(Մենք որ Արեւմուտքի յառաջապահն ենք Արեւելքի մէջ, եւ ազգի – ազգի ուսումնականներ կը համբենք Փարիզ եւ այլուր, տարիներով խելք չըրինք փոխել տալ «Լառուս»ի հաչակաւոր պատկերը,— շալվարով, գօտիով եւ փաթթոցով աւազակ մը՝ իբրեւ հայկական տիպար...):

Ուրեմն, Թուրքը բա՛ռն անգամ կը հալածէ, յանուն հայրենիքի պաշտպանութեան:

Եւ կը հալածէ ոչ միայն իր երկրին մէջ, այլ եւ սահմանէն դուրս, ֆրանսերէն յօդուած գրելով, բողոքելով, եւ Փարիզի դեսպանին ուշադրութեան յանձնելով:

Նոր չէ այս տենդը:

Երէկ ալ, Թուրք մատենագիրներ կ'ուրանար նե՛ւ Հայաստանը նե՛ւ Քիւրտիստանը, պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն սրբելով ցնելով աջին ու ձախին: Այսինքն, վերիվայր շրջելով պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը:

Բայց երէկ աւելի համեստ էր: Կը գրէր թուրքերէն եւ Թուրքին եւ «րայա»ներուն համար:

Տարիներու ազգայնական շարժումը, 1922ի ռազմական եւ 1924ի դիւանագիտական յաջողութիւնները սրեցին իր ախորժակը, բարձրացուցին բարոյական կորովը: Եւ այսօր պատմութեան ու աշխարհագրութեան դաս կուտայ նաեւ օտարներուն.

— Թուրքիոյ մէջ Հայաստան (կամ Քիւրտիստան) անունով տեղ չկայ...

Ձէ՞ք հիանար, բաղդատելով մեր կամակոր բթամտութեան եւ երանաւէտ անհոգութեան հետ...

Ձէ՞ք ցնցուիր, տեսնելով որ թշնամին ամբողջ ժողովուրդի մը արիւնը լակելէ, անոր շարժուն եւ անշարժ հարստութիւններ ու աւարի տալէ, անոր հայրենի հողերը իւրացնելէ յետոյ, չի հանդուրժեր որ Հայաստանը գոյութիւն ունենայ նոյն իսկ բառարաններու մէջ:

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ մենք օրը իրիկուն կ'ըննենք ճղճիմ, ճղճի՛մ վէճերով, երբ հայրենասիրութիւն կը սեպենք ժառանգ ոչ միայն երէկուան պատմութիւնը, լրբեալ, խեղաթիւրել ապացուցուած ճշմարտութիւններ, այլ եւ օրուան եւ վաղուան հոգերը:

Ահա թէ ի՛նչպէս կը քալէ Թուրքը, եւ ինչպէս կը քալենք մենք,— միշտ պարծենալով թէ յիսուն տարի առաջ էինք անցած:

Անշուշտ Ալֆէտին Տավէրները չեն որ պիտի վճռեն,— Թուրքիոյ մէջ Հայաստան կա՞յ թէ ոչ:

Եթէ աշխարհի բոլոր բառարաններէն, համայնագիտարաններէն եւ պատմութեան ու աշխարհագրութեան գիրքերէն ալ ջնջեն – որեւէ Թուրքիոյ ջարդած եւ յափշտակած Հայաստանը, ոչինչ, ոչի՛նչ կը փոխուի պատմութեան ընթացքէն:

Այսօրուան Թուրքիոյ մեծագոյն մասը կազմուած է Հայաստանով ու Քիւրտիստանով: Ալֆէտին Տավէրները կրնան ակռայ կճրտել նոյն իսկ բառին դէմ, բայց չեն կրնար խափանել արդար եւ արիւնազանգ դատի մը լուծումը, ուշ – կանուխ:

Թուրքիոյ մէջ կայի՞ն Սերպիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Միջագետք, Պաղեստին, Թրակիա, Ցենաստան, Կրետէ, Սուրիա, Մակեդոնիա կոչուած երկիրներ:

Լառուսին շնորհի՞ւ էր որ Թուրքիայէն անջատուեցան Եգիպտոսը, Թունուզը, Ալժերիան, Ափրիկեան Տրիպոլիսը, Պէնկազին եւ մնացեալը:

Ալֆէտին Տավէրներու պապերն ու հայրերը ժողովուրդներ սրէ անցուցին, բայց անոնց հողերն ու դատերը մնացին կենդանի եւ յաւիտենական:

Թուրքը որ եւ է ատեն լսել չէ ուզած «Էրմէնիստան» բառը: Իսկ այսօր զարմանքո՞վ գիտել կուտայ թէ «Լառուս»ը մոռցեր է «պաշտօնապէս գոյութիւն ունեցող Հայաստանը, Կովկասի մէջ»...

Անշուշտ օր մը նոյնքան զարմանքով պիտի յայտարարեն թէ Հայաստան մը կար իրենց լուծին տակ եւ իրենք չէին գիտեր:

Հարցը այն է որ, նախ մե՛նք հասկնանք այս ճշմարտութիւնը, եւ գործենք նոյնքան գիտակցութեամբ եւ վճռականութեամբ որքան Թուրքը,— հետապնդելով նոյն իսկ բառը: Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»» · · «««

ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԱՏԻԿԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

»»» · · «««

Վկան սպանութեան տեսարանը կը ներկայացնէ մատիտով

«ԴԱՒԸ Կ'ԸՍԷ.— ԵՐԿԱՅՆԱՀԱՍԱԿ ՄԱՐԴ ՄԸ ՓԱԽԱՒ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ»

— •• —

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ (Բ. եւ վերջին մաս)

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 15 յունիս — Այսօրուան երկրորդ վկան, Կարապետ Ջատիկեան, միջին տարիք ունի: Խուլ է գործողութեամբ հանուած է եւ չի կրնար խօսիլ, այլ կը գրէ: Կը բնակի Օտպըն էվ. Նիւ Եորք:

Վկան թարգմանի միջոցաւ կը պատասխանէ գրաւոր, բայց քննութեան ընթացքը մեծապէս կը դժուարանայ այս կերպով: Ահա իր վկայութիւնը.

— « Վերջին 2 — 3 շաբաթը գիւղ գացած էի առողջութեանս համար: Սախքերս հոգաց տօքթէօր թարեկամս: Ձեմ գիտեր թէ Ազգ. Առաջնորդարանը ծախքերուս ի հաշիւ բան մը վճարա՞ծ է: Եկեղեցին էի 1933 դեկտեմբեր 24ին: Այդ օրը մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցի հոն հաւաքուած օտար դէմքերը: Լէյլէկեան եւ Սարգիսեան աջ կողմի նստարանները նստած էին: Երկանեան եւ Մօղեան եկան նստեցան ձախ կողմը, (վար կուգայ եւ ամբաստանեալները կը ստուգէ): Եկեղեցւոյ անդամներուն ուշադրութիւնը հրաւիրեցի, երբ տեսայ անոնց նստիլը: Սարաֆեան նստաւ ձախ կողմը 3րդ նստարանը: Զալըգեան եւ Սարաֆեան եռեւէն կը նայէին Սրբազանին եւ թափօրին: Ես թափօրին հետեւեցայ աջ կողմէն, բաւական մօտէն: Տեսայ որ Սրբազանը ձախ դարձաւ, խաչը ուղղելով: Երբ Սրբազանին մարմինը ձախ դարձաւ, աջ կողմի նստարանին վրայ տեսայ Լէյլէկեանը: Տեսայ որ թեւին տակ դանակ մը ունէր, շեղբը ձեռքին մէջ եւ երկու մատները վրան երկնցուցած (ցուցամատը եւ միջնամատը):

Այս միջոցին դանակը բերուեցաւ, որպէսզի վկան երդուեալներուն եւ դատաւորին առջեւ ցոյց տայ իր տեսածը: Կ. Ջատիկեան րսաւ թէ տեսած է նոյն այդ դանակը եւ ցոյց տուաւ Լէյլէկեանի դանակ բռնելու ձեւը,— դանակին կոթը թեզանիքին մէջ, շեղբը մատամբ աջ ափին եւ մատամբ աջ մատներուն եւ. Դատախազը հրաւիրեց վկան որ ցոյց տայ թէ ինչպէս զարկած է Լէյլէկեան: Դատախազը Սրբազանին դիրքին մէջ մտաւ եւ վկային տուաւ մետաղ մատիտ մը՝ փոխան դանակի: Եւ այս ձեւով Կ. Ջատիկեան կատարեց Լէյլէկեանի դերը:

Ապա պատասխանելով նոր հարցումներու, ըսաւ թէ ինք Դուրեան արք.ի անմիջապէս ետեւը կեցած էր թափօրին ատեն եւ իր քով կար քշոցահար դպիր մը եւ աջ կողմը կ'երթար: (Դատաւորին թելադրութեամբ երեք մատիտ բերուեցաւ, որպէսզի վկան ցոյց տայ իր բուն դիրքը: Մեծ մատիտը Սրբազանն էր, փոքր մատիտը՝ ինք եւ երրորդ մատիտը քշոցահարը):

Վկան շարունակեց.— « Լէյլէկեան իր դանակը ուղղեց դէպի Սրբազանը, իսկ Սարգիսեան բռնեց Սրբազանին ձեռքը: Տեսայ Երկանեանը որ Սրբազանին չաթալ թաղը վար նետեց ձախ կողմէն, Սարաֆեան ցատկեց ձախ կողմէն եւ խոյացաւ, Մօղեանը աջ կողմի նստարանէն կը պոռար: Եկեղեցիէն դուրս ուզեցի կտրել Մօղեանի եւ Երկանեանի ճամբան, բայց Ցովհ. Անդրէասեան ինծի ըսաւ որ թողում զանոնք »:

Նկատի ունենալով վկայ Կ. Ջատիկեանի ֆիզիքական պայմանները (խուլ), պաշտպան եւ ամբաստանող կողմերը համաձայնեցան, որ պաշտպան փաստաբանը նուազ խիստ ըլլայ հարցաքննութեան ատեն:

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ԵՒ ՎԿԱՆ

Կէսօրէ ետք Պ. Շերիտըն սկսաւ հարցաքննել Կար. Ջատիկեանը, որուն բոլոր սկզբնական յայտարարութիւնները պահանջեց եւ ստացաւ: Դեկտեմբեր 24ին բրած յայտարարութեան մէջ (կէսօրէ ետք ժամը 3.40, 24 դեկտեմբեր 1933. Թարգմ. Վ. Տիրան) ըսած է ի միջի այլոց.— «Մեծ մարդը զարկաւ (Լէյլէկեանը), Նշանը (Սարգիսեան) չզարկաւ: Երկու ուրիշներ դուրս ելան » եւայլն:

Յունուար 12ի, 1934, յայտարարութեամբ նոյն վկան ըսած է ի միջի այլոց.— « Սարաֆեան յարձակեցաւ սրբազանին վրայ: Երկանեան յարձակեցաւ եւ չաթալ թաղը ձգեց: Սարգիսեան որ նստած էր 7րդ նստարանին վրայ՝ բռնեց սրբազանին աջ ձեռքը: Լէյլէկեան անոր յաջորդ նստողն էր: Մօղեան 7րդ նստարանին ձախ կողմն էր եւ գնաց 9րդը աջ, ցատկեց եւ բռնեց Սրբազանին գլուխը: Զալըգեան 5րդ նստարանէն ցատկեց եւ բռնեց Սրբազանին ոտքերը եւեւէն, Լէյլէկեան յարձակեցաւ »

Վկան քարտէս մը ունէր հայերէն լեզուով, եկեղեցւոյ ողբերգութեան բոլոր դերակատարներու յարաբերական դիրքերով, այնպէս ինչպէս ինք կ'ուզէր ներկայացնել: Պ. Շերիտըն դատաւորին հաւանութեամբ դատարանի պաշտօնական թարգման Պ. Թէքաթլեանի յանձնեց զայն, որպէսզի մինչեւ յառաջիկայ երկուշաբթի անգլիերէնի թարգմանէ: Այդ ատենն է որ վկային հարցաքննութիւնը պիտի շարունակուի.

Պ. ՃՈՐՃ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Վկայի աթոռը կանչուեցաւ Պ. Ճօրճ Գազանճեան, կօշկակար, որ դպիր եղած է Ս. Խաչ եկեղեցւոյ եւ դեկտեմբեր 24ին քշոցահար էր: Համեստ մէկն է եւ ջղային էր, երբ երդումէն ետք նստեցաւ աթոռը: Ահա իր վկայութիւնը.

—«Դուրեան սրբազանի անմիջապէս ետեւը, աջ կողմն էի իբր քշոցահար: Ս. Տէմիրճեանը ձախ կողմն էր: Թափօրով դէպի խորանը կ'երթայինք: 6րդ նստարանէն յանկարծ մարդ մը ցատկեց, դէմքը չտեսայ: Ցատկողը գորշ (կրէյ) վերարկու մը ունէր: Ժողովուրդն ալ ցատկեց եւ բռնեց գորշ վերարկուով մարդը: (Վկայի աթոռէն վար կուգայ եւ ցոյց կուտայ Լէյլէկեանը):

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտպան փաստաբան Պ. Շերիտըն կը հարցաքննէ.

— Ցատկող մարդուն վերարկուին ունէ՞ր բան մը որ ուշադրութիւն գրաւէր:

— Վերարկուն քառանկիւններ ունէր:

Քու աջէդ տեսա՞ր Կար. Ջատիկեանը — Ոչ:

— Ձտեսա՞ր Կար. Ջատիկեանը աջ կամ ձախ կողմդ: = Ոչ, չտեսայ:

— Դէպքէն անմիջապէս ետք ի՞նչ եղաւ:

= Եկեղեցիին մէջ սկսան գիրար հրմշտել, ոմանք դուրս կը փախչէին, ուրիշներ կեցած էին: Շփոթութիւն կար:

— Ո՞ւր տեսար Լէյլէկեանը: = Անցքին գետինը եւ վրան յարձակողներ:

— Ուրիշ գորշ վերարկու հագնողներ չկայի՞ն եկեղեցիին մէջ: = Ձեմ գիտեր:

Պ. Շերիտըն ներս կանչել տուաւ վկայ Կ. Ջատիկեանը, կանգնեցուց զայն Պ. Գազանճեանի առջեւ եւ հարցուց.

— Այս մարդը թափօրին մէջ Սրբազանին ետեւ, քու առջեւ, աջ կամ ձախ նոյն օրը տեսա՞ր: — Ոչ: Հաստա՞տ ես: = Այո:

Պ. Շերիտըն կարդաց Պ. Գազանճեանի յայտարարութիւնը 1933 դեկտեմբեր 24ին, որ կ'ըսէ.

— « Սրբազանին եւ մեր միջեւ 5 ոտք հեռաւորութիւն կար թափօրի ատեն: Վերարկու կամ հանդերձ հագած մարդ մը յարձակեցաւ: Ժողովուրդն սկսաւ զարնել: Երկայնահասակ մարդ մը դէպի դուրս փախաւ եւ չկրցայ բռնել զինքը: Ուրիշ մէկն ալ կար « չէքըրս սուէթ »ով: Գորշ հագուստով մէկը փախաւ. Վահրամ Քէպապճեան հետս չէր »:

Այդ օրը իրեն ցոյց տուեր են ոստիկանատան մէջ Մ. Լէյլէկեանը եւ ըսեր է թէ անոր դէմքը տեսած չէ յարձակման ատեն:

Պ. Շերիտըն Գազանճեանի ըսել տուաւ թափօրի ձեւը եւ անոր դիրքը: Ըսաւ թէ եկեղեցւոյ անցքը նեղ է եւ Սարգիս Տէմիրճեանէն եւ իրմէ դուրս ուրիշ մէկը չկար Սրբազանին ու իրենց միջեւ:

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Յաջորդ վկան եղաւ Օր. Աստղիկ Տաղաւարեան, հանգուցեալ տօքթ. Տաղաւարեանի դուստրը, 24 տարեկան: Կը բնակի Քուինս: Ահա իր վկայութիւնը

— «Դպրաց դասին անդամ եմ. դեկտեմբեր 24ի թափօրին մէջ էի: Մեր երգչախումբը առաջ հոգիէ կը բաղկանար: Մենք առջեւէն կը քալէինք: Երբ դէպքը եղաւ, ետեւս նայեցայ: Երբ Լէյլէկեանը գետնէն վեր առին, անոր ատեն կը տեսայ դանակը: Ես վեր շառի այդ դանակը: Սոսկացի: Արիւնոտ էր: Ուրիշներու բախ որ վեր առնեն: Ձէի ուզեր որ մնար տար: Լէյլէկեանի քովը տեսայ »:

Դատաւորին հրաւէրով վար իջաւ եւ 9րդէն սկսելով եկաւ թիւ մէկ ամբաստանեալին եւ ցոյց տուաւ Լէյլէկեանը

ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ԵՒ ՕՐ. ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆ

Օր. Ա. Տաղաւարեան դեկտեմբեր 26ին երկու յայտարարութիւն ըրած է ոստիկանութեան, թիւ 1 եւ 2: Պ. Շերիտըն կարդաց զանոնք: Թիւ 1ին մէջ Օր. վկան ըսած է ի միջի այլոց թէ « չէ տեսած Մարթէն Մօղեանը: Չէ տեսեր Երկանեանը: Չէ տեսեր Զալըգեանը: Միայն տեսեր է Լէյլէկեանը: Երբ Լէյլէկեանի վրայ յարձակեր են, Լէյլէկեան պոռացեր է.— « Ես չսպաննեցի Սրբազանը »:

Թիւ 2 յայտարարութեան մէջ Օր. Տաղաւարեան ըսած է.

— « Միւսներուն տուաւ դանակը գետնէն: Դանակը թուղթի մէջ փաթթուած չէր: Արիւնոտ էր: Ձեռնայ Լէյլէկեանին՝ դանակը ձգելը: Լէյլէկեան ըսաւ.— «Ես չսպաննեցի»:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Այս բոլորը ըսա՞ծ ես: = Ինչ որ հարցուեցաւ, պատասխանած եմ:

Օր. Տաղաւարեանի վկայութեամբ փակուեցաւ դատավարութեան առաւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ՝)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՍԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

»»» · «««

Երէկ, 28 յունիս, լրացաւ Սէրայէվոյի մահափորձին քսանամեակը:

1914 յունիս 28ին էր որ, Սերպ ուսանող մը, Փրինցիփ, ատրճանակի երեք հարուածներով գետին փռեց Աւստրիա-Հունգարիոյ գահաժառանգը, արքիդուքս Ֆրանց Ֆէրտինանտ եւ կինը, Սոֆի:

Հետեւանքը եղաւ՝ մեծ պատերազմը, աշխարհաւեր արհաւիրքով եւ փլուզումներով, որոնք յանգեցան մինչեւ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին բնաջնջման:

Սերպ ուսանողը, ուրիշ վեց դաւադիրներու հետ,— բոլորն ալ հիւծախտաւոր — հայրենասիրութեան եւ վրէժխնդրութեան զգացքն էր որ կը պայթեցնէր օտար իշխանութեան դէմ: Անշուշտ առանց նախատեսելու հետեւանքները:

Աւստրիա-Հունգարիան, 1908ին առանց մէկուն բան հարցնելու կայսրութեան կցեց Պոսնա-Հերսէկը, իր սլաւ բնակչութեամբ:

Եւ սկսաւ հարստահարել այնպէս ինչպէս կայսրութեան միւս մասերը, որոնք Աւստրիոյ հետ կապ չունէին ո՛չ աշխարհագրութեամբ, ոչ պատմութեամբ, ոչ ալ ազգագրութեամբ:

Այդ միջոցին չափազանց լարուած էին յարաբերութիւնները՝ հպատակ ժողովուրդներու եւ գերիշխան պետութեան միջեւ, որ իբրեւ պատասխան կը սաստկացնէր հալածանքը:

Պայքարները հրաբուխի վրայ էին, այն ատեն, ինչպէս միշտ: Օրուան աշխարհակալները ակռայ կը կրճտէին իրարու դէմ, գրգռելով հալածական ժողովուրդներու ազգայնական կիրքերը:

Տարակոյս չկայ թէ՝ սերպ դաւադիրները յօյսեր կապած էին ցարական Ռուսաստանի հետ:

Եւ ծերունի Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր խորհրդականները, հաշիւ պահանջելէն ոչ թէ բուն ահաբեկիչէն, այլ սերպիական կառավարութենէն, որ աչքերն ուղղած էր դէպի Փեթերսպուրկ:

Դիւանագիտական բանակցութիւններուն փոխարէն, տեղի կ'ունենային ոչ միայն ռազմափորձեր, այլեւ զօրաշարժներ:

Բայց լաւ է խօսիլ մահափորձի մասին:

Ֆրանց Ֆէրտինանտ եւ իր կինը Սէրայէվօ մտան յաղթաշարժով:

Քաղաքէն անցած ատեն, ռումբ մը պայթեցաւ, առանց նպատակին հասնելու:

Այդ միջոցին Փրինցիփ նստած էր սրճարանի մը մէջ — Սէմիզ — եւ կը ննջէր: Արքիդուքսը առաջնորդուեցաւ քաղաքապետարան, բայց մերժեց լսել ճառերը, եւ որոշեց հիւանդանոց երթալ, ուր փոխադրուած էր ռումբէն վիրաւոր սպայ մը:

Եւ ահա, մինչ արքայական ինքնաշարժը կ'անցնէր պողոտայէն, ահաբեկիչը դուրս թռաւ սրճարանէն, դիրք բռնեց եւ երեք գնդակներ պարպեց իրարու ետեւէ: Երեքն ալ նպատակին հասան:

Աւստրիա-Հունգարիոյ գահաժառանգն եւ կինը փչած էին լսելէ շուտը:

Բայց, աշխարհին ալ մատնուեցաւ աղէտի մը որու նմանը չէր տեսած մինչեւ այդ օրը...

ՎԱՀԷ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ԷՆԿԻՒՐԻ - ԹԷՀՐԱՆ

»»».«««

Պարսկաստանի Շահին Էնկիւրի այցելութիւնը չատոնց ծրագրուած էր: Ու ծրագիրը իրականացաւ, ահա.

Նոր Թուրքիոյ համար արտակարգ բան մը չունի սակայն: Տարիներէ ի վեր, Էնկիւրին, «Փոքր Ասիոյ խորն ինկած այդ լերկ տափաստանը», իրերայաջորդ այցելութիւններ կ'ընդունի: Յիշողութիւնները թարմացնելու համար, յիշենք մէկ քանին,— Գարախան, Իրաքի Թագաւորը, Մուշանով, Վէնիզելոս, Հունգարիոյ վարչապետ եւայլն

Բայց, ընդհանրապէս Պարսկաստանի, ու մանաւանդ Նոր Պարսկաստանի համար նորութիւն է ան:

Այս այցելութիւնը ուրեմն, ուշագրաւ է, նախ, անոր համար, որ Շահնշահ Րիզա Փէհլէվի իր երկրէն առաջին անգամ կը հեռանայ՝ Թուրքիա երթալու համար: Մէհմէտ Ալի Շահն էր որ, երեսփոխանական ժողովը արիւնով ներկեց եւ, ի վերջոյ, լքելով Պարսկաստանը, իր կեանքին մնացեալ մասը Վոսփորի մէջ անցուց.

Հետեւելով պատմութեան, կը կարծենք սխալած չենք ըլլար, եթէ ըսենք թէ Պարսկաստանի առաջին դահակալն է որ «բարեկամական այցելութիւն» կու տայ «դրացի եւ եղբայր երկրին»՝ Թուրքիոյ:

Այս այցելութեան երկրորդ արժէքը կը կայանայ հոս: Վասնզի, նոյն պատմութիւնը մեզի կ'ըսէ թէ թուրք-պարսիկ յարաբերութիւնները դարերու ընթացքին տեւապէս թշնամական, եւ, առնուազն, ոչ-բարեկամական են եղած: Հակառակ անոր որ երկու երկիրներու տիրապետող ժողովուրդները ծառայեր են միեւնոյն մարգարէին — իսկ կրօնքը, նոյն այդ ժողովուրդներու կեանքին մէջ, տիրական դեր է խաղացեր.— թշնամանքը, վէճը, բախումներն ու արիւնաներկ կռիւները տեւեր են դարեր շարունակ: Մինչ լըլլար, անշուշտ, այդ բոլորը վերագրել աշխարհի «մեծ» տէրերու խաղերուն: Այդ խաղերը կը յաջողին հոն, ուր արդէն իսկ կան պատճառներ վէճ ու կռիւ ստեղծելու: Մնաց որ մեր պատմութիւնը վկայ է, դեռ այդ «մեծ» տէրերէն իսկ առաջ, նոյման բախումներու, Շահ Աբբասի այն ահաւոր օրերէն, երբ առաջին արմատախիլ երկրահանումին ենթարկուեցաւ բազմահազար հայ ժողովուրդ, ու «Արաքսը արիւնխում գետ» մը դարձաւ:

Րիզա Շահ Փէհլէվի, ուրեմն, իր այս այցելութեամբ կը փակէ շրջան մը, ու կը բանայ նորը:

Նուիրուած ըլլալով իր երկրի բարեկարգման ու վերականգնման, Պարսկաստանի այսօրուան վարիչը անշուշտ պատճառներ ունի իր արտաքին յարաբերութիւնները լաւացնելու:

Մասնաւորելով խօսքը թուրքեւ-պարսիկ նոր յարաբերութեանց, պէտք է յիշեցնել, սակայն, այդ «նորը» նոր չէ որ կը սկսի:

Բարոյական կապ մը ստեղծուեցաւ նախ այն ատեն, երբ երկու երկիրներու վարիչները սկսան արմատական փոփոխութիւններ ընել իրենց երկիրներուն մէջ: Մինչ է որ Րիզա Շահ աւելի վերապահ քալեց, քան Քէմալ, բայց, ինչ որ տեղի ունեցաւ Պարսկաստանի մէջ, իր կշռոյթով — խոյսծ տեղական պայմաններուն — անհուսալի համահաւասարժէք էր անոր որ կատարուած է Թուրքիոյ մէջ:

Ուրեմն, երկու իսլամ ժողովուրդներու մէջ կիրարկուած այդ փոփոխութիւնները իրարու փոխադարձ խթան մը եւ ապահովութիւն մըն էին այլին

Այդ ապահովութենէն անջատ, Էնկիւրին ու Թէհրանը համընթաց չարժեցան նաեւ քրտական հարցին հանդէպ: Տրուած ըլլալով որ երկու երկիրներն ալ կը ձգտէին ներքին անդորրութեան, հետեւապէս եւ՝ ապագայ հաւանական բարդութիւններ կանխելու, գործակցեցան՝ ուժգին հարուած մը տալու համար «Արարատի յեղափոխականներուն»: Ընթերցողը պէտք է յիշէ, որ, այն օրերուն, Էնկիւրի բաւական քրտնեցաւ Թէհրանի համաձայնութիւնը ձեռք ձգելու համար: Նոյնիսկ ստիպուեցաւ Տուրքէվը դեսպանութեան կոչել, ու չատ երկար ճիգեր վերջ յաջողեցաւ «սահմանային փոփոխութիւն» մը կատարել՝ մաս մը հող տալով ու մաս մը հող առնելով:

Հիմա որ Րիզա Փէհլէվի Շահը Էնկիւրի կ'այցելէ, անկարելի է չմտածել թէ երկու վարիչներու խօսակցութեանց առարկայ չէ եղած նաեւ քրտական խնդիրը: Ասոր ամէնէն լօշտ ապացոյցը նոյնինքն Ըսմէթի ճառն է: Մնաց որ, կարելի չեղաւ վերջնական համաձայնութեան ենթարկել այդ ցաւոտ հարցը: Պարզ է որ Պարսկաստան հիմնական պատճառներ չունի մտատանջուելու: Բայց Էնկիւրի այս այցելութեան անպայման պիտի կապէ քրտական հարցի արմատական լուծման իր ցանկութիւնը, քանի որ իր սահմաններուն կից եւ Իրանի մէջ քրտական հոծ զանգուած մը դեռ կը մնայ

Երկու երկիրներու ապագայ յարաբերութեանց հետ կապ ունեցող երկրորդ հարցը տնտեսականն է, անշուշտ: Անկէ ոչ չատ առաջ, Թուրքիոյ ազգային ժողովին մէջ քանի մը անգամ ցանկութիւն յայտնուեցաւ որ Տրապիզոն-Պարսի՛ ճամբան չինուի, որովհետեւ ան կրնայ իբրեւ թրանզիթ ծառայել Պարսկաստան ներածուող եւ անկէ արտածուող ապրանքներուն համար: Աւելորդ է ըսել թէ Թուրքիա մեծ շահ կ'ակնկալէ ատկէ: Ժամբան զոր կտրեց Շահը, պիտի ծառայէ, ուրեմն, Էնկիւրիի հաշւով, պարսկական թրանզիթին: Միայն թէ ատկէ առաջ Իրաքի եւ Պարսկաստանի միջեւ տեղի ունեցան բանակցութիւններ՝ այդ ուղղութեամբ: Այսանդ, ուրեմն, շահերու բախում մը կայ Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ: Իսկ Իրաքի ետին կեցած է, անտարակոյս, Անգլիան, որ, չատ բնականօրէն, կրնայ պատճառներ ունենալ քրտական հարցը առկախ ձգելու, ապագային «չագանակներ հանել» տալու համար...:

Րիզա Շահի այցելութեան պէտք է կապել երկրորդ ապագայ նպատակ մը: Ասիկա, ինչպէս ըսին Ըսմէթն ու Քէմալն ալ, «երկու երկիրներու ապատումն է օտար ուժերէ»:

Շատ լաւ ու չատ կարճ կերպով բանաձեւուած բաղձանք մըն է աս: Մանաւանդ որ երկու երկիրներն ալ բաւական տուժած են օտար ազդեցութիւններէ, եւ, վերջին տարիներուն, ձգտած են թօթվել զանոնք:

«Համոզուած եմ որ, կ'ըսէ Ըսմէթ Շահին ներկայութեան խօսած իր ճառին մէջ, եթէ մենք յաջողինք այժմու եւ գալիք սերունդներուն այն համոզումը ներշնչել թէ պարսիկ եւ թուրք ազգերը իրենց շահերը պէտք է փնտռեն իրենց երջանկութեան եւ ուժին մէջ, երկու երկիրներու համար սկըսած պիտի ըլլայ բարօրութեան շրջանը»:

Ինչպէս բոլոր, բաւական լաւ բանաձեւուած է ցանկութիւնը,— բարօրութիւնը փնտռել սեփական ուժին մէջ:

Եւ սակայն, այս այցելութեան նախաձեռնարկը, փառաբանիչն ու այդ բանաձեւին արտայայտիչը իր հրաւէրին եւ ընդունելութեան մէջ «անկախ» չէ:

Ան անկախ չէ որքան ատեն մը ի վեր մանաւանդ: Թողլով այս պարագան ուրիշ յօդուածի մը, ընդգծենք, առ այժմ, որ Էնկիւրի Թէհրանի ձեռք կ'երկարէ Մոսկուայի դրդումով: Իսկ Մոսկուա կը խորհի Ասիոյ կեդրոնին վրայ Անգլիոյ հետ իր լուռ կամ աղմկալի բախումներու միջոցին իր հակառակորդը հարուածել Թուրքիոյ չնորհիւ Պարսկաստանը իր կողմը սիրաշահելով: Երէկ, քրտական ըմբոստութեան օրերուն, Թուրիան էր որ Թուրքիոյ օգնեց ոչ միայն ռազմանիւթով ու զօրքով, այլեւ ճնշում բանեցնելով Պարսկաստանի վրայ, որպէսզի ընթացք տայ Թուրքիոյ առաջարկներուն: Ու այն «գործակցութիւն»ը, որուն կ'ակնարկէր վերեւ, այդ ձեւով ու այդ պայմաններուն մէջ սկսաւ:

Հիմա, ուրեմն, երբ Թուրքիոյ վարչապետը կը պարզէ սեփական ուժին եւ «ներքին բացարձակ անկախութեան» բանաձեւը, Պարսիկները չեն մոռնար թէ, նոյն վարչապետ Ըսմէթը, դեռ քանի մը տարի առաջ, նոյն «հրամայէր» այդ ... կ'սպառնար իր հողը մտնել, եթէ չհամաձայնէր Քիւրտերու զանգուածը հեռացնել իր սահմաններէն կամ թոյլ տալ կոնակէն զարնելու Քիւրտերը:

Պարսկաստանը ընդհանրապէս ու իր այժմու վեհապետը մասնաւորապէս բաւական փորձառու, ... հեռատես եւ թափանցող են՝ խօսքերն ու ցոյցերը անջատելու համար իրողութիւններէն, եւ նախընտրելու համար այն ուղիները որոնք առաւելապէս նպաստաւոր են իրենց շահերուն:

Անկարելի է մխտել որ այս այցելութիւնը միջտ նպաստաւոր հետք մը պիտի թողու երկու ժողովուրդներու փոխադարձ տրամադրութեանց վրայ: Թերեւս երկու երկիրներու յարաբերութիւններու մէջ եւս փոփոխութիւններ մտնեն:

Կարելի չէ՞ ենթադրել որ Քէմալ իր տեսակցութեան ընթացքին չօշափած ըլլայ նաեւ Րիզա Շահի տրամադրութիւնները Կովկասի ապագայ հաւանականութեանց մասին, որոնք վերջերս կրկին խռովեցին միտքերը...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

oooo

Սիրելի Արամ,

Ժամանակին ստացած եմ, այն երեք երկար նամակներդ որոնք գրուած էին մեր երիտասարդութեան, կամ Երիտ. Միութեան մը կազմութեան մասին: Այս դասին համար տարիներէ ի վեր մելան կը սպառի, սիւնակներ կը տրամադրուին ժամանաւորապէս մեր երիտասարդ ու բոցավառ «Յառաջ»ի կողմէ:

Սիրելիս, քանի որ քու երեք նամակներդ ալ ոչ-անհատական խնդիրներու կը վերաբերին (ո՞րը է եղեր, որ մենք մեր նամակներով մեր անհատականութեան մասին խօսինք), ես աւելի յարմար կը տեսնեմ պատասխանել, արտայայտուիլ հրապարակաւ: Մնաց որ այս նիւթը արդէն օրակարգի վրայ է եւ կ'արծարծուի, այս սիւնակներուն մէջ, հետաքրքրութիւն արթնցուցած ըլլալով ամէն կողմ:

Ուրեմն, ինչպէս բոլոր, կարծիքներու փոխանակումը հրապարակաւ ընելով, ուրիշներ եւս հաղորդակից ըրած կ'ըլլանք մեր մտածումներուն:

Բայց, քու այս երկար նամակներէդ ինծի այնպէս կը թուի թէ, դուն չատ դանդաղած ես մեր կարգ մը երիտասարդներէն, որոնք իրենց անհատականութենէն զատ, ուրիշ ոչ մէկ բանի [illegible] անգամ չեն տար:

Անմիջապէս ըսեմ, որ դուն եւ չատ մը ուրիշներ, մարդոց տարիքը հիմ ունենալով «երիտասարդ» բացատրութիւնը կու տաք. Անշուշտ, երիտասարդ ըսելով պէտք է հասկնալ որոշ տարիք մը: Այսինքն 45էն վար, եւ 18էն վեր:

Ուրեմն, երբ երիտասարդութիւն կ'ըսենք, այս տարիքն է որ նկատի ունինք: Արդ, արտասահմանի ութ հարիւր հազարէն մէջ մեր թիւը նուազագոյն պէտք է ըլլայ երկու հարիւր հազարի աքանչելի համրանք մը:

Բայց, բառ խօ, պէտք է տարբերել իմաստ տալ երիտասարդ բառին բացատրութեան: Դէթ ես այսպէս համոզուած եմ: Աչքերովս տեսած կենդանի օրինակներ զիս այս եզրակացութեան բերած են: Բացատրեմ միտքս:

Ես երիտասարդութեան բացատրութիւնը տարիքի հետ չեմ կապեր, այլ խառնուածքի, գործունէութեան, պայքարի ոգի ունենալու, առկունութեան եւ ուրիշ կարգ մը առաւելութիւններու հետ: Ի՞նչ կ'արժէ այն անձը, որ տարիքով երիտասարդ է, հազիւ 25 տարեկան, բայց ուխտուընոց մեծ հայրիկէն աւելի ծեր «ոգիով»:

Օրինակներ չա՞տ Լ. Ն.-քաղաքի մեր ծանօթներէն, թէ երիտասարդներու եւ տարէցներու:

Անշուշտ, չատ լաւ կը յիշես մեր քեռի Արմէնը, որուն տարիքը այն ժամանակ 52ը անցած էր, ու այսօր արդէն կը հասնի 60ի: Բայց ո՞վ կը կարծէ թէ ան ծեր է այլ եւս, մէկ ոտքը գերեզման ու ձեռք քաշած մեր հանրային կեանքէն:

Գիտես արդէն իր պատմութիւնը: Կարնոյ ճակատի թրքական բանակէն փախած է դէպի Կովկաս, եղած է կամաւոր հայկական գունդերուն մէջ, յետոյ՝ զինուոր Հ. Հանրապետութեան, վիրաւորուած քանի քանի անգամներ եւ հիւանդանոց պառկած:

Ամէնէն վերջ տարաժամիկի օրեր վանցնելով ոտքի տակ առած՝ Պարսկաստան, Իրաք, Սուրիա, եկած հասած է մինչեւ Ֆրանսա 50 տարեկանին մէջ: Երբեք յուսահատ չէ եւ ոչ ալ ծերութեան նշան կը ցուցնէ: 25 տարեկան երիտասարդի մը կամքով, եւ խանդավառութեամբ, մէկ-քանի մը հոգի իր չուրջը հաւաքելով, 8—9 տարի առաջ, հանրային ապարէզը իջաւ, յանուն այս տառապակոծ եւ չարչարուած ժողովուրդին: Եւ մինչեւ այսօր ալ, նոյն խանդավառութեամբ, նոյն երիտասարդական ոգիով, կը պայքարի, կը չարչարուի, գիշերներ կը լուսցնէ առանց քնանալու ցերեկները իրիկուն կ'ընէ առանց դադարի, իր աշխատանքին մէկ երրորդ մասը զոհելով հանրային աշխատանքներու: Ձե՞ս հիանար իր եռանդին, կորովին ու պողպատեայ կամքին վրայ:

Դեռ հարիւրաւորներ կան Քեռի Արմէնի նման, տարիքով բարձր, բայց հոգիով ու գործով երիտասարդ:

Թերեւս առարկես թէ այս կարգի երիտասարդներ ալ չատ ունինք:

Բայց անոնք, խեղճերը տարիքով ալ երիտասարդներ են: Երիտասարդ ըսելով պէտք է հասկնանք, պայքար, ճիգ, եռանդ, ազգի մը յոյսը եւ ապաւէնը, հայրենիքի պաշտպանը ամէն տեսակ փոթորիկներու դէմ:

Ահաւասիկ քեզի ուրիշ ծանօթ «երիտասարդ» մը, Մ. այս ալ Քեռիին նման իբրեւ օրինակ: Ասոր նմանները զմբախտաբար հազարներով կը համրուին եւ իմ կարծիքով աւելի պատասխանատու են մեր այսօրուան ալեկոծ վիճակին:

Շատ լաւ կը յիշես Միհրանը, երկրորդ մը անունն ալ տամ՝ Մովսէսը, դարձեալ Լ. Ն. քաղաքի ծանօթներէն: Մեռա՞ծ, մեռած են ինծի համար, այս «տարիքով երիտասարդ» իսկ հոգիով ծերացածները: Այո, առանց ամչնալու անգամ, մէկ-մէկ ալ զաւակ ունին, բայց նոյն թմրած ոգին: Քաշուած իրենց պատեանին մէջ (մինչ անցեալ օրուան մեր Հրանտին բառերն պէս, զոր կարդացինք այս էջերուն վրայ, հոգիմ սիրեմ, ճիշդ սրտիս խօսեցաւ) գործարան, գործարանէն տուն, տունէն նպարավաճառին, կամ հացագործին, մսավաճառին, երբեմն ալ սրճարաններուն անկիւնը «պլօթ»ին գլուխը, չատ ատեններ նստած կիներու կողքին, ճիշդ կնոջ նման սա-ու-ան բամբասելու համար:

Ասոնք ոչ մէկ հայկական կեանքով կը հետաքրքրուին, ոչ մէկ հաւաքական ձեռնարկի կամ բարենպատակի համար մէկ սանթիմ չեն զոհեր:

Եթէ առաջարկ մը առաջարկելու ըլլաս, կը պատասխանեն.— «Փարայիս մեղքը չէ՞», առիկա առնելու սինէմա կ'երթամ»:

Երեւակայէ գրել-կարդալ գիտեն, բայց տարին տասներկու ամիս սանթիմ չեն տար հայերէն թերթի կամ գիրքի մը համար: Երբ առաջարկես, «պէյտօրութիւն» յանդիմանօրէն երեսիդ կը նետեն: Ահա այս է ծանօթ ծերացած երիտասարդներուն պատկերը: Ասոնց նմաններուն թի՞ւը: Դուն ալ գիտես որ չա՞տ չատ են...

Ահա երիտասարդներ, որոնք նոյնպէս հայկական տօմարին մէջ կը հաշուուին եւ կեր թիւ մը չարելով իրենց մաքին մէջ, իրենք զիրենք կը մխիթարեն, ըսելով. «Այսպէս ըլլայ նէ այսպէս կ'ըլլայ, այնպէս ըլլայ նէ այնպէս կ'ըլլայ»...

Փորձէ ժամերով խօսիլ չատ մը չէզոք երիտասարդներու հետ, առաջարկէ տապարէք նետուիլ, առանձնել երիտասարդական կազմակերպութեան մը պատասխանատուութիւնը.

Շատ կը հաւնին յայտնած միտքերուդ. կը խօսիս, սիրով մտիկ կու տան, բայց հրապարակ չեն նետուիր, այլ կ'առաջարկեն քեզի, որ այս գործին ալ դուն առանձնես, իսկ իրենք դարձեալ նոյն չէզոք եւ համակիրի դերին մէջ մնան, եւ ոչ աւելի:

Ահա այս ալ պատկերն է ուրիշ դասակարգ մը երիտասարդներու, որոնք ինչպէս բոլոր, քիչ մը հայկական ոգի կը կրեն, բայց, գործելու, գործօն դեր ստանձնելու, մեր հոգերէն մաս մըն ալ իրենց ուսերուն վրայ առնելու կամքն ու ճիգը չունին, այլ կ'ուզեն, որ ամէն ճակատի վրայ, դերակատարը դուն ըլլաս, ու իրենք միայն հանդիսատեսի դերին մէջ մնան, իրենց անդորրը չխանգարեն, ժամանակին ճաշը ընեն, ու ժամանակին ալ քնանան ու արթննան: Այս վերջին դասակարգէն թերեւս ժամանակ մը վերջ թէ տարիքով եւ թէ ոգիով երիտասարդներ հրապարակ գան, բայց, չատ ուշացած չէ՞նք արդէն:

Սպասէ նոր նամակիս:

Սիրով՝ ԶԱՐՄԷՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Փարիզահայ գաղութին տարեգրութեան մէջ մասնաւորապէս արձանագրուելու արժանի իրողութիւն մը եղաւ անցեալ Շաբթու Սեվրի վարժարանին մէջ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ Պ. Ֆիքէի (այժմ փոխուած) եւ իր հետեւորդ պաշտօնական անձերու այցելութիւնը Հայ Համայնքին:

Պ. Ֆիքէին կ'ընկերանային նախկին նախագահ Պ. Պէլան, նահանգապետին փոխանորդը, Սէնի նահանգային ժողովին ներկայացուցիչը, հանրային խնամատարութեան տնօրէնը, Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ նախկին մարդպան Պ. Ժորժ Փիքօ, որ Հայ Տնտեսական Կեդրոնին նախագահն է եւ որ կեդրոնի վարչութեան միւս անդամներէն շրջապատուած ընդունեց հիւրերը դպրոցին սրահներուն մէջ:

Վարժարանին երգեցիկ խումբը Պ. Ալեմչահի ղեկավարութեամբ ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով բացաւ ընդունելութիւնը:

Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Փարիզի հայաշատ արուարձաններու գրեթէ բոլոր քաղաքապետները եւ ոստիկանապետները կամ իրենց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ ծովակալ Մոռնէ՝ Սուրիոյ նախկին ծովային հրամանատարը, Արեւելեան լեզուներու դպրոցին տնօրէն Պ. Գուսյէ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ֆրանսայի պատուիրակներէն Պ. Փան., ծերակուտականներ, երեսփոխաններ, Զ. պէյ Նուպար, հայ եւ օտար ընտիր հասարակութիւն մը:

Պ. Փիքօ յանուն Հայ Տնտեսական Տան կեդրոնին բարի գալուստ մաղթեց Պ. Ֆիքէին եւ իր հետեւորդներուն, եւ շնորհակալեց զայն իր բարեացակամութեան համար դէպի փարիզահայ գաղութը:

Մուրատեանի նախկին սաներէն Տոքթ. Խանճեանի կարդացած ուղերձէն յետոյ, խօսք առաւ հրամանատար Պ. Զ. Թանգատեան, ներկայացնելով բացականերու ներողութեան նամակ-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

ԿԱՐՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՊՔԸ

Կուսակալը նրա հետ գնում է Առաջնորդարան, իսկ ոստիկանները յեցւում են եկեղեցի: Ամէն կողմ մանգալուց յետոյ, ներքնատնից մէկը գտնում է. «Բուլտում»: «Բէն տէ բուլտում», վրայ է բերում մէկ ուրիշը:

Առաջին զինուորը չալակած դուրս է բերում իր կարծած հաւաթոփին — հնուց մնացած ձէթի կամ գինու մի մեծ կճուճ: Իսկ միւս զինուորը հանում է կապարի մեծ կտորներ, որ կառավարութեան թոյլտուութեամբ գնուած էր եկեղեցու կտուրը ծածկելու համար:

«Բուլտում»ները ամաչելով դուրս են գալիս եկեղեցուց եւ հեռանում են: Վալի էֆէնտին, գոհ սրտով, մնաք բարով առնելով Առաջնորդին եւ տեսչութեան՝ գնում է տուն:

Երզրումցի ժողովուրդը չատ էր տեսել կուսակալի ուսումնարան գալը: Այս անգամ էլ նա չխառնեց այցելութեան համար: Ցաւքով օր, երբ իմացուեց որ ուսումնարանն ու եկեղեցին խուզարկուել են, տիրեց ընդհանուր զարմանք, ցաւ ու վրդովում: «Թուրքի ժամ մանելը պղծութիւն է», ասում էին ամէնքը:

Կարնում այդ ժամանակ կուսակցական ներկայացուցիչներ չկային. ով որ «Հնչակ» էր կարդում՝ իրեն Հնչակեան էր կարծում, մի ուրիշը՝ Արմենական: Կային մարդիկ, որ ամէն ինչ էին. ուրիշներ էլ՝ ոչ մէկի կողմնակից չէին: Միայն Գէբրակցիականների*) մի ցանցառ խումբ ճիգ էր գործում նմանուել մի բանի, բայց այն էլ ոչ հետեւողութեամբ: Այս բոլոր «ականներն էլ տեղացի էին, վառվուն եւ լոբի ուտող, որոնց մէջ եւ ոչ մի կրթուած մարդ չէր երեւում: Սրանց մէջ եկեղեցու եւ դպրոցի խուզարկութիւնը անօրինակ իրարանցում առաջ բերեց.

— Մեր եկեղեցին ապականուեցաւ, գոչում էին երիտասարդները: Հայր էն ո՞րն ընկաւ, որ Կարնոյ պէս քաղաքում ոստիկանները ժամ մտնեն, բարձրանան բեմ ու փայտի ծայրով խառնեն հաղորդութեան սկիհը: Ուրեմն, մենք ի՞նչ ենք. մենք ազգ չե՞նք, մենք մարդ չե՞նք. սուրբ զգացում չունի՞նք այսպիսի զարկում: Մինչեւ ե՞րբ համբերենք մեր վրայ ծանրացող անօրէնութեան եւ անգթութեան:

Եւ ամէն խանութ, ամէն տուն, ամէն ժողով տարածուեցաւ այդ չշուկ. ժողովրդականութիւնը հեշտ է բռնկում ազգաս ժողովրդի մէջ: Երզրումցին այլ եւս չէր ուզում աշխատել. նա իրեն վիրաւորուած էր զգում մինչեւ հոգու խորքը: Նա ուզում էր վերականգնել իր ոտնահարուած արժանապատուութիւնը: Արդարութիւն էր պահանջում:

Եւ փակուեցին խանութներն ու ժողովուրդը հաւաքուեց ժամի բակում եւ գերեզմանատանը՝ խօսելու, խնկջի տալու — «Աչքէնք՝ ի՞նչ պէտք ընենք»: Ով չէր ուզում խանութը փակել ու միանալ բազմութեան՝ ենթարկւում էր բռնութեան. սպառնալիքով եւ ուժով փակել էին տալիս եւ տանում եկեղեցու բակը: Նոյն իսկ խանութ կողոպտելու փորձեր եղան: Մի երկու օր Հայերի բոլոր խանութներն ու արհեստանոցները փակուած մնացին:

Քահանաներին արգիլուեցաւ ժամասացութիւն անել: Զանգակները հնչել չթողեցին: Հինգշաբթի երեկոյից սկսած մինչեւ չաբաթ կէսօրից յետոյ հայ ժողովուրդը իշխում էր: Առաջնորդարանում հաւաքուած կոլոններ**) ամէն միջոց գործ էին դնում համոզելու ժողովրդին, որ ցրուի եւ իր գործին անցնի: Կուսակալը մարդ էր ուղարկում Առաջնորդարան՝ հանգստացնելու ժողովրդին եւ յորդորելու, որ բանան եկեղեցին եւ հանգիստ հեռանան իրենց տները, բայց ժողովուրդը մնում էր անդրդուելի: «Ժամը պղծուած է, կրկնում էին անընդհատ, մեր ազօթքը ընդունելի չի լինի, մինչեւ որ չօրհնագործենք. կամ պէտք է քանդել՝ նոր ժամ չինել, կամ պէտք է նորից օծել. կամ պէտք է մեր արիւնովը մաքրել»:

Ամէն անգամ, որ դրսից մի մարդ էր մտնում ուսումնարան, ամէնքս հետաքրքիր մօտենում եւ զանազան հարցեր էինք անում ժողովրդի մտադրութեան մասին: Ամէն տեսակ լուրեր էին հասնում մեզ եւ յուզում մեր մատաղ մաքերը:

Շաբաթ օր կէսօրից յետոյ, ժամը 3—4ին ես բարձրացայ ուսումնարանի չէնքի կողմնակի մի կտուր, որ կից էր գերեզմանատան: Իմ աչքին բացուեց հետեւեալ տեսարանը: Ամէն կողմ, ծառերի հովանու ներքեւ, նստած էին երիտասարդները եւ ասում, խօսում, ծծմղում էին: Մի տեղ ծառից մի թոկ էին կապել եւ ղզաններից մէկի ոտքերից կախելով կախ էին տուել: Տղան օդի մէջ ճօճւում ու հայհոյում էր, իսկ չուրջի ամբոխը հրահոում, զուարճանում էր:

Տեղ-տեղ բազմութիւնը հաւաքուած՝ ականջ էր դնում ճառախօսներին, որոնք տաք տաք խօսում եւ ժողովրդին բացատրում էին, թէ ի՞նչ պէտք է պահանջել կառավարութիւնից, ի՞նչ անել ժողովրդի իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Հեռուները երեւում էին, թրքական փոքրիկ խմբեր, որոնք մերթ մօտենում նայում էին գերեզմանատանը հաւաքուած բազմութեան, մերթ անհետանում էին:

Ես խօսքի բռնուեցի գերեզմանատան երիտասարդներից մէկի հետ: Նա հպարտութեամբ յայտնեց, որ երեք օր է Հայերը ազատութիւն են վայելում եւ պատրաստ են զէնքով պաշտպանելու այդ ազատութիւնը:

Երբ մենք խօսում էինք, ինձ մօտեցաւ ազգային վարժարանի աշակերտներից մէկը, որ լաւ ձայն ունէր եւ երգում էր եկեղեցում: Դա Արամ Չարըդն էր, ապագայ բանաստեղծ Վր. տարաքնդին:

— Ի՞նչ են ասում այն մարդիկ՝ Արամ, հարցրի ես նրան:

— Ո՞ր մարդիկ, պատասխանեց նա:

— Նրանք, որ գերեզմանաքարի վրայ կանգնած՝ ձեռ ու ոտ են չարժում:

Արամը բացատրեց, թէ կուսակալը լուր է ուղարկել, որ ժողովուրդը ցրուի, իսկ ժողովուրդը պահանջներ է գրել:

(Շար.)

*) Խաչատուր Կէրէկցեան, Պաչտպան Հայրենեաց ընկերութեան հիմնադիրներից եւ գործօն անդամներից: Սպանուեցաւ 1891 թ. Հ.Յ.Դ. Կարնոյ Կոմիտէի որոշումով: Այս սպանութեան դէմ էր Հ. Յ. Դ. այն ժամանակուան կենտր. վարչութիւնը, որ դատապարտեց Կարնոյ կոմիտէի քայլը:

**) Կոլլօ — աւագ, երեւելի, չաք:

ները՝ ինչպէս Պ. Կամպէ՝ Փարիզի Առեւտրական Սենեակի Նախագահ, Պ. Պիւիսոն՝ Առեւտրական Դատարանի Նախագահ, որոնք գործնականապէս կը նախագահեն նաեւ Հայ Առեւտրական Տան, արտաքին նախարարութեան քաղաքային գործերու տնօրէնը, «Ալիանս Ֆրանսէզ»ի ընդհ. քարտուղար Պ. Փօլ Լապէ, Աշխատանքի Նախարարութեան ընդհ. տնօրէնը եւն. եւն.:

Պ. Խանդամեան դիմելով Պ. Ծիքէին եւ հիւրերուն, յանուն հայ գաղութին ջերմ շնորհակալութիւններ յայտնեց համայնքին հանդէպ ցոյց տրուած հոգածութեան եւ համակրանքին համար:

Իր բանախօսութեան մէջ ան ծանրացաւ երկու կարեւոր նորութիւններու վրայ, որոնք են Հայ Տնտ. Կեդրոնին մէջ Համազգային գաղթային Կեդր. Վարչութեան մը ստեղծումը, որուն պաշտօնապէս կը մասնակցին հայ երեք յարանուանութեանց նախագահները, եւ որոնց միանալու պիտի հրաւիրուին հայ քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները: Այս կարեւոր եւ օգտակար խորհուրդին նախագահելու յանձնառութիւնը ստանձնած է Նախկին Նախագահ Պ. Լէօփոլտ Պէլան, որուն Նախաձեռնութեան եւ մեծ մասամբ անձնական օժանդակութիւններուն կը պարտի Ֆրանսա 17 հիւանդանոցներու եւ բուժարաններու շինութիւնը, եւ որ կառավարական շրջանակներուն մէջ կը վայելէ ակնածանք եւ ազդեցութիւն:

Երկրորդ նորութիւնն է Փարիզի հայաշատ արուարձաններու ֆրանսական դպրոցներուն մէջ հայերէն դասընթացքներու հաստատումը, որպէսզի հայ երիտասարդ սերունդը կարենայ պահպանել իր ինքնուրոյն նկարագիրը, աւելի եւս ամուր բարոյական կապեր ստեղծելով հայ եւ ֆրանսական մշակոյթին միջեւ:

Պ. Խանդամեանի ներկայացուցած երրորդ նշանակելի պարագան եղաւ Ֆրանսայի Հանրային Խնամատարութեան տնօրէն Տոքթ. Մուրէէ՞ ներկայութիւնը: Պ. տնօրէնը եկած էր արձակուրդի նպաստող ընկ.եան նախագահին հետ, որ — ինչպէս յայտնեց Պ. Խանդամեան — բանակցութեան մէջ է Հայ Տնտ. Կեդրոնին հետ, որպէսզի միջոցներ ստեղծուին հայ հիւանդներ եւ մանուկներ արձակուրդի ղրկելու օգտաւէտ եւ առողջարար վայրեր:

Պ. Խանդամեանի ճառէն յետոյ Պ. Ծիքէ խօսք բարձրանալով, ջերմօրէն շնորհաւորեց այս ընդունելութիւնը կազմակերպողները, հայ գաղութին բերելով Քաղաքային Խորհուրդին եւ Սէնի նահանգային Ընդհ. Խորհուրդին շնորհակալութիւնները:

Նախագահը պատասխանելով ակնարկի մը, ցաւ յայտնեց որ իր ճամբորդութեան ընթացքին չէր կրցած պաշտօնական այցելութիւն տալ հայ հասարակութեան (Պոլիս), բայց հանդիպեցայ — ըսաւ — ձեր հայրենակիցներուն, որոնք միշտ ֆրանսական մշակոյթին եւ տնտեսական ազդեցութեան նախակարապետներն են:

«Ձեր դրօշը ընտրելով Փարիզի քաղաքապետութեան ամէնէն ազնիւ եւ անուանի մէկ անդամը, Պ. Պէլան, դուք պիտի ստանաք այն բոլոր աջակցութիւնները, որ ձեր իրաւունքն են եւ որ շատ անգամ անհասկացողութեամբ կամ անուշադրութեամբ կը վրիպին կառավարական շրջանակներու աչքէն:

Պ. Ծիքէի այս արտայայտութիւնները բուռն եւ երկարատեւ ծափերով ողջունուեցան հայ ունկնդիրներէն:

Կ'արժէ շնորհաւորել Պ. Խանդամեանը այս գեղեցիկ նախաձեռնութեան համար, որուն շնորհիւ գաղութը առիթ ունեցաւ մօտէն ծանօթանալու պաշտօնական շրջանակներու հետ:

ՀՐ. ԱԼԻԽԱՆԱՔ

ԽԻՄԱՂ

— Տուփ բանալիք մը կ'ուզէի:

— Պահածոյի՞ տուփի համար, պարո՞ն:

— Ոչ, դանձարկղիս համար:

×

— Ներեցէք, կրնա՞ք ինծի լուցկի մը տալ:

— Ո՛չ, բայց վառոցս փոխ կրնամ տալ:

— Շնորհակալ եմ, բայց ատիկա կարելի չէ ակռայ մաքրելու գործածել:

×

Գուրգէն եւ Աղաւնի կը խաղան մօրը հետ, մայրը՝

— Գուրգէ՛ն, մուրճը ձգէ, վերջը մատդ կը զարնես:

— Մի վախնար, զամը Աղաւնին կը բռնէ:

Յունաստան մտահոգ է վտանգի համար

Յունիս 20ին, բանավէճ մը տեղի ունեցաւ Յունաստանի Ծերակոյտին մէջ, երկրին պաշտպանութեան մասին: Այս առթիւ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ ծերակուտական Սաֆէլլարօպուլօս, հաստատելու համար թէ Յունաստան կը գտնուի անպաշտպան վիճակի մէջ: Իր շահեկանութեան համար ստորեւ կու տանք այդ ճառին գլխաւոր մասերը.—

«Ազգ. պաշտպանութեան խնդիրը այժմէութիւն ստացաւ Պ. վարչապետին Մակեդոնիա ըրած ճամբորդութենէն վերջ: Սելանիկի մէջ, անիկա ներկայ գտնուեցաւ ընդունելութեան մը զին. ակումբին մէջ, ուր, զօր. Փանայոթաքօս, իր բանակաճառին առթիւ ըսաւ, որ կառավարութեան ճիգերը սպաներուն հոգիները բաւարարելու բնոյթը չունին եւ թէ երկրին պաշտպանութիւնը լաւ վիճակի մէջ չի գտնուիր: Զօր. Փանայօթաքօս խօսեցաւ բոլոր սպաներուն անունով եւ ըսաւ որ այս վերջինները գիտեն կառավարութեան դժուարութիւնները, բայց ոչ մէկ ծախք աւելի արդարանալի չեն գտներ, քան հայրենիքին ամբողջականութեան պաշտպանման սահմանուած ծախքերը: Զօրավարի ըսածով, սպաները ամպեր կը նշմարեն հորիզոնին վրայ: Մինչ ես այս բառերը եւ բոլորովին արդարանալի կը գտնեմ անոր մտահոգութիւնները: Այս խօսքերը վարչապետին բաւած ըլլալու իրողութիւնն իսկ կը համոզէ զիս, որ կը պատահին բաներ մը, զորս պէտք է արձագրել:

Ապա Պ. Սաֆէլլարօպուլօս երկարօրէն ցուցուց, թէ հելլէն բանակը ինչ ունի եւ ինչ չունի: Այսպէս, մինչ Սերպիան, Թուրքիան եւ նոյն իսկ Ալպանիան հակաօդանաւային հրետանիի 40 խումբեր ունին, մենք ունինք միայն չորս հատ: «Հակաօդանաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանութիւնը անհրաժեշտ է ոչ միայն բանակին, այլ եւ այլ կարեւոր կէտերու համար, ինչպէս Աթէնքն է, Սելանիկն է, նաւահանգիստն է, Փափատրայի կամուրջն է, եւն.: Թանքերու մասին չեմ խօսիր, որովհետեւ բնաւ չենք գործածած:

«Հապա քիմիական պատերա՞զմը: Թուրքիա լրջօրէն կը զբաղի քիմիական պատերազմով: Բոլոր պետութիւնները կը պատրաստուին: Եւ ամէնէն առաջ դիմակներ կը հայթայթեն: Սերպիան ունի 800,000 կազ դիմակ, զոր սկսած է բնակիչներուն բաժնել: Չեմ պահանջեր որ Յունաստան իր բոլոր քաղաքացիներուն դիմակ հայթայթէ, բայց բանակը պէտք է օժտուի անոնցմով: Մինչդեռ մեր ունեցածը շատ քիչ է եւ Աստուած գիտէ թէ ինչ վիճակի մէջ:

«Կարեւորագոյնն է սահմաններու ամրացումը, որ բազմածախս ըլլալուն անկարելի կը դառնայ: Անըմբռնելի կը մնայ սակայն, թէ ինչու համար միջոցներ ձեռք չեն առնուիր Սելանիկը ամրացնելու համար: Սելանիկը հաղորդակցութեանց եւ անզէն բնակչութեանց ու բանակի պարենաւորման հանգոյցն է: Սելանիկը չամրացնելով Յունաստան երկուքի կիսուած կ'ըլլանք: Կը լքենք այսպէսով Մակեդոնիան եւ Թրակիան: Զօր. Փանկալօս պատրաստած էր ծրագիր մը, որ լրացուեցաւ: Կը նախատեսուէր 800—900 միլիոնի ծախք մը: Անշուշտ կարելի չէ պահանջել որ այս գումարը միանուագ ծախսուի, բայց պէտք է ունենալ սկզբնաւորութիւն մը տարեկան 40—50 միլիոն ծախսելով:

«Իզմիրի սխալը չկրկնենք: Երբ հոն ընդհ. սպայակոյտի պետն էի, հոնկէ անցնող Ֆրանսացի զօրավար մը ըսաւ ինծի, թէ դէպի ներսերը յառաջանալէ առաջ պէտք է ամրացնել Իզմիրի շրջակաները: Մշակուեցաւ ծրագիր մը, բայց յետոյ լքուեցաւ: Ասոր հետեւանքն ալ եղաւ Իզմիրի աղէտը: Պէտք չէ այդ սխալը կրկնել, որովհետեւ այս անգամ վնասը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ քան այն ծախքերը, որ անհրաժեշտ են Սելանիկի ամրացման համար:

«Երբ Սերպիան 800 զին. օդանաւ ունի մենք եթէ ոչ 400, բայց գոնէ 200 կամ 100 օդանաւ ունենալու էինք: Բայց օդանաւային նախկին նախարարը Պ. Բալլիս այս բեմէն յայտարարեց անգամ մը, թէ ընդամէնը 25—30 զին. օդանաւեր ունինք:

«Բարեկամութեան եւ խաղաղութեան դաշինքները եւս ալ գիտեմ: Բայց արար աշխարհ գիտէ որ ամպեր կան հորիզոնին վրայ: Ու բոլոր պետութիւնները կը պատրաստուին: Ես գիտեմ նաեւ այն, ինչ որ 1932ին, պատերազմ. նախարարութեան հաւանութեամբ Պ. Եալխոթրասը հրատարակեց իբրեւ վաւերաթուղթ մը, ուր կ'ըսէր — «Մեր դրացի պետութիւններէն ոմանք աչք ունին Սելանիկի վրայ եւ կ'ուզեն գրաւել զայն անմիջապէս որ առիթը ներկայանայ: Այդ պետութեանց մէկուն մէջ, որուն հետ բարեկամական դաշինք ենք կնքած, կայ ազգայնական կազմակերպութիւն մը, որուն պատուակալ նախագահը Թագաւորն է: Այս կազմակերպութիւնը կը դաստիարակէ ժողովուրդը ըսելով որ Վարտարէն անդին երկարող հողամասը ամբողջութեամբ հելլենական չէ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երաժիշտ Ա. Տէր Ղեւոնդեան

Յունիս 13ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ երաժիշտ Անուշաւան Տէր Ղեւոնդեանի երաժշտական գործունէութեան 25ամեակը: Յոբելեանին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հայաստանի Երաժիշտներու Միութիւնը:

Ա. Տէր Ղեւոնդեան Գանձակի Նիւզար գիւղէն է: Ծնած է 1887ին, Թիֆլիսի մէջ, ուր կը ստանայ երաժշտական նախակրթութիւնը, յետոյ կ'անցնի Փեթերպուրգ: Ուսանողական շրջանին կը յօրինէ ժողովրդական երաժշտութեան ոճով մեներգներ, ինչպէս Հախարակը, Գեղջկուհու սէրը, եւն. բազմաձայն երգեր, որոնք թարմութիւն մը կու տան այն օրերու երգչական ստեղծագործութիւններուն:

Թիֆլիս վերադառնալով, կը նուիրուի երաժշտական - գեղարուեստական գործունէութեան եւ առաջին առթիւ, Թիֆլիսի Հայոց Երաժշտական Ընկերութեան կողմէ կը ղրկուի Շիրակի շրջանը, Սպիրիդոն Մելիքեանի հետ, գրի առնելու հայ ժողովրդական երգեր, — այդ երգերէն ոմանք ետքէն գեղարուեստական վերամշակման ենթարկեց:

1912ին կը մասնակցի նոյն Ընկերութեան երաժշտական մրցումին եւ կը շահի առաջին մրցանակը՝ ներկայացնելով մանկական երգերու գեղեցիկ ժողովածու մը, — այդ երգերէն շատերը մինչեւ այսօր չեն կորսնցուցած իրենց թարմութիւնը:

Հետզհետէ խորանալով, Ա. Տէր Ղեւոնդեան նոր երանգներ տուաւ իր երաժշտական կտաւին: Այսպէս ստեղծագործեց նուագախումբի եղանակներ, յիշենք Աղթամար երաժշտական պոէմը, եւ պատկերներ Սեդա օփերային (Թայլերգ, Իջէք - իջէք, Երազներ, Հայր Աստուծոյն պատմութիւնը), քայլերգ մը եւս փողային նուագախումբի համար, որոնք շահեցան արտահայաստանեան մրցանակներ:

Յեղափոխութենէն յետոյ նոր գոյն ստացան Ա. Տէր Ղեւոնդեանի երգերը որոնցմէ Զաւ Աղբէջան, Արտեր ծըլել [illegible]: Դարձեալ իրմէ՝ Հայաստանի ընկերվարական շինարարութեան նուիրուած՝ Աստղածոր օփերան, որ պիտի բեմադրուի յառաջիկայ եղանակին, Երեւանի Պետական Օփերային մէջ:

Երաժշտական - գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն զուգընթաց՝ Ա. Տէր Ղեւոնդեան աշխատած է նաեւ երաժշտական մանկավարժութեան մէջ: Երկար տարիներ դասաւանդած է Թիֆլիսի պետական Երաժշտանոցին մէջ, կազմակերպած է Թիֆլիսի Հայ Արուեստի Տան Երաժշտանոցը: 1926էն ի վեր կը պաշտօնավարէ Երեւանի պետական Երաժշտանոցին մէջ, թէ իբրեւ վարիչ եւ թէ իբրեւ դասախօս երաժշտական տեսութեան: Իր ջանքերով հիմնադրուեցաւ Երաժշտանոցին մէջ օփերային դասարանը, որ նախադուռն եղաւ Հայաստանի պետական Օփերային:

Կառավարութիւնը, գնահատելով Ա. Տէր Ղեւոնդեանի ստեղծագործական եւ դասախօսական կարողութիւնները, տուաւ փրոֆէսէօրի եւ վաստակաւոր երաժիշտի կոչումները:

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի գրողներու համագումարը բացուեցաւ յունիս 16ին Երեւանի մէջ: Համագումարին կը մասնակցին 60 գրողներ, գրական խմբակներու անդամներ, բարձրագոյն դպրոցներու գրականութեան դասախօսներ: Պատգամաւորներ ղրկած են Ղափանի, Ալլահվերդիի, Բասարգեչարի, Լենինականի, Ղամարլուի, Վաղարշապատի, Ղարաքիլիսայի գրական խմբակները: Ներկայացուցիչներ ղրկած են նաեւ Վրաստանի, Ազրբէջանի, Ուկրէնիոյ, Թուրքմէնիստանի, Տաճիկիստանի, Ղրղզիստանի գրողներու Միութիւններ:

Օրակարգ.—

Հայաստանի գրականութիւնը (Դր. Սիմոնեան).— Երկրորդ հնգամեակն ու մեր թատերգութեան խնդիրները (Հ. Գիւլիքէխվեան).— Հայաստանի երիտասարդական գրականութիւնը (Մկրտիչեան).— Հայաստանի մանկական գրականութեան վիճակն ու խնդիրները (Վ. Նորենց).— Կանոնադրութիւն եւ կազմակերպչական խնդիրներ:

Հայաստանի գրողներու համագումարին առթիւ, Երեւանի մէջ բացուեցաւ հայ գրականութեան ցուցահանդէս:

Համառօտակի

Հայաստանի երկրաբանական Գրասենեակը, այս տարի, Ալլահվերդիի շրջանին մէջ, քննութիւն պիտի կատարէ Զիբուխլուի պղինձի եւ ծծմբաքարի հանքային պաշարի մասին: Այս առաջին քննութիւնները կատարուած են 1930ին, եւ այդ առաջին քննութիւնները ցոյց տուած են որ յիշեալ հանքավայրը արժանի է լուրջ ուշադրութեան: Զիբուխլուի հանքավայրին մէջ պիտի կառուցուի մասնաւոր հանքահոր մը:

⁂ Երկրաբանական Գրասենեակին կողմէ հանքախոյզ խումբ մը մեկնեցաւ Ազրբէջան, ուսումնասիրելու Քէլբաջարի շրջանը, որ կից է Բասարգեչարի շրջանին: Այստեղ պիտի ուսումնասիրուի կանաչաքարի (chromite) պաշարը: Նախապէս կատարուած քննութիւնները ցոյց տուած են որ այս հանքավայրին մէջ կանաչաքարը լաւ որակ ունի եւ բաւական մեծ պաշար:

⁂ Երեւանի մէջ, գրեթէ թէ, կը հիմնուի սեւակուճը հալեցնելու արդիական գործարան մը, որուն սարքաւորման անհրաժեշտ բոլոր գործիքները, պատրաստուած Ռուսիոյ եւ մասամբ Երեւանի մէջ, զետեղուած են արդէն եւ ելեկտրական վառարանին առաջին փորձերը կատարուելէ յետոյ, շուտով կը սկսի բանիլ գործարանը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

6000 արբեներ պատրաստ կը սպասեն ճամբար մեկնելու: Ճամբարներ կազմակերպուած են Ծաղկաձորի, Ղզըլղոչի, Ստեփանաւանի, Բիւրականի, Ալիբուչակի, Նոր Բայազիտի, Ղարաքիլիսայի, Կարմրաքարի, Բազարչայի, Գորիսի եւ Խոտաւուի մէջ: Բոլոր ճամբարներն ալ ունին իրենց բժիշկները, հիւանդապահուհիները, կրթական եւ մարզական ուսուցիչները, դեղօրայքն ու պատգարակները, միայն պարենաւորումն է որ չէ կարգադրուած տակաւին:

⁂ Յունիսի մէջ Ազրբէջան եւս ձեռնարկեց մարզական ողիմպիական մրցումներու: Հայաստանի կողմէ մասնակցեցան 6 մարզիկներ եւ Հայաստանի լաւագոյն վազողներէն մէկը, Բաստա, 1000 մեթր վազքի Անդրկովկասեան նոր մրցանիշ մը հաստատեց:

⁂ Վաղարշապատէն 10 յունիսին հեռախօսով կը հաղորդեն Երեւանի թերթերուն թէ կարկուտ տեղալով վնասած է Վաղարշապատի, Քորփալուի, Սամաղարի, Հայթաղի, Մուղանի, Վ. Ալնալուի բամպակի դաշտերն ու այգիները.

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Թուրքիոյ մէջ Հայաստան մը չկայ»

Ալիւոն Տավէր այս գիտել կու տայ Ճիւմհուրիէթի մէջ (21 յունիս).—

Պատկերազարդ նոր Լառուս բառարանը թղթատած ատեն, ի՞նչ կ'ուզէք որ տեսնեմ: Մեր արեւելեան նահանգներուն վրայ անագին «Արմէնի» բառը նստած է:

Աւելի տարօրինակը կայ: Քարտէսին վրայ նշանակուած են Խորհ. Միութեան մաս կազմող Կովկասի պետութիւններէն Ազրբէջանը եւ Վրաստանը, իսկ Հայաստանի անունը չկայ... Լառուս պատրաստողները չեն ճանչնար Կովկասի Հայկական փոքր հանրապետութիւնը, պաշտօնապէս գոյութիւն ունեցող պետութիւն մը անդոյ կը նկատեն եւ անոր փոխարէն երեւակայական Հայաստան մը կը ստեղծեն մեր երկրին մէջ:

Յետոյ, այս բառարանը գիտագործ ծանօթ տարիներուն տպուած հին օրինակ մըն ալ չէ, այլ տպուած է 1934ին, այսինքն այնպիսի ատեն մը երբ մէկ հատիկ իսկ Հայ մնացած չէ Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ, եւ Մեծ Հայաստանի ցնորքը Դաշնակներու գլուխէն իսկ ջնջուած է:

Քանի որ Թուրք հանրապետութեան ներքին բաժանումին մէջ Հայաստան անունով տեղ մը չկայ, Լառուսի հեղինակները իրաւունք չունին Հայաստան անունով տեղ մը ցուցնելու Նոր Թուրքիոյ քարտէսին վրայ: Չեն կրնար պնդել նաեւ թէ պատմական անուն մըն է, որովհետեւ այդ քարտէսը հազարաւոր տարիներ առաջուան շրջանին չի պատկանիր, այլ կը ներկայացնէ ներկայ Թուրքիան: Արդէն, երբ այդ փոքր բառարանին մէջ չեն գրուած պատմական անուններէն ո եւ է մէկը, անիմաստ է յիշել Հայաստանը:

Միւս կողմէ, Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի սահմաններուն մէջտեղի մասին վրայ Քիւրտիստան գրուած է: Թուրքիոյ վարչական բաժանումին մէջ Քիւրտիստան անունով տեղ մը չկայ.

Ինչպէս ցաւալի է գիտումնաւոր թոյլ տրուած այս տեսակ սխալներու հանդիպիլ բառարաններու մէջ, որոնք հարիւր հազարաւոր օրինակ կը տպուին: Կը յուսանք որ 1935ի տպագրութեան մէջ կը սրբագրուի այս սխալը: Եթէ Ռէփիւպլիքի մէջ երեւցած այս յօդուածս չբաւէ, կը խնդրենք որ Փարիզի մեր դեսպանը Լառուս հաստատութեան հաղորդէ թէ Թուրքիոյ մէջ Հայաստան մը գոյութիւն չունի:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 յունիս).

—«Զանգուած մը, փոքրաթիւ տարր մը առհասարակ ներքրու մէջ, ժխտական դեր կը կատարէ մեր գաղութներուն մէջ, խառնակութեանց եւ երկպառակութիւններու պատճառ հանդիսանալով: Լուրջ քննութիւն մը սակայն, ցոյց կու տայ որ անոնք ընդհանրապէս ուծացած եւ ապազգայնացած երիտասարդներ են, կտրուած մեր ժողովուրդէն, անտեղեակ հայ կեանքի պատմութեան եւ անցեալին, անծանօթ հայ ժողովուրդի բարքերուն եւ առաքինութեանց: Եւ ինչ որ տիրական է իրենց մէջ՝ օտարամոլութիւնն ու ծայրայեղ եսասիրութիւնն է: Ինչո՞ւ չըսել, գլխաւորաբար օտար կրթութիւն ստացող եւ օտար վարժարաններ յաճախող երիտասարդութեան մէջ պէտք է փնտռել զանոնք, որ իրենց ընտանեկան յարկերուն ներքեւ իսկ չեն բարբառած հայ լեզուի քաղցրահնչիւն վանկերը:

Ո՛չ, չենք հաւատար որ այս ունակութիւնները բնածին ըլլան մեր երիտասարդութեան հետ. այլ կը կարծենք որ ստացական են, արդիւնքը Թուրքէն եւ օտարէն: Որովհետեւ մեր սքանչելի ժողովուրդը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին միշտ եղած է երախտագէտ, անձնուրաց եւ գաղափարապաշտ:

Լայնախոհութիւն եւ համեստութիւն միայն կը պարտադրէ լուրջ ուսումն ու բարոյական դաստիարակութիւնը: Անելութիւն, եսասիրութիւն, ուրացում եւ ինքնահաւանութիւն թերի ուսման եւ սխալ ըմբռնումներու արդիւնք են: Մեր ուսանողները, եթէ կ'ուզեն օգտակար ըլլալ իրենց պատկանած ժողովուրդին ու հայրենիքին, պէտք է առաջ դաստիարակութիւն առնեն եւ զգուշանան այն բոլոր մոլութիւններէն, որոնք յատուկ են թերուս երիտասարդութեան:

Մեր ժողովուրդը ամէնէն աւելի ներկայիս պէտք ունի միութեան եւ համերաշխութեան: Եւ ուսանողութիւնը ինքը պէտք է ոչ միայն բարի օրինակ ծառայէ այդ ուղղութեամբ, այլ պէտք է ջանայ անելութեան բոլոր աղբիւրները չորցնելու:

Այսօր բոլոր բարեկիրթ ժողովուրդները կը հպարտանան իրենց պատմութեամբ եւ անցեալով եւ կը ջանան յարգանք պարտադրել խանդող սերունդներուն՝ իրենց մեռնող եւ ապրող ղեկավարութեան ու մտաւորականութեան հանդէպ: Ամէնէն դատապարտելի անցեալ ունեցող ժողովուրդներն անգամ չեն ուզեր ուրանալ իրենց պատմութիւնը: Ընդհակառակն կը սիրեն ու կը յարգեն իրենց նախահայրերն ու անհետացող առաջնորդները, որքան ալ ծանր ձախողութեանց առաջնորդած ըլլան անոնք յաջորդ սերունդները:

Նոյնը պէտք չէ՞ ընէ մեր ուսանողութիւնը. Մանաւանդ որ մեր պատմութիւնը այնքան մաքուր է եւ լեցուն հերոսական դրուագներով, հպարտացող դէմքերով եւ պատուաբեր ըմբոստացումներով: Մեր գրականութիւնը ներշնչարան մը եղած է, որմէ հաղորդուած են բոլոր անցնող սերունդները եւ իրենց կարգին բարձրացուցած մեր ցեղային արժէքները: Ներկայ սերունդը, որ մեր կեանքի դժբախտ թերումով չի կրնար արժանաւոր կերպով իւրացնել հայ պատմութիւնն ու գրականութիւնը, գոնէ թող զգուշանայ խաթարելէ զանոնք:

Մեր ուսանողութիւնը եթէ սորվի միայն ներշնչուիլ հայ ժողովուրդի անցեալ հոյակապ պատմութենէն եւ հետեւի վերջին դարու մեր ազգային ու յեղափոխական ռահվիրաներու ճամբուն, ոչ միայն փրկուած կ'ըլլայ օտար միջավայրի պարգեւած ժխտական ու նսեմացնող նկարագրէն, այլ կը դառնայ առաջնորդը մեր ժողովուրդին: Պատուաւոր է եւ բարձրացնող այն ուղին, որմէ քալեցին մեր բազմաթիւ նահատակները, հայ մտքի ու գրչի տիտանները: Յարգանքի ու երախտագիտութեան պարտք միայն ունի ներկայ սերունդը անոնց հանդէպ, որոնք իրենց կեանքերը զոհեցին հայրենիքին ու ժողովուրդին համար:

Թեթեւսոլիկ, ինքնահաւան եւ ամբարտաւան սերունդ մը աղէտ պիտի դառնայ այս ժողովուրդի գլխին եւ պիտի առաջնորդէ զայն անկումներու: Հայ ուսանողութիւնը պէտք է վեր մնայ այդ բացասական դերէն»:

ՓՐՈՖ. Յ. ԳԱՅԱՅԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ողբացեալ փրոֆ. Գայայեանի բարեկամներէն մէկը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Արազ»ի (Պուքրէշ).—

Փրոֆ. Գայայեան, Մարզուանի Հաճի Քէօյ աւանէն էր, եւ կանուխէն նուիրուած հայ յեղափոխութեան: Ինքն ալ մէկն էր այն յեղափոխականներէն որոնք մահուան դատապարտուեցան Ենիքէօյի ծանօթ դատավարութեան հետեւանքով: Անգլիոյ Վիքթորիա թագուհիին միջնորդութեամբ կրցած էր սակայն կախաղանէն ազատիլ եւ ապաստանիլ Եւրոպա: Ունայն չանցուց սակայն իր կեանքը Եւրոպայի մէջ. Նախ հետեւեցաւ Խոհմպուրկի անգլ. համալսարանին՝ խոր հմտութիւն ձեռք բերելով. պահ մը վարեց նաեւ տնօրէնութիւնը հայ որբանոցին, որ համիտեան կոտորածներէն յետոյ բացուած էր Կերմանիա, Վիւրթէմպէրկի Պոյկրն աւանին մէջ: Հնչակեան կուսակցութենէն յուսախաբ, մեկուսացաւ եւ քննադատի դիրք բռնեց տարիներով, յաճախ ծառանալով նաեւ հրապարակով: Ինքն է հեղինակը, Միհրան Գալֆայեանի հետ, «Ի խաչ հանդած» գրքոյկին, որ տեսակ մը պարսաւագիր (փամֆլէ) է Զօպանեանի դէմ: Տակաւ քաշուեցաւ պայքարի կեանքէն ալ՝ մանկավարժութեան եւ գրականութեան նուիրուելով: Ինքն է հայ լեզուի դասագրքերու այն գեղեցիկ շարքը, որ լոյս տեսաւ Պոլսոյ մէջ «Մխիթար Գոնացի» ծածկանունին տակ եւ որ առաջին փորձն էր մեր մէջ մանկավարժօրէն ուսուցանելու մայրենի լեզուն: Ունի նաեւ հայ մատենագրութեան պատմութիւն մը՝ որ հաւանաբար անտիպ կը մնայ դեռ, եւ ուսանողներու գրքոյկ մը՝ «Առաջին մրմունջներ»: Իր կեանքին վերջին քառամեակը Եգիպտոս է որ անցուց ան՝ միշտ մնալով միեւնոյն անբասիր մարդը:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի Ամերիկեան Բժշկական Համալսարանի այս տարուան աւարտական քննութիւններուն մասնակցած են 40 ուսանողներ որոնցմէ յաջողած են 9 Հայեր եւ 7 Արաբներ: Պ. Աղասի Քաջեան եւ արաբ ուսանող մը ստացած են «պատուաբեր յաջողութեան» վկայականը:

ԽԻՄԱՂ

— Մարդ մը կը փնտռենք որ ճարտար խօսող ըլլայ եւ դիւրին մը չխաբուի դիմացինէն:

— Այդ պաշտօնը կիներու բաժինին հարցուցէք:

չին շարաթը: Դատախազ Քամբնակի կողմնակի կերպով բսաւ թէ առնուազն 15 վկաներ ունի:

Ինչպէս քանիցս նկատեցի, դատավարութեան ընթացքը կը դանդաղի այլազան պատճառներով, որոնց մէկը այն է որ դատաւոր Քորրիկըն եւ պաշտպան փաստաբան Շէյիտոյն յաճախակի բախումներ կ'ունենան

Դատավարութիւնը պիտի վերսկսի երկուշաբթի:

ԽՄԲ.— Երէկ ստացանք յուլիս 18ի, 19ի եւ 20ի դատավարութիւնները, շատ կարեւոր յայտնութիւններով:

Յուլիս 18ի դատավարութեան խորագիրն է.—

Վկայ Կ. Զատիկեան կը թռնուի
ինչպէս ճանճը ոստայնի մէջ

— —

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇԱՀԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պարսկաստանի Շահը Պոլիս հասաւ յունիս 26ին, «Պիւլ Ճէմալը» շոգենաւով, որ 60 տարուան հնութիւն ունի: Շոգենաւը խարիսխ նետեց Սարայ Պուրնուի առջեւ, ուղեկցութեամբ թորփիլանաւերու եւ բազմաթիւ մակոյկներու եւ նաւակներու: Շահը եւ Մ. Քէմալ դիմաւորուեցան արտաքին գործոց նախարարին, Պոլսոյ կուսակալին եւ ուրիշ երեւելիներու կողմէ: Ընդունելութենէն յետոյ Շահը եւ Մ. Քէմալ պտոյտ մը կատարեցին Պոլսոյ փողոցներուն մէջէն, յետոյ գացին Տոլմապաղչէի պալատը. Երթեւեկը դադրած էր բոլոր ճամբաներուն վրայ:

⁂ Պոլիս երթալէ առաջ, Շահը Մ. Քէմալի հետ ներկայ եղաւ Պալըքէսիրի մէջ կատարուած զօրափորձերուն եւ ջերմապէս գնահատեց թուրք բանակին յաջողութիւնները: Երկու պետերը ներկայ եղան կարգ մը չէնքերու հիմնարկէքին, եւ Բուրսա անձամբ կնքեց եւ հիմերուն մէջ դրաւ պաշտօնագիր մը որ կը պատմէ Շահին այցելութիւնը:

Հայ գիտնականի մը կարեւոր գիւտը

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն ամերիկեան թերթերուն (27 յունիս).—

Լութեր Կ. Սիմոնեան, 29 տարեկան, նախապէս անօրէն Եէյլի բժշկական վարժարանի լուսանկարչական բաժնին, կատարելագործած է նոր գործիք մը որ միանալով X. ճառագայթներու սարքի մը հետ, կրնայ զանազան գոյներով պատկերացնել մարդկային մարմնի ներքին մասերը: Գործիքը գործածողին ձեռքն է իր ուզածին չափ խտացնել գոյները, երեւան հանելով երակներու ցանցը եւ նոյն իսկ թոքերու հիւսուածքը: Այս գործիքին շնորհիւ, որուն շինութիւնը պիտի արժէ 500 տոլար, միեւնոյն ատեն կը թեթեւնայ X. ճառագայթներու ազդեցութիւնը: Այսինքն, հիւանդը կրնայ աւելի երկար ատեն ենթարկուիլ X. ճառագայթներուն, առանց վնասուելու:

Սիմոնեան Մ. Նահանգները եկած է 1920ին եւ յուլիս 3ին Անգլիա պիտի երթայ «Լափայէթ» շոգենաւով:

Գերմանացիները մանրէի եւ կազի
փորձ կատարած են Փարիզի մէջ

«ԹԱՅՄԶ»Ի ՆԱԽԿԻՆ ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԻՆ ՇՈՒՆՏԻՒԼԻՑ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պ. Ուիքհէմ Սթիտ, «Թայմզ»ի նախկին խմբագրապետ, շահագրգիռ գրութիւն մը հրատարակած է անգլիական ամսագրի մը մէջ: Համաձայն այդ գրութեան, գերման մասնագէտներ 1933 օգոստոս 18ին մէկ միլիոն անվնաս մանրէներ ցանած են Քոնքորտի եւ Ռէփիւպլիքի հրապարակներուն վրայ, ինչպէս եւ չափեր են Փարիզի եւ Լոնտոնի ստորերկրեայ երկաթուղիներու օդային հոսանքները: Նոյն տարուան սեպտ. 19ին ալ փորձեր կատարուած են Փարիզի բազմամարդ թաղերուն եւ Փասթէօրի մեթրոյի կայարանին մէջ: Յօդուածագիրը կը յայտարարէ թէ ձեռքին տակ ունի բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ Գերմանիա ծրագիրներ կազմած է մանրէական եւ կազային պատերազմի համար: Այս փորձերը ծրագրուած են Պրիւնինկի վարչապետութեան օրով (1932) եւ շարունակուած են մինչեւ 1933 յունուար 27, Հիթլէրի գալուստէն երեք օր առաջ եւ արդիւնքը գոհացուցիչ համարուած է: 1933 փետրուարէն առաջ ծրագիրը հաղորդուած է Հիթլէրի, բայց մայիս 16ին միայն «Ռայխսվեր»ը իր հաւանութիւնը յայտնած է, անմիջապէս յետոյ խաղաղասիրական ճառ մը խօսելով: Ծրագիրը կը տրամադրէ իրական մանրէներու եւ կազերու անձրեւ մը տեղացնել Փարիզի, Լոնտոնի, Մէցի, Սթրազպուրկի, Լիոնի, Թուլէի, Սէնթ Էթիէնի, Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու վրայ որոնք նշանաւոր են իրենց օդանաւային ուժերով: Փորձերը հաստատած են թէ կարելի է մանրէները ձգել ուզուած տեղը, մաթեմաթիքական ճշդութեամբ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՏՈՐԻՕ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՒ

Պ. Ժագ Տորիօ, երիտասարդ համայնավարը եւ Սէն Տընիի քաղաքապետը, որ ատենէ մը ի վեր պայքարի մէջ էր կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին հետ, վտարուեցաւ աւջի օր: Իր մեղքը այն է որ ճակատ կազմած էր ընկերվարականներուն հետ, պայքարելու համար ֆաշականութեան դէմ, անտեսելով կեդր. կոմիտէին հրահանգները:

ԴՈՂՖՈՒՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ
ԿԱՊ ՈՒՆԷՐ ՍԹԱՎԻՍԿԻԻ ՀԵՏ…

Աւջի օր, Սթավիսքիի գործին քննիչ յանձնաժողովը կրկին հարցաքննեց խաղատուներէն գործակատարը, Թոմանեխո, որ պատմեց թէ Ապահովութեան Տնօրէնութեան գաղտնի ոստիկաններէն Պոնի «տնտեսական եւ բարեկամական» յարաբերութիւններ ունէր Սթավիսքիի հետ: Սթավիսքի այս մասին շատ անգամներ խօսած է իրեն, աւելցնելով թէ «հրաշքներ խոստացած, բայց ոչինչ րրած էր»: Թրոշուեցաւ դէմ դիմաց հանել գործակատարը եւ գաղտնի ոստիկանը:

Ինչպէս յայտնի է, Պոնին էր որ երեւան հանեց Սթավիսքիի չէքերուն արմատները, եւ յետոյ պաշտօն ստացաւ գտնելու դատաւոր Փրէնսի սպանիչները, բայց չյաջողեցաւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԲԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ազգ. վիճակահանութեան հինգ միլիոնի պարգեւը շահեցան Սարգուէրի (Մօզէլ) բնակիչներէն քառասուն խանութպաններ, պաշտօնեաներ եւ ծառաներ, որոնք միասին գնած էին տոմսակը: Իւրաքանչիւրը հինգ ֆրանք վճարած էր եւ այժմ պիտի ստանայ 125,000 ֆրանք: Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը եկաւ Փարիզ, դրամը գանձելու համար: Մէկ միլիոն շահեցաւ գինիի բանուոր մը, գարձեալ մէկ միլիոն շահեցան երկու երիտասարդներ եւ երկու աղջիկներ, մէկ միլիոն 25 տարեկան բանուոր մը: Պոստոյի մէջ սպարանի մը աշխատաւորները շահեցան մէկ միլիոն եւն.:

Կրասէն հայրենակից մը կը գրէ թէ նոյ շարքի 49,959 թիւով 50,000 ֆր. շահած է կօշկակար Գառնիկ Փափազեան, ուրիշ երեք ընկերներու հետ:

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

Երէկ, 28 յունիս, Վերսայլի դաշնագրին 15ամեակն էր (1919): Այս առթիւ կառավարութիւնը հրամայեց ռուգի դրօշ պարզել բոլոր հանրային շէնքերուն վրայ: Ժողովուրդին ալ նոյն հրամանը տրուեցաւ: Մամուլը բուռն յօդուածներ հրատարակեց, բողոքելով կատարուած անարդարութեանց դէմ, հրահրելով հայրենասիրական զգացումները եւ միութիւն քարոզելով:

Հ. Յ. Դ.

«ՎԻՇԱՊ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօրն(՞) ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Պէքանի ծանօթ հաւաքավայրին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ժողովը վաղը երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ: Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգ:

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 131, Fg. du Templeի հաւաքավայրը:

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը:

Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգերու քննութիւն:

«ՎԱՐԴԱՆ» ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլ — Սարսէլ — Կուսէնվիլի ընկերները վաղը երեկոյ, ժամը 8 եւ կէսին, ընկ. Յովհ. Պալէնցեանի բնակարանին մէջ, Առնուվիլ:

Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8 եւ կէսին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՊՈՄՕՆ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8-30ին Պար Թապայի սրահին մէջ:

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8-30ին 181, Քուր Լաֆայէթի սրճարանին սրահը: Օրակարգ՝ Շրջ. ժողովի օրակարգի խնդիրներու քննութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ի սովորական հաւաքատեղին:

Վալանթի «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի, Ռոմանի «Անդրանիկ» եւ Սէն Ժիւլիէնի «Վրէժ» խումբերու ընկերական խառն ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին որոշուած վայրը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Վռամեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր չորս խումբերը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 6ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ահարոն» խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Միլտոնեան:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Մարսէյլի Չարսանճագի Երիտասարդաց Միութեան «Արաքս» խումբի պարգեւաբաշխութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար յունիս 23ին.

ՄԻՒԶԻՔԻ ՍԻՐԱՀԱՐ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արեւելեան եղանակներու մինչեւ հիմա տպագրուած նօթաները կէս առ կէս ՍԽԱԼ ձայնագրուած ըլլալով, այս անգամ Odéon, La Voix de son Maitre, Colombia ու Polidor ափսէներու վրայէն Պոլսոյ յայտնի երգիչներու եւ նուագածուներու կողմէ նուագուած ու երգուած հին եւ նոր շարքիները, բէշրէֆներ ու սէմայիները ՍՈՒԱՆՑ ՍԽԱԼԻ նոյնութեամբ նօթագրած եմ: Հատը 2 ֆրանք ու կանխիկ

Դիմել Agop Arslanianի, (Kanouni, chef d'orchestre), 56 rue Julien-Lacroix Paris 20:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ երեքշաբթի 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ֆլորիայի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին անդամները:

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին անդամներէն կը խնդրուի ընկերական այցելութիւն տալ ընկ. Ա. Մինքէրեանի, Hôpital Tenon, Salle Montiny:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց Միութ. Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գ. Յովհաննէսեանի սրահին մէջ 13, Րիւ Փիէր Քիւրի, Քրէմլին-Պիսէթրը: Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՖՐ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Հայ Ակումբին մէջ: Ջեկոյց՝ Զ.րդ Պատգամաւորական ժողովի: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.28

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԻՋԵՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Metro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 30 Juin 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année № 2535 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԱԽԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ

Այս միջոցին, մեր աչքերուն առջեւ ձեւ ու մարմին կ'առնէ շատ կարեւոր ձեռնարկ մը,— ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ։

Այս ալ մէկ տրամաբանական հետեւանքն է 1934 փետր. 6ի խռովութիւններէն մինչեւ այսօր տեղի ունեցած դէպքերու եւ խմորումներու, որոնց վերլուծումը կատարած ենք օրը օրին։

Երկու հոսանքներուն պաշտօնական օրկանները, «Փոփիւլէռ» եւ «Իւմանիթէ», առնէ մը ի վեր լեղի – անուշ խօսքեր կը փոխանակէին, մատնանշելով ֆաշական վտանգը եւ միացեալ ճակատ պահանջելով օրուան կառավարութեան դէմ։

Այս հրապարակային խօսակցութիւններն ու բանավէճերը այժմ հասած են որոշ եւ գրական եզրակացութեան մը, որ չափազանց պերճախօս է, իբրեւ ժամանակի նշան։

Անցեալ շաբթու, կարգ մը նամակներ փոխանակուեցան երկու հոսանքներու վարիչ մարմիններուն միջեւ, իսկ շաբաթներէ ի վեր ցոյցեր կը կատարուին միասնաբար։

Երէկ, ընկերվարական պաշտօնաթերթը կը հրատարակէր համայնավար կուսակցութեան վերջին նամակը՝ յունիս 25 թուականով, եւ ընկերվարական կուսակցութեան պատասխանը։

Իսկ «Իւմանիթէ», որ քանի մը օրէ ի վեր կ'աւետէ միացեալ ճակատին իրականացումը, հրատարակած էր խմբագրական մը — «Կատարեալ Համաձայնութիւն» — Մարսէլ Քաշէնի ստորագրութեամբ, եւ իրենց ազգ. խորհրդաժողովին փակման ճառը (ամբողջ մէկ էջ), միեւնոյն հարցին առթիւ։

Կ'արժէ ծանօթանալ թ'ւ մէկուն թ'ւ միւսին, քանի որ երկու կողմերն ալ խօսքէն գործի անցած են արդէն։

Կ'արժէ ծանօթանալ մանաւանդ անոր համար որ, խնդիրը ոչ միայն կապ ունի մեր ապրած երկրի ներքին խմորումներուն հետ, այլ եւ կրնայ լուրջ խորհրդածութեան եւ ներշնչման մղել մեզ, օրուան այս ժամուն։

Ահա երկու խոշոր ուժեր, որ 1920էն ի վեր կատաղի ճակատամարտի մը բռնուած էին, իրար բզքտելու աստիճան, եւ սակայն իրար կը դիմաւորեն կէս ճամբու վրայ, լեզու գտնելով գոնէ գործնական հարցերու մասին եւ անմիջական վտանգներու հանդէպ։

Այս իրողութիւնը դաս մը չի՞ պարունակեր մեզի համար։ Չի՞ կրնար խելքի կանչել մեզ, աջէն մինչեւ ձախը։ Փարիզէն մինչեւ Երեւան...

×

Փոխանակուած նամակներէն կ'իմանանք որ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը առաջարկած է միասնաբար միթինկներ եւ ցոյցեր սարքելով.—

1. Պահանջել գերման բոլշեւիկ Թաէլմանի ազատումը։
2. Բողոքել վերջերս Ֆրանսայի մէջ կատարուած կարգ մը սպանութեանց եւ բանտարկութեանց դէմ։
3. Հանրագրութիւններ հաւաքել ամբողջ երկրին մէջ, ֆաշականութեան դէմ։
4. Հակաֆաշական ինքնապաշտպանութեան խմբակներ կազմել միասնաբար։
5. Միասնաբար բանաձեւ մը ներկայացնել խորհրդարանին, պահանջելով ապահովել ժողովրդավար ազատութիւնները, սպառազինութեանց կրճատումը եւ ֆաշական կազմակերպութեանց լուծումը։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը, իր երկար պատասխանին մէջ, ընդառաջ երթալու պատրաստակամութիւն յայտնելով, կը դնէ շարք մը նեղացուցիչ հարցեր եւ հարցումներ։

Նախ կը գանգատի թէ «Իւմանիթէ» չէ հրատարակած իրենց նամակը եւ չէ պատասխանած իրենց հարցումներուն։

Յետոյ կ'առաջարկէ «վերջնականապէս փակել եղբայրասպան պատերազմի շրջանը» եւ «բացարձակապէս դադրեցնել այն վիրաւորական եւ անուանարկիչ բանավէճերը որոնք կը ձգտին վարկաբեկել և անպատուել պատասխանատու գործիչներ եւ կազմակերպութիւններ»։ (Այս առթիւ կը յիշէ բազմաթիւ փաստեր, «Ֆաշէ տիւ Բոլշեւիզմ» պարբերականէն)։

Միեւնոյն առեն, պատասխան – նամակը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ ու կ'արտատպէ համայնավար երեսփոխան Թորէզի վերջին ճառը՝ Երեսփ. Ժողովին մէջ, միացեալ ճակատի մասին, զայն դէմ դիմաց դնելով եղած անուանարկիչ հրատարակութեանց հետ։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը հարցում մըն ալ կ'ուղղէ համայնավար Տորիոյի վտարման առթիւ, դիտել տալով թէ ան յաջողութեամբ իրականացուցած էր միացեալ ճակատը՝ Սէն Տընիի մէջ։

Եւ կ'եզրակացնէ.

— «Մենք այնքան կարեւորութիւն կուտանք մեր երկու կուսակցութեանց այս մերձեցման եւ զայն կարելի դարձնող պատասխանին որ, վճռած ենք Ազգային խորհուրդ մը գումարել յուլիս 15ին, իբրեւ օրակարգ ունենալով միացեալ գործունէութեան հետ կապուած խնդիրները։ Ան է որ տիրաբար պիտի խորհրդակցի եւ վճռէ ձեր պատասխանին եւ ձեր տալիք լրացուցիչ տեղեկութիւններուն վրայ»։

Ինչպէս կը տեսնէք, ճամբան հարթուած է արդէն, երկու կողմէն ալ։ Մարսէլ Քաշէն իր խմբագրականին մէջ կ'իւրացնէ քաղաքացի Թորէզի տեսակէտները, պատրաստակամութիւն յայտնելով փարատել թիւրիմացութիւններն ու դժուարութիւնները։

— «Մեր կուսակցութիւնը կ'ուզէ, իր բոլոր ուժով, իրականացնել միասնական գործունէութիւնը։ Երկրորդական պատճառները կամ պատրուակները չեն կրնար ձախողեցնել միացեալ ճակատը»։

Շ.

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ
ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ
(1894 — 1924)
որուն մահուան տասնամեակը կը տօնուի այսօր, (տես Գ. եւ Դ. էջ)։

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Մատթէոս - Տրդատ Զարիֆեան ծնած է Պոլիս։ Ամբողջ մանկութիւնը անցուցած է Սկիւտար։

Զարիֆեան բացառիկ հակում ցոյց տուած է դէպի գիտութիւնը, ուսողութիւնը եւ մարմնակրթանքը։ 1912—13ի հայկական Ողիմպիականներուն շահած է բազմաթիւ առաջնութիւններ եւ մրցանիշներ։ 1913ին աւարտած է Պէրպէրեան վարժարանը։ 1913-14ի շրջանին շատ երիտասարդ՝ մեկնած է Ատանա իբրեւ անգլիերէնի ուսուցիչ Ազգային վարժարանին։

1915ին ուրիշ մտաւորական հայ երիտասարդներու հետ, եղած է պահեստի ենթասպայ։ 1918ին մեկնած է Անատոլու, իբրեւ կամաւոր թարգման անգլիացի սպայի մը որբահաւաքի եւ հայկական վիլայէթներու շուրջ տեղեկագիր պատրաստելու պաշտօնով։

1920ին եղած է ուսուցիչ Պէրպէրեան վարժարանին՝ անգլիերէնի եւ մարզանքի։ Մեռաւ 1924 ապրիլ 9ին, Մեծ Կղզի։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

»»»··«««

ԻՆԸ ՀՈԳԻ ԿԸ ՎԿԱՅԵՆ ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

»»»··«««

Վկայ Կ. Զատիկեան կը բռնուի ինչպէս ճանճը ոստայնի մէջ

ԿԸ ԿԱՐԴԱՑՈՒԻՆ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆԻ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
(ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ)
(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 16 յունիս.— Դատավարութեան ընթացքը այսօր զգալի թափ առաւ դէպի առաջ ինը վկաներու հարցաքննութեամբ։ Դատական կողմը լաւ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր շաբաթի եւ կիրակիի հանգստեան օրերէն ետք։ Դատախազ Գ. Ալ. Քամինսկի ժամը 10.20ին դատարան հասնելով, խոշակահար վկան Գ. Կարապետ Զատիկեան ժամը 10.25ին նստաւ վկայի աթոռին վրայ, ենթարկուելու պաշտպան փաստաբան Գ. Շերիտընի հարցաքննութեան, թարգմանի միջոցաւ եւ գրաւոր, քանի որ Գ. վկային խուլակը եւ ձայնական լարերը հիւանդ՝ չեն գործեր։

ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ԵՒ ՎԿԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ուրբաթի վկայութեանդ առեն ըսի՞ր թէ Երկանեան ու Մօզեանը ոստիկանին յանձնեցիր եկեղեցիէն դուրս։ = Այո, ոստիկանին յանձնեցի։

— Ոստիկանը ձգե՞ց որ անոնք երթան։ = Չեմ գիտեր։ Ես եկեղեցի մտայ։

— 1933 դեկտեմբեր 24ին ոստիկանատան մէջ ժամը Կ. Օ. Ե. 3.30ին ըրա՞ծ ես սա յայտարարութիւնը.— «Չորս հոգի փախան։ Երկու հոգի դուրս փախան։ Երկու հոգի բռնեցի եւ ոստիկանին յանձնեցի։ Երկու հոգի փախան, վասնզի ոստիկանը թողուց որ երթան»։ Քեզի եղած հարցումին այս պատասխանը տուի՞ր այն առեն։ Ըսէ այո կամ ոչ։ = Այո։

— Այդ երկու մարդիկը (կը կանգնեցնէ ամբաստանեալներէն Երկանեանը եւ Մօզեանը) ոստիկանի՞ն յանձնեցիր։ = Այո։

Հոս Գ. Շերիտըն կարդաց անցեալ ուրբաթ օր, 14 յունիս, վկայ Կար. Զատիկեանի տուած վկայութիւնը դատարանին առջեւ հետեւեալ կերպով.—

— «Անդրէասեան եկեղեցիէն դուրս վազե՞ց քեզի եւ պատճառ եղա՞ւ որ Երկանեան եւ Մօզեան փախչին»։ Այս հարցումը ըրի՞ն քեզի հոս անցեալ ուրբաթ օր եւ պատասխան տուի՞ր։ = Այդ մարդը (Յովհ. Անդրէասեան) ինծի վազեց եւ հայհոյեց։

— Ուրբաթ օր այս վերի հարցումը եղա՞ւ եւ դուն պատասխանեցի՞ր թէ «Անդրէասեան վազեց քեզի եւ պատճառ եղաւ որ Երկանեան ու Մօզեան փախչին»։ Պատասխանէ այո կամ ոչ։ = (Վկան չի կրնար այո կամ ոչ պատասխանել)։

— Այն օրը երկու հոգի՞ եւս բռնեցիր թէ միայն երկու հոգի բռնեցիր։

= Եկեղեցիին մէջ չորս յարձակողները փախան։

— Եկեղեցիին մէջ քանի՞ հոգի բռնեցիր։ = Երկու հոգի բռնեցի փողոցը։

— Ուրիշ երկու հոգի ալ բռնեցի՞ր։ = Ոչ։

— Թիւ 3 եւ 4 ամբաստանեալները (Երկանեան եւ Մօզեան) բռնեցի՞ր։

Գ. վկան կը գրէ թուղթի վրայ, բայց թարգման Գ. Թէքաթլեան չի կրնար կարդալ եւ որոշ պատասխան մը հանել անոր գրածէն եւ դատարանին կը բացատրէ այս պարագան։

— Թիւ 3 եւ 4 ամբաստանեալները հո՞ն էին երբ Անդրէասեան վազեց քեզի եւ անոնք փախան։ = Ոստիկանին յանձնեցի։

— Ուրբաթ օր չըսի՞ր թէ «Անդրէասեան վազեց քեզի, որ չորս հոգին ազատ ձգես»։ = Այո։

Հոս վկան բռնուեցաւ ցանցի մը մէջ, ուրկէ չէր կրնար դուրս ելլել։ Ճգնաժամի մէջ էր, ինչպէս ճանճ մը որ բռնուած է սարդէն ու չի կրնար ազատիլ։ Գ. Շերիտըն յամառօրէն շարունակելով իր հարցաքննութիւնը.

— Յունուար 15ին քեզի հարցում եղած է պաշտօնապէս թէ «1933 դեկտեմբեր 24ին Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ ո՞ւր նստած էիր»։ Եւ դուն պատասխանած ես. «Նստարանին ձախ կողմը կանգնած էի, վերջին նստարանին ետեւը։ Ես նկատեցի որ Դուրեան սրբազան ետեւէն սկսեալ 6րդ նստարանը հասաւ։ Այդ առեն եղաւ յարձակումը»։ Այս պատասխանը տուի՞ր։

Վկան պատասխան կուտայ, բայց դատաւորը չընդունիր եւ կը պահանջէ «այո կամ ոչ» ըսել։ = Այո։

— Պարոն վկայ, դեկտեմբեր 24ին եւ յունուար 15ին յիշողութիւն ըրած չես քու յայտարարութեանդ մէջ դանակին եւ դանակին յարաբերական դիրքի մասին։ Այդ բանը մոռցա՞ծ ես թէ վերջը միտքդ ինկաւ։

= Ինծի եղած հարցումներուն պատասխանած եմ։ Եթէ դանակի մասին հարցում եղած ըլլար, պիտի պատասխանէի՝ «այո»։

— Յունուար 15ի յայտարարութեանդ մէջ սա հարցումը տրուած է քեզի. «Եկեղեցիին մէջ ո՞ւր էր Մօզեանը»։ Եւ սա պատասխանը տուած ես.— «Ես տեսայ Մօզեանը 7րդ նստարանին վրայ, եզերքէն մէկ նիստ ներս՝ ձախ կողմը, յետոյ ան շարժեցաւ աջ եւ նստաւ նստարանին եզերքը, դէպի նրբանցքը։ Երբ Սրբազանը եկաւ, Մօզեան ցատկեց եւ Սրբազանին մազերը բռնեց»։ Այս հարցումը եղա՞ւ քեզի եւ այս պատասխանը տուի՞ր։

Կար. Զատիկեան այս հարցումին թարգմանութիւնը լսելէ անմիջապէս ետք, ձեռքը գրպանը խոթեց եւ պատրաստ թուղթ մը հանեց իբրեւ պատասխան, սակայն Գ. Շերիտըն խստօրէն պահանջեց իսկոյն եւեթ տեղին վրայ գրաւոր պատասխան մը եւ ոչ թէ գրպանը պատրաստ պատասխանը։

— Թարգմանին հարցումները կրնա՞ս հասկնալ եւ պատասխանել։ = Այո։

— Քանի՞ տարի եղած ես Ամերիկա։ = Քսանմէկ տարի։

— Անգլերէն կը հասկնա՞ս։ = Ոչ։

— Յունուար 15ին քեզի հարցուած է.— «Զալըգեանը եկեղեցիին մէջ նըկատեցի՞ր»։ Պատասխանած ես.— «Զալըգեան ետեւէն ցատկեց եւ Սրբազանին սրունքներուն մէջ մտաւ»։ Արդ. Զալըգեան Սրբազանին դանակահար ըլլալէն վե՞րջը մտաւ թէ առաջ։ Այս հարցումին պատասխանէ։ = Խառնուրդի առեն մտաւ։

— Դարձեալ քեզի հարցում եղած է յունուար 15ին.— «Կրնա՞ս ըսել ուր էր Սարաֆեանը։ Դուն պատասխանած ես.— «Սարաֆեան նստած էր ետեւէն սկսելով 4րդ նստարանը, ձախ, ծայրի կողմը եւ ցատկեց Սրբազանին վրայ՝ ետեւէն անցնելէ ետք»։ Այս պատասխանը տուի՞ր։ = Այո։

— Յունուար 15ին Գ. Քոհըն սա հարցումն ըրած է.— «Կրնա՞ս ըսել թէ Երկանեանը ուր տեսար»։ Պատասխաներ ես.— «Երկանեանը նկատեցի եկեղեցւոյ ձախ կողմը։ Յետոյ տեսայ ցատկելը Սրբազանին վրայ եւ անոր չաթալթագը վար նետելը»։ Այս պատասխանը տուի՞ր։ = Այո։

— Կը ճանչնա՞ս Տօքթ. Արգարեանը։ = Այո։

— Կը ճանչնա՞ս Ժիրայր Արիկեանը։ = Ոչ։

— Տօքթ. Արգարեանին ըսած չե՞ս թէ «բնաւ բան մը տեսած չես»։ = Ըսած չեմ։

— Ձմրան հանգստութեանց համար Դուրեան Կամիւէլին հաշւոյն տեղ մը ղրկուեցա՞ր։ = Ոչ։ (Եւ վկան գրեց թուղթի վրայ).— Տօքթէօրը ղրկեց դրամական խոստում։

Այդ կէտին դատախազ Գ. Քամինսկի միջամտեց եւ ըսաւ Գ. Շերիտընի թէ վկան «պարզ մարդ մըն է»։ Գ. Շերիտըն.— «Գա՞րդ»։

— Պարոն վկայ, կ'ուզեմ գիտնալ թէ Դուրեան Կամիւէլի կողմէ որ եւ է դրամ վճարեցի՞ն քեզի, երբ արձակուրդի գացիր։

Վկան բաներ մը կը գրէ, բայց պաշտպան փաստաբանին պահանջով փաստաբան Մեղրունի եւ դատական ատեան Իսքէնտէրեան թարգման Գ. Թէքաթլեանի մօտ գացին յաւելեալ ստուգելու համար վկային վերոյիշեալ յայտարարութիւնը «դրամական խոստում»ի մասին։ Գ. Թարգմանը կը դժուարանար վկային գրածները թարգմանել՝ անորոշութեան պատճառաւ։

— Պարոն վկայ, քու հիւանդանոցի ծախքերուդ համար Դուրեան Կամիւէլին կողմէ որ եւ է վճարում եղա՞ծ է։

— Ես իմ պարտքերս կը վճարեմ։ Քու ի՞նչ պիզնէսդ է որ (Քու ի՞նչ գործդ է)։ Ծիծաղ։

Գ. ՇԵՐԻՏԸՆ.— Այսչա՞փ...

ԴԱՏԱԽԱԶԸ ԵՒ ՎԿԱՆ

Գ. Քամինսկի բնականաբար ուզեց վերյարդարել վկային յայտարարութիւնները եւ հարցուց.

— Այս երկուքը (Մօզեան եւ Երկանեան) ոստիկանին յանձնեցի՞ր դեկտեմբեր 24ին։ = Այո։

— Այս երկու մարդիկը ոստիկանին յանձնելէ ետք տեսա՞ր որ ազատ կ'երթան։ = Ոչ։

— Դեկտեմբեր 24ի օրուան դանակի մասին Գ. Շերիտըն քանի մը բոպէ առաջ հարցում ըրաւ քեզի, կը յիշե՞ս։ = Եթէ հարցում ըրած է, պատասխանած եմ։

— Կը յիշե՞ս որ յունուար 15էն առաջ, յունուար 12ին, Կրէնտ Ճիւրիի առջեւ Գ. Քոհն սա հարցումը ուղղած է եւ դուն սա պատասխանը տուած ես.— «Լէյլէկեան ի՞նչ ըրաւ։ = Գլուխը ծռած խաչը պիտի համբուրէր, Լէյլէկեան աջ ձեռքը Սրբազանին ստամոքսին դէմ դրաւ»։ Այսպէս պատասխանա՞ծ ես։ = Այո։

— Ինչ որ տեսած ես, քարտէսին վրայ նշանակած ես, չէ՞։ = Այո։

— Դուն տեսա՞ր որ Լէյլէկեանը իր աջ ձեռքը քանի մը անգամ ետ - առաջ ծռեց։

= Դանակը մխեց։

Քանի՞ անգամ Լէյլէկեան իր աջ ձեռքը Սրբազանին զարկաւ։ = Մէկ անգամ։

— Այս հարցումները եղա՞ն քեզի յունուար 12ին եւ ատոնք ըսի՞ր Կրէնտ Ճիւրիին առջեւ։ = Այո։

ՇԵՐԻՏԸՆ ԵՒ ԽՈՒԶԱԿԱՀԱՐ ՎԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

— Դուն տեսա՞ր Լէյլէկեանի դանակը հանելը թեզանիքէն։ = Չտեսայ պողպատը։

— Դանակին ո՞ր մասը տեսար։ = Պողպատը տեսայ։

Գ. Քամինսկի ուզեց նորոգել վկային հակասութիւնը եւ ցոյց տուաւ Դուրեան Սրբազանը սպաննող դանակին պողպատը թէ վկան այդ մասը տեսեր է։ Այդ պահուն ունկնդիր հայ կիներէն ոմանք հեկեկացին, բայց իսկոյն ազդարարութիւն եղաւ իրենց։ Այսպէս խուզակահար Գ. վկան հակասութենէ հակասութեան եւ ձեռքէ ձեռք հարցաքննուելէ ետք, իջաւ աթոռէն։ Ամէնէն երկար հարցաքննուած վկան եղաւ Գ. Կ. Զատիկեան։

ԲՈՒՐՎԱՌԱԲԱՐՁ ՆՇԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Այս պարոնը տուաւ հետեւեալ վկայութիւնը, պատասխանելով Գ. Քամինսկիի հարցումներուն.

— «1933 դեկտեմբեր 24ին եկեղեցին էի։ Բուրվառ կը ծխէի թափօրին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ՝)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԿՈՐԻԶԸ

»»»··«««

Մեր նոր սերունդի կազմակերպութեան մասին, վերջին տարիներուն մամուլի կողմէ եղած բազմազան եւ ընդհանուր առաջադրութիւնները աստիճանաբար թանձրացեալ ձեւ կ'առնեն:

«Յառաջ», որ մասնաւոր յամառութեամբ անդադար կ'արծարծէ այս խնդիրը, վերջերս հրատարակութեան յանձնուած երկու առաջարկները (Զ.Ռ.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի եւ Տ. Թագոյեանի) արդիւնաւորելու արդար մտահոգութեամբ, իր կողմէն կ'առաջարկէր գործի անցնիլ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւններով, հիմը դնելու համար երիտասարդական «ալիանսի»: Եւ նախաձեռնութիւնը կը յանձնէր Զ.Ռ.Մ., Հ.Մ.Ը.Մ. եւ Ուսանողական Միութիւններուն:

Ինչպէս միշտ, «Յառաջ»ը հաւատարիմ իր չէզոքութեան սկզբունքին — այս խնդրին մէջ մասնաւորաբար— իր կողմէ չի ներկայացներ թանձրացեալ առաջարկներ, այլ կը բաւականանայ հետեւեալ նշանաբանով.— «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»:

Անշուշտ շահեկից տարրերն են որ գործնական կազմակերպչական եւ ծրագրային աշխատանքները ուսումնասիրութեան նիւթ պիտի դարձնեն, նկատի ունենալով իրենց ընդհանուր նախասիրութիւններն ու կարողութիւնները, նաեւ այն բոլոր միջոցները որ իրագործելի են:

Ցարդ այս մասին ամէնէն քիչ արտայայտուողները կամ աւելի ճիշդ՝ բոլորովին լուռ մնացողները եղած են բուն իսկ երիտասարդական կազմակերպութիւնները: Իսկ անհատ արտայայտուողներ ալ դժբախտաբար խնդրին մօտեցած են ընդհանուր ցանկութիւններով:

Ինչպէս բոլորս «Յառաջ»ի մէջ երեւցած երկու առաջարկներն ու թերթին երեք խմբագրականները կը փորձեն հարցին քննութիւնը դնել գործնական գետնի վրայ:

Առաջին արձագանգը տուաւ ընկեր Ակոնայեան, «Յառաջ»ի յունիս 7ի մէջ հրատարակած իր յօդուածով:

Ընկերը բարեխղճութեամբ մօտեցած է հարցին, լրջօրէն մատնանշելով այն իրական խոչընդոտները որոնք իր կարծիքով կրնան արգելք հանդիսանալ համագումարի, աւելի եւս «ալիանսի» իրականացման: Իր այս գնահատութեան հիմնական պատճառը կուգայ բուն իսկ աղբիւրէն, «ողբալի իրականութենէն» որ կը ներկայացնէ «արդի հայ երիտասարդութեան» բարոյական վիճակը: Հաշուեկշիռը, երիտասարդութեան «չորս դասակարգերու»ն մասին, ճիշդ է դժբախտաբար, եւ այս պատճառով ալ արդար է չհաւատալ «գեղեցիկ ծրագիրներու» իրականացման, առայժմ գոնէ…

Ամբողջապէս համամիտ ըլլալով ընկերոջ մատնանշած դժուարութիւններուն եւ նոր առաջարկներու մէկ մասին, կ'ուզէի շօշափել հիմնական խնդիր մը.—

Ա. Որո՞նք կրնան իրական կորիզը հանդիսանալ երիտասարդական կազմակերպութեան:

Բ. Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր հիմնական նպատակակէտը:

Որքան կրցած եմ հետեւիլ, հարցը երիտասարդական կազմակերպութիւնները մէկ ընդհանուր միութեան շուրջ համախմբելու եւ անոնց անջատ անջատ աշխատանքները արդիւնաւորելու սահմանին մէջ չէ որ կ'արծարծուի:

Անկեղծօրէն կը խոստովանիմ թէ զիս անձնապէս չի հետաքրքրեր բազմաթիւ երիտասարդական խմբակցութիւններ եւ կազմակերպութիւններ— կազմուած այս կամ այն երկրին մէջ — զարգացնելու եւ արդիւնաւորելու ՄԱՍՆԱԿԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՆ ու ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ: Անոնք բացառաբար արդիւնքն են ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻՆ ՅԱՏՈՒԿ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ: Զիս չի հետաքրքրեր նմանօրինակ միութիւններու եւ խմբակցութիւններու ոչ հայկական անունը, ոչ հայկական ծագումը, եւ ոչ ալ իրենց հետապնդած նպատակը: Խօսինք օրինակներով:

Առնենք մարզական խումբ մը, կազմուած 18—28 տարեկան հայ երիտասարդներէ, վարժ ոչ միայն ժամանակի յատուկ խաղերուն, այլ եւ ընդունակ այդ մարզին մէջ յաղթանակներ շահելու: Կրնա՞ք ըսել թէ այսքանը միայն բաւական է հայ մարդուն համար խանդավառուելու, ոգեւորուելու այդպիսի խմբակի մը գոյութեամբ: մարզական հետաքրքրութիւնս, որոշ չափով, բայց երբեք խանդավառուել: մարզական հետաքրքրութիւնս, որոշ չափով, բայց երբեք խանդավառուել:

Հայ երիտասարդներէ կազմուած մարզական խումբ մը զիս կը խանդավառէ միայն այն ատեն երբ իր խաղին եւ յաղթանակին կը միացնէ ազգային առողջ գիտակցութիւնը եւ հպարտութիւնը: Եթէ ան իր հայ անունը կը յիշէ ոչ թէ մեքենաբար — յաճախ ցուցադրական եղանակով — այլ իր բովանդակ ձգտումներու, պայքարներու յաղթանակի եւ պարտութեան պարագաներու մէջ: Երբ վերջապէս իր հիմնական ձգտումը կ'ըլլայ խաղի եւ մարզանքի ճամբով կրթել հայ նոր սերունդը մարմնապէս եւ բարոյապէս, իբրեւ ազգային պարտականութիւն:

Դժբախտաբար շատ են մեր մէջ այդպիսի խմբակցութիւններ — կազմուած երկու սեռերէն — եւ զանազան նպատակներով՝ իրենց հայկական ծագումը կը սահմանափակուի միայն իրենց անունով, այն ալ եթէ արտասանուի հայերէնով:

Կը գտնուին յաճախ կազմակերպութիւններ ալ, որոնք ոչ միայն չեն լրացներ ազգային որ եւ է պահանջ, այլ եւ իրենց գոյութիւնովը գէշ ծառայութիւն կը մատուցանեն հայ երիտասարդութեան հետ բովանդակ հայ ազգին:

Հոս արդէն կրնանք եզրակացութեան մը գալ մեր առաջադրած հարցի առաջին կէտին մասին — ընտրելով հայ երիտասարդութեան այն մասը որ մեր ապագայ յոյսը կրնայ հանդիսանալ — եւ հետեւաբար արժանի է ամէն տեսակ գուրգուրանքի եւ շահագրգռութեան:

Հայ երիտասարդութեան արժանի անդամ կրնայ ըլլալ ան որ ընդունակ է իր օրուան կեանքը ձեւաւորելէ առաջ համարձակ նայուածքով դիտել իր ազգային անցեալը եւ առնել տարրական ծանօթութիւններ մեր երէկի պատմութեան մասին:

Այս անհրաժեշտ աշխատանքը եթէ կատարուի լրջութեամբ ու բարեխղճութեամբ, հայ երիտասարդի համար ոչ միայն պարզ կ'ըլլայ իր ազգային պատմութիւնը, այլ եւ իր իսկ երէկը, որ ծածկուած է արիւնի թանձր խաւերու մէջ, իբրեւ արդիւնք եւ հետեւանք իր հայկական ծագման: Այդ ճամբուն վրայ եւ հոն է միայն որ ան կրնայ տեսնել իր նախորդները, իրենց բոլոր պայքարներու եւ մարտնչումներու այնքան նուիրական գրաւականներով, ի խնդիր հայութեան պահպանման: Եւ վերջապէս հոն է որ ան (հայ երիտասարդը) պիտի ծանօթանայ պատմութեան «մեծագոյն ոճիր»ին, որուն զոհ գացին մէկ միլիոն ազգակիցներ, իր ծնողքն ու սիրելիները, դարձեալ հայ ըլլալու միակ յանցանքին համար:

Եթէ օտար երկիրներու մէջ հասակ նետած հայ երիտասարդը հոգեկան կորով եւ քաջութիւն ունենայ այս ճամբով վերադառնալու մեր ներկայ կեանքին, ճշդելու իր ներկայ եւ ապագայ գործունէութեան սահմանները, անտարակոյս ինքզինքը պիտի գտնէ հայ երիտասարդութեան շարքերուն մէջ, շարունակելու ճամբան բոլոր անոնց որոնց կեանքն ու վախճանը հետեւեալ հիմնական նշանաբանը ունեցան — ապրելու իրաւունք մարդկութեան այն հատուածին որ կը հալածուի Հայ անունին տակ…

Երիտասարդներ, մասնաւորական ըլլան թէ անապատներու մէջ մեծցած, ըլլան զաւակները մեծատան թէ թըշուառ ու թափառական գաղթականի, առանց այսանհրաժեշտնախապայմաններուն չեն կրնար դառնալ այն տարրը, որ պէտք է մեզի լեցնելու համար անհետացող կամ ծերացող սերունդին ձգած բացը:

Նոր միջավայրերու մէջ, նոր կեանքի եւ պայմաններու համապատասխան ձգտումներով անհատական դիրք առնելու միակ մտահոգութեամբ առաջնորդուած երիտասարդութիւնը արժէք չունի մեզի համար ճիշդ այն վայրկեանին երբ չուզեր անդրադառնալ իր ինքնութեան: Եթէ այդպիսիները տակաւին կը պահեն իրենց հայկական անունը (շատ պարագաներու մէջ այս ալ կ'անտեսուի) եւ սակայն տաղտուկ եւ տհաճութիւն կ'ունենան երբ իրենց կը յիշեցնես իրենց երէկն ու այսօրուան մռայլ իրականութիւնը, ինչ խօսք որ անոնց հայութիւնը դարձած է ողբերգական:

Մեզի պէտք են ուրեմն երիտասարդներ, խանդավառ իրենց տարիքով, ընդունակ այսօրուան իրականութեան մէջ դիտելու մեր անցեալն ու իր պատմութիւնը, հաղորդուելու բոլոր ազգային նուիրական ժառանգութիւններով եւ գրաւելու ժառանգորդի իրենց դիրքը, որպէսզի դառնան որքան արժանի յաջորդներ, նոյնքան եւ լաւ ղեկավարները մեր վաղուան կեանքին:

Ընկեր Ակոնայեանը իրաւունք ունի իր վերապահութեան համար, «Յառաջ»ի առաջարկած «ալիանսի» կազմութեան մասին, որովհետեւ հակառակ երիտասարդութեան պատկառելի բազմութեան մը, սա՛ղ, քիչեր են որ կրնան տէր կենալ հայ երիտասարդի կոչումին, ինչպէս ինչպէս կ'ըմբռնէ առհասարակ իւրաքանչիւր առողջ եւ հայրենասէր մարդ: Եւ դարձեալ այս տեսակէտէն ան՝ իրաւունք ունի նախապատրաստական աշխատանքներու շրջան մը բոլորելու իր առաջարկով,— գործի լծել նախ եւ առաջ Զ.Ռ.Մ.ը եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ը:

Կը խոստովանիմ թէ մեր արդի երիտասարդական կազմակերպութիւններէն այս Միութեանց մէջ է որ կը գտնենք որոշ չափով ազգային շունչ եւ նկարագիր (խօսքս բոլոր անդամներու համար է), ինչպէս եւ այն բազմաթիւ երիտասարդական խմբակցութիւններու մէջ, որոնք կը գտնուին Հ.Յ. Դաշնակցութեան բարոյական հակակշռին տակ:

Թող ոչ ոք խրտչի այս իրականութենէն եւ մանաւանդ ոչ ոք թող վախնայ, որովհետեւ մեր մատնանշած խմբակցութիւններէն եւ կուսակցութենէն դուրս մնացածները իրենք են որ լքեր են ազգային առողջ գետնի վրայ աշխատելու նուիրական եւ թանկագին պարտականութիւնը:

Մ. ԹԱԹՈՒԼ

ԼՈՐՏ ՔԻՉՆԸՐԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

»»»··«««

Անգլիական բանակի սպարապետ Լորտ Քիչնըրը 1916 յունիսի 5ին, իր շքախմբով մեկնեց Ռուսիա, ցարական գերագոյն հրամանատարութեան հետ մեծ պատերազմի խնդիրների շուրջը խորհրդակցելու պաշտօնով: Յաջորդ առաւօտ, անգլիական «Հէմշիր» զրահանաւը ականի զարնուելով խորտակուեցաւ եւ բոլոր ճամբորդներից եւ զրահանաւի պաշտօնատարներից հազիւ մի քանի նաւաստիներ ազատուեցան:

Ինչ խօսք որ այս կորուստը մեծ հարուած էր ոչ միայն անգլիական, այլ եւ դաշնակից բանակներին:

Այս սոսկալի արկածի իսկական պատճառը մինչեւ վերջին ժամանակներս մութ էր մնացել: Ենթադրում էին թէ գերմանական լրտեսներ են եղել Քիչնըրի ռազմանաւի մէջ, որոնք նաւը պայթեցնելուց յետոյ իրենք մակոյկով յաջողել են փրկուել: Կար մի ուրիշ հաւանական ենթադրութիւն, թէ Գերմանացիները իրենց լրտեսների միջոցով տեղեակ են եղել Քիչնըրի եւ իր պաշտօնակիցների ճամբորդութեան եւ ճիշդ ժամանակին կարողացել են իրենց ուղարկած սուզանաւով պայթեցնել անգլիական զրահանաւը: Բայց բոլոր տեսակի ենթադրութիւնները մինչեւ վերջերս հնարաւոր չեղաւ ստուգել փաստերով եւ վկաներով եւ ամբողջ 18 տարիներ այս կարեւոր դէպքը ռազմագէտների համար մնացել էր մութ շղարշով պատած:

Այսքան տարիների լռութիւնից յետոյ, վերջապէս Berliner Illustriete Zeitungի վերջին թիւերից մէկում լոյս տեսաւ մի Գերմանացու նկարագրութիւնը Քիչնըրի եւ իր պաշտօնակիցների արկածի մասին, որին ինքը պատահաբար մասնակից է եղել իր կարեւոր պաշտօնի բերումով:

Ռուսական «Պօսլ. Նովոստի» օրաթերթի ռազմական բաժնի աշխատակից գնդ. Շամսկի այս հետաքրքրական խնդրին նւիրած յօդուածից քաղում եմ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Գերմանացին որպէս մասնագէտ ծածկագիր հեռագիրների, պատերազմին զօրակոչի է ենթարկւել իբրեւ հասարակ զինուոր եւ նշանակւել է Նէյմինստէրի կեդրոնական կայանի անթել հեռագրատան մէջ: Իր վրայ պարտականութիւն է դրուած եղել բանալ դաշնակիցներից բռնած ծածկագիր հեռագիրները: 1916 մայիսի կէսին, Իւտլանդի անգլիագերմանական ծովային ճակատամարտից քիչ առաջ, Նէյմինստերի կեդր. կայանում իմացւեց որ գերմանական նաւատորմը պատրաստւում է ռազմական մեծ գործողութեան մը: Ծածկագիրը բացող պաշտօնեաներին հրահանգ էր տրւած մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել բռնւած անգլիական ծածկագիր հեռագիրների վրայ եւ ամէնէն աննշան կասկածելի հեռագիրների մասին յայտնել հրամանատարութեան:

Այդ օրերին անգլիական անթելը, իր հերթին, անսպասելիօրէն նոյնպէս ցուցադրեց արտակարգ գործունէութիւն: Եւ այդ բաւական էր, որ Գերմանացիները կռահէին թէ Անգլիացիները նոյնպէս ինչ որ կարեւոր գործի են պատրաստւում:

Պէտք էր անպատճառ պարզել թէ բանը ինչումն է: Ճիշդ է որ Անգլիացիները ամէն օր փոխում էին իրենց ծածկագիրը, բայց եւ այնպէս գերմանացի մասնագէտները եղել են այնքան հմուտ իրենց գործին, որ չափազանց արագ կարողանում էին կարդալ նոր գաղտնիքներ:

Գերմանացի այս մասնագէտ պաշտօնեաները, որոնք բոլորն ալ հասակաւոր, պատկառելի մասնագէտներ էին, մեծ մասամբ մաթեմաթիկայի փրոֆէսօր, Նէյմինստերի կեդրոն. կայանում աշխատում էին մի առանձնասենեակում, որի դրան վրայ մակագրուած էր. «Կողմնակի մարդկանց մուտքը բացարձակապէս արգիլւած է»: Դրան մօտ միշտ կանգնած էին երկու ոստիկան զինուորներ: Մի անգամ գիշերը բերում են մի կապոց նոր բռնւած հեռագիրներ, որոնցից մէկը գրաւում է ծածկագիր բաժնի ուշադրութիւնը:

Այս հեռագրից պարզւում է, որ անգլիական մի նաւապետ, Օրկնի կղզիների շրջանից ծածկագիր հեռագրով յայտնում է անգլիական ծովային գլխաւոր հրամանատարութեան.— «Համաձայն ինձ վրայ դրուած պարտականութեան, Օրկնի կղզիներից դէպի արեւմուտք, հարաւ եւ հիւսիս տանող ճամբաները քննեցի եւ գտայ ականներից ազատ»:

Քիչ վերջը, իրար յետեւից բերում են երկու կապոց հեռագիրներ, միշտ միեւնոյն բովանդակութեամբ մէկ մէկ հեռագիրներ, նոյն նաւապետից եւ ուղղուած միեւնոյն հասցէին: Այս հեռագիրը մէկ ժամուան մէջ երեք անգամ կրկնուելու պատճառով, գերմանացի պաշտօնեան կռահում է թէ այս հեռաւոր հիւսիսային գծով թերեւս Անգլիացիները մտադիր են դէպի Ռուսիա մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք փոխադրել: Անմիջապէս այս հեռագրի բովանդակութիւնը անթելով յայտնում են գերմանական գլխաւոր հրամանատարութեանը: Վերջինս անմիջապէս հրահանգում է «U—75» խոշոր սուզանաւի պետ Բէյտցէնին, որ ականներ փոխադրելով էր զբաղւում, մեկնել դէպի Օրկնի կղզիները եւ մատնանշւած ճամբաների վրայ ականներ տեղաւորել:

Մայիս 29ին, առաւօտ, ժամի 6ին նաւապետ Բէյտցէնը երեք ժամուան ընթացքում տեղաւորում է 34 ականներ եւ յունիսի 3ին անփորձ վերադառնում իր մշտական վայրը — Հէլիգոլանտ կղզին:

Այդ ատեն Նէյմինստերի կեդր. հեռագրակայանի պաշտօնեաները չափազանց զբաղուած էին Իւտլանդի նշանաւոր ճակատամարտի հետ կապ ունեցող հեռագիրների քննութեամբ: Դեռ եւս գերմանական սուզանաւը չէր վերադարձել Հէլիգոլանտ կղզին, երբ յունիսի 2ին, բռնւած բազմաթիւ հեռագիրների կապոցի միջից մէկը առանձնապէս զարմանք եւ վրդովմունք է պատճառում ծածկագիրներ բացողներին: Այդ հեռագիրը անգլիական մի փոքրիկ զրահանաւից էր, որ նախօրօք հաւար (S.O.S.) բարձրացնելով, յայտնում է որ ինքը Օրկնի կղզիների մօտ զարնուել է ականի.— Միանգամայն անհասկնալի է, խօսեցին կայանի պաշտօնեաները, մի՞թէ Անգլիացիները հսկայ յածանաւ էին ուղարկել հետազօտելու դէպի Օրկնի կղզիները տանող գիծը, որպէսզի անցք ապահովէ մի փոքր նաւի, որ իր տարողութեամբ եւ նշանակութեամբ աւելի փոքր է այդ յածանաւից: Ինչ էլ լինի, դժբախտաբար Անգլիացիները արդէն իմացան, որ գիծը ազատ չէ ականներից:

Որքան եղաւ հեռագրակայանի պաշտօնեաների յուզումը, երբ յանկարծ յունիսի 7ին, թերթի մէջ կարդացին.

— «Անգլիական նաւատորմի գլխաւոր հրամանատարը մեծ ցաւով յայտնում է, որ «Հէմշիր» զրահակիրը, որով Լորտ Քիչնէրը իր պաշտօնակիցներով ուղեւորուել էր դէպի Ռուսիա, անցեալ գիշեր խորտակուեց Օրկնի կղզիներէն դէպի արեւմուտք: Յայտնի չէ թէ արկածի է պատահել շնորհիւ սուզանաւի թէ ականի: Ծովը փոթորկալից էր եւ չնայած ձեռք առած միջոցների, քիչ յոյս կայ որ եւ է մէկին ազատելու»:

Ի՞նչ է պատահել, մի՞թէ Անգլիացիները փոքրիկ զրահակիրի խորտակումից յետոյ չգիտէին որ այնտեղ ականներ են դրուած: Ինչո՞ւ են այնպիսի վտանգաւոր գծերով ճամբել իրենց սպարապետին: Անհասկնալի է: Միանգամայն անհասկնալի: Իրօք, բանը ինչո՞ւմն է…

×

Յունիսի 5ին Քիչնըրը իր պաշտօնակիցներով ժամանում է Սկապա - Ֆլօու եւ անմիջապէս նստում «Հէմշիր» զրահանաւը: Յայտնի չէ թէ ինչու համար ընտրել է այդ հինաւուրց հնացած նաւը: Ինչպէս պատմում է ազատուած նաւաստի Բոբըրդսընը, «Հէմշիր»ի նաւապետը նախ որոշել է Օրկնի կղզիների արեւելեան կողմից անցնել: Ակներեւ է որ ճիշդ նախազգացումով նաւապետը ուզեր է յառաջանալ այն գծով, որտեղ ականներ չէին դրուած (նրանք դրուած էին եղել կղզիներից դէպի արեւմուտք, հիւսիս եւ հարաւ):

Նաւապետին մատնանշել են թէ այդ գիծը չէ հետազօտուած եւ յայտնի չէ թէ ականներից ազա՞տ է թէ ոչ: Բացի այդ, ճիշդ այդ ատեն Օրկնի կղզիների շրջանում փոթորիկը եղել է այնքան կատաղի, որ ականատար նաւերը չեն կարողացել բաց ծով ելլել եւ ելլելու պարագային անգամ սաստիկ փոթորիկին չէին կարող ականներ որսալու աշխատանքով զբաղուել: Այս պատճառով «Հէմշիր» զրահանաւը չէր կարող յառաջանալ դէպի չհետազօտուած արեւելեան շրջանը, ու- [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (4)

ԿԱՐՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՊՔԸ

—·—

Ժողովուրդը պահանջում է, որ ակբութիւնը հարկերը պակասեցնէ, գլխահարկը վերացնէ, եկեղեցին նորոգել տայ եւայլն: Զօլախ Վահանը խրախուսում է ժողովրդին տեղի չտալ եւ պահանջել, որ բարենորոգումներ մտցուին և Բեռլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածը իրագործուի: «Հակառակ պարագային, ասում է նա, լաւ է ամէնքս մեռնինք եւ ազատուինք այս անտանելի վիճակից»:

Մինչ Արամը պատմում էր, Առաջնորդարանի կողմը նկատուեց ընդհանուր իրարանցում: Արամը վազեց, որ իմանայ, թէ ի՞նչ է պատահել: Գարզանից, կուսակալից նոր պատգամաբերութիւն է եկել, որ իբրեւ վերջնագիր՝ պահանջում է անմիջապէս ցրուել, այլապէս ինքը ստիպուած կը լինի ուժի դիմելու: Կոլօնները աշխատել են համոզել ժողովրդին, որ կատարէ կուսակալի հրամանը, բայց երիտասարդները յարձակուել են նրա վրայ եւ երկաթ ծեծել: Դրա վրայ գերեզմանատան բազմութիւնը վազում - հաւաքւում է Առաջնորդարանի մօտ:

Այդ իրարանցման վայրկեանին զինուորների մի գունդ կանոնաւոր քայլերով, ռազմական ամէն գործողութեան պատրաստ, մօտենում է եկեղեցուն եւ բակը մտնելով՝ շարւում է եկեղեցու դրան մօտ: Զօրքի հրամանատարը վերջին ազդարարութիւն է անում Առաջնորդարանին՝ մինչեւ երեք ժամ բանալ եկեղեցին, սովորական ձեւով, զանգակներ զարնել, ժամասացութիւն կատարել, որից յետոյ ժողովուրդը հանգիստ ու խաղաղ պէտք է ցրուի իր տները՝ միւս օրը չգումարուելու պայմանով: Եթէ այս պահանջը չկատարուի, հրամանատարը սպառնում է բռնի ուժ ի գործ դնել:

Ժողովուրդը մերժեց կատարել զինուորական պետի հրամանը եւ պահանջեց, որ զինուորները դուրս գան եկեղեցու բակից: «Դէմակցականներից» մի փոքրիկ խումբ դրդում էր ժողովրդին եւ յորդորում՝ լինել անվախ ու չհրաժարուել պահանջներից:

Մինչ Առաջնորդարանի շուրջ տեղի էր ունենում այս ամէնը, քաղաքի հեռաւոր մասերում եւս նկատւում էին շարժումներ. կազմ ու պատրաստ զօրամասեր կարգադրութեան էին սպասում. Թուրք ամբոխը խռնուած փողոցներում՝ սպասում էր ազդանշանի: Նրանք դեռ չէին համարձակւում մտնել Հայոց թաղերը: Տեսնելով, որ Հայերը բաց չէին անում իրենց խանութները, իրենք էլ գոցել էին խանութները եւ հեռացել շուկայից: Այնպէս որ շուկաներում տիրում էր մեռելային լռութիւն:

Եկեղեցու բակում միաժամանակ տեղի ունեցաւ երկու դէպք: Տեսնելով, որ զինուորները մնացել են անշարժ եւ չեն հեռանում եկեղեցու բակից, ամբոխը երթալով խռնուեց նրանց շուրջը, օղակը աւելի եւ աւելի նեղացաւ: Հետուից եկողները՝ զինուորներին տեսնելու ցանկութեամբ՝ ճնշում էին շրջան կազմած բազմութեան. սրանք էլ սեղմում էին զինուորներին, մէկ-մէկ հրում էին նրանց: Զինուորները պատ տեղ բանալու եւ բազմութիւնը վախցնելու համար յանկարծ, հանեցին սուրները եւ շարժեցին ամբոխի վրայ: Մի պահ տիրեց խուճապ. բազմութիւնը աւելի գրգռուեց, յետ ու առաջ ընկաւ եւ հոսանքը ալիքաձեւ ծածանումներով հասաւ մինչեւ գերեզմանատան մեծ դուռը:

Այդ պահուն, Գէորգեանի եղբայր Տիգրանը քաշում է ատրճանակը եւ կրակում զինուորների վրայ: Երկու զինուոր տապալւում են գետին: Մի քանի զինուորներ վիրաւորներին վերցնում եւ անմիջապէս տանում են հիւանդանոց: Թուրք ամբոխը տեսնելով վիրաւորուածներին՝ կարծում է, թէ զինուորների եւ Հայերի միջեւ կռիւ է տեղի ունենում, եւ սկսում է մտնել հայկական թաղերին:

Ճիշդ այն րոպէին, որ Գէորգեան Տիգրանի ատրճանակն էր դատարկւում, մի ատրճանակ էլ պայթեց առաջնորդարանի դրանը. Փաստարմաճեան Յարութիւն էֆէնտին վերեւից ներքեւ գալով՝ կանգնում է սանդուխների վրայ եւ զօրագնդի պետին հրամայում է եկեղեցու բակից հանել եւ դուրս կանգնեցնել զինուորներին, հակառակ պարագային ամբոխի առաջ պատասխանատուութիւնը կ'ընկնի նրա վրայ: Երկրորդ անգամ արտքում է Գէորգեան Տիգրանի ատրճանակը: Պայթում է եւ Փոլիս Մուրատի ատրճանակը ուղղած ճիշդ Փաստարմաճեան Յարութիւնի սրտին, բայց գնդակը նպատակից վրիպելով՝ կպչում է Մշեցի Ժամկոչ Վարդանին: «Կրակ», լսւում է հրամանատարի ձայնը, եւ բոլոր հրացանները դատարկւում են օդի մէջ: Ամբոխը, խրտնած հօտի պէս, ցրւում է գալիս այս ու այն կողմ: Սկսում են շարժուել սուրերը. զինուորները աշխատում են եկեղեցու բակը մաքրել ժողովրդից:

Ուսումնարանի զանգակը եռանդով հրաւիրում էր աշակերտներին պատսպարուել դասարաններում, բայց եւ տեղից չշարժուեցի: Աչքս յառած գերեզմանատան կողմը՝ ամբողջովին լսելիք էի դարձել եւ սրտատրոփ հետեւում էի դէպքերին: Այլեւս հրացանի ձայներ չլսուեցին: Երեք պայթիւն սկիզբը, ապա մի խումբ որոտագին պայթիւն, եւ ամէն ինչ վերջացաւ: Գերեզմանատան ամբոխը սարսափահար՝ վազվզում էր դէս ու դէն, բարձրանում էր պատերի վրայ եւ ցատկում - ընկնում դրսի կողմը:

Փախչող փախչողի էր…

Հետուից լսւում էր Թուրք ամբոխի ձայնը: Սկիզբը աղմուկը մօտ էր, բայց հետզհետէ եկեղեցու շրջապատից հեռանալով՝ անորոշ հեծծիւնի վերածուեց: Գործողութիւնները փոխադրուեցան քաղաքի կեդրոնը: Եւ խոր լռութեան մէջ, յանկարծ, լսուեցան զինուորական չափուի սխուր հնչիւնները, որոնք քառանկիւնի տպաւորութիւն թողին վրաս: Տեսուչներից մէկը կատուելու համար, գաղտագողի իջայ ներքեւ եւ աննկատելի կերպով սպրդեցի մեր դասարանից ներս:

Ընկերներս հաւաք էին եկել սարսափահար: Քամին երբեմն հեռուից մեր ականջին հասցնում էր Թուրք մոլեռանդ ամբոխի կատաղի ոռնոցները: Մեր ուսումնարանը պաշարուած էր զինուորներով: Զօրամասերը անց էին կենում հայկական փողոցներով եւ կանգ առնում այնպիսի կէտերում, որ փողոցը անդրդուելի էր դառնում: Բոլոր դռները փակուած էին եւ լուսամուտների վանդակները դըրուած: Ոչ մի գլուխ չէր համարձակւում երեւալ կտուրների վրայ: Կոտորած էր. Թուրքերը կողոպտում ու սպանում էին անզէն եւ անպաշտպան Հայերին:

(Շար.)

նենալով ապահովութեան համար իր առջեւից ականատար նաւերը։

Եւ վերջապէս եղել է մէկ հատիկ տեղեկութիւն — «Օրկնի կղզիներից դէպի արեւմուտք գիծը ազատ է ականներից»։ Ուստի նաւապետին մընում է ուղեւորուել այդ գծով։

Զրահանաւի մեկնելու պահուն ստացւել է նոր հրահանգ — «Երկու ականակիրներ զրահանաւին ուղեկցին սուզանաւերի յարձակումից պաշտպանելու համար»։

Յունիսի 5ին, երեկոյեան, «Հէմշիր»ը բարձրացրել է խարիսխը եւ դուրս եկել ծով, ունենալով քովերից եւ առաջից ականակիրները։ Սաստիկ փոթորիկի պատճառով ականակիրների գործը դժուարացել է։ Շուտով պարզուել է որ ականակիրները այդ փոթորիկին յառաջ շարժուել չեն կարող։ «Հէմշիր»ը միայն կարող է իր ճամբան շարունակել շնորհիւ իր ծանրութեան։ Կարճ տատանումից յետոյ զրահանաւի հրամանատարը հրահանգում է ականակիրներին յետ դառնալ։ Այսպիսի եղանակին ոչ մի սուզանաւ չի կարող յարձակել։

Վերջապէս եղել է բացորոշ տեղեկութիւն — «Գիծը ականներից ազատ է»։ Զրահանաւը մենակ մնալով շարունակում է իր ճամբան՝ մեծ դժուարութեամբ յաղթահարելով հսկայ ալիքներին։ Գնալով փոթորիկը աւելի է սաստկանում։ Առաւօտեան ժամը 7.30ին հսկայ փարթամ նաւի ցռուկի կողմում, ջարդած զրահանաւը մի կերպ դիմանում է ջրի երեսին, բայց եւ այնպէս հրաժարւում է ղեկին հնազանդելուց։ Ժամը 7.45ին երկրորդ պայթումը, երկրորդ ականը... Այն ատեն միայն նաւապետը հրամայում է բոլորին հաւաքուել տախտակամածի վրայ։ Առաջին հոգը — փրկել Քիչնըրին։ Նաւապետը սպաներին հրամայում է.

— «Փրկեցէք ցռուկի մակոյկը»։

Այդ ժամանակ ցռուկի վրայ երեւում է մարաջախտ Քիչնըրը ծովային սպայ Կամպանիի ուղեկցութեամբ։ Զրահանաւի մէջ լայն հոսանքով ջուր է լցւում եւ նաւը սկսում է թեքել դէպի ձախ։ Նաւապետը իր կամրջակից ձայնարձակով գոռում է Քիչնըրին, խնդրելով կարելի եղածին չափ շուտով նստել ցռուկի մակոյկը։ Մի վայրկեան տատանումից յետոյ Քիչնըրը մի անհաստատ քայլ է անում դէպի յառաջ։ Նաւապետը նորից պնդում է իր պահանջը։ Այն ժամանակ մարաջախտը կարծես սթափուելով յանկարծ կանգ է առնում եւ անշարժ, հանդարտ դէմքով, պաղարիւն հայեացքը ուղղում դէպի ծովը եւ նաւը։ Զօրս սպաներ Քիչնըրի մօտ վազելով թախանձագին խնդրում են իրենց օգնութեամբ շտապել դէպի ցռուկի մակոյկը։ Քիչնըրը շարունակում է անշարժ դիտել ողբերգական տեսարանը։ Ծովային սպայ Կամպանին Քիչնըրի թեւից բռնելով գոռում է նաւաստիներին, որոնք համախմբուած էին սպաների շուրջը.

— «Ճամբայ տուէք Լորտ Քիչնըրին»։

Մինչ այդ վայրկեանին զրահանաւի յառաջամասը ուժգնօրէն խորտակուելով, անմիջապէս ընկղմում է։ Օրկնի կղզիներից մէկի վրայի դիտարանից հեռադիտակով արկածը դիտելով, անմիջապէս դիտարանի պետը վազում է մօտակայ հեռագրակայանը։ Հերթապահ պաշտօնեան քնած էր։ Երբ որ նրան արթնացնում եւ յայտնում են «Հէմշիր»ի արկածի մասին, որին յայտնի էր թէ այդ նաւով Քիչնըրն էր ճամբորդում, յանկարծակիի գալով սաստիկ յուզումից եւ վախից ուշաթափւում է։ Այս պատճառով արկածի մասին տուած հեռագիրը Սկապա-Ֆլօուի հրամանատարութեան, ուշ է հասնում։ Ծովային հրամանատարութեան տակ ազատ են լինում միայն յածանաւերը, որոնց անմիջապէս ուղարկում են արկածի վայրը եւ հազիւ յաջողւում է փրկել միայն մի քանի նաւաստիների։

Այսպէսով, ուրեմն, տեսնում ենք, որ աւանդական «լրտեսները» այս գործում դեր չեն ունեցել։ Գերմանացիներին յաջողուել է այս արկածը գլուխ հանել, նախ եւ առաջ, շնորհիւ հիանալի սարքուած, ճշգրիտ, անթերի եւ գաղտնաբար աշխատող անթել հեռագրի, ինչպէս նաեւ իրենց համար դէպքերի բարեյաջող դասաւորման։ Զլինէր այնքան սաստիկ փոթորիկ, զրահանաւը կ'ընթանար յածանաւերի ուղեկցութեամբ, որոնք կարող էին Քիչնըրին եւ իր ուղեկիցներին փրկել առաջին պայթումից յետոյ։ Վերջապէս զրահանաւը կարող էր փոխադրուող շրջանը անցնել իր առջեւից ունենալով ականահաւաք նաւերը։

ԲԵՆՕ

ՆՇԽԱՐՆԵՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Մ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԷՆ
(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ. — Այսօր, շաբաթ, յիշատակի հանդէս մը կը կատարուի վաղամեռիկ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի մահուան տասնամեակին առթիւ։

Ստորեւ՝ շարք մը ոտանաւորներ իր երկու հատորներէն, «ՏՐՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ» (1921) «ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԳԵՐ» (1922) — (Ամենավերջինը իր վերջին ճիչն է)։

Սպասում

Այս իրիկուն,
Ահ, տարօրէն քաղցրութիւնը իմ աչքերուս...
Իմ աչքերուս՝ որոնց չքեղ գիշերին մէջ՝
Ահա՛, ահա՛,
Հոգիս եկեր կը քնանայ...
Իրա՛ւ, իրա՛ւ, աչքերուս մէջ
.. Ահ, չէ՞ք տեսներ
Հոգի՛ս է որ պառկած հիմա
Ցրտակ յստակ կը քնանայ...
Կը քնանայ անտառներու կոյսի մը պէս,
Իր երազին շղարշներով փաթթուած..
Ու երազին մէջ կ'երգէ.—
Ան հիմա
Պիտի գա՛յ...

Այս իրիկուն,
Ահ, տարօրէն քաղցրութիւնը ճամբաներուն...
Իրա՛ւ, իրա՛ւ, չէ՞ք լսեր դուք,
Երգը երկինք նետուող շքեղ սա հասկերուն՝
Որ հովին հետ կը պարեն պար մը հեթանոս
Արեգակին ու Աստուծոյ փառքին համար...
Ահ, անոնց կեա՛նքը խորունկ...
Եւ Ոսկի անոնց
Քարէն աւիշ ստեղծող սէգ արմատներուն...
Ու անոնց Սէ՛րն, ու անոնց կա՛մքն ըլլալու
Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, ինչ երկիւղած պաշտամունքով
Սա ծեբուռի բաղեղն երկինք կը մագլցի՝
Համբուրելու գեղեցկութիւնն արեգակին...
Այս արքա՛ն վարդ հրճուանքի պատերն ի վեր...
Իրա՛ւ, իրա՛ւ, չէ՞ք լսեր դուք,
Երգը Ցոյսին
Որ այս գոյն - գոյն ու կըրքոտ վարդերէն դուրս
Միածանի շքեղանքով մը կը հոսի...
Ան հիմա
Պիտի գա՛յ...

Ու կը քալե՛մ, ու կը քալե՛մ
Այս բըռբըկող կանանչ ու մեծ հըրդեհին մէջ՝
Հըպարտ, պայծառ քայլերով...
Ու կը հոսի մազերս ի վար, ծածրակս ի վար,
Դըղըրդելով գորշ թըմրութիւնն
Իմ այս վըտիտ մարմինին՝
Ուրախութիւնն արեգակին...
Ան հիմա
Պիտի գա՛յ...

Բլուրին վրայ

Եկո՛ւր, իմ աղուոր,
Այս գիշեր հո՛վ կայ,
Լաւ հոս է անդորր
Ահ, հաւատա՛ որ
Հոգիս կը ցանկայ
Ո՛չ թէ լուսընկայ
Այլ անդո՛ւնդդ խոր,
Եկո՛ւր, իմ աղուոր,
Այս գիշեր հո՛վ կայ...
Ծովը հեռաւոր
Տե՛ս կը հեկեկայ,
Այս գիշեր հո՛վ կայ...
Քոյր, հաւատա՛ որ
Հոգւոյս մենաւոր
Այս գիշեր մա՛հ կայ,
Տե՛ս կը հեկեկայ
Ծովը հեռաւոր...
Եկո՛ւր, իմ աղուոր։

Վերջալոյս

Բըռընկեցա՛ն վերջալոյս
Մեռնող գոյներն երկինքին.
Կ'ուզէի որ մինչդ այսպէ՛ս
Մեռնէր հիւանդ իմ հոգին...
Բո՛ց մը եղօր ու հըպարտ,
Հոգ չէ թէ շուտ մարելու.
Գերն հըրդեհո՛ւմ մը հանդարտ՝
Բայց մ'անհուն այրելու...
Ու յետոյ մահը թող գա՛յ,
Ինչպէս եկաւ երկինքին.
Ո՞վ այսպէս մահ չի բաղձար՝
Ուրկէ առաջ՛ր կը ծնին...

Բանկող իրիկնամուտ

Կեանքի յոյզերը հոգիս նորէն կը փոթորկեն...
Նորէն վըսեմ գինովն եմ ես այս իրիկուն
Ամբողջ օրը,
Հոգիս անուշ տառապանքի մը շքեղներով
Վարդենի մը յըղութիւնն է լոկ իրմէ...
Ամբո՛ղջ օրը, ամբո՛ղջ օրը,
Ես երազն եմ, արեւուն տակ ծփծփրաբաղբաձ,
Վազուան արիւն, Արշալոյսին պէս գեղեցիկ,
Զոր իմն համար ճառագայթներն անհունին
Սա օրհնուած ցորեններուն մէջ լռու կ'երկնեն...
Ու տես նորէ՛ն, տես նորէն
Ցարդուն Ցոյսին արքայական աղբիւրներուն
Որոնք կ'անցնին մայրամուտի սա մեծ ժամուն,
Իմ հոգիիս ծաղի՛կ բացող անդունդներէն...
Ի՞նչ յուզումով, դըղըրդող ի՞նչ սարսուռներով
Կ'արշարժանամ՝ մայրամուտի սա մեծ ժամուն,
Ունկընդրելու կեանքի այս մութ փոթորկին՝
Որ անծանօթ երկինքներէ կ'իջնէ յանկարծ
Իմ քրնացող արիւնս այսպէս այրելու...
Օ բի՛ւր կայծեր կ'ելլեն մտածումս հրդեհելու...
Ու կամքս որ այս հրդեհէն կը բըռնկի
Նոր կատարներ կը նուաճէ յանկարծօրէն
Դէպի անտառը երազուած...
Ու ահ, խըռո՛վքը ալ վայրենի իմ հոգիիս
Երբ ան կ'ապրի՝ մայրամուտի սա մեծ ժամուն,
Այսպէս գինով ու խելայեղ՝
Քերթուածն Հոգին ու Աստուծոյ...
Ու ահ, սարսուռն երակներուս, մինչ կը շտապեմ,
Մայրամուտի սա մեծ ժամուն,
Այս մահամերձ երկնքին դէմ՝
Վազուան բոսոր Արեգակին երազանքէն
Շըքեղօրէն խենթենալու։

Գողութիւն

Կիսամութին մէջ հոգիիդ
Պիտի իջնեմ այս իրիկուն,
Քանի մը վարդ աղուոր փըթիթ
Պիտի գողնամ ու տանիմ տուն։
Պիտի արդեօք վըշտանա՞ս դուն։
Դալո՛ւն է, քոյր, ամէն տունի...
Իմ տունիս, տես, ծի՛լ մը չունի...

Հովս գիշեր

Մոմըս տակաւ կը մարի,
— Հոգիս դատարկ է նորէն —
Գիշերուան հովն ուժգնօրէն
Հին ցաւերուս կը փարի...
Մտածումներս կը հատնին.
— Հոգիս դատարկ է նորէն —
Ցուրտ բարձերուն ծայրերէն
Ցաւոտ յուշեր կը ծըլին...
Սիկառս յուշիկ կ'սպառի.
— Հոգիս դատարկ է նորէն —
Կապոյտ ծուխը հեզօրէն
Կ'երազկոտի, կը ցնդի...
Միտքըս Ոչին կը յարի.
— Հոգիս դատա՛րկ է նորէն —
Գիշերուան հովն ուժգնօրէն
Ա՛լ ցաւերուս թող փարի,
Մոմըս տակաւ կը մարի...

Այսուէն

Երբ մարեցաւ ատաղը բարի՝
Գըլուխս իր ուսին դրի...
Ահ, լոկ այդ տե՛ղ
—Թափիչ անգին —
Զեռքը կեանքին
Զուներ աղեղ...
Ու ժպտեցա՛ւ կոյսը բարի՝
Երբ ցաւըս իր ուսին դրի...

***

Թողէ՛ք զիս, անցէ՛մ...
Այնքա՛ն իմ խաւով
Գարուն գիշերով...
Ո՛վ իմ ես, ի՛նչ իմ...
Թողէ՛ք զիս, գնւեր...
Մի՛ նետէք զիս ծով
Գարուն գիշերով...
Սիրտ չունի՞ս դուն, Տէր։

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Ալեքսանդրէթի սանճաքը եւ Թուրքիա

Ալէքսանդրէթի սանճաքը 5 հազար քառակուսի քիլոմէթր կը հաշուուի։ Այս հողամասին վրայ, պաշտօնական տեղեկութիւնով, կ'ապրին 129.970 հոգի։ Զարձանագրուածներու թիւը կը հաշուուի 20 հազարի չափ։ Արձանագրուածներէն 48.970ը Թուրք են, 37.289ը Ալէվի, 17.655ը Հայ, 14.606ը Արաբ քրիստոնեայ, 9.390ը Արաբ քրիստոնեայ, 2200ը զանազան — Չէրքէզ, Քիւրտ, Հրեայ եւն.։

Թուրքերը կը կազմեն ամբողջ ազգաբնակչութեան 37.6 առ հարիւրը, Ալէվիները՝ 29.3 առ հարիւր, Արաբները (քրիստոնեայ եւ իսլամ) 8.4 առ հարիւր, Հայերը՝ 13.5 առ հարիւր։ Թուրքերը, այսպէսով ազգաբնակչութեան կէսն իսկ չեն կազմեր։

Ազգաբնակչութեան ճնշող մեծամասնութիւնը կը ժխտէ Թուրքիոյ իշխանութիւնը, զանազան յիշողութիւններ ունենալով։ Ատոնք Հայեր են, Ալէվիները եւ Արաբները։

Եթէ թրքական պետութեան կողմը հակածներ կան, այդ ալ պէտք է փընտռել թրքութեան մէջ միայն։ Թուրք տարրի որոշ մասը նաեւ կամ հակառակ չի գիտեր թրքական սանճագութիւնները։ Ալէքսանդրէթի սանճաքի ազգաբնակչութեան երկու երրորդը բացարձակապէս դէմ է Թուրքիոյ քաղաքականութեան։

ՊԱՐԹԵՒՆԵՐՈՒ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Մոսկուայէն կը գրեն թէ Թուրքեստանի եւ Պարսկաստանի սահմանագլուխին վրայ, Աշխաբադէն 15 քիլոմէթր հեռու, երեւան հանուած են հին քաղաքի մը աւերակները։ Իշխնտիա կը կարծէ թէ Պարթեւներու առաջին մայրաքաղաքն է այդ, որ ծանօթ է Նեսա անունով։

Թուրք հնախօսները, որոնք Արեւելքի հին պատմութիւնով կը զբաղին, վերջերս այն եզրակացութեան եկած էին թէ պարթեւական մայրաքաղաքը կը գտնուի Պարսկաստանի սահմանագլուխին վրայ։ 1931ին Թուրքմէնիստանի պատմագիտական հետազօտութեանց յանձնախումբը մեծ չահագրգռութեամբ սկսած էր քննել Կոպետ Տաղի լեռնաշղթային ստորոտը։ Փրոֆ. Պաշկիրով կը ձեռնարկէ պեղումի եւ տեւ յաջողութեամբ կը պսակուին իր պեղումները։ Երեւան հանուած են մեհեաններ, պալատներ, բնակարաններ, ջրամբարներ, փողոցներ։ Քաղաքը կը շրջապատեն 48 աշտարակներ։ Քաղաքին տրամագիծն է 5 քիլոմէթր։ Քաղաքին կեդրոնը, աւերակներու տակէն երեւան հանուեցան արքայական պալատն ու մայր մեհեանը։ Զեռք անցան կրօնական ծէսի յատուկ բազմաթիւ առարկաներ, մանաւանդ «Հերակլէսի գաւազաններ», զոր կը կրէին պարթեւ քուրմերը։

Պեղումները կը շարունակուին։

ԴԵՂՓԻՍԻ ՄԵՀԵԱՆԸ

Տասը տարիէ ի վեր տէր եւ տիկին Սիքէլիանոսի հովանաւորութեան տակ աշխատանք կը կատարուի Յունաստանի մէջ, վերականգնելու համար Դեղփիսի մեհեանը, որուն աւերակները երեւան հանուած էին Ֆրանսական պատմահնախօսական յանձնախումբի մը կողմէ։ Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ 1927ին եւ 1930ին ինչ փայլուն հանդիսութիւններ կատարուեցան, թատերական ներկայացումներ, որոնք կը վերակենդանացընէին Դեղփիսի փառքի օրերը։ Սիքէլիանոս, կառավարութեան աջակցութիւնն ապահովելով ներկայիս կ'աշխատի Դեղփիսի տալ միջազգային ուխտատեղիի մը հանգամանքն ու յարմարութիւնները։

Դեղփիսի ուխտատեղին պիտի դառնայ քաղաք մը, ուր հողեր պիտի յատկացուին զանազան երկիրներու՝ «ազգային տուներ» շինելու համար իրենց, մինչ պահելով ճարտարապետական ներդաշնակութիւն մը ուխտատեղիին ամբողջական պատկերին հետ։ Պիտի շինուի նաեւ ընդարձակ սրահ մը ժողովներու համար, թանգարան մը, մատենադարան մը։

Շինութեանց յատկացուած է 20 միլիոն դրախմի։

Առկից զատ, անմիջական ծախքերուն համար տարեկան 1.500.000 դրախմի պիտի տրուի կրթական նախարարութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ զբոսաշրջիկներու տուրքէն 500.000 դրախմի, յատկապէս պատրաստուած դըրոշմաթուղթի մը հասոյթը եւ զանազան նուիրատուութիւններ։

ՄԱՄՈՒԼ
Ամենատէր Հայը

«Յուսաբեր» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մըմէջ, որ նուիրուած է ողբացեալ Վահան Գարտաշեանի (15 յունիս).

— «Զափազանց հեռատեսքրական ու միաժամանակ ուսանելի գիրք մը պիտի ըլլար երիտասարդ սերունդներուն համար, եթէ երբեք գուրգուրոտ գրիչ մը խնամքով գրի առնէր եւ հատորի մը վերածէր այս ինքնատիպ ու զարմանալի Հայուն հարուստ եւ բազմաբեղուն կեանքը։

Կեսարացի էր, ծնած 1880ին (?), Գարտաշեան ընտանիքին մէջ, որ հինէն ծանօթ էր Եօղի Գարտաշեան անունով (բառ երեւոյթին՝ եօթը եղբայրներ էին հին Գարտաշեանները)։ Վախճանին դժբախտ մայրը, Տիկ. Մարի, ողջ է եւ այժմ կը գտնուի Պոլիս, հայրը՝ Նազար՝ մեռած է. Կեսարիոյ մէջ մնացած է նաեւ իր մէկ եղբայրը (Արմենակ), իսկ միւս եղբայրը՝ Կարապետ՝ այժմ կը գտնուի Ռումանիա, ուր կը գտնուի նաեւ իր մէկ քոյրը՝ Կիւլիւ (Քէրէստէճեան), իսկ միւսը՝ Հրանոյշ (Ֆրէնկեան), կը գտնուի Պոլիս։

Կեսարիոյ մէջ ծիզվիթներու դպրոցը աւարտելով՝ Վահանը հազիւ տարի մը առեւտրական կեանքի կը նուիրուի, ապա կ'անցնի Իզմիր, ուր ուրախ միայն իր ծամբու ծախքը կը տեսնէ դէպի Ամերիկա, ապա կ'անցնի այդ երկիրը եւ զարմանալի շարժուն կեանք մը վարելով՝ միաժամանակ թէ իր ապրուստը կը շահի եւ թէ բարձրագոյն կրթութիւն կը ստանայ, փայլուն ձեւով աւարտելով համալսարանի իրաւաբանական բաժինը եւ ստանալով փաստաբանի տիտղոս։ Անթեւի կերպով գիտէր անգլիերէն լեզուն եւ հմուտ իրաւաբանի համբաւ ունէր։ Եթէ իր յաջողութիւններուն գագաթին իր մէջ գլուխ չցցէր այն միւս, ճշմարիտ Գարտաշեանը — անխոնջ եւ մոլեռանդ ուխտաւորը Հայ Դատի — այսօր մեզմէ յաւէտ բաժնուած Վահանը թերեւս եւ ողջ կ'ըլլար եւ նիւթական գանձեր ունենար։

Ճակատագիրը սակայն այլ փառքեր վերապահած էր այս զարմանալի Հայուն, որ իր բազմահարուստ կեանքին ընթացքին ո՛չ վայելք որոնեց, ո՛չ նիւթական գանձեր եւ ոչ ալ անձնական փառքեր։

Հրաժարեցաւ այն ամէնէն ինչ որ երկրային է եւ իր հոգին, իր երազները, իր բովանդակ էութիւնը դրաւ հայ դատին մէջ։

Աննահանջ, սակաւապէտ, անմաքուր տէրվիշ մը, չարքաշ ու անխոնջ, ճախարակեցող ու աննկուն, յանդուգն ու ստեղծագործող, փայլուն եւ արտակարգօրէն հմուտ ու կարող իրեւ բանագնաց, — Գարտաշեան իր այս հոգեկան, մտաւոր ու քաղաքական բացառիկ գանձերը անխնայօրէն բերաւ եւ ամբողջովին ի սպաս դրաւ իր սիրած Դատին։

Ու տասնամեակներ շարունակ ոչ ջախջախեց իր հոգին, յուրթեան մէջ հալեցաւ ու մաշեցաւ, անընդհատ պայքար տանելու իր ունեցածէն շատ աւելին, առանց երբեք ո եւ է մէկէն ոեւէ բան պահանջելու՝ իբր նիւթ կամ տիտղոս։

Սակայն փառքերէն մեծագոյնը կերտեց իրեն համար նոյնացնելով իր անունը Հայ Դատին, ամբողջութեամբ շաղախուելով անոր եւ դառնալով մէկը այն դէմքերէն, որոնց անունները Հայկական Հարցին հետ միասնաբար պիտի փոխանցուին սերունդ առ սերունդ։

Զարմանալի մարդ էր իր ճկուն կարգով, — մենաւոր էր այս աշխարհին մէջ. ոչ ոք ունէր իբր կնութեան, ո՛չ ընտանիք (ամուսնացած չէր), ո՛չ կուսակցութիւն (համակիր էր Դաշնակցութեան, բայց դաշնակցական չէր), ոչ հարազատներ (որոնք հեռու էին իրմէ), ոչ հարստութիւն (որ մերժած էր, իր առաքինութեան իսկ բերումով), եւ ոչ աթոռ ու տիտղոս (անոնցմէ այնքան հեռու էր)։

Իր միակ ընտանիքը, իր միակ կուսակցութիւնը, իր հարազատները, իր աթոռն ու տիտղոսը — Հայ Դատն էր։ Նոր Իսրայէլ Օրի մը, տարբեր շաղախով ու տարբեր ճկարագրով։

Ու յանուն այդ Դատի, լուռ ու անխօս, տասնամեակներ շարունակ իր հոգին քամեց, ու այդ ճամբան ալ ինկաւ անտրտունջ, առանց իր ծառայութիւնը որ եւ է բան պահանջելու։

Մահէն յետոյ պիտի ուզէինք առանձնաբար, անկեղծ ջերմութեամբ մը սիրել զինք, բայց ուշ է այլեւս...

Ներէ՛, սիրելի Վահան, եթէ քու կենդանութեանդ արժանաւորապէս չըգնահատեցինք ու չսիրեցինք քեզ։

Մեր յանցանքին միակ պատասխանատուն դուն էիր, քու անսահման անշահախնդրութեամբ եւ անսահման համեստութեամբ»։

Մարզպանին Սուրիոյ պատուիրակը կ'այցելէ երեսփոխան Հրաչ Փափազեանի

«Ազդակ» մէջ կը կարդանք (21 յունիս).—

Կիրակի 17 յունիս, կէսօրէ վերջ ժամը 6ին նախապէս տրուած ժամադրութեամբ մը, մարզպանութեան պատուիրակ Պ. Լավասթըր այցելութիւն տուաւ Հալէպի հայ երեսփոխաններէն Պ. Հրաչ Փափազեանի։

Պ. Հրաչ Փափազեանի տան փողոցի ամբողջ երկայնքին 250է աւելի սկաուտներ իրենց գաւազաններով ցանցեր էին խուռներամ բազմութիւն մը որ հաւաքուեր էր յարգանքի ընդունելութիւն մը ընելու. Թանկագին եւ սիրելի պատուիրակին։

Ժամը ճիշդ 6ին Պ. Լավասթըրի ինքնաշարժը կանգ առաւ Պ. Հրաչ Փափազեանի դրան առջեւ, սկաուտները պատուի առին, իսկ ժողովուրդը կը ծափահարէր եւ «կեցցէ»ներ կը բացագանչէր։ Պատշգամէն ծաղիկներ կը թափուէին իր անցքին վրայ, երբ Պ. Լավասթըր բնակարանէն ներս կը մտնէր։

Սիրալիր կերպով եւ խանդավառ ընդունուեցաւ Պ. Լավասթըր Պ. Փափազեանի տան մէջ ուր կը գտնուէին Ազգ. Գաւառ., Քաղաք., Թաղական եւայլ մարմիններու ներկայացուցիչներ, Ազգ. վարժարանի տնօրէնութիւնը, Հ. Օ. Միջի ներկայացուցիչը եւ ուրիշ քանի մը հրաւիրեալներ եւս։

Ներկայ էին նաեւ նախկին Հանր. շինութեանց նախարար Լաթիֆ պէյ Ղանիմէ եւ Ալէքսանդրէթի հայ երեսփոխան Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան։

Պ. Լավասթըրի այցելութիւնը տեւեց մօտ մէկ ժամ եւ տեղի ունեցաւ մտերմիկ եւ սիրալիր խօսակցութիւն։ Հիւրերը պատուուեցան կարկանդակներով, պաղպաղակով եւ շամփանիայով։ Այս առթիւ Պ. Մ. Խալիլղաթեան ուղերձ մը կարդաց, որուն պատասխանելով Պ. Լավասթըր, ըսաւ թէ իր զգացումները ու վերաբերումը դէպի հայ ժողովուրդը նոյնը պիտի մնան հոս կամ այլուր ու պիտի շարունակէ միշտ նոյն զգացումն ու գուրգուրանքը տածել հայ ժողովուրդի հանդէպ նաեւ հոնկէ ուր կը մեկնի։ Շամփանիայի բաժակները պարպուեցան Պ. Լավասթըրի կենաց. իսկ Լավասթըր խմեց Պ. Հրաչ Փափազեանի կենաց։

Սկաուտ փոքրիկ մը իր խմբապետին հետ ներկայացաւ Պ. Լավասթըրին եւ իբրեւ հայ սկաուտներու երախտագիտութեան եւ յարգանքին նշան գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց։

50ի մօտ սկաուտներ հեծելանիւներով ընկերացան Պ. Լավասթըրի ինքնաշարժին, մինչեւ իր բնակարանը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Յունիս 10ին, Առնուվիլի անտառին մէջ, տեղի ունեցաւ Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանի կողմէ կազմակերպուած պաշտահանդէսը, որ անցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Արդիւնքը՝ 750 ֆրանք 40 սանթիմ, Պ. Նիկողոսեանի կողմէ ամբողջովին նուիրուեցաւ տեղւոյս մանկապարտէզին, որու համար վարչութիւնս կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնը, միաժամանակ յուսալով, որ այս գեղեցիկ ձեռնարկը օրինակ կը ծառայէ մեր հայրենակիցներուն։

Վարչութիւն
«Արարատ» Միութեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

մէջ, երեսս դարձուցած դէպի Սրբազանը: 8 — 10 ոտք հեռու էի: Կը քալէի երեսս դարձուցած կողմին հակառակ. միայն երբեմն կողմնակի կը դառնայի դէպի խորանը, տեսնելու համար: Լսեցի աղմուկ մը եւ ծնծղայի խորտակում մը: Այդ աղմուկի առեն դէմքս դէպի խորան կը նայէր: Ցուցուեցայ: Երբ դարձայ, տեղս պահեցի: Ներսնեքին մէջ տեսայ խառնուած ժողովուրդ: Ո եւ է անձ չտեսայ աղմուկէն առջ: Քալեցի դէպի Սրբազանը: Գլուխը ծռած մարդ մը տեսայ կողաքամակ: Բռնեցի: Լէյլէկեանն էր: Դանակը տեսայ այդ մարդուն մօտ: Դանակը վերցուցի, երգեհոնին (օրկ) քովը նստարանին վրայ դրի: (Գ. Քամինակի ցոյց տուաւ դանակը, զոր վկան ստուգեց իբր նոյն այն դանակը):

ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ԵՒ ՎԿԱՆ

Պաշտպան փաստաբանը սկսաւ հարցումները:

— Դուն խո՞ւնկ կը ծխէիր: = Այո: — Թափօրին մէջ քանի՞ հոգի կար: = 12 — 14 հոգի:

— Դուն Թափօրին առջեւէ՞ն կ՚երթայիր: = Այո:

— Քու ետեւդ կամ առջեւդ երգչախումբէն ո եւ է մէկը կա՞ր: = Իմ եւ Սրբազանին միջեւ Թափօրի առեն կային երգչախումբէն օրիորդներ եւ տղաներ եւ եպիսկոպոսը:

— Քու եւ Արքեպիսկոպոսին միջեւ քանի՞ զոյգ - կարգ մարդիկ կային: = 6 — 7 կարգ:

— Երբ յուզումը լսեցիր, դէմքդ ո՞ր կողմն էր: = Խորանին կողմը:

— Երբ աղմուկ - յուզումը լսեցիր ու դարձար, քանի՞ հոգի տեսար: = Բազմաթիւ մարդիկ Փութպոլ խաղալու պէս իրարու վրայ էին:

— Ի՞նչ ըրիր բուրվառը այդ առեն եւ ի՞նչ ըրիր: = Աղջիկներէն մէկուն տուի: Ցետոյ ճեղքեցի կարգերը եւ երբ տեսայ դանակը, առի զայն, մինչ կոիւը դեռ կը շարունակուէր:

— Դուն կռիւին մէջ մտա՞ր: = Դանակը երգեհոնին քով գնելէս ետքը մըտայ կռիւին մէջ:

— Դեկտեմբեր 24ին երբ ատենկանատուն գացիր, իրիկունը ժամը 7ին ըսի՞ր թէ դանակը գտար եւ թէ այդ դանակը Լէյլէկեանինն էր: = Դանակը գտնելս չըսի ատենկանութեան:

— Ատենկանատան մէջ ուրիշ Հայեր կայի՞ն: — Ոչ: — Լէյլէկեան հո՞ն էր: = Այո:

— Ո եւ է մարդ եկա՞ւ ձեր տունը այդ Թուականէն ետք: = Չեմ գիտեր:

Գ. Շնրխոլն կարդաց Գ. Նշան Մինասեանի յայտարարութիւնը դեկտեմբեր 26ին շրջանային դատախազի գրասենեակին մէջ, ուր բառն է, ի միջի այլոց.

— «Կռիւին մէջ տեսայ Մատթ. Լէյլէկեանը: Չալըղեան նստարանին մէջ նստած էր: Չտեսայ այս վերջինոյն զարնելը: Միայն տեսայ որ Լէյլէկեանը կը քաշէին »:

— Երբ ըրիր այս յայտարարութիւնը, չյիշեցի՞ր դանակը: Արդեօք չհարցուցի՞ն: Այն առեն դժուարութիւն չունէիր խօսելու: Ցետոյ երբ շատ խօսակցութիւններ եղան, միտքդ եկա՞ւ որ ուրիշ բաներ ալ տեսար: = Երբեմն:

— Տեսա՞ր Լէյլէկեանը որ բան մը ըրէր Սրբազանին:

= Ոչ: Միայն տեսայ որ մարդիկ կը քաշէին Լէյլէկեանը:

— Այսպիսի պատասխան մը չտուի՞ր շրջանային դատախազին: = Ես չըսի քաշել, այլ ըսի ծեծել:

— Կ՚ուզե՞ս որ այդ բառը պաշտօնապէս փոխուի «ծեծել»ի: = Այո:

— Դանակը ուրկէ՞ վերցուցիր: = Լէյլէկեանի ոտքերուն տակէն, երբ ան կը ծեծուէր:

— Աւելս բսի՞ր դեկտեմբեր 24ին: = Այո:

— Դուն բսի՞ր Կրէնտ Ճիւրիին առջեւ դանակը տեսար Լէյլէկեանի ոտքերուն տակ, երբ կռիւը տեղի կ՚ունենար: = Այո:

ՈՍՏԻԿԱՆ ՃԷՅՔԸՊՍԸՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. Քամինակի այնուհետեւ կանչեց ոստիկան Ճէյքըպսընը, որ տուաւ սա կարճ վկայութիւնը.

— « 1933 դեկտեմբեր 24ին Ս. Խաչ Հայոց եկեղեցին գացի: Կը պատկանիմ թիւ 24 ոստիկանատան: Հայոց եկեղեցիին մէջ տեսայ Նշան Մինասեանը: Խօսեցայ հետը: Տեսայ դանակը խորանին առջեւ: Առի տարի սենեակ եւ տուի գաղանի ոստիկանին »:

ՈՍՏԻԿԱՆ ՋԱՐԼԸԶ ՆՈՒՊԼԱՔԼԻ

(Դժուար եղաւ անունը առնել) ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Այս վկան բսաւ.— « Պահակ էի Հայոց եկեղեցին մօտ դեկտեմբեր 24ին: Ներս մտայ: Կռիւ կար: Կը ծեծէին Լէյլէկեանը: Բռնեցի: Զայն տարի փոքր սենեակը: Պահակ կեցայ մօտը մինչեւ որ եկաւ գաղանի ոստիկանը: »

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ՝ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ՆԻՍՏԻՆ.—

Մ. Լէյլէկեանի, Նշան Սարգիսեանի եւ միւսներու յայտարարութիւնները

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Պատուոյ լեգէոնի երեսփոխան ընկեր Մովսէս Տ. Գալստեանի

Ցունիս 21ին, Սուրիոյ մարզպան կոմս տը Մարթէլ հացկերոյթ մը տուած է Պէյրութի մայրիներու ապարանքին մէջ, ի պատիւ Անտիոքի երեսփոխան ընկեր Մովսէս Տ. Գալստեանի: Հրաւիրուած էր նաեւ Հալէպի երեսփոխան ընկեր Հրաչ Փափազեան: Ճաշէն վերջ, մարզպանը գնահատելով Գ. Տէր Գալուստեանի մատուցած ծառայութիւնները, յանուն Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին անոր յանձնած է Պատուոյ Լեգէոնի պատուանշանը: Ընկեր Մովսէս վերջերս Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահին ձեռքով ստացած էր նաեւ սուրիական արժանիքի պատուանշանը:

Մեր խնդակցութիւնները: (Այս առթիւ կարդալ նաեւ Գ. էջ, մարզպանի Հալէպի պատուիրակին այցելութիւնը ընկեր Հրաչ Փափազեանի):

Մեծ հրդեհ Պոլսոյ մէջ (Պէշիկթաշ)

Պոլսէն Թայմզի կը հեռագրեն յունիս 27 թուականով.—

Հրդեհ մը փճացուց Պէշիկթաշի մէկ մասը: Իբր 300 բնակիչներ անպատսպար կը մնան: Կ՚ըսուի թէ չորս հոգի մեռած են բոցերուն մէջ:

Պուլկարիա կ՚արգիլէ արմտիքի արտածումը

Այս տարուան հունձքը ձախողած ըլլալով, պուլկարական կառավարութիւնը արգիլեց արմտիքի եւ ուրիշ բերքերու արտածումը: Այս կարգադրութեան հետեւանքով աւելի կը ծանրանայ տնտեսական տագնապը:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ 128 ՏԵՍԱԿ ՏՈՒՐՔ ՈՒՆԻ…

Երեսփ. ժողովը երկար նիստեր գումարեց առջի օր եւ երէկ, վերջացնելու համար հարկային բարեփոխման օրինագծին քննութիւնը:

Առջի օրուան նիստին մէջ, ընկերվարականները առանձին ծրագիր մը ներկայացուցին, որ մերժուեցաւ 175ի դէմ 392 ձայնով: Այս ծրագիրը պաշտպանեց Գ. Վէնսան Օրիօլ, փայլուն ճառով մը, բայց անօգուտ: Երկար ճառեր խօսեցան նաեւ ելմտական նախարարը եւ ելմտական յանձնաժողովին տեղեկաբերը: Ցետոյ արագօրէն քուէարկուեցան յօդուածները:

Նոր ծրագրին գլխաւոր նպատակն է աւելի պարզ ձեւի մը վերածել հարկային դրութիւնը, որ չափազանց մանուածապատ է: Այսպէս, պետութիւնը իր եկամուտները կը ստանայ 128 տեսակ տարբեր տուրքերէ: Այս 128 տեսակէն 48ը կ՚արտադրեն տարեկան 39 միլիառ ֆրանք, իսկ մնացեալը 80ը՝ միայն 1.500.000: Միեւնոյն նիւթը յաճախ քանի մը տեսակ տուրքի կ՚ենթարկուի, եւ միեւնոյն տուրքը կը գանձուի զանազան սակերով: Այսպէս, ալքոլէն տուրք կը գանձուի երեք տարբեր գլուխներու տակ, երեքն ալ տարբեր սակերով: Թատրոնները կը վճարեն հարիւրին 2, երգեցիկ սրճարանները՝ հարիւրին տասը, նպաստընկալ նուագահանդէսներէն կը գանձուի հարիւրին 2 եւ կէս, միւսներէն՝ հարիւրին 8, կոֆամարտի մրցումներէն՝ հարիւրին 7 եւ կէս, համաձայն նստարանի գինին, ըմբշամարտէ եւ ցլամարտէ՝ հարիւրին 30 եւն.:

Միւս կողմէ, օրէնքը աւելի քան 400 մասնաւոր բացառութիւններ կամ կրճատումներ կը տրամադրէ: Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Ֆրանսայի մէջ մարդ գլուխ 130 ֆրանք կ՚իյնար պատերազմէն առաջ (այսօրուան գնով 650 ֆրանք), իսկ այժմ 1500 ֆրանք կ՚իյնայ:

Նոր ծրագրով, կառավարութիւնը կը ջնջէ կարգ մը տուրքեր եւ կը կրճատէ ուրիշներ, ինչ որ երկու միլիոն պիտի պակսեցնէ եկամուտները: Բայց, ուրիշ տուրքեր աւելցնելով, կը յուսայ գանձել 600 միլիոն ֆրանք, իսկ խուսափումները եւ խարդախութիւնները խափանելով՝ 1,300,000,000 ֆրանք:

Կառավարութիւնը անցեալ փետրուարին յայտարարեց թէ հաւասարակշռուած է ելմտացոյցը: Բայց անկէ ի վեր երեւան եկաւ որ տակաւին 1,500,000,000 ֆրանքի բաց մը կայ: Հրամանագիրներով չորս միլիառ կրճատուեցան ծախքերը, բայց 1935ին երկու միլիառի նոր բաց մը պիտի գոյանայ:

⁂ Վիճաբանութեանց ընթացքին, ազգայնական երեսփոխան Փօլ Ռէյնօ, որ աջ թեւի ամէնէն հեղինակաւոր դէմքն է Թառտիոյէն յետոյ, առաջարկեց կատրել ֆրանքին գինը, որպէսզի Ֆրանսան կարենայ դիմանալ: Ելմտական նախարարը ընդդիմացաւ այս առաջարկին, թուելով անոր անպատեհութիւնները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԽԻՍՏ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

Գերմանիոյ արտաքին պարտքերու վճարման յետաձգումը պայրացուցած է Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը: Արտաքին նախարար Գ. Հըլ յունիս 28ին ծանուցագիր մը ուղղելով Պերլին, կ՚ըսէ թէ Գերմանիա իր ոսկիի պահեստը վերագինման յատկացուցած, վստահութիւնը խախտած եւ վերականգնման ու տնտեսական գործակցութեան ճիգերը ամլութեան դատապարտած է: Ծանուցագիրը կը յիշեցնէ Գերմանիոյ պարտականութիւնները եւ կացութեան ծանրութիւնը, անուղղամտութիւն վերագրելով:

ԱՅՍ ԱՄԱՌ ՔԱՐԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ՀՈՍԻ ՏՐԻՊՈԼԻՍ

Իրաքէն Պէյրութ հասնող քարիւղի ընկերութեան պատասխանատու երկրաչափներէն երեք հոգի: Համաձայն անոնց տուած տեղեկութեանց, վերջանալու վրայ են աշխատանքները եւ այս ամրան վերջերը քարիւղը կը սկսի հոսիլ Տրիպոլսոյ նաւահանգիստը: Ճամբու երկայնքին, խողովակներու վրայ կառուցուած շէնքերը՝ պահակներու համար, արդէն աւարտած են եւ մնացած է տեղաւորումը նաւթամուղ մեքենաներու:

Գ. Գարեգին Դերձակեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սրապեան (Ֆիլատէլֆիա), Տէր եւ Տիկին Յ. Թաթիկեան եւ զաւակունք (Ռէտինկ), Տէր եւ Տիկին Գ. Սիրունեան (Ֆիլատէլֆիա), Գ. Կ. Սրապ, Այրի Տիկին Հ. Պէյլէրեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հայրօ Ապանեան (Նիս), Այրի Տիկին Ո. Ապանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Աբրահամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հ. Սրապեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Լ. Պապեան եւ զաւակունք, Տէր ե Տիկին Ա. Կարվէչեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Ա. Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գասպարեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գուզուեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ա. Դավաֆեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Այնթապցի Համամճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Համամճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արտաշ Դերձակեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մաքրուհի Մուրատեան (Պալ), ինչպէս նաեւ Տօնիկեան, Դառնիկեան, Յովհաննէսեան ընտանիքներ ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, զաւկին, քրոջ, քրոջ աղջկան, մօրաքրոջ եւ հօրաքրոջ աղջկան, հօրեղբօր աղջկան եւ հարսին

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՎԱՐԴ Գ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գ. Սրապեան)

դառնաղէտ մահը՝ դժնդակ ծննդաբերութեան մը հետեւանքով:

Ցուզարկաւորութեան օրն ու ժամը վաղուան թիւով:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Au Clair de Lune սրճարանի վերնայարկը:

Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգերու քննութիւն:

«ՎԱՐԴԱՆ» ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլ — Սարսէլ - Կուսէնվիլի ընկերները այսօր երեկոյ, ժամը 8 եւ կէսին, ընկ. Ցովհ. Գալէնցեանի բնակարանին մէջ, Առնուվիլ:

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 131, Fg. du Templeի հաւաքավայրը:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ժողովը այսօր երեկոյ ժամը 9ին Ակումբին մէջ: Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8 եւ կէսին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Վալանսի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, Ռոմանի «Անդրանիկ» եւ Սէն Ժիւլիէնի «Վրէժ» խումբերու ընկերական խառն ժողովը տեղի կ՚ունենայ այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին որոշուած վայրը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր չորս խումբերը վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 6ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աւօ» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Միլտոնեան:

ՄԻՈՒԹԵՆԱՆՀԱՆԴԷՍ

Իզմիտի առաջնորդ. հանգուցեալ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ: կազմակերպուած իզմիտցիներու իրերօգնութեան Միութեան կողմէ, վաղը կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Աստուածածնայ մատրան մէջ, ուր մասնաւոր աղօթք պիտի կատարուի ի յարգանս բազմերախտ հովուապետին, կը հրաւիրուին Լիոն եւ շրջաններու բնակող հայրենակիցները եւ իր յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՅՈՒԼԻՍ 8ին, ՄԷՕԴՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նկատի ունենալ այդ Թուականը:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՎԱՂԱՄԵՌ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

իր մահուան տասնամեակին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Պէյպէրեան Նախկին Ուսանողաց եւ համանուանութեամբ Հայ Գրական Ակումբին, Հայ Գրողներու Միութեան և Սփիւռք Երգչախումբին Այսօր Շաբ. երեկոյ ժամը 8.30ին Maison Mutualitéի Թիւ H սրահին մէջ 24 rue St. Victor Paris (5) մէթրօ՝ Maubert-Mutualité

Կը նախագահէ՝ Գ. ԵՐ. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՄԿՐ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ եւ Ս. ՈՍԿԵԱՆ

երգ, նուագ եւ արտասանութիւն:

Մասնակցութեան համար 2 ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մ. ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ՄԷՕԴՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՄՕՏ

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին: երգ, պար, արտասանութիւն:

ջոխ պիւֆէ (Արեւել. կերակուրներ պատրաստուած անդամուհիներու կողմէ)

Կը խօսի՝ Տիկին Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կ. Խաչի պարգեւաբաշխութիւնը տեղի կ՚ունենայ դաշտահանդէսին մէջ

Հաղորդակց միջոցներ.— Առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Ձէյմ տը Մուլինօ էնվալիտէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Մէօտօն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1էն մինչեւ իրիկուն

Հանրածանօթ «ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐ»ին մօտ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին: Կը մասնակցին Գ. Գրքճեան եւ կարմիր խաչի փոքրիկները:

Կը խօսի Գ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ջոխ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով:

Դաշտահանդէս Վիէնի մէջ

ԶԱՓ. ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԸ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐԿՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ

Այսօր Շբթ. կէս օրէ վերջ ժամը 4ին՝ 93, Bld. St. Michel, Paris (5)

Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2էն մինչեւ 9ը

Առնուվիլի Bois de Condosի անտառին մէջ

ի նպաստ տեղւոյն ԴՊՐՈՑ - ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ սիրայօժար մասնակցութեամբ Թառխոն Գ. Գ. Աբգարի եւ Գարեգինի: փոքրիկն Ռէժինա կը պարէ «Թամարա»:

ջոխ եւ խնամուած պիւֆէ՝ «ցէօնէր քէպապ» եւ «իմրիք հէլվա»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ա. Մալխասեան շարժանկարը

Կը ցուցադրուի COEUR D'EXILÉ

Այսօր Շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին

ԼԸ ՖՈՒԱՅԷ սինէմային մէջ, 90, Րիւ տ՚Օպանեը

(Հայ կաթոլիկներու Նոր եկեղեցիին կից)

ՍԷՆԱՐԻՕ Ս. ԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ցուցիչ տառ 2250 մեթր երկարութեամբ ժապաւէնով

Այս ֆիլմին խմբեց մասնակցութիւնը բերած են խիստ ծանօթ դերասաններ եւ դերասանուհիներ:

Կը ներկայացուի նաեւ, ղեկավարութեամբ Ց. Ղազարեանի «ՆԱԽ ՄԵՌԱՆ, ՑԵՏՈՅ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ» կատակերգութիւնը

Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆրանք: Բ. կարգ 5 ֆրանք:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton: 52.73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

---

13 ՎԱՐԶՈՒԻ ԵՆ Ցուլիսամսուան համար ղեղեցիկ եւ պատուոյն յարկաբաժիններ: Ջուր, կազ, ելեկտր. եւ կեդր. ջեռուցիչ: Նպաստաւոր գիներով: Դիմել 13

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre Metro: Porte d'Italie.

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ է նոր եւ պարապ փավիյոն մը 3 փիէս եւ գետնայարկ՝ (բէ տը շօսէ) մեծ խոհանոց, 300 քառ. մեթր պարտէզ, հանոց, 2 տէպարա, 35.000 ֆրանք: Դիմել՝ ժամը 2 - 6, Rue de Sèvres N. 35. Clamart.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ Երեքշաբթի 3 Ցուլիս, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ֆլորիայի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին անդամները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց Միութ. Փորթ տ՚Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գ. Ցովհաննէսեանի օրահին մէջ 18, Րիւ Փիէր Քիւրի, Քրէմլին-Պիսէթրը: Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՖՐ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Հայ Ակումբին մէջ: Ձեկոյց՝ Զ.րդ Պատգամաւորական ժողովի: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍՏԵՓԱՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

30, Rue Stephenson,

Métro: Chapelle

Կը վաճառէ եւ կը նորոգէ ամէն տեսակ ժամացոյցներ:

Զափաւոր գին:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)